

(043) 2007 Jan

Universitat de Lleida
Registre General

Número: A001E-4513/2007
Data : 25/04/2007 Hora: 12:00:11

Registre d'entrada

ABSOLUTISME I LIBERALISME

A

LLEIDA

1814-1828

Director de tesi: Manel Lladonosa i Vall-Llebrea

Antoni Sánchez i Carcelén

3190-51160

0251-92160

Índex

1. Introducció	11-17
2. Metodologia	18-21
3. L'estat de la qüestió	22-47
4. Demografia	48-69
4.1. Evolució demogràfica fins 1814	48-57
4.2. Demografia del període 1814-1823	57-65
4.3. Demografia de l'etapa 1824-1827	65-69
5. L'urbanisme de Lleida	70-81
Bloc I: La primera Restauració de Ferran VII a Lleida (1814-1820)	82-229
6. El context històric del sexenni absolutista (1814-1820)	82-97
6.1. El retorn de Ferran VII	82-89
6.2. El col·lapse econòmic de l'Antic Règim: La Reial Hisenda i el Pla Garay	89-96
6.3. L'oposició liberal a l'absolutisme	96-97
7. L'Església de l'Antic Règim	98-111
7.1 Nombre i distribució de la clerecia	98-99
7.2. Els béns de l'Església	99-100
7.3. Les relacions amb Roma	100-101
7.4. La situació de la clerecia	101-102
7.5. La participació de la clerecia en la Guerra del Francès	102-103
7.6. Les Corts de Cadis i els eclesiàstics	103-104
7.7. La Restauració	104-105
7.8. Els nous bisbes	106
7.9. L'Església durant el sexenni absolutista	106-107
7.10. L'antiliberalisme eclesiàstic a la primera restauració absolutista	107-111

8. El poder municipal a Lleida: 1814-1820	112-169
8.1. El sistema administratiu municipal liberal ideat per la Constitució de Cadis	112-113
8.2. El paper dels Batlles de barri	114-116
8.3. La recomposició municipal després de la Guerra del Francès	117
8.4. La Paeria absolutista (1816-1820)	117-131
8.5. L'economia municipal lleidatana a l'Antic Règim (1816-1820)	131-140
8.6. L'estret vincle entre la Paeria i la monarquia de Ferran VII	140-144
8.7. La relació entre el poder municipal i el poder militar: L'exèrcit nacional	144-148
8.8. Les infraestructures: Una gran preocupació pel consistori conservador	148-157
8.8.1 Les presons de Lleida	148-150
8.8.2. El camp sant	150-151
8.8.3. El Canal d'Urgell	151-154
8.8.4. La carretera de Tarragona	154-157
8.9. La Junta de Cequiatge, la sequera i la propagació de diverses epidèmies	157-164
8.10. L'Església	164-165
8.11. L'àmbit social	165-169
9. L'Església de Lleida durant el Sexenni Absolutista (1814-1820)	170-229
9.1. El Capítol catedralici de Lleida	170-180
9.2. L'àmbit econòmic del Capítol catedralici	181-204
9.3. La col·laboració de l'Església lleidatana amb Ferran VII	204-207
9.4. La unió entre l'Església i la Paeria	207-209
9.5. La Inquisició	209-211
9.6. Una arma immovilista: La Censura	211-215
9.7. L'Església com a principal institució social	215-219
9.7.1. Les escoles Caritatives	215-216
9.7.2. L'educació	216-217
9.7.3. Els jesuïtes	217
9.7.4. L'hospici de Lleida	218
9.7.5. L'assistència als desfavorits	218-219
9.8. Els bisbes de Lleida (1814-1820)	220-229
9.8.1. El Bisbe Torres	220-223
9.8.2. El Bisbe Villar	223-227

9.8.3. El Bisbe Remigio Lasanta	227-229
10. Conclusions del Bloc I (1814-1820)	230-233
 Bloc 2: La Lleida del Trienni Liberal (1820-1823)	 234-539
11. El Trienni Liberal en el seu context català, espanyol i europeu	234-264
11.1. La revolució de Riego i la Junta provisional	234-235
11.2. El primer govern liberal	236
11.3. Les institucions liberals	236-241
11.3.1. Els ajuntaments Constitucionals	236-238
11.3.2. Les diputacions	238-240
11.3.3. Els caps polítics	240
11.4. Les societats patriòtiques	241-242
11.5. La defensa del nou Règim: La Milícia Nacional Voluntària	242-243
11.6. Les societats secretes	243-245
11.7. La Premsa i la politització de la societat	245-246
11.8. La política econòmica liberal	246-248
11.9. Els aixecaments a la Catalunya de Ponent a l'any 1822	248-256
11.10. La crisi de febrer de 1823	256-257
11.11. La fi del Trienni Liberal	257-262
11.12. El llegat del Trienni	262-264
 12. La clerecia catalana durant el Trienni liberal	 265-278
12.1. La religiositat dels liberals	265-266
12.2. La irreligiositat i les sectes	266-268
12.2.1. Desviacions doctrinals	266-267
12.2.2. Anticlericalisme i irreligiositat	267
12.2.3. Les sectes	267-268
12.3. La reforma de l'Església espanyola	269-277
12.4. La jerarquia i el nou règim	277-278
 13. L'economia de la Paeria al Trienni Liberal	 279-296
13.1. L'herència dels absolutistes: Una hisenda local ensorrada	275-284
13.2. L'ajuda a Cadis i a Mallorca l'any 1820	284-285

13.3. El reemplaçament de l'exèrcit	286-287
13.4. La crisi econòmica municipal no permet el triomf del liberalisme	287-296
14. La Paeria al Trienni Liberal	297-349
14.1. L'Ajuntament a l'inici del règim liberal. Un canvi radical: La formació del primer consistori constitucional	297-311
14.2. La confecció del segon poder local liberal	311-319
14.3. La cursa per aconseguir la capitalitat provincial	319-322
14.4. L'últim poder municipal moderat: El tercer consistori constitucional	322-326
14.5. L'Ajuntament de l'any 1823: El triomf dels "exaltats"	326-332
14.6. Anàlisi i visió comparada de l'origen socioprofessional dels càrrecs públics del Trienni liberal al territori espanyol i al lleidatà	332-339
14.7. La preocupació per l'higienisme: L'establiment de la Junta de Sanitat	339-343
14.8. Tradició i moral cristiana: La Junta de Beneficència	344-346
14.9. L'organització contra la invasió exterior: El ban del mes de maig de l'any 1823	346-349
15. La Milícia Nacional de Lleida: El braç armat del liberalisme local	350-424
15.1. El naixement de la Milícia Nacional a l'inici del Trienni Liberal	350-365
15.2. La Milícia Nacional, el principal enemic de la Contrarevolució	365-388
15.3. La Milícia Nacional i la defensa de la ciutat	388-398
15.4. L'organització de la resistència liberal davant l'atac absolutista: El paper de la Paeria i el de la Milícia Nacional	398-424
15.4.1. La reacció del poder local liberal lleidatà	398-399
15.4.2. L'organització de la resistència pel govern constitucional	399-401
15.4.3. L'estructuració de la defensa interior de Lleida	401-404
15.4.4. Les dificultats econòmiques per la crisi de l'hisenda municipal	404-406
15.4.5. La repercussió immediata de la invasió francesa a Lleida	406-408
15.4.6. El principi de la fi: l'avanç francès i l'augment dels problemes financers locals	408-411
15.4.7. Una mesura d'excepció: L'expropiació dels bens dels absolutistes lleidatans	411-412
15.4.8. L'evolució de la logística militar	412-417

15.4.9. L'últim intent de mantenir vigent el règim liberal a Lleida: La creació d'una Companyia Cívica	417-418
15.4.10. La derrota militar del poder constitucional	418-420
15.6. Carta de salutació de la ciutat de Lleida a Ferran VII	421-424
16. L'Església de Lleida al Trienni Liberal	425-479
16.1. El Capítol catedralici de Lleida al Trienni Liberal	425-455
16.1.1 El Capítol a l'inici del règim liberal	425-428
16.1.2 L'inici de la fractura	428-430
16.1.3. L'actitud de la clerecia lleidatana vers el règim constitucional	430-432
16.1.4. L'estat dels convents de la ciutat de Lleida l'any 1820 davant la secularització liberal	432-434
16.1.5. La reforma dels regulars	434-439
16.1.6. La divisió ideològica al Capítol	439-440
16.1.7. La relació Capítol-Ajuntament de Lleida	440-443
16.1.8. L'impacte del Trienni Liberal a l'Església lleidatana	443-445
16.1.8.1. La repressió vers els eclesiàstics absolutistas	445-452
16.1.9. El retorn de l'absolutisme	442-455
16.2. L'àmbit econòmic eclesiàstic lleidatà al Trienni Liberal	455-468
16.2.1. La fi dels privilegis en matèria econòmica	455-456
16.2.2. La negativa dels camperols a pagar les rendes senyorials eclesiàstiques	456-458
16.2.3. La contribució del Capítol a l'Estat liberal	459-460
16.2.4. La lluita entre el nou règim liberal i l'Església	460-461
16.2.5. El trencament total entre l'Ajuntament i l'Església	461-462
16.2.6. El retorn de l'absolutisme i la recuperació dels privilegis	462-463
16.2.7. L'àmbit assistencial del Capítol	463-465
16.2.8. La moral i l'oci	465
16.2.9. El balanç econòmic de l'Església	465-468
16.3. El Bisbe Renteria	468-475
16.3.1. La visita Pastoral del bisbe Renteria	475-479
17. Pensament polític i tendències ideològiques al Trienni Liberal	480-528
17.1. Introducció	480-481

17.2. Els representants del liberalisme	482-493
17.2.1. Francisco Martínez Marina	482-488
17.2.2. Martín Laguna	489-493
17.3. Els defensors de l'absolutisme	494-512
17.3.1. Josep Bassa	494-499
17.3.2. El bisbe Renteria	499-512
17.5. La premsa de Lleida al Trienni Liberal: El Semi-Semanario Ilerdense	512-522
17.6. Les propostes legislatives liberals i la resistència absolutista al progressisme cultural	522-527
17.6.1 La llei d'impremta liberal de l'any 1820	522-524
17.6.2. La resposta tradicionalista a la llibertat d'impremta: El <i>Discurs teològic-canònic sobre l'excomunió</i> de Bartolomé Altemir	524-527
18. Conclusions Trienni Liberal	528-539
BLOC 3: LA DÈCADA OMINOSA A LLEIDA	540-9
19. El context històric de la Dècada Ominosa	540-569
19.1. Consideracions generals	540-541
19.2. El restabliment de l'absolutisme	541-542
19.3. Violència i repressió	543-545
19.4. Els apostòlics	545-548
19.5. La Guerra dels Malcontents	548-567
19.5.1. Introducció	548-550
19.5.2. El motor ideològic a la Guerra dels Malcontents	550-551
19.5.3. El Manifest dels Reialistes Purs	551-557
19.5.4. L'articulació militar de l'alçament	557-558
19.5.5. El trasfons social del moviment	558
19.5.6. La primera fase de la insurrecció	559-560
19.5.7. La generalització de la rebel·lió armada	560-563
19.5.8. El moment àlgid de la insurrecció	563-564
19.5.9. La reacció del govern	564-566
19.5.10. El viatge del rei a Catalunya i acabament de la insurrecció	566-567
19.5.11. La repressió	567

19.6. Temps difícils	567-569
20. L'Església de Lleida i el restabliment de Ferran VII	570-584
20.1. Introducció	570-572
20.2. La influència del fet religiós en el capteniment del poble	572
20.3. El prestigi personal dels capdavaners de la nova situació	573
20.4. El bon regiment de Lleida en aquesta època	574
20.5. La influència de la clerecia	575
20.6. El regiment de les diòcesis durant la dècada ominosa	575-578
20.7. La normalització de la vida religiosa	578-579
20.8. La repressió contra els clergues liberals	579-580
20.9. L'Església i el Cos de Voluntaris Reialistes, facció radical o apostòlica, i el motí dels agraviats o malcontents	580-584
21. L'economia municipal després del Trienni Liberal	585-655
21.1. La crisi econòmica de la Paeria a la Dècada Ominosa	585-608
21.2. La contribució de la Paeria a L'Estat	608-630
21.3. La repressió econòmica vers els liberals i el retorn dels diners als absolutistes	630-634
21.4. El finançament dels Voluntaris Reialistes	634-637
21.5. El litigi del Capítol-Paeria per l'assumpte de la carnisseria	637-643
21.6. L'adjudicació de les privatives dels productes bàsics destinats a sufragar el fons de Propis i Arbitris	643-648
21.7. Els preparatius i les despeses derivades de la visita reial de Ferran VII a Lleida al 1828	649-655
22. El poder polític municipal a la Dècada Ominosa	656-741
22.1. El retorn de l'absolutisme: El primer govern local lleidatà de la dècada ominosa, novembre-desembre 1823	656-666
22.2. La recuperació de la normalitat	666-681
22.2.1. La Junta de l'hospital	666
22.2.2. Retorn a la bona relació govern municipal-Església	667-669
22.2.3. Aliança consistori local-Monarquia	670-671

22.2.4. L'adoctrinament de les masses: La nova legislació educativa absolutista	671-680
22.2.5. La Junta de Cequiatge	680-681
22.2.6. L'ampliació del camp sant	681
22.3. La consolidació de l'ajuntament absolutista: El govern municipal (1824-1826)	682-704
22.4. L'organització de la insurrecció liberal i apostòlica contra el règim de Ferran VII	704-709
22.5. La Paeria davant la Guerra dels Malcontents	709-725
22.6. El consistori lleidatà davant la visita de Ferran VII a l'any 1828	725-741
23. L'àmbit militar i els Voluntaris Reialistes a la Lleida de la Dècada Ominosa	742-834
23.1. La fi de la Milícia Nacional i el naixement dels Voluntaris Reialistes	742-753
23.2. La Junta de Foment dels Voluntaris Reialistes	753-756
23.3. La formació dels Voluntaris Reialistes	756-781
23.4. Els Voluntaris Reialistes davant la Guerra dels Malcontents	781-792
23.5. El lliurament d'armes al corregiment de Lleida després de la Guerra dels Malcontents	792-810
23.6. El paper dels Voluntaris Reialistes davant la visita de Ferran VII a Lleida	810-815
23.7. L'àmbit militar i policial a la Lleida de la Dècada Ominosa	815-834
24. La repressió absolutista política i militar vers els liberals a la Dècada Ominosa	834-873
25. El Capítol lleidatà a la Dècada Ominosa	874-932
25.1. La tornada dels canonges absolutistes i la formació del nou Capítol lleidatà a la Dècada Ominosa	874-887
25.2. La demanda de reconeixement dels eclesiàstics absolutistes	887-890
25.3. L'organització interna i externa del assumptes relacionats amb el Capítol	890-900
25.4. L'aliança Tron-Altar-consistori municipal	900-903

25.5. Els afers estrictament religiosos i morals	903-906
25.6. L'ajut al poble lleidatà	906-907
25.7. La repressió absolutista vers els canonges liberals	907-919
25.8. El Capítol, la Guerra dels Malcontents i l'arribada de Ferran VII a Lleida	919-932
26. L'economia del Capítol a la Dècada Ominosa	933-974
26.1. La lenta recuperació econòmica del Capítol i la formació de la Junta d'Hisenda	933-948
26.2. La contribució eclesiàstica a l'Estat	948-958
26.3. Les peticions pecuniàries al Capítol: L'Església com a principal organisme assistencial	958-964
26.4. L'intent de retorn dels diners lliurats a l'etapa liberal i la repressió econòmica vers els eclesiàstics liberals	964-968
26.5. La negativa dels camperols a pagar el delme a la Dècada Ominosa	968-974
27. El bisbe Colmenares	975-978
28. El pensament polític de l'episcopat lleidatà a la dècada ominosa (el bisbe Colmenares)	979-1028
29. Conclusions de la Dècada Ominosa	1029-1035
30. Reflexió final	1036-1043
31. Fonts documentals: Arxius i documentació consultada	1044-1055
31.1 Institut d'Estudis Ilerdencs	1044-1048
31.1.1. Dipòsit antic de l'hospital de santa Maria	1044
31.1.2. Llegat Areny	1044-1047
31.1.3. Pleyan de Porta	1047
31.1.4. Hemeroteca	1048
31.2. Arxiu Municipal de Lleida	1048
31.3. Arxiu Diocesà	1048-1052

31.3.1. Secció bisbe Torres	1048-1049
31.3.2. Secció bisbe Renteria	1049-1051
31.3.3. Secció bisbe Colmenares	1051-1052
31.4. Arxiu Capitular	1052-1054
31.5. Arxiu Històric de Lleida	1055
31.6. Arxiu Històric provincial de Lleida	1055
31.7. Arxiu de la Corona d'Aragó	1055
31.8. Biblioteca de Catalunya	1055
32. Bibliografia	1056-1084
Annex 1: Les comissions municipals de l'any 1822	1085-1086
Annex 2: Persones exemptes d'allistar-se a la Milícia Nacional dels dotze barris lleidatans a l'any 1821	1086-1088
Annex 3: Integrants de les patrulles que van formar-se amb l'objectiu de vigilar i controlar la ciutat amb l'ajut dels batlles de barri davant del perill originat per l'avanc reialista a l'any 1821	1088-1089

1. Introducció

En aquest treball d'investigació dedicat a la ciutat de Lleida entorn dels anys 1814-1828 he volgut realitzar una visió de conjunt dels trets històrics més importants. Amb la finalitat de transmetre una idea global de la major part dels processos que van desenvolupar-se a partir de l'estudi i l'anàlisi individualitzat tant de la demografia, de l'urbanisme, de l'economia, de la societat, de la política, de les seves institucions, de l'àmbit militar, de la religió com també de la cultura política de Lleida.

Primer de tot he pretès inserir un breu apartat dedicat a la metodologia emprada al igual que a incloure les fonts documentals utilitzades per així completar aquest espai introductori previ al context històric general i a la investigació focalitzada més extensivament a la ciutat de Lleida.

Sens dubte la història del regnat de Ferran VII ve mediatitzat per la Guerra del Francès o Guerra de la Independència. Aquesta acció bèl·lica va significar la primera pressa de contacte amb una experiència política radicalment diferent al tradicional aparell absolutista estatal ja que va permetre configurar un seguit de juntes que van possibilitar l'ascens al poder a uns sectors socials que abans havien vist com les oligarquies els barraven el pas. A més va evidenciar la debilitat de la corona espanyola i la decadència de les institucions vigents durant tot l'Antic Règim. Òbviament no cal deixar de banda la publicació de la constitució de Cadis el 12 de març de 1812 a Cadis, l'esdeveniment més transcendental perquè va ser el punt de referència clau pel partit liberal, el model polític antagònic i enfrontat a l'absolutisme, capaç de trasbalsar el país al 1820 a més d'enderrocar els vestigis feudals, sens dubte, fou el motor de la revolució burgesa i la fi de l'Antic Règim.

A la ciutat de Lleida la invasió francesa va ser molt dura tant en la conquesta de la ciutat a l'any 1810 com en l'aplicació d'una política repressiva brutal contra el poble lleidatà pel governador napoleònic Henriot (1810-1812). A més l'intent de derrotar a les tropes franceses que controlaven la ciutat va comportar encara més dolor i destrucció, va ser la voladura del polvorí de la Suda (1812), un trist episodi per a la història lleidatana que va generar l'anihilació d'un centenar d'habitatges. També cal destacar que al 1808 va ser la primera ciutat catalana que es va organitzar contra l'exèrcit d'ocupació francès ja que va formar la primera junta, encapçalada pel bisbe Torres. A

més cal afegir que el Motí del femeret (1809) va atorgar el poder polític per primera vegada a les classes populars (el botxí de la ciutat va ser el cabdill principal).

Una vegada enunciat l'antecedent més immediat i la gran importància que va tenir passaré a tractar cada capítol de la present tesi doctoral. Primer de tot, en aquesta investigació s'ha tractat d'incorporar un extens context històric i un capítol dedicat a establir un breu estat de la qüestió per comprendre les diferents línies historiogràfiques que han estudiat la fi i la crisi de l'Antic Règim. A continuació s'han incorporat dos capítols d'àmbit general, cronològicament (1814-1827), no estan estrictament relacionats amb l'espai del poder polític o religiós. Per aquest motiu, he cregut convenient situar-los abans dels tres grans blocs (Primera Restauració de Ferran VII, 1814-1820; Trienni Liberal, 1820-1823; i Dècada Ominosa, 1823-1833). Aquests capítols són el dedicat a la demografia i a l'urbanisme. Pel que fa al primer s'ha de destacar la falta d'informació concloent, però si crec que he aportat força arguments tan bibliogràfics com arxivístics-documentals per poder realitzar una aproximació força interessant a l'evolució poblacional de la ciutat durant aquesta etapa històrica. Molt vàlida per comprendre millor els moments de crisi i de lluites tant internes com externes. D'altra banda, ja referint-me a l'urbanisme, cal assenyalar que la ciutat estava reclosa a les seves muralles, estructurada a partir del carrer Major i delimitada pel castell i pel riu Segre, sent les seves vies de comunicació estretes i sinuoses. En aquesta etapa només va destacar la construcció de la rambla Ferran i les millores efectuades a diversos carrers per l'arribada del monarca a la ciutat.

A partir d'aquest punt l'estudi es centra en els àmbits municipals i eclesiàstics. Al llarg de la primera restauració borbònica es va intentar oblidar la Guerra del Francès i iniciar un procés de reconstrucció sobretot dins del camp econòmic. Les arques del consistori local va restar exhaurides i aquest fet sumat a la ineficàcia del sistema tributari tant local com nacional va generar l'ensorrament del vell sistema de l'Antic Règim, per exemple, a la ciutat no van prosperar les obres de la carretera de Tarragona, el Canal d'Urgell o la nova presó de sant Martí. A la Paeria de l'any 1814 van tornar les antigues èlits locals, l'oligarquia més tradicional, deixant només els càrrecs de diputat del comú i els de síndics per als membres establerts a l'exterior de l'àmbit nobiliari. Pel que fa a l'Església s'ha de comentar que van tenir dificultats a l'hora de tornar a implantar antics costums i tradicions o privilegis. Un símptoma que els liberals continuaven essent un perill va ser la publicació l'any 1816 de l'obra "Sobirania del

Pueblo” de Josep Bassa ja que va criticar el liberalisme. Per últim, destacar la unió que es va generar entre el cos municipal, l’eclesiàstic i la monarquia.

Ben diferent va ser el panorama que va esdevenir-se a partir de la revolució de Riego als inicis de l’any 1820. Per primera vegada es va poder aplicar la constitució de Cadis promulgada el 19 de març de 1812. A partir de l’obra legislativa gaditana els liberals van intentar herradicar l’Antic Règim i totes les seves preeminències feudo-vassallatiques. A l’Ajuntament de Lleida es va produir un gran canvi. La primera conseqüència de l’aparició del poder liberal va ser el relatiu abandonament del consistori local per part de l’oligarquia municipal, encara que diversos elements anteriors van perdurar. Fou el cas d’Antoni de Gomar, regidor degà de la Paeria al llarg del sexenni absolutista, que va convertir-se en el segon primer batlle de l’etapa constitucional, l’any 1821. Així doncs, la ciutat de Lleida tampoc no va protagonitzar una revolució social, a causa del seu endarreriment cultural i econòmic respecte d’altres zones espanyoles com, sobretot, les del litoral, molt més liberals i proclius al canvi.

Aquesta nova corporació va intentar millorar la presència i control de Lleida vers els altres territoris, per aquest motiu va creure fermament en les possibilitats de la ciutat per fer-se amb la capitalitat de la província ja que una altra de les grans novetats que va introduir el govern liberal va ser una nova administració territorial. Els corregiments van esdevenir, en part, províncies (la província de Lleida es va formar per la unió dels corregiments de Lleida, Talarn i Cervera). Per tant, era d’especial importància aconseguir la capitalitat d’aquestes noves entitats per tal d’adquirir i assegurar la gerència i el control del territori. El novembre de 1821 es va aconseguir la capitalitat de la província davant del Congrés Nacional. Va significar el reconeixement de la importància històrica que havia tingut la ciutat de Lleida.

L’any 1822 Fermí Gigó va ser l’escollit per dirigir la Paeria des del seient de batlle constitucional primer. El comandant de la Milícia havia assolit el poder municipal. Altrament significatiu va ser que novament un absolutista, com es va demostrar posteriorment (va participar activament al govern municipal a la Década Ominosa) va ocupar el càrrec de batlle al Trienni. No va ser fins a l’any 1823, moment en el qual Francesc Xavier Soldevila va ser anomenat batlle primer constitucional, quan els liberals “exaltats” van dominar i controlar l’Ajuntament de Lleida. A destacar el nombre dels nous regidors ja que van ser set en comptes de quatre. Per tant es va establir un govern de concentració liberal per tal d’intentar superar la situació límit imposada per l’imminent invasió de les tropes franceses enviades per la Santa Aliança.

Un altre punt molt important en aquesta investigació històrica va ser esbrinar l'evolució de la implantació de la Milícia Nacional a Lleida, la qual va patir greus problemes inicials. Aquest fet ens va indicar que no hi havia molt individus amb tendència liberal i que la major part de la població treballava en l'àmbit agrari, o sigui, no hi havia gaire comerç i els individus dedicats a les professionals liberals o no eren molts quantitativament o no tenien massa poder polític i econòmic.

Des dels principis de la instauració del nou model liberal ja va iniciar-se la contrarevolució, com així va mostrar-ho un imprès trobat a la ciutat en el qual es va animar a la realització d'una insurrecció contra les Corts per ensorrar el nou sistema. L'ajuntament va reaccionar ràpidament i va adquirir armament per repartir-lo entre els membres de la Milícia Nacional. O sigui, la consolidació i l'actuació del bàndol reialista va potenciar l'organització de la Milícia a la ciutat lleidatana.

Per aturar l'avanç dels seguidors absolutistes, l'abril de l'any 1821 es va crear una nova milícia, aquesta vegada de caire voluntari. Ràpidament la Paeria va rebre un llistat amb un centenar d'individus apuntats, la qual cosa va demostrar que aquesta iniciativa va tenir molt més èxit que l'anterior. L'altra milícia va fracassar a Lleida perquè era obligatòria, fet que va despertar molt poc interès entre els ciutadans. La Milícia Local va triomfar perquè la seva principal característica residia en el voluntariat. Les persones que es van apuntar ho van fer per motius derivats de les seves pròpies conviccions polítiques.

L'ajuntament per aconseguir consolidar aquesta nova milícia es va comprometre a sufragar l'uniforme dels membres que no poguessin pagar a través dels diners sobrants del fons de propis i Arbitris. També van acordar costejar l'armament i la manutenció d'aquest nou cos. Fins i tot van comptar amb el suport d'un mecenes anònim a Lleida que va poder avançar una gran partida de rals de billó per fer front a les primeres adquisicions de la companyia. Això constataria l'arrelament de la ideologia liberal en alguns sectors econòmics capdavaners, sobretot dins del medi comercial i vinculat a les professions liberals, els grups més oberts i cosmopolites.

El nombre de milicians que en van formar part l'estiu de l'any 1821 ens poden mostrar el fort perill que va córrer el poder liberal, ja que els reialistes van actuar en diverses zones de la província de Lleida.

L'èxit de la Milícia Voluntària va alertar al consistori municipal, el qual va establir una forta depuració i control sobre els nous membres de la Milícia Voluntària per desconfiança i per evitar lliurar armament als absolutistes. Tots aquestes actuacions van

reflectir que, a l'estiu del 1821, la fractura social era inevitable i l'avenç de la contrarevolució, molt organitzada, cada vegada era un perill major al qual la Paeria havia de fer front ràpidament per tal d'aconseguir la tranquil·litat pública i la continuïtat del règim liberal.

El 12 de setembre de l'any 1821 va allistar-se en qualitat de milicià voluntari de Lleida el ciutadà Rafael de Riego, Mariscal de Camp de tots els exèrcits Nacionals. Sens dubte, aquest esdeveniment va tenir una enorme repercussió a tota la ciutat. Primer de tot, va donar molts ànims als membres del consistori com a seguidors del liberalisme i particularment a tots els milicians, i a més a més Riego, l'artífex de la revolució de l'any 1820, al reconèixer l'esforç lleidatà per mantenir vigent l'esperit liberal va atorgar a la ciutat un gran prestigi dins de l'àmbit nacional. Lleida, definitivament es va convertir en un baluard del liberalisme moderat. Això sí, un enclavament cada vegada més pobre, ja que van continuar els problemes econòmics crònics de l'ajuntament, que no li van permetre aconseguir l'armament i les municions que necessitava la Milícia Voluntària. Per últim assenyalar que davant de l'atac contrarevolucionari a gran escala els liberals van decidir reorganitzar el seu braç armat. Per fer-ho, van unificar les dues milícies existents, la Nacional i la Voluntària o Local. Amb aquesta proposta es va pretendre organitzar-la millor a fi de defensar amb més eficiència el sistema liberal.

Dintre de l'àmbit eclesiàstic cal destacar que bona part dels eclesiàstics de tendència ideològica absolutista de la diòcesi de Lleida van sofrir un procés repressor per part del govern liberal, sobresortint sobretot la figura del bisbe Renteria. Aquestes mesures s'han d'inserir en un context de radicalització del sistema liberal un cop guanyada la contrarevolució interior i encetada l'exterior a partir de la intervenció de la Santa Aliança a través de l'aplicació dels acords del Congrés de Verona. El règim liberal va atacar amb duresa els elements més tradicionalistes de l'Església. Alguns eren els dirigents ideològics de la insurrecció reialista, a més a més s'ha de tenir en compte el fort suport econòmic que prestaven a aquesta causa, o sigui, la d'enderrocar el propi sistema liberal. Així doncs, per l'Església el Trienni liberal va ser considerat com una de les pitjors etapes de la seva història. Aquesta imatge tant negativa del sistema liberal rau en el fet que a l'igual com havia succeït amb la Guerra del Francès, el govern liberal va atacar les seves bases socials, econòmiques, culturals i sobretot polítiques. D'altra banda, s'ha d'assenyalar que amb el retorn un altre cop al poder del rei Ferran VII a finals de l'any 1823 les autoritats reialistes van realitzar novament, tal i com l'havien

portat a terme l'any 1814, una brutal tasca repressora contra els elements i els personatges liberals més destacats de l'etapa del Trienni.

Per finalitzar l'exposició de les grans línies del règim liberal a Lleida no cal oblidar el pensament polític i l'àmbit cultural. Pel que fa al primer aspecte cal destacar la gran divisió que va existir entre els partidaris de l'absolutisme i els defensors del liberalisme. Fruit de la llibertat d'impreses de l'any 1820 va publicar-se a la ciutat de Lleida el *Semi-Semanario Ilerdense*, entre els mesos de maig i juliol de l'any 1822. Va esdevenir el renaixement de la premsa lleidatana (cal recordar que anteriorment, l'any 1810, es va publicar "Diario de Lérida") a part que va generar un fort impacte dintre dels protagonistes locals del Trienni liberal a causa del seu esperit exaltat.

Per concloure aquest espai introductori cal fer referència als eixos bàsics del bloc tercer i darrer, la Dècada Ominosa a Lleida. En aquesta última etapa històrica cal estar atent al segon retorn al poder de Ferran VII, a la tornada dels antics privilegiats als seus càrrecs, la repressió emprada per abatre el liberalisme, la formació dels Voluntaris Reialistes a imatge de la Milícia Nacional (tot i que integrada majorment pel sector agrari, deixant de banda els professionals liberals), l'organització des de l'ala dretana d'una insurrecció anomenada dels malcontents o agraviats i l'arribada del monarca a Lleida l'any 1828.

A l'interior de la Paeria les antigues oligarquies després d'una curta, però intensa, pausa van fer-se novament amb el poder consistorial. La figura més destacada va ser Antoni de Gomar, mort l'any 1827 (excepte durant quatre anys va restar sota les seves mans el poder, només al 1820, 1822, 1823 i 1828 no va governar el municipi lleidatà). A destacar la relativa continuïtat dels polítics, denotant que va ser més important l'aspecte financer i relacionat amb el poder que les conviccions ideològiques. A pesar de les peremptòries dificultats financeres la Paeria va organitzar amb major èxit els Voluntaris Reialistes, les explicacions cal trobar-les en l'aprofitament de la logística emprada anteriorment per la Milícia Nacional i la incorporació dels jornalers, el grup social majoritari amb diferència a Lleida. Aquest cos, al igual que la ciutat, es va mantenir fidel a Ferran VII durant la Guerra dels Malcontents. Lleida si al Trienni va ser un bastió liberal, només cal recordar que a l'any 1823 la ciutat va convertir-se en l'únic territori no reialista a la província lleidatana, pocs anys més tard va prosseguir amb la seva lleialtat al govern central.

Especial atenció també mereix la repressió tant política com militar i eclesiàstica que es va derivar del segon retorn al poder de Ferran VII. La monarquia i els elements

absolutistes van intentar suprimir els drets civils i militars dels antics liberals, per realitzar aquesta tasca no van tenir prou amb la formació dels Voluntaris Reialistes, a més van inaugurar la policia, l'autèntic element executor de la repressió més arbitrària possible.

Finalment apuntar que aquest treball d'investigació conclou amb l'exposició de l'evolució de l'Església lleidatana a la Dècada Ominosa. A remarcar, la pèrdua de religiositat dels fidels, la tornada a la normalitat del Capítol catedralici, la repressió vers els canonges liberals, el suport a Ferran VII a la Guerra dels Malcontents (sobretot analitzar les cartes pastorals del bisbe Colmenares dintre de l'espai dedicat al pensament polític a la Dècada Ominosa) i les dificultats financeres derivades de l'enorme contribució eclesiàstica a l'Estat a causa de les seves penúries econòmiques cròniques i la resistència cada vegada major del camperolat a l'hora de pagar el delme i els impostos de caire senyorial.

Finalment apuntar que aquesta tesi s'acaba al 1828 i no al 1833 perquè compleix els objectius bàsics establerts: estudi del sexenni absolutista, del Trienni Liberal i del que es pretenia de la Dècada Ominosa (anàlisi del retorn de l'absolutisme, de la repressió vers els liberals, la formació del cos dels Voluntaris Reialistes, la Guerra dels Malcontents i la visita del monarca a Lleida). A més s'ha de tenir en compte l'extensió de la present investigació d'igual manera que comentar que l'etapa 1828-1833 resta per a una propera recerca.

2. Metodologia i objectius

Dins de l'àmbit metodològic cal comentar que primer de tot vaig realitzar un buidatge bibliogràfic de la història local, regional i nacional des de 1808 fins a 1833. Destacant l'aportació de multitud d'obres i autors que han treballat l'inici de la contemporaneïtat (Fontana, Artola, Gil Novales, Tuñón de Lara, Arnabat, Moliner i Prada, Gaspar Feliu, Anguera, Lladonosa, Vicedo, Casals, ...). Gràcies als quals tots aquest factors històrics han pogut estudiar-se d'una manera més precisa, ja que ajuden a establir un context històric, no solament per utilitzar-lo per completar l'anàlisi des del punt de vista formal sinó també com a un punt d'inflexió interior que facilita la comprensió dels documents contemporanis i la posterior redacció.

A continuació vaig visitar els arxius de la ciutat de Lleida. El primer va ser el de l'Ajuntament de Lleida (Arxiu Municipal de Lleida). En aquest es podien consultar les actes del consistori i els seus bans. La problemàtica venia donada de la falta de llibres municipals dels anys 1814 i 1815. Per tant, caldria complimentar l'inici cronològic de l'estudi a partir d'altres fonts. Però, cal destacar la gran quantitat de informació que donen pel que fa al Trienni Liberal (renovació dels governants i formació de la Milícia Nacional) i la Dècada Ominosa (Guerra dels Malcontents, Voluntaris Reialistes i estada de Ferran VII a Lleida). Sens dubte, un gran ajut perquè possibiliten una molt bona aproximació d'aquest període històric tant important, ja que va significar la primera experiència liberal i la darrera etapa estrictament absolutista.

També m'agradaria afegir que les actes donaven moltes vegades la resolució final d'un procés i, per tant, s'havia d'interpretar el seu inici i el seu desenvolupament, tot i que per sort, en altres casos s'adjuntava íntegrament tot el procés. D'altra banda, òbviament, com totes les fonts documentals, s'havia d'aplicar un fort filtre crític ja que els seus documents estaven mediatitzades pel signe polític del govern municipal.

Mentre que els bans ens serveixen per donar-nos una imatge de la reglamentació interna d'aquesta institució i de multitud d'accions incorrectes o impròpies de molts veïns de la ciutat que alteraven la convivència, com també ens mostra el nivell de llibertats i la moral ciutadana de l'època.

Finalment, destacar la consulta d'uns altres documents individuals emmagatzemats en capses. Aquests complementaven perfectament les actes i els bans perquè ens donaven informació extra de tots els àmbits, sobretot de l'economia.

El segon arxiu va ser l'Institut d'Estudis Ilerdencs. En aquest vaig consultar, a la seva hemeroteca, l'única publicació periodística de l'època, el Semi-Semanario Ilerdense de l'any 1822. Només conté vuit números, però, ens serveixen per corroborar l'obertura intel·lectual gràcies a la llibertat d'impremta decretada per les corts liberals i la forta divisió ideològica del moment. Al dipòsit antic de l'hospital de Santa Maria he pogut consultar la Correspondència que mantenien els diferents nuclis del poder (cartulari dels oficis particulars fets a l'alcaldia constitucional de Lleida als anys 1820, 1821 i 1822; i Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província). A més al llegat Areny s'hi troba la Carta de salutació de la ciutat de Lleida al Rei (Lleida. Impremta de Bonaventura Coromines. Lleida 16 de novembre de 1823) en la qual el nou ajuntament absolutista pretenia netejar el seu passat liberal.

Dintre del mateix arxiu vaig visitar el seu fons antic amb els seus diferents llegats, destacant el llegat Areny. Molt vàlid i de gran utilitat al contenir diferents llibres i obres redactades o reimpresses en aquesta etapa. Destacant, per exemple, el llibre de Josep Bassa (Sobirania del pueblo, 1816) o les cartes pastorals del bisbe Renteria (1819-1823) i del bisbe Colmenares (1825-1833).

El tercer arxiu va ser el Capitular. Gràcies a aquest fons documental catedralici es pot complementar notablement la major part de la investigació ja que en les seves actes es tracten els afers més destacats (menys al Trienni Liberal perquè la seva informació es molt escassa). També resulten interessants perquè ens mostren la connexió del Capítol amb la seu episcopal i amb el poder central.

Remarcant la seva aportació a l'interior del camp demogràfic (llibre dels batejos), econòmic i polític (actes i documents Reials, per exemple, el Pla d'Hisenda del ministre Garay, 1817), social, cultural i finalment religiós (en un món en el qual la cultura va estretament lligada a la Religió catòlica aquesta base documental és vital per tal d'entendre aquests àmbits).

Per últim, vaig consultar l'Arxiu Diocesà. En aquest es pot apreciar el gran poder dels diferents bisbes de la ciutat ja que conté una magnífica compilació de Reials Decrets i, en general, de tot tipus de documents i textos que faciliten la interpretació de la major part dels processos analitzats en aquest treball. Sobretot faciliten l'estudi del Trienni Liberal (bisbe Renteria) i de la Dècada Ominosa (bisbe Colmenares) propiciant la seva compenetració amb l'arxiu municipal i salvant les mancances de les actes Capitulars, per exemple, inclou tot un anàlisi sobre la repressió liberal contra els religiosos

absolutistes. Tot i que l'anterior etapa també queda molt ben reflectida gràcies al fons que disposem del bisbe Gerònim Maria de Torres.

Per introduir els objectius bàsics d'aquesta recerca a continuació enunciaré breument tots els factors històrics que conformen la investigació. Pel que fa a la demografia, un dels aspectes més difícils d'exposar per la falta de referències bibliogràfiques i arxivístiques completes i acurades (deixant de banda que en la seva majoria són contradictòries) m'agradaria apuntar que he intentat establir la seva dinàmica interna (recessió en la Guerra del francès, lenta recuperació en el sexenni absolutista i relativament ràpid creixement al Trienni Liberal per a continuació tornar a estancar-se i augmentar a causa de la guerra civil del 1822-23) per tal d'esbrinar quants lleidatans van viure i protagonitzar aquest període de temps, situant-los al seu context català i espanyol, esdevenint part bàsica de qualsevol aproximació a una realitat històrica ja que és un element bàsic que ens ajuda a comprendre millor la resta d'àmbits històrics.

Un altre àmbit bàsic per comprendre millor una etapa històrica és la seva delimitació geogràfica. En aquest cas l'estudi és urbà, per tant, s'ha d'analitzar la distribució morfològica de la ciutat, les seves característiques més intrínseques i l'agrupació socio-econòmica de cada zona. Amb aquest paràmetres voldria introduir al lector dins de la Lleida de 1814, inserida a l'interior de les muralles medievals, amb carrers estrets, mal alienats i amb un considerable desnivell, sens dubte, molt diferent als eixamples actuals. D'altra banda també vull reflectir, gràcies a les aportacions, sobretot bibliogràfiques, no solament on vivien, sinó com vivien.

Un cop establert quants eren els lleidatans d'aquest període i on desenvolupament físicament la seva vida, cal establir quina era la seva composició i distribució social, a que es dedicaven, quina era la seva qualitat de vida, quines organitzacions i institucions polítiques ostentaven el poder, quina relació mantenien amb l'estament militar, quines era les seves manifestacions culturals i com l'Església interactuava en tots aquests factors.

A partir de l'anàlisi de les actes municipals de l'Ajuntament de Lleida es pot apreciar la profunda divisió social, la crisi financera general derivada de la Guerra del Francès, de l'ineficax sistema tributari, i del model agrari extensiu. També cal incloure l'aliança de les institucions públiques amb els militars, la família Reial i els eclesiàstics (bàsicament en l'etapa absolutista de 1814-1820), la lluita en l'interior seu per alçar-se amb el poder polític i pràcticament tots els esdeveniments que van mediatitzar la vida quotidiana dels seus habitants, sobretot en el Trienni Liberal.

Sens dubte la Religió i l'Església han de tenir un espai clau en aquest treball ja que la seva importància era transcendental en aquest espai temporal. Aleshores vaig considerar que haurien de protagonitzar un capítol exclusiu dedicat a conèixer l'evolució intrínseca de l'Església al llarg d'aquest període. Establint les seves actuacions, aliances, problemàtiques i grau de capacitat de supervivència i d'adaptació als nous temps i als profunds canvis que es van intentar d'implantar.

Per fer-ho s'ha d'analitzar tant el Capítol (Arxiu Capitular) com els diferents bisbes (Arxiu Diocesà) que van assolir la Mitra, sobretot el bisbe Torres i el bisbe Renteria a causa de la seva incidència en els principals successos històrics.

També en bona mesura protagonitzen el capítol dedicat a les manifestacions ideològiques i a la cultura ja que els membres d'aquesta institució eren els posseïdors del llegat cultural. En aquest espai la preeminència l'assumeix una anàlisi dels vuit números del Semi-Semanario Ilerdense i la polèmica que van protagonitzar el bàndol absolutista (per exemple Renteria, Colmenares i Bassa) i el liberal (Martínez Marina i Martín Laguna) al sí de l'Església. A través de la multitud de fons documentals intentaré establir les diferents cosmovisions i models socio-polítics que defensa cada manera de pensar.

En definitiva, l'objectiu final d'aquest text és que el lector un cop llegit aquest estudi no només interpreti les seves línies bàsiques i principals d'aquesta època dins d'un àmbit nacional sinó que entengui a escala local que va succeir realment en la ciutat de Lleida entre els anys 1814 i 1828 a través d'aquesta aproximació històrica, o sigui, el nostre propòsit ha estat estudiar el govern de Ferran VII a Lleida com una unitat històrica i dialèctica, també centrant-nos en Catalunya, però en relació amb el conjunt de l'Estat.

3. L'estat de la qüestió

Malgrat la seva importància el Trienni es un període relativament poc estudiat, sobretot pel que fa a Catalunya fins a les investigacions del Ramon Arnabat¹. A nivell de l'Estat disposem de bones narracions, fonamentalment polítiques, realitzades per autors coetanis (Antonio Alcalà Galiano² i Estanislao de K. Bayo³, marques de Miraflores); així com informacions detallades dels enfrontaments militars a Catalunya (J.M.R., Francisco Espoz i Mina⁴ i, Florence Galli⁵). També la historiografia conservadora ha dedicat la seva atenció al Trienni Liberal (Federico Suárez⁶ i José Luis Comellas⁷. Però, encara manquen interpretacions de conjunt que no trobem fins a l'aparició d'estudis com els d'Alberto Gil Novales⁸, Josep Fontana⁹ i Miguel Artola¹⁰,

¹ ARNABAT, R.: La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya, Eumo editorial, Vic, 2001; ID. Liberals i reialistes. El Trienni liberal al Penedès (1820-1823), La Mañana, Lleida, 1997; ID. "Elits i control de les institucions polítiques locals durant el procés de la Revolució Burguesa a Catalunya", Comunicació presentada al congrés: Jornades sobre sistemes agraris, organització social i poder local als Països Catalans, Alguaire, 1999; ID. "La hisenda municipal durant el trienni liberal (1820-1823). L'exemple del Penedès" dins *III Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya. Funcionament de les finances locals al llarg de la història*, L'Avenç, Barcelona, 1996; ID. "Reorganització territorial i sentiment catalanista a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)" dins *V Congrés Internacional d'Història de Catalunya*, L'Avenç, Barcelona, 2001; ID. "La premsa reialista a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)" dins: VI Seminari sobre Història del Carlisme, Solsona, 2000; ID. "Contrarrevolució, antirrevolució y movimientos sociales" dins: *Estado, Protesta y Movimientos Sociales*, Vitoria, Universidad del País Vasco, 1998; ID. "La Regència d'Urgell i el reialisme català (1820-1823)". *Butlletí de la Societat catalana d'Estudis històrics*, vo. XIII, 2002; i ID. "Ocupación francesa y resistencia constitucional: Catalunya, 1823" dins Butrón, G.; Ramos, A. (ed); *Intervención exterior y crisis del Antiguo Régimen en España*. Huelva, Universidad de Huelva, 2000.

² ALCALÁ GALIANO, A.: *Historia de España desde los tiempos primitivos hasta la mayoría de la reina doña Isabel II*. Madrid, Librería Universal, 1846.

³ BAYO, E.K.: *Historia de la vida y reinado de Fernando VII de España*, Imprenta Repullés, Madrid, 1842.

⁴ ESPOZ y MINA, F.: *Memorias del General don Francisco Espoz y Mina*, ed. Miguel Artola, Atlas, Madrid, 1992.

⁵ GALLI, *Memorias sobre la guerra de Cataluña*; ID. *Mina*.

⁶ SUÁREZ VERDAGUER, F.: *La crisis política del antiguo régimen en España. 1800-1840*, Universitat de Navarra, Pamplona, 1965; ID. *Documentos del reinado de Fernando VII: IV. Martín de Garay y la reforma de la hacienda (1817)*. Seminario de Historia moderna. Universidad de Navarra; ID. *Documentos del reinado de Fernando VII: VII. El Consejo de Estado (1792-1834)*. Pamplona, 1971; i ID. *Conservadores, innovadores y renovadores en las postrimerias del antiguo régimen*. Publicaciones del Estudio General de Navarra, Pamplona, 1955.

⁷ COMELLAS, J.L.: *Los realistas en el trienio constitucional, 1820-1823*, Pamplona, 1958.

⁸ GIL NOVALES, A.: "1970-1979, diez años de historiografía en torno del primer tercio del siglo XIX español", a Tuñón de Lara, M. (ed.); *Historiografía española contemporánea. X Coloquio del Centro de Investigaciones Hispánicas de la Universidad de Pau. Balance y resumen*. Madrid, 1980; ID. *Del Antiguo al Nuevo Régimen en España*, Caracas, 1986; ID. "Del Antiguo al Nuevo Régimen de España. Ensayo de interpretación", a Tuñón de Lara, M.; Gil Novales, A.; Ruiz, D.; Aymes, J.R.; i altres; *Crisis del antiguo régimen e industrialización en la España del siglo XIX*. VI Coloquio de Pau. *De la crisis del Antiguo Régimen al Franquismo*, Madrid, 1977; ID. "La premsa en el Trienio liberal (1820-1823)", dins Tuñón de Lara, M.; Elorza, A.; Perez Ledesma, M.; *Premsa y sociedad en España (1820-1936)*, Madrid, Edicusa, 1975; ID. *Las sociedades patrióticas (1820-1823)*, Tecnos, Madrid, 1975; ID. *El Trienio liberal*. Ed. Siglo XXI, Madrid, 1980; ID. *España exporta la revolución* dins Roura i altres. *El Trienio liberal*, Madrid, 1985; ID. "El problema de la revolución en el liberalismo español (1808-1868)", *Estudios de*

que ens han ajudat a situar el Trienni dins el procés de la revolució burgesa. D'altra banda cal destacar que poc a poc han anat sorgint monografies referides a diferents indrets de l'Estat, d'entre les quals s'ha de tenir en consideració les de Xosé R. Barreiro¹¹ sobre Galícia, les de Renato Barahona¹² i Félix Llanos Aramburu¹³ sobre el País Basc, la de Ramón del Río Aldaz¹⁴ sobre Navarra, les de Manuel Ardit¹⁵, Vicente Conejero¹⁶ i Maria Cruz Romeo¹⁷ sobre el País Valencià, o altres que tracten aspectes temàtics concrets com per exemple les de Blanca E. Buldain Jaca¹⁸ sobre la instauració

Historia Social, núms. III-IV, 1982; ID. *Textos exaltados del Trienio Liberal*. Madrid, 1978; ID. "La guerra de 1823. Consideraciones historiográficas" dins Aymes, J.R.; i Fernández Sebastián (ed.); *La imagen de Francia en España (1808-1850)*. París, Bilbao, Universidad del País Vasco, 1999; i ID. Gil Novales, A. (ed.); *La revolución burguesa en España*, Madrid, 1985.

⁹ FONTANA, J.: La crisis del Antiguo régimen, Crítica, Barcelona, 1992; ID. Hacienda y Estado en la crisis final del antiguo régimen español: 1823-1833, Ministerio de Hacienda, Instituto de estudios fiscales, Madrid, 2001; ID. Guerra y Hacienda del gobierno central en los años de la Guerra de la Independencia (1808-1814), Instituto Juan Gil-Albert, Alicante, 1986; ID. *Cambio económico y aptitudes en la España del XIX*, Barcelona, 1973; ID. *La Revolución de 1820 a Catalunya*, Barcelona, 1961; ID. *La quiebra de la monarquía absoluta*, Barcelona, 1971; ID. *La fi de l'Antic Règim i la Industrialització, 1787-1868*, vol. 6è de la Història de Catalunya, dirigida per Pierre Vilar, Barcelona, 1988; ID. "Per què van envair Espanya els Cent mil fills de Sant Lluís?", *Recerques*, núm. 19, Barcelona, 1987; ID. "La crisis agraria de comienzos de siglo XIX y sus repercusiones en España". Hacienda Pública Española, núm. 55, 1978, PS. 177-190; ID. "Crisi camperola i revolta reialista". *Recerques*, núm. 10, 1980; ID. "Represión política y violencia civil en 1823-1833: propuestas para una interpretación". Dins: GONZÁLEZ PORTILLA (et al.) (ed.). *Industrialización y Nacionalismo*. Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1985; ID. FONTANA, J.: i GARRABOU, R.: *Guerra y Hacienda del gobierno central en los años de la Guerra de la Independencia (1808-1814)*, Instituto Juan Gil-Albert, Alicante, 1986; i ID. FONTANA, J.: MARTÍ, C.: NADAL i OLLER, J.: PASCUAL i DOMÈNECH, P.: BORJA de RIQUER, F.: SOLÀ i MONTSERRAT, R.: SUDRIÀ, C.: TERMES, J.: *Catalunya i Espanya al segle XIX*, Barcelona, 1987.

¹⁰ ARTOLA, M.: *Los afrancesados*, Alianza, Madrid, 1989; ID. *La burguesía revolucionaria (1808-1874)*, Alfaguara, Madrid, 1973; ID. *Los orígenes de la España Contemporánea*, Espasa-Calpe, Madrid, 1959; ID. *Antiguo Régimen y revolución liberal*, Barcelona, 1978; ID. *Partidos y programas políticos. 1808-1936*, Madrid, 1973; ID. *La España de Fernando VII*, vol. XXVI de la Historia de España, fundada por R. Menéndez Pidal, Madrid, 1968; i ID. *La hacienda del siglo XIX. Progresistas y moderados*. Madrid, Alianza Editorial, 1986.

¹¹ BARREIRO, X. R.: *Liberales y absolutistas en Galicia (1808-1833)*, Vigo, 1982, PS. 87-88, i *El carlismo gallego*, Santiago de Compostela, 1976.

¹² BARAHONA, R.: *Vizcaya on the Eve of Carlism. Politics and Society, 1800-1833*, Reno, 1989, PS. 43-70.

¹³ ARAMBURU, F.: *El Trienio Liberal en Guipúzcoa (1820-1823): antecedentes de las guerras carlistas en el País Vasco*, San Sebastián, Universidad de Deusto, 1998; i ID. "El Trienio Liberal en Guipúzcoa", *Boletín de la Real Sociedad Bascongada de Amigos del País*, tomo 36, nº 1-4, 1980, PS. 127-218.

¹⁴ DEL RÍO ALDAZ, R.: *Orígenes de la guerra carlista en Navarra. 1820-1824*, Pamplona, 1987.

¹⁵ ARDIT LUCAS, M.: *Revolución liberal y revuelta campesina*, Barcelona, 1977.

¹⁶ CONEJERO, V.: "El Trienio Constitucional en Valencia", *Anales Valencinos*, 4, 1977; i ID. *El Trienio Constitucional en Alicante (1820-1823) y la segunda represión contra los liberales (1823-1833)*, Alacant, 1983.

¹⁷ ROMEO, M.C.: "La sombra del pasado y la expectativa de futuro: Jacobinos, radicales y republicanos en la revolución liberal" dins ROURA, L.: CASTELLS, I.: *Revolución y democracia. El jacobinismo europeo*. Ediciones del Orto, Madrid, 1995.

¹⁸ BULDAIN JACA, E.: *Las elecciones de 1820. La época y su publicista*, Madrid, Ministerio del Interior, 1993.

del nou règim, les de Joan Brines¹⁹ i Manuel González de Molina²⁰ sobre la desamortització, la de Joaquin del Moral²¹ sobre la hisenda, la de Sisinio Pérez Garzón²² sobre la milícia, o les de Manuel Revuelta²³ sobre l'església. Pel que fa a Catalunya Jaume Torras²⁴ sobre la contrarrevolució, el de Gaspar Feliu²⁵ sobre el clergat, Joan Florensa²⁶ sobre l'ensenyament i, el d'Antònia Ferrer²⁷ sobre Tarragona.

En definitiva, és al context de la revolució burgesa a Espanya en el que ens hem de situar, entesa com aquell conjunt d'accions i transformacions que permeten que la burgesia (aliada o no amb d'altres classes socials) ocupi el poder polític i econòmic. Considerem que cal diferenciar el procés de transició del feudalisme al capitalisme (un llarg procés que té les seves arrels a la societat senyorial), del període concret de la revolució burgesa, que pot ser més, menys o gens violent, més o menys llarg, però que significa sempre un punt de no retorn a l'Antic Règim. El procés de la revolució burgesa a Espanya abasta un ampli període que afecta de manera espacial la primera meitat del segle XIX. La caracterització de la revolució burgesa a Espanya a originat un ampli debat historiogràfic entre aquells historiadors que defensen que es tractava d'una revolució moderada o fracassada i, aquells altres que l'han plantejada com una revolució força radical. Pensem, i en això estaríem d'acord amb altres historiadors, que

¹⁹ BRINES, J.: *La desamortització eclesiàstica en el País Valencià durant el Trienio Constitucional*, València, 1978.

²⁰ GONZÁLEZ DE MOLINA, M.; "La desamortización eclesiástica en el Trienio Liberal (1820-1823). Un primer acercamiento a los datos generales", *Estudios de Historia Social*, nº 36-37, 1986, PS. 141-148; ID. "Bienes comunales y conflictos por los recursos en las sociedades rurales, siglos XIX y XX", *Historia Social*, nº 38, 2000, PS. 95-116; ID. "Crédito público y reforma de regulares en Andalucía durante el Trienio Constitucional", *Gades*, nº 14, 1986, PS. 75-108; i ID. "Estancamiento agrario y desamortización en Andalucía (1820-1823)", *Agricultura y sociedad*, nº 30, 1984, PS. 169-197.

²¹ DEL MORAL RUÍZ, J.: *Hacienda y sociedad en el trienio constitucional (1820-1823)*. Instituto de Estudios Fiscales. Ministerio de Hacienda. Madrid, 1975; i ID. "Sociedades secretas Apostólicas y partidas realistas en el Trienio Constitucional (1820-1823)" dins Tuñón de Lara; M.; *Sociedad, política y cultura en la España de los siglos XIX-XX*, Madrid, Edicusa, 1973.

²² PÉREZ GARZÓN, J-S.: "La revolución burguesa en España: los inicios de un debate científico, 1966-1979", a Tuñón de Lara, M. (ed.); *Historiografía española contemporánea. X Coloquio del Centro de Investigaciones Hispánicas de la Universidad de Pau. Balance y resumen*. Madrid, 1980; i ID. *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*, Madrid, 1978.

²³ REVUELTA, M.: *Política religiosa de los liberales en el siglo XIX. El Trienio Constitucional*. Consejo de Investigaciones científicas, Madrid, 1973.

²⁴ TORRAS i RIBÉ, J.M.: *Els municipis catalans de l'Antic Règim, 1453-1808*, Barcelona, 1983; ID. "La nova ordinació de Catalunya: La Nova Planta", *Història de Catalunya*, vol. IV, Barcelona, 1978; ID. "La Catalunya borbònica: evolucions i reaccions contra el nou règim", *Història de Catalunya*, vol. IV, Barcelona, 1978; ID. "Societat rural i moviments absolutistes", *Recerques*, Barcelona, 1970; ID. *Liberalismo y rebeldía campesina (1800-1823)*, Ariel, Barcelona, 1976.

²⁵ FELIU, G.: *La clerecía catalana durant el trienni liberal*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1992.

²⁶ FLORENSA, J.; *L'ensenyament a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823): el mètode dels escolapis*. Universitat de Barcelona, 1995.

²⁷ FERRER, A.; "L'educació a Tarragona durant el Trienni Constitucional (1820-1823)", *Quaderns d'història Tarraconense*, nº2, 1980, PS. 135-153.

la revolució burgesa espanyola va ser *burgesa* en el sentit que va satisfer els interessos d'aquest grup social, ja que entre els seus objectius no figurava ni podia figurar una millora dels col·lectius socials subordinats. Els primers moments de la revolució liberal a Espanya, sobretot durant el Trienni, foren d'una radicalitat *liberal burgesa* important i van fonamentar les bases per a la transformació radical de la societat, en el sentit que van acabar amb el feudalisme i van implantar una societat de classes. És cert que la burgesia acabà pactant amb un sector de la noblesa a partir de 1837, però el mateix van fer, majoritàriament, les classes burgeses europees. També es plausible que la burgesia va intentar fer una revolució controlada, poc democràtica; però, fos des de dalt o des de baix, controlada o incontrolada, els objectius de la burgesia i de les classes que li donaven suport durant el Trienni eren desenvolupar les relacions socials capitalistes, sobretot en el camp i, modernitzar (aburgesar) l'Estat. I aquests objectius s'aconseguien en gran mesura durant aquests breus però intensos anys del Trienni. Pensem que, sovint, s'ha analitzat el procés de revolució burgesa a Espanya a partir de la darrera fase d'aquesta, és a dir, a partir de 1837, caracteritzant tot el procés en funció del resultat final i, infravalorant el caire rupturista de les propostes liberals durant el Trienni (eliminació dels delmes, presentació de títols de propietat, la Constitució de 1812 ... etc.).²⁸

Dins de la historiografia espanyola des de fa una bona colla d'anys s'han produït diverses interpretacions sobre els trets de la ruptura de l'Antic Règim, en el sentit d'interpretar-la com una revolució burgesa. Precisament en aquest àmbit s'ha de situar el Trienni Liberal ja que ocupà un lloc central en la revolució burgesa espanyola al difondre idees i perfilà els instruments polítics a través dels quals la burgesia va accedir al poder.²⁹

Pel que fa a les grans línies historiogràfiques fou la marxista, en particular, la qui va incidir en aquesta qüestió. El plantejament marxista, al començament, va formular la

²⁸ ARNABAT, R.: *Revolució i contrarrevolució durant el Trienni Liberal a Catalunya (1820-1823)*. Butlletí de la Societat d'Estudis Històrics de L'institut d'Estudis Catalans, 1999, n°11, 2000, p. 70.

²⁹ Les grans línies generals sobre el Trienni són: ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial; GIL NOVALES, A.: *El Trienio Liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI; ID.: *Las sociedades patrióticas (1820-1823)*. Madrid, 1975; FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen. 1808-1833*. Barcelona, 1982; ID.: *La fi de l'Antic Règim i la industrialització. 1787-1868*. Barcelona, 1988; DEL MORAL RUIZ, J.: *Hacienda y sociedad en el Trienio Constitucional (1820-1823)*. Madrid, 1975; CRUZ ROMEO, M.: *Entre el orden y la revolución*. Alacant, 1993; MARTÍNEZ QUINTEIRO, M.E.: "Del Antiguo Régimen a la Revolución burgesa. En torno al supuesto fracaso de la Revolución Liberal" a *La Historia Contemporánea de España*. Salamanca, 1992; i RUÍZ TORRES, P.: "Del Antiguo al Nuevo Régimen: caràcter de la transformació", a *Antiguo Régimen y liberalismo. Homenaje a Miguel Artola, vol. I*. Madrid, 1994.

interpretació que l'única forma correcta de fer una revolució burgesa era la francesa (1789), que havia provocat el desmanegament de tot l'aparell feudal, inclosa l'aristocràcia, en benefici de les classes populars. En contrapartida, la revolució burgesa que s'havia desenvolupat a Espanya durant la primera meitat del segle XIX es presentava com inacabada, per a l'ala "revisionista de la historiografia d'esquerres marxista. És aquesta percepció la que trobem en autors com Pierre Vilar, M. Tuñon de Lara o R. Tamames. Era el resultat de la identificació entre revolució burgesa i la consecució de la democràcia, procés que havia d'originar, inevitablement, el repartiment de terres entre el camperolat i el desenvolupament del capitalisme industrial. En conjunt, la revolució havia de portar el país a la seva modernització econòmica.³⁰

La identificació, per part de la historiografia marxista i revisionista, d'un ideal revolucionari burgès que havia d'ocasionar una revolució industrial fou un dels punts que crearen més confusió a les dècades dels cinquanta i seixanta en els corrents historiogràfic espanyols i exiliats, ja que continuava sense reconèixer la incidència real de la revolució burgesa en els canvis generats en unes noves relacions de producció dins l'economia agrària tradicional espanyola.³¹

El cas paradigmàtic de la revolució industrial a Gran Bretanya fou considerat l'exemple a seguir per a la modernització econòmica que havia d'assolir el país, pas previ de la conscienciació de les masses obreres per forçar canvis polítics. Un exemple de la identificació entre revolució burgesa i revolució industrial el trobem en l'obra de Jordi Nadal³², qui tot analitzant les desamortitzacions del sòl i del subsòl, va concloure que aquestes malbarataren les bases naturals (agrícoles i industrials) del país sobre les quals s'hagués hagut d'assentar la Revolució Industrial. A part d'això, l'autor incidí en el problema del deute d'Hisenda, que afectà en les lleis desamortitzadores perquè restringiren el mercat de capitals per invertir en negocis industrials i, la realitat d'una infraestructura viària inadequada del país, configurà, tot en conjunt, una situació de retard econòmic a Espanya.

Enfront de la concepció derrotista sobre els fracassos de la revolució burgesa i industrial a Espanya s'aixecà Artola, el qual va argumentar el seu desacord amb les

³⁰ VILAR, P.: *Historia de España*, Barcelona, 1978; ID.: *Crecimiento y desarrollo*. Barcelona, 1964; TUÑÓN DE LARA, M.: *Sociedad señorial, revolución burguesa y sociedad capitalista, 1834-1860*. Barcelona, 1976, Estudios de Historia Contemporánea; ID.: *La España del siglo XIX (1808-1914)*, París, 1961; i TAMAMES, R.: *Estructura económica de España*. Madrid, 1960.

³¹ CASALS, Q.: *El trienni progresista a la Lleida del segle XIX*. Lleida, 2000, p. 26.

³² NADAL, J.: *El fracaso de la revolución industrial en España. 1814-1915*. Barcelona, 1975.

posicions crítiques que identificaven una causalitat directa de la revolució burgesa com a vertebradora de la Revolució Industrial en el plantejament teòric del fet històric. També va explicar que la finalitat del liberalisme econòmic fou la d'eliminar els propietaris que no treballassin bé els seus mitjans de producció i primar els que així ho fessin. Malgrat les aportacions que va fer per comprendre la naturalesa del canvi, més important fou la identificació en la formulació teòrica del seu anàlisi en concebre el procés de revolució liberal burgès com un procés natural de canvi en el si de les societats agràries tradicionals europees. És a dir, la revolució burgesa a Espanya fou una transformació a tots els nivells comparable a les altres que s'havien produït a la resta d'Europa. En aquest sentit Ruíz va manifestar, seguint els plantejaments de Hobsbawm, que el cas espanyol de revolució burgesa moderada no diferí gaire del que es produí a França en la dècada dels anys trenta del segle passat.³³

A l'interior d'una línia similar a la marxista trobem historiadors tan diferents com Kossok o Jutglar³⁴ que consideren la feblesa de la burgesia, que va haver de pactar amb els terratinents, màxims exponents de l'Antic Règim, com un factor clau que no va permetre una veritable revolució popular (menys encara sense el suport camperol, a qui li van treure el pagament de mig delme durant el Trienni Liberal, però, van augmentar-li les càrregues fiscals amb l'aparició de nous impostos).

Els estudis de G. Lefebvre i A. Soboul a França i de Fontana a Espanya, tanmateix, varen rectificar la tesi que hi havia fins llavors de causa-efecte en l'anàlisi teòrica dels processos revolucionaris burgesos, segons la qual aquests havien de desembocar en la consecució de la democràcia política i en un repartiment de terres equitatiu per al camperolat. Això ho feren en identificar altres formes de revolució burgesa diferents a les preestablertes pel paradigmàtic model francès del 1789.³⁵

Tal i com es posà de manifest a finals dels setanta, en la síntesi de Pérez Garzón, hi hagué dos enfocaments globals en le debat historiogràfic espanyol a l'hora d'avaluar si els canvis socials ocasionats per la revolució burgesa a Espanya foren revolucionaris o

³³ ARTOLA, M.: *Antiguo Régimen y Revolución Liberal*. Barcelona, 1978; RUÍZ TORRES, P.: "Liberalisme i revolució a Espanya" a *Recerques*, núm. 28, p. 59; i HOBBSAWM, E.J.: "La revolución" a *La revolución en la historia*, R. Porter i M. Telith (eds.). Barcelona, 1990.

³⁴ KOSSOK, M.: *El ciclo de las revoluciones españolas en el siglo XIX. Problemas de investigación e interpretación a la luz del método comparativo*, a *La revolución burguesa en España*, Madrid, 1985, p. 18; JUTGLAR, A.; *Historia crítica de la burguesía en Cataluña*. Barcelona, 1984, Anthropos, p. 112; i ID.: *Ideologías y clases en la España Contemporánea (1808-1874)*. Madrid, 1973.

³⁵ LEFEBRE, G.: *El gran pánico de 1789. La Revolución Francesa y los campesinos*. Buenos Aires, 1986; SOBOUL, A.: *Problemas campesinos de la Revolución 1789-1848*, Madrid, 1980; i FONTANA, J.: *Cambio económico y aptitudes en la España del XIX*, Barcelona, 1973, PS. 149-161.

no. A pesar de l'avenç en l'anàlisi que significà la publicació dels treballs de Fontana en els quals marcà, per primer cop, els trets definitoris de l'especificitat de la via espanyola en el trànsit del feudalisme al capitalisme o, si es vol dir políticament, de l'absolutisme al liberalisme, hi hagué alguns autors que no acceptaren totalment aquest plantejament i altres, com Pérez Garzón, que criticaren la resistència del mateix Fontana a acceptar el caràcter transformador social de la revolució burgesa a Espanya, ja que segons Garzón es va produir un canvi social radical.³⁶

Fontana, per concretar el cas espanyol, va encunyar el concepte de “reforma agrària liberal” per destacar que aquí s’havia donat, en els primers quaranta anys del segle XIX, un canvi d’una societat estamental-absolutista a una liberal-classista, en definitiva del feudalisme al capitalisme i de l’absolutisme al liberalisme, mitjançant un pacte entre l’aristocràcia terratinent i les emergents classes burgeses liberals tenint com a àrbitre la Monarquia. Mitjançant aquesta aliança, l’aristocràcia més influent esdevindria una nova burgesia propietària a costa de la pretesa “revolució camperola”, que no es va dur a terme. Aquest pacte va tenir l’origen en l’actitud dels camperols quan decidiren deixar de pagar les càrregues feudals als seus senyors en no poder fer-les efectives, originant la progressiva erosió del sistema estamental. L’actitud del sector agrari més humil (es notà entre 1814-1820 i s’accentuà entre 1823-1833) provocà la presa de consciència de l’aristocràcia en el sentit d’assumir la inviabilitat econòmica de l’explotació feudal. Com a resultat, doncs, aquest pacte es va fer a costa del camperolat.³⁷

Per Jaume Torras el reialisme va confluïr la resposta antiliberal de les masses camperoles i l’acció contrarevolucionària dels dirigents absolutistes. Aquesta reacció tradicionalista no es podia analitzar com una simple alienació darrera la classe feudal, sinó un testimoni de la seva oposició a la modalitat concreta que revestia la liquidació de l’Antic Règim. Així doncs, tant Fontana com Torras tenen en comú el fet de interpretar el reialisme com la confluència de diferents oposicions a la instauració del liberalisme a Espanya. Però amb diferències, ja que Fontana feia incidència en les causes econòmiques (l’empobriment dels camperols) mentre que Torras ho feia en els aspectes ideològics i culturals.³⁸

³⁶ PÉREZ GARZÓN, J.P.: “La revolución burguesa en España: los inicios del debate científico, 1966-1979”, Tuñón de Lara (ed.), *Historiografía española contemporánea. X Coloquio del centrol de investigaciones hispánicas de la universidad de Pau. Balance y resumen*. Madrid, 1980, p. 105.

³⁷ FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Regimen*, Ed. Crítica, Barcelona, 1992. PS.161-219.

³⁸ TORRAS, J.: *La guerra de los Agraviados*. Barcelona, 1967, Universitat de Barcelona; ID.: “Societat rural i moviments absolutistes. Notes sobre la guerra dels Malcontents (1827)”, dins *Recerques*, núm.1, 1970, PS. 123-130; ID.: *Los alzamientos realistas en Catalunya*. Tesi doctoral inèdita, UAB, 1970; i ID.:

De fet, bona part dels historiadors estan d'acord en que ha existit una determinada via de revolució burgesa, si bé per mostrar-la, sovint, com una revolució moderada o fracassada, a causa d'una burgesia feble econòmicament i socialment que optà per cercar l'aliança amb la vella aristocràcia per dur a terme el seu projecte liberal i marginalitzar del procés polític i social a les classes populars. Si ens referim en concret al Trienni Liberal, Josep Fontana l'ha considerat una "revolució frustrada". Va ser la primera vegada que es van posar en pràctica les reformes publicades a Cadis, però van sortir a la llum totes les limitacions de la revolució liberal espanyola. Des de 1820 els enemics de la Constitució ("los Grandes", els terratinents i la noblesa, els funcionaris, els gremis i els eclesiàstics) van realitzar conspiracions contrarevolucionàries, que agafaren un nivell rellevant el 1822, sobretot al País Basc, Navarra i Catalunya, per remarcar aquí la creació de la Regència d'Urgell, formada per Mataflorida, l'arquebisbe de Tarragona, Jaume Creus i el Baró d'Eroles en una Seu d'Urgell en mans absolutistes.³⁹

Els liberals es van dividir entre els moderats o "doceañistas", que volien aplicar les reformes de la constitució sense canviar l'estructura social, i els exaltats, agrupats en societats patriòtiques, que donaran lloc als progressistes (a partir de 1837) i als demòcrates i republicans (a partir de 1868). A més a més Ferran VII va deixar clar, a través d'una "cua" en el seu discurs de la convocatòria de les segones Corts el 1821, que era contrari al règim liberal i, d'aquesta manera, frenarà les reformes tot el que pugui, aprofitant la legalitat, ja que tenia dret de vet per dos cops. Finalment, el fracàs dels liberals en l'aplicació d'un model de desenvolupament capitalista a l'anglesa que respectés els terratinents i transformés els latifundistes feudals en empresaris agraris capitalistes, a causa de la curta aplicació de les reformes i la crisi de l'hisenda, serà un factor clau a l'hora d'explicar que la intervenció francesa provinent de la Santa Aliança no tingués una veritable oposició.⁴⁰

Liberalismo y rebeldía campesina. Barcelona, 1976, Ariel. La postura de Torras ha tingut molts seguidors a Catalunya tant en síntesis històriques generals: FELIU, G.: "La caiguda de l'Antic Règim. El regnat de Ferran VII" dins *Del segle XVII fins als nostres dies*, PS. 7-78, vol. X de SOBRAQUES, J. (Ed.): *Història de Catalunya*. Bilbao, 1981; ARDIT, M.: *Revolución liberal y revuelta campesina. Un ensayo sobre la desintegración del régimen feudal en el País Valenciano (1793-1840)*. Barcelona, 1977; i SALES, N.: "La crisi de l'Antic Règim a Catalunya" dins BALCELLS, A. i altres: *Història dels Països Catalans*. Vol. II, Barcelona, 1981. Com en temàtiques: FELIU, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni liberal*. Barcelona, 1972, Institut d'Estudis Catalans; i CAPDEVILA, C.: *La Milícia Nacional a Lleida durant el Trienni Liberal*. Tesi de llicenciatura inèdita, Universitat de Lleida, 1988.

³⁹ FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen*, Barcelona, 1992, Crítica, PS. 31-36.

⁴⁰ Op. Cit. PS. 37-40.

La interpretació teòrica de Fontana fou assumida per una ala historiogràfica tremendament crítica, encapçalada per Tuñón de Lara, que els serví per argumentar la negació total sobre la possible transformació social que s'hagués pogut generar amb la revolució burgesa. Ambdós historiadors, Fontana i Tuñón de Lara, plantejaren la reforma en un "nivell històric" de llarga durada, en això no diferien d'Artola, però per a ells els canvis a nivell jurídic i institucional no comportaren la transformació social a Espanya, sinó que, ben al contrari, contribuïren a consolidar el "bloc de poder" existent. Tuñón de Lara reconegué, de la mateixa manera que Fontana, l'evidència dels canvis liberals, però no acceptà el canvi polític com a revolucionari en l'aspecte social en mantenir-se part de l'aristocràcia, la més rica i poderosa, en el poder originat per la revolució burgesa. Així doncs va reafirmar la notable especificitat revolucionària espanyola i introduí la reflexió que afirmava que la ideologia de l'aristocràcia no canvià de la nit al dia per les reformes dels liberals. Segons el model interpretatiu de Tuñón de Lara, reforçat per treballs com els de Jover, la societat de mitjans del segle XIX estaria a mig camí entre l'antic i el nou règim en identificar, per part d'un sector de la historiografia espanyola, el grup aristocràtic terratinent com el motor que va impulsar el canvi liberal.⁴¹

Això portà altres historiadors a afirmar, com Gil Novales, que la revolució burgesa espanyola fou una revolució incompleta i, al mateix temps, plantejava l'interrogant de si aquesta va acabar relament amb les restes del feudalisme tardà. La qüestió naixia de la suposada debilitat de la burgesia de l'Antic Règim, que afavorí la seva aliança amb l'aristocràcia per la confluència ideològica d'ambdós grups. La connexió dels interessos burgesos i nobiliaris s'accentuà després de l'experiència liberal del Trienni 1820-1823, en què ambdós grups experimentaren mútuament el perill del desbordament revolucionari de les masses populars. L'autor conloïa que la burgesia, amb aquestes perspectives, es tornà reaccionària i cercà l'ordre per damunt de les reformes antifeudals.⁴²

L'opinió de Gil Novales va ser compartida per Kossok que, tot i que no vol utilitzar el concepte "revolució des de dalt", atribueix unes particularitats als elements "obrantes

⁴¹ TUÑÓN DE LARA, M.: *Sociedad señorial, revolución burguesa y sociedad capitalista, 1834-1860*. Barcelona, 1976, Estudios de Historia Contemporánea; ID.: *La España del siglo XIX (1808-1914)*, París, 1961; JOVER ZAMORA, J.M.: "El siglo XIX en la historiografía española contemporánea (1939-1972)"; ID.: *El siglo XIX en España: doce estudios*. Barcelona, 1974; i ID.: *Política, diplomacia y humanismo popular en la España del siglo XIX*. Madrid, 1976.

⁴² GIL NOVALES, A.: "Del Antiguo al Nuevo Régimen de España. Ensayo de interpretación" a Tuñón de Lara, Gil Novales, Ruíz, Aynes i altres. *Crisis del antiguo régimen e industrialización en la España del siglo XIX*. Madrid, 1977, p. 40.

desde arriba”, d’acord amb dos tipus de “contrarevolució” que actuaren contra aquest “bloc” de dirigents. Per aquest autor, el reformisme polític i legislatiu dels anys que anaren del 1836 al 1841 demostrà l’intent de la burgesia per guanyar poder i representativitat dins el nou sistema liberal, per la qual cosa refusà la lluita oberta contra l’aristocràcia i cercà la confluència d’interessos mútua.⁴³

Millán, en un estudi sobre les conseqüències socials de la revolució burgesa va plantejar que s’hauria d’analitzar la classe burgesa com un possible protagonista col·lectiu i, tot recordant Thompson, no s’havia d’identificar, d’antuvi, amb una categoria o model previst, sinó que a partir de circumstàncies específiques és capaç de fer-se a si mateix, d’adoptar amb activitats i decisions històriques.⁴⁴

Com es pot apreciar és una visió força diferent de la mantinguda pels historiadors alineats a l’ala “revisionista” i marxista ja que lligaren la previvència de l’economia agrària tradicional a l’afirmació que aquesta havia de comportar una nul·la o mínima transformació social. També va ser d’aquesta opinió Santos Julià perquè va afirmar que hi van haver tantes restauracions com revolucions, el que vol dir que per una part, no hi va haver cap revolució si per tal s’entén la liquidació d’una estructura de poder polític per a la construcció d’un ordre social diferent; i de l’altra, que els interessos rurals, aristocràtics i dels terratinents acabaran sempre predominant i absorben als més febles interessos de la indústria, del comerç i de les professions.⁴⁵

El procés d’erosió de l’Antic Règim apuntat per Fontana, amb el progressiu abandonament del pagament de rendes al enyor per part del camperolat, degué convèncer molts nobles grans terratinents que el canvi cap a una reforma liberal no era tan dolent per als seus interessos. Els canvis realitzats durant la revolució burgesa provocaren la continuïtat d’una part de l’ordre social establert, sustentat pel poder

⁴³ KOSSOK, M.: “El ciclo de las revoluciones españolas en el siglo XIX. Problemas de investigación e interpretación a la luz del método comparativo” a *La revolución burguesa en España*. Madrid, 1985, p. 18.

⁴⁴ MILLÁN, J.: “Burguesia i canvi social a l’Espanya del segle XIX (1843-1875)”, a *Recerques*, núm. 28, p. 76.

⁴⁵ En un altre sentit, els recents estudis d’història agrària postren que al llarg del segle XIX es millorà, a nivell tècnic, la productivitat agrària. Un exemple del que es diu es pot consultar a: GARRABOU, R. I PUJOL, J.: “El canvi agrari a la Catalunya del segle XIX” a *Recerques*, núm. 19, PS. 35-83. Aquests autors conclouen que, d’acord amb el creixement demogràfic català, hi hagué una millora en l’aprofitament dels recursos agraris, que es plasmà en una expansió de terres conreades, millor ús del sòl mitjançant l’utilització d’adobs i la introducció del regadiu, distribució dels conreus, implantació d’enojes explotacions i una especialització en el producte conreat segons la zona. Totes aquestes mesures contribuïren a augmentar i millorar la producció, garantint, d’aquesta manera, l’alimentació de l’excedent demogràfic, la qual cosa es contraposaria a la imatge d’immobilitat que es presenta de l’economia rural d’aquell moment.

JULIÀ, S.: “transiciones a la democracia en la España del siglo XX”, a *Sistema*, núm. 84, 1986, p. 28.

econòmic dels individus que el componien, però, al mateix temps, permeté que qualsevol persona, mitjançant el seu treball, adquirís la condició de notable en la seva localitat amb una certa rapidesa. Quan un individu assolía el grau de gran contribuent accedia, també, a l'esfera d'influència política a nivell local o nacional. Millán va considerar prioritari centrar l'anàlisi en com la revolució va permetre o va accentuar aquesta mobilitat, que havia afavorit l'ascens d'alguns sectors populars o d'unes capes mitjanes relativament diversificades.⁴⁶

Miguel Artola, de la seva banda, va exposar que, a mesura que el sistema capitalista s'anà desenvolupant al sí de l'Antic Règim, topà, inevitablement, amb l'ordenament jurídic del sistema estamental imperant, que defensava les prerrogatives feudals agràries i gremials. El senyor feudal era propietari com el burgès, però tenia el privilegi de l'estament que li permetia el control polític tant a nivell local com nacional; en contra, tenia la impossibilitat de cobrar unes contribucions més elevades per l'immobilisme de les rendes feudals, tot generant un consens entre l'aristocràcia més poderosa i la burgesia i, considerant la revolució liberal burgesa com un procés natural de canvi en el sí de les societats agràries tradicionals europees.⁴⁷

Donada la seva veterania dintre dels historiadors espanyols fou el primer que esmentà el caràcter revolucionari i radical dels canvis engegats per la "burgesia revolucionària" en els nombrosos estudis que ha realitzat sobre aquest tema: En la seva obra va afirmar que s'apuntaven de forma clara les postures polítiques de la primera meitat del segle XIX entre absolutistes i liberals. Si ens atenim a aquestes, el canvi o la transformació social que resultà del procés descrit entre 1808 i 1840 fou radical, ja que el que realment plantejava Artola, de del primer moment, era que es produí el canvi de la societat estamental per la classista. Si acceptem aquest com a objectiu bàsic de les pretensions burgeses de la primera meitat del segle XIX, haurem de concloure que la reforma realment fou radical i exclouent per a molts sectors socials de l'antic règim.⁴⁸

En aquest sentit, Martínez Quinteiro va demanar, en el seu moment, neutralitat a l'hora d'avaluar els canvis aconseguits pel liberalisme del segle XIX i proposà comparar els objectius pretesos amb els aconseguits al final del procés per part del grup

⁴⁶ CASALS, Q.: *El trienni progresista a la Lleida del segle XIX*. Lleida, 2000, pp. 42-43; i MILLÁN, J.: "Burguesia i canvi social a l'Espanya del segle XIX (1843-1875)", a *Recerques*, núm. 28, p. 78.

⁴⁷ ARTOLA, M.: *La burguesía revolucionaria (1808-1874)*. Madrid, 1973, Alfaguara.

⁴⁸ ARTOLA, M.: *Los orígenes de la España contemporánea (2 vols.)*. Madrid, 1994; ID.: *Antiguo Régimen y Revolución Liberal*. Barcelona, 1978; ID.: *Los afrancesados*. Madrid, 1953; i ID.: *La burguesía revolucionaria (1808-1874)*. Madrid, 1973, Alfaguara.

revolucionari.⁴⁹ Canvis que, seguint a Ruíz Torres, s'haurien de delimitar a les pretensions que tenia un grup ja consolidat econòmicament en el si de l'Antic Règim, de forma que la revolució burgesa “no tenía en realidad que implantar el capitalismo, sino que más bien que encargarse de eliminar ciertos obstáculos insticionales que impedían su desarrollo y el de la burguesía”.⁵⁰

El plantejament d'anàlisi de Ruíz era exactament el mateix que el desenvolupat en el seu dia per Artola, que, tanmateix, temporalitzava el procés en incidir que el seu estudi devia rebre un enfocament de llarga durada; això volia dir que, a part dels canvis que s'havien generat en el si de l'Antic Règim, també s'havia de seguir l'evolució històrica posterior al triomf del liberalisme en la confrontació bèl·lica amb els carlins per avaluar les conseqüències històriques generades en els anys següents.

La cronologia proposada per Artola diferí de la que presentà, uns anys més tard, Clavero, per a qui el canvi radical es produí de forma ràpida entre 1835 i 1837. Aquestes dates només emmarcarien estrictament la revolució jurídica que transformà de rel el feudalisme tardà pel liberalisme i, consegüentment, van implantar les relacions capitalistes, a diferència del que va comentar Artola per a qui aquelles ja hi eren presents des de l'Antic Règim. La visió de Clavero era eminentment pràctica i només tenia en compte l'aparició de tot el conjunt legislatiu que donà raó de ser al nou estat liberal, que s'oposà al de tipus feudal, enmarcat pel senyoriu, que donà consistència a l'Antic Règim. Per aquest autor la revolució burgesa fou “la transformación social que introduce históricamente las condiciones de un modo de producción capitalistas; la transformación social que genera nuestro mundo contemporáneo”.⁵¹ El canvi, per tant, fou de sistemes i, per dur-lo a terme va fer falta una revolució. Així, el sistema feudal de l'Antic Règim deixà pas a la creació de l'estat de tipus liberal que regulà les noves condicions econòmiques de caire capitalista.

Continuant amb aquesta exposició cal delimitar els objectius concrets que es proposaren els liberals a engegar la revolució. En aquest sentit, Hernández Montalbán els situà en la desvinculació, l'acumulació de capital, la potenciació del canvi en les relacions de producció i no pas en la resolució del problema del camperolat, ja que els

⁴⁹ MARTÍNEZ QUINTEIRO, M.E.: “Del Antiguo Régimen a la Revolución burguesa. En torno al supuesto fracaso de la Revolución Liberal” a *La Historia Contemporánea de España*. Salamanca, 1992, p. 102.

⁵⁰ RUÍZ TORRES, P.: “Del Antiguo al Nuevo Régimen: carácter de la transformación”, a *Antiguo Régimen y liberalismo. Homenaje a Miguel Artola, vol. I*. Madrid, 1994, p. 161.

⁵¹ CLAVERO, B.: “Intereses de una temática: política y ciencia social”, a *Estudios sobre la revolución burguesa en España*. Madrid, 1979, PS. 3-7.

revolucionaris no van tenir cap intenció de fer una reforma igualitària a nivell agrari. Per a ell, l'abolició dels senyorijs (Llei de 1837) fou fonamental perquè el senyor passés a ser el propietari únic de les terres sobre les quals tenia en l'Antic Règim el domini directe i no les hagués de compartir, si ell no volia, amb els camperols. Així doncs, tant Clavero com Hernández Montalbán van mostrar de manera concloent que el sistema feudal fou substituït jurídicament pel sistema liberal. Aconseguint el canvi de les relacions econòmiques feudals per les de tipus capitalistes.⁵²

Situant-nos estrictament al Trienni Liberal, Alberto Gil Novales, un dels principals coneixedors d'aquest període, ens va indicar que el règim liberal no només va restaurar els principis de la Constitució de Cadis (jurades per Ferran VII), sinó tot el moviment il·lustrat, començant una etapa de llibertats que van afavorir l'aplicació de múltiples reformes així com la creació de importants reunions públiques, societats patriòtiques (que tenien la finalitat de difondre la Constitució al poble) i la irrupció de la premsa i els opuscles com a veritables focus d'opinió i poder.⁵³ Però, aquests principis d'igualtat i llibertats no van consolidar-se perquè es van succeir diversos fets adversos. El primer va ser la designació en el primer govern liberal del marquès de las Amarillas (que havia vist amb mals ulls la revolta de Riego) i que havia arribat al ministeri amb la missió de preparar la contrarevolució. Gil Novales, a l'igual que Fontana creu que la contrarevolució s'organitza des del primer moment. Novales divideix els seus partidaris en dos grups: uns a l'entorn dels monàrquics-clericals-absolutistes (el clergat serà radicalment contrari als liberals ja que la seva política desamortitzadora els afecta directament) i, d'una altra banda els que volien introduir reformes amb el "Pla de Cambres", és a dir, un Senat aristocràtic. A tot això s'ha d'afegir que, a la primera legislatura de les Corts, es va aprovar l'elecció indirecta dels diputats. Aquesta decisió va assegurar una majoria parlamentària moderada i tancar la porta al poble.

Novales també va destacar que el decret que va atorgar el perdó als antics afrancesats (uns 12.000) els va limitar jurídicament i els feu uns ciutadans de segona, amb el resultat que es van passar al bàndol reaccionari. Aquest autor també va opinar que la divisió entre els liberals moderats (que opinaven que la revolució ja estava feta perquè s'aplicava la Constitució) i els exaltats (que creien s'havia de desenvolupar la

⁵² HERNÁNDEZ MONTALBÁN, J.: "La cuestión de los señoríos en el proceso revolucionario burgués", a *Estudios sobre la Revolución Bureguesa en España*, PS. 128-129.

⁵³ GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, p. 7; i FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen*, Barcelona, 1992, Crítica.

constitució i buscar el suport popular) va afavorir als absolutistes els quals romanien més units.⁵⁴

El liberalisme del Trienni farà també l'intent de crear un model recaptador directe a més a més d'unes taxes que gravessin sobre el consum de diversos productes, per a fomentar l'expansió capitalista. L'Estat també va recórrer a l'emissió de deute públic intern o emprèstits exteriors, però segons Gil Novales el deplorable estat de l'Hisenda, unes reformes fiscals pensades per a tenir èxit a llarga durada, més la nul·la cooperació a nivell exterior van fer fracassar el seu projecte.⁵⁵

Bahamonde i Martínez, en una altra visió general, si bé de la història espanyola del segle XIX, es manifesten d'acord en donar importància a que el Trienni liberal va recuperar l'obra jurídica de Cadis, tant la Constitució com tota la legislació econòmica i política, a més de desenvolupar-la (com a les desvinculacions, la hisenda o la reforma religiosa), però opinen que la curta experiència liberal s'instal·là en el poder més pel fracàs de l'Estat absolut (vulnerable per sí mateix) que per l'empenta revolucionària (tot i la llarga seqüència d'oposició insurreccional). Consideren que el període liberal s'extingí per la seva feblesa, per l'insuficient grau de suports socials (mancances d'un món urbà, d'unes burgesies lligades al comerç, de negocis i de gent vinculada a les professionals liberals i a l'intel·lectualitat) i per la seva falta de maduresa ja que l'opinió liberal començà a agafar cos real als anys 30. També destaquen que el 1823, davant la intervenció de la Santa Aliança, la passivitat fou general ja que el sistema liberal havia començat a trencar-se, si no en els principis doctrinals, sí respecte a les estratègies i continguts del procés revolucionari (divisió entre moderats i exaltats).⁵⁶

Ben diferent va ser la postura de la historiografia tradicionalista i reaccionaria, la qual va considerar el Trienni Liberal com una època maleïda ja que van caracteritzar el realisme com la expressió de les essències espanyoles en continu combat contra les idees estrangeres i pertorbadores del caràcter nacional. El va definir com un moviment popular, majoritari i espontani en defensa del rei i la religió.⁵⁷

⁵⁴ Op. Cit. PS. 9-32.

⁵⁵ Op. Cit. PS. 36-38.

⁵⁶ BAHAMONDE, A.: i MARTÍNEZ, J.: *Historia de España. Siglo XIX*. Madrid, 1994, Catedra, PS. 116-117.

⁵⁷ GAMBRA, R.: *La primera guerra civil*. Madrid, 1950; FERRER, M., TEJERA i D., ACEDO, J.F.: *Història del Tradicionalismo espanyol*. Sevilla, 1941-1979; BARDINA, J.: *Orígenes de la tradición y del régimen liberal*. Barcelona, 1916; SUÁREZ, F.: *La crisis política del Antiguo Régimen en España. 1800-1840*. Madrid, 1950; COMELLAS, J.L.: *Los realistas en el Trienio constitucional (1820-1823)*. Madrid, 1958; GALINDO, S.: *La Regencia de Urgel y su posición ideológica*. Lleida, 1956; i LLORENS, A.: *Solsona a les guerres del segle XIX a Catalunya*. Barcelona, 1981.

D'aquest cos interpretatiu n'han sorgit diferents branques que han fet més incidència en aspectes concrets. Per una banda, el pedagog i escriptor J. Bardina plantejà el reialisme com una alternativa a l'absolutisme i al liberalisme: "al ser proclamada la Constitución de 1820, sabemos que ya existían tres partidos: el liberal, que es el que hizo la Revolución; el absolutista, compuesto en la totalidad por masones; y el realista, que contada con todo el pueblo".⁵⁸

Aquesta línia interpretativa la farà seva l'historiador F. Suárez i la desenvoluparà J.L. Comellas, tot definint el reialisme com una tercera via caracteritzada per "no romper de raíz con el pasado, sino atemperar las tradiciones a la demanda de las nuevas circunstancias".⁵⁹

Aquestes tesis tindran un important ressò a Catalunya, insistint que "a Catalunya hi havia una tendència moderada reialista i al mateix temps reformista" que "es movia entre la tradició i la revolució". Mentre que Ramon Arnabat, autor de la principal síntesi sobre el Trienni Liberal a Catalunya actualment⁶⁰, va defensar amb major nitidesa els aspectes revolucionaris d'aquests anys i va situar el Trienni liberal en el context d'una revolució burgesa a Espanya. El Trienni ocuparia un lloc central perquè va difondre idees (revolucions de Nàpols o Portugal) i creà una legislació bàsica on perfilà els instruments polítics a través dels quals la burgesia va exercir el seu poder. La burgesia, a través d'un primer període d'accentuada radicalitat liberal burgesa i d'un segon període d'assentament, en el qual la burgesia va optar per la via de la moderació i del pacte amb un sector de la noblesa, va aconseguir d'acabar amb el règim senyorial i implantar l'estat burgès i la societat de classes. Per Arnabat la revolució burgesa és aquell conjunt d'accions i transformacions que tenen com a objectiu que la burgesia

⁵⁸ BARDINA, J.: *Orígenes de la tradición y del régimen liberal*. Barcelona, 1916, p. 350.

⁵⁹ COMELLAS, J.L.: "Sobre los orígenes del carlismo", Bullon de Mendoza, A. (dir), *Las guerras carlistas*, Madrid, 1993, PS. 32-33. En la mateixa línia RODRIGUEZ GORDILLO, J.M.: *Las proclamas realistas de 1822*, Sevilla, 1969; RUIZ ALEMÁN, J.: *El levantamiento realista de Orihuela en 1822*, Múrcia, 1970; LLUÍS i NAVAS, J.: "Las divisiones internas del carlismo a través de la Historia. Ensayo sobre su razón de ser (1814-1936)", *Homenaje a Jaume Vicens Vives, vol. II*, Barcelona, 1967, PS. 307-345; WILHELMSSEN, A.: "Los realistas en el Trienio Constitucional: Manifiestos de la Regencia de Urgel", *Cuadernos de Historia de España*, núm. 67-68, Madrid, 1982, PS. 369-400. Les idees centrals a SUÁREZ, F.: "La formación de la doctrina política del carlismo", *Revista de Estudios Políticos*, vol. XIV, núm. 25-26, Madrid, 1946, PS. 43-83 i *La crisis política del Antiguo Régimen en España. 1800-1840*. Madrid, 1950, PS. 57-94.

⁶⁰ ARNABAT, R.: *Liberals i reialistes. El Trienni liberal al Penedès (1820-1823)*. Lleida, 1997, La Mañana, p. 12.

passi a ocupar el poder polític i econòmic i que les relacions socials capitalistes s'estenguin per tots els àmbits de la vida social i econòmica.⁶¹

Arnabat estaria en la línia d'aquells historiadors que han reivindicat el caire radical (sobretot durant el Trienni liberal) de la revolució burgesa espanyola. El Trienni va fomentar les bases per a la transformació radical de la societat, en el sentit d'acabar amb el feudalisme i implantar una societat de classes. D'aquesta manera va cercar la implantació de la Constitució de Cadis de 1812, la destrucció del sistema feudal de propietat i distribució de la renda i volia establir una nova propietat amb la desvinculació, la desamortització de les terres en mans mortes, la presentació de títols de propietat, l'eliminació dels delmes eclesiàstics i dels drets senyoriais. L'objectiu de la burgesia era desenvolupar les relacions socials capitalistes, sobretot en el camp i modernitzar l'Estat.⁶² Per Arnabat el Trienni liberal va tenir un caràcter emblemàtic a l'Europa de la Restauració⁶³, va convertir Espanya i la seva Constitució en un mirall pels revolucionaris europeus, al mateix temps que la situava en el punt de mira militar de les monarquies absolutistes⁶⁴. Això, juntament amb la divisió dels liberals entre moderats i exaltats i la creixent oposició interna (formada per sectors que pretenien tornar a l'Antic Règim i per camperols perjudicats per les mesures liberals), van fer possible la caiguda del règim liberal.

Arnabat va concloure adduint que la revolució de 1820 va ser el resultat d'una diversitat de factors: el primer va ser la creixent oposició al sistema absolutista; el segon la indiferència de la majoria de la població envers la caiguda d'un règim incapaç de solucionar els seus problemes; i més que una revolució fracassada (el règim constitucional va vèncer la contrarevolució interior, per exemple a la Regència d'Urgell) fou una revolució derrotada militarment i reprimida políticament.⁶⁵ Això sí, reconeix l'empitjorament de les condicions de vida de les classes populars, apuntant causes socials pel declivi liberal, de més a més de les militars i polítiques exteriors. O sigui, Arnabat va defensar la idea que el Trienni va ser la primera victòria front de

⁶¹ Op. Cit. p. 13. i ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 18-19.

⁶² ARNABAT, R.: *Liberals i reialistes. El Trienni liberal al Penedès (1820-1823)*. Lleida, 1997, La Mañana, PS. 14-15.

⁶³ GIL NOVALES. A.: *España exporta la revolución* dins ROURA i altres *El trienio liberal*. Madrid, 1985, PS. 20-31. i ARNABAT, R.; *Liberals i reialistes. El Trienni liberal al Penedès (1820-1823)*. Lleida, 1997, La Mañana, p. 16.

⁶⁴ FONTANA, J.: *Per què van enviar Espanya els Cent mil fills de Sant Lluís?* Dins *Recerques*, núm.19 (1987), PS. 17-33. i Gil Novales, A.; *El trienio liberal*, PS. 23-24.

⁶⁵ ARNABAT, R.; *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*, Eumo editorial, Vic, 2001. PS. 351-354.

l'absolutisme, si bé d'altres autors, com Bahamonde i Martínez, consideren la Guerra de la Independència i la Constitució de Cadis com el primer trencament del model absolut.⁶⁶

Gil Novales està d'acord amb Arnabat que el Trienni va superar la contrarevolució interior (Regència d'Urgell, revolta dels artillers de la Ciutadilla de València i, el més important, la dels batallons de la Guàrdia reial, el 7 de juliol de 1822, on la Milícia Nacional i el batalló Sagrat, en definitiva el poble, van aniquilar el pla del monarca, de la seva família, dels alts graus de l'exèrcit, de l'Església i del propi govern), però no l'exterior (intervenció francesa). Gil Novales, al contrari que Arnabat, va pensar que el model liberal moderat no havia funcionat.⁶⁷

En el cas del Trienni a Lleida s'observa la polarització de la societat entre liberals i absolutistes. Els liberals van topiar de manera important amb l'Església que dificultà la política del nou govern municipal que es va formar en la seva majoria de liberals que tornarien a protagonitzar la vida consistorial a partir de 1833. Aquesta institució va patir un cert anticlericalisme liberal. El bisbe Simon Antonio de Renteria fou obligat a marxar de la ciutat a causa de la desobediència i el fort posicionament contrari que mostrà davant les noves normes liberals. Això no obstant, dins del clergat regular van figurar-hi força liberals⁶⁸. Aquesta etapa es rica en dinamisme polític, nous projectes (millorar l'educació o les infraestructures), noves creacions (el *Semi-Semanario Ilerdense*, la primera publicació periòdica de les terres de ponent, de caire liberal) i noves organitzacions, com la milícia nacional (l'instrument més important de socialització de la política liberal i de penetració del liberalisme en el teixit de la societat civil), que va tenir de fer front a nombroses partides reialistes. Lladonosa va assenyalar que el retard social i cultural de Lleida va ser la major dificultat per la consolidació del liberalisme.⁶⁹ A més va afirmar que el Trienni a Lleida va generar una politització en el sentit pluralista de la societat lleidatana. Es va produir una formulació d'una alternativa política a l'absolutisme i d'un nou projecte ciutadà.⁷⁰

D'altra banda també resulta interessant l'anàlisi del reialisme perquè serà clau a la Dècada Ominosa. La historiografia de caire popular dels segles XIX i XX defineixen el

⁶⁶ BAHAMONDE, A.: i MARTÍNEZ, J.: *Historia de España siglo XIX*, Catedra, Madrid, 1994. PS. 23-24. i Arnabat, R.; *Liberals i reialistes* p.16.

⁶⁷ Op. Cit. PS. 50-57.

⁶⁸ CLOSA, F.: *Església i poder al a Lleida del segle XIX*, Espai/temps, n°44, Edicions de la UDL, 2003. p.18.

⁶⁹ LLADONOSA, M.; *Carlins i liberals a Lleida*. Lleida, 1993, Pagès editors, PS. 117-124 i 135.

⁷⁰ Op. Cit. p. 122.

reialisme com un moviment popular, majoritari i espontani en defensa del rei i la religió.⁷¹ D'aquest cos interpretatiu n'han sorgit diferents branques que han fet més incidència en aspectes concrets. Per una banda, el pedagog i escriptor Bardina plantejà el reialisme com una alternativa a l'absolutisme i al liberalisme: “al ser proclamada la Constitución de 1820, sabemos ya que existían tres partidos: el liberal, que es el que hizo la Revolución, el absolutista, compuesto en la totalidad por masones; y el realista, que contaba con todo el pueblo”⁷². Aquesta línia interpretativa la farà seva l'historiador Federico Suárez i la desenvoluparà Comellas, tot definint el reialisme com una tercera via caracteritzada per “no romper de raíz con el pasado, sino atemperar las tradiciones a la demanda de las nuevas circunstancias”⁷³

Aquestes tesis tindran un important ressò a Catalunya, insistint que “a Catalunya hi havia una tendència moderada reialista i al mateix temps reformista” que “es movia entre la tradició i la revolució”⁷⁴. Aquesta línia entroncarà amb una altra que ha insistit en el caràcter foral del reialisme que lluitarà per “la religión, la libertad del rey, y la recuperación de los Fueros”⁷⁵. Una branca que ha tingut força seguidors a Catalunya que fins i tot parlen d'un moviment contrarevolucionari català específic: “aquesta línia ininterrompuda (de la guerra contra França de 1793 fins a la primera carlinada) és

⁷¹ GAMBRA, R.: *La primera guerra civil en España (1821-1823). Historia y meditación de una lucha olvidada*, Madrid, 1950; RODRÍGUEZ EIRAS, A.: “Alzamientos realistas en Galicia en el Trienio Constitucional”, *Cuadernos de Estudios Gallegos*, XXI, 64, Santiago de Compostela, 1966; i RAZQUIN, J.M.: *Los Miralles, guerrilleros realistas y del carlismo*, Lleida, 1977.

⁷² BARDINA, J.: *Orígenes de la tradición y del régimen liberal*, Barcelona, 1916 (2ª), p. 350.

⁷³ COMELLAS, J.L.: “Sobre los orígenes del carlismo”; BULLÓN DE MENDOZA (DIR), *Las guerras carlistas*, Madrid, 1993, PS. 32-33. En la mateixa línia RODRÍGUEZ GORDILLO, J.M.: *Las proclamas reialistas de 1822*, Sevilla, 1969; RUIZ ALEMÁN, J.: *El levantamiento realista de Orihuela en 1822*, Múrcia, 1970; LLUÍS I NAVAS, J.: “Las divisiones internas del carlismo a través de la Historia. Ensayo sobre su razón de ser (1814-1936)”, *Homenaje a Jaime Vicens Vives*, vol. II, Barcelona, 1967, PS. 307-345; WILHELSEN, “Los realistas en el Trienio Constitucional: Manifiestos de la Regencia de Urgel”, *Cuadernos de Historia de España*, núm. 67-68, Madrid, 1982, PS. 369-400. Les idees centrals a SUÁREZ, F.: “La formación de la doctrina política del carlismo”, *Revista de Estudios Políticos*, vol. XIV, núm. 25-26, Madrid, 1946, PS. 43-83 i *La crisis del Antiguo Régimen en España, 1800-1840*, Madrid, 1950.

⁷⁴ LLORENS, A.: *Solsona en les guerres del segle XIX a Catalunya*, Barcelona, 1981, p. 68; GALINDO, S.: *La Regencia de Urgel y su posición ideológica*, Lleida, 1956. Idees parcialment compartides als anys cinquanta i seixanta del segle XX, per VICENS VIVES, J.: *Industrials i polítics (segle XIX)*, Barcelona, 1958, p. 219; i SOLDEVILA, F.: *Història dels catalans*, vol. V, Barcelona, 1968.

⁷⁵ GARRALDA, J.F.: “Los voluntarios realistas en Navarra durante el Trienio Liberal”, *Aportes*, 2, Madrid, 1986, p. 12, i “Fundamentos doctrinales del realismo y el carlismo (1823-1840)”, *Aportes*, 9, Madrid, 1988, PS. 3-30. Aquestes eren les tesis que defensava als anys seixanta J. DEL BURGO, *Bibliografía de las guerras carlistas y de las luchas políticas del siglo XIX*, Pamplona, 1956-60, 5 vol.; i *Antecedentes de la 1ª Guerra Carlista*, Pamplona, 1982. Un filó que des d'una perspectiva diferent ha estirat BARAHONA, R.: *Vizcaya on the Eve of Carlism. Politics and Society, 1800-1833*, Reno, 1989, PS. 43-70.

exclusiva de Catalunya u narca de manera peculiar el carlisme català”⁷⁶. Finalment, als anys setanta del segle XX s’afegí una línia historiogràfica, que anomenem tradicionalista-renovadora, que tenia com a objectiu la recuperació del carlisme (i també del reialisme) com un moviment social i popular, contrari al capitalisme i de caire progressista i foralista que, més tard, hauria estat traït per alguns dels seus caps.⁷⁷

En resum, per l’escola tradicionalista la raó que sectors del poble donessin suport a la revolta reialista seria la defensa del rei, la religió, i en alguns casos els furs; mentre que per als liberals la raó d’aquest suport seria la incultura de les masses i la seva manipulació per part del clergat i sectors de l’aristocràcia. En cap dels dos casos, les bases socials del reialisme i del carlisme tindrien cap interès propi a defensar, cap reivindicació pròpia a fer. En cap de les dues es distingeixen els diferents moments històrics de llur concreació pràctica ni la seva heterogeneïtat social. Aquestes dues línies historiogràfiques d’anàlisi dels moviments contra-revolucionaris i antirevolucionaris es repeteixen arreu d’Europa per la *Vendée*, la *Chouannerie*, el *Miguelisme*, el *Viva Maria* o la *Santa Fede*.⁷⁸

La renovació historiogràfica pel que fa a l’estudi del carlisme i del reialisme inicià a partir de les hipòtesis formulades per J. Fontana i J. Torras. Fontana va plantejar que calia “distingir entre el partit carlí (el nucli de cortesans, militars, eclesiàstics i altra genteta que s’organitzaven per a lluitar per un canvi polític a Espanya) i, d’altra banda, les masses camperoles que els seguiren en la lluita contra un enemic comú”, i que

⁷⁶ MUNDET, J.M.: *La primera guerra carlina a Catalunya*, Barcelona, 1991, p. 10. Vegeu també estudis locals i comarcals de GRABALOSA, R.: *Carlins i liberals*, Barcelona, 1972; COBERÓ, J.: *Les guerres carlines a Torà i Conca de Llobregós*, Torà, 1986; MASATS, J.: *En Mansuet Boxó, entre la llegenda i la història. Guerrillers reialistes a l’entorn de Montserrat (1808-1822)*, Castellbell i el Vilar, 1989; BOFARULL, M.: *Don Juan Romagosa i Pros. Un general del Penedès*, Vilafranca del Penedès, 1986; LLOBET, M.: “Algunes dades socials sobre els carlins de la Segarra i comarques properes durant els primers anys de la Primera Guerra Carlina (1833-1837)”; SOLÉ SABATÉ (dir), *El carlisme i la seva base social*, Barcelona, 1992, PS. 117-126; LÓPEZ HURTADO, C.: *El Tristany d’Ardèvol, carlins irreductibles. Generalogia*, Barcelona, 1993; i MARTÍ COLL, A.: *Domingo de Caralt*.

⁷⁷ Vegeu entre d’altres, CLEMENTE, J.C.: *El carlismo. Historia de una disidencia social (1833-1976)*, Barcelona, 1990, i *Historia general del carlismo*, Madrid, 1992, especialment PS. 35-81. En la mateixa línia RODRIGUEZ DE CORO, F.: “El carlismo, una propuesta del Antiguo Régimen (1800-1833)”, *Los Carlistas, 1800-1876*, Vitoria, 1991, PS. 39-63.

⁷⁸ Per a França vegeu FAUCHEUX, M.: *L’insurrection vendéenne de 1793: aspects économiques et sociaux*, París, 1964, PS. 23-43; MAZAURIC, C.: *Sur la Révolution Française. Contributions à l’histoire de la révolution bourgeoise*, París, 1970, PS. 210-217; DUPUY, R.: *Les Chouans*, PS. 259-262, i “Ignorante, fanatismo et contre-révolution” dins LEBRUN, F. i DUPUY, R.; *Les résistances a la Révolution*, París, 1987; i CLÉNET, L.-M.: *La Contre-révolution*, PS. 3-6. Per a Portugal BARREIROS MALHEIRO, O *Miguelismo na História Contemporânea. Retrospectiva e subsídios bibliográficos*, Braga, 1994, i SÀ, M.F.: “Vencidos, pero no convencidos: movilización, acción coletica e identidad en el miguelismo”, *Historia Social*, 49, PS. 73-95. Per Italia TURI, G.: *Viva Maria. Riforme, rivoluzione e insorgenze in Toscana (1790-1799)*, Bolonia, 1999, PS. 325-353; i RAO, A.M.: “Folle contrarivoluzionarie. La questione delle insorgenze italiane”, RAO (ed) A.M.: *Folle contrarivoluzionarie*, Roma, 2000, PS. 9-36.

aquesta coincidència seria possible atesa la conjuntura de crisi agrícola de començaments de segle i l'augment de les contribucions en metàl·lic que perjudicà uns sectors de la pagesia.⁷⁹ Aquesta interrelació entre moviments contrarevolucionaris i la dinàmica econòmica i social ha estat plantejada en diversos estudis sobre la *Vendée* per P. Bois, C. Tilly, i D. Sutherland, i sobre el *Miguelisme* per M.A. Lousada i N.G. Monteiro.⁸⁰

Per la seva banda, J. Torras, partint també de la hipòtesis que en el reialisme hi confluirien la resposta antiliberal de les masses camperoles i l'acció contrarevolucionària dels dirigents absolutistes, ha plantejat que aquesta resposta antiliberal seria fruit de l'entitat pròpia del camperolat i, per tant, no podia analitzar-se com una simple alienació darrere la classe feudal, sinó que calia entendre-la “com a testimoni de la seva oposició a la modalitat concreta que revestia la liquidació de l'Antic Règim i, en particular, la inserció de l'agricultura en formació social resultant d'aquest procés”. Torras insistia en un aspecte fins aquell moment poc estudiat, per analitzar aquests moviments s'havia de tenir “en compte com la van viure (la crisi de l'Antic Règim), la van interpretar i van mirar de resoldre les classes subalternes, excloses de qualsevol protagonisme –com és el cas de la pagesia i alguns sectors populars urbans”, i per fer-ho calia conèixer, a més de les condicions materials, els “procesos ideològics per mitjà dels quals les diferents classes interpretaven aquestes condicions i orientaven el seu comportament”.⁸¹

En resum, les propostes analítiques de J. Fontana i J. Torras, tenien en comú el fet d'interpretar el reialisme i el primer carlisme com la confluència de diferents oposicions a la instauració del liberalisme a Espanya (l'enemic comú dels defensors de l'antic règim i d'alguns sectors del camperolat). Però presentaven també diferències, així, mentre J. Fontana feia incidència, sobretot, en les causes econòmiques (la conjuntura de crisi agrícola i l'empobriment de determinades zones del Principat); J. Torras feia més emfasi en els aspectes ideològics i culturals, en una cultura comuna que facilitava

⁷⁹ J. FONTANA, concretà les seves propostes a “Crisi camperota i revolta carlina”, *Recerques*, 10, Barcelona, 1980, p. 8, que repregué a la seva obra de síntesi *La fi de l'Antic Règim i la industrialització, 1787-1868*, Barcelona, 1988, PS. 215-229 i 269-278.

⁸⁰ BOIS, P.: *Paysans de l'ouest*, París, 1971; TILLY, C.: *La Vendée. Révolution et contre-révolution*, París, 1970; i SUTHERLAND, “The social origins of counter-revolution in western France”, *Past and Present*, 99, Londres, 1983, PS. 65-87; i LOUSADA, M.A. i MONTEIRO, N.G.: “Miguelisme i contrarevolució a Portugal entre 1820 i 1834”, *L'Avenc*, 221, Barcelona, 1998, PS. 26-32.

⁸¹ TORRAS, J.: *Liberalismo y rebeldia campesina*, Barcelona, 1976, PS. 83, 85 i 104 per a les citacions, i *La Guerra de los Agraviados*, Barcelona, 1967; *Los alzamientos realistas en Cataluña, tesi doctoral inèdita*, UAB, 1971; “Peasant counter-revolution?”, *The Journal of Peasant Studies*, vol. 5, núm. 1, 1977; i “Societat rural i moviments absolutistas. Notes sobre la guerra dels Malcontents (1827)”, *Recerques*, 1, Barcelona, 1967.

aquesta entesa entre diferents sectors de la població. Aquesta proposta, més decantada cap a l'orientació Fontana o cap a l'orientació Torras, ha tingut molts seguidors a Catalunya, i arreu de l'Estat.⁸²

En la mateixa línia historiogràfica caldria situar les aportacions metodològiques de M. Ardit, que afegia altres elements a considerar a l'hora d'analitzar el reialisme: la vella conflictivitat familiar a l'interior dels pobles, el bandolerisme residual però existent, la geografia de les zones d'actuació, la complicitat de les autoritats locals, el caire discontinu de l'enrolament, la dinàmica de la guerra civil, l'actuació del clergat i la debilitat de l'exèrcit⁸³. També, en aquesta línia, cal fer esment de les aportacions de J. Aróstegui que formulà un model més tèoric, en què proposava de valorar la relació dialèctica entre reialisme-carlisme i liberalisme, tal com feia pel País Valencià E. Sebastià⁸⁴. Unes tesis que ja havien avançat els historiadors J. Godechot i C. Lucas per

⁸² Per a Catalunya vegeu FELIU, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*, Barcelona, 1972, PS. 151-166; CAPDEVILA, C.: *La Milícia Nacional a Lleida durant el Trienni Liberal*, tesi de llicenciatura inèdita, Universitat de Lleida, 1988; VALLVERDÚ, R.: *El tercer carlisme a les comarques meridionals de Catalunya, 1872-1876 (el Camp, la Conca de Barberà i el Priorat)*, Barcelona, 1997, i *La guerra dels Matiners a Catalunya (1846-1849). Una crisi econòmica i una revolta popular*, Barcelona, 2002; FIGUEROLA, J.: *Església i societat a principis del segle XIX*, Vic, 1988, PS. 99-130; ARNABAT, R.: *Liberals i reialistes. El Trienni Liberal al Penedès (1820-1823)*, Lleida, 1997; GELABERTÓ, C.: *Revolució liberal i guerra civil a la marina de la Selva*, Mataró, 1991, PS. 39-60; RENOM, M.: "Introducció", pp. 29-51; RUBIO, D.: "Apropament al Trienni Liberal a Cervera (1820-1823): Partides reialistes i milicians", *Miscel·lània Cerverina*, VI, Cervera, 1988; TRIBO, G.: "Els malcontents ...", pp. 539-570. Quant al País Basc vegeu FERNÁNDEZ ALBADALEJO, P.: *La crisis del Antiguo Régimen en Guipúzcoa, 1766-1833. Cambio económico e historia*, Madrid, 1975, PS. 352-380; i FERNÁNDEZ DE PINEDO, E.: *Crecimiento económico y transformaciones sociales del País Vasco (1100-1850)*, Madrid, 1974. Pel que fa a Navarra DEL RIO ALDAZ, R.: *Orígenes de la guerra carlista en Navarra. 1820-1824*, Pamplona, 1987. Per a Cantabria FERNÁNDEZ BENÍTEZ, V.: *Carlismo y rebeldía campesina*, Madrid, 1988.

⁸³ ARDIT, M.: *Revolución liberal y revuelta campesina. Un ensayo sobre la desintegración del régimen feudal en el País Valenciano (1793-1840)*, Barcelona, 1977, PS. 272-298, "Les partides reialistes del Maestrat durant el Trienni Liberal (1822-1823)", *Primer Congrés d'Història del País Valencià*, vol. IV, València, 1974, PS. 222-243, i "Per la religió, el rei i la pàtria", *Recerques*, 5, Barcelona, 1975, PS. 139-160. En la mateixa línia, els treballs de DEL MORAL RUIZ, J.; "Carlismo y rebelión rural en España (1833-1840). Algunas notas aclaratorias e hipótesis de trabajo", *Agricultura y Sociedad*, 11, Madrid, 1979, PS. 207-251.

⁸⁴ ARÓSTEGUI, L.: "El carlisme en la dinàmica dels moviments liberals espanyols. Formulació d'un model"; CANAL (ed.), J.: *El carlisme. Sis estudis fonamentals*, Barcelona, 1993, PS. 103-116, "El problema del Manifiesto de los Realistas Puros (1826)". Contribución al estudio de los grupos políticos en el reinado de Fernando VII", *Estudios de Historia Contemporánea*, vol. 1, Madrid, 1976, PS. 119-185, i "El carlismo y la guerra civil", *La era Isabelina y el Sexenio Democrático (1834-1874)*, Madrid, 1981, PS. 70-139; SEBASTIÀ, E.: "Crisis de los factores mediatizantes del Régimen Feudal. Feudalismo y guerra campesina en la Valencia de 1835"; GARCÍA DELGADO (ed.), *La cuestión agraria en la España contemporánea*, Madrid, 1976, PS. 403-413, i *La revolución burguesa, vol. 1*, València, 2001, PS. 77-98. Vegeu també GARCÍA ROVIRA, A.M.; "Guerra carlina i revolució liberal. Unes reflexions"; i FRADERA, J.M., GARRABOU, R., i MILLÁN (ed.), *Carlisme i moviments absolutistas*, Vic, 1990, PS. 245-257.

la *Vendée*, i G. Turi per *Viva Maria*, i que J. Tengarrinha ha fet servir per analitzar el *Miguelisme*⁸⁵.

La complexitat de raons a l'hora d'explicar la incorporació de sectors de la pagesia a les files reialistes ha estat asumida per bona part dels estudis que s'han realitzat durant les dues darreres dècades del segle XX. Entre aquests estudis cal destacar, pel que fa al reialisme, el de N. Sauch sobre les terres de l'Ebre, en què destaca que, “sense l'actuació dels sectors de la cúpula del reialisme, la lluita armada que abastà el tercer any del Trienni Liberal no s'hauria produït mai o hauria tingut un caràcter molt limitat, tant geogràficament com temporalment. De la mateixa manera, sense gent disposada a lluitar contra el nou sistema, els esforços contrarevolucionaris dels grups dirigents hauria estat insuficients per a convertir el rebuig en lluita armada”.⁸⁶

Els de R. Del Ríó Aldaz sobre Navarra, en els quals assenyalava que els reialistes van canalitzar la protesta camperola que tenia un origen autònom: “en el Trienio convivieron en Navarra –y se utilizaron mutuamente- una rebelión reialista y una revuelta campesona, que se movió dentro de las coordenadas de la protesta típica del Antiguo Régimen”⁸⁷, i els de V. Fernández Benítez sobre Cantàbria, que proposa de reassumir el concepte de *facciós* per abastar l'heterogeneïtat dels grups socials que participen en el moviment contrarevolucionari que “integró movimientos superpuestos de protesta bajo la apariencia de ser una reivindicación del Antiguo Régimen”⁸⁸. Pel que fa al primer carlisme diversos historiadors han treballat amb les hipòtesis de la complexitat per explicar-ho. Així P. Anguera ha destacat la diversitat de raons que originen l'enrolament carlí: manipulació ideològica, protecció de les autoritats locals,

⁸⁵ GODECHOT, J.: *La contre-révolution. Doctrine et action. 1789-1804*, París, 1961, i “Caracteres généraux des soulèvements contre-révolutionnaires en Europe a la fin de XVIIIe siècle et au début du XIXe Siècle” *Homenaje a Jaume Vicens Vives, vol. II*, PS. 169-181; LUCAS, C.: “Résistances ...”, PS. 473-485; TURI, G.: *Viva Maria. Riforme, rivoluzione e insorgenze in Toscana (1790-1799)*, Bolonia, 1999, pp. 325-353; i TENAGARRINHA, “Contestação rural e revolução liberal em Portugal”, *Historia de Portugal*, Lisboa, 2000, i “Movimentos camperotes em Portugal na transição do Antigo Regime para a sociedade liberal”; i PEREIRA (ed.), M.H., *O Liberalismo ...*, vol. II, PS. 153-159.

⁸⁶ SAUCH, N.: *Guerrillers i bàndols civils entre l'Ebre i el Maestrat: la formació d'un país carlista (1808-1844)*, Barcelona, 1998.

⁸⁷ DEL RÍO ALDAZ, *Orígenes de la guerra carlista en Navarra. 1820-1824*, Pamplona, 1987, p. 437 per la cita, “Luchas campesinas y rebeliones antiliberales en la Navarra de la crisis final del Antiguo Régimen”; i ANGUERA, P. (ed.), *Revoltes populars contra el poder de l'Estat*, Barcelona, 1992, PS. 64-74.

⁸⁸ FERNÁNDEZ BENÍTEZ, V.: *Carlismo y rebeldía campesona*, Madrid, 1988, PS. 1-2, “Campesinos y revolución liberal en Cantabria (1820-1840)”, *Trienio. Ilustración y Liberalismo*, núm. 8, Madrid, 1986, PS. 127-156, i “Moviments populars: pagesia i carlisme a les regions del Cantàbric (Astúries i Cantàbria)” dins FRADERA, M.; GARRABOU, R. i MILLÁN, *Carlisme i moviments absolutistes*, Vic, 1990, PS. 27-244.

refús de les quintes, guanyar-se un sou, etc.⁸⁹ M. Lladonosa ha analitzat aquests moviments com a confluència de diversos tipus de resistències negatives a la revolució burgesa.⁹⁰ R. Rújula ha plantejat el reialisme i el carlisme com a canals d'expressió de la revolta camperola.⁹¹

Una altra línia de recerca apunta que el reialisme (i el carlisme) haurien aconseguit una important mobilització popular perquè la revolució liberal hauria defraudat les expectatives dels sectors més pobres del camperolat.⁹² Unes tesis que trobem sovint en les anàlisis de la *Vendée* i del *Miguelisme*.⁹³ En aquest cas estaríem en una situació típica de generació de moviments socials: la “privació relativa”, és a dir, la disparitat entre les expectatives creades i les realitats, entre el que *ha d'ésser i el que és*, com a

⁸⁹ ANGUERA, P.: *Déu, Rei i Fam. El primer carlisme a Catalunya*, Barcelona, 1995, PS. 329-423; “El primer reialisme a Catalunya”, *L'Avenç*, núm. 154, Barcelona, 1991, PS. 24-27; “Sobre els components socials del primer carlisme a la Catalunya meridional”, SOLÉ, J.M. (dir.), *El carlisme i la seva base social*, Barcelona, 1992, PS. 53-80; i “Components i algunes motivacions del primer carlisme català”, i ANGUERA, P. (dir.), *Revoltes populars contra el poder de l'Estat*, Barcelona, 1992, PS. 75-93.

⁹⁰ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida (1833-1840)*, Lleida, 1993; “El carlisme a la zona liberal (Lleida)”, SOLÉ (ed.) J.M.; *El carlisme i la seva base social*, Barcelona, 1992, PS. 53-80; “Carlisme i liberalisme a Lleida. Aproximació a un conflicte en una societat en transició”; MIR, C.: *Carlins i integristes: Lleida segles XIX I XX*, Lleida, 1993, PS. 51-80. Vegeu en la mateixa direcció MARTÍNEZ DORADO, G.: i PAN-MONTOJO, J.: “El primer carlisme, 1833-1840”, *Ayer*, núm. 38, Madrid, 2000, PS. 34-63.

⁹¹ RÚJULA, P.: *Constitución o muerte. El Trienio Liberal y los levantamientos realistas en Aragón (1820-1823)*, Saragossa, 2000, PS. 205-264; *Rebeldía campesina y primer carlismo. Los orígenes del carlismo en Aragón (1833-1835)*, Saragossa, 1995; i *Contrarevolución, Realismo y Carlismo en Aragón y el Maestrazgo, 1820-1840*, Saragossa, 1998.

⁹² La teoria del desencísament per explicar la participació popular en els aixecaments reialistes la trobem explicada a TORRAS, J.: *Liberalismo y rebeldía campesina*, Barcelona, 1976, PS. 30-31 i 52, en què parla de frustració, encara que no sigui la seva tesi principal. Vegeu també DE LA TORRE, J.: *Lucha antifeudal y conflictos de clases en Navarra, 1808-1820*, Bilbao, 2002, PS. 13-25, i “Clases campesinas, crisis del Antiguo Régimen y revolución burgesa en Navarra”, *Estudios Históricos*, II, Ormaiztegui, 1992, pp. 189-207; RUBIO POBES, C.: *Revolución y tradición. El País Vasco ante la revolución liberal y la construcción del estado español, 1808-1868*, Madrid, 1996; BARBASTRO, L.: “Móviles socio-económicos en el comportamiento político del campesinado valenciano en el Trienio Liberal (1820-1823)”, PS. 77-78, GIL NOVALES, A.: “Contrarrevolución popular y revolución burgesa. El caso español”, p. 362; DD.AA. *El jacobinisme. Reacció i revolució a Catalunya i a Espanya, 1789-1837*, Bellaterra, 1990. En el mateix sentit SEBASTIÀ, E.: “Crisis de los factores mediatizantes del Régimen Feudal. Feudalismo y guerra campesina en la Valencia de 1835”, PS. 404-406 que caracteritza el carlisme com una *jacquerie*; i SANZ, V.: “Los condicionantes sociales del carlismo. El caso valenciano”, *Millars. Espai i Història*, núm. XXIII, Castelló, 2000, PS. 99-113.

⁹³ Vegeu per la Vendée FAUCHEUX, M.: *L'insurrection vendéenne de 1793: aspects économiques et sociaux*, París, 1964, PS. 23-43; SOBOUL, A.: *Problemas campesinos de la revolución*, Madrid, 1976; SUTHERLAND, D.: *Révolution et Contre-Révolution en France (1789-1815)*, París, 1991. Per als Chouans DUPUY, R.: *Les Chouans*, p. 31 assenyala: “Ce soulèvement n'est pas un coup d'arrêt contre-révolutionnaire mais plutôt une réédition de la jacquerie paysanne traditionnelle, c'est-à-dire une protestation du monde rural contre les prélèvements abusifs des dominants”. Per al miguelisme TENGARRINHA, J.: “Paysannerie et Contre-Révolution au Portugal”.

elements mobilitzadors.⁹⁴ Alguns historiadors, estirant aquest estil, al nostre parer excessivament, han definit el reialisme com una revolta camperola anticapitalista.⁹⁵

Front aquesta línia interpretativa cal fer esment d'una altra que darrerament s'obre pas dins la historiografia del reialisme i del primer carlisme i que té molt a veure amb les noves interpretacions de la revolució liberal a Espanya, segons les quals aquesta hauria estat molt més radical del que s'ha anat dient.⁹⁶ Segons aquesta línia historiogràfica, el reialisme i el primer carlisme no serien altra cosa que moviments purament contrarevolucionaris favorables a la reinstauració de l'antic règim, de manera que la incorporació de sectors populars a les seves files seria minoritària i, quasi sempre, mercenària o forçada. En aquest plantejament caldria inserir els treballs de X. R. Barreiro per qui “el pueblo gallego se mantuvo al margen de esta contienda (guerra civil del Trienni), en una actitud pasiva”.⁹⁷ Quelcom semblant és el que planteja per Extremadura F. Flores del Manzano: “el pueblo llano tampoco se alineó significativamente al lado de los insurreccionistas, a cuyas partidas solo se incorporaron un número irrelevante de campesinos, entre los que menudeaban aquellos que lo hacían por fidelidad a los cabecillas bajo cuyas órdenes habían luchado en la contienda antifrancesa”, de manera que, segons aquest historiador, els camperols es mantindrien al marge d'uns i d'altres, i les partides sorgiran de la “conspiració política tramada durante largo tiempo”.⁹⁸

⁹⁴ Vegeu GURR, T.: *Why Men Rebel*, Princeton, 1971, PS. 47-53; i BRINTON, C.: *Anatomía de la revolución*, Mèxic, 1985, p. 279.

⁹⁵ Vegeu IZARD, M.: “Rifes i enganyifes sobre la revolució burgesa”, *L'Avenç*, núm. 104, Barcelona, 1987, PS. 24-29, i “El rechazo a la modernización capitalista. Cataluña y Euskadi, similitudes i discrepancias”; GONZALEZ PORTILLA, M.: MALUQUER, J.: i DE RIQUER (ed.), B.: *Industrialización i nacionalismo. Análisis comparativos*, Bellaterra, 1982, PS. 375-383, i “Recuperar la memoria o perpetrar el pasado. Revolución burguesa e insurrección popular”; CASTILLO (coord.), S.: *La Historia Social en España. Actualidad y perspectivas*, Madrid, 1991, PS. 481-187; SANZ, V.: “Crisis de los factores mediatizantes del régimen feudal y contrarrevolución en España. 25 años después”; CHUST, M.: *De la cuestión señorial a la cuestión social*, València, 2002, PS. 59-70.

⁹⁶ Destaquem especialment RUIZ TORRES, P.: “Algunos aspectos de la revolución burguesa en España”; DD.AA. *El jacobinisme. Reacció i revolució a Catalunya i a Espanya, 1789-1837*, Bellaterra, 1990, PS. 9-39; “Del Antiguo al Nuevo Régimen: carácter de transformación”, *Antiguo Régimen y liberalismo, I, Visiones generales*, Madrid, 1994, PS. 151-192, i “la historiografía de la cuestión agraria en España”; FONTANA, J.: *Historia y proyecto social*, vol. 1, Barcelona, 2004, PS. 149-238; MILLÁN, J.: “Liberalismo y reforma agraria en los orígenes de la España contemporánea”, *Brocar*, núm. 24, Logroño, 2000, PS. 181-211, i “Las lecturas sociales del liberalismo y los inicios de la ciudadanía en España”; ROBLEDO, R.: CASTELLS, I.: ROMEO (ed.), M.C.: *Orígenes del liberalismo*, Salamanca, PS. 205-220; CASTELLS, I.: ROMEO, M.C.: “Liberalismo y revolución en la crisis del Antiguo Régimen europeo: Francia y España”, *Trienio*, núm. 29, Madrid, 1997, PS. 27-48.

⁹⁷ BARREIRO, X. R.: *Liberales y absolutistas en Galicia (1808-1833)*, Vigo, 1982, PS. 87-88, i *El carlismo gallego*, Santiago de Compostela, 1976.

⁹⁸ FLORES DEL MANZANO, F.: *La contrarrevolución realista en Extramadura*, Badajoz, 2002, PS. 45 i 127.

L'historiador que ha fet més incidència en aquesta línia interpretativa ha estat R. Del Ríó Aldaz en els seus darrers treballs, en què defensa la tesi que no hi va haver un aixecament generalitzat dels navarresos en defensa de l'altar, el tron i els furs, sinó una revolta minoritària “organizada casi totalmente por el clero –al igual que en el resto de la Monarquía–”. Segons aquest historiador, “las cifras de la incorporación a la rebelión carlista reflejan que la participación campesina contra la revolución *moderada*”.⁹⁹ Aquí caldria inserir, també, la recerca de M. Santirso, que ha plantejat l'anàlisi del primer carlisme des de la perspectiva d'una guerra civil, durant la qual els interessos materials i militars predominarien sobre els socials i els ideològics, i el reclutament forçós, la paga i el bandelorisme serien les principals raons de l'enrolament carlí.¹⁰⁰

Una altra línia de recerca és la que proposa J. Millán, que accentua el caire subaltern de la participació popular (aspecte que el lligaria a la proposta anterior) i de llarga durada: “el carlisme tingué, a determinades zones una capacitat de mobilització prou duradora, que va molt més enllà de les circumstàncies del seu naixement i del signe de la conjuntura del primer terç del segle XIX” (aspecte que el separaria de l'anterior). J. Millán emfatitza el paper de les classes benestants en l'antiliberalisme i planteja el carlisme com una proposta de les classes subalternes, però orientació i dirigida per les classes dominants locals, que acabaria convertint-se en una opció reaccionària del capitalisme: “la columna vertebral del carlismo, no fueron los miembros de la cúpula señorial, sino una red geográficamente restringida de propietarios privilegiados y eclesiásticos, bien implantados a veces en la sociedad local”.¹⁰¹ A partir d'aquí planteja la hipòtesi de l'antiliberalisme polític com a una ideologia burgesa fracassada que defensaria el sistema capitalista però amb més control social: “l'antiliberalisme polític no era necessàriament l'oposició al desenvolupament de la societat burgesa, sinó una

⁹⁹ DEL RÍO ALDAZ, R.: “Revolución burguesa, contrarevolución y mundo rural (1820-1839)”, DONEZAR, J.M.: i PÉREZ LEDESMA, *Antiguo Régimen y liberalismo. 2. Economía y Sociedad*, Madrid, 1995, PS. 474-475, per les cites vegeu del mateix autor “El carlisme, revolta popular o contrarevolució”, *L'Avenç*, núm. 203, Barcelona, 1996, PS. 28-31; i “Hidalgos en armas: la insurrección carlista de octubre de 1833 en el norte”, *Trienio*, núm. 42, Madrid, 2003, PS. 77-106; i DEL RÍO, R.: i DE LA TORRE, J.: “Actitudes del campesinado y revolución burguesa en España: una nueva propuesta de análisis”.

¹⁰⁰ SANTIRSO, M.: “El primer carlisme a Catalunya: del regne a l'exili”, *L'Avenç*, núm. 206, Barcelona, 1996, PS. 22-27. En aquesta línia caldria situar a URQUIJO, J.R.: “Represión y disidencia durante la Primera guerra carlista. La política carlista”, *Hispania*, núm. 159, Madrid, 1985, PS. 131-186; LÁZARO, R.M.: *La otra cara del carlismo vasconavarro*, Saragossa, 1991; i PAN-MONTOJO, J.: *Carlistas y liberales en Navarra (1833-1839)*, Pamplona, 1990.

¹⁰¹ MILLÁN, J.: “Las lecturas sociales del liberalismo y los inicios de la ciudadanía en España”, p. 216.

versió distinta –socialment conservadora i políticament autoritària- d'un procés semblant".¹⁰²

Finalment apuntar la hipòtesi del Ramon Arnabat¹⁰³ que té com a punt de partida l'anàlisi del reialisme com un fenomen heterogeni en el qual s'expressaren, conjunturalment, diferents oposicions a la implantació del sistema liberal i capitalista al nostre país. Per tant, n'hem hagut d'esbrinar l'heterogeneïtat de la composició i de les motivacions, tot diferenciant els elements contrarevolucionaris (els dirigents i capitosts amb un projecte reaccionari), dels elements antirevolucionaris (sectors de les classes populars que es resisteixen al canvi), ja que, possiblement, una de les coses que els uní fou l'oposició a la implantació del liberalisme. Aquesta diferenciació ens ajuda força a l'hora de realitzar l'anàlisi del reialisme, ja que ens permet de descobrir sota un mateix recer ideològic o cultura política propostes diferents entre uns i altres components.¹⁰⁴

¹⁰² MILLÁN, J.: *Rentistas y campesinos. Desarrollo agrario y tradicionalismo político en el sur del País Valenciano 1680-1840*, Alacant, 1984, PS. 395-451, "Antiliberalisme, protesta i subordinació popular al sud del País Valencià", *Recerques*, núm. 16, Barcelona, 1984, PS. 95-117, "Radicalismo, pasividad, contrarrevolución. Política y conflictividad en la sociedad agraria española", *Idearium*, vol. 1, Màlaga, 1992, PS. 75-90, "Una reconsideración del carlismo", *Ayer*, núm. 29, Madrid, 1998, PS. 91-107; i "Popular y de orden: la pervivencia de la contrarrevolución carlista", *Ayer*, núm. 38, Madrid, 2000, PS. 15-34. Una línia amb la qual coincideixen SAUCH, N.: *Guerrillers i bàndols civils entre l'Ebre i el Maestrat: la formació d'un país carlista (1808-1844)*, Barcelona, 1998; CANAL, J.: *El carlismo. Dos siglos de contrarrevolución*, Madrid, 1999, PS. 9-27; BLINKHORN, M.: *Carlismo y contrarrevolución en España, 1931-1939*, Barcelona, 1979, p. 15; AGIRREAZKUENAGA, J.: "La vía armada como método de intervención política: análisis del pronunciamiento carlista (1833)", *150 años del convenio de Vergara y de la Ley 25-X-1939*, Vitòria, 1990, PS. 177-226.

¹⁰³ ARNABAT, R.: "¿Campesinos contra la Constitución?": el realismo catalán, un ejemplo y un análisis global", *Història Social*, núm. 16, València, 1993, PS. 33-49, "El reialisme durant el Trienni Liberal a Catalunya. Un debat obert: contrarevolució, antirevolució o revolució?", *L'Avenç*, núm. 172, Barcelona, 1993, PS. 22-29, "La raó de la rebel·lió. Apunts per entendre els aixecaments reialistes durant el Trienni Liberal", SOLÉ SABATÉ (dir.), *El carlisme i la seva base social*, Barcelona, 1992, PS. 15-56, i "Contrarrevolución, antirevolución y movimientos sociales"; i CASTILLO, S.: i ORTIZ DE ORRUÑO, J.M. (ed.), *Estado, protesta y movimientos sociales*, Vitòria, 1998, PS. 249-262.

¹⁰⁴ Vegeu TORRAS, J.: *Los alzamientos realistas en Catalunya*, tesi doctoral inèdita, UAB, 1971, PS. 431-432, i *Liberalismo y rebeldía campesina*, Barcelona, 1976, PS. 143-146; RÚJULA, P.: *Constitución o muerte. El Trienio Liberal y los levantamientos realistas en Aragón (1820-1823)*, Saragossa, 2000, PS. 215-244; i VINAIXA, J.R.: *El Trienni Constitucional al partit de Tortosa (1820-1823)*, Valls, 2003.

4. Demografia

4.1. Evolució demogràfica fins 1814

Lleida al llarg del segle XVIII va protagonitzar un creixement de la població espectacular. Els 2.262 habitants del veïnat de 1718 esdevenien 10.714 segons el Cens de Floridablanca de 1787 (els deu mil habitants convencionalment autoritzen a parlar de ciutat, segons els especialistes d'història urbana), el que situava Lleida com tercera ciutat catalana després de Barcelona i Reus. Pel que fa al Segrià, amb 18.170 habitants ocupava el quart lloc després del Barcelonès, el Maresme i el Tarragonès. El creixement al final de segle havia estat sensiblement superior al 100% així com a la mitjana del conjunt català.¹⁰⁵

Aquest augment no es pot explicar només per un increment natural de la població, si no també per la immigració i el moviment estacional de gent de la zona fronterera de l'Aragó que acostumava a venir a buscar jornal els mesos de les feines del camp.¹⁰⁶

Pel que fa a Espanya, el cens del 1797 dóna un total de 10.541.221 habitants, encara que aquesta xifra es considera curta i es pensa que estaria entorn als onze milions.¹⁰⁷

Però, es va invertir aquesta tendència en l'inici del segle XIX, ja que la Guerra del Francès va representar una ruptura brutal per a la població lleidatana. El prefecte napoleònic Villeneuve considerava que la ciutat comptava el 1809 amb 10.091 habitants (una xifra inferior al Cens de Floridablanca), la qual, sens dubte, reflectia els primers efectes de la guerra i de l'hivern difícil de 1808-1809, així com la fugida de gent a zones més segures per tal d'evitar els perills d'una plaça exposada tradicionalment a setges. Així es va produir després del setge i de les pèrdues originades per la voladura del polvorí de la Suda el juliol de 1812; la població baixaria a 9.908 habitants segons l'empadronament de l'1 de gener de 1813.¹⁰⁸

¹⁰⁵ VICEDO, E.: *Producció, propietat i renda a les terres de Lleida (segle XVIII)*, tesi doctoral, 2 vols., Bellaterra, 1987, PS. 96-97. Vegeu *El cens del comte de Floridablanca. 1787 (Part de Catalunya)*, editat per Josep Iglesias, Barcelona, 1969, PS.115-118. Pel que fa al veïnat està elaborat per a la seva utilització cadastral, els investigadors han insistit en el gran percentatge d'ocultacions i omissions que es produeixen en aquests primers recomptes, donada la seva finalitat fiscal. SERRANO, A.: *Estructura socioprofessional de la ciutat de Lérida després de la Guerra de Sucesión (1716-1758)*, tesi de llicenciatura, 1982, p. 76; i PLA, Ll. i A. SERRANO, A.: *La societat de Lleida al set-cents*, Pagès editors, Lleida, 1996, PS. 22-23.

¹⁰⁶ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1993, p. 59.

¹⁰⁷ FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo régimen*, Crítica, Barcelona, 1992, p. 264.

¹⁰⁸ Vegeu VILLENEUVE, A. DE.: *Mémoire estadistique, Historique et Administratif, Présentant le Tableau de l'Administration du Département des Bouches de l'Ebre avant la Guerre, les Changements qu'elle a éprouvé depuis la Guerre et sa Situation*. Ms. ACA, Dominació Napoleònica, caixa 1. 1 de gener de 1813. Ms. Arxiu Històric de la Corona d'Aragó, Dominació Napoleònica, caixa 1, p.10. La xifra

Per tant, segons la informació del Prefecte Napoleònic el districte de Lleida quedaria molt afectat. Ens indica en la seva obra la població abans de la guerra dels districtes de Cervera, 45.249 habitants, Lleida, 68.118 habitants i Tarragona 129.290 habitants; i els de després de la contesa, Cervera 38.785, Lleida 49.215 i Tarragona 97.290: Per tant, la població perduda durant la guerra seria de 6.464 persones per a Cervera, 18.093 per a Lleida i 32.000 per a Tarragona. Per una altra banda, la ciutat de Lleida hauria perdut 2.000 habitants amb l'assalt francès i l'exili posterior per motius polítics (afrancesats o col·laboracionistes) i econòmics (no cal oblidar la forta misèria), a més a més de la separació de moltes famílies. També ens informa que la ciutat de Balaguer havia perdut la meitat de la població, 2633 habitants.¹⁰⁹

Per sort disposem d'altres dades demogràfiques (1812-1813) en ple domini de l'exèrcit napoleònic (1810-1814) per poder completar l'anàlisi poblacional de Lleida durant la Guerra del Francès. Primer de tot comptem amb els naixements, morts i casaments de les cinc parròquies de Lleida a l'any 1812. També disposem de les xifres de l'empadronament de l'1 de gener de 1813 pel que fa als barris 4, 5, 6, 7, 9, 10 i 12 (7 dels 12 que hi havia).

Quadre 1: Moviment de la població de Lleida de la parròquia de Sant Llorenç l'any 1812. Geronimo Carreny, rector.

Naixements

Legítims		Abandonats		Total
Nens	Nenes	Nens	Nenes	
-	-	-	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1813.

Morts

Nens	Nenes	Homes	Dones	Total
67	51	49	50	217

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1813.

de 1809 està continguda en un dels papers adjunts de la caixa. També PLA i TOLDRÀ, Ll.: *L'estructura socioprofessional de la ciutat de Lleida (1793-1815)*, Estudi General de Lleida, 1986, PS. 54-55.

¹⁰⁹ Op. Cit. Memoria estadística sobre el departamento de las Bocas del Ebro: 1812-1813. Traducción de la obra de Louis Honoré "Memorie stadistique sur le Departement des Bouches de l'Èbre (1812-1813). Lérida. Maig de 1947. Donatiu del coronel Villeneuve-Barguemon, monografia geogràfica, històrica i política d'un dels departaments que va crear Napoleó a Catalunya, Fons Pleyan de Porta. Capsa 117. I.E.I. p. 7.

Casaments

Entre homes i dones	Entre homes i vídues	Entre vidus i dones	Entre vidus i vídues	Total
28	3	5	8	44

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1812.

Davant de la falta de dades de la parròquia de Sant Llorenç, la més gran demogràficament de la ciutat, pel que fa als naixements l'anàlisi s'ha de centrar en el nombre de morts i de casaments. Aquestes xifres ens assenyalarien que es va produir una forta taxa de mortalitat (principalment infantil, 118 de 217, un 54'3%) i una moderada de nupcialitat.

Quadre 2: Departament de les boques de l'Ebre. Circuit de Lleida. Cantó de Lleida. Moviment de la població de Lleida de la parròquia de Sant Joan l'any 1812. Pere Lleopart, rector.

Naixements

Legítims		Abandonats		Total
Nens	Nenes	Nens	Nenes	
106	142	1	1	250

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1812.

Morts

Nens	Nenes	Homes	Dones	Total
76	70	61	66	273

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1813.

Casaments

Entre homes i dones	Entre homes i vídues	Entre vidus i dones	Entre vidus i vídues	Total
23	3	10	6	42

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1812.

En aquests registres de la parròquia de Sant Joan (la segona en importància de Lleida) es pot apreciar com el balanç naixements-morts va ser negatiu en 22 persones, fet que mostraria el fort rigor de la dominació francesa, sobretot per l'altíssima mortalitat infantil (146 de 273, un 53'5%). Aquestes dades en permeten reflexionar i preguntar-nos en quin sentit actua el rigor de la dominació francesa sobre la població, especialment sobre els infants? De manera directa? O bé més acertadament de manera indirecta, com a resultat de la penúria, causada pel conjunt de la conjuntura del moment, al igual que per la deficient situació sanitària que crea els passos, estades i trasllats de tropes i les malalties i infeccions que es comuniquen. També cal tenir en compte la caiguda de l'alimentació i la mor vulnerabilitat dels infants. Una altra qüestió seria: Per què han desaparegut adults durant el setge i les viudes no disposen de prou mitjans per mantenir els infants? La mortalitat adulta te a veure amb la guerra, sens dubte, però el setge ja s'havia acabat, per tant, es tracta de ferits del setge que empitjoren o bé dels efectes de la situació sanitària també sobre els adults, de conspiradors afusellats o presoners que emmalalteixen, d'homes que surten fora de la ciutat a nodrir les partides guerrilleres, sense oblidar que la mortalitat, infantil o adulta, te a veure amb els efectes destructius de la voladura del polvorí de la Suda de l'any 1812. La resposta idonea seria la combinació d'aquests factors.

També cal destacar el nombre de casaments ja que al igual que a la parròquia de Sant Llorenç en temps difícils l'amor prevaldria, encara que l'explicació més correcta caldria buscar-la a l'àmbit material ja que el matrimoni en molts casos era una unió de tipus econòmic.

Jordi Nadal ha comprovat que al llarg del període de 1793 a 1814 s'estén una llarga fase de depressió demogràfica que combina grans crisis de mortalitat a nivell nacional. Nadal després d'haver analitzat la cronologia d'aquesta crisi dins de tot el territori català ha exposat que des de 1792 fins 1814 es van anant succeint diverses crisis de subsistència i crisis epidèmiques a les quals a començament del segle XIX es sumarà la gran mortalitat causada per la guerra de la Independència.¹¹⁰

¹¹⁰ NADAL, J.: *La población española (siglos XVI a XX)*, Barcelona, Ariel, 1973, PS. 127-137. 1792-1795: període de dificultats, amb grans mortaldats pels anys 1794-1795 derivats de la Guerra Gran; 1796-1801: símptomes de recuperació per a tornar a decaure d'any en any; 1802-1803: balanç excendentari, però, molt baix; 1804-1807: recuperació dels índex demogràfics típics dels anys normals; 1808-1812: cinc anys de catàstrofe demogràfica, d'una dimensió sense precedents des dels anys 1647-1654; 1813-1815: símptomes de recuperació de la crisi cada vegada amb més rapidesa.

Quadre 3: Moviment de la població de Lleida de la parròquia de Sant Andreu l'any 1812. Antoni Sánchez, rector.

Naixements

Legitims		Abandonats		Total
Nens	Nenes	Nens	Nenes	
-	-	-	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1813.

Morts

Nens	Nenes	Homes	Dones	Total
11	16	25	16	68

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1812.

Casaments

Entre homes i dones	Entre homes i vídues	Entre vidus i dones	Entre vidus i vídues	Total
11	3	5	2	21

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1812

Tampoc comptem amb les dades dels naixements de la parròquia de Sant Andreu, però al igual que amb les de Sant Llorenç i Sant Joan si podem computar les de mortalitat i nupcialitat. A destacar la relativament baixa taxa de mortalitat infantil (un 25%, menys de la meitat del 53-54% de les altres parròquies).

Quadre 4: Moviment de la població de Lleida de la parròquia de Santa Maria Magdalena l'any 1812. Mathias Reves, rector.

Naixements

Legitims		Abandonats		Total
Nens	Nenes	Nens	Nenes	
-	-	-	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1813.

Morts

Nens	Nenes	Homes	Dones	Total
------	-------	-------	-------	-------

16	14	34	44	108
----	----	----	----	-----

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1813.

Casaments

Entre homes i dones	Entre homes i vídues	Entre vidus i dones	Entre vidus i vídues	Total
1	-	2	4	7

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1812.

Pel que fa a la parròquia de Santa Maria Magdalena s'ha de destacar la important xifra de morts fruit de la crisi general ocasionada per l'ocupació francesa.

Quadre 5: Moviment de la població de Lleida de la parròquia de Sant Pere l'any 1812.

Antoni Berga, presbiter regent

Naixements

Legítims		Abandonats		Total
Nens	Nenes	Nens	Nenes	
136	129	8	12	285

Morts

Nens	Nenes	Homes	Dones	Total
-	-	-	-	-

Casaments

Entre homes i dones	Entre homes i vídues	Entre vidus i dones	Entre vidus i vídues	Total
-	-	-	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1813.

Mentre que a la parròquia de Sant Pere només podem tenir en compte les xifres dels naixements (20 de 285, un 7% van ser abandonats).

Quadre 6: Moviment de la població de Lleida de la parròquia de l'Hospital Reial i General de Pobres , llecs i malalts l'any 1812. Antoni Puig, presbiter i encarregat de l'Hospital

Naixements

Legítims		Abandonats		Total
Nens	Nenes	Nens	Nenes	
-	-	-	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1812.

Morts

Nens	Nenes	Homes	Dones	Total
20	34	40	49	143

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1812.

Casaments

Entre homes i dones	Entre homes i vídues	Entre vidus i dones	Entre vidus i vídues	Total
-	-	-	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, 1812.

Finalment podem aportar les dades dels morts que es van produir a l'Hospital Reial i General de Pobres , llecs i malalts.

Després de reflectir aquestes dades les conclusions anirien encaminades a afirmar com dos anys després de la conquesta napoleònica la mortalitat va pujar (sobretot la infantil), la natalitat va estancar-se i la taxa de nupcialitat va mantenir-se.

A més de les dades dels registres parroquials a l'any 1812 podem disposar de les xifres de l'empadronament que es va fer públic l'1 de gener del 1813 de 7 dels 12 barris de Lleida.

Quadre 7: Empadronament de la població de Lleida, Barri 4. 1 de gener de 1813.

Nens	Nenes	Homes casats	Dones casades	Vidus	Vídues	Militars	Total
248	225	230	234	19	79	6	1.037

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, Estadística, padró municipal d'habitants, 1813.

Aquest barri tenia 299 famílies. Manuel Torres va ser el seu batlle de barri.

Quadre 8: Empadronament de la població de Lleida, Barri 5. 1 de gener de 1813.

Nens	Nenes	Homes casats	Dones casades	Vidus	Vídues	Militars	Total
220	326	190	164	18	53	11	982

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, Estadística, padró municipal d'habitants, 1813.

Quadre 9: Empadronament de la població de Lleida, Barri 6. 1 de gener de 1813.

Nens	Nenes	Homes casats	Dones casades	Vidus	Vídues	Militars	Total
205	205	173	183	15	86	15	892

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, Estadística, padró municipal d'habitants, 1813.

Quadre 10: Empadronament de la població de Lleida, Barri 7. 1 de gener de 1813.

Nens	Nenes	Homes casats	Dones casades	Vidus	Vídues	Militars	Total
129	133	120	123	18	62	3	594

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, Estadística, padró municipal d'habitants, 1813.

Quadre 11: Empadronament de la població de Lleida, Barri 9. 1 de gener de 1813.

Nens	Nenes	Homes casats	Dones casades	Vidus	Vídues	Militars	Total
108	92	91	91	1	35	0	418

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, Estadística, padró municipal d'habitants, 1813.

Quadre 12: Empadronament de la població de Lleida, Barri 10. 1 de gener de 1813.

Nens	Nenes	Homes casats	Dones casades	Vidus	Vídues	Militars	Total
------	-------	-----------------	------------------	-------	--------	----------	-------

161	169	140	140	5	45	3 Presoners de guerra	663
-----	-----	-----	-----	---	----	--------------------------	-----

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, Estadística, padró municipal d'habitants, 1813.

Quadre 13: Empadronament de la població de Lleida, Barri 12. 1 de gener de 1813.

Nens	Nenes	Homes casats	Dones casades	Vidus	Vídues	Militars	Total
154	142	148	149	10	38	0	641

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, Estadística, padró municipal d'habitants, 1813.

Quadre 14: Total barris 4, 5, 6, 7, 9, 10 i 12.

Nens	Nenes	Homes casats	Dones casades	Vidus	Vídues	Militars	Total
1225	1292	1092	1084	86	398	38	5227

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, Estadística, padró municipal d'habitants, 1813.

A partir de les dades dels totals es pot comprovar com el nombre de vídues va ser molt gran, sobretot respecte al de vidus (només un 17'75%). L'explicació caldria trobar-la en el fet que els homes van tenir que lluitar, encara que la propagació de diverses malalties i la falta d'aliments podia afectar tant les dones com els homes i els infants.

Per ampliar l'anàlisi hem cregut convenient extrapolar aquestes dades, per així tenir una idea aproximada de les xifres totals de la ciutat de Lleida. Tot i que aquesta no es gaire conclouent ja que només comptem amb el 58% de les dades i l'altre 42% pot amagar sorpreses, per exemple, amb aquesta interpretació Lleida només tindria poc més de 9.000 habitants, mentre que amb les dades del prefecte napoleònic Villeneuve pràcticament s'arribaria a la xifra dels 10.000 habitants.

Quadre 15: Total de la ciutat de Lleida a partir de l'extrapolació 7 barris de 12.

Nens	Nenes	Homes casats	Dones casades	Vidus	Vídues	Militars	Total
2112	2227	1882	1868	148	686	65	9.012

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, Estadística, padró municipal d'habitants, 1813.

Lluïsa Pla va calcular la població de Lleida del 1815 a través de les xifres del cadastre. Aquestes donarien 2.143 contribuents. Després d'aplicar el coeficient multiplicador de 4'7, tal com recomana Bustelo per aquesta època. Pla va obtenir una població de 10.072 habitants per la ciutat, inferior a 1787, que mostraria una clara tendència a l'estancament.¹¹¹

Totes aquestes dades confirmen que la Guerra del Francès va ocasionar un descens en els índexs de nupcialitat i de natalitat, mentre que va generar un augment de la mortalitat.

4.2. Demografia del període 1814-1823¹¹²

Durant aquests anys hi ha un cert buit de referències bibliogràfiques que puguin ajudar a donar claredat i establir unes xifres que ens permetin seguir l'evolució demogràfica fins a la fi del Trienni Liberal.

Per tant, cal anar a les fonts arxivístiques per tal de conèixer millor aquesta etapa. Sens dubte, la informació és força incompleta, però gràcies als llibres dels batejos, a les dades de la visita pastoral del bisbe Simó de Renteria en 1819 sobre les parròquies de Lleida i als recomptes dels veïns pel poder municipal els anys 1819, 1820 i 1822 es pot donar una idea aproximada.

A partir dels llibres dels batejos he elaborat uns quadres que ens ajudaran a esbrinar el nombre de naixements cada any en la ciutat, la seva distribució per parròquies, indicant la importància numèrica de cadascuna, i el nombre de nens abandonats. Les dades resulten prou significatives per oferir una idea dels períodes amb més dificultats econòmiques provocades per conflictes bèl·lics, epidèmies o males collites.

Pel que fa al 1814 destaca el poc nombre de naixements, 230, explicable pels sis anys de Guerra contra l'exèrcit francès, i el gran nombre de fills incògnits (que no se sabia qui eren els seus pares), 48, més d'un 20% del total. Aquest darrer fet indicaria que moltes famílies no podien mantenir els seus fills o bé, també molt probable, la dona no es podia fer-se càrrec del nadó a causa de l'absència del cap de casa perquè havia mort

¹¹¹ PLA i TOLDRÀ, Ll.: *L'estructura socioprofessional de la ciutat de Lleida (1793-1815)*, Estudi General de Lleida, 1986, p. 54; i BUSTELO, F.: *La población española del siglo XIX: un crecimiento preindustrial*, Información comercial española, nº 623, 1985, PS. 21-26.

¹¹² Veure SÁNCHEZ CARCELÉN, A.: "Evolución demográfica en Lleida desde la Guerra de la Independencia hasta el final del Trienio liberal" a la revista Estudios de Historia de España, Universidad Católica de Argentina, vol. XIX, 2007; i ID. "Población, territorio i pagesia dins la Lleida del Trienni Liberal". Sisenes Jornades sobre sistemes agraris, organització social i poder local. Población, territorio i món rural", 2007.

en combat, es podia trobar desaparegut o allunyat de l'entorn familiar per altres motius derivats de l'enfrontament militar.

També podem establir que la parròquia de Sant Llorenç Màrtir va ser la més important de la ciutat, ja que aglutinava més del 70% dels nascuts, mentre que la de Sant Andreu Apòstol i la de Sant Joan Baptista serien secundàries. Per contra, la de Santa Maria Magdalena no registra cap naixement; segur que la voladura del polvorí de la Suda del 1812 va provocar un gran descens poblacional ja que el nombre de llars que pertanyien a aquesta parròquia va baixar en la mateixa proporció que la quantitat d'habitatges, a part de les morts que va generar aquest accident.

Quadre 16: Registre baptismal de 1814

Totals naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
230 (182,79'1% reconeguts)	133 73'1%	27 14'8%	22 12'1%	0	48 20'87%
116 fills 50'4%	65 fills 48'8%	20 fills 74%	9 fills 41%		22 fills 45'8%
114 filles 49'6%	68 filles 51'2%	7 filles 26%	13 filles 59%		26 filles 54'2%

Font: Elaboració pròpia a partir del registre baptismal de l'arxiu capitular. Llibre IV. 1814. Prestatgeria 3B.

Pel 1815 destacaria la pujada en el nombre de naixements, 312, 82 més que en 1814, el descens dels nens abandonats, que només serien el 9'6%, i l'aparició de nens nascuts a la parròquia de Santa Maria. Això, indicaria que un cop restablert l'ordre i acabat el conflicte de la Guerra del Francès, començaria la reconstrucció (tot i que d'una manera lenta) de Lleida.

Quadre 17: Registre baptismal de 1815

Totals naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
312 (282,90'4% reconeguts)	214 75'8%	39 13'8%	25 8'9%	4 1'4%	30 9'6%
159 fills	109 fills	20 filles	11 fills	4 fills	15 fills

51%	51%	51'3%	44%	100%	50%
153 filles 49%	105 filles 49%	19 filles 48'7%	14 filles 56%		15 filles 50%

Font: Elaboració pròpia a partir del registre baptismal de l'arxiu capitular. Llibre IV. 1815. Prestatgeria 3B.

En referència al 1816 s'ha de comentar que baixa el nombre de nascuts, es va mantenir el de nens abandonats i la parròquia de Sant Andreu es va situar clarament com la segona més gran de la ciutat.

Quadre 18: Registre baptismal de 1816

Totals naixements	San Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
268 (240,89'6% reconeguts)	169 70'4%	46 19'2%	25 10'4%	0	28 10'4%
136 50'75%	87 fills 51'5%	25 fills 54'3%	11 fills 44%		13 fills 46'4%
132 49'25%	82 filles 48'5%	21 filles 45'7%	14 filles 56%		15 filles 53'6%

Font: Elaboració pròpia a partir del llibre de batejos de l'arxiu capitular. Llibre IV. 1816. Prestatgeria 3B.

L'any 1817 ens mostra una baixada en el percentatge dels nens incògnits, donant més força a la idea de la recuperació econòmica de la terra ferma i la normalització de la situació.

Quadre 19: Registre baptismal de 1817

Totals naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
307 (286, 93'2% reconeguts)	205 71'7%	52 18'2%	25 8'7%	4 1'4%	21 6'8%
161 fills 52'4%	102 fills 49'75%	31 59'6%	14 fills 56%	4 fills 100%	10 47'6%
146 filles 47'6%	103 filles 51'25%	21 40'4%	11 filles 44%		11 52'4%

Font: Elaboració pròpia a partir dels llibres de batejos de l'arxiu Capitular. Llibre IV. 1817. Prestatgeria 3B.

Pel que fa al 1818 i 1819, últims anys del sexenni absolutista de Ferran VII, els definiria amb la paraula normalitat, ja que mantenen una alta estabilitat estadística. Amb un nombre de naixements al voltant dels 300, repartits entre Sant Llorenç, entorn al 71%, Sant Andreu, 18%; i Sant Joan amb el 10%.

Quadre 20: Registre baptismal de 1818

Totals naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
273 (247, 90'5% reconeguts)	176 71'3%	37 15%	31 12'5%	3 1'2%	26 9'5%
154 fills 56'4%	102 fills 58%	16 fills 43'25%	21 fills 67'75%	1 fill 33'33%	14 fills 53'8%
119 filles 43'6%	74 filles 42%	21 filles 56'75%	10 filles 32'25%	2 filles 66'66%	12 filles 46'2%

Font: Elaboració pròpia a partir dels llibres de batejos de l'arxiu Capitular. Llibre IV. 1818. Prestatgeria 3B.

Quadre 21: Registre baptismal de 1819

Totals naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
294 (265, 90'1% reconeguts)	180 68%	60 22'6%	22 8'3%	3 1'1%	29 9'9%
140 47'6%	93 fills 54'7%	23 fills 57'5%	11 fills 50%	2 fills 66'66%	11 fills 37'9%
154 52'4%	87 filles 45'3%	37 filles 42'5%	11 filles 50%	1 filla 33'33%	18 62'1%

Font: Elaboració pròpia a partir dels llibres de batejos de l'arxiu Capitular. Llibre IV. 1819. Prestatgeria 3B.

Durant 1820, el primer any del Trienni Liberal s'arriba a una situació de gran optimisme i recuperació ja que trobem la xifra més baixa de nens abandonats, només un 4'4%, una cinquena part de les dades de 1814. Però, encara és millor l'estadística de l'any 1821, on no es registra cap nadó incògnit, i només un 1'8% per l'any 1822, on

s'obté la xifra més alta de naixements de tot el període estudiat, 328, que ens faria pensar que en l'any 1821 van tenir lloc més matrimonis, o sigui, va esdevenir una pujada de la taxa de nupcialitat.

Aquestes xifres ens fan pensar en una etapa millor que l'absolutista, però també és lògic ja que l'inici del Regnat de Ferran VII estava massa mediatitzat per la Guerra del Francès. Però, aquest progrés finalitzaria el 1823 amb la invasió un altre cop francesa (100.000 fills de Sant Lluís).

Quadre 22: Registre baptismal de 1820

Totals naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
299 (286, 95'6% reconeguts)	197 68'9%	56 19'6%	31 10'8%	2 0'7%	13 4'4%
154 fills 51'5%	104 fills 52'8%	27 fills 48'2%	18 fills 58%	2 fills 100%	4 fills 30'8%
145 filles 48'5%	93 filles 47'2	29 filles 51'8%	13 filles 42%		9 filles 69'2%

Font: Elaboració pròpia a partir dels llibres de batejos de l'arxiu Capitular. Llibre IV. 1820. Prestatgeria 3B.

Quadre 23: Registre baptismal de 1821

Totals naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
301 (301, 100% reconeguts)	230 76'4%	42 14%	22 7'3%	7 2'3%	0
140 fills 46'1%	110 fills 47'8%	21 fills 50%	8 fills 36'4%	1 fill 14'3%	
161 filles 53'9%	120 filles 52'2%	21 filles 50%	14 filles 63'6%	6 filles 85'7%	

Font: Elaboració pròpia a partir dels llibres dels batejos de l'arxiu Capitular. Llibre IV. 1821. Prestatgeria 3B.

Quadre 24: Registre baptismal de 1822

Totals naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
328 (322, 98'2% reconeguts)	239 74'2%	55 17%	26 8%	2 0'6%	6 1'8%
160 fills 48'8%	123 fills 51'5%	22 fills 40%	13 fills 50%	1 fill 50%	1 fill 16'7%
168 filles 51'2%	116 filles 48'5%	33 filles 60%	13 filles 50%	1 filla 50%	5 filles 83'3%

Font: Elaboració pròpia a partir dels llibres dels batejos de l'arxiu Capitular. Llibre IV. 1822. Prestatgeria 3B.

Quadre 25: Registre baptismal de 1823

Totals naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
301 (282, 93'7% reconeguts)	189 67'1%	48 17%	40 14'1%	3 1'7%	19 6'3%
162 fills 53'8%	100 fills 52'9%	26 fills 54'2%	23 fills 57'5%	1 fill 33'33%	10 fills 52'5%
139 filles 46'3%	89 filles 47'1%	22 filles 45'8%	17 filles 42'5%	2 filles 66'66%	9 filles 47'4%

Font: Elaboració pròpia a partir dels llibres dels batejos de l'arxiu Capitular. Llibre IV. 1823. Prestatgeria 3B.

Quadre 26: Total 1814-1823

Totals naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits Expòsits
2.913 (2.693, 92'4%)	1932 71'8%	462 17'2%	269 10%	28 1%	220 7'6%
1482 fills 50'9%	995 fills 51'5%	231 fills 50%	139 fills 51'7%	16 fills 57'1%	100 fills 45'4%
1431 filles	937 filles	231 filles	130 filles	12 filles	120 filles

49'1%	48'5%	50%	48'3%	42'9%	54'6%
-------	-------	-----	-------	-------	-------

Font: Elaboració pròpia a partir dels llibres dels batejos de l'arxiu Capitular. Llibre IV. 1814-1823. Prestatgeria 3B.

Marià Olives Roca va escriure el 1835 que en un any comú a Lleida hi havien 204 matrimonis, 636 nascuts (328 nens i 308 nenes); i 485 morts (91 homes i 108 dones, 165 nens i 121 nenes).¹¹³

Aquestes dades assenyalarien que hi hauria una alta taxa de natalitat i de mortalitat (sobretot infantil), amb un creixement vegetatiu anual de 151 persones, típic del cicle demogràfic d'Antic Règim.

A través dels llibres dels batejos s'estableix que la xifra de 636 nascuts cada any és del tot irreal, ja que la mitjana del període de 1814 a 1823 seria de 291 nascuts (últim quadre), menys de la meitat. Però, les dades de l'historiador lleidatà ens són útils per tenir una referència dels matrimonis (taxa de nupcialitat) i de la taxa de mortalitat. Tot i això ens faltaria un element molt important com és la immigració i l'emigració.

La segona referència arxivística la tenim en la visita pastoral del bisbe Simó de Renteria a la ciutat de Lleida el 4 de desembre de 1819 a les seves quatre parròquies. Ens indica que Sant Llorenç Màrtir tenia 1.200 veïns i 5.600 ànimes. Queda clar que quan parla de veïns vol dir fogatges o famílies, però en aquest cas també ens dona el nombre de persones que la formen.¹¹⁴

Per contra només assenyalava que Sant Joan Baptista tenia 1.000 veïns, per tant, cal multiplicar per 4'7 per obtenir la xifra de 4.700 habitants.¹¹⁵

De Sant Andreu Apòstol trobem 473 veïns, i 1.895 ànimes.¹¹⁶

I de la visita pastoral a l'església parroquial de Santa Maria Magdalena podem extreure la xifra de 579 animes de comunió (habitants).¹¹⁷

Sumant aquestes dades podem establir la població total de la ciutat a les darreries del 1819 en 12.774 persones (2.702 persones més que l'estudi de Lluïsa Pla sobre l'any 1815), el que confirmaria un ascens de la població en aquest període a causa de la interrupció dels constants conflictes bèl·lics.

Però, també cal analitzar que si bé aquestes xifres de les parròquies de Sant Andreu (una sisena part en les dos fonts) i de Santa Maria Magdalena (la quarta parròquia en

¹¹³ OLIVES ROCA, M.: *Historia de Lérida*, 1835. Llegat Pleyan de Porta. IEI.

¹¹⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria 2A, Visites pastorals de 1820 a 1828, bisbes Renteria i Colmenares, VP0031, p.13.

¹¹⁵ Op. Cit. p.3.

¹¹⁶ Op. Cit. p.14.

¹¹⁷ Op. Cit. p.1.

importància amb diferència) corroborarien les dades dels llibres de batejos, les de les altres parròquies no, ja que la de Sant Llorenç tindria la meitat de població de Lleida, però un 72% en els naixements (l'explicació cal trobar-la en la joventut de la seva població) i Sant Joan tindria molts habitants segons les visites pastorals, però no coincideixen amb el 10% que aporta al nombre de naixements (potser per la vellesa dels seus habitants).

També cal recordar que en aquest període hi havia un conjunt de població marginal com, per exemple, els pobres de solemnitat, delinqüents, les persones relacionades amb la prostitució o gent que no pertanyia a un lloc fix que, de ben segur, alteren les anàlisis i augmenten el nombre d'habitants en major o menor mesura.

A més a més disposem del cens municipal de l'any 1819, segons en el qual Lleida tenia 9.512 habitants, i del de 1820, que indica que la ciutat tenia 2.135 veïns, o sigui, 10.675 habitants. També podem reflectir un altre cens del mateix any en el qual es va assenyalar l'existència de 1.900 veïns, o sigui, uns 9.500 habitants. Aquestes quantitats serien molt similars a la esmentada en el Cens de Floridablanca del 1787.¹¹⁸

Per últim, cal assenyalar la dada que va donar el govern constitucional l'any 1822. En aquest temps convuls va recomptar 10.636 veïns. El que ens indicaria un descens de més de 2.000 persones respecte les dades de la visita pastoral de l'any 1819, una xifra molt similar al padró municipal de l'any 1820 i un augment de 1.000 persones respecte a un altre cens municipal del mateix any. Finalment apuntar que Josep Fontana en la seva obra impresa a Barcelona l'any 1961 "La revolució de 1820 a Catalunya" va quantificar en 10.200 els habitants de Lleida.¹¹⁹

Sens dubte cal discernir la fiabilitat de cada dada estadística, però també hauríem de tenir present que les varacions podien reflectir el tradicional moviment estacional o migratori de la població d'un costat a un altre que modificaria constantment qualsevol registre demogràfic. De totes maneres cal apuntar que es va produir un lleuger augment de població entre els anys 1814-1822 i un tènue descens l'any 1823. Aquest últim apunt sembla evident si tenim en compte unes informacions de la Paeria en les quals assenyala que s'havia d'ampliar el cementiri perquè s'havia quedat petit. Segur que la guerra civil dels anys 1822-1823 hi tindria molt a veure. Cal tenir en compte que l'atac

¹¹⁸ CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, 1986, PS. 46 i 77; i CASALS, Q.: *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX*, Espai/Temps, núm.38, 1999, p. 28.

¹¹⁹ Arxiu Municipal de Lleida. Documentació solta del s.XIX, *Estado que demuestra el número de vecinos y el de almas correspondientes a esta ciudad y su jurisdicción*, 22-1-1822, Caixa n°25.

reialista en el Trienni Liberal va reclutar bona part dels jornalers lleidatans, el grup majoritari de la població.

D'una altra banda, l'anàlisi d'aquestes afirmacions ens permet comentar que l'evolució demogràfica lleidatana segueix, en línies generals, la tendència evolutiva característica del territori català.

En definitiva, el tímid increment poblacional del període 1814-1823 no va produir-se solament gràcies al creixement vegetatiu. Així doncs, l'explicació es trobaria més aviat en l'afluència de forasters a la ciutat a causa de l'atracció que exerciria sobre els jornalers en uns moments on el malestar al camp, les dificultats post-bèl·liques, les crisis de subsistència, la manca de treball en altres zones i la penúria generalitzada van condicionar el context demogràfic. Però, aquest increment va estar molt lluny del creixement del segle XVIII.¹²⁰

4.3. Demografia de l'etapa 1824-1827

Per continuar amb l'anàlisi demogràfic de la fi de l'Antic Règim i calibrar l'impacte poblacional que va causar la guerra civil, el setge i la repressió absolutista de Ferran VII vers la ciutat de Lleida tornem a comptar amb el llibre dels baptismes per tenir una orientació de la taxa de natalitat que es va generar just després de l'acabament del Trienni liberal.

Quadre 27: Registre baptismal de 1824

Naixements totals	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits
280 (267,95'2% reconeguts)	189 70'8%	57 21'3%	18 6'7%	3 1'1%	13 4'7%
122 fills 45'7% 130 fills en total, 46'4%	84 fills (31'5% del total, 68'9% dels masculins)	26 fills (9'7% del total, 21'3 dels masculins)	10 fills (3'7% del total, 8'2% dels masculins)	2 fills (0'75% del total, 1'6% dels masculins)	8 fills 61'5%

¹²⁰ MORENO, M.: *La pagesia lleidatana (1808-1840)*, tesi de llicenciatura, 1991, p. 69.

	44'4%	45'6%	55'5%	66'6%	
145 filles 54'3% 150 filles en total, 53'6%	105 filles (39'3% del total, 72'4% dels femenins) 55'6%	31 filles (11'6% del total, 21'4% dels femenins) 54'4%	8 filles (3% del total, 5'5% dels femenins 44'5%	1 filla (0'4% del total, 0'7% dels femenins) 33'3%	5 filles 38'5%

Font: Elaboració pròpia a partir del registre baptismal de l'arxiu Capitular. Llibre V. 1824. Prestatgeria 3B.

Establint una relació amb les dades reflectides al quadre número 10 (any 1823) podem comprovar com es va produir un lleuger descens en el nombre de naixements totals (de 301 a 280). Tot i que cal destacar la menor quantitat de fills de pares incògnits, o sigui, nadons abandonats i lliurats a les institucions eclesiàstiques (de 17 a 13). Pel que fa a les parròquies s'ha de comentar que només es va produir un augment en la importància de la de Sant Andreu en detriment de la de Sant Joan, encara que com veurem més endavant tan sols es fruit d'un fet excepcional ja que un anàlisi a mig termini constata que la de Sant Llorenç obté un 72%, Sant Andreu un 17%, Sant Joan un 10% i, finalment Santa Maria Magdalena només un 1%.

Quadre 28: Registre baptismal de 1825

Naixements totals	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits
345 (328,95'1% reconeguts)	237 72'3%	59 17'95%	30 9'2%	2 0'6%	17 4'9%
179 fills 54'5% 192 fills en total, 55'6%	129 fills (39'3% del total, 72% dels masculins) 55'1%	31 fills (9'45% del total, 17'3 dels masculins) 52'5%	18 fills (5'5% del total, 10% dels masculins 60%	1 fill (0'3% del total, 0'6% dels masculins) 50%	13 fills 76'5%
149 filles 45'5%	105 filles (33% del	28 filles (8'5% del	12 filles (3'7% del	1 filla (0'3% del total,	4 filles 23'5%

153 filles en total, 44'4%	total, 72'5% dels femenins) 44'9%	total, 18'8% dels femenins) 47'5%	total, 8% dels femenins) 40%	0'7% dels femenins) 50%	
----------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	---------------------------------	----------------------------	--

Font: Elaboració pròpia a partir del registre baptismal de l'arxiu Capitular. Llibre V. 1824. Prestatgeria 3B.

Quadre 29: Registre baptismal de 1826

Naixements totals	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits
310 (293,94'5% reconeguts)	213 72'6%	55 18'8%	24 8'1%	1 0'3%	17 5'5%
153 fills 52'2% 162 fills en total, 52'2%	103 fills (35'1% del total, 67'3% dels masculins) 48'3%	36 fills (12'3% del total, 23'5% dels masculins) 65'4%	13 fills (4'4% del total, 8'5% dels masculins) 54'2%	1 fill (0'3% del total, 0'6% dels masculins) 100%	9 fills 53%
140 filles 47'8% 148 filles en total, 47'8%	110 filles (37'5% del total, 78'5% dels femenins) 51'7%	19 filles (6'5% del total, 13'5% dels femenins) 34'6%	12 filles (3'7% del total, 7'9% dels femenins) 45'8%	0	8 filles 47%

Font: Elaboració pròpia a partir del registre baptismal de l'arxiu Capitular. Llibre V. 1826. Prestatgeria 3B.

Quadre 30: Registre baptismal de 1827

Naixements totals	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits
313 (312,99'7% reconeguts)	229 73'3%	46 14'7%	30 9'6%	7 2'2%	1 0'3%
153 fills	115 fills	15 fills	19 fills	4 fill (1'3%)	0 fills

49% (153 en total, 48'9%)	(36'8% del total, 75'1% dels masculins) 50'2%	(4'8% del total, 9'8 dels masculins) 32'6%	(6'1% del total, 12'4% dels masculins) 63'3%	del total, 2'6% dels masculins) 57%	
159 filles 51% (160 filles en total, 51'1%)	114 filles (36'5% del total, 71'7% dels femenins) 49'8%	31 filles (9'9% del total, 19'5% dels femenins) 67'4%	11 filles (3'5% del total, 6'9% dels femenins) 36'7%	3 filla (0'9% del total, 1'9% dels femenins) 43%	1 filla 100%

Font: Elaboració pròpia a partir del registre baptismal de l'arxiu Capitular. Llibre V. 1827. Prestatgeria 3B.

Una vegada incorporats els quadres referents als anys 1825-1827 es pot assenyalar que es va produir un fort augment en el nombre de naixements a l'any 1825 a causa de la paralització bèl·lica i la posterior implantació d'un període de relativa pau social, el qual es va mantenir al llarg de 1826 i 1827 (van disminuir respecte a l'any 1825, però van ser superiors a la mitjana general d'aquesta etapa). També cal destacar el descens de la quantitat del nens incògnits, fet que denotaria un creixement del poder adquisitiu i una rebaixa de l'índex de pobresa material ja que un major nombre de pares podrien mantenir i alimentar als seus descendents.

Quadre 31: Total 1814-1827

Naixements	Sant Llorenç	Sant Andreu	Sant Joan	Santa Maria	Incògnits
Totals					
4.161 (297 per any) (3.891, 93'5%)	2.800 71'9%	679 17'4%	371 9'5%	41 1%	268 6'4%
2.119 fills 50'9%	1.426 fills 51%	339 fills 49'1%	199 fills 53'6%	24 fills 58'5%	130 fills 48'5%
2.042 filles 49'1%	1.374 filles 49%	340 filles 50'1%	172 filles 46'4%	17 filles 41'5%	138 filles 51'5%

Font: Elaboració pròpia a partir del registre baptismal de l'arxiu Capitular. Llibres IV i V. 1814-1827. Prestatgeria 3B.

A continuació m'agradaria incorporar un estudi per esbrinar quins van ser els mesos en els quals es van registrar més naixements. Aquestes dades ens serveixen per constatar en quin període concret de l'any els lleidatans encarregaven els seus fills i en quin moment no els era pràctic fer-se càrrec dels seus nadons.

Quadre 32: Anàlisi dels naixements per mesos durant l'etapa 1814-1827

1	Febrer	400 en total (28'5 per any de mitjana), 9'6%
2	Març	389, (27'7), 9'3%
3	Octubre	381, (27'2), 9'1%
4	Desembre	363, (25'9), 8'7%
5	Novembre	353, (25'2), 8'5%
6	Agost	343, (24'5), 8'2%
7	Gener	341, (24'3), 8'2%
8	Maig	331, (23'6), 7'95%
9	Setembre	327, (23'3), 7'8%
10	Abril	326, (23'2), 7'8%
11	Juny	319, (22'7), 7'6%
12	Juliol	290, (20'7), 7%

Font: Elaboració pròpia a partir del registre baptismal de l'arxiu Capitular. Llibres IV i V. 1814-1827. Prestatgeria 3B.

Un cop visualitzat el quadre 32 es pot establir una estreta relació entre fertilitat i mitjans de producció, o sigui, quan els va ser més propici tenir fills per no entorpir el treball al camp (primer activitat econòmica). Després d'aquestes elucubracions es desprèn que des del mes de gener fins al de Juny (sobretot al maig) es quan hi va haver un índex de fertilitat més alt ja que a l'estiu (juliol va ser el mes amb menys descendència) la dona havia de col·laborar amb les feines agrícoles, per tant no podia estar embarassada de set o més mesos ni tenir el nadó. Per tant, a les acaballes de l'Antic Règim el control vers la natalitat va continuar molt present a la societat lleidatana per afavorir la seva supervivència i un major benefici familiar.

5. L'urbanisme de Lleida

Dintre d'aquest àmbit cal remarcar que la Lleida del primer terç del segle XIX era una ciutat rural de l'interior amb tres trets característics com eren l'horta, el símbol de la riquesa de la ciutat, el turó que era l'element a partir del qual es va formar la capital de la Terra Ferma i, per últim i el més citat pels viatgers del segle XVIII, el riu Segre.¹²¹

L'interior de la ciutat era poc atractiu des dels nostres cànons actuals ja que predominaven els carrerons estrets i mal alineats, que havien d'adaptar-se a l'espai limitat que existia entre el riu i la falda del turó. Per tant, la majoria d'ells tenien un gran desnivell. Aquesta sinuositat de l'eix viari feia, al mateix temps, difícil la travessia per dins de la ciutat dels seus habitants, que s'hi movien amb el transport habitual de l'època: rucs, bous i un ventall il·limitat de carruatges. També cal remarcar que estava bruta i proferia males olors a l'estiu a causa del deficient sistema de clavegueram i la manca de cura de la majoria dels veïns.¹²²

A més a més la ciutat no responia als principis higiènics més bàsics. La manca de neteja era general, també contribuïa el fet que els carrers no estaven empedrats i les cases de construcció recent tampoc seguien unes normes higièniques. Així, la part baixa, propera al riu i sota el turó, a recer dels vents més desfavorables, era insalubre, propensa a infeccions i febres. Un bon exemple era el Carrer Major, ja que en l'època de la verema calia premsar el raïm i molts trulls s'aplegaven al llarg d'aquest carrer. Això, provocava que es tornés intransitable durant la tardor. En canvi, la zona nord (al voltant de l'església actual de Sant Martí), encara que menys poblada, reunia millors condicions per a ser habitada.¹²³

La falta d'espai físic de la ciutat feia que fos impossible d'acollir molts més pobladors. Això, en part s'explica per l'existència de les muralles medievals. Les muralles tenien cinc portes: la principal era la del Pont Vell. A partir d'aquesta a la dreta i a l'esquerra, en un trajecte recte dels carrers que seguien a l'artèria principal que partia del centre, s'arribava a les portes de la Magdalena i de Sant Antoni, respectivament; finalment, a la part alta de la ciutat estaven ubicades les portes de Sant Martí i la de Boters. Les portes també tenien una funció defensiva. En moment de guerra, es reduïen a tres o dos segons els enfrontaments, a conseqüència dels continus estats d'excepció

¹²¹ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1993, p. 54; i GANAU, J.: *La idea de ciutat a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1992, p. 24.

¹²² LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1993, p. 54

¹²³ GANAU, J.: *La idea de ciutat a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1992, PS.53 i 58.

que visqué Lleida. L'horari d'obertura i tancament de les altres portes disminuïa força, les obrien a les nou del matí i les tancaven a les sis de la tarda, amb la qual cosa la pagesia, sobretot a l'estiu, no podia aprofitar tot l'horari solar per a dedicar-se a les seves tasques habituals. Per últim comentar que en l'aspecte urbanístic les muralles eren un obstacle per al desenvolupament i la impossibilitat de construir més enllà representava un important fre legal al creixement urbanístic i a la celebració de determinats tipus d'actes públics.¹²⁴

En aquest període Lleida comptava amb 114 carrers, tot i que la vida pública de la comunitat girava a l'entorn d'un seguit de carrers de la part baixa que configuraven la seva artèria principal. Cal situar els carrers principals des de la porta de la Magdalena fins a la Porta de Sant Antoni, on s'acabava el trajecte per l'eix central de la ciutat, que era el centre de poder social i econòmic.¹²⁵

Seguint aquest ordre, primer de tot, cal remarcar el Carrer Major de Magdalena, conegut antigament com de la Bruneteria. Les cases estaven habitades per llauradors i artesans, no tenien molta bellesa i l'única comoditat era que disposaven d'un pou d'aigua ja que una deu d'aigua transcorria a pocs metres del terra. Començava on acabava el carrer de Sant Gil, però en construir la muralla d'aquesta part el 1646 començava al portal de Magdalena i sortia a la plaça de la Vega; cal apuntar que era llarga, estreta i amb sòl llis i empedrat. A partir d'aquest carrer es podia accedir al de la Parra, al de la costa de Magdalena i al del Canyeret.¹²⁶

La Plaça de l'Església de Magdalena, a partir de 1812, va quedar dividida en dos ja que els francesos van construir una muralla de terra al mig. De la mateixa sortia el carrer de l'Abadia de Magdalena, anomenat també de Bafart. El primer nom el rebé perquè des del segle XVI es trobava en aquest carrer la casa habitació del rector d'aquella parròquia i l'altre nom perquè hi tenia la seva residència la família noble Bafart. Destacaven les múltiples cases destruïdes i el deficient paviment.¹²⁷

El carrer de la Creu de Magdalena tenia una entrada a la plaça de l'Església de Magdalena i, en la seva sortida donava al carrer del Carme, davant de l'Església de les Carmelites, on s'ubicava al mig del carrer una gran creu que va ser destruïda per

¹²⁴ CASALS, Q.: *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX*, Espai/Temps, núm.38, 1999, PS.13-15.

¹²⁵ Op. Cit. p.14.

¹²⁶ OLIVES ROCA, M.: *Historia de Lérida*, manuscrit de 1835, Llegat Pleyan de Porta, I.E.I. núm.14.

¹²⁷ Op. Cit. núm.19, p.78.

l'explosió de 1812 (com moltes cases del marge esquerre). Aquesta creu donava el nom al carrer, el qual tenia cases baixes amb poca comoditat on hi vivien llauradors.¹²⁸

Una altra plaça de relativa importància era la plaça de Vega, anomenada antigament de Saluja. Era de forma triangular, petita, plana i empedrada. Tenia un petit retaule amb la imatge de Crist Crucificat, il·luminada cada nit pels veïns. La llegenda conta que es va situar allí l'any 1589 perquè els supervivents van donar-li les gràcies ja que aquesta zona s'havia alliberat de la pesta. Cada quart diumenge d'octubre es feia una festa en honor d'aquesta imatge. Aquesta plaça contenia l'Hospici, que era l'emplaçament que allotjava els orfes.¹²⁹

El carrer de la Parra, abans conegut amb el nom de Guim, tenia jardins i horts. Era el terme entre la parròquia de Sant Joan i la de Magdalena. Les cases eren humils, en la seva majoria habitades per llauradors, i algunes van ser destruïdes el 1812 i ja no varen reedificar-se.¹³⁰

També hi havia la Costa de Magdalena que venia a formar un sol carrer si li sumem la costa de Sant Joan. Tenia el sòl sense empedrar. El carrer estava ubicat en un fort pendent i era molt estret, les seves cases eren molt humils i baixes, habitades per jornalers. Abans de l'any 1707, aquest carrer i la costa de Sant Joan es coneixien amb el nom de la costa del Palau; es deia així perquè el bisbe disposava a dalt de tot, en un pla, d'un palau, però aquest va ser enderrocat a la Guerra de Successió.¹³¹

A dalt de tot hi havia el Canyeret, que era el lloc on vivia la gent més pobre, en cabanes d'una sola habitació feta de canyes i fang, a l'interior de les quals solament disposaven d'un dormitori, d'una cuina i d'un estable; moltes van ser destruïdes el 1812, i, després, els francesos les van fer enrunar totes, però algunes es van reedificar després.¹³²

També cal destacar la Plaça de la Sal, que s'anomenava així perquè antigament es venia sal en aquest punt. Seguia immediatament a la Porta ferrissa. A la dreta tenia el carrer de la Pilota i a l'esquerra el de l'Esteria. Disposava de 36 portes amb cases regulars que tenien balcons de ferro. Dintre de l'apartat artístic cal recordar que hi havia un retaule amb la imatge de la Verge del Rosari col·locada pel beat Joan Agustí de l'ordre dels predicadors, i un altre amb la imatge del penitent Sant Jeroni, col·locada

¹²⁸ Op. Cit. núm.20-21, p. 78.

¹²⁹ Op. Cit. núm. 22.

¹³⁰ Op. Cit. núm.15.

¹³¹ Op. Cit. núm.16, p. 77.

¹³² Op. Cit. núm.17.

pels veïns el 1590 perquè va ajudar a fer fora les epidèmies d'aquella època. També tenia un altre retaule de la Verge del Pilar de Saragossa, col·locat el 1740 pel bisbe de Lleida Gregori Galindo, natural d'Aragó i devot d'aquesta verge. Destaca d'aquesta plaça la celebració, el primer diumenge d'octubre, d'una festa religiosa en la qual enllumenaven la plaça (abans de la guerra del Francès el bisbe Jeroni Maria de Torres cedia els seus tapissos del palau episcopal per ornamentar la plaça) i encenien focs artificials. D'altra banda s'ha de comentar que el Carrer Estereria es deia així perquè s'hi venia l'espart. S'entrava a partir de la Plaça de la Sal i finalitzava a la plaça de Sant Joan; disposava de cases boniques amb vistes al riu.¹³³

El carrer del Carme, anomenat també carrer de Baix de Magdalena, tenia com entrades la del carrer de la Creu, la plaça de la Vega i un pas al peu de la muralla construïda pels francesos el 1812. Amb la construcció de la muralla del 1646 va quedar dividia en dues parts, comunicades pel portal del Carme. Les seves cases tenien grans pous. A l'edat mitjana els seus habitants treballaven el cuir i fabricaven panys, però al segle XIX aquestes activitats no tingueren continuació. Aquest carrer va ser el primer que van ocupar els francesos la nit del 13 de maig de 1810 quan van obrir la muralla, com també havia estat el primer carrer en caure el 1707 amb la invasió de Felip V. Per tant, es podia considerar com el punt més feble de la ciutat militarment parlant, sobretot perquè es trobava a cobert de l'artilleria llançada des del castell i per la seva notable amplitud.¹³⁴

Al costat hi havia el carrer de la Font de l'aiguardent, abans anomenada la Font de Cardona. Era paral·lela a la del Carme, es trobava situada entre aquesta i la muralla que donava al portal de Sant Antoni. Aquest carrer no tenia sortida, era tortuós, curt i mal pavimentat; s'anomenava així perquè tenia una font que era utilitzada per una fabrica d'aiguardent propietat del comú de Lleida. També en el mateix carrer s'hi va establir una petita fabrica de cuirs.¹³⁵

El carrer dels Blanquers baixos, conegut amb el nom de carrer de les Adobaries, era estret i hi vivien llauradors i jornalers. Al marge esquerre hi havia la fabrica de blanquers. A casa d'Albert Oñós es fabricava sabons i aiguardent. En el mateix carrer hi havia una casa construïda el 1826 amb la finalitat d'allotjar el convent dels P.P.

¹³³ Op. Cit. p. 86; Meritxell Botargues dins del seu llibre (BOTARGUES, M.: *El consum cultural en la ciutat de Lleida (1808-1868)*, Pagès, Lleida) ja constata una gran devoció dels lleidatans vers la Verge del Pilar de Saragossa.

¹³⁴ Op. Cit. p. 82.

¹³⁵ Op. Cit. p. 79.

Trinitaris calçats. Al seu costat tenia una habitació del comú destinada a l'ensenyament dels mestres de primeres lletres. Abans de l'any 1826 era molt gran, però posteriorment va patir una reducció perquè l'Ajuntament de Lleida va cedir bona part d'aquests terrenys als mateixos trinitaris calçats.¹³⁶ Aquest fet ens faria pensar que, tres anys després del segon retorn absolutista de Ferran VII, es va donar prioritat al culte religiós abans que a l'educació i l'ensenyament de la joventut.

La Plaça de la Peixateria, s'anomenava antigament Plaça de la Carnisseria de Magdalena i també plaça de Saluja. Venia a continuació del carrer dels Blanquers alts. Tenia una capella dedicada a Sant Jaume Apòstol ja que, segons la llegenda, s'havia allotjat allí quan era un hospital de pelegrins. La seva característica principal radica en què era el lloc on es realitzava el proveïment de la carn. Cal afegir que tenia l'arc de fruiteria, també conegut amb el nom d'arc de garbella o arc de ferris.¹³⁷

Un lloc emblemàtic era la Plaça de Sant Joan. En aquella època rebia el nom general de Plaça Major perquè era la més gran de la ciutat. També se li deia Plaça del Mercat perquè s'ubicava en aquest lloc. Durant el Trienni Liberal, de 1820 a 1823, s'anomenà Plaça de la Constitució. Tenia forma irregular i allargada. Segons les mesures de l'època comptava amb 65 vares de llarg i 25 vares d'ample. En aquest indret es desenvolupava el mercat de gra i altres productes agraris dos dies per setmana: dilluns i dijous. Per aquest motiu s'hi trobava des del 1761 l'edifici de l'Almodí, propietat del comú, que tenia dos pisos i vuit balcons de ferro. La seva funció principal era la d'emmagatzemar els grans que sobraven per protegir-los de la pluja. També encabia els productes forasters que procedien de l'Urgell, de les Garrigues i de l'Aragó ja que molts venedors d'aquestes terres disposaven d'una parada en el mercat d'aquesta plaça.¹³⁸

Al mig de la plaça durant l'ocupació napoleònica (1810-1814) els francesos van situar les seves forques per executar els seus presoners militars o polítics. La plaça també tenia el pilar del General i, al seu peu, es col·locaven els lladres condemnats a vergonya pública abans de 1820. Durant el Trienni els liberals van treure aquest costum i el pilar va perdre aquesta funció. D'altra banda cal remarcar que el 1790 van construir una font al mig de la plaça (Font de les Sirenes) que va originar un escàndol perquè sortia l'aigua dels pits de les citades sirenes i va suscitar l'oposició del bisbe Jeroni Maria de Torres.

¹³⁶ Op. Cit. núm. 33.

¹³⁷ OLIVES ROCA, M.: *Historia de Lérida*, manuscrit de 1835, Llegat Pleyan de Porta, I.E.I. núm. 35, p. 82.

¹³⁸ CASALS, Q.: *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX*, Espai/Temps, núm.38, 1999, p.14; i OLIVES ROCA, M.: *Historia de Lérida*, manuscrit de 1835, Llegat Pleyan de Porta, I.E.I.

Per últim assenyalar que disposava de dos cossos de guàrdia, en un dels quals s'allotjava el comandant, i que a la Plaça de Sant Joan vivien gent tant important com la família dels Boer i la dels Mensa.¹³⁹

Sortia d'aquesta plaça el Carrer del General. Es caracteritzava per ser curt i estret. Aquest es comunicava amb el carrer del Seminari vell. Destacava per disposar d'un retaule de Sant Antoni de Pàdua. També el Carrer de la Botera de Sant Joan tenia una forta pendent, però curta. Enfilava cap al turó del castell i, a la seva dreta, es trobava l'església parroquial de Sant Joan. Cal afegir que tenia un pou d'aigua potable pública construït el 1730.¹⁴⁰

Un altre carrer dels voltants era el de Torà de Sant Joan, al qual s'entrava pel carrer de la pilota. Estava en pendent i era tortuós. Es caracteritzava per tenir unes cases humils, habitades per llauradors. En la seva part de dreta es trobava el cementiri de la parròquia de Sant Joan fins a l'agost de 1808, data en la qual es va construir el cementiri municipal anomenat popularment del Garrut, situat extramurs passat el riu Segre. A continuació cal situar el Carrer del Redol, que feia de terme entre la parròquia de Sant Joan i la de Sant Andreu. També tenia molta pendent. En aquest no circulaven els carros, aquesta circumstància va donar-li el seu nom ja que aquests havien de donar moltes voltes per tal d'arribar al seu destí; en l'antiguitat va rebre el nom de costa de Sant Joan. D'altra banda s'ha de comentar que per aquest carrer discorria la processó del Corpus, però en aquesta zona ja no hi havia botigues perquè les cases eren habitades per gent dedicada al camp.¹⁴¹

A la Plaça de la Paeria s'hi ubicava l'Ajuntament, gràcies al trasllat de la Paeria al palau dels Sanaüja al segle XIV. Abans el centre del poder municipal residia al carrer Cavallers, prop de la parròquia de Sant Andreu. A part d'esdevenir al centre del poder polític, dins de l'àmbit urbanístic era vital perquè facilitava l'entrada a la porta del Pont Vell. Aquest era l'únic que travessava el riu Segre, lloc per on penetraven la majoria de visitants i de carruatges.¹⁴²

Sens dubte, la via de comunicació més significativa de Lleida era el Carrer Major, que, a l'edat medieval s'anomenava Carrer Reial. Era el carrer principal de Lleida, eix de la ciutat medieval i via reguladora de la part baixa de la ciutat. A l'època que

¹³⁹ Op. Cit.

¹⁴⁰ OLIVES ROCA, M.: *Historia de Lérida*, manuscrit de 1835, Llegat Pleyan de Porta, I.E.I. p. 85.

¹⁴¹ Op. Cit. PS. 86-89.

¹⁴² BOLÒS, J.: *Urbanisme i organització del treball a Lleida a la Baixa Edat Mitjana*, a Lleida: la ciutat Baix Medieval (segles XIV i XV), Lleida, 1998, p.16.

estudiem s'extenia des del Peu del Romeu (baixada del carrer Cavallers) fins a la Plaça de la Paeria, però en el segle XIX va arribar fins a la plaça de la Catedral Nova. A les darreries del segle XVIII va patir algunes transformacions notables: primer de tot, s'estableixen els P.P. Franciscans i amb aquest motiu neix l'actual Plaça de Sant Francesc, en aquests mateix moment es van construir noves cases amb tres, quatre i àdhuc cinc pisos d'altura que disposaven d'uns balcons de ferro.¹⁴³

Per la seva situació prop del riu Segre sempre va estar exposada a les freqüents crescudes d'aquest riu, i també als enfrontaments dels enemics quan atacaven des del costat oposat al riu. Però, aquest carrer ha estat el més afavorit per les institucions locals ja que van donar-li un status especial que va propiciar la concentració de la riquesa, de les millors botigues i dels centres oficials (al començament del segle XIX totes les cases estaven ocupades per botigues o establiments comercials, destacant la presència de la impremta de Bonaventura Coromines). El Carrer Major també era un lloc de pas obligat pels reis i prínceps, com així ho demostra el pas de Ferran VII a Lleida l'abril de 1828, i on hi vivien nobles com els de la casa Fleix (destacant Pere de Fleix) que s'instal·laren al voltant del 1817.¹⁴⁴

Un altre carrer emblemàtic era el de Cavallers. Originàriament era un camí que comunicava el Carrer Major (la via Augusta romana) amb l'acròpolis ilerdense (anomenada Suda a l'Edat Mitjana). Hi destacava la construcció de l'església de Sant Andreu (1752), neoclàssica, amb tres naus i alguns altars significatius que provenien de la Seu Antiga. Tot i el seu nom al segle XVIII hi vivien molts llauradors, menestrals i pocs nobles (només destaquen els Tàpies o els Marañoso), amb edificis elementals. L'explicació cal trobar-la en els resultats de la Guerra de Successió ja que van donar suport als Àustries. Aquesta també va ser la causa que aquesta zona a partir de 1707 deixés de ser estudiantil per esdevenir militar (l'exèrcit va ocupar tota la zona del Pla dels Gramàtics) i eclesiàstica (s'hi van instal·lar dos confraries religioses, els servites i els dominics). Per tant, al segle XIX, vivien en aquest carrer la majoria dels militars de graduació, dels canonges i dels beneficiaris de la catedral. A l'època de Ferran VII es van construir alguns edificis de rajola, d'estil aragonès, que han perdurat fins als nostres dies. També es va refermar el paviment i es va construir un nou clavegueram i es va

¹⁴³ CASALS, Q.: *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX*, Espai/Temps, núm.38, 1999, p.14; LLADONOSA, J.: *Las calles i plazas de Lérida a traves de la historia*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1979, PS. 49-137.

¹⁴⁴ Op. Cit.

instal·lar la Font del Roser davant de la porta de l'església del Roser l'any 1830 (tot i que el projecte partia del 1778).¹⁴⁵

També es conservava una distribució morfològica dels carrers ben delimitada per la majoria de grups socioprofessionals de la ciutat segons fos la seva dedicació laboral. Així, del carrer de Sant Antoni a la plaça de la Paeria s'hi situaven la majoria de tallers menestrals de la ciutat. Els carrers que tocaven a aquests principals eren ocupats també en la seva part baixa per menestrals, destacant, per la seva vitalitat, els del carrer de Cavallers. En un altre sentit, els baixos dels carrers que anaven de la Plaça de la Paeria a la Plaça de Sant Joan estaven ocupats per botiguers (comerciants de draps i de roba al detall), per adroguers i per quincallers. La part inferior dels edificis de la Plaça de la Sal i els del carrer Magdalena tornaven a estar ocupats per menestrals, però amb menys densitat, mentre que la resta eren la zona residencial de la pagesia lleidatana. L'activitat frenètica de treball i de comerç que vivia la ciutat era diària, amb moltes parades d'un mercat ambulant ple de tota classe de productes, que es realitzava arbitràriament, afavorint un gran trànsit i un enorme moviment humà.¹⁴⁶

Al començament del segle XIX la construcció de cases presenta una tendència a l'estancament. L'any 1811 tenia 2.293 habitatges. Lleida estava dividida també en dotze barris, al barri número u hi havien 263 cases; al barri número dos, 261; al barri número tres, 299; al barri número quatre, 166; al barri número cinc, 168; al barri número sis, 177; al barri número set, 107; al barri número vuit, 148; al barri número nou, 210; al barri número deu, 124, al barri número onze, 128, i finalment, al barri número dotze, 242.¹⁴⁷

Ara bé, l'any 1835 només hi havien 2.230 habitatges, el que indicaria que aquesta evolució es va inclinar clarament a la baixa ja que n'hi havien 63 menys que 24 anys abans. De fet, el 16 de juliol de l'any 1812 féu explosió el magatzem de pólvora de la Suda, amb la total desaparició d'una de les cent illes que contenia la ciutat (tenia 100

¹⁴⁵ LLADONOSA, J.: *Las calles i plazas de Lérida a traves de la historia*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1979, PS.197-227.

¹⁴⁶ CASALS, Q.: *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX*, Espai/Temps, núm.38, 1999, p. 17.

¹⁴⁷ Per conèixer l'evolució de la construcció de cases en els primers anys del segle XIX, disposem de la informació que ens dóna l'historiador lleidatà del segle XIX, OLIVES ROCA, M.: *Situación de Lérida en lo antiguo y la actualidad, figura, plazas, calles y número de casas e islas que tiene el presente año de 1835, sus iglesias y los edificios más notables que encierra dicha ciudad con descripción de las murallas, puertos y castillos que en ella se hallan y a más se dan otras noticias que verá el lector...*, El 1944, la revista Ilerda s'inaugurava amb l'article *Lérida en la primera meitat del segle XIX* per OLIVES ROCA, M.: la seva secció d'historiografia, Ilerda, núm. II, 1944. La referència del manuscrit original és: OLIVES ROCA, M.: *Memoria de la ciudad de Lérida*, Llegat Pleyan de Porta. Institut d'Estudis Ilerdencs.

abans d'aquest succés). Aquest fet, ocorregut durant l'ocupació francesa, explica el descens d'edificis, a més a més cal tenir en compte la greu crisi financera de l'erari públic durant el període de Ferran VII (1814-1833). Reflex de la situació anterior esmentada s'ha d'apuntar que, a part d'aquests edificis, hi havia cabanes a les falces del castell que eren ocupades per les capes socials amb més dificultats econòmiques i suplien els habitatges derruïts que no es van alçar en aquest període. Les cases abans de la Guerra del Francès les ocupaven una família i, durant l'etapa posterior (1814-1833) eren habitades per dos o tres.¹⁴⁸

També els nous habitants, freqüentment immigrants a recerca de treball, davant l'especulació amb el sòl urbà i el consegüent augment dels lloguers de les cases, sovint hauran de recórrer a la construcció improvisada de cases i cabanes a l'horta.¹⁴⁹

Les cases, a molt allargar, eren de tres i quatre pisos i d'aparença antiga. Els baixos, als carrers que continuaven per un i altre cantó del centre neuràlgic, estaven ocupats per tallers d'artesans i menestrals que es confonien amb petites botigues, car també es dedicaven al comerç dels productes que elaboraven. A la resta de carrers, que eren les zones residencials dels individus que se dedicaven a l'activitat agrària, la part baixa de la casa estava destinada a magatzem de pagès.¹⁵⁰

Pel que fa a les places cal remarcar que eren extremadament petites, n'hi havia un total de 21. L'única que destacava era la de Sant Joan, però la resta només eren una petita ampliació de l'espai viari a l'empara d'un edifici més gran i emblemàtic. Per això al davant cada una de les quatre esglésies que eren la seu de les parròquies del municipi (Sant Llorenç Màrtir, Sant Joan, Sant Andreu i Santa Maria Magdalena) i els edificis civils principals (Paeria o Hospital de Santa Maria) hi havia una plaça. Aquestes esdevenien un lloc de reunió habitual pels ciutadans que s'aplegaven per celebrar-hi actes festius (commemoracions de victòries militars com la del 14 de febrer de 1814 contra els francesos), religiosos (la processó de Corpus partia de la parròquia de Sant Joan, continuava per la de Santa Maria Magdalena, després per la de Sant Llorenç i més tard pel carrer Major, la plaça de la Paeria, la de Sant Joan, el carrer de l'Aludera, el portal pintat, fins al carrer de Jordà, donant la volta per la plaça de Sant Gil, el carrer de

¹⁴⁸ Op. Cit.

¹⁴⁹ PLA, Ll. i A. SERRANO, A.: *La societat de Lleida al set-cents*, Pagès editors, Lleida, 1996. PS. 54-55.

¹⁵⁰ CASALS, Q.: *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX*, Espai/Temps, núm.38, 1999, p. 15.

la Cancelleria i finalment per la costa de Sant Andreu), les fires o els mercats (tot tipus d'activitats econòmiques, sobretot comercials).¹⁵¹

Un element imprescindible a les places eren les fonts, molt útils en uns moments en què no hi havia aigua corrent a les cases. La majoria eren abastades pel dipòsit municipal. Aquest s'ubicava la part alta de la ciutat, sota la plaça que portava el seu mateix nom. El dipòsit fou acabat pel corregidor Lluís de Blondel a finals del segle XVIII i, possibilitava el subministrament d'aigua potable amb tota seguretat, ja que fins llavors els lleidatans havien de beure i utilitzar l'aigua del riu Segre, que algunes vegades era nociva per la salut.¹⁵² Aquell mateix corregidor també va construir la Banqueta, traçat sobre terrenys guanyats al Segre mitjançant un mur de contenció, per deixar les cases de vora el riu a recer de les avingudes; s'acabà el 1788 i era l'únic carrer de fora muralles traçat de bell nou.¹⁵³

Per últim cal remarcar que Lleida era una ciutat reial i, com ja hem manifestat anteriorment, tenia quatre parròquies: Sant Llorenç Màrtir, Santa Maria Magdalena, Sant Andreu Apòstol i Sant Joan Baptista.

La parròquia de Sant Llorenç Màrtir era la més gran i aglutinava 755 cases. Es va construir al segle XIII. En el seu territori hi destacava l'Hospital de Santa Maria que tenia la seva funció de socórrer els malalts pobres, els peregrins i els invàlids. El van construir a la plaça de la Bladera Vella, davant del Pes del Rei, l'any 1453, i es va sufragar gràcies a la caritat, la beneficència, les almoines, els arbitris i diverses contribucions.¹⁵⁴

L'església parroquial de Sant Joan Baptista era molt antiga, datava del segle XII, concretament del 1168. Es tractava de la primitiva església romànica, enderrocada l'any 1868 i substituïda per l'actual edifici neogòtic¹⁵⁵, tenia tretze altars (Sant Joan, Sant Joaquim, Santa Anna, Sant Francesc Xavier, el Naixement de Crist, Nostra Senyora

¹⁵¹ OLIVES ROCA, M.: *Historia de Lérida*, manuscrit de 1835, Llegat Pleyan de Porta, I.E.I.; i CASALS, Q.: *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX*, Espai/Temps, núm.38, 1999, p.16; i GANAU, J.: *La idea de ciutat a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1992, p.49.

¹⁵² GANAU, J.: *La idea de ciutat a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1992, p.34.

¹⁵³ CASALS, Q.: *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX*, Espai/Temps, núm.38, 1999, p.16.

¹⁵⁴ OLIVES ROCA, M.: *Hospitals i establiments de caritat i de beneficència que hi han i se sap que hi han hagut en la ciutat de Lleida*. (És còpia d'un manuscrit propietat de Josep Maria Álvarez Pallás). 1935. Dipòsit Antic de Santa Maria. Capsa 118, p. 11.

¹⁵⁵ GANAU, J.: *La idea de ciutat a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1992, p.45; i OLIVES ROCA, M.: *Historia de Lérida*, manuscrit de 1835, Llegat Pleyan de Porta, I.E.I

Esperança, Sant Bartomeu, el de les beneïries ànimes del purgatori, Santa Llúcia, Sant Nicolau, Sant Isidre, Sant Blas i Nostra Senyora del Pilar), tots amb crucifix.¹⁵⁶

La zona de la parròquia Sant Joan gaudia d'una capella sota la invocació de Sant Jaume, al carrer dels Blanquers, sota la casa de Turull, i una altra sota la invocació de Nostra Senyora la Verge, que rebia el nom popularment de Sant Jaume del Peu del Romeu, segons va anotar Manuel Bordalva. Algun sacerdot de Sant Andreu considerava que estava sota la seva jurisdicció, i el bisbe en una solució salomònica va decretar que havien de compartir-la. També disposava d'una finca, era l'abadia que es trobava entre les cases de la Testamentària d'Elvira de Montaner i la de Josep Rabassó. A més a més tenia tres convents de regulars: els agustins, els franciscans i els trinitaris, però no tenia convents de religioses, ni tampoc no era propietària de cases de misericòrdia ni d'hospitals. Per últim hi havia un mestre de primeres lletres que ensenyava la doctrina cristiana mitjançant el catecisme del bisbat.¹⁵⁷

Sant Andreu Apòstol es trobava a baix del castell principal, en l'anomenat portalet de Sant Andreu. A la Guerra de Successió aquesta parròquia va quedar en la ruïna. Per aquest motiu, van haver de construir-ne una nova. La reconstrucció va costar 30.000 rals de billó, pagats dels béns d'Antoni Noguerola (el seu administrador era Josep Vidal, canonge penitenciar, governador i Vicari General d'aquest bisbat). Tenia vuit altars, el major era el de Sant Andreu Apòstol, altres eren el del Sant Crist, el de les Ànimes, el de Santa Anna, el de Sant Abson i el de Sant Senan, el de Sant Josep, el de la Nostra Senyora de la Salut i el de Sant Ignasi de Loyola.¹⁵⁸

En els límits d'aquesta parròquia es trobava l'oratori públic de Nostra Senyora dels Dolors. Lloc en el qual se celebraven diverses funcions públiques, sota la direcció del corrector, que era també Josep Vidal. En el territori d'aquesta parròquia s'hi ubicava una fàbrica i el Seminari tridentí, en el qual s'ensenyava gramàtica, filosofia, teologia escolàstica i moral. No s'hi trobaven, en canvi, cases de la misericòrdia, ni obres pies, ni hospitals, ni convents, ni mestres de primeres lletres. Aquesta parròquia aplegava gran part de la Suda, tota la costa meridional del turó, el marge esquerre del Romeu, part de l'àmbit universitari, la Cancelleria de l'Estudi, els palaus de Montcada i de Cervera, la

¹⁵⁶ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria 2A Visites pastorals de 1820 a 1828, bisbes Renteria i Colmenares, Vp0031, p.3.

¹⁵⁷ Op. Cit.

¹⁵⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria 2A Visites pastorals de 1820 a 1828, bisbes Renteria i Colmenares. Vp0031. p.14; i LLADONOSA, J.: *Las calles y plazas de Lérida a traves de la historia*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1979, p.237.

primitiva casa de la Paeria, la Companyia de Jesús, l'església més antiga de Lleida, la de Sant Vicenç i l'esmentat Seminari ("el Seminari Vell").¹⁵⁹

Per últim, la parròquia de Santa Maria Magdalena tenia 101 cases obertes i deu torres o cases de camp habitades. L'església parroquial era molt vella i, per això, en aquests moments necessitava moltes reformes. Tenia cinc altars, el major anomenat Santa Maria Magdalena, els menors rebien els noms de Sant Crist, d'Esteve Protomàrtir, el de la Verge del Carme i el de la Verge del Rosari. La seva zona gaudia d'oratoris a la casa del camp de les carmelites calçades i a la torre anomenada del Sègol, però en canvi, no tenia al seu càrrec ni cases de misericòrdia, ni hospital general, ni particular, ni obres pies, ni confraries, ni mestres de primeres lletres, ni cap capella. En la seva església hi havien dues confraries, la de Nostra senyora del Carme i la dels Drapers. Finalment apuntar que disposava d'un convent de regulars dedicat a la Nostra Senyora del Carme Calçat, amb set religiosos, cinc de cor i dos llecs.¹⁶⁰

El nou corregidor Lluís M. Andriani Escofet i el seu successor Carles Fabre d'Aunois, a partir de 1828, van intentar recuperar l'activisme il·lustrat de Blondel en el terreny urbanístic amb les obres d'un nou passeig, el de "San Fernando", que els lleidatans anomenarien senzillament de "Fernando". A més es va tornar a plantejar el projecte del canal d'Urgell.¹⁶¹

¹⁵⁹ Op. Cit.

¹⁶⁰ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria 2A Visites pastorals de 1820 a 1828, bisbes Rentería i Colemnares. Vp0031. p.1.

¹⁶¹ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*. Pagès Editors, Lleida, 1993, p. 126.

6. El context històric del sexenni absolutista (1814-1820)

6.1. El retorn de Ferran VII

A principis de l'any 1814 van iniciar-se els intents dels vells grups dominants per suprimir el poder revolucionari establert l'any 1808 a través de les diverses Juntes. El primer intent va tenir com a protagonista al diputat Reyna en la sessió de les Corts del 3 de febrer, que va expressar la seva opinió favorable al retorn de Ferran VII per governar de manera absoluta.¹⁶²

El següent pas va ser la preparació de l'anomenat *Manifiesto de los Persas*¹⁶³ ja que resultava molt difícil la seva redacció entre el 28 de març, el dia en el qual va arribar a Madrid la notícia de l'arribada de Ferran VII, i el 12 d'abril, data en la qual sembla que es va signar. Aquest document era un veritable atac contra les Corts Constitucionals establertes en Cadis l'any 1812 i posteriorment a Madrid, i sobretot, a la seva obra legislativa, o sigui, l'intent de prohibició de tot el procés revolucionari.¹⁶⁴

Finalment, Ferran VII va passar a territori dominat per les tropes espanyoles el 24 de març. Però, mentre que les Corts van voler controlar l'itinerari de tornada del Monarca (perquè vingués ràpid a Madrid a jurar la Constitució), la Regència, òrgan absolutista, volia guanyar temps per elaborar un pla contrarevolucionari per recuperar el poder absolut, aquest es va confeccionar a València.

El 27 d'abril de 1814 la Regència del Regne va ordenar, primerament, que totes les esglésies de la Monarquia espanyola havien de cantar un solemne Te Deum per l'evacuació de totes les places i punts que van ser ocupats pels francesos en les províncies espanyoles. També va comunicar la suspensió d'hostilitats entre l'exèrcit francès dirigit pel General Suchet i l'exèrcit anglo-portuguès del Duc de Ciutat Rodrigo (Wellington). En segon lloc van demanar que es cantés un altre solemne Te Deum en

¹⁶² FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen 1808-1833*, Ed. Critica, Barcelona, 1979, PS. 109-110.

¹⁶³ Tractat per la historiografia positivista i dretana a SUAREZ, F.: *La crisis política del antiguo régimen en España*, Universitat de Navarra, Pamplona, 1965, p. 66; i DIZ-LOIS, C.: *El manifiesto de 1814*, Universitat de Navarra, Pamplona, 1967. Pren el nom pel seu començament *Era costum dels antics perses passar cinc dies en anarquia després de la mort del seu Rei, a fi que l'experiència dels assassinats, robatoris i unes altres desgràcies, es obligués a ser més fidels als seus successor. Per ser-ho Espanya a V.M. no necessitava un altre assaig que aquest sis anys de captivitat*. Manifest dels perses, p.1.

¹⁶⁴ FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen 1808-1833*, Ed. Critica, Barcelona, 1979, p. 112.

totes les esglésies de la monarquia pel restabliment del rei Lluís XVIII en el tron de França.¹⁶⁵

Aquesta va ser la constatació de la derrota militar de la *grand armée*. A partir d'aquest moment les antigues autoritats absolutistes van potenciar la preparació de l'arribada de Ferran VII a territori espanyol. El Rei negociava amb la Regència del Regne la seva tornada. En el n°45 de la Gaseta extraordinària de la Regència (29 de març de 1814) es notificava que havien rebut una carta del Rei Ferran VII (Girona, 24 de març) en la qual s'indicava que disposava de tota la documentació d'aquesta Regència a través de la intermediació del General Francesc Copons i Navia. També va comunicar que estava molt content d'entrar una altra vegada a Espanya i desitjava una càlida rebuda de totes les tropes de l'Exèrcit.¹⁶⁶

Per tant, el retorn de Ferran VII al territori espanyol un cop guanyada la guerra contra l'invasor francès va centrar totes les mirades de les Corts liberals, que pretenien amb el seu retorn la legitimació del seu règim i la consolidació de la Constitució. Les Corts ubicades a Madrid el 2 de febrer de 1814 van ordenar que, d'acord el Decret d'aquestes Corts de l'11 de gener de 1811, no es reconeixeria per lliure al Rei, ni se li prestaria obediència fins que no prestés jurament al Congrés dels Diputats segons l'article 173 de la Constitució. Els liberals van establir que Ferran VII quan **traspassés** la frontera espanyola havia de rebre aquest Decret. De més a més no podia entrar amb el suport de cap força armada, i només podien seguir-lo els acompanyants que fossin espanyols; per tant, no van permetre l'entrada de cap estranger com tampoc no podia fer-ho cap espanyol afrancesat (els que amb Napoleó o amb Josep I havien gaudit d'algun càrrec, pensió o condecoració, i els qui haguessin seguit als francesos en la seva retirada).¹⁶⁷

Les Corts també van delimitar el paper de la Regència. Aquesta havia de gestionar el seu retorn d'acord amb els Generals militars, a més a més havia de guardar el secret de l'itinerari que seguiria el Monarca fins arribar a les Corts. El president de la Regència hauria d'acompanyar Ferran VII fins a les Corts, en cas que volgués. Això sí, el president de la Regència si estava obligat a entregar-li un exemplar de la Constitució

¹⁶⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 18. Corts de la Regència del Regne. Madrid, 27 d'abril de 1814.

¹⁶⁶ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 36. Gaseta extraordinària de la Regència. Dimarts 29 de març de 1814. N°45.

¹⁶⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 18. Document de les Corts constitucionals establint les pautes a seguir per tal d'organitzar el retorn de Ferran VII al regne espanyol. Madrid, 19 d'abril de 1814.

Política de la Monarquia amb la finalitat que el rei jurés la Constitució a Madrid en el seu primer acte oficial.¹⁶⁸

Ferran VII va recordar que les Corts segons l'article 195 exercien algunes facultats pròpies del Monarca per l'absència d'aquest, però, quan tornés no podria exercir-les ja que li havia de donar tots els seus poders i facultats pròpies de la seva autoritat tal i com estaven establertes en l'article 171, en el Capítol I i en el Títol IV. Finalment va exposar que les corts van tractar el mode de com s'havia de celebrar la gloriosa, encara que trista, memòria del 2 de maig de 1808. Van assenyalar que en aquest dia es van segellar els primers "maitines" de la Pàtria amb la seva sang i també el seu generós i heroic amor a la independència de la Nació. Per tant, van decidir que el dia 2 de maig seria de dol rigorós en tota la Pàtria espanyola.¹⁶⁹

El Decret del 4 de maig és molt important perquè Ferran VII va anul·lar la Constitució de 1812 i les Corts Nacionals. Aquest decret és molt extens, en el principi argumenta que del seu pare Carles IV, de la divina providència, dels furs i dels costums de la Nació Espanyola prové la seva legitimació com a Monarca absolut.¹⁷⁰

Seguidament Ferran VII va donar la culpa a la "perfídia" de Bonaparte de la invasió francesa, no reconeixent els seus errors. Va qualificar d'atemptat els successos de Baiona, en els quals escriu que va ser privat de la seva llibertat. Comenta que va estar sis anys en presó amb el seu germà Carles Maria Isidre i el seu oncle Antonio. El monarca va comentar que al llarg d'aquest temps sempre va pensar en el poble espanyol, i per aquest motiu, al comprovar la invasió va promulgar el Reial Decret del 5 de maig de 1808, dirigit al Consell de Castella, a fi que ordenés l'obertura de Corts extraordinàries, però, aquest Decret no va ser conegut i sí les notícies del 2 de maig.¹⁷¹

Continuant amb el relat va indicar que les ciutats van crear Juntes, va produir-se la batalla de Bailén (1808), que va provocar la marxa de les tropes franceses cap a Vitòria i totes les províncies i la capital li van proclamar Rei de Castella i Lleó, com havien estat nomenats els seus predecessors. Després es va crear la Junta Central, que va exercir tota la sobirania en nom seu des de setembre de 1808 fins al mes de gener de

¹⁶⁸ Op. Cit.

¹⁶⁹ Op. Cit.

¹⁷⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 18. Decret del 4 de maig de Ferran VII. València, 4 de maig de 1814. Decret de S.M. el senyor Ferran VII (que Déu el guardi) donat en València el dia 4 de maig de 1814 en el seu retorn del seu captivi que per espai de 6 anys havia sofert en França, recuperant la sobirania que les Corts li volien treure, anul·lant la Constitució que aquesta havia establert i dissolent-la. Signa: Francisco Ramon de Eguia i Letona, Capità General de Catella la Nova, Governador Polític i Militar de tota aquesta província. Madrid 11 de maig de 1814.

¹⁷¹ Op. Cit.

1810, moment en el qual es va establir el Consell de Regència, fins al 24 de setembre de 1810. Aleshores aquestes van instaurar les Corts en l'illa de Lleó (Cadis), anomenades generals i extraordinàries, van jurar conservar tots els seus dominis i la seva sobirania, 104 diputats, 57 propietaris i 47 suplents.¹⁷²

Al fer referència a les Corts de Cadis va comunicar que aquestes Corts mai s'havien establert en Espanya d'aquesta manera, sempre havien estat convocades per estats (integrades per noblesa i clergat, que tradicionalment eren els privilegiats). Aquestes noves Corts van funcionar al marge de la Regència i li van treure la seva sobirania el primer dia, atribuint-la a la Nació, i imposant-li una Constitució, atemptat contra el Tron.¹⁷³

A continuació va assenyalar que va ser un grup minoritari (liberals) els que van endegar tots els decrets a causa de les seves conspiracions, i amb el pretext de la voluntat general van fer-ho. En realitat era una còpia de la Constitució de 1791 dels francesos, plena de principis revolucionaris i democràtics, alterant totes les bones lleis espanyoles ja que van introduir lleis pròpies d'un govern popular, no d'una Monarquia moderada. També van abusar de la llibertat d'imprensa, per fer odiós el poder reial, anomenant al Rei "dèspota i tirà", perseguint cruelment a qui digués el contrari, però, el poble sempre va estar al seu costat, com així li van demostrar en la seva vinguda. Aquesta transmissió d'amor indica que volen l'estat anterior, on el Rei donava la veritable felicitat a la Pàtria.¹⁷⁴

Finalment Ferran VII va assegurar la llibertat, la seguretat individual, la Religió Catòlica, una bona administració de les rendes (culpa a les Corts de dispendi i d'una dolenta administració en l'Hisenda). Ell es considera un pare per a tots els seus vassalls, no un dèspota o un tirà. Per tant, declara nuls i de cap valor aquests decrets, com si mai haguessin passats aquests fets i decrets. Va establir la pena de mort per a qui volgués el contrari, o sigui, continuar amb el règim liberal. Ràpidament s'havia d'interrompre l'administració de la justícia. Per últim, va notificar que les Corts quedaven suprimides a l'igual que les seves sessions i les seves actes serien requisades.¹⁷⁵

Lardizábal i Pérez Villamil van redactar l'esborrador d'aquest Decret. Fontana ens indica que aquest va ser l'autèntic manifest de cop d'estat contrarevolucionari ja que aquest text donava una visió negativa de la història de la revolució espanyola, on

¹⁷² Op. Cit.

¹⁷³ Op. Cit.

¹⁷⁴ Op. Cit.

¹⁷⁵ Op. Cit.

s'atacava fortament a les institucions liberals. Aquest Decret no es podia publicar fins que s'haguessin tancat per la força les Corts i engarjolat als seus membres més destacats. Per tant, es reinstaurava el despotisme, la Inquisició i la vella corrupció.¹⁷⁶

En estreta relació cal incloure una posterior Reial Cèdula, concretament del mes de juny de 1814, en la qual Ferran VII restablia el seu Consell de la Cambra tal i com estava en 1808, amb la intenció de retornar a l'estat anterior a la invasió francesa de l'exèrcit napoleònic. Però, l'idea que intentava convèncer a la població que aquí no havia passat res, tornant a l'any 1808 de cop, va ser totalment inviable com va demostrar l'evolució posterior.¹⁷⁷

La repressió va ser una eina molt eficaç per part de l'absolutisme per eliminar físicament qualsevol vestigi del liberalisme en el territori espanyol. L'Article I del Reial Decret de Ferran VII del 30 de maig de 1814 va ordenar als Comandaments de l'exèrcit, als Governadors i als administradors de justícia dels pobles fronterers que no deixessin entrar a Espanya sota cap pretext a les persones de títol, o qualsevol prelat o persona condecorada amb alguna dignitat eclesiàstica conferida pel govern intrús, o tenint-la ja abans que hagués col·laborat amb el règim francès. També es va notificar que les persones amb passat afrancesat o liberal que estiguessin a Espanya havien de ser expulsades. Com hem vist, els que van tenir un passat progressista o van col·laborar amb el govern de Josep I van ser els principals perjudicats.¹⁷⁸

Així doncs, es va tornar a l'estat anterior de l'any 1808. El Consell de Castella (cos consultiu, tribunal i autoritat governativa) i els altres consells (el d'Índies, el d'Hisenda, el de les Ordres, el de la Guerra i el de la Suprema Inquisició) van reincorporar-se de nou.¹⁷⁹

D'altra banda el nou govern absolutista va escandalitzar-se de l'anterior legislació gaditana, a part de la llibertat d'impremta, una llei aprovada per les Corts de Cadis que permetia la separació d'un matrimoni va aixecar les ires dels tradicionalistes. El Consell Reial va promulgar una Reial Ordre el 22 de febrer de l'any 1815 per tal que es castiguessin els escàndols i els delictes públics produïts per les voluntàries separacions matrimonials i la conseqüent vida lasciva generada al llarg del període revolucionari.

¹⁷⁶ FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen 1808-1833*, Ed. Critica, Barcelona, 1979, PS. 115-117.

¹⁷⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 53. Reial Cèdula, S.M. Ferran VII restableix el seu Consell de la Cambra tal i com estava en 1808. Madrid, 28 de juny de 1814.

¹⁷⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 53. Article I del Reial Decret de S.M. de 30 de maig de 1814. Madrid, 8 de març de 1816. Per ampliar el tema consultar: ARTOLA, M.: *Los afrancesados*, Alianza, Madrid, 1989.

¹⁷⁹ FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen 1808-1833*, Ed. Critica, Barcelona, 1979, PS. 118.

També criticava amb duresa les relacions sentimentals que mantenien els homes casats amb dones solteres, que eren les seves amants mantingudes. Així doncs, el reinstaurat model conservador defensava amb força la fidelitat i la immutabilitat del sacrament del matrimoni.¹⁸⁰

Un altre atac contra la moral es va generar quan diverses confraries i germandats van intentar d'aconseguir recursos econòmics extraordinaris a través d'un sorteig on es podien guanyar diversos productes alimentaris i alguns ornaments de bijuteria. El problema radicava en el fet que es realitzaven en les portes dels temples religiosos. Per tant, s'havien de prohibir perquè era molt indecent la utilització de les esglésies (cal afegir que es produïen molts abusos i estafes en aquestes rifes).¹⁸¹

Un dels problemes amb els quals es va trobar Ferran VII un cop reafirmat en el poder va produir-se amb la proclamació de l'Imperi dels 100 dies per part de Napoleó Bonaparte. La primera notícia que feia referència al conflicte generat pel retorn de Napoleó va produir-se el 27 de maig de 1815 quan el Consell d'Estat a través del seu president, el *Duque del Infantado*, va comunicar els successos ocasionats en França. Va declarar que Napoleó Bonaparte havia envaït el país veí gràcies al suport de l'exèrcit francès, però, tenia en contra el descontentament popular, ja que estaven a favor de Lluís XVIII. Aquesta notificació va causar una gran commoció en tot el territori espanyol. El perill d'una altra invasió i la por per una nova expansió de les idees liberals i revolucionàries va mediatitzar la política governamental. Coetàniament el bisbe Torres va llegir una Circular del govern sol·licitant-li que la totalitat dels membres eclesiàstics preguessin per tal de guanyar la guerra contra Napoleó.¹⁸²

Més tard, concretament el 21 d'octubre de 1815 va arribar una Circular de l'Intendent en la qual es manifestava que els soldats malalts o ferits en la guerra contra l'exèrcit del nou vingut Napoleó eren nombrosos. El problema era que l'Estat no podia sufragar un sistema sanitari eficient, no podia facilitar ni les mínimes atencions, ni llits, ni roba blanca perquè n'hi havien molts hospitals de campanya (mòbils), però, de totes maneres eren insuficients i estaven mal equipats. Per tant, va demanar que a través de l'Església el poble donés diners o entregués roba per tal de cobrir aquestes necessitats, que eren moltes a causa de l'extensió de la misèria i de la mendicitat.¹⁸³

¹⁸⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 14. Reial Ordre del 22 de febrer de 1815 del Consell Reial.

¹⁸¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 53. Madrid, 27 d'octubre de 1815.

¹⁸² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 14. Consell d'Estat, 27 de maig de 1815.

¹⁸³ Op. Cit. Circular de l'Intendent del 21 d'octubre de 1815.

En general aquest període de 1814 a 1820 es pot considerar com “la inviabilitat de l’absolutisme”, acompanyada d’una inestabilitat ministerial ja que van exercir trenta en els sis anys, l’explicació cal trobar-la en la incapacitat de portar a terme les tasques encomanades, del tot impossibles perquè era molt difícil mantenir en funcionament un sistema polític que no era viable. Calia fer reformes administratives sense tocar l’estructura de l’edifici social. Dins d’aquest període s’afegeixen les seves debilitats: el pacte amb les classes privilegiades per no trastocar els seus interessos a canvi del seu suport, el que va produir una manca de recursos fiscals, que va comportar un exèrcit inadequat, la renúncia a ser una potència dins de l’àmbit europeu; i la pèrdua de les colònies americanes menys Cuba, Puerto Rico i Filipines (Àsia) i del seu mercat, i tot va acabar en una crisi econòmica que va afectar molt a les classes populars i als camperols.¹⁸⁴

A més aquesta etapa absolutista es podia qualificar com el fracàs de la restauració de la monarquia absoluta i el règim senyorial davant la resistència de les classes privilegiades i de la pagesia, la qual començava a patir una greu crisi provocada per la davallada dels preus agraris. Aquesta situació es va agreujar amb el conflicte entre les velles formes senyorials i les noves formes capitalistes d’apropiació de l’excedent pagès. Un conflicte que va girar entorn de la propietat de la terra, la principal font de riquesa de l’època.¹⁸⁵

Així mateix aquesta fase de la història espanyola també es pot definir com una Restauració absolutista que va continuar amb un model extrem d’Estat absolut, caracteritzat per l’enderroc de totes les reformes constituents i l’aferrament a un immobilisme (res era nou) polític, jurídic e institucional a ultrança¹⁸⁶. Va destacar la repressió (càstigs arbitraris basats en la consideració de delictes polítics) contra els liberals i els afrancesats i la negativa a l’amnistia a causa de la continuació de les relacions clientelars en forma de “camarilles” (personatges de la cort que tenien accés privat al Rei i que fan de consellers personals), però, aquests cop, en el marc de l’Europa de la Restauració (al 1817 va entrar Espanya ocupant un lloc secundari) agafant protagonisme l’esfera russa. Entre 1814 i 1816 es va desenvolupar l’etapa de destrucció de l’obra liberal i el retorn absolutista, mentre que entre els anys 1816 i 1818

¹⁸⁴ Op. Cit. PS. 22-30.

¹⁸⁵ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*, Eumo editorial, Vic, 2001. p. 18.

¹⁸⁶ BAHAMONDE, A.: i MARTÍNEZ, J.: *Historia de España siglo XIX*, Cátedra, Madrid, 1994. PS. 81-82.

es va caracteritzar pel seu to moderat i reformista i al 1819 la seva crisi a tots els nivells va ser irreversible (sent visible, com a indicat sobretot Fontana, en l'estat de l'Hisenda).¹⁸⁷

La historiografia liberal va considerar aquests període (1814-1820) com un parèntesi absolutista abocat al fracàs i protagonitzat per l'obstinació del Monarca i dels privilegiats.¹⁸⁸

Dins del terreny econòmic es pot assenyalar que Ferran VII al 1814 va abolir les lleis constitucionals i va voler tornar al model de 1808, encara més inviable a causa de l'escassetat dels metalls preciosos americans, per això, va encarregar una reforma fiscal al ministre Garay (analitzat posteriorment) al 1817 que va consistir en la creació d'una contribució general (decret de 24 de novembre de 1819) amb la intenció de crear un sistema de única contribució, tants cops intentat i també fracassat.¹⁸⁹

Dintre de l'esfera catalana cal destacar que la burgesia va patir el mateix profund retrocés que va caracteritzar aquest període perquè les contínues guerres van causar grans destrosses en les forces productives per part dels francesos i anglesos per tal d'evitar la competència, a més cal afegir la desaparició del comerç americà i la nefasta política industrial (manteniment dels gremis) de Ferran VII, fets que van paralitzar una brillant trajectòria anterior.¹⁹⁰

Aquesta darrera reflexió es pot exemplificar amb els enormes dèficits d'instruments culturals i institucionals (la ciutat de Barcelona des de 1714 no tenia universitat) a més a més del control sobre la circulació de les idees i els exilis (de liberals i d'afrancesats) interiors i exteriors (però, no es va aturar el contacte amb els àmbits culturals europeus). A destacar la publicació de la *Gramàtica i apologia de la llengua catalana* (Josep Pau Ballot, 1814) i la societat científic-literària anomenada filosòfica (1815).¹⁹¹

6.2. El col·lapse econòmic de l'Antic Règim: La Reial Hisenda i el Pla Garay

Dins del terreny econòmic s'ha d'establir que tota l'estructura feudal, eclesiàstica i seglar va viure de l'explotació de les masses camperoles. L'extrema pobresa a causa del

¹⁸⁷ Op. Cit. PS. 86-101.

¹⁸⁸ Op. Cit. p. 80.

¹⁸⁹ Op. Cit. PS. 27-49.

¹⁹⁰ JUTGLAR. A.: *Historia crítica de la burguesía en Cataluña*. Anthropos, Barcelona, 1984. PS. 113-114.

¹⁹¹ CASASSAS (coord.), J.; *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya (1808-1975)*. Pòrtic, Barcelona, 1999. PS. 37-41.

deficitari i desigual sistema hisendístic va agreujar la situació material de les classes més humils, aquestes van reaccionar amb la negació a pagar o bé van defraudar tot el possible. Ara ens hem de situar en l'any 1817. Per comprendre millor la implantació del sistema del Ministre d'Hisenda Garay cal trobar les causes en les despeses originades pel vell aparell parasitari feudal, la impossibilitat d'adquirir els metalls preciosos americans, la negativa davant la percepció de qualsevol crèdit exterior i la pobresa general del camp espanyol.¹⁹²

Ja estem veient com un dels problemes principals de l'etapa absolutista compresa entre l'any 1814 i 1820 va ser la greu crisi econòmica. Per aquest motiu el govern de Ferran VII va intentar realitzar algunes modificacions per tal de millorar el seu sistema, però, com no podia augmentar als impostos a la població més benestant perquè eren els pilars del seu règim, el seu projecte estava destinat al fracàs.

La Secretaria d'Estat i del Despatx universal d'Hisenda, amb data del 13 d'octubre de 1815, va comunicar a l'Església de Lleida un reial decret: En aquest text el Monarca assenyala que era lliure d'un llarg captivi gràcies a la divina providència, seguidament va agrair al poble la seva restitució en el tron (estima als seus vassalls pels seus heroics esforços destinats a conservar la seva corona). Després d'aquest preàmbul va justificar la debilitat de l'Hisenda a conseqüències de la Guerra del Francès, les alteracions en l'administració pública, la ruïna de moltes fortunes i la distracció en el pagament d'impostos. Un cop restituït en el poder Ferran VII vol tornar a la situació anterior, però, topa amb l'escassetat de recursos financers (molt relacionat amb l'oposició de les colònies americanes) i l'augment del deute. En aquestes alçades està convençut que amb el cobrament de les hipoteques serà suficient per consolidar el crèdit públic, per això, segons un altre Reial Decret del 4 d'octubre de 1816 es va establir el sistema idoni del crèdit públic amb la finalitat de pal·liar el dèficit públic.¹⁹³ Les bases d'aquest nou pla hisendístic es divideixen en cinc capítols: En el primer va manifestar que tot el deute passa a ser gestionat pel Crèdit Públic (es reconeix el deute del 1808).¹⁹⁴

¹⁹² FONTANA, J.; *La crisis del Antiguo Régimen 1808-1833*, Ed. Crítica, Barcelona, 1979, p.123.

¹⁹³ Arxiu Capitular de Lleida. Secretaria. Calaix 211. Ordres reials. Reial Decret, Ferran VII, donat a Barcelona, el 30 de juny de 1816, signat per Ramon de Llordella, comissionat principal del crèdit públic en Catalunya.

¹⁹⁴ Op. Cit.

El capítol segon va tractar la liquidació del deute. Els crèdits s'havien de liquidar amb la separació de capitals i dels rèdits fins el 31 de desembre de 1814, exceptuant els capitals en vals, que es consideren liquidats per aquest sistema de renovació.¹⁹⁵

El tercer capítol va reflectir la classificació del deute. Tot el deute s'havia de dividir en deute amb interès i sense ell, el primer es va subdividir entre deute d'imposició forçosa (agafava tots els capitals que el posseïdor no pogués lliurement disposar) i de lliure disposició (els que voluntàriament es podia enagenar).¹⁹⁶

El quart capítol es va titular: "Per al pagament de rèdits del deute d'imposició forçosa que han de satisfer-se en metàl·lic aplica els següents arbitris". En aquest es va notificar que s'havia de pagar el 10% dels Propis i arbitris de tots els pobles del regne, la meitat del sobrant anual, la mitja annata de les herències en les successions transversals de vincles i dels mayorazgos, el 25% per les adquisicions que s'efectuessin per les mans mortes, la mitja annata cada vint-i-cinc anys de les rendes subjectes a amortitzacions eclesiàstiques per l'equivalent de les que havien de satisfer les civils en les successions transversals, tots els endarreriments dels arbitris aplicats a la consolidació, la cinquena part del producte de les Butlles de croada tant per a vius com per a difunts, una meitat de les d'il·lustres i lacticinis, els delmes d'exempts, la meitat dels novalles, una anualitat dels fruits i de les rendes en les successives vacants de totes les Prebendes, una anualitat en les pensions de l'Ordre de Carles III (també les quatre ordres militars), la contribució imposada per l'antiga consolidació sobre els aiguardents i els licors, el producte del novè decimal, el mateix per l'excusat i els impostos sobre les mines i la llana.¹⁹⁷

Per últim, el capítol cinquè va anar destinat a l'amortització del deute sense interès, del qual s'havien d'aplicar els següents arbitris: Els productes dels bens segrestats i la venda dels confiscats (inclòs els de Manuel Godoy), la meitat dels terrenys "baldios i realengos", les finques provinents d'obres pies i la setena part dels bens eclesiàstics secularitzats. També s'havien de reintegrar totes les finques venudes en la desamortització realitzada per les Corts de Cadis i les finques de la corona no necessàries. Tots aquestos bens serien venuts en una subhasta, la forma de pagament va ser un val de deute o bé en metàl·lic. Els ingressos havien de formar part d'uns fons d'amortització pel deute sense interès.¹⁹⁸

¹⁹⁵ Op. Cit.

¹⁹⁶ Op. Cit.

¹⁹⁷ Op. Cit.

¹⁹⁸ Op. Cit.

Un cop senyades les bases es va procedir a elaborar el nou pla financer. El Ministre d'Hisenda Martín de Garay va ser l'encarregat de realitzar-lo. En la introducció d'aquest nou projecte Ferran VII va realitzar un discurs oficial en el qual va explicar les causes de la crisi econòmica: Espanya abans era opulenta, forta i envejada. Però, l'esclat de la Revolució Francesa, la Guerra Gran (1793-1795) i una guerra marítima al llarg de 12 anys van provocar una forta interrupció del comerç, una desorganització general de l'agricultura i moltes destruccions (exèrcit, marina). A tot això cal afegir que les rendes d'Amèrica no equilibraven sempre les despeses amb els recursos (existia una gran Marina que generava moltes despeses, a més a més en Amèrica es construïen edificis públics, camins reials, monuments i cossos mercantils). Per tant, el deute va créixer molt ràpidament. Per últim, comentar que els interessos frenaven el creixement econòmic i augmentaven el deute. En aquesta situació s'arriba al 1808 (a partir d'aquest any va començar una guerra sagnant i horrorosa). A continuació va exaltar la gran resistència del poble espanyol, però, al finalitzar el conflicte la destrucció va assolir el regne. L'any 1814, el govern paternal de Ferran VII (ja coneixien l'autopropaganda) va tenir la funció de generar prosperitat, tranquil·litat, pau i ordre.¹⁹⁹

A partir d'aquest punt va tractar el tema més pròpiament econòmic. Va assenyalar que les rendes més productives s'havien suprimit per la Guerra del Francès, a més a més l'imperi dels 100 dies va causar molt dèficit en l'any 1815, i va obligar a mobilitzar una altra vegada tot l'exèrcit. El deute públic durant 1808-1814 havia crescut fins a l'infinit, per tant, calia enviar diverses expedicions a Amèrica per tal de conservar les colònies, el que va originar encara més despeses. Una altra causa del dèficit cal trobar-la en l'existència d'un exèrcit molt nombrós, que no tenia relació amb els ingressos i la població del regne. Per tant, la situació a l'any 1817 era força preocupant: Gran deute, un exèrcit amb moltes necessitats (alimentació, vestuari, armes) no cobertes, un poble arruïnat que havia de suportar les càrregues dels allotjaments i els bagatges, la proliferació de molts pirates en Amèrica que perjudicava en excés l'arribada d'or i d'argent. En aquests moments ni els funcionaris cobraven.²⁰⁰

Ferran VII es va mostrar optimista i va comentar que aquest nou sistema de l'Hisenda milloraria la situació (el 31 de gener de 1816 s'havia creat una Junta d'Hisenda). Analitzant les rendes, va reflectir que l'import total de les anuals de la corona pujaven a

¹⁹⁹ A.C.L. Secretaria. Calaix 211. Ordres reials. Reial decret del 30 de maig de l'any 1817, pel qual Ferran VII restableix el sistema general d'Hisenda.

²⁰⁰ Op. Cit.

597.126.987 reials, mentre que les despeses ascendien a 1.051.770.640 reials, per tant, el dèficit anual era de 453.950.653 reials. Aquesta quantitat no es podia exigir al poble, la solució era retallar les despeses, reduint-les a l'imprescindible. El Rei va ser conscient que davant d'aquesta situació només els territoris peninsulars podien salvar la Nació. Va pensar en un sistema proteccionista, gairebé d'autarquia, en el qual el comerç i la indústria haurien de subministrar els productes necessaris a tots els habitants espanyols. A més a més tots havien de treballar i calia destruir el contraban. Amb aquesta reforma augmentarien els ingressos fins als 713.973.600 reials, rebaixant les despeses a fi que el dèficit fos només de 116.846.613 reials. També els pobles haurien de contribuir amb el pagament de 70 milions de reials i s'hauria d'establir una reducció en el nombre de treballadors reials, el que significaria que no es podrien crear nous llocs de treball en l'administració pública al mateix temps que s'implantarien una mena d'impostos progressius segons la renda.²⁰¹

Per poder portar a terme aquesta reforma Ferran VII es va posar en contacte amb el Papa Pius VII (Butlla del 15-18 d'abril de 1817), ja que era absolutament necessari un acord amb la Santa Seu (la Monarquia com a defensor de la Religió catòlica). La butlla del Papa Benedicte XIV de 6 de setembre de 1757 concedida a Ferran VI permetia incloure els bens eclesiàstics en la contribució única. Però, no era vàlida per les rendes provincials. Així doncs, Ferran VII va demanar l'any 1817 el suport econòmic del clergat.²⁰²

Al Reial decret del 30 de maig de l'any 1817 el monarca també va comentar que les rendes de les duanes augmentarien amb el foment de la marina i la seguretat en el comerç. Per aquest motiu, s'hauria de millorar i de reformar les rendes estancades, sobretot el tabac i la sal (no tant el paper segellat, s'utilitza en els documents oficials). Seguidament va assenyalar que els impostos de la Corona d'Aragó (el cadastre, la contribució, l'equivalent i la talla) eren directes. D'altra banda va indicar que s'havia de fixar una contribució anomenada "de palla i utensilis". Quant als impostos va manifestar que eren molt desiguals, i convindria millorar-los. La reforma va consistir en gravar de forma directa a través d'una contribució territorial, sobre els bens, i treure els impostos que dificultaven el comerç interior. Aquestes mesures fomentarien l'agricultura, que era primera font econòmica. En definitiva, volien establir una contribució única.²⁰³

²⁰¹ Op. Cit.

²⁰² Op. Cit.

²⁰³ Op. Cit.

Per ser capaços d'iniciar aquest projecte s'hauria de crear un pressupost fix, calculat en 713.973.600 reials. L'objectiu d'aquest seria determinar les despeses per no augmentar més el deute. L'Article segon va tractar aquest tema i va realitzar aquests pressupostos: Casa Reial 56.973.600 reials; Ministeri d'Estat 15.000.000; Ministeri de Gracia i Justícia 12.000.000; Guerra 350.000.000; Marina 100.000.000; i Hisenda 110.000.000 reials. Es reserven 10 milions per fomentar l'agricultura, la indústria i el comerç, 30 milions més per despeses imprevistes i 30 més per poder pagar els deutes acumulats.²⁰⁴

L'única contribució estaria formada per les antigues rendes provincials, les "Alcubles", els cents, els milions, el fidel mediador, el ram de veles de Seibo, el ram del sabó, la neu i el gel, la martiniega, la sosa i la barrila, la palla i els utensilis, les pròpies de la Corona d'Aragó, la extraordinària de fruits civils i el subsidi eclesiàstic. Aquesta contribució no es pagaria en les capitals de província ni en els ports (ja que pagarien els drets de porta, excepte el clergat que no l'haurà de pagar perquè gaudia d'immunitat).²⁰⁵

Al final del document es troben escrites les butlles del Papa Pius VII (també anomenades lletres apostòliques). En aquestes el Papa va mostrar la seva gratitud per restaurar el sistema absolutista i la primacia de l'Església a Espanya l'any 1814. A més a més de derrocar el laïcisme de Napoleó. També va legitimar la immunitat de les rendes eclesiàstiques, però, es va manifestar conforme en donar un subsidi a causa de la gravetat del reial erari públic d'Espanya. El primer any havia de donar 70 milions de reials. Per últim, va realitzar una petició: va demanar que aquests diners es destinessin a obres pies, a pagar pensions i a cobrir les necessitats de les vídues, els orfes i els malalts.²⁰⁶

El reflex d'aquest nou pla econòmic (Reial Decret del 30 de maig de 1817) al territori català cal trobar-lo a través de la notificació de l'Intendent Catalunya, Josep de Ansa. Va notificar que a Catalunya li corresponia pagar la quantitat de 21.847.014 reials, segons el repartiment elaborat a partir del cadastre. L'Intendent va creure que no era just ni equitatiu, perquè no establia les fortunes dels nous contribuents. A continuació el text institucional transmetia l'idea que s'havia de realitzar una relació exacta de totes les

²⁰⁴ Op. Cit.

²⁰⁵ Op. Cit.

²⁰⁶ Op. Cit.

activitats econòmiques i les propietats urbanes com rústiques (incloses les de l'Església).²⁰⁷

Ja hem vist com un element clau d'aquesta reforma era l'aportació de l'Església a l'Hisenda absolutista. El Reial decret del 30 de maig, en el qual es restablia el sistema general d'Hisenda, prestava una especial atenció a la conservació de les propietats, els bens i establia una distinció del clergat secular i regular del regne, però, a causa del dèficit de l'erari públic, i una necessitat absoluta de reduir les despeses, s'imposava a l'estament eclesiàstic la quantitat de 30 milions de reials anuals, que durant sis anys havia d'entregar a l'Estat, salvant la immunitat del delme, els drets d'estola, el peu d'altar i les contribucions indirectes anomenades també rendes provincials (l'autoritzen les 4 butlles papals, del 15, 16, 17 i 18 d'abril). Ferran VII demana el compliment d'aquesta llei en nom del bon govern de la Nació, de la seguretat de l'Altar i del Tron i de l'establiment de la pública felicitat.²⁰⁸

Per finalitzar aquest apartat s'ha de citar un altre document de l'any 1818 que també tractava sobre el pla Garay i les butlles Papals. En aquestes el Sant Pare va donar l'autorització pertinent a fi que Ferran VII (en el capítol III, article 16, "aplicació d'arbitris per pagar els rèdits i l'amortització del deute") cobrés el producte de dos anys immediats a les vacants de totes les Dignitats, les Canonges, les Prebendes i els Beneficis eclesiàstics de qualsevol espècie de presentació Reial o eclesiàstica que es conegués amb qualsevol títol o denominació, tan seculars com regulars, a excepció de les Dignitats amb presidència en el Capítol i les prebendes d'ofici.²⁰⁹

També els productes de tots els beneficis simples de presentació Reial i de lliure col·lació eclesiàstica o de patronat, aquesta suspensió es produiria durant els sis anys pròxims. Cal afegir el producte dels fruits dels economs des de la mort del mossèn fins a la institució canònica del seu successor, pagant abans l'economat i el 2% anual de les rendes d'amortització eclesiàstica. Aquesta reforma va afectar en un menor grau als nobles (tot i que part de les terres de les ordres de cavallers, de militars, els "maestrazagos", i de la Duquesa d'Alba anaven destinades a l'Estat) ja que el pes majoritari requeia en la població (que pagaven diferents impostos de les duanes, sobre el consum, de les seves botigues, de les fondes, per exemple, les professions liberals

²⁰⁷ A.C.L. Secretaria. Calaix 211. Ordres reials. Escrit per Josep de Ansa, Intendent, a Barcelona, l'11 de juliol de 1817.

²⁰⁸ A.C.L. Secretaria. Calaix 211. Ordres reials. Martín de Garay, Madrid, 13 de juny de 1817.

²⁰⁹ A.C.L. Secretaria. Calaix 211. Ordres reials. Reial Decret per l'establiment del sistema general del Crèdit Públic, i la butlla donada pel sant pare Pius VII, donada en Roma el 26 de juny de 1818. Martín de Garay. Madrid, 17 d'octubre de 1818.

havien de pagar 200 ducats cada any per exercir la seva professió, així com també els escrivans, els procuradors, els metges, els cirurgians i els boticaris). A part de tot això s'ha d'afegir que cada servei que realitzava l'administració estatal tenia un cost per l'usuari.²¹⁰

6.3. L'oposició liberal a l'absolutisme

A part de l'àmbit econòmic cal destacar la lluita dels liberals per recobrar el poder, aquesta oposició al règim es va iniciar el mateix 1814. El primer que va intentar restablir la Constitució va ser Espoz y Mina en Navarra al mes de setembre. Volia conquerir Pamplona, però, va fracassar i va haver de marxar a França.²¹¹

El segon moviment va tenir lloc a Galícia, va ser obra d'un heroi de la Guerra del Francès, Juan Díaz Porlier. La nit del 18 al 19 de setembre Porlier es va presentar en La Corunya al front d'un batalló d'infanteria, va detenir al Capità General i al Governador, per després proclamar la Constitució. Va ser trait i capturat en Órdenes, finalment, al cap de dos dies va ser penjat a la forca en La Corunya.²¹²

El següent intent va iniciar-se el 21 de febrer de l'any 1815. Va localitzar-se a Madrid, i també tenia com a objectiu la publicació de la Constitució. Historiogràficament ha pres el nom de *Conspiració del Triangle*. Un quants Generals agafarien a Ferran VII per conduir-lo a Palau a fi que jurés el text constitucional, fins i tot estaven disposats a assassinar al Monarca. L'acció va finir-se amb la mort a la forca del principal responsable de la conjura, Vicente Richart, i la del seu principal company, Baltasar Gutiérrez.²¹³

L'any 1817 va generar-se una insurrecció a Catalunya, encapçalada pel General Lacy, gràcies al suport de la burgesia i d'amplis sectors populars. Van ser molts els militars compromesos amb la conspiració, s'ha d'incloure les tropes de les fortaleses de Montjuïc i les de la Ciutadella, fins i tot el Governador de Barcelona va mostrar la seva adhesió. Però, una sèrie d'errors en cadena van provocar el fracàs del moviment. Lacy

²¹⁰ Op. Cit.

²¹¹ FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen*, Crítica, Barcelona, 1992, p. 127.; ESPOZ y MINA, F.: *Memorias del General don Francisco Espoz y Mina*, ed. Miguel Artola, Atlas, Madrid, 1992, I, PS. 198-199.

²¹² FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen*, Crítica, Barcelona, 1992, PS.128-129.

²¹³ RAMOS RODRÍGUEZ, P.: *La conspiración del Triángulo*, Universitat de Sevilla, 1970, p. 56.

va ser detingut i va ser conduit al castell de Bellver de Palma de Mallorca, va ser executat el 5 de juliol del 1817.²¹⁴

Cal esperar fins a l'inici de l'any 1819 per trobar la pròxima conspiració. Durant el mes de gener a València el Capità Joaquim Vidal i Diego Calatrava van intentar propagar la revolució per tot el territori valencià, però, el General Elio, artífex del triomf de l'absolutisme el 4 de maig de 1814 a València, va impedir-lo i va desarticular aquesta insurrecció. El 22 de gener van ser executats. Fontana assenyala que la brutal repressió establerta al voltant d'aquests moviments liberals lluny d'immobilitzar als liberals va servir per condemnar el règim davant del conjunt de la població civil.²¹⁵

²¹⁴ FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen*, Crítica, Barcelona, 1992, PS. 131-133.; J. M.; *Apunte histórico sobre los acontecimientos de Catalunya de 1817*, Collado, Madrid, 1820, PS. 5-15.

²¹⁵ FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen*, Crítica, Barcelona, 1992, PS. 135-136.

7. L'Església de l'Antic Règim

L'Església del segle XVIII estava ancorada en els seus privilegis i en les seves riqueses, els quals, bé que li donaven seguretat i benestar, li feien difícil d'acceptar els canvis ideològics i socials del seu temps, especialment a partir de la Revolució francesa. Conscients molts dels seus membres de la necessitat de reformar-la.²¹⁶

7.1 Nombre i distribució de la clerecia

A pesar d'haver perdut gairebé el 65% dels seus efectius des del començament del segle XVIII, l'estament eclesiàstic espanyol era molt nombrós, en torn als 150.000 individus²¹⁷. Segons el cens del 1768 representava, el 2'2% de la població, bé que amb tendència a disminuir. Aquesta minva es va veure accentuada per la guerra de la Independència i persistia l'any 1820, malgrat la forta aflluència d'aspirants a la vida religiosa que es féu notar després del restabliment de Ferran VII com a rei absolut el 1814.²¹⁸

Quant a convents, Canga Argüelles, en el seu *Diccionario de Hacienda*, va donar per al 1800 un total de 2.390 cases religioses d'ambdós sexes, habitades per 59.768 religiosos i 33.360 monges²¹⁹. El 1820, comptant només els convents i monestirs masculins, hi havia a Espanya 1.709 convents que reunien 25.254 religiosos ordenats in sacris.

A més a més, hi havia a Catalunya 1 arquebisbe i 7 bisbes, amb els corresponents capítols de canonges; 18 col·legiates, 22 abadies, un Gran Priorat (de l'ordre de Sant Joan de Jerusalem) i 16 comandes de l'ordre de Malta. Al territori català, al igual que a la resta d'Espanya, aquest nombrós personal eclesiàstic estava molt mal repartit, tant localment com en les seves funcions; són constants les queixes dels contemporanis per la manca de sacerdots destinats a les missions parroquials: només una sisena part del clergat tenia cura d'ànimes i, a excepció de Catalunya, faltaven rector a tot el regne espanyol. També la seva distribució era molt irregular. Al Principat català la situació no

²¹⁶ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 9.

²¹⁷ Segons les xifres recollides pel "Constitucional" del 15 de juny de 1821, núm. 166, d'un total de 148.242 individus eclesiàstics, 55.102, o sigui, més d'una tercera part serien llecs, novicis, acòlits, cantors, ermitants ...

²¹⁸ QUIN, *Memoirs*, p. 112.

²¹⁹ CANGA ARGÜELLES, *Diccionario de Hacienda*, article "Conventos", I, p. 295.

arribava als extrems espanyols, a pesar dels 24 convents de Barcelona i els 5 de Cervera, o bé els alts percentatges de clerecia que representaven per a Solsona els 52 membres de la catedral i els 4 convents, o la situació molt similar en què es trobava la Seu d'Urgell.²²⁰

7.2. Els béns de l'Església

La riquesa del clergat procedia de quatre fonts principals²²¹: les possessions territorials, els delmes, els drets eclesiàstics i les donacions. Pel que fa al primer punt cal assenyalar que a Catalunya de les 2.254 entitats de població, segons el cens de Floridablanca, 668 eren de senyoria eclesiàstica. En relació als delmes i primícies cal comentar que eren calculats en uns 700 milions de rals, però els drets adquirits per molts senyors laics sobre els delmes i les terces rals rebaixaven molt els ingressos dels eclesiàstics, a més cal afegir que calia descomptar la part que restava a mans dels arrendataris perquè generalment el cobrament dels delmes era arrendat. El que es fa encara més difícil de calcular es la suma que rebien els eclesiàstics per llurs funcions (misses, bateigs, funerals) i les quantitats recollides pels mendicants. D'altra banda s'ha d'indicar que les grans esglésies havien reunit al llarg del temps riquíssims objectes d'orfebreria on l'or, l'argent, les pedres precioses i el treball dels artistes havien estat acumulats i donaven una impressió de tresors inesgotables. A més s'ha de tenir present la part de les seves rendes que anaven a parar a mans de l'Estat en concepte d'impostos ja que la clerecia catalana pagava tots els impostos rals i tota la clerecia en general era subjecta als drets de mesada, mitja annata, casa excusada i subsidi; el rei detenia, de més a més, els beneficis vacants i el dret de despulla (dret als béns mobles) a la mort dels bisbes. Tant com mal conegudes ens són les rendes eclesiàstiques, estem certs de llur desigual distribució ja que al costat de les grandioses rendes de bisbes, canonges i dignitats, hi havia rectors i vicaris rurals veritablement pobres, que veien com fins i tot els delmes de llurs parròquies anaven a parar a mans estranyes, mentre que ells malvivien amb els drets d'estola. I entre els regulars, vora els grans monestirs de rendes abundants, els abats dels quals disposaven de carrossa i lacais, hi havia frares mendicants que s'havien de mantenir de les almoines que arreplegaven anat de poble en

²²⁰ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, PS. 10-11; i *Diario de Barcelona*, 23 d'abril de 1821, núm. 113.

²²¹ DESDEVIZES, *Espagne*, PS. 45-51 i 115-118; Canga Argüelles, *Diccionario*, "Clero".

poble. I no faltaven monestirs els abats dels quals feien vida de grans senyors, mentre que les rendes assignades als monjos eren molt limitades.²²²

D'altra banda, ja des del final del segle XVIII molts pagesos es negaren a pagar les servituds feudals o els censos. La guerra agreujà aquestes condicions perquè moltes terres foren arrasades o no pogueren ésser conreades; els edificis serviren sovint de caserna i molts restaren malmesos; els diners disponibles foren esmerçats a ajudar les comunitats disperses, a sostenir els guerrillers o a apaivagar la rapacitat dels francesos. Sobretot l'argent de les esglésies fou, d'una banda i l'altra, la finançadora de la guerra. A més cal afegir l'ajuda que reberen o es prengueren els guerrillers.²²³ En definitiva, l'Església espanyola, a l'adveniment del Trienni, era rica, les seves possessions eren importants, però proporcionava rendiments mínims, tancades com estaven en gran part sota dos capítols intocables: mans mortes i tresors de les esglésies.²²⁴

7.3. Les relacions amb Roma

De més a més, les rendes de l'Església espanyola havien de satisfer les apetències sempre creixents de les dues institucions de les quals aquella depenia: Madrid i Roma. Tant la regalista cort de Madrid, com l'avidesa dels curials romans, pretenien, cada una pel seu compte, disposar de les rendes eclesiàstiques d'Espanya. A Roma, el centre religiós del catolicisme, l'ambició i l'avarícia eren les passions dominants. Cada elecció papal centrava intrigues diplomàtiques, rivalitats polítiques, enemistats de grups²²⁵.

Les relacions entre Espanya i la Santa Seu es regularen durant la segona meitat del segle XVIII pel Concordat del 1753, signat per Benet XIV i Ferran VI a instàncies del ministre Carvajal. El concordat fou el triomf del regalisme espanyol. D'aquesta manera la cort de Madrid aconseguia de tenir a les seves mans l'Església espanyola i apartar Roma dels afers interns dels país. La influència romana a Espanya es basà en endavant en els ordes religiosos, especialment els jesuïtes, que per la mateixa raó es guanyaren l'animadversió dels polítics il·lustrats de Madrid, regalistes en la seva majoria, els quals no pararen fins a obtenir-ne l'exili i la posterior abolició. Fou un altre triomf de l'absolutisme total, polític i religiós dels monarques il·lustrats. Però, amb Concordat o

²²² FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, PS. 12-15; i DESDEVIZES, *Espagne*, p. 115.

²²³ VILLAPÀDIERNA, *Episcopado*, PS. 279-280.

²²⁴ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, pp. 15-16; i Desvedizes, *Espagne*, PS. 103-104.

²²⁵ SARRAILH, *España ilustrada*, p. 625.

sense, amb jesuïtes o sense, les sumes que sortien d'Espanya cap a Roma continuaven sent molt elevades. La Cort de Madrid desitjava de retenir aquesta sagnia d'or i allunyar encara més Roma de l'Església espanyola. L'intent màxim per a afliurar els llaços amb Roma el representà l'anomenat *cisma d'Urquijo*. Es tractava de resoldre els afers eclesiàstics sense sortir d'Espanya, o almenys sense treure'n diners ja que el cavall de batalla era la permissió que els bisbes resolguessin les reserves matrimonials; però tot de cop la qüestió assolí un matís polític: Napoleó assetjava Roma; la por d'un papa dominat per l'emperador acabaren de decidir el govern espanyol. Pel decret de 15 de setembre de 1799, la paternitat del qual fou atribuïda a Espiga i Gadea, hom manava a les autoritats eclesiàstiques que, *sede vacante*, es fessin càrrec de llurs antigues prerrogatives en matèria de dispenses; l'elecció i confirmació dels bisbes quedava encomanada al rei. L'episcopat espanyol, beneficiari teòric del decret, respongué fredament, àdhuc en els membres tinguts per *jansenistes*²²⁶: el decret amb prou feines tingué partidaris²²⁷ i es convertí en paper moll amb la ràpida elecció de Pius VII.²²⁸

7.4. La situació de la clerecia

L'estament eclesiàstic a la fi del segle XVIII i al començament del XIX es distingia pel seu nombre, les seves riqueses i la dolenta repartició d'uns i altres. Una gran part de la clerecia patia de dos defectes principals, manca de vocació i d'instrucció. Eren molts els eclesiàstics que accedien a l'estat religiós per aprofitar, cadascú al seu nivell les

²²⁶ No es tractava pas del jansenisme pròpiament tal, sinó d'un corrent posterior que, abandonades les idees dogmàtiques del primer jansenisme, aprofitava d'aquest el rigor i l'austeritat i, en xocar amb la cúria de Roma i amb els seus defensors, els jesuïtes, s'havia convertit en antijesuítica i episcopalista, atansant-se així al regalisme i, predicava el retorn a la simplicitat i a l'austeritat de la primitiva Església. Ja el 1668 el cardenal Aguirre distingia tres grups motejats de jansenistes: els qui sostenien les cinc proposicions condemnades per l'Església; els zelosos de la bona moral i de les regles severes de disciplina; i tots aquells qui per alguna raó s'oposaven als jesuïtes. Extret de: FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 19. També es pot consultar: CREYSSSENS, Lucien.: *Le Jansénisme: Considerations historiques préliminaires à sa notion*, "Analecta Gregoriana" 71, 1954, p. 7; APPOLIS, E.: *Les jansénistes espagnols*, Burdeus, 1966; MIGUÉLEZ, M.: *Jansenismo y regalismo en España*, Valladolid, 1895; ISIDORO de VILLAPADIERNA, *El jansenismo español y las Cortes de Cádiz*, "Analecta Gregoriana", 71, Roma, 1954, PS. 271-303; ARTOLA, M.: *Orígenes de la España Contemporánea*, pròleg, PS. 21-22; i HERR, *España XVIII*, cap. II.

²²⁷ Es mostraren molt favorables al decret d'Urquijo els arquebisbes de Burgos i Saragossa i els bisbes de Mallorca i Barcelona. Veure: BASILIO de RUBÍ, *Inter graviores*, p. 55 i 68.

²²⁸ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, pp. 16-19; OLAECHEA, *Relaciones hispano-romanas*, PS. 55, 63, 398 i 403; i SIERRA, L.: "La restitución de las reservas pontificias sobre impedimentos matrimoniales en la correspondencia Godoy-Azara", revista Hispania, XX, PS. 111-113.

quantioses rendes de l'Església. Deixant de banda els casos evidentment existents d'autèntica vocació religiosa, tots aquells qui estaven mancats dels mitjans materials necessaris per a dur a terme llurs ambicions, trobaven refugi en l'estat eclesiàstic. L'actuació parroquial era considerada només com a mal menor i restava a mans d'aquells qui per llurs coneixements intel·lectuals o llurs relacions familiars o personals no podien accedir a d'altres càrrecs; aquest clergat parroquial inculte, mal considerat i mal pagat, sovint tarat per la seva inclinació al vi, al joc o a les dones, atenia més o menys bé les necessitats espirituals dels feligresos. Però la majoria dels eclesiàstics i de les rendes eren repartits entre els monestirs i els convents, capítols, canòniques i beneficis (tenien molt poques obligacions, equiparables a les seves rendes). Pel que fa als convents cal comentar que mentre que els abats vivien rodejats de luxe (tal i com ho va expressar la sàtira del P. Alvarado *El Filósofo Rancio*). Quants als llecs, la majoria dels quals havien entrat al convent per fugir d'unes condicions de vida més precàries, eren molt sovint motiu de preocupació dels superiors per llur poc amor al treball i a la vida religiosa. En general es pot afirmar que la instrucció del clergat era molt deficitària.²²⁹

7.5. La participació de la clerecia en la Guerra del Francès

La defensa del Tron i de l'Altar fou unànime. La clerecia s'abocà a la lluita amb totes les seves armes. A tots els nivells els membres d'ambdós clergats animaren la lluita contra el francès, alhora invasor, revolucionari i irreligiós. A mesura que hom va baixant en l'escala social del clergat augmenta l'ardor i el despreniment dels eclesiàstics: el rector d'Alcarràs i el de Bell-lloc van donar més que la majoria de canonges de Lleida; l'Església en conjunt es va convertir en la finançadora de la guerra perquè va deixar diners i argent. A les diverses juntes sempre van abundar els eclesiàstics (cal destacar a l'ardiaca Espiga, el futur arquebisbe Creus i el bisbe de Lleida Gerònim Maria de Torres). Al mateix temps, el clergat va ser als llocs de perill aconsellant, sovint de missatger, prenent el fusell o dirigint la guerrilla. Contra aquesta empenta vibrant el nom dels pocs eclesiàstics afrancesats amb prou feines compten:

²²⁹ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, PS. 19-21.

alguns intel·lectuals, però amb poc arrelament popular, com Félix Amat o el canonge Llorente.²³⁰

7.6. Les Corts de Cadis i els eclesiàstics

Tot i què la convocatòria de Corts va ser rebuda amb complaença perquè l'anunci d'una reunió de Cort, encarregades alhora de la direcció de la lluita contra la invasió i l'endegament del país, era vista com a necessària i convenient, la major part de la clerecia espanyola reaccionà desfavorablement quan les Corts van obligar a renunciar a algunes prerrogatives i implantaren reformes que deixaven endevinar novetats que podien semblar infiltracions del costat francès i, portades a terme prescindint de Roma, podien ésser o semblar anticanòniques i, com a tals en tot cas foren presentades per llurs detractors.²³¹

Els eclesiàstics consultats van pensar en les antigues Corts per estaments, però ampliant la representació de l'estament popular. Al mateix temps, hom va insistir en la necessitat de convocar concilis diocesans, provincials i nacionals per a la reforma de la disciplina i l'organització eclesiàstiques (bisbe de Conca i els Capítols de Lleida, Tortosa i Ciudad Rodrigo). Els punts principals que hauria d'abraçar aquesta reforma eren: la Inquisició, la repartició de les rendes eclesiàstiques, la reforma o extinció de patronats, vicaries castrenses i furs eclesiàstics i, sobretot la reforma de l'estament regular. Al costat d'aquests informes que mostren esperits oberts n'hi va haver d'altres que es van queixar de les contribucions de guerra imposades al clergat i també van demanar la intangibilitat dels béns eclesiàstics o de la Inquisició.²³²

En general bona part de la clerecia espanyola²³³ es va oposar virulentament als partidaris de les noves doctrines. L'estament eclesiàstic es va escindir en dos nuclis contraposats a Cadis²³⁴: d'una banda, Muñoz Toreno, Gallego, Oliveros, Martínez Marina, Espiga, Villanueva, Ruiz de Fadrín ... partidaris d'una reforma més o menys radical; enfront d'ells Quevedo, Inguanzo, Ostolaza, Simón López, Creus, Riesco ...

²³⁰ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 24; i DESDEVIZES, *Junta*, PS. 20-54, 154-159 i 169-175.

²³¹ ARTOLA, M.: *Orígenes de la España Contemporánea*, II, PS. 228-231.

²³² FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 25.

²³³ Una tercera part dels diputats de la primera assemblea gaditana eren eclesiàstics i cinc d'ells bisbes.

²³⁴ SOLÍS, *El Cádiz de las Cortes*, PS. 296-363; VILLAPADIERNA, *Episcopado*; MENÉNDEZ PELAYO, M.: *Historia de los heterodoxos españoles*, VI-VII; TORENO, *Historia*; VÉLEZ, *Apología del Altar y el Tron*; i HERRERO, *Pensamiento reaccionario*, PS. 259-363.

defensors a ultrança de l'ordre existent. Foren, en efecte, principalment eclesiàstics els qui defensaren l'Antic Règim en les discussions sobre la sobirania nacional, la llibertat d'impremta, l'abolició de les senyories, el vot de Santiago, la supressió de la Inquisició o l'anunci de la reforma de regulars. A la postura reaccionària de part de la clerecia cal afegir la negativa del bisbe d'Orense a jurar la Constitució, la lluita entorn del *Diccionario Crítico Burlesco* de Bartolomé José Gallardo i l'actuació de l'espècie d'anticorts que formaven els bisbes refugiats a Mallorca²³⁵, dedicats a protestar obertament per la política religiosa de les Corts i a fer una oberta apologia de l'Antic Règim. Tot això va provocar que només dos bisbes, el de Mallorca (Bernat Nadal i Crespi) i el de Canàries²³⁶ (Manuel Verdugo), felicitesin les corts per la implantació del sistema constitucional, mentre que la majoria de bisbe i capítols, en especial els de la meitat nord d'Espanya demanaren el restabliment de la Inquisició i s'oposaren que el decret de dissolució fos llegit a les esglésies.

7.7. La Restauració

La clerecia conservadora, derrotada a les Corts, posà totes les seves esperances en la tornada de Ferran VII i s'ocupà a preparar el retorn de l'Antic Règim.²³⁷ El rei va actuar des del primer moment amb un gran menyspreu envers la regència que li havia conservat el tron. Arribat a València, la representació dels *Perses*, favorable al retorn a l'absolutisme reial i les espases d'Elío i d'Eguía, permeteren al rei de declarar “nulos y de ningún valor ni efecto, ahora ni en tiempo alguno, como si no hubiesen pasado jamás tales actos”, tota l'obra de les Corts i de la regència. La major part dels eclesiàstics van rebre joiosament la nova del retorn a l'antic sistema²³⁸ i, molts cregueren que calia lligar

²³⁵ Romualdo Mon y Velarde, arquebisbe de Tarragona; Gerònim Maria de Torres, bisbe de Lleida; Antonio José Salinas, de Tortosa; Pablo de Azara, de Barcelona; Francisco de la Dueña y Cisneros, d'Urgell; Blas Alvarez, de Terol; Veremundo Arias Tejeiro, de Pamplona i José Ximénez, de Cartagena. Per a la situació a Mallorca, reducte absolutista durant la guerra, vegeu: OLIVER, *Mallorca*.

²³⁶ El de Canàries, juntament amb el de Barbastre (Abad y Lasierra) i altres nou eclesiàstics manifestaren a les Corts llur alegria per l'abolició de la Inquisició.

²³⁷ CUENCA, *Iglesia y Estado*, p. 412.

²³⁸ “En los instantes mismos del mayor de los peligros aparece como milagrosamente en medio de su pueblo fiel nuestro deseado Rey y amado Soberano y con él la paz, la tranquilidad y el gozo de todos sus buenos vasallos” (ARIAS TEJEIRO, Carta Pastoral de 1814, citat per Cuenca, *Arias Tejeiro*). Com diu VILLAPADIERNA, *Episcopado*, p. 335: “La Iglesia no vió prueba alguna convincente de la bondad y el progreso del sistema liberal y siguió aferrada al absolutismo político de un rey que llevaba el título de Majestad Católica, a la ideología de una monarquía de derecho divino y a la firme ceencia de la salvación del Altar por la proclamación de la legitimidad absoluta”.

definitivament la sort de l'Església a la de la monarquia absoluta, comproment així el seu futur desenvolupament.²³⁹

La destrucció dels símbols constitucionals fou festa grossa per a molts clergues. Per exemple, el P. Strauch, futur bisbe de Vic, es féu cèlebre a Mallorca per la seva actuació en la destrucció de la làpida de la Constitució. A més hi hagué eclesiàstics que no dubtaren a lligar-se a les accions més odioses de la restauració ferrandista: el P. Alvarado (el *Filósofo Rancio*), acusant els liberals des del seu periòdic *Atalaya de la Mancha*, de preparar un pla revolucionari i republicà, donà peu a la detenció dels diputats, contra els quals declararen alguns eclesiàstics que s'havien assegut amb ells a les Corts, com Inguanzo, Ros Medrano i Ostolza. Al mateix temps la Inquisició esdevenia gairebé exclusivament un instrument de repressió política: d'una banda, incloïa entre els llibres prohibits la Constitució i el Diari de Corts; d'altra banda, obria un expedient per heretgia als presos polítics.²⁴⁰

La fidelitat de l'Església a l'Antic Règim i la por a qualsevol canvi es posaren ben de manifest en la consulta feta el 1816 sobre la conveniència de concedir una amnistia, sobre un total de 53 bisbes: Quadre 33.

Número	Postura	%
17	S'hi mostraren completament contraris	32
9	Pensaren que es podien concedir alguns indults	17
17	Eren partidaris d'una amnistia amb limitacions	32
5	Demànaren que les limitacions fossin mínimes	9'5
5	Acceptaven una amnistia total	9'5

Font: Elaboració pròpia a partir de: PINTOS VEITES, *Fernando VII*, p. 201.

En conjunt la positura dels bisbes era bastant més intransigent que no pas la dels capitans generals. Dels bisbes catalans, els de Barcelona, Vic, Girona, Tarragona i Solsona es mostraren partidaris de l'amnistia amb restriccions, que el de Girona aclareix que havien d'ésser abundants; el d'Urgell perdonaria els liberals, però no als afrancesats, mentre que el de Tortosa era contrari a tota amnistia.

²³⁹ “Se puede deducir ... como la restauración religiosa debería desembocar también en una restauración del respeto sacro sentido por los antepasados hacia la Monarquía. Como la conquista espiritual de las almas debería ir acompañada, para ser perdurable y armónica, de una conquista política. Tal era, según el Obispo pamplonica, el deseo de la Providencia, que encontraba su más perfecta expresión en el ordenamiento social que la guerra había convulsionado” a CUENCA, *Arias Tejeiro*, p. 348.

²⁴⁰ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 28.

7.8. Els nous bisbes

L'aliança de l'Altar i el Tron fou segellada amb la creació d'una promoció de bisbes, escollits entre els homes més addictes. La importància d'aquests nomenaments és màxima per l'actuació de la majoria d'ells enfront del sistema constitucional durant el Trienni Liberal i la primera guerra carlina. A destacar el nomenament de Juan Miguel Pérez González a Girona; Simón Antonio de Rentería y Reyes a Lleida; Francisco Javier Cienfuegos y Jovellanos a Cadis; i Pedro González Vallejo a Mallorca, tots a l'any 1819.²⁴¹

7.9. L'Església durant el sexenni absolutista

Va tenir dos greus problemes, d'una banda les pèrdues materials i per l'altre les morals. Pel que fa al primer àmbit cal assenyalar que a pesar de la recuperació de tots els antics privilegis i de la protecció reial, l'Església es trobà molt afectada, materialment i moralment, pels anys de la guerra. Els diners i l'argent de les corporacions religioses finançaren en gran mesura les despeses de la guerra, a més els convents serviren de caserna i, a vegades de baluard, motiu pel qual van patir devastacions, incendis i destruccions.²⁴²

D'altra banda, durant la guerra poques corporacions religioses pogueren fruit de llurs rendes; i tampoc no fou fàcil de recuperar-les després del 1814: moltes havien estat recollides pels francesos o pels guerrillers i, de més a més, eren exigides damunt una pagesia encara més arruïnada que els convents. Els seculars, les pèrdues dels quals semblen menors, es trobaren el 1814 amb augments impositius, mesura obligada davant la misèria general del país, però mal rebuda. Cal afegir la disminució del nombre d'eclesiàstics, sobretot de regulars, que comportà la guerra. Les morts violentes, la declarada enemistat dels francesos envers els regulars, les inclemències i els sobresalts

²⁴¹ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 30.

²⁴² Segons el P. Aragonés, la situació dels convents de franciscans de Catalunya el 1814 era el següent: "Figueras, desmantelado; luego el de Gerona, desolado; el de Jesús extramuros de Barcelona, arrasado; los de dentro de la misma ciudad, en poder de los enemigos todavía, y medio demolidos; el de Villafranca muy malparado; el de Tarragona, hecho un montón de ruinas; los de Montblanch y S. Salvio presentaban aun desde lejos, los estragos de sus respectivos incendios". ARAGONÉS, *Frayles Franciscos*, XV, p. 33.

de la lluita, que obligaren els religiosos a deixar els convents i sovint fugir precipitadament.²⁴³

Més important que el descens del nombre de religiosos i les pèrdues materials sofertes, fou el descens moral provocat per la guerra. El canvi de vida que la lluita imposà als religiosos féu que molts d'ells es neguessin a tornar als convents ja que desitjaven considerar-se secularitzats, malgrat una reial ordre del 16 de març de 1816 que obligava a tornar al claustre els religiosos que no ho haguessin fet encara. Molts religiosos acudiren directament a Roma i obtenien, mitjançant diners, llur secularització; foren els anomenats “clergues romans”. Els que tornaren al claustre no sempre es readaptaren a la vida antiga. Respecte als seculars, el pitjor mal fou segurament la simonia i la sol·licitació i acumulació de rendes eclesiàstiques per a compensar els mèrits de guerra o d'anticonsitucionalisme, fins al punt que el mateix 1814 el ministeri de Gràcia i Justícia hagué de publicar una circular en la qual manava sortir de Madrid i tornar a llurs residències tots els prebendats i beneficiats que romanien a la Cort sol·licitant de canviar llurs càrrecs per altres de més ben remunerats.²⁴⁴

En definitiva, aquest era l'estat de l'Església espanyola i catalana a l'adveniment del Trienni Liberal: fortament adherida al tron absolut, però afeblida pels estralls de la guerra en els seus béns i en els seus homes i amb una absoluta negativa a reconsiderar la seva situació, els seus privilegis i els seus deures dins la societat i el temps que li tocava de viure.²⁴⁵

7.10. L'antiliberalisme eclesiàstic a la primera restauració absolutista (1814-1820)

L'Església amb el retorn de Ferran VII va tendir a reconstruir l'imaginari col·lectiu i els valors propis de l'Antic Règim. Durant la Guerra del Francès l'organisme eclesiàstic no va actuar d'una forma monolítica com un bloc perquè va estar clarament dividida en diferents sectors ideològics. Un grup de diputats eclesiàstics de tendència liberal, com Muñoz-Toreno (el més significatiu), van ser els que van impulsar les reformes i les

²⁴³ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 31.

²⁴⁴ Anys més tard, els liberals recordaven amb acrement aquells fets: “como sabandijas hambrientas se agolparon a pretender canongías todos los chorizantes montaraces y estúpidos que mas se habian distinguido en su odio a la Constitución; se dijo que en un solo año se habian provisto cerca de 19.000 plazas, acumulándose muchas de ellas en un solo individuo ... Ostolaza reunia tantos ingresos anuales com el mas rico propietario y el canónigo obrero de la Catedral de Toledo D. Diego de Arce y Torre gozaba de 21 prebendas”, *Indicador*, 28 d'octubre de 1822, núm. 261.

²⁴⁵ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 33.

idees més avançades, entre elles les de la sobirania nacional; mentre que altres diputats (com Creus, Dou, Estolaza o Iguanzo) es van convertir en grans defensors de l'absolutisme i del pensament antiliberal. Finalment, cal apuntar, que hi va haver un tercer grup, no tan minoritari com s'havia cregut, va ser el dels clergues afrancesats que van mantenir postures reformistes i van donar el seu suport al govern de Josep I, com els bisbes Arce, Santander i Amat.²⁴⁶

Des del mateix moment que va acabar el conflicte bèl·lic contra l'exèrcit francès l'Església com a institució va intentar per tots els mitjans obstaculitzar l'obra del primer liberalisme, però va mostrar al mateix temps per la seva debilitat interna la seva capacitat per a imposar les seves pròpies mires polítiques. En els últims anys de les Corts, sobretot a partir de 1813, el clergat es va constituir en el bloc adversari als dirigents civils. Els eclesiàstics es van sentir amenaçats en gran mesura pels abusos de la llibertat i per les mateixes reformes introduïdes (desamortització, reforma de les ordres regulars, abolició de la Inquisició, etc.)²⁴⁷. L'Església espanyola es va sentir víctima no només del règim napoleònic sinó també del sistema liberal instaurat a Cadis.²⁴⁸

Durant la guerra de la Independència l'Església va participar àmpliament en la forja del mite absolutista del "desitjat" Ferran i també en la repressió del liberalisme posterior al seu retorn l'any 1814.²⁴⁹ Amb la Restauració, Església i Monarquia van mantenir uns objectius complementaris: l'Església la recuperació dels privilegis suprimits per les Corts i, la Monarquia el suport de l'absolutisme des de la religió. No s'ha d'oblidar que després del 1815, els govern europeus, en la seva majoria reaccionaris o conservadors, van comprendre que necessitaven la religió per a mantenir l'ordre tradicional.²⁵⁰

En aquest període, de 1814 a 1820, l'Església espanyola es va veure reforçada pel nomenament de bisbes a les seues vacants en la seva majoria de clara tendència absolutista²⁵¹. Entre ells hi ha que anomenar, a més del frare caputxi Rafael de Vélez

²⁴⁶ MOLINER de PRADA, A.: "El antiliberalismo eclesiástico en la primera restauración absolutista (1814-1820)", a *Hispania Nova*, número 3, 2003.

²⁴⁷ LA PARRA, E.: "Oposición constante y sistemática: la iglesia católica y el poder civil en el inicio de la Revolución liberal en España", a *El primer liberalismo. España y Europa, una perspectiva comparada*, Biblioteca Valenciana, Valencia, 2003, PS. 142, 153 i 154.

²⁴⁸ REVUELTA, M.: *Política religiosa de los liberales en el siglo XIX*, Madrid, 1973, p. 3.

²⁴⁹ MOLINER de PRADA, A.: "La elaboración del mito absolutista del "Deseado" Fernando", en Homenaje al profesor Josep Fontana.

²⁵⁰ PÉREZ, J.: "Religión y sociedad", a *Religión y sociedad en España (siglos XIX y XX)*. Actes reunides i presentades per Paul Aubert, Casa de Velázquez, Madrid, 2002, p. 3.

²⁵¹ En torn a 1820 uns 50 bisbes (el 80% a Espanya) i 27 (el 71% a les Colònies) havien estat escollits per Ferran VII durant la Restauració. Tots ells eren de tendència absolutista i, van ser promoguts a l'episcopat

(destacat panegirista antiliberal) que va ser designat bisbe de Ceuta i després arquebisbe de Burgos, als diputats eclesiàstics a les Corts de Cadis Inguanzo, Ros, Cañedo, Creus i López. Del mateix mode van ser ascendits per la seva oposició a la política liberal Arias Teixeira de Pamplona a l'arquebisbat de València, Alvarez de la Palma de Terol a l'arquebisbat de Granada, Dueña i Cisneros de la Seu d'Urgell a Segorb i, Mon i Velarde de Tarragona a Sevilla. També van ser recompensats els que van signar el Manifest dels perses, com Roda, Ceruelo i Castellón, bisbes de Lleó, Oviedo i Tarazona, respectivament.²⁵²

En aquest rearmament ideològic a favor de l'absolutisme els bisbes van jugar un paper principal a través de les seves pastorals i també nombrosos eclesiàstics a través dels seus sermons i dels diversos opuscles i follets publicats, que contenien alabances desmesurades a favor del rei i dures condemnes a les Corts gaditanes i als principis de la Revolució francesa. El pensament "servil" va elaborar en aquests anys la utopia d'un poder reial recolzat pel religiós i en oposició total a les reformes polítiques d'inspiració francesa.²⁵³

La intransigència del clergat va ser encara major a partir de 1814 que en el període de les Corts gaditanes, no tant de tendència anticonstitucional (que lo era) sinó conservadora, en defensa dels seus privilegis, bens i immunitats. A diferència d'altres nacions europees que imitaren a Napoleó, a Espanya no es va establir una nova planta econòmica i administrativa per a l'Església sobre la base d'un nou concordat amb el Papa Pius VII.²⁵⁴

Amb la Restauració va tornar a establir-se la Inquisició pel decret del 21 de juliol de 1814, institució que va col·laborar en l'eliminació dels enemics polítics tan liberals com afrancesats i en la persecució de les doctrines polítiques contràries a l'absolutisme. L'edicta de 22 de juliol de 1815 condemnava els escrits contraris a la religió i l'Estat, gairebé 200 títols van ser prohibit, entre ells la *Teoría de las Cortes* de Francisco Martínez Marina. Per la reial cèdula de 29 de maig de 1815 els jesuïtes van ser

com a premi a la seva fidelitat a la monarquia i repulsa a les noves idees liberals. Cf. TERUEL, M.: *Obispos liberales. La utopía de un proyecto (1820-1823)*, Lleida, 1996, p. 51. Rodríguez López-Brea va assenyalar alguns matisos a la seva obra del pare Rafael de Vélez (*Preservando la religión, 1812*) més que el seu anticonstitucionalisme havia que veure el seu antiliberalisme furibund. Cf. "¿Fue anticonstitucional el clero español? Un tópico a debate", a Pasado y memoria. Revista de Historia Contemporánea, n. 1 (2002), PS. 238-239.

²⁵² REVUELTA, M.: *Política religiosa de los liberales*, op. Cit. PS. 16-18; MARTÍ GILABERT, F.: *Iglesia y Estado en el reinado de Fernando VII*, Pamplona, 1994, p. 26.

²⁵³ ELORZA, A.: i LÓPEZ, C.: "La iglesia española ante la crisis del Antiguo Régimen (1808-1833)", a *Historia de la Iglesia de España*, vol. 5, Madrid, 1979, p. 71.

²⁵⁴ REVUELTA, M.: *Política religiosa de los liberales en el siglo XIX*, Madrid, 1973, p. 71.

restablerts a Espanya per a la defensa de la veritat catòlica. D'aquesta manera la Monarquia va treure més partit del suport moral i doctrinal que li va donar el clergat que de les contribucions exigides, com els delmes, que reportaven a l'erari les tercies, l'escussat i el novè.²⁵⁵

Així doncs, es va generar una trama conspirativa que va fer inviable la supervivència de la Constitució a la mateixa vegada que el clergat va manipular al poble a través del púlpit ja que van complir l'ordre de 18 de juliol de 1815, la qual els recomanava als oradors en les seves prediques dedicar més temps a formar "opinions i partits" més que a explicar l'evangeli.²⁵⁶

Com a conclusió general es pot afirmar que els bisbes i eclesiàstics van dirigir la seva actuació durant la primera Restauració a fortificar el poder reial mitjançant un procés de sacralització de la figura de Ferran VII, com mai s'havia realitzat anteriorment. Tron i Altar es necessitaven i es complementaven. El monarca va retornar els privilegis a l'Església mentre que la Religió es va utilitzar com un instrument de poder per apuntalar el sistema. Després dels desastres d'una guerra que va durar sis anys i havia produït una relaxació dels costums, l'Església es va sentir obligada a moralitzar la societat i les institucions.

L'imaginari col·lectiu va tornar a ser una altra vegada el propi de l'Antic Règim: una societat fortament jerarquizada i tancada en la que la religió tenia una funció legitimadora, atribuint a casa esdeveniment un significat sagrat. En aquest context l'Església va desenvolupar un complet programa d'acció política per així reforçar les institucions, les lleis, els privilegis i, sobretot, l'aparell ideològic, trencats per l'obra de les Corts de Cadis.²⁵⁷

Reprimit el pensament liberal mitjançant les lleis introduïdes l'any 1814, l'Església va tenir el monopoli ideològic, el control del pensament i de les costums i, la capacitat de transmissió de les idees contràries als principis de la Il·lustració i del liberalisme. Era el moment de l'enfrontament ideològic i de la reconstrucció dels valors de l'Antic Règim. Els eclesiàstics van defensar una visió pessimista de la naturalesa humana i providencialista de la història, en la qual quedava reduït el nivell d'autonomia humana a un paper insignificant. En definitiva, de la naturalesa humana no deriven uns drets fonamentals, com la igualtat i la llibertat. Tampoc cabia cap pacte social per a

²⁵⁵ Op. Cit. PS. 11-12.

²⁵⁶ Colección de las Reales Cédulas, Decretos y Ordenes de su Majestad el Señor Don Fernando VII, Barcelona, vol. IV, pp. 65-68.

²⁵⁷ PORTERO, J. A.: *Púlpito e ideología en la España del siglo XIX*, Saragossa, 1978.

garantitzar l'ordre ja que la societat era una creació directa de Déu. El pensament reaccionari va denunciar que la doctrina del pacte voluntari entre els homes portava al seu interior la comissió de múltiples excessos. La sobirania de la nació era impracticable i conduïa a l'anarquia. L'instint de sociabilitat era donat per naturalesa i l'autoritat era posada per Déu, per tant, era sobirana.

8.0. El poder municipal a Lleida: 1814-1820

8.1. El sistema administratiu municipal liberal ideat per la Constitució de Cadis

El model administratiu municipal liberal va elaborar-se en les Corts de Cadis entre els anys 1812 i 1813. Conèixer-lo ens serà molt útil per entendre millor el funcionament de l'Ajuntament de Lleida al llarg del Trienni, i també per copsar les similituds i les diferències que conté amb l'aparell absolutista.

L'obra de les Corts de Cadis va significar la ruptura de les llei feudals en el territori espanyol. Agafant els principis liberals propis de la il·lustració francesa i del constitucionalisme anglès, els liberals van realitzar una autèntica revolució jurídica amb l'objectiu de trencar amb l'Antic Règim.

Una preocupació bàsica de les Corts gaditanes va ser la millora de l'administració de tot el territori espanyol. L'any 1813 van publicar una "Instrucció pel govern econòmic-polític de les províncies". Aquest document va ser molt important perquè va establir les normatives bàsiques del poder local mentre que el govern liberal va restar al capdavant del poder central.²⁵⁸

El Capítol I va tractar les obligacions dels ajuntaments: Estaven al seu càrrec la policia de salubritat i la de comoditat. La seva funció era la de netejar els carrers i els edificis públics (els mercats, l'Ajuntament, l'hospital o les presons), a part de vigilar la qualitat dels aliments, del cementiri o de les aigües (sobretot les estancades). A més a més els ajuntaments havien de crear una Junta de Sanitat (formada pel Batlle, el mossèn més antic i un regidor), que estaria encarregada de vetllar per la salut general i de comunicar qualsevol epidèmia. L'ajuntament també hauria de vigilar els camins rurals i realitzar el seu manteniment; havia de donar diners per l'hospital i les cases de beneficència; havia d'administrar el fons dels Propis i Arbitris (pagaven entre d'altres coses les obres públiques); i finalment, havien de preocupar-se de les escoles públiques de primeres lletres (estaven sufragades del fons del comú).²⁵⁹

El Capítol II va anar dedicat a la Diputació provincial: En aquest apartat es va establir que havien de fer la funció dels ajuntaments en els nuclis on no hi hagués. D'altra banda, segons l'article 335 havien d'elaborar una relació exacta dels individus que hi

²⁵⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 18. Instrucció pel govern econòmic-polític de les províncies. Cadis, 19 de juliol de 1813.

²⁵⁹ Op. Cit.

havia en cada nucli per tal d'establir un municipi si passava de 1000 ànimes, o menys, però, pel seu pes històric o estratègic era necessari. També s'havia d'encarregar d'establir mitjançant l'Intendent el repartiment del cup que havia de pagar cada poble. Dintre de les seves funcions varen destacar les de vetllar per la bona inversió dels fons de Propis i Arbitris dels pobles, examinant els seus comptes; les de treballar amb l'objectiu de garantir la conservació de les obres públiques i dels establiments de beneficència, a més a més de promoure la construcció de noves cases i la reparació de les existents; les d'intervenir per ajudar monetàriament a una població afectada per una epidèmia o una malaltia contagiosa; les de fer complir l'establiment de les escoles de primeres lletres (la funció primària era de l'Ajuntament, la Diputació cobria un possible buit); i les de fomentar l'agricultura, la indústria i el comerç.²⁶⁰

Per últim, al Capítol III es va analitzar la figura del Cap Polític: Segons l'article 324 de la Constitució el Cap Polític Superior s'havia de situar al capdavant de cada província (l'article 11 formula la divisió del territori en províncies) i seria nomenat pel Rei. Les seves funcions eren les de vetllar per la tranquil·litat pública, l'ordre, la seguretat de les persones i dels bens dels seus habitants. També de l'execució de les lleis i de les ordres del Govern. A més a més serien els responsables dels abusos d'autoritat. En situacions d'emergència per un atac militar podrien assumir el poder polític i el militar. Tenien el poder judicial, el d'imposar multes o el de detenir als delinqüents. Controlaven les eleccions per tal de garantir la seva transparència; i eren els que expedien els passaports exteriors (per exemple, vàlids per anar a França), i ells i els batlles havien d'elaborar els interiors (aquests gratuïtament). Finalment, xifren el seu sou, entre els 50.000 i els 100.000 rals anuals, però, mentre que hi haguessin les penúries econòmiques que assolaven aquests moments no podrien cobrar més de 40.000, assenyalant que l'Intendent en cas de malaltia del Cap Polític o vacant hauria de realitzar les seves funcions.²⁶¹

²⁶⁰ Op. Cit.

²⁶¹ Op. Cit.

8.2. El paper dels Batlles de barri

L'obra de Juan de Bassecourt²⁶² escrita en Lleida el 20 de novembre de l'any 1795, la qual va reimprimir-se l'any 1815 (el que ens faria pensar que es va utilitzar de nou en la primera restauració absolutista), ens permet conèixer millor l'estructuració urbanística de la ciutat, la seva divisió en barris (concretament en 12) i també com s'organitzava la seva administració entorn d'aquests barris.

Al capítol primer indicava que Lleida hauria de considerar-se com una caserna militar, sota el comandament del Batlle Major, qui com a Jutge i cap del mateix tindria la responsabilitat d'obtenir la tranquil·litat necessària i perseguir els delictes que es cometessin en aquesta ciutat. A més a més tenia jurisdicció acumulativa o preventiva, o sigui, acumulava el poder administratiu, judicial i policíac en les seves mans.

Al capítol segon assenyalava els criteris que s'haurien de seguir per tal de dividir el nucli urbà en barris. Segons l'extensió, el número d'habitatges i les illes de cases. Aquests eren els eixos bàsics que marcarien la divisió en districtes en el qual cada batlle de barri tindria la seva jurisdicció.

Al capítol tercer manifestava que eren molt freqüents els robatoris a l'horta de Lleida, per això, la jurisdicció d'aquests batlles de barri no solament restava reduïda al seu barri, ja que els lladres s'amagaven a les estacions a on els pagesos no vivien. Per tant, se'ls va concedir a tots una jurisdicció preventiva en tota l'horta de Lleida.

A continuació, ja dintre del capítol quart, l'autor argumenta que l'elecció dels batlles de barri s'havia d'efectuar anualment sota l'organització i el control de la Paeria. Es realitzava des de l'1 de desembre fins al nadal, a fi que els electes l'1 de gener, després de la cerimònia de jurament, prenguessin possessió dels seus càrrecs. Comptava amb l'assistència del Corregidor i del Batlle Major, en teoria (en la pràctica no, com avui en dia), escollien al més qualificat, d'acord amb l'observació dels veïns de cada barri, vigilant la seva integritat.

Al capítol cinquè Bassecourt escriví que per identificar als batlles de barri davant de la resta de la població i que cap persona pogués al·legar ignorància o dubtar de les seves

²⁶² JUAN de BASSECOURT, *Instrucción que deberán observar los alcaldes de barrio de la ciudad de Lérida: según orden del Excelentísimo Sr. General del Ejército, y Principado de Cataluña para el arreglo de las obligaciones y facultades a que deben ceñirse sus oficios*. Lérida: por Buenaventura Coromines y Rosa Escuder. 8 pàgines. Alcaldes-Lleida-Reglamentos. 1815. I.E.I. Fons Antic, Llegat Areny.

facultats, hauran d'utilitzar una insígnia. Era un bastó de vara i mitja d'alt, amb puny d'ivori, pagat pel fons de Propis i Arbitris de La Paeria.

Al següent capítol, el sisè, l'autor comentava que l'Ajuntament havia de donar a cada batlle de barri una descripció clara de les illes de cases de la seva demarcació que tenia assignada.

Al setè, es reflecteix que el batlle de barri en aquesta zona adjudicada, havia de matricular (censar) a tots els veïns que visquessin, anotant el seu nom, l'estat civil, el lloc de treball o ofici, el nombre de fills, i els servents que tenien. Per facilitar aquest registre s'havia de realitzar seguint la numeració de les cases i el nombre de famílies que viuen en cada planta.

Al vuitè, es va assenyalar que també havien de portar a terme un registre exhaustiu de les posades i dels hostals. Tant els públics com els secrets. També dels que treballaven a dintre com dels que només eren clients. A més a més l'encarregat del parador havia de notificar als batlles de barri les sortides dels seus clients. L'objectiu era clar, s'havia de controlar als forasters.

Al capítol novè, Bassecourt comunicava que els batlles de barri havien de visitar freqüentment aquests hostals. Denunciant qualsevol irregularitat (per exemple, eren habituals els abusos respecte als clients perquè cobraven molt o no els tractaven correctament) al Batlle Major ja que era el jutge cap.

Al desè expressava que s'havien de vigilar molt les tavernes i les cases de jocs perquè eren llocs proclius a la proliferació de diversos delictes (sobretot als robatoris i a les baralles).

A l'onzè, es va inserir que tots aquests registres els havien d'apuntar en un quadern mestre. Aquest s'hauria de donar al Batlle Major cada any (a través d'aquests quaderns ell realitzaria el seu propi llibre mestre en el qual analitzaria tots els barris). Havia d'estar rubricat per l'Escrivà del Crim (el capítol dotzè autoritzava als batlles de barri a utilitzar els serveis dels escrivans rals).

Pel que fa també a les tasques de tipus policíac, el capítol tretzè, indicava que si sota la seva vigilància s'observava uns delinqüents *in fraganti* el Batlle de barri els hauria d'arrestar i ficar-los en la presó. A continuació hauria de cridar a l'escrivà perquè donés fe de l'acció i prengués nota als testimonis. Tota aquesta informació passaria després a mans del Batlle Major. Per facilitar la seva tasca, els batlles de barri si necessitaven ajuda podien cridar als algutzils i a la tropa d'auxili.

El capítol catorzè tractava sobre l'obligació que tenien de vigilar als veïns per tal que aquests compleixin amb els vans de la policia. Sobretot els que anaven destinat a garantir la neteja dels carrers i de les places (en el capítol setzè va establir que haurien de tenir cura del bon funcionament i la neteja de les fonts i dels empedrats dels carrers). Exigint el cobrament de les multes que es trobaven fixades en les ordenances i donant ràpidament els diners a l'Ajuntament.

Continuant amb el relat de les seves funcions, el capítol quinzè, comentava que també havien de vigilar i de visitar les botigues i les oficines públiques amb la finalitat de controlar els pesos i les mesures. A més a més d'observar els preus per tal d'evitar els múltiples excessos.

Aquests antics policies local, segons el capítol dissetè, havien de fer un llistat de tots els rodamóns, els mandrosos i els nens abandonats o orfes. Els havien de vigilar i atendre. També havien de notificar-ho al Batlle Major, ja que era la persona autoritzada per decidir el seu destí.

En estreta relació cal inserir el capítol divuitè, en el qual l'autor va comentar que la fertilitat d'aquesta horta generava un fort pol d'atracció per moltes famílies sense recursos econòmics. Aquestes es dirigien a la ciutat de Lleida fugint de la misèria, i en els primers moments, per menjar es dedicaven a la mendicitat o a la rapinya (sobretot a través de robatoris en els camps de cultius). També havien de notificar aquests casos al Batlle Major. En el següent capítol, el dinovè, va assegurar que als "ganduls" se'ls havia d'enviar a la Reial Sala del Crim. Era un organisme que aplicava el destí que les autoritats consideraven més oportú. A més a més els batlles de barri no havien de tolerar que els jornalers, els peons, els aprenents, els artistes i els criats de les cases estiguessin en els carrers sense fer res. Encara menys havien de consentir que aquests rodamóns ocupessin qualsevol casa habitada o no habitada sense el consentiment del propietari (prohibició total de l'ocupació il·legal).

Per últim destacar que al capítol vint-i-quatre s'hi reflecteix que els batlles de barri no podien ingerir-se en la vida privada dels seus veïns.

Aquest control social i la descripció de la vida pública pel que fa a la majoria de la societat ens dona a entendre que una de les preocupacions més importants d'aquesta època era la d'assegurar la vigilància i el manteniment de l'ordre públic. En definitiva, es tracta d'una visió característica de l'antic règim preocupada pel control social i l'estabilitat de l'ordre vigent. Cal recordar que és un text per a alcaldes de barri de cara, precisament, a la preservació de l'ordre social.

8.3. La recomposició municipal després de la Guerra del Francès

Després de la Guerra del Francès va tornar la normalitat entesa com a tradició absolutista al capdavant del govern municipal durant l'etapa de l'Antic Règim²⁶³.

D'abans del 1814 cal destacar l'actuació del Prefecte francès que ens ha arribat gràcies a la seva Memòria estadística. També tenim referències a través d'una carta que transmet el senyor regidor Antoni Bufalà que li havia dirigit l'ambaixador de França resident a Madrid el 3 d'abril de 1816. En aquesta es va reflectir l'actuació del vescomte de Villeneuve com a Intendent de Lleida. Aquest va demanar una acreditació de bona conducta per la seva residència a Espanya. En definitiva, una certificació del Governador actual de Lleida la qual manifestés que Abban de Villeneuve havia exercit les funcions de prefecte des de el 10 de juliol de 1812 fins al 21 de juliol de 1813; i que en aquest interval de temps s'havia dedicat a restablir l'ordre social i la justícia en totes les parts de l'administració, havia defensat els interessos dels més humils (va socórrer als indigents), l'honra de la Religió i la dels seus ministres. L'ajuntament va acordar que Villeneuve gaudia de la confiança del rei Ferran VII i de la Paeria. Finalment, li van donar la certificació que demanava.²⁶⁴

Aquest document ens mostra que durant el temps que va governar va deixar un gran record dintre de tots els lleidatans en un moment crític de la història catalana tant per la seva tasca més política que va desenvolupar amb gran mà esquerra com pel seu comportament humanitari. Tot el contrari que l'anterior Prefecte francès, el baró d'Henrriod, el qual va destacar pel seu mandat ple d'opressió, de crueltats i d'impietats durant dos llargs anys (1810-1812).

8.4. La Paeria absolutista (1816-1820)

En aquesta etapa assistim al domini d'un règim de govern absolutista poc participatiu en el si de les comunitats, de forma que una petita èlit aristocratitzada governà el municipi amb la tímida oposició de l'alternativa liberal que va adquirint un cert pes en

²⁶³ La font primària per realitzar aquest estudi cal trobar-la a les actes municipals, però per efectes d'aquest conflicte bèl·lic les dels anys 1814 i 1815 no han arribat fins als nostres dies. Per tant, cal començar l'anàlisi des de el 1816, tot i que a través de diverses fonts tant arxivístiques com bibliogràfiques ens podem imaginar una visió de conjunt d'aquest període.

²⁶⁴ A.M.L. Actes Capitulars, any 1816. p.21.

el debat polític local. Per tant, no tota la societat restà representada al govern municipal durant aquest període.²⁶⁵

El sistema municipal va seguir com abans del 1808. No es va aplicar el sufragi previs a la Constitució de Cadis i es va continuar amb el model dels regidors perpetus. Després de produir-se l'alliberament de la ciutat el 14 de febrer de 1814 Lleida va tornar a la tranquil·litat i va donar suport a Ferran VII. La millor prova de l'afecte vers el rei la tenim en l'acollida triomfal que el poble lleidatà va tributar al monarca quan passà per la ciutat el 6 de setembre de 1814, camí de Madrid. Ferran VII no només va ser aclamat sinó que en arribar amb el seu seguici al pont, la gent desfermà el cotxe on viatjava i es disputà l'honor de portar-lo a força de braços, Banqueta avall i carrer de la Palma amunt, fins al Palau Episcopal, on s'allotjà.²⁶⁶

A partir de l'any 1816 disposem de les actes municipals, documents claus per tal d'analitzar l'evolució de l'Ajuntament lleidatà. Primer de tot assenyalar que a l'inici del 1816 el capità general de Catalunya era Francisco Javier Castaños. Mentre que el corregidor de Lleida era Francisco Javier Fulgosio Ramírez de Avellano Lorada García, Cavaller de la Reial i militar Ordre de San Hermenegildo i Mariscal de Camp de l'exèrcit espanyol, que tenia la potestat de presidir les reunions de l'Ajuntament de Lleida que es celebraven a la sala principal de les cases capitulars.²⁶⁷

Integraven la Paeria els membres de l'èlit social lleidatana. Trobem com a batlle i regidor degà Antoni de Gomar; com a regidors a Joan Bautista Casanoves (ciudadà honrat de Lleida, advocat i regidor perpetu), Josep Antoni de Bufalà (ciudadà honrat de Barcelona), Mariano Ignasi Arajol (doctor en lleis), Josep Xavier Berga (ciudadà honrat), Joaquim Martorell (advocat i doctor en lleis), Jacint Pallarès (regidor perpetu de Lleida²⁶⁸) i Manuel Baltasar de Tàpies. Ignasi Temple era el síndic procurador general. Mentre que Manuel Muntis Agnels i Miquel Morillo eren els síndics personers. Antoni Bordalva, Francesc Blavia, Joan Mensa i Bonaventura Roca eren els diputats del comú. L'escrivà Francesc Solano i Pallás el secretari. Finalment apuntar que Manuel Benet va

²⁶⁵ ARNABAT, R.: "Elits i control de les institucions polítiques locals durant el procés de la Revolució Burguesa a Catalunya", Comunicació presentada al congrés: Jornades sobre sistemes agraris, organització social i poder local als Països Catalans, Alguaire, 1999, p.1.

²⁶⁶ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 67.

²⁶⁷ Arxiu Municipal de Lleida, Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1816, p.3.

²⁶⁸ Provenia d'una família noble de relativa importància que tenia el seu origen en el regnat de Carles II, moment en el qual li van concedir el privilegi militar. Per tant, era la família més antiga que ocupava sempre aquest càrrec de regidor. La Paeria el va admetre en la plaça dels cavallers i el va nomenar regidor preeminent.

ser l'alguzil Major, mentre que Josep Rius i Pío Batiller eren els porters de l'ajuntament.²⁶⁹

Pel que fa a la seva composició social podem destacar que entre els regidors el grau de noble va ser imprescindible, un 100%. A més s'ha de resaltar el gran nombre d'advocats o doctors en lleis entre els regidors, 4 dels 7 ho eren, més de la meitat. Mentre que comptabilitzant a tots eren 6 de 15, un 40%. Altrament cal apuntar que als càrrecs de síndic procurador general, personal i els de diputats de comú es a on es va produir una obertura ja que membres amb professions tan populars com la d'adroguer podia ocupar aquesta funció política i formar part de la Paeria.

Quadre 34: L'Ajuntament de Lleida a l'any 1816

Càrrec	Individu
Corregidor	Francisco Javier Fulgosio Ramírez de Avellano Lorada García, Cavaller de la Reial i militar Ordre de San Hermenegildo i Mariscal de Camp de l'exèrcit espanyol
Batlle i regidor degà	Antoni de Gomar, noble, doctor en lleis
Regidor	Joan Bautista Casanoves, ciutadà honrat de Lleida i advocat
Regidor	Mariano Ignasi Arajol, doctor en lleis
Regidor	Josep Xavier Berga, ciutadà honrat
Regidor	Joaquim Martorell, advocat i doctor en lleis
Regidor	Jacint Pallarès, cavaller
Regidor	Manuel Baltasar de Tàpies, noble
Síndic procurador general	Ignasi Temple, advocat, ciutadà honrat, antic síndic procurador general, serà segon batlle constitucional l'any 1820, membre de la Milícia Nacional i oficial dels Voluntaris Reialistes
Síndic personer	Manuel Muntis Agnels
Síndic personer	Miquel Morillo, adroguer, serà membre de la Milícia Nacional
Diputat del comú	Antoni Bordalva, comerciant, serà membre de la Milícia Nacional i oficial dels Voluntaris Reialistes
Diputat del comú	Francesc Blavia, serà membre de la Milícia Nacional
Diputat del comú	Joan Mensa, advocat
Diputat del comú	Bonaventura Roca, doctor en medicina, serà síndic procurador

²⁶⁹ Arxiu Municipal de Lleida, Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1816, p. 3.

	l'any 1818 i oficial dels Voluntaris Reialistes
Secretari	Francesc Solano i Pallás, escrivà, doctor en lleis

Font: Elaboració a partir de l'Arxiu Municipal de Lleida, Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1816, p.3.

El primer que van elaborar va ser la distribució de les diferents comissions de treball per poder portar endavant la gestió de les competències i els diferents serveis municipals. El batlle de la ciutat, Antoni de Gomar, havia d'assistir a la junta de l'hospital de Santa Maria; realitzar les millores oportunes en les cases a nivell general de tota la ciutat; el manteniment i la reparació de les places, carrers i edificis de la parròquia de Sant Joan; tenir cura de l'educació de la joventut i fomentar l'obra de la carretera de Tarragona i Ribera de l'Ebre.²⁷⁰

Ara cal descriure les tasques designades als regidors. Quadre 35.

Membre de la Paeria	Funcions
Baltasar de Tàpies	Havia d'intervenir també en les juntes de l'hospital, de l'hospici i de la Caritat; havia de fer-se càrrec de la provisió de llet; del control del "sereno" (eren vigilants de nit i podien obrir les portes), de l'enllumenat; dels cabrers; de salvaguardar totes les cases, especialment l'edifici del comú (les cases capitulars), els camins de la Mariola i de Gardeny, i, per últim, havia de tenir cura de la conservació i la reparació dels carrers i de les places de la parròquia de Sant Llorenç
Joan Baptista Casanoves	Va ser escollit per representar a la Paeria a la Junta de Sequiatge. També s'havia d'encarregar del manteniment de la parròquia de Magdalena i de la carretera de Barcelona
Mariano Ignasi Arajol	Havia de vetllar dels arxius, del paper segellat, va assistir a la junta d'electors, va fer-se càrrec dels camins de Vallcalent i Balàfia, de les presons; i del manteniment i la reparació dels carrers i de les places de la parròquia de Sant Joan
Joan Martorell	Va ser escollit per millorar el funcionament de les fonts i de les cases de la ciutat, del camí de Vilanova d'Alpicat i del de Montsó. També de l'escorxador, de la conservació de la parròquia de Sant Llorenç i

²⁷⁰ Op. Cit. p.5.

	del Camp Sant (nom amb el que es designava el cementiri en aquesta època)
Jacint Pallarès	Li va pertocar la vigilància de les tavernes, del pou del gel i dels seus gelaters. També de l'enllumenat i dels camins de Sant Ruf i del Secà de Sant Pere. Per últim, s'havia de fer càrrec del manteniment de la parròquia de Santa Maria Magdalena
Josep Xavier Berga	Va encarregar-se de l'aiguardent, del camí de Rufeia, de la carretera de Madrid i de la conservació de la parròquia de Sant Andreu i de la Plaça de Sant Ferran
Josep Antoni de Bufalà	Havia de vigilar i controlar les parades de mercaderies en la plaça de la Paeria fins a la cantonada dels hereus de la casa de Guim. Sobretot havia de vetllar per la neteja d'aquestes parades

Font: Elaboració a partir de l'A.M.L., Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1816, PS. 5-13.

Però, no tot el govern municipal era un grup harmoniós i compacte ja que si bé defenien els mateixos interessos i aglutinaven una mateixa idiosincràsia propiciaven rivalitats i lluites internes per tal de veure qui podia aconseguir més poder.²⁷¹

²⁷¹ El 23 d'abril de l'any 1816 va presentar el regidor Jacint Pallarès el seu títol nobiliari de cavaller per tal de realitzar una petició de preeminència dintre dels regidors de la Paeria. Per contra Joan Baptista de Casanoves va exposar que no tenia raó perquè ell tenia igual condició de noblesa i, per tant, Pallarès només havia d'accedir al càrrec de regidor per pertànyer als Ciutadans honrats i Doctors en lleis, però, no havia de tenir preferència als actes de l'ajuntament i en les funcions públiques a les quals assistien. A.M.L., Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1816, p. 24.

Però, Jacint Pallarès va insistir i en una reunió de la Paeria el 20 de desembre quatre regidors (Bautista Casanoves, Josep Antoni de Bufalà, Mariano Arajol i Joaquim Martorell) s'hi van negar ja que van argumentar que eren els regidors més antics i que per tant els corresponia a ells aquesta preeminència. També van assenyalar que Pallarès no podia tenir un lloc més bo (aquest fet constata l'existència d'unes lluites i rivalitats per a veure qui s'assentava més endavant, per exemple, en la catedral, en qualsevol cerimònia o en els actes públics de l'ajuntament). A.M.L., Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1816, p. 80.

Després d'escoltar l'opinió de d'aquest quatre regidors els altres membres de la Paeria no van concedir la petició que demanava Pallarès. Per tant, aquest s'havia de conformar amb un seient posterior als altres ja que tenien més antiguitat en el càrrec de regidor. Davant d'aquesta resolució Pallarès no es va rendir i va aportar novament el seu títol de cavaller un altre cop per demostrar que tenia la raó. Després de més disputes finalment li van atorgar la preferència que sol·licitava. Però, al febrer de 1817 el governador de Lleida va autoritzar que Josep Antoni de Bufalà fos armat cavaller i ràpidament va demanar tornar al seu lloc de regidor preferent que tenia abans de perdre aquest privilegi a mans de Jacint Pallarès, argumentant que era un regidor més antic i es trobava esperant el títol de noble. Encara que, la Paeria, de moment, no li va concedir fins a comprovar la veracitat de les seves afirmacions. A.M.L., Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1817, p. 285

Així doncs, l'enfrontament entre Josep Antoni de Bufalà i Jacint Pallarès sobre qui era regidor preferent es va estendre en el temps fins que l'assumpte va arribar al Suprem Consell de Castella. En aquest organisme Jacint Pallarès va argumentar que Josep Antoni de Bufalà només era ciutadà honrat de Barcelona fins ara que havia arribat a ser cavaller. També va exposar que la Reial Cèdula Instructora que preveia l'ordre gradual dels seients en el seu capítol vuitè indicava que a igualtat de classe tenia superioritat el de més antiguitat de títol i, per tant, no entenia el motiu de la queixa de Bufalà. Aquesta

Tornant a l'exposició dels membres del consistori lleidatà de l'any 1816 cal destacar l'arribada d'un ofici del corregidor sobre una propera nominació d'electors per a diputats del comú (s'escollien cada dos anys) i per a síndics personers (vigent per un sol any) de Lleida, que havien de servir des de l'1 de maig de 1816. Pocs dies abans es van reunir en les cases consistorials de la ciutat a les 8 hores del matí els individus dels col·legis de boticaris com així també els seus procuradors, els cirurgians, els mercaders, els adroguers i els serens. A les 8'30 els gremis de paletes i de ferrers. A les 9 el dels fusters, sabaters, adobadors, sastres, teixidors, guanters i terrissaires. Per últim, a les 9'30 els individus de les parròquies de la ciutat. A continuació es va procedir a l'elecció dels nous representants. Es van nomenar com a nous diputats del comú per la comissió electoral a Pere Niubó i a Miquel Ferran (que substituïen a Antoni Bordalva i a Francesc Blavia, mentre que van continuar un any més Joan Mensa i Bonaventura Roca). D'altra banda Agustí Pleyan va ser escollit nou síndic personer al substituir a Manuel Muntis i a Miquel Murillo. Finalment assenyalar que Ignasi Temple va continuar com a síndic procurador general.²⁷²

La ciutat administrativament i territorialment estava dividida en deu barris, cada any s'hi realitzava l'elecció dels batlles de barri. Per l'any 1816 van sortir escollits les següents personalitats: Quadre 36.

Número de barri	Batlle
1	Antoni Pifarré
2	Francesc de Fàbregues, mestre sastre, futur sots-tinent dels Voluntaris Reialistes
3	Jeroni Aunois
4	Vicente Garriga
5	Joan Ferran
6	Agustí Roure
7	Josep Torres, brigadier

institució li va donar la raó a Pallarès fins al 8 de maig de 1818, moment en el qual es va presentar un títol de noblesa expedit en data de 17 d'abril de 1818 a favor de Josep Antoni de Bufalà, regidor d'aquesta ciutat, per a sí mateix, els seus fills i descendents per línia masculina recta. Aleshores la Paeria va acordar que s'havia de reconèixer com a noble a Josep Antoni de Bufalà, pel qual s'havien de guardar-li tots els honors, preeminències i deixar que s'assentés immediatament a la mà dreta del cavaller regidor degà i també batlle de l'Ajuntament de Lleida, Antoni de Gomar. A.M.L., Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1818, p. 48.

²⁷² Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1816-1817. PS. 27 i 73.

8	Miquel Mallada, propietari de terres
9	Josep Biscarri, paleta
10	Jaume Fabregat

Font: Elaboració a partir de l'A.M.L., Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1816, PS. 3-4

Aquests van haver de prestar un jurament de fidelitat al càrrec. La jura consistia en posar la mà sobre un Sant Crist d'argent que el portava el batlle en les seves mans. Se'ls proporcionava com a símbol del seu poder i autoritat una verga a cadascun per a què poguessin desenvolupar i exercir la seva feina.²⁷³

També cal indicar que el batlle Major de Lleida en aquest període era José Ruiz Manzano, que realitzava una funció molt important ja que era el que controlava el poder judicial i policíac.²⁷⁴

Un cop establerts els punts principals dels afers municipals durant l'inici de la Restauració borbònica cal continuar amb l'evolució de l'Ajuntament de Lleida.

A l'inici de l'any 1817 es van mantenir tots els membres poderosos (el batlle i els regidors) de l'ajuntament. Eren els mateixos que van formar part dels darrers tres anys ja que els seus càrrecs estaven assignats de manera perpetua.

El 3 de febrer de 1817 es va procedir al nomenament dels batlles de barri, aquesta vegada a part del nom disposem de la seva professió. Per tant, es pot establir els grups socials que ocupaven aquest càrrec, que era més de caire policíac i de control social que polític.

Quadre 37: Els batlles de barri del 1817

Número de barri	Batlle
1	Antoni Codolosa, sabater
2	Joan Serra, mestre sastre
3	Joaquim Mur, mestre sastre
4	Jaume Alura, negociant
5	Miquel Morelles, comerciant
6	Marià Derech, mestre sabater
7	Josep Tarragó, mestre paleta

²⁷³ Op. Cit. PS. 3-4. Les autoritats municipals van adquirir noves vergues ja que a causa de la Guerra del Francès s'havien quedat sense elles, no sabem si per la seva usurpació o solament perquè es van extraviar.

²⁷⁴ Op. Cit. p.9.

8	Tomàs Mortany, fuster
9	Josep Montana, llaurador
10	Jaume Vives, llaurador

Font: Elaboració a partir de l'A.M.L., Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1817, PS. 3-4

Per tant, podem establir que socialment i econòmicament els càrrecs de batlles de barri estaven formats en la seva majoria per productors del sector secundari (amb quatre mestres gremials, dos dels sastres; un dels sabaters i un altre dels paletes; a més a més d'un sabater i d'un fuster) que sumen un total del 60%; i en segon i tercer lloc empatats amb 20% es troben representats els sector primari amb dos llauradors (que formen part de la pagesia benestant) i de dos individus del sector terciari (un negociant i un comerciant, bé a ser pràcticament el mateix).²⁷⁵

Un cop analitzada aquesta elecció el pròxim punt a relatar és la festa que aglutinava més atenció per part de la Paeria ja que era la que simbolitzava la fi de l'opressió francesa i la llibertat de la ciutat, la del 14 de febrer (1814), moment en el qual Lleida va ser alliberada de l'exèrcit francès (considerat com un profanador d'altars). A l'any 1817 el corregidor Francisco Javier Fulgosio Ramírez va elaborar un document recordant la importància d'aquesta data i va escriure que aquest dia havia de ser una festa general. Per tant s'havia de suspendre tot el treball corporal i a més a més s'havia d'efectuar una solemne missa a l'Església Catedral al matí per donar les gràcies a Déu i seguidament s'havia d'oficiar i cantar un Te Deum després de la cerimònia. A les cinc de la tarda s'hauria de realitzar un rosari cantat com a obsequi a la Verge Nostra Senyora agraint-li la llibertat.²⁷⁶

Per coordinar la festa també amb les autoritats eclesiàstiques l'Ajuntament de Lleida va contactar amb el nou bisbe Manuel del Villar per tal de demanar-li la seva col·laboració. El bisbe va fer present un ofici en el qual exposava que per la seva part no hi hauria cap inconvenient en que es fessin aquest any com es van realitzar a l'anterior. A més a més va decidir que els col·legials del Seminari Conciliar havien d'acompanyar al clergat a les cerimònies, a les misses i a les altres funcions. Per últim, la Paeria per la seva banda va acordar la creació d'una comissió formada per Antoni de Gomar i Manuel Baltasar de Tàpies a fi d'organitzar aquesta gran festa popular.²⁷⁷

²⁷⁵ Op. Cit. any 1817, p. 129.

²⁷⁶ Op. Cit. p. 131.

²⁷⁷ Op. Cit. p. 267.

Però, no cal oblidar les estrictament celebracions religioses, com la del 19 de gener de 1817 amb motiu de la publicació de la Butlla de la Santa Croada per aquest l'any a la Catedral. A on es va celebrar un ofici solemne, amb sermó inclòs, precedida d'una processó, la qual va partir de l'Església de Sant Joan fins a la mateixa Catedral. Van assistir els caps de família a les vuit i mitja del matí perquè del contrari haurien abonat sis sous com a multa per la seva falta d'assistència.²⁷⁸

Religiosament parlant la festivitat més rellevant a la ciutat de Lleida era la del Corpus Cristi que es celebrava al voltant del mes de juny, concretament el 3 de juny en l'any 1817. Era la festivitat que commemorava la institució de l'Eucaristia. A les 4 de la tarda es va realitzar una processó general. Aquesta va partir de l'Església Catedral i va passar en un primer moment pel Palau Episcopal i per l'antiga Universitat. Més tard va baixar pel carrer de Cavallers, dirigint-se fins a la plaça de Sant Joan i a la parròquia de Santa Magdalena per després tornar al carrer Major i a la Catedral Nova. Van participar totes les autoritats civils, militars i sobretot eclesiàstiques. També van tenir un paper molt destacat els particulars, els quals havien d'assistir amb espelmes enceses. Mentre que els gremis havien de portar les seves banderes. Dintre de l'àmbit més terrenal i d'organització veïnal cal indicar que podien ser multats amb tres lliures cada veí si no netejava i escombrava el seu carrer per on hauria de passar la processó. A més a més havien d'adornar les frontisses de les seves cases i treure de les seves finestres les plantes incloses en torretes, a fi d'evitar desgràcies.²⁷⁹

Deixant l'aspecte més lúdic i tornant estrictament a l'evolució interna de l'Ajuntament lleidatà cal indicar que a principis del mes de maig de 1817, com era costum, es van escollir els nous diputats del comú. Es van nomenar dos nous diputats. Francesc Claver i Antoni Ribé (que substituïen a Joan Mensa i Bonaventura Roca). Com a nou síndic personer van escollir a Ramon Hostalric (que substituïa a Agustí Pleyan). Hostalric hauria d'ajudar a Ignasi Temple ja que continuava en el seu càrrec de síndic Procurador General. Però, a finals d'aquest any conclouïa la seva etapa en aquest càrrec, tal i com ordenava la llei. Sent indispensable nomenar a tres individus pel pròxim trienni. Al mes d'octubre van decidir proposar pel pròxim any a Bonaventura Roca, d'aquí a dos anys a Salvador Benquets i d'aquí a tres a Magí Farga.²⁸⁰

²⁷⁸ Op. Cit.

²⁷⁹ Op. Cit. p. 277.

²⁸⁰ Op. Cit. any 1817. PS. 143 i 187.

Arribat l'estiu el principal problema de la ciutat era intentar controlar l'extensa brutícia que s'estenia per tots els carrers de la ciutat ja que la forta calor feia augmentar considerablement el risc de generar olors desagradables i la transmissió de malalties. Aleshores la Paeria va decidir que els veïns havien de treure els fems i les deixalles de les quadres i dels corrals en un plaç màxim de tres dies a 50 passos fora de la ciutat i dintre de 8 dies als camps. Sota la pena d'incompliment de tres lliures. També havien de regar els carrers dos cops cada dia, una pel matí a les set hores i un altra per la tarda a les 17 hores, sota pena d'incompliment de cinc sous. A més a més el consistori va proposar que seria molt convenient per millorar la salut pública que també reguessin la carretera adjacent a les cases d'aquesta ciutat, com a mínim des del Portal de Sant Antoni fins a la nova plaça anomenada de Sant Ferran. Per tal de fer efectiu aquest propòsit van acordar la creació d'una comissió a càrrec del regidor Jacint Pallarès i del diputat Antoni Ribé.²⁸¹

Fruit de la pobresa material del poble a principis de l'any 1818 va arribar al president del Consell de Castella diverses representacions de pobres de solemnitat queixant-se perquè volien que els tribunals de justícia defensessin els seus interessos d'una manera gratuïta, d'acord al seu nivell econòmic ja que si l'Estat no facilitava els mitjans per accedir a la seva administració de justícia no podrien defensar els seus drets i els seus interessos particulars. D'acord a aquesta petició el president per tal de franquejar als pobres els camins de la justícia sense perjudicar la reial hisenda va acordar que els individus que acreditessin el seu estat de pobresa podrien presentar una instància en paper segellat de pobres, a més se'ls havia de donar informació sense rebre cap gratificació, però en cas de no justificar la seva pobresa haurien de sufragar totes les costes i indemnitzar a la reial hisenda amb el paper segellat corresponent.²⁸²

D'altra banda continuant amb el desenvolupament a nivell intern del govern municipal cal tenir present l'ofici que va rebre el consistori lleidatà el 10 de febrer de 1818 del batlle Major José Ruiz Manzano. En aquest es comunicava el nomenament de Bonaventura Roca com a síndic procurador general durant el pròxim trienni. El que va suposar la seva baixa com a diputat del comú. Les seves noves funcions com a síndic procurador general es basaven en garantir la defensa del poble. El seu lloc dintre del ple de l'ajuntament es situava darrera de l'últim diputat. Econòmicament parlant gaudia del mateix sou que tenien els regidors, pel qual li corresponien els mateixos privilegis i

²⁸¹ Op. Cit. p. 152.

²⁸² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 20 de gener de 1818.

preeminències. També s'ha d'afegir que l'1 de maig de 1818 es van realitzar les eleccions per tal d'escollir els representants populars que van accedir al càrrec de síndic personer i a diputats del comú. Cristòfol Mestre que treballava com advocat va ser nomenat síndic personer en substitució de Ramon Hostalric. Josep Garriga i Pere Jordà, també advocats van ser escollits nous diputats del comú en substitució de Pere Niubó i Miquel Ferran. Cal recordar que les elecció d'aquests membres de l'Ajuntament de Lleida pel que fa referència als diputats eren escollits pel bienni pròxim, i pel que fa al síndic personer només pel present any.²⁸³

A continuació cal destacar un ple de la Paeria que va tenir lloc el 19 de maig de 1818. Aquest acte va ser presidit per Antoni Aguirre, Tinent del Rei, que va assistir a la reunió del consistori en qualitat de corregidor interí per l'absència de Javier Fulgosio. Aguirre va transmetre una Reial cèdula de Ferran VII, datada el 10 de març de 1818 i dirigida a l'Ajuntament de Lleida amb un objectiu clar: consistia en l'obligació de realitzar un sorteig per tal d'escollir els membres del govern municipal que formarien part en qualitat de comissionats a la Diputació dels regnes anomenada de Milions al Consell d'Hisenda. Per un cantó hi havia les paperetes dels vuit regidors i de l'altre els quatre càrrecs. Una amb el títol de primer propietari; una altra amb el de segon propietari; una altra amb la de primer supernumerari; i finalment, la del segon supernumerari (cal afegir que les altres quatre fins a arribar a les vuit estaven en blanc). El porter Ignasi Batiller va esdevenir la mà innocent i va treure-les davant dels testimonis Antoni Ribé i Josep Garriga (diputats del comú de Lleida). Els resultats van ser els següents: Com a primer propietari va ser agraciat Jacint Pallarès; com a segon propietari Antoni de Gomar; com a primer supernumerari Manuel Baltasar de Tàpies; i per últim, com a segon supernumerari Josep Antoni de Bufalà.²⁸⁴

Ja a l'estiu de l'any 1818 va centrar l'atenció de l'Ajuntament la realització d'un padró a càrrec dels rectors de les quatre parròquies de Lleida per tal de procedir a l'elecció dels 14 individus que formarien part del reemplaçament de l'exèrcit nacional. Aquest es va presentar l'11 d'agost de 1818 gràcies a la compareixença davant del ple municipal de Pere Lleopard, rector de la parròquia de San Joan Baptista; de Josep Prats de la de Sant Llorenç; d'Antoni Sánchez de la Sant Andreu; i per últim, de Rafael Farré (era membre dels carmelites calçats) regent de la de Santa Magdalena. Aquest padró va ser molt útil perquè així ha arribat fins als nostres dies la relació de tots els nobles i

²⁸³ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1818. PS. 22-23 i 47.

²⁸⁴ Op. Cit. p.49.

gaudins de la ciutat en aquests moments. Cal recordar que en l'Antic Règim aquest grup era qui concentrava el poder en les seves mans. Per tant podem establir quins formaven part de l'èl·lit social lleidatana. Els nobles i els gaudins eren un grup tancat, hermètic, al qual s'accedia a través de naixement o d'unió matrimonial. La principal característica recau en el fet que dirigien els destins de la ciutat ja que aquestos eren els únics que podien accedir als càrrecs de regidors a l'Ajuntament de Lleida, d'oficials a l'exèrcit, de doctors en lleis, en medicina o en teologia.²⁸⁵

Quadre 38: Nobles de primer rang a Lleida al 1818

Antoni de Gomar, noble i Paer en Cap
Josep Antoni de Bufalà i la seva muller Catalina Foixà, nobles, ell era regidor
Ignasi de Gomar, noble
Josep Benito de Queraltó, noble i regidor
Manuel Baltasar de Tàpies, noble i regidor
Jacint Pallarès, cavaller i regidor
Josep Xavier Berga, ciutadà honrat i regidor
Joan Bautista Casanoves, ciutadà honrat, regidor i advocat
Ignasi Temple, ciutadà honrat i advocat
Cristòfol Mestres, l'hereu de la casa de Baiona, ciutadà honrat de Barcelona i doctor en lleis
Pere Tudela, ciutadà honrat de Barcelona
Mariano Ignasi Arajol, regidor i advocat

Font: Elaboració a partir de l'A.M.L., Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1818, p. 69

Quadre 39: Oficials de l'exèrcit a la Lleida de l'any 1818

Individu	Rang militar
Ramon Bellet	Capità
Josep Herrera	Capità
Rafael Montés	Capità
Domingo Ramírez	Coronel d'artilleria
Francesc del Rei	Coronel d'artilleria
Antoni Vidal	Coronel agregat a aquesta plaça
Mariano Temple	Tinent General

²⁸⁵ Op. Cit. p. 69.

Ignasi Bordalva	Tinent Coronel
Josep Rius	Tinent Coronel agregat
Gregori Llanes	Tinent Coronel agregat a Lleida
Policarpo Baiona	Tinent agregat a l'Estat Major de Lleida
Mariano Hostalric	Tinent agregat a l'Estat Major d'aquesta plaça
Anastasi Corria	Sots-tinent
Josep Cavaller	Sots-tinent
Antoni Cassals	Sots-tinent

Font: Elaboració a partir de l'A.M.L., Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1818, p. 69

Quadre 40: Doctors en medicina, lleis i teologia a Lleida al 1818

Personalitat	Estudis i professió
Bonaventura Roca	doctor en medicina
Salvador Busquets	doctor en medicina
Joan Bergés	doctor en medicina
Joan Aguilar	doctor en medicina
Antoni Miquel	doctor en medicina
Joan Francesc	doctor en medicina
Josep Flores	doctor en medicina
Francesc Claver	doctor en medicina
Ramon Hostalric	doctor en lleis i advocat
Benito Martorell	doctor en lleis
Joaquim Martorell	Advocat
Joaquim Mensa	doctor en lleis i advocat
Francesc Tomàs	doctor en lleis
Francesc Solano i Pallàs	Advocat
Pau Soler	Advocat
Jaume Pallàs	doctor en lleis
Fermí Gigó	Advocat
Pere Fleix	doctor en lleis i advocat
Pere Jordà	Advocat
Magin Zarga	llicenciat en teologia
Manel Fuster	doctor en teologia

Pere Niubó	veí honrat
Miquel Ferran	veí honrat

Font: Elaboració a partir de l'A.M.L., Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1818, p. 69

Passat l'estiu, més concretament al mes de setembre sens dubte la notícia que va tenir més repercussió en la ciutat va ser l'elecció com a nou bisbe de Lleida de Remigio de Lasanta y Ortega.²⁸⁶

Però, no va durar molt temps en la seva mitra a causa de la seva mort per malaltia. El 22 de gener de 1819 la Paeria va tenir constància del nomenament d'un nou bisbe per a Lleida com a substitut de Remigio Lasanta y Ortega. L'ofici de Simón de Renteria y Reyes donava fe de la seva proclamació com a nou màxim representant eclesiàstic al mateix temps que agraïa al rei la seva designació. Si amb anterioritat el bisbe Torres va esdevenir molt important, també ho serà en el futur Renteria a causa de la seva fidelitat a l'absolutisme i els greus problemes als que haurà de fer front al llarg del Trienni Liberal.²⁸⁷

Si bé no va ser l'única designació important ja que el 20 de març de 1819 a través d'un ofici de Ferran VII es va transmetre el nomenament d'un nou governador i corregidor per Lleida durant el període de sis anys. L'escollit va ser el Mariscal de Camp José Bellido (amb un sou anual de 17.912 rals i 31 maravedís) el qual tenia que seure's a les reunions del consistori entre el regidor degà Antoni de Gomar i el regidor Manel Baltasar de Tàpies. L'anterior, Francisco Javier Fulgosio, va patir una greu malaltia. Aquesta en els darrers temps no el va deixar realitzar les seves funcions i va ser substituït com a corregidor, de forma interina, per Antonio Aguirre fins a la seva mort.²⁸⁸

Ràpidament el nou corregidor va prendre possessió del seu càrrec i va assumir la direcció política i militar. Primer de tot, ja dins del mes d'abril, va enviar un ofici a la Paeria per fer-li arribar l'acord al qual s'havia arribat dins del seu gabinet en relació al nou reemplaçament militar per la ciutat de Lleida, quantificant aquesta vegada en 11 soldats, l'elecció dels quals, com era costum, s'havia de realitzar a través de la

²⁸⁶ Op. Cit. p. 74.

²⁸⁷ Op. Cit. any 1819. p. 8.

²⁸⁸ Op. Cit. PS. 18, 25 i 32. Josep Bellido era cavaller de les ordres militars de Calatrava, de Sant Fernando de segona classe i de Sant Hermenegildo, va ser condecorat amb una creu pels seus serveis durant els dos setges de Saragossa, va ser declarat dues vegades benemèrit de la pàtria en grau heroic, va ser soci supernumerari de la Reial Societat Aragonesa, Mariscal de Camp dels reials Exèrcits i Governador militar i polític de Lleida.

supervisió dels batlles de barri i dels rectors de les diverses parròquies (van assistir Pere Lleopard per Sant Joan; Josep Prats per Sant Llorenç; Antoni Sánchez per Sant Andreu; i Jaume Rossell per Santa Maria Magdalena). Un requisit bàsic per ser escollit era tenir entre 17 i 36 anys d'edat. L'1 de maig s'havien de presentar tots a l'Ajuntament per situar-se sota les ordres del coronel Tomàs Garcia per posteriorment viatjar cap a Barcelona. Però, només es van poder aconseguir reunir quatre i es va prendre la decisió d'efectuar un pagament per considerar eximides les altres set places.²⁸⁹

Dins d'aquest mes de maig com era habitual cada any es va procedir a l'elecció dels nous dos Diputats del comú i del nou síndic personer. Pel que fa als diputats van sortir escollits Magí Farga i Jaume Lamarca. Treballaran juntament amb Josep Garriga i Pere Jordà. Antoni Benito de Queraltó va ser escollit síndic personer en substitució de Cristòfol Mestre.²⁹⁰

8.5. L'economia municipal lleidatana a l'Antic Règim (1816-1820)

Un tema cíclic en les actes de l'Ajuntament de Lleida va ser la preocupació pels problemes financers que assolaven la ciutat. L'hisenda del govern municipal, com la del conjunt de l'Estat va viure un moments de forta angoixa. Els documents descriuen molt be els constants emprèstits en que tant les institucions com les associacions o els particulars es van haver d'acollir per tal d'intentar trobar una solució a les seves necessitats financeres. Però, no era la solució més oportuna, ja que quan no podien pagar i no tornaven aquests diners queien en el perill de patir apremis militars. Com exemple, cal assenyalar que a inicis del 1816 el regidor Joaquim Martorell s'encarregava d'una comissió per tal que els Gremis efectuessin el pagament de l'últim terç del cadastre i un emprèstit que tenien de l'any anterior ja que eren morosos a causa de la forta crisi econòmica d'aquesta etapa històrica.²⁹¹

Sobre aquest mateix tema s'ha d'incloure, primer de tot, un informe de la Direcció del Crèdit Públic del Regne en el qual es demanava el pagament del delme als que ho van cobrar abans de la Guerra. Això ens indica que després de començar el conflicte bèl·lic

²⁸⁹ Op. Cit. PS. 23 i 43. Els que votaran per escollir els onze nous soldats són: Miquel Morillo, Francesc Vidal, Josep Prats, Felip Alzina, Agustí Roure, Josep Antoni Rotg, Mariano Farré, Bautista Forn, Joan Oro, Rosalia Benet, Gerònim Menos, Pere Miaix, Maria Oms (les dones sempre per absència d'un familiar) Isidre Aïnés, Albert Comes, Sebastià Ribelles, Francesc Ribelles, Francesc Pérez, Josep Miaix, Gaspar Gran, Domingo Gran, Joan Caballé, Bernat Engràcia, Ramon Morell, Joaquim Roca, Josep Derch, Manel Rius, Josep Aragonès, Antoni Florensa i Antoni Roure.

²⁹⁰ Op. Cit. p. 34.

²⁹¹ A.M.L. Actes municipals de l'Ajuntament de Lleida, any 1816-1817, fulla 14.

es va deixar de pagar el delme per la pròpia guerra, però al finalitzar aquesta es va continuar en la mateixa situació a causa, primer de tot, dels problemes econòmics dels pagesos i, en segon terme, pel precedent i pel canvi en les mentalitats i en les costums que va generar, per exemple, cal citar el text constitucional de Cadis del 1812, el qual abolia aquest pagament en la seva totalitat.²⁹²

Com a segon punt, va arribar a la Paeria l'11 de juny de 1816 un altre document per part del corregidor destinat a indicar que des de l'any 1807 la major part dels pobles d'aquest corregiment no havien pagat l'impost de Propis i arbitris (era el més important per tal de sufragar les despeses i les obres municipals). També cal afegir que es va encarregar de l'administració i del cobrament la Junta corregimental d'aquesta ciutat des de l'any 1808 fins al 1810, i d'aquest any fins al 10 de febrer de 1814 el govern interí francès. Per tant, només van demanar el pagament de l'any 1815. Tot i que a efectes pràctics des de l'any 1807 les arques municipals no cobraven regularment un tribut cabdal per tal de finançar totes les actuacions de la Paeria. Aquest informe ens indica el greu contratemps que econòmicament va significar el sexenni de 1808 a 1814; i que a mitjans de 1816 encara no s'havia arribat a la situació de normalitat que es viure l'any 1807.²⁹³

Com a tercer punt, va destacar la decisió que va prendre l'Ajuntament al comprovar la situació força difícil del fons de Propis i Arbitris (no els va permetre atendre els diversos deutes i ni les despeses més indispensables) de no mantenir per més temps la manutenció dels presos forasters que es trobaven en les presons d'aquesta ciutat (s'havien de fer càrrec els pobles d'origen dels presoners), però van deixar l'última paraula al corregidor. Aquesta mesura tan dràstica s'havia de prendre a fi d'intentar solucionar la falta de liquidesa de l'ajuntament lleidatà. A més a més aquesta determinació es trobava en relació amb l'acord del consistori local que els pobles del corregiment havien d'ajudar al trasllat de les presons aportant una quantitat cadascun per fer possible l'obra, i com de moment no la donaven, i ja veurem que es negaran a fer-ho, doncs, la Paeria va realitzar un forta pressió amb la intenció d'aconseguir recaptar els diners necessaris.²⁹⁴

Pel que fa al territori català la Reial Junta de govern del comerç de Catalunya va realitzar l'any 1815 una Memòria en la qual va analitzar l'estat de l'agricultura i les arts

²⁹² Op. Cit. p. 29.

²⁹³ Op. Cit. p. 33.

²⁹⁴ Op. Cit. PS. 52 i 68.

en el territori català. En primer lloc va constatar que l'agricultura era la primera font de la riquesa. En segon lloc va reflectir que les nacions més il·lustrades eren les que millor producció agrícola tenien perquè estaven més avançades en les tècniques i en l'utilatge. En tercer lloc va indicar que a Espanya molts camps estaven desaprofitats per falta d'aigua o bé de fertilitzants, tot un problema ja que gaudia d'un sòl i d'un clima molt bo. En quart lloc va assenyalar que la patata (un nou cultiu molt productiu i energètic) s'havia d'introduir més, ja que, per exemple, ens va explicar que a la Guerra del francès s'havia salvat a la població de patir més fam i més misèria gràcies a aquest producte. En cinquè lloc va manifestar que en Espanya cada vegada era més greu la decadència al camp dels coneixements científics, generat per la poca investigació que es desenvolupava (calia realitzar més estudis de botànica, de química i de mecànica, a més a més d'ampliar la utilització de la maquinària). En sisè lloc va posar en relleu la tasca portada a terme per aquesta Junta, sobretot, al importar la majoria dels avenços de l'estranger (en química els de Priestley i els de Lavoisier). Finalment va trobar la causa principal de la crisi general en la paralització nacional total que es va generar entre el període de 1808 a 1814 (sobretot va afectar a les màquines tèxtils ubicades al litoral català).²⁹⁵

Dins de l'àmbit nacional disposem d'una reflexió sobre la situació de l'economia espanyola elaborada pel secretari d'estat i del despatx universal d'Hisenda Josep Ibarra, signada a Madrid el 9 de gener de 1816. En aquesta Circular va escriure que Europa després d'una gran guerra (molt sanguinària, devastadora i cruel, que havia portat a la misèria general), s'havia incorporat a un període de pau i de tranquil·litat i, per tant, de bonança econòmica. Era l'Europa de la Restauració (no va oblidar-se de legitimar el paper d'Espanya en aquesta nova realitat històrica, va recordar que el nostre territori en una lluita molt desigual va mostrar a la resta d'Europa el camí cap a la Independència, ja que Napoleó va caure per primera vegada en Espanya, concretament a la batalla de Bailén, 1808).²⁹⁶

Però, en aquest anàlisi també va assenyalar el punt de partida del regne espanyol. Estava caracteritzat per la destrucció, no hi havia camps cultivats, els tallers gremials estaven cremats i el comerç era molt inactiu. En canvi, des d'una òptica optimista va afirmar que s'havia de confiar en la riquesa natural d'aquest territori, en l'esforç continu

²⁹⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 49. Reial Junta de govern del comerç de Catalunya. 1815.

²⁹⁶ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 53. Circular de Josep Ibarra, Secretari d'Estat i del despatx universal d'Hisenda, Madrid, 9 de gener de 1816.

de la seva població, i en la bona administració del Rei Ferran VII, qui primer volia consolidar el crèdit públic per tal d'activar el comerç i canviar la tendència negativa de la balança comercial. També volia reorganitzar la justícia, assegurar l'equitat en els impostos, potenciar la producció agrícola i l'artesanal. Aquest text era un missatge institucional destinat a donar esperances a una població inserida en una gran multitud de dificultats.²⁹⁷

Tornant a l'espai local cal indicar que a mitjans del 1816 va arribar un ofici del cavaller Intendent (delegat d'Hisenda) destinat a cobrar el primer terç del Reial Cadastre (va ser un impost instaurat en el regnat de Felip V, mitjançant el seu Decret de Nova Planta de l'any 1716. Els veïns havien de pagar unes quotes referents a les propietats immobles que tingueren). Aquest també va ordenar que s'havia de repetir el pregó informant d'aquest ofici tantes vegades fos convenient per tal que ningú pogués al·legar desconeixement (castigava l'incompliment amb una pena de presó i el patiment d'apremis militars).²⁹⁸

També cal destacar en una ciutat que viu a nivell econòmic de l'agricultura la dependència que hi havia de l'aigua ja que era el motor que generava el creixement de les collites. A l'any 1816 no va ploure i va créixer un gran clamor dintre dels propietaris i arrendataris. La costum d'aquesta època era fer rogatives públiques de pluja a càrrec de l'estament eclesiàstic per tal de reclamar-li a Déu el benefici de la pluja, si no s'aconseguien es traslladava en processó el Sant Crist de la parròquia de Sant Llorenç fins a la Catedral Nova a fi d'implorar aquesta necessitat bàsica. La Paeria, connectada en gran mesura amb l'Església va exposar-li aquesta situació al Capítol per tal que dugués a terme aquests servei.²⁹⁹

En aquests moments el fons del comú no disposava de la suficient liquiditat a causa de la seva situació crítica i del seu endeutament progressiu a partir de l'inici de la Guerra del Francès. Per entendre millor aquest procés disposem d'un escrit de l'Ajuntament de Lleida dirigit a S.M. Ferran VII el 31 de desembre de 1817. Aquest va exposar que el General de l'exèrcit espanyol (el Baró d'Eroles) manava en tot el Principat el 16 de juliol de 1812 i fou el responsable de la conspiració que va dur a terme l'explosió del magatzem de pólvora de la Suda. Per tant, no va ser un accident, sinó un intent d'atac contra els francesos resolt molt negativament i amb greus perjudicis pel conjunt de la

²⁹⁷ Op. Cit.

²⁹⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1816-1817, p. 43.

²⁹⁹ Op. Cit. p.19.

ciutat, ja que com a conseqüència d'aquest terrible despropòsit una infinitat de veïns van quedar sepultats en les runes, moltes famílies senceres van ser convertides en cendres. Provocant tot plegat una gran rebaixa en el nombre de contribuents que formaven part de la contribució Reial i Personal.³⁰⁰

Pensaven les autoritats lleidatanes que per la greu situació quedarien exempts durant uns anys de les dues contribucions com va succeir amb d'altres poblacions, però la seva sol·licitud no va ser acceptada. A més a més la ciutat va ser castigada amb tres emprèstits forçosos que encara no li havien tornat i amb el subministrament de palla i ordi per a l'exèrcit. També va haver de pagar els fustellers del país, anomenats mossos d'esquadra (pagaven més de 10.000 rals només per la seva vestimenta), i a sobre havien de pagar un terç més en les contribucions generals i dos terços més sobre el de la indústria durant l'etapa de 1814 a 1817, malgrat que els habitants encara no havien aixecat cap.³⁰¹

Per tant, com hem vist anteriorment, no podien fer efectiva la quota exigida per la construcció de la carretera Lleida-Tarragona com també la del canal d'Urgell. Davant d'aquesta crítica situació els membres de la Paeria es van veure obligats a trencar el silenci i fer públiques a Ferran VII aquestes queixes amb l'objectiu d'aconseguir el seu benigne emparament i suport. També van demanar la suspensió de les càrregues fiscals fins que millorés la seva situació econòmica (la indústria es trobava sense artefactes ni màquines i sense cap estalvi ni inversió financera). A continuació van proposar que els jornalers quan no estiguessin dedicats a l'agricultura havien de treballar a les obres públiques. Fet que donaria múltiples beneficis ja que no abandonarien els cultius, no patirien l'atur i es realitzarien millores molt importants al camp de les d'infraestructures.³⁰²

L'Intendent no va parar de notificar l'obligatorietat de fer efectiu el pagament del Reial Cadastre cada vegada que havien de pagar un terç d'aquest impost. El 26 de juliol de 1817 va arribar una circular de l'Intendent referent al repartiment de la contribució del cadastre. Aquesta va ascendir a 4.849 lliures pel que fa als dos primers terços de l'any 1817. A finals del mes de novembre van rebre un ofici del corregidor recordant el pagament per l'1 de gener de 1818 de l'últim terç de la Reial Contribució que pujava a 88.684 rals i 8 diners d'ardits. Mentrestant el dèficit en les arques de la Paeria (controlat

³⁰⁰ Op. Cit. p. 285.

³⁰¹ Op. Cit.

³⁰² Op. Cit.

per la delegació d'Hisenda que cada any demanava una relació dels comptes de Propis i Arbitris) no parava d'augmentar.³⁰³

Però, l'ajuntament lleidatà no era l'únic consistori sense recursos econòmics ja que el caos financer era general dins de l'àmbit nacional. Per intentar invertir aquest procés de desordre pressupostari i mirar de trobar una solució el monarca Ferran VII va donar validesa a un nou pla de reforma de l'Hisenda espanyola mitjançant la intervenció del ministre d'aquest ram, era Martín de Garay. Aquest va enviar a través de l'Intendent una circular referent al repartiment de la Reial Contribució el 8 d'agost de 1817. Aquest nou projecte es va caracteritzar per la inclusió d'una premissa bàsica. Era la fixació d'una contribució única segons la riquesa global. La qual s'establiria a partir d'unes estadístiques econòmiques, vàlides per a tots els nuclis veïnals excepte les ciutats costaneres que haurien de pagar uns drets de portes. El 26 de setembre de l'any 1817 van començar a realitzar aquests quadres gràcies a la formació d'una Junta de Repartiment. La Junta era l'encarregada d'establir la quantitat a pagar respecte aquesta nova contribució en la ciutat de Lleida després de comprovar les propietats i riqueses dels seus habitants.³⁰⁴

Mentrestant, en el mes de febrer de 1818 el corregidor va comunicar una Reial Ordre a l'Ajuntament de Lleida. La funció de la qual era notificar el nomenament com a nou Intendent de Catalunya de Joan Bautista de Erro (anteriorment era el de Madrid). La primera actuació d'aquest delegat d'Hisenda a Catalunya dirigida als veïns de Lleida va estar destinada a sol·licitar el pagament dels arbitris necessaris per efectuar l'obra de la carretera Lleida-Tarragona. La Paeria va exposar que ja s'havien començat a cobrar els arbitris dels morosos a través de les accions derivades dels apremis militars, que semblava que eren l'única via per tal de cobrar les contribucions a causa de la dramàtica situació econòmica general.³⁰⁵

Però, no va ser massa cert ja que es va rebre un altre ofici del corregidor el 2 d'abril de 1818 demanant que l'ajuntament pagués d'una vegada les taxes per a la construcció de la Reial Carretera de Tarragona. L'assumpte va arribar fins al capità general de Catalunya. Aquest va decidir que els veïns de Lleida havien de pagar-ho en un plaç de tres dies. Davant d'aquest curt marge d'actuació el regidor Joaquim Martorell va constatar la impossibilitat dels veïns de Lleida de pagar el cànon de la carretera de

³⁰³ Op. Cit. PS.169 i 198.

³⁰⁴ Op. Cit. PS. 173 i 181.

³⁰⁵ Op. Cit. Any 1818, PS. 8-9.

Tarragona. També va indicar que el Capità General no hauria de fer efectiva una disposició que no havia ordenat Ferran VII perquè era conscient de la greu situació financera que patia la ciutat. A partir d'aquest moment es va obrir un debat intern dins del consistori en el qual regidor Xavier Berga i els diputats Niubó i Ferran van opinar de manera similar a Martorell. El senyor Bufalà va proposar que s'hauria de remetre l'ofici del capità general a Ferran VII indicant-li que no es podia portar a terme per l'extrema misèria dels habitants d'aquesta plaça ja que amb prou feines pagaven les contribucions ordinàries.³⁰⁶

Però, el regidor Casanoves i el síndic personer Ramon Hostalric volien realitzar un ban per tal de complir les ordres del capità general. Aquesta discussió va finalitzar amb una resolució del mateix Ferran VII a través del Secretari d'Estat i del despatx de la primera secretaria en la qual es va indicar que no hi havia lloc a l'exempció del pagament del terç o arbitri destinat a l'obra de la carretera de Tarragona demanada l'any 1817 i que a partir de la setmana propera s'hauria de començar a cobrar. Havíem constatat anteriorment la petició per part de la Paeria a Ferran VII de misericòrdia i comprensió, però "el desitjat" ("el pacificador" al futur) va fer cas omís a la voluntat i a la necessitat de l'Ajuntament de Lleida i per extensió a la de tots els habitants de la ciutat.³⁰⁷

Per tant, la Paeria es va veure obligada a efectuar el primer pagament dels arbitris corresponents a la carretera. Tot i que de moment va solucionar la primera quota agafant els diners destinats al pagament del sou dels mossos d'Esquadra de Valls i el primer terç de la Reial Contribució ja que van congelar aquests tributs fins l'1 de maig. No serà fins al mes de juliol quan es van donar al Tresorer de la Junta les primeres contribucions recaptades (4.000 lliures) a través del pagament dels diversos veïns de Lleida. Tampoc no hi van haver els arbitris suficients per poder començar la construcció de la nova presó de Sant Martí, com així ho va establir el corregidor a partir de la relació feta pel dipositari de Propis i arbitris de Lleida, Bonaventura González. Aquest va assenyalar que per desgràcia no hi havien diners sobrants al fons del comú per tal de destinar-los a una infraestructura tant vital a l'hora de garantir la seguretat i l'ordre a l'interior de la ciutat.³⁰⁸

³⁰⁶ Op. Cit. PS. 34-35.

³⁰⁷ Op. Cit. PS. 41 i 62.

³⁰⁸ Op. Cit. PS. 73 i 94.

Seguint les actes de l'ajuntament es pot apreciar que a partir del mes de setembre de l'any 1818 l'àmbit econòmic va tornar a tenir una gran importància. El corregidor i l'Intendent van posar de manifest l'endarreriment en el cobrament del primer i del segon terç del reial cadastre. Per aquest motiu van acordar redoblar els apremis militars, però de moment aquests tampoc havien propiciat l'efecte esperat a causa de la misèria general de la població de les Terres de Ponent.³⁰⁹

A l'octubre una altra vegada el governador va demanar que Lleida pagués la totalitat del primer terç del reial cadastre ja que aquesta contribució es destinaria a la construcció de la carretera de Tarragona. Fixant per a l'1 de novembre el cobrament del segon terç. Cal recordar que a l'any 1817 Ferran VII va iniciar el Pla i la Reforma Garay que es basava en la creació d'unes taules que recollien la riquesa de cada ciutat. Un ofici del governador va indicar que les tarifes número u i dos ja estaven creades per la Junta d'Estadística i Repartiment del Partit, al igual que el cens dels contribuents. Eren 3.359 individus masculins i 4.304 femenins, la qual cosa assenyalava que n'hi havien en total 7.663 persones censades que havien de pagar aquest tribut general. Aquestes dades cal comparar-les amb les dades demogràfiques. A partir d'aquesta anàlisi tenim que d'uns 12.574 habitants només un 61% haurien de pagar impostos, mentre que el 39% restant no, ja sigui per les seves exempcions donades de la seva condició social (nobles, gaudins, ciutadans honrats, oficials de l'exèrcit, eclesiàstics de rang superior) o bé per la seva avançada o minoritària edat, o finalment per la seva extrema pobresa que no els permetria contribuir.³¹⁰

Però, com demostra aquest document encara no havien elaborat la totalitat de l'estadística del Pla Garay un any després de la seva publicació (factor clau a l'hora d'explicar el seu fracàs). Tot i que l'Intendent no parava d'enviar constants demandes per a què la Paeria realitzés l'estadística de la riquesa amb l'objectiu de portar a terme la reforma del Pla Garay. L'Ajuntament de Lleida va contestar que continuaven treballant, però era un treball molt ardu i fins que no estigués finalitzada no podrien donar-la. Un altre tema a estudiar per part del consistori va ser la conveniència d'intensificar i doblar els apremis militars propugnada per l'Intendent per tal d'evitar la propagació dels morosos. La Paeria va contestar-li favorablement. Però, novament els apremis militars (es van allargar fins al mes de desembre) no van tenir l'èxit esperat i el corregidor va contraatacar amb la decisió de detenir i posar en presó als morosos que no complien

³⁰⁹ Op, Cit. PS. 76-77.

³¹⁰ Op. Cit. p. 81.

amb el pagament. Per tant, va considerar que calia prendre una forta mesura de pressió. També va ordenar que el pròxim 8 de gener de 1819 els veïns de Lleida havien de pagar l'últim terç de la Reial Contribució, que ascendia a la xifra de 101.359 rals i 13 diners d'ardits.³¹¹

Al mes de maig de l'any 1819 la Paeria va recollir un nou ofici. En aquest l'Intendent va establir que el primer terç de la Reial Contribució de l'any 1819 ascendia a 101.359 rals i 13 diners d'ardits que s'havien de fer efectius com a màxim el pròxim 15 de maig. Més tard, es va descobrir les enormes dificultats que tenien els habitants lleidatans per pagar-ho a través dels informes del corregidor i del delegat d'Hisenda del govern central. Aquests van traslladar la seva preocupació pels constants endarreriments en el pagament tant del primer terç com també del segon. La resposta era l'habitual, la realització d'un pregó per a què en un termini màxim de tres dies els múltiples morosos paguessin sota coacció de patir un apremi militar en cas d'incompliment.³¹²

No només els veïns de la ciutat no van pagar ja que el propi ajuntament va rebre les queixes de diverses institucions i organismes com eren l'hospital de Santa Maria. L'hospital va demanar el cobrament de les pensions que li devia la Paeria. Mentre que la Reial Junta del Restabliment dels Jesuïtes de Lleida en un ofici també va sol·licitar el pagament de dues pensions que li devien pel censal que li van prestar a aquest comú. També la Universitat de Cervera va demanar rebre una pensió; i per últim un ofici de l'Intendent va incloure una reclamació de les confraries de Sant Salvador i de Santa Maria entorn del cobrament de les pensions que els devia l'Ajuntament de Lleida. Els regidors van contestar que de moment només podien satisfer una pensió.³¹³

Tot aquest anàlisi econòmic marcat per les penúries i el dèficit econòmic ens mostra com l'Ajuntament de Lleida era incapaç dintre d'aquest sistema tributari obsolet enclavat en l'Antic Règim de fer front a les múltiples demandes i despeses que calia cobrir. Després de la Guerra del Francès les arques municipals van restar sota mínims. L'agricultura, que era la principal font de riquesa de la ciutat, estava en la ruïna ja que els camps estaven abandonats i cremats. Les infraestructures paralitzades, el comerç poc actiu i la fabricació artesanal no disposava de la seva maquinària i dels seus utilitatges. Sense oblidar-nos de la pèrdua de braços per tal de treballar en tots aquests sectors econòmics. A més cal exposar que el model hisendístic era injust perquè els privilegiats

³¹¹ Op. Cit. PS. 87, 89 i 106.

³¹² Op. Cit. any 1819. PS. 33 i 61.

³¹³ Op. Cit. PS. 82-83 i 91.

sent els majors propietaris pràcticament no contribuïen mentre que el conjunt de la població (sobretot pagesos) tenien de fer-se càrrec de la major part dels impostos, fet que els perjudicava greument. La Paeria tot i que va ser conscient d'aquesta realitat va ser incapaç d'invertir aquesta greu crisi, en part perquè mai va comptar amb l'ajut institucional de l'Estat i la Monarquia.

8.6. L'estret vincle formal i institucional entre la Paeria i la monarquia de Ferran VII

Com a conseqüència del context històric general les relacions amb la monarquia van rebre una especial atenció per part de l'ajuntament pro-absolutista i d'Antic Règim de Lleida (encara que com s'ha comprovat anteriorment cal tenir present les contradiccions entre la dinàmica local i la governamental de l'Estat). En aquest àmbit destaca l'estreta unió entre el poder municipal i l'Església. Per exemple, aquest fet es va apreciar en el decurs de la celebració de l'enllaç de Ferran VII (va aconseguir el pal·liatiu d'adorat monarca) i Carles Maria Isidre amb les Infantes de Portugal Maria Isabel Francesca i Maria Francesca d'Assís l'any 1816. A la Paeria li va ser lliurada una Reial Ordre datada el 22 de febrer mitjançant el corregidor per la que se'l comunicava que a totes les catedrals i a les esglésies de la monarquia s'havien de realitzar prerrogatives per tal de demanar un feliç viatge a les Infantes de Portugal i que durant la seva navegació a Cadis se'ls digués l'oració *pro navigantibus*.³¹⁴

A més a més s'havia de realitzar un enllumenat públic en totes les cases de Lleida per demostrar la satisfacció de la ciutat per aquest compromís reial i s'havia de donar almoina als pobres i desitjar-li's als Infants molta felicitat en nom d'aquesta ciutat. Primer va tenir lloc l'enllaç matrimonial entre l'Infant Carles Maria Isidre i l'Infanta de Portugal; i per celebrar-ho es va cantar un solemne Te Deum a la Catedral Nova el mateix dia davant totes les autoritats (Capítol, noblesa, Estat Major Militar, comissari de guerra, caps i oficials de la guarnició de la plaça) de la ciutat, i també es va procedir a enllumenar una altra vegada per la nit tots els edificis de Lleida.³¹⁵

Per aquest motiu es va crear una comissió formada per Manuel Baltasar de Tàpies i Jacint Pallarès en qualitat de regidors. Francesc Blavia com a diputat i Miquel Morillo com a síndic personer. Havien d'organitzar l'assumpte de les almoines ja que tota la població havia de sortir al carrer per donar de menjar als pobres. El pregoner públic va

³¹⁴ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida. Anys 1816-1817. PS. 20-21.

³¹⁵ Op. Cit. PS. 22-23.

donar publicitat del succés a tota la ciutat. Sens dubte, l'element propagandístic mitjançant les festes religioses, les civils o les caritatives era la millor forma d'intentar aconseguir el suport popular per part de la monarquia a través de l'aliança que mantenia amb el govern municipal i l'Església de Lleida.³¹⁶

Però, no era la única ocasió que van tenir els lleidatans per celebrar quelcom ja que també en relació amb les festes monàrquiques cal remarcar que s'havien de festejar les victòries militars, com va succeir el 17 d'abril de 1816 amb la notificació d'una Reial Ordre que va indicar l'obligació de cantar un solemne Te Deum (element imprescindible) perquè les tropes de Sa Majestat havien aconseguir l'important plaça de Cartagena d'Índies el dia 6 de desembre de 1815.³¹⁷

O bé la del 2 de juliol de 1816 a partir d'un Reial Decret en el que es va incloure també l'ordre de cantar un altre solemne Te Deum el proper diumenge en acció de gràcia per la victòria gloriosa de les armes espanyoles en la batalla de Wiluma (29 de novembre de 1815).³¹⁸

Com hem vist les actuacions de la Corona eren molts importants en aquests moments, també era molt rellevant el nomenament, per exemple, d'un nou bisbe, l'any 1816 a causa de la mort del bisbe Torres (Gerònim Maria de Torres va morir el 23 de març de 1816 a l'edat de 85 anys). La Paeria va rebre un ofici del nou bisbe, Manuel del Villar en el qual va indicar que Ferran VII li havia agraciat amb aquest bisbat. Òbviament es va cantar un altre Te Deum en acció de gràcia del Totpoderós. L'11 d'octubre del mateix 1816 van llegir un nou l'ofici. Aquesta vegada feia referència a l'entrada a Lleida de Manuel del Villar (anteriorment ocupava el càrrec de provisor i Vicari General d'aquest bisbat). Al mateix temps el nou bisbe electe va notificar que la seva entrada a la ciutat havia de ser pública. L'ajuntament va ordenar que els habitants que tinguessin un balcó i llars des del carrer Magdalena fins a la Catedral Nova havien d'adornar aquests del millor mode possible, amb colgades, i s'havien d'abstenir de qualsevol treball ja que havien d'obrir les seves botigues després. També van haver de netejar els carrers. Molta gent va sortir a la via pública per donar-li la benvinguda, tot i que un mitjà percentatge ho feien per no pagar la multa derivada de la seva falta d'assistència a aquest acte.³¹⁹

³¹⁶ Op. Cit. PS. 24-25.

³¹⁷ Op. Cit. p. 23.

³¹⁸ Op. Cit. p. 55.

³¹⁹ Op. Cit. PS. 63-64.

Davant de l'imminent arribada de Villar la Paeria va acordar enviar un informe al Consell de Castella per sol·licitar-li un permís per tal de poder realitzar la despesa que consideraven necessària durant la celebració de l'entrada del nou bisbe. També van organitzar una comissió formada pel regidor Manuel Baltasar de Tàpies i el diputat del comú Bonaventura Roca a fi d'encarregar-se de realitzar els preparatius de l'entrada a la ciutat del nou bisbe. Finalment, l'entrada va tenir lloc el divendres 6 de desembre de 1816. L'ajuntament va convocar al ple a anar a la porta de Sant Antoni per rebre el bisbe a cavall i anar després fins a l'Església catedral amb l'objectiu de realitzar les cerimònies religioses acostumades al Palau Episcopal. Un moment àlgid d'aquesta celebració va ser quan Cayetano de Fonserrada (degà i canonge de l'Església de Lleida en qualitat d'apoderat ordenat pel nou bisbe Manuel Villar, acompanyat pels presbiteres Miquel Farré, Ramon Vuich i Manuel Fuster) va llegir una butlla en llatí del Papa Pius VII expedida a favor del bisbe electe.³²⁰

Tot i que la festa local més important en aquests moments era, com s'ha dit abans, la celebració del dia 14 de febrer, data clau en la història lleidatana ja que va ser el dia en que la ciutat es va lliurar de l'opressió francesa (aquest dia era molt especial). Aquests tipus de festes també estaven dirigides des de el poder institucional. La intervenció estatal anava destinada a aconseguir autopromocionar-se i aprofitar-la des del punt de vista propagandístic. Una circular del Suprem Consell va inserir una Reial Ordre datada el 31 de juliol de 1816 en la qual es va ordenar la publicació dels fets heroics i dels successos notables que van protagonitzar els pobles de la monarquia hispànica durant la permanència de les tropes franceses.³²¹

La ciutat de Lleida tot i centrar-se en els problemes d'àmbit local també va participar dels esdeveniments a escala estatal. Com així ho va demostrar la notificació del 12 d'abril del 1817 que tractava la conspiració i la insurrecció que es va produir a Barcelona, protagonitzada pel General Lacy. Les actes es refereixen a un atac contra el govern de Barcelona protagonitzat per alguns "discolos", amb la voluntat última d'acabar amb la monarquia. El corregiment de Lleida va donar suport al monarca com a mostra de lleialtat i de condemna a la conspiració dels "malvados". Per tant, es va acordar que si es trobava algú a Lleida que tingués relació amb la conjura i la conspiració s'hauria de donar la informació ja que del contrari seria castigada la seva persona fins a que vessés l'última gota de sang. A més a més els seus bens serien

³²⁰ Op. Cit. p. 77.

³²¹ Op. Cit. p. 38.

expropiats. La Paeria va proclamar la seva intenció de protegir el seu monarca Ferran VII i la conservació dels seus regnes, també va assenyalar que lluitaria amb fermesa pel manteniment de la tranquil·litat pública.³²²

Es interessant veure la unió entre el govern municipal i la monarquia. Perquè a través d'aquest fet es pot constatar una preocupació comuna i cíclica durant aquest període per les dues institucions. Sens dubte, era la d'assegurar l'ordre públic, la seguretat ciutadana i la protecció de les propietats, ja que consideraven que eren uns punts claus alhora de perpetuar el sistema polític, social i econòmic.

A més cal tenir en compte que l'evolució de la Família Reial dintre de l'Antic Règim i del sistema absolutista tenia molta transcendència a l'interior de la ciutat ja que comportava la celebració d'una sèrie d'actes públics i religiosos que alteraven la vida quotidiana. Sens dubte també va ajudar l'estreta connexió que mantenia el poder reial amb l'estament eclesiàstic (tant el Diocesà com el del Capítol) i el cos municipal (format per membres de l'èlit social, la majoria nobles que tenien el seu càrrec d'una manera vitalícia).

L'any 1819 tan la Paeria com l'àmbit eclesiàstic lleidatà van rebre una carta redactada al Palau Reial el 28 de desembre de 1818 en la qual Ferran VII va notificar la mort de la seva reina Maria Isabel el 26 de desembre a les 9 de la nit. De seguida es van preparar per portar a terme les "honres" oportunes i els funerals. A més a més es va mantenir un dol públic durant sis mesos (els tres primers mesos rigorosos i els altres tres lleugers (anomenats "de alibio"). Els encarregats de fer complir aquestes obligacions eren el regidor degà Antoni de Gomar, el regidor Antoni de Bufalà i el síndic Bonaventura Roca.³²³

Al mateix temps va arribar un ofici del Capítol de l'Església de Lleida en el qual es van nomenar als canonges Rafel Barnola i Josep Noguero comissionats per a tractar l'assumpte dels funerals de la reina Maria Isabel i per tal d'ajudar als comissionats de l'ajuntament en els preparatius de les cerimònies. Les autoritats van decidir que els nobles i els gaudins lleidatans havien d'assistir en un lloc preferent. Tampoc no van poder faltar per cap motiu: Salvador Busquets, Magí Farga, Pere Tudela, Manel Fuster, Ramon Hostalric, Ignasi de Gomar, Remito Martorell, Remito Antoni de Queraltó, Joan Aguilar, Ignasi Temple, Joan Bergès, Francesc Larmy i Francesc Tomàs.³²⁴

³²² Op. Cit. any 1817. PS. 138 i 213.

³²³ A.M.L. Actes i deliberacions, 1819, fulla 5.

³²⁴ Op. Cit. PS. 6-7.

Per commemorar l'ànima de la reina en la celebració de les "exequias" es va acordar la construcció d'un túmul. Només hi restava fer-ho saber al poble en general, el qual, com sempre, s'assabentava per mitjà d'un pregó.³²⁵

Uns dies després, concretament, el 24 de gener van rebre un altra carta reial, aquest cop va notificar la mort del pare de Ferran VII, l'antic monarca Carles IV, doncs, els mateixos comissionats van haver de preparar les celebracions mortuòries per duplicat, en aquest moment per la reina, i al març les de Carles IV.³²⁶

Altrament assenyalar que el govern municipal va participar activament en l'organització de la gran recepció popular que va tenir lloc amb motiu de l'entrada a la ciutat del nou bisbe Simón Antoni Renteria i Reyes al mes d'agost de l'any 1819.³²⁷

No cal oblidar la unió d'aquest dos centres de poder en la festivitat anual del 14 de febrer per commemorar l'alliberament de la ciutat a mans dels francesos. Entre d'altres actes es cantava un solemne Te Deum i un rosari per celebrar-ho.³²⁸

Finalment el consistori va col·laborar estretament amb l'estament l'eclesiàstic en la preparació d'una missa solemne, aquest cop amb motiu de la recepció d'una carta de Ferran VII el 7 d'octubre de 1819. Aquesta informava que el passat 28 d'agost de 1819 a la cort de la ciutat alemanya de Dresde va tenir lloc el seu enllaç matrimonial amb la princesa Maria Josefa Amàlia de Saxonia. El que significava que els habitants de Lleida havien de mostrar la seva gran alegria per aquesta gran elecció i, sobretot, molt entusiasme. La celebració es va produir el dia diumenge 31 d'octubre i va comptar amb l'assistència de tots els membres de la Paeria, del Capítol, com també els oficials de l'exèrcit, els membres dels gremis i tots els caps de família (aquests dos últims grups tenien de fer acte de presència per obligació per tal d'assegurar-se l'èlit dirigent el suport popular i la sensació d'adhesió del conjunt de la població, en general, com tots aquestos actes que fan referència a la Família Reial o a l'Església).³²⁹

8.7. La relació entre el poder municipal i el poder militar: L'exèrcit nacional

Un altre punt conflictiu era el referent a l'exèrcit ja que acumulava molt poder en les seves mans, estava protegit i privilegiat pel règim absolutista. A causa de la Guerra del

³²⁵ Op. Cit. p.11.

³²⁶ Op. Cit. p.10.

³²⁷ Op. Cit. any 1819. p. 69.

³²⁸ Op. Cit. p. 122.

³²⁹ Op. Cit. PS. 93 i 96.

Francès i per tal de reafirmar la tornada a la normalitat havia de conviure amb la població lleidatana.

L'exèrcit en aquests moments es trobava sense gaire material, amb problemes logístics i amb grans necessitats. Davant d'aquest fet, Francesc Xavier Castaños, capità general de Catalunya va comunicar al govern local al mes de febrer de 1816 que l'exèrcit havia de rebre manutenció i allotjament mentre estigués a la ciutat. Per reforçar aquesta sol·licitud el 23 de febrer de 1816 l'ajuntament va rebre un altre ofici; aquest cop del senyor corregidor. En aquest es va ordenar que els cossos i persones privilegiades (nobles, exèrcit i eclesiàstics) pel que fa al servei d'allotjament havien de tornar a tenir els seus drets com si fossin a l'any 1808, entrant en vigor aquesta directriu l'1 de març de 1816. A tot això cal sumar-hi un altre ofici del corregidor en el qual va dictaminar que els ajuntaments dels pobles on els militars haguessin de recórrer el seu territori mitjançant els seus hospitals havien de facilitar una quantitat de pa i, en general, de menjar de manera diària, sense oblidar-se de les racions de palla i ordi per als cavalls (a Lleida les emmagatzemaven al castell principal, l'actual Seu Vella).³³⁰

El govern local va accedir a les peticions del corregidor. Però, l'exèrcit es va allotjar en les cases menys còmodes. Gràcies a l'aprofitament per part de la Paeria d'una Reial Gràcia inserida en una Reial Cèdula del 20 d'agost de 1807 que atorgava la possibilitat d'eximir-se d'aquest servei a bona part dels llauradors (els més benestants, a aquestos cal sumar-hi, òbviament, els nobles i els eclesiàstics). A tot plegat cal afegir que tenien poques opcions de trobar un bon allotjament perquè l'explosió del polvorí de la Suda de 1812 encara va agreujar més la seva situació ja que van destruir-se un centenar de cases. El que dificultava la consecució fins i tot d'un habitatge qualsevol. Això, ens mostra que abans del 1814 van sorgir problemes alhora d'aconseguir aquests serveis; cal pensar en dues raons: la misèria general del moment i l'escassetat d'habitatges de la ciutat per tal d'allotjar un gran nombre de militars.³³¹

L'any 1816 continuava vigent aquesta situació com així ho demostra un ofici del corregidor. Aquest va exposar la difícil situació dels oficials militars de Lleida que sofrien l'endarreriment en el cobrament del seu sou i a més a més no trobaven cases de lloguer adequades a la seva classe i circumstàncies. Per contra, cal assenyalar que els soldats causaven notables perjudicis tan als seus veïns com a la resta de la població, com així ens ho indiquen múltiples documents que constaten diversos enfrontaments a

³³⁰ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1816. p. 61.

³³¹ Op. Cit. p. 67.

causa de la difícil convivència dels militars per una banda i de la població per l'altra, que portarà a la Paeria a demanar que les tropes es reparteixin entre els pobles dels voltants i que no estiguessin totes a Lleida.³³²

Concretament, la Reial Cèdula de Ferran VII sobre els allotjaments i els bagatges (Madrid, 3 de gener de 1817, aquesta ordre fou redactada l'any 1816, però es va aplicar l'any 1817) ens transmet qui eren els privilegiats en la societat de l'Antic Règim: Estaven exempts del servei d'allotjaments: Quadre 41.

Grau d'importància	Persones jurídiques
1	Els oficials i els criats de la Casa Reial
2	Els pares amb cert nombre de fills, de manera temporal
3	Les vídues
4	Els administradors, els tesorers i els caps de l'Hisenda
5	Els Caps i els treballadors del servei de Correus
6	Els dependents de la Inquisició, de la Croada, del fur acadèmic i els síndics de l'ordre de San Fernando
7	Els nobles de privilegi i els cavallers de les ordres militars
8	Els veïns amb fur militar
9	Els eclesiàstics, excepte els dependents de l'Església (per exemple, els músics)

Font: Elaboració a partir de l'A.C.L. Secretaria, calaix 211. Ordres Rals.

En definitiva, eren els mateixos grups que s'havien d'aplicar als bagatges (allotjament pels cavalls).³³³

Per últim, assenyalar que segons aquesta Reial Cèdula quedaven suspesos els privilegis d'exempció de les ciutats i pobles que ja el tinguessin. D'altra banda, per portar a terme aquesta proposta legislativa s'hauria de realitzar un padró en cada ciutat o vila per tal d'establir les persones que gaudiran d'aquests privilegis; crear una Junta formada pels membres de la justícia, els mossens, dos canonges, i el secretari de l'ajuntament; establir les cases designades per tal de realitzar aquest servei, dintre d'aquestes hi hauran de primer nivell (destinades a allotjar les persones amb més

³³² Op. Cit. PS. 12 i 120-122.

³³³ A.C.L. Secretaria, Calaix 211. Ordres Reials.

graduació) i un segon grau (per exemple, pensat per la tropa de l'exèrcit); i finalment, delimitar la divisió dels bagatges (també n'hi havia dos nivells).³³⁴

Al final de la Guerra del Francès l'Ajuntament de Lleida tenia moltes dificultats financeres. Per aquest motiu va decidir cobrar una contribució extraordinària als eclesiàstics de la ciutat pel servei dels allotjaments amb l'objectiu d'intentar aconseguir recursos extraordinaris. Però, van trobar-se amb una rotunda oposició. Els dirigents de l'Església el 18 de novembre de 1814 van sol·licitar no efectuar el pagament dels allotjaments perquè consideraven que era molta la càrrega fiscal que patien i a més a més van al·legar que abans de l'any 1808 estaven exempts. La Paeria va respondre que hi havien molts soldats a la ciutat i que ho havien de pagar, al menys el sector del baix clergat, quedant així exclosos de l'èlit privilegiada.³³⁵

Es pot pensar que la presència de l'exèrcit a l'interior de la ciutat afavoria la seguretat pública, però no sempre va ser així ja que fruit d'aquestes penúries econòmiques l'ajuntament no podia sufragar l'enllumenat per la nit als seus carrers. Les autoritats creien que aquest fet podia afavorir possibles actes ilegals ja que tenint llum a la via pública per la nit tindrien més tranquil·litat, frenaria els robatoris i les venjances perquè el delinqüent fugia d'aquesta i desitjava la foscor per cometre els seus delictes. A més a més van assenyalar que aquesta mesura l'havien adoptat les nacions més cultes. Per tant, van acordar enviar un informe al Consell de Castella per a que facilités un arbitri per poder il·luminar millor la via pública i augmentar el control nocturn.³³⁶

Aquesta notícia denota la perillositat de la vida nocturna a la ciutat de Lleida. Arribat aquest punt el governador va intentar millorar l'ordre públic. Per aquest motiu, va redactar un ofici el 3 d'agost de 1817 indicant que per obtenir uns resultats més favorables en la persecució dels lladres i dels "malhechores" era indispensable la realització d'un padró general. La Paeria va deliberar que cada batlle de barri havia de prendre les dades oportunes a cada individu per tal de portar-lo a la pràctica.³³⁷

En aquesta etapa la tranquil·litat pública preocupava molt a les autoritats absolutistes, però la seva falta de diners generava un fort conflicte entre els polítics i els militars. L'any 1818, va començar per l'Ajuntament de Lleida amb un ofici del corregidor en el qual va manifestar les queixes dels comandaments de l'exèrcit que perseguien als contrabandistes. Les seves demandes tenien l'origen en la negativa sistemàtica del

³³⁴ Op. Cit.

³³⁵ Op. Cit. Document que tracta sobre els allotjaments.

³³⁶ A.M.L. Actes Capitulars de l'Ajuntament de Lleida, any 1817. p. 170.

³³⁷ Op. Cit. p. 171.

consistori a l'hora de subministrar-los la palla que demanaven. El corregidor va decantar-se pels militars.³³⁸

Els membres del consistori van deliberar que haurien de contestar al corregidor que aportarien els subministres necessaris per als soldats de l'exèrcit que actuessin dintre del municipi, però no a les dels altres pobles del corregiment. Per tant, cal indicar que continuaven els conflictes entre l'exèrcit monàrquic i la Paeria propiciats per la falta de recursos financers de les dues institucions. Aquest document també mostra l'existència de moltes persones que vivien al marge de la llei i de les normes de l'Estat a causa de la fragilitat del mateix i a la misèria general. Un altre punt conflictiu que va agreujar la situació entre l'exèrcit i la població lleidatana va ser la notificació que van rebre els veïns de Lleida referent a que s'havien de presentar tots els individus entre 17 i 36 anys per tal de cobrir 14 places lliures dintre de l'exèrcit en qualitat de reemplaçament. Per realitzar aquest sorteig es van nomenar els comissionats de cada parròquia per elegir la quota de soldats que es necessitaven. Per la parròquia de Sant Joan van escollir a Agustí Roure i a Jacint Lamarca; per la de Magdalena a Antoni Sans i Vinyals, i a Pau Magrinya; per la de Sant Llorenç a Josep Sales i a Joaquim Carralda; i, finalment, per la de Sant Andreu a Josep Niubó i Maties Claramunt. Per últim indicar que els dos síndics de la Paeria van vigilar aquest sorteig.³³⁹

8.8. Les infraestructures: Una gran preocupació pel consistori conservador

8.8.1 Les presons de Lleida

Un dels grans projectes que calia solucionar durant tota aquesta etapa absolutista era l'estat de les presons perquè eren molt antigues i necessitaven una recomposició total a causa de l'alta acumulació de presoners. L'any 1816 n'hi havien més de 40 presoners a Lleida. Els documents municipals ens transmeten una situació força greu. El 21 de maig van tornar a insistir en la deficient situació de les presons ja que es caracteritzaven per la seva poca amplitud i seguretat. Per tant, van decidir enviar un correu immediat al Suprem Consell de Castella sol·licitant un permís perquè les presons es poguessin traslladar a l'edifici de Sant Martí i també van demanar una llicència per realitzar l'habilitació d'aquest edifici.³⁴⁰

³³⁸ A.M.L. Actes de L'ajuntament de Lleida, any 1818, fulla 6.

³³⁹ Op. Cit. PS. 13 i 16.

³⁴⁰ Op. Cit. PS. 17-18.

Però, abans, com era lògic van informar al corregidor i al capità general de Catalunya de l'assumpte. Aquestes personalitats van contestar que no tenien cap inconvenient en el trasllat dels presos. Això sí, van assenyalar que havien de demanar un permís al bisbe Torres perquè aquesta ubicació era abans un camp sant. En un Ofici posterior del corregidor i del capità general de Catalunya referent al trasllat de la presó a l'edifici de Sant Martí van exposar que també havien de realitzar un pressupost de les despeses; un plànol a càrrec del director d'arquitectura de Lleida, Antoni Celles; i un expedient provant el perjudici i inutilitat de l'antiga presó. A més a més van escriure que s'havia d'elaborar un informe per tal d'enviar-lo al Suprem Consell de Castella a fi que aquest organisme dictés la seva aprovació. Encara, però caldria un altre informe, aquest cop feia falta cercar l'opinió de dos metges. Els escollits van ser Joan Bergés i Bonaventura Roca (també era diputat del comú). Els metges van considerar viable el trasllat ja que les antigues presons no tenien ventilació, a més d'altres consideracions i motius insalubres.³⁴¹

La Paeria va rebre un ofici del capità general el 14 de març de 1817 en el qual afirmava que ja havien rebut una quantitat de diners del fons del Consell de Castella que ascendia a 90.000 rals de billó per tal d'iniciar les obres de la nova presó de Sant Martí³⁴². La Paeria va mostrar la seva alegria ja que per fi podien començar les obres, però, esperaven aconseguir més ajuts d'aquest organisme en el futur per continuar amb l'execució del projecte. També confiaven en l'ajut i la col·laboració de tots els pobles del corregiment que gaudirien del seu benefici. Ja havíem comentat la polèmica que envoltava l'assumpte per la negativa dels pobles dels voltants (destaca la forta oposició de Balaguer, argumentant que volien construir una presó pròpia). Com que aquestos pobles de l'entorn lleidatà tenien molts presoners a les presons de Lleida el consistori municipal desitjava rebre el pagament de la part proporcional que els pertocava. El 10 de juny de 1817 es van afegir uns altres pobles a la postura de no voler pagar la seva part per tal de sufragar les obres de la nova presó, aquests eren Serós, Tornabous, Guimerà, Fuliola, Ivars d'Urgell i Castellnou. L'Ajuntament de Lleida els va comunicar que tenien a favor seu el corregidor i que de cap manera no podien eximir-se d'aquest pagament.³⁴³

³⁴¹ Op. Cit. PS. 12-50.

³⁴² Es va indicar que el cost total de la construcció de la nova presó, a partir dels càlcul de l'amplada i longitud necessària, seria de 296.335 rals de billó que s'haurien de repartir entre els pobles del corregiment segons el Reial Cadastre de cadascú.

³⁴³ A.M.L. Actes de L'ajuntament de Lleida, any 1817. PS. 137, 151 i 212.

El pròxim apunt sobre la presó de Sant Martí es va produir el mes de maig de l'any 1819. Un nou ofici del Capità General de Catalunya va indicar que el Suprem Consell de Castella havia aprovat el plànol definitiu de la presó i denegava les sol·licituds de Balaguer i de Tàrraga de no contribuir a sufragar aquesta obra. També va anunciar que a través de l'anàlisi del fons de Propis i arbitris tant de Lleida com dels pobles dels voltants i les quotes del Reial cadastre que pagaven cadascun es determinaria el repartiment de les quantitats que pertocaven a cada municipi per tal d'elaborar equitativament el repartiment de tota el seu finançament. L'Ajuntament de Sarroca va tenir l'honor de ser el primer poble en fer efectiu el pagament de la seva quota al mes de setembre. Les obres van tenir un ràpid avenç i al mes de maig arriben notícies que assenyalen que a la presó de Sant Martí ja s'havien dipositat els ciments de les parets exteriors (fets a cinc pams d'elevació mentre que les parets interiors tenien 7 pams), la porta que tanca el "zaguan", el dipòsit i el calabós número sis. Però, encara faltava tota la part anomenada del Portal de Sant Martí.³⁴⁴

El 5 de gener de 1820 els pobles de Guimerà, Tàrraga, Tarradells i Figuerosa van exposar que s'havien dirigit a Ferran VII demanant-li la potestat per no contribuir en la construcció de la nova presó de Sant Martí de Lleida. Però, la demanda va ser rebutjada ja que el monarca va considerar que aquest era el moment més oportú i propici per tal de donar major activitat a les obres. En un gest de bona voluntat l'Ajuntament de Lleida va declarar que a causa de la misèria que arrossegaven aquestes poblacions no patirien l'apremi militar fins després de la recol·lecció de la collita agrícola. De moment les obres no acaben d'executar-se totalment per la falta de recursos econòmics.³⁴⁵

8.8.2. El camp sant

Un dels aspectes que més calia millorar després de la Guerra del Francès era el cementiri municipal ja que un informe de la Paeria del 22 de març de 1816 va notificar que al camp sant no hi cabien més cadàvers perquè es van col·locar molts durant la passada guerra. L'ajuntament amb bon criteri va acordar ampliar-lo. Aquest era un gran referent per tal de comprovar que la ciutat va patir durant la Guerra del Francès moltes baixes humanes.³⁴⁶

³⁴⁴ Op. Cit. any 1819. PS. 36 i 111.

³⁴⁵ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p. 8.

³⁴⁶ Op. Cit. p.20.

El cementiri municipal va quedar-se petit i obsolet i es va tenir que construir un de nou com a conseqüència de la multitud de baixes generades en la Guerra del Francès³⁴⁷. El canonge Rafael Barnola al mes de novembre de 1819 va manifestar que tenia la intenció d'autoritzar l'enterrament dels cadàvers dels membres del Capítol a la Catedral ja que el nou cementiri municipal situat al Garrud era "indecent" per a l'estament eclesiàstic. Però, una Reial Ordre prohibia la sepultura a l'interior de les esglésies. En una reunió posterior els membres del Capítol van pensar que la solució era edificar una bombada o sepulcre al costat del nou convent Tridentí, al nou camp sant, amb un cost aproximat d'unes 600 lliures. Més tard, el clergat menor va voler pactar amb el Capítol la seva participació en la construcció del sepulcre en el nou cementiri. Va proposar-li el cofinançament de l'obra a canvi del permís necessari per poder enterrar a tots els seus membres (o sigui, ja no seria un espai exclusiu pels canonges).³⁴⁸

Però, no eren les úniques infraestructures que s'havien de realitzar, també eren molt importants el canal d'Urgell i la carretera de Tarragona (les actes comencen a parlar-ne a partir de 1817).

8.8.3. El Canal d'Urgell

El consistori municipal va rebre un ofici el 19 de juliol del 1816 del corregidor en el qual li comunicava que el capità general li havia encarregat l'obra del canal d'Urgell. Aquesta esdevindria en el futur un projecte molt important perquè impulsava el rec en una zona agrícola majoritàriament de secà. El 10 de setembre es va informar als pobles interessats en l'obra que el 29 de setembre cadascun havia de nomenar un comissionat per tal d'assistir el 4 d'octubre a la vila de Tàrrega a una Junta amb l'objectiu de tractar l'assumpte del canal d'Urgell. La Paeria va acordar que portaria una representació ja que la infraestructura era molt important a causa de l'extrema necessitat de rec de les terres d'aquesta horta. L'1 d'octubre de 1816 es va confirmar que el capità general Francisco Javier Castaño presidiria la Junta de Tàrrega del 4 d'octubre. Dintre dels actes protocol·laris a les autoritats va destacar la donació de gran ofrenes per part dels diversos municipis assistents, sobretot cal ressaltar les que el poble de Tàrrega va fer-li arribar al capità general mentre aquest discorria pels seus carrers. Al finalitzar la Junta,

³⁴⁷ No tant per les lluites al camp de batalla com per les produïdes per la proliferació i contagis de diverses epidèmies i malalties que van augmentar el seu camp d'acció a causa del dèficit alimentari de la majoria de la població i l'escassetat de vacunes.

³⁴⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Capsa 136, any 1819, llibre 106, fulles 498 i 507.

Francisco Javier Castaño va passar per Lleida en direcció a les Corts i els membres de la Paeria també van atorgar-li molts obsequis i compliments. A més assenyalar que quan el capità general va estar a les corts va quedar encarregat del comandament polític superior de Lleida Andrés de Herrarte.³⁴⁹

Si abans havíem vist l'inici de les gestions pertinents per portar a terme les obres del canal d'Urgell des de l'òptica de l'Ajuntament de Lleida, seria bo, comprovar com aquest mateix moment històric es viu des de les actes capitulars. Es van assabentar una mica més tard, concretament el 17 de setembre de 1816. Un ofici del capità general de Catalunya va manifestar que el Capítol havia d'escollir un representant per assistir a la Junta General que es faria en Tàrrrega el dia 4 d'octubre per tractar la realització del projecte del canal d'Urgell. El Capítol va assenyalar que era un tema molt interessant i que ràpidament nomenaria un representant per tal d'assistir. Fóra el canonge Rafel Barnola. L'organisme eclesiàstic lleidatà es va posar en contacte amb el de Saragossa i el de Tarragona per veure com afectaria al pagament del delme les noves terres regades pel nou canal (l'anomena imperial). Van pensar que haurien de pujar la quota. El capítol com a propietari de multitud d'extensions agrícoles a la zona del futur canal volia tenir una forta presència en l'elaboració del projecte, però com a conseqüència de la seva crisi financera no podria sufragar-lo a gran escala. A la Junta General del canal d'Urgell del 28 d'octubre de 1816 es va decidir que els propietaris havien de pagar una vintena part de les herbes i fruits.³⁵⁰

Veiem com el canal d'Urgell va interessar molt més al Capítol ja que aquest gaudia de grans propietats entorn seu. També es pot apreciar la convivència de totes les institucions (Monarquia, Església i Ajuntament). La Monarquia amb aquesta maniobra va intentar aconseguir reforçar la seva aliança amb aquestes institucions tot autoritzant l'inici d'una infraestructura molt important per les terres de Lleida.

Aquesta obra era fonamental per tal de dinamitzar l'agricultura de les Terres de Ponent molt castigades últimament per les prolongades sequeres (com era tradicional la Paeria va demanar al Capítol la realització de rogatives públiques al llarg de tres dies amb l'objectiu d'implorar a Déu el benefici de l'aigua). L'església no va dubtar en controlar aquest projecte i el 10 de juny de 1817 va enviar una representació a Ferran VII per protegir els interessos eclesiàstics en el canal d'Urgell.³⁵¹

³⁴⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida. Any 1817, PS. 42-53.

³⁵⁰ A.C.L. Actes Capitulars, any 1816. PS. 80 i 90.

³⁵¹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida. any 1817, PS. 126 i 158.

A la primavera de l'any 1817 per fi havien arribat les pluges, però van fer-ho de manera desproporcionada i perjudicial. El canonge Noguero va manifestar que la forta crescuda del riu Segre en aquests últims dies havia provocat moltes destrosses a la sèquia de Remolins (abans ja necessitava una reparació) que va deixar sense rec els territoris de Remolins i de Soses.³⁵²

A més a més la necessitat de construir el canal d'Urgell era molt evident després de comprovar les penúries generades per l'anterior període de sequera. El Capítol va rebre el 19 de maig de 1818 un ofici del capità general de Catalunya relatiu als canals de navegació i rec dels camps d'Urgell en el qual invitava a l'Església lleidatana a assistir a la Junta que es celebraria en Barcelona (en el Reial Palau) el pròxim 4 de juny amb la finalitat d'establir la contribució del "decimadores" o obtentors de les primícies (arrendataris i propietaris). També van nomenar per representar el Capítol a Josep Llorer (canonge i arxidiaca de Santa Maria de Barcelona i inquisidor de Barcelona) i a Nicolás Olmedo, canonge de Lleida, que es trobava a Barcelona per raons de salut.³⁵³

Les negociacions entre els productors i els propietaris van ser molt dures i es van estancar sense trobar-ne un punt intermig. Per això, el 14 de juliol de 1818 va arribar un ofici del capità general de Barcelona manifestant que encara s'havia d'arribar a un acord definitiu pel que respectava a la quantitat que havien de cobrar els eclesiàstics de les quotes dels delmes i de les primícies derivades del canal d'Urgell. Per tant s'havia de celebrar una altra Junta a Barcelona el pròxim 21 de juliol.³⁵⁴

Però, en aquesta junta tampoc van posar-se d'acord i van decidir suspendre les converses fins al 18 d'agost. Per fi, la Comissió del Canal d'Urgell reunida a Barcelona va arribar a un acord: els cobradors dels delmes i de les primícies en les terres regades havien de cobrar-lo a raó del 4'5% del total de la collita recollida pels productors.³⁵⁵

Sens dubte, el canal d'Urgell va ser un dels tres grans projectes protagonistes de l'àmbit de les infraestructures del període e 1814 a 1820 (juntament amb la presó de Sant Martí i la carretera de Tarragona). Però, encara va assolir més impuls amb el govern liberal instaurat l'any 1820.

³⁵² A.C.L. Actes Capitulars, any 1818, p. 313; i Prestatgeria nº 3. Secretaria: Oposicions a prebendes: Volum 1: de 1795 a 1833: p.111. 4 de novembre de 1815. El doctor en sagrada Teologia, Josep Noguero, presbiter i canonge magistrals de la santa catedral de la vila de Roda d'aquesta diòcesi, de 53 anys, guanya, i per tant, ocuparà la vacant existent en la electoral.

³⁵³ Perquè el metge Bonaventura Roca li havia recomanat viure a la costa, prop del mar, a fi que millorés del seu delicat estat de salut. A.C.L. Actes Capitulars. p. 289.

³⁵⁴ Op. Cit. p. 310.

³⁵⁵ Op. Cit. p. 327.

Els comissionats Jaume Lamarca i Josep Argués (llauradors hisendats) van ser els encarregats de decidir el trajecte més idoni del canal d'Urgell pel terme de Lleida. Per aquest motiu es van reunir amb els representants de les partides de Curullada i Comavella. Aquest encontre ens ofereix diversa informació ja que van indicar que l'anterior govern municipal no havia intentat amb anterioritat assenyalar els millors emplaçaments per on hauria de passar el canal i davant la negativa de molts propietaris a l'hora de pagar l'impost establert per finançar l'obra (el trentè, o sigui, donar una trentena part de la collita per poder obtenir el fons necessari per executar-lo el canal, recordem que a l'any 1816 es va parlar d'un vintè) l'anterior consistori va acordar la paralització de les obres. Aleshores el govern municipal liberal va decidir tornar a introduir l'impost del trentè sobre els propietaris de les terres beneficiades pel futur canal d'Urgell (deixant de banda les queixes d'aquests sobre la deficient anivellació del terreny) per tal de reprendre les obres.³⁵⁶

L'Ajuntament de Lleida va declarar que continuava amb l'obra del canal d'Urgell el 20 de juny de 1820, a més va informar que ja s'havia anivellat el terreny al seu terme i s'havien realitzat moltes excavacions. L'arquitecte de l'obra va ser Francesc Mestre. Com ja he comentat anteriorment el canal era molt important per fomentar l'agricultura, però va patir l'atac del Govern Polític Superior del Principat (l'organisme que anteriorment havia autoritzat l'obra) ja que el considerava una infraestructura inútil (l'explicació cal trobar-la en el fet que els qui van iniciar el projecte foren els seguidors de l'absolutisme). També cal afegir la instigació dels terratinents del secà de Lleida perquè no volien l'execució d'aquesta l'obra, ja que no tenien la intenció de pagar la seva quota. A Tàrrrega es va situar la Junta que administrava les obres del canal, aquesta estava presidida pel capità general del Principat, a qui Ferran VII el va condecorar amb el títol de Protector del canal. D'altra banda indicar que Josep Arqué va ser el perit rústic i Jaume Serratosa el paleta de l'Ajuntament de Lleida.³⁵⁷

8.8.4. La carretera de Tarragona

Un dels grans projectes endegats durant l'etapa absolutista de 1814-1820 va ser l'intent de construir una carretera de Lleida a Tarragona. Les obres es van iniciar l'any 1816, quan la recuperació era un fet, ja que en els dos primers anys (1814 i 1815), la

³⁵⁶ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida. Any 1820, PS. 54, 57 i 60.

³⁵⁷ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis particulars fets a l'alcaldia constitucional de Lleida en el anys 1820, 1821 i 1822.

finalització de la guerra i el retorn de Napoleó (Imperi dels cent dies) va aturar qualsevol infraestructura.

Al mes de gener de 1817 la notícia més important per a la ciutat de Lleida va ser una disposició del corregidor informant que el batlle Antoni de Gomar hauria de dirigir la comissió de la Junta de la carretera de Tarragona. Aquesta Junta va tenir lloc el dia 14 a la ciutat de Lleida i va tractar com a punt principal la realització d'un projecte per tal d'iniciar la construcció d'aquesta carretera que connectaria Lleida amb Tarragona, o bé el que es el mateix, una ciutat d'interior agrícola amb el seu punt més proper al mar que disposava a més a més d'un gran port marítim que podria donar sortida d'una manera més eficient als seus productes agrícoles i fomentar el comerç en general. Però, en aquesta època els grans projectes van anar a una velocitat reduïda i cal esperar fins l'arribada de l'ofici del corregidor del 7 de novembre de 1817. Aquest va exposar que ja s'havia obtingut de Ferran VII la gràcia reafirmant que l'Ajuntament de Lleida i la Junta administrativa de la carretera Lleida-Tarragona s'havien de fer càrrec d'aquesta obra, o sigui, finançar-la. També va assenyalar que per construir la carretera disposaven d'un pressupost inicial igual a un terç del cadastre territorial i personal, i dos terços de l'industrial i del ganancial. Lleida recaptava per l'import del cadastre 125.511 rals d'ardits, 57.490 pel personal i 3.172 per l'industrial i ganancial.³⁵⁸

Un document de la Junta administrativa de la carretera de Tarragona del 18 de setembre de 1817 ens dona una relació de tots els pobles lleidatans que havien de pagar una quota per tal de finançar la seva construcció. Eren: Lleida, Torregrossa, Vimbodí, Artesa, Sant Martí de Maldà, Fullella, Juneda, Vinaixa i Borges. El capità general va ordenar als mossèn d'aquestes localitats el seu ajut, amb l'objectiu de promoure aquest recaptament entre els seus fidels, a part d'assenyalar que la construcció d'aquesta carretera donaria treball als aturats, reduint la misèria i els vicis.³⁵⁹

Un altre document de la Junta administrativa de la carretera de Lleida a Tarragona es referia als pobles de l'entorn de Lleida, Montblanc, Valls i Tarragona (eren els punts principals d'aquesta via). Ferran VII volia remeiar els patiments provocats per la darrera guerra (la del Francès). Per tant, va decidir que s'havia d'iniciar la construcció d'aquesta carretera, ja que seria molt útil. A més a més era molt necessària per tal de potenciar els intercanvis comercials i per reactivar el transport de les mercaderies de la

³⁵⁸ Op. Cit. PS. 126 i 190.

³⁵⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 4. Junta administrativa de la Carretera de Tarragona. Tarragona, 18 de setembre de 1817.

costa cap a l'interior. L'obra portaria riquesa, per exemple, una quartera de blat costava transportar-la de Lleida a Tarragona 5 pessetes, i transitava al llom d'animals de càrrega. Mentre que amb la carretera es podria transportar el blat amb carruatges coberts i tancats per dues pessetes i mitja la quartera, amb els avantatges que això suposaria als productors i als consumidors. La falta d'infraestructures i de recursos provocaven que els habitants d'aquest país s'alimentessin del gra estranger, més barat, però a vegades generava caresties. El capità general Francisco Javier Castaños seria el protector de la carretera. Però, l'Estat per falta de diners no podia portar a terme en solitari l'obra, necessitava l'aportació de tots els pobles interessats. Sent necessari fer un sacrifici, ja que només pagarien dos contribucions forçoses, les anualitats del cadastre i la del Personal i, finalment, la quarta part del Ganancial o l'industrial.³⁶⁰

El 26 de setembre de 1817 va arribar una carta de la Junta administrativa de la carretera de Lleida a Tarragona relativa a donar la notícia de la seva fundació i la utilitat d'aquesta obra. Sens dubte, va originar-se, tal i com va succeir amb el canal d'Urgell en un moment crític i ple de tot tipus de deficiències financeres. Per aquest motiu, l'Església no va poder contribuir des de l'inici i la falta de suport institucional va frenar un ràpid desenvolupament per una via de comunicació molt important per tal de millorar la xarxa terrestre interior i connectar-la amb el litoral. El que suposaria en un futur una potenciació de la comercialització dels cereals lleidatans a les zones costaneres.³⁶¹

D'altra banda el 7 de novembre de 1817 un ofici del capità general de Catalunya va autoritzar el començament de les obres de la carretera de Lleida a Tarragona, i va demanar un donatiu per part de l'Església. El Capítol va respondre el mateix que abans havia comentat a la Junta administrativa, o sigui, que ara per ara no podia.³⁶²

Al mes de maig de l'any 1819 no hi havien gaires novetats ja que la comissió va tornar a demanar el cobrament d'un nou terç del Reial cadastre per poder continuar amb les obres. L'Ajuntament de Lleida després d'efectuar una llarga deliberació va acordar que ara per ara no podien fer front a aquest pagament perquè era l'estació de l'any més crítica i de més carestia, però després de recollir les collites (passat l'estiu) es podria fer efectiu aquest pagament. Però, l'Intendent va pressionar per obtenir part d'aquesta quota

³⁶⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 4. Junta administrativa de la Carretera de Tarragona. Tarragona, 27 d'agost de 1817. Membres de la Junta: Josep Antoni de Castellarnau, comptador; Josep Francesc Ixart i Pi, tresorer; Josep Antoni de Vidal; Plàcid de Montoliu; Pau Baldrich i de Martí; Francesc Xavier de Aguiló; i Ignasi de Gomar. Secretari: Olegario Josep Sanromà.

³⁶¹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Capsa 136, any 1817, llibre 106, fulla 193.

³⁶² Op. Cit. p. 214.

i la Paeria va realitzar diversos apremis militars sobre els morosos que no pagaven per tal de continuar amb aquestes obres de la carretera de Tarragona, tot i que només van pogué aconseguir 21.000 rals de billó.³⁶³

Per completar aquest anàlisi sort que gaudim d'un document que analitza l'evolució de les obres a la carretera de Tarragona des de l'òptica tarragonina durant l'any 1819. El text assenyala que ja s'havien construït 13.770 vares lineals de carretera (desglossades de la següent manera, 8.250 vares cúbiques per desmuntar les pedres i tapes executades, 50.500 ídem de terra, 51.880 vares cúbiques de terraplè en la caixa de la carretera, 6.870 ídem de marges executats per formar aquesta caixa, 943 vares cúbiques de manposteria, 990 peus superficials de pedra llaurada) pel que respecta al tram de Tarragona a Valls passant per Vallmoll. Mentre que pel de Valls a Montblanc s'havien utilitzat 6596, 30.060, 12.030, 16.550, 25.540, 90 i 300 vares respectivament. Els totals eren: 20.366, 38.310, 62.530, 68.430, 32.410, 1.033, 1.290. Per últim, indicar que les 1033 vares que resultaven de la manposteria executada, i els 1.290 peus superficials de pedra llaurada, s'havien utilitzat en la construcció de 5 ponts (un de 8 vares d'alt i 11 d'ample; un altre de 5 vares d'alt i 7 d'ample; un altre de 4 vares d'alt i 5 d'ample; un altre de 3 vares d'alt i 5 d'ample; i, finalment, un altre de 3 vares d'alt i 2'5 vares d'ample).³⁶⁴

8.9. La Junta de Cequiatge, la sequera i la propagació de diverses epidèmies

Tornant al paper destacat que s'atorgaven les diverses juntes cal destacar una altra que gaudia de força importància en les terres de Ponent. Era la de Cequiatge. Aquesta s'encarregava de distribuir l'aigua entre els regants de l'horta de Lleida. A més a més tenia cura del manteniment de tota la xarxa de sèquies. El 20 de febrer de 1817 l'Ajuntament de Lleida va rebre un ofici d'aquesta Junta referent a que s'havia acabat la neteja de les sèquies de la part del riu Segre i que s'havien d'esperar un parell de dies per aconseguir la reposició de l'aigua. El 4 de març van indicar que properament també tindrien netes les sèquies de la part de la Noguera. Normalment la Paeria enviava un membre seu per assistir a aquest acte. En aquest moment es va acordar nomenar com a

³⁶³A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1819. p. 44.

³⁶⁴I.E.I. Llegat Pleyan de Porta. Estat dels treballs realitzats en la carretera de Tarragona. 31 de desembre de 1819, Tarragona, Josep de Santa Cruz.

vocal d'aquesta junta al regidor Josep Antoni de Bufalà i com a substitut a Mariano Ignasi Arajol.³⁶⁵

No va trigar gaire en tornar a actuar la Junta de Cequiatge ja que el 4 de juliol de 1817 es va fer present un memorial del Pare Rector del col·legi dels Carmelites descalços d'aquesta ciutat i de la Mare Abadessa del Convent de Santa Clara, sol·licitant un visori al paratge immediat a l'anomenat col·legi perquè per la seva negligència s'havia tapat el conducte. En aquest emplaçament es distribuïen les aigües per als respectius horts. Ràpidament els operaris (al capdavant hi havia el paleta Jaume Sarratosa) van solucionar-ho i van distribuir les aigües en la seva oportuna proporció, obrint el conducte i després netejant-lo, a més a més d'establir un bon repartiment ja que no hi havia de faltar aigua per la neteja de l'escorxadore del comú i l'emplaçament on bevien aigua els animals dels clients de la posada de Sant Lluís.³⁶⁶

En relació amb l'aigua cal assenyalar que l'any 1817 es va caracteritzar per ser poc pluvios i això va propiciar una collita molt dolenta, amb els greus perjudicis que ocasiona per una ciutat que basava la seva economia al camp. Els llauradors van comunicar que es perdien els sembrats en el camp per la falta de pluja i van demanar la conveniència d'implorar a Déu que ploqués en una processó on van portar el crucifix de la parròquia de Sant Llorenç. En aquests casos, les autoritats locals en estreta col·laboració amb l'Església decidien realitzar les rogatives públiques sol·licitades pels pagesos per tal d'obtenir el benefici de la pluja. A més a més també van portar la Verge de Carasumada i la imatge del Crist de Sant Llorenç a la Catedral Nova, lloc en el qual s'instal·laven durant nou dies.³⁶⁷

Així mateix ho van fer tal com s'indica en un document del 7 de març. En aquest es va explicar que les rogatives públiques i les privades que s'havien dirigit a Déu per tal d'aconseguir la seva misericòrdia en benefici de la pluja eren molt importants perquè donaven l'esperança de recollir els fruits pendents tant a l'horta i com al secà de Lleida i dels pobles del seu voltant. Com que la pluja no es produïa continuaren les rogatives per aconseguir-la. A la propera es va convocar a tota la població a assistir a les cerimònies, acordant multar amb tres lliures als que participessin de jocs (taules de trucs i jocs de pilota) i diversions públiques (tavernes) durant el temps que haurien de durar les rogatives. Sens dubte a les acaballes de l'Antic Règim continuava vigent una manera de

³⁶⁵ Op. Cit. any 1817. PS. 133 i 135.

³⁶⁶ Op. Cit. p. 164.

³⁶⁷ Op. Cit. PS. 136 i 208.

viure, pensar i actuar molt lligada amb la religiositat que impregnava tots els àmbits d'aquesta societat pre-industrial. Per tant, els dirigents creien que demanant-li a Déu la pluja s'aconseguiria. Hem de suposar que aquest mètode lligat a l'estreta fe dels fidels en el poder diví tindria alguna vegada efectes pràctics, si més no algun cop i que no era només una antiga tradició plena de supersticions.³⁶⁸

A més a més d'aquesta situació crítica al camp lleidatà cal afegir que encara no s'havia recuperat de la invasió francesa, com així ho demostra una circular del cavaller Intendent referida a analitzar els subministres (Joan Mensa era l'encarregat de realitzar els comptes) atorgats als francesos entre el 1810 i el 1814. En aquests s'indicava que eren incalculables els perjudicis ocasionats per l'exèrcit francès a l'horta de Ponent, ja que a l'any 1817 encara tenien vigència.³⁶⁹

En relació amb aquests danys també cal afegir la denúncia que van emetre els veïns de la parròquia de Santa Maria de Magdalena el 27 de juny de 1817 relativa als perjudicis que van patir per no haver-se restituit el camí reial que anava des del portal de dita parròquia als pobles d'Aragó passant per Tamarit de Llitera i Montsó. La Paeria va acordar transferir l'assumpte al corregidor per tal d'obtenir els permisos i els fons necessàries per tal de tornar a l'anterior estat que hi havia abans de l'arribada dels francesos.³⁷⁰

També com a conseqüència del conflicte bèl·lic va destacar una sol·licitud del Pare Ministre dels Trinitaris Calçats (cal recordar que eren la primera institució religiosa que es van ubicar a la ciutat de Lleida). En aquesta va redactar que volien realitzar un projecte per tal de reconstruir el seu convent (edificat pel mateix fundador de l'ordre, Joan de Mata) ja que el seu va ser ensorrat durant la Guerra del Francès. La Paeria va crear una comissió formada pel batlle Antoni de Gomar i pel regidor Josep Antoni de Bufalà amb l'objectiu d'estudiar aquesta proposició i per intentar portar-la endavant. Gomar i Bufalà van decidir que no el podien reedificar en el seu antic emplaçament per la seva proximitat amb la plaça de la Paeria, però el construiran a les afores, al lloc comunament anomenat del Garnua.³⁷¹

Continuant amb el problema de la sequera que van patir totes les terres de Ponent cal comentar que el batlle Antoni de Gomar va rebre un informe el 13 d'abril de 1818 dels Majorals de la Confraria de Llauradors de Lleida en el qual explicaven les seves

³⁶⁸ Op. Cit. PS. 211 i 269.

³⁶⁹ Op. Cit. p. 148.

³⁷⁰ Op. Cit. p. 155.

³⁷¹ Op. Cit. p. 178.

preocupacions a causa de la gran necessitat de pluja que hi havia al camp lleidatà. Per tant, també aquest any s'havien de realitzar rogatives a fi d'implorar el benefici d'aquesta. Ja havíem vist com la falta de d'aigua en forma de pluja arrencava a l'any 1817, i tot i les demandes de la Paeria i de l'estament eclesiàstic per tal d'aconseguir una major pluviositat aquestes accions no van tenir una resposta divina. Aleshores es va acordar que s'hauria de tornar a implorar al Totpoderós la gràcia de la pluja. Però, aquest cop sí, Déu va ajudar al poble lleidatà amb el benefici de la pluja que tan desitjava tota la ciutat, i per agrair-li aquesta acció es va cantar un solemne Te Deum a la Catedral Nova per tal de donar-li les gràcies.³⁷²

Si al llarg de l'any 1818 gairebé totes les notícies pel que fa a la ciutat de Lleida en general eren força dolentes pel conjunt de la població semblava que almenys l'arribada de la pluja podia fer variar el signe negatiu. Doncs la situació va empitjorar molt el 26 d'abril de 1818 perquè es va produir una gran inundació a causa de la intensitat amb la qual plovia, l'extensió temporal d'aquesta pluja i l'abundància d'aigües al riu Segre que van generar grans destrosses. La més important va ser l'enderrocament d'una porció de la muralla, més concretament en la paret de l'escull, sobre el pont en la seva part de dalt, davant la casa de Josep Boer. La Paeria aleshores sense pèrdua de temps va reunir en les cases consistorials als cinc paletes de major crèdit en aquesta ciutat, que eren Jaume Serratosà, Agustí Biscarri, Josep i Francesc Tarragó (eren germans) i Josep Ribellas amb l'objectiu d'examinar les runes i actuar tot seguit sobretot en la contenció de les aigües que castigaven amb duresa les mateixes parets citades per tal de salvaguardar les cases i els edificis més pròxims. Els paletes van assenyalar que la part de la muralla que havia caigut ja amenaçava runa com ja van informar abans, però la falta de recursos financers per fer front a les múltiples despeses que ocasionava el manteniment de les diverses infraestructures i els diversos serveis que havia de proporcionar l'ajuntament van fer impossible la millora d'aquesta part de la muralla.³⁷³

Un altre aspecte rellevant era que aquesta paret era la que formava la carretera que discorria des de el pont a la plaça de Ferran VII, per tant, va quedar inutilitzable aquesta carretera. Els paletes van realitzar un pressupost inicial per a la reconstrucció total que ascendia a unes 6.160 lliures catalanes (desglossat en primer lloc a partir de les 1.800 vares cúbiques de paret a raó de tres lliures per vara, que fan 5400 lliures; en segon lloc pel treball d'obrir una escletxa pel fonament de la paret, que suposava 480 vares

³⁷² Op. Cit. any 1818. PS. 40 i 43.

³⁷³ Op. Cit. PS. 44-45

cúbiques; en tercer lloc l'excavació a raó de dos pessetes per vara, el que significava 300 pessetes i 10 lliures; a més a més de la utilització de 150 estaques amb puntes de ferro fixades amb la màquina en la paret a raó de tres lliures per cadascuna, que sumen la xifra de 450 lliures). Veient la gravetat de l'incident la Paeria va deliberar proporcionar tot l'utilatge i les eines necessàries (per exemple taulons i punxes) per actuar en les zones amenaçades de runa i a més a més que els paletes tinguessin els peons que creguessin oportuns. Les obres es van estendre durant tot l'estiu i en la tardor la reparació del pont general i la muralla urgia. Per aquest motiu van decidir que per obtenir més recursos econòmics l'impost que es cobrava diàriament pel pontatge aniria destinat a pagar els jornals dels diversos treballadors.³⁷⁴

Si abans havíem deixat la ciutat amb dificultats com a conseqüència de la gran inundació que va patir en la primavera passada cal comentar que arribat el mes de juny torna a ser una preocupació la conservació de la salut pública durant aquests mesos d'estiu a causa de la forta calor que patia la ciutats. Per tant cal recordar al conjunt de la població, com era costum, la necessitat d'escombrar i regar els carrers sense excepció. Però, tot i que aquestes directives polítiques endegades pel govern municipal per tal de no afavorir la propagació de les infeccions i altres malalties van ser portades a terme; no van tenir l'efecte desitjat ja que un altre cop va sobresortir la falta d'higiene i el control sanitari preventiu a nivell local. Com va quedar ben palès amb la presentació d'un memorial el 12 de juny de 1818 per part dels metges de Lleida Joan Bergès, Salvador Busquets, Joan Francesc, Josep Llorès, Antoni Miquel, i els boticaris Pau Bondes, Ignasi Galí, Josep Gili i Antoni Abadal dirigit al Corregidor. En aquest van exposar que s'havia produït una epidèmia que podia ser efecte d'una infecció del gra, la farina i el pa. Més tard es va acordar a la Paeria la redacció d'un pregó prohibint la venda d'aquest tipus de pa a la ciutat, a més que cap persona pogués espigar al terme de Lleida sense la llicència i el permís per escrit del propietari del camp en atenció als perjudicis que s'experimentaven contra la salut pública i els fraus que es cometien amb motiu de la venda de pa de salvat que es feia en aquesta ciutat.³⁷⁵

En realitat aquesta epidèmia tenia com a base la denúncia que va realitzar el diputat del comú Pere Jordà. En aquesta comunicava en el ple municipal que l'escassa qualitat del pa i l'alt preu que va arribar a tenir es trobava en estreta relació a la llibertat de venda del pa. Per tant, es va haver de prendre una resolució per intentar solucionar un

³⁷⁴ Op. Cit. p. 75.

³⁷⁵ Op. Cit. PS. 52-54.

assumpte tan greu en benefici de tots els consumidors. Van deliberar que s'hauria de convocar una reunió amb l'assistència obligatòria de tots els forners de Lleida³⁷⁶ amb la presència del corregidor interí, del regidor Mariano Ignasi Arajol i del diputat Antoni Ribé per tal d'establir unes bases amb l'objectiu d'intentar que en el futur no es desenvolupés una altra epidèmia. Finalment es va arribar a una conclusió molt similar a la d'abans. Es va ordenar que qui subministrés pa o civada al públic havia d'aportar còpies de les certificacions que li atorgaven el permís necessari per tal de realitzar aquesta activitat.³⁷⁷

Més significatiu va ser el fet que a mitjans de l'any 1819 encara no s'havia portat a terme la recomposició de les destrosses originades pels aiguats de l'any anterior quan es va trencar la muralla immediata al pont principal i la casa de Josep Boer. Aquesta llarga demora en una obra tant necessària demostrava els problemes crònics que patia l'hisenda municipal. Per solucionar-ho els regidors van acordar que els cabdals aconseguits pels impostos del pont (el pontatge) anirien destinats a sufragar aquesta reparació. A finals d'any, per fi, es va arreglar la muralla caiguda que va tenir un cost final de 15.344 rals de billó.³⁷⁸

La incapacitat per portar a terme amb eficàcia el manteniment de les infraestructures públiques va implicar una greu limitació del propi sistema impositor ja que no podien recaptar dels que més podrien aportar, o sigui, de les classes privilegiades (els nobles, gaudins, alts eclesiàstics, oficials de l'exèrcit i propietaris terratinents). A més a més cal sumar-hi també el tímid i gairebé sempre inexistent ajut del govern central, donant lloc a la paralització total una vegada més en espera d'un canvi a millor dins del context general de l'Estat.

Si abans havíem analitzat els greus problemes econòmics del govern municipal a causa de la tendència general negativa que arrossegava el territori espanyol des de finals del segle XVIII i agreujada per la Guerra del Francès, cal incidir en la gran transcendència negativa que comportaven els diferents elements naturals i l'escàs control sanitari que hi havia que generava greus perjudicis en l'àmbit financer dins d'una escala local com va ser Lleida i els seus voltants.

En aquest sentit l'estiu de 1819 va ser molt dur i fruit de la intensa calor, sobretot del mes d'agost, va créixer un altre cop la preocupació per la propagació de l'epidèmia de la

³⁷⁶ Llorenç Claramunt, Joan Rodríguez, Jaume Roig, Francesc Ribelles, Jaume Sarratosa, Maties Virach, Francesc Florensa, Josep Roige, Josep Plana, Joan Font i Antoni Dalga.

³⁷⁷ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1819. PS. 56 i 63.

³⁷⁸ Op. Cit. any 1819. PS. 70 i 110.

verola. La Paeria va demanar una relació elaborada pels metges i cirurgians de Lleida de tots els habitants vacunats i també de tots els que l'havien patit, la pateixen o havien mort a causa d'aquesta malaltia. Pocs dies després el col·legi dels metges i cirurgians de Lleida³⁷⁹ van redactar l'informe en el qual culpabilitzaven de la propagació de l'epidèmia dins del nucli urbà als caps de família perquè no van portar els seus fills a qualsevol facultatiu per tal de rebre la vacuna. Davant del perill generalitzat que comportava aquesta epidèmia es va realitzar un pregó per a què tots els lleidatans amb una edat superior als tres mesos s'haguessin de vacunar-se obligatòriament a les cases consistorials. A més a més es va acordar que les persones infectades havien de restar recloses, sense cap contacte amb d'altres persones, ni tampoc podien tenir cap tipus de comunicació amb l'exterior.³⁸⁰

A causa dels efectes de la verola les despeses sanitàries van augmentar notablement i l'Intendent va enviar una Reial Ordre relativa a la realització del repartiment entre tots els pobles del corregiment dels 5.002 rals i 9 diners d'ardits mensuals que havien d'aportar amb l'objectiu de cobrir el finançament de la sanitat. A la ciutat de Lleida li van assignar la quantitat de 1734 rals, 16 diners de ardits.³⁸¹

El problema no va ser només local sinó que tot el sud-penínsular va patir els efectes negatius d'aquesta epidèmia. La Paeria l'1 d'octubre de 1819 va rebre una carta de Ferran VII, redactada el 24 de setembre, en la qual demanava a l'ajuntament que juntament amb l'Església organitzessin unes rogatives públiques per tal d'implorar a Déu una aturada de l'avanç de la verola que afectava tota Andalusia i sobretot la ciutat de San Fernando (Cadis). Per tant, es va produir una reunió a tres bandes entre els regidors de la Paeria, el Capítol i el bisbe Renteria per tal d'organitzar aquestes prerrogatives. En aquesta es va acordar l'anunci d'un pregó a fi d'informar a tots els membres dels gremis i els caps de família que havien d'assistir de manera obligatòria a la Catedral Nova durant els pròxims tres dies, ja que van tenir lloc les rogatives (sinó haguessin assistit haurien d'haver pagat una penalització de tres lliures).³⁸²

A les greus conseqüències d'aquesta malaltia cal afegir un altre cop les forts pluges que van caure al mes d'octubre que van provocar l'enfonsament del pont immediat al

³⁷⁹ L'integren Francesc Claver, Joan Bergès, Salvador Busquets, Josep Lorès, Joan Francesc i Bonaventura Roca com a metges, i com a cirurgians n'estaven adscrits Antoni Ferrer, Josep Elva, Josep Ferrer, Josep Garull, Josep Fernández, Sebastià Gaspar i Vicent Viciàna.

³⁸⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1819, PS. 72-73.

³⁸¹ Op. Cit. p. 78.

³⁸² Op. Cit. p. 88.

molí de Cervià. Aquesta vegada van actuar amb rapidesa perquè el cost no era gaire elevat i es va procedir a la seva reedificació al mes següent.³⁸³

8.10. L'Església

Després de comprovar les enormes dificultats de totes les infraestructures de tipus més municipal com a conseqüència del pèssim estat de les seves finances, cal analitzar les obres referents a l'estament eclesiàstic. A primera vista ens donem compte que no tots els projectes urbanístics es trobaven en la mateixa situació perquè arribat el mes de juny de l'any 1819 al consistori es va fer públic un memorial del Pare Ministre de la Trinitat. Aquest exposava que ja disposava dels permisos necessaris per realitzar la reconstrucció del convent de la seva ordre en el mateix lloc on es va produir l'esfondrament i la destrucció de l'antic edifici religiós amb motiu de la Guerra del Francès. A més a més volien aixecar una nova porta principal i, sobretot, realitzar un camí des de el mateix convent i la seva església fins al cementiri municipal (estava situat a mitja llegua d'aquest, en el lloc antigament anomenat el "Garrut") per poder transportar els morts, construir nínxols en aquest i celebrar les seves processons, però en comunitat, segons l'acord amb el qual van arribar amb l'ajuntament lleidatà.³⁸⁴

L'Església després de patir el fort impacte econòmic que va suposar la Guerra del Francès va mostrar com nou anys més tard del saqueig (1810) que va patir i de les diverses pèrdues originades per la falta de pagament del delme havia superat en certa mesura la crisi i ja tenia els recursos necessaris per poder reconstruir els edificis ensorrats i reactivar el culte cristià a la ciutat. Dintre de l'ostentació del poder econòmic, com sempre, va sobresortir la festa del Corpus (la festivitat del Santíssim Cos de Nostre Senyor Jesucrist) celebrada aquest any el 8 de juny. L'element més significatiu va ser la seva magnífica processó en la qual es reunien les principals personalitats i tots els gremis (cadascú amb les seves corresponents banderes). Com ja he comentat anteriorment, aquesta anava des de el Palau Episcopal fins a la plaçoleta de l'antiga Universitat, baixant pel carrer Cavallers, per arribar després a la plaça de Sant Joan i a la parròquia de Santa Maria Magdalena, passant a continuació pel carrer Major fins acabar a l'Església Catedral. Per aquest motiu els veïns havien d'escombrar els carrers on

³⁸³ Op. Cit. p. 99.

³⁸⁴ Op. Cit. PS. 46 i 52.

passava la processó, netejar les façanes i les frontisses dels seus habitatges a més a més de treure els testos dels edificis.³⁸⁵

8.11. L'àmbit social

Un altre aspecte a destacar era la preocupació per part del consistori municipal per atendre les necessitats més bàsiques de l'hospital de Santa Maria, per exemple, a inicis del 1816 van acordar emetre una paga extraordinària a aquest centre per tal de socórrer i auxiliar als malalts.³⁸⁶

També la cultura ocupava un espai, com així ho demostra el fet que en un document del 23 d'agost de 1816 s'indicava que el regidor Mariano Ignacio Arajol ja feia un temps que es trobava treballant arreglant l'arxiu municipal d'aquest comú sense rebre fins aquest moment cap mena de gratificació. Per tant, l'ajuntament va acordar donar-li vuit onzes d'or per gratificar-li el treball realitzat fins ara.³⁸⁷

Dins d'aquest sector cal remarcar que la Paeria també destinava molts esforços per tal d'aconseguir una bona educació pels nens i la joventut de la ciutat. S'havia de fer càrrec conjuntament amb l'Església (el govern local només aportava diners) d'aquest servei tant important i necessari pel conjunt de la societat. Tot i que tant el context financer (la falta de recursos econòmics donada la gravetat de la situació post-bèl·lica feia secundari aquest àmbit) com la pròpia tradició de l'època reflectien unes grans deficiències ja que s'implantava d'una manera irregular. No arribava a tots els sectors socials i el seu període era curt. Marcat perquè era usual el treball infantil als tallers, a les botigues o al camp agrari, a més a més de la curta esperança de vida dels habitants d'aquests moments. A mitjans del 1816 l'ajuntament van llegir un ofici del Batlle Major de Lleida i de l'Intendent. En aquest ofici s'intentava regular l'ensenyament mitjançant l'exigència d'aconseguir notícies i realitzar un exhaustiu seguiment sobre els nens i les nenes que assistien a les escoles de pública ensenyança. Respecte l'informe sobre la situació de l'educació l'ajuntament va respondre que no hi havia a Lleida cap fundació ni obra pròpia dedicada exclusivament a aquest objecte, però s'encarregava de l'educació una administració anomenada Pi Almoïna, a càrrec del Capítol i dels canonges de Lleida. Concloent el seu anàlisi amb l'afirmació que s'hauria de potenciar.³⁸⁸

³⁸⁵ Op. Cit. p. 126.

³⁸⁶ Arxiu Municipal de Lleida, Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1816. p. 12.

³⁸⁷ Op. Cit. p. 47.

³⁸⁸ Op. Cit. PS. 50 i 82.

En estreta relació cal realitzar una referència entorn d'un informe (signat per Don Manuel Abad, president de la Junta de restabliment dels Jesuïtes, el 22 de març de 1816) que es va entregar a la Paeria sobre el possible restabliment a la ciutat de la Companyia de Jesús a la casa on residien els individus del seu col·legi. Però, s'acordà denegar-ho. A més a més es va procedir a la subhasta de tots els seus bens (rendes, edificis, església) al mateix temps que es va procedir a la seva extinció. A excepció d'una pensió anual de 680 ardots provinents de la mitra episcopal per tal que les rendes passessin al ram de Propis d'aquest comú, destinat a garantir la subsistència del mestres públics perquè el pagament del seu sou estava suspès a causa de la difícil situació post-bèlica. Cal afegir que el Seminari (lloc on es formaven els nous mossens) havia ocupat l'edifici del jesuïtes, així com també la seva església. Però, l'Ajuntament de Lleida era conscient que l'Estat podia restablir els jesuïtes i que si ocupaven els càrrecs de mestres de primeres lletres i de gramàtica podien rebre les seves rendes, que ascendien a 1.000 lliures anuals. A més a més demanaran a la Junta de Temporalitats (era l'òrgan encarregat d'administrar les rendes eclesiàstiques, tenia la gestió del seu edifici) poder utilitzar la seva seu perquè era molt necessària per l'educació de la joventut de qui depenia el bé d'una població i de l'Estat en general.³⁸⁹

Tot i la crueltat general intrínseca de l'Antic Règim cal ressaltar que aquestes gestions mostraven com coexistia amb l'element cristià més pur. Per exemple, va destacar la creació d'una Junta de Caritat l'any 1817 per tal d'acabar amb l'oci i socórrer les necessitats dels infeliços pidolaires a més a més de donar-lis l'atenció que mereixien. Un ofici del governador corregidor que aprovava aquesta mesura deliberava que s'havien de nomenar com a vocals de la Junta al regidor, al diputat i al síndic més antic de la Paeria. També al Vicari general del bisbe, a un membre del Capítol eclesiàstic d'aquesta Santa Església, als rectors de les quatre parròquies i, finalment, representant als veïns honrats de la ciutat de Lleida van nomenar per ser vocals a Manuel Baltasar de Tàpies i a Pere Niubó.³⁹⁰

Però, aquestes iniciatives caritatives van topar amb la crisi econòmica general. El 20 de juliol del mateix any la Junta del Sant hospital va fer públic un document en el qual va escriure que per falta de subsistències provinents dels censos s'havia vist obligada a no poder atendre als malalts. Per aquest motiu va sol·licitar suport en matèria financera per part de l'ajuntament. Aquest va respondre que no el podia ajudar (tenia el consistori

³⁸⁹ Op. Cit. any 1817. p. 84.

³⁹⁰ Op. Cit. p. 139.

un deute de més de 7.000 rals d'ardits) al considerar que no tenia l'única potestat d'arbitri en aquest àmbit. A aquestes restriccions cal sumar-hi la reafirmació en la idea de suspendre el subministre d'aliments a tots els presoners menys als naturals de Lleida, ja que fins ara per humanitat i consideració no s'havia pres aquesta mesura, però gràcies al corregidor fins l'octubre van continuar menjant els presoners forans.³⁹¹

El batlle Antoni de Gomar en constatar el silenci de la resta dels pobles del corregiment (no rebien cap resposta satisfactòria ni dels pobles dels voltants ni de les autoritats) va notificar que tallaven el subministre, sort que aquesta decisió va coincidir amb l'ofici del corregidor del 31 d'octubre de 1817 en el qual es donava la notícia d'un indult general als presoners amb motiu del felix part de la Reina Nostra Senyora. Pel mateix motiu es va acordar la suspensió de l'enllumenat dels carrers i el servei de serens (tot i que havíem vist abans que eren aspectes bàsics perquè asseguraven l'ordre públic, però que fins que no arribessin els arbitris del Consell de Castella s'havien d'ajornar per falta de recursos monetaris). Tampoc poden fer front al pagament de les pensions que adeutava a l'administrador de Temporalitats dels Jesuïtes d'aquesta ciutat don Agustí Pleyán. També es van negar a finals de l'any 1817 a aportar els arbitris que els corresponien per tal de sufragar la carretera de Tarragona al·legant la seva misèria general. Van decidir dirigir-se directament a Ferran VII a fi què a través del seu paternal cor fes una aportació econòmica.³⁹²

Les dificultats no van venir soles i a l'inici de l'any 1818 el President de la Junta de Sanitat Suprema del Regne va informar de l'existència d'un brot verola a Lleida. La propagació de diverses epidèmies i malalties a la fi de l'Antic Règim era molt habitual donades les pèssimes prevencions i l'estat general d'higiene dels habitants, dels seus habitatges i dels seus carrer. Molt agreujat per la convivència de les persones i diversos animals en un mateix habitatge, sense obviar la falta de vacunes. No serà fins al mes de setembre de 1818 quan l'Ajuntament pugui disposar del subministre de les vacunes contra la verola. Aleshores va contractar al metge Joan Berges per posar-les a tota la població d'una manera gratuïta (en especial als nens petits).³⁹³

També cal afegir dintre d'aquest pèssim context la notícia sobre un memorial de la Mare Piora i de tot el conjunt de les religioses del convent de l'Ensenyança d'aquesta ciutat. En aquest exposaven que resultat de la darrera guerra havia quedat destrossat el

³⁹¹ Op. Cit. PS. 155 i 167.

³⁹² Op. Cit. PS. 182, 189 i 205.

³⁹³ Op. Cit. any 1818. PS. 10 i 77.

paviment de les aules i les classes que servien per a l'ensenyança pública de les nenes d'aquesta ciutat, i per tant, en faltaven molts maons, i per això van sol·licitar una almoïna per reconstruir-lo. Aquest informe constata l'evidència que reflectia els greus efectes de la Guerra del Francès, ja que a començaments del 1818 escara estaven presents en Lleida. A més a més mostrava la difícil situació que hi havia en l'àmbit de l'educació per la falta d'ajudes institucionals.³⁹⁴

Com estem veient un aspecte força deficient a l'Antic Règim era l'àmbit educatiu. Però, aquest va tenir més ajudes amb el restabliment dels Jesuïtes l'any 1815. Tot i que aquests últims anys no havíem rebut gaires notícies de la seva evolució, a les acaballes de l'any 1819 la Paeria va realitzar una sol·licitud al Vicari General de la Companyia de Jesús demanant-li que destinés tres religiosos a la ciutat per a què es dediquessin a l'ensenyança de llatí, de gramàtica i de retòrica. El Vicari General va contestar a través d'una carta que només podien aportar un mestre de gramàtica. Per tant, de moment, només es podia nomenar a Francesc Costa com a mestre d'aquesta matèria. A part d'aquest jesuïta sabem que el pare Cosme, religiós Mercenari del convent d'aquesta ciutat donava classes com a mestre de primeres lletres. A l'any següent tenim la constància que van substituir a dos mestres d'aquesta etapa absolutista. Al seu lloc van nomenar a Gerònim Blavia i a Josep Abellan com a mestres de la primera i segona aula de gramàtica i retòrica respectivament.³⁹⁵

Tot plegat mostra les constants dificultats que tenia la ciutat per donar un servei educatiu correcte perquè en primer lloc només tenien accés les classes privilegiades, en segon lloc els membres de gènere masculí, en tercer lloc l'ensenyament era bàsicament eclesiàstic, i en quart lloc, no n'hi havien suficients professors per impartir totes les disciplines.

Per altra banda, dintre de l'àmbit cultural cal remarcar el memorial de Pau Oller, director d'una companyia còmica catalana itinerant, redactat el mes de desembre de 1819. A l'inici d'aquest document va afirmar que tenia un permís del governador de Lleida per representar una obra teatral (no indica quina), a continuació suplicava que li diguessin l'indret més idoni per tal de representar la seva funció, i finalment ell va proposar l'almudí. Li van contestar que la ciutat no disposava de cap lloc còmode per

³⁹⁴ Op. Cit. p. 39.

³⁹⁵ Op. Cit. PS. 87 i 96. A.M.L. Acords i deliberacions de l'any 1820, fulla 98.

representar una obra teatral, a més a més tampoc podia fer ús de la Piera de l'Almudí perquè no gaudia de la necessària seguretat.³⁹⁶

Així doncs, el que queda clar és que les autoritats absolutistes no van considerar oportú la realització d'aquesta representació teatral. El que dóna peu a pensar que no demostraven una especial atenció pel desenvolupament de qualsevol manifestació artística a l'àmbit municipal i a més a més creien que aquests actes podien trencar l'equilibri que mantenien pel que fa a l'ordre públic a través de l'escenificació d'alguna crítica contra els propis nuclis que concentraven en les seves mans el poder o bé podien alterar als assistents i generar diversos incidents de considerable importància. En conclusió, al ser una companyia còmica probablement temien un contingut "inmoral" o satíric de l'obra.

³⁹⁶ A.M.L. Acords i deliberacions de l'any 1819, fulla 107.

9. L'Església de Lleida durant el Sexenni Absolutista (1814-1820)

9.1. El Capítol catedralici de Lleida al llarg de la primera restauració fernandina

Si l'anàlisi dels anys 1814-1815 pel que fa referència a l'Ajuntament de Lleida no pot ser molt acurat a causa de l'inexistència de les actes d'aquestes dates perquè no s'han conservat i, per tant, no han arribat fins l'actualitat; per sort, disposem de tota la informació eclesiàstica d'aquests dos anys i també de la Guerra del Francès (1808-1814) que ens permet salvar en part aquest buit documental. El primer apunt és lingüístic ja que les actes del Capítol van ser escrites en català i no pas en castellà com les de la Paeria.

La ciutat va ser alliberada de l'ocupació francesa el 14 de febrer de 1814 gràcies a la tasca del Baró d'Eroles i els seus soldats. Dotze dies després, el 26 de febrer de 1814 (el primer dissabte de Quaresma) disposem de les primeres notícies redactades pel Capítol: primer de tot van assenyalar que havia de publicar la butlla de la Santa Croada. A continuació van fer present un informe del senyor jutge interí de primera instància de Lleida en el qual va determinar que el diumenge pròxim s'havia de publicar la Constitució política de la Monarquia espanyola a la Catedral amb la major solemnitat possible. Aquesta última dada confirma la voluntat del Govern Central provisional i del local lleidatà de prosseguir amb l'obra de Cadis comptant amb la inclusió de la Família Reial i de l'estament eclesiàstic dintre del seu projecte liberal.³⁹⁷

Per altra banda també ens mostren els seus dirigents. Rafael Barnola, prevere i canonge de la Santa Catedral, va ser el president per l'absència del degà del Capítol a causa de l'ocupació napoleònica. Altres membres que apareixen van ser Manuel Villar i Ignasi Foncillas, els dos preveres i canonges de la Catedral Nova. L'1 de març de 1814 van arribar Anton Ferras i Anton Angue com a canonges, moment en el qual es decidí organitzar el retorn dels antics membres de la Catedral dispersos com a conseqüència de la invasió.³⁹⁸

Els primers assumptes que van tractar van tenir tres principals punts d'inflexió: l'arribada paulatina dels seus components, el seguiment de les accions de Ferran VII i l'anàlisi econòmic. Pel que feia a la primera qüestió cal dir que va quedar vacant una canongia doctoral per la mort de Jaume Freixes (eren càrrecs vitalicis) el 22 d'abril de

³⁹⁷ Arxiu de la Catedral de Lleida, Actes Capitulars, capsa 136, llibre 105, any 1814, fulla 163.

³⁹⁸ Op. Cit. PS. 163-165.

1814. El mateix dia que va retornar el llicenciat Eduard Maria Sáenz de la Guardia, el degà del Capítol de la Catedral de Lleida, acompanyat pel canonge Joan Sarri. El 10 de maig va incorporar-se Francesc Pastoret com a canonge. El 14 de maig va tornar Ignasi Oms també com canonge de la catedral. El 21 de juny va arribar el canonge Manuel de Marañoso. Tots van exposar que era molt necessari la vinguda d'aquests canonges ja que faltava personal. Els que encara no havien retornat no van trigar gaire en fer-ho. Narcís de Batúz es trobava en un lloc desconegut, i Francesc Ximénez que havia estat a França confinat pel govern intrús, primer de tot, va traslladar-se a Madrid, ja que per diversos assumptes personals encara no podia desplaçar-se fins a Lleida. Al mes d'octubre va comparèixer Narcís Batúz. Finalment, el 17 de desembre van incorporar-se Francesc Ximénex i Pere Dachs.³⁹⁹

Després que els membres del Capítol van tornar-se a ajuntar cal destacar el nomenament del canonge Josep Villar per exercir les funcions d'adjunt judicial o cojutge, però no va poder exercir aquest càrrec perquè el Vicari General va comunicar-li en una carta que se li havia obert una causa criminal. Per tant, van designar a Narcís Batúz com nou adjunt, i aleshores va prestar el jurament del càrrec (havien de situar la seva mà dreta sobre el pit, segons la costum dels mossens).⁴⁰⁰

El 15 de desembre de 1814 va iniciar-se la causa contra Josep Villar. Se li va acusar d'abús de jurisdicció eclesiàstica. Villar va restar detingut en la seva casa per ordre del govern. Aquesta causa la va defensar l'advocat de Lleida Mariano Arajol (regidor de la Paeria), ja que anteriorment va presentar un memorial demanant ser l'assessor jurídic de Lleida, del poble i termes de l'Església. El Capítol li va concedir, però començaria a exercir quan l'Església obtingués de nou les seves jurisdiccions.⁴⁰¹

Finalment, el 16 de desembre de 1814, el bisbe Torres va nomenar Vicari General de Gremi a Eduard Sáenz la Guardia (degà i canonge de la Catedral) per la mort del canonge Mariano Cortadellas. Al mateix temps va designar a Joan Sarri, Manuel de Marañoso, Josep Vidal, Manuel de Villar i Pere Dachs com a Vicaris Generals; a Francesc Xavier Berga, escrivà de Ferran VII, notari públic del col·legi de Lleida i

³⁹⁹ Op. Cit. PS. 168, 171-172, 178, 202 i 212; i Col·lacions. Volum 35 (1800-1815) Pere Dachs va presentar una Reial Cèdula de S.M. Ferran VII amb data de 5 de desembre de 1814 per la qual es converteix en beneficiari de la canongia doctoral vacant d'aquesta catedral per la mort de Jaume Freixes (el 24 de febrer de 1810), també adquireix lletres de col·lació al seu favor i una pensió, rendes, fruits, a més a més d'exempcions, regalies, honres i preeminències. p. 285

⁴⁰⁰ Op. Cit. p. 203.

⁴⁰¹ Op. Cit. PS. 212 i 207.

secretari del Capítol de la Catedral de Lleida com a notari de la cúria eclesiàstica de Lleida (a més a més era un regidor perpetu de la Paeria); i a Mariano Arajol (també era regidor), advocat de Lleida, com a nou administrador del bisbat.⁴⁰²

El segon afer que va reclamar més la seva atenció va ser el relacionat amb la figura de Ferran VII, al qual li van transmetre una gran devoció. El 29 de març de 1814 van llegir una carta del Vicari General de Lleida en la qual incloïa la que el ministre de Gracia i Justícia va escriure al bisbe el 25 de març per tal d'exposar-li la necessitat de cantar un Te Deum en la Catedral Nova amb motiu de l'avís de Ferran VII a la Regència de la seva arribada a Espanya. Ràpidament van notificar-ho a la Paeria per a que assistissin tots al seu ple. Pocs dies més tard, el 12 d'abril de 1814 el canonge Manuel Villar va exposar la decisió de realitzar tres dies de rogatives públiques a la Catedral per celebrar la felicitat arribada de Ferran VII a la Cort.⁴⁰³

L'any 1815 el cap del Capítol de la Catedral Nova de Lleida, Eduard Saenz de Guardia, va manifestar que pertocaven a aquesta Catedral 7 dignitats i 25 canonges (segons la Constitució fonamental d'aquesta Església i a partir de l'establert en els seus estatuts), actualment n'hi havien (s'havia suprimit la dignitat de la sagristia) 6 dignitats. La primera era la del Mestre-escolia, la qual el seu posseïdor era sempre el canceller de la Universitat de Cervera, i per tant no residia aquí, tampoc ho feia una altra dignitat, la de la Chantia Major, que per costum immemorial no requeria residència. Així doncs, només quatre dignitats assistien al Capítol, que eren les del Deanat, l'Arcedianat de Ribagorça, l'Arcedianat de Terranova i, per últim, la de Benasc, que òbviament eren totalment insuficients.⁴⁰⁴

Per altra banda, respecte als canonges, va comentar que n'hi havien 24, però, un no residia, ja que era l'Inquisidor de Saragossa, un altre de Santiago (Lluís Cubero), un altre estava lligat perpètuament a l'Ardiaca de Ribagorça, un altre s'unia al deganat per l'augment de la renda, i per tant, només restaven 20 pel compliment de les càrregues i les obligacions del Capítol, però s'havien de restar quatre més que s'havien d'ocupar de les seves respectives prebendes, dos o tres que sempre n'hi havien en totes les esglésies, més els absents per malaltia. Per tant, només en quedaven 13 o 14, del tot insuficients per tal de complir les obligacions del Capítol (per exemple, cal destacar celebració dels sants oficis, o bé el manteniment del bon estat de conservació i neteja de la pròpia

⁴⁰² Op. Cit. p. 212; i Col·lacions, volum 36 (1816-1831), p. 22.

⁴⁰³ A.C.L. Actes Capitulars. PS. 166-167.

⁴⁰⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 53. Anàlisi del Capítol de la Catedral Nova. Lleida, 8 de maig de 1815.

església, a tot això cal afegir l'edat molt avançada de la majoria dels canonges). Finalment van demanar al Rei la solució d'aquesta situació.⁴⁰⁵

El segon assumpte que van tractar aquest any 1815 va referir-se al repartiment dels allotjaments dels eclesiàstics i de les persones privilegiades. La Paeria va escriure una carta el 23 de desembre de 1814 que va arribar el 10 de gener de 1815 per tal de negociar-ho. El Capítol va decidir que només obeirien les ordres de Ferran VII, i així ho tindria d'acceptar el poder municipal. Això, va mostrar lògicament com l'Església donava preeminència al govern monàrquic per sobre de l'ajuntament. Com ja havíem comprovat en l'apartat dedicat a la Paeria el tema dels allotjaments va provocar diversos conflictes entre el consistori local, els oficials militars, i en aquests cas també amb l'Església (o sigui, amb els privilegiats).⁴⁰⁶

Tres dies més tard va arribar un altra carta, aquesta vegada del propi Ferran VII, amb data del 20 de setembre de 1814 (escrita per Ferran VII i refrenada per Ventura Padilla), en la qual es va demanar que quan la butlla de la Santa Croada es publicués i es prediqués a Lleida s'havia de rebre amb tota la solemnitat i la veneració acostumada. El Capítol va contestar que el diumenge proper esperaven tenir-la a les seves mans. A la mateixa reunió el degà va manifestar la manca de senyors capitulars diaconils a causa de la passada guerra i els perjudicis que comportava per mantenir un bon funcionament.⁴⁰⁷

Ja al mes de febrer de 1815, concretament el dia 3 es va nomenar arxiver de l'arxiu públic dels papers de l'Església de Lleida i l'actuaria de les cúries ordinàries del pobles i termes d'aquesta jurisdicció a Francesc Soldevila perquè el seu pare va obtenir aquest càrrec anteriorment de la seva mort. Les seves funcions van consistir en tenir cura dels llibres i del diversos documents. A més a més d'enquadernar el que cregués oportú. El Capítol sempre va donar molta importància a la conservació de qualsevol escrit i va registrar-ho tot.⁴⁰⁸

Un any després de l'alliberament de la ciutat les diverses autoritats van organitzar-se per commemorar-ho. El 5 de febrer de 1815 la Paeria va enviar un ofici al bisbe Torres i aquest al Capítol relatiu al suggeriment d'establir una festa anual en desagrabi per les injúries que van realitzar els francesos a la Divina Majestat a les Esglésies i altars en la última guerra (denominació dels coetanis de la Guerra del Francès). Amb aquesta

⁴⁰⁵ Op. Cit.

⁴⁰⁶ Arxiu Capitular, Actes Capitulars, capsa 136, llibre 105, any 1815, fulla 225.

⁴⁰⁷ Op. Cit. p. 226.

⁴⁰⁸ Op. Cit. p. 229; Col·lacions. Volum 35 (1800-1815). Mort del canonge Mariano Cortadelles el 10 de desembre de 1813, s'havia d'escollir un substitut. La col·lació la va ocupar el doctor en filosofia (1807) Rafael Soldevila i Barnola, clergue de primera tonsura, va néixer al 1793. p.284. 16 de desembre de 1814.

proposta l'ajuntament lligava a l'Església en aquesta celebració i a més a més l'interessava molt proporcionar-ho perquè desitjava solemnitzar l'aniversari de la llibertat de la ciutat de Lleida. El Capítol va estar d'acord i el 15 de febrer va escriure una carta al consistori municipal per retardar la festivitat al pròxim diumenge dia 19 (el 14 va ser dimarts) per obtenir l'assistència del conjunt de la població lleidatana. El dia 19 va produir-se una processó en la qual van treure la imatge del Sant Crist trobat de l'església de Sant Llorenç fins a la Catedral Nova.⁴⁰⁹

A partir del mes d'abril va produir-se una forta renovació dintre del Capítol. Concretament el 25 d'abril de 1815 van nomenar al degà, Eduard Maria Saenz de la Guardia, bisbe d'Osca (designat per la Mitra d'Osca). Va cantar-se un solemne Te Deum per tal de celebrar-ho a la Catedral Nova. Aquest canvi va deixar a Rafael Barnola com a canonge més antic.⁴¹⁰

El 19 de maig de 1815 una Circular del Comissari General de Croada va notificar que Ferran VII havia designat per servir en la plaça de Secretari d'aquest tribunal al senyor Josep Andriani, coronel dels Reials Exèrcits i capità dels reials guàrdies Balons, que més tard, a la dècada ominosa serà corregidor de la ciutat de Lleida.⁴¹¹

El 26 de juny de 1815 una carta de Manuel Villar va comunicar que havia estat nomenat bisbe auxiliar del bisbat de Lleida, i el 4 de juliol de 1815 una altra carta de Manuel de Urtasun, beneficiat de Molina del bisbat de Cartagena, va exposar que havia estat designat per Ferran VII canonge de Lleida.⁴¹²

L'11 de juliol de 1815 el Monarca va escollir com a nou degà i canonge d'aquesta Catedral a Cayetano de Fontserada. Paral·lelament va arribar una altra carta del bisbe en la qual va manifestar la designació de Joan Chrisostomo de Mariategui com a nou Vicari General de Lleida i la seva diòcesis; i un altra carta, aquest cop, de Nicolás Olmedo exposant que Ferran VII l'havia nomenat canonge de la Catedral Nova de Lleida.⁴¹³

⁴⁰⁹ Op. Cit. p. 230.

⁴¹⁰ Op. Cit. PS. 246, 248.

⁴¹¹ Op. Cit. p. 249.

⁴¹² Op. Cit. p. 254; i Col·lacions. Volum 36. 1816-1831. Manuel Urtasun adquireix l'any 1816 una canongia principal per una vacant a causa de la mort d'Antoni Pastoret (13 de desembre de 1815). p.15.

⁴¹³ Op. Cit. PS. 256-257; i Col·lacions. Volum 35 (1800-1815) Josep Cayetano de Fontserada, electe Dean d'aquesta Església, gràcies a la Reial Cèdula del 10 de novembre, i a la promoció de Eduard Saenz al bisbat d'Osca. Va obtenir com a carta de pagament 201 lliures i 15 sous. p.314. Joan Christosomo Mariategui, va ser agraciats amb la canongia vacant per la mort de Ramon Montull, l'últim beneficiari. Abril de 1816. p.32. La mort del canonge Antoni Ferrer, va facilitar l'accés de Josep Noguero a la canongia lectorat. p.21.

Al mes d'agost i de setembre del 1815 van continuar les eleccions per cobrir vacants. El primer va afectar a Josep Ibáñez, ja que va ser designat nou comissari de guerra a Lleida. Mentre que Josep Ruiz Manzano va ser nomenat Batlle Major de Lleida. Pel que va respectar a la Junta de Sequiatge el Capítol podia seleccionar a un representant per tal d'assistir a aquest organisme i va designar el 25 d'agost de 1815 com a vocal principal al canonge Anton Ferraz i com vocal substitut a Francesc Ximénez. El 19 de setembre una carta del Crèdit públic va exposar que havia estat nomenat Manuel Villar nou col·lector d'espolis i vacants d'aquesta ciutat i la seva diòcesis.⁴¹⁴

Ja dintre de la tardor va destacar la pressa de possessió d'una canongia vacant adjudicada a Nicolás Olmedo el 24 d'octubre de 1815 a causa de la mort de Manuel de Norregaray. Un altre membre del Capítol que va fixar la seva residència en Lleida va ser Antoni Mombiela, el 12 de desembre de 1815. Mentre que els canonges Soldevila i Manuel Blavia van marxar a la universitat d'Osca per tal de continuar la seva carrera de dret. Establint un balanç, cal assenyalar els canonges més importants de finals de l'any 1815: Barnola, Pastoret, Sarri, Marañoso, Batíz, Vidal, Villar, Anguera, Oms, Ximénez, Dachs i Olmedo.⁴¹⁵

Per últim, situar la darrera cerimònia capitular d'aquest any que va tenir com a protagonista al bisbe electe d'Osca, Eduard Sainz, que va invitar l'1 de desembre a totes les autoritats eclesiàstiques, polítiques i militars a assistir el pròxim diumenge a la Catedral de Lleida a la celebració de la seva consagració com a nou bisbe. Va ser un gran acte en el qual es va adornar l'altar Major, es van il·luminar els altres altars i van amenitzar la festivitat els músics del Capítol.⁴¹⁶

A l'inici de l'any 1816 va escollir-se el nou degà del Capítol. El 5 de gener Ferran VII va designar per exercir aquest càrrec tant important a Josep Cayetano de Fontserrada, que era Cavaller de la Reial Ordre de Carles III.⁴¹⁷

Al mes de març va morir Al Palau Episcopal per malaltia corporal el bisbe Geronimo Maria de Torres als 85 anys d'edat. Es va procedir al embalsament del cadàver i a continuació es van celebrar uns grans funerals (en els quals es van cantar matines i novenes) que van comptar amb l'assistència de totes les forces vives de Lleida. Anteriorment també van acompanyar al bisbe Torres en una processó realitzada pels

⁴¹⁴ A.C.L. Actes Capitulars. PS. 258-259 i 262.

⁴¹⁵ Op. Cit. PS. 272 i 274; i Col·lacions. Volum 35 (1800-1815). Antoni Mombiela, adquireix el Canonicat vacant per la mort de Joan Jover, Reial Cèdula del 19 de juliol. p.302; i Nicolás Olmedo. p.310.

⁴¹⁶ Op. Cit. p. 277.

⁴¹⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1816, llibre 106, fulla 1.

principals carrers de la ciutat amb motiu d'acomiar-lo del conjunt dels veïns de Lleida.⁴¹⁸

Les lluites internes dintre del Capítol per adquirir més poder i preeminència van aparèixer el 13 d'abril de 1816 per mitjà d'una baralla entre el canonge Rafel Soldevila i Pere Dachs sobre el lloc que havien d'ocupar en el Cor i a les reunions del Capítol. Soldevila va expressar que va incorporar-se el 16 de desembre de 1814 i sempre s'havia situat al costat de Ximénez, i consegüentment, Dachs anava després. Però, aquest últim va comentar que no tenia raó i que ell anava abans. Aleshores va intervenir Manuel Costa que tenia veu i vot al Capítol des del 10 de febrer de 1816, mentre que Soldevila només l'havia tingut a partir del 30 de març quan va rebre l'ordre subdiaconil, i que Dachs, Mombiola i Olmedo anaven abans que Soldevila. El Capítol va decidir que s'havia de procedir a la creació una comissió amb la finalitat d'examinar l'assumpte amb més cautela. Tres dies més tard van arribar a la conclusió que Soldevila tenia la raó, i per tant, gaudiria de seient, de veu i de vot abans que Dachs, Mombiola i Olmedo.⁴¹⁹

El 12 de juliol de 1816 el Capítol va rebre una carta del bisbe auxiliar Manuel del Villar, a Sant Esteve de Llitera, en la qual va comunicar-li que Ferran VII li havia nomenat bisbe de Lleida. Aquesta notícia va generar una gran alegria entre tots els canonges. Per transmetre-ho a tota la població lleidatana van procedir a la realització d'un toc general de campanes a la torre de la Catedral, a més a més van celebrar una Missa Major en la qual, com era habitual, es va cantar un solemne Te Deum.⁴²⁰

Per continuar amb els nomenaments cal indicar que el 13 de setembre de 1816 van designar al canonge Josep Cayetano de Fontserrada, Dean d'aquesta Catedral, nou Vicari general de Gremi Capitular. També van nomenar com advocats de la Junta d'Hisenda a Joan Baptista de Casanoves, a Fermí Gigó i a Ramon Hostalric (cobraven 15 lliures anuals); com a assessor de la cúria del Capítol a Mariano Arajol i com actuari a Francesc Soldevila (30 lliures de sou anual). Rafael Soldevila va substituir a Francesc Ximénez com a vocal de la Junta de Sequiatge; i finalment, el 18 de desembre de 1816 una Carta del bisbe Villar va comunicar la designació de Francesc Riglòs com a nou Vicari General de la diòcesis.⁴²¹

⁴¹⁸ Op. Cit. p. 18.

⁴¹⁹ Op. Cit. PS. 24 i 31.

⁴²⁰ Op. Cit. p. 55.

⁴²¹ Op. Cit. PS. 78 i 110.

Si abans havíem comprovat la longevitat del bisbe Torres, no podem comentar el mateix del seu successor, al mes de setembre de l'any 1817 es va produir la mort del bisbe Manuel Villar. Només va poder exercir les seves funcions al llarg d'un any. Van trigar un temps en celebrar els seus funerals i per aquest motiu van rebre un ofici del governador de Lleida del 3 de setembre per manifestar la necessitat de donar-li sepultura de manera immediata a causa de la forta pudor que generava i el possible perjudici per la salut pública en general. Ràpidament el Capítol va enterrar-lo. Al seu testament Villar va deixar de manera totalment íntegra les seves alabes pontifícies a l'Església.⁴²²

Com a conseqüència de l'edat avançada de molts canonges de la Catedral també van produir-se diverses morts per causes naturals. El 24 de setembre, va ser la del canonge Narcís de Batúz. El rei va nomenar una setmana més tard a Juan de Marinas nou canonge de Lleida. El 28 d'octubre va morir el canonge Josep Villar. Va deixar al Capítol una onça d'or, entregada a la Pi Almoina. Era l'administrador de la fàbrica de l'Església. La seva baixa va ser ocupada pels canonges Barnola i Ferraz. L'11 de novembre de 1817 va tenir lloc l'elecció del nou Vicari General de Lleida. En aquesta designació van poder votar tots els canonges, van escollir a Joan Sarri. Finalment, reflectir que el 9 de desembre de 1817 va morir el canonge Ignasi Oms. El va substituir Jaume Sarri.⁴²³

Si Torres havia tingut una substitució ràpida, no es pot assenyalar el mateix del bisbe Villar, ja que al mes de març de l'any 1818 el bisbat encara estava vacant a causa de la mort de Manuel Villar, cal esperar fins a l'11 de juny, moment en el qual va llegir-se una carta de Remigio Lasanta, per tenir constància de la designació del nou bisbe de Lleida. Lasanta en aquest document va notificar la seva elecció i va oferir tot el seu suport al Capítol. Ràpidament, com era costum, per tal d'anunciar-ho es van tocar les campanes de la torre major de la Catedral Nova. Dos mesos més tard va tornar a enviar una altra carta el nou bisbe Remigio Lasanta des de Madrid per manifestar que ja havia rebut les butlles de la seva preconització, i que aniria imminentment a la ciutat de Lleida amb la finalitat de prendre possessió del seu bisbat.⁴²⁴

El 21 d'agost de 1818 va morir el canonge Josep Villar i Gorosabel, quedant vacant la seva canongia, valorada, per Ferran VII, en una pensió de 2.000 rals de billó anuals.

⁴²² Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1817, llibre 106, fulla 183.

⁴²³ Op. Cit. PS. 182, 193, 209, 215 i 230; i Col·lacions, volum 36 (1816-1831). Domingo de Cosio va prendre possessió del càrrec de canonge l'any 1817, per la promoció a bisbe de Manuel Villar. p.75.

⁴²⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1818, llibre 106, fulles 296 i 318.

Quatre dies més tard va arribar una carta de Francisco Martínez Marina notificant que Ferran VII li havia concedit la plaça de canonge d'aquesta Església.⁴²⁵

Poc més tard el Capítol va rebre una altra carta del canonge Jaume Quintana en la qual va notificar que Ferran VII li havia reintegrat en la seva càtedra a la Universitat de Cervera, i que per tant, hauria de renunciar a la seva canongia. Van admetren la seva renúncia.⁴²⁶

Remigio Lasanta, bisbe de Lleida, en el transcurs del seu viatge amb destí a Lleida (concretament el 15 de novembre de 1818) va trobar-se molt malalt quan van detenir-se a Tàrraga per descansar. En un primer moment les notícies van ser confuses i els membres del Capítol no sabien si encara estava viu. El Dean va anar personalment, acompanyat per Josep Vidal per comprovar l'estat de salut de Lasanta. Finalment va morir sense prendre possessió de la seva Mitra. Poc després el canonge Noguero va comunicar al col·lector general d'espolis i vacants l'extrema pobresa de la família del bisbe difunt, que van venir des de Amèrica a Lleida i no tenien diners per tornar al seu país d'origen. Aleshores Noguero va sol·licitar-li una almoïna amb l'objectiu de pagar-li el viatge i repatriar a Lasanta. El Capítol va contribuir amb 4 onzes d'or procedents de la Pi Almoïna, la resta de diners van ser aportats pel col·lector general d'espolis i vacants.⁴²⁷

L'any 1819 va continuar la renovació del Capítol, el motiu principal va ser el canvi generacional i l'edat avançada de molts dels seus membres.

El 2 de gener de l'any 1819 va arribar un memorial de Francisco Martínez Marina, canonge de Lleida. Martínez Marina va expressar el seu desig de traslladar-se a Lleida des de Madrid per exercir personalment la seva canongia, però, per motius de salut, crònics des de feia 9 anys, no disposava de l'alta mèdica, i els metges li van aconsellar no viatjar a Lleida fins la primavera. El Capítol va acceptar aquesta explicació i Marina va realitzar la seva processó de fe davant del bisbe de Lorima auxiliar de Madrid. Posteriorment el canonge Mombiola va presentar un ofici del Director General del Crèdit Públic, aquest va ordenar que Martínez Marina havia de rebre els fruits de la seva canongia des de el dia en que Ferran VII li va concedir (va ser el 21 de juny de 1818), i

⁴²⁵ Op. Cit. PS. 320 i 322.

⁴²⁶ Op. Cit p. 357.

⁴²⁷ Op. Cit. PS. 353, 357 i 359.

Joan Mariategui va llegir el seu osculum pacis (necessari per tenir vot i veu en els plens del Capítol), explicant que anava en torn major abans del canonge Jaume Sarri.⁴²⁸

El 22 de gener de 1819 van rebre una carta de Simon Renteria Abat de Villanueva del Bierzo en la qual donava constància de la seva elecció com a bisbe d'aquesta diòcesis.⁴²⁹

El 6 de febrer de 1819 va arribar una Carta de Ferran VII notificant la mort del rei pare Carles IV. No va ser l'única baixa destacada, ja que tres setmanes després el canonge Olmedo va comunicar la mort del governador i corregidor Francesc Xavier Fulgosio. El seu substitut va ser Josep Bellido. El 13 de març de 1819 va enviar una carta al Capítol notificant que Ferran VII li havia nomenat nou Governador Militar i Polític de Lleida.⁴³⁰

El 5 d'abril de 1819 Domingo Cosio va comunicar per carta el seu nomenament com a Inquisidor fiscal del sant ofici de Valladolid. El 14 de maig de 1819 van morir dos canonges: Antoni Ferran (Rafael Soldevila el va substituir en els seus oficis) i Francesc Pastoret.⁴³¹

Després d'aquestes dues morts i les constants absències d'altres membres a causa de les seves malalties, el Capítol va decidir establir una regulació dirigida a aquests canonges malalts. En primer lloc van acordar que no cobrarien els dies que havien estat de baixa; en segon lloc, si sortien al carrer i feien negocis dintre de la ciutat i no anaven a l'Església no cobrarien res; en tercer lloc, els malalts de llarga durada havien d'aportar mensualment un certificat mèdic, en quart lloc, els malalts que no residien a Lleida al·legant qualsevol tipus de malaltia no percebrien les distribucions (alguns canonges ja estaven malalts quan van ser escollits per complir les seves funcions eclesiàstiques a Lleida, i no podien viatjar, cas de Marina, i altres havien de marxar a zones marítimes, prop de la platja, per recuperar-se millor).⁴³²

En aquest moments, Mariano Arajol, que era l'assessor de les cúries del Capítol, va sol·licitar poder deixar el seu càrrec a causa de les múltiples ocupacions que tenia i pel seu dolent estat de salut. Pere Jordà va ser l'escollit per suplir-lo com assessor de les cúries capitulars. Per tant, la unió entre l'Ajuntament de Lleida i l'estament eclesiàstic

⁴²⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1819, llibre 106, fulla 387; i Col·lacions, volum 36 (1816-1831). El 3 de desembre de 1818, van nomenar a Juan Marinas nou canonge de la Catedral, vacant per la mort de Francesc Llorenç Ximénez. p.166. El 12 de gener de 1819, Llorenç Seris va ser nomenat canonge, per la mort de Josep Villar. p.182.

⁴²⁹ Op. Cit. p. 403.

⁴³⁰ Op. Cit. p. 412.

⁴³¹ Op. Cit. PS. 440 i 448.

⁴³² Op. Cit. p. 428.

va continuar sent molt important, o sigui, el poder polític i el religiós estaven molt lligats.⁴³³

El 10 de juliol el bisbe Simón de Renteria va enviar una carta al Capítol traslladant el testimoni del jurament que va realitzar en la seva consagració i avisant de la seva sortida de Madrid, passant primer per Osca. Posteriorment el bisbe Renteria va proposar al Capítol que quan la superioritat desitgi que vinguessin els jesuïtes a Lleida per fer-se càrrec de l'ensenyança de la joventut els cedeixi els terrenys anomenats "de la fusteria" (es trobaven al costat del graner de l'Església, en el pla dels Gramàtics). La cúria eclesiàstica va acceptar la proposta de Renteria i va ordenar el començament de la construcció d'un col·legi per als religiosos Jesuïtes P.P. Escolapis als terrenys de la fusteria dedicats a l'educació pública.⁴³⁴

L'entrada al Palau Episcopal del nou bisbe Renteria va significar un renaixement de la importància i del poder dels jesuïtes a la ciutat de Lleida. Així doncs, després de la seva prohibició per part de la legislació liberal de Cadis, el posterior retorn de Ferran VII i la tornada al model d'Antic Règim que va donar peu a la seva reimplantació al territori estatal van poder exercir les seves funcions més primàries, ja que tradicionalment es van ocupar de les tasques pedagògiques.

El 3 d'agost de 1819 el Capítol va proposar al canonge Martínez Marina (escriuen que es un subjecte molt instruït) l'escriptura de la Història de l'Església de Lleida. Va acceptar de bon grat. Al mes de novembre Marina va comunicar que ja havia elaborat quatre quaderns de la història dels pobles del bisbat en el temps dels romans.⁴³⁵

L'últim apunt va tenir com a protagonista la Família Reial, ja que la seva evolució era seguida amb fervor pels membres del Capítol. Van arribar notícies que informaven que l'Infanta portuguesa al poc temps de casar-se amb Ferran VII va morir mentre intentava donar a llum el primer fill del Monarca. Poc després, el 19 d'octubre de 1819, una carta del Rei va anunciar al Capítol el seu feliç enllaç en la cort de Dresde el passat dia 28 d'agost amb la princesa Maria Josefa Amalia de Saxonia. Per celebrar-ho es va cantar un solemne Te Deum en la Catedral Nova per donar gràcies a Déu.⁴³⁶

⁴³³ Op. Cit. PS. 433 i 436.

⁴³⁴ Op. Cit. PS. 463 i 512-513.

⁴³⁵ Op. Cit. PS. 469 i 513.

⁴³⁶ Op. Cit. p. 501.

9.2. L'àmbit econòmic del Capítol catedralici

La primera notícia financera es va produir només tres dies més tard de reconquerir la ciutat. Els membres del Capítol van rebre amb molta alegria el Decret de l'Intendent de Catalunya del 17 de febrer de 1814 en el qual va indicar que s'havien de reintegrar al Capítol tots els drets i propietats. També van recollir una carta (datada el 2 d'abril) de l'agent que tenien desplaçat a Madrid sobre la renovació dels vals Reials de l'Església. Però, en aquest punt no van tenir tanta sort, com així ens ho indica una altra carta de l'agent de Madrid del 8 de novembre en la qual va informar que no s'admetrien vals reials en l'avenç que es va demanar per cobrir la concòrdia sobre l'Escudat i el Novè Reial, ja que a partir d'aquest moment només tindria validesa el diner físic.⁴³⁷

Sens dubte, una enorme preocupació n'era l'estat dels comptes eclesiàstics, molt malmesos i erosionats al llarg dels sis anys anteriors. El 19 d'abril els canonges van constatar els grans endarreriments i deutes a favor de l'Església que havien de cobrar-los a causa de la negació dels camperols a pagar-lis els delmes, l'impost més important, feia referència a l'obtenció de la desena part de la collita agrícola per part de l'Església i un usufructe del ramat de xais. Però, com que de moment no els havien incorporat a les seves arque, de continuar aquesta situació no tindrien els suficients recursos per alimentar als residents eclesiàstics i ajudar als monjos del convent dels Carmelites descalços del carrer de Sant Antoni. En general van manifestar una greu falta de cabdals, sobretot, evidenciada a través la decadència en la qual es trobaven totes les administracions i els fons de l'Església.⁴³⁸

Al comprovar el balanç deficitari van enviar a l'Intendent de Lleida una representació sol·licitant que se'ls tornés per part del Comissionat de Guerra la part dels delmes que aquest comissionat va recollir d'acord amb el decret de les Corts del 12 de juny de 1812. Els militars van requisar els recursos financers de l'Església per poder contraatacar i doblegar el domini francès i un cop aconseguida la pau aquesta institució va demanar poder exercir un altra vegada els seus drets i el seus privilegis.⁴³⁹

El 6 de maig del 1814 el Comissari de Guerra va exposar que no podia retornar-lis la botiga de grans agrícoles (requisada anteriorment per l'hisenda nacional) perquè encara

⁴³⁷ Arxiu de la Catedral de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, llibre 105, any 1814. PS. 165-166 i 207; i Secretaria, calaix 211. Ordres reials. Els rams de l'Escudat i el Novè estaven compresos en les atribucions de la Direcció general de Rendes, segons el Reial Decret del 24 de setembre de 1814. Esperen tornar a la situació de 1808. Madrid, 18 d'octubre de 1814. En un altre document del ministeri d'Hisenda del mateix dia s'indica que s'havia de cobrar aquestes impost ja que es devia des del 1808.

⁴³⁸ A.C.L. Actes Capitulars. PS. 167 i 172.

⁴³⁹ Op. Cit. p. 168

la necessitaven. El Degà del Capítol no va conformar-se i va donar l'ordre d'aconseguir fos com fos la botiga de grans i fins i tot farien, si cal, un recurs jurídic per tal de recuperar-la. El canonge Foncillas va comunicar que finalment havia recuperat les claus d'aquesta botiga, però es trobava buida. Només restava aconseguir el celler del Capítol.⁴⁴⁰

Quatre mesos més tard, concretament el 27 de setembre de 1814 el governador Interí de Lleida va enviar-lis un ofici demanant que el Capítol donés un préstec a la Reial Hisenda el qual va consistir en deixar vacant una part de la botiga de grans per poder dipositar els grans dels corregiments de Lleida, Cervera i Talarn que havien de proveir el Reial Exèrcit. El Capítol va acceptar.⁴⁴¹

Una altra acció jurídica per poder ingressar diners va produir-se amb la insolvència que mostraven tots els arrendataris de l'Església (cal remarcar els del molí de Remolins). Moltes persones que tenien endarreriments en el pagaments de deutes amb l'Església van morir i els seus hereus no podien pagar-los perquè aquests difunts no els van deixar bens ja que els van perdre o vendre en l'etapa de l'ocupació francesa. El 24 de maig els censalistes de l'Església de major consideració estaven molt endarrerits en el pagament de les seves pensions i, per això, el Capítol va decidir prendre mesures, primer a través d'amenaçes i coaccions, i si ni amb això no pagaven, finalment els sotmetrien a un judici.⁴⁴²

A totes les dificultats més de tipus material s'havia de sumar les artístiques i culturals com va demostrar una carta del bisbe Torres del 14 de juny en la qual va transcriure una del Ministeri de Gracia i Justícia relativa a que s'havia de reclamar al govern de França tots els papers, les pintures i els objectes d'art que van usurpar, i per aquest motiu, van haver d'elaborar una llista de tots els objectes que faltaven. El canonge Barnola va exposar la falta d'ornaments de la sagristia de la Catedral.⁴⁴³

En el mateix sentit, però més de tipus immobiliari, una Reial Ordre del 30 d'agost del Govern Central va anar destinada a tractat sobre la recuperació del bens venuts en temps del govern intrús. Per tant, l'Església havia d'actuar per tal de recobrar la casa de Meca. Era la casa del senyor Meca, un home que va ser degà del Capítol i aniria destinada a

⁴⁴⁰ Op. Cit. PS. 171 i 177.

⁴⁴¹ Op. Cit. p. 199.

⁴⁴² Op. Cit. PS. 172, 174 i 200.

⁴⁴³ Op. Cit. PS. 177 i 202.

esdevenir la causa Pia, tot i que finalment al recuperar-la la van llogar, cobrant 4.000 rals pel seu arrendament durant un any.⁴⁴⁴

Sens dubte, l'any 1814 va ser un període ple de grans necessitats. El 27 d'octubre es va fer present un memorial de l'Hospital General de Lleida en el qual es va exposar l'enorme carestia amb la qual es trobava aquesta institució, sobretot, d'ajuda financera i va demanar almoïna per cobrir-la. El Capítol va acordar la donació a través de l'Almoïna de 20 quaters de blat.⁴⁴⁵

Ha finals de cada any era costum realitzar un balanç econòmic. El 18 de desembre de 1814, el canonge Barnola, que era l'administrador dels aniversaris va comentar que faltaven moltes misses i aniversaris per celebrar, també que poc camp es va sembrar i, que per tant, la collita havia sigut força minsa, però les cabanes per al bestiar ja estaven construïdes i les herbes estaven arrendades a un preu normal. Pel que feia als censals, encara s'havien de cobrar molts, i va pensar que les quantitats recollides no podien ser suficients per sostenir la Residència tot l'any següent.⁴⁴⁶

Batúz era l'administrador de l'Almoïna i Vidal el de la sagristia, de la qual va afirmar que havien cobrat molt poc referent als censals, rendes i drets d'aquest ram, faltant de tot en la sagristia, sobretot roba blanca. Per tant, van decidir traspasar diners d'altres partides per assistir a la sagristia. Isidre Llorens era l'arrendatari dels drets del Saidí, va informar que havia recaptat pel que feia a l'any 1813 una quarta part del que normalment recaptaven. Per últim, assenyalar que Manuel de Villar era l'administrador de les pabordies (va mostrar la quantitat de grans obtinguda) de les quals va indicar que havia aconseguit molt poca quantitat de grans.⁴⁴⁷

En resum, l'anàlisi financer eclesiàstic del 1814 va ser molt negatiu com a conseqüència de l'oposició del camperolat i dels arrendataris en general a pagar el delme i altre contribucions i censals, el qual va generar en estreta unió amb l'ocupació francesa, una pèrdua considerable de poder adquisitiu per part de l'Església i un cop molt dur contra la seva base econòmica i social, a més a més d'un qüestionament ideològic de la legitimitat que tenia tradicionalment aquesta institució.

Dintre novament de l'àmbit econòmic la primera notícia de l'any 1815 va tenir lloc quan van rebre una carta del Ministre d'Hisenda del dia 18 de febrer de 1815 en la qual va manifestar l'ordre que designava al Capítol l'administrador de l'Escudat i del Novè

⁴⁴⁴ Op. Cit. p. 200.

⁴⁴⁵ Op. Cit. p. 202.

⁴⁴⁶ Op. Cit. p. 214.

⁴⁴⁷ Op. Cit. PS. 216-217.

Reial a les seves diòcesis. Va acceptar-ho (per exemple, el de Vic no volia fer-se amb aquest càrrec). Ho haurien de fer sense cap interès, només restant les mínimes i necessàries despeses que comportava aquesta tasca. A més a més ja havien d'avançar una quantitat, però el Capítol va contestar que de moment no podien donar cap anticipi. També la crisi econòmica va generar la pressa d'una decisió impopular el 4 de març de 1815 com va ser la de no donar ni palmes ni ventalls el diumenge de rams, a excepció dels canonges i els cantants i passionals de la missa.⁴⁴⁸

Paral·lelament els problemes financers continuaven assolant a l'Hospital General que va tornar a demanar una almoina per falta de recursos. Fins i tot va intervenir el governador per ser l'interlocutor amb el Capítol que va respondre afirmativament una altra vegada.⁴⁴⁹

Però, no va ser l'únic organisme al qual va ajudar l'Església lleidatana ja que l'11 d'abril de 1815 el Capítol va llegir una carta del Ministre d'Hisenda en la qual es va ordenar a les esglésies a dispensar a Ferran VII tots els auxilis en queviures i diners que poguessin, per tal de col·laborar en la manutenció de les tropes de l'exèrcit (que havien de passar la frontera cap Espanya després de lluitar en França). El Capítol va decidir realitzar un donatiu de 20.000 rals de billó, incloent tots els partícipes de la Mensa canònica, a les administracions de l'Església i al bisbe Torres. El monarca necessitava molts recursos derivats de les seves obligacions i a causa del caos financer com a conseqüència, sobretot, de la invasió francesa juntament amb el model obsolet hisendístic. Per tant, va haver de demanar suport econòmic a una institució amb una forta capacitat econòmica i a més a més una gran aliada (cal recordar que Ferran VII va autoritzar el restabliment del Tribunal de la Inquisició).⁴⁵⁰

A més a més el 5 de maig de 1815 va arribar un ofici del corregidor en el qual va acompanyar un exhorto del coronel del regiment de cavalleria de Santiago, sol·licitant un donatiu voluntari per equipar al seu regiment. El capítol va examinar els comptes de la Pi Almoina, i va decidir donar 500 rals de billó al regiment de cavalleria de Santiago. Aquesta quantitat va sortir del diners destinats als pobres (preferència d'unió Tron-Altar, que no pas un major benefici del poble, molt necessitat després de una guerra tan llarga).⁴⁵¹

⁴⁴⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, llibre 105, any 1815. PS. 234-235.

⁴⁴⁹ Op. Cit. p. 241.

⁴⁵⁰ Op. Cit. p. 244.

⁴⁵¹ Op. Cit. p. 247.

Després de comprovar totes les donacions que havien de fer front van decidir els diversos membres del Capítol que era necessari activar els ingressos i, per aquest motiu, van arrendar els delmes i els drets de l'Església al llarg dels quatre pròxims anys mitjançant una subhasta pública.⁴⁵²

El caos financer de la monarquia hispànica era molt elevat. Un dels seus principals problemes era l'existència d'una massa ingent de paper moneda. El 15 de maig va llegir-se un Reial Decret que va posar en relleu la necessitat que tenia el Ministeri d'Hisenda per tal d'extingir-la, ja que la seva multitud i el descrèdit que generava entre els inversors dificultava molt el comerç exterior. Per aquest motiu, Ferran VII va ordenar el control total sobre el nombre de vals reials que hi havien en tot el regne espanyol. Al sector que primer es va dirigir va ser l'eclesiàstic, per tant, els va demanar que comunicessin els que tenien. La importància d'aquest document rau en el fet que va reflectir que els membres de l'Església lleidatana en gaudien de molts, demostrant que tot i els atacs que van sofrir en la Guerra del Francès, van conservar un gran poder econòmic.⁴⁵³

A continuació van llegir dues cartes: La primera del Ministre d'Hisenda relativa al donatiu voluntari que havien de realitzar els Capítols i els bisbes sobre la novena part de les seves rendes. En aquest document es va obligar a pagar als membres que gaudien de rendes superiors als 600 ducats; i la segona va ser una carta del tresorer general de l'exèrcit de Catalunya, del 9 de juliol, en la qual va incloure una lletra contra el Capítol, per tal que dels productes de l'Escudat i del Novè Reial d'aquesta diòcesis haguessin de pagar la quantitat de 300.000 rals de billó en dos plaços (un a l'agost, i l'altre al mes l'octubre de 1815). El Capítol va contestar que no podia fer front a una contribució tan elevada.⁴⁵⁴

L'Estat va tornar a sol·licitar el suport econòmic de l'Església, ja que es trobava immers en aquesta greu crisi financera i les circumstàncies van obligar-lo a demanar una altra vegada ajut, aquest cop molt important, a l'únic organisme que reunia dos condicions bàsiques: poder material i forta adhesió al règim absolutista a causa dels interessos comuns.

Davant de la negativa inicial del Capítol a pagar aquesta gran suma de diners el tresorer general va enviar una altra carta el 4 d'agost de 1815 en la qual va insistir en la

⁴⁵² Op. Cit. p. 248.

⁴⁵³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 49. Reial Decret del Ministeri d'Hisenda del 20 de maig del 1815.

⁴⁵⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, llibre 105, any 1815. PS. 254 i 256.

necessitat per part del Govern de cobrar la lletra de 300.000 mil rals de billó. El Capítol va respondre que com a molt aquesta xifra la podrien satisfer a través dels rams de l'Escudat i del Novè Reial, però no dels béns o d'altres rams de l'administració de l'Església de Lleida o el seu bisbat. Internament van optar per vendre bona part del blat que havien recollit amb la finalitat d'obtenir molts diners que utilitzarien per poder col·laborar amb Ferran VII.⁴⁵⁵

El Capítol va prendre una correcta via, ja que el 6 de juny de 1815 van llegir un memorial del Pare Prior de la comunitat dels Carmelites Calçats de Lleida sol·licitant una indemnització pels materials que els governadors francesos es van portar d'aquest convent que els havien generat la ruïna total. El Capítol els va demanar paciència, ja que ara per ara no podien perquè van realitzar una donació a l'exèrcit. Poc més tard, la cúria eclesiàstica va ajudar-los.⁴⁵⁶

Ràpidament els pobles dels voltants com eren Torreserona, Llívia, El Soleràs o Soses al comprovar la generositat de l'Església davant els pobres lleidatans van demanar la recepció d'altres almoines. Malgrat que l'Església donava la sensació des de fora de tenir una forta riquesa, el canonge Rafael Barnola, el 26 de setembre de 1815, va comunicar la forta pobresa existent en la sagristia perquè necessitava una nova decoració a causa de l'expoliació produïda en l'ocupació francesa. Van decidir que l'haurien d'arreglar del que sobrès de l'administració de l'Almoina.⁴⁵⁷

Però, les sol·licituds d'ajuts no van parar i el 6 d'octubre de 1815 una carta de la Junta Patriòtica de Barcelona va sol·licitar suport econòmic al Capítol a fi de sufragar les despeses derivades de la cerimònia que tindria lloc en la ciutat Comtal per honrar la memòria de les víctimes de la Pàtria sacrificades per la tirania del govern intrús els dies 3 i 27 de juny de l'any 1809. Van decidir pagar la mateixa quantitat que abonarien els altres Capítols catalans. Aquesta gratificació va ser un altre indicador del refús de l'Església a la invasió francesa i el seu suport a mantenir viu el record de les víctimes innocents que van lluitar en favor de la llibertat del poble català.⁴⁵⁸

Al mes de novembre del 1815 el Capítol i el bisbe Torres van sentir-se generosos una altra vegada i van considerar idoni efectuar la compra d'una creu d'argent a fi de portar-la a les processons. També el Capítol va concedir una almoina que va consistir en la donació de roba per a tots els infants que col·laboraven amb l'Església, ja que molts

⁴⁵⁵ Op. Cit. p. 259.

⁴⁵⁶ Op. Cit. p. 251.

⁴⁵⁷ Op. Cit. p. 267.

⁴⁵⁸ Op. Cit. p. 269.

d'ells no tenien i passaven molt fred com a conseqüència de l'extrem fred d'aquest hivern.⁴⁵⁹

Com era habitual a finals d'any es va realitzar el balanç general econòmic. El primer anàlisi va produir-se el 28 de desembre de 1815 pel canonge Barnola, administrador dels aniversaris. Primer de tot va exposar que s'havien realitzat diverses reparacions en els corrals i en les cabanes de tots els territoris, a més de netejar les basses. Però, com a punt negatiu va assenyalar que la collita va ser molt dolenta el qual va generar la proliferació dels endarreriments en el cobrament de les rendes, dels censals i de les pensions, el que podria afectar molt, ja que tindrien dificultats a curt termini alhora de sufragar les despeses ordinàries. També va manifestar que no hi havien grans extensions de terres conreades pel qual s'esperava que el proper any hi hagués una collita molt minsa. L'explicació caldria trobar-la en les dificultats econòmiques generals, i en la falta de braços per treballar-hi a causa de la Guerra del Francès i per l'escassetat d'aigua. Al mes de desembre de 1815 la Paeria va enviar un memorial al Capítol demanant-li la celebració de rogatives públiques per tal d'aconseguir el benefici d'una pluja molt necessària en el camp lleidatà. Com a conseqüència de la gravetat de la situació al llarg de tres dies es van cantar les "lletanies i Preces" acostumades.⁴⁶⁰

El pròxim en intervenir va ser el canonge Batúz, administrador de l'almoïna. Va comentar que els cereals recollits es trobaven en la Botiga de grans a l'espera de distribuir-los i comercialitzar-los. Sobre aquest ram en particular el Capítol va decidir que el sobrant el destinaria a cobrir les necessitats bàsiques de l'Església, ja que després de la invasió tenia molts dèficits dins del terreny de les infraestructures (altars, sagristia, pintures, escultures, façana, sostre ...). L'encarregat d'aquestes era Josep Vidal i rebien el nom de "La obra", en aquest ram s'havien gastat la quantitat de 914 rals de billó, 16 sous i 1 diner.⁴⁶¹

Per altra banda l'arrendatari del drets del Saidí, Isidre Llorens, va comunicar que al llarg de l'any 1813 no van rebre cap fruit perquè s'havien apoderat d'aquest ram les tropes del General Mina. Per aquest mateix motiu l'hi van perdonar la meitat d'aquest pagament.⁴⁶²

Finalment, l'administrador de les pabordies, el canonge Ferraz va exposar la resistència alhora de pagar el delme dels pagesos de les Garrigues (sobretot els de

⁴⁵⁹ Op. Cit. PS. 274 i 276.

⁴⁶⁰ Op. Cit. PS. 278-279.

⁴⁶¹ Op. Cit. p. 282.

⁴⁶² Op. Cit. p. 283.

Borges Blanques). A més a més dins d'un àmbit general va existir un alt frau en aquest pagament per l'ocultació que realitzaven els agricultors. Aquest assumpte, segons l'opinió de Ferraz, era de gran importància, ja que podia suposar la ruïna de l'església en un futur pròxim en cas de no aturar-lo. Per últim, van decidir arrendar la carn pel preu desorbitat que va assolir a causa de la reducció dràstica dels ramats que va originar-se en el decurs de la Guerra del Francès.⁴⁶³

El primer assumpte econòmic de l'any 1816 va tenir lloc concretament al mes de febrer, moment en el qual el Capítol va rebre una carta del Tresorer General de la Reial Casa i Patrimoni de Ferran VII en la qual va notificar la imposició de 3.000 rals de billó sobre el deganat d'aquesta Catedral en virtut del Breu del Papa de 1815 aplicat a la Capella Reial.⁴⁶⁴

Al mes de març, l'Església després d'estudiar el cas de la Paeria referent a la seva reclamació sobre el seu pagament a l'administració francesa, va decidir reclamar també el cobrament del que havia donat al govern intrús al llarg del període 1808-1814 (assenyalen que van abonar-lo per la força, a través de coaccions i amenaces, ja que van mantenir una postura molt crítica amb l'invasor, entre d'altres coses perquè no va donar cap privilegi a l'Església). Per tant, el Capítol va organitzar-se i va posar-se en contacte amb el seu agent de Madrid a través d'una carta en la qual va indicar la manera d'elaborar un recurs per tal d'aconseguir el reintegrament a l'Església de les 40.000 lliures destinades al General Suchet, i les 2.954 lliures al seu secretari Larregui. La novetat radicaria en el fet que van ser pagades a parts relativament iguals entre l'Església, l'ajuntament i el poble lleidatà. O sigui, aquesta xifra seria la quantitat total (la Paeria va pagar 4.000 duros) que van demanar els francesos com contribució extraordinària o indemnització de guerra. Però, la realitat era diferent tal com es va reflectir a través d'un ofici del Capítol dirigit al batlle Antoni Gomar, regidor degà de la Paeria, recordant-li l'obligació de retornar-li els 4.000 duros que va prestar el Capítol a l'ajuntament a fi de socórrer la ciutat, ja que havia de pagar la contribució de guerra que li va imposar l'exèrcit francès.⁴⁶⁵

En conclusió, el govern francès va imposar a Lleida com a mesura repressiva una gran quantitat de diners un cop aconseguit el seu control. L'Església va pagar 42.954 lliures i va prestar al consistori lleidatà 4.000 duros que li faltaven per tal de completar la seva

⁴⁶³ Op. Cit. p. 284.

⁴⁶⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1816, llibre 106, fulla 12.

⁴⁶⁵ Op. Cit. PS. 14 i 31.

contribució, que d'altra banda desconeixem la xifra total, i l'any 1816 va demanar-li la seva devolució.

Aquesta no va ser l'única reclamació que va efectuar el Capítol, ja que el canonge Rafael Barnola el 2 d'abril de 1816, poc després de la mort del bisbe Torres, va exposar que aquest va donar l'any 1807 a aquesta Església el pectoral de brillants més ric que tenia, amb dret d'usar-lo per part del Capítol mentre ell visqués, però durant la Guerra del Francès es van produir diversos saquejos i els francesos ho van expoliar. Per tant, aquest objecte també s'havia de reclamar al nou govern francès a fi d'aconseguir el seu retorn o almenys la recaptació d'una quantitat equivalent al seu valor. Aquesta sol·licitud va anar acompanyada d'un document que va demostrar l'existència d'aquest pectoral i diversos anyells molt valuosos. El mateix Barnola va trobar una carta signada el 23 d'agost de 1807, la qual va deixar constància de la cessió al Capítol per part del bisbe Torres d'un pectoral i d'alguns anyells molt importants que li havia regalat la seva neboda, la marquesa de Torrecilla.⁴⁶⁶

En contraposició cal inserir una carta del subcol·lector d'espolis i vacants de Lleida del 19 d'abril de 1816 en la qual va demanar el pagament per part de Francesc Ximénez d'uns 600 rals de billó que devia a Ferran VII per la mitja anada de la seva canongia. Ximénez per la seva banda va reclamar sense èxit la vigèsima dels anys que va estar en França, i va manifestar els seus problemes financers per afrontar aquest deute. Tristament les seves dificultats van finalitzar perquè quatre dies més tard va morir el canonge Francesc Ximénez. Com era l'administrador del Sant Hospital, van reunir-se amb l'objectiu de designar un substitut. Finalment Mariategui va fer-se càrrec d'aquesta vacant.⁴⁶⁷

Paral·lelament, Joan Vinos, beneficiari de Laguarres, va procedir a l'anàlisi dels comptes sobre la recaptació dels productes del Novè Reial i de l'Escudat. Al mes de maig van rebre una carta del Capítol de Tortosa en la qual va inserir una còpia d'una Reial Ordre expedida pel ministre d'Hisenda, relativa a que les Esglésies havien de pagar més diners sobre la part que aportaven a l'Estat a través de l'Escudat i el Novè Reial a l'Estat. Pocs dies després van rebre una altra carta, aquesta vegada del Capítol de Tarragona en la qual va informar que s'havia suspès l'administració dels membres eclesiàstics sobre aquest impostos.⁴⁶⁸

⁴⁶⁶ Op. Cit. PS. 19 i 57.

⁴⁶⁷ Op. Cit. PS. 34-35.

⁴⁶⁸ Op. Cit. PS. 33, 41 i 47.

El següent episodi es va produir el 19 de juliol de 1816 quan van rebre un ofici del capità general de Catalunya en el qual va demanar al Capítol la donació de 40.000 duros derivats dels productes de l'Escudat i del Novè Reial corresponents a aquesta diòcesis referents a l'any 1815. Aquesta xifra Ferran VII la necessitava per socórrer les tropes militars que disposaven d'uns mitjans molt deficients. El Capítol va respondre que només li faltaven per pagar 60.000 rals de billó.⁴⁶⁹

Un altre pagament vers el govern central va demanar-se el 20 d'agost de 1816 a través de l'agent de Madrid en nom de Ferran VII. Va sol·licitar la donació de 9.900 rals de billó en concepte de la Mitra de Lleida que pagaven anualment els familiars del bisbe Torres, Juan Arriola, Agutín Sánchez i Domingo Ocharán perquè també havien mort i òbviament no ho van pagar.⁴⁷⁰

A mitjans de l'any 1816 el Capítol va intentar organitzar una visita per la seva diòcesis amb la finalitat de potenciar l'evangelització, però es va suspendre a causa de la falta de pressupost, ja que van donar diverses almoines. La primera a l'ajuntament de Torres de Segre per tal de poder criar una criatura del poble perquè no disposaven de llet. La segona va estar dirigida a la Priora de la Comunitat de religioses de l'Ensenyança de Lleida perquè volien comprar blat, van rebre dues onzes d'or. Per últim, un altre a la Mare abadessa del convent de Santa Clara de Lleida per adquirir cereals.⁴⁷¹

Fruit d'aquestes dificultats econòmiques la reclamació judicial contra el regidor Baltasar de Tàpies va continuar el seu procés, el qual va generar la formulació d'una proposta d'acord per part del membre de la Paeria. El 16 de juliol de 1816 va comunicar que per aturar totalment la causa que tenien contra ell sobre el pagament de les pensions del censal, estaria disposat a transferir tots els grans de la collita d'aquest any. El Capítol per evitar majors enfrontaments va acceptar-ho, però, abans de realitzar-ho la Reial Audiència de Barcelona va donar la raó al Capítol en el seu judici contra Baltasar de Tàpies (abans ja havia establert una resolució en la qual Tàpies va tenir d'hipotecar les seves terres, sobretot les ubicades en la Mariola). També va haver de pagar tres pensions endarrerides i contractarà un fiador per la resta com a garantia de pagament. A canvi el Capítol va decidir deshipotecar les seves propietats agrícoles.⁴⁷²

⁴⁶⁹ Op. Cit. p. 57.

⁴⁷⁰ Op. Cit. p. 70.

⁴⁷¹ Op. Cit. PS. 51-52.

⁴⁷² Op. Cit. PS. 56 i 58.

Però, no era l'únic cas jurídic en el qual va estar immers el Capítol, ja que el 14 de juny de 1816 l'estament eclesiàstic va sol·licitar la facultat d'escollir els batlles del pobles en els quals tingués jurisdicció (encara no la tenia) perquè era molt perjudicial el fet de no escollir-los. El 23 de juliol davant la negativa reiterativa dels pobles de Belloch, els Alamús, Albatàrrec, Pedrós i Vinfaró en el moment de pagar els delmes, el Capítol va demanar ajuda al corregidor, el qual va intervenir molt favorablement pels interessos de l'Església en la població d'Albatàrrec i Bell-Lloc. Anteriorment l'organisme eclesiàstic va guanyar un plet contra l'ajuntament de Borges pel mateix motiu.⁴⁷³

Al llarg de la Guerra del Francès va originar-se l'oposició al pagament del delme per part de molts pobles i particulars a causa de les extraordinàries circumstàncies i la propagació de les idees liberals establertes anteriorment per la Revolució Francesa i potenciades per les Corts de Cadis. Un cop assolit novament el poder per part de Ferran VII, l'absolutisme va tornar i amb aquest, la imposició del model tradicional propi de l'Antic Règim. Per tant, l'Església va continuar exercint el seu paper preponderant dintre de la societat i la vida política i va iniciar una lluita jurídica amb l'objectiu d'obtenir novament els seus antics privilegis. Fins i tot va reclamar el suport de la màxima autoritat en el territori lleidatà després de Ferran VII, o sigui, el corregidor. Però, no va resultar fàcil el retorn a l'època anterior al 1808, com així ho demostren els esdeveniments posteriors.

A finals de l'any 1816 es va procedir a l'habitual balanç econòmic. Batúz, administrador de l'Almoina va manifestar que en la botiga de grans hi havia blat per vendre'l a causa de la collita tant bona que van registrar (en contradicció amb els que havien de atorgar el delme que van indicar que no tenien bona collita, i un ofici de La Paeria demanant que en missa es digués una oració amb l'objectiu de calmar el fort vent i el mal temps que estava fent malbé la collita). En el mateix sentit que Batúz també es va situar Dachs, administrador de la pabordia, quan va comunicar que hi havia una bona collita, i ja havien cobrat el delme, recordem, amb l'ajuda del governador. Per altra banda, el canonge Sarri, administrador de l'obra, va comunicar que tindrien un fort dèficit com a conseqüència de les moltes reparacions que van realitzar (com exemple, la del rellotge de la catedral). Per últim, Josep Vidal, administrador de la sagristia, va indicar que els comptes estaven al corrent amb un dèficit zero i a més a més havien

⁴⁷³ Op. Cit. PS. 45, 48 i 58.

comprat roba blanca (la qual cosa donaria peu a pensar en l'inici de la recuperació de l'Església).⁴⁷⁴

El primer episodi econòmic de l'any 1817 va produir-se el 18 de febrer, moment en el qual el Capítol va analitzar una carta del Directors Generals de rendes del Regne. Aquesta va ordenar a l'organisme eclesiàstic el lliurament als Intendents de les quantitats totals de l'Escudat i del Novè Reial, ja que van pensar que quan aquest impost era administrat pel Capítol potser van ocultar alguns beneficis.⁴⁷⁵

Al mateix mes de febrer van llegir una altra carta, aquesta vegada del bisbe Villar, demanant al Capítol una autorització per poder emmagatzemar la palla de la cavalleria de l'exèrcit de Lleida a un magatzem que tenien al Pla dels Gramàtics anomenat "La fusteria", a fi de poder desocupar l'església del Carme que actualment s'encarregava d'aquest servei. Els membres de la Catedral van acceptar-ho i van propiciar la recuperació d'aquest edifici dedicat al culte cristià en benefici del conjunt de la població de Lleida.⁴⁷⁶

Com ja va succeir en la Guerra del Francès i després al Trienni Liberal molts emplaçaments eclesiàstics o de propietat de l'Església van ser utilitzats, sobretot, per les diverses tropes per millorar la seva logística, i per tant, s'havia d'esperar a temps més tranquils per tornar a la seva situació originària.

L'església en aquest any va continuar amb la seva política assistencial i el 11 de març va atorgar al mossèn de les Borges Blanques una almoina per tal de socórrer a la gran quantitat de pobres jornalers que residien en aquesta localitat. També van donar dues onzes d'or a la casa de la caritat de Barcelona. Al mes d'abril una carta del Governador va demanar a l'Església la designació d'un representant en la Junta de Caritat de Lleida, creada amb la finalitat d'ajudar a la gent amb menys possibilitats. Van decidir nomenar a Antoni Ferraz, en substitució de Manuel Costa, per malaltia. Anteriorment el governador va sol·licitar una almoina per finançar la nova Junta de Caritat. Van transferir tres onzes d'or que van sortir de la Pi Almoina. Ferraz en la seva primera intervenció va exposar que la Junta de Caritat era molt necessària perquè hi havia molts pobres, però si no aconseguien més finançament de les institucions no podrien ajudar molt, ja que no tenien molts recursos. En un altre ordre de coses, Ferraz, també es va ocupar de l'administració del ram de la carn, i d'acord amb la llibertat en la seva venda

⁴⁷⁴ Op. Cit. PS. 47 i 111.

⁴⁷⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1817, llibre 106, fulla 131.

⁴⁷⁶ Op. Cit. p. 134.

fixada pel govern va establir que el preu de la carn hauria de fixar-se en 48 quarts la lliura. D'altra banda, constatar que els membres del Capítol consumien 6 caps de xai diàriament.⁴⁷⁷

La crisi era general, no només dels sectors socials més pobres tradicionalment, sinó que el col·lapse econòmic era molt general i afectava greument als àmbits de poder.

El 20 de maig de 1817 un ofici del Governador de Lleida va expressar que a fi d'atendre les urgents necessitats del seu reial servei i pel bé de l'Estat, necessitava el préstec de la quantitat que pogués el Capítol en qualitat de reintegrament, a tornar-li en un plaç de 10 o 12 dies. Finalment, li van prestar 600 duros.⁴⁷⁸

Un mes després una carta de la Junta de l'Hospital General de Lleida va avisar que no podia admetre més malalts a curt termini per la seva falta de recursos econòmics. El Capítol va contestar que en aquests moments no podia oferir cap ajuda. Però, si va comprar diverses creus i calzes. En benefici de l'Església s'ha de dir que el 24 de juny de 1817 va rebre una circular del Ministre d'Hisenda en la qual va incloure un exemplar del Nou Pla d'Hisenda (Pla Garay), que Ferran VII havia sancionat el 30 de maig. El més important d'aquest nou projecte financer en referència a l'àmbit eclesiàstic cal trobar-lo a través de l'ofici de la Comissió Apostòlica, establerta en Madrid per repartir el donatiu o el subsidi general extraordinari anual de 30 milions de rals de billó al llarg de sis anys que es va imposar a l'Església. Ràpidament el Capítol de Lleida havia d'enviar un informe sobre els delmes que cobrava per veure la quota amb la qual havia de contribuir aquesta diòcesi. Per tant, el Capítol va tenir d'afrontar el compliment d'aquest pla, molt negatiu pels interessos eclesiàstics, i això, va limitar la seva aportació habitual vers els més necessitats.⁴⁷⁹

A més a més l'estament eclesiàstic tenia les seves pròpies despeses internes. Com així ho va demostrar un memorial del mossèn de la parròquia de Santa Maria Magdalena del 27 de juny en el qual es va sol·licitar una almoïna per tal de reparar la seva església. Li van donar 40 lliures barceloneses que sortien del fons de les pabordies, però segons la Butlla Apostòlica i les ordres de Ferran VII aquesta obra s'havia de finançar pel ram del Novè Reial, per tant, intentaràn treure-ho d'aquest fons.⁴⁸⁰

Aquest nou pla hisendístic va generar una gran disputa entre la Paeria i el Capítol al mes de juliol. Una carta de l'ajuntament per sol·licitar-li la informació de les finques i

⁴⁷⁷ Op. Cit. PS. 138, 144 i 145.

⁴⁷⁸ Op. Cit. p. 153.

⁴⁷⁹ Op. Cit. p. 161.

⁴⁸⁰ Op. Cit. p. 163.

dels censals que tenia l'Església no inscrites en el cadastre i de tots els seus individus i la resta de residents amb els seus beneficis per poder complir les ordres de la Junta de Repartiments Provincial per portar a terme el nou Pla d'Hisenda va rebre una resposta negativa per part del Capítol, ja que va explicar-lis que estaven subjectes a la jurisdicció eclesiàstica. La Paeria va insistir una altra vegada, la qual cosa va provocar la consulta d'aquest tema del Capítol amb els seus homònims de Vic i de Tarragona. Mentrestant, el 25 de juliol la Junta de Repartiment de Lleida per ordre del capità general Castaños va comunicar que la quota assignada a Lleida a través dels diversos ajuntaments de cada corregiment s'havia de repartir entre els contribuents legos i l'estat eclesiàstic (seglar i regular).⁴⁸¹

En contraposició a les peticions Reials, cal inserir les propostes del Capítol: Va enviar una altra representació a Ferran VII per fer-li arribar l'extrema necessitat per tal d'incorporar gent jove amb la finalitat de treballar en l'administració de l'Església de Lleida, ja que molts canonges eren molt vells, i també comentar-li que en un futur no donés cap prebenda més a cap inquisidor perquè ja tenien quatre (els casos de Domingo Cosio, l'1 d'abril el van designar nou canonge de la Catedral Nova de Lleida, anteriorment era inquisidor de Santiago, el qual no residia a la ciutat Lleida i no feia les seves funcions; a més a més del senyor Lluís Cubero i del senyor Gerònim Ruiz, que tampoc no estaven mai presents físicament).⁴⁸²

Mentrestant la pobresa a Lleida cada vegada afectava a més població i per mirar de solucionar-ho en el mes d'agost de 1817 un ofici del Governador de Lleida dirigit al Capítol va sol·licitar el nomenament d'un representant del seu cos per assistir a la Junta de Beneficència que s'havia de crear en aquesta ciutat. Aquesta institució tindria de buscar recursos i mitjans financers, així com llavors de diversos cereals per poder sembrar l'any següent a causa de la misèria dels llauradors i dels propietaris d'aquesta comarca. Finalment, Pere Dachs va ser l'escollit, i l'Església va prometre que contribuiria, tot i que a partir de la implantació del nou Pla hisendístic de Martín de Garay no gaudia de molts diners, i per a poder pagar la quota que va pertocar a aquesta diòcesis (30 milions de rals, va rebre les pressions de Ferran VII, del Capità General i del bisbe de Barcelona per pagar-ho) va tenir que demanar un préstec per poder fer front a aquest impost extraordinari.⁴⁸³

⁴⁸¹ Op. Cit. p. 168.

⁴⁸² Op. Cit. PS. 141 i 166.

⁴⁸³ Op. Cit. p. 176.

Com a conseqüència de la delicada situació econòmica van prendre mesures al mes de setembre de l'any 1817. La primera va correspondre a l'administració de la Pi Almoïna, que abans de suspendre els seus ajuts per falta de recursos va entregar l'últim ajut assistencial momentàniament amb la finalitat de congelar les seves despeses. Van donar una almoïna de 40 lliures a la priora de les carmelites descalces de Lleida. L'altra va produir-se el 23 de setembre quan el Capítol va sol·licitar a l'Intendent de Catalunya el retorn dels 1.000 duros que els va prestar en qualitat de reintegrament el passat mes d'abril.⁴⁸⁴

Paral·lelament el 26 de setembre de 1817 va arribar una carta de la Junta administrativa de la carretera de Lleida a Tarragona relativa a donar la notícia de la seva fundació i, a més a més deixar constància de la gran utilitat que tindria aquesta obra. Sens dubte, va originar-se, tal i com va succeir amb l'impuls que va rebre el canal d'Urgell, en un moment crític i ple de tot tipus de dèficits financers. Per aquest motiu, l'Església no va poder contribuir des de l'inici, i la falta de suport institucional va frenar un ràpid desenvolupament per una via de comunicació molt important per tal de millorar la xarxa terrestre interior i connectar-la amb el litoral, la qual cosa suposaria una potenciació de la comercialització dels cereals lleidatans en totes les zones costaneres.⁴⁸⁵

El 7 de novembre de 1817 un ofici del capità general de Catalunya va autoritzar el començament de les obres de la carretera de Lleida a Tarragona, i va demanar un donatiu per part de l'Església. El capítol va respondre el mateix que abans havia comentat a la Junta administrativa, o sigui, que ara per ara no podia.⁴⁸⁶

Fruit d'aquesta crisi el 3 d'octubre l'estament eclesiàstic es va veure amb l'obligació de negociar amb diversos intermediaris per tal de poder afrontar tots els pagaments més immediats. El canonge Barnola va manifestar que ja havia trobat un prestamista, que estaria disposat a deixar al Capítol 5.000 lliures barceloneses, sense interès fix, només per una mòdica quantitat o una petita gratificació, tornant aquesta xifra a l'agost del 1818, com a aval el l'Església lleidatana va hipotecar els béns de les pabordies. El canonge Pastoret va indicar que fins al mes de novembre tindrien recursos propis i que amb aquest préstec seria suficient. Aquest emprèstit també serviria per finançar les

⁴⁸⁴ Op. Cit. PS. 187 i 190.

⁴⁸⁵ Op. Cit. p. 193.

⁴⁸⁶ Op. Cit. p. 214.

llavors necessàries amb l'objectiu de sembrar molt per recollir una bona collita el pròxim any.⁴⁸⁷

El 7 d'octubre de 1817 el Capítol de Vic va enviar una carta al de Lleida per informar-li que havia rebut una ordre de Ferran VII i de la "Junta General de Reparto de la contribució" de la ciutat de Barcelona declarant que tots els delmes, menys els que rebien els mossèn, havien de fiscalitzar-se segons la nova contribució del nou Pla d'Hisenda (Pla Garay). Ràpidament el Capítol de Tarragona i el de Lleida es van mobilitzar i van decidir encapçalar una representació dirigida a Ferran VII amb la finalitat de protestar per aquesta mesura del nou Pla d'Hisenda que tant afectava als seus interessos econòmics, ja que suposava un atac contra els privilegis tradicionals financers de l'Església i la contribució d'una part fonamental dels seus ingressos. Però, no tot van ser notícies dolentes perquè un escrit de la Comissió Apostòlica del 23 d'octubre va indicar que els drets d'Estola i el Peu d'altar no estaven inclosos en aquest nou pla d'Hisenda⁴⁸⁸

El 4 de novembre de 1817 van rebre el préstec i van acordar utilitzar-lo de manera imminent (amb aquest diners van tornar a imprimir les nades, aquest servei va estar interromput per la Guerra del Francès, per tal de repartir-les entre els residents i les persones distingides de Lleida com era costum) perquè havien exhaurit tots els recursos propis com a conseqüència de la constant negativa dels pobles del voltants de Lleida alhora de pagar el delme i la dels arrendataris per abonar la seva quota, a tot això cal sumar-hi que les altres poblacions que ho pagaven en defraudaven molt.⁴⁸⁹

Les institucions aliades de l'Església van demanar una altra vegada la seva col·laboració econòmica a causa del caos financer de la Monarquia que perjudicava en excés a l'Exèrcit Nacional. L'organisme eclesiàstic era l'únic que podia ajudar-los com a conseqüència del seu ampli poder en el sector productiu principal (l'agricultura) en aquest període absolutista. Aquesta vegada un ofici del governador de Lleida de l'11 de novembre va acompanyar un altre ofici del coronel del regiment de voluntaris de Madrid en el qual va sol·licitar el préstec de 15.000 o 20.000 rals de billó en qualitat de reintegrament dels primers cabdals que recaptés per tal de socórrer la indigència dels seus oficials. El Capítol va contestar que tot i que va contractar un préstec, ja que no podien fer front a les seves pròpies despeses, donarien aquesta xifra. Va poder satisfer

⁴⁸⁷ Op. Cit. p. 194.

⁴⁸⁸ Op. Cit. PS. 196, 201 i 211.

⁴⁸⁹ Op. Cit. PS. 195 i 212.

les necessitats d'aquest regiment perquè ja li havien tornat el préstec dels 1.000 duros d'aquest mes, i pel suport manifest que professava a l'Exèrcit Reial (baluard de la defensa dels seus privilegis). El 25 de novembre de 1817 l'Intendent de Catalunya ja va retornar-li aquests 20.000 rals de billó. Malgrat que havien recuperat els diners i havien dinamitzat la seva economia gràcies al préstec. A la reunió del 2 de desembre de 1817 el canonge Sarri va comunicar que tot el fons corresponents a la Pi Almoïna estava esgotat novament.⁴⁹⁰

A finals de l'any 1817, concretament el 18 de desembre, es va realitzar l'habitual Balanç financer. Primer de tot, el canonge Barnola, l'administrador dels aniversaris (ram que consistia en el cobrament de cereals amb motiu de la celebració de misses i dels aniversaris de persones importants, nobles, bisbes, canonges ... després de la seva mort), va manifestar que s'havien realitzat totes les misses de 1816 i els aniversaris de 1817, però, el cobrament dels censals estava molt endarrerit a causa de la decadència general, ja que es plantaven poques llavors (les dificultats atmosfèriques produïdes per la falta d'aigua no van beneficiar gens. Van designar al canonge Antoni Mombiola vocal de la Junta de Cequiatge), per tant, la collita hauria de ser petita, a tot això, cal afegir la multitud i la importància dels impostos derivats del nou Pla d'Hisenda, aplicats a uns individus que gaudien de poca renda.⁴⁹¹

El canonge Sarri, el responsable de la Pi Almoïna va expressar que les seves rendes aquest any havien baixat enormement com a conseqüència de les dolentes collites i dels alts impostos que van generar molta pobresa, però, no podien suspendre la almoïna en aquestes dates (Nadal, naixement de Crist, i ple hivern). Era partidari d'una retallada i de lliurar petites aportacions.⁴⁹²

El canonge Barnola també era l'administrador de l'Obra. Va comentar que els comptes estaven al dia, i en bon estat, ja que aquest any només s'havien gastat la meitat del seu pressupost (en neteja, en el manteniment de les finestres de la Torre Major, en la reparació de l'òrgan petit i el gran i en la restauració d'alguns retaules), però la decoració de la catedral era molt minsa i no disposaven dels suficients diners per tal d'afrontar una gran remodelació.⁴⁹³

Per últim, Josep Laplana, l'encarregat del subsidi dels 30 milions a l'Estat, va indicar que estava avançant el seu pagament tot i que hi havien alguns morosos. Vidal,

⁴⁹⁰ Op. Cit. PS. 224, 226 i 228.

⁴⁹¹ Op. Cit. p. 237.

⁴⁹² Op. Cit. p. 235.

⁴⁹³ Op. Cit. p. 240.

l'administrador de la sagristia, va expressar que només tenien el més bàsic, i finalment, Dachs, el responsable de la Pabordia, va comunicar que els delmes d'aquesta administració estaven arrendats excepte els de Lleida, d'Alcarràs i d'Albatàrrec. Assenyalant que també estaven al corrent, però sobretot al terme de Lleida i a l'horta dels seus voltants molts pagesos havien sembrat patates, panís, i altres nous cultius, i es van negar a pagar el delme d'aquest productes, amb el pretext que mai l'havien pagat sobre aquests fruits (això va propiciar una forta polèmica). La resposta de l'Església va consistir en argumentar que no l'havien pagat perquè es cultivaven en proporcions molt reduïdes, però ara ja era a gran escala. El Capítol va decidir prendre les oportunes mesures judicials.⁴⁹⁴

Les caresties van continuar al mes de gener de 1818. Una carta del batlle i alhora mossèn de les Borges Blanques va tornar a demanar ajuda amb l'objectiu de socórrer als jornalers i als pobres en general, ja que no podien menjar habitualment. El Capítol va donar-lis 100 rals de billó. Dintre de la ciutat de Lleida les monges carmelites descalces i el convent de Santa Clara també van sol·licitar una almoïna. Com era costum van atorgar-lis el seu suport, però el Dean va decidir fer arribar una comissió al mateix governador per tal de denunciar que la majoria dels pagesos no pagaven el delme dels fruits menors i dels nous cultius (el canonge Mombiola va expressar que els cobradors del delme no realitzaven la seva feina correctament perquè no establien ells les quotes, sinó que ho feien els productors, lògicament defraudant molt). L'obra assistencial i social de l'organisme eclesiàstic perillava sense l'obtenció d'aquestes contribucions. Per aquest motiu, van contractar a Fermí Gigó com nou advocat de l'Església (al Trienni Liberal es convertiria en batlle constitucional i a la segona restauració absolutista de Ferran VII en una peça clau del tradicionalisme al ser regidor i oficial dels Voluntaris Reialistes), per tal d'aconseguir una sentència judicial favorable.⁴⁹⁵

Aquesta gran necessitat per part de l'Església a l'hora de cobrar el delme va augmentar-se el 3 de març de 1818, ja que va arribar una carta del secretari de la Reial Cambra, aquesta adjuntava la Reial Cèdula de Ferran VII, en la qual es va ordenar el compliment de la butlla de Pius VII del 31 d'octubre de 1817, que va consistir en la cessió a l'erari públic de la meitat del delmes procedents del nous recs i de les noves terres rotades.⁴⁹⁶

⁴⁹⁴ Op. Cit. p. 242.

⁴⁹⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1818, llibre 106, PS. 249, 253, 273 i 292.

⁴⁹⁶ Op. Cit. p. 266.

El 16 de març de 1818 un altre ofici del coronel del regiment dels voluntaris de Madrid que estaven allotjats a Lleida, va tornar a demanar un préstec de 10.000 rals de billó per garantir el manteniment de la tropa, en qualitat de reintegrament dintre de 12 dies. El capítol va respondre que immediatament s'havia de lliurar aquesta suma. Demostrant l'aliança clara entre l'exèrcit reial i l'Església. Però, van trigar més d'un mes, finalment, el 21 d'abril van retornar-lis els 10.000 rals i van sol·licitar-lis uns altres 12.000 ral de billó per pagar-los al mes de juny. El Capítol va acceptar novament aquesta proposta.⁴⁹⁷

Els Pares carmelites calçats el 17 d'abril de 1818 van demanar 800 lliures al Capítol perquè era el valor de les fustes, de les eines i del mobiliari sepultats sota les runes del seu convent com a conseqüència de les destrosses generades pels invasors a la Guerra del Francès. El Capítol va respondre negativament, ja que va considerar que no els corresponia a ells fer-se càrrec.⁴⁹⁸

Però, no totes les notícies eren dolentes o implicaven l'esforç d'aportar una quantitat de diners. El 28 d'abril de 1818 van llegir una carta de l'agent de Madrid en la qual va comunicar que havien arribat les butlles que concedien 100 rals de billó en qualitat de pensió sobre aquesta mitra al llarg dels pròxims 10 anys amb l'objectiu de subministrar a aquesta Església l'import dels ornaments i dels vasos sagrats que van ser expoliats a l'última guerra.⁴⁹⁹

Tot i que va ser un fet aïllat, ja que el 30 de juny de 1818 va arribar una carta de l'Intendent de Catalunya informant que s'havia reedificat l'Arxiu Reial de Simancas, i per aquest motiu, va demanar una ajuda per contribuir a la finalització d'aquesta obra. El Capítol va respondre que no podien transferir cap quantitat a causa de la forta pobresa originada a partir del saqueig francès.⁵⁰⁰

També cal afegir una carta de la Reial Junta de Contribució Extraordinària del 18 d'agost de 1818. L'objectiu de la qual era esbrinar la renda que cobrava cadascun dels dependents d'aquesta Església i la dels seus membres amb la finalitat d'establir la quota que havien de pagar segons el nou d'Hisenda, anomenat Pla Garay.⁵⁰¹

⁴⁹⁷ Op. Cit. PS. 270 i 281.

⁴⁹⁸ Op. Cit. p. 280.

⁴⁹⁹ Op. Cit. p. 283.

⁵⁰⁰ Op. Cit. p. 305.

⁵⁰¹ Op. Cit. p. 319.

Mentrestant, va produir-se un canvi important, ja que el 3 de febrer de 1818 va llegir-se una carta de l'Intendent Ansa en la qual notificava que havia prestat jurament del càrrec d'Intendent de Catalunya el senyor Herro.⁵⁰²

El pagament del delme va originar multitud de conflictes entorn seu. La Confraria de Llauradors va traslladar el seu malestar al dean del Capítol pel mode en el qual es cobrava el delme, però també van mostrar la seva disposició a donar la part que els corresponia, que no era la mateixa xifra que va establir l'Església, ja que van considerar que volien cobrar molt més del que els pertocava (un 10% més). D'altra banda van assenyalar que la culpa la tenien els col·lectors del delme que demanaven unes quantitats excessives (un memorial d'Ignasi Temple, advocat de Lleida, es va queixar de les actuacions del col·lector del delme de la partida de Rufeia, Francesc Badia). El Capítol va confirmar que haurien de negociar i arribar a un acord.⁵⁰³

L'estiu de l'any 1818 va posar en relleu la continuïtat de la resistència a ultrança mostrada pels pobles de les rodalies de Lleida (per exemple, Juneda i Bell-lloch no ho pagaven; els veïns de Soses es van negar un altre cop a pagar el dret de Quistias que el devien des del 1808; i els pobles d'Almenar i d'Alfarràs recollien vi i oli en abundància i no volien pagar els delmes perquè van considerar que d'aquests fruits feia molt temps que no tenien una bona collita. El Capítol els portarà a judici) alhora d'efectuar la contribució del delme a causa de l'erosió ideològica dels principis feudals motivats per la irrupció de les propostes liberals de les Corts de Cadis.⁵⁰⁴

El 2 d'octubre de 1818 van redactar un memorial els veïns d'Alcoletge, d'Albatàrrec, dels Alamús, de Benavent, de Bellvís, de Roselló, de Torreserona, de Torrefarrera, de Torres de Segre, de Sudanell, de Sarroca, de Vallfogona i de Vilanova de Segrià demanant al Capítol el préstec de llavors per poder sembrar. L'organisme eclesiàstic va accedir, però, el canonge Pastoret va informar que el fons de la Pi Almoïna estava una altra vegada esgotat. Aquesta petició va constatar que la majoria de les poblacions entorn de la ciutat de Lleida a causa de la sequera anterior i la misèria general a partir, sobretot, de la Guerra del Francès, no tenien recursos, ni tant sols els necessaris per tal de garantir la plantació dels grans.⁵⁰⁵

El 30 d'octubre de 1818 el Capítol va rebre un ofici de la Comissió Apostòlica. Aquest va informar que Ferran VII havia reduït aquest any el subsidi que l'Església

⁵⁰² Op. Cit. p. 261.

⁵⁰³ Op. Cit. PS. 305 i 308.

⁵⁰⁴ Op. Cit. PS. 314, 334 i 341.

⁵⁰⁵ Op. Cit. PS. 336 i 338.

havia d'aportar a l'Estat a la quantitat de 25 milions de rals de billó en comptes dels 30 que pagaven anteriorment. Per tant, la diòcesis de Lleida hauria d'entregar 173.802 rals de billó. El capítol va contestar que agraiïa aquesta rebaixa, però no podria fer front a aquest pagament per la pobresa dels contribuents d'aquest territori.⁵⁰⁶

A finals de l'any 1818 es va portar el terme l'habitual recompte econòmic. El canonge Barnola, que era l'administrador dels aniversaris, va manifestar que aquest ram estava en absoluta decadència, per la falta de cultius, per l'escassetat dels rendiments d'aquests, i finalment, pel gran subsidi que havien de pagar a l'Estat (1.200 lliures barceloneses procedents d'aquest àmbit). A més a més cal afegir el pagament d'una part del canal d'Urgell i la falta de misses celebrades a càrrec d'aquesta administració, ja que s'havien d'oficiar 4.560 anuals (cadascuna costava 7 sous) per obtenir una bonança econòmica, però a l'any 1817 van faltar per fer-se més de 2.300, a aquesta quantitat cal afegir les 2.800 corresponents a l'any 1818, a causa de la davallada de les rendes i de l'augment constant de les contribucions.⁵⁰⁷

El canonge Costa, l'administrador de la Pi Almoïna, va exposar que havien tingut d'anar a la justícia ordinària moltes vegades per la resistència a pagar el delme dels pagesos, i, per tant, es devien molts censals. Barnola, també era l'administrador de l'Obra, va assenyalar que per la falta general de recursos s'havia invertit només la meitat en aquest ram respecte a l'any passat. A continuació va demanar el suport dels seglars per fomentar el culte d'una relíquia anomenada vulgarment "lo San Drap". Per últim, Dachs, l'administrador de la pabordia, va indicar que havien recollit un major nombre de cereals que l'any passat perquè s'havien duplicat el nombre de col·lectors i va comunicar que arran de la victòria d'un plet al poble d'Albatàrec, els altres pobles havien pagat més delmes, gràcies a la força coercitiva.⁵⁰⁸

L'anàlisi dels canonges Barnola i Dachs va ser totalment contradictori, ja que el primer va donar una imatge molt pessimista i negativa, però potser, també realista perquè l'oposició al pagament del delme era una evidència i es trobava estès per tots els senyorius de l'Església, per altra banda, sembla plausible la referència a l'escassetat de rendiments i la manca d'extensió conreada a causa del context econòmic i científic general de l'època, per últim, va afectar molt al Capítol tenir que contribuir a l'Estat d'una manera important com a conseqüència del seu dèficit perenne. Mentre que la visió

⁵⁰⁶ Op. Cit. p. 346.

⁵⁰⁷ Op. Cit. p. 369.

⁵⁰⁸ Op. Cit. PS. 373 i 378.

positiva i optimista de Dachs ens mostraria una recuperació financera a causa dels quatre anys de pau continuats en el temps. Finalment, el suport de l'aparell judicial de l'Antic Règim vers l'Església va afavorir molt l'estabilitat i l'equilibri eclesiàstic a part de potenciar encara més la seva legitimitat i el seu control dintre d'amplis espais de poder.

A principis de l'any 1819 el Capítol va llegir una gran multitud de memorials de persones pobres de la ciutat que demanaven una almoina per poder menjar. Aquesta notícia va reflectir el constant sofriment dels habitants lleidatans, ja que es trobaven inversos en una etapa històrica plena de caresties com a conseqüència de la debilitat de les institucions polítiques de l'Estat.⁵⁰⁹

Per reactivar l'economia del Capítol el 5 de febrer l'Església va reclamar el cobrament de tots els préstecs que va atorgar al llarg de la Guerra del Francès en defensa de la Religió, del Rei i de la Pàtria i que encara no havia rebut. Recorden el deute dels 4.000 duros corresponents a la Paeria. Els canonges havien d'aportar la quantitat de 7.492 rals de billó, 18 sous i 3 diners, ja que en temps de la guerra per sobreviure van demanar aquests préstecs a l'Església.⁵¹⁰

Repartits de la següent manera: Quadre 42.

Canonge	Quantitat
Saenz, el Dean	2.118 rals i 15 sous
Pastoret	2.000 rals
Batúz	700 rals
Vidal	600 rals
Sarri	400 rals
Cortadelles	674 lliures. 3 sous i 3 diners
Oms	400 lliures
Farrer	200 lliures
Villar	200 lliures
Anguerra	200 lliures

Font: Elaboració pròpia a partir de Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1819, llibre 106, fulla 407.

⁵⁰⁹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1819, llibre 106, fulla 399.

⁵¹⁰ Op. Cit. p. 407.

A finals del mes de març la Paeria a través d'un ofici va comunicar que ja disposava dels 4.000 duros que li va deixar l'església per cobrir la contribució extraordinària de guerra que va imposar el govern francès a la ciutat de Lleida, i per tant, els pagaria pròximament.⁵¹¹

El 22 de juny de 1819 van llegir un ofici del canonge Mombiola, que era el col·lector de les anualitats eclesiàstiques, en el qual va transcriure un altre l'ofici del Director General del Crèdit Públic, exposant que totes les prebendes vacants després del 4 de maig de 1814 i fins al 26 de juny de 1818 corresponen al crèdit públic, tant els seus fruits i com les seves rendes respectives a l'anualitat en conformitat al reglament de 1802.⁵¹²

El 8 d'octubre de 1819 va llegir-se un memorial del convent de la Trinitat de Lleida escrit amb la intenció de demanar una almoïna per tal de sufragar les obres que s'estaven realitzant en el seu nou convent situat al costat del nou cementiri. El Capítol va aportar una onça d'or. Aquestes noves construccions i millores, lògiques després de les destrosses ocasionades per les tropes franceses van significar que convents lleidatans es trobaven en una fase de profunda revitalització, auspiciats en la lenta recuperació econòmica a causa del manteniment de la pau al llarg de cinc anys.⁵¹³

A finals de l'any 1819 es va portar a terme l'habitual balanç econòmic. El canonge Barnola, l'administrador d'aniversaris, va reflectir que el cobrament dels censals estava molt endarrerit, en particular el de la casa de Bufalà en Bellvís. Per aquest motiu, van decidir embargar la collita dels morosos. Per altra banda Sarri, l'administrador de la Pi Almoïna, va manifestar que hi havien molts endarreriments en el pagament dels fruits corresponents a aquest ram, per exemple, els de la població de Vallfogona devien tota la seva quota. Per últim, va comunicar que van pagar als pobres el que necessitaven, però no als músics.⁵¹⁴

El canonge Mariategui, l'administrador de l'Obra, va indicar que es va reconstruir la torre de l'església de Santa Maria Magdalena, però encara no havien reparat l'òrgan major. Vidal, l'administrador de la sagristia, va reflectir que poc a poc es va anar restablint els ornaments de la sagristia. Finalment, Dachs, l'administrador de les pabordies, va assenyalar que havien recollit més cereals que l'any passat, tot i que la collita no havia estat tan gran, però la major vigilància sobre els col·lectors havia

⁵¹¹ Op. Cit. p. 426.

⁵¹² Op. Cit. p. 455.

⁵¹³ Op. Cit. p. 497.

⁵¹⁴ Op. Cit. PS. 526-527.

propiciat la reducció del frau (tot i que els pobles dels voltants de Lleida van continuar defraudant l'impost del delme, per exemple, els pagesos d'Alcarràs havien recollit el cànem de lli sense avisar als recaptadors del delme).⁵¹⁵

9.3. La col·laboració de l'Església lleidatana amb Ferran VII

L'Església volia mantenir la seva unió amb la monarquia hispànica, ja que havien estat grans aliats en els períodes anteriors. Per això, van seguir de tant prop l'evolució i els moviments de Ferran VII des de l'exili de Baiona fins a la seva entrada al territori espanyol. Els dos nuclis de poder de marcat caràcter tradicionalista i conservador van veure amb recel la incorporació al govern d'elements progressistes i liberals; i a partir de la victòria contra els francesos van originar-se diversos contactes, sempre tenint en compte la voluntat dels oficials militars, per tal d'establir una estratègia comuna.

El suport que l'Església va donar a Ferran VII es va veure recompensat el 4 de novembre de 1814, moment en el qual una carta del comissionat subaltern del crèdit públic de Lleida va exposar que des del dia en el qual es va reinstaurar el Tribunal de la Santa Inquisició l'Església havia de tornar a percebre totes les rendes que li corresponien. Aquest succés va reafirmar l'aliança que abans ja mantenien i va permetre un altra vegada augmentar la capacitat econòmica de la pròpia institució eclesiàstica, al mateix temps que va créixer el control ideològic i social vers el poble.⁵¹⁶

Aquesta decisió era lògica perquè amb el retorn de Ferran VII van sorgir alguns documents que atacaven amb duresa la política de les Corts de Cadis. Aquests van considerar que s'havia de tornar a instal·lar el Sant Tribunal per diferents motius. El primer feia referència a que el govern liberal va deixar sense ocupar els llocs vacants dels eclesiàstics, provocant la reducció dràstica del nombre d'aquests. El segon, va denunciar que molts eclesiàstics influenciats pel llibertinatge només es van preocupar d'aconseguir prebendes i beneficis de l'Església, com així ho va demostrar les seves visites a les Corts, a les secretaries de Despatx, o inclòs visitant al propi rei Ferran VII moments després de la seva tornada, a fi d'exposar-li els seus mèrits. Però, aquestes prebendes i beneficis només podien ser atorgats com a premi exclusiu a la virtut i la ciència. A més a més de tenir unes costums pures i una conducta correcta, acreditada per una multitud de testimonis de la pròpia diòcesi. Tot això no succeïa abans de l'any

⁵¹⁵ Op. Cit. ps. 468, 527, 529 i 531.

⁵¹⁶ Arxiu de la Catedral de Lleida, Actes Capitulars, capsa 136, llibre 105, any 1814. p. 207.

1808, ja que a partir de l'entrada al poder del liberals va desaparèixer un control ampli sobre l'adquisició d'aquests beneficis.⁵¹⁷

En tercer ordre, va constatar l'augment pel que feia a la relaxació dels costums per part dels eclesiàstics, aquest fet era inadmissible, perquè segons el parer conservador i tradicionalista, els nous membres havien de ser persones molt dignes per accedir al seu càrrec. Finalment, es va ordenar que tots els eclesiàstics que no tinguessin cap dedicació ni cap domicili fix en la Cort haurien de marxar a les seves diòcesis. A més a més van tenir molt en compte les notícies internacionals i van ordenar la celebració d'un Te Deum a la Catedral per festejar l'entrada dels aliats en París i per la posterior pujada al tron de França de Lluís XVIII.⁵¹⁸

Uns altres exemples de la unió política de l'Església amb el govern central absolutista i el poder local del mateix signe es va produir el 11 de març de 1815 quan es va celebrar el bateig de la filla del corregidor, de la qual va ser el padrí el bisbe Torres en nom de Ferran VII. Aquesta gran cerimònia va aplegar a les personalitats més selectes de Lleida, ja que van assistir multitud d'autoritats públiques. La segona connexió va tenir com a protagonista un ofici del bisbe Torres en el qual va adjuntar una Reial Ordre que va demanar el cant en totes les esglésies de la monarquia d'un solemne Te Deum el tercer dia de la Pasqua de Resurrecció per tal de festejar i donar les gràcies a Déu Nostre Senyor pel feliç retorn del "nostre amat" rei Ferran VII al territori espanyol el dia 4 de març de 1814. La tercera va produir-se el 21 de juliol quan es va cantar un Te Deum per celebrar l'última victòria de l'exèrcit aliat contra Napoleó el 18 de juny de 1815 (Imperi dels 100 dies).⁵¹⁹

L'any 1816 es va reforçar encara més la unió entre la monarquia absolutista i els seus col·laboradors. Una carta del capità general de Catalunya del 6 d'abril de 1816 va informar que s'havia instaurat novament l'ordre militar dels Cavallers de l'Ordre de San Hermenegildo. Ferran VII va ordenar que havien de gaudir de les mateixes honres i preeminències que rebien tots els altres cavallers d'unes altres ordres militars. Aquesta mesura tenia com objectiu gratificar els seus aliats que van propiciar el seu retorn l'any 1814.⁵²⁰

⁵¹⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Secretaria. Calaix 211, Ordres Reials. Escrit de Pedro de Macanaz dirigit a S.M. Ferran VII el 26 de setembre de 1814.

⁵¹⁸ Op. Cit. PS. 168 i 171.

⁵¹⁹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, llibre 105, any 1815. PS. 234 i 257.

⁵²⁰ Arxiu Capitular, Actes Capitulars, caps 136, any 1816, llibre 106, fulla 22.

En el mateix sentit s'ha d'establir la publicació el 4 de juny de 1816 d'una circular impresa el 8 de març de 1816 que autoritzava el restabliment de la Companyia de Jesús en tots els dominis d'Espanya.⁵²¹

Una altra notícia que va generar molt entusiasme en la ciutat va tenir lloc el 27 de setembre de 1816 quan el Capítol va llegir una carta del Palau de Ferran VII amb data del 14 de setembre en la qual va comunicar el feliç enllaç entre el monarca i Maria Isabel; i el del seu germà l'infant Carles Maria Isidre amb Maria Francisca de Assís. La unió de Ferran VII i la de l'Infant espanyol amb les Infantes de Portugal al Port de Santa Maria de Cadis el 5 de setembre va generar una aliança peninsular molt forta. A Lleida, l'acte principal, com no, va ser el cant solemne d'un Te Deum a la Catedral Nova i la il·luminació general dels carrers per la nit al llarg de tres dies.⁵²²

Pocs dies més tard, concretament, el 17 de setembre de 1816, la monarquia va intentar aconseguir reforçar la coalició d'aquesta institució amb els seus seguidors locals autoritzant l'inici d'una infraestructura molt important per les terres de Lleida. Un ofici del capità general de Catalunya va manifestar que el Capítol havia d'escollir un representant per assistir a la Junta General que va efectuar a Tàrrrega el dia 4 d'octubre per tractar la realització del projecte del canal d'Urgell. El Capítol va assenyalar que era un tema molt interessant i que ràpidament nomenaria un representant per tal d'assistir (Rafel Barnola). L'organisme eclesiàstic lleidatà es va posar en contacte amb el de Saragossa i el de Tarragona per veure com afectaria al pagament del delme les noves terres regades pel nou canal (l'anomena imperial), pensaven que haurien de pujar la quota. El Capítol com a propietari de multitud d'extensions agrícoles a la zona del futur canal va voler tenir presència en l'elaboració del projecte, però com a conseqüència de la seva crisi financera no va poder sufragar-ho a gran escala. A la Junta General del canal d'Urgell del 28 d'octubre de 1816 es va decidir que els propietaris havien de pagar una vintena part de les herbes i fruits.⁵²³

⁵²¹ Op. Cit. p. 45.

⁵²² Op. Cit. p. 83; i Secretaria. Calaix 211. Ordres Reials. Escrita pel rei, comunica al Capítol de la Catedral de Lleida el seu enllaç celebrat el 5 de setembre de 1816 entre Ferran VII amb l'Infanta de Portugal Maria Isabel Francisca, i el de la seva germana Maria Francisca de Assís amb el germà del rei espanyol Carles Maria en el Port de Cadis. 14 de setembre de 1816. En un altre document es legitima aquesta unió per potenciar el bé general de l'Estat, la Religió i la política. A més va demanar a l'Església la benedicció del cel d'aquests matrimonis, per tant, havien de pregar per ells, a canvi el monarca protegiria els interessos de l'Església, també va sol·licitar diners al clergat regular i al secular com a regal de noces. Madrid, 28 de febrer de 1816.

⁵²³ A.C.L. Actes Capitulars. Any 1816, PS. 80 i 90.

Aquesta obra era fonamental per tal de dinamitzar l'agricultura de les Terres de Ponent molt castigades últimament per prolongades sequeres (com era tradicional la Paeria va demanar al Capítol la realització de rogatives públiques al llarg de tres dies amb l'objectiu d'implorar a Déu el benefici de l'aigua). L'església no va dubtar en controlar aquest projecte i el 10 de juny de 1817 va enviar una representació a Ferran VII amb l'objectiu de protegir els interessos eclesiàstics en el canal d'Urgell.⁵²⁴

9.4. La unió entre l'Església i la Paeria

Si abans havíem vist la unió entre l'Església i la monarquia, ara comprovem l'aliança entre l'ajuntament absolutista lleidatà i la institució eclesiàstica, ja que deixant a banda la celebració d'actes comuns va destacar la realització de diversos negocis entre el Capítol i els regidors de la Paeria el quals generarien un conflicte d'interessos i una forta mediatització del poder local. Baltasar de Tàpies tenia concertades unes pensions de censals amb l'Església que a causa de la Guerra del Francès no podia satisfer i va demanar una dilació de dos mesos per pagar-ho. El Capítol en mostra de bona voluntat li va concedir. Però, un cop finalitzats aquestos dos mesos de moratòria destinats a Baltasar de Tàpies encara no havia pagat les 1660 lliures, 1 sou i 12 diners; i davant d'aquest incompliment el Capítol va canviar d'actitud i li va fer arribar un últim avís que no va tenir èxit, ja que el 7 de juliol de 1815 Baltasar de Tàpies encara no havia pagat. Finalment, el van portar a judici. El 20 d'octubre de 1815 va publicar-se la resolució de la Reial Audiència de Barcelona que condemnava a Baltasar de Tàpies a pagar-li el Capítol el total del que devia.⁵²⁵

Un altre ofici, aquesta vegada de la Paeria del 21 de març de 1815 va demanar la realització de rogatives públiques per tal d'implorar el benefici de la pluja. Això, ens indicaria que a l'hivern dels anys 1814 i 1815 va ploure poc i va faltar aigua a la primavera de 1815 per poder regar els camps i obtenir una bona collita. Aquestes col·laboracions ens mostren com l'Església era una part molt important del poder absolutista, un eix central i com les tres institucions (poder central, local i eclesiàstic) van dirigir i controlar a tota la societat.⁵²⁶

⁵²⁴ Op. Cit. any 1817, PS. 126, 158.

⁵²⁵ Arxiu de la Catedral de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, llibre 105, any 1814, PS. 195, 208, 255 i 272.

⁵²⁶ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, llibre 105, any 1815. p. 241.

Al mes de juny de l'any 1815 van rebre un altre memorial, aquesta vegada va provenir del batlle de Lleida, Antoni de Gomar, el qual va exposar les grans urgències i necessitats que havia ocasionat l'última guerra, i que al fer front a una gran contribució ordenada pel governador francès, sota grans amenaces, van pagar 4.000 duros, i en aquests moments els necessitaven i no sabien que fer a fi que se'ls retornessin. Per aquest motiu, va sol·licitar consell i suport a l'Església. Amb aquesta notícia sabem que la Paeria va pagar una bona suma de diners als francesos, suposadament com a indemnització de guerra, o bé com a contribució extraordinària.⁵²⁷

Seguidament, una carta del consistori lleidatà del 12 de setembre va tornar a demanar al Capítol una almoina per tal d'ajudar i costejar la conducció a Barcelona d'una porció de nens pobres desemparats perquè l'Ajuntament de Lleida no els podia mantenir a causa de la misèria extrema. L'estament eclesiàstic va acceptar fer-se càrrec demostrant que complia amb efectivitat la seva funció assistencial a través del seu propi fons de l'Almoina.⁵²⁸

L'estreta col·laboració entre l'Església i el poder local absolutista va tenir un nou episodi amb el nomenament com assessor eclesiàstic de Mariano Arajol. Per altra banda Francesc Soldevila va ser l'escollit per redactar l'actuari de les cúries del Capítol. El sou va ascendir a 30 lliures barceloneses per cadascun. Aquestes contractacions cal inserir-les en el treball que estava realitzant el Capítol per tal de recuperar la seva jurisdicció eclesiàstica. Més tard, un ofici del governador de Lleida del 27 de febrer de 1816 va comunicar al Capítol que disposava de 10 dies per poder al·legar en un escrit el que cregués convenient a fi d'incorporar la jurisdicció dels pobles de la senyoria de l'Església.⁵²⁹

Una altra connexió cal trobar-la en la prestació de pensions de censals per part de l'organisme eclesiàstic a destacats polítics lleidatans com, per exemple, va ser el cas d'Antoni de Queraltó que va sol·licitar no efectuar el seu pagament de les quotes referents a la darrera guerra perquè no va rebre cap quantitat. Però, no li van acceptar aquesta reclamació ja que necessitaven aquest cobrament.⁵³⁰

També van reflectir la seva unió diverses cartes de la Paeria enviades al Capítol: la primera del 8 de febrer de 1816 va recordar que s'havia de celebrar una festa de gràcies per la feliç recuperació de la ciutat el 14 de febrer de 1814. La segona del 17 de març va

⁵²⁷ Op. Cit. p. 252.

⁵²⁸ Op. Cit. p. 262.

⁵²⁹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1816, llibre 106, fulla 14.

⁵³⁰ Op. Cit. p. 3.

tenir com objectiu sol·licitar la celebració de rogatives públiques a causa de la falta d'aigua en el camps (com era costum, van treure la imatge del Sant Crist en el decurs d'una processó que va portar aquesta imatge de l'església de Sant Llorenç a la Catedral). La tercera del 23 de març en la qual es va adjuntar una Reial Ordre de Ferran VII demanant la realització d'unes altres rogatives en aquesta Església i en totes les del Regne en general amb la finalitat de desitjar un feliç viatge de les Infantes de Portugal. Per últim, la quarta del 26 d'abril va ordenar que el pròxim diumenge havien de cantar un solemne Te Deum en honor de l'enllaç Reial entre Ferran VII i el seu germà l'Infant Carles amb les Infantes de Portugal.⁵³¹

Com ja era costum el 14 de febrer de 1818 es va celebrar la festa d'acció de Gràcies per l'entrada dels espanyols a la ciutat de Lleida el 14 de febrer de 1814 (organitzada per la Paeria i el Vicari General). El fet novedós va radicar en què el Capítol va manifestar que aquest any s'havia commemorat com en els altres tres anteriors, però aquesta celebració no havia d'establir-se perpètuament ni havia d'ésser considerada una festivitat de precepte.⁵³²

Finalment, apuntar un altre ofici de la Paeria del 13 d'abril de 1818 en el qual va tornar a sol·licitar la realització de les rogatives públiques oportunes per tal d'implorar el benefici de l'aigua a Déu. Es van fer com de costum, al llarg de tres dies i amb una missa de Lletania i Preces. Aquesta vegada si van tenir molt èxit, ja que va ploure molt, com així va constar en una altra carta posterior de l'ajuntament en la qual va sol·licitar el càntic d'un Te Deum per donar gràcies a Déu al haver atorgat el tant desitjat benefici de la pluja.⁵³³

9.5. La Inquisició

Un dels aspectes que el model liberal va considerar obsolet al mateix temps que un element bàsic de l'absolutisme va ser la Inquisició, per tant, calia eliminar-lo. Les Corts de Cadis, el 22 de febrer de 1813 van publicar un manifest sobre l'abolició del Tribunal de la Santa Inquisició. L'Article 12 de la Constitució Política de la Monarquia va manifestar que les corts estaven obligades a protegir les lleis sabies i justes, que era el fonament de tota la constitució. Van argumentar que volien sostenir la Religió Catòlica

⁵³¹ Op. Cit. PS. 10, 17-18 i 36.

⁵³² Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, caps 136, any 1818, llibre 106, fulla 262.

⁵³³ Op. Cit. PS. 279 i 282.

en aquest Regne perquè consideraven que era bàsica per cimentar l'edifici social (sobretot l'educació dels fills).⁵³⁴

Paral·lelament a Cadis es va procedir a la lectura del manifest d'abolició de la Inquisició a les esglésies durant tres diumenges consecutius. Els diputats liberals van abolir la Inquisició perquè consideraven que era incompatible amb la constitució, en conseqüència va entrar en vigor la Llei II, títol XXVI, Partida VII dels Sagrats Canons de l'Església. Aquesta autoritzava el traspàs d'alguns bens a l'Estat, que els vendrien mitjançant una subhasta pública. En veritat, era una desamortització, a més a més cal afegir que necessitaven recursos per tal de cobrir el dèficit de l'Hisenda. Més tard la Regència del Regne va ordenar a les diòcesis que haurien de comunicar el Decret (9 de juliol de 1813) de les Corts sobre l'abolició de la Inquisició i l'establiment dels tribunals protectors de la Religió.⁵³⁵

Potser la demanda més important dels eclesiàstics al comprovar el retorn al poder de Ferran VII va ser la reinstauració del Sant Tribunal de la Inquisició. L'inquisidor de Saragossa el 15 d'octubre de 1814 va donar les gràcies al Monarca pel restabliment del Tribunal de la Inquisició.⁵³⁶

Més tard, el 30 de gener de 1815, aquest mateix Inquisidor va signar un document en el qual va argumentar que ells eren els únics que lluitaven contra la "herética pravedad", afavorien el veritable bé, l'auxili espiritual del poble i la lluita contra el mal que per la ignorància, la debilitat o la malícia havia ocupat algunes persones contaminades per les heretgies de les diverses nacions que havien arrelat a l'Estat espanyol. Aquesta legitimació del Sant Tribunal va anar dirigida als confessors per tal que castiguessin als liberals que no confessessin als mossens la seva condició. Per altra banda va manifestar que gratificaria als delators amb no ser castigats.⁵³⁷

Això ens demostraria que una bona part de la brutal repressió del poder absolutista durant els anys 1814-1816 va ser instrumentalitzada a través de la Inquisició.

La Inquisició també va ocupar-se de combatre la relaxació dels costums generada gràcies a la introducció de les idees liberals de la Revolució Francesa. Aquesta va ser una de les majors ocupacions de l'Església després de la Guerra del Francès. El Suprem Consell de Castella el 3 de gener de 1815 va expedir un Decret en el qual va reflectir

⁵³⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 14. Manifest de les Corts sobre l'abolició del Tribunal de la Santa Inquisició, Cadis, 22 de febrer de 1813.

⁵³⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 14. Regència del Regne, Decret de les Corts sobre l'abolició de la Inquisició i l'establiment dels tribunals protectors de la Religió. 9 de juliol de 1813.

⁵³⁶ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 49. Inquisidor de Saragossa, 15 d'octubre de 1814.

⁵³⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 14. Inquisidor de Saragossa, 30 de gener de 1815.

una gran preocupació en comprovar l'extensió de la relaxació de costums en la majoria de la societat, ocasionada per la Guerra del Francès (per exemple, per una banda, la cúria eclesiàstica va denunciar que les dones anaven a missa amb poca roba generant l'alteració dels fidels masculins, i d'altra banda va assenyalar que els joves no realitzaven les oportunes reverències a les dignitats i originaven molt xivarri). Per tant, els bisbes i els mossèn havien d'ensenyar als fidels molt respecte, una absoluta veneració, i potenciar l'assistència a missa. Aquesta llei pretenia combatre la falta de fe i eliminar la profanació dels bons costums. En definitiva, volien transmetre la necessitat d'establir una moralitat molt estricta.⁵³⁸

9.6. Una arma immovilista: La Censura

L'Església mitjançant el control de les manifestacions culturals escrites va voler apaivagar la repercussió i la influència sobre múltiples sectors de la societat de les idees il·lustrades i liberals sorgides arran de la Revolució Francesa.

Una clara constatació la tenim amb la lectura d'una carta pastoral escrita l'1 de juliol de l'any 1812 pels següents bisbes: Romualdo, arquebisbe de Tarragona; Geronimo Maria de Torres, bisbe de Lleida; Antoni Josep, bisbe de Tortosa; Francesc, bisbe d'Urgell; Blas Joaquim, bisbe de Terol; Veremundo, bisbe de Pamplona; Josep, bisbe de Cartagena; i Pau, bisbe de Barcelona (tots es trobaven refugiats a Palma de Mallorca). Aquesta va anar dirigida als seus respectius diocesans per tal de desprestigiar el "Diccionari Crítico-burlesco"; reimprès en la ciutat de Cadis, amb la deguda llicència del Senyor Provisor i Vicari Capítular d'aquest bisbat (publicat a Cadis, impremta Tormentaria).⁵³⁹

El Diccionari, sens dubte, va ser el llibre que va generar més controvèrsies i el que va provocar més reaccions al bàndol absolutista. Aquest follet, segons l'opinió dels bisbes exiliats a Mallorca, contenia un greu perjudici per la Religió i les bones costums. Per tant, volien que no fos reimprès, ja que el consideraven contrari a la Religió. El van criticar perquè consideraven que era "banal" i l'exponent d'una perversa filosofia, ple d'engany, de mentides, d'exaltació a la llibertat descontrolada, a la impiedat, al trencament dels principis morals. En altres paraules, corrompia la joventut a través de

⁵³⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 3 i 53. Reial Decret del Suprem Consell de Castella el 3 de gener de 1815.

⁵³⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 36. Carta Pastoral de diversos bisbes, escrita l'1 de juliol de l'any 1812.

les seves doctrines falses, era tot un sacrilegi, propi d'un escriptor maligne que aprofitant-se de la llibertat d'impremta volia emular a Plató, a Epicur, a l'estoïcisme, als luterans, als calvinistes, a Locke, a Bayle, a Voltaire (eren exemples d'una filosofia inhumana i corrompuda, tots eren heretges), en definitiva era un seguidor de la Revolució Francesa (defensora de la destrucció del Tron i l'Altar), un adorador dels plaers carnals i dels temporals, donant tota la importància als sentits externs.⁵⁴⁰

En definitiva, creien que profanava la Religió, ja que criticava i es burlava dels evangelis i de la doctrina cristiana. A continuació els bisbes van emetre un judici teològic, moral, eclesiàstic i canònic d'aquest escrit herètic i van arribar a la conclusió que estava ple de blasfèmies, de sàtires injurioses a la fe Catòlica. A més a més de ser brut, impur i indecent. Aquesta obra generava una guerra espiritual, plena d'odi, d'ira, propiciant el rancor, la discòrdia, la venjança i la inclinació als vicis. Així doncs, no s'havia de llegir ni escoltar, s'havia de prohibir, sota càstig de l'excomunicació a tots seguidors d'aquest text.⁵⁴¹

Ràpidament, com ja hem comentat, el nou govern absolut va actuar a l'àmbit cultural amb l'objectiu de reinstaurar una forta censura per tal de frenar l'impuls revolucionari i liberal que havia generat la introducció dels ideals de la Revolució Francesa al territori espanyol a través de diferents obres il·lustrades i gràcies a l'expansió d'aquest models intel·lectuals mitjançant els propis soldats de Napoleó. El Suprem Consell de Ferran VII va treballar amb la finalitat de prohibir els llibres "perniciosos" durant la Guerra del Francès, el 30 de març de 1815 va decidir que calia prohibir l'obra "Resumen histórico de la Revolución de España en 1808" escrita pel Pare Salmón, de l'ordre de Sant Agustí, redactada en 4 volums a la ciutat de Cadis, perquè contenia expressions contraries "al pudor i l'honestat pública". A més a més de proferir injuries i faltar a la decència pública.⁵⁴²

El dia següent, el 31 de març de 1815, el Capítol va rebre una carta del Bisbe Torres en la qual es va inserir una còpia de l'ofici de la Reial Cambra del 15 de març. En aquest document Ferran VII va manar recollir tots els exemplars de l'obra *Resumen historich de la revolució de España* escrita a Cadis l'any 1808 per P.Mestre Salmón de l'ordre de Sant Agustí. La intenció de Ferran VII va ser oblidar l'etapa de 1808 a 1814 mantenint al marge tots els canvis, les diverses produccions històriques, religioses i literàries, i

⁵⁴⁰ Op. Cit.

⁵⁴¹ Op. Cit.

⁵⁴² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 14. Suprem Consell, 30 de març de 1815.

sobretot, tractar d'eliminar qualsevol vestigi que tingués com a protagonista l'ideari de la revolució francesa. Per tant, no li va interessar l'exposició dels successos de l'any 1808, ja que va tenir un alt grau de culpabilitat com a conseqüència de les seves greus negligències i la seva avarícia per tal d'obtenir el poder a tota costa. A més a més de donar una trista imatge impregnada de covardia. Quan va tornar a ocupar el govern va exercir una brutal repressió, també ideològica a través de la censura, ja que n'era un bon instrument per tal d'adormir les masses.⁵⁴³

També va decretar que el llibre "Representación del Consejero de Estado español don Francisco Amorós a S.M. el Rey Fernando VII", imprès a París, s'havia d'impedir la seva distribució i que arribés a Espanya.⁵⁴⁴

Aquesta política va rebre el suport dels sectors més conservadors de l'Església espanyola. Una representació del bisbes de Conca, de Plasència, de Segòvia i d'Albarracín a la Regència del Regne va reflectir la necessitat de corregir els abusos provinents de la llibertat d'impremta en matèries de Religió.⁵⁴⁵

Cal recordar que les Corts de Cadis van implantar la llibertat d'impremta durant l'ocupació francesa. Aquesta llei va obrir les portes a molts literats, ja que van poder publicar i expressar la seva opinió sobre qualsevol afer. Al mateix moment de la seva promulgació els nuclis més dur i tradicional de l'Església va mostrar la seva profunda oposició, per desgràcia, entre ells, va destacar el bisbe Torres.

En aquesta direcció cal inserir una carta del corregidor de Lleida del 30 de juny en la qual va transcriure una ordre de Ferran VII. En aquesta última va indicar que s'havia de realitzar una relació de la conducta que van mantenir els partidaris de José Bonaparte (afrancesats). El Monarca va considerar oportú eliminar físicament als seus enemics polítics, els que van conservar la vida van tenir d'exiliar-se, uns 12.000, i per últim, els que van restar en el territori espanyol va patir de ben prop un fort control.⁵⁴⁶

La censura cada vegada que avançava temporalment el govern absolutista de Ferran VII va agafar més protagonisme. El Duque del Infantado, que era President del Consell Reial, el 27 de maig de 1815 va reprovar dos lleis. Per una banda, la Reial Cèdula del 10 de setembre de 1791, prohibint així l'entrada de llibres sediciosos i contraris a la fidelitat i a la tranquil·litat pública. Ferran VII legitimava aquesta proposta adduint que

⁵⁴³ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, capsa 136, llibre 105, any 1815. p. 242.

⁵⁴⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 14. Suprem Consell, 30 de març de 1815.

⁵⁴⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 32. Representació del bisbes de Conca, de Plasència, de Segòvia i d'Albarracín a la Regència del Regne.

⁵⁴⁶ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, capsa 136, llibre 105, any 1815. p. 254; i ARTOLA, M.: *Los afrancesados*, Alianza, Madrid, 1989.

conservava la felicitat dels seus vassalls; i per una altra banda, la Reial Cèdula del 22 d'agost de 1792 que prohibia la circulació de tots els papers impresos o manuscrits que tractessin sobre la Revolució Francesa i la seva nova constitució. Per últim va assenyalar que tots els llibres escrits en francès s'havien de revisar, per això, va enfortir els control duaners.⁵⁴⁷

En estreta relació cal inserir una Circular del Consell de Castella signada a Madrid el 9 de febrer de 1816. Aquesta proposició legislativa va ordenar la recollida de tots els exemplars de diversos follets impresos als anys de la revolució perquè contenien proposicions sedicioses. Aquesta ordre va anar dirigida a les Cancelleries, a les Audiències, als corregidors, als governadors i als òrgans de justícia. Els més perillosos pel govern conservador eren les obres que s'anomenaven catecismes polítics i religiosos, dedicats a ser utilitzats en les escoles de primeres lletres per tal d'educar als nens (reflexant la voluntat del liberalisme de concienciar a la població des de baix, modificant la seva percepció, perquè d'adults fossin liberals). L'estat absolutista va voler evitar que per mitjà de les escoles públiques es poguessin introduir en el cor de la joventut màximes contràries a la Religió i al seu model d'Estat. Molt abans, el 8 de juliol de 1814, ja es va expedir una carta dirigida a la cúria eclesiàstica a fi que retinessin aquests texts.⁵⁴⁸

A continuació aquest document va enumerar els llibres que quedaven prohibits: el catecisme polític arreglat a la constitució de la monarquia espanyola per il·lustrar el poble, instrucció de la joventut, i ús de les escoles de primeres lletres per D.J.C., a Còrdova, impremta reial de Rafael García Domínguez, 1812; el Catecisme patriòtic o breu exposició de les obligacions naturals, civils i religioses d'un bon espanyol, realitzar per un mossèn de l'arquebisbat de Toledo, Madrid, impremta de Ibarra, 1813; les Leccions polítiques per l'ús de la joventut espanyola per Dr. D.Manuel Cepero, mossèn del Sagrari de Sevilla, imprès en la mateixa ciutat per Josep Hidalgo, 1813; el Catecisme polític espanyol constitucional que a imitació de la doctrina cristiana elaborat pel senyor Reinoso presenta al públic E.D.D.E.A, a Màlaga, a l'oficina de Lluís Cabrera, 1814; i el Catecisme cristià polític realitzar per un magistrat per l'educació del

⁵⁴⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 53. Duque del Infantado, President del Consell, Madrid, 27 de maig de 1815.

⁵⁴⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 53. Circular del Consell de Castella. Madrid, 9 de febrer de 1816.

seu fill, i donat a la llum per l'ajuntament de Antequera per l'ús a les seves escoles, imprès en la mateixa per la vídua i fills de Gálvez, 1814.⁵⁴⁹

Això, ens indicaria que hi havia un gran arrelament liberal al sud d'Espanya i una voluntat que a través de la modificació de l'educació primària es pogués aconseguir el suport popular, a llarg termini, respecte un nou sistema polític i model ideològic. També que dintre de l'Església va créixer l'adhesió al liberalisme, ja que com es pot comprovar la majoria dels autors d'aquestes obres prohibides eren eclesiàstics, per tant, es trencaria l'idea arrelada en l'historiografia tradicional que caracteritzava aquesta institució com un organisme homogeni, sense divisions internes ni fractures culturals.⁵⁵⁰

9.7. L'Església com a principal institució social

Al llarg del primer terç del segle XIX l'Església va destinar bona part dels seus esforços a donar un servei assistencial als sectors de la població més pobres. Gràcies a aquest organisme la joventut rebia unes nocions bàsiques educatives, també cal remarcar la seva aportació en l'Hospital de Santa Maria ja que les monges eren les infermeres (Marià Olives ens va explicar que la Paeria va decidir construir un nou hospital a la parròquia de Sant Llorenç, a la plaça de la Bladeria Vella, davant del pes del Rei l'any 1453, anomenant-lo hospital de Santa Maria. El van sufragar gràcies a la caritat, a la beneficència, a les almoïnes, als arbitris i a diverses contribucions extraordinàries⁵⁵¹); a l'Hospici, un element bàsic d'atenció als nadons abandonats com a conseqüència de la crisi econòmica general, sobretot a partir de la Guerra del Francès; o la seva gran tasca pel que fa a les obres benèfiques i caritatives a través de múltiples donacions.

9.7.1. Les escoles Caritatives

Després del conflicte bèl·lic contra l'invasor francès l'educació va restar paralitzada. El nou govern absolutista mitjançant la col·laboració eclesiàstica va intentar millorar aquest dèficit educatiu. Una Reial Ordre del 30 de novembre de 1815 del Secretari

⁵⁴⁹ Op. Cit.

⁵⁵⁰ Com per exemple es desprèn de la lectura de TORRES y GRAELL, M.C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el temps de Ferran VII*, Lleida, 1983.

⁵⁵¹ Institut d'Estudis Ilerdencs. Fons Antic, Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria, OLIVES ROCA, M.: Hospitals i establiments de caritat i de beneficència que hi han i se sap que hi han hagut en la ciutat de Lleida. (És còpia d'un manuscrit propietat de Josep Maria Álvarez Pallás). 1935. Capsa 118. p.11.

d'Estat va comunicar al bisbe Torres un Decret que fomentava la formació de les escoles caritatives de primera educació per tal d'instruir la doctrina cristiana i les bons costums en les primeres lletres. Hauria d'incloure els nens més pobres fins a l'edat de 10 o 12 anys, procurant-los l'aliment i la vestimenta necessària. També va indicar que l'erari públic no podia sufragar aquestes despeses, sobretot l'àmbit educacional i va delegar-ho a l'Església.⁵⁵²

9.7.2. L'educació

La fallida de l'Estat dins de l'àmbit econòmic va propiciar la total falta de recursos en l'aspecte més de tipus social i assistencial. Una Reial Ordre del 19 de novembre de 1815 va comunicar que l'Estat no disposava de prou recursos per crear aquestes escoles caritatives. Per tant, els religiosos regulars s'havien d'ocupar d'aquest servei. Una altra Reial Ordre comunicada pel secretari del despatx de Gràcia i justícia el 25 de març de 1824, segons l'exposició de Fray Manel Prieto, manifestava que la joventut es trobava molt pervertida com a conseqüència de l'ensenyança que s'observa en les escoles, i només els regulars podien remeiar aquesta situació, fent-se càrrec d'aquest assumpte i actualment, encara era pitjor la situació de l'erari públic perquè el govern revolucionari havia dilapidat el que quedava. Conclou aquest relat amb la idea que no es podia continuar sense el servei de les escoles caritatives. Conseqüentment els eclesiàstics van demanar que aquesta llei de l'any 1815 tornés a prendre força. Així ho va realitzar el nou govern de Ferran VII.⁵⁵³

Aquest document ens mostra com l'Església al llarg de l'etapa absolutista es va fer càrrec de l'ensenyança dels més necessitats a causa de la seva tradicional vocació dintre d'aquest camp i per la inoperància de l'Estat.

Al Trienni Liberal es va intentar la prestació d'un servei més òptim ja que consideraven un element clau la formació dels seus ciutadans per tal de fer progressar el propi model liberal en el temps. Van decidir que els mestres de primeres lletres i els mossens havien d'explicar la Constitució Política de la Monarquia als seus alumnes.⁵⁵⁴

⁵⁵² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 14. Reial Ordre del 30 de novembre de 1815 del Secretari d'Estat.

⁵⁵³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Reial Ordre comunicada pel secretari del despatx de Gràcia i justícia. 25 de març de 1824.

⁵⁵⁴ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820. 18 de juny de 1820.

Lògicament, un cop finalitzat el període liberal, els integrants de l'Església van escandalitzar-se de les accions liberals en aquest àmbit, i per aquest motiu, van intentar retornar a l'estat anterior a l'any 1820, fent-se amb el control total de l'educació.

9.7.3. Els jesuïtes

Sense deixar de banda, encara, l'ensenyança, cal inserir un element clau dintre d'aquest camp. Sens dubte, hem de fer referència a la Companyia de Jesús, ja que eren els principals responsables de l'educació al nostre territori. El retorn de Ferran VII va tenir la intenció de restituir totes les antigues institucions que havien dissolt les Corts de Cadis. Pel Reial Decret del 29 de maig de l'any 1815 s'autoritza el restabliment de l'Ordre de la Companyia de Jesús a les ciutats i pobles que l'havien demanat, sent extensiu a tots els dominis de la monarquia, així a Espanya, com a les Índies, com a les illes properes, sempre que abans l'haguessin tingut. Amb aquesta llei s'agraïen els serveis i el suport atorgat per l'estament eclesiàstic (van demanar-ho insistentment) a la Corona al llarg de l'etapa de 1808-1814. La reincorporació dels jesuïtes a la societat va significar la readquisició per part d'aquests dels col·legis, dels hospicis, de les cases-profeses i de noviciat, de les residències i de les missions que tenien, per tant, serien claus en l'educació durant l'etapa absolutista de 1814-1820.⁵⁵⁵

A més a més cal assenyalar que l'arribada a la Paeria del Decret de les noves Corts del 17 d'agost de 1820 referent a la suspensió a tota la monarquia de la Companyia de Jesús va propiciar encara més el rebuig de la majoria de l'estament eclesiàstic a la tasca reformista e innovadora dels legisladors del Trienni Liberal. Per tant, a partir d'aquest moment l'Església iniciarà i tindrà una gran preeminència en el procés pel qual es va pretendre destruir el nou règim des de l'interior del mateix territori. Tant des dels púlpits com a partir dels seus sermons van incitar a la desobediència i a crear un ambient hostil a les noves mesures liberals. També van finançar les partides absolutistes que van sorgir en el camp lleidatà amb l'objectiu de fer caure el sistema encapçalat per Riego. Per finalitzar, cal esmentar que a la ciutat de Lleida els jesuïtes van tenir un tímid paper tant pel que fa a l'educació com a la seva tasca humanitària.⁵⁵⁶

⁵⁵⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 53. Reial decret del 29 de maig pel restabliment de l'ordre de la companyia de Jesús. Madrid, 8 de maig de 1816.

⁵⁵⁶ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, PS. 109-111.

9.7.4. L'hospici de Lleida

Ja hem vist abans com amb la reincorporació dels Jesuïtes l'any 1815 després del retorn de Ferran VII va potenciar-se l'àmbit social de l'Església. Una de les seves competències eren els hospicis, el de la ciutat de Lleida realitzava un gran treball ja que la Guerra del Francès i la recessió financera van propiciar l'augment dels nens abandonats, com així ho demostren els quadres inserits en el capítol dedicat a la demografia.

Per sort, disposem d'una descripció de l'hospici de Lleida escrita l'any 1820. Aquest document ens assenyala que era un edifici sòlid, que evitava que els nens patissin les inclemències del temps (sobretot la calor i el fred) i que morissin prematurament. Disposava de l'espai suficient per tal de recollir als orfes i als expòsits. Els criaven, els ensenyaven una bona educació (la doctrina cristiana, com s'havia de pregar, les bones costums i l'amor al treball). Tenia un oratori. L'edifici estava dirigit per les directores de les germanes de la caritat de la Congregació de Sant Vicenç de Paül. Complia una funció vital ja que treia als nens del carrer, dels vicis i aconseguia que no fossin ganduls. D'altra banda ens dona la informació que hi havia dos forts ocupats amb tropes, i també un parell buits i tancats, un d'infanteria i l'altre de cavalleria, no es troben en el centre de la ciutat, però, si a dintre de les muralles, prop del Castell principal. Per últim, va indicar que cuidaven 130 nens expòsits, 90 tenien menys de 18 mesos de lactància i estaven amb "nodrisses" (després d'aquest període tornaven a l'edifici), els altres 40 estaven a l'edifici sota la protecció de les germanes de la caritat. Però, faltaven recursos econòmics per tal de donar un millor servei.⁵⁵⁷

9.7.5. L'assistència als desfavorits

L'últim aspecte a destacar es la gran obra caritativa que va protagonitzar l'Església. Com així s'inclou en l'espai dedicat a l'economia del Capítol catedralici les donacions van entregar-se d'una manera molt continuada en el temps.

La casa Nacional de la Caritat de Barcelona i l'hospital General de la Santa Creu de Barcelona l'any 1821 no disposaven de prous recursos per tal d'atendre una multitud ingent de pobres, van assenyalar com a problemes els múltiples desordres que

⁵⁵⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 4. Descripció de l'hospici de Lleida l'any 1820.

generaven l'ociositat i la indigència. Després de comunicar la gravetat de la situació, van demanar que la gent ajudés com així ho establí la religió catòlica. Sol·licitaran diners porta a porta entre els veïns. També va indicar que s'havien reduït les rendes eclesiàstiques i havien pujat el nombre de nens orfes que van provocar un dèficit al pressupost d'aquestes institucions caritatives. Per últim van demanar la col·laboració dels ajuntaments.⁵⁵⁸

La Junta de l'administració de l'hospital General de pobres malalts i la de la casa d'expòsits de Lleida, aquests dos establiments de beneficència estaven administrades per les germanes de la caritat de Sant Vicenç de Paül, fan present el deplorable estat en el qual es trobaven l'any 1822, i l'impossibilitat de mantenir aquest servei ja que havien utilitzat fins a l'últim recurs disponible (pateixen la baixada dràstica de les rendes eclesiàstiques). L'edifici estava desbordat, hi havien molts orfes i nens abandonats, fins i tot nens de les diòcesi de Tarragona, de Solsona, de la Seu d'Urgell i de Tortosa havien entrat a l'hospici de Lleida (mostrant el col·lapse que es va generar arreu de Catalunya). També va comunicar que l'última collita va ser molt escassa.⁵⁵⁹

El Secretari del despatx de Governació va comunicar que Ferran VII considerava que les almoines que es repartien pel país en compte de contribuir a l'alivi de la humanitat el que feien era potenciar la mendicitat i l'ociositat, causant un greu perjudici per la moral pública. Per tant, s'havia d'organitzar millor aquest servei (no gaudia de suficients recursos) i donar a qui veritablement ho necessitava. Així doncs, al llarg de l'any 1821 només s'hauria d'ajudar a les juntes de beneficència de cada ciutat, partit o poble.⁵⁶⁰

Un Breu del Papa Pius VII (26 de maig de 1822) va concedir un indult als directors dels hospicis, de les cases de misericòrdia i expòsits existents a Espanya, a fi que poguessin estar absents de les seves esglésies i, per tant, no tindrien de realitzar els seus oficis divins en aquestes, i no obstant, podien guanyar els fruits de les seves prebendes o beneficis.⁵⁶¹

⁵⁵⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 4. Casa de la beneficència de Barcelona. Esparreguera, 19 de setembre de 1821. Lleida, 21 de setembre de 1821.

⁵⁵⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 4. Junta de l'administració de l'hospital General de pobres malalts i la de la casa d'expòsits de Lleida. Lleida, 30 de gener de 1822.

⁵⁶⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 4. Secretari del despatx de Governació. Ordre Reial de Ferran VII. Madrid, 31 d'agost de 1821. Lleida, 27 de setembre de 1821.

⁵⁶¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 4. Breu del Papa Pius VII. Madrid, 26 de maig de 1822.

9.8. Els bisbes de Lleida (1814-1820)

9.8.1. El Bisbe Torres

Gràcies a l'arxiu capitular disposem de diversos documents que permeten reconstruir la biografia del bisbe Gerònim Maria Torres. La seva figura era molt important ja que va protagonitzar la resistència de la ciutat davant dels francesos i també perquè va ser el principal seguidor de l'absolutisme a Lleida.

Va néixer a la localitat de Allo, a la província de Navarra, concretament al districte d'Estella, el 30 de setembre de 1730. Era de pares nobles, fet que el va permetre començar la carrera de Lletres a Pamplona, Filosofia a Valladolid i Dret Civil a Salamanca. Després va ser canonge de la catedral de Toledo, fins que va ser consagrat a la Catedral de Lleida com nou Bisbe de la seva diòcesi per l'arquebisbe Lorenzana el 8 de febrer de 1784.⁵⁶²

L'any 1792 va obtenir la llicència del Rei Carles IV per tal d'establir a la ciutat lleidatana les Germanes de la Caritat, fundant el primer establiment d'aquesta classe a Espanya. Va consagrar també les esglésies del Carme Calçat i de la Mercè, novament edificades, alhora que va augmentar les rendes del seminari i li va donar els seus estatuts. A continuació va ordenar la construcció de la Casa-Hospici amb els bens del Testament de Gaspar Pórtolas.⁵⁶³

Després va rebre amb molta hospitalitat als clergues francesos i als monjos Trapenses provinents de la França revolucionaria ja que podien contagiar les idees liberals. Seguidament va aconseguir un Breu papal pel qual tots els altars de la Catedral tenien consideració de privilegi. Més tard va rescatar la capa de Pius VII i, aquest, en agraïment li va regalar. A l'inici de l'invasió francesa, va servir a la Pàtria com a president de la Junta Suprema de Catalunya, i una vegada ocupada Lleida pels francesos, es va refugiar a Mallorca, amb cinc bisbes més. Amb la restitució de Ferran VII, va tornar a Lleida, concretament el 29 de febrer de 1814 va prendre possessió una altra vegada del bisbat de Lleida, però els 83 anys i la forta tempesta passada l'havien afectat molt seriosament i van fer minvar la seva salut. Per aquest motiu va demanar que se'l permetés nomenar un Coadjutor, se li va atorgar, consagrant ell mateix el 3 de

⁵⁶² Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L., Prestatgeria nº 6, Calaix 73. Carpetes Juan Babiloni. Bisbe Torres.

⁵⁶³ Op. Cit.

desembre de 1815 a Manuel del Villar, amb el títol de bisbe de Seitópolis (Scitòpolis), el qual va succeir-lo en la Mitra.⁵⁶⁴

L'Excel·lentíssim Senyor Don Gerònim Maria de Torres, bisbe de Lleida, va morir el 23 de març de 1816 de malaltia natural al Palau Episcopal de Lleida, a l'edat de 85 anys, en la seva malaltia va rebre els sants sagraments de la Penitència, del Viatic i de l'Extrema-Unió. Va fer testament, en poder de Manuel Fuster, notari de Lleida. En aquest va disposar que el seu cos no fos embalsamat, per tant, es va haver d'oficiar un funeral al dia següent, comptant amb la presència de multitud d'assistents (tots els representants eclesiàstics, de l'ajuntament i els pares de família). En aquest document es va manifestar que la seva conducta sempre va ser exemplar, ja que era molt caritatiu, molt religiós i en tot moment va processar un gran sentit de la pietat. Finalment cal dir que les seves restes mortals reposen a la Catedral Nova, fora de la Capella major, entre la porta i el púlpit de l'Evangeli.⁵⁶⁵

Sens dubte, va destacar per la seva lluita contra l'invasor, fet que va ser molt reconegut, fins i tot pel propi Ferran VII. El 15 d'octubre del 1815 va rebre un ofici del monarca demanant-li una relació dels serveis que havia realitzat a la Pàtria en temps de l'última revolució i dels premis amb que havien sigut remunerats.⁵⁶⁶

El Bisbe Torres va respondre tres dies més tard. Torres va escriure que ell no havia tingut mai la possibilitat de reservar cap document que acredités la seva conducta perquè tota la província i els respectius individus de cada corregiment i de cadascuna de les ciutats eren testimonis i cooperaven amb ell pel mateix fi. A continuació va assenyalar que la Junta Suprema de la Província de la qual el bisbe n'era el president es va traslladar de Lleida a Tarragona i a causa d'una intriga van privar-lo de continuar amb la seva presidència. Per tant, va restar a Lleida, i el poble de la ciutat va clamar al cel per aconseguir almenys la seva presidència en les Juntes particulars, existents en aquesta ciutat; i va manifestar que va assistir a elles mentre van perdurar, per condescendència amb els vots del poble, fins que va haver d'emigrar a l'illa de Mallorca, fugint dels francesos, quan van assetjar Lleida l'any 1810.⁵⁶⁷

⁵⁶⁴ Op. Cit.

Per consultar altres biografies del bisbe Torres llegir: BORRÀS i PERELLÓ, Ll.: *Efemérides religioses del Obispado de Lérida*. Lleida, 1911, PS. 54 i 171; i PLEYÁN de PORTA, J.: *Apuntes de historia de Lérida*. Lleida, 1873, capítol "Episcopologio", p. 364 i següents.

⁵⁶⁵ Arxiu Capitular de Lleida. A.C.L., Prestatgeria nº 6, Calaix 73. Carpetes Juan Babiloni. Bisbe Torres. Document 33. Llibre d'Obits.

⁵⁶⁶ Op. Cit.

⁵⁶⁷ Op. Cit.

Conclou que per aquests serveis no havia rebut cap premi, ni menys l'havia sol·licitat. La Junta de Tarragona va pensar en resarcir-lo d'alguna part del notori agravi que l'havia fet al privar-lo de la presidència; i finalment va autoritzar l'atorgament d'un títol d'Excel·lència i d'honors de General a fi que pugues utilitzar-los en un futur proper. El bisbe Torres va contestar el mateix que abans havia comunicat a Ferran VII, o sigui, que totes les seves actuacions només tenien com a objecte el desenvolupament del seu honor, contribuint amb el seu talent i els seus cabdals a la defensa de la Pàtria, de la Religió i del Monarca.⁵⁶⁸

Si la seva acció contrària als francesos va ajudar molt al poble català (Torres era un enemic a mort dels afrancesats, va tenir un germà partidari dels francesos quan va regnar el rei Josep I, i davant d'aquesta situació el bisbe no el va deixar entrar mai al seu Palau Episcopal), cal destacar negativament la seva marxa a l'illa de Mallorca ja que va deixar Lleida immers en el caos que significava el setge francès, per tant, va abandonar Lleida a la seva mort en el moment que més el necessitava. Gràcies al llibre: "Mallorca durant la primera revolució (1808-1814)" escrit per Miquel S. Oliver en Palma de Mallorca, l'any 1901, podem reconstruir el seu viatge. L'any 1810 Torres va arribar a Palma, residint primer en el Palau Episcopal, després al monestir de la Real i, per últim, a la Missió fins l'any 1813.⁵⁶⁹

A partir d'aquest moment el bisbe Torres va traslladar-se al port de Cartagena, podent fixar la seva residència al punt lliure que vulgues. Un problema va ser que tenia 83 anys i era un viatge molt perillós, el bisbe de Barcelona, des de Cadis li va recomanar que es quedés a Alacant. Va fer-li cas perquè a la ciutat de Cartagena s'havia produït un brot epidèmic i no podia anar-hi. El 23 de juny de 1813 va sortir de Palma a través de la Corbeta Abascal, arribant a Alacant el dia 26 de juny. Va escriure que va trobar-se físicament molt cansat.⁵⁷⁰

Com ja he esmentat anteriorment quan va arribar a Lleida era molt vell i no va poder administrar el sacrament de la confirmació ni fer visites pastorals en la seva diòcesis, i per tant va nomenar a Manuel del Villar, nou provisor i Vicari General. El 23 de març de 1816 va morir a l'edat dels 85 anys, per commemorar la seva figura, tots els mossens van realitzar-li una missa com a mínim per la seva ànima.⁵⁷¹

⁵⁶⁸ Op. Cit.

⁵⁶⁹ Op. Cit. Document 19; i MIQUEL S. OLIVER "Mallorca durante la primera revolución (1808-1814)", Palma de Mallorca, l'any 1901.

⁵⁷⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 58.

⁵⁷¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, Lligall 53.

Després de la seva mort va realitzar-se una visita pastoral pels pobles dels voltants de Lleida, concretament el 10 de maig de 1816, protagonitzada per Manuel Costa (era presbítero i canonge magistral de l'Església de Lleida i Vicari General i visitador de la diòcesi de Lleida). Va acompanyar-lo Antoni Berga (presbítero i racioner de la Catedral), designat secretari del Capítol i notari d'aquesta visita. L'objectiu era reafirmar el culte catòlic després del període 1808-14. Costa reflecteix la importància d'aquest servei pastoral ja que s'havia de visitar les esglésies i els súbdits de la seva diòcesi, per controlar i vigilar millor el compliment de les seves obligacions, sobretot dins de l'àmbit moral i espiritual (bàsicament estripar vicis, plantar virtuts i promoure el culte diví).⁵⁷²

Van començar la visita per Torrefarrera, després van dirigir-se als pobles més propers, Benavent, Vilanova de Segrià, Almenar, Alguaire, Roselló, Vilanova d'Alpicat, Torreserona, Alcoletge, Vilanova de la Barca, Belloch, Alamús, Torregrossa, Puiggròs, La Floresta, Borges, Juneda, Castellans, Puigverd, Artesa, Torrelameu, Corbins ... Els mossens havien de presentar els seus títols, les seves rendes, les obligacions dels seus Beneficis i els comptes (parròquia, obres, sagristia, hospitals, causes pies i testaments).⁵⁷³

9.8.2. El Bisbe Villar

Villar estava doctorat en dret eclesiàstic i canònic. Ja havia estat nomenat governador de la diòcesi als temps difícils de la guerra del francès quan Torres es va exiliar a Mallorca. La seva entrada pública a la capital del Segrià va produir-se el 6 de desembre de 1816. Villar va prestar jurament del càrrec de nou bisbe de Lleida el 12 de desembre de 1816 a la Catedral Nova. Exactament en l'altar Major, sobre la creu de Crist, mentre els músics interpretaven els Sants Evangelis. El nou bisbe portava el vestit pontifici i també es va escoltar l'himne Te Deum Laudamus gràcies novament a l'actuació del cor de música.⁵⁷⁴ Aquesta solemne cerimònia cal situar-la en un context d'absolutisme consolidat un altre cop i, un moment en el qual l'Estat va decidir que l'Església havia de

⁵⁷² A.C.L. Prestatgeria 2A. Visites Pastorals. 1816. Llibre 30. VP.0030.

⁵⁷³ Op. Cit. PS. 9-16.

⁵⁷⁴ Arxiu Capitular de Lleida. A.C.L., Prestatgeria nº 6, Documents Episcopals, Calaix 10. Bisbe Villar. Document 8; i Col·lacions. Volum 36 (1816-1831). La vacant de la seu episcopal per la mort de Gerònim Maria de Torres (23 de març de 1816) va ocupar-la el bisbe Villar. La Cúria episcopal confiava en la prudència, la virtut i la cultura de Manuel de Villar, bisbe de Scitòpolis, auxiliar del bisbat de Lleida i canonge de la seva catedral. Al mateix temps van nomenar visitadors del bisbat al propi Manuel Villar, a Ignasi Oms, a Antoni Ferraz, a Antoni Mombiela, a Manuel Costa i a Josep Noguero. p.30 i p. 54.

tenir molt més protagonisme social, un bon exemple va ser legalització de la Companyia de Jesús (el 28 de desembre de 1816 van arribar les notícies sobre la seva restitució).⁵⁷⁵

La seva primera acció rellevant data del 19 d'abril de 1817, quan va protagonitzar una santa visita a la localitat de Fraga (Osca). La seva importància radica en el fet que va realitzar unes declaracions dirigides al govern central. En aquestes va comentar que a la seva diòcesi els religiosos es trobaven al mateix estat que abans de 1808. Així doncs, no s'havia produït cap modificació de la jurisdicció i del govern eclesiàstic.⁵⁷⁶

Això, ens indicaria que els esforços del Rei Ferran VII per tornar a la situació anterior a la Guerra del Francès van tenir els seus fruits, com a mínim teòrics.

La unió entre l'absolutisme i l'Església era força evident i van mantenir una estreta col·laboració. En un ofici del 29 de maig de 1817 el monarca va demanar a tots els seus representants de la Mitra, un informe sobre la utilitat política d'una amnistia general o limitada a favor dels "sequaces de l'usurpador" (afrancesats).⁵⁷⁷

L'any 1814 Ferran VII va assolir una altra vegada la corona i va ordenar una brutal repressió contra dos bàndols: per una banda, els liberals creadors de l'obra constitucional, i per l'altra, els afrancesats, que eren els seguidors (normalment per interessos particulars, tot i que va haver també un percentatge elevat que estaven d'acord amb el model polític de Josep I per qüestions ideològiques) de les doctrines napoleòniques. Miguel Artola va calcular en 12.000 els afrancesats que van tenir de marxar a l'exili forçós.⁵⁷⁸ Poc temps abans, el 17 de maig de 1817, el bisbe Villar va rebre una comunicació del govern per facilitar-li la seva col·laboració a l'obra "L'Espanya Sagrada", ja que era de gran importància continuar-la segons un informe de la Reial Acadèmia d'Història.⁵⁷⁹

El 4 d'agost del 1817 va rebre l'últim document oficial, procedia del Ministeri d'Estat, el qual li va comunicar que haurien d'atorgar un donatiu que consistiria en

⁵⁷⁵ A.C.L. Secretaria. Calaix 211. Ordres Reials. Reial decret del 29 de maig de 1815, per qual es restableix la Companyia de Jesús sense cap limitació territorial. Madrid, 8 de maig de 1816. Signat per Manuel Antonio de Santisteban. A continuació Ferran VII afirma que en agraïment del suport eclesiàstic a favor de la seva pujada al tron l'any 1814 havia restablert la Companyia de Jesús, ja que la considerava molt útil per servir al seu poble. Ràpidament s'havien de restituir les seves cases, els seus col·legis, les seves esglésies, els seus hospicis, les seves residències, els seus bens, les seves rendes i els seus drets. Com a obligacions va destacar l'ensenyança i l'aspecte judicial.

⁵⁷⁶ Op. Cit. Document 7.

⁵⁷⁷ Op. Cit.

⁵⁷⁸ ARTOLA, M.: *Los afrancesados*, Ed. Alianza, Madrid, 1989.

⁵⁷⁹ Arxiu Capítular de Lleida. A.C.L., Prestatgeria n° 6, Calaix 73. Carpetes Juan Babiloni. Bisbe Villar. Document 7.

pagar la novena part de les rendes del clergat, a causa de les grans necessitats que requeria l'Estat en aquests moments.⁵⁸⁰ L'any 1817 va destacar per l'intent d'implantació del Pla Garay i per la intenció de trobar recursos d'una manera immediata per part de la Corona espanyola, amb greus problemes financers derivats de la passada guerra i de la ineficàcia del model vigent en l'hisenda pública. Aquest es basava en el cobrament d'impostos als sectors socials menys afavorits i en la deficient taxació dels impostos, que gravaven sobretot el consum i els àmbits més productius. Aleshores van decidir de demanar suport financer a la institució amb la qual més connexió n'hi havia i que era molt forta econòmicament parlant, òbviament, l'Església.

Dins de l'àmbit local lleidatà cal destacar diverses accions protagonitzades pel bisbe Villar, la primera data del 16 de gener de 1817, moment en el qual va celebrar unes rogatives públiques a instància dels llauradors amb l'objectiu d'implorar el benefici de l'aigua, però, no van tenir èxit. Aquestes van tornar-se a realitzar el 5 d'abril del 1817 quan la Paeria va sol·licitar-li novament la invocació divina per tal de demanar la tant necessària pluja. La segona, del 8 de febrer de 1817, va consistir en el trasllat de la parròquia de la Magdalena al temple de les Carmelites Calçades.⁵⁸¹

La tercera va consistir en el nomenament com a visitadors del bisbat a Josep Cayetano de Fontserrada, Antoni Anguera, Antoni Mombiola, Nicolas de Olmedo, Manuel Costa i a Josep Noguero. La seva funció era la de visitar, corregir, suplir els defectes i reformar qualsevol testament fet i atorgat pels fidels cristians. Havien d'escriure el testament dels que havien mort sense fer-ho. Rebre i cobrar les parts debades i acostumades de les persones que devien alguna quantitat a l'Església. Actuar sobre qualsevol persona (també eclesiàstica) depenen de la jurisdicció eclesiàstica, rebre o fer complir processos, inquisicions e informacions als delinqüents que agafessin, fessin capturar o empresonar. Donar un dictamen sobre les causes matrimonials i, per últim, tenien la funció de controlar les esglésies parroquials, les seves misses, les seves confessions i els seus sermons.⁵⁸²

Finalment, hem de fer referència al seu Llibre d'Obits i a la informació derivada de la seva oració fúnebre. Pel que fa al primer document, es va notificar que a la tarda del 31 d'agost de 1817 va morir per malaltia corporal al Palau Episcopal, als 41 anys. Va rebre els sants sagraments de la Penitència, del Vitalice i de l'Extrema-Unió. El seu

⁵⁸⁰ Op. Cit.

⁵⁸¹ Op. Cit. Document 8.

⁵⁸² A.C.L. Col·lacions, volum 36 (1816-1831), p. 91.

testament també va restar en poder de Manuel Fuster. Però, si va ser embalsamat, fet que va permetre que el seu cos estigués tres dies a l'oratori del Palau Episcopal, a on es feien misses pel matí i per la tarda. El dia 4 de setembre es va celebrar el seu funeral. Va ser sepultat en una tomba particular al costat de l'Evangeli i sota el púlpit, prop de la sepultura del bisbe Torres. El canonge Manuel Costa va oficiar el seu funeral.⁵⁸³

El mateix dia 1 de setembre de 1817 es va declarar vacant la Mitra per la mort de Manuel Villar i es va realitzar una votació per tal d'establir el nou Vicari General del despatx de la jurisdicció contenciosa, de la cúria i del tribunal eclesiàstic d'aquesta ciutat i la seva diòcesi. Van escollir a Josep Vidal com a primer Vicari General, Narcís de Batúr i Pere Dach també van ser seleccionats per administrar el bisbat.⁵⁸⁴

Pel que respecta a la seva oració fúnebre, disposem d'algunes notes biogràfiques. Era natural de la ciutat de Pamplona, va néixer l'11 de febrer de 1776. Procedia de família noble. Va anar al seminari de Pamplona, després va estudiar dret sagrat a Saragossa. Manuel Costa va destacar de Villar el bon tracte que va mostrar amb els fidels i les seves obres de caritat. Per exemple, va proporcionar llits al Sant Hospital de Santa Maria de Lleida, va ajudar als orfes, va potenciar les Germanes de la caritat i va donar 1.000 rals a la Junta de Beneficència. Tot dintre d'una campanya seva per atorgar més recursos financers a l'Hospital. També a l'hospici, per tal d'educar als joves, els dolents i els mandrosos, a més a més va ordenar que el seu hereu universal fos la diòcesi i va destinar la meitat de les seves rendes a ajudar als pagesos, molt empobrits a causa de la sequera. Especial atenció va tenir amb els seminaristes, als quals els va examinar personalment abans de conferir-los les ordes sagrades. A més a més va ressaltar la seva lluita contra el desordre (liberals) i la defensa de la ideologia tradicional. L'any 1811, en plena Guerra del Francès va aconseguir del governador francès Henriot un ofici, autoritzant la reunió de religioses en el convent de l'Ensenyança de Lleida (Costa va exaltar aquesta acció ja que era una època molt difícil per la conservació de la religió i el desenvolupament del seu culte). Per últim, va assenyalar que va tenir una prematura mort als 41 anys (a Lleida va exercir com a bisbe des del 6 de desembre de 1816 fins a l'agost de 1817) i el va caracteritzar com una persona plena de desinterès, de

⁵⁸³ A.C.L. Llibre d'Obits. Document 11; i Prestatgeria n°3. Secretaria: Oposicions a prebendes: Volum 1: 1795 a 1833: Manuel costa, llicenciat en Teologia, mossèn de l'església parroquial de Sant Llorenç Màrtir de Lleida (des de 1809), de 40 anys, va guanyar el 15 de setembre de 1815 l'oposició de la Vacant la canongia magistral diaconil per promoció de Ignasi Foncillas, l'últim obtentor de la dignitat de l'arxiprestat de Daroca, de la Església Metropolitana de Saragossa, des de el 30 d'abril escollit. p.136.

⁵⁸⁴ A.C.L. Col·lacions, volum 36 (1816-1831), p. 85.

generositat, de puntualitat, de justícia, de combativitat, de prudència, de cultura, de moderació, de disciplina, d'erudició i d'honestedat.⁵⁸⁵

9.8.3. El Bisbe Remigio Lasanta

Lasanta va substituir al bisbe Villar a causa de la seva mort. Prengué possessió del bisbat l'11 de setembre de 1818 per mitjà de procurador. Personalment no arribà a possessionar-se mai, perquè morí a Tàrrega, camí de Lleida, el 14 de novembre del mateix any. Entrà a Lleida essent cadàver i les seves despulles reposen a la catedral. Remigio Lasanta havia nascut a Yecla (Múrcia) l'1 d'octubre de 1745 i havia estat consagrat bisbe de Panamà el 23 de desembre del 1792, des d'on fou traslladat el 1797 a la mitra de Nostra Senyora de la Pau que governà fins el 1815. Renuncià quan la rebel·lió d'aquest domini i, tornà a Espanya el setembre de 1817. Aleshores fou nomenat bisbe de Lleida, per a cobrir la seu que Villar i Olleta havia deixat vacant.⁵⁸⁶

La primera notícia arxivística que tenim data del 9 de gener de 1816 i ens mostra a Remigio Lasanta i Ortega com un fidel seguidor del reialisme quan era un prelat, castigant amb duresa als seus subalterns que no ho eren. Va endegar una depuració dels mossens "dolents" (son els liberals, els que professaven doctrines perjudicials). Més tard, el 20 d'abril de 1816 Remigio va ser escollit bisbe de La Paz (Bolívia), a Sud-Amèrica.⁵⁸⁷ A l'octubre d'aquest any va mostrar la seva preocupació perquè no recaptava totes les rendes eclesiàstiques, ja que al continent Sud-Americà després de l'any 1814 els camperols es van negar a pagar-les.⁵⁸⁸

Al mes de febrer de 1817 Remigio Lasanta ja patia alguna malaltia i es recuperava amb banys de mar en el port del Callao. Fins a aquest moment la seva principal preocupació era l'aspecte econòmic, per davant de l'àmbit assistencial o relacionat estrictament amb el culte. Al mes de setembre Ferran VII li va concedir un reial permís a per tal de venir a la Cort durant un mes. En la fragata *Xaviera* va marxar cap a

⁵⁸⁵ A.C.L. Oració fúnebre que en les solemnes exequies del Ilmo. I Rmo. Sr. Bisbe de Lleida Manuel del Villar, i Olleta, celebrades en la seva santa Església pel cabide de la mateixa el 27 de setembre de 1817. Va pronunciar-les Manuel Costa i Aran, canonge magistral de la mateixa. Lleida. Bonaventura Coromines.

Hi ha un breu apunt sobre la figura del bisbe Villar al llibre de la Carme Torres titulat *el fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII* a les pàgines 68-69.

⁵⁸⁶ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 69.

⁵⁸⁷ Arxiu Capitular de Lleida. A.C.L., Prestatgeria nº 6, Documents Episcopals. Calaix 5. Bisbe Remigio Lasanta. Document 1.

⁵⁸⁸ Op. Cit. Document 3.

Espanya gràcies a l'obtenció del passaport signat pel secretari de Cambra de Joaquim de la Paezuela i Sánchez, Virrey del Perú. La seva primera visita va ser força breu i va sortir del port de Cadis el 10 d'octubre de 1817.⁵⁸⁹

A finals de l'any 1817 la Reial Congregació de Nostra Senyora de Guadalupe de Mèxic, establerta en el convent de San Felip el Reial dels Pares Agustins Calçats, va celebrar la seva festa titular i el pontifical Remigio de Lasanta i Ortega, per tant, quedava admès en aquesta congregació.⁵⁹⁰

Remigio Lasanta gaudia de molt prestigi en el continent americà gràcies al seu pensament conservador i al esdevindre un pilar de l'Antic Règim. En consideració als grans serveis que havia realitzat per tal de sostindre els drets del rei a Amèrica, Ferran VII li va concedir la Gran Creu de l'Ordre Americana d'Isabel la Catòlica (Palau Reial, 8 de febrer de 1818).⁵⁹¹

El proper pas seria la seva designació com a nou bisbe de Lleida. Un escrit del canonge Josep Noguero, l'1 de març de 1818, va desitjar-li un bon viatge en direcció a Lleida. La notícia va circular ràpidament per la ciutat i l'ajuntament va redactar un document en el qual expressava la seva satisfacció juntament amb el cos polític i els veïns per l'elecció de Remigio Lasanta com a nou bisbe de Lleida, ja que pensaven que seria molt beneficiós i útil per aquesta diòcesi. Li van donar l'enhonorabona per la seva designació i per la distinció que va rebre de la Gran Creu americana d'Isabel la Catòlica (Lleida, 28 de juny de 1818. Va signar el document Antoni de Gomar, batlle, al igual que tots els regidors i membres de l'ajuntament d'aquesta època). També Micaela Ferrer, abadessa de Santa Clara de Montsó, li va escriure una carta a Lasanta el 15 de juliol de 1818 amb l'objectiu de felicitar-li per la seva elecció alhora que li va demanar que prestés més atenció als assumptes de la beneficència i la caritat.⁵⁹²

El 10 de setembre de 1818 un text signat per Josep Cayetano de Fonserrada va indicar que ja havien rebut les butlles del jurament i el poder necessari perquè Lasanta pogués prendre possessió del bisbat, que es faria un dia més tard, l'11 de setembre. També va assenyalar com a principal problema de la diòcesi l'escassetat de ministres i de regulars, sobretot a algunes parròquies. En un altre document, del 17 de setembre, Fonserrada va

⁵⁸⁹ Op. Cit. Documents 4-6.

⁵⁹⁰ Op. Cit. Document 7.

⁵⁹¹ Op. Cit. Document 8.

⁵⁹² Op. Cit. Documents 9, 11 i 12; i Col·lacions, volum 36 (1816-1831), El 7 de setembre de 1818, van nomenar oficialment a Remigio de Lasanta i Ortega (Cavaller de la gran creu de la Reial Ordre americana d'Isabel la Catòlica) nou bisbe electe de Lleida. Butlla del papa Pius VII, 26 de juny. p.140. La seva carta de pagament indicava que hauria de rebre la quantitat de 446 lliures i 5 sous barcelonesos. p.153.

exposar que Lasanta per accedir al bisbat havia de rebre la quantitat de 581 lliures catalanes, 11 sous i 8 diners.⁵⁹³

De la seva actuació com a bisbe pràcticament no disposem de notícies ja que va morir a finals de l'any 1818, i per tant, no va tenir temps de concretar cap projecte. Una carta de Francesc Fulgosió, corregidor de Lleida, redactada a la tardor de l'any 1818, va comunicar que l'havia enviat quatre cartes (en les quals expressava la seva gran estima vers Lasanta. També li va comentar que havien d'estar molt units ja que defensaven els mateixos interessos, òbviament, una mostra més de l'aliança Tron-altar) i Lasanta només li havia contestat una, a conseqüència del seu delicat estat de salut. El metge li va aconsellar que tenia de sortir a passejar ja que en aquestes alçades de l'any l'ambient era més fresc i li aniria molt bé.⁵⁹⁴

També cal destacar una carta, de Mariano Agustín el Tarpio, des del Perú, en la qual reflectia que Lasanta que no li responia tampoc a cap document i que s'alegrava de la seva estança en la Mitra de Lleida perquè a Amèrica cada vegada la situació era més difícil a causa de la gran inseguretat. Era un apunt que mostraria l'ambient pre-revolucionari a les colònies espanyoles.⁵⁹⁵

L'última referència va fixar-se el 17 de novembre de 1818, quan van declarar vacant el bisbat per la mort de Remigio de Lasanta i Ortega a causa d'una malaltia corporal, va succeir en la tarda del 14 de novembre de 1818 a la vila de Tàrrega, en el transcurs de la seva tornada a Lleida. Ràpidament van nomenar a quatre Vicaris Generals després d'una votació. Van sortir escollits: Rafel Barnola, Josep Vidal, Francesc Pastoret i Josep Cayetano Fonserrada. Josep Vidal, a més a més d'aquest càrrec conservava el seu ofici d'administrador i portava el despatx de la jurisdicció contenciosa i el tribunal de la cúria eclesiàstica.⁵⁹⁶

⁵⁹³ A.C.L. Prestatgeria 6, Documents Episcopals. Calaix 5. Bisbe Remigio Lasanta. Documents 14-15.

⁵⁹⁴ Op. Cit. Document 13.

⁵⁹⁵ Op. Cit. Document 10.

⁵⁹⁶ A.C.L. Col·lacions, tomo 36 (1816-1831), PS. 157-158.

10. Conclusions del Bloc I (1814-1820)

Primer de tot cal tenir present el fort impacte que va causar la Guerra del Francès, ja que va condicionar greument el context històric posterior.

Dintre de l'àmbit demogràfic cal assenyalar que la població va establir-se entorn els 10.500-12.000 habitants, segons la procedència dels recomptes i l'any exacte. Els conflictes bèl·lics, les malalties, la repressió, la misèria i l'exili van generar aquest descens poblacional. En general ens movem en dades molt similars al Cens de Floridablanca, elaborat l'any 1787 (unes 10.700 persones). Fet que denotaria una clara tendència a l'estancament, fenomen intrínsec al cicle demogràfic antic, caracteritzat per tenir una alta taxa de nupcialitat i de natalitat i una taxa mitjana de mortalitat, sobretot infantil.

La Guerra del francès també va causar greus perjudicis a l'urbanisme lleidatà, ja que l'explosió del polvorí de la Suda l'any 1812 va derruir una illa de cases (un centenar d'habitatges), les quals posteriorment ja no van tornar a construir-se. També va limitar el manteniment i les millores dels carrers i de les vies de comunicació, destacant sobretot les dificultats per concloure la construcció de la nova presó de Sant Martí (molt necessària per l'augment exponencial dels presoners a causa de la polarització i desigualtats socials, la crisi econòmica o les lluites polítiques). En línies generals, va afectar totes les infraestructures. La crisi econòmica va paralitzar les obres de la nova presó de Sant Martí, la carretera de Tarragona (va iniciar-se el 1817) i la construcció del canal d'Urgell.

Per tant les obres públiques no van poder reactivar l'economia, sobretot l'agricultura i el comerç, perquè no hi havia cap mode de finançar-les a curt i mig termini a causa de la incapacitat de les diverses institucions i al deficient sistema tributari. Per exemple, els nobles i els clergues estaven exempts del cadastre personal, encara que no de tots els impostos. En definitiva, era injust i desigual, a més l'oligarquia municipal podia controlar les quotes de repartiment fiscal i en sortia beneficiada.

L'Ajuntament lleidatà durant els anys 1814-1819 va estar condicionat per aquesta misèria general. La tornada de l'absolutisme de la mà de Ferran VII a través del Reial decret del 4 de maig de 1814 va comportar un enorme retrocés general. Tota l'obra liberal de les Corts de Cadis (1812) va ser aniquilada i el "desitjat" va decidir que s'havien d'implantar de nou les velles estructures de l'Antic Règim, com si res no hagués canviat en el territori espanyol i català al llarg dels sis anys de conflicte bèl·lic.

Per tant, els privilegiats (noblesa, alt clergat i oficials de l'exèrcit) van mantenir el seu *status quo*. Els notables van tornar a dominar els municipis i el poder local restà, un cop més, subordinat als seus interessos. Aquest polítics tenien el seu càrrec assegurat, ja que no hi havia cap tipus d'eleccions per tal de substituir-los, o sigui, eren regidors perpetus.

En aquesta etapa la societat estava organitzada piramidalment. Els poderosos manaven d'una manera arbitrària i atorgaven preeminències a qui ells consideraven més oportú, sense cap tipus d'igualtat d'oportunitats. A sota hi havia un ampli ventall de població, eren els marginats de les actes capitulars. Això sí, eren els qui treballaven, tant en una botiga, en un taller o simplement en el camp agrícola. Aquesta gent estava totalment controlada per mitjà de la rígida política d'ordre públic que practicava qualsevol institució absolutista del moment, i l'Ajuntament no va ser una excepció. Dóna la sensació que va estar més preocupat en mantenir la seguretat pública que per donar una vida millor al seu poble.

D'altra banda, els veïns de Lleida estaven mediatitzats per l'actuació dels militars, per l'Església i per la Monarquia. Quant als primers, cal indicar que van generar malestar ja que molts es van allotjar en els habitatges lleidatans, amb la gran quantitat d'inconvenients que aquest fet generava. No cal oblidar que el seu poder era molt elevat ja que era la força armada i un gran òrgan de repressió. De la institució eclesiàstica cal afegir que enquadrava totalment la vida de qualsevol habitant. L'Església controlava, però també era un mitjà de socialització: el bateig, la primera comunió, la pràctica dels sagraments, la preparació per a la mort, l'assistència als malalts o l'ajut als pobles, etc., configura un ampli ventall de realitats. Pel que fa a la família Reial cal assenyalar que no va ajudar gens a la ciutat en la seva lenta recuperació per la seva despreocupació, passivitat, incompetència i àdhuc impotència.

Tornant a l'evolució de l'església cal comentar que davant l'ocupació francesa van manifestar un absolut rebuig. El bisbe Torres era un autèntic enemic de França, sobretot perquè era un defensor a ultrança de l'absolutisme. Els ideals de llibertat, d'igualtat i de fraternitat característics de la Revolució francesa podien perjudicar molt aquesta institució tant immobiliària. Per aquest motiu davant del buit de poder estatal va erigir-se com president de la primera Junta de defensa establerta a Catalunya (la de Lleida). Però, no va poder evitar l'avanç de l'exèrcit francès i va fugir a l'illa de Mallorca. La Guerra del Francès va significar per l'Església un cop molt dur per molt motius. Primer de tot va afectar greument la seva economia, deixant-la pràcticament en la bancarrota ja que els camperols no van pagar el delme, fet que no deixava de representar una continuïtat

respecte de les resistències pageses al seu pagament en el segle XVIII.⁵⁹⁷ També va patir un fort saqueig amb l'entrada de les tropes franceses l'any 1810. En l'àmbit polític va crear el context històric per a la promulgació de la Constitució de Cadis del 19 de març de l'any 1812, la qual eliminava qualsevol vestigi feudal i establia una considerable reforma eclesiàstica que modificaria greument les seves bases econòmiques i debilitava enormement la influència política de l'Església.

A més a més, en el camp cultural, la irrupció napolèonica així com les influències en general de la Revolució francesa en els liberals espanyols (encara que aquests darrers fossin resistents a l'ocupació imperial) van qüestionar el paper de l'Església com element cohesionador i basament ideològic de la societat. El liberalisme que va trobar la seva oportunitat a Cadis, tot i no discutir a la Constitució el catolicisme com religió de l'Estat, va atacar la seva preeminència ideològica i va contribuir a formular noves formes de pensament i cultura. Així doncs, el liberalisme va erigir-se com un element molt crític davant la legitimació d'un model, feudal, antic i basat en la desigualtat d'oportunitats.

En general es pot remarcar que en aquesta època el paper del Capítol i el dels bisbes en la vida política era molt important. En les etapes absolutistes tenien el mateix poder pràcticament que el batlle de Lleida. Gaudien de molt suport econòmic procedent de les seves propietats rurals i de la recaptació de multitud de rendes (per exemple, els delmes). Els bisbes a través de les seves cartes i visites pastorals mediatitzaven i controlaven la major part de la població, mentre els Capítols allargaven la seva influència en la vida quotidiana d'una manera important. La parròquia aglutinava la majoria de les manifestacions socials del poble lleidatà i els integrava en el sí de la seva comunitat. Els eclesiàstics definien la moral, les tradicions i els costums. Fins i tot el calendari laboral estava en estricta relació amb les festes religioses.

A l'any 1814 els membres del Capítol van trigar a tornar a causa dels efectes de la Guerra del Francès, ja que molts van exiliar-se a França. Va continuar la mateixa cúpula que controlava el Capítol l'any 1808. En general eren molt conservadors, profunds seguidors de l'absolutisme i de la figura de Ferran VII.⁵⁹⁸

⁵⁹⁷ Analitzat a: Vicedo Rius, E.; *Producció, propietat i renda a les terres de Lleida (segle XVIII)*, tesi doctoral, 2 vols., Bellaterra, 1987.

⁵⁹⁸ Tot i que també hi hagué espai per postures més aperturistes. Consultar l'obra: Artola, M.; *Los orígenes de la España Contemporánea*, Espasa-Calpe, Madrid, 1959. En la qual esmenta la resposta del Capítol de Lleida a la consulta al país del 1809 que es mostra més reformista que el bisbe Torres.

Tot i que van mantenir una forta aliança amb la Paeria l'Església va donar preeminència al govern monàrquic per sobre de l'Ajuntament lleidatà.

Sens dubte, la mort del bisbe Gerònim Maria de Torres, a l'edat de 85 anys, va provocar una forta commoció dintre dels medis religiosos i polítics oficials. Torres s'havia convertit en el principal valedor de l'absolutisme. L'any 1819, tanmateix, va sorgir la figura de Francisco Martínez Marina, el màxim exponent eclesiàstic lleidatà en el camp liberal. Tot un honor per aquesta ciutat perquè era un dels millors intel·lectuals espanyols (cal destacar la seva obra "Teoría de Cortes", 1813). D'altra banda, per contraposar l'impuls liberal va ser designat Simón de Renteria Abat de la col·legiata de Villanueva del Bierzo, nou bisbe d'aquesta diòcesi. L'entrada al Palau Episcopal del nou bisbe Renteria va significar, novament, un impuls de l'absolutisme. Per tant, ja tenim les bases de la lluita i de la divisió ideològica a l'interior de la pròpia Església al llarg del Trienni Liberal. Que un sector de catòlics, els de major formació intel·lectual, poguessin combinar liberalisme i catolicisme era comprensible, per les tradicions pactistes medievals, per corrents que arrancaven de Sant Tomàs, les teories dels humanistes cristians del segle XVI com Erasme i Tomàs More, la teoria del tiranicidi del pare Mariana o personatges com Bartolomé de las Casas i, finalment, perquè el liberalisme secularitzava valors que estaven en el cristianisme com la igualtat de tots els fills de Déu, la germanor com el manament suprem i, fins i tot, la llibertat que definia Sant Pau com a vocació dels cristians.

Bloc 2: La Lleida del Trienni Liberal (1820-1823)

11. El Trienni Liberal en el seu context català, espanyol i europeu

11.1. La revolució de Riego i la Junta provisional

L'any 1812 es va publicar la Constitució de Cadis en plena Guerra del Francès. Semblava que triomfaria el sistema liberal. Però, amb el retorn de Ferran es va tornar a l'absolutisme (decret del 4 de maig de 1814). Tot i que cap problema nacional es va resoldre des d'aquest any fins el 1819, ja es van anant succeint diferents pronunciaments i conjures que pretenien restablir la Constitució de 1812, però no van tenir èxit. Fins que entre les tropes reunides entorn a Cadis per integrar l'expedició que hauria de reconquerir Amèrica es va estendre el descontentament per les grans dificultats materials que patien. Va ser aquest moment en el qual els ideals liberals van arrelar amb força dintre de l'exèrcit nacional. La burgesia gaditana, força liberal, va ajudar als oficials que preparaven el moviment insurreccional. L'1 de gener de 1820 el tinent coronel Rafael de Riego a Las Cabezas de San Juan (Sevilla) i Antonio Muñoz a Villamartín van proclamar la constitució de Cadis de l'any 1812, restablint així el govern constitucional d'aquestes poblacions.⁵⁹⁹

Les seves tropes (anomenades "nacionals") des del 27 de gener fins al 13 de març van recórrer diverses poblacions del sud d'Andalusia (Vejer, Algesires, Màlaga o Antequera) proclamant la constitució davant la indiferència de la població civil. Aquest insuficient suport popular podia presagiar la derrota de la insurrecció liberal. Però, al final, amb pocs homes, a punt de refugiar-se a Portugal, tot considerant-se vençuts, van assabentar-se de l'acceptació de Ferran VII de la Constitució ja que, en altres ciutats com La Corunya, Oviedo, Múrcia, Saragossa o Barcelona també s'havia proclamat. El comte de La Bisbal, encarregat pel govern de combatre la insurrecció meridional, va preferir proclamar la Constitució a Ocaña, el que va determinar la decisió del Rei. El 6 de març Ferran VII va intentar capgirar la situació a través de la convocatòria d'unes Corts estamentals, però al dia següent, els liberals van actuar militarment, fet que va provocar l'acceptació de la constitució per part de Ferran VII. Començava la segona

⁵⁹⁹ GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, PS. 1-3; i ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, p.21. He utilitzat com a referència aquestes obres perquè considero que la primera és la millor síntesi i visió de conjunt del Trienni per l'àmbit nacional i la segona per l'espai català.

experiència liberal. En definitiva, el triomf final de la revolució s'aconseguí amb l'aixecament civicomilitar a les ciutats espanyoles més importants, enmig de l'entusiasme popular en alguns casos i de la indiferència per la caiguda de la monarquia absoluta en d'altres. L'aixecament de Riego, doncs, serví com desencadenant polític de la revolució constitucional. La revolució va triomfar perquè aconseguí aquest suport civil, precisament quan semblava que a nivell militar estava a punt de ser derrotada. Les revoltes populars i la formació de Junes provincials, seguint una tàctica que s'havia posat en pràctica amb èxit durant la Guerra del Francès i, la crisi de l'Estat i l'exèrcit obligaren el Rei a proclamar la Constitució de 1812 i convocar les Corts.⁶⁰⁰

El 9 de març de l'any 1820 una Junta provisional governativa es va autoproclamar sobirana. Va estar integrada per bisbes, militars i advocats. La va presidir el cardenal Arquebisbe de Toledo Lluís de Borbó. La seva importància rau en el fet que va generar que la ruptura no desembocqués en una revolució social (si una revolució purament formal) a causa del seu moderantisme. El 18 de març es va posar en marxa el Consell d'Estat, una mena de contrapès a les institucions més liberals. Tot i això, el nou govern va prendre mesures per tal d'assegurar el triomf de la Constitució (convocatòria d'eleccions municipals, abolicció del Tribunal de la Inquisició, canvis en el Tribunal Superior de Justícia, reposició dels funcionaris represaliats el 1814 i la neteja dels expedients dels militars liberals). A Lleida, la Constitució es va proclamar el dia 12, quan es va rebre la notícia que s'havia publicat a Barcelona i, es va acordar la continuïtat de les mateixes autoritats per la qual cosa no es va elegir un nou consistori fins al 18 de març. A Catalunya el 5 d'abril es va crear una Junta Provisional Provincial, que funcionarà fins al 12 de juliol.⁶⁰¹

⁶⁰⁰ GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, PS. 4-5.; i GIL NOVALES, A. (ed.): *Rafael de Riego. La revolución de 1820, día a día. Cartas, escritos y discursos*. Madrid, 1976, Tecnos, p. 34; ARNABAT, R.: *La revolución de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 47 i 49; FONTANA, J.: *La quiebra de la monarquía absoluta*, Barcelona, 1971, Crítica, PS. 352-374; ARTOLA, M.: *Los orígenes de la España Contemporánea*. Madrid, 1959, p. 795; i GARCÍA LEÓN, J.M.: *Cádiz en el Trienio Liberal (1820-1823)*. Cadis, 1999, Ajuntament de Cadis, PS. 59-75.

⁶⁰¹ GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, pp. 5-6; ARNABAT, R.: *La revolución de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 23, 31, 39; TORTOSA, J.: "El Trienio Constitucional de 1820-23", *Ilerda*, XXXII, 1971, PS. 265-274; i LLADONOSA, J.: *Història de Lleida*. Lleida, 1972-74, Ajuntament de Lleida, PS. 694-724.

11.2. El primer govern liberal

El primer govern liberal va iniciar-se el 9 de març de 1820. Va coexistir quatre mesos amb la Junta provisional, fins a l'obertura de les Corts el 9 de juliol. Per aquests governants la Constitució de 1812 era vista com una mena de pedra filosofal per resoldre els problemes del país i assegurar la llibertat, la igualtat i la propietat. No és gens estrany, ja que era una de les més avançades del primer terç del segle XIX a Europa, en reconèixer, pràcticament, el sufragi universal masculí i donar un gran protagonisme a les Corts en detriment del govern. D'aquest govern va destacar el ministre d'Hisenda José Cangas Argüelles, que havia assumit un paper destacat en la redacció de la constitució de 1812. La majoria dels seus membres provenien de la presó, òbviament per motius de caire polític i ideològic. Tots tenien un passat liberal menys el Marqués de las Amarillas. Segons Gil Novales, el nomenament del marqués va revelar el fracàs de la revolució, ja que havia arribat al poder per preparar la contrarrevolució. Aquests ministres van voler continuar l'obra iniciada a Cadis, però no afavorir els moviments populars que pretenien subvertir l'ordre social. Així doncs, van generar un gran descontentament entre amplies capes socials, sobretot en les menys afavorides.⁶⁰²

11.3. Les institucions liberals

11.3.1. Els ajuntaments Constitucionals

Els nous ajuntaments es convertiren ràpidament en una peça clau del nou engranatge constitucional, ja que eren les autoritats més properes als pobles. La propaganda política del primer liberalisme insistí molt en la importància dels ajuntaments i de les tasques que haurien de realitzar. Aquests van presentar dues diferències respecte dels absolutistes que els havien precedit: tots els municipis restaven sota una única sobirania, la nacional i, per tant, es regien per les mateixes normes i els membres del consistori eren elegits per sufragi indirecte pels veïns majors de 25 anys. Primer es reunien per parròquies i elegien uns electors parroquials que, juntament amb els altres electors dels

⁶⁰² GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, PS. 8-10; ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, p. 51; *Constitución política de la monarquía española promulgada en Cádiz a 19 de marzo de 1812*, precedida del *Discurso preliminar a la Constitución de la monarquía española*, Barcelona, 1820, Impremta de Sierra i Martí; VARELA, J.: "La Constitución de Cádiz y el liberalismo español del siglo XIX", *Revista de las Cortes Generales*, núm.10, 1987, PS. 27-109; i CANO (Ed.), J.: *Materiales para el estudio de la Constitución de 1812*. Madrid, 1989, Tecnos; i MARTÍNEZ SOSPEDRA, M.: *La Constitución de 1812 y el primer liberalismo español*. València, 1978, Universitat de València.

municipi, escollien posteriorment els batlles i regidors. Ràpidament les eleccions es van convertir en un punt de conflicte i de debat polític de primer ordre. Pel que fa al personal polític local s'ha de comentar que els ajuntaments constitucionals foren dominats i controlats per les classes benestants locals, tot i que comptaren amb una important presència de les classes mitjanes, sobretot menestrals i pagesos. Als ajuntaments de municipis grans, però que tenien una important activitat agrària, com Tarragona, Girona o Lleida, els hisendats, els nobles, els pagesos i els professionals liberals van ocupar les tres quartes parts dels càrrecs municipals. Una tercera part dels regidors del Trienni ho havien estat abans o ho serien després i, una cinquena part de tots els regidors d'aquests períodes (1814-1832) havien estat en un ajuntament liberal i en un absolutista. O sigui, la continuïtat dels regidors fou més accentuada entre 1814-1820 i 1820-1823 (una quarta part dels regidors), que no pas entre 1820-1823 i 1824-1832 (una desena part).⁶⁰³

El Trienni, d'aquesta manera, va significar un ruptura important, però no total i, en canvi, la Dècada Ominosa va representar un trencament més brusc amb el règim liberal. Respecte a la tasca dels ajuntaments s'ha de comentar que les noves directrius hisendístiques que havien d'afavorir el lliure comerç van arruïnar les hisendes municipals. Cada cop havien d'assumir més competències, fet que va provocar un creixent dèficit i l'endeutament municipal. Les entrades de diners venien determinades per dos tipus d'arrendaments, propis i arbitris, que a la vegada es subdividien cadascun en un grup d'impostos i lloguers de propietats de l'ajuntament. El finançament del consistori, per tant, continuava tenint, a principis del segle XIX, la mateixa base tradicional que s'havia posat en pràctica des de la baixa edat mitjana. Els propis d'una banda, eren finques o propietats físiques de l'ajuntament de les quals n'arrendava la seva explotació a una persona jurídica; els arbitris, d'altra banda, eren una entrada de diners composta de l'abastament de productes alimentaris bàsics per la ciutat i cert impostos amb els que es gravava la recepció de mercaderies i persones en el seu pas pel pont de la ciutat. Les despeses de l'educació suposaven una quarta part, mentre que les de sanitat i beneficència una desena part. Pel que fa als ingressos, una tercera part provenia dels arrendaments de fleques, tavernes, hostals, etc. i les dues terceres parts dels arbitris per la venda de diferents productes: carn, vi, aiguardent i oli. Es va produir un augment dels preus dels queviures bàsics, una manca de control de la qualitat i una

⁶⁰³ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 63-68.

inseguretat en el proveïment regular. Això sí, els ajuntaments van realitzar unes importants millores en camps com l'urbanisme, la sanitat pública, la beneficència i l'educació. Així es van dedicar molts esforços a millorar el funcionament dels hospitals d'assistència als pobres. Es va crear una Junta Municipal de Beneficència integrada per rectors, metges i persones il·lustrades i de prestigi, que tenia com a tasca principal l'administració de l'hospital de caritat de la població. Pel que fa a l'educació van pretendre millorar l'ensenyament de les primeres lletres, ja que només un petit percentatge de la població sabia llegir.⁶⁰⁴

11.3.2. Les diputacions

La nova reorganització del territori pretenia acabar amb la diversitat i l'heterogeneïtat administrativa que havia caracteritzat l'Antic Règim i alhora, facilitar la centralització i la uniformització político-administrativa que reclamava el nou Estat liberal. A Catalunya va generar molt enrenou la discussió sobre les capitalitats provincials, tot i que Barcelona i Girona no van veure qüestionada la seva capitalitat. A la província de Lleida, en canvi, hi hagué algunes disputes per la capitalitat de la província ja que hi havia quatre poblacions que ho van demanar: Lleida, Solsona, la Seu d'Urgell i Cervera. Però, el conflicte més important s'originà al voltant de la capitalitat de la província de Tarragona, que es disputaven aquesta ciutat (tenia una gran presència clerical i militar i no estava massa compromesa amb la Constitució) i Reus (comercial, industrial i liberal) i, a la qual s'afegí testimonialment Tortosa. Una vegada ja aprovada, en general, la nova

⁶⁰⁴ CASALS, Q.: "Absolutismo y revolución liberal en Lleida (1716-1868). La lucha social por la toma de La Paeria" dins *La revolución liberal española en su diversidad peninsular (e insular) y americana*, Madrid, 1999, Universidad Complutense, PS. 5-8; ARNABAT, R.: *Liberals i reialistes. El Trienni liberal al Penedès (1820-1823)*. Lleida, 1997, La Mañana; DE CASTRO, C.: *La revolución liberal y los municipios españoles*, Madrid, 1979, Alianza Editorial; CASALS, Q.: "El Trienni progressista a la Lleida del segle XIX". Lleida, 2000, Pagès editors, PS. 183-190; ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 69-73; ARNABAT, R.: "Elits i control de les institucions polítiques locals durant el procés de la Revolució Burguesa a Catalunya", Comunicació presentada al congrés: Jornades sobre sistemes agraris, organització social i poder local als Països Catalans, Alguaire, 1999; ROCA, C.: "La Hisenda municipal liberal a Catalunya durant la primera meitat del segle XIX"; i ARNABAT, R.: "La hisenda municipal durant el trienni liberal (1820-1823). L'exemple del Penedès" dins *III Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya. Funcionament de les finances locals al llarg de la història*. Barcelona, 1996, L'Avenç, PS. 85-107, 317-328.

A nivell estatal hi havia la mateixa situació que en l'àmbit municipal. Així, la recaptació de l'Estat es feia en unes quaranta contribucions indirectes, majoritàriament, des del segle XVIII. "Pocas contribuciones eren directas, e inclusive éstas no producían mucho. En realidad, las mayores sumas que percibía el gobierno provenían de impuestos recaudados por los monopolios estatales de la sal y el tabaco." MARICHAL, C.: "La revolución liberal y los primeros partidos políticos en España (1834-1844)". Madrid, 1980, p. 217.

divisió territorial fou ben rebuda, ja que s'entenia com un pas per acostar més l'administració als ciutadans.⁶⁰⁵

Per a algunes ciutats catalanes, es tractava de guanyar protagonisme davant el centralisme barceloní. Des de les pàgines de la premsa exaltada també es va lloar la divisió territorial. D'altra banda s'ha d'assenyalar que els liberals van intentar equiparar les noves institucions constitucionals amb les velles lleis i institucions catalanes, per tal de fer compatibles les noves idees i institucions amb els sentiments de la població (van esforçar-se per convèncer els catalans que la nova Diputació enllaçava amb la vella Diputació de la Generalitat, ja que la implantació del sistema constitucional havia de permetre la recuperació de les antigues institucions).⁶⁰⁶

Respecte a la posició majoritària dels constitucionals catalans durant el Trienni entorn de la posició de Catalunya dins la monarquia i la nació espanyola Arnabat l'ha estructurat en cinc eixos: 1) Reconeixement que Catalunya constitueix una entitat social i cultural diferenciada; 2) necessitat de realitzar divisions territorials i administratives dins de Catalunya per millorar-ne la governació i acostar-la als ciutadans, mantenint els límits històrics; 3) interès per contribuir a consolidar el sistema constitucional i la nació espanyola reforçant les competències i autonomia de les diputacions i ajuntaments; 4) consolidació d'una política econòmica estructurada al voltant d'un mercat interior protegit; 5) voluntat d'enllaçar les noves diputacions i el nou sistema constitucional amb la tradició històrica de Catalunya, enrunada per Felip V. També cal remarcar que la Diputació provincial de Catalunya, que substituïa la Junta provisional, començà les seves activitats el 6 de juny de 1820 i acabà el 28 de febrer de 1822 arran de la nova divisió provincial. Al finalitzar la seva tasca i existència a continuació es van constituir les diputacions de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona. La de Lleida va iniciar les seves activitats el 5 de maig de 1822 encara que va prengué formalment possessió a primers del mes de juny següent, s'instal·là en unes dependències de la Paeria i va estar formada per José Cruz de Muller (cap polític i president), Bonaventura Carles Aribau (secretari), Diego Rapela (intendent interí) i els vocals Tomàs Sala (degà de la catedral de la Seu d'Urgell), Ramon Roig (catedràtic de física de la Universitat de Cervera), Joaquim Mensa (hisendat i advocat de Lleida), Ramon Baga (propietari de Torà),

⁶⁰⁵ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, pp. 74, 76, 79; i ANGUERA, P.: *Els precedents del catalanisme. Catalanitat i anticoncentralisme: 1808-1868*. Barcelona, 2000, Empúries, PS. 88-111.

⁶⁰⁶ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 83 i 87-91.

Ramon de Siscar (hisendat d'Agramunt), Francesc Olivart (hisendat de les Borges Blanques) i Marià Coma (advocat de Cervera).⁶⁰⁷

La composició social de les noves diputacions no es diferenciava gaire de l'anterior, ja que continuaven predominant els hisendats. Quant a l'orientació política, coincidiren amb el liberalisme moderat, plenament constitucional i intransigent davant l'ofensiva contrarevolucionària, semblant a la resta de l'Estat. Altres preocupacions van ser de tipus més econòmic, ja que van defensar el sistema proteccionista i van intentar potenciar la creació d'un mercat interior espanyol. També van impulsar la realització d'obres públiques (per exemple, el canal d'Urgell). L'extensió social i geogràfica de l'ensenyament elemental fou una altra de les ocupacions de les diputacions catalanes (en aliança amb els ajuntaments). Per últim reflectir que gràcies a la seva tasca el 30 de novembre de 1822 van començar les classes en la Universitat de Barcelona.⁶⁰⁸

11.3.3. Els caps polítics

Durant el Trienni, el cap polític fou a Catalunya un càrrec militaritzat, ja que va estar sempre ocupat per militars. El primer cap polític de Catalunya fou el brigadier Josep de Castellar (des del 10 de març de 1820 fins a finals d'any). Castellar, liberal moderat, contribuí decisivament a consolidar el règim constitucional a Catalunya, traient-li qualsevol empremta revolucionària. Amb la nova divisió provincial l'any 1822 el cap polític de Catalunya fou substituït per quatre caps polítics. Com cap polític de Lleida fou nomenat José Cruz Muller, que va arribar a la ciutat el 12 d'abril de 1822. Les relacions entre el Cap polític i l'ajuntament es van caracteritzar per una forta tibantor, ja que Muller, tot i no ser un liberal exaltat, era un constitucional convençut, mentre que la Paeria va mantenir posicions més ambigües.⁶⁰⁹

⁶⁰⁷ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, p. 95; LLADONOSA I PUJOL, J.: *Historia de la Diputación provincial de Lérida*. Diputación de Lérida, 1974; BURGUEÑO, J.: *Reordenament territorial a l'Espanya contemporània: la província de Lleida (1800-1850)*. Lleida, 1995, Espai/Temps, núm. 25; i BURGUEÑO, J.: *De la vegueria a la província. La formació de la divisió territorial contemporània als Països Catalans 81790-1850*. Barcelona, 1995, Col·lecció Camí Ral, n. 7; i ARNABAT, R.: "Reorganització territorial i sentiment catalanista a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)" dins *V Congrés Internacional d'Història de Catalunya*, Barcelona, 2001, L'Avenç, PS. 453-462.

⁶⁰⁸ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 97-98; i ANAGUERA, P.: "Damunt el polvorí: els catalans entre 1800 i 1860" dins *Romanticisme i Renaixença, 1800-1860*. Barcelona, Edicions 62.

⁶⁰⁹ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 98-100; RISQUES, M.: *El govern civil de Barcelona al segle XIX*. Barcelona, 1995, Abadia de Montserrat, PS. 153-257; SÁNCHEZ-ARCILLA, J.: "Los antecedentes del Gobernador Civil: El Jefe

11.4. Les societats patriòtiques

Els liberals van reunir-se en cafès i altre llocs públics com tavernes o hostals (Cafè de Lorencini de la Cruz de Malta o la Fontana de Oro) per comunicar-se diverses notícies sobre l'evolució del nou govern, per comentar i llegir els diaris (va jugar un paper fonamental la lectura col·lectiva per a la formació d'una opinió pública), o bé per proposar idees i solucions. Neixen així les societats patriòtiques, vitals per entendre la vida quotidiana i l'evolució de les mentalitats en el Trienni. La seva fundació va obehir a la necessitat de difondre idees liberals i el significat de la constitució a amplis fragments de la societat. Amb el temps van esdevenir un agent revolucionari que va generar la divisió entre els moderats i els exaltats. Per als absolutistes, les societats patriòtiques van ser una de les pitjors novetats que havia portat el règim constitucional. La por al poble, sobretot a partir de la Revolució Francesa, va donar força al reaccionisme laic i a l'eclesiàstic. Paral·lelament la necessitat d'atreure el poble va acabar per assentar les bases de la democràcia (va arrencar de la recepció de la Il·lustració i, sobretot, de la Guerra del Francès). Gràcies a aquests clubs, en molts llocs va començar la vida política, tot suplint la carència cultural.⁶¹⁰

També s'ha d'afegir que en l'àmbit català des de les files del constitucionalisme més decidit es va voler aprofitar l'ocasió política que els plantejava el desconcert creat a les files absolutistes pel ràpid triomf de la revolució i l'esfondrament de la monarquia, per tal d'avançar en el procés revolucionari, sense pactes amb els absolutistes. Aquests sectors van ser els que a començaments del mes d'abril de 1820 van constituir la "Societat Patriòtica Barcinonense de Buenos Amigos", presidida pel frare Luis Gonzaga Oronoz, que s'instal·là al convent dels mercedaris. Des de la seva fundació va tenir problemes amb les autoritats i la Junta de Censura. Aquest fet va reflectir que els liberals moderats només consideraven òptima la via del pacte i la moderació, o sigui, la revolució i la participació popular s'havien acabat el mes de març de 1820. Els homes de negocis, juntament amb les noves autoritats constitucionals locals i provincials de les

político bajo la Constitución de 1812", dins Cajal Valero (Ed.), A.: *El Gbernador Civil en la política y en la administración de la España Contemporánea*. Madrid, 1997, Ministerio del Interior, PS. 159-242; i RISQUES, M.: "Autoridad militar versus autoridad civil. Jefe político y orden público en el primer liberalismo. Catalunya 1812-1814 y 1820-1823". Madrid, 1995, Trienio, núm. 26, PS. 99-148.

⁶¹⁰ GIL NOVALES, A.: *Las sociedades patrióticas (1820-1823)*, Madrid, 1975, PS. 245-250. En aquest últim no s'inclou cap per la ciutat de Lleida, si una en Tàrraga. Tot i que les en les actes de la Paeria del Trienni Liberal es va indicar que en l'hostal de Sant Lluís es concentraven els nuclis liberals per tal de discutir dels afers polítics; i ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 55-56 i 130-139.

quals formaven part van vetllar perquè el nou sistema es consolidés però, alhora es moderés, tot frenant la revolució des de d'alt. Aquesta línia va comptar amb el suport del govern i de la majoria moderada de les Corts i, és concretà en la Llei de premsa i en les limitacions a l'actuació de les Societats Patriòtiques, a més del seu posterior tancament. Aquest fet va generar el desenvolupament de les societats secretes. En definitiva, les societats patriòtiques, a l'igual que la Milícia van esdevenir un suport bàsic pel liberalisme exaltat.⁶¹¹

11.5. La defensa del nou Règim: La Milícia Nacional Voluntària

La Milícia Nacional Voluntària va esdevenir un dels principals suports de la revolució liberal i, dins d'aquesta, dels sectors més radicals. Per al liberalisme més avançat, la Milícia va representar la millor eina per defensar la llibertat i la propietat. Primer de tot es van debatre els requisits per formar-ne part. Els diputats van manifestar-se a favor d'una Milícia integrada exclusivament per propietaris. Malgrat tot, es va permetre l'enrolament dels rabassers i parcers, però es va denegar l'accés als jornalers. Barcelona va ser la primera ciutat que va organitzar la seva Milícia, al capdavant de la qual va situar-se el coronel Josep Costa. En contrast amb el món urbà, a la majoria dels pobles del Principat no es va formar la Milícia Nacional Voluntària. Un dels casos més preocupants per als constitucionals va ser la ciutat de Tarragona, ja que a finals de 1820 tan sols s'havien allistat 117 homes, un 8% dels veïns, un percentatge molt baix per un centre administratiu i polític. A la ciutat de Lleida, a començaments de 1821 només hi havia una companyia amb uns seixanta homes, i se n'estava formant una altra, però en qualsevol cas, estava per sota del 5% de la seva població. A mitjan any, tot sembla indicar que les coses havien millorat lleugerament i s'havia arribat als 180 milicians. A l'estiu de 1822, segons la Diputació, la Milícia es trobava en un estat lamentable a causa del dèficit d'allistament, per aquest motiu van decidir atorgar diversos avantatges per promoure i potenciar aquest cos armat, tot i que no van tenir gaire èxit.⁶¹²

⁶¹¹ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS.130-139; i GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, PS. 10-12.

⁶¹² ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 111-118; CASALS, Q.: "Milicia Nacional, liberalismo y progresismo. El prototipo leridano en los primeros dos tercios del siglo XIX". Madrid, Trienio, nº 35, mayo 2000, PS. 117-154; PÉREZ GARZON, J.-S.; *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978; i RUIZ DE MORALES (Dir.), J.: *Historia de la Milicia Nacional. Desde su creación hasta nuestros días*. Madrid, 1855, Prats y Ruiz.

Dins de l'àmbit general català la Milícia Nacional Voluntària va comptar amb uns 10.000-12.000 homes (entre un 5-6'5% de la població). A tot l'Estat n'hi van haver uns 32.000, o sigui, la tercera part eren catalans. Quant a Lleida, una tercera part dels milicians voluntaris eren menestrals, una altra tercera part eren comerciants i l'altra eren pagesos, funcionaris, professionals liberals i hisendats. A la Milícia Nacional Reglamentària o Legal, els menestrals van disminuir lleugerament, mentre que els comerciants ho van fer ostensiblement, en canvi els pagesos i els jornalers van augmentar considerablement, fins arribar a ocupar la meitat de la formació armada. Pel que fa a la composició social de la oficialitat cal destacar que la majoria dels oficials d'alta graduació eren els fills de les cases més benestants de cada ciutat, és a dir, pertanyien a les famílies d'hisendats, professionals liberals i comerciants. El principal problema fou el del seu manteniment, que anava a càrrec de cada ajuntament, cosa que contribuï a agreujar-ne la crisi financera i provocà que la dotació de la Milícia Nacional Voluntària fos força minsa. Tot i els esforços dels ajuntaments, una bona part de la Milícia restà sense armar, a més l'armament de què es disposava era molt deficient. Però, si el manteniment era difícil en temps de pau, més ho va ser a partir del mes de maig de 1822, quan sovintejaren les sortides de les companyies de milícies en persecució de les partides reialistes.⁶¹³

11.6. Les societats secretes

A l'inici del Trienni, les societats secretes tenien un gran poder i influència, sobretot entre els oficials de l'exèrcit. Abans del gener de l'any 1821 l'única societat secreta coneguda a Espanya era la Masoneria, de caire molt moderat. Per aquest motiu, Manuel Bartolomé Gallardo va crear la comuneria. La nova societat, fundada per maçons desertors va enfrontar-se des del primer moment amb la vella masoneria. La comuneria hauria d'esdevenir l'element aglutinador dels liberals, dels amics de la constitució i del poble. Va representar un avanç cap a la creació d'una consciència democràtica. Entre els seus ideals cal destacar la conservació de la llibertat del gènere humà i la lluita contra els absolutistes i els liberals. Una vegada més, la divisió entre els liberals

⁶¹³ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, pp. 123-124 i 128-129; CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*, tesi de llicenciatura, Lleida, 1986, Estudi General de Lleida; VALLVERDÚ, R.: *El suport de la Milícia Nacional a la revolució burgesa a Reus (1793-1876)*, Reus, 1989, Associació d'Estudis Reusencs; i DUEÑAS, F.: "La Milicia Nacional Local en Barcelona durante el Trienio Liberal (1820-1823)" (Tesi Doctoral), Barcelona, 1999, vol. I, Universitat Pompeu Fabra, PS. 242-288.

moderats i els exaltats havia generat una altra ruptura. En l'àmbit català totes aquestes societats van tenir força èxit, ja que tenim constància del seu funcionament a Manresa, Mataró, Rues, Tarragona, Lleida, Vic, Barcelona, Girona i Figueres. Entre els seus membres cal destacar la presència de funcionaris, professionals liberals, hisendats, propietaris i comerciants. A Barcelona, *El Indicador Catalán*, va esdevenir en el portaveu de les societats maçòniques, el principal impulsor de les quals fou el tinent coronel retirat i comandant de la Milícia, Joan Antoni Llinàs. Mentre que els comunsers van controlar *el Diario Constitucional de Barcelona i la Voz del Pueblo*. A Lleida els seus membres es reunien a l'hostal de Sant Lluís, una referència força interessant en la va facilitar l'historiador Pleyan de Porta, el qual va escriure, bastant a prop dels fets, que el 13 de febrer de 1823 “a las cinco de la mañana, sale para el destierro, decretado por el Club de Jacobinos, el obispo de la diócesis, D. Simón, siendo escoltado hasta Barcelona por una partida de milicianos de la ciudad”⁶¹⁴

D'altra banda, els moderats van formar el grup dels anellers amb l'objectiu de reformar la Constitució, massa democràtica, per assolir un sistema polític com el francès o l'anglès, és a dir, pretenien moderar la revolució. Van aconseguir el màxim poder amb els ministeris Feliu i Martínez de la Rosa, però va perdre molt protagonisme a partir dels fets del 7 de juliol de 1822. Pel que fa als carbonaris s'ha de comentar que l'arribada d'emigrants italians i piemonteses a Barcelona va ser determinant per organitzar aquesta societat. L'objectiu dels carbonaris depassava la revolució espanyola, ja que pretenien acabar amb el sistema de la Europa de la Restauració. Per contra, els contrarevolucionaris també van organitzar les seves societats secretes com “El Ángel exterminador” o “la Junta Apostólica”, que realitzaren una important tasca d'agitació i propaganda, fins i tot d'elaboració teòrica de caràcter ultraconservador i reaccionari. L'any 1823 es va consolidar una doble escissió, la dels anellers respecte dels maçons; i la dels carbonaris respecte dels comunsers. Mentre que un sector de la comuneria es va aliar amb la masoneria, fet que va generar una nova escissió (*Comuneros Españoles Constitucionales*), que segons Gil Novales va deixar al país indefens davant les tropes

⁶¹⁴ DEL MORAL, J.: “Sociedades secretas Apostólicas y partidas realistas en el Trienio Constitucional (1820-1823)” dins TUÑÓN DE LARA, M.: *Sociedad, política y cultura en la España de los siglos XIX-XX*, Madrid, 1973, Edicusa, PS. 21-25; GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, p. 25; ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, 2001, PS. 139-141, i PLEYAN DE PORTA, J.: *Efemérides leridanas*. Lérida, 1945, p. 25. Gaspar Feliu al seu llibre la clerecia catalana durant el Trienni Liberal va deixar també oberta una porta a l'existència de societats secretes masòniques per a la ciutat de Lleida, p. 81.

franceses. A Catalunya els comuners de Tarragona i Barcelona van seguir als moderats, mentre que els de Lleida i Girona es van mantenir amb els exaltats.⁶¹⁵

11.7. La Premsa i la politització de la societat

El nou règim va pretendre fer arribar la nova cultura política als ciutadans i, sobretot, van voler desplaçar les velles ideologies que disposaven d'una llarga tradició i de poderosos instruments de reafirmació. Però, es van topar amb dos obstacles, com eren l'alt índex d'analfabetisme (menys d'una quarta part de la població sabia llegir i escriure, fet que feia totalment inútil la propagació de la propaganda constitucional escrita, el que va provocar la popularització d'altres formes culturals com el teatre i la comunicació oral i visual) i la propaganda absolutista (manifestos, fulls volants, pasquins, proclames, fullets ...). Així doncs, les dificultats per difondre la cultura política liberal foren grans. Només va tenir cert èxit la propaganda liberal adreçada a la població culta: periòdics, impresos, llibres; entremig els catecismes constitucionals i la literatura de cordill, és a dir, la impresa en forma de plec solt o full volander. Sens dubte, la premsa es va convertir en un dels principals mitjans de propaganda política i ideològica.⁶¹⁶

A Catalunya es publicaren 43 periòdics. La majoria, un 40%, d'orientació constitucional, un 28% d'orientació liberal exaltada, un 18% d'orientació liberal moderada i un 13% de reialistes. A Lleida va aparèixer l'any 1822 el "Semi-Semanario Ilerdense", de clara tendència exaltada. Es publicà des del 8 de maig fins al 2 de juny, en van sortir vuit números. El periòdic va sortir dos cops per setmana, els dimecres i els diumenges, d'aquí el nom, tenia vuit pàgines mida quartilla que es venien a cinc quarts. Va comptar amb el suport del cap polític de Lleida, José Cruz Muller, que va fer arribar a tots els ajuntament caps de partit de la província un prospecte anunciant-ne la creació i manant-los que el fessin córrer pels pobles. Els seus editors eren un clergue (Martín Laguna) i un militar. El periòdic comptava amb un seguit de seccions fixes,

⁶¹⁵ GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, p. 26; ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, 2001, PS. 142-144; i DEL MORAL, J.: "Sociedades secretas Apostólicas y partidas realistas en el Trienio Constitucional (1820-1823)" dins TUÑÓN DE LARA, M.: *Sociedad, política y cultura en la España de los siglos XIX-XX*, Madrid, 1973, Edicusa, PS. 26-31.

⁶¹⁶ GIL NOVALES, A.: "La prensa en el Trienio liberal (1820-1823)", dins TUÑÓN DE LARA, M.: ELORZA, A.: PÉREZ LEDESMA, M.: *Prensa y sociedad en España (1820-1936)*, Madrid, 1975, Edicusa, PS. 201-206; i FUENTES, J.F.: "Estructura de la prensa española en el Trienio Liberal: Difusión y tendencias", *Trienio*, núm.24, 1994, PS. 165-196.

encapçalades per un article de la Constitució que era comentat, una nota dels editors, les notícies de la província, les notícies estrangeres, el comentari de les sessions de Corts i les notes socials, a més dels preus del mercat de Lleida. El periòdic va passar per dificultats econòmiques ja que va comptar amb l'oposició del clergat i de l'ajuntament. Finalment no aconseguiren 200 subscriptors i van haver de tancar-lo. D'altra banda, també cal destacar el paper que va jugar la Constitució en la polarització de la societat en diversos sectors. Els liberals en el Trienni es van encarregar d'exaltar la Constitució, alhora que van criticar l'Església tot proposant una reforma de la pròpia Església, tot remarquant la compatibilitat de la religió catòlica amb les noves lleis. D'aquí la defensa de mesures com la desamortització. Per als liberals, el rei havia de ser controlat per la nació, en la qual residia la sobirania. La nació delegava una part en el rei, i els encarregats de fer aquest control eren les Corts. Les quals juntament amb una Constitució que no eren pas innovacions recents, sinó que tenien ja una llarga tradició històrica que s'havia estroncat. Per últim, assenyalar que la divisió ideològica a Catalunya va ser molt profunda. El mapa constitucional abastaria les comarques situades al voltant d'un franja litoral que aniria des de l'Alt Empordà al Baix Camp i, les comarques del Segrià, el Bages i Osona (tot i que en aquestes tres es van produir forts conflictes entre la capital i la resta de la comarca).⁶¹⁷

11.8. La política econòmica liberal

Les mesures més importants que es prengueren pretenien l'alliberament del mercat de la terra amb la desamortització del béns eclesiàstics i dels municipis i la desvinculació de les terres nobiliàries; la reforma tributària amb l'homogeneïtzació de les contribucions tant a nivell territorial com social, eliminant els privilegis individuals i col·lectius; i la formació d'un mercat nacional amb la protecció i la integració del mercat interior. Però, aquesta política es va trobar amb la manca de liquiditat i l'enorme deute públic. Aquest últim problema, preocupant des del regnat de Carles III, augmentat per la Guerra del Francès van col·locar a l'Hisenda espanyola en una disjuntiva: pujar els impostos no era possible per la seva impopularitat, a més de la pobresa material

⁶¹⁷ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, 2001, PS. 145-148, 150, 152, 166 i 170; SÁNCHEZ, A.: "La premsa de Lleida al Trienni Liberal: El Semi-Semanario Ilerdense". VIII Congrés d'Història local. Barcelona, 2005, L'Avenc; i ARNABAT, R.: "La premsa reialista a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)" dins: VI Seminari sobre Història del Carlisme, Solsona, 2000.

general, però no fer-ho o crear altres impostos era ofegar el règim fiscal i portar-lo a una fallida. Havien de reformar totalment el sistema contributiu. El recurs desamortitzador era més un instrument a llarg plaç. Per tant, s'havia de recórrer als emprèstits exteriors. El remei va ser pitjor que la malaltia. Després de sis emprèstits, la situació no va millorar (fins i tot va provocar un enfrontament entre els banquers Rothschild, molt lligats amb la Santa Aliança, i Laffitte, francesos), restant només els negocis particulars.⁶¹⁸

D'altra banda la política tributària també va fracassar, ja que, com ha assenyalat Josep Fontana, la substitució d'impostos en espècies per impostos en metàl·lic en una conjuntura de davallada dels preus agraris significava contribuir a fer arruïnar una bona part de la pagesia més pobra. La crisi econòmica que patia el país i l'empobriment de la pagesia va dificultar la realització de qualsevol pal tributari i, els endarreriments van anar augmentant any rere any. Dins de l'àmbit català, s'ha de reflectir que cal afegir que estava discriminada respecte les províncies castellanès a causa de l'aplicació del cadastre. La política tributària del Trienni se saldà amb un doble fracàs, financer i polític, ja que no es va aconseguir d'equilibrar els pressupostos ni d'augmentar la base social de suport al règim constitucional.⁶¹⁹

Quant a la pretesa creació d'un mercat nacional a través del proteccionisme, s'ha de comentar que la deficient xarxa de comunicacions i infraestructures va impedir la seva formació. A diferència del que passava amb la política tributària, la desamortització del Trienni va tenir un doble èxit: d'una banda, va contribuir i força, a reduir el deute públic i, de l'altra, va lligar al sistema constitucional els compradors d'aquests béns desamortitzats. També va aconseguir interessar les classes benestants en la conservació del sistema liberal, en lligar la seva prosperitat al manteniment del sistema liberal, ja que els beneficiaris del procés desamortitzador van ser la burgesia enriquida (bàsicament comerciants urbans i professionals liberals) i els hisendats del món rural. Va consolidar dues tendències al camp català: la penetració del capital urbà a la terra i l'arrodoniment de la gran propietat, tot i que continuà predominant la petita unitat

⁶¹⁸ GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, PS. 36-38; ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 173-194; FONTANA, J.: "La crisis del Antiguo Régimen en España". *Papeles de Economía Española*, núm. 20, 1984, PS. 49-61; i ARTOLA, M.: *Antiguo Régimen y revolución liberal*. Barcelona, 1983, Ariel, PS. 217-250.

⁶¹⁹ FONTANA, J.: "La crisis agraria de comienzos de siglo XIX y sus repercusiones en España". *Hacienda Pública Española*, núm. 55, 1978, PS. 177-190; LLAVERO, M.J.: "Iniciación al estudio de la desamortización eclesiástica en las tierras de Lleida (1820-1823)", dins VICEDO, E. (Ed); *El món rural català a l'època de la revolució liberal*. Lleida, 1995. PS. 75-83; i TOMÁS Y VALIENTE, F.: *El marco político de la desamortización en España*, Barcelona, 1977, Ariel.

d'exploració, que no es pot confondre amb la petita propietat. Els grans perjudicats van ser els petits pagesos, o sigui, l'àmplia majoria. Finalment comentar que la desaparició del règim senyorial va afectar el poder polític de la noblesa i algunes economies nobiliàries que havien començat a decreïxer abans. La pèrdua de les rendes senyorials (tasques, censos, delmes, etc.) va acabar beneficiant sobretot a la pagesia benestant, ja que va consolidar la propietat davant de la noblesa. Paral·lelament l'empitjorament de les condicions de vida de la major part de la pagesia i d'una part de la menestralia va ser molt ben aprofitada per la propaganda absolutista per restar suport a la revolució i guanyar-lo per a la contrarevolució.⁶²⁰

11.9. Els aixecaments a la Catalunya de Ponent a l'any 1822

A l'Alt Urgell els reialistes comptaven amb la col·laboració de molts ajuntaments i de bona part del clergat. Pel que fa al Segrià, les Garrigues, la Noguera i l'Urgell, hem de destacar la participació de famílies benestants senceres en la contrarevolució, com mostra l'exemple de la família dels Borralba, hisendats de Lleida: el pare, Antonio Borralba, hi posà els diners, i els fills, José Borralba (sotstinent) i Ignacio Borralba (agregat a l'Estat Major), encapçalaren partides realistes: “Saliendo de la misma (Lleida) en exposición de su vida, se presentó al frente de los realistas y reuniendo setecientos hombres persiguió a los Constitucionales, derribó las lápidas de la Constitución de todos los pueblos del corregimiento, y logró que la mayor parte se decidiesen por su Rey”⁶²¹.

A la Catalunya de ponent el principal dirigent de la revolta reialista fou Francesc Badals, en *Romanillos*, un propietari i contrabandista de Castellfollit que el mes de maig de 1822 aconseguí arrossegar darrere seu un bon nombre d'homes de les comarques de la Segarra, l'Anoia i el Bages, i aconseguí ocupar Balaguer, població que es convertí en la capital reialista de les terres de Lleida.⁶²²

⁶²⁰ GARCÍA SANZ, A.: “Crisis de la agricultura tradicional y revolución liberal (1800-1850)”, dins GARCÍA SANZ, A.; GARRABOU, R. (Eds.); *Historia agraria de la España Contemporánea. 1. Cambio social y nuevas formas de propiedad (1800-1850)*, Barcelona, 1985; i ARTOLA, M.: *La hacienda del siglo XIX. Progresistas y moderados*. Madrid, 1986, Alianza Editorial.

⁶²¹ ADPO. Lligall 4MP-369. Notes manuscrites sol·licitant ajut al govern francès. Reproduït a: Arnabat, R.; *Visca el Rei i la Religió. La primera guerra civil de la Catalunya contemporània*. Lleida, Pagès editors, 2006, p. 140.

⁶²² Arnabat, R.; *Visca el Rei i la Religió. La primera guerra civil de la Catalunya contemporània*. Lleida, Pagès editors, 2006, p. 140.

Mentre, a la conca de Tremp s'esperava d'un moment a l'altre un aixecament reialista. El 26 de juny de 1822 els reialistes, comandats per *Romanillos* ocuparen quasi tota la conca de Tremp, obligant a retirar-se al general constitucional F. Perena. El mes de juliol els reialistes es mantingueren a la Conca i ocuparen la vila de Tremp. Els reialistes designaren com a governador del corregiment de Talarn al tinent coronel Josep Camarlot, amic del baró d'Eroles. Des d'aquest punt els reialistes estengueren la seva influència sobre la Vall d'Aran, i una part de les comarques de la Segarra, l'Urgell, el Segrià i la Noguera. La conca de Tremp es convertí en una veritable reraguarda de les partides reialistes de Catalunya i l'Aragó, pràcticament fins a mitjan mes de novembre d'aquest any, quan després de perdre la batalla de la Pobla de Segur davant l'exèrcit de Mina, les tropes reialistes comandades pel baró d'Eroles foren obligades a retirar-se a França.⁶²³

A començaments de maig, la premsa constitucional ilerdenca, com ara el *Semi-Semanario Ilerdense*, es mostrava molt confiada en la derrota dels reialistes: “Ahora sí que algunos fatuos de Lérida podrán echar cálculos acerca de la venida del Ejército de la fe a esta Capital, y mucho más cuando el sumariado, prófugo y rebelde Pablo Riones natural de esta, haya confesado, y manifestado los desconcertados planes que tenían proyectados el Cabecilla y sus secuaces escondidos de la Conca de Tremp, Valle de Aran, Ribera del Segre, y frontera aragonesa”.⁶²⁴ Però el cert era que les partides reialistes continuaven actuant per l'Urgell, la Segarra i la Conca de Barberà. El comandant militar de Lleida, José Bellido, hagué de sortir amb tropa i Milícia, de comú acord amb el general M. Haro de Tarragona, i amb el comandant de Cervera i la Milícia de Tàrraga, per enfrontar-se a les partides reialistes que encapçalava el Trapense i que, segons diferents testimonis, comptava amb uns 2.000 homes: “un considerable número de sometenes, armados los más con sus aperos de labranza”.⁶²⁵ El dia 12, uns 200 reialistes procedents de Cervera entraren a Tàrraga, on trencaren la placa de la Constitució i “saquearon 3 casas de comerciantes, los dos de ellas de comandantes de las milicias, robándoles los paños, mantas y demás que quisieron de sus tiendas, pillando algunos comestibles de otras casas, y hubieran hecho lo mismo con la mayor parte si no se les hubiese tirado por las ventanas el pan, tocino y demás víveres que

⁶²³ Op. Cit. PS. 140-141.

⁶²⁴ Institut d'Estudis Ilerdencs. Hemeroteca. *Semi-Semanario Ilerdense*, núm.1. 8 de maig de 1822, p. 5.

⁶²⁵ Diario de Barcelona, núm. 143 i 144, de 23 i 24 de maig de 1822, PS. 1363-1364 i 1369-1370.

pedía, hasta que hartos y borrachos en cometer crímenes, pudieron algunos políticos hacer que cesare el desorden y que se volviese mucha gente a sus pueblos.”⁶²⁶

Malgrat aquests incidents i la presència de partides reialistes a la província els redactors del *Semi-Semanario* continuaven mostrant-se optimistes a mitjan mes de maig: “por todas partes se van asomando y aproximando tropas entusiastas; y en breve no quedarán vestigios de estas facciones con ejemplar escarmiento de algunos sujetos de esta ciudad se hallasen complicados en estos planes sediciosos”.⁶²⁷

Una opinió ben diferent de la que expressava el recentment nomenat cap polític de Lleida, José Cruz de Muller, que es feia ressò a mitjan mes de maig de l’extensió que havia aconseguit “la escandalosa y criminal rebelión que han formado muchos de sus habitantes conspirando con las armas contra la ley fundamental del Estado que han jurado guardar, contra el Rey a cuyos preceptos hans desobecido abiertamente, y contra el sosiego y bien estar de sus semejantes”⁶²⁸.

La realitat donava la raó al cap polític ja que, pocs dies després, la partida comandada pel Trapense ocupava Balaguer, on va cometre diverses barrabassades, sembla que davant la indiferència de les autoritats locals: “saquearon muchas casas y echaron muchos efectos a la acequia o río, e hicieron otras barbaridades, libertaron a todos los presos, y habiendo ido a casa del juez quemaron cuantos procesos había en ella”⁶²⁹. No és gens estrany que els constitucionals intentessin aprofitar-se d’aquestes pràctiques dels reialistes per a desprestigiar-los, així el cap polític de Lleida adreçà un manifest als habitants de la província on intentava relacionar partides reialistes i destrucció, misèria i roboratoris: “Los pobles de aquesta Província, que han tingut la desgràcia de veure’s dominats per las Bandas de Facciosos en los breus moments, que per falta de tropes no ha pogut evitar-se, se troben ja desenganyats de las perverses intencions de aquells malèvols en força dels robos y alevosias que han comès, y de que són fàcils testimonis Balaguer, Tàrraga, Cervera, Castellàsens, y tants altres ... En fin, lo saqueig, la misèria, la fuga, y los cadàveres dels que terminaren sos dias en mans de aquells vils en un modo desastrós, es lo espectable que presenten los Pobles, en que se han trobat, sens que tinguin disculpa de haver trobat resistència, perquè tots han sofert vexacions, maltractes,

⁶²⁶ Institut d’Estudis Ilerdencs. Hemeroteca. *Semi-Semanario Ilerdense*, núm. 3, de 15 de maig de 1822, p. 6. Des de la *Diana constitucional, política y mercantil*, núm. 21, de 19 de maig de 1822, p. 2, s’informava que “toda la Segarra está en insurrección”.

⁶²⁷ I.E.I. Hemeroteca. *Semi-Semanario Ilerdense*, núm. 4, de 19 de maig de 1822, pp. 4-5.

⁶²⁸ I.E.I. Hemeroteca. *Semi-Semanario Ilerdense*, núm 5, de 22 de maig de 1822, pp. 3-5. “Habitantes de la Provincia de Lérida”, Lleida, 15 de maig de 1822.

⁶²⁹ Diario de Barcelona, núm. 146, de 26 de maig de 1822, p. 1388 i I.E.I. Hemeroteca. *Semi-Semanario Ilerdense*, núm 5 i 6, de 22 i 26 de maig de 1822, pp. 5-6.

enclosos aquells, que'ls reberen tranquil·lament, y baix la equivocada idea de creurer-los dignes del títol de defensors de la Fe, en que volgueren escudar sos crims”⁶³⁰.

La importància dels aixecaments al voltant de Lleida no estava tant en el nombre d'aixecats, o en la capacitat militar de les partides i els seus caps, com en el suport que trobaven en els pobles, és a dir, en l'enllaç entre la contrarevolució i l'antirevolució: “Desde luego se penetró que todos sus habitantes y los de los inmediatos, hacían parte de la facción del fraile, sin haberse podido encontrar un paisano siquiera, que ni por ofertas, ni otro interés, accediese a llevar sus avisos y partes a las Autoridades de Montblanch, Tarragona y Reus, ni menos que le facilitasen el menor conocimiento dle fraile, ni que le proveyesen de las precisas raciones para su tropa”. I no es tractava pas d'un suport passiu, sinó actiu: “¿Cual no sería su asombro al oír tocar a somatén al pueblo de Vinaixa; y ver salir de allí mismo facciosos a tomar los desfiladeros, descolgándose al mismo tiempo de todas las alturas por el único camino que tenía que tomar?”⁶³¹.

Cervera s'havia convertit en la capital reialista de Catalunya, des de que el 9 de maig un aixecament reialista encapçalat per l'hisendat Pau Miralles foragités de la ciutat els milicians, i s'instal·lés una Junta reialista que comptà amb el suport d'alguns sometents propers. La Junta estava presidida per Miralles i integrada per una mena de representants dels diferents barris de la ciutat: Llobet, advocat i hisendat; Segura, ganiveter; Serres, sabater; Pastoret, noble i hisendat; Janer, advocat; Minguell, catedràtic de cànons; Soler i Espigó, preveres; Vidal i Graells, pagesos; i Rusinés, hisendat. Aquesta Junta, la primera de Catalunya, recolzà amb armes i diners les partides reialistes d'aquesta part del territori català, i a aquesta ciutat anaren a parar, per fugir de la persecució de l'exèrcit constitucional, les partides de Romagosa (amb uns 1.100 homes) i la del Trapense (amb uns 900) que havien estat expulsats de la Conca de Barberà i de l'Alt Camp.⁶³²

En conjunt més de 2.000 homes es van dirigir a la Catalunya central i meridional, amb l'objectiu “exterminar los rebeldes que se han manifestado en aquel territorio (Camp de Tarragona) y Panadés” intentant agafar entre dos focs a Romagosa, el Trapense i

⁶³⁰ Arxiu Històric Provincial de Lleida. Text manuscrit, caixa 1531, “Don Joseph Cruz Muller, tinent Coronel dels Exèrcits Nacionals y Gefè Polítich Superior de la Província de Lleyda”, Lleida, 25 de maig de 1822.

⁶³¹ I.E.I. Hemeroteca. “Suplemento” dins el *Semi-Semanario Ilerdense*, núm. 2, de 12 de maig de 1822. Vegeu també *Diario de Barcelona*, núm. 140, de 20 de maig de 1822, p. 1.332.

⁶³² Arnabat, R.; *Visca el Rei i la Religió. La primera guerra civil de la Catalunya contemporània*. Lleida, Pagès editors, 2006, PS. 142-143.

Miralles que estaven a Cervera.⁶³³ A mitjan mes de maig arribaven a Catalunya les tropes de J.M. Torrijos que s'establiren a Lleida. La pinça formada pel cos de l'exèrcit procedent del sud, comandat per J. Ruiz i per Porras, i pel procedent de l'oest, comandat per J.M. Torrijos, començà a atacar Cervera el 17 de maig. Aquest dia les tropes de Torrijos s'enfrontaren als reialistes a l'ermita de Sant Eloi de Tàrraga, causant-los una important derrota. El dia 21 els reialistes foren finalment expulsats de la vila. Un cop ocupada Cervera, l'exèrcit constitucional es subdividí en tres columnes, amb la intenció de foragitar els reialistes de la Catalunya central. La primera, amb 600 homes i comandada per J.M. Torrijos, es mouria per l'Urgell i la Noguera per perseguir el Trapense que tenia uns 400 homes i els reialistes de la conca de Tremp; la segona, també amb 600 homes i manada per J.M. Carrillo de Albornoz, actuaria pel Bages, el Solsonès, el Berguedà, el Ripollès i Osona; i la tercera, comandada per San Miguel, es desplegaria pel Vallés, mentre J. Ruiz de Porras tornaria a Barcelona.⁶³⁴

A finals de juny del 1822, hi havia una sensació d'impotència i aïllament entre les tropes de l'exèrcit constitucional i els seus comandaments, tal i com deixava traslluir el comandant militar de Lleida José Bellido: "Enterado de cuando V.S. se sirve advertirme por su oficio de 25 del corriente acerca de la commoción que se teme en Fraga para el día de San Pedro, he conferenciado y acordaré con el Barón de Carandolet, que se halla aquí con parte de la caballería de su cargo, el modo de sufocar cualquier tentativa que allí fraguase; no pudiendo yo contar para ello con fuerza alguna de mi parte por no tenerla, pues el segundo Batallón de Fernando 7mo., en el mismo día de su arribo a esta Plaza tubo orden del Comandante General de este 7mo. Distrito de continuar como continuó su marcha para la Provincia de Gerona, que se halla casi en completa insurrección. El General Perena me avisa desde Tremp, que todo aquel País se halla en fermentación desde que se ha difundido la voz de la toma de Seo de Urgel, cuya noticia no me ha sido dable poder aclarar, pues según voces vagas lo que únicamente ocupan los facciosos es la población y el Castillo, pero no la Ciudadela que continua defendiéndose. Nada sé de Torrijos, pues si bien extrajudicialmente se me ha dicho que

⁶³³ Diario de Barcelona, núm. 130-135 de 10 a 15 de maig de 1822, PS. 1.236-1.287.

⁶³⁴ Arnabat, R.; *Visca el Rei i la Religió. La primera guerra civil de la Catalunya contemporània*. Lleida, Pagès editors, 2006, PS. 144-145.

está en Solsona, la falta de correspondencia me hace creer que aquel país se halla en el mismo estado de sublevación”.⁶³⁵

Sobre la situació de la plaça de Lleida, el seu cap polític, J. Cruz de Muller, encara era més pessimista, i després d’afirmar que era preferible mantenir Lleida a Fraga, manifestava que “el Cstillo no tiene fuerza para su defensa, ni artilleros. No hay víveres algunos, y como su provisión puede ser el momento de sentir una sublevación interior, es necesario tener alguna tropa para ejecutarlo en cuanto reciba el menor aviso de que los facciosos de la Seu se adelantan hacia esta parte”.⁶³⁶

A començaments de juliol es produïren uns incidents a la capital del Segrià, i a finals de mes es descobrí una conspiració per a lliurar la ciutat i els forts als reialistes.⁶³⁷ Pedrò no tot eren notícies dolentes pels constitucionals, el dia 5 de juliol les tropes i la Milícia havien derrotat la partida que encapçalava I. Borralva al poble de Torres de Segre, “habiendo muerto muchos de ellos, otros ahogados en el Segre, algunos prisioneros y los restantes todos dispersos”. La qual cosa s’aprofità per fer una crida a la població: “Escarmentad sencillos; no os expongáis a semejantes catástrofes; no escuchéis estas palabras seductoras, que no tienen otro objeto que otra perdición. Estad quietos en vuestros hogares; trabajad en vuestros oficios, cuidad vuestras familias; sed fieles y leales a las leyes y de este modo habréis cumplido con Dios, con la Patria y con vuestros deberes”.⁶³⁸

A mitjan mes de juliol, la columna de J.M. Torrijos fou atacada al Segrià per les partides de F. Badals i J. Romagosa integrades per uns 1.200 homes. Posteriorment, aquestes partides foren derrotades i perseguides fins a Balaguer on es refugiaren. F. Badals confiava en conquerir fàcilment Lleida però la derrota davant Torrijos va fer que una part, es parla d’una tercera part, dels seus homes se’n tornessin a les seves llars. F. Badals es mantingué a Balaguer durant força temps, i des d’aquest punt anà engrossint

⁶³⁵ Carta de José Bellido al comandant general militar del sisè districte militar, Lleida, 27 de juny de 1822. Citat a: Arnabat, R.; *Visca el Rei i la Religió. La primera guerra civil de la Catalunya contemporània*. Lleida, Pagès editors, 2006, p. 218.

Vegeu la reproducció de la carta de Romanillos comminant la rendició de Lleida a canvi de respectar les seves vides i, fins i tot, la seva graduació si accedien a passar-se de bàndol, amb data de 15 de juliol a GOROSTIZA, E.: *Cataluña a fines de julio de 1822, o sea rápida ojeada sobre el origen, proyectos y recursos de la facción liberticia en sus cuatro provincias*, apèndix II, Madrid, 1822.

⁶³⁶ Inclòs dins la carta de José Bellido al comandant general militar del sisè districte militar, Lleida, 27 de juny de 1822.

⁶³⁷ Arxiu Municipal de Lleida, Actes municipals, Lleida, 1822, sessió de 3 de juliol. La situació de Lleida, envoltada d’enemics ha estat relatada per Torrijos en una carta confidencial de 25 de juliol de 1822 (reproduïda per GOROSTIZA, E.; *Cataluña a fines de julio de 1822, o sea rápida ojeada sobre el origen, proyectos y recursos de la facción liberticia en sus cuatro provincias*, apèndix I, Madrid, 1822).

⁶³⁸ Nota manuscrita a l’ Arxiu Històric Provincial de Lleida (AHPL), caixa 1.427.

la seva partida “a la que mantenía pagándola de las contribuciones que con poco miramiento y ninguna consideración sacaba de los pueblos y particulares de toda aquella comarca”⁶³⁹. Mentre, apareixien nous nuclis reialistes a la Noguera en la seva frontera amb Osca, i s’establia una Junta reialista corregimental a Oliana (Alt Urgell). A finals de juliol i començaments d’agost els reialistes dominaven el Segrià, el Pla d’Urgell, l’Urgell i la Segarra i tenien la seva capital a Balaguer. Les poques tropes constitucionals que restaren en aquesta zona no sortien de la ciutat de Lleida. J.M. Torrijos es feia ressò de la situació i reclamà dels veïns de la ciutat una decidida actitud contra els facciosos, alhora que amenaçava “cualquier hombre de cualquier estado, o condición que sea, que maquine contra el Sistema Constitucional, será juzgado militarmente y ejecutada la pena que le corresponda con prontitud”.⁶⁴⁰

F. Badals atribueix el seu domini sobre aquesta zona a que “su buen comportamiento había sostenido no solo el espíritu realista, a que también a aumentarlo por todo el país que conquistó en tales términos que cuando amenazaba el Ejército Constitucional tomaban las armas todos los hombres aptos para ello en un somatén general”. Com podem veure el recurs al sometent per part dels reialistes era una pràctica força continua, i és un bon indicador del grau d’acceptació d’aquests a determinats indrets de Catalunya, com el de les terres de Ponent.⁶⁴¹

A continuació cal destacar que la presa del castell de Mequinensa per part dels reialistes el 23 de juliol va augmentar la pressió vers el Segrià. En aquesta acció van participar dues companyies catalanes i una aragonesa, comandades totes per Antoni Fuster. Els reialistes comptaren amb la col·laboració de la població i d’una part dels soldats. A començaments de novembre el baró d’Eroles nomenà governador de Mequinensa a Bessières. Mequinensa s’havia convertit en el principal punt de suport de les tropes reialistes a cavall de l’Aragó i Catalunya, amb uns 2.300 infants i 150 cavalls. Per intentar reconquerir el castell de Mequinensa s’envià des de Lleida una columna de 500 homes d’infanteria i 25 de cavalleria amb l’objectiu de “escalar el Castillo de momento, o al menos bloquearlo”.⁶⁴²

⁶³⁹ J.M. R.; *Memorias para la historia de la última guerra civil de España*, vol. I, Barcelona, 1826, PS. 154-156.

⁶⁴⁰ A.H.P.L. Caixa 1.450, proclama “A los habitantes de Lérida”, de J.M. de Torrijos amb data de 2 d’agost de 1822.

⁶⁴¹ Arnabat, R.; *Visca el Rei i la Religió. La primera guerra civil de la Catalunya contemporània*. Lleida, Pagès editors, 2006, p. 218.

⁶⁴² Op. Cit. p. 220.

A mitjan mes d'agost J.M. Torrijos intentà un assalt a Balaguer, però els seus 700 homes foren insuficients per desallotjar als 3.000 reialistes que hi havia comandats per P. Miralles i F. Badals. Aquest fracàs va accelerar l'organització de la campanya de F. Espoz y Mina a la Catalunya de Ponent. L'objectiu principal fou la conquesta dels forts de la Seu d'Urgell per tal de foragitar la Regència. La fortalesa de la Seu era molt important des del punt de vista estratègic, ja que des d'aquest punt es controlava la Cerdanya, i es mantenia una estreta relació amb les comarques de la Catalunya central i occidental, a més era molt difícil de conquerir ja que només s'hi podia arribar per l'Alt Urgell i aquest camí no permetia el transport de material bèl·lic pesat. A més, el mes de setembre els reialistes ocupaven Repoll i Olot, des d'on realitzaven les incursions sobre l'Empordà, Balaguer i la Conca de Tremp des d'on pressionaven el Pla d'Urgell, i amb Mequinensa feien una tenalla sobre Lleida.⁶⁴³

Per conquerir la Seu, Espoz y Mina havia de foragitar abans els reialistes de Castellfollit de Riubregós, Balaguer i la Conca de Tremp, on tenien concentrades la major part de les forces que li barraven el pas. Després de més d'un mes de setge, el 24 d'octubre de 1822 Castellfollit caigué a les mans dels constitucionals. L'ocupació de Castellfollit i les mesures adoptades significaren un punt de no retorn en la guerra civil que vivia Catalunya. Dos dies més tard, el 26 d'octubre, Espoz y Mina derrotà a Torà i Biosca les tropes reialistes comandades pel baró d'Eroles, Romanillos, Miralles i Romagosa, les qual comptaven amb uns 5.000 homes. El 3 de novembre Espoz y Mina va ocupar Balaguer, que havia estat abandonada per Romanillos. Des d'aquest punt, l'exèrcit de Espoz y Mina es dividí en tres divisions: la de G. Piquero es dirigí cap Agramunt; la d'A.M. Montenegro cap a Olost, i la de Espoz i Mina cap a Artesa de Segre, plaça que abandonaren a corre cuita els 1.000 homes que hi tenia el dirigent reialista lleidatà I. Borralba. Posteriorment Espoz y Mina es va dirigir direcció la Seu d'Urgell amb la finalitat de conquerir el darrer i més important reducte dels reialistes i seu de la Regència. El dia 15 de novembre les tropes de l'exèrcit liberal d'Espoz y Mina van derrotar a les reialistes, fet que va obligar al baró d'Eroles i a J. Camarlot (governador de la Vall d'Aran) a refugiar-se a França.⁶⁴⁴

Pel que fa a les reflexions referents al desenvolupament dels aixecament reialistes, a més d'examinar la contrarevolució i l'antirevolució durant el Trienni Liberal cal comentar que els constitucionals van analitzar la participació popular en les partides

⁶⁴³ Op. Cit. p. 330.

⁶⁴⁴ Op. Cit. PS. 330-335.

reialistes d'acord amb quatre variables. Primera, la misèria de les classes populars que les impel·lia a guanyar-se un jornal enrolant-se a les partides, d'aquí l'èmfasi en promoure obres públiques i donar treball als jornalers desgavats. Segona, la ignorància de la pagesia que la feia presa fàcil de la propaganda contrarevolucionària, per això l'intent d'estendre l'ensenyament primari i la campanya propagandística mitjançant la literatura popular. Tercera, l'existència d'un pla contrarevolucionari encapçalat per aquells sectors socials que més perdien amb el nou règim i que finançava i organitzava el descontentament popular. Quarta, l'actitud bel·ligerant de bona part del clergat que, aprofitant la seva influència social i la ignorància popular, dirigia el descontentament contra el règim constitucional. Els moderats feien més incidència en les dues primeres qüestions, i els exaltats en les dues últimes.⁶⁴⁵

Pel que fa als reialistes, estava clar que les raons que portaven les classes populars a les seves files era la defensa d'un sistema de vida que tenia en la religió i el rei els seus fonaments.

11.10. La crisi de febrer de 1823

A començaments de 1823 la majoria de les partides reialistes havien estat expulsades de Catalunya. El 3 de febrer de 1823 Espoz y Mina va aconseguir d'ocupar la fortalesa de la Seu, després que la nit abans els absolutistes l'abandonessin i fugissin cap a França. Els factors que van possibilitar el triomf liberal interior, segons Arnabat, van ser cinc: primer, per primera vegada l'exèrcit constitucional, àmpliament reforçat amb regiments d'arreu de l'estat, disposava d'un cap de prestigi, Espoz y Mina i, d'un projecte del que calia fer en funció del qual es va mobilitzar tot l'exèrcit a Catalunya. Segon, la campanya dissenyada per Espoz y Mina es va mostrar encertada per derrotar els reialistes, ja que des de la Catalunya Central les quatre divisions van anar empenyent les partides reialistes fora del Principat i van anar consolidant el seu domini sobre el territori conquerit, sense deixar-les refer i reorganitzar-se darrere les files constitucionals com havia passat fins llavors, en part com a conseqüència d'una política repressiva sobre els suports civils de la contrarevolució. Tercer, la divisió de la direcció

⁶⁴⁵ Op. Cit. p. 495.

Arnabat recomana la lectura de: GOROSTIZA, E.; *Cataluña a fines de julio de 1822, o sea rápida ojeada sobre el origen, proyectos y recursos de la facción liberticia en sus cuatro provincias*, apèndix I, Madrid, 1822; ESPOZ y MINA, F.: (edició a cura de M. Artola) *Memorias del general Don Francisco Espoz y Mina*, 2 vols., Madrid, 1962; BAYO, E.K.: *Historia de la vida y reinado de Fernando VII de España*, vol.II, Madrid, 1842; i SAN MIGUEL, E.: *De la guerra civil de España*, Madrid, 1836, p. 75.

contrarevolucionària va dificultar enormement que arribessin els diners necessaris per mantenir les tropes en condicions i que les partides poguessin armar-se i equipar-se convenientment; en part perquè la majoria dels dirigents contrarevolucionaris ja creien que l'única opció amb possibilitats era l'entrada d'un exèrcit estranger. Quart, la tàctica de la guerra de guerrilles i la independència dels caps de partida en la definició de la seva estratègia militar que fins aquell moment els havia donat molts èxits, es va mostrar el principal defecte a l'hora de fer front a l'ofensiva d'un exèrcit més ben organitzat i ara ja més nombrós, i les partides reialistes foren batudes arreu. Cinquè, els absolutistes van començar de perdre suport popular des del moment que van poder exercir el seu domini sobre zones concretes del territori, els habitants de les quals es van veure sotmesos a exigències dels caps militars i a contribucions extraordinàries. Però, tot aquest èxit militar liberal a Catalunya no encoratjar el govern liberal central segons Gil Novales, ja que aquest va caure en el desànim i va creure que la intervenció francesa donaria lloc al règim de cameres (vella aspiració dels afrancesats, moderats i anillers). En el mes de gener de 1823 van dissoldre el Batalló Sagrat i en febrer van començar a realitzar el mateix respecte a la Milícia. El 14 de febrer va finalitzar la legislatura de les Corts extraordinàries, moment en el qual Ferran VII va donar un cop d'efecte: el 19 de febrer va depositar tot el ministeri, però un motí va produir-se el mateix dia, el que va propiciar la tornada d'aquest ministres al poder. A continuació, el 28 de febrer el rei va nomenar als nous ministres, comuners en la seva majoria (Flórez Estrada o José María Torrijos), tot i que no van poder accedir als seus ministeris fins que els anteriors deixessin vacants les seves carteres (24 d'abril).⁶⁴⁶

11.11. La fi del Trienni Liberal

El dia 20 d'octubre de 1820 es va inaugurar el Congrés de Verona que va reunir els representants de les potències europees per tractar l'afer de la revolució espanyola. Anglaterra hi va enviar lord Wellington, amb la missió de defensar postures no intervencionistes a Espanya. França hi va destinar Montmorency, en principi amb la idea que presentés una posició moderada envers les ànsies intervencionistes de Prússia, però Chateaubriand va estar present i va adquirir un paper protagonista. Ferran VII va designar emissari el comte d'Espanya, tot plegat amb l'objectiu que d'aquest Congrés

⁶⁴⁶ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 302-304; i GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, p.56.

en sortís un acord d'intervenció a Espanya. Després de diverses reunions les potències europees van decidir condemnar públicament la revolució espanyola al·legant que el sistema constitucional era incompatible amb el monàrquic, ja que el principi de la sobirania del poble era oposada al dret diví. Així doncs, van decidir retornar Espanya a l'absolutisme anterior a la revolució gaditana. Primer de tot, a través de negociacions diplomàtiques, però si aquestes fracassaven es va subscriure un acord secret per a què França donés suport material en cas d'una guerra contra el sistema liberal espanyol. França va adduir com raó principal el perill que suposava la possible expansió de la revolució al seu país.⁶⁴⁷

A finals de desembre de 1822, els ambaixadors de França, Àustria, Prússia i Rússia van presentar al govern espanyol les seves queixes i un ultimàtum si no es feia cas a les seves propostes, ja que, segons ells, la revolució espanyola era la causa última de la flamarada liberal europea. La resposta del govern espanyol no es va fer esperar i, el 9 de gener de 1823, Evaristo San Miguel contestava als ambaixadors que “la España está regida por una Constitución promulgada, aceptada y jurada en el año de 1812, y reconocida por las Potencias que se reunieron en el Congreso de Verona”. Afegia que el govern espanyol no pensava modificar la Constitució. Les Corts van donar suport al govern. A continuació, el govern anglès, a través del seu ambaixador, va intentar pressionar al govern espanyol perquè fes concessions. Però, ni el govern ni les Corts estaven en aquells moments per fer cap tipus d'atorgament. L'ajuntament i la diputació de Lleida van acordar de felicitar el govern i les Corts per la decisió presa i ho van celebrar públicament, alhora que demanaven al rei que es definís. Però, la resposta massiva de la Catalunya constitucional no va aturar l'ofensiva francesa i, el 28 de gener de 1823, Lluís XVIII anunciava oficialment a l'Assemblea francesa que “cent mil francesos comandats per un príncep de la meva família, als quals el meu cor es complau d'anomenar fills meus, estan a punt de marxar invocant el Déu de Sant Lluís, per conservar al tron d'Espanya un descendent d'Enric IV, preservar aquest bon reialme de la ruïna i reconciliar-lo amb Europa”.⁶⁴⁸

⁶⁴⁷ FONTANA, J.: “Per què van envair Espanya els Cent mil fills de Sant Lluís?”, *Recerques*, núm. 19, Barcelona, 1987; SÁNCHEZ MANTERO, R.: *Los cien mil hijos de san Luís y las relaciones franco-españolas*. Sevilla, 1981; FUENTES, J.F.: “El Trienio liberal en la correspondencia del duque de Wellington”, *Boletín de la Real Academia de la Historia*, CLXXXVI, cuaderno III, 1989, PS. 407-442; i AYMES, J.E.: “La opinión pública francesa hostil a la intervención de 1823” dins BUTRÓN, G.; RAMOS, A. (Ed.); *Intervención exterior y crisis del Antiguo Régimen en España*. Huelva, 2000, Universidad de Huelva, PS. 217-237.

⁶⁴⁸ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 305-315; SCHMIEDER, U.: *Prusia y el Congreso de Verona. Estudio acerca de la política de la Santa*

Tot seguit el govern francès va encarregar a Eguía la formació d'una Junta perquè assessorés el duc d'Angulema mentre durés l'ocupació d'Espanya. La resposta constitucional no es va fer esperar, el govern espanyol va optar per afrontar la invasió seguint una estratègia de guerra nacional contra un enemic exterior, però la realitat no fou pas aquesta i, la pretesa unitat nacional no va quallar. En el mes de febrer, el govern liberal va reorganitzar l'exèrcit per fer front a la previsible invasió francesa, creant dos exèrcits d'operacions i dos de reserva (el de Catalunya comandat per Espoz y Mina, amb 21.000 soldats, del tot insuficient). Al març van organitzar tres exèrcits d'operacions més. D'altra banda, cal destacar que l'1 de març de 1823 es van inaugurar novament les Corts, aquesta vegada ordinàries. El primer que van projectar va ser el viatge de Ferran VII i de les mateixes Corts a Sevilla per evitar que, amb una ràpida entrada, les tropes franceses es fessin amb el control de Madrid en pocs dies i amb la direcció del país (rei, govern i Corts). Sense que encara cap soldat francès hagués entrat en el nostre territori, ja que el 7 d'abril va començar la invasió del Duc d'Angulema. La fugida dels liberals cap a Sevilla va començar el 20 de març. El 23 d'abril les Corts van iniciar de nou les seves sessions. El dia 24 el rei mitjançant un Reial Decret va declarar la guerra a França. Segons Gil Novales, en aquest moment es va constatar el fracàs total del model liberal moderat.⁶⁴⁹

Quant a Catalunya, segons Florence Galli, l'exèrcit de Espoz y Mina presentava dos greus problemes: d'una banda, no es podia comptar gaire amb la Milícia Nacional; i de l'altra, la majoria de tropes que hi havia a Catalunya havien vingut de fora i estaven molt mal equipades. Per afrontar aquests problemes, Espoz y Mina va reorganitzar l'exèrcit. Primer de tot va nomenar nous governadors per a les places fortes (Josep Bellido a Lleida, amb 1.500 homes) i després va dividir l'exèrcit d'operacions en quatre operacions. Espoz y Mina va dissenyar una estratègia consistent a disseminar les seves forces en les places fortes i, des d'aquests punts, atacar les tropes franceses. Un pla conegut pels gals, ja que quan van entrar a Catalunya, es van dedicar a dominar la major part del territori, deixant aïllades les places fortes. Seguint les ordres de Espoz y Mina, es van crear Juntes de Vigilància a les viles i ciutats catalanes més importants amb la

Alianza en la cuestión española. Madrid, 1998, Ediciones del Orto, PS. 84-148; ID. "Las grandes potencias y la restauración española, 1823-24", *Trienio*, núm. 19, 1992, PS. 143-164; i GONZÁLEZ FLÓREZ, R.: "Chateaubriand y la guerra de España de 1823", *Aportes*, núm. 13, 1990, PS. 75-94.

⁶⁴⁹ GIL NOVALES, A.: "La guerra de 1823. Consideraciones historiográficas" dins Aymes, J.R.; Fernández Sebastián (ed.); *La imagen de Francia en España (1808-1850)*. París, Bilbao, Universidad del País Vasco, 1997, PS. 63-77; i ARNABAT, R.: *La revolución de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 315-324.

missió de fortificar i proveir les palces. Per aconseguir recursos financers Espoz y Mina va aconseguir d'imposar una contribució extraordinària de guerra de trenta milions de rals (cinc per la diputació de Lleida). Els Caps Polítics de Girona i Lleida van manifestar que no podien presentar en quinze dies les contribucions exigides perquè no gaudien de comerç i indústria, ja que la seva riquesa estava limitada als productes agrícoles. Finalment la nit del 7 al 8 d'abril el duc d'Angulema, al capdavant del *Cent Mil Fills de Sant Lluís* va entrar a Espanya pel Bidasoa (eren 94.500 homes i 22.000 cavalls). L'exèrcit francès va anar precedit per les tropes reialistes que s'havien refugiat a França davant l'ofensiva de Espoz y Mina a Catalunya i Torrijos a Navarra (uns 12.500 homes).⁶⁵⁰

El 9 d'abril Angulema va constituir formalment la *Junta provisional de Gobierno de España e Indias* (presidida pel mateix Angulema, també integrada per Eguía, Gómez Calderón, Juan Bautista de Erro, José Morejón, el Baró d'Eroles, tot i que aquest últim no va assistir perquè va comandar l'exèrcit reialista a Catalunya). Aquesta Junta es va convertir en l'autoritat legítima dels invasors fins a l'arribada a Madrid. Va justificar l'entrada dels francesos amb un manifest titulat "A los Españoles", en el qual es defensava la idea que l'atac només volia salvar la Religió, el Rei i la Pàtria. El 23 de maig van ocupar Madrid, el 25 van substituir la Junta per una Regència, la qual va nomenar un govern. Tornant a l'evolució del govern constitucional central cal apuntar que l'11 de juny les Corts van voler traslladar-se a Cadis. Davant la resistència de Ferran VII a marxar de Sevilla (clar gest antiliberal), les Corts, a proposta de Alcalá Galiano van declarar-lo en situació de deliri momentani, procedint a nomenar una Regència. Les Corts van prosseguir amb les seves sessions el 15 de juny, amb l'absència de molt diputats (ben just arribaven a cent). La seva ocupació va ser lamentar la situació del país, completar les lleis que estaven a mig fer i reflexionar entorn de la defensa del territori. Finalitzat el període ordinari de les Corts, el mes de juliol, es van convocar Corts extraordinàries, que començaren el 7 d'agost.⁶⁵¹

Quant a Catalunya, la resistència contra l'invasor estranger va ser molt forta. El Marqués de Miraflores va assenyalar que en el Principat no eren tan ràpids els

⁶⁵⁰ ESPOZ y MINA, F.; *Memorias del General don Francisco Espoz y Mina*. ARTOLA, M. (Ed.): Madrid, 1992, Atlas; ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 325-332; i COMELLAS, J.L.: *Los realistas en el trienio constitucional, 1820-1823*. Pamplona, 1958.

⁶⁵¹ ALCALÁ GALIANO, A.: *Historia de España desde los tiempos primitivos hasta la mayoría de la reina doña Isabel II*. Madrid, 1846, Librería Universal, p. 232; i ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 333-335.

progressos de l'exèrcit francès per la naturalesa muntanyosa del territori, pel gran nombre de places fortes ocupades pels constitucionals i per la qualitat dels comandaments de les tropes. Però, l'avanç gal va ser imparable. El 8 de juliol va començar el bloqueig sobre Barcelona, quedant tallada la comunicació entre Catalunya i el govern liberal refugiat a Cadis. A finals de juliol els francesos aconseguiren de deixar totalment aïllats els tres punts que dominaven els constitucionals: Barcelona (defensada per Espoz y Mina i Roten), Tarragona-Reus (Milans i Llobera) i Lleida (Evaristo San Miguel). A principis de setembre els invasors absolutistes van dominar el camp de Tarragona i, el baró d'Eroles va instal·lar la caserna general a Vallmoll amb la intenció d'atacar Lleida en una ofensiva iniciada des de Tarragona i Fraga per tal d'envoltar aquesta ciutat. La situació era desesperant per als constitucionals catalans. En la nit del 30 al 31 d'agost les tropes franceses van assaltar i prendre el fort del Trocadero. Era el principi de la fi. Cinc dies abans van capturar Riego, un dels únics que havien lluitat decididament per la continuïtat del sistema liberal, ja que els generals van trair el règim liberal i l'exèrcit es va desfer. Les Corts van retornar la sobirania a Ferran VII, qui abans de traslladar-se al Port de Santa Maria va donar un decret generós, de perdó, d'oblit i de respecte als càrrecs ocupats.⁶⁵²

L'1 d'octubre de l'any 1823, ja lliure, va publicar un altre decret, però de signe totalment contrari, amb el qual començava una altra vegada la seva repressió cruel ("son nulos y de ningún valor todos los actos del gobierno llamado constitucional, de cualquiera clase y condición que sean, que ha dominado a mis pueblos desde el 7 de marzo de 1820 hasta el día 1º de octubre de 1823"). Molts espanyols van agafar el camí de l'exili (uns 20.000 segons Bayo, sobretot a França i Anglaterra. A França van anar a parar sobretot soldats, oficials, artesans, menestrals, pagesos, comerciants i propietaris. A Anglaterra hi anaren un miler, la majoria pertanyents a les professions liberals i a les classes benestants), mentre que Riego, símbol de tota una època, era penjat en la forca davant d'una multitud silenciosa i estupefacta el 7 de novembre de 1823 (també van patir la dura repressió altres personatges destacats del liberalisme com el Empecinado).⁶⁵³

⁶⁵² ARNABAT, R.: "Ocupación francesa y resistencia constitucional: Catalunya, 1823" dins BUTRÓN, G.; RAMOS, A. (Ed.); *Intervención exterior y crisis del Antiguo Régimen en España*. Huelva, 2000, Universidad de Huelva, PS. 239-254; i GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, 1980, Siglo XXI, PS. 57-59.

⁶⁵³ BAYO, E.K.: *Historia de la vida y reinado de Fernando VII de España*. Madrid, 1842 Imprenta Repullés; i ARNABAT, R.: "Ocupación francesa y resistencia constitucional: Catalunya, 1823" dins

A Catalunya, el dia 24 d'octubre, Espoz y Mina va signar l'armistici, la capitulació definitiva es va signar el 2 de novembre. El dia 4 els francesos van entrar a Barcelona, el 5 a Lleida, i el 7 a Tarragona. Aquests fets van demostrar que la resistència constitucional a Catalunya havia estat de les més importants que s'oferiren arreu de la península a l'exèrcit francès. A primers de novembre, se celebraren misses arreu per festejar el triomf dels reialistes i el retorn al poder absolut de Ferran VII. El Trienni Liberal acabava formalment tal i com havia començat: amb la celebració de misses d'acció de gràcies i l'exigència que es continuessin pagant els delmes i els censos senyorials, amb una única, però important diferència: la brutal repressió sobre el bàndol perdedor i el sentiment de desesperança dels liberals exaltats que veien com se n'anava en orris el sistema constitucional a Espanya. Segons Arnabat, el règim liberal, doncs, va resultar esclafat per la intervenció de l'exèrcit francès, just quan havia aconseguit de vèncer la contrarevolució interior, és a dir, quan havia triomfat, no pas fracassat.⁶⁵⁴

11.12. El llegat del Trienni⁶⁵⁵

El Trienni Liberal s'insereix en el llarg procés de crisi de l'Antic Règim i de la revolució burgesa a Espanya, dins del qual ocupa un lloc central ja que crea una legislació bàsica, difon idees i perfila els instruments polítics a través dels quals la burgesia exerceix el seu poder. Per primer cop es posen en pràctica les mesures liberals i, això provocà una polarització de la societat a favor i en contra d'aquestes mesures, no en el pla teòric com fins en aquell moment, sinó en el pràctic.⁶⁵⁶

BUTRÓN, G.; RAMOS, A. (Ed.); *Intervención exterior y crisis del Antiguo Régimen en España*. Huelva, 2000, Universidad de Huelva, PS. 239-254.

⁶⁵⁴ ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 336-341; DUEÑAS, F.: "El sitio de Barcelona de 1823". Dins ROCA, J. (Coord.); *El municipi de Barcelona i els combats pel govern de la ciutat*. Barcelona, 1997, Proa, PS. 129-133; LLORENS, V.: *Liberales y románticos. Una emigración española en Inglaterra (1823-1824)*, Mèxic, 1954, Fondo de Cultura Económica; SÁNCHEZ MANTERO, R.: *Liberales en el exilio*, Madrid, 1975, Rialp; PESET, M.: i PESET, J.L.: "Legislación contra liberales en los comienzos de la década absolutista (1823-1825)". *Anuario de Historia del Derecho Español*, XXXVII, 1967, PS. 437-485; FONTANA, J.: "Represión política y violencia civil en 1823-1833: propuestas para una interpretación". Dins: GONZÁLEZ PORTILLA (et al.) (Ed.). *Industrialización y Nacionalismo*. Bellaterra, 1985, Universitat Autònoma de Barcelona, PS. 313-327; RUBIO, D.; ROJAS FRIEND, A.; FUENTES, J.F.: "Aproximación sociológica al exilio liberal español en la Década Ominosa (1823-1833)". *Spagna Contemporanea*, núm. 13, 1998, PS. 7-19; i GARCÍA ROVIRA, A.M.: *La revolució liberal a Espanya i les classes populars (1832-1835)*. Vic, Eumo Editorial, 1989, PS. 35-36. dóna dades dels repatriats espanyols arran de l'amnistia de 1832: 38'5% de soldats i oficials, 30% d'artesans, 27'5% de pagesos i 4% de funcionaris.

⁶⁵⁵ ARNABAT, R.: "Revolució i contrarrevolució durant el Trienni Liberal a Catalunya (1820-1823)". Butlletí de la Societat d'Estudis Històrics de L'institut d'Estudis Catalans, 1999, n°11, 2000, PS. 67-82.

⁶⁵⁶ Op. Cit. p. 67.

El Trienni va representar la primera possibilitat de posar en pràctica, a tot el territori de l'Estat i en un període de relativa pau, un conjunt de mesures de caire liberal aprovades a les Corts de Cadis i a les del Trienni, que contribuïren decisivament a l'esfondrament de l'Antic Règim i, a la consolidació de la societat liberal i capitalista. Una part important de l'entramat legislatiu del segle XIX té els seus orígens en l'activitat de les Corts d'aquests anys, igual que l'hi tenen les disposicions per acabar amb el sistema feudal de propietat i distribució de la renda i, per la consolidació de la nova propietat i les relacions socials capitalistes (desvinculació, desamortització, eliminació de prestacions senyorials, etc.). Malgrat això, sovint hom s'ha referit al Trienni amb l'expressió de *revolució fracassada*, fins i tot per classificar tot el procés de la revolució burgesa espanyola en conjunt. Pensem que es fa difícil parlar d'una revolució fracassada quan el sistema liberal, malgrat conviure amb la contrarevolució interior i exterior, aconseguí desenvolupar una tasca important que deixà una petjada tan profunda en el segle XIX espanyol. El Trienni, a més, va fer passar a un primer pla els conflictes produïts arran de la transformació social i econòmica del país, entre els sectors beneficiats per aquestes transformacions i els que en sortiren perjudicats. Aquests conflictes van anar desapareixent a cada intent d'avançar cap al liberalisme polític, econòmic i social: reialistes, malcontents i carlins. Un altre aspecte destacat del Trienni fou el caràcter emblemàtic que va tenir a l'Europa de la Restauració, ja que va significar la primera victòria constitucional enfront de l'absolutisme, circumstància que va convertir Espanya i la seva Constitució en un mirall per als revolucionaris europeus, al mateix temps que la situava en el punt de mira militar de les monarquies absolutistes. Això, juntament amb la divisió dels liberals entre moderats i exaltats, la creixent oposició interna (formada per sectors que pretenien tornar a l'Antic Règim i per sectors populars perjudicats per les mesures liberals) i el cansament de la població per dos anys de guerra, van fer possible la caiguda del règim liberal i la posterior repressió, però, no van permetre la plena restauració de la monarquia absoluta a Espanya. Aquesta es mostrà cada cop més ineficaç per afrontar els problemes que patia el país i, la petjada dels tres anys del Trienni va fer que el nombre dels seus partidaris disminuís força i, en canvi, s'ampliés el dels partidaris del constitucionalisme. Després del Trienni Liberal, res tornà a ser igual en la política espanyola.⁶⁵⁷

⁶⁵⁷ Op. Cit. p. 79.

Per tant, podem concloure que en el decurs del segle XIX es produïren dues fractures en les formes de mobilització i acció social de les classes populars. Una primera ruptura s'inicià amb la implantació del sistema liberal que obrí un període de canvis i transformacions econòmiques, polítiques, socials i culturals al llarg de la primera meitat del segle XIX. La vella conflictivitat senyorial donà pas a la conflictivitat entre revolució i contrarevolució i, provocà una nova correlació de forces, una divisió de bàndols i, unes noves formes de mobilització i acció social. La segona ruptura es produí en el darrer terç del segle XIX, quan la conflictivitat a l'entorn de la revolució burgesa donà pas a la conflictivitat entre les noves classes dominants i les classes dominades. En aquest conflicte, que es produí tant al món rural com a l'urbà, les velles línies de conflicte desaparegueren i en tornaren a sorgir de noves. Burgesos que havien lluitat a les files de la revolució liberal i hisendats, aristòcrates i clergat que havien lluitat a les files de la contrarevolució, tots junts formaren un front comú en defensa de la propietat i el nou ordre capitalista; mentre que, per altra banda, treballadors industrials i menestrals que forniren les forces de xoc liberal i, pagesos i jornalers que forniren les antiliberals, també s'uniren per defensar el seus interessos com a classes dominades de la nova societat burgesa.⁶⁵⁸

⁶⁵⁸ Op. Cit. p. 82.

12. La clerecia catalana durant el Trienni liberal⁶⁵⁹

12.1. La religiositat dels liberals

Ningú pot negar avui en conjunt als homes del Trienni una decidida preocupació religiosa, si bé les idees que tenien molts d'ells sobre la forma de retre culte a la divinitat diferien bastant de les oficialment sostingudes per l'Església contemporània i, sense oblidar l'existència d'un minoritari, però actiu i intel·ligent, grup d'eclesiàstics liberals. Religiosament els liberals hispànics eren fills del "jansenisme" i del regalisme del segle XVIII. En primer lloc desitjaven una Església històrica, o sigui retornada a la primitiva simplicitat i a una organització més descentralitzada: a la religió "pura" dels apòstols. Especialment criticaven el luxe de les altes jerarquies eclesiàstiques⁶⁶⁰, els càstigs materials per raons religioses i la total independència i bona vida dels regulars⁶⁶¹.

Les principals aspiracions i queixes dels liberals foren sistematitzades el 1820 en l'opuscle de Manuel de la Pinta-Nava, rector de Fuentelaencina, a l'arquebisbat de Toledo, obre que tingué tant d'èxit que fou immediatament reimpressa a Barcelona.⁶⁶² Pinta-Nava va tenir com a finalitat assolir una reforma justa que proporcionés alhora una millor assistència als fidels, una millor retribució al clergat parroquial i una disminució dels impostos religiosos. També va demanar que els delmes fossin utilitzats, com era llur missió, a favor del rector i dels pobres de cada parròquia, en lloc d'anar a parar als beneficiats, comunitats religioses, bisbes, canonges i laics; d'aquesta manera hom podria prescindir dels drets d'estola i d'altre odioses contribucions religioses. Paral·lelament va atacar els anomenats beneficis simples, patrimonials, capellanies, aniversaris i memòries pies i, proposà que només fossin admesos com a beneficiats sacerdots retirats o dedicats a l'ensenyament o a ajudar els rectors, a més va mostrar-se contrari a la pluralitat de beneficis.⁶⁶³

⁶⁵⁹ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972.

⁶⁶⁰ GALLARDO, *Diccionario crítico burlesco*, article "Aritmética decimal": "Si San Pedro fue pescador, y se mantenía con un zoquete y una cola de sardina, yo, por la gracia de Dios, soy canónigo (que no me lo puede quitar ni el rey), y es necesario que tenga una mesa como corresponde a mi clase, y a mi nacimiento" p. 9. Gallardo hi afegeix el to burlesc, a vegades una mica irreverent, però no fa sinó difondre les idees comunes entre els seus contemporanis liberals.

⁶⁶¹ Constitucional, 30 d'agost de 1821, núm. 242.

⁶⁶² PINTA-NAVA, *Plan de reforma*. El lema de l'obra és tret de l'epístola XII d'Yves mot a Urbà II: "Multa inordinata fieri video in domo Dei, maxime, quod de altari vant qui altari non serviunt".

⁶⁶³ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 72.

Segons Pinta-Nava, monjos, frares i canonges haurien de retornar llurs antigues regles i a les finalitats per a les quals foren instituïts, els monacals treballant llurs terres i els mendicants vivint també de llur treball i, només acudint a l'almoina en cas de necessitat. Els canonges, a llur torn, haurien de fer vida en comú com els primers temps i servir llurs càrrecs en lloc de beneficiar-se de les rendes d'aquests; d'altra banda, haurien d'ésser nomenats per llur saber o per serveis a l'Església en les tasques parroquials. Així mateix va demanar que els bisbes fossin elegits per llur ciència i llur virtut i, no per voluntat del rei. Però el contrast entre aquesta Església ideal i la situació eclesiàstica del 1820 era forta. Les queixes anaven dirigides principalment contra tres punts: l'excessiu nombre d'eclesiàstics, la ignorància de la clerecia i el repartiment desigual de les riqueses. Sobretot insisteixen els liberals en la manca d'instrucció de la clerecia.⁶⁶⁴

Els liberals també van protestar contra la manca de preocupació per la instrucció del poble, així com de la poca estima a les Sagrades Escripures i del recel davant llur lectura en llengua vulgar. Altrament volien que el clergat, complint el manament de l'amor al proïsme, estigués sempre disposat al servei a la societat i es sacrificués gustosament pel bé d'altri. Paral·lelament els constitucionalistes van encoratjar i reconèixer la tasca social dels eclesiàstics: els escolapis foren exceptuats de la llei de reforma dels regulars.⁶⁶⁵

12.2. La irreligiositat i les sectes

12.2.1. Desviacions doctrinals

Malgrat la minociositat de Menéndez Pelayo, la seva obra demostra que l'heterodoxia espanyola del XVIII havia estat gairebé inexistent. Certament, hi hagué alguns cercles enciclopedistes i alguns aristòcrates llibertins especialitzats en anticlericalisme de saló. Igualment durant el Trienni, per més que Pelayo presenti una llista més llarga, només es pot considerar com pròpiament heterodoxa l'obra del canonge afrancesat Llorente, *Discursos sobre una constitución religiosa*, publicada primerament en francès. Les idees bàsiques de l'obra de Llorente són dues: el retorn de l'església primitiva, que hauria de facilitar la reunió de tots els cristians i, la submissió de l'església al poder civil

⁶⁶⁴ Op. Cit. PS. 72-73; DESDEVIZES, *Espagne*, p. XVI; i VILLAROIG, I.: *Fraila en las Cortes*, p. 30.

⁶⁶⁵ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, PS. 74-75.

de cada nació: jansenisme i regalisme, portats, doncs, als últims extrems i d'una manera més apassionada que racional.⁶⁶⁶

12.2.2. Anticlericalisme i irreligiositat

Si l'anticlericalisme havia començat a arrelar en certes capes de l'estructura social del país, no tenia res d'estrany que brollés potentment en un moment com el Trienni, en el qual una gran part dels eclesiàstics entrà en pugna oberta amb el grup que detenia el poder i amb la majoria de la premsa. Atès que alguns clergues respongueren amb armes semblants, la polèmica s'havia de fer agra per força i, arribà a prendre un to tan irreverent, que fàcilment es tornava irreligiós. Les bromes i les censures deixaven relativament en pau els eclesiàstics seculars, a excepció dels canonges i, atacaven en general als regulars, molt especialment als mendicants. Els temes preferits per aquesta literatura satírica eren l'acaparament de riqueses, la gola, la ignorància, la pretensió de viure a les costelles del poble i la incontinença; sobre aquests temes corregueren infinitat de cicles, poesies i articles o comentaris periodístics. Per exemple, la premsa motejà de "camanduleros" els frares, de "barbilampiños" i "cortjeantes" els canonges o de "sangrientos" els inquisidors. Finalment, cal constatar que l'anticlericalisme s'accentuà notablement amb l'entrada dels francesos a la Península.⁶⁶⁷

12.2.3. Les sectes

Va existir una gran religiositat en molts membres de les societats secretes, àdhuc deixant a part els eclesiàstics inscrits en llurs organismes⁶⁶⁸. Fins al 1808, la Inquisició pràcticament desconeixia la secta. La seva difusió, amb més èxit a les colònies americanes que no a la Península, fou facilitada per l'entrada dels francesos a Espanya. Encara que la retirada dels seguidors de Napoleó i la persecució i l'exili dels liberals més coneguts, subsegüent a la restauració ferrandista de 1814, liquidaren gairebé del tot tant la maçoneria francesa com l'antiga maçoneria espanyola. Però aviat la carcassa de la secta (organització secreta, règim d'ajuda mútua entre les lògies i en el si d'elles) fou

⁶⁶⁶ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, PS. 75-76.

⁶⁶⁷ Op. Cit. PS. 76-77.

⁶⁶⁸ El jesuïta Ferrer Benimeli a la seva obra *Masonería*, va mostrar com la maçoneria del divuit i principis del dinou fou més política que no religiosa i que les condemnes papals anteriors a Pius IX, ultra no citar cap argument concret, tenien per missió essencial la defensa de l'Antic Règim, PS. 25-39.

aprofitada principalment per a la preparació de la revolta liberal. La culminació natural d'aquest corrent, després del triomf del sistema constitucional, eren les *Societats Patriòtiques*, obertes a tothom i, no pas les societats secretes, que, com reconegueren molts de llurs antics afiliats, eren una bona arma per a la conspiració, però un destorb a l'hora de governar. Entre el 1814 i el 1820 les lògies, formades majoritàriament per joves entusiastes i per militars, cresqueren i es consolidaren, alhora que, un darrera l'altre, preparaven una sèrie de pronunciaments, tots ells destinats al fracàs, la característica dels quals era la improvisació i la manca de coordinació entre les lògies. La sort de la maçoneria d'aquesta època ha estat poder comptar amb una propaganda gratuïta orquestrada magníficament pels seus contraris, tant contemporanis com posteriors: "Hay que penetrar en el mundo esbozado de la logia a través del documento y de la versión directa, no aderezada, para reconocer la extensión enorme de la masonería durante el reinado de Fernando VII, para descubrir sus engranajes poderosos, que llegan a los mismos cimientos del palacio (quién sabe si hasta la misma persona del rei) un desarrollo impresionante que supera cuanto en un principio podíamos imaginar".⁶⁶⁹

O sigui, semblava indispensable la qualitat de maçó per ser liberal.⁶⁷⁰ La secta cresqué molt durant el Trienni, fins al punt d'escindir-se repetidament. A part la tradicional independència i àdhuc rivalitat entre les lògies on n'existia més d'una, el 1821 se separà de la maçoneria un fort grup de descontents que formaren una nova societat sota el nom de *Hijos de Padilla*, bé que foren popularment coneguts com a *comuneros* (representaven el grup més exaltat i més radical del liberalisme). Darrera aquesta escissió a l'esquerra en vingué una altra a la dreta, la dels anillers, segons el nom popular, o *Amigos de la Constitución*, com es feien dir, encara que llur finalitat era modificar-la⁶⁷¹. A més d'aquests grups, hi hagué també afiliats a les societats extremistes portades pels emigrats italians: *carbonaris i europeus*. En definitiva, enfront de l'universalisme, racionalisme i aristocratisme del segle anterior, nacionalisme, idealisme i popularisme: o sigui, en lloc d'il·lustració i romanticisme.⁶⁷²

⁶⁶⁹ COMELLAS, J.L.: *Pronunciamiento*, p. 117.

⁶⁷⁰ *Història de la Masonería*, "Papeles reservados de Fernando VII" Arxiu del Palau Reial. Extret de: FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 80.

⁶⁷¹ Formada a la caiguda del ministeri de Bardaxí-Feliu, aquesta societat secreta moderada fracassà en l'intent de crear un periòdic i perdé ràpidament importància.

⁶⁷² FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, PS. 80-81.

12.3. La reforma de l'Església espanyola

Els constitucionals veien molt clar que per a dur a terme una renovació política calia reformar al mateix temps les estructures eclesiàstiques. Tant més que aquestes estrangulaven el normal desenvolupament de la vida nacional, especialment a causa de les mans mortes i del nombre excessiu de gent lligada a l'Església (sagristans, cantors, ermitans, laics, criats, etc.). Els liberals espanyols, lluny de ser irreligiosos, van pretendre millorar alhora la situació política i l'eclesiàstica del regne. En aquests desigs van coincidir amb el pensament de la fracció més il·lustrada i més preocupada de la clerecia, els anomenats jansenistes.⁶⁷³

Els liberals van creure convenient realitzar una reforma profunda de l'Església, la qual va topar amb l'oposició de la majoria dels eclesiàstics perquè no volien que es duguessin a terme sense el consentiment de Roma ja que així esdevindrien anticànòniques. Tot i aquesta oposició els constitucionals van elaborar una reforma que pretengué canviar la religiositat espanyola tant en la seva manera d'ésser com en la seva organització. Principalment es va referir a cinc grans temes: les formes d'espiritualitat, el paper de Roma, la Inquisició, l'organització i la disciplina dels clergues i, els béns de l'església i llur distribució.⁶⁷⁴

Pel que fa al primer apartat, el de la reforma de l'espiritualitat, cal comentar que la religiositat de l'Antic Règim es va caracteritzar per la importància que concedia a les manifestacions externes, com processons, rosaris solemnes, prèdiques, novenaris, etc., i al culte als sants. Algunes d'aquestes pràctiques i devocions vorejaven la superstició i, hom cometia abusos freqüents en la predicació de determinats punts, en especial les indulgències, les butlles i el purgatori. Davant d'aquesta situació els liberals el primer que van pretendre va ser corregir els actes externs de pietat ja que eren partidaris d'una religiositat més interna, més conseqüent i més centrada en l'amor al proïsme, que concedís més importància a la Bíblia que no pas als novenaris. Les queixes a causa de la manca d'instrucció religiosa del poble eren constants, en especial contra la prevenció de la lectura de la Bíblia, sobretot del Nou Testament.⁶⁷⁵

⁶⁷³ Op. Cit. p. 83.

⁶⁷⁴ Op. Cit.

⁶⁷⁵ Op. Cit. PS. 84-85.

Quant a les relacions amb Roma s'ha de comentar primerament que entre 1814 i 1820 van sortir cap aquesta ciutat italiana més de 5 milions de rals per a butlles de consagració de bisbes i abats i més de 24 milions per a dispenses matrimonials.⁶⁷⁶

El Trienni es preocupà de mantenir aquests diners a Espanya. Votà una subvenció anal de 200.000 rals per a la Santa Seu⁶⁷⁷ i prohibí que sortissin altres quantitats en direcció a Roma. D'altra banda s'ha de comentar que tant regalistes com jansenistes van incrementar la seva campanya per oposar-se a qualsevol tipus d'autoritat papal damunt dels afers civils. Òbviament Roma va generar una animadversió vers el govern liberal, manifestada sobretot quan es negà a expedir les butlles episcopals d'Espiga (president de les Corts) i del diputat Muñoz Toreno, preconitzats bisbes pel govern, d'acord amb els drets que li concedia el concordat vigent. A mesura que va avançar el Trienni la postura de Roma va ser més intransigent. A finals del 1822 el papa va posar-se de part de les potències de la Santa Aliança, reunides a Verona, a més va negà l'entrada als seus estats a l'ambaixador espanyol Joaquim Llorenç Villanueva⁶⁷⁸. Els diaris demanaren que, sense negar l'obediència al papa en les qüestions purament eclesiàstiques, es trenquessin les relacions diplomàtiques amb la Santa Seu com a estat temporal i que, com a contrapartida, fos acomiadat el nunci⁶⁷⁹, la sortida d'Espanya del qual coincidí simptomàticament amb la dels ambaixadors de les potències de Verona.⁶⁸⁰

Bé ara es el torn d'analitzar la reforma del polèmic tribunal de la santa Inquisició: Els reis també contribuïren a la poderació d'aquest organisme ja que Felip V es va negar a assistir a un *acte de fe*; Carles III va prohibir la condemna de cap escriptor viu sense escoltar abans la seva defensa. El 1780 foren deixats només sota la competència de la Inquisició els casos d'heretgia i d'apostasia; més tard hom prohibí a la Inquisició que

⁶⁷⁶ URQUINAONA, *Congregación Apostólica*, PS. 313-314.

⁶⁷⁷ Constitucional, 7 d'abril de 1821.

⁶⁷⁸ Durant la tornada, Villanueva, despitat, escriví *Mi despedida de la Curia Romana* (Barcelona, 1823), llarg poema més aviat curt d'inspiració, la importància del qual radica sobretot en les notes. Al llarg de les seves estrofes ataca la cúria i la seva rapacitat, la doctrina de la sobirania temporal del papa damunt els prínceps; la teoria que és més que home, intermedi entre home i Déu i que pot manar els àngels, la doctrina que els bisbes són simples oficials papals, les reserves matrimonials, etc.

⁶⁷⁹ Giacomo Giustiniani. Nascut a Roma el 1769 de família principesca, fou nomenat el 1794 vice-legendat a Ravenna i el 1797 governador a Perusa. Més tard, cap de la junta d'estat de Roma. Durant l'ocupació napoleònica es refugià a Nàpols, abandonà la carrera eclesiàstica i es dedicà a viatjar per Europa. La restauració dels Estats Pontificis li retornà la vocació eclesiàstica i obtingué el càrrec de pro-governador de Roma. Fou ordenat sacerdot i el 1817 fou nomenat arquebisbe *in partibus* de Tir i nunci a Espanya, lloc que conservà fins el 1826. Llavors fou designat bisbe d'Ímola i ascendí a cardenal.

⁶⁸⁰ S'ha retret al govern liberal que hagués enviat com a ambaixador un home que, malgrat el seu caràcter eclesiàstic, no podia de cap manera ésser grat a la cort de Roma. Però es tractava de defensar a Roma els interessos del govern espanyol i, no pas de fer arribar a Espanya les exigències de la cúria. Al capdavall, el nunci Giustiniani era un ultra convençut i totalment contrari al règim i, el govern espanyol no el va pas acomiadar fins després de l'incident Villanueva.

condemnés cap ministre, títol del regne, bisbes ni magistrats sense que el rei hagués acceptat la sentència. De fet, al començament del segle XX l'activitat del tribunal era limitada a la censura i vigilància de llibres⁶⁸¹, bé que moltes vegades tampoc no s'aconseguia evitar-ne la introducció a Espanya. Així i tot, al final del segle XVIII tingueren problemes amb la Inquisició tots els principals representats del jansenisme hispànic (Antonio Tavera, bisbe de Canàries; Agustín Abad y Lasiera, de Barbastro; Antonio Palafox, de Conca; el preceptor dels infants José Yeregui, el canonge de Toledo José de Linacero, el de Lleida Josep Espiga, o els d'Àvila Antonio i Jerónimo Cuesta, etc.⁶⁸²

Per tant, pel bàndol absolutista i conservador el tribunal de la Inquisició va representar el bastió que calia expugnar o defensar a tota costa (cal afegir que la negativa de Ferran VII a reinstaurar-la el 1823 fou una de les bases de l'escissió entre els partidaris de l'absolutisme). Com no, pel liberals la Inquisició la consideraven l'obra del fanatisme i la barbàrie, del tot incompatible amb les normes constitucionals i les doctrines evangèliques. De fet era la mostra d'un sistema religiós rigorosament antitètic al desitjar dels liberals, que no volien condemnar, sinó convèncer. Per tots aquests motius la Inquisició fou la primera reforma que establí el Trienni⁶⁸³.

Pel que fa a la reforma dels regulars cal dir primer de tot que va ser una correcció molt necessària perquè pels liberals era indispensable per moltes causes: el nombre de cases (per exemple, Balaguer i Cervera tenien cinc convents cadascun), la quantia de llurs rendes i possessions, la mala repartició, la falta d'ocupació precisa dels frares, la decadència intel·lectual, disciplinària i, de vegades moral, de les comunitats. Així doncs l'opinió de la majoria liberal era que, limitant l'edat mínima per a emetre vots, concedint la secularització de tots aquells frares i monjos que la desitgessin, concentrant la resta en un nombre raonable de monestirs i convents per evitar les comunitats massa poc nombroses, hom aconseguiria una distribució més racional i més eficaç de la clerecia, una major atenció a les necessitats pastorals, un retorn a l'antiga disciplina de cada ordre i uns béns sobrers que podrien servir per a eixugar el dèficit monetari de les

⁶⁸¹ Pels llibres francesos el tema ha estat estudiat magníficament per Marcellin Fourneauux, *L'Inquisition espagnole et les livres français au XVIII siècle*, Paris, 1903.

⁶⁸² FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, PS. 88-89.

⁶⁸³ El desig de fer desaparèixer tots els símbols inquisitorials, els podem veure de manifest en l'ordre del cap polític del 24 d'abril de 1820 manat que siguin picades les armes de la Inquisició existents en una tomba de Girona. Citat a: FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 89.

finances reials, arruïnades pel doble cop de la guerra contra els francesos i l'emancipació de les colònies americanes.⁶⁸⁴

Els defectes més repetits entre els religiosos eren l'ambició⁶⁸⁵, que provocava disputes i grupets de cara a les eleccions i als càrrecs dins els convents, la poca observança dels vots, en especial el de pobresa⁶⁸⁶ i de la vida en comú⁶⁸⁷, l'amor al tabac i a la xocolata⁶⁸⁸ i àdhuc l'afecció al joc.⁶⁸⁹

A part d'aquestes característiques generals, cada orde en particular era blanc d'acusacions més concretes: segons un fulletó liberal⁶⁹⁰, els dominics s'havien enriquit "explotant" el rosari i la Inquisició; els mercedaris i els trinitaris aplicaven a llur sosteniment les rendes destinades a la redempció dels captius; els jesuïtes havien amuntegat grans riqueses gràcies a llur afecció a la noblesa, a l'escrupulosa tria de llurs membres i a les rendes del Paraguai; els hospitalaris feien servir les rendes dels hospitals més a profit propi que no pas al dels malalts; els carmelites descalços havien reunit tantes terres i tants forns que es feien envejar pels mateixos jesuïtes; els calçats es preocupaven també bàsicament d'enriquir-se; els franciscans, contra llurs regles, detenien rendes fixes i, sobretot, guanyaven molt amb els drets de sagristia; els monacals dedicaven llurs rendes a la bona taula i a intervenir en el comerç. Salva només de la crítica els escolapis, bé que els voldria més observants i, els caputxins, que lloa pel compliment de la regla i llur permanència als convents.⁶⁹¹

Arribat aquest punt seria convenient reflectir la legislació liberal sobre els regulars: Quan foren obertes les primeres Corts del Trienni al mes de juliol de l'any 1820 la reforma dels regulars fou un dels primers temes de l'ordre del dia. En realitat la política religiosa havia començat ja abans amb la supressió de la Inquisició i dels jesuïtes i la

⁶⁸⁴ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 90.

⁶⁸⁵ PIZARRO, *Memorias*, I, p. 213.

⁶⁸⁶ La reserva de part dels estipendis de sermons, misses, etc., com a peculi personal, era costum general.

⁶⁸⁷ A part les llargues èpoques passades fora dels convents en les èpoques de predicació, molts frares passaven anys sencers servint vicaries o parròquies dependents dels monestirs i a vegades després se'ls feia difícil de reincorporar-se a la vida conventual.

⁶⁸⁸ GALLARDO, *Diccionario Crítico burlesco*, p. IX.

⁶⁸⁹ LA FUENTE, *Historia eclesiástica*, III, p. 420.

⁶⁹⁰ D.J.M.E. *Testamento de España*. Els judicis eren simples, potser exagerats, però representen les idees corrents entre els liberals.

⁶⁹¹ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 91.

reial ordre, publicada el 17 de maig de 1820 que suspenia les professions religioses i la venda de béns dels convents.⁶⁹²

Un cop reunides les corts, el 21 d'agost es formà la comissió que havia d'entendre en matèries religioses, constituïda pel bisbe auxiliar de Toledo, don Luis López Castrillo, sis eclesiàstics més i dos seglars. L'11 de setembre era presentat el projecte de llei de reforma de regulars a l'assemblea, que l'aprovà l'1 d'octubre. Per aquest decret, publicat amb data del 25 d'octubre, restaven suprimits els ordres monacals, els convents i els col·legis dels quatre ordres militars i, un nombre a determinar de convents; els sacerdots afectats per la mesura havien de rebre càrrec dins el clergat secular o una pensió de 300 a 600 rals, reduïda a 100 o 200 per als llecs. Els altres regulars havien de regir-se per superiors elegits pels membres de cada convent i restaven ells sotmesos als bisbes. Les comunitats religioses havien d'ésser formades almenys per dotze membres, cap orde no podia tenir sinó un convent a cada població i era prohibit de fundar convents i admetre novicis o professions; hom concedia la secularització a tots aquells religiosos que la demanessin. Els béns dels monestirs i dels convents suprimits restaven assignats a l'Estat.⁶⁹³

Només foren exceptuats de la supressió vuit monestirs, entre aquests els benedictins de Montserrat i el cistercenc de Poblet. La mesura afectava els 227 monestirs i 1.701 convents menors existents a Espanya: en suprimia 219 i 836 i, en conservava 8 i 31 respectivament. El nombre de monjos afectats per la mesura fou, segons Canga Argüelles, de 4.507⁶⁹⁴. El nombre de religiosos era de 20.757, dels quals, al principi del 1822, 4.477 s'havien secularitzat. Però molts dels que foren obligats a canviar de residència a causa de la supressió dels convents, no s'incorporaren pas a llurs noves destinacions (sobretot a Catalunya), sinó que es quedaren a llurs cases.⁶⁹⁵

⁶⁹² “Solicito siempre mi paternal corazón en procurar todos los medios que se dan al bien general del Estado, y puedan influir en el aumento de su población, nuevamente disminuida, en especial desde la última guerra desoladora; y anhelando bien por que los institutos regulares lleguen al grado de perfección debida y sean claustros el asilo de la virtud, y no de la improvisación, he venido a resolver, de acuerdo con la Junta Provisional, que se suspenda toda profesión en las comunidades religiosas según la reunión de las Cortes convocadas; y prohibo al mismo tiempo que puedan vender ni enagenar de modo alguno cualquier finca que les pertenezca, dando como por nulas las que se hayan hecho desde el día 9 de marzo último en que se juró la constitución política de la monarquía”, Constitucional, 17 de maig de 1820, núm. 66.

⁶⁹³ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 92.

⁶⁹⁴ Canga Argüelles, *Diccionario de Hacienda*, article “Secularizados y extinguidos en España”, II, p. 575.

⁶⁹⁵ Op. Cit. PS. 92-93.

Ara es el torn de comprovar l'aplicació de la llei ja que es veié dificultada al màxim per l'oposició de la majoria de l'Església espanyola. Gran part dels bisbes ignoraren els convents o es negaren de pla a fer-se'n càrrec i, el mateix papa reprengué el cardenal de Borbó, arquebisbe de Toledo, pel fet d'haver acceptat de fer-se càrrec dels regulars de la seva diòcesi.⁶⁹⁶ A Lleida l'Ajuntament rebé un memorial amb 562 firmes demanant la permanència dels convents de la ciutat, bé que no li donà curs posterior⁶⁹⁷. El primer arrelament, el de Madrid, fou publicat el 15 de març de 1821: els 24 convents de la capital restaven reduïts a quinze. A la ciutat de Barcelona dels 25 convents anteriors restaven reduïts a 13; a Lleida, els 8 a 3; a Girona i Tarragona, de 7 a 3. El desplaçament d'una tal quantitat de religiosos i el tancament de llurs convents dolgueren tant als frares i als devots i el fet es convertí en una campanya important de desaprovació del règim. En definitiva, el govern aconseguí de fer tancar els convents suprimits; per contra, molts dels seus membres no s'incardinaren a les noves comunitats.⁶⁹⁸ Quan Ferran VII fou restablert en les seves prerrogatives absolutes, amb prou feines restava un convent obert a Barcelona, ni gairebé a Catalunya.⁶⁹⁹

D'altra banda també s'ha d'assenyalar la evolució de la secularització. Amb la supressió de convents i la concentració dels religiosos (12 sacerdots com a mínim per cada comunitat), hom aconseguia d'augmentar les rendes de l'Estat amb els béns de les cases suprimides; les lleis de reforma de regulars tenien, però, encara un altre objectiu important: la disminució del nombre de frares i l'augment dels sacerdots dedicats a les tasques parroquials. Per això el govern liberal va demanar des del primer moment a Roma que fos concedit als bisbes poder per a secularitzar els religiosos que ho desitgessin. Però la cúria romana no estava d'acord i va oposar-s'hi perquè la reserva de la secularització era una de les prerrogatives que els regalistes disputaven a Roma, i, per tant, la seva cessió als bisbes podria ésser interpretada com una derrota de la Cúria. De més a més, la majoria dels bisbes compartien les idees de Roma. Però davant les peticions dels religiosos d'acollir-se a la legislació liberal el papat va concedí a aquells eclesiàstics que ho desitgessin poguessin ésser nomenats rectors per cinc anys⁷⁰⁰ i, finalment donà poders al nunci per a secularitzar individualment els religiosos que ho

⁶⁹⁶ *Carta de nuestro Santísimo Padre dirigida al Emo. Cardenal de Scala, arzobispo de Toledo* (Barcelona, 1821), p. 4. Datada el 25 d'abril de 1821.

⁶⁹⁷ A.M.L. *Acuerdos 1821*, 21 de febrer de 1821.

⁶⁹⁸ Constitucional, 21 de juliol de 1821, núm. 192.

⁶⁹⁹ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 95.

⁷⁰⁰ *Diario de Barcelona*, 16 d'agost de 1820, núm. 229.

demanessin i demostressin tenir una còngrua o prebenda que els permetés de mantenir-se decentment. El govern liberal transigí i abandonà la seva pretensió que fossin els bisbes els encarregats de dur a terme les secularitzacions.⁷⁰¹

Entre l'octubre de 1820 i el març de 1821 se secularitzaven a tot Espanya 1.197 frares i 46 monges. Els primers dies de març de 1822 el nombre de secularitzats arribava a 4.447; el setembre s'elevava a 7.244 religiosos i 867 monges. Amb els monjos extingits, la xifra total de secularitzats arribava a 12.618⁷⁰². A Catalunya els primers dies de juny de 1821 havien sol·licitat la secularització de 176 religiosos.⁷⁰³

La reforma també va afectar a la clerecia secular. L'ideal dels constitucionals era de disminuir tant com fos possible la clerecia no pastoral, retribuir millor els eclesiàstics amb cura d'ànimes i reformar i racionalitzar les circumscripcions eclesiàstiques. El nou rector era nomenat per oposició, pagat per l'Estat i posat al capdavant de les circumscripcions parroquials racionalment distribuïdes.⁷⁰⁴

Com no a més s'havien de reformar les parròquies. Com que cada circumscripció parroquial era alhora el districte civil mínim, la cèl·lula bàsica de les eleccions, les corts es preocuparen de reglamentar també la distribució parroquial: haurien de tenir parròquia totes les localitats que tinguessin ajuntament constitucional; les poblacions grans podien establir el nombre de parròquies que calgués, a condició que cada una tingués un màxim de 4.500 veïns i un mínim de 2.500. Les dotacions dels rectors eren fixades entre 8 i 20 mil rals l'any i, les dels vicaris, entre 4 i 6 mil.⁷⁰⁵

El govern liberal pel que fa als beneficis i a les canongies va pretendre reduir al màxim el nombre de beneficiats i de canonges, obligant als restants a participar en certa mesura en l'atenció directa als fidels. Hom legislà, doncs, la supressió, a mesura que anessin restant vacants, als beneficis simples i obligà els actuals obtentors que no fossin preveres ordenar-se en el termini d'un any. Cap sacerdot no podria tenir dos beneficis o dos sous. Quant a les canongies, la meitat s'haurien de reservar en el futur com a compensació als rectors jubilats; l'altra meitat sortiria a oposició. D'aquesta manera els liberals volien premiar alhora el mèrit i el saber.⁷⁰⁶

⁷⁰¹ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 96.

⁷⁰² CANGA ARGÜELLES, *Diccionario de Hacienda*, article "Secularizados y extinguidos en España", II, p. 575.

⁷⁰³ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 97.

⁷⁰⁴ Op. Cit. p. 98.

⁷⁰⁵ Op. Cit. p. 99.

⁷⁰⁶ Op. Cit. PS. 100-101.

Un aspecte clau en aquesta reforma eclesiàstica també va ser l'esmena dels béns i dotació ja que hi havia un punt en el qual estaven d'acord tots els liberals. Pensaven que una distribució més racional permetia de comptar amb una clerecia parroquial més nombrosa i més ben pagada; l'Estat podria esborrar el deute nacional que la guerra, l'emancipació americana i la mala administració havien fet insuportable, així la burgesia es podria treure de sobre els títol del deute nacional, de valor més aviat migrat i, basar en l'explotació més racional dels béns rústics i urbans de l'Església el seu desenvolupament. Als liberals els semblava lògic que en el difícil moment que passaven les finances públiques i tota la nació, l'estament més afavorit renunciés a una part de les seves rendes. Però l'Església estava, per contra, atenta a defensar els seus privilegis. Davant d'aquesta oposició el govern constitucional no es va deixar atemorir i les corts van decretar l'extinció dels monacals. La subhasta de llurs béns fou preparada ràpidament: el gener de 1821 aparegueren al "Diario de Barcelona" els primers anuncis. L'any següent, amb la reducció dels convents, dels ordes subsistents sortí una altra quantitat de béns a pública subhasta. L'anunci de la primera venda pública trencà definitivament els llaços entre el règim i la majoria dels eclesiàstics.⁷⁰⁷

A més els liberals van reformar els delmes ja que la seva impopularitat era deguda a moltes raons: gravaven només l'agricultura, el seu producte constituïa una part important de les rendes dels grups més decididament adversaris del règim liberal (monestirs, convents, capítols, bisbes, senyors, laics) i només una mínima part arribava als seus teòrics destinataris, els rectors i pobres de cada poble. La polèmica entorn dels delmes començà molt aviat, tant a les corts com a la premsa. Una de les primeres proposicions presentades a les corts del 1820 després de la seva obertura al mes de juliol, demanava la supressió dels delmes a partir de l'any següent; anava signada pels diputats Solanot, Ochoa i Medrano. També l'opinió contrària hi estigué representada: el 6 de desembre de 1820 el Capítol de la catedral de Lleida escrivia als altres de Catalunya per fer una representació conjunta sobre els delmes a les Corts; el de Vic respongué que "ho tenia molt per cas", però que fóra millor d'instar els bisbes perquè passessin al davant.⁷⁰⁸

La idea liberal que Constitució i delmes no podien coexistir i que l'abolició d'aquests era imminent, portà molts particulars i àdhuc pobles sencers a negar-se a pagar el delme, ja el 1820. La legislació sobre delmes nou fou elaborada per les Corts fins a la segona

⁷⁰⁷ Op. Cit. PS. 104-105.

⁷⁰⁸ Op. Cit. p. 106.

legislatura (R.O. de 4 de juliol de 1821), amb una fórmula moderada: els delmes restaven reduïts a la meitat, l'anomenat mig delme, però llur import era destinat íntegrament al clergat. Els laics i l'Estat renunciaven llurs drets sobre delmes a canvi d'ésser indemnitzats amb els béns dels convents suprimits: d'aquesta manera, alhora que era duta a terme la desamortització, hom assignava a la clerecia unes rendes fixes i, atès que gravaven béns en espècie, lliures del perill de devaluació. El mig delme fou molt discutit: els absolutistes el consideraven un atac a la religió; els liberals exaltats, una renúncia. A Catalunya el mig delme fou considerat de seguida insuficient per a respondre del manteniment del clergat. A més d'aquesta imprevisió del centralisme liberal, cal parar esment que el cobrament dels delmes es veié molt minvat per la resistència popular i el consegüent abandonament dels arrendataris. Una altra repercussió va ser el seu efecte en l'expansió de la rebel·lió reialista. L'empobriment de molts rectors havia d'anul·lar l'ajuda que aquests podien prestar en cas de necessitat als pobres de llur feligresia. Unir aquest fet a una mala collita com la del 1822 és una temptació massa forta a l'hora d'explicar la recluta de les tropes de xoc de les partides reialistes.⁷⁰⁹ Restablert l'absolutisme, el pagament de tot el delme, inclosos els endarreriments, fou un dels temes obligats dels sermons dels predicadors absolutistes i dels decrets de la Regència i de les autoritats eclesiàstiques. L'ordre restablint el pagament del delme sencer, “del modo y manera que se hacía antes del referido 7 de marzo de 1820”, fou donada per la Regència el 6 de juny de 1823 i publicada al corregiment de Mataró el 14 del mateix mes.⁷¹⁰

12.4. La jerarquia i el nou règim

Com havia ja passat el 1812, també durant el Trienni recauria damunt l'Església la part principal de la defensa de l'Antic Règim. De tota manera, l'actitud de la jerarquia fou en els primers moments de prudent expectació. Només els bisbes de Zamora (Iguanzo) i de Màlaga (Alonso Cañedo) es negaren a jurar la Constitució. Al final del 1820 s'havien enfrontat amb el govern, negant-se a fer-se càrrec dels religiosos de les respectives diòcesis, els bisbes de Santiago, Lugo, Plasència, Àvila, Orense, Barbastre,

⁷⁰⁹ Op. Cit. PS. 107-109; i PIERRE VILAR, *Catalunya dins l'Espanya moderna*, IV, p. 635.

⁷¹⁰ FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, p. 110.

Ja abans, segons la premsa liberal, els caps reialistes van demanar el pagament immediat del delme. A “Indicador Catalán”, 16 de juny de 1823.

la Seu d'Urgell, Tudela, Lleida, Osma, Calahorra i Vic. El febrer de 1823, per morts, fugues o exilis, es trobaven sense bisbe 25 diòcesis⁷¹¹. A Catalunya la cosa anava encara pitjor: a l'entrada dels Cent Mil Fills de Sant Lluís només restava a la seva seu el bisbe de Girona, que, amb l'excusa d'estar malalt, vivia molt retirat. El territori català fou el punt on la jerarquia es mostrà més desafecta al règim liberal.⁷¹²

⁷¹¹ Toledo, Sevilla, Santiago, Tarragona, Barcelona, Urgell, Solsona, València, Oriola, Màlaga, Ceuta, Valladolid, Sòria, Burgos, Lleó, Oviedo, Osma, Tarassona, Saragossa, Tortosa, Eivissa, Badajoz, Pàlencia, Àvila i Guadix, a les quals s'afegien durant aquell any Vic i Lleida.

⁷¹² FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1972, PS. 111-112.

13. L'economia de la Paeria al Trienni Liberal

13.1. L'herència dels absolutistes: Una hisenda local ensorrada

Els regidors al analitzar la greu crisi financera de la Paeria (per exemple, els pobles dels voltants de Lleida van continuar sense pagar la part que els corresponia sobre la manutenció dels presoners originaris dels seus municipis) van decidir reduir costos a partir de la sortida de les partides més “prescindibles” i, en el primer terç del segle XIX, l'àmbit cultural era el primer en patir una dràstica reducció del seu pressupost.

La comprovació de la recessió econòmica, en primer lloc, va venir donada per l'ofici de l'Intendent Joan de Erro en el qual va exposar que la Junta Superior d'Estadística havia aprovat el nou repartiment de la quota sobre la Reial contribució. També va assenyalar que prendria mesures extraordinàries contra la ciutat ja que encara no havia fet efectiva la part del segon terç i tot el tercer terç de la contribució corresponent al cadastre de l'any 1819 per l'existència de molts lleidatans morosos. Els regidors liberals van encarregar a Bonaventura González reactivar aquesta recaptació i van notificar a Francesc Solano que havia de portar tots els documents referents al període anterior.⁷¹³

En segon lloc, en estreta relació amb els problemes financers cal destacar també l'ofici del Governador d'Armes de Lleida el qual va reflectir les enormes dificultats per a què poguessin continuar amb les seves tasques els soldats de la companyia del Batalló de la Milícia Nacional dirigida per Hostalric (havien de fer-se càrrec de la vigilància de les presons per falta d'efectius en l'exèrcit nacional). En tercer lloc, el cap dels caputxins de Lleida va demanar el cobrament de les almoines que la Paeria li havia de pagar corresponents a l'any 1819. El batlle primer va decidir pagar-li a partir del mes de gener de 1820, però res del 1819.⁷¹⁴

Dins de l'àmbit de l'ordre públic disposem d'una dada del nou poder local liberal que assenyalava que van recomptar uns 12.000 passaports en tot el Corregiment que feien referència a l'època absolutista (1814-1820). Per tant, unes 12.000 persones van adquirir aquest document al llarg de l'últim període al corregiment lleidatà. Els “pablos” (morosos) van segellar passaports falsos per tal de no pagar l'impost, per aquest motiu, el nou govern va promulgar una ordre que indicava que s'havien de realitzar tots de nou,

⁷¹³ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, PS. 43 i 52.

⁷¹⁴ Op. Cit. p. 54.

deixant sense validesa els antics. Això significava un esforç econòmic extra per part del nou consistori.⁷¹⁵

A part de garantir la tranquil·litat pública el primer problema del nou ajuntament era l'extens deute que va deixar el govern absolutista ja que aquest dèficit financer no el va permetre efectuar el pagament de les múltiples reclamacions del qual n'era objecte. Per exemple, un memorial del Capità Comandant de la guarnició de Lleida, el senyor Regüijo, va sol·licitar una gratificació per l'assistència de tota la seva tropa al jurament de la constitució i per garantir l'ordre públic en la seva publicació. Els nous membres de l'Ajuntament van contestar que desitjaven fer-ho, però no tenien potestat per sostroure diners del compte de Propis i Arbitris que era l'únic al qual tenien accés i, per tant, no podien pagar-li. Evidentment, exemples d'aquest estil havien de començar a generar sentiments de desconfiança i rebuig per part d'un sector important de l'exèrcit respecte al model liberal.⁷¹⁶

Pel que fa a les primeres notícies sobre la política econòmica del govern liberal cal destacar el Reial Decret del 13 de març de 1820 el qual notificava que ara per ara continuava el mateix sistema d'hisenda. Al mateix temps va entrar en vigor el Reial Decret de les Corts del 19 de juliol de 1813 sobre l'abolició dels privilegis del Reial Patrimoni. El 30 de març es va promulgar un Edicte que permetia als productes estrangers la seva circulació lliure dintre dels pobles d'aquesta província. L'11 d'abril va arribar una Reial Ordre que autoritzava el compliment del Reial Decret de les Corts de Cadis del 14 de gener de 1812 per la qual van quedar abolides les lleis i les ordenances sobre els monts i terres conradisses. També Ferran VII va ordenar l'organització de la Tresoreria General segons el reglament sancionat a les Corts el 7 d'agost de 1813. El 30 d'abril de 1820, es va donar pas al Reial Decret del 8 de juny de 1813 sobre el foment de l'agricultura i la ramaderia. El 28 de maig va entrar en vigor el Decret de les Corts de Cadis del 8 de juny de 1813 sobre la llibertat de venda de tots els productes comestibles. Finalment, el 8 de juny de 1820 va entrar en vigor el Decret que protegia la propietat privada.⁷¹⁷

⁷¹⁵ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820.

⁷¹⁶ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p. 56.

⁷¹⁷ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820.

Per altra banda, no s'havia de deixar al marge la situació econòmica del govern municipal lleidatà dintre del Trienni liberal ja que serà la major limitació del nou sistema alhora d'endegar els seus projectes. El regidor Joaquim Mensa va presentar l'estat de l'administració del fons de Propis i Arbitris per tal de conèixer el marge de maniobra en el qual es mourien. Va escriure que des de el 18 de març de 1820, moment en el qual es va instal·lar aquest ajuntament, fins al mes de novembre s'havien de comptar com ingressos 17.883 lliures, 14 sous, dels quals s'havien cobrat 11.227 lliures, 11 sous i 7 diners i, consegüentment, faltaven per cobrar 6.656 lliures, 2 sous i 5 diners. Pel que fa a les despeses (incloent els deutes, els endarreriments, les festivitats, les almoines, els censos i els salaris) sumaven la xifra de 19.721 lliures, 11 sous i 6 diners, dels quals portaven gastats 10.833 lliures, 10 sous i 4 diners fins a la data del 31 d'octubre. Per tant faltaven per deslliurar-se 8.887 lliures, 13 sous i 2 diners.⁷¹⁸

A més a més dintre d'aquest mes de novembre s'havien de pagar altres partides no reflectides anteriorment en el pressupost de les despeses com la reconstrucció de la paret del riu Segre que tenia un cost de 123 lliures i 1 diner; com també el sou dels mestres de gramàtica corresponent a l'època de l'anterior ajuntament que ascendien a 165 lliures, 15 sous i 10 diners. Un cop analitzats els comptes van comprovar que hi havia un dèficit de 2.520 lliures, 6 sous i 8 diners. Veient la dramàtica situació la Paeria va decidir suspendre el pagament de la quota de 600 lliures destinada a la construcció de la carretera de Tarragona que li corresponia a l'anterior ajuntament per tal de deixar el dèficit en 1.920 lliures, 6 sous i 8 diners. Però, a més a més també van suspendre l'atorgament de les quotes dels dos primers terços referents a la Junta de Sanitat que eren de 1.307 lliures, 18 sous i 8 diners. Així doncs, el dèficit seria de 612 lliures i 8 sous.⁷¹⁹

Aquestes mesures tenien l'objectiu d'aconseguir un dèficit zero. Però, a costa de no portar a terme una política forta d'obres públiques que hauria permès la creació de múltiples llocs de treball amb els corresponents salaris, el que hauria facilitat pagar els impostos i reactivarien els intercanvis comercials i l'economia en general. A més a més aquestes propostes van retallar els serveis socials, ja molt deficients de per sí, en treure el finançament municipal del terreny sanitari en un període molt propici a la propagació de múltiples epidèmies ja que el control higiènic no existia pràcticament.

⁷¹⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p.124.

⁷¹⁹ Op. Cit.

De totes maneres l'Ajuntament de Lleida havia de visitar la diputació per fer-li saber l'estat penós dels Propis i Arbitris, sobretot a causa de la crisi agreujada en la Guerra del Francès i de la ineficàcia de les mesures absolutistes a l'hora d'intentar trencar la dinàmica deficitària. A més a més cal afegir que a partir d'aquest moment haurien de sumar les despeses ocasionades pel manteniment de la Milícia Nacional. Una altra solució que va preveure la Paeria va ser la demanda que els altres pobles de la província de Lleida paguessin els que els corresponia pel seu servei de correus i pels seus presoners. Per últim, van declarar en suspensió qualsevol pagament que no fos urgent.⁷²⁰

Davant d'aquestes mesures la Junta de la carretera de Tarragona va reaccionar nomenant Agustí Morera com intermediari per tal de cobrar el tercer terç de l'any 1819, en previsió que s'establiria una negociació dura i, sobretot, davant la possibilitat de no cobrar cap quota més.⁷²¹

Finalment cal destacar unes afirmacions de Manuel de Ibarra, que era l'arrendatari de la leuda a Lleida i en els pobles dels voltants i de Jaume Domínguez, director general del Crèdit Públic a Catalunya, en les quals van assenyalar que els veïns de Lleida, Belllloch, Alamús, Vilanova d'Alpicat i Almacelles no pagaven els impostos de manera regular. Tot plegat reflectia un l'estat elevat de penúria.⁷²²

A l'any 1821 l'economia municipal va continuar amb el seu declivi. Al mes de gener va arribar una circular de la Diputació Provincial datada el 27 d'octubre de 1820. En el seu article 12 va reflectir que a causa de les dificultats de l'Ajuntament de Lleida per cobrar la contribució del cadastre, els impostos resultants del comerç interior haurien d'anar a parar a la mateixa Diputació, el que suposaria el cessament en el cobrament d'aquestes taxes i alhora el fons dels Propis i Arbitris es quedaria gairebé sense cap entrada de diners. Com resposta, la Paeria va demanar a la Diputació Provincial el permís per tal de cobrar als ciutadans una taxa extra per almenys sufragar l'import de la il·luminació de la ciutat. No el va acceptar, i per tant, van decidir demanar alguns donatius als veïns de Lleida a fi de sufragar les despeses de l'enllumenat.⁷²³

Estem veient com la crisi econòmica cada cop anava en augment i com els serveis socials patien les seves conseqüències. Però, el nou consistori liberal, va tenir la

⁷²⁰ Op. Cit. p. 125.

⁷²¹ Op. Cit. p. 133.

⁷²² I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis particulars fets en l'ajuntament constitucional de Lleida en el anys 1820, 1821 i 1822.

⁷²³ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, PS. 5 i 10.

voluntat de protegir als petits consumidors, normalment de classe mitjana o baixa, amb la implantació d'una ordenança que obligava a afinar els estris que designaven els pesos i les mesures dels productes agrícoles d'aquesta ciutat per tal d'evitar els constants abusos que generaven els revenedors en les compres i en les vendes. També es va acordar que els mateixos revenedors no poguessin comprar abans de les onze del matí (si ho feien tindrien que pagar una multa de 30 sous catalans), que els venedors no es poguessin fer passar per revenedors (si ho feien haurien de pagar 10 sous) i que els revenedors de grans no poguessin entrar en el mercat ni comprar abans de les dotze hores (sota la pena de 3 lliures).⁷²⁴

Tot seguit l'Ajuntament va rebre un ofici del Cap Polític en el qual es transmetia que la Paeria havia de pagar el segon i tercer terç de la contribució general de l'últim any (1820). Les autoritats municipals van contestar que de moment tenien recaptats 40.000 rals de billó i que realitzarien les diligències oportunes a fi de pagar-ho tot. El 22 de maig de 1821 una circular de l'Intendent d'aquesta província va fer responsable a la Paeria d'un deute en la contribució general que pujava a 26.459 rals amb 21 diners, pel segon terç, i 50.679 rals i 19 diners per l'últim terç de l'any passat. Els membres del consistori municipal van contestar que havien de donar 45.000 rals de billó a compte de l'últim terç de 1820. També van notificar que pagarien els deutes derivats del segon i del tercer terç (segons els meus càlculs 31.459 rals). Així doncs, les dificultats per poder efectuar l'ingrés de les taxes i els impostos continuaven esdevenint una càrrega molt forta tant pels habitants com pel consistori municipal, el qual generava una forta desconfiança dintre dels sectors opositors al règim instaurat l'any 1820.⁷²⁵

Per dificultar encara més l'activitat agrícola la sequera va tornar a afectar als camps lleidatans. El 3 d'abril de 1821 l'Ajuntament de Lleida va rebre un manifestat dels Majorals dels llauradors tot indicant la gran necessitat que tenia el camp agrícola de la pluja i amb l'objectiu d'aconseguir el seu benefici van sol·licitar que es portessin a terme rogatives públiques per demanar-la a Déu. El bisbe Renteria, un cop analitzada la carència de d'aigua va ordenar la realització de tres dies de rogatives públiques en la catedral nova. També aquest fet va constatar que un any després d'establir-se el sistema liberal, moltes maneres d'entendre la vida quotidiana, els costums i les tradicions, en gran part, continuen vigents dintre de l'ideari col·lectiu.⁷²⁶

⁷²⁴ Op. Cit. p. 8.

⁷²⁵ Op. Cit. PS. 40 i 51.

⁷²⁶ Op. Cit. p. 39.

Les notícies relacionades amb l'àmbit financer van obrir-se l'any 1822 amb l'arribada d'un Ofici procedent de la Junta de Cequiatge del 22 de gener de 1822 en el qual van demanar el retorn dels 300 duros d'argent que li havien prestat a la Paeria l'any 1818 per a pagar els reemplaçament de l'exèrcit d'aquesta ciutat. L'Ajuntament de Lleida va contestar que cobraria aquests diners dels contribuents ja que se'ls havia gastat en el moment de fer efectiu el pagament dels reemplaços. Com a conseqüència d'aquesta sol·licitud els membres del consistori municipal van demanar una àmplia informació a Antoni Fonseré (batlle de barri) sobre aquests comptes, sobretot qui va recaptar i administrar aquest ram.⁷²⁷

Gairebé quatre anys més tard vam poder saber el que realment va succeir amb el problemàtic reemplaçament de l'any 1818. Abans van veure les grans dificultats que van tenir per pagar aquesta contribució, i en aquest moment em esbrinat que l'antic ajuntament absolutista va recórrer a un préstec de la Junta de Cequiatge per poder afrontar-lo, però les seves conseqüències van arribar al govern municipal del Trienni. El qual acumulava un dèficit de 300 duros d'argent per un concepte de l'etapa anterior que no li pertocaria, o sigui, va heretar un consistori arruïnat, un gran símptoma de la seva debilitat al llarg del període liberal, fet que no el va deixar realitzar bona part dels seus projectes.

13.2. L'ajuda a Cadis i a Mallorca l'any 1820

El Cap Polític Superior de la Província de Catalunya va enviar una circular als batlles constitucionals dels pobles del Principat a fi que el clergat secular i el regular comunicessin als seus fidels la necessitat d'ajudar a les famílies pobres de Cadis. Hi havia molt orfes i molts individus que hi exercien la indigència. Aquesta població va patir el efecte negatiu de la propagació d'una epidèmia el mes de març de 1820. Ferran VII va assenyalar que pagaria amb els endarreriments de l'abolida contribució del vot de Santiago. Les actes municipals consignarien que Lleida i els pobles de la seva diòcesi havien donat molts diners.⁷²⁸

Paral·lelament es produïa l'epidèmia esmentada a l'illa de Mallorca. La Diputació de Lleida va decidir de prestar el seu auxili i, per aquest motiu, va obrir un emprèstit i una

⁷²⁷ Op. Cit. PS. 12-13.

⁷²⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 4. Ajuda a Cadis. Barcelona, 18 d'abril de 1820. Va arribar a Lleida el 23 d'abril.

subscripció voluntària. Un extracte de les notícies rebudes de la Junta de Sanitat de l'illa de Mallorca (Ciutat de Palma, 6 de juny de 1820) comunicava que havien establert un cordó sanitari a causa de l'existència de molts malalts i alguns morts. Les autoritats van constatar que faltava ajuda externa per tal de pal·liar la misèria i, per aquest motiu, van sol·licitar la generositat del poble català. Ràpidament la ciutat de Lleida es va organitzar amb l'objectiu d'ajudar als qui patien els efectes de l'epidèmia a Mallorca. Un document reflecteix els comptes que va aportar la ciutat de Lleida en forma de donatius: El bisbe Renteria va donar 640 rals; el Capítol 640; altres religiosos (beneficiaris, abats, capellans) 336; per últim, cal afegir 130 rals de billó de cinc ciutadans que voluntàriament van donar els seus donatius en les seves esglésies respectives.⁷²⁹

A la ciutat de Mallorca es van registrar moltes malalties. Per aquest motiu, calia evitar el contagi i les autoritats locals van aconsellar no viatjar a l'illa. També es va realitzar un cordó de seguretat gràcies a l'esforç de les tropes de l'exèrcit (28 de juny de 1820). Al mateix temps els metges i els cirurgians per assegurar la prevenció van haver de revisar tots els ciutadans a fi d'evitar els contagis. Entre les institucions lleidatanes va existir molta preocupació per una possible extensió d'aquesta epidèmia. Davant d'aquesta greu situació van acordar donar substancials ajudes econòmiques als malalts de Mallorca.⁷³⁰

El Capítol va designar Manuel Fàbregues per recaptar i fer arribar les donacions de l'Església a Mallorca.⁷³¹

Aquestes ajudes atorgades pels principals òrgans de poder local i pel conjunt de la ciutadania van transmetre la sensació que el poble lleidatà era molt solidari davant les penúries d'altres zones del territori espanyol, sobretot quan tenim present les grans dificultats econòmiques per les quals passava en aquest moments. Alhora també mostraven la por al contagi i la necessitat de controlar-lo.

⁷²⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Diputació de Lleida. Barcelona, 13 de juny de 1820. Lleida, 21 de juny de 1820; Junta de Sanitat de l'illa de Mallorca. Palma, 6 de juny de 1820; i comptes que aporta Lleida com a donatius.

⁷³⁰ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820.

⁷³¹ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis particulars fets en l'ajuntament constitucional de Lleida en el anys 1820, 1821 i 1822.

13.3. El reemplaçament de l'exèrcit

Josep Cruz Muller el 12 d'abril de 1822 va ser escollit nou Cap Polític de Lleida i de la seva província. Els membres de l'Ajuntament sis dies més tard van reunir-se amb Cruz per manifestar-li que consideraven excessiu el nombre dels escollits per tal de realitzar el reemplaçament de l'exèrcit, sobretot desproporcionat en relació amb les últimes quintes, les de 1817 i 1818.⁷³²

El cup dels reemplaços per l'exèrcit s'havia d'organitzar conjuntament amb el pobles de Torreserona, Albatàrrec, Montoliu, Soses i Alamús. La ciutat de Lleida havia d'aportar 20 homes. El 22 d'abril de 1822 es va produir una reunió entre Josep Sales, Miquel Mallada, Joan Francesc, Miquel Morillo, Miquel Gran, Miquel Besa, Mariano Gigó, Salvador Fàbrega, Joaquim Garralda, Josep Biguera, Joan Mensa, Antoni Bordalba, Jaume Lamarca, Antoni Ribé, Ignasi de Gomar, Isidre Prerrafeza, Josep Corts, Antoni Alcaine, Pau Rabassa, Antoni Blet i Josep Benet amb la finalitat de decidir qui anava i qui no. En un principi van acordar donar als reemplaços mitjà onça per entrar i una pesseta diària fins que cobressin de l'exèrcit i quatre onzes més per als que arribessin als dos anys de servei. Però, com reflexa un ple de l'Ajuntament del 20 d'agost de 1822 també es podien prestar alguns individus en qualitat de voluntaris per anar-hi en comptes dels que tenien d'anar a canvi de cobrar, i així ho van fer alguns (no assenyalen la quantitat, si que el recaptador del ram dels quints era Josep Rius Borja). Per últim, en aquest moment van determinar la seva destinació, que va ser el regiment dels Voluntaris de Tarragona.⁷³³

El 21 de gener de 1823 la Paeria va publicar un ban per tal de comunicar a tots els veïns que el dijous pròxim s'havien de presentar els mossos que tenien que participar en el sorteig referent als reemplaçaments militars. Eren aspirants els homes amb una edat compresa entre els 18 anys i els 36. El Comissari de guerra de Lleida, Santiago Ortega, va dirigir la selecció dels 38 homes que finalment haurien de ser escollits.⁷³⁴

Abans de produir-se l'elecció final l'Ajuntament va redactar un escrit dirigit a la Diputació mostrant que Lleida sempre en els seus padrons i en els seus censos poblacionals havia redactat la veritat i per això havia de pagar molt en relació amb altres poblacions de Catalunya que havien ocultat molta població i molts bens tant rústics com

⁷³² A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1822. PS. 29-30.

⁷³³ Op. Cit. PS. 30, 57 i 63.

⁷³⁴ Op. Cit. p. 29.

immobles i financers. Per tant, l'Ajuntament va designar una representació formada per la majoria dels regidors per exposar aquests motius a la Diputació (injustament gravada amb impostos molt alts i també amb un gran nombre d'escollits en els reemplaçaments militars). Mentrestant diversos veïns de la ciutat de Lleida van donar onzes d'or per cobrir les despeses derivades dels reemplaçaments de l'any 1822.⁷³⁵

13.4. La crisi econòmica municipal no permet el triomf del liberalisme

La crisi financera general de l'Estat general va repercutir en la dinàmica interna de la ciutat de Lleida. La crisi va afectar negativament a la percepció dels lleidatans entorn dels avantatges que podia tenir el règim liberal perquè la seva situació material encara es va empitjorar més. Un Ofici del jutge de l'Audiència d'apremis de la subdelegació d'aquesta ciutat del 20 de febrer de 1822 en el qual es va notificar una relació de tots els veïns que devien alguna quantitat en aquesta ciutat per les contribucions de diversos rams, la quantitat total ascendia a 119.120 rals.⁷³⁶

L'11 de juny va arribar a la Paeria un recordatori de la Diputació i del recol·lector del Crèdit Públic que va consistir en l'obligatorietat que tenia l'Ajuntament de pagar els deutes corresponents a la contribució. L'òrgan municipal va sol·licitar allargar el plaç fins després de recollir la collita per poder fer front als impostos. La qual cosa en la practica va significar mantenir la ineficiència financera que va caracteritzar el període 1814-1820.⁷³⁷

Dos dies més tard es va produir un ple municipal en el qual els membres de l'Ajuntament van acordar retallar dràsticament les despeses de la Paeria per poder pagar totes les contribucions pendents, ja que el jutge d'Apremis els havia amenaçat amb l'expropiació de tots els bens propis. En aquesta reunió van manifestar que bona part del pressupost municipal anava destinat a sufragar la presó de Sant Martí, i sobretot el manteniment dels seus presoners. Per això, van decidir que només al llarg dels pròxims vuit dies donarien de menjar als presoners forasters ja que els pobles d'origen es negaven a pagar la seva manutenció. També es va reproduir aquesta situació en l'anterior etapa absolutista, tot i que mai van pensar en arribar tant lluny.⁷³⁸

⁷³⁵ Op. Cit. PS. 31, 33.

⁷³⁶ Op. Cit. p. 21.

⁷³⁷ Op. Cit. p. 41.

⁷³⁸ Op. Cit. p. 42.

El 15 de juny de 1822 Manuel Fàbregues, era el Comissionat subaltern del crèdit Públic a Lleida, va amenaçar a la Paeria dient que si no pagaven l'impost referent a l'administració dels convents suprimits, que van passar a ser bens Nacionals, que van ascendir pel conjunt de totes aquestes finques a 557 lliures, 5 sous i 3 diners, es quedaria amb tots els bens i propietats dels membres de l'Ajuntament (batlles, regidors i síndics). A més a més havien de pagar les quantitats que devien abans del segon terç del segon any econòmic (primer any és juny 1820- juny 1821), i per descomptat, també la totalitat d'aquest esmentat terç que pujava a 4.000 rals, segons l'ofici del Jutge d'apremis.⁷³⁹

Davant d'aquests deutes tant importants, el govern municipal va sol·licitar a la Diputació Provincial no pagar les xifres referents al ram dels monestirs i convents suprimits, però un ofici del Crèdit Públic de Catalunya, amb data del 12 de juliol, i un altre de la Junta Nacional del Crèdit Públic, van desaprovar aquesta petició.⁷⁴⁰

La crisi econòmica va anar en augment i el 9 d'agost de 1822 van tenir problemes per poder pagar als jutges de Primera Instància ja que els devien 3.166 rals i 14 maravedís. Un jutge cobrava 916 rals mensuals, el procurador fiscal 333 rals mensuals i l'alcaide de les presons cobrava la meitat que el fiscal. Aquests salaris els tenien d'abonar del fons de Propis i Arbitris, i com estem veient, n'hi havien moltes despeses i pocs ingressos.⁷⁴¹

Lògicament la Paeria va demanar ajut financer a la Diputació Provincial i el 26 d'agost de 1822 a través d'ofici del Cap Polític li van contestar que els fons d'hisenda Nacional s'havia exhaurit al pagar les obres de fortificació de la ciutat i que a partir d'aquest moment per continuar les obres havien de pagar-les els veïns de Lleida o l'Ajuntament. El consistori va considerar que era bàsic l'execució d'aquesta infraestructura en previsió de les amenaces exteriors, i per aquest motiu, va decidir per poder fer front a les millores en les fortificacions i en el castell Principal destinar un terç de la contribució general.⁷⁴²

El dèficit va arribar a ser insuportable al mes de setembre, concretament en el ple del dia 17 d'agost el primer batlle constitucional va exposar amb claredat que ja no tenien diners i van decidir que l'adiant seria agafar un avançament del fons del Canal d'Urgell

⁷³⁹ Op. Cit. PS. 43 i 50.

⁷⁴⁰ Op. Cit. p. 51.

⁷⁴¹ Op. Cit. p. 55.

⁷⁴² Op. Cit. p. 64.

que tenia la Diputació per poder fer front a tots els pagaments pendents. Quan la situació econòmica millorés els tornaria.⁷⁴³

Més tard, un ofici de la Diputació de 25 de setembre no va autoritzar el cobrament d'un terç de la contribució general per avançat. Però, si va donar permís a fi que la Paeria demanés una Jova pecuniària equivalent a un terç de la contribució als seus veïns per fer front a les seves necessitats financeres. També va indicar que la Diputació podria cobrar primer als més rics ja que així obtindria els recursos econòmics necessaris per tal de pagar els deutes més importants. Finalment va manifestar que en l'hipotètic cas que es produgués una gran morositat estaria autoritzat a agafar els diners destinats al canal d'Urgell (aquest fons va provenir dels pagaments dels particulars interessats en la realització d'aquesta l'obra, no d'institucions públiques).⁷⁴⁴

Aquesta penúria financera va repercutir molt negativament sobre els assumptes més socials. La Diputació en el mes de juny va demanar una relació exacta sobre l'educació de la Joventut, el mètode d'ensenyança, el nombre d'individus que componen les aules, la dotació dels mestres, quants n'hi havia i el seu cost (malauradament no dispossem de més dades relatives a aquest assumpte). Era un primer pas per tal d'analitzar l'ensenyament amb l'objectiu d'implantar un nou sistema d'ensenyança més eficaç (un altre ofici del Cap Polític del 24 d'octubre va informar, de manera molt lleugera, sobre el nou pla d'estudis), però com la majoria dels àmbits que s'allunyaven del terreny militar van patir l'impossibilitat econòmica del nou govern per garantir el seu servei.⁷⁴⁵

A continuació el Cap Polític va enviar un ofici a l'Ajuntament de Lleida sol·licitant el pagament de la Paeria de 15.000 rals de billó amb l'objectiu de sufragar la nova organització militar nacional. Aquesta era la quantitat prevista per tal de facilitar l'armament i els uniformes de la nova milícia reunificada.⁷⁴⁶

Aquesta factura va fer reaccionar al consistori sobre l'estat dels fons municipals i van acordar que no es podien treure diners per finançar les grans cerimònies religioses, només es mantindria el culte i els capellans. Ja havíem vist anteriorment que van decidir retallar les despeses i fruit del profund distanciament que hi va haver entre el govern municipal i l'estament eclesiàstic van treure el suport econòmic que donaven a l'Església de Lleida. La Diputació provincial va donar suport a la mesura de

⁷⁴³ Op. Cit. p. 67.

⁷⁴⁴ Op. Cit. p. 72.

⁷⁴⁵ Op. Cit. PS. 48 i 81.

⁷⁴⁶ Op. Cit. p. 80.

l'Ajuntament de Lleida i el 14 d'octubre de 1822 va enviar-li un ofici del Cap Polític del 14 d'octubre per reafirmar aquesta consigna, o sigui, no s'havia de pagar dels fons de Propis i Arbitris la festa del Corpus, l'aniversari de la Constitució i, per últim, les festes patronals. A inicis del mes de desembre la Paeria va comunicar al Capítol i als canonges de la Catedral que la festivitat propera de la patrona d'Espanya (la verge de la Concepció) podrien realitzar els seus oficis en les hores que creguessin convenients, ja que no haurien d'esperar l'assistència d'aquest cos. Això va constatar la guerra total que hi havia entre l'Ajuntament i l'Església ja que el consistori, primer de tot, no va pagar i després va optar per ni assistir als oficis religiosos.⁷⁴⁷

La Paeria es va veure obligada a continuar la seva política econòmica destinada a congelar el dèficit per no tenir que patir un crack financer. Primer va rebaixar les despeses destinades a les obres públiques, després als serveis socials i, per últim, a l'Església amb l'objectiu d'equilibrar el pressupost del tercer exercici econòmic constitucional (de l'1 de juliol de 1822 al 31 de juny de 1823).⁷⁴⁸

A tot el caòtic sistema financer calia afegir un enemic molt perillós que creixia en els moments de menys control governamental sobre el territori, era el contraban que fruit de l'ocupació reialista de bona part de la província de Lleida va augmentar molt la seva presència. Un ofici del Cavaller Intendent va comunicar les queixes del director general de duanes pel que feia a la passivitat de les autoritats per frenar-ho. L'Ajuntament de Lleida va intentar establir mesures urgents a partir de potenciar la vigilància i el control, però no va tenir èxit.⁷⁴⁹

Si l'estabilitat monetària no era la idònia ni molt menys en temps de pau, en moments caracteritzats per un conflicte bèl·lic encara era més alarmant, com així ho va manifestar el secretari de Governació de la Península, amb data del 26 d'octubre, quan va declarar que els vals coneguts amb el nom de duplicats distribuïts pel govern intrús i utilitzats en les transaccions financeres amb diverses corporacions públiques o particulars havien de considerar-se legítimes. Tot una sorpresa ja que va mostrar com la Regència d'Urgell va emetre vals i com la seva utilització va ser autoritzada.⁷⁵⁰

A més a més el 15 de novembre de 1822 un ofici del Cap Polític va transmetre a la Paeria les grans dificultats que n'hi havien pel que feia a les comunicacions terrestres i

⁷⁴⁷ Op. Cit. PS. 75, 84 i 93.

⁷⁴⁸ Op. Cit. p. 83.

⁷⁴⁹ Op. Cit. p. 82.

⁷⁵⁰ Op. Cit. p. 86.

en la realització de les fires i els mercats a causa del enfrontaments militars. Això perjudicava encara més el fràgil comerç lleidatà.⁷⁵¹

Una setmana després va arribar a l'Ajuntament de Lleida un ofici del Jutge d'apremis del partit de Lleida en el qual va demanar el pagament de 2.905 rals de billó que se'ls devia. La Paeria va indicar que quan es va establir el nou Cap Polític i la Diputació Provincial aquest Jutge va cessar en les seves funcions i per tan només havien de pagar 1.000 rals de billó en concepte de sou i dietes. Aquest assumpte era de segon ordre, però l'hem introduït per reflectir com els pagaments pendents del consistori municipal anaven augmentant palatinament per diverses raons.⁷⁵²

Per gairebé acabar, amb l'anàlisi financer de l'any 1822, hem de destacar l'ofici de la Diputació Provincial de 4 de desembre en el qual va exposar que la Paeria els devia 6.000 rals de billó corresponents a diversos endarreriments d'anys anteriors i que ràpidament els haurien de lliurar al dipositari de la Diputació que era Gregori Carpintier. Com era costum, el govern municipal primer els va donar a Bonaventura González, el recaptador de contribucions d'aquest comú. A més a més la Diputació va exigir la tornada dels diners del canal d'Urgell per pagar les tropes que defensaven la ciutat de Lleida i seguir amb les obres del propi Canal en la mesura del possible. La Paeria va contestar que fins que no cobrés el tercer terç de la contribució general no podria fer efectiu aquest préstec per falta de recursos econòmics.⁷⁵³

Finalment destacar el paper de la Confraria de llauradors davant la sequera. Els assumptes militars i els relacionats amb la defensa de la ciutat van ser els més destacats l'any 1822, però en aquesta ciutat no cal oblidar les inquietuds dels terratinents, que van denunciar el 15 de març de 1822 a través d'un ofici dels majorals del gremi de llauradors la gran necessitat d'aigua que patia l'horta de Lleida. Per tant, van demanar la realització de rogatives públiques. Es van fer, però després de cinc dies més de sequera, els magistrats de la Confraria de llauradors van enviar a la Paeria un altre ofici manifestant la necessitat que tenien els camps d'aigua, i van sol·licitar que en les pròximes rogatives traguessin el sant Crist que es trobava en la parròquia de Sant Llorenç de la mateixa forma que es feia anteriorment.⁷⁵⁴

Com van ser habituals els llargs retards en el pagament dels impostos, també va ser força normal l'escassetat d'aigua en els camps, sobretot en aquests anys de profunda

⁷⁵¹ Op. Cit. p. 87.

⁷⁵² Op. Cit. p. 90.

⁷⁵³ Op. Cit. p. 94.

⁷⁵⁴ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1822. p. 25.

sequera, per tant, es va passar també un ofici al bisbe Renteria a fi què doni les ordres oportunes per a que el clergat regular i secular fessin una missa demanant a Déu el favor de la pluja.⁷⁵⁵

D'altra banda els llauradors es va queixar que últimament els vigilants de l'horta s'encarregaven de vigilar als presoners i deixaven l'horta sense protecció i desamparada. L'Ajuntament de Lleida, com ja hem vist anteriorment, va acordar que els vigilants de l'horta no haurien d'encarregar-se dels presoners i si dels camps agrícoles. També van decidir contractar quatre persones per tal de controlar la presó de Sant Martí. A Lleida la Confraria de llauradors gaudia d'un gran prestigi i va acumular molt poder entorn dels dirigents municipals, que al mateix temps van necessitar el seu suport ja que l'avanç realista era molt important. També cal destacar que aquesta sequera, afegint-li la lluita armada, no va ser un bon presagi alhora de garantir una bona collita, sens dubte, un element clau de supervivència en aquests moments.⁷⁵⁶

D'altra banda s'ha d'assenyalar que al segon ple municipal del mes de gener de l'any 1823 el regidor Antoni Ferrer va proposar que a tenor de la multitud de jornalers agrícoles pobres que abundaven en la ciutat de Lleida, i en atenció a l'article 6 de la Constitució (ser justos i beneficiaris amb els més desfavorits) i al cru hivern que assolava el pla de Lleida, es va obrir una subscripció entre tots els veïns de Lleida per a què contribueixin amb la quantitat que puguin. El Cap Polític va col·laborar al moment aportant 320 rals de billó. Francesc Soldevila va donar 20 rals, el mateix que el senyor Pinós, Martorell, Targa, Martus, Grau, Berga, Jordà i el secretari Martorell. Mentre que el senyor Ferrer va donar 30 rals de billó; 40 rals de billó el senyor Corts i el senyor Lamarca; 60 el senyor Balaguer, i, finalment, l'aportació major dels membres de l'Ajuntament de Lleida van ser els 140 rals de billó que van aportar tant el senyor Gigó com el senyor Quer en un acte emotiu ja que va significar la conscienciació de les autoritats polítiques vers la pobresa dels seus ciutadans.⁷⁵⁷

Aquest projecte solidari va comptar també amb el suport dels membres del Capítol de l'Església que van crear una Associació de Beneficència parroquial. El seu president va ser Josep Vidal, canonge penitenciari de la Santa Església Catedral. Els altres integrants eren Pere Alboparto, capellà de Sant Joan; Josep Sánchez, sacerdot de Sant Andreu; Joaquim Salas, sacerdot de Sant Llorenç; Jaume Rossell, capellà de Santa Maria de

⁷⁵⁵ Op. Cit. p. 22.

⁷⁵⁶ Op. Cit. p. 33.

⁷⁵⁷ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1823. p. 9.

Magdalena; Rafael Barnola, canonge de la Catedral; Antoni Alzamora, prevere i conservador del clergat menor de Santa Maria.⁷⁵⁸

A més a més aquesta iniciativa va comptar amb la col·laboració d'alguns veïns com Josep Sales, llaurador; Joan Bautista Comes, procurador; Joan Bautista Casanoves, advocat; Albert Onoz, comerciant; Antoni de Gomar, advocat; Joan Cercòs, negociant; Mariano Gil, confiter; Antoni Ribé, llaurador; Isidre Perrafeta, llaurador i Antoni Solanes, llaurador.⁷⁵⁹

Amb la intenció de trobar altres ciutadans disposats a aportar qualsevol quantitat la Paeria va publicar un ban per tal de comunicar a tots els veïns el projecte solidari destinat a donar de menjar als jornalers pobres. L'Ajuntament de Lleida va voler guanyar adeptes al seu programa liberal dins del sector social més desprotegit i amb més dificultats econòmiques, que alhora era el més conservador i un fidel seguidor dels absolutistes a canvi, sobretot, del cobrament d'un sou diari.⁷⁶⁰

El 17 de febrer de 1823 un ofici de l'Intendent va manifestar les grans dificultats en les quals es trobava la tresoreria per falta de recursos. Va demanar a l'Ajuntament de Lleida el pagament del primer i del segon terç del tercer any econòmic. Però, el fons de Propis i Arbitris no podia afrontar-ho de moment. Sort que el mateix dia van rebre un altre ofici, aquesta vegada de la Diputació, en el qual es van aprovar els arbitris necessaris per atendre la defensa de la ciutat, però aquesta institució va comentar que exigiria comptes i un fort control de tot el procediment i inversió.⁷⁶¹

Apart, l'Intendent també va comunicar a la Paeria que els 8.785 rals de billó referents a les 1.757 estances dels militars de diversos cossos en l'Hospital de Santa Maria, durant tot el mes de gener, havien de ser pagats pels fons del comú en un primer moment, per després descomptar-los de la contribució general que havien de pagar els veïns de Lleida (el primer i segon terç). Aquestes dades ens permeten quantificar en 1.757 els membres de l'exèrcit i la Milícia Nacional Voluntària que s'allotjaven en l'Hospital al mes de gener del 1823 amb l'objectiu de defensar la ciutat, i com no n'hi havia suficients habitatges per tal de cobrir les necessitats de tants soldats que protegien Lleida de l'atac absolutista.⁷⁶²

⁷⁵⁸ Op. Cit. p. 10.

⁷⁵⁹ Op. Cit.

⁷⁶⁰ Op. Cit. p. 12.

⁷⁶¹ Op. Cit. PS. 48-49.

⁷⁶² Op. Cit. p. 59.

Una altra despesa que va afectar negativament les arques municipals van ser el pagament de 1.300 rals de billó que la Paeria havia d'abonar a la secretaria del govern polític de Barcelona destinat a un impressor de Barcelona per l'elaboració dels passaports que va enviar a Lleida a causa del major control poblacional que van voler establir les autoritats municipals.⁷⁶³

Però, tot i amb això, en el mes de març de l'any 1823 la Paeria només devia a la Diputació Provincial el 17% del producte de Propis i Arbitris gràcies a la gran col·laboració dels veïns que tot i que es trobaven en un status financer crític van demostrar que portarien a terme els sacrificis necessaris per tal d'ajudar a protegir i defensar la ciutat de l'atac absolutista a través del pagament de les seves diverses quotes. Sobta aquesta recaptació tan aviat perquè el costum era allargar-lo en la mesura possible, per exemple, cal recordar la utilització del recurs de l'apremi militar per pressionar a la població.⁷⁶⁴

Com agreujant cal situar un ofici del 28 de juliol de 1823 de la Diputació en el qual va ordenar a la Paeria l'abonament 4.000 rals de billó en concepte del 17% que devien des dels inicis d'aquest any als fons provincials. La Paeria va contestar que en l'últim any tots els cabdals que havien obtingut a través de la recaptació de diversos impostos i contribucions els havien donat a l'Hisenda Nacional a causa de les múltiples comandes que els van sol·licitar i que de moment només podien donar la quantitat de 2.000 rals de billó, o sigui, la meitat.⁷⁶⁵

Al mes d'agost de 1823 les dificultats alhora de proveir-se dels principals productes anomenats de primera necessitat van augmentar considerablement. Primer de tot, diversos veïns es van dirigir a l'Ajuntament amb l'objectiu de denunciar les mancances existents en la distribució de la sal. A més a més va córrer per la ciutat un rumor que acusava a l'Intendent d'haver estancat el seu arrendament. Era normal ja que en moments de crisi extrema la principal autoritat econòmica era el cap més visible alhora de trobar un culpable principal. Tampoc seria d'estranyar que aquesta llegenda urbana tingués un fons de veracitat perquè l'especulació i l'apropiació indeguda comportava grans beneficis. Per últim, incloure la hipòtesi de la racionalització de la sal amb l'objectiu d'allargar en el temps la seva disponibilitat.⁷⁶⁶

⁷⁶³ Op. Cit. p. 57.

⁷⁶⁴ Op. Cit. p. 62.

⁷⁶⁵ Op. Cit. p. 138.

⁷⁶⁶ Op. Cit. p. 147.

En la mateixa direcció cal emmarcar l'ofici del Cap Polític del 19 d'agost de 1823 que va fer referència a una circular enviada per l'Intendent en la qual va manifestar que l'hisenda nacional només gaudia de 86 caps de xai destinats a garantir el subministrament de carn a la ciutat. La Paeria va contestar que amb aquesta xifra durant els mesos d'agost i de setembre tampoc faltaria aquest aliment tant important gràcies a la seva aportació rica en proteïnes a Lleida.⁷⁶⁷

Un altre element bàsic que havien d'economitzar-lo millor era l'aigua, ja que els dipòsits estaven plens (els principals de la ciutat eren els de l'hospital general, el del seminari tridentí i els dels convents de religiosos), però això va indicar que només tindrien aigua per mig any perquè l'estiu era molt calorós i, per tant, era el període de temps en el qual es gastava més quantitat i s'emmagatzemava menys. Es va prendre la determinació que a partir d'aquest moment no es podria regar els jardins per tal d'estalviar més aigua, el primer jardí en el qual es va prohibir el rec va ser el de la casa de Domènec Marañosa.⁷⁶⁸

A més a més cal afegir el memorial que van presentar els comerciants de Lleida amb l'objectiu de sol·licitar una reforma del decret de Corts de 18 de desembre de 1821 referent als seus articles primer i cinquè pels quals es va reaprovar la fixació de duanes internes en la ciutat de Lleida. Aquests barreres ocasionaven múltiples controls per tal d'efectuar exhaustius registres i grans despeses addicionals, per tant, van demanar que s'aboleixin com ja ho havien fet les Corts al seu començament. La Paeria va respondre negativament a la seva petició, ja que havien de garantir la seva vigència perquè el fons municipal necessita augmentar la quantitat d'ingressos addicionals.⁷⁶⁹ Aquí es pot observar com els liberals adopten una línia econòmica "antiliberal" amb aquestes duanes interiors, per aconseguir recursos, i com entra en contradicció amb els interessos comercials, teòricament propers al liberalisme.

La pressió fiscal sobre el conjunt de la població va ser insostenible a mig plaç i la imposició de duanes a l'interior del nucli urbà afeblia i dificultava encara més el trànsit de mercaderies alhora que afectava negativament als petits productors i venedors, ja que pràcticament tot el seu benefici anava destinat a cobrir les enormes necessitats de l'aparell municipal i militar. També va complir un segon objectiu, que va ser l'ampliació del control policíac a través de la verificació dels passaports de la major part

⁷⁶⁷ Op. Cit. p. 149.

⁷⁶⁸ Op. Cit. p. 166.

⁷⁶⁹ Op. Cit. p. 168.

dels individus i la realització de registre amb la finalitat de perseguir el comerç negre d'armes per tal de preservar l'ordre i la seguretat pública.

Com era habitual cada mes de setembre es va procedir a la recol·lecció de la verema, però a l'any 1823 va ser molt perillós ja que l'obertura de la porta de Sant Martí comportava un alt risc perquè hi havien molt poques tropes destinades a vigilar i protegir aquesta guarnició. Davant d'aquesta situació el Comissionat Militar va acceptar l'obertura de la porta de Sant Martí per facilitar la verema, però va manifestar que no la podria tenir oberta molts dies, per tant, s'hauria d'efectuar ràpidament.⁷⁷⁰

⁷⁷⁰ Op. Cit. p. 174.

14. La Paeria al Trienni Liberal⁷⁷¹

14.1. L'Ajuntament a l'inici del règim liberal. Un canvi radical: La formació del primer consistori constitucional

Una de les conseqüències de la tornada a l'estudi de la història política ha estat l'augment i la proliferació d'investigacions que intenten analitzar les elits polítiques, econòmiques i intel·lectuals, a més de desenvolupar-se noves metodologies com per exemple la biografia política, la prosopografia i l'aplicació de tècniques i anàlisis estadístics. Cal destacar, per exemple, el llibre d'Isabel Burdiel *La política de los notables* o els estudis de Mariano Baena Alcázar *Elites y conjuntos de poder en España (1939-1992)* i els treballs de Jesús Cruz y Gregorio de Fuente sobre les elits liberals, encara que l'obra pionera en la recuperació de la història política a la historiografia espanyola és l'estudi de Alberto Gil Novales *Las sociedades patrióticas*, ja que va realitzar una enorme biografia col·lectiva. Pel que fa al cas lleidatà s'ha de citar la investigació i el treball de Quintí Casals *Políticos de Lleida*.⁷⁷²

Per tant en aquest estudi es pretén continuar en aquesta línia per conèixer millor l'origen dels dirigents polítics al Trienni liberal, en aquest cas, de la ciutat de Lleida.

L'1 de gener de 1820 va començar la insurrecció protagonitzada per Riego, però no van arribar les notícies a la ciutat fins al seu triomf ja en el mes de març.⁷⁷³

Per tant, l'inici del 1820 va ser molt tranquil. El consistori absolutista va assistir com era costum des de 1815 a la festa del 14 de febrer, la qual també va tornar a aplegar tots

⁷⁷¹ Vegeu SÁNCHEZ CARCELÉN, A.: *La revolució liberal a Lleida*. Espai-Temps n°48, Servei de publicacions de la Universitat de Lleida, Lleida, 2006, i "Els polítics de Lleida al Trienni Liberal (1820-1823)" a la Revista HMiC de la Universitat Autònoma de Barcelona, Miscel·lània, 2006. ISSN 1696-4403.

⁷⁷² FUENTES, J.F.: *La formación de la clase política del liberalismo español: análisis de los cargos públicos del Trienio Liberal*. Historia Constitucional, número 3, junio 2002, PS.1-2; BURDIEL, I.: *La política de los notables. Moderados y avanzados durante el régimen del Estatuto Real (1834-1836)*. Valencia, 1987, Institució Alfons el Magnànim; CABRERA (Dir.), M.: *Con luz y taquígrafos. El Parlamento en la Restauración (1913-1923)*. Madrid, 1998, Taurus; BAENA del ALCÁZAR, M.: *Elites y conjuntos de poder en España (1939-1992). Un estudio cuantitativo sobre Parlamento, Gobierno y Administración y gran empresa*. Madrid, 1999, Taurus; CRUZ, J.: *Los notables de Madrid. Las bases sociales de la revolución liberal española*. Madrid, 2000, Alianza; FUENTE, G.: *Los revolucionarios de 1868. Elites y poder en la España liberal*. Madrid, 2000, Marcial Pons; GIL NOVALES, A.: *Las sociedades patrióticas (1820-1823). Las libertades de expresión y de reunión en el origen de los partidos políticos*. Madrid, 1975, 2 vol., Tecnos. A la exhaustiva prosopografia inclosa en aquesta obra li va seguir uns anys després la publicació pel mateix Gil Novales del *Diccionario biográfico del Trienio liberal*. Madrid, 1991, El Museo Universal; CARASA, P.: *Prosopografía. Elites contemporáneas*. Valladolid, 1994, Universidad de Valladolid; i CASALS, Q.: *Políticos de Lleida*. Lleida, 2002, Edicions de la Universitat de Lleida.

⁷⁷³ Arxiu Municipal de Lleida (A.M.L.). Actes i deliberacions de l'any 1820, fulles 1 i 4.

els veïns entorn de la Catedral Nova per tal de donar gràcies a Déu per la llibertat que gaudien a causa de la passada expulsió dels francesos l'any 1814. El bisbe Renteria, el Degà i tot el Capítol van oficiar la cerimònia.⁷⁷⁴

A partir del mes de març el món polític va girar 180° generant uns canvis transcendents ja que el 12 de març de 1820 un ofici del Corregidor va transmetre que Ferran VII mitjançant el Reial Decret del 7 de març s'havia decidit a jurar la constitució gaditana de 1812. A més a més va ordenar que totes les autoritats del regne espanyol també havien de realitzar aquest jurament i havien de procedir a la seva publicació amb la una solemnitat extrema. Ràpidament la Paeria (nom històric de l'Ajuntament de Lleida) a través d'un pregó va fer saber a tots els habitants de Lleida aquesta gran notícia. Seguidament el ple municipal va acordar que s'hauria de publicar la Constitució de Cadis el 14 de març de l'any 1820. El batlle Major Josep Ruiz Manzano (continuava administrant justícia al partit de Lleida i també treballava al de Cervera en qualitat de jutge de primera instància) va llegir-la a la plaça Major (Tomàs Mustany i Joan Solé van cobrar dues lliures, un sou i tres diners per la fabricació del tauló destinat a la promulgació de la carta magna).⁷⁷⁵

Per celebrar-ho es va dur a terme una salva d'artilleria davant de tota la guarnició de l'exèrcit establert a Lleida i un múltiple toc de les campanes de la Catedral Nova. Van rebre una invitació especial el bisbe Renteria, el Degà, el Capítol, l'ardiaca Espiga i els quatre rectors de la ciutat (aquests últims havien de jurar i publicar la constitució a les seves parròquies).⁷⁷⁶

La primera conseqüència rellevant del nou règim va ser la creació de les diputacions provincials arreu del territori espanyol. L'elecció dels representants de Lleida per esdevenir diputats provincials en la Diputació de Catalunya es va realitzar de la següent manera: Primer cada ajuntament constitucional del partit de Lleida havia de nomenar un candidat, d'aquests només s'escollirien dos, que competirien amb dos del partit de Balaguer, dos del de Tàrrrega i, d'aquests sis s'havia d'escollir un representant que anés a Barcelona. El 21 de març de 1820 va ser el dia en el qual Josep Espiga va ser el candidat escollit per Lleida per ser membre de la diputació provincial.⁷⁷⁷

⁷⁷⁴ Op. Cit. p. 7.

⁷⁷⁵ Op. Cit. PS. 11-12.

⁷⁷⁶ Op. Cit. p. 20.

⁷⁷⁷ Institut d'Estudis Ilerdencs (I.E.I.). Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820.

El 17 de març de 1820, mentre els regidors esperaven que Ferran VII jurés la Constitució (en el mateix dia van arribar les notícies de la designació de José Garcia de la Torre com nou secretari interí del despatx de Gràcia i Justícia, i d'Antoni González per al ministeri d'Hisenda) van rebre uns formularis del cap polític de la província de Lleida, el senyor Josep de Castellar. En aquest document s'autoritzava Castellar a designar un nou consistori. Finalment, el 26 de març de 1820 va arribar la notícia que Ferran VII s'havia decidit ha jurar la Constitució i convocar les Corts (el 19 de juliol de 1820 el rei va jurar la Constitució).⁷⁷⁸

Els regidors de l'ajuntament que n'havien format part com a mínim a partir del 1814 van mostrar els seus dubtes en referència a si havien de continuar en els seus càrrecs i realitzar les mateixes funcions o no.⁷⁷⁹

Els antics inquilins del poder local tenien raó al donar a conèixer les seves inquietuds perquè el 18 de març de 1820 es va produir un canvi substancial pel que fa als representants del govern municipal. Es va crear un consistori provisional a l'espera de la celebració d'unes eleccions. La nova legislació contemplava la elecció de dos batlles, a Lleida s'escollia un com a primer i un altre com a segon, mentre que els regidors, vuit per aquesta ciutat i els síndics, dos, de manera periòdica. D'aquests càrrecs, els batlles es tenien d'elegir anualment, mentre que dels regidors i els síndics s'havien de renovar la meitat cada any, sent normal que un regidor o síndic perdurés dos anys al compliment de les seves funcions al consistori. L'elecció dels càrrecs es realitzava en dos graus i el sistema era extremadament llarg. En primer lloc, es cridava a través d'un pregó als veïns de la ciutat per a què es concentrassin a la parròquia en la qual estaven empadronats. Una vegada reunits als temples, condicionats com col·legis electorals, els veïns assistents escollien a un secretari i a dos escrutadors a cada circumscisió per a què

⁷⁷⁸ Op. Cit.

⁷⁷⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1820, p. 12. Integraven la Paeria els membres de l'elit social lleidatana. Trobem com a batlle i regidor degà Antoni de Gomar; com a regidors a Joan Bautista Casanoves (era ciutadà honorat de Lleida, advocat i regidor perpetu), Josep Antoni de Bufalà (era ciutadà honorat de Barcelona), Mariano Ignasi Arajol (era doctor en lleis), Josep Xavier Berga (era ciutadà honorat), Joaquim Martorell (era advocat i doctor en lleis), Jacint Pallarès (era regidor perpetu de Lleida, provenia d'una família noble de relativa importància que tenia el seu origen en el regnat de Carles II, moment en el qual li van concedir el privilegi militar. Per tant, era la família més antiga que ocupava sempre aquest càrrec de regidor. La Paeria el va admetre en la plaça dels cavallers i el va nomenar regidor preeminent) i Manuel Baltasar de Tàpies, noble. Ignasi Temple era el síndic procurador general. Mentre que Manuel Muntis Agnells i Miquel Murillo eren els síndics personers. Antoni Bordalva, Francesc Blavia, Joan Mensa i Bonaventura Roca eren els diputats del comú. Francesc Solano i Pallás el secretari. Arxiu Municipal de Lleida, Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1816, p.3. Òbviament es van produir diversos canvis en els càrrecs de síndics i diputats del comú, per exemple, a l'any 1820 pel que fa als diputats van sortir escollits Magí Farga i Jaume Lamarca. Treballaran juntament amb Josep Garriga i Pere Jordà. Antoni Benito de Queraltó va ser escollit síndic personer en substitució de Cristòfol Mestre. Arxiu Municipal de Lleida, Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1819, p.34.

vigilessin amb la fi d'obtenir una òptima transparència en tot el procés electoral. L'elecció es realitzava a veu alta i per separat per a cada càrrec, aquest sistema es repetia posteriorment per a l'elecció dels electors corresponents a cada una de las quatre parròquies en les que estava dividida la ciutat. Una vegada que s'havien escollit els compromissaris la junta d'electors resultant es va reunir poc després per seleccionar en segon grau els càrrecs de l'ajuntament entre els veïns reconeguts de Lleida.⁷⁸⁰

En aquestes eleccions la participació va ser discreta ja que no va arribar al 50%, la qual cosa va posar en evidència que els canvis liberals necessitaven un procés d'adaptació. No obstant es va produir un avanç considerable en l'articulació de dos bàndols cada vegada més definits: liberals-exaltats i absolutistes-moderats.⁷⁸¹

El nou batlle constitucional va ser el noble Domènec de Marañososa (un avantpassat seu, Marià Marañososa, havia estat regidor vitalici de 1781 a 1786 i, el mateix Domènec va ser designat regidor degà de l'Ajuntament de Lleida l'any 1830). Així doncs, fou nomenat batlle primer i president. El ciutadà honrat Ignasi Temple (un avantpassat seu, Antoni Temple, fou designat regidor vitalici de 1795 fins el 1807, el mateix Ignasi havia estat nomenat síndic procurador durant 1815-1817) fou elegit batlle segon, mentre que com regidors varen ser escollits Antoni Benet de Queraltó (abans va ser diputat del comú), Joaquim Mensa, Joan Francesc, Manuel Fuster, Pere Niubó (havia estat diputat a l'anterior etapa, 1814-1819), Antoni Ribé (també havia estat diputat del comú), Marià Gigó i Pau Balaguer. Finalment s'ha d'indicar que com a síndics van ser designats Francesc Blavia i Josep Vidal. Al mateix temps va tenir lloc la pressa de possessió de les noves personalitats que formaven la Paeria liberal. Per poder fer-ho van haver de jurar el seu nou càrrec, que portava inserida intrínsecament una obligació que va consistir en prometre protecció a la constitució política i a tota la Família Reial.⁷⁸²

⁷⁸⁰ CASALS, Q.: *Polítics de Lleida. Lleida*, Universitat de Lleida, 2002, p. 162; A.M.L. Caixa 1.413 i 1.426, "Expediente formado en razón del nombramiento del Alcalde y Ayuntamiento Constitucional de la presente ciudad de Lérida para el año 1820 y 1821". Segons consta en aquest expedient els veïns reconeguts escollien compromissaris de les parròquies en relació al seu nombre d'electors: set de Sant Llorenç, que tenia 800 veïns; dos de Santa Maria Magdalena, que tenia 142; dos de Sant Andreu, que tenia 200; i sis de Sant Joan que tenia 758.

⁷⁸¹ CASALS, Q.: *Polítics de Lleida. Lleida*, Universitat de Lleida, 2002, p. 163; i A.M.L. "Diligencias para la elección de electores en 1820", caixa 1.426. En la resta de capitals catalanes estudiades (Granollers, Reus i Tarragona) la participació electoral es va situar entre el 10 y el 50%. ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 133-139.

⁷⁸² A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1820, p. 18. El jurament era: ¿juras por Dios y los Santos Evangelios guardar y hacer guardar la Constitución política de la Monarquía sancionada por las Cortes generales y extraordinarias de la Nación, ser fiel al Rey, observar las Leyes, y administrar imparcialmente la Justicia?

Analizant la composició social dels nous membres del poder local es pot comentar que a pesar que en proporció total pel que fa als regidors va haver una lleugera majoria dels representants liberals, per contra els càrrecs corresponents als batlles van ser controlats, fins el 1822, pels membres de l'elit absolutista de la ciutat. El grup liberal estava encapçalat per alguns professionals liberals amb una forta càrrega intel·lectual (notaris, advocats, metges, cirurgians i procuradors) que havien quedat al marge dels nomenaments anteriors, una part dels grans hisendats (en la primera meitat del segle XIX es va generalitzar a Catalunya el nom hisendat en lloc del de “pagès” per distingir als individus que realment gestionaven el patrimoni rústic dels que el treballaven directament) que apostaven per les reformes polítiques i el sector de comerciants i de rics menestrals amb una projecció incipient dels seus negocis que superava les barreres del comerç local.⁷⁸³

Quadre 43: Ajuntament de Lleida absolutista, inici de l'any 1820

Batlle i regidor degà	Regidors perpetus	Síndic personer	Diputats
Antoni de Gomar, Senyor de la Granadella, cavaller, noble	Joan Bautista Casanoves, ciutadà honrat de Lleida, doctor en lleis i advocat	Antoni Benet de Queraltó, noble i advocat	Magí Targa, notari
	Josep Antoni de Bufalà, ciutadà honrat de Barcelona		Jaume Lamarca, llaurador hisendat
	Mariano Ignasi Arajol, doctor en lleis, advocat		
	Josep Xavier Berga, notari i ciutadà honrat		
	Joaquim Martorell, advocat i doctor en lleis		
	Jacint Pallarès, cavaller, noble de Talarn		
	Manuel Baltasar de Tàpies, noble		

Font: Elaboració pròpia a partir de les actes de l'Ajuntament de Lleida de 1820.

Es pot apreciar com en aquest consistori els privilegiats dominen el poder local, a més de manera vitalícia. Només hi ha espai pels altres grups socials als càrrecs de síndic personer i als de diputats del comú, que òbviament són secundaris.

⁷⁸³ CASALS, Q.: *Polítics de Lleida. Lleida*, Universitat de Lleida, 2002, PS. 163 y 166; i CONGOST, R.: “De pagesos a hisendats: reflexions sobre l'anàlisi dels grups socials dominants. La regió de Girona (1780-1840)”, *Recerques*, núm. 35, Barcelona, PS. 51-72.

Quadre 44: Primer ajuntament constitucional liberal, març de 1820

Batlle consitucional primer i president	Batlle constitucional segon	Regidors	Síndic personer
Domènec de Marañoso, noble, Coronel de l'exèrcit nacional	Ignasi Temple, ciutadà honrat, advocat, antic síndic procurador general	Antoni Benet de Queraltó, noble i advocat, abans va ser diputat del comú	Francesc Blavia, ferrer
		Joaquim Mensa, hisendat i advocat	Josep Vidal, comerciant
		Joan Francesc, doctor en medicina i Comandant de les Milícies Nacionals l'any 1822	
		Manuel Fuster, escribà	
		Pere Niubó, veí honrat, hisendat abans va ser diputat	
		Antoni Ribé, llaurador i propietari, abans va ser diputat del comú	
		Mariano Gigó, advocat, regidor l'any 1823	
		Pau Balaguer, responsable de la loteria i adroguer	

Font: Elaboració pròpia a partir de les actes de l'Ajuntament de Lleida de 1820.

Com ja he comentat abans podem contemplar com en comptes d'un batlle n'hi va haver dos (un era el primer i un altre era el segon) en la nova estructura liberal, a més a l'etapa liberal no hi hauran diputats del comú. També es pot apreciar la incorporació de nous elements en les places corresponents al batlle primer, Domènec de Marañoso anteriorment mai havia format part de l'Ajuntament lleidatà (tot i que la seva família al segle XVIII va tenir una presència continuada al consistori pel seu grau de noblesa) i al batlle segon ja que Ignasi Temple només va poder accedir al càrrec de síndic procurador general l'any 1816, però mai va poder ser regidor i, sobretot, a les de regidors perquè tres antics diputats del comú van assolir aquest càrrec (Antoni Benet de Queraltó i Pere Niubó van ser moderats mentre que Antoni Ribé va ser liberal).

Així doncs, encara que tímidament, es va produir un petit avanç cap a una major democratització del poder local. Tot i que s'ha de tenir ben present que el primer consistori liberal va estar encapçalat per un alt oficial de l'exèrcit nacional, o sigui, d'un habitual pilar de l'Antic Règim. Però, això sí, van poder endinsar-se pel que fa als

regidors individus que anteriorment estaven vedats, com per exemple, un llaurador, un administrador de la loteria i un veí honrat. Parlant en termes percentuals, exceptuant el càrrec de síndic personer per ser secundari, es pot establir que un 60% del nou ajuntament va estar format per personalitats totalment noves en relació a les que no havien ostentat en cap moment cap ofici polític. També es pot apuntar que els càrrecs de batlle constitucional primer i segon son els que més conservadors es mostren ja que set regidors, excepte Antoni Benet de Queraltó, van caracteritzar-se per defensar una clara tendència liberal. Sens dubte, s'havia realitzar un considerable canvi en el principal òrgan de poder local. Tot i que en general es pot afirmar que la majoria eren de tendència moderada.

Com és lògic aquesta nova situació no va agradar a les forces vives absolutistes de la ciutat ja que les velles classes i grups privilegiats van voler controlar les eleccions de l'any 1820, en aquest cas va arribar una "teoria de la conspiració" protagonitzada pels eclesiàstics. Aquesta fou comunicada pels regidors liberal de la Paeria al cap polític de Lleida, que era Josep de Castellar, qui va realitzar el 24 d'abril de 1820 una exhortació per a què la població que hi tenia dret participés i votés, sense fer cas dels religiosos en aquesta matèria. En aquests moments els membres de l'església, els religiosos seculars i els regulars tractaven d'influir en la gent (segons l'acusació dels regidors) per tal de mediatitzar les eleccions parroquials, que eren la base de les eleccions de diputats a Corts. El Cap Superior va enviar un Ofici el 27 d'abril del 1820 al Capítol i al bisbe Renteria a fi què intentessin evitar-ho. Aquestes pressions als eclesiàstics van sorgir efecte, com així va demostrar un altre ofici, aquesta vegada de Josep de Castellar, Cap del Govern Polític Superior de Catalunya (el 10 de juliol de 1820). En aquest document, Castellar es va mostrar molt content pels resultats de les eleccions i perquè s'havien desenvolupat amb total normalitat (en aquest moment no va imaginar-se que les reaccions que s'originarien serien tant dramàtiques).⁷⁸⁴

De l'anàlisi dels primers resultats de les eleccions no provisionals es pot observar que els membres de l'Església i els de la pagesia benestant van continuar assolint la majoria dels representants, per tant, seguien ostentant el control de l'aparell polític local.

⁷⁸⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Cap Polític de Lleida, 24 d'abril de 1820; i Josep de Castellar, Cap del Govern Polític Superior de Catalunya. Barcelona, 10 de juliol de 1820. El President de les Corts, Josep de Espiga i Gadea, Arquebisbe electe de Sevilla i diputat per la província de Catalunya va reflectir els ideals bàsics del liberalisme: llibertat civil, propietat, seguretat personal i dignitat de l'home.

Tornant a l'evolució de la nova corporació local cal esmentar que una de les premisses bàsiques per poder accedir a formar part del nou ajuntament era tenir com a mínim cinc anys de residència en la població en la qual havien d'ocupar els seus càrrecs. Domènec de Marañoso, Antoni Benet de Queraltó i Joan Mensa no complien aquest requisit i per tant van fer el jurament del seu càrrec sota la protesta formal dels antics regidors.⁷⁸⁵

Domènec de Marañoso va fixar la seva residència a Lleida a partir del mes de juny de l'any 1819, per tant incomplia l'article 317 de la constitució que indicava que per ser batlle o regidor era necessari almenys 5 anys de residència permanent en aquesta localitat; no la tenia perquè era un Coronel de l'exèrcit i estava habituat a no tenir una residència estable (en accedir al càrrec de batlle va deixar de ser-ho, Marañoso estava condecorat amb la creu de Sant Hermenegildo).⁷⁸⁶

El 24 de març de 1820 el regidor Manuel Fuster i Vaquer va ser escollit comissionat per tal d'assistir a Madrid a la Junta que garantia l'establiment del sistema constitucional.⁷⁸⁷

A continuació es va publicar la Constitució a la Santa Església Catedral i a les quatre parròquies de la ciutat. Dintre d'aquests actes festius van celebrar un ofici d'acció de gràcies, van cantar un Te Deum, els militars van disparar les seves armes d'artilleria al cel i les autoritats van visitar les presons. Segons les actes municipals l'ambient va ser molt tranquil entre tots els veïns ja que, en general, van reflectir un gran sentiment de felicitat.⁷⁸⁸

Una Ordre del 29 d'abril de 1812 va fer referència a la prohibició de reimprimir la Constitució Política sense la llicència del govern liberal. Aquesta ordre va afectar a l'impressor Bonaventura Corominas, el més important de Lleida, que no en podia realitzar còpies fins que no tingués aquesta autorització; de moment es feren des de Barcelona. El 18 de juny de 1820 va arribar una comunicació que designava i obligava els mestres de primeres lletres i els sacerdots transmissors de la Constitució Política de la Monarquia als seus alumnes i als seus fidels respectivament.⁷⁸⁹

⁷⁸⁵ Op. Cit.

⁷⁸⁶ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820.

⁷⁸⁷ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1820, p.20.

⁷⁸⁸ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820.

⁷⁸⁹ Op. Cit.

A començaments del mes de juny la Paeria va rebre un ofici del cap polític per a què el govern local a través dels seus batlles de barri vigilessin el compliment de la Reial Ordre de 24 d'abril de 1820 relativa a què els rectors havien d'explicar als seus feligresos la Constitució de Cadis.⁷⁹⁰

En un primer moment les relacions entre el nou govern municipal liberal i l'Església van ser molt positives. Va existir la intenció de col·laborar en els principals assumptes tal i com s'havia realitzat fins al moment. Això es va demostrar amb el memorial del religiós comissionat de la tercera ordre de San Francesc que va sol·licitar una almoïna per portar a terme la processó del via Crucis corresponent a la Setmana Santa. Els nous representants del poble lleidatà van accedir a la seva petició com era costum.⁷⁹¹

El sistema polític liberal coneixia la gran importància de l'autopropaganda per tal d'expandir els seus nous ideals, el primer pas com em vist era el jurament i la proclamació de la constitució de 1812, el segon que els rectors de les quatre parròquies la transmetessin a tots els seus fidels i, el tercer pas es va produir quan la Paeria va decidir que havia de contribuir amb la creació d'un monument amb la finalitat que la gent tingués present en tot moment la vigència de la nova llei principal. El govern municipal per tal d'accelerar aquesta proposta va designar Marià Gigó encarregat de la construcció d'una làpida commemorativa de la Constitució de Cadis.⁷⁹²

La construcció de la làpida que evocava la Constitució va finalitzar el 25 d'octubre de 1820, l'autor va ser l'artista Antoni Rosich, però no sabem ni el que va costar ni les dimensions exactes (a Vilanova d'Alpicat va mesurar 3 pams, es va indicar que era una mida estandard. Els va costar entre 6 i 10 duros ja que no era de marbre sinó que era de pedra del país).⁷⁹³

Seguidament els nous representants del poder local van analitzar la marxa dels afers municipals i van decidir en primer lloc que s'havien de realitzar unes eleccions per tal d'escollir el nou l'ajuntament constitucional ja que aquest era provisional. En segon lloc, van demanar al bisbe Renteria que els col·legials del Seminari Tridentí s'haurien de fer càrrec dels dos magisteris que n'hi havia a la ciutat. En tercer lloc, van llegir un informe del jutge de Lletres de Lleida en el qual es va comunicar a Manuel Fuster l'estat lamentable de totes les presons perquè els soldats no portaven a terme les guàrdies

⁷⁹⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1820, p. 63.

⁷⁹¹ Op. Cit. p.20.

⁷⁹² Op. Cit.

⁷⁹³ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap superior polític en els anys 1820,1821 i 1822.

corresponents, els presoners es comunicaven amb qui volen i, per tant, existia un gran perill que s'escapessin. A més a més els regidors comissionats del Sant Hospital van indicar que s'havien de reconstruir els calabossos per tal de garantir una major seguretat. Aquestes dades van preocupar força als membres del consistori municipal ja que la seguretat pública era molt important. Van decidir que aquest assumpte s'havia de solucionar ràpidament i, per aquest motiu, van sol·licitar l'ajut del cap polític. En quart lloc, es van donar compte que calia reparar els ponts de totes les carreteres i, finalment, en cinquè lloc com que a partir d'aquest moment les despeses del correu les havia d'afrontar cada ajuntament van pensar en limitar el dispendi que preveien pel que feia al paper segellat (necessitaven estalviar a causa de les penúries financeres).⁷⁹⁴

Com hem vist, pràcticament les preocupacions eren les mateixes que en el període 1814-1820, o sigui, un deficient servei d'ensenyament, unes presons lamentables, unes infraestructures pèssimes i un estat ruïnós del fons dels Propis i Arbitris, això sí, amb el nou règim liberal a més s'havien de preocupar de preparar eleccions cada cert temps, ja que era un dels deures i obligacions que tenia un sistema protodemocràtic.

Al mes d'abril de l'any 1820 es va procedir a l'elecció del secretari de l'ajuntament. El batlle primer, el segon i el regidor Antoni Benet Queraltó van escollir Francesc Solano (era l'antic secretari i a més a més d'escrivà també gaudia de l'ofici d'hipotecari, el qual li permetia a través d'un registre controlar totes les hipoteques) i els altres membres van elegir Josep Lamarca, que va ser un tinent d'artilleria de les milícies urbanes de la ciutat i llavors es trobava retirat. Per majoria de vots va guanyar Lamarca (cal assenyalar que no disposava del títol Reial d'escrivà). Per tant, Solano va perdre el càrrec de secretari i l'ofici d'hipotecari, però semblava que la Constitució no els permetia fer-ho amb la qual cosa Solano havia de continuar d'hipotecari. Més tard va tornar a haver-hi un debat i es va decidir que Lamarca havia de desenvolupar les dues funcions i Solano cap ja que no volien cap individu que hagués format part de l'anterior etapa absolutista.⁷⁹⁵

La polèmica va continuar sobre el cessament de Francesc Solano (tenia el títol Reial d'Excel·lentíssim de l'ajuntament, era Notari dels Regnes i Excm. Reial del Col·legi i Número de Lleida) perquè aquest es negava a tornar el registre d'hipoteques. Aleshores es va discutir de nou el tema de qui hauria de ser secretari. El regidor Joaquim Mensa va establir que pel Reial Decret del 22 de juliol de 1812 els regidors que eren

⁷⁹⁴ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1820, PS. 21-24, 37.

⁷⁹⁵ Op. Cit. p. 25.

excel·lentíssims i que havien de fer-se càrrec de les hipoteques (del registre d'escriptures de propietat) havien de cessar de les seves funcions i el Reial Decret del 10 de juliol de 1812 va indicar que els secretaris no tenien perquè ser excel·lentíssims, per tant, Solano havia de dimitir del seu càrrec i a partir d'aquest moment només seria una persona pública autoritzada per donar fe de qualsevol document.⁷⁹⁶

El cap polític superior de la província de Lleida va comunicar en un ofici que havia de tenir el grau d'Excm. el qui es fes càrrec del registre d'hipoteques. El cap polític Superior era el substitut del corregidor, ja que governador o president era una denominació genèrica. Designava l'autoritat superior que representava l'administració supramunicipal i, també, era el representant de l'administració central; segons el període polític tindrà una denominació o una altra. Així, a finals del s. XVIII fins a l'any 1808 i durant els períodes absolutistes del segle XIX, els representants d'aquesta administració central seran anomenats "corregidors" (compaginaven les funcions de justícia i policia) i "Intendents" (aplegaven les funcions d'hisenda i guerra). Durant els períodes constituents (1812-14, i 1820-23) que assagen la nova organització territorial i administrativa, seran anomenats "caps superiors i polítics", mentre que els intendents mantenen les seves atribucions en el ram d'hisenda).⁷⁹⁷

En virtut de la nova legalitat van demanar que Francesc Solano donés el registre d'hipoteques a Lamarca, tot i que aquest últim de moment hauria d'ajudar-se d'un excel·lentíssim (probablement Hostalric) per fer-se càrrec del registre. Arribat aquest punt el batlle primer va tornar a mostrar el seu desacord amb el regidor Mensa i només volia esperar al dictamen de l'òrgan superior competent (igualmente va pensar Ignasi Temple). En l'última votació els regidors Francesc, Niubó, Ribé, Gigó i Balaguer van donar el seu suport a la proposta de Mensa, la qual cosa va propiciar una victòria rotunda. A continuació van elegir provisionalment per fer-se càrrec de l'ofici d'hipotecari a Marià Hostalric (Excm. del col·legi i Número de Lleida).⁷⁹⁸

Un cop finalitzat l'elecció del nou secretari van arribar a finals del mes d'abril de 1820 dos Ordres Reials. La primera va indicar que s'havien d'obtenir donatius per tal de sufragar les desgracies de les famílies que van patir els greus efectes de l'epidèmia el 10 de març de 1820 a la localitat de Cadis. Manuel Fàbregues, recaptador del Crèdit Públic de Lleida es va fer càrrec del seu cobrament. La segona Reial Ordre va tractar sobre la

⁷⁹⁶ Op. Cit. pp. 31-32.

⁷⁹⁷ Op. Cit. p. 49; i I.E.I. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província. Ordenament legal. Datat a Madrid, el 22 d'octubre de 1820.

⁷⁹⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1820, p. 33.

celebració del pròxim aniversari en referència als afusellaments del 2 de maig de 1808 a Madrid, el que va suposar que, a més a més de recordar l'alliberament de la ciutat el 14 de febrer de 1814 del domini francès el nou govern liberal volia commemorar l'aixecament del poble madrileny contra les tropes napoleòniques.⁷⁹⁹

L'Ajuntament de Lleida va agafar amb il·lusió aquesta nova festivitat i va convocar el bisbe Renteria i el Capítol per tal d'organitzar-la conjuntament. Tot plegat va ser una altra mostra que, al començament del Trienni Liberal, la unió entre el poder municipal i el poder eclesiàstic formalment es mostrava invariable. Una carta dels Pares Franciscans assenyalant que al seu convent se'ls devia els sermons que havien realitzat la passada Quaresma i els del 14 de febrer amb la contestació de la Paeria confirmant el seu pagament reforça aquesta teoria. A més a més també es va celebrar conjuntament la festivitat del sant del rei Ferran VII, va ser el 30 del mes de maig de 1820. Entre els actes cal destacar una solemne missa en la qual es va cantar un Te Deum i la il·luminació general dels carrers principals de Lleida. També de la mateixa manera van celebrar la festa de Sant Sebastià, tot i que era el 20 de gener van celebrar-la al mes de juny.⁸⁰⁰

Una altra festivitat es va celebrar el 2 de maig de 1820 a la Catedral Nova. Va ser la commemoració dels màrtirs de la llibertat espanyola, a la qual van assistir tots els membres del Capítol, tot el clergat, els prelats i totes les autoritats civils. Els actes festius van continuar amb el llançament de trets l'artilleria al cel per part dels militars.⁸⁰¹

El cap polític superior de Catalunya va rebre el Decret de les Corts del 2 de maig de 1812 en el qual es declarava festa nacional el 2 de maig en commemoració dels afusellaments del mateix dia a Madrid l'any 1808. Les Corts van pensar que amb aquesta festivitat s'exaltava l'amor de l'Estat vers el seu poble (era un recordatori als màrtirs de la pàtria i de la llibertat nacional ja que s'havia de perpetuar la seva memòria). Per donar oficialitat a aquest acte havien assistir totes les autoritats civils, militars i religioses. A Lleida a la seva Catedral Nova es va celebrar amb un alt grau de participació.⁸⁰²

⁷⁹⁹ Op. Cit. p.37.

⁸⁰⁰ Op. Cit. p. 52.

⁸⁰¹ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap superior polític en els anys 1820,1821 i 1822.

⁸⁰² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Decret de les Corts de Cadis del 2 de maig de 1812 en el qual es declarava festa nacional el 2 de maig en commemoració dels afusellaments del mateix dia a Madrid l'any 1808. Lleida, 21 d'abril de 1820.

D'altra banda, la Paeria volia mantenir en el futur la celebració de la festivitat del dia 14 de febrer, aniversari de l'alliberament de Lleida de l'ocupació napoleònica (14 de febrer de 1814). Així aquesta data, l'any 1821, continuaria sent la festa local més important. Per aquest motiu es realitzava una missa d'acció de gràcies a la Catedral, a les cinc de la tarda, en la qual es cantava un solemne Te Deum i un rosari oral. L'Ajuntament de Lleida va demanar al Capítol el pagament d'aquesta festa tal i com ho havia fet els darrers sis anys.⁸⁰³

En aquest mateix mes de maig es va procedir a l'elecció dels nous batlles de barri: Pel primer barri va sortir escollit Isidre Premafeta i el seu substitut va ser Pere Escarp; pel segon Joan Garí i Josep Arrufat; pel tercer Antoni Nibellas i Jaume Lamarca; pel quart Jaume Mara i Manuel Duarri menor; pel cinquè Portabella major i Tomás Torronès; pel sisè Josep Biguera i Antoni Grau; pel setè Francesc Galtagres i Josep Torres; pel vuitè Josep Tarragó i Pere Vidal (per renúncia i malaltia respectivament els van substituir Bautista Oliver i Isidre Mataredorra); pel novè Josep Muntanya i Francesc Tarragó, pel desè Josep Juneda i Francesc Roig; per l'onzè Jaume Labedan i Antoni Arguès; i pel dotzè Miquel Mallada i Serapio Romeu.⁸⁰⁴

A part d'aquestes designacions per controlar millor l'ordre públic també es van distribuir els barris entre els membres de la Paeria a fi d'administrar-los amb més eficiència i sobretot per encarregar-se del nou empadronament. El primer li va pertocar a Francesc Blavia, el segon a Pau Balaguer, el tercer a Antoni Ribé, el quart a Joaquim Mensa, el cinquè a Manuel Fuster, el sisè a Pere Niubó, el setè, el novè i l'onzè a Marià Gigó, i finalment, el vuitè, el desè i el dotzè a Joan Francesc.⁸⁰⁵

Ja hem vist com els nous dirigents liberals no van desitjar la continuïtat de cap persona amb un passat absolutista i per això van fer fora els músics del darrer ajuntament aquest cop amb l'excusa de l'escassetat del fons de Propis i Arbitris (van argumentar que no hi havia recursos per tal de sufragar una banda de música que estava composta en la seva majoria per timbalers i clariners) el que va provocar unes queixes airades dels músics.⁸⁰⁶

El 3 de maig de 1820 es va publicar a Lleida una Reial Ordre del 29 de març últim referent al decret del 10 de juny de 1813 que pretenia vigilar la malícia dels individus

⁸⁰³ Op. Cit. Petició de la Paeria al Capítol per mantenir la festivitat local del 14 de febrer. Lleida, 8 de febrer de 1820.

⁸⁰⁴ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p. 39.

⁸⁰⁵ Op. Cit. p. 47.

⁸⁰⁶ Op. Cit. PS. 38 i 43.

del clergat secular i regular en els assumptes del govern, i una altra destinada a realitzar un control dels “vagos”. La interferència dels elements religiosos en els assumptes públics anava esdevenint notòria, si més no al país en general i aquesta llei volia limitar la seva esfera d’actuació i d’influència. Així hem de remarcar que el 28 d’abril de 1820 va entrar en vigor el Decret del 10 de juny de 1813 de les Corts de Cadis sobre els clergues regulars i seculars. D’altra banda, també es volia controlar tota la població que no treballava i, per tant, eren elements nocius per la resta de la societat ja que vivien al marge de la població. Aquest va ser l’inici de la fractura i falta de confiança entre el poder polític liberal i el religiós. Per últim, assenyalar que el mateix dia va entrar en vigor el Decret de les Corts de Cadis sobre la prohibició de qualsevol gest de vassallatge. Amb aquesta llei es pretenia abolir un dels vestigis més primitius de l’Antic Règim.⁸⁰⁷

A l’inici del mes de setembre de 1820 la Paeria va rebre la notícia de la futura divisió de partits (províncies) del Principat de Catalunya. Des de l’inici l’ambient general va respirar optimisme i van creure que serien designats capital de província. Per garantir-ne la seva designació van delegar la defensa de la candidatura de Lleida davant el Congrés Nacional a Josep Espiga, al cap polític superior i al canonge Francesc Martínez Marina. Aquest últim va ser l’encarregat de redactar un ofici argumentant els múltiples avantatges que gaudia aquesta ciutat en relació amb totes les poblacions de la província que també optaven a obtenir aquest nomenament.⁸⁰⁸

El 13 d’octubre de 1820 va arribar un ofici de l’Ajuntament de Cervera demanant a la ciutat de Lleida la seva negativa a la proposta de Barcelona de tenir de nou una universitat aprofitant el canvi de règim. La Paeria al principi semblava que a través del síndic Francesc Blavia prendria una postura favorable a la proposta de Cervera perquè el trasllat de la universitat de Cervera a Barcelona causaria greus perjudicis per l’economia i la cultura lleidatana, però aprofitant aquesta oportunitat les autoritats municipals lleidatanes van reclamar una universitat per la ciutat de Lleida ja que tenia l’honor d’haver fundat la universitat catalana més antiga. Per aquest assumpte va enviar dos comissionats a les Corts.⁸⁰⁹

⁸⁰⁷ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l’Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d’aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820.

⁸⁰⁸ Op. Cit. PS. 95, 102 i 112.

⁸⁰⁹ Op. Cit. PS. 109 i 111.

També va tenir molta repercussió a la ciutat la lectura, el 21 de novembre de 1820, del Decret de Corts de 26 de setembre de 1820 referent al permís per poder retornar al territori espanyol tots els emigrants que van haver de marxar a l'exili per haver obtingut llocs de treball en el govern liberal que va sorgir al voltant del model constitucional gadità al finalitzar la Guerra del Francès. Això, pot fer pensar, tot i que no disposem de dades fefaents, que una part de la població, encara que petita, va haver de marxar el 1814 tant per defensar els interessos afrancesats com els liberals.⁸¹⁰

A finals de l'any 1820 es va procedir a organitzar les eleccions per escollir els màxims representants del poder municipal per l'any 1821. Si abans els militars van votar-hi a partir d'aquest moment els membres de l'exèrcit no van poder votar a les juntes parroquials perquè no eren naturals de Lleida i no tenien residència fixa en aquesta ciutat. El 23 de novembre es va realitzar la primera votació a les quatre parròquies: Sant Llorenç Màrtir, San Andreu, Santa Maria Magdalena i Sant Joan Baptista. Van sortir escollits en la primera Jaume Sarri (prevere i canonge de la catedral); Ramon Sánchez Royo (prevere i racioner de l'Església); Miquel Mallado i Francesc Romeu (llauradors propietaris). En la de Santa Maria Magdalena van sortir electes el sacerdot de la mateixa parròquia; també Pere Marot (llaurador propietari) i Pere Claramunt (mestre fuster). En la de San Andreu Apòstol el sacerdot de la mateixa parròquia; Pere Gasol (prevere); Salvador Fàbrega (mestre sastre) i Joan Besa (llaurador propietari). En la de Joan Baptista el sacerdot de la mateixa; Josep Antoni de Bufalà (hisendat); Antoni Martrus (mercader) i Antoni Grau i Pallas (llaurador propietari). Per tant es van escollir disset electors entorn de les parròquies (2 electors per la parròquia de Sant Andreu, 2 per Santa Maria Magdalena, 7 per la de Sant Llorenç i 6 per la de Sant Joan) amb l'objectiu de nomenar els dos batlles, la meitat dels regidors, o sigui, quatre, a més d'un síndic.⁸¹¹

14.2. La confecció del segon poder local liberal

L'1 de gener de 1821 va tenir lloc la formació del segon govern municipal liberal. Després de realitzar-se les eleccions per establir l'ajuntament constitucional va sortir escollit com batlle primer Antoni de Gomar que va substituir Domènec de Maraños

⁸¹⁰ Op. Cit. p. 123.

⁸¹¹ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap superior polític en els anys 1820,1821 i 1822.

(segons la legislació liberal, cada any s'havien de renovar el batlle primer i segon i, la meitat dels regidors). Un fet paradoxal ja que Gomar havia estat al davant de la Paeria durant tot el període del Sexenni absolutista, fet que mostrava el caràcter de compromís existent en la direcció del poder local i que generaria malestar entre els liberals exaltats o més radicals. Cristòfol Mestre va ocupar el lloc de batlle segon, tot substituint Ignasi Temple. Pel que fa als regidors, Antoni Benet de Queraltó, Joaquim Mensa, Manuel Fuster i Joan Francesc es van mantenir a la Paeria, mentre que Agustí Plean, Josep Masip, Fidel Vives i Antoni Blet van ser escollits nous regidors substituint a Pere Niubó, Antoni Ribé, Mariano Gigó i Pau Balaguer. Alhora que Francesc Blavia va mantenir el seu càrrec de síndic i Josep Benet va sortir escollit com nou síndic en substitució de Josep Vidal.⁸¹²

En aquest nou ajuntament es van evidenciar les grans limitacions del model liberal burgès a una ciutat agrària de l'interior tradicionalment dominada i controlada per uns dirigents afins al conservadorisme i poc avesats a les innovacions polítiques.

A continuació es va procedir al jurament dels càrrecs. Antoni de Gomar, nou batlle constitucional per l'any 1821, va ser el primer en prestar-lo, segons indicava l'article segon del capítol 337 de la Constitució política. Gomar va jurar en el moment de prendre possessió del càrrec guardar i fer guardar la Constitució, ser fidel al rei i administrar justícia. Els altres nous membres del consistori van realitzar el mateix jurament. Tots aquests nous càrrecs van tenir vigència al llarg de l'any 1821.⁸¹³

Quadre 45: Segon consistori constitucional, any 1821

Batlle primer	Batlle segon	Regidors	Síndics
Antoni de Gomar, noble, Paer en cap durant febrer 1814- març 1820	Cristòfol Mestre, ciutadà honorat de Barcelona, doctor en lleis, advocat, l'any 1818 va ser nomenat síndic personer	Antoni Benet de Queraltó, noble i advocat	Francesc Blavia, ferrer
		Joaquim Mensa, advocat i hisendat	Josep Benet, advocat
		Manuel Fuster, escribà	
		Joan Francesc, doctor en medicina i Comandant de les Milícies Nacionals	
		Agustí Plean, comptador	

⁸¹² A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, fulla 4.

⁸¹³ Op. Cit.

		de l'exèrcit	
		Josep Masip, llaurador	
		Fidel Vives, llaurador	
		Antoni Blet, adroguer	

Font: Elaboració pròpia a partir de les actes de l'Ajuntament de Lleida de 1821.

Sens dubte el resultat de les eleccions de finals de l'any 1820 van ser decebedores pels liberals ja que, com ja he apuntat anteriorment es va retrocedir en l'intent d'extreure l'oligarquia tradicional lleidatana de l'esfera del poder local, per tant, els patricis van assolir el control un altre cop per aturar qualsevol situació revolucionària o propera a generar un canvi substancial. Aquest fet va demostrar les grans dificultats que n'hi va haver per poder fructificar sòlidament la revolució burgesa i liberal ja que els seguidors de l'Antic Règim o els representants del moderantisme continuaven ostentant un enorme pes específic, com a mínim, en una ciutat agrària de l'interior.

Al mateix temps es va procedir a l'elecció dels nous alcaldes i els seus substituïts en els dotze barris que hi havia en la ciutat. Lleida va comptar pel primer barri amb Vicent Farré i Joan Cercòs; pel segon barri amb Francesc Pàmies i Josep Masot; pel tercer barri amb Francesc Fàbregues i Joan Gaset; pel quart barri amb Antoni Miquel Major i Jaume Serratosà; pel cinquè barri amb Antoni Martrus i Pau Claret; pel sisè barri amb Bonaventura Esterill i Manuel Surribes; pel setè barri amb Joan Albudí i Josep Argues; pel vuitè barri amb Josep Serret i Manuel Mondalba; pel novè barri amb Paulino Gili, i Ramon Gili; pel desè barri només amb Manuel Fernández ja que no apareixia cap altre nom; pel barri onzè amb Miquel Morillo i Jaume Fabregat; i per últim, pel barri dotzè amb Josep Sales i Jaume Vives.⁸¹⁴

A partir d'aquest moment es van crear dues comissions, la primera va tenir la finalitat de seleccionar un membre de la Paeria per dirigir i controlar la tasca dels dotze batlles de barris. Pel que fa al primer barri va ser escollit el síndic Francesc Blavia; pel segon barri al batlle Major Cristòfol Mestres; pel tercer a Antoni Blet, pel quart a Joaquim Mensa; pel cinquè a Manuel Fuster; pel sisè a Fidel Vives; pel setè a Josep Masip; pel vuitè a Josep Benet; pel novè a Agustí Plean; pel desè a Antoni Benet de Queraltó; per l'onzè a Antoni de Gomar; i per últim, pel dotzè a Joan Francesc.⁸¹⁵

La segona comissió va anar destinada a definir les competències de cada membre del consistori lleidatà. En primer lloc, van designar per tenir cura de l'educació de la joventut a Antoni Queraltó, a Joaquim Mensa i a Manuel Fuster. En segon lloc per

⁸¹⁴ Op. Cit. p.5.

⁸¹⁵ Op. Cit.

assistir a la Junta de l'Hospital, a la de l'Hospici i a la de la Caritat van seleccionar a Joaquim Mensa, a Joan Francesc i a Agustí Plean. En tercer lloc, per assistir a la Junta d'utensilis i treballar en les bonificacions de bolets i en la distribució dels allotjaments i bagatges van confiar en Joaquim Mensa, en Antoni Blet i en Josep Masip.

En quart lloc, per assistir a la Junta de Sequiatge i signar les actes van designar a Joan Francesc, a Agustí Plean i a Antoni Blet. En cinquè lloc, per encarregar-se dels arxius i del paper segellat van escollir a Manuel Fuster, a Josep Benet i a Fidel Vives. En sisè lloc, per dedicar-se a proporcionar un bon servei d'enllumenat, dels serens i de l'abastament de la llet van seleccionar a Joan Francesc, a Francesc Blavia i a Josep Masip. En setè lloc, pel manteniment (sobretot l'alimentació i la neteja) de les presons i dels presoners van escollir a Joan Francesc, a Manuel Fuster i a Josep Benet. En vuitè lloc, per l'administració de les contribucions, dels Propis i Arbitris i dels dependents de l'ajuntament van designar a Antoni Queraltó, a Joaquim Mensa i a Agustí Plean.

En novè lloc, pel manteniment de la plaça de Sant Ferran, les fonts, els camins (pel camí de Rufe a Joaquim Mensa, pel de la Mariola a Joan Francesc, per la carretera de Madrid a Josep Masip, per la de Barcelona i el camí d'Alpicat a Agustí Plean i Antoni Blet, pel camí de Balaguer a Fidel Vives, pel de Gualda a Francesc Blavia i pel de Rufe a Josep Benet) i els ponts de la ciutat van confiar en Agustí Plean, Josep Masip i Antoni Blet. En desè lloc, per fer-se càrrec del pou de gel van designar a Francesc Blavia, Fidel Vives i Josep Benet. En onzè lloc, per tenir cura del rastre, dels molins, de l'almudi i dels pesos i mesures van seleccionar a Joan Francesc, Francesc Blavia i Agustí Plean. En dotzè lloc, per garantir la bona conservació i la reparació de les places, els carrers i els edificis de la parròquia de Sant Joan van escollir a Joaquim Mensa i Fidel Vives; mentre que pel que fa a la conservació de les de Santa Maria Magdalena van seleccionar a Fidel Vives i Francesc Blavia; per les de Sant Andreu i Sant Llorenç a Joan Francesc i Josep Benet.⁸¹⁶

Després d'analitzar els canvis dintre del govern municipal lleidatà, al llarg del mes de gener de 1821 quatre assumptes continuaven esdevenint els focus principals d'atenció. Per una banda la capitalitat de la província, l'evolució de la Milícia Nacional i les manifestacions absolutistes que cada vegada agafaven més força i, per l'altra banda, els problemes financers i les noves lleis seculares contra l'Església.

⁸¹⁶ Op. Cit. p.6.

Seguint l'ordre prèviament establert cal comentar que arribat el mes de març de 1821 l'assumpte principal de la Paeria va tornar a ser l'elecció dels comissionats de l'Ajuntament de Lleida per anar a Madrid a activar la representació d'aquesta ciutat per tal d'ésser escollida capital de província. Finalment, van decidir que l'havia d'escollir la Junta d'Electors de Lleida. També van acordar que havien de trobar ràpidament el finançament necessari a fi de pagar el viatge dels comissionats de la ciutat. Als pocs dies, Manuel Costa i Josep Benet van sortir escollit, eren els encarregats d'aconseguir la capitalitat de província. Lògicament es van mobilitzar molt i van aconseguir un fons monetari suficient. Mitjançant aquests diners els diputats a les Corts per Lleida, els canonges liberals Espiga i Marina, van dur a terme una major pressió davant les autoritats estatals amb l'objectiu d'aconseguir una millor defensa per la candidatura lleidatana en les Corts.⁸¹⁷

Al mes de novembre de 1821 va ser quan va finalitzar la cursa per obtenir la capitalitat provincial ja que els membres de l'Ajuntament de Lleida van donar les gràcies al senyor Espiga i a Francesc Martínez Marina per haver defensat tant bé els interessos de Lleida al aconseguir la capitalitat de la província davant del Congrés. En el seu honor els van dedicar un dia d'il·luminació general (es va produir el diumenge onze de novembre) i una missa en la qual es va cantar un solemne Te Deum en la Catedral nova.⁸¹⁸

Tornant endarrera per tractar el segon tema cal apuntar que concretament a principis d'any les autoritats liberals al continuar en el desenvolupant el seu programa polític tal i com ho havien fet els absolutistes anteriorment (òbviament al revés) van demanar, a través d'un ofici del cap polític a l'Ajuntament de Lleida, detectar la conducta, la instrucció i l'adhesió al sistema constitucional, a més a més d'altres qualitats polítiques i morals dels membres del nou funcionariat liberal. En aquesta ocasió, volien les referències de Josep Masmitja (va tenir un informe positiu), un notari que aspirava a l'obtenció d'una de les places del jutjat de Lleida. Uns dies més tard també el cap polític va demanar a l'ajuntament que li presentessin l'informe l'adhesió al sistema de Francesc Solano, l'escrivà i el secretari de la Paeria, amb un passat absolutista. Arribat aquest

⁸¹⁷ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida. 1821. pp. 34-35. Per ampliar la informació consultar: BURGUEÑO, J.: *Reordenament territorial a l'Espanya contemporània: la província de Lleida (1800-1850)*. Espai/Temps, núm. 25, Lleida, 1995; ID *De la vegueria a la província. La formació de la divisió territorial contemporània als Països Catalans (1790-1850)*. Barcelona, 1995, Col·lecció Camí Ral, n. 7.

⁸¹⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida. 1821. p.101.

punt, la depuració en els càrrecs públics i el fort control dels futurs membres eren una garantia de consolidació del règim liberal.⁸¹⁹

Antoni de Gomar, doncs, serà designat primer batlle constitucional i, després, jutge de Primera instància de Lleida, perquè un jutge que hi havia va ser traslladat a Còrdova i l'altre es trobava malalt. Com hem dit, era un polític de caire absolutista que va dirigir el municipi a l'etapa de 1814 a 1820. L'altre escollit com jutge lletrat de Lleida i del seu partit judicial va ser José Maria Aguilar. Aquests seran els dos jutges de Lleida en aquells moments. En la cerimònia de pressa de possessió els hi van lliurar un bastó que simbolitzava el seu poder, molt similar al que portaven els batlles de barris.⁸²⁰

Durant el mes de juliol de l'any 1821 es va produir una lluita per tal d'accedir a l'ofici d'Hipoteques de la ciutat i del seu partit. Mariano Hostalric i Soler, Francesc Solano i Pallars, i, per últim, Josep Camps, els tres escrivans del col·legi de Lleida, van redactar un memorial per aconseguir aquest càrrec, cal assenyalar que portava intrínsec el registre dels assumptes derivats del sequiatge. Després de realitzar-se una votació l'escollit va ser el senyor Solano (cal recordar que tornava a ser batlle Antoni de Gomar i Solano va ser el seu secretari entre 1814 i 1820, a més a més de ser qui portava aquest despatx tant important a l'hora de tenir un control directe sobre el registre de propietats).⁸²¹

Paral·lelament, entorn del mes de juny, la ciutat va viure una crítica situació política produïda per la propagació d'un clima ideològic intens i la constatació de la fractura social entre dos grups. D'una banda, els liberals, que es van trobar en el poder des del març del 1820 (encara que moltes de les figures que dominaven la Paeria eren moderades o properes a l'absolutisme com el mateix alcalde primer Gomar) i tenien al darrere els intel·lectuals, els comerciants, els membres de les professions liberals i, una bona colla de menestrals. De l'altra banda, els absolutistes, que rebien el suport d'alguns terratinents conservadors, d'alguns sectors de l'exèrcit, d'una part de l'Església i de la majoria de la massa camperola, que havia sorgit molt perjudicada pel nou sistema liberal.

Òbviament, la Paeria, en aquests moments, va decantar-se pel bàndol liberal. El 23 de novembre de 1821 l'Ajuntament de Lleida va manifestar que, per fi, ja s'havia establert a la Plaça de la Constitució (actual plaça de Sant Joan) de Lleida la lapida constitucional

⁸¹⁹ Op. Cit. PS. 22 i 40.

⁸²⁰ Op. Cit. PS. 35 i 41.

⁸²¹ Op. Cit. PS. 65-66

que simbolitzava la unió entre el poble i el text promulgat a les Corts de Cadis. A més a més les autoritats locals van manifestar el seu orgull ja que era una de les millors de tot Catalunya.⁸²²

Els càrrecs de batlle i també el d'alguns regidors foren controlats, fins el 1822, per membres de l'elit absolutista de la ciutat. Com per exemple, Domènec Marañoso, regidor degà l'any 1830, Antoni de Gomar, regidor vitalici del 1823 al 1828, Cristòfor Mestre, regidor vitalici de l'ajuntament del 1823 fins al 1832 i, Joan Bautista Casanoves, regidor del 1823 fins al 1832. La convivència en la Paeria del grup dirigent de l'antic règim amb els liberals provocà la conflictivitat social en el municipi de 1820 a 1822, fins que, finalment, l'any 1823 es produí el definitiu trencament sociològic en el poder lleidatà. Efectivament, impulsat pel control del govern espanyol que exercia l'ala exaltada del liberalisme des del juliol de 1822, es va produir una renovació integral del consistori amb l'exclusiu nomenament d'individus liberals. Aquest fet va portar al poder a individus de les famílies tradicionalment opositors al domini de l'oligarquia que van tenir la possibilitat d'accedir als càrrecs de regidors i no solament els de diputat del comú i de síndic personer. Així doncs, també es va produir una evolució en l'ajuntament liberal de personalitats moderades o absolutistes al començament a una radicalització en l'etapa final del Trienni. Per exemple, l'alcalde de Lleida de l'any 1823, el notari Francesc Josep Soldevila o l'alcalde segon Josep Pinós, alcalde primer l'any 1838. Mentre que com regidors foren nomenats altres liberals destacats com l'advocat Marià Gigó, membre de l'ajuntament aperturista de 1833, el pagesos Jaume Lamarca i Miquel Grau, el semoler Josep Corts, el droguer Pau Balaguer, membre de la Paeria de 1834 i de 1836, el cirurgià Antoni Ferrer, regidor l'any 1833, el notari Josep Xavier Berga, el botiguer Andreu Quer, l'advocat Pere Jordà i el xocolater Josep Biguera.⁸²³

Per concloure els quatre assumptes cal assenyalar que les dificultats econòmiques creixien en la mateixa proporció que s'evidenciava la lluita entre el nou estat liberal i l'Església alhora de defensar cadascun els seus interessos. El síndic Benet de Queraltó va donar publicitat a les ordres governamentals. Aquestes van comunicar que el nombre màxim de clergues regulars en els convents de Lleida havien de ser 24. El fet realment

⁸²² Op. Cit. p. 104.

⁸²³ CASALS, Q.: *Polítics de Lleida*. Lleida, 2002, Edicions de la Universitat de Lleida, PS. 163-165; D.D.A.A; *Historia de Lleida*, volum VII, Segle XIX. Lleida, 2003, Editorial Pagès, PS. 269-274; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Tesi de llicenciatura, Lleida, 1986, Estudi General de Lleida, p. 59.

important es va produir quan el mateix Benet va transmetre en el ple municipal que tant ell com la resta del poble no li havien agradat aquesta resolució i va demanar tramitar un escrit per comunicar aquests sentiments a Ferran VII, ja que dintre de l'antic corregiment de Lleida, però fora de la ciutat, només existien els convents de Balaguer, Tàrraga, Bellpuig i Bonjals.⁸²⁴

Per tant, els religiosos seculars de Lleida haurien de sortir de l'exterior de Lleida per predicar, celebrar la quaresma, oficiar els funerals, les misses i cobrar algunes vacants. Benet de Queraltó també va indicar que no havien de desaparèixer els pocs convents, segons ell, d'aquesta ciutat, perquè eren molt necessaris per la funció social que realitzaven. A més a més s'havia d'activar l'expedient que demanava l'establiment en la ciutat d'un convent de P.P. de l'Escola Pia. El síndic va concloure la seva exposició argumentant que faltaven a Lleida més religiosos per tal de garantir l'assistència espiritual als fidels ja que havien de continuar la seva tasca humanitària amb els rodamóns, els vells, els nens i els malalts. La Paeria va acordar fer arribar a Ferran VII aquestes peticions amb l'objectiu de mantenir el nombre de convents a Lleida.⁸²⁵

En estreta relació, cal informar que el 21 de febrer de 1821 es va llegir un memorial signat per 576 veïns de Lleida en el qual suplicaven a Ferran VII que intervingués amb la finalitat de conservar els vuit convents de Regulars que n'hi havien a Lleida.⁸²⁶

Els habitants de Lleida, molt catòlics, van mostrar el seu rebuig davant les noves propostes legislatives liberals referents a la reducció dels eclesiàstics, ja que aquests últims els consideraven una part de la societat improductiva, alhora que volien separar la unió estreta que n'hi havia entre l'Estat i l'Església. Però, apart del manteniment del culte religiós, els sacerdots i les monges complien uns serveis educatius i assistencials molt importants que eren molt necessaris en una època marcada per l'analfabetisme i la pobresa. Aquesta decisió governamental va afavorir l'extensió del descontentament social dintre d'un sector camperol molt influenciat per l'estament eclesiàstic i que mostrava una gran fidelitat a les seves tradicions i costums.

La secularització dels regulars (els religiosos de les ordres eclesiàstiques sotmeses a una regla, frares i monjos de convents i monestirs) va significar que deixaven de ser

⁸²⁴ Op. Cit. p. 9. Benet de Queraltó va ser un personatge de tots els règims que dirigirà els voluntaris reialistes al final i la primera milícia isabelina en morir Ferran VII; era de fet un absolutista moderat que evolucionaria cap a un liberalisme moderat pragmàtic. Esdevenint una mostra del pluralisme del primer ajuntament liberal i el seu tarannà de compromís. Per més informació consultar la seva biografia a CASALS, Q.: *Polítics de Lleida*. Lleida, 2002, Edicions de la Universitat de Lleida.

⁸²⁵ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida. 1821, p. 10.

⁸²⁶ Op. Cit. p. 23.

monjos i havien de treballar com a capellans –clergat secular-. L’animadversió dels liberals –i també d’alguns catòlics- anava contra les ordres conventuals, considerades ocioses o poc productives, o bé els jesuïtes titllats de servir un cap exterior i, de fet, de “tots els mals”, com un cap de turc.

El trencament total entre l’ajuntament i l’Església va materialitzar-se a partir del 3 de febrer de 1823, quan el bisbe Renteria no va voler donar la llicència necessària per predicar la quaresma en la parròquia de Sant Joan al sacerdot Pere de Sant Jaume, un religiós carmelita descalç de tendència liberal perquè va al·legar males costums del religiós. Però, en realitat el bisbe no el va deixar predicar la quaresma en la parròquia de Sant Joan no per males costums sinó perquè era un addicte al sistema constitucional, ja que predicava la constitució i estava d’acord amb els decrets de les Corts. Aquesta decisió autoritària del bisbe Renteria va significar la seva marxa de la ciutat, com també la dels seus fidels seguidors, que eren el Vicari general, Joan Saborit i, el canonge Joan Crisostomo Mariategui.⁸²⁷

A més a més el bisbe Renteria va publicar un edicte contrari als decrets de les Corts, en els quals va indicar que el règim liberal no volia la Religió, per aquest motiu no va deixar predicar tampoc la quaresma en les parròquies de Sant Llorenç, de Sant Joan i en la Catedral. A causa d’aquesta actitud va ser la Paeria la que va demanar a la Diputació l’expulsió fulminant del bisbe Renteria i del seu Vicari general cap a Barcelona. El 13 de febrer de 1823 van designar al canonge doctoral de la Catedral Pere Darchs predicador de la quaresma a la Catedral Nova.⁸²⁸

Aquest incident, com en general tots els relatius amb l’Església en particular, en el capítol dedicat exclusivament a aquesta institució eclesiàstica gaudeix d’un ampli protagonisme. En aquest espai només exposar que aquest succés va significar el trencament total entre les institucions polítiques locals i l’Església.

14.3. La cursa per aconseguir la capitalitat provincial

Arribat el mes de març de 1821 l’assumpte principal va tornar a ser l’elecció dels comissionats de l’ajuntament de Lleida per anar a Madrid a activar la representació d’aquesta ciutat per tal d’ésser escollida capital de província. Finalment, van decidir que

⁸²⁷ A.M.L. Actes de l’Ajuntament de Lleida, 1823, p. 34.

⁸²⁸ Op. Cit PS. 41 i 44; Per ampliar aquesta informació consultar: SÁNCHEZ CARCELÉN, A.: “La repressió dels eclesiàstics absolutistes lleidatans al Trienni Liberal: El cas del bisbe Renteria” a la Revista HMiC de la Universitat Autònoma de Barcelona, Miscel·lània, 2005.

l'havia d'escollir la Junta d'Electors de Lleida. També van acordar que havien de trobar ràpidament el finançament necessari a fi de pagar el viatge dels comissionats de la ciutat. Als pocs dies, Manuel Costa i Josep Benet van sortir escollit, van ser els encarregats d'aconseguir la capitalitat de província. Lògicament es van mobilitzar molt i van aconseguir un fons monetari suficient. Mitjançant aquests diners els diputats a les Corts per Lleida, els canonges liberals Espiga i Marina, van dur a terme una major pressió davant les autoritats estatals amb l'objectiu d'aconseguir una millor defensa per la candidatura lleidatana en les Corts.⁸²⁹

Per sort gaudim del document original exposat a les Corts pel canonge magistral Manuel Costa i el síndic de la Paeria Josep Benet.⁸³⁰ En aquest text els dos representants de Lleida primer de tot van deixar clara la condició de constitucional del municipi, per després argumentar que a conseqüència de l'oblit del govern central respecte la ciutat en la nova i anunciada divisió de províncies ja que en els papers públics no es va trobar designada com a capital, ben al contrari que altres nuclis urbans molt inferiors en molts aspectes. Per tant, a continuació van transmetre tots els punts claus i els motius que legitimen l'elecció de Lleida.

Van començar per l'àmbit històric, adduint la llarga vida de la ciutat, per seguidament comentar que després de Barcelona eren la primera del Principat de Catalunya. També van assenyalar que tenien el major graner i la més extensa població d'aquesta àrea geogràfica (24.000 habitants), per cert, molt ben comunicada amb les ciutats més properes. En definitiva, gaudia de totes les comoditats necessàries (per exemple, bons edificis) per obtenir el guardó de capital de província. A més van escriure que les seves terres eren molt fèrtils (producció de vi, oli i gra), amb una fauna i flora molt variada i rica que s'aprofitaven d'unes aigües molt salubres. Així doncs, ni ciutats com Tarragona o Tortosa aconseguiren reunir tots aquests avantatges ja que no estaven tan poblades, les seves comunicacions eren més difícils i arriscades, les seves comunicacions més tardanes (per exemple, el correu trigava de Madrid a Tarragona dos dies més que a Lleida perquè s'havia instal·lat recentment una administració general de correus) i no disposaven d'aigües abundants ja que l'antiga Tarraco només gaudia d'una font, d'altra banda, fàcilment agotable.

⁸²⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida. 1821. PS. 34-35. Per ampliar la informació consultar: BURGUEÑO, J.: *Reordenament territorial a l'Espanya contemporània: la província de Lleida (1800-1850)*. Espai/Temps, núm. 25, Lleida, 1995; ID *De la vegueria a la província. La formació de la divisió territorial contemporània als Països Catalans 81790-1850*, Col·lecció Camí Real, n. 7. Barcelona, 1995.

⁸³⁰ A.M.L. Capsa 1448. 14931.4.8. Secretaria General. Correspondència rebuda. Madrid, 25 d'abril, impremta de D.M.de Burgos, plazuela de la Paz, 1821. PS. 19-24.

Després d'analitzar i criticar aquestes dues ciutats de l'actual zona tarragonina va dirigir-se als altres nuclis urbans de l'actual província de Lleida que també optaven a la capitalitat. La Seu d'Urgell va ser la primera ja que en els papers públics en un primer moment fou la ciutat designada. Costa i Benet van indicar que la Seu era la vila amb menys avantatges i condicions favorables per la seva curta població, per la seva escassa comoditat (no podia allotjar als funcionaris públics), pel seu aïllament donada la seva ubicació geogràfica tan muntanyosa (al final d'aquest document van adjuntar un mapa de Catalunya per demostrar la ineficaç situació de la Seu d'Urgell, la qual la van dibuixar envoltada de serralades i pics per ressaltar aquest apunt).

La següent va ser Solsona. D'aquesta ciutat van aduir que no tenia un emplaçament tan dolent com la Seu, però no era bona. A més no disposava de molta població (no més enllà dels 500 veïns), no gaudia d'edificis grans ni adequats per l'establiment de les autoritats provincials i, encara menys, per allotjar a tots els ciutadans de la província que s'hagin de desplaçar per solucionar els seus assumptes.

A continuació van comunicar que no feia falta parlar de les altres ciutats perquè a causa de la seva poca importància no van representar cap competència. Tot seguit van continuar amb l'exposició dels avantatges que tenia Lleida. Van tornar a remetre's a la història ja que va ser un nucli destacat dels ibers, sent cèlebre en temps dels cartaginesos i dels romans, convertint-se en cort d'un rei en l'època dels musulmans, fins que la va conquerir l'últim comte de Barcelona i príncep d'Aragó. A Lleida van tenir lloc corts i concilis, a més d'aquesta ciutat van sortir els cristians que van conquerir València, sent l'host de Lleida la primera que va endinsar-se a l'interior de la capital del riu Túria (replantant-la amb 2.000 joves dels dos sexes). També va tenir una universitat a partir de l'any 1300, fundada pel rei Jaume II i pel pontífex Bonifaci VIII, sent durant molt temps l'única i privativa per a tota la Corona d'Aragó, donant lloc a la proliferació de savis i d'escriptors.

Costa i Benet van prosseguir la seva narració amb nous arguments històrics. Per exemple, a les constitucions de Catalunya Lleida estava considerada de la mateixa forma que Barcelona ja que el monarca Jaume II l'any 1289 va prevenir que s'havien de celebrar alternativament a les dues ciutats les Corts generals. També Lleida va encunyar moneda d'argent i de bronze (fins a la guerra de Successió). A més l'any 1808 va ser la ciutat catalana que més ràpidament va proclamar la llibertat de la nació, lluitant al Bruch per després establir la primera junta de Catalunya. Sense deixar de banda als francesos els representants lleidatans van aprofitar l'avinentsa per constatar que els

deixebles de Napoleó van reconèixer la importància de Lleida ja que van convertir-la en la capital de la Prefectura que van anomenar “Boques de l’Ebre”, posant subprefectures subordinades a aquesta a Tarragona, Cervera i Tortosa.

Finalment van pronosticar un proper despoblament per la ciutat no les Corts no l’escollien capital perquè perdria el seu pol d’atracció polític, però també van reflectir que la seva designació seria una realitat ja que un anàlisi acurat de totes aquestes proves faria presagiar una resolució positiva. Com a mínim voldrien tenir la capitalitat d’una possible cinquena província catalana agafant territoris de l’Aragó (fins al riu Cinca).

Com es desprèn d’aquest document Costa i Benet van intentar convèncer a les Corts exagerant en part les virtuts de Lleida (per exemple, la població ja que van assenyalar una mica més del doble) al mateix temps que criticaven a les seves competidores. Tot i que van reflectir molt bé la legitimitat de Lleida per convertir-se en capital a causa de la seva història i present (sobretot ubicació geogràfica i producció agrària).

Al mes de novembre de 1821 va ser quan els membres de l’Ajuntament de Lleida van donar les gràcies al senyor Espiga i a Francesc Martínez Marina per haver defensat tant bé els interessos de Lleida al aconseguir la capitalitat de la província davant del Congrés. En el seu honor els van dedicar un dia d’il·luminació general (es va produir el diumenge onze de novembre) i una missa en la qual es va cantar un solemne Te Deum en la Catedral nova.⁸³¹

14.4. L’últim poder municipal moderat: El tercer consistori constitucional

Com era habitual en el Trienni Liberal, primer de tot, es va procedir a la realització de les eleccions per tal de presidir les Juntes electorals de les parròquies (cal recordar que eren quatre els electors per la parròquia de Sant Llorenç, els de la parròquia de Sant Pere estaven integrats en aquesta votació, també quatre per la de Sant Andreu i per la de Sant Joan, mentre que només tres per la de la Magdalena) com primer pas per després a partir d’aquesta escollir els electors que podrien votar els seus representants de l’Ajuntament de Lleida del 1822. Pel que feia a la parròquia de Sant Andreu el senyor Vives va ser nomenat president, per la de Santa Maria Magdalena el senyor Queraltó i, com substituïts el senyor Blet i el senyor Mensa respectivament. Per últim, Antoni de

⁸³¹ A.M.L. Actes de l’Ajuntament de Lleida. 1821. p. 101.

Gomar va encarregar-se de la de Sant Llorenç i, finalment, Cristòfol Mestres de la de Sant Joan.⁸³²

En un ple de l'ajuntament del 14 de desembre de 1821 també es va discutir quins individus realment podrien participar en aquestes eleccions. En un primer moment van decidir que en aquestes juntes parroquials destinades a escollir els electors havien de poder votar els fills casats que visquessin amb els seus pares. A més va tornar a sorgir una polèmica entorn de la possibilitat que els militars naturals de Lleida o els que visquessin en aquesta ciutat si gaudien d'un habitatge en propietat o bé el tenien llogat podrien votar en aquestes juntes parroquials per tal de renovar els regidors. Ja que segons un ofici del president o cap polític si que tenien dret, però la Paeria va decidir (com sempre, per votació) que els militars aquarterats o mòbils no haurien de tenir vot en aquestes eleccions. El regidor degà, Benet de Queraltó va argumentar que segons l'article 313 de la Constitució els veïns d'una població tenien el dret a escollir els seus representants sense la intervenció de subjectes que no podien tenir coneixement de la situació reial d'aquesta població, i per aquesta raó va guanyar la seva argumentació. Tot i que aquest assumpte s'hauria de decidir en consens amb el cap polític.⁸³³

Seguidament el consistori lleidatà va publicar un ban en el qual va indicar que el proper diumenge a les nou del matí es realitzarien les eleccions als 15 electors que s'havien d'escollir en aquesta ciutat.

Així doncs, com era habitual, l'1 de gener de 1822 es van publicar els resultats de les eleccions que donarien forma al nou consistori. Fermí Gigó (advocat) va ser l'escollit per dirigir la Paeria des del seient de batlle constitucional primer i Joan Bautista Casanoves (advocat) el va acompanyar com batlle constitucional segon. Pel que fa als regidors, Joaquim Martorell (advocat), Magí Targa, Antoni Martus (mercader) i Joan Besa (llaurador propietari) van ser els quatre nous regidors (els altres regidors eren els que van entrar l'any 1821, Agustí Plean, Josep Masip, Antoni Blet i Fidel Vives), mentre que Ramon Jou va ser designat síndic, compartint càrrec amb Josep Benet.⁸³⁴

Primer de tot cal destacar que alguns individus liberals no van estar d'acord amb aquests resultats (sobretot per la designació de Joan Bautista Casanoves per ocupar el càrrec de batlle constitucional segon). Tenim l'exemple de Josep Comes, subnint d'una de les companyies dels milicians voluntaris. Comes estava armat amb una pistola;

⁸³² A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1822, PS. 8-9.

⁸³³ Op. Cit. PS. 111-112 i 116.

⁸³⁴ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1822, fulla 3.

va utilitzar-la i va disparar diferents trets al carrer, si bé, afortunadament, no va ferir a ningú. El motiu era la seva falta de conformitat amb els resultats de les eleccions esdevingudes a la parròquia de San Andreu. També prop de la parròquia de Santa Maria Magdalena es van llençar moltes pedres, algunes van ferir a un oficial del batalló de les milícies. Fins i tot va haver d'intervenir el mariscal de Camp José Bellido amb l'objectiu de tranquil·litzar els ànims, tasca per la qual va rebre l'ajut de Ramon Hostalric, Comandant de les milícies voluntàries. Els dos van decidir custodiar les cases capitulars al llarg de tota la nit. Com es desprèn d'aquest relat l'ambient era molt tens i la societat es caracteritzava per mantenir una forta divisió interna.⁸³⁵

Normalment totes les transicions polítiques són difícils i no exemptes de dificultats. La ciutat de Lleida va ser un altre exemple d'aquesta realitat. Afortunadament la celebració de les eleccions no va generar més incidents d'importància i cap ferit de consideració.

Quadre 46: Tercer consistori constitucional, any 1822

Batlle primer	Batlle segon	Regidors	Síndics
Fermí Gigó, advocat, capità de la Milícia Nacional	Joan Bautista Casanoves, ciutadà honrat de Lleida, advocat, regidor absolutista	Joaquim Martorell, advocat i doctor en lleis, regidor absolutista	Ramon Jou, notari
		Magí Targa, notari	Josep Benet, advocat
		Antoni Martus, mercader	
		Joan Besa, llaurador	
		Agustí Plean, comptador de l'exèrcit	
		Josep Masip	
		Antoni Blet, adroguer	
		Fidel Vives	

Font: Elaboració pròpia a partir de les actes de l'Ajuntament de Lleida de 1822.

Després de descriure les tensions originades per la celebració d'eleccions cal analitzar la composició del nou poder municipal. Novament podem comprovar com alguns elements absolutistes continuen controlant el poder local. En aquest cas el càrrec de batlle primer el va gestionar Fermí Gigó, antic advocat de l'Església (1814-1820), però que realitzarà un gir liberal al encapçalar la Milícia Nacional, o sigui, el braç armat del liberalisme. Mentre que el càrrec de batlle segon serà ocupat per un individu de clar

⁸³⁵ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap superior polític en els anys 1820,1821 i 1822.

caràcter absolutista. Això sí, pel que fa als vuit regidors s'ha de comentar que només un tenia un passat tradicionalista, el que demostra que encara que lentament, el nou règim liberal va transformant el poder local.

Com també era habitual, amb l'objectiu d'administrar i d'organitzar millor l'entitat municipal van dissenyar les típiques comissions.⁸³⁶

Un cop establertes les diferents àrees d'actuació, el següent àmbit a executar va ser l'elaboració dels nomenaments dels dotze batlles de barri: Pel que fa al barri primer Pere Claramunt va ser el titular i Pere Masot el seu substitut; pel barri segon tenim a Vicens Farré com titular i Joan Cercòs com substitut; pel barri tercer, Francesc Fàbregues i Joan Gaseten; pel barri quart, Miquel Besa i Bautista Porres; pel barri cinquè, Mariano Gilem i Carles Ponyen; pel barri sisè, Carles Messeguer i Manuel Sorribes; pel barri setè, Francesc Galtay i Joan Cornsa; pel barri vuitè, Josep Antoni Foncere i Manuel Albanès; pel barri novè, Francesc Vidal i Josep Muntanya; pel barri desè, Josep Sureda i Josep Casals; pel barri onzè, Miquel Murillo i Francesc Truera; i finalment, pel barri dotzè, Josep Sales i Miquel Mallada.⁸³⁷

Com també era tradició després de produir-se l'elecció dels dotze batlles de barris en la Paeria es va crear una comissió amb l'objectiu de vigilar i controlar el bon funcionament dels barris. Fruït d'aquesta reunió Magí Targa va ser l'escollit per vigilar el primer barri, Fidel Vives pel segon, Antoni Blet pel tercer, Antoni Martus pel quart, Joaquim Martorell pel cinquè, Joan Bautista Casanoves pel sisè, Josep Masip pel setè, Josep Benet pel vuitè, Agustí Plean pel novè, Ramon Jou pel desè, Fermí Gigó per l'onzè i, finalment, Joan Besa pel dotzè.⁸³⁸

Després d'exposar quin eren els nous membres del consistori i els batlles de barris, a més a més d'indicar els àmbits que van tenir assignats, cal destacar la felicitació que l'ajuntament va realitzar a Ramon Adam, diputat a Corts per Catalunya, al ser natural de Lleida. També cal assenyalar que en les actes de l'ajuntament es va reflectir que en el moment en el qual es van produir els aldarulls i els incidents més importants, a partir, sobretot, del mes de desembre de l'any 1821, la Paeria va demanar reforços i ajuda a l'exèrcit. Aquest va enviar el regiment de Pavia, van venir per donar suport a la Paeria per tal de mantenir la tranquil·litat pública i l'ordre, però uns membres de rang inferior d'aquest cos van protagonitzar també diversos incidents. La Paeria en un ple

⁸³⁶ Per consultar com van quedar constituïdes examinar l'annex 1.

⁸³⁷ Op. Cit. p. 6.

⁸³⁸ Op. Cit.

extraordinari va acordar la seva marxa, però va deixar oberta una porta en el futur per tornar a comptar amb ells. Finalment van haver de sortir de la ciutat de Lleida.⁸³⁹

Els soldats del regiment de Pavia van venir a la ciutat l'1 de gener de 1822 i van realitzar diversos insults contra alguns ciutadans de Lleida, sobretot la nit del 5 al 6 de gener, en la porta de l'ex-regidor i ara Comandant de les Milícies Nacionals Joan Francesc, a qui van intentar assassinar o atropellar, segons indiquen les actes. Es van reunir quatre soldats que portaven sables desenfundats i que van actuar sota els efectes de l'alcohol ja que aquests soldats havien ingerit vi en la taverna de Francesc Martí i van ser reconeguts per un dependent de la Paeria. L'Ajuntament de Lleida va conservar la seva decisió un cop traslladat el cas al President de la província per a que mantingués l'ordre i els fes sortir de la ciutat. El regiment de Pavia va sortir de Lleida via Reus per anar a Mallorca.⁸⁴⁰

Poc a poc l'aire es va anar fent més difícil de respirar, fruit del projecte absolutista de tornar a obtenir el poder per les armes i provocar gràcies a petites incursions la discòrdia entre els ciutadans. També s'ha de reflectir que Lleida, primer de tot, al ser una ciutat força dividida i polaritzada a nivell polític, va patir les greus conseqüències d'un clima pre-bèl·lic constant i, per últim, una ciutat plena de milicians i militars era un terreny propici per la propagació de múltiples conflictes.

14.5. L'Ajuntament de l'any 1823: El triomf dels "exaltats"

Un ofici del cap polític va recordar que el primer diumenge de desembre s'havien de verificar les juntes parroquials i les electorals, per al següent dia festiu procedir a la renovació dels alcaldes, regidors i síndic d'aquest ajuntament constitucional.⁸⁴¹

L'1 de gener de 1823 es va produir la pressa de possessió dels nous batlles, regidors i un síndic, nomenats per prestar els seus serveis al llarg d'aquest any. Francesc Xavier Soldevila va ser l'elegit per ocupar el càrrec de batlle primer constitucional. Josep Pinós va ser designat nou segon batlle constitucional. Els nous regidors van ser set en comptes de quatre: Mariano Gigó, Jaume Lamarca, Miquel Grau, Josep Corts, Pau Balaguer, Antoni Ferrer, Andreu Quer que treballarien al costat dels antics (Joaquim Martorell, Magí Targa, Antoni Martus i Josep Berga). Per últim, el síndic agraciat va ser Pere Jordà que ajudaria a Ramon Jou. Tots van prestar jurament segons indicava l'article

⁸³⁹ Op. Cit. p. 8.

⁸⁴⁰ Op. Cit. PS. 9, 17.

⁸⁴¹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1822. p. 90.

segon de l'article 337 de la constitució davant la presència de Josep Cruz Muller, que continuava sent el cap polític.⁸⁴²

Quadre 47: El darrer ajuntament constitucional, any 1823

Batlle primer	Batlle segon	Regidors	Síndics
Francesc Xavier Soldevila, notari	Josep Pinós, advocat, membre de la Milícia Local l'any 1821	Mariano Gigó, advocat, regidor l'any 1820	Pere Jordà, advocat, diputat del comú l'any 1818
		Jaume Lamarca, diputat del comú l'any 1819, llaurador hisendat	Ramon Jou, notari
		Miquel Grau, llaurador, partidari de la Constitució	Josep Biguera, xocolater
		Josep Corts, semoler	
		Pau Balaguer, loter i droguer	
		Antoni Ferrer, cirurgià	
		Andreu Quer, botiguer	
		Joaquim Martorell, advocat i doctor en lleis	
		Magí Targa, notari	
		Antoni Martus	
		Josep Xavier Berga, regidor absolutista de 1815 a 1820, ciutadà honrat i notari	

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1823.

Destacar que els membres d'aquest consistori eren força més liberals o més "radicals" que els anteriors. Per exemple, l'any 1823 no va figurar Benet de Queraltó. Avançant esdeveniments, fins i tot Domènec Marañosà serà perseguit per absolutista (lògic ja que la seva tradició familiar va ser força conservadora i tradicionalista). També cal afegir que Soldevila i Pinós van prendre una postura decididament liberal, a més a més van incorporar-se al consistori noves personalitats com Marià Gigó, Pau Balaguer, Lamarca i Miquel Grau.

No és estrany que Grau, llaurador i veï de Lleida, formés part de l'ajuntament més "liberal" del Trienni ja que es pot comprovar la seva tendència progressista a través de les diligències de Sumari criminal substanciades com a resultat de l'aparició d'un pamflet a part de ser atentatori per a la seva vida també va ser subversiu i altament injuriós al sistema constitucional adaptat per la Nació i el rei. Antoni de Gomar, advocat

⁸⁴² A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1823, fulla 4.

del Tribunals Nacionals, va portar aquesta causa entorn de l'espiral de violència que va sofrir la ciutat de Lleida l'any 1821 a conseqüència de les divisions ideològiques internes propiciades per la implantació del sistema liberal i el xoc d'interessos amb el tradicional model de l'Antic Règim. Miquel Grau, al·lies "lo colom", tenia 56 anys, era propietari de terres i era partidari de la Constitució. El 5 de juliol es va trobar un pamflet, era un manuscrit, al llegir-lo es va donar compte que amenaçava de mort la seva persona, concretament, l'autor va escriure que li tallaria el cap. A més a més cal afegir que aquest text va llançar les consignes pròpies dels reialistes ("Viva la Religió i viva la Monarquia"). Grau ràpidament va denunciar-ho a les autoritats. Tot seguit van obrir les oportunes diligències. Primer va declarar el propi Miquel Grau. El qual va manifestar que se l'havia donat Antoni Soteres i que no sabia qui havia pogut ser l'escriptor d'aquest document. A continuació va testificar el propi Antoni Soteres (estava casat, tenia 24 anys i era llaurador). Va declarar que l'havia trobat en el sòl, al costat de la casa dels hereus de Pere Niubó, i al verificar la gravetat del document l'havia fet arribar a Miquel Grau perquè prenguéss les oportunes mesures. Com últimes diligències cal destacar la redacció d'un l'ofici que van fer arribar al Ministeri de Gracia i Justícia a causa de la importància de l'assumpte. El 26 d'octubre van fer saber el dictamen del fiscal, "del promotor", que era Ramon Hostalric, el qual va suspendre la causa fins que no hi haguessin les dades suficients per tal establir qui era l'autor del text.⁸⁴³

Això, no obstant, aquesta inflexió més liberal també va tenir els seus límits: finalment Marañoso no va ésser condemnat i, Martorell i Targa van passar al nou ajuntament absolutista de finals de 1823. Però aquests dos darrers venien del consistori de 1822.

Cruz va tenir de canviar les sessions ordinàries de la Diputació Provincial als dies dimarts i divendres, i com que en aquestos dies també es reunia la Paeria, el President no va poder assistir a les dues juntes. Després d'arribar a un acord mutu les sessions ordinàries de l'Ajuntament de Lleida es van traslladar al dimarts i el dissabte perquè almenys un dia el cap polític pogués participar en el ple municipal.⁸⁴⁴

També com era habitual el primer punt del programa municipal era l'establiment de comissions amb l'objectiu de distribuir diverses tasques i camps d'acció als membres de la Paeria. A Joaquim Martorell, Mariano Gigó i Antoni Ferrer els van escollir per

⁸⁴³ Lleida, 1821. I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Documentació Judicial. Jutjat de Primera Instància. Expedients i documents diversos. Capsa 41.

⁸⁴⁴ Op. Cit. p. 5.

treballar dins de l'àmbit de l'educació de la joventut; pel que feia a l'assistència a la Junta de l'Hospital i a la de Beneficència van designar a Magí Targa, Josep Berga i Josep Corts; Antoni Martus, Pau Balaguer i Andreu Quer tenien d'assistir a la Junta d'Utensilis, d'Allotjaments i de Bagatges; mentre que Jaume Lamarca, Miquel Grau i Josep Corts a la Junta d'electors.

Pel que feia al manteniment dels arxius i del paper segellat van seleccionar a Magí Targa, Pau Balaguer i Andrés Quer; Mariano Gigó, Josep Berga i Pere Jordà van ser els escollits per tenir cura de l'enllumenat, dels serens i de l'abast de la llet; Pau Balaguer, Andreu Quer i Antoni Ferrer per treballar en l'administració i protecció dels presoners de les presons, del seu manteniment i de la seva neteja e higiene.⁸⁴⁵

A Joaquim Martorell, Mariano Gigó i Pau Balaguer van haver de dedicar-se al control de les contribucions i del fons de Propis i Arbitris; Mariano Gigó, Josep Berga i Pere Jordà van ser els seleccionats per tenir cura de la Plaça de Sant Ferran i de totes les fonts de la ciutat; Antoni Martus, Josep Corts i Josep Berga van ser els escollits pel manteniment de les cases capitulars i de tots els edificis del comú; Miquel Grau, Pau Balaguer i Andreu Quer van ser els designats per administrar l'abastament del pou de gel; mentre que Jaume Lamarca, Mariano Gigó i Pere Jordà van haver de treballar per aconseguir un bon funcionament en l'abastament de la carn, del rastre, dels molins fariners i de l'almodí.

Josep Corts, Andrés Quer i Miquel Grau van ser els nous auxiliars dels batlles de barris per tal de controlar els "vagos i rateros"; Magí Targa, Pau Balaguer i Andreu Quer van ser els seleccionats per dedicar-se als afers econòmiques més generals; Antoni Martus, Jaume Lamarca i Pere Jordà van haver de vigilar l'evolució de la vigilància dels monts i plantis; quant a Magí Targa, Andreu Quer i Pere Jordà també els va pertocar esforçar-se per augmentar els rendiments de l'agricultura i la indústria.

Per últim, Antoni Martus, Josep Corts i Antoni Ferrer van haver de garantir la salut pública i la neteja dels carrers; Jaume Lamarca, Andreu Quer i Joaquim Martorell van ser els escollits per millorar les infraestructures terrestres, sobretot els camins de Barcelona i Madrid, i per encarregar-se del bon estat de les cases i dels carrers de la parròquia de Sant Joan; Antoni Martus, Pau Balaguer, Josep Berga van ser seleccionats per els camins de Balaguer, Sant Ruf, Gualda i de les cases i dels carrers de la parròquia de Magdalena; Mariano Gigó, Josep Corts i Miquel Grau van haver de conservar els

⁸⁴⁵ Op. Cit.

camins de Vallcalent i Alpicat, i la parròquia de Sant Andreu; finalment, Magí Targa, Antoni Ferrer i Pere Jordà van fer-se càrrec dels camins de Rufeia i Mariola, a més de la parròquia de Sant Llorenç.⁸⁴⁶

Després d'aquestes designacions es van organitzar les noves comissions que haurien de controlar els barris: Pel primer barri Magí Targa; Jaume Lamarca pel segon; Pau Balaguer pel tercer; Antoni Martus pel quart; Joaquim Martorell pel cinquè; Josep Berga pel sisè; Mariano Gigó pel setè; Pere Jordà pel vuitè; Miquel Grau pel novè; Andreu Quer pel desè; Josep Corts per l'onzè; i per últim, Antoni Ferrer pel dotzè.⁸⁴⁷

El darrer punt del ple extraordinari municipal va tractar sobre l'elecció dels batlles de barri. Van quedar configurats de la següent manera: El barri primer per Pau Corrià com titular i Antoni Abadal com substitut; el segon barri per Josep Arrufat i Josep Bordell; el tercer barri per Josep Rabasó i Pau Borràs; el quart barri per Joan Urquia i Josep Ferran, el cinquè barri per Tadeo Carreny i Manuel Fuster major; el sisè barri per Joan Biguera i Pau Fontanet; el setè barri per Miquel Soteres i Francesc Faydella; el vuitè barri per Ramon Sureda i Francesc Pallarès; el novè barri per Francesc Tarragó i Manel Vallespir; el desè barri per Mariano Batista i Jaume Vicianà; l'onzè barri per Jaume Lavedan i Manuel Fàbregues; i finalment, el dotzè barri per Gaspar Grau i Joan Ges.⁸⁴⁸

Aquest mes de gener va ser molt mogut i després de Reis va arribar un ofici de la Diputació Provincial a la Paeria manifestant-li els membres que van ser seleccionats per formar part de la seva Junta: Josep Cruz Muller com president, i com vocals: Diego Mosquera, oficial primer del cap polític; Josep Lamarca, oficial segon de la Diputació; Posenro Leris, canonge de la Catedral; Josep Noguero, canonge de la Catedral; Antoni Farriol, canonge de la Catedral; Josep Laplana, presbiter capellà major; Anastasi Fleix, presbiter beneficiari de la catedral; Joaquim Salas, capellà de Sant Llorenç; Carles Josep Melcior, comandant de la milícia activa; Josep Martí, comandant de la milícia de Toro; Francesc Romeo, coronel retirat de cavalleria; Ramon González, capità del regiment de Toro; Francesc Roca, capità; Blas Guillemna, catedràtic del seminari Tridentí de Lleida; Josep Serrat, catedràtic del seminari; Manuel Cagigòs, catedràtic del seminari; Francesc Basnach, catedràtic del seminari; Manel Arias, oficial de l'administració de Correus;

⁸⁴⁶ Op. Cit. p. 6.

⁸⁴⁷ Op. Cit. p. 7.

⁸⁴⁸ Op. Cit.

Josep Boer, propietari; Joan Bergés, metge; Agustí Ribé, propietari; Fermí Gigó, advocat; Manel Fuster, escrivà; i finalment, Ramon Hostalric, fiscal.⁸⁴⁹

Dintre de la composició de la Diputació Provincial va destacar la presència de membres del Capítol catedralici, demostrant que una part de l'Església va donar suport al règim liberal; també cal realçar la presència d'oficials de l'exèrcit i la Milícia. Aquest fet ens serveix per assenyalar que molts alts càrrecs militars defensaven el model liberal. A continuació cal indicar els catedràtics del Seminari, que ens faria establir l'estreta vinculació entre poder polític i cultural ja que aquest nou projecte polític facilitaria la producció ideològica i literària (recordem la llei sobre la llibertat d'impremta) i donaria més protagonisme polític als directors del Seminari. Aquesta institució pertanyia a l'Església, per tant, que diversos professors del seminari fossin liberals o hi col·laboressin va mostrar el pluralisme de la institució. Apart s'ha de tenir en compte l'aspecte formatiu d'aquest organisme, per tant, aquest darrer apunt podria mediatitzar aquest liberalisme fins al punt de moderar la seva tendència general. Per últim, però no menys important, cal destacar la presència dels ciutadans que es dedicaven a les professions liberals (metges o advocats com exemples paradigmàtics), sens dubte, un sector social que donava molt suport al liberalisme.

L'orientació social del liberalisme dirigent era classista i estava clarament delimitada pels seus interessos de "classe mitja", en el sentit que les capes més humils com els artesans que eren membres dels gremis o els comerciants menys importants no tenien cap representació ni poder de decisió. Tampoc s'ha d'obviar que els llauradors i els camperols no van formar part ja que eren els sectors socials més conservadors i tradicionals, molt vinculats amb el reialisme i, per tant, les autoritats liberals no van voler adjudicar cap àmbit de poder a aquests. Una altra lectura ens mostraria com la marginació política de la classe social més majoritària quantitativament (els camperols n'eren el 55%) va esdevenir un gran problema ja que va afavorir que els jornalers agrícoles lluitessin en el bàndol reialista que defensava la reinstauració de l'absolutisme.

Ja havíem vist la difícil relació entre el poder polític i el religiós a partir de l'execució de les mesures concertades per les Corts de Madrid. Una d'aquestes era que en les parròquies s'havia d'explicar la constitució política de la monarquia en unes hores establertes prèviament, com així ho va indicar la Reial ordre del 15 de maig de 1820. Doncs, el regidor Pau Balaguer el 8 de gener de 1823 va constatar que en les parròquies

⁸⁴⁹ Op. Cit. p. 19.

de Sant Joan, de Sant Andreu i de Santa Maria Magdalena no s'explicava. El que implicaria que els sacerdots d'aquestes parròquies eren de tendència ideològica força conservadora i, per tant, no volien convertir els seus fidels en seguidors del model liberal. Lògicament la Paeria va decidir enviar un ofici a fi que els capellans canviessin d'opinió.⁸⁵⁰

En el ple del mateix dia Mariano Gigó va exposar que segons un decret de les Corts els ajuntaments constitucionals havien de subscriure's a la gasetta de la Cort i al diari de Corts. Els membres del poder local van acordar que ho haurien de realitzar i a més a més volien tenir els decrets de les corts ordinàries i extraordinàries. Finalment, la Paeria va estudiar la possibilitat de rebre tots els diaris de la Nació que per llei tenien ordenat tots els ajuntaments constitucionals ja que anteriorment no ho havien realitzat.⁸⁵¹

L'última notícia "política" es va produir en ple ambient bèl·lic ja que per relaxar els ànims i oblidar-se per un dia de les tensions el 19 de març de 1823 els membres de l'ajuntament van celebrar l'aniversari de la publicació de la Constitució segons indicava el Reial Decret del 14 de maig de 1822. Com era costum es va realitzar una missa en la qual es va cantar un solemne Te Deum en la Catedral Nova. L'assistència de totes les autoritats civils, militars i religioses lleidatanes fidels al liberalisme a més a més dels caps de família va atorgar un sentiment d'unitat a aquest acte propagandístic del règim liberal que donava un major prestigi i reconeixement a la Constitució Política de la Monarquia.⁸⁵²

14.6. Anàlisi i visió comparada de l'origen socioprofessional dels càrrecs públics del Trienni liberal al territori espanyol i al lleidatà

Quadre 48: Origen socioprofessional dels càrrecs públics del Trienni

Professió o grup social	Nombre d'individus	%
Militars	136	27'8
Eclesiàstics	68	13'9
Advocats	64	13'1
Funcionaris	38	7'7
Magistrats	35	7'1
Comerciants	35	7'1
Propietaris	34	6'9

⁸⁵⁰ Op. Cit. p. 20.

⁸⁵¹ Op. Cit.

⁸⁵² Op. Cit. p. 69.

Catedràtics	26	5'3
Nobles titulats	15	3
Escriptors	13	2'7
Metges	11	2'2
Altres	15	3'1
Total	490	100

Font: FUENTES, J.F.: *La formación de la clase política del liberalismo español: análisis de los cargos públicos del Treinio Liberal*. Historia Constitucional, número 3, junio 2002.

Quadre 49: Diputats i càrrecs municipals del Trienni

Professió o grup social	Diputats		Càrrecs municipals	
	Nombre	%	Nombre	%
Eclesiàstics	62	21'3	1	1'3
Militars	58	19'9	8	10'5
Advocats	47	16'1	11	14'5
Magistrats	24	8'2	4	5'3
Propietaris	23	7'9	10	13'2
Comerciants	21	7'2	15	19'7
Catedràtics	16	5'5	4	5'3
Funcionaris	14	4'8	4	5'3
Metges	8	2'7	3	4'0
Nobles	7	2'4	7	9'2
Escriptors	6	2	4	5'3
Altres	6	2	5	6'6
Total	292	100	76	100

Font: FUENTES, J.F.: *La formación de la clase política del liberalismo español: análisis de los cargos públicos del Treinio Liberal*. Historia Constitucional, número 3, junio 2002.

Un cop exposades bona part de les característiques intrínseques del poder polític local lleidatà m'agradaria aprofitant l'estudi de Fuentes *La formación de la clase política del liberalismo español* per comparar l'origen socioprofessional dels càrrecs públics del Trienni amb els de l'Ajuntament de Lleida.

En el quadre 48 es va realitzar una aproximació sociològica a la incipient classe política formada sota el règim liberal. Aquesta mostra el indiscutible protagonisme de l'exèrcit en la construcció de l'estat liberal a Espanya, no solament per la seva decisiva intervenció en el canvi de sistema polític a través del pronunciament, sinó també, per la seva participació en la gestió posterior del nou aparell de poder. De totes formes, per calibrar en la seva justa mesura aquest 27'8% que fa que els militars siguin el grup més nombrós, amb notable diferència. Hi ha que tenir en compte que gairebé tenen tot el monopoli que exerceixen sobre el càrrec de cap polític Provincial, a més d'obtenir el control de dues secretaries com van ser la del despatx i la de Guerra i Marina, encara

que també s'ha de destacar la seva presència en organismes civils com les Corts. Per tant, la presència dels militars va ser la més fonamental. Aquest fenomen s'ampliarà en les dècades posteriors gràcies a la guerra carlista, al desprestigi dels partits i a la inestabilitat política i social del país. En definitiva, l'exèrcit es va convertir en el pilar essencial del liberalisme espanyol.⁸⁵³

Per contra els clergues es situen en segon lloc amb un 13'9%, aquesta dada pot analitzar-se com un símptoma del procés de transició que està vivint el territori espanyol perquè reflexa el poder declinant, però encara significatiu, del poder de l'Església a l'interior de la societat espanyola i, al mateix temps, un cert buit social en el nostre liberalisme, cobert transitòriament per militars i clergues, mentre que les classes mitjanes proletàries i professionals van escalant posicions. Sobre la presència del clergat a les institucions del Trienni, convé precisar, en primer lloc, que es concentren majoritàriament a les Corts, donant forma al grup més nombrós (un 21'3% dels diputats són clergues) i, en segon lloc, que constitueixen el col·lectiu socioprofessional més proper a l'absolutisme, per molt que el liberalisme contés entre el clergat espanyol amb un suport important, com així ho demostren les investigacions realitzades en els últims anys.⁸⁵⁴

Encara que si efectuem una comparació amb el nombre de diputats eclesiàstics a les Corts de Cadis amb les del Trienni la xifra disminueix sensiblement, tot el contrari que la dels militars que augmenta. Aquestes dues tendències divergents i complementàries s'han d'interpretar com una conseqüència directa de la revolució liberal espanyola, que, d'un costat, potencia la participació de l'exèrcit a les institucions liberals, al temps que redueix el poder temporal de l'Església. El buit que van deixar els clergues i els nobles va estar ocupat pels militars en una llarga etapa transitòria en la que van actuar com una vanguardia d'una burgesia i unes classes dirigents civils que trigaran més del previst en culminar el seu cicle ascendent i assumir directament el poder.⁸⁵⁵

Si el percentatge d'advocats pot servir com indicador del grau de professionalització dels quadres polítics del liberalisme del Trienni -cal recordar el paper clau que Max

⁸⁵³ FUENTES, J.F.: *La formación de la clase política del liberalismo español: análisis de los cargos públicos del Treinio Liberal*. Historia Constitucional, número 3, junio 2002, p. 3.

⁸⁵⁴ VAUCHELLE, A.: "La emigración a Francia del clero liberal español: 1823-1834", a Brocar, Logroño, núm. 21, 1997; LA PARRA LÓPEZ, E.: i SUÁREZ CORTINA (Eds.): *El anticlericalismo español contemporáneo*. Madrid, 1998, Biblioteca nueva; i SÁNCHEZ, A.: "La prensa de Lleida al Trienni Liberal: El Semi-Semanario Ilerdense". VIII Congrés d'Història local, "L'avencç". Novembre 2005.

⁸⁵⁵ FUENTES, J.F.: *La formación de la clase política del liberalismo español: análisis de los cargos públicos del Treinio Liberal*. Historia Constitucional, número 3, junio 2002, PS. 3-4.

Weber atribuï als advocats en la política moderna i en el predomini d'aquesta professió en la Convenció nacional francesa⁸⁵⁶ - el contrast entre les Corts d'aquest període i les d'un segle després dona una idea del llarg camí que encara quedava per recórrer: només un 16'1% dels diputats eren advocats, front als 42'1% del últims deu anys de la Restauració. Si retirem els militars i els clergues i agrupem els sectors representats en el quadre 48 per grans categories socials, ens trobaríem amb tres blocs de similars proporcions: el de les classes mitjanes vinculades a l'aparell de l'Estat (funcionaris+magistrats, jutges i fiscals+catedràtics) sumaria un 20'1% sobre el total dels càrrecs públics, front a un 18% de les professions liberals (advocats+metges+escriptors i periodistes) i un 17% de les noves i velles classes propietàries (comerciants/frabricants+propietaris/hisendats+nobles). L'equilibri entre aquests tres grans sectors, en els que apareixen entrelaçats membres dels estaments tradicionals i servidors de l'antiga monarquia absoluta amb representants de la burgesia i de la classe mitjana liberal, resulta més aparent que real, perquè la integració en un mateix bloc de militars i funcionaris civils –inclosos magistrats, jutges i fiscals- atorgaria als empleats de l'Estat una clara avantatja, amb un 47'9% sobre el total, respecte a les classes propietàries i a les professions liberals. Si la il·lustració espanyola havia estat, en paraules de Franco Venturi, una “il·lustració de funcionaris”, estretament lligada a les necessitats de reforma de la monarquia i a la seva burocratització -de aquí prové la imatge de “edat d'or dels empleats” en els regnats de Carles III i Carles IV⁸⁵⁷ - el liberalisme espanyol fou també en els seus orígens un moviment molt condicionat per les urgències d'unes classes mitjanes administratives i militars dependents d'un Estat en crisi terminal, amb greus dificultats per complir amb les seves obligacions salarials i per mantenir una activitat normal com a tal Estat.⁸⁵⁸

Però no es pot comentar que les classes propietàries -burgesia urbana i noves i velles classes terratinents- siguin completament alienes a les elits dirigents sorgides de la Revolució liberal, encara que en aquest conglomerat social del que formarien part des de la burgesia comercial fins a l'aristocràcia territorial més o menys reconvertida resulti difícil distingir el grau d'adhesió al nou règim. Aquest bloc va doblar la seva presència respecte les Corts de Cadis de les del Trienni, per tant, sembla que la revolució espanyola poc a poc s'anava convertint en una revolució burgesa, encara que amb un

⁸⁵⁶ WEBER, M.: *El político y el científico*. Madrid, 1997, Alianza, PS. 113-114.

⁸⁵⁷ VENTURI, F.: *Los españoles pintados por sí mismos*.

⁸⁵⁸ FUENTES, J.F.: *La formación de la clase política del liberalismo español: análisis de los cargos públicos del Treinio Liberal*. Historia Constitucional, número 3, junio 2002, pp. 4-5.

certs límits i condicionada per una sèrie de factors que afavorien la militarització del règim constitucional.⁸⁵⁹

Establint una comparació entre el quadre 48 i el 49 es desprèn que hi ha un clar predomini entre els diputats del Trienni dels professionals del poder i del saber en les seves més diverses formes -clergues, militars, advocats, magistrats...- mentre que entre els membres dels ajuntaments destaca la presència dels qui ostenten el poder social i econòmic, amb els comerciants com a grup socioprofessional més nombrós (19'7%) i un important contingent de propietaris i hisendats (13'2%), només lleugerament superats pels advocats (14'1%). La major proximitat del poder local a les distintes realitats socials els va permetre reflectir molt millor la pluralitat social del país i el vertader pes que tenen en la vida nacional les noves i les velles classes propietàries. Els ajuntaments estaven formats per una amalgama social en la que, juntament amb els comerciants i els hisendats, els nobles figuren amb un percentatge molt superior que en les Corts o que en el total dels càrrecs públics.⁸⁶⁰

L'anàlisi de la precedència territorial dels càrrecs designats durant aquests anys aporta informació sobre la base territorial d'aquesta classe política emergent. Agafant l'actual divisió provincial el mapa resultant mostra un predomini clarament superior de les províncies perifèriques sobre l'Espanya interior (amb la lògica excepció de Madrid) com a cantera del personal polític de l'Estat liberal. Destacant un desplaçament del centre de gravetat des de la franja mediterrània, a on es localitza bona part de les societats patriòtiques, dels diaris del Trienni i dels exiliats liberals de la Dècada Ominosa, cap al litoral cantàbric a causa de la notable aportació als quadres polítics liberals del eix La Corunya/Asturies/Navarra.⁸⁶¹

Després d'examinar aquestes dades per l'àmbit estatal a continuació les compararem amb aquesta investigació local.

Quadre 50: Origen socioprofessional de l'ajuntament absolutista de l'any 1820

Professió o grup social	Nombre d'individus	%
Nobles	9	56'25
Advocats	4	25
Notaris	2	12'5
Llaurador	1	6'25

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1820.

⁸⁵⁹ Op. Cit. p. 5.

⁸⁶⁰ Op. Cit. p. 6.

⁸⁶¹ Op. Cit. pp. 8-9.

Quadre 51: Origen socioprofessional de l'ajuntament liberal de l'any 1820

Professió o grup social	Nombre d'individus	%
Advocats	3	25
Nobles	2	16'7
Exèrcit	2	16'7
Hisendat	1	8'3
Metge	1	8'3
Escrivà	1	8'3
Llaurador	1	8'3
Loter i adroguer	1	8'3

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1820.

Quadre 52: Origen socioprofessional del consistori liberal de l'any 1821

Professió o grup social	Nombre d'individus	%
Advocats	3	27'3
Nobles	3	27'3
Hisendat	1	9'1
Metge	1	9'1
Escrivà	1	9'1
Exèrcit	1	9'1
Ferrer	1	9'1

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1821.

Quadre 53: Origen socioprofessional del govern municipal liberal de l'any 1822

Professió o grup social	Nombre d'individus	%
Advocats	3	27'3
Nobles	2	18'2
Notaris	2	18'2
Exèrcit	2	18'2
Mercader	1	9'1
Llaurador	1	9'1

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1822.

Quadre 54: Origen socioprofessional de l'ajuntament liberal de l'any 1823

Professió o grup social	Nombre d'individus	%
Advocats	5	31'25
Notaris	3	18'75
Llauradors	2	12'5
Cirurgià	1	6'25
Noble	1	6'25
Botiguer	1	6'25
Semoler	1	6'25
Xocolater	1	6'25

Loter i adroguer	1	6'25
------------------	---	------

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1823.

Quadre 55: Totals en relació amb l'origen socioprofessional

Professió o grup social	Nombre d'individus	%
Advocats	18	27'7
Nobles	17	26'2
Notaris	7	10'8
Exèrcit	5	7'7
Llauradors	4	6'2
Hisendat	2	3'1
Metge	2	3'1
Escrivà	2	3'1
Loter i adroguer	2	3'1
Xocolater	1	1'6
Semoler	1	1'6
Botiguer	1	1'6
Mercader	1	1'6
Cirurgià	1	1'6
Ferrer	1	1'6
Total	65	100

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida de 1820-1823.

Pel cas lleidatà es pot apreciar com els advocats i els nobles van dominar el govern municipal, mentre que els notaris, els oficials de l'exèrcit i els llauradors-hisendats formarien un segon bloc força important, en darrer lloc es situarien altres membres de les professions liberals i els individus relacionats amb els diferents àmbits de producció com per exemple, el camp, el comerç i l'artesania, només cal comprovar com els representants del comerç a nivell espanyol obtenen un 19'7% mentre a Lleida solament un 3'2%. Per tant, aquestes dades son, en part, diferents a les assenyalades per Fuentes en el seu estudi estatal ja que a Lleida els nobles van tenir un major protagonisme, fet que demostra que l'antic grup dominant va continuar ostentant un ampli control del consistori, fruit de la situació geogràfica i econòmica de la ciutat, o sigui, establerta a l'interior del Principat i dedicada a l'agricultura, amb un escàs balanç financer i comercial. Però també es pot realitzar una altra lectura, la que ens mostraria com les professions liberals (un 49'4% si sumen els percentatges dels advocats, notaris, escrivans, metges i cirurgians) van compartir completament aquest poder local, el qual amb anterioritat estaven vedats, per tant, veritablement es va produir un canvi substancial perquè aquest grup social va assolir amplies quotes de poder al Trienni Liberal. Així doncs, aquesta etapa històrica va significar el principi de la fi de l'antiga

oligarquia local i la primera oportunitat per bona part de la població lleidatana d'administrar i formar part del poder municipal local (per exemple, el xocolater o el ferrer).

També cal comentar que dotze individus (Antoni Benet de Queraltó, Cristòfol Mestre, Joan Bautista Casanoves, Joaquim Martorell, Josep Xavier Berga, Antoni de Gomar, Ignasi Temple, Magí Targa, Antoni Ribé, Pere Niubó i Pere Jordà) dels consistoris liberals abans havien ocupat càrrecs en els òrgans municipals anteriors. Per tant, es va produir una certa continuïtat i, no va ser fins l'any 1823 el moment en el qual es va generar un veritable canvi cap a postures decididament liberals.

14.7. La preocupació per l'higienisme: L'establiment de la Junta de Sanitat

A l'estiu de 1820 va tornar a planejar el perill pel contagi d'una infecció que tenia el seu focus a la localitat de Son Cervera, a l'illa de Mallorca. Per aquest motiu les autoritats locals haurien de prendre les mesures corresponents. En un primer moment es van nomenar els components de la nova Junta de Sanitat, estructurada segons l'article quart del decret de Corts del 23 de juny de 1813. Els integrants van ser: com president Domingo Marañoso (batlle primer) i com vocals Manuel Alentá (sacerdot de Sant Pere), Joan Francesc (regidor), Joaquim Mensa i Joan Berges (facultatius), Fermí Gigó (advocat), Manuel Fàbregues (comissionat del Crèdit Públic), Antoni Alzamora i finalment Josep Cayetano de Fonserrada (Degà del Capítol).⁸⁶²

Quadre 56: La Junta de sanitat de 1820

President	Domènec de Marañoso, batlle primer
Vocal	Joaquim Mensa, regidor, advocat i hisendat
Vocal	Joan Francesc, regidor i metge
Vocal	Joan Berges, metge
Vocal	Manuel Fabregues, comissionat del crèdit públic
Vocal	Fermí Gigó, advocat
Vocal	Josep Cayetano de Fonserrada, Degà del Capítol
Vocal	Antoni Alzadora, racioner de l'Església
Vocal	Manuel Alentá, mossèn de Sant Pere

Font: Elaboració pròpia a partir de les actes de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1820.

La junta de sanitat és una altra bona oportunitat per establir un anàlisi dels personatges que controlaven el poder local a la Lleida del Trienni Liberal. Estava integrada per un president i vuit vocals. Com podem observar estava dirigida pel batlle primer, força

⁸⁶² A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p. 59.

lògic ja que el màxim representant del poder municipal s'havia de fer càrrec d'aquest organisme tan important alhora d'evitar la propagació d'epidèmies. Bé, examinant els vuits vocals es pot apreciar com hi ha dos regidors, un és advocat i hisendat i l'altre metge, a més hi ha un altre metge -Joan Berges- i un altre advocat -Fermí Gigó, aquest arribarà a ser batlle primer-, un representant públic del sector financer i l'Església obté tres vocals, en tres graus d'importància, el Degà del Capítol, un racioner i un rector. Per tant, la Paeria va controlar la presidència i dos vocals, sent la institució millor situada, mentre que els dos facultatius s'encarregarien més de l'àmbit científic-tècnic. Com no, els advocats també van tenir un paper rellevant, al igual que l'Església, fet que demostra que a l'inici del Trienni Liberal va continuar la unió entre el poder temporal i el poder eclesiàstic.

Després de la seva constitució la Junta de Sanitat va decidir realitzar obres per millorar les fortificacions de la ciutat (el carrer de Sant Antoni i la muralla de la porta de Sant Martí). A continuació va demanar a les institucions locals i als lleidatans el pagament d'uns auxilis destinats a enviar-los a Mallorca perquè el contagi havia estat molt fort. També va indicar que les institucions havien de prestar l'atenció necessària, sobretot a través dels metges, per tal de prendre totes les mesures preventives possibles, així com informar de les seves sospites sobre un contagi o si es trobaven un cas. A més a més va donar instruccions als soldats per a què no deixessin entrar a cap persona que vingués de Mallorca.⁸⁶³

La Junta de Sanitat no va tenir cap moment de tranquil·litat ja que l'atac de diversos gossos (alans i mastins) de presa van contagiar la ràbia entre molts ciutadans. Es va acordar el sacrifici dels animals i els altres que hi havia per la ciutat haurien de portar morrió. En aquells moments els gossos es passejaven amb total impunitat pels carrers de Lleida sense cap control veterinari. A més a més n'hi havien molts ja que eren molt útils per conduir els ramats i donar companyia als treballadors agrícoles, que eren la majoria de la població. Una altra funció molt important consistia en utilitzar-los per a la seguretat, sobretot per protegir els habitatges i els camps i, per això, eren molts els gossos grans i de pressa que voltaven per tota Lleida.⁸⁶⁴

Poc temps després la Junta de Sanitat, mitjançant els cabdals del fons de Propis i Arbitris de la Paeria, va fer arribar una ajuda per mitigar les necessitats que assolaven l'illa de Mallorca. També va denunciar l'abús que practicaven els lleidatans al treure els

⁸⁶³ Op. Cit.

⁸⁶⁴ Op. Cit. p. 68.

fems per tots els carrers al migdia, ocasionant problemes derivats de les fortes pudors i de la propagació de múltiples bactèries. Davant d'aquesta situació la Junta de Sanitat va ordenar als algtzils municipals que havien de vigilar i sancionar als infractors, d'acord amb un ban indicant que manava els portessin per la nit com mínim a 50 metres fora de les muralles. La Junta de Sanitat era un òrgan molt important en el Trienni Liberal, no sols a causa d'aquest problemes, si no perquè va donar un gran impuls als aspectes higiènics i mèdics. Els liberals aportaren una visió higienista de garantir un millor servei als ciutadans i propiciar una més avançada qualitat de vida.⁸⁶⁵

A l'agost del 1821 l'ajuntament va assabentar-se de la propagació d'una infecció en la ciutat de Barcelona, concretament es va produir un brot en la localitat de Vilanova de Sitges. La Paeria va demanar informes als ajuntaments de Cervera i de Tarragona per tal d'establir l'evolució de la malaltia a més a més de decidir la presa de mesures que fessin falta i la voluntat de complir les indicacions de la Junta de Sanitat.⁸⁶⁶

Als pocs dies es va esbrinar que uns vaixells que havien arribat al port de Barcelona van propiciar l'extensió de l'epidèmia. Davant del perill d'infecció van nomenar com vocals de la Junta de Sanitat a Josep Sales, Josep Garriga, Josep Antoni de Bufalà, Antoni Ferrer, més un individu nomenat directament pel Capítol, dos oficials nomenats pel cap polític (un de l'Estat Major i un altre del cos de l'exèrcit de Tarragona) amb l'objectiu d'intentar aturar la propagació en les terres de ponent. Posteriorment Bonaventura Roca es va incorporar com vocal en la Junta de Sanitat perquè van considerar que eren pocs membres per tal de portar a terme un treball organitzatiu tant extens.⁸⁶⁷

Quadre 57: La Junta de sanitat de 1821

President	Antoni de Gomar, noble, batlle primer
Vocal	Josep Antoni de Bufalà, ciutadà honrat de Barcelona
Vocal	Josep Garriga, llaurador
Vocal	Josep Sales, batlle del barri dotzè l'any 1821
Vocal	Antoni Ferrer, cirurgià
Vocal	Bonaventura Roca, metge de l'hospital de Santa Maria
Vocal	dos oficials nomenats pel cap polític: un de l'Estat Major
Vocal	dos oficials nomenats pel cap polític: un del cos de l'exèrcit de Tarragona
Vocal	un individu nomenat directament pel Capítol

Font: Elaboració pròpia a partir de les actes de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1821.

⁸⁶⁵ Op. Cit. pp. 70 i 72.

⁸⁶⁶ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida. 1821. p.75.

⁸⁶⁷ Op. Cit. PS.77-78.

En aquesta nova formació de la Junta de sanitat, el president va tornar a ser un càrrec ocupat pel batlle primer, a més de controlar tres vocals, al igual que els facultatius que continuen controlant dos càrrecs. Per contra el cap polític va assolir el doble de poder ja que abans només ocupava un lloc de vocal –representat l’any 1820 pel comissionat del crèdit públic- i en aquest moment obtenia dos. La institució perjudicada, sens dubte, va ser l’Església que va passar de dominar tres vocals a només un, o sigui, el seu poder va quedar reduït a una tercera part. En definitiva el poder municipal va continuar ostentant el control d’aquest organisme i, el consistori i el cap polític van absorbir cadascun una plaça que abans ocupava l’Església.

Al mes següent el regidor Benet va alertar que la amenaça del virus mortal s’acostava cada vegada més i ja havia arribat a alguns pobles d’aquesta província, per aquest motiu, va demanar que tant en la Catedral Nova com en les diverses parròquies i convents de Lleida s’implorés a Déu la seva misericòrdia per tal de lliurar-se d’aquesta malaltia.⁸⁶⁸

Per sort, no va propagar-se l’epidèmia en la ciutat de Lleida i el 23 d’octubre de 1821 la Paeria va publicar un ban a petició del cap polític amb l’objectiu d’establir una col·lecta en favor dels infeliços habitants de Tortosa i de Barcelona, que havien sofert amb rigor els efectes de la malaltia.⁸⁶⁹

El 21 d’octubre de 1822 va tenir lloc el nomenament dels membres de la Junta de Sanitat. El nucli principal el van formar dos membres de la Paeria, Antoni Blet i Joaquim Martorell; i dos facultatius, Llorenç Faydella, cirurgià i, Josep Torres, metge. Els altres els havia de nomenar la Junta Superior de la Província per tal de garantir la salut pública, com era el costum.⁸⁷⁰

Com també era habitual a l’estiu i en virtut del Decret de Corts del 23 de juny de 1813 s’havia de nomenar la Junta Municipal de Sanitat. Els candidats que finalment van ser escollits van ser Antoni Martus i Josep Corts en qualitat de regidors; Manuel Salas, capellà de Sant Llorenç; Antoni Miquel, metge; Llorenç Faydella, cirurgià; Ramon Vicens, farmacèutic; Joan Bautista Comes i Josep Sales com hisendats i, per últim, remarcar que la Junta va estar presidida pels batlles constitucionals primer i segon.⁸⁷¹

⁸⁶⁸ Op. Cit. p. 88.

⁸⁶⁹ Op. Cit. p. 99.

⁸⁷⁰ A.M.L. Actes de l’Ajuntament de Lleida, any 1822. p. 80.

⁸⁷¹ Op. Cit. p. 132.

La junta de sanitat de 1822, extraordinàriament va estar formada per 13 integrants, presidida aquesta vegada pels dos batlles constitucionals a més de tenir nou vocals. Sens dubte, el poder municipal va controlar novament aquesta institució ja que va situar 4 regidors com a vocals. La van completar dos hisendats, quatre facultatius i un únic representant de l'Església. Aquestes dades mostren com cada vegada la Paeria i el cap polític van apropiar-se d'aquest organisme, donant un paper testimonial a l'Església. Per grups socioprofessionals tornen a destacar els advocats, els nobles, els hisendats i els facultatius, o sigui, exceptuant aquest darrer grup perquè realitzava gestions científiques els altres, com ja hem vist en l'ajuntament, son els principals dominadors de la política lleidatana del Trienni liberal.

Quadre 58: La Junta de sanitat de 1822

President	Fermí Gigó, advocat, capità de la Milícia Nacional i batlle primer
President	Joan Bautista Casanoves, ciutadà honrat de Lleida, advocat i batlle segon
Vocal	Antoni Blet, regidor
Vocal	Joaquim Martorell, regidor, advocat i noble
Vocal	Antoni Martus, regidor i mercader
Vocal	Josep Corts, regidor i hisendat
Vocal	Bautista Comes, hisendat
Vocal	Josep Sales, hisendat
Vocal	Josep Torres, metge
Vocal	Antoni Miquel, metge
Vocal	Ramon Vicens, farmacèutic
Vocal	Llorenç Faydella, cirurgià
Vocal	Manuel Salas, mossèn de Sant Llorenç

Font: Elaboració pròpia a partir de les actes de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1822.

La primera acció que van portar a terme va ser la neteja dels fossars que envoltaven les muralles de la ciutat ja que n'hi havien aigües estancades que provocaven una dolenta pudor i a més a més podrien provocar l'extensió de qualsevol epidèmia.⁸⁷²

No tenim constància de la creació de la junta de sanitat l'any 1823, potser la situació pre-bèl·lica i la falta de recursos econòmics va condicionar i propiciar la seva desaparició temporal, més encara amb la formació de la junta de beneficència.

⁸⁷² Op. Cit. p. 130.

14.8. Tradició i moral cristiana: La Junta de Beneficència

També a l'any 1823 es va plantejar la organització d'una entitat pública destinada a cobrir les necessitats dels més desprotegits i desfavorits. Concretament, al mes de febrer el consistori municipal va crear una nova Junta de Beneficència formada per Josep Pinós, segon alcalde constitucional; Antoni Ferrer, regidor; Josep Noguero, canonge de la Catedral; Manuel Alenta, sacerdot de Sant Pere; Antoni Alzamora, racioner de la Santa Església; Antoni Benito de Queraltó, Ramon Hostalric i Domingo Latorre. En aquest moments la misèria general va assolir el territori com a conseqüència de la lluita armada contra els reialistes. Aquests enfrontaments van generar l'ensorrament de moltes collites, de la circulació comercial (per la falta de moneda, ja que pràcticament no circulava), la pèrdua de molts braços en el camp agrícola a causa de la multitud de camperols que van passar al bàndol absolutista i, finalment, hi van haver baixes, desapareguts i un augment en el nombre de soldats i milicians que va propiciar la baixada de la producció en general.⁸⁷³

Quadre 59: La Junta de Beneficència de l'any 1823

President	Josep Pinós, segon batlle constitucional
Vocal	Antoni Ferrer, regidor i cirurgia
Vocal	Ramon Hostalric, Comandant de la Milícia Nacional, advocat i Fiscal del jutjat de Primera instància de Lleida
Vocal	Antoni Benito de Queraltó, noble i advocat
Vocal	Josep Noguero, canonge de la Catedral
Vocal	Antoni Alzamora, racioner de l'Església
Vocal	Manuel Alenta, mossèn de Sant Pere
Vocal	Domingo Latorre

Font: Elaboració pròpia a partir de les actes de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1823.

La junta de beneficència va tenir una composició molt similar a la junta de sanitat ja que estava presidida pel màxim representant municipal, aquesta vegada pel segon batlle i, per tres emissaris més del poder municipal o de les forces vives de la ciutat. El fet que destaca més va ser la gran representativitat de l'Església, la qual cosa ens indicaria que una vegada realitzada la purga eclesiàstica les autoritats liberals van confiar novament en aquesta institució, a més cal tenir en compte l'origen i la finalitat d'aquest organisme, totalment de signe religiós, molt vinculat amb la moral cristiana. En definitiva, amb el

⁸⁷³ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1823. p. 47.

Trienni Liberal es va donar pas a altres grups socioprofessionals als diferents àmbits de poder ja que els nobles no van poder controlar-los amb exclusivitat com havia succeït a l'Antic Règim i, l'Església va perdre força pes específic. D'altra banda indicar que els advocats, notaris i altres professions liberals van adquirir un gran protagonisme, al igual que els antics i nous propietaris de terres, per contra es troba en falta amb relació al que va produir-se a altres indrets del territori català i espanyol una major presència del sector terciari, sobretot el dedicat al comerç.

La pobresa material va esdevenir una realitat en àmplies capes socials de Lleida i la Junta de Beneficència va augmentar molt les seves prestacions i serveis. Fruit d'aquest gran treball va demanar en un ofici un creixement del seu pressupost perquè va manifestar que no gaudia de suficients recursos per continuar la realització de les seves funcions. La Paeria els va donar el poc que tenien en el seu fons de Propis i Arbitris, molt mancat a causa de la infinitat de despeses diàries que havien d'aportar. Per tant, va realitzar una crida a la Diputació provincial i al Comandament Militar per obtenir més recursos per no tenir d'aturar l'ajut assistencial que donava l'ajuntament constitucional.⁸⁷⁴

A continuació cal establir que a finals del mes de juny de l'any 1823 els problemes més greus eren els derivats de l'abastament dels productes alimentaris bàsics i com no, del finançament militar i municipal. Pel que fa al primer assumpte va destacar l'exposició de tots els arrendataris dels molins fariners quan es van queixar una altra vegada per la gran quantitat de gra que havien d'aportat. Les seves reclamacions van ser tingudes en compte. Un ofici del jutge de policia i seguretat pública va autoritzar la rebaixa de la quota que havien de donar alguns molins. Concretament els de Gualda i el molí anomenat de "Paper" que havien de lliurar tres quarts diàries, mentre que el de Canet una cortada i mitja i, finalment, l'Almudí una cortada.⁸⁷⁵

En relació amb el problema econòmic cal inserir un ofici de la Junta de Beneficència de Lleida en el qual va manifestar que la demanda de diners per afrontar el seu manteniment que va enviar al Comissionat de Guerra no va ser atesa afirmativament i per aquest motiu aquesta Junta va sol·licitar a la Paeria 2.500 rals de billó. L'ajuntament va acordar concedir-li aquesta suma mitjançant la mediació del col·lector de rendes Bonaventura González gràcies a l'import obtingut per la venda de la fusta dels troncs

⁸⁷⁴ Op. Cit. p. 96.

⁸⁷⁵ Op. Cit. p. 114.

d'arbres que s'havien tallat amb motiu de millorar la visualització de l'entorn de la ciutat amb la finalitat de descobrir possibles intrusos.⁸⁷⁶

Però, no només l'exèrcit necessitava l'ajut de la Paeria, sinó que també la Junta de Beneficència va enviar-li un ofici en el qual demanaven 100 mantes, 50 gergones, 30 càrregues de palla i un altre local perquè s'havia quedat petit l'actual (era el Sant hospital civil) ja que cada vegada hi havia més gent per atendre i aquests servei va adquirir més importància a mesura que avançava el conflicte. De moment, l'ajuntament, va comunicar-lis que no hi havia diners per adquirir aquests productes.⁸⁷⁷

Per finalitzar aquest anàlisi m'agradaria mostrar a través d'un ban de l'any 1823 l'actitud clarament liberal de l'últim consistori municipal al intentar resistir i aguantar al màxim l'embranchida reialista protagonitzada per l'exèrcit francès enviat per la Santa Aliança per enderrocar el règim liberal al territori espanyol. Davant aquest atac la Paeria va organitzar la resistència en comptes d'abandonar la ciutat a la seva sort com varen realitzar altres poblacions. Tot i que finalment van caure en mans absolutistes.

14.9. L'organització contra la invasió exterior: El ban del mes de maig de l'any 1823

Gràcies als bans⁸⁷⁸, que en aquella època feien la funció de les actuals ordenances municipals, podem establir les pautes en les quals es regia el comportament quotidià dels habitants de Lleida, les preocupacions del consistori i els elements que calia millorar per aconseguir una millor convivència.

El document es va encapçalar amb “exigiendo las circunstancias, en que se halla esta Plaza, tamar medidas, que aseguren su seguridad, tranquilidad, y salubridad, se dicta el Reglamento que sigue”. O sigui, el context històric (cal recordar que al mes de maig de 1823 l'amenaça absolutista de l'exèrcit francès dels cent mil fills de Sant Lluís es molt propera, a tot això, cal afegir el gran desgast provocar per la insurrecció interior, derrotada al febrer de l'any 1823) condiciona l'establiment d'una sèrie de mesures per tal d'aconseguir el manteniment de l'ordre, de la estabilitat interior i de la neteja en tota la ciutat.

Aquest ban consta de quatre capítols. El primer nomenat “de las subsistencias” conté tretze punts. El número u va tractar de la situació dels expatriats, que eren els liberals que havien tingut que fugir de les seves llars per l'avanç reialista. Aquestos podrien

⁸⁷⁶ Op. Cit. PS. 115 i 129.

⁸⁷⁷ Op. Cit. p. 179.

⁸⁷⁸ A.M.L. Bans, 30 de maig de 1823. Signat per Josep Bellido, Governador militar de la província de Lleida. Impremta: Bonaventura Coromines.

marxar de Lleida sempre que presentessin a les autoritats el corresponent passaport, ja havia comentat abans l'assumpte dels documents identificatius, van ser expedits uns 10.000, el poder local els va utilitzar per controlar els moviments dels ciutadans, i així vigilar millor la ciutat. El segon punt va assenyalar que els lleidatans que vulguin fugir hauran de deixar els seus habitatges amb mobles, la meitat de llits i diversos utensilis i eines domèstiques per a què puguin destinar-se aquestes llars a allotjaments per als militars. És molt lògic aquesta ordre si pensem que la ciutat es trobava totalment militaritzada i per l'explosió del polvorí de la Suda l'any 1812 i la misèria general de l'època no n'hi havien els suficients habitatges per cobrir les necessitats dels diferents cossos armats. El tercer punt va indicar que els que marxessin havien de deixar un encarregat amb la funció de pagar les contribucions i els impostos. Per tant, tot i que ja no hi viurien tindrien de tributar com si no haguessin abandonat la ciutat, aquesta mesura mostra les enormes caresties financeres del moment.

El cinquè punt va reflectir que cap ciutadà que marxés podria emportar-se cap aliment, ni sòlid ni líquid, això, ens exposa la dramàtica situació en la qual vivien, ofegats per l'autarquia i el racionament, el setge era imminent i, sense ajuda exterior, Lleida havia de sobreviure a tota costa. Per últim, va destacar el punt dotzè, en aquest es va estendre la mesura dels aliments a la roba, ja que era un article també molt necessari.

El capítol II va contenir 18 punts. Numerats del catorze al trenta-un. El 14 va assenyalar que tothom que tingués contacte amb els enemics de la pàtria, donant qualsevol tipus d'informació de l'estat de Lleida, sobretot les relacionades amb la defensa i la seguretat de la mateixa, serà ràpidament jutjat i detingut. Sens dubte, amb la lluita armada calia prendre mesures molt estrictes per tal d'assegurar la supervivència de la ciutat, ja que, si per exemple, els absolutistes sabessin la disposició dels soldats, o bé, les grans dificultats que va patir Lleida alhora de proveir-se dels productes més bàsics, doncs, els reialistes jugarien amb molta avantatge.

El punt quinzè va situar-se en aquesta mateixa línia. Va exposar que tot el que en converses privades fomentés l'ensorrament de l'esperit nacional, o manifestés despreci per les decisions que determinés l'autoritat per tal de resistir davant dels enemics i mantenir la llibertat de la ciutat, seria jutjat i detingut. Ja havíem vist anteriorment com la propaganda absolutista intentava minar la capacitat psicològica de resistència dels soldats amb la clara intenció d'eliminar competidors. Els liberals sabien que donades les extremes condicions materials, no faria falta molt poder de convicció per a què la desil·lusió i l'abatiment s'estengués per tota la tropa i pels civils.

El punt setzè va notificar que tothom que estigués d'acord amb els procediments dels enemics de la Pàtria, o manifestés una conducta contrària als addictes al sistema constitucional, seria lògicament jutjat i detingut. Ens uns moments crítics estava clar que o bé eres partidari del bàndol liberal o de l'absolutista, però no hi havia espai per la neutralitat i, molt menys, per la dissidència. El punt disset va reflectir el mateix, però dirigit als militars, ja sabem que era un cos amb molt poder i, no acceptava cap crítica entorn de les seves actuacions. El punt divuit va establir que qui comunicés victòries falses dels reialistes, o bé, les exagerés, doncs, també seria jutjat i detingut.

D'altra banda, el dinovè, va prohibir les reunions clandestines en qualsevol habitatge de la ciutat, sobretot, si contradient algun punt anterior, o sigui, es va restringir el dret de reunió. Mentre que el punt vintè va ordenar que tothom a l'endemà havia de lliurar a l'autoritat militar totes les seves armes, ja fossin de foc o blanques, autoritzades, o il·legals, excepte els soldats i milicians que lluiten per salvar Lleida de l'absolutisme. Era diàfan que el poder local volia controlar totes les armes de la ciutat, a més a més, es pot comprovar com van tenir dificultats per proveir d'armament a tots els defensors del sistema liberal.

Els punts vint-i-dos i vint-i-tres van tractar novament sobre el rígid control entorn de la circulació dels ciutadans, ja que era obligatori l'obtenció del passaport, com així, també o era per poder pernoctar una nit en qualsevol llar o hostal. Com estem veient la seguretat va condicionar totalment la vida quotidiana. En estreta relació cal enunciar el punt vint-i-sis, en el qual es va prohibir l'estada en la ciutat de qualsevol rodamóns o persona mandrosa. També cal destacar el punt vint-i-vuit, en aquest es va fer present l'existència d'un toc de queda per la nit. Després d'instaurar-se cap individu podia anar a qualsevol lloc públic, principalment cita les tavernes, ja que es troben prohibides les reunions nocturnes, sobretot per organitzar un ball o escoltar música, o sigui, l'oci va esdevenir un article sumptuós, pràcticament de luxe. Per finalitzar el capítol II cal comentar el punt trenta-un perquè va impedir la proliferació de qualsevol tipus d'insult que atempti contra l'honor. Aquesta decisió va ser molt encertada, ja que em comprovat l'espiral de violència que va produir el Trienni Liberal i les constants baralles que hi va haver entre els liberals i els reialistes, per un bàndol, com pels milicians i els soldats amb la resta de la població civil.

El capítol III nomenat "de la salubriedad del vecindario" va comptar amb vuit punts. Aquesta part del ban si va anar dedicada a establir unes normes bàsiques de convivència entre tots els habitants de Lleida. La delicada situació general va provocar la realització

d'un parell de capítols destinats a regular la nova etapa pre-bèl·lica, però l'altra part va anar dirigida als afers més quotidians. En el punt trenta-dos es va establir la obligació que tenien tots els veïns de netejar i regar dos vegades al dia l'espai del carrer corresponent a la seva façana (a les set del matí i a les quatre de la tarda). Al igual que havien de netejar els corrals i les quadres. També havien de llençar immediatament un animal mort al riu per evitar qualsevol tipus de contagi o l'extensió de la pudor que generaria la putrefacció de la bèstia. En el trenta-cinc es va prohibir el llançament d'aigües majors o menors en els carrers, les places o els llocs públics. Altres ordres van ser les d'eliminar els testos dels balcons ni l'abocament de brutícia de manera indiscriminada en el carrer. L'últim punt dirigit a conservar la salubritat pública va assenyalar que no es podia netejar la roba en les fonts públiques.

El darrer capítol, el IV, va ser un article addicional al capítol quart. Només va constar de sis punts. En el quaranta es va escriure que qualsevol dona que el seu marit hagués mort o desaparegut, o bé, sent soltera no estigués sota la protecció d'una família honrada, hauria de sortir immediatament de la ciutat, a més a més de reflectir que si alguna dona visqués escandalosament o fos sospitosa de ser una dona alegre seria expulsada amb ignomínia. Les autoritats no volien carregar amb el manteniment de les dones, ja que no les consideraven útils per lluitar per la defensa de la ciutat i, si com una preocupació més. D'altra banda, no resulta gens estrany el tractament que realitzen a les dones "públiques", donada l'extrema moralitat de l'època, a més cal tenir en compte que podien alterar el comportament dels militars, com també generar conflictes interns entre ells.

Els darrers punts d'aquest capítol van dirigits a donar publicitat al nomenament del coronel Rafael de Cevallos Escalera nou jutge de Policia i seguretat pública de Lleida, qui seria l'encarregat de fer complir aquestes ordres.

En definitiva, aquest ban es atípic perquè va regular més l'estat de setge o d'alerta màxima que va viure la ciutat, que no pas les normes bàsiques de cohabitació dels veïns de Lleida. La primera part va tractar l'organització interna dels ciutadans vers l'estrict control de les forces armades, obligades a limitar la llibertat d'acció de tots els ciutadans. Mentre que el segon fragment podem dir que codifica els elements trivials, di bé dintre de les preocupacions higièniques, com la neteja. De ben segur que en temps de pau la configuració del ban hauria estat força diferent, ja que s'establirien aspectes més comercials, com l'estructuració del mercat municipal o les regles que haurien de complir els diferents gremis o botiguers que coexistien a l'interior de Lleida.

15. La Milícia Nacional de Lleida: El braç armat del liberalisme local⁸⁷⁹

15.1. El naixement de la Milícia Nacional a l'inici del Trienni Liberal

Les novetats no deixaren de produir-se a l'inici de l'any 1820. El 27 de març de 1820 va arribar un ofici del batlle Major el qual va inserir el Reial Decret del 21 de març que autoritzava la formació de la Milícia Nacional. Amb motiu d'uns incidents i la denúncia de possibles intents contrarrevolucionaris, "Los amigos de la libertad" van signar una representació a la Junta Provisional plantejant la necessitat d'establir la Milícia Nacional a Espanya i, de mode provisional, que al menys s'organitzessin a Madrid unes milícies urbanes. L'objectiu immediat va ser aconseguir la unitat política de la Milícia com a instrument del liberalisme radical. L'11 d'abril, per ordre del rei es va nomenar una Junta encarregada de formar a Madrid la Milícia, tenint en compte el reglament decretat a l'abril de 1814 i les modificacions proposades per la Junta Provisional. Per tant, la de Lleida també s'hauria d'organitzar segons el reglament de 1814. Sent la Paeria la institució encomanda per formar la Milícia Nacional en aquesta ciutat, establerta com la força civil armada en defensa i suport de la revolució burgesa. Primer de tot s'havia d'elaborar un nou empadronament organitzat a través de les quatre parròquies. Els regidors encarregats de la seva realització van ser Joan Francesc i Marià Gigó per la parròquia de Sant Llorenç i la de Sant Andreu; Antoni Ribé i Pau Balaguer per la de Sant Joan i, finalment, Francesc Blavia i Josep Vidal per la de Santa Maria Magdalena. A partir d'aquest cens es van poder allistar de manera voluntària a aquest cos les persones que volien defensar el model liberal.⁸⁸⁰

En un primer moment, transcorregut el mes de març i bona part del mes d'abril, no hi va haver cap ciutadà allistat voluntàriament a la Milícia. Això no obstant, 16 personalitats liberals es van reunir a l'ajuntament per intentar la coordinació, la formació i l'organització de la Milícia Nacional, així com determinar els criteris bàsics per tal d'avaluar a qui haurien d'admetre i a qui no. A Madrid també va persistir el

⁸⁷⁹ Vegeu SÁNCHEZ CARCELÉN, A.: *La revolució liberal a Lleida*. Espai-Temps n°48, Servei de publicacions de la Universitat de Lleida, Lleida, 2006, "La formación de la Milicia Nacional en Lleida (1820-1821)" a la revista Cuadernos de Historia Contemporánea de la Universidad Complutense de Madrid, núm. 29, 2007, i "La resistència liberal de Lleida davant la invasió dels Cent Mil Fills de Sant Lluís" al Butlletí de la Societat d'Estudis Històrics de l'Institut d'Estudis Catalans. 2007.

⁸⁸⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820. p. 21; CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 44; i PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, PS. 105-106.

retràs en l'allistament en aquests primers moments. Tot i que per augmentar la participació dels ciutadans la Junta Provisional va intentar establir el caràcter de voluntarietat, encara que només podien considerar-se voluntaris els que poguessin costejar-se l'uniforme. La Junta de Milícia Nacional els va diferenciar dels "forçosos" als qui l'ajuntament els pagava l'uniforme. Però finalment aquesta darrera proposta no va portar-se, de moment, a la pràctica.⁸⁸¹

Un aspecte clau per determinar el suport popular al nou règim liberal i la seva adhesió va ser l'allistament dels lleidatans al nou cos armat creat per defensar el nou sistema, la Milícia Nacional. Mentre que el 16 de maig de 1820 el cap polític superior de la província de Lleida va anunciar que s'havia format la Milícia Nacional de Voluntaris a la ciutat de Barcelona, en la de Lleida passat un temps prudencial encara no s'hi havia allistat ningú, no hi havia cap voluntari. Per canviar la tendència la Paeria va decidir realitzar un nou ban per promoure aquesta iniciativa.⁸⁸²

Aquest cos armat era molt útil ja que la por a possibles intencions contrarevolucionàries plantejà la necessitat de l'establiment de la Milícia Nacional a tot l'estat espanyol. Segons Pérez Garzón la Milícia no només defensava el règim constitucional en els seus aspectes supraestructurals sinó que sobre tot s'institucionalitzava com l'organització armada dels propietaris sorgits d'unes noves relacions de producció.⁸⁸³

La Junta Provisional el 24 d'abril de 1820 va publicar el Reglament provisional de la Milícia. Va presentar diverses novetats: la primera va restringir la Milícia a les capitals de província i de partit (article primer). Múltiples autoritats a part de l'ajuntament havien d'intervenir en la seva organització: cap polític, comandant militar i Diputació provincial. La segona va canviar el servei obligatori pel voluntari i es va rebaixar l'edat a mínima per formar part a 18 anys. Tot i que els milicians s'havien de fer càrrec del cost dels uniformes (article segon), per tant, no era voluntari ja que va introduir un caràcter classista i censitari. Així doncs, els ciutadans amb pocs recursos econòmics restaven exclosos. Un cop aprovat aquest reglament aparegué la Reial Ordre de 28

⁸⁸¹ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820; i PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, p. 107.

⁸⁸² A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p. 41.

⁸⁸³ Les primeres partides reialistes van aparèixer a Galícia a l'abril de 1820. Vegis ARTOLA, M.: *La España de Fernando VII*. Madrid, 1968, a Historia de España de Menéndez Pidal; Les primeres conspiracions de Madrid també són dels primers mesos del Trienni. Vegis GIL NOVALES, A.: *Las sociedades patrióticas (1820-1823)*. Madrid, 1975, 2 vols; finalment consultar PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, p. 104.

d'abril que va establir la institucionalització de les juntes encarregades de l'establiment de la Milícia nacional arreu de l'estat. Al Principat serà la Junta de Barcelona qui tindrà al seu càrrec l'organització de la Milícia.⁸⁸⁴

A Madrid l'allistament va començar el 28 d'abril i va finalitzar el 22 d'octubre de 1820, en total van sumar 1.713 milicians, tots ells voluntaris, a més van costejar-se l'uniforme i havien de saber signar, perquè així es va notificar al Cafè Lorencini, per aquest últim motiu se'ls va ensenyar a llegir a aquells que no sabien. El 8 de maig ja van completar una companyia de cavalleria i el dia 11 del mateix mes el primer batalló d'infanteria, mentre que el 7 de juliol ja van estar efectuant el seu servei 6 companyies amb 100 o més places cadascuna. Aquests milicians van disposar de 1.016 fusells portats per ordre real de les fabriques de Plasència. Entre ells van predominar els fills de propietaris, dels 18 als 25 anys, en general, més de dos terços dels voluntaris comptabilitzats s'inclouen entre els 18 i 30 anys. La resta tenien dels 30 als 44 anys. Socialment van imperar els alts empleats, els comerciants, els propietaris i els mestres d'oficis. Això confereix un caràcter de classe mitjana a la Milícia de 1820. Però no significa que ideològicament donessin suport al moderantisme. Tot el contrari, aquests voluntaris de primera fornada van constituir la vanguardia del liberalisme i van pertànyer en la seva majoria a les capes mitges que nodriran la fracció progressista o exaltada, per aquest motiu, dominaran la oficialitat de la Milícia durant el Trienni Liberal.⁸⁸⁵

Quadre 60: Allistament de milicians a Madrid a finals del mes d'abril i principis del mes de maig de l'any 1820

28 d'abril s'allisten	125
29 d'abril	134
30 d'abril	34
1 de maig	98
3 de maig	56
4 de maig	40
5 de maig	33

Font: PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, p. 109.

⁸⁸⁴ RUIZ de MORALES, J.: *Historia de la Milicia Nacional. Desde su creación hasta nuestros días*. Madrid, 1855, Prats y Ruiz, PS. 151-155. En aquestes pàgines es recull el Reglament provisional de la Milícia nacional local, decretat el 24 d'abril de 1820; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 46.

⁸⁸⁵ PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, PS. 109-114; i GIL NOVALES, A.: *Las sociedades patrióticas (1820-1823)*. Madrid, 1975, Tecnos, p. 62.

Quadre 61: Estructura socioprofessional dels primers milicians madrilenys

Grup socioprofessional	%
Empleats	26'75
Mestres d'oficis	16'8
Comerciants	16'3
Professions liberals	10'5
Professions artesanals	10'1
Altres professions	7
Propietaris	6'6
Estudiants	3'9
Hisendats	1'5

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, PS. 111-113.

Pel que fa a la relació entre la Milícia Nacional i l'Església lleidatana s'ha de comentar que els eclesiàstics havien de contribuir amb cinc rals mensuals a la Milícia Nacional de Lleida. Com així ho indicava l'article 19 del reglament de Corts sobre la Milícia del 31 d'agost de 1820, sancionat pel rei el 13 de setembre de 1820. Però, els eclesiàstics es van negar a pagar mitjançant l'excusa que afirmava que no gaudien del necessari pressupost per aquesta partida. Disposem de la llista sencera dels senyors subjectes a la jurisdicció eclesiàstica que havien de pagar els cinc rals mensuals ja que estaven exempts d'aquest servei personal. També cal tenir en compte els eximits no religiosos.⁸⁸⁶

⁸⁸⁶ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Llista dels contribuents eclesiàstics a la Milícia Nacional de Lleida. Lleida, 30 de novembre de 1820.

Eren: Jaume Rossell, sacerdot de Magdalena; Jaume Tolosa; Vicenç Corbella, Agustí Mongays, Isidre Farré, Rafel Soldevila, Mariano Caveró, Pere Cabau, Joan Mensa, Bonaventura Freixes, Ramon Sagarra, Joan Roca, Joan Sol, Josep Antoni Derch, Blaz Guilleuma, Francesc Baynat, Josep Sarrat, Manuel Capigos, Gerònim Blavia, Josep Avellar, Josep Laplana, Josep Arcediu, Josep Villar, Joaquim Salas, Agustí Rosig, Jaume Sarri, canonge; Pere Piqué, Gavino Vinòs, Manel Costa, Rafel Revuelta, Joan Cifuentes, Pere Dachs, Anastasi Fleix, Josep Andreu Josu, Pere Joan Ariet, Jacint Capdevila, Ramon Lleonart, Joan Christosomo Mariategui, Pascual Tubau i Jacint Currich.

CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, PS. 105-106.

Els eximits no religiosos van ser: Joaquim Mensa, regidor; Josep Vidal, síndic; Pau Balaguer, regidor; Francesc Baynat, catedràtic; Josep Sarrat, catedràtic; Manuel Cajigos, catedràtic; Josep Laplana, mestre; Miguel Porta, Porter Reial; Josep Ruiz, jutge; Josep Rouret, mestre; Luciano Montcada, administrador; Ignaci Temple, batlle segon; i Joan Francesc, regidor. Per tant, es pot observar un clar predomini eclesiàstic, lògic ja que aquest estament era força nombrós en les terres de ponent.

Quadre 62: Activitats dels eximits contribuents

Professió	Nombre	%
Religiosos		
Prevere	30	50'84
Canonge	5	8'47
Sots-diaça	2	3'38
Diaça	1	1'69
Total	38	64'38
Polítics		
Regidors	5	8'47
Síndic	2	3'38
Batlle	1	1'69
Total	8	13'54
Alts empleats		
Administrador de rendes	1	1'69
Jutge	1	1'69
Porter reial	1	1'69
Total	3	5'07
Catedràtic	4	6'77
Mestre	4	6'77
No consta	2	3'38

Font: Elaboració a partir de les dades: CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 107.

A continuació del clergat van figurar les autoritats municipals, tot i que la seva participació es va trobar molt allunyada del sector eclesiàstic. D'altra banda cal comentar que els empleats públics com els mestres van tenir una representació molt poc significativa. Ben al contrari que a Madrid ja que en la capital del territori espanyol hi va haver un predomini dels empleats, seguits pels preveres, encara que amb una proporció molt més reduïda: Empleats, 65'5%; preveres, 18'9%; i ganivet de correus, 1'6%. La gran quantitat d'empleats s'explica pel gran nombre de centres administratius, on s'aglutinà la major part de la burocràcia del regne espanyol, per tant, la base social dels eximits és diferent a la de Lleida, a causa de la distinta estructuració socioprofessional de les dues ciutats.⁸⁸⁷

⁸⁸⁷ PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza.

Quadre 63: Els primers 34 milicians voluntaris de Lleida, 16 de juliol de l'any 1820

Nom	Edat	Estat civil	Dia	Mes	Any	Professió
Joan Gras i Miró	-	Casat	27	Abril	1820	Negociant
Ramon Niubó	19	Solter	27			-
Joan Biguera	-	Solter	30			-
Joaquim Mensa	49	Casat	3	Maig	1820	advocat
Antoni Miranda	27	Casat	5			Llaurador
Pau Mora	28	Casat	5			Teixidor
Josep Comes	-	Solter	8			Marxant
Marià Gigó	40	Casat	8			advocat
Anastasio Peret	30	Casat	9			Sastre
Josep Lamarca	36	Casat	9			Secretari
Anastasio Claramunt	40	Casat	11			Secretari
Agustí Morell	30	Casat	11			-
Francesc Bordalba	22	Solter	12			-
Antoni Reñe	25	Casat	13			Jornaler
Miquel Soberà	28	Casat	13			-
Manuel Fuster	42	Casat	14			Fabricant
Pau Balaguer	36	Casat	14			Empleat
Antoni Ribé	49	Casat	14			propietari
Joan Martorell	25	Solter	15			-
Josep Rabasa	23	Casat	15			Espardenyer
Joan Bergés	19	Solter	15			-
Ramon Mesías	19	Solter	15			-
Josep Vidal	22	Solter	15			Comerciant
Antoni Canalda	25	Solter	17			Jornaler
Jaume Asterri	23	Casat	17			Espardenyer
Gregori Domènec	21	Solter	17			-
Blasi Duch	31	Solter	21			-
Ramon Martí	21	Solter	26			Llaurador
Josep Vidal	20	Solter	26			comerciant
Salvador Gayo	23	Casat	26			-
Martín Cascana	31	Casat	29			-
Josep Vilalta	22	Casat	29			Sabater
Antoni Obradó	19	Solter	30			Sabonaire
Maurici Buixadera	30	Casat	2	Juliol	1820	Jornaler

Font: CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, PS. 96-97.

La Milícia de Lleida comptava el dia 21 de maig amb 22 voluntaris, un nombre molt curt, ja que per una ciutat d'uns 10.000-12.000 habitants li corresponia una companyia de més de 500 homes. Poc temps després, concretament, el 16 de juliol hi va haver 34 milicians. Cal destacar l'heterogeneïtat en la composició social de la Milícia. En el quadre apareixen jornalers, llauradors, menestrals, empleats i comerciants. Tanmateix, l'activitat professional més nombrosa va estar formada pels menestrals i la precedeix els

comerciants. El que crida més l'atenció es l'escassa participació dels llauradors a la Milícia. Per tant, tant a Lleida, Girona i Madrid, hi va haver una característica comuna i és que els grups burgesos van tenir un paper preponderant. També cal destacar la joventut dels primers milicians allistats ja que la majoria es van situar entre els 19 i els 30 anys.⁸⁸⁸

Quadre 64: Activitats professionals dels primers milicians

Professió	Nombre	%
Menestrals	7	20'56
Comerciants	6	17'64
Jornalers	3	8'82
Empleats	2	5'88
Llauradors	2	5'88
No consta	14	41'17

Font: Elaboració a partir de les dades: CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 98.

Quadre 65: Estructura per edats

Anys	Nombre de milicians	%
30	4	11'76
19	3	8'82
23	3	8'82
25	3	8'82
21	2	5'88
22	2	5'88
28	2	5'88
40	2	5'88
24	1	2'94
20	1	2'94
27	1	2'94
31	1	2'94
36	1	2'94
41	1	2'94
42	1	2'94
49	1	2'94
No consta	5	14'70

Font: Elaboració a partir de les dades: CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 100.

⁸⁸⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p. 68; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 97.

El motiu per l'escassa participació era evident, rau en el fet que els ciutadans haguessin de pagar-se l'uniforme i en la prestació d'un servei sense rebre cap sou. Però, aquest era l'objectiu del nou reglament, és a dir, formar una Milícia amb individus que tinguessin un cert nivell econòmic i, en el cas de Lleida, on els jornalers eren la capa social quantitativament més rellevant era un greu problema. Passat un curt període de temps, concretament a l'estiu de l'any 1820, la Milícia Nacional va agafar força protagonisme en el sí del poder municipal. Finalment, el regidor Manuel Fuster i Vaquer va ser l'encarregat d'organitzar-la. Fuster i Vaquer va constatar el gran endarreriment que patia la Milícia pel que feia a la seva implantació a la ciutat. Un dels problemes principals que tenia va ser la nul·la col·laboració dels pobles del voltant perquè no van pagar res per tal de sufragar la seva creació.⁸⁸⁹

La Paeria era conscient de la seva importància per tal de consolidar el règim liberal i, per això, va promoure decididament l'allistament voluntari. Es van adonar, d'una altra banda, que si els seus membres no podien disposar de vestuari molts se sentirien més disposats a apuntar-s'hi. Aleshores van encarregar la confecció de 30 uniformes perquè els pregons havien tingut cert èxit i una trentena de voluntaris s'havien allistat a la Milícia Nacional. L'escassetat de diners del poder municipal va decidir gravar un impost sobre la carn. Era un impost que va gravar a les classes socials benestants ja que els jornalers pràcticament no la menjaven.⁸⁹⁰

A més a més van acordar que el cost dels uniformes havia de ser el més econòmic possible ja que el fons de Propis i Arbitris s'havia de fer càrrec d'aquesta despesa i d'aquest servei en general. Tot i això, a causa de la situació de les finances locals van demanar que la Diputació provincial els ajudés en l'àmbit armamentístic i en el pagament de les múltiples reparacions dels camins i dels ponts que s'havien d'efectuar per a què el dèficit no augmentés més, així també donarien treball als camperols aturats. Era un reflex del context general de dificultats financeres de l'administració pública. Com un exemple d'aquesta afirmació, el 27 de juny va arribar una Circular de l'Intendent del 15 de juny que manifestava com el rei Ferran VII havia hagut de donar una part del seu patrimoni per tal de pagar una porció del deute públic. La circular afegia, també, que el nou sistema polític havia trobat una solució als greus problemes

⁸⁸⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p. 68; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, PS. 46-48.

⁸⁹⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, pp. 68-69; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, PS. 52-53.

financers a partir de la desamortització de les propietats dels privilegiats no productives.⁸⁹¹

L'escassetat de cabdals del poder municipal obligà a sol·licitar armes al govern militar, Josep Bellido, Governador Militar de Lleida, va proporcionar 30 fusells, interinament a l'ajuntament per a què els milicians poguessin fer l'instrucció. A més a més el cap polític en un primer moment va cedir set fusells per armar als primers membres del cos liberal. També va enviar un Ofici el 23 d'agost de 1820 a la Paeria per indicar que els ajuntaments podien demanar-li municions a fi d'abastar la Milícia Nacional (donarien 10 cartutxos per cada arma, una Reial Ordre del 1 de juliol va determinar que l'armament de la Milícia Nacional s'havia d'agafar de l'existent als magatzems de l'exèrcit espanyol) i, per últim, va demanar l'actuació d'una banda de música que acompanyés la Milícia en tots els actes públics, però l'Ajuntament de Lleida li va contestar que no disposava del pressupost necessari per portar a terme aquest servei ja que abans volien consolidar el nou cos.⁸⁹²

L'exèrcit davant la creació de la Milícia Nacional va veure com els esforços econòmics dels governs locals, a partir d'aquest moment, anirien a parar al nou cos armat mentre que els militars patirien una disminució tant del seu suport financer com del seu pes social en aquestes zones. Si el pronunciament de Riego estava propiciat per les penoses condicions de vida i militars (sobretot logístiques) de l'exèrcit espanyol apart de les diferents tendències ideològiques existents dintre d'aquesta institució (propiciat per la ruptura que va suposar la Guerra del Francès que va generar l'entrada d'elements populars i de la ideologia sorgida de la Revolució Francesa), la vinguda del sistema liberal no millorarà la seva situació, primer perquè dipositarà la seva confiança en la Milícia Nacional i en segon lloc perquè el caos econòmic del govern central anirà augmentant progressivament, el que conduirà a la sorgida de partides absolutistes i la deficient resistència davant la invasió dels Cent mil fills de Sant Lluís.

En aquesta direcció cal esmentar un ofici del cap polític de Lleida del 22 de juny en el qual inseria un Reial Decret del 21 de maig de 1820 que ordenava la no admissió dels títols nobiliaris per tal d'obtenir avantatges a l'hora d'entrar en qualsevol acadèmia, col·legi o cos militar. Aquesta democratització dins de l'àmbit militar va afavorir l'accés dels sectors més populars al mateix temps que va generar les queixes dels antics

⁸⁹¹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, pp. 71-72; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 54.

⁸⁹² Op. Cit. PS. 74, 91, 94 i 96.

privilegiats que desplegaren en el futur proper totes les actuacions que tenien al seu abast per enderrocar el nou sistema liberal.⁸⁹³

A la ciutat de Lleida el Comandant d'artilleria va redactar un memorial que va indicar que la pólvora existent en el magatzem de Gardeny s'havia fet malbé pel nul manteniment durant els darrers anys i el deficient estat de conservació d'aquest emplaçament militar, per tant, necessitava una profunda reforma. També va constatar el perill de tenir pólvora emmagatzemada a la ciutat (cal recordar l'explosió del polvorí de la Suda l'any 1812) i les condicions dolentes dels vigilants de la porta del baluard de Santa Maria Magdalena, per la manca d'espai i d'equipament, entre d'altres penúries s'ha d'apuntar que passaven molta calor. El Governador provincial va decidir que a partir d'aquest moment haurien d'agafar la munició del Castell Principal donades les dificultats que hi havien per tal de proveir-se de la fusta necessària i d'altres materials per fortificar i recompondre el magatzem de la falda de Gardeny.⁸⁹⁴

Mentrestant al llarg de l'estiu de 1820 tingué lloc a les Corts la discussió del nou reglament de la Milícia Nacional. El corrent partidari de l'obligatorietat del servei s'imposà. Aquest fet va aixecar les protestes dels liberals exaltats ja que argumentaven que el caràcter obligatori presentava el perill d'introduir en la Milícia ciutadans que no fossin adeptes a les idees liberals. El reglament s'aprovà el 31 d'agost i es va publicar el 13 de setembre de l'any 1820. Ara es va crear la Milícia com un cos nacional (article primer: "tot espanyol des de l'edat de 18 anys fins a la de 50 es troba obligat a prestar el seu servei en la Milícia Nacional"). Les companyies formades pel Reial Decret d'abril de 1820 subsistiran conservant el títol de voluntaris, però no s'admetrien més en el futur. Cal apuntar que alguns restaven exempts del servei, bé fora per tractar-se d'impediments físics o en funció del tipus de professió (ordenats *in sacris*; funcionaris públics, civils i militars; metges, cirurgians, mestres de primeres lletres, mariners i jornalers, per aquest últim calia comprendre a tots aquells ciutadans que no tenien cap propietat i treballaven per un salari). Els exempts havien de pagar 5 rals diaris, menys els jornalers. En el capítol II es van establir les obligacions dels milicians. Havien de donar guàrdia a les Cases Capitulars, patrullar per mantenir la seguretat pública, escortar

⁸⁹³ Op. Cit. p. 75.

⁸⁹⁴ Op. Cit. PS. 74 i 99.

als presos i cabals nacionals i defensar les propietats. A diferència del de 1814 les funcions de la Milícia s'encomanaven de manera exclusiva a l'autoritat civil.⁸⁹⁵

D'altra banda, el nou consistori municipal va rebre notícies que comunicaven que eren molts els desertors (òbviamment per passar-se al bàndol reialista) en la província. Provenien de l'exèrcit en la seva majoria, eren contraris al règim liberal, alteraven la tranquil·litat pública perquè assaltaven als viatgers i eren autors de diversos assassinats. Els membres de la Paeria en un ple del dia 26 de març de 1820 van decidir que s'hauria d'elaborar una relació de tots aquestos desertors.⁸⁹⁶

Paral·lelament van comunicar que el mariscal de l'exèrcit Francesc Espoz y Mina tornava a tenir tots els seus honors. Aquestes dades reflectiren la forta polarització política que existia a l'interior de l'exèrcit nacional, sobretot, des de l'inici de la Guerra del Francès. A més a més indicaria que una quantitat important dels seus membres en el territori lleidatà eren seguidors de l'absolutisme, fet que podem trobar comprensible ja que l'exèrcit era un pilar de l'Antic Règim. Ara bé, com tots els àmbits en general, l'exèrcit havia i estava experimentant la seva evolució, propiciada per la ruptura que havia suposat la Guerra del Francès. L'exèrcit va modificar la seva composició interior a causa de la incorporació o l'ascens d'elements populars procedents de les Guerrilles o de la lluita contra la invasió i ocupació napoleòniques, sense deixar de banda els alts oficials i caps impregnats de la Il·lustració i dels ideals de la Revolució Francesa. Seguint amb la nostra narració, el 23 d'agost de 1820 el cap polític va comunicar que des de la població d'Almenar fins a la de Raïmat (també en Montagut) s'havien congregat una gran multitud de lladres (alguns eren desertors de l'exèrcit). Va ser necessària l'ajuda i la intervenció del Regiment d'Aragó per tal de controlar-los.⁸⁹⁷

També en el mes d'octubre un ofici del cap polític Superior va informar a tots els pobles de la província lleidatana sobre el reglament de la Milícia Nacional. En aquests moments, veient l'èxit de les anteriors crides, van demanar una gran fermesa alhora de portar a terme l'establiment de la Milícia Nacional. La Paeria va estar d'acord en potenciar l'establiment d'aquest reglament, i per aquest motiu el primer que van decidir va ser la realització d'un padró exacte dels habitants de la ciutat que podien formar part de la Milícia. Els batlles de barri eren els encarregats de controlar aquest projecte. A

⁸⁹⁵ CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, PS. 55-56, 60, 62 i 64.

⁸⁹⁶ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820.

⁸⁹⁷ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p. 99.

més a més s'havien d'ocupar del reclutament dels primers milicians amb la finalitat de complir una de les primeres tasques que tindrien assignades, la de reedificar el magatzem de pólvora de Gardeny.⁸⁹⁸

Pocs dies després, el cap polític va ordenar al governador d'armes de l'exèrcit establert a Lleida la donació dels fusells que cregués convenient per tal d'abastar la Milícia Nacional. A partir del 9 d'octubre (data en què l'ajuntament tingué coneixença del nou reglament de la Milícia) el poder municipal va tornar a intensificar l'organització de la Milícia forçosa, també anomenada legal. D'una altra banda, el regidor Gigó va manifestar que l'empadronament organitzat entorn dels 12 barris ja havia començat (ell tenia assignat al seu càrrec el barri setè) i que la data límit prevista havia de ser el dia 20 d'octubre.⁸⁹⁹

Per fi semblava que la Milícia Nacional, tot coincidint amb la tardor i l'acabament de les tasques agrícoles més importants (sobretot la recol·lecció de les collites), arrencava amb força a la ciutat de Lleida. Així doncs, aquest cos armat amb la voluntat d'assegurar el triomf del sistema liberal i combatre els múltiples perills que provenien del bàndol absolutista, gràcies al suport institucional, esdevindria el braç armat del nou consistori lleidatà.

Finalment, el 24 d'octubre del 1820 va tenir lloc l'empadronament. Els regidors tot i disposar del reglament en les seves mans van dubtar alhora d'establir les ocupacions professionals dels futurs milicians. No sabien amb certesa si podien formar part de la Milícia Nacional els funcionaris, els regidors que ja no ho eren, els empleats de rendes, de loteries, del crèdit públic, dels jutjats o bé els porters reials, els pregoners, els alcaids, els algutzils, els joves botiguers de pany, els confiters i, per últim, els servents domèstics. Van arribar a la conclusió que s'havien d'exceptuar els alcaids de les presons, els pregoners i els porters reials.⁹⁰⁰

Per tant, ja al mes de novembre s'hauria d'haver procedit a la formació de les 10 companyies de la Milícia forçosa integrades en dos batallons que haurien de tenir entre noranta i cent homes cadascuna, comptant els caporals i sergents, però no els oficials ni els soldats. Conforme a les dades de l'Ajuntament de Lleida hi devien haver 58 oficials de la plana major (2 tinents coronels, 10 capitans, 4 ajudants, 20 tinents, 20 sots-tinents i 2 comandants), 10 sergents primers, 50 sergents segons, 60 caporals primers, 60

⁸⁹⁸ Op. Cit. PS.107 i 113.

⁸⁹⁹ Op. Cit. p.114.

⁹⁰⁰ Op. Cit. p.115.

caporals segons i 688 soldats. La tropa en total hauria d'estar formada per 868 membres comptant els oficials i els soldats.⁹⁰¹

Però, aquesta xifra seria l'oficial pel fet que aquests haurien de ser els milicians que pertocaven a una ciutat de les dimensions poblacionals de Lleida, però la realitat va ser força diferent a causa de les dificultats primerenques d'arrelament del liberalisme i de les condicions impossades per aquest per formar-ne part, sobretot les de tipus econòmic perquè la participació en aquest organisme va implicar un problema pel fet que requeria una dedicació que entrava en contradicció amb els habituals quefers de la majoria de la població. Aquesta estructuració va ser la que l'ajuntament segons el seu cens hauria d'haver organitzat ja que en aquest moment els milicians estaven forçats a realitzar aquest servei.⁹⁰²

La Paeria per tal d'escollir i establir la companyia corresponent a cadascú va posar dins d'un gerro diversos papers que contenien els noms de tots els individus que podrien fer el servei personal de la Milícia Nacional en un futur proper. També es va procedir al nomenament de cada comandant que hauria de dirigir el seu batalló. Els designats van ser els capitans Fermí Gigó i Ramón Hostalric respectivament. Per tant, es van instaurar dos batallons. Seguidament es va procedir, igualment, a l'elecció i al nomenament de tots els sergents. Com que alguns d'ells no sabien ni llegir ni escriure es van haver de canviar per alguns sergents segons que aleshores van esdevenir sergents primers.⁹⁰³

El cert es que no es coneix el nombre reial del milicians forçosos que van incorporar-se a l'organisme armat abans del mes de novembre de 1820, tot i que sembla per l'escassetat de documents fefacents que la xifra no va ser gaire elevada o bé nul·la perquè encara no havien realitzat el cens, comprovat les professions que s'havien d'inserir i reclutat a aquests milicians no voluntaris.

⁹⁰¹ Op. Cit. p.118. Informa de la formació de les 10 companyies; CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 65. Va estructurar la planificació del consistori lleidatà segons el decret de les Corts del 31 d'agost de 1820.

⁹⁰² A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, pp. 118-119.

⁹⁰³ A.M.L. Capses 1448 i 1449. A l'interior d'aquestes es pot comprovar que la xifra dels 868 per a finals de l'any 1820 va ser purament nominal ja que es pot consultar com poc a poc els milicians es van anar apuntant; i CASALS, Q.: *Milicia Nacional, liberalismo y progresismo. El prototipo leridano en los primeros dos tercios del siglo XIX*. Trienio, nº 35, mayo 2000, PS. 117-154. Els primers 34 milicians van comptar amb 30 fusells. En realitat, durant els dos primers anys que va estar formada la institució tan sols va aconseguir allistar 189 ciutadans, sent el seu armament i el seu vestuari del tot insuficient. Ben diferent va ser l'any 1823 ja que els forçosos van ser reclutats per defensar la ciutat del setge absolutista.

Quadre 66: Milícia d'infanteria de Lleida prevista i planificada pel govern municipal al mes de novembre de 1820 seguint el decret del 31 d'agost del 1820

Unitats	2 batallons
	10 companyies
Armament	30 fusells
	30 baionetes
Plana Major	2 tinents coronels
	10 capitans
	4 ajudants
	20 tinents
	20 sots-Tinent
	2 comandants
Tropa	10 sergents primers
	50 sergents segons
	60 caporals primers
	60 caporals segons
	688 soldats

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 65.

Un cop realitzada l'organització dels components de la Milícia Nacional per companyies i batallons es va procedir, el diumenge següent, al jurament dels milicians segons el reglament de les Corts sobre milícies. Es van destinar a tal efecte les parròquies. La de Sant Llorenç i la de Sant Martí van ser les primeres, que van comptar amb la presència d'Ignasi Temple i Antoni Ribé com presidents de l'acte mentre que la de Sant Joan va ocupar el segon lloc tenint a Joaquim Mensa i Francesc Blavia com presidents.⁹⁰⁴

Aleshores els comandaments van decidir, primer de tot, reunir els dos batallons de les Milícies Nacionals a la Seu Vella (castell general, emplaçament destinat a les pràctiques de tir amb bona climatologia, ja que als dies de mal temps es van realitzar al claustre del convent de Sant Domènec) a fi que Llorenç Faydella i Josep Farré portessin a terme una exhaustiva revisió mèdica per tal d'establir les persones vàlides físicament que formarien part definitivament de la primera Milícia Nacional. Després van dirigir-se a les autoritats per demanar-li's que compressin les banderes, els tambors i els xiulets.⁹⁰⁵

A finals del mes de novembre de 1820 el comandant del segon batalló de la Milícia Nacional Ramon Hostalric va enviar un ofici a la Paeria exposant les dificultats que es

⁹⁰⁴ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p. 118.

⁹⁰⁵ Op. Cit. p.122.

presentaven a l'hora d'aconseguir l'assistència necessària dels nous milicians i va comunicar al govern municipal la seva queixa formal, que hi havia molts individus que, per una raó o una altra, no feien acte de presència per a realitzar el seu servei dintre de la Milícia i això impedia el correcte funcionament del nou cos armat ja que no podia desenvolupar les seves funcions amb eficàcia. Els regidors van obrir una investigació i van demanar que la diputació provincial prengués cartes en l'assumpte.⁹⁰⁶ Aquestes dades confirmen la negativa de la població civil lleidatana a formar part de la Milícia Nacional forçosa.

Al mateix temps va arribar un ofici del cap polític comunicant un altre cop l'aparició de dos pasquins contraris a la constitució. No tenim constància exactament del text, però de ben segur va fer preveure a les autoritats liberals la necessitat de finançar la creació de la Milícia Nacional ja que el canvi governamental no va ser acceptat per amplis sectors socials com una bona part dels eclesiàstics, dels nobles o dels oficials de l'exèrcit que haurien vist perillar els seus privilegis. També cal apuntar la influència ideològica que van mantenir aquests grups davant la majoria dels camperols i de bona part del territori rural i allunyat de la costa. Aquestes manifestacions absolutistes mostraven un quadre en el qual tindríem la ciutat de Lleida en mans dels liberals, però fora del medi urbà lleidatà, sobretot a les muntanyes pirinenques i les terres de l'interior allunyades de l'horta de Lleida, hi havia un panorama ben diferent perquè aquestes zones romanien fidels a les directrius procedents de l'Antic Règim.⁹⁰⁷

Finalment apuntar que la divisió social i classista també es va poder apreciar en els integrants de la pròpia Milícia. Artesans i propietaris estarien presents, però ambdós mostrarien objectius polítics diferents. Mentrestant la burgesia va adoptar una actitud moderada en el procés revolucionari (els moderats rebien suport dels comerciants i de bona part dels llauradors benestants) ja que tenien por de les masses populars, els artesans, a través de llur participació en la Milícia, radicalitzaran la institució i intentaran transformar-la en instrument d'una revolució amb trets democràtics. En un principi va imposar-se el model moderat, fet que expressava les limitacions de la revolució burgesa liberal espanyola. En general, a Lleida va predominar la menestralia en la composició de la Milícia. Això significa que les capes urbanes eren les més interessades pel nou règim. Cal destacar que els llauradors que formen part de la Milícia estaven registrats en el cadastre amb importants propietats, el que significa que els

⁹⁰⁶ Op. Cit. p.126.

⁹⁰⁷ Op. Cit. p.109.

camperols benestants eren els que realment prestaven suport al liberalisme. A continuació figuren els empleats i les professions liberals. Mentre que els jornalers no van participar de la Milícia, això mostra com un sector molt rellevant de la població, el majoritari a Lleida, no donava suport al liberalisme.⁹⁰⁸

15.2. La Milícia Nacional, el principal enemic de la Contrarevolució

Sens dubte el tema central de tot el Trienni Liberal a Lleida va ser la formació i evolució de la Milícia Nacional. A principis de l'any 1821 van arribar notícies que informaven que una part minoritària dels individus que havien de realitzar els serveis personals de la Milícia van decidir no formar part del cos armat. Així doncs, van preferir pagar els 5 rals mensuals que establia la llei en aquest cas. Van ser 58 milicians ja que, segons les fonts liberals, a l'any 1821 la Milícia forçosa o legal havia d'estar formada per 810 membres pel que fa a l'àmbit d'infanteria (de la nova Milícia voluntària només es van recomptar 2 individus, tot i que cal tenir en compte els 34 honorífics) i 15 milicians corresponents a la nova companyia de cavalleria (2 caporals segons i 13 soldats).⁹⁰⁹

Quadre 67: La Milícia Nacional forçosa d'infanteria de Lleida a principis de l'any 1821 el decret de les Corts del 31 d'agost de 1820 després de descomptar els 58 eximits

Unitats	2 Batallons
	10 Companyies
Armament	58 fusells
	58 baionetes
Plana Major	2 tinent coronels

⁹⁰⁸ CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, pp. 59, 64 i PS.123-124.

⁹⁰⁹ CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, ps. 66-67. El cos de cavalleria restà establert al reglament d'agost, on es fixava que els individus que hi entressin a formar part havien de gaudir de cavall o egua i serien voluntaris. Però com a la Milícia de cavalleria no es va presentà cap milicià voluntari, l'Ajuntament va decidir elegir als veïns de la ciutat que tenien les condicions prescrites; A.M.L. caixa 1448, carpeta 1493. 1.4.8. Secretaria General, fulla 409. Josep Pinòs i Joan Bergés van signar un document en el qual van notificar el reglament de les milícies nacionals, decretat el 31 d'agost de 1820 per les Corts ordinàries. Aquest va proscriure que s'havien d'admetre per a formar part dels milicians de cavalleria tots els individus que es presentin voluntàriament per efectuar aquest servei. La Paeria va pretendre augmentar el nombre d'aquesta secció. Lleida, 28 de setembre de 1821; i A.M.L. caixa 1449, 1493. Secretaria General. Correspondència rebuda, agost 1821, fulla 317. Els milicians voluntaris de cavalleria es van queixar ja que van considerar que ja tenien suficient despesa amb el manteniment dels cavalls per fer-se càrrec també del vestuari. Sense aquest semblaven "malhechores" en les seves actuacions més que milicians. Lleida, 28 d'agost de 1821. O sigui van tenir problemes per aconseguir el vestuari adient.

	10 capitans
	4 ajudants
	20 Tinentes
	20 sots-tinents
	2 comandants
Tropa	10 sergents primers
	10 sergents segons
	60 caporals primers
	60 caporals segons
	2 tamboriners
	2 dedicats a tocar els xiulets
	626 soldats
Total	810
Milícia Voluntària	2 milicians

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 66.

Però aquestes xifres només van quedar sobre el paper ja que un ofici del governador polític va confirmar la lentitud amb la qual s'estava organitzant, armant i instruint la Milícia Nacional. Per aquest motiu va demanar a la Paeria un informe redactat pels comandants indicant les raons d'aquest endarreriment per així corregir aquesta situació.⁹¹⁰

Ràpidament es va produir una contestació al cap polític. El comandant del primer batalló de la Milícia Local de Lleida, Fermí Gigó, va informar-li que la instrucció dels oficials i dels sergents estava força avançada ja que sabien disparar molt bé, però haurien de realitzar maniobres tots junts durant uns dies. Va comentar que necessitaven 58 fusells, 28 pels oficials i 30 pels sergents. També va senyalar-li que el retard en allistar als milicians va ser produït per uns dubtes alhora de concretar barri per barri qui hauria de formar-ne part, però ja estaven resoltos.⁹¹¹

L'altre comandant, Ramon Hostalrich, el del segon batalló, va notificar al Cap Polític que des del novembre de l'any 1820 la instrucció dels oficials i sergents no s'havia aturat. Pel que feia a la tàctica que van utilitzar va explicar que havien assajat la descarrega de primera, de segona i de tercera fila, a més van donar instrucció a les formacions en columna. Però, només disposaven de 32 fusells, fet que va provocar que es destinessin als oficials i els milicians no vulguessin anar-hi per només mirar. Solament s'havien reunit quatre vegades al castell principal, per tant els milicians no havien rebut moltes instruccions tàctiques. Per aquest motiu va sol·licitar un local per portar a terme

⁹¹⁰ A.M.L. caixa 1449, 1493. Secretaria General. Correspondència rebuda, gener 1821, fulla 17. Barcelona, 17 de gener de 1821.

⁹¹¹ Op. Cit. fulla 35. Fermí Gigó, comandant del primer batalló. Lleida, 24 de gener de 1821.

l'ensinistrament sense patir les inclemències del temps ja que no n'hi havia suficient amb la instrucció als dies festius.⁹¹²

Al mateix temps, Joaquim Mensa va indicar que el senyor Miquel Morillo, adroguer, havia rebut un imprès en el qual es va animar a la realització d'una revolució contra les Corts i també es van manifestar diverses directrius amb l'objectiu d'ensorrar el nou sistema. Aquestes proclames no eren noves en la ciutat de Lleida com ja hem vist, el que feia pensar que els grups absolutistes volien estendre les seves idees per tal de convèncer al major nombre de població i, la propaganda i l'exaltació dels ànims dintre de Lleida, cal recordar, amb un 50% d'habitants dedicats a les tasques agrícoles, era una bona manera de fer-ho. Sobre aquest text absolutista, el senyor Soldevila va declarar davant els milicians que se l'havia trobat pel carrer i que no gaudia de cap més notícia, tot i què van acordar que el més convenien seria parlar amb els impressors lleidatans per veure si aquestos havien fet més còpies.⁹¹³

La resposta tant de la Diputació provincial com de la Paeria no es va fer esperar i van arribar a la conclusió que haurien de repartir els fusells que tenien destinats els oficials de la Milícia Nacional per tal de practicar el tir i els dels vigilants del pont vell per donar-los als batlles de barri. Així doncs, dels 39 fusells que tenia la Milícia Nacional pels oficials i sergents per practicar el tir havien de tornar 16 cada Comandant de la Milícia i, 8 dels 20 que tenien els guàrdies del pont per tal de repartir 36 d'aquestos entre els batlles de barri. Els 4 restants s'havien de quedar en les cases consistorials per tal de garantir la seva seguretat. Aquesta decisió, òbviament, va provocar les queixes dels milicians. Aquestos van respondre que no podien deixar tants fusells i, que l'Ajuntament de Lleida havia de comprar més fusells. La Paeria va respondre que els agafaria segur, però que n'adquiriria més si eren assequibles en el mercat. Tanmateix, veient el perill d'insurrecció tant prop, com ja he comentat anteriorment, van acordar formar una partida de cavalleria per anar més ràpid alhora de controlar els enemics del sistema liberal.⁹¹⁴

Els ànims estaven molt alterats i fruit d'aquest ambient tant mogut el 16 de gener de 1821 van arribar notícies al ple municipal en les quals es va indicar que en els últims dies s'havien produït diversos assassinats a Lleida a causa d'un atac absolutista aprofitant la confusió i la multitud que es va aplegar entorn d'un ball públic. El dia 23

⁹¹² Op. Cit. fulla 42. Ramon Hostalrich. Lleida, 27 de gener de 1821.

⁹¹³ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, pp. 8-9 i 11.

⁹¹⁴ Op. Cit. PS 10-12.

de gener es van obrir unes diligències contra Josep Garriga, alies “Palil”, acusant-lo de ser l’artífex de la rebel·lió reialista. Pocs dies més tard la Paeria va realitzar un ban dirigit als veïns de Lleida als quals se’ls va prohibir l’organització d’altres balls públics.⁹¹⁵

Aquests incidents van tornar a situar a Lleida en un estat d’emergència i van potenciar encara més la Milícia Nacional. Les autoritats volien distribuir més armes pels seus membres, però de moment només disposaven de l’armament que se’ls va donar dels magatzems militars de Lleida. Per aquest motiu, el regidor Agustí Plean va parlar amb el Comandant d’artilleria de Lleida per tal d’arribar a un acord pel que feia al preu dels fusells amb l’objectiu de comprar més armament ja que en un primer moment van comprar 97, i volien adquirir més.⁹¹⁶

A continuació, el Comandant d’artilleria li va fer saber que des de Barcelona li van contestar que tenien el preu de 102 rals de billó cadascun, el que suposava que el valor dels 97 fusells primerament agafats va tenir el preu de 9.864 rals de billó, un cop rebaixats 30 rals de billó per tres baionetes que faltaven per donar. Però, la taxació dels perits lleidatans va reflectir la xifra de 6.720 rals de billó. Sens dubte es va obrir una negociació, amb l’ajut del cap polític, a fi de trobar un acord entorn dels 3.144 rals que n’hi havien de diferència.⁹¹⁷

Finalment, els membres de l’Ajuntament de Lleida van prendre la decisió d’agafar 116 fusells, en principi al mateix preu (102 rals) fins que no hi hagués una rebaixa. El que significaria pagar 11.832 rals més, tot i què hi hauria una rebaixa d’aquest preu perquè faltaven peces en algunes armes i, a més a més la neteja dels mateixos fusells. Aquesta disminució en el preu va estar valorada en 2.200 rals, quedant així el cost definitiu en 9.632 rals de billó.⁹¹⁸

Gràcies a un document tenim una relació de les armes existents als magatzems per a la Milícia d’infanteria i la de caballeria. Fusells amb baioneta sense beina del calibre del 15: 154 (d’aquests van poder disposar de 118 ja que 38 estaven arranats per l’Ajuntament de Balaguer); fusells del calibre del 19 sense baioneta: 6; canons de fusells espanyols: 1.151; canons antics: 444; canons de mosquetó: 13, canons francesos, 687; canons anglesos, 164; portuguesos, 26; hiorneses 81; i 315 d’altres classes; claus

⁹¹⁵ Op. Cit. PS. 13-14 i 21.

⁹¹⁶ Op. Cit. PS. 16 i 20.

⁹¹⁷ Op. Cit. p. 20.

⁹¹⁸ Op. Cit.

de fusells espanyols, 426; claus de fusells a la francesa, 591, angleses 120; i franceses 626. Encara que la majoria de les armes necessitaven una recomposició.⁹¹⁹

Per tal de tenir un control més exhaustiu de les armes existents i de les que en un futur proper en farien ús els membres de la Milícia Nacional, a més d'evitar que poguessin caure en mans dels enemics, van designar els comandants a Carles Castañena per ser l'encarregat d'elaborar una relació de tot l'armament que n'hi havia, alhora que van expressar al cap polític la necessitat de comptar amb un home capaç d'ensenyar a disparar les armes de foc a la nova partida de cavalleria de la Milícia perquè no hi havia cap instructor a Lleida. Aquesta Milícia de cavalleria comptava amb 15 milicians. El seu principal objectiu era tallar el pas als reialistes en les vies de comunicació.⁹²⁰

Però, l'augment d'armament tindria d'anar acompanyat en la mateixa proporció del nombre de voluntaris inscrits per formar part de la Milícia Nacional. Ramon Hostalrich, comandant del segon batalló de la Milícia Nacional, va comunicar que la força total del 2 batalló de la Milícia de Lleida s'hauria de compondre de 400 places. La força d'aquest segon batalló es dividiria en una primera companyia de 80 places, una segona de 75, una tercera de 80, una quarta de 95 i una cinquena de 75. També va exposar les dificultats per a què aquest 400 poguessin portar armes i vestuari, per tant l'ajuntament els hi havia de proporcionar.⁹²¹

Per arribar a les xifres desitjades per Hostalrich al mes de febrer es va produir una crida amb la finalitat de reclutar més milicians voluntaris. Però, aquest intent va fracassar. Cal assenyalar que bona part de la població lleidatana no gaudia de suficients recursos financers per tal de deixar els seus oficis i negocis i dedicar-se a protegir el sistema liberal. A més a més cal incidir en el fet que els jornalers, els estudiants i els pobres no podien formar part de la Milícia. Per tant, l'aspecte econòmic es clau per tal d'entendre el rebuig dels sectors més populars com els membres dels gremis o els artesans per actuar com milicians forçosos i enrolar-se amb els voluntaris, superant l'àmbit l'ideològic ja que només als voluntaris es pot considerar com veritables defensors del sistema liberal i els forçosos encara que alguns poguessin mantenir

⁹¹⁹ A.M.L. caixa 1449, carpeta 1493. Secretaria General. Correspondència rebuda, gener 1821, fulla 37. Lleida, 21 de gener de 1821, document signat per Amadeu de Mora.

⁹²⁰ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, pp. 16-19; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 67.

⁹²¹ A.M.L. caixa 1449, carpeta 1493. Secretaria General. Correspondència rebuda, gener 1821, fulla 45. Ramon Hostalrich, Lleida, 27 de gener de 1821.

simpaties amb el règim constitucional doncs no els interesava formar part per raons de tipus materials.⁹²²

Aquesta hipòtesi pren més força al comprovar el gran nombre de ciutadans lleidatans que van aplegar-se en la Paeria adduint diverses circumstàncies amb l'objectiu d'entrar en la llista d'exempts del servei personal de la Milícia Nacional forçosa.

En les actes de l'ajuntament es van escriure les persones exemptes dels dotze barris lleidatans, en alguns barris fins i tot s'indicà les causes i, els que van intentar quedar exclosos, però alguns d'aquests últims no van tenir sort i van haver de complir les obligacions pròpies dels milicians.⁹²³

En total van ser 153 individus els que no van poder formar part segons la legislació de la Milícia Nacional. D'altra banda, van haver-hi 17 casos dubtosos i, per últim, 70 persones no volien realitzar el servei de la Milícia Nacional forçosa, però van tenir que fer-ho. Eren un 31'4% de totes les sol·licituds que van arribar a la Paeria per tal d'establir si n'havien de complir les obligacions derivades de formar part de la Milícia, o quedar exclosos pels diversos motius establerts per la normativa vigent. Així doncs, gairebé una tercera part van intentar, sense sort, no integrar-se, el que feia pensar que si bé un motiu era l'econòmic emanat de realitzar acte de presència als seus afers i guàrdies, una part important caldria adduir-la al terreny ideològic ja que eren seguidors de l'absolutisme i no volien participar en la defensa del sistema liberal.⁹²⁴

Quadre 68: Exclosos de la Milícia Nacional l'any 1821

Grups socioprofessional	%
Jornalers	56'4
Pobres	33'3
Altres motius: estudiants, oficials d'oficis menestrals i gremials que no tenien suficient poder financer i adquisitiu per poder dedicar-se a les tasques pròpies dels milicians i deixar el seu negoci o treball sense ningú que es pugues fer càrrec	10'3

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1821

Desglossant aquests 153 individus (cal recordar que no disposem de les dades dels barris novè, onzè i dotzè, que sumen la xifra de 27, per tant, només de 126 disposem de dades), 71 van ser exclosos per ser jornalers, 42 per ser pobres i 13, com s'indica al quadre 22 per altres motius. A més a més gràcies a aquesta informació, es pot establir la

⁹²² A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 17.

⁹²³ Per consultar la llista examinar l'annex 2.

⁹²⁴ Op. Cit. PS. 36-37.

ubicació geogràfica per barris d'algunes professions i d'on es produeix la concentració major de pobresa dintre de la ciutat. Els barris segon, setè i vuitè van destacar per tenir un alt índex de presència de jornalers agrícoles; mentre que els més pobres cal trobar-los en el barri primer, tercer, quart, sisè i vuitè. També vull esmentar que al rebutjar el sistema liberal als camperols i als sectors econòmicament més dèbils, el que va generar va ser un grup d'oposició al regim imposat pel propi Trienni liberal ja que aquests grups socio-professionals, sobretot els camperols, formaran part de les partides reialistes que volien acabar amb el liberalisme a canvi del cobrament d'un salari. Per últim apuntar que gràcies a aquest document tenim notícies dels milicians forçosos ja que dels 700-800 que hauria d'haver reclutat l'ajuntament 240 (153 ho van aconseguir) van intentar trobar qualsevol resquici legal per no integrar-se a la Milícia, fet que dona més força a l'argument que sostè que no volien prestar els seus serveis al sistema constitucional.

Un cop analitzat aquest procés, cal reflectir que ben diferent va ser l'exclusió de Joaquim Mensa a causa de ser regidor, d'Antoni Ribé, per tenir més de 50 anys, de Pau Balaguer, per tenir el treball de la loteria, de Bonaventura Roca, per ser metge de l'Hospital de Santa Maria i del Comandant del segon batalló, Ramon Hostalric, per haver estat nomenat Fiscal del jutjat de Primera instància de Lleida. Tot i què volien no van poder formar part de la Milícia Nacional ja que gaudien de càrrecs públics generant una incompatibilitat entre els seus oficis i el cos armat.⁹²⁵

A Madrid es va produir una doble confluència, per una part, 434 ciutadans al mes de maig es van presentar per servir a la Milícia, però no podien pagar-se l'uniforme. Entre aquests van predominar els artesans oficials dels diferents gremis, donant lloc a establir una conclusió política; el nou règim va rebre un gran suport voluntari de l'artesanat. D'altra banda també es van presentar moltes sol·licituds dels alistats per veure's exceptuats del servei legal perquè no volien o podien pagar-se l'uniforme, a més de tenir alguna malaltia, per exemple, el reuma, encara que gairebé totes les propostes van ser denegades. Per solucionar el primer problema es va crear una Junta Patriòtica de Senyores per confeccionar uniformes per a l'exèrcit i per a la Milícia.⁹²⁶

A Lleida al diumenge següent es va produir el jurament dels membres finalment seleccionats per formar part de la Milícia Nacional. El primer Batalló i l'esquadra de les cavalleries (aquesta última va tenir serioses dificultats per implantar-se ja que encara no

⁹²⁵ Op. Cit. PS. 17, 53 i 55.

⁹²⁶ PÉREZ GARZÓN, J-L.: Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874. Madrid, 1978, Alianza, PS. 165-171.

havien trobat un instructor per treballar amb els cavalls dels milicians i a part van rebre una notificació que els va impedir disposar del servei de bagatges. Però, finalment al mes de juliol van aconseguir un sergent per tal d'encarregar-se de la instrucció de la cavalleria de la Milícia) van celebrar aquest acte sota la presidència del cap polític en la parròquia de Sant Llorenç mentre que el Segon Batalló ho va realitzar en la de Sant Joan sota la presidència del batlle segon. Uns dies abans a través d'un ban es va informar a tota la població lleidatana sobre l'obligatorietat d'assistir que tenien els caps de família a aquest jurament. Aquest aspecte era molt similar a l'etapa absolutista en la qual s'ordenava que aquestos fessin acte de presència a les seves cerimònies.⁹²⁷

El 21 d'abril de 1821 la Milícia Nacional va tornar a tenir una especial atenció per part del govern municipal, aquest cop gràcies al brigadier de la mateixa, Esteban Llobera, el qual es va encarregar de la persecució dels enemics públics del liberalisme. Llobera va proposar la creació d'una nova milícia, aquesta vegada de caire més voluntari. Al dia següent, va presentar una llista dels individus (prop d'un centenar) que en formarien part d'aquesta Milícia voluntària. La Paeria va donar permís per tal d'organitzar una companyia de Milicians Voluntaris i, a més a més es va comprometre a sufragar l'uniforme dels membres que no el no pugessin sufragar.⁹²⁸

Al poc temps el consistori va percebre un ofici del Govern Polític Superior de Catalunya en el qual va comunicar que aquesta diputació havia rebut amb suma satisfacció la formació d'una companyia de 83 milicians voluntaris. Tot i que a tenor de l'alt nombre d'habitants de la ciutat de Lleida aquesta xifra havia d'augmentar-se, per tant havien d'admetre a tots els que es presentin i que compleixin la normativa del reglament del 31 d'agost de 1820. El brigadier Esteve Llovera es va encarregar d'organitzar-los. Segons les paraules del cap polític el vestuari que necessitaven en part sortiria del fons d'Arbitris de la diputació.⁹²⁹

Quadre 69. Els 83 alistats a la companyia de milicians voluntaris, abril 1821

Nom	Càrrec	Vestuari	Professió
Magí Moretones	Sergent primer	Teixit i pantaló	Sastre
Pau Aguilar	Sergent segon	res	No consta
Josep Farreri	Sergent segon	Teixit i pantaló	Botiguer
Antoni Pont	Sergent segon	Pantaló	Fornor
Isidre Bonis	Sergent segon	res	Paleta

⁹²⁷ AML, Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, PS. 38, 53 i 70.

⁹²⁸ Op. Cit. PS. 44-45.

⁹²⁹ A.M.L. Caixa 1449, carpeta 1493, Secretaria general, correspondència rebuda, maig 1821, fulla, 154.

Josep Lleopart	Sergent segon	Vestuari complert	Comerciant
Isidre Gaells	Tambor	res	Revenedor
Francesc Sol	Caporal primer	Pantaló	Marxant
Jaume Alvá	Caporal primer	Pantaló	Botiguer
Andreu Ballespí	Caporal primer	res	No consta
Bautista Romeu	Caporal primer	Pantaló	Negociant
Josep Soldevila	Caporal primer	Pantaló	Sabater
Bonaventura Jou	Caporal primer	Pantaló	Revenedor
Francesc Musach	Caporal primer	Vestuari complert	Hostaler
Pau Mora	Caporal primer	Pantaló	Teixidor
Antoni Camps	Caporal primer	res	Sastre
Domènec Grau	Caporal primer	Pantaló	No consta
Francisco Pérez	Caporal primer	Pantaló	Fuster
Ramón Vilasi	Caporal primer	No consta	No consta
Francesc Farré	Soldat	res	Jornaler
Antoni Marrasé	Soldat	Pantaló	No consta
Bonaventura Saureu	Soldat	res	No consta
Joaquim Monterdit	Soldat	res	Llaurador
Joan Samperi	Soldat	res	No consta
Ignasi Queralt	Soldat	Pantaló	Espardenyer
Luis Monterdit	Soldat	res	Llaurador
Josep Domènec	Soldat	res	No consta
Blas Bordalva	Soldat	Pantaló	No consta
Josep Cuito	Soldat	res	Hostaler
Pedro Iglesias	Soldat	Pantaló	Sabater
Francesc Urrach	Soldat	res	No consta
José Roldan	Soldat	Pantaló	No consta
Salvador Gil	Soldat	res	No consta
Pere Molinet	Soldat	res	No consta
Miquel Ruigdeulles	Soldat	Pantaló	xocolater
Joan Suñé	Soldat	Pantaló	No consta
Serapi Morlins	Soldat	Pantaló	No consta
José A. Sancho	Soldat	Pantaló	No consta
Fidel Kimer	Soldat	Pantaló	Relotger
Francesc Miró	Soldat	Pantaló	No consta
Pedro Cañelles	Soldat	Vestuari complert	Espardenyer
Antoni Bosch	Soldat	Vestuari complert	Taverner
Joan Pujol	Soldat	Pantaló	Sastre
Antoni Roure	Soldat	res	No consta
Salvador Barnola	Soldat	Pantaló	No consta
Antoni Mur	Soldat	Pantaló	Cobrador
Jaume Andreu	Soldat	Pantaló	No consta
Pere Mias	Soldat	Pantaló	No consta
Mariano Sans	Soldat	res	No consta
Josep Pujol	Soldat	res	No consta
Bautista Uguet	Soldat	Pantaló	Cobrador
Maurici Buixadera	Soldat	res	Cobrador

Joan Homs	Soldat	Vestuari complet	Jornaler
José Campos	Soldat	res	Comerciant
Antonio Canalda	Soldat	res	Escrivà
Francesc Ribé	Soldat	Pantaló i casaca	No consta
Sebastià Solanes	Soldat	Pantaló i casaca	No consta
Josep Fuster	Soldat	Pantaló i teixit	Hostaler
Sebastià Ribelles	Soldat	Pantaló i casaca	No consta
Salvador Lamarca	Soldat	Vestuari complet	No consta
Melchor Portabella	Soldat	Pantaló	No consta
Ignasi Pàmies	Soldat	res	No consta
Joan Bigons	Soldat	Pantaló	No consta
Joan Bernadà	Soldat	res	Argenter
Pau Rabasa	Soldat	res	No consta
Joan Rosich	Soldat	Pantaló	Sogaire
Mariano Mialpeix	Soldat	Pantaló	Botiguer
Pere Reixach	Soldat	Pantaló	No consta
Rosé Ricart	Soldat	No consta	No consta
Josep Enric	Soldat	No consta	botiguer
Joaquim Noet	Soldat	No consta	Revenedor
Salvador Gayó	Soldat	res	No consta
Domènec Freixenet	Soldat	No consta	No consta
Anastasi Ricart	Soldat	No consta	Botiguer
Joan Pereti	Soldat	No consta	No consta
Mariano Freixa	Soldat	No consta	No consta
Pau Borràs	Soldat	res	No consta
Francesc Boix	Soldat	res	No consta
Mateo Pont	Soldat	res	No consta
Gerònim Fabregat	Soldat	res	No consta
Bonaventura Serret	Soldat	res	No consta
Manuel Calderó	Soldat	res	No consta
Ramon Reixach	Soldat	res	No consta

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades reflectides a: A.M.L. Caixa 1449, carpeta 1493, Secretaria general, correspondència rebuda, maig 1821, fulla, 150.

Fixant-nos en les professions (tot i que no consten el 50'64%) es pot apreciar que els menestrals (17 en total, un 22'07%) van tenir més participació, seguits de ben aprop pels comerciants (16, un 20'77%). D'altra banda cal destacar l'escassa participació dels llauradors i jornalers (4 en total, 5'08%; dos cadascun, 2'59%). Per tant, la base social que va sustentà el sistema liberal van ser els artesans. Pel que fa al vestuari es pot comprovar com un 37'3% van portar només el pantaló (31), un 14'5% tenien tot el vestuari (12), un 38'5% no van dur res (32) i un 9'6% no consta (8). O sigui, es pot constatar les dificultats que hi van haver en l'àmbit del vestuari ja que només una minoria va gaudir d'uniforme, mentre que pràcticament la meitat solament van aportar un pantaló i l'altra res.

Si havíem comprovat les enormes dificultats que va patir la formació i el desenvolupament de la Milícia Nacional en la ciutat de Lleida, per motius principalment de tipus econòmic (a causa de la crisi general) i ideològic (seguidors de l'absolutisme), aquesta nova proposta, la Milícia Local, volia suplir les necessitats i les mancances originades d'un cos armat obligatori, ja que molts individus no van veure amb bons ulls la seva participació davant d'aquest projecte liberal (com ja hem analitzat, molts van intentar estar exempts i, d'altres aprofitaven qualsevol excusa per no participar), mentre que aquesta nova milícia, al residir la seva principal característica en la voluntarietat, les persones que es van apuntar ho van fer per motius derivats de les seves pròpies conviccions polítiques.

En relació amb la nova Milícia, dos dies després de produir-se la celebració de l'aniversari del 2 de maig de 1808 (aquesta festivitat pren més força en el Trienni Liberal) un Ofici del cap polític dirigit a l'Ajuntament de Lleida va aprovar la formació de la companyia de Milicians Voluntaris. El decret es va aprovar perquè moderats i exaltats necessitaven una Milícia important numèricament ja que les contínues rebel·lions camperoles exigien implicar el màxim nombre possible de ciutadans per a la defensa del sistema liberal. A més a més, la màxima autoritat dins de l'àmbit provincial lleidatà va donar el permís necessari per a què els diners sobrants del fons de Propis i Arbitris es destinessin a sufragar l'armament i la manutenció d'aquest nou cos. Ràpidament la Paeria va treballar en aquest assumpte i, va crear una comissió formada pels regidors Mensa i Blet amb l'objectiu de comprar fusells i baionetes per a cent homes de moment, tot i que per ara la Paeria no podia sufragar el vestuari perquè no tenia diners (el fet que els voluntaris rics no van voler pagar els seus uniformes va perjudicar força), per tant, va demanar a la Diputació Provincial un esforç econòmic perquè s'hauria de fer càrrec de les despeses derivades dels uniformes. Els requisits per ésser admesos eren (a més dels establerts en l'anterior reglament), tenir casa oberta, propietat, rendes o ofici amb taller per subsistir, o bé ser fill del que tingués alguna d'aquestes circumstàncies.⁹³⁰

Però, no va ser l'únic organisme al qual va demanar ajut l'ajuntament ja que també al Capítol de Lleida va enviar-li un ofici per a veure si podia aportar fons per tal de sufragar el cost dels uniformes i l'armament de la Milícia Voluntària. En un primer

⁹³⁰ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, PS. 46 i 48; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 67.

moment, no va semblar que ni la Diputació ni l'Església volguessin pagar. Així doncs, van rebre amb molta satisfacció un ofici del capità de la companyia de Milicians Voluntaris, Bartolomé Vidal, en el qual es va assenyalar que hi havia un mecenes anònim a Lleida que podia avançar una gran partida de rals de billó per fer front a les primeres adquisicions de la companyia. Això, constataria l'arrelament de la ideologia liberal en alguns sectors econòmics capdavanters sobretot dins del medi comercial i el vinculat a les professions liberals, els grups més oberts i cosmopolites. Finalment, al mes de juny van determinar que faltaven unes 1.000 lliures per cobrir tot el cost dels uniformes i l'armament (la Paeria va demanar al cap polític que li donessin les municions dels magatzems d'artilleria del castell principal a raó de 10 cartutxos per milicià) de la Milícia Voluntària i, que necessitarien l'ajut de qualsevol institució a fi de poder organitzar aquest nou cos.⁹³¹

A la llum del fracàs que suposà la Milícia forçosa a tot l'estat espanyol es va proposar la suspensió de manera excepcional l'allistament general per obrir de nou les portes als milicians voluntaris. Sortosament pels liberals aquesta iniciativa va tenir un gran ressò. A Madrid s'ha d'assenyalar que l'ajuntament mai va donar suport a la Milícia legal o forçosa, per aquest motiu, no arribar a ser efectiva. Al juny el govern municipal madrileny va promocionar l'allistament voluntari mitjançant l'amenaça d'efectuar la legal. Al llarg d'un any tenien d'haver format 59 companyies. Però el resultat final va ser que dels 6.490 ciutadans que composaven tal nombre de companyies, solament van poder-se formar sis companyies de cent homes i la setena amb tan sols 44 homes. El 14 d'agost de 1822, després de la seva rotunda actuació política al mes anterior dels voluntaris, es va plantejar l'organització de mode definitiu el primer batalló de la Milícia legal.⁹³²

A Lleida el 18 de maig de 1821 un ofici del batlle constitucional publicat en les actes de l'ajuntament va indicar que hi havien a disposició de la ciutat 84 milicians voluntaris (86 amb els oficials) i en remanent 780 forçats, o sigui, membres de la Milícia Nacional legal si fessin falta, però no estaven reclutats i molt menys armats i vestits (només cal comprovar que si restem als 868 previstos pel decret del 31 d'agost de 1820 de les Corts els 86 obtenim la xifra dels 780). També va assenyalar que la Milícia Local havia de fer-se càrrec de les guàrdies de les presons de Lleida i que hi havien més individus que

⁹³¹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, PS. 50, 54 i 59.

⁹³² PÉREZ GARZÓN, J-L.: Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874. Madrid, 1978, Alianza, PS. 172-173.

volien ser voluntaris i que s'acceptaria de bon grat la incorporació de futurs nous milicians voluntaris, ja que Joaquim Nonet, Pau Rabassa, Pau Bonàs, Josep Enric havien de donar-los de baixa d'aquest nou cos, el primer per sordesa i els altres tres perquè van ser allistats sense el seu consentiment.⁹³³

Amb el puntual reclutament dels 780 forçosos en un futur el 6'5% de la població lleidatana del 1821 participaria activament en la defensa i en el control de la seguretat de tota la ciutat. D'altra banda cal assenyalar que aquests 86 van ser molt necessaris per les autoritats liberals per fer front al fort perill derivat de les diverses partides reialistes que actuaven sobretot en la zona de Cervera, Solsona i Seu d'Urgell, per esmentar tres nuclis importants del reialisme.

Però, no només calia tenir en compte l'amenaça exterior ja que l'interior també era important, sobretot respecte a la seguretat de les presons, com ja hem vist abans. Joan Garcia, que era l'alcaid de les presons nacionals de Lleida, va demanar que li enviessin dos homes per custodiar els presoners perquè algunes nits aquestes no disposaven de cap guàrdia com resultat de l'absència dels membres de la Milícia Nacional (tenien molts vicis, el més gran era l'indisciplina, fruit de la seva participació obligatòria). La situació de la presó de Sant Martí era crítica i la més perillosa perquè es trobaven els presoners més violents. També va demanar que als milicians que no fessin la guàrdia se'ls castigés d'acord amb el reglament del 31 d'agost de 1820. La Paeria va contestar que es posaria en contacte amb els comandants de la Milícia Nacional amb la finalitat d'arribar a una solució definitiva.⁹³⁴

També com hem vist anteriorment la nova Milícia Local va néixer d'una manera molt diferent a la denominada Nacional i, per tant, va prendre molta força des de el seu inici. Des de maig a octubre, període en que ésser vigent el reglament, aquesta Milícia va experimentar la major aflluència de voluntaris.

Des del mes de juny fins a l'octubre molts habitants volien ser membres, 91 en total, però d'aquests no van ser admesos 24. Per contra van admetre definitivament a 67.⁹³⁵

⁹³³ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, PS. 50-52.

⁹³⁴ Op. Cit. p. 54.

⁹³⁵ Els 24 que no van ser admesos van ser: Antoni Farré, Josep Saura, Josep Queralt, Antoni Pont, Antoni Farré, Francesc Boix, Josep Camps, Maurici Buixadera, Nicolau Biosca, Narcís Sanges, Antoni Miranda, Antoni Garralda, Joan Sangenís, Josep Vallverdú, Bonaventura Esterri, Pere Castelló, Josep Rius, Antoni Miranda, Bonaventura Gomis, Bautista Mòns, Narcís Sauges, Pau Farré, Narcís Biosca i Josep Camins. Els 67 que van admetre van ser: José Marcos, Bautista Sans (revenedor), Pau Farré, Juan Unguía (llaurador), Joaquim Miranda, Josep Comes, Josep Pinós, Francesc Pocerull, Josep Camins, Ramon Comes, Ramon Hostalrich (advocat, va portar l'uniforme complert), Andreu Quer (comerciant, vestuari complert), Josep Molins (comerciant, vestuari complert), Armengol Vilaplana (espartenyer, pantaló i botins), Manuel Fuster (fabricant de fideus, no va portar res), Narcís Musach (escrivà, pantaló i botins),

Al moment d'incorporar-se al nou cos armat havien de prestar el seu jurament de fidelitat al càrrec a la parròquia de Sant Llorenç i a la de Sant Martí. La iniciativa de formar una companyia de milicians voluntaris va sorgir d'un grup de ciutadans (principalment menestrals i comerciants), els quals entengueren que l'allistament forçós (establert en el reglament d'agost de 1820) podia suposar armar a enemics del liberalisme. D'altra banda, s'ha d'apuntar que el poder municipal, bàsicament, va controlar aquesta institució.⁹³⁶

Quadre 70: Recompte de les professions dels 67 voluntaris allistats a Lleida entre juny i octubre del 1821

Professions	Nombre de milicians	%
Menestrals	16	24
Llauradors	13	19
Empleats	8	12
Professions liberals	8	12
Comerciants	6	9
Militars	4	6
Hisendats	2	3
No consta	10	15

Font: Elaboració a partir de les dades: A.M.L. Caixa 1449, Correspondència rebuda juny-octubre 1821

Antoni Reixach (llaurador), Manuel Fuster i Vaquer (escrivà), Pedrol Homs (teixidor), José A. Cort (comerciant), Antoni Cabau (músic), Antoni Castelló (músic), Jaume Carrera (llaurador), Bonaventura Ponts (comerciant), Ramón Aragonés (comerciant), Magí Baiget (paleta), Vicente Acho (escrivà), Juan Dodina, Magí Rabasa (sogaire), Antoni Calderó (majordom), Josep Miralles, Albert Comes (espardenyer), Carlos Ingles (mestre de cases), Francesc Carrera (hisendat), Anastasi Peret (sastre), Rafael Montes (militar retirat), Josep Biguera (llaurador), Josep Cavaller (militar retirat), Antoni Casals (militar retirat), Domingo Latorre (cirurgià), Josep Ges (llaurador), Antoni Miret (llaurador), Joan Cercó (comerciant), Pere Mangues (espardenyer), Diego Vilanova (argenter), Francesc Barta (llaurador), José Zaragoza (llaurador), Ignasi Velot (llaurador), Pau Pinos (llaurador), Francesc Florensa (forner), Francesc Felip (hisendat), Manuel Cabero (guarda), Antoni Belli (cirurgià), Rafel Prim (cirurgià), Jaume Esterri (espardenyer), Josep Vallverdú (espardenyer), Domingo Ociego (llaurador), Joan Pons (llaurador), Ramon Macias (militar retirat), Pere Gort (llaurador), Bonaventura Saureu (paleta), Bonaventura Esterri (espardenyer), Jaume Roig (espardenyer), Gaspar Grau (sabater), Antoni Vives (llaurador), Tomas Sanmarti (empleat) i Francesc Moragues (apotecari).

Per realitzar un seguiment dels nous allistats a la Milícia Voluntària consultar: A.M.L. Caixa 1449, Correspondència rebuda juny-octubre 1821, fulles 186, 197, 215, 222, 224, 229, 273, 282, 444 i 471.

⁹³⁶ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 56; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 83; i A.M.L. Capsa 1448, carpeta 1493, Secretaria General, fulla 371. Segons aquest document la companyia de milicians voluntaris de Lleida va ser composta per 1 capità, 4 subcapitans, 6 sargents, 3 tamborilers, 11 cabos i 106 milicians (s'han de sumar els 34 milicians honoraris). En total 165. A part s'han de comptabilitzar els milicians no voluntaris.

Quadre 71: Grups socioprofessionals de la Milícia Nacional Local o Voluntària a Madrid

Activitat econòmica	Ciudadans allistats	%
Menestrals	2.903	27'4
Mercaders	2.293	21'6
Empleats	2.193	20'7
Professions liberals	1.758	16'6
Assalariats	792	7'4
Propietaris-hisendats	653	6'16

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, p. 180.

Segons es pot consultar en el quadre 28 va predominar la menestralia en la composició de la Milícia, seguits pels llauradors (propietaris benestants) i pels empleats, membres de les professions liberals i els comerciants. D'aquesta composició social es pot extreure que els grups que van pertànyer al sector agrari (el més nombrós a Lleida) no es van veure gaire representants en el nou sistema polític, per la qual cosa la seva participació a la Milícia va ser minsa (només una cinquena part). En canvi van ser les masses urbanes, menestrals i burgesos (comerciants, empleats i professions liberals) el qui van integrar la Milícia Voluntària. Així doncs es pot afirmar que les classes socials més benestants van dominar aquesta institució. A Madrid (quadre 29) també els menestrals van ser la classe social més nombrosa. Això significà que les capes urbanes eren les més interessades pel nou règim liberal.⁹³⁷

Quadre 72: Evolució de la normativa entorn de la Milícia Nacional

1820	La Junta provisional el 24 d'abril va publicar el reglament provisional de la Milícia	Reglament de Corts sobre la Milícia el 31 d'agost. Creació de la Milícia Nacional o Forçosa
1821	Creació de la primera companyia de milicians voluntaris a Lleida al mes d'abril. Naixement de la Milícia Voluntària	Des d'aquest moment van coexistir la Forçosa amb la Voluntària
1822	Decret de Corts del 29 de juny pel qual s'unificaven les dues milícies	La nova Milícia, anomenada Milícia Voluntària Nacional o Milícia Nacional Local va agrupar la Nacional o Forçosa i la Voluntària o Local

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1820-1822

⁹³⁷ CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, PS. 123-124; i PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, p.180.

El procés d'admissió dintre d'aquesta Milícia Voluntària lleidatana va consistir en la simple votació a favor o en contra que es va anar realitzant entre els membres que formaven part de la Paeria. A més a més, van intentar frenar el trasbals de membres d'un cos a un altre ja que molts milicians nacionals van intentar passar d'una milícia a l'altra, com demostra l'exemple d'Antoni Miranda i d'Antoni Pont, que pretenien canviar la Milícia Nacional per la voluntària, però òbviament van decidir no agafar-los. El dia 27 d'abril restava formada la primera companyia de voluntaris de Lleida. S'hauria d'esperar al 14 de setembre per a què s'organitzès la segona. Tot ens indueix a pensar que les motivacions per les quals la Paeria va admetre aquest suggeriment eren l'aparició de les primers partides absolutistes en alguns indrets de la província. El 5 de maig l'alcalde de la ciutat, Antoni de Gomar, va publicar un ban exhortant a la població per a què s'allistés a la Milícia voluntàriament.⁹³⁸

A finals d'aquest mes de juny del 1821 el regidor degà Antoni Benet de Queraltó en un ple de l'ajuntament va manifestar l'existència de mans ocultes enemigues que havien impedit fins ara una correcta organització de la Milícia Nacional forçosa. A més a més, va exposar que tenien por d'armar a gent que podia transferir aquestes armes a l'enemic, per això, va indicar que calia potenciar aquesta depuració i control del nous membres de la Milícia Voluntària i també dels que ja en formaven part de la forçosa. El procés de selecció era el següent: primer de tot els ciutadans s'inscrivien al capità de la companyia, Bartolomeu Vidal, a continuació aquest enviava el llistat d'individus a l'autoritat municipal, qui demanava informes de cadascun d'ells al respectiu alcalde de barri i al rector de la parròquia. Com que el consistori estava governat pels liberals moderats, aquests van intentar seleccionar a tots aquells individus liberals que no fossin exaltats.⁹³⁹

El regidor Mensa també va opinar que corrien el perill de formar milicians que havien sigut abans grans enemics declarats de la Constitució i de l'actual configuració de la Paeria. Els altres membres del consistori municipal també alhora de donar el seu parer van argumentar que estaven d'acord en la seva majoria amb el regidor degà i van decidir que els que tenien alguna incapacitat física o eren contraris al règim constitucional no podien tenir l'honor de formar part de cap Milícia. També van arribar

⁹³⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 58; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 83; i A.M.L. Capsa 1448, carpeta 1493, Secretaria General, fulla 371.

⁹³⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 60; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, PS. 85 i 86.

a la conclusió que les armes s'havien de donar als homes honrats i sobretot havien de tenir cura de no donar-les als facciosos. Fins i tot, Joaquim Mensa va fer arribar al bisbe Renteria els acords als quals van arribar i, va pregar a la màxima entitat eclesiàstica de la ciutat que davant la forta divisió interna que patia el poble i per no arribar a enfrontaments o disturbis greus, el bisbe hauria d'ordenar als sacerdots que prediquessin amb més insistència els principis religiosos, com eren la bona moral i l'obediència sincera als preceptes de les lleis, finalment havia de reconèixer el servei de la Milícia com útil per a tota la societat.⁹⁴⁰

Aquesta reunió municipal va mostrar que a l'estiu del 1821 la fractura social era inevitable. Mentre que l'avenç de la contrarevolució, molt organitzada en aquests moments, era un perill reial al qual havien de fer front ràpidament per tal d'aconseguir la tranquil·litat pública i la continuïtat del règim liberal. Un altre aspecte a destacar va ser la unió entre el poder polític i el poder eclesiàstic amb l'objectiu de realitzar un front comú per tal de lluitar contra els insurrectes, o almenys, el govern municipal volia una col·laboració estreta amb l'Església. Però, sense avançar esdeveniments, els interessos d'aquestes institucions i organismes eren ben diferents, ja que el primer desitjava avançar cap a un model més obert, mentre que l'estament eclesiàstic va tenir la intenció d'instaurar un altra vegada un règim absolutista.

Per sort els ànims es van calmar i la Paeria va voler celebrar la bona unió i fraternitat que va regnar entre els habitants de Lleida durant tot el mes de juliol. Per aquest motiu, el dia 15 d'agost va organitzar la celebració d'un ball públic en la plaça de la Constitució (Plaça de Sant Joan). A més a més van decidir que pagarien la festa a través del fons de Propis, tot i que demanarien a la Diputació de Lleida un ajut per poder sufragar el cost total.⁹⁴¹

La festa es va portar a terme sense cap tipus d'incident. Però, aquesta tranquil·litat era la calma que vindria abans de la tempesta. A continuació es van anar produint per la nit aldarulls generats per grups d'individus que cantaven pels carrers i, alguns propinaven insults contra qualsevol vianant. L'Ajuntament de Lleida per evitar aquestes incomoditats va elaborar un ban amb la finalitat d'ordenar als milicians la vigilància exhaustiva de la ciutat amb l'objectiu de perseguir i castigar als infractors.⁹⁴²

⁹⁴⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 60.

⁹⁴¹ Op. Cit. p. 73.

⁹⁴² Op. Cit. p. 74.

A més a més, cal afegir la dramàtica situació en la qual van viure els presoners en les presons de la ciutat ja que n'hi havien molts i l'alcaid no podia fer-se càrrec de tots. Aquest va tornar a demanar l'ajut dels membres de la Milícia Local (se'ls va oferir de sou una pesseta diària, per així aconseguir un ajudant nou). Aquest augment de presoners ens mostra les múltiples detencions en aquest darrer any fruit de l'existència de reialistes pels voltants de l'horta de Lleida. A partir d'aquest moment, la primera atenció de la Paeria va ser la conservació de la seguretat pública.⁹⁴³

Per aquest motiu l'organització de la Milícia Voluntària va agafar més protagonisme. Primer de tot es va fixar el pressupost dels uniformes i l'armament dels seus milicians en 2.534 rals i 11 meravellis.⁹⁴⁴

A finals d'agost van ingressar en el cos del Milicians Voluntaris Antoni Cabau (per tocar el tambor) i Anton Castells (per encarregar-se del xiulet). Aquests dos nous ingressos no tindrien més transcendència si no fos pel fet que haurien de formar part de la Milícia forçosa, però van afegir-se a la Local, al igual que Jaume Carrera (llaurador) Bonaventura Pons i Ramon Aragonès (comerciants), Magí Baget (paleta) i Vicent Achon (escrivà). Això, ens faria pensar, primer de tot, que no volien participar de la Milícia Nacional forçosa i, d'altra banda ens mostraria la intenció d'altres individus per canviar un cos per l'altre d'una forma continua. Mentre que a l'any 1820 es va inscriure tan sols 34 ciutadans a la Milícia de manera voluntària, l'any 1821 n'hi van haver 137 individus, per tant, sumant aquesta xifra amb els 34 honoraris de l'any 1820 tenim un total de 171 milicians voluntaris. L'increment cal explicar-ho pels recursos emprats pel poder municipal (per a estimular els veïns a l'allistament van costejar l'uniforme a tot aquell milicià que no tingués recursos econòmics) i pels avantatges que gaudien els milicians voluntaris, per exemple, es reduïa el temps de servei a l'exèrcit regular. Aquestes preferències atorgades als voluntaris produïrien el trasbals de molts milicians forçosos cap a la Milícia voluntària.⁹⁴⁵

Paral·lelament la Diputació Provincial va enviar un ofici a l'ajuntament amb l'objectiu que es poguessin admetre en la classe de milicians voluntaris a Ramon Hostalric i a Narcís Musach. Òbviament el va acceptar, no passar el mateix amb Narcís Biosca per ser jornalero. Aquest grup, com també havíem vist en referència amb la

⁹⁴³ Op. Cit. p. 75.

⁹⁴⁴ Op. Cit. p. 66.

⁹⁴⁵ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 76; i CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, PS. 87-88.

Milícia Nacional, no podien participar d'aquest servei. Així doncs, veiem com es continuaven marginant de l'ambient liberal als camperols, que eren el sector social més ampli numèricament. En la mateixa reunió el regidor Manuel Fuster va manifestar la seva intenció d'allistar-se en la Milícia Voluntària (se'l va admetre) perquè es va considerar aquesta acció com un acte patriòtic. La resta dels membres de l'ajuntament li van donar les gràcies.⁹⁴⁶

El 4 de setembre del 1821 la Paeria va publicar un altre ban a través d'un pregó popular amb la finalitat de comunicar a tota la població que els habitants que complien els requisits establerts pel reglament de la Milícia Voluntària havien d'apuntar-se ràpidament ja que tenien temps fins al dia 9 de setembre, l'últim dia segons la llei (finalment van tenir temps fins al 18 d'octubre ja que va ser el 18 de juny quan la Paeria va publicar aquest decret i pensaven que eren quatre mesos a partir del moment en que l'ajuntament tenia constància, però no, s'havia de comptabilitzar des del dia en el qual els ciutadans van rebre la notificació oficial).⁹⁴⁷

Aquest reclam va tenir força èxit i el 6 de setembre van admetre com nous membres de la Milícia Voluntària a Joan Codina, Magí Rabassa, Rafel Montes, Josep Viguera, Josep Cavaller, Antoni Casal, Domènec Latorre, Josep Garcia, Antoni Calderó, Josep Miralles, Carles Inglés, Francesc Carrera, Albert Comes i Anastasi Pérez. Fins i tot van comptar amb el jornalero Magí Baiget. Em de suposar que aquesta darrera admissió podria venir determinada pel fet que el govern municipal volgués augmentar el nombre de milicians preveient uns futurs conflictes, o bé, com segona opció, caldria apuntar que desitjaven ampliar la base social que donava suport al règim.⁹⁴⁸

El 12 de setembre va arribar un ofici de Bartolomé Vidal a l'ajuntament del dia 8 de setembre en el qual es donava la notícia que va allistar-se en qualitat de milicià voluntari de Lleida el ciutadà Rafael de Riego, Mariscal de Camp de tots els exèrcits Nacionals. Sens dubte, aquest esdeveniment va tenir una enorme repercussió en tota la ciutat, primer de tot, va donar molts ànims als membres del consistori com tots els seguidors del liberalisme i particularment a tots els milicians i, a més a més Riego, l'artífex de la revolució de l'any 1820, al reconèixer l'esforç lleidatà per mantenir vigent l'esperit liberal va atorgar a la ciutat un gran prestigi dins de l'àmbit nacional.

⁹⁴⁶ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, PS. 78 i 80.

⁹⁴⁷ Op. Cit. p. 82.

⁹⁴⁸ Op. Cit. PS. 81 i 91.

L'ajuntament va rebre aquest gest amb suma satisfacció i li va mostrar la seva eterna gratitud.⁹⁴⁹

L'exemple de Riego el van seguir 14 individus més que es van allistar a la Milícia Voluntària (Joan Cercó, comerciant; Pere Mangues i Jaume Asterri, espardenyers; Diego Villanosa, argenter; Francesc Florensa, forner; Francesc Felip, hisendat; Manuel Corberó, guarda del magatzem d'artilleria; Rafael Prim i Antoni Belli, cirurgians; i, per últim, Antoni Minet, Francesc Barita, José Zaragoza, Ignasi Belot i Pau Piñol, llauradors). Concretament, el 18 de setembre van rebre els milicians els seus títols acreditatius. Amb totes aquestes incorporacions es van poder formar dues companyies. Això verifica que el retraïment de la població cap a la Milícia no radica en la manca de voluntat política dels ciutadans, sinó en la manca de mitjans per uniformar-se.⁹⁵⁰

Un cop finalitzat el gruix del procés d'admissió, les autoritats polítiques haurien d'establir els mecanismes necessaris per tal d'obtenir l'equipament logístic adient amb les funcions i el nombre de milicians acceptats. Primer de tot, la Paeria va demanar diners al clergat menor, constituït per capellans i reverends, que ofereix 75 lliures i lamenta no poder cooperar amb més quantitat de diners. Es palès que una part del clergat estava a favor del sistema liberal. També cal destacar que el governador d'armes de l'exèrcit va oferir els 156 fusells (no tots estaven complets, però amb un petit cost es podien recompondre) que tenia en els seus magatzems.⁹⁵¹

Però, Bartolomé Vidal li va contestar que volia 25 fusells més per completar l'armament de la seva companyia. En el transcurs d'aquesta negociació, el següent pas tenia un altra vegada com protagonista al governador d'armes, que va demanar el

⁹⁴⁹ Op. Cit. p. 82; CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 88; i A.M.L. Caixa 1448, carpeta 1493, Secretaria General, fulla 361: Bartolomé Vidal "Tinc la satisfacció i l'alt honor de donar a conèixer que el ciutadà Rafael de Riego, Mariscal de Camp dels exèrcits nacionals i primer heroi de la llibertat civil s'ha incorporat i presentat voluntari entre les files dels honrats milicians del meu comandament. Aquesta generosa acció, filla del patriòtic cel que abriga el seu pit al pas que afegeix un llorer a la corona, ens ha engrandit i omplert d'alegria". Posteriorment es va produir la contestació de Rafael de Riego a l'ofici del 12 de setembre de 1821 que va enviar-li Bartolomé Vidal en el qual va comunicar l'aprovació que va efectuar el govern local respecte a la seva sol·licitud de formar part de la Milícia Nacional. Riego va mostrar la seva alegria vers la ciutat i els seus habitants ja que va informar que des de la seva arribada tot van ser elogis cap a la seva persona, mostrant la seva eterna gratitud. Fulla 373. Lleida, 16 de setembre de 1821.

⁹⁵⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, PS. 84-85.

⁹⁵¹ Op. Cit. p. 81; CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 89; A.M.L. Caixa 1448, carpeta 1493, Secretaria General, fulla 376. Companyia de milicians voluntaris de Lleida. Estat que manifesta el nombre de peçes de vestuari i armament que falten per completar. Lleida, 17 de setembre de 1821. 40 fusils, 37 porta fusils, 35 cartucheres, 32 casaques, 27 botins, 35 morrions, 38 cordons, 49 plumers, 40 corbatins, 26 pantalons; i A.M.L. Caixa 1449, 1493, Secretaria general, correspondència rebuda, maig 1821, fulla, 174. Manuel Alentà, Lleida, 15 de maig de 1821.

pagament de 14.152 rals de billó pels 153 fusells que finalment n'hi havien, seguint els criteris de l'oficial segon del ministeri de Comptes d'artilleria destinat a Lleida, Manuel Corberó, que va realitzar la taxació de les armes d'infanteria (eren fusells anglesos amb les seves baionetes, però sense baines, amb un valor en el mercat de 16.830 rals de billó, dels quals aproximadament 110 rals s'havien de descomptar per cada fusell, el que sumaria la quantitat de 2.678). La Paeria no tenia els diners necessaris per fer efectiu aquest import i va demanar a l'hisenda Nacional no pagar els 14.152 rals. Després d'aconseguir els fusells era necessari l'obtenció de munició, per això, calia establir una negociació amb el Governador militar. Aquest va prometre repartir 2.000 cartutxos (uns 13 per cada fusell).⁹⁵²

El 29 d'octubre de 1821 va arribar un ofici a l'Ajuntament de Lleida per part d'Hisenda en el qual es va denegar la petició de la Paeria anteriorment proposada. L'organisme estatal va decidir que els 153 fusells els havien de pagar del fons de Propis i Arbitris. A més a més com que encara no havien cobrat aquesta quantitat, van prendre la decisió de recórrer a l'exèrcit. El capità general de la província, executant les ordres del ministeri d'Hisenda va ordenar la devolució d'aquest armament als magatzems nacionals d'artilleria i, també 1.000 cartutxos que havien avançat als membres de la Milícia Voluntària. El governador militar també es va possessionar-se a favor del seu retorn. Per tant, la Paeria va ordenar la seva devolució, però va demanar el cobrament dels fusells que ja havia reparat, 40 en concret. Van rebre aquesta vegada una resposta positiva, però van notificar que havien de pagar els cartutxos utilitzats en les diverses pràctiques realitzades.⁹⁵³

Paral·lelament als problemes econòmics crònics de l'ajuntament que no van permetre aconseguir l'armament i les municions que necessitava la Milícia Voluntària. Però, si van poder adquirir els uniformes, gràcies, en part, a aportacions de particulars. Segons Pérez Garzón, la burgesia donava diners a les institucions que donava suport, a fi que aquestes poguessin defensar amb les armes els seus negocis. Situació que contrastava amb l'estat de la Milícia forçosa. Pel que fa al clima pre-bèl·lic cal afegir els testimonis que va escoltar el síndic Benet el 5 d'octubre de 1821: un grup de ciutadans de Lleida van amenaçar amb degollar a alguns presoners de les presons Nacionals de la ciutat perquè aquests estaven tancats amb unes condicions infrahumanes i van ferir un milicià voluntari, cal recordar que mancaven vigilants i aquest nou cos, finalment, va

⁹⁵² A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, PS. 83 i 87.

⁹⁵³ Op. Cit. p. 100.

acceptar controlar les presons, sobretot per la nit. Benet va calmar els ànims i va demanar justícia i un càstig exemplar per aquests agressors, l'assumpte va passar a mans del jutjat de Primera instància.⁹⁵⁴

Però, el clima tens que es respirava en la ciutat en comptes d'anar minvant, va escalfar-se cada cop més. El 19 d'octubre de 1821 el síndic Josep Benet va publicar un Memorial en el qual comunicava que Jaume Mangués, Josep Ribé i Josep Caballé (tots tres veïns de Lleida) van exposar que davant de la casa de Pere Fleixo, situada en el carrer de l'Hospital, es van reunir alguns milicians, entre ells hi estaven Francesc Boix, alies "Blau", Jaume Andreu i Joan Samperri. Aquests van provocar a tot el barri, els van amenaçar amb els seus sables i amb un punyal. A més a més Samperri va ferir amb un punyal a Mangués. La Paeria va obrir diligències i una investigació. Va entrevistar a més testimonis (Ramon Bertran, fuster; Francesc Trueta, sastre; Miquel Blanch, argenter; Jaume Rossinyol, músic; Antoni Aragonès, músic; Ramon Morros, es dedicava a reparar els forrellats; Josep Torrent, músic; i Bonaventura Escamperte, fuster) que van verificar el mateix. Finalment van optar per enviar el cas al jutjat de Primera Instància i van recordar que els milicians només podien fer ús del seu armament en hores de servei.⁹⁵⁵

Aquests incidents van mostrar l'espiral de violència que es vivia en tota la ciutat a causa de la divisió social, política i ideològica, agreujada per la lluita interior i la crisi financera que s'arrossegava des de finals del segle XVIII. L'estat lamentable de les presons no era nou i, podia fer preveure l'esclat d'un motí al seu interior. Òbviament, els milicians no van consentir cap atac i van respondre d'una manera irracional i cruel, però la seva venjança no es va aturar i van reunir-se cada nit per cantar el "tragala", l'himne popular liberal, fent molt soroll amb els seus sables. A més a més van aprofitar la seva força per insultar i amenaçar contínuament als que consideraven enemics de la Constitució. El llaurador hisendat Josep Sales i tota la seva família van patir les constants amenaces de mort per part d'aquest grup de milicians. Després de denunciar-ho també aquest cas va anar a parar al jutjat de Primera Instància.⁹⁵⁶

Al mateix temps van sorgir múltiples testimonis d'uns altres fets que es van produir-se en el carrer de Sant Antoni, prop del suprimit convent de Nostra Senyora de la

⁹⁵⁴ Op. Cit. p. 90; PÉREZ GARZÓN, J-S.: *Milicia nacional y revolución burguesa*. Madrid, 1978, p.60; i CAPDEVILA, C.: *La milicia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 90.

⁹⁵⁵ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 93.

⁹⁵⁶ Op. Cit. p. 94.

Mercè. Tot fa pensar que també eren milicians els culpables d'aquest aldarulls. La Paeria veient que la situació li marxava de les mans va decidir prendre mesures de manera urgent. Aquestes van consistir en arrestar a tots els milicians que portessin armes fora de les hores del seu servei (abans d'aquests incidents tampoc les podien utilitzar). Finalment, va resoldre que calia organitzar més patrulles amb l'objectiu de vigilar els carrers de Lleida, sobretot en els dies festius i per la nit, ja que eren els períodes de temps en els quals es concentraven la major part d'aldarulls.⁹⁵⁷

Per aquest motiu, el 27 de novembre de 1821 van admetre en el cos de milicians voluntaris a cinc membres més (Gaspar Grau, Francesc Cedó, Antoni Vives, Tomàs Sanmartí, Francesc Moragues). També cal remarcar que els milicians es reunien assíduament en l'Hostal de Sant Lluís per tal de divertir-se i poder conversar sobre els assumptes més quotidians i, en bona mesura, podia ser l'enclavament lleidatà considerat en altres ciutats espanyoles com els llocs en els quals es realitzaven les tertúlies polítiques, també anomenades patriòtiques.⁹⁵⁸

A principis del mes de desembre de 1821 el síndic Josep Benet i Fermí Gigó, Comandant del Primer batalló de la Milícia Nacional, van manifestar que disposaven de dades verídiques i de testimonis que van donar indicis del perill que patia la pàtria perquè hi havien facciosos que volien destruir el sistema constitucional. Van indicar que a la plaça de Sant Joan es van reunir els servils que anaven armats. Per aquest motiu, una partida de milicians va tenir d'actuar i va aconseguir dispersar als absolutistes. També van exposar que existien proclames contraries al règim liberal en diversos habitatges de la ciutat. Posteriorment van fer arribar aquest informe a la Paeria que va decidir ampliar la vigilància i el control amb l'objectiu d'esbrinar qui eren els seus cabdills, els seus còmplices i els seus futurs projectes.⁹⁵⁹

L'espiral de violència va tenir el seu punt culminant la nit del 23 de desembre de 1821. El síndic Benet, el representant de l'ajuntament que millor coneixia els

⁹⁵⁷ Op. Cit. p. 95.

⁹⁵⁸ Op. Cit. p. 105. Per ampliar la informació, consultar: ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial; CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida; CASADO URBANO, P.: *Las fuerzas armadas en el inicio del constitucionalismo español*. Madrid, 1982; CASALS, Q.: *Milicia Nacional, liberalismo y progresismo. El prototipo leridano en los primeros dos tercios del siglo XIX*. Trienio, nº 35, mayo 2000, 117-154; CHRISTIANSEN, E.: *Los orígenes del poder militar en España. 1800-1854*. Madrid, 1967; DUEÑAS, F.: "La Milicia Nacional Local en Barcelona durante el Trienio Liberal (1820-1823)" (Tesi Doctoral), Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 1999, vol. I; GIL NOVALES, A.: *Las sociedades patrióticas (1820-1823)*, Madrid, 1975; PÉREZ GARZÓN, J.-S.: *Milicia nacional y revolución burguesa*. Madrid, 1978; i VALLVERDÚ, R.: *El suport de la Milícia Nacional a la revolució burgesa a Reus (1793-1876)*. Reus, 1989, Associació d'Estudis Reusencs.

⁹⁵⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 106.

moviments dels reialistes, al dia següent va manifestar que en la nit anterior entre les 8 i les 11 hores, es van disparar en la ciutat molts trets creant una atmosfera terrorífica entre els veïns. L'enorme tensió va provocar que els membres del consistori es possessin en contacte amb el Capítol per tal de demanar-li que aquest any s'havien de celebrar els maitines de nativitat per la tarda i no per la nit com tenia costum fer-se a Lleida a fi d'assegurar la tranquil·litat pública.⁹⁶⁰

Aquests incidents van ser la constatació que les disputes van arribar al nucli urbà de Lleida (anteriorment els guàrdies de l'horta havien denunciat a molta gent per robatoris i altres malifetes) i els grans problemes que van patir les autoritats locals per tal d'apaivagar els ànims i intentar arribar a un consens o una negociació col·lectiva. A més a més la seva incapacitat per fer-se càrrec de les despeses ocasionades pel manteniment de les dues milícies va agreujar el conflicte ja que permetia als grups absolutistes, finançats per terratinents i bona part del sector rendista, anar guanyant espai i adeptes per la seva causa.

15.3. La Milícia Nacional i la defensa de la ciutat

El 25 de gener de 1822 la Paeria va rebre un ofici del cap polític en compliment d'una reial Ordre en la qual va proposar que els convents suprimits pel nou govern liberal fossin edificis utilitzables per la Milícia Nacional. El govern municipal va contestar que ja tenien dos casernes a la plaça de Sant Joan i que els convents suprimits del Carme, Agustins, Mercenaris i Caputxins no els podien utilitzar per ser massa petits i, a més a més estaven en obres, però en cas d'extrema necessitat podien utilitzar el dels Caputxins perquè era el més gran.⁹⁶¹

Aquest apunt ens il·lustraria com la desamortització de les propietats eclesiàstiques mitjançant l'aplicació de la nova normativa liberal a més d'anar destinada a cobrir en part el dèficit econòmic de l'Estat va facilitar, gràcies a l'adquisició de diversos immobles, l'impuls dels propis organismes liberals ja que gaudien de la possibilitat d'escollir l'escenari més adient. Tot i que cal recordar que fins l'any 1835 la desamortització no es va consolidar. D'altra banda aquesta notícia ens serveix per establir el punt geogràfic central de la pròpia Milícia, en el cas de Lleida, va ser la Plaça de la Constitució.

⁹⁶⁰ Op. Cit. p. 118.

⁹⁶¹ Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1822, p. 15.

Pel que fa a l'armament de la Milícia, s'ha d'assenyalar que el 4 de novembre de 1821, el guàrdia del magatzem d'artilleria de l'exèrcit, Manuel Corberó, va indicar que havia rebut els 153 fusells, per tant, es van quedar sense fusells els membres de la Milícia Voluntària en el moment en el qual es van generar més incidents. Òbviament, els caps d'aquesta Milícia van exposar-li al President de la província la necessitat d'obtenir alguns fusells. Aquest el 29 de gener de 1822 va enviar un ofici a la Paeria amb l'objectiu d'ordenar-li que lliurés al comandant de la Milícia Voluntària els 40 fusells que estaven dipositats en les cases consistorials. També va informar que seria molt important armar també a la Milícia Nacional per tal d'assegurar l'ordre i la tranquil·litat pública.⁹⁶²

L'Ajuntament de Lleida va accedir a la petició del cap polític i el 8 de febrer de 1822 els va transferir. Els oficials de la Milícia Voluntària van comprovar els 40 fusells i van argumentar que es trobaven en un estat lamentable. Aleshores van fer arribar a la Paeria una queixa formal amb l'objectiu d'aconseguir la reparació d'aquestes armes. El govern municipal lleidatà els va contestar que els pagaria del fons de Propis i Arbitris.⁹⁶³

Paral·lelament a aquest procés de rearmament de la Milícia Voluntària els enfrontaments van continuar i el les actes del 12 de febrer de 1822 s'hi reflecteix el fet que s'havien produït diversos incidents en la nit del 2 de febrer. El succés més important va tenir lloc en la celebració del Carnaval. Aprofitant que bona part dels ciutadans anaven disfressats amb màscares els agressors van atacar a un grup de milicians, consegüentment, l'espiral de violència continuava molt present en la ciutat. Un milicià va morir i un altre va resultar ferit. Un ofici de Joan Munárriz, cap polític, va demanar a la Paeria que prengués, d'una vegada, mesures definitives per tal de controlar l'ordre públic. El consistori li va contestar que no gaudia dels recursos econòmics necessaris per tal de continuar pagant les patrulles nocturnes que vigilaven Lleida (el govern municipal disposava d'uns guàrdies privats que controlaven, sobretot, l'horta, o sigui, la font principal d'ingressos de la zona), també va replicar-li que per garantir la tranquil·litat pública s'havia d'utilitzar la Milícia Voluntària i, per últim, va exposar que no tenien armes per donar-les a la Milícia Nacional forçosa. Per evitar en un futur proper la repetició d'aquests incidents la Paeria va publicar un ban en el qual es va

⁹⁶² Op. Cit. PS. 15-16.

⁹⁶³ Op. Cit. p. 19.

ordenar que cap persona, fos de la consideració que fos, podia sortir al carrer ni de dia ni de nit disfressada amb una màscara per qualsevol carrer.⁹⁶⁴

Més tranquil·la va ser la festivitat del 14 de febrer, dia en el qual es va celebrar en la Santa Església Catedral la cerimònia per donar gràcies a Déu en commemoració a la fi de l'ocupació francesa.⁹⁶⁵

Però, en aquests moments incerts, concretament, el 25 de febrer un ofici del cap polític va traslladar un altre de l'Ajuntament de Barcelona en el qual es va manifestar tota la informació sobre els esdeveniments que s'havien produït en aquella localitat. Cal recordar que al llarg del mes de desembre de 1821 l'oposició al Ministeri moderat va anar creixent de forma paral·lela a la seva ineficàcia. A Catalunya, la principal víctima política de les mobilitzacions populars fou el general Villacampa, qui va presentar la renúncia al càrrec. Però, els ànims no es van calmar i van continuar els enfrontaments entre els liberals i el Ministeri moderat. El 4 de febrer de 1822 els liberals van atacar les cases dels diputats moderats Comte de Toreno i Martínez de la Rosa. Al mes de març l'Ajuntament de Barcelona va indicar que ja hi havia tranquil·litat i pau.⁹⁶⁶

Com estem veient, per una banda, l'atac absolutista i, per l'altre, la lluita per mantenir el govern liberal, encapçalada pels nuclis urbans, es va estendre arreu del territori del Principat. A Lleida, per combatre contra els absolutistes va continuar l'armament de la Milícia Voluntària. El 8 de març de 1822 Ramon Hostalric, Comandant de la milícia voluntària, va enviar una notificació a la Paeria manifestant que havia rebut els 40 fusells prominents de l'ajuntament, 30 eren espanyols sense baioneta i 10 eren anglesos (nou amb baioneta).⁹⁶⁷

La resistència lleidatana fins i tot va tenir ressò en el diari de Barcelona. Els membres de la Paeria el llegien sovint i així ho van reflectir en les pròpies actes. En un article del Diari Polític i Literari de Barcelona del dimarts 22 de març de 1822, amb el títol de l'indicador català, hi havia un apunt sobre Lleida: “las noticias que recibimos de Lérida nos hacen conocer hasta que punto se halla también expuesta, y que no será extraño se verifique con rompimiento en aquella parte, y como podía estar combinado con el del Ampurdan, y con algún otro y que no tengamos noticia, y con otros manejos ocultos que sabemos, por tanto, invitamos a todos los Patriotas a que dejen a un lado las

⁹⁶⁴ Op. Cit. p. 20.

⁹⁶⁵ Op. Cit. p. 19.

⁹⁶⁶ Op. Cit. p. 22; i ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic, 2001, Eumo editorial, PS. 220 i 224-225.

⁹⁶⁷ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 23.

desazones particulares que no tienen mas fundamento que el de no entenderse los unos a los otros, y que vivan preparados a luchar hermanados contra los enemigos de nuestra adorada Constitución”.⁹⁶⁸ Aquest text reflecteix l’existència de divisions interiors entre els mateixos liberals.

D’altra banda, aquesta notícia podria haver comunicat que a la ciutat de Lleida havia sorgit un moviment absolutista que havia pactat amb uns “rebels” (reialistes) de l’Empordà amb l’objectiu de planejar una revolta per tal d’enderrocar la Constitució. La reacció de l’Ajuntament lleidatà no es va fer esperar. Primer de tot van manifestar que el diari faltava a l’honor de la ciutat, ja que no hi havien reialistes dintre del nucli urbà, tot i que si actuaven des de fora, però a l’interior de la ciutat no n’hi havien seguidors de l’absolutisme perquè, segons la Paeria el règim liberal gaudia d’un ampli suport popular, per tant, la notícia era falsa, ja que en la ciutat de Lleida no hi va haver ni hauria cap aixecament contra la Constitució. A més a més van decidir denunciar a l’escriptor per calumnies i injúries, per això, es van posar en contacte amb Ramon de Cortada, síndic de Barcelona per començar les accions judicials. Per últim, van exposar que ja havien aconseguit extremar la vigilància tan pel dia com per la nit en la ciutat i els seus voltants. En definitiva aquesta va ser una prova del moderantisme liberal practicat per l’Ajuntament de Lleida.⁹⁶⁹

Gairebé un mes més tard, es va rebre un ofici del secretari d’Estat, concretament el 20 d’abril en el qual es va exposar que Ferran VII havia rebut de bon grat l’exposició d’aquest ajuntament amb l’objectiu de desmentir que s’iniciés una conspiració contra el règim constitucional a Lleida publicada pel Diari de Barcelona. Per últim, va donar les gràcies a Lleida per la seva conducta patriòtica.⁹⁷⁰

El següent episodi es va produir el 6 de maig de 1822 quan van arribar notícies que havien aparegut alguns pertorbadors en l’Espluga de Francolí i Montblanc. La Paeria preveient un atac dels reialistes sobre Lleida van considerar que el més oportú seria en contraatacar. Per aquest motiu, en un primer moment van enviar una part de les tropes de l’exèrcit estacionades en la ciutat i també una part de la Milícia Voluntària. Però, finalment van decidir no atacar. Així doncs, van decidir reforçar els controls a l’interior de la ciutat de Lleida amb l’objectiu de garantir la tranquil·litat pública i l’ordre.⁹⁷¹

⁹⁶⁸ Op. Cit p. 28.

⁹⁶⁹ Op. Cit.

⁹⁷⁰ Op. Cit. p. 32.

⁹⁷¹ Op. Cit. p. 34. Per consultar la relació dels milicians i dels carrers que vigilaven mirar annex 3.

Aquestes patrulles van estar formades amb un únic objectiu, el de vigilar i controlar la ciutat amb l'ajut dels batlles de barri davant del perill originat per l'avanç reialista. Van ser dirigides per Joan Molleres (Comandant en cap de les Patrulles de Vigilància), al qual li va pertocar la vigilància dels porxos de la Paeria. També eren comandants el senyor Ribé, el senyor Lamarca i, per últim, Carles Ortiz. En les files d'aquests milicians sobta de veure alguns regidors que van formar part del govern municipal absolutista com Jacint Pallarès, Antoni Bordalva, Ignasi Temple i Josep Antoni de Bufalà entre d'altres. Això, ens faria pensar que podien ser membres reialistes infiltrats, o bé, individus que sabien sobreviure en qualsevol medi polític.⁹⁷²

El liberalisme també representava un sentit de la propietat més possessiu i individualitzat. No sols hi havia recerca de control polític liberal enfront dels absolutistes, si no control social, contra la radicalització liberal de caire popular, contra els jornalers i el poble més humil del que temien una mena de nou "motí del femeret", contra les tradicions comunitàries com l'ús dels rostolls, l'espigueix, etc. No sols hi havia antiabsolutisme polític, hi havia aprehensions davant el món popular. Per això volien comptar amb l'Església i creien necessària la religió.

Després d'assenyalar un punt àlgid pel que feia a l'organització de la lluita dels dirigents lleidatans amb la finalitat de conservar el model liberal en el nucli urbà, cal tornar dos mesos endarrera, concretament al 22 de març de 1822, quan va arribar un ofici del cap polític en el qual es va indicar que en els dos mesos següents s'havia de portar a terme un altre reemplaçament de l'exèrcit i, per aquest motiu, era necessari realitzar un padró municipal (l'havien d'elaborar els batlles de barri) i després un sorteig amb l'objectiu d'establir els quints que emplenarien el cup de quints que demanava l'exèrcit.⁹⁷³

Tornant al mes de maig, cal parlar de la festivitat que va organitzar la Paeria el 2 de maig per tal de celebrar l'aniversari dels primers màrtirs que van lluitar amb l'objectiu d'aconseguir la llibertat espanyola. Per sort, com va succeir amb la festa del 14 de febrer, no es van registrar incidents.⁹⁷⁴

Tot i això, l'Ajuntament de Lleida va accelerar els preparatius per afrontar un futur atac reialista. El primer pas va ser la publicació d'un ban en el qual es va ordenar, primer de tot, que ningú podia aveïnar-se a Lleida sense el degut permís del primer

⁹⁷² Op. Cit. p. 36.

⁹⁷³ Op. Cit. p. 26.

⁹⁷⁴ Op. Cit.

batlle constitucional i, també era necessari per circular al llarg de la nit una altra autorització. Els que l'incomplirien haurien de pagar una multa de tres lliures. Les autoritats volien controlar a tota la població resident en la ciutat, a més d'augmentar la vigilància dels forasters i dels moviments nocturns dels ciutadans ja que era la franja horària més perillosa a causa de la penombra. Aquestes primeres mesures ens mostren com el clima pre-bèlic era una realitat evident.⁹⁷⁵

El segon pas es va produir l'1 de juliol de 1822 amb la impressió de 10.000 cartes de residència i veïnatge pels habitants de Lleida que van distribuir els batlles de barri. Amb aquesta mesura, en relació amb l'anterior, censaven a la majoria de la població, cal recordar que n'hi havien entre 12.000 i 13.000 persones en la ciutat en aquests moments i, a més a més introduïen un altre element per tal de facilitar el control sobre bona part dels ciutadans. Al dia següent van decidir que s'havien de revisar tots els passaports existents (en aquests moments s'utilitzaven per poder viatjar d'una ciutat a una altra i els tenia d'expedientar el primer batlle constitucional). Per aquest motiu, van designar als encarregats de realitzar aquesta tasca político-policia. Pel que feia a la zona dels voltants de la porta de Sant Martí els hauria de revisar un caporal de la Milícia Voluntària anomenat Mansilla, en referència al territori del Pont Vell cal dir que el porter de la Paeria Josep Rius els hauria de comprovar, els de Magdalena li van tocar a l'altre porter, Pío Batillon i, finalment, la zona del carrer de Sant Antoni va anar a parar als algtzils del Jutjat.⁹⁷⁶

El mateix dia 1 de juliol a Lleida van aparèixer diverses veus subversives indicant que la ciutat en breu seria saquejada i els principals seguidors del liberalisme serien torturats i degollats. Aquests rumors, una mena de llegenda urbana, fruit de la propaganda absolutista, volia transmetre una gran desconfiança al conjunt de la població lleidatana i a les tropes de l'exèrcit que haurien de defensar la ciutat.⁹⁷⁷

Finalment, es va produir una lluita armada a l'estiu del 1822 als voltants de Lleida. Gràcies al memorial de Ignasia Baiget, dirigit al cap polític de Lleida, disposem d'un testimoni que reflecteix la participació dels milicians lleidatans per tal de defensar el model liberal de la insurrecció reialista. En aquest document Ignasia va exposar que el seu marit Magí Baiget, milicià voluntari de Lleida, havia participat en els combats i l'havien capturat i fet presoner els facciosos situats en la ciutat de Balaguer. Va ser

⁹⁷⁵ Op. Cit. p. 38.

⁹⁷⁶ Op. Cit. PS. 48-49.

⁹⁷⁷ Op. Cit. p. 49.

declarat de baixa des del dia que el general Torrijos amb la seva divisió va batre als absolutistes en el poble de Camarasa. Per tant, no sabien si l'havien mort o no i, com necessitava diners va demanar a la Paeria ser considerada vídua per poder cobrar una pensió, l'ajuntament va accedir a la seva petició. Més tard, el 15 d'octubre de 1822 un ofici de la Diputació va declarar que a la vídua de Magí Baiget havien de pagar-li dos rals i mig de billó per cada dia que havia estat empresonat el seu marit, però no va aclarir si havia fugit o l'havien alliberat.⁹⁷⁸

Hem d'esperar fins al març del 1823 per tenir més informació sobre l'evolució de Magí Baiget. Va ser en aquesta data quan va redactar un Memorial aquest veí de Lleida i milicià voluntari, en el qual va exposar que l'any anterior va caure presoner en la ciutat de Balaguer (sense especificar la durada) i, per tant, en compensació a causa d'aquesta desgràcia personal va demanar la concessió de la plaça d'alcaid de la presó de Sant Martí. Però, la Paeria li va respondre que no podia atorgar-li aquest càrrec ja que ara per ara estava ocupat.⁹⁷⁹

Ara hem de tornar endarrera, concretament al mes de juny de 1822, per analitzar altres assumptes d'interès, abans de continuar amb el conflicte bèl·lic. El 5 de juny el secretari de la Paeria Josep Lamarca acabava de ser designat per cobrir la plaça d'oficial segon de la Diputació Provincial i, per tant, va quedar exonerat del seu ofici en el consistori. Aleshores Joan Martorell va presentar un memorial demanant aquest càrrec, recordem que Francesc Solano també ho havia fet anteriorment en diverses ocasions. Finalment, van escollir per unanimitat a Joan Martorell ja que Solano va ser el secretari al llarg de l'etapa absolutista (1814-1820) i el govern municipal liberal va intentar d'allunyar als individus vinculats amb l'anterior etapa, tot i que van haver grans excepcions, només cal citar a Antoni de Gomar.⁹⁸⁰

Paral·lelament a Madrid va tenir lloc l'intent de pressa del poder per la força per part de Ferran VII a través de la seva guàrdia reial. L'actuació heroica dels milicians va frustrar aquesta temptativa. Primer de tot van lluitar a l'exterior de l'Ajuntament de Madrid, després a la "Puerta del Sol" i, finalment al palau Reial. Es va poder repel·lir l'agressió absolutista gràcies al suport dels artesans, dels menestrals i de les capes

⁹⁷⁸ Op. Cit. PS. 67 i 78.

⁹⁷⁹ AML. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1823, fulla 86.

⁹⁸⁰ AML. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1822, fulla 40.

urbanes i burgeses en general, les veritablement interessades en l'èxit del règim liberal.⁹⁸¹

Quadre 73: Estructura sociològica dels milicians madrilenys participants en els fets del 7 de juliol

Grups socioprofessionals	%
Empleats	25'5
Propietaris	8'5
Mestres gremials, sastres	7'3
Comerciants	7'3
Cesants	4'5
Agents	3'4
Llibreters	2'2
Escrivans	2'2
Ebanistes	2'2
Tratants	1'7

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, pp. 297-298.

Arribats al mes de setembre, concretament el 13 de setembre de 1822, a Lleida va publicar-se el Decret de les Corts del 29 de juny. Aquest va modificar les Milícies Locals. La Paeria va aprofitar-ho per invitar als joves de Lleida a apuntar-se en un dels seus tres rams (infanteria, artilleria i cavalleria) i per demanar al Comandant Militar de la Província de Lleida el lliurament de l'armament i les municions necessàries que es trobaven en els magatzems nacionals. Aquesta nova Milícia (Milícia Voluntària Nacional o Milícia Nacional Local) unificava les dues existents, la Nacional o forçosa i la Voluntària o Local. Pretenia organitzar millor aquest servei amb l'objectiu de defensar amb més eficiència el règim liberal. Com va succeir anteriorment el fons de Propis i Arbitris de la Paeria i la Diputació provincial haurien de sufragar aquest cos armat. Des dels 20 anys fins als 45 s'establí l'obligatorietat en el servei de la Milícia, a tot aquell ciutadà que tingués propietats i mitjans de subsistència. A l'hora s'obria les possibilitats com a voluntaris a partir dels 18 anys. La nova reglamentació també va contemplar un ampli ventall d'excepcions: delinqüents, impedits físics, tots aquells que

⁹⁸¹ PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, PS. 290-299.

complien un paper públic en l'alta jerarquia, també els funcionaris, els que gaudien d'un càrrec públic i algunes professions liberals, com les de metge, apotecari i veterinari. Per últim eren eximits els criats i jornalers que no disposaven de mitjans. Tots aquests estaven obligats a contribuir a la Milícia amb cinc rals mensuals, a excepció dels criats i jornalers. Així doncs, es va produir una gran identificació entre la Milícia i la defensa de la propietat.⁹⁸²

La nova Milícia unificada restava estructura en tres batallons: el d'infanteria (Josep Lamarca era el seu comandant), el de cavalleria (comandat per Joan Francesc) i el d'artilleria (Manuel Fuster i Vaquer). Per tant, es va crear un nou batalló, el d'artilleria. Cadascun d'aquest tenia una companyia de granaders i una altra de caçadors (se'ls va encarregar la missió de perseguir a les faccions reialistes), el que denota l'augment dels voluntaris. En aquesta reformada institució el poder municipal es va encarregar de l'organització i del funcionament intern, mentre que el cap polític i la Diputació provincial tindrien al seu càrrec les decisions polítiques. Gairebé simultàniament a l'aparició del nou reglament es va crear a la ciutat de Lleida la Diputació provincial. El nou cap polític va ser José Cruz Muller. Aquesta institució estarà formada per membres de la burgesia i segons indica Josep Lladonosa tindrà un caràcter força moderat, això sí, va significar la desaparició de bona part de la dependència que hi havia respecte a la Diputació de Barcelona.⁹⁸³

Ramon Hostalric, comandant de la Milícia Voluntària, en un ofici del 18 de setembre va exposar que segons el reglament del 29 de juny de la Milícia excedia l'edat màxima i, per tant, va demanar exonerar-se d'aquest servei. El nou Comandant capità de la Milícia Voluntària Nacional d'infanteria va ser Josep Lamarca.⁹⁸⁴

Ràpidament el cap polític va enviar un ofici a l'Ajuntament de Lleida sol·licitant el pagament de la Paeria de 15.000 rals de billó amb l'objectiu de sufragar la nova organització militar nacional. Aquesta era la quantitat prevista per tal de facilitar l'armament i els uniformes de la nova milícia reunificada.⁹⁸⁵

Al mes d'octubre de l'any 1822 un ofici del cap polític va traslladar una ordre del secretari de Governació en la qual es va manifestar que els jornalers quan estiguessin

⁹⁸² AML. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1822, p. 69; CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, PS. 136-139; PÉREZ GARZÓN, J-L.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, p. 259; i LLADONOSA PUJOL, J.: *Història de la Diputació provincial de Lleida*, vol. 1. Lleida, 1973.

⁹⁸³ Op. Cit.

⁹⁸⁴ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1822, p. 73.

⁹⁸⁵ Op. Cit. p. 80.

lliures totalment de les seves feines agrícoles l'ajuntament constitucional els hauria de garantir treball en la construcció de camins i en la defensa de la ciutat, ja que d'una banda els allunyarien de les mans absolutistes i, d'altra banda necessitaven més gent en l'exèrcit nacional per fer front als facciosos, com així ho va indicar un ofici del cap polític referint-se a què els substituïts en el servei militar havien de continuar realitzant-lo per falta de personal.⁹⁸⁶

Al poc temps, l'11 de novembre, un altre ofici del secretari de Governació de la Península va informar que els ajuntaments sota la seva responsabilitat havien de perseguir amb major eficàcia i constància als desertors de l'exèrcit permanent i la milícia nacional activa. Tot plegat ens faria reflexionar entorn a les hipòtesis que la lluita armada seria molt important en aquests mesos, que pràcticament només quedaria en llibertat i sota el control liberal la ciutat de Lleida dintre de tot l'àmbit provincial i els nuclis fortificats. Fruit d'aquests enfrontaments molts soldats de l'exèrcit nacional i també alguns membres de la Milícia unificada haurien fugit a causa dels perills que suposava la guerra, les mancances d'aliments, d'armament i d'uniformes. Per últim, s'ha d'afegir la forta atracció del sector reialista gràcies al sou que pagava, a la propaganda que proferia i a la forta influència que generava l'Església sobre l'àmbit social camperol.⁹⁸⁷

La Paeria per aturar les desercions va contractar els serveis de l'escrivà Francesc Solano amb l'objectiu que elaborés uns passaports i carnets militars a fi de controlar els moviments d'aquests, la distribució del seus allotjaments i les seves racions alimentàries. El 30 de novembre Solano va demanar el cobrament de 318 rals de billó en concepte dels 318 testimonis realitzats per tal de redactar els passaports que els militars havien de presentar als seus comandaments.⁹⁸⁸

Tampoc no van poder controlar als eclesiàstics que van fugir fora de la ciutat. Un ofici del cap polític del 12 de desembre de 1822 va demanar a la Paeria una relació dels membres de l'Església d'aquest partit que havien fugit amb els facciosos i dels que s'havien refugiat en França. Aquest document va mostrar com hi va haver una forta presència de seguidors absolutistes en el bàndol eclesiàstic.⁹⁸⁹

⁹⁸⁶ Op. Cit. PS. 84-85.

⁹⁸⁷ Op. Cit. p. 86.

⁹⁸⁸ Op. Cit. p. 92.

⁹⁸⁹ Op. Cit. p. 95; Per més informació consultar: SÁNCHEZ CARCELÉN, A.: "La repressió dels eclesiàstics absolutistes lleidatans al Trienni Liberal: El cas del bisbe Renteria" a la Revista HMIC de la Universitat Autònoma de Barcelona, Miscel·lània, 2005.

En un altre ordre cal situar l'hospital de Santa Maria, per una banda, com ja va fer a la Guerra del Francès, realitzava una important tasca pel que feia a la recuperació de les ferides i les diverses malalties dels habitants lleidatans, sobretot dels soldats i milicians i, per altre, com la presó de Sant Martí a causa de les múltiples detencions de reialistes en els darrers mesos va sobrepassar la seva capacitat màxima, les autoritats locals van decidir d'utilitzar aquest espai utilitzat com una presó, per això, en aquests moment hi hauran dues importants presons a Lleida, la de Sant Martí i la de l'hospital. Com a conseqüència del seu nou status l'administració de l'hospital va enviar un ofici el 18 de desembre a la Paeria per exposar-li que a causa de la seva doble funció necessitava més finançament municipal, ja que la seva situació econòmica va reflectir uns comptes plens de deutes i amb moltes dificultats en un futur proper per sortir endavant. L'ajuntament li va manifestar que hauria de doblar el seu ajut, però de moment no podria aportar gaire com a conseqüència de la fragilitat econòmica dels fons municipal dels Propis i Arbitris.⁹⁹⁰

15.4. L'organització de la resistència liberal davant l'atac absolutista: El paper de la Paeria i el de la Milícia Nacional

15.4.1. La reacció del poder local liberal lleidatà

L'ajuntament i la diputació de Lleida van acordar que havien de felicitar al govern i a les Corts per la decisió presa i ho van celebrar públicament, alhora que demanaven al Rei que es definís. Però, la resposta massiva de la Catalunya constitucional no va aturar l'ofensiva francesa i, el 28 de gener de 1823, Lluís XVIII anunciava oficialment a l'Assemblea francesa que “cent mil francesos comandats per un príncep de la meua família, als quals el meu cor es complau d'anomenar fills meus, estan a punt de marxar invocant el Déu de Sant Lluís, per conservar al tron d'Espanya un descendent d'Enric IV, preservar aquest bon reialme de la ruïna i reconciliar-lo amb Europa”.⁹⁹¹

⁹⁹⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1822, p. 97.

⁹⁹¹ FONTANA, J.: (1987). “Per què van envair Espanya els Cent mil fills de Sant Lluís?”. *Recerques*, núm. 19, Barcelona.; SÁNCHEZ MANTERO, R.: (1981). *Los cien mil hijos de san Luís y las relaciones franco-españolas*. Sevilla.; FUENTES, J.: (1989). “El Trienio liberal en la correspondencia del duque de Wellington”. *Boletín de la Real Academia de la Historia*, CLXXXVI, cuaderno III. PS. 407-442; i AYMES, J.: (2000). “La opinión pública francesa hostil a la intervención de 1823” A: BUTRÓN, G.: i RAMOS, A.: (editors). *Intervención exterior y crisis del Antiguo Régimen en España*. Huelva: Universidad de Huelva. PS. 217-237.

Davant de l'imminent atac el Comandant militar de la província de Lleida el 4 de gener de 1823 va enviar un ofici a la Paeria (nom històric de l'Ajuntament de Lleida) en el qual va manifestar l'escassetat d'efectius en les seves tropes, sobretot les destinades a defensar i vigilar la ciutat. Per aquest motiu va ressaltar que sobreviuen gràcies al reforç dels milicians voluntaris que deixaven les seves activitats econòmiques (els tallers, les botigues o el camp) per lluitar contra els absolutistes. Però, encara no era suficient i van demanar que la gent que encara no estigués alistada a cap cos armat s'havia de presentar perquè faltaven molts individus, sobretot, alhora de cobrir la porta de Sant Martí i la de Boters, a causa que l'havien d'obrir dos cops al dia a fi que els camperols i llauradors poguessin sortir de la ciutat per conrear les seves terres i, per tant, s'havia de reforçar molt la seva vigilància per evitar un atac sorpresa en aquest punt dèbil.⁹⁹²

Com ja he comentat abans, el 19 de gener de 1823 va arribar un ofici de la Diputació a la Paeria manifestant la notícia que el govern constitucional nacional havia rebut per correu diverses notes de governs estrangers suggerint la finalització del règim liberal. Davant d'aquesta pressió forana el govern espanyol els va contestar enèrgicament mostrant tot el seu patriotisme i declarant que la defensa de la llibertat nacional esdevindria una prioritat. El consistori municipal va estar molt d'acord amb la resposta governamental i va donar les gràcies a les Corts per no deixar-se influenciar per les amenaces de les potències europees més conservadores.⁹⁹³

15.4.2. L'organització de la resistència pel govern constitucional

Tot seguit el govern francès va encarregar a Eguía la formació d'una Junta perquè assessorés el duc d'Angulema mentre durés l'ocupació d'Espanya. La resposta constitucional no es va fer esperar, el govern espanyol va optar per afrontar la invasió seguint una estratègia de guerra nacional contra un enemic exterior, però la realitat no fou pas aquesta i, la pretesa unitat nacional no va quallar. En el mes de febrer, el govern liberal va reorganitzar l'exèrcit per fer front a la previsible invasió francesa, creant dos

⁹⁹² A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1823, p. 15; i Capdevila, Carme (1986). *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida: Estudi General de Lleida, p. 150.

⁹⁹³ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1823, p. 26.

exèrcits d'operacions i dos de reserva (el de Catalunya comandat per Espoz y Mina⁹⁹⁴, amb 21.000 soldats, del tot insuficient). Al març van organitzar tres exèrcits d'operacions més. D'altra banda, cal destacar que l'1 de març de 1823 es van inaugurar novament les Corts, aquesta vegada ordinàries. El primer que van projectar va ser el viatge de Ferran VII i de les mateixes Corts a Sevilla per evitar que, amb una ràpida entrada, les tropes franceses es fessin amb el control de Madrid en pocs dies i amb la direcció del país (Rei, govern i Corts).⁹⁹⁵

La decisió presa pel govern nacional liberal semblava molt adient ja que als inicis del mes de febrer de 1823, concretament el dia 5, es va aconseguir vèncer la contrarevolució absolutista interior gràcies al militar Espoz y Mina (General en cap de l'exèrcit d'operacions del setè districte militar, fins i tot es va fer una exposició a Ferran VII sol·licitant que aquest general fos distingit amb el títol de Marquès de la Seu). La Paeria va rebre la notícia que en la matinada del 3 de febrer els facciosos (nom amb el qual els liberals designaven als reialistes) havien desocupat el fort de La Seu d'Urgell. Ràpidament van publicar un ban perquè tots els veïns de Lleida entre les 7 i les 10 d'aquesta nit il·luminessin les seves cases per celebra-ho i que l'endemà dia 6 de febrer es cantés un solemne Te Deum en la Catedral al qual havien d'assistir els membres militars, eclesiàstics i com no els de la Paeria. A més a més per tots els veïns hi hauria un ball gratuït en el local de l'hospici aquesta mateixa nit.⁹⁹⁶

La fi de la Regència d'Urgell, el principal nucli reialista, en unió amb la nota diplomàtica espanyola rebutjant les directives europees absolutistes van tenir

⁹⁹⁴ A mesura que va avançar el conflicte bèl·lic la seva estratègia de lluita va consistir en esperar el resultat favorable de l'enfrontament a d'altres zones d'Espanya i guanyar temps, atrinxerant-se mentre tant en algunes places fortes i defensant sobre tot la liberal Barcelona. Aquesta "guerra defensiva", que incloïa les guerrilles, reivindicada pels patriotes liberals, la va decretar el govern tenint en compte que l'exèrcit espanyol estigués menys organitzat i fos menys nombrós que el francès. CASTELLS, I.: (2001). "La opinión liberal ante la invasión francesa; Catalunya (1823)" dins Fuentes, Juan Francisco. Roura, Lluís (eds.) (2001). *Sociabilidad y liberalismo en la España del siglo XIX*. Lleida: Milenio. p. 148.

Tot i que tant l'exèrcit francès com l'espanyol van ser dividits en quatre cossos de 18.000 a 20.000 homes cadascun, per tant, els efectius no diferien substancialment. Quant a les tropes franceses del 4º cos d'operacions, destinat a Catalunya i comandat pel mariscal Moncey, el nombre d'homes que va disposar va ser d'uns 21.099 soldats d'infanteria. Per la seva part, Espoz y Mina, cap suprem militar per la defensa de Catalunya, comptava amb uns 36.000 homes, dels quals 20.000 eren tropes de línia i 14.000 milicians, segons les xifres de SÁNCHEZ MANTERO, R.: (1981). *Los cien mil hijos de San Luis y las relaciones franco-españolas*. Sevilla: Universidad de Sevilla. p. 73. Però, Mina va tenir que deixar defensades les seves places fortes, pel qual només va poder comptar al camp de batalla amb uns 7.000 homes. ARNABAT, R.: (1999). *Revolució i contrarrevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. 2 vols. Tesi doctoral inèdita. Universitat Pompeu Fabra: Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives. p. 1525.

⁹⁹⁵ GIL NOVALES, A.: (1980). *El trienio liberal*. Madrid: Siglo XXI. PS. 57-59; ARNABAT, R.: (2001). *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic: Eumo editorial. PS. 305-341; ESPOZ y MINA, F.: (1992). *Memorias del General don Francisco Espoz y Mina*, ed. Miguel Artola. Madrid: Atlas.

⁹⁹⁶ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1823, PS. 34-35.

repercussions. L'11 de febrer de 1823 un ofici de l'Intendent va indicar que el Comte de la Garde, ministre de França en la nostra Cort, va demanar un passaport per tornar al seu país. Això va mostrar com un cop derrotat l'enemic interior calia preparar-se per un futur atac exterior, però de moment, el règim liberal va guanyar i ensorrar la insurrecció interior.⁹⁹⁷

Més tard, un ofici del Cap Polític del 2 de febrer va traslladar una reial ordre de Ferran VII en la qual donava les gràcies a la Paeria per la felicitació que va fer-li per les contestacions donades pel nostre govern als gabinets estrangers de Rússia, Prússia, Àustria i França (tots els membres de la Santa Aliança). Es pot apreciar la hipocresia del monarca ja que dintre del seu àmbit privat es va mostrar molt partidari de la intervenció estrangera per poder governar d'una manera absoluta com l'havia realitzat entre 1814 i 1820.⁹⁹⁸

15.4.3. L'estructuració de la defensa interior de Lleida

A continuació cal assenyalar la Convocatòria extraordinària de la Diputació que va tenir lloc 13 de febrer de 1823 en la qual juntament amb la presència per invitació de la Paeria havien de prendre les mesures necessàries per tal de defensar-se i salvar la pàtria en aquestes crítiques circumstàncies en les quals es trobava la ciutat de Lleida, ja que tot el territori espanyol estava amenaçat de ser envaït pels francesos. Davant d'aquest fet, alguns patriòtics eclesiàstics seculars, molts individus de la Milícia Voluntària Nacional i els oficials de l'exèrcit militar van realitzar una crida a tota la població amb un sol l'objectiu. Aquest va consistir en assegurar la pressa de consciència de tots els ciutadans lleidatans en referència a la defensa a ultrança de la ciutat que havien de protagonitzar fins al final en benefici del propi sistema constitucional. Per tant, tots els veïns que podien disparar o utilitzar un arma s'havien de presentar ràpidament en les cases consistorials amb l'objectiu de salvar la pàtria.⁹⁹⁹

Els assistents més destacats a banda dels membres de la Diputació i de l'Ajuntament que van comparèixer van ser els senyor eclesiàstics Joan Roig, prevere i capellà de Puigverd, resident a Lleida; Francesc Vallverdú, prevere de Lleida; Mariano Ferrer, interventor; Josep Pozo, director general de contribucions de Lleida; Francesc Baldells,

⁹⁹⁷ A.M.L. Actes, p. 38.

⁹⁹⁸ A.M.L. Actes, p. 52.

⁹⁹⁹ A.M.L. Actes, p. 40.

metge d'Agramunt domiciliat a Lleida; els individus de la Milícia Nacional Voluntària, Josep Lamarca, Comandant; Josep Comes, Tinent; Agustí Lloberas, Subtinent; Pere Iglesias, Sergent; Francesc Miró, Caporal; Josep Ricard, milicià; Bonaventura Nogueira, Tinent del regiment de "Zarpadores"; Joaquim Maria Estrada, oficial de cavalleria de l'Infant, i finalment, Ignasi Beluza, Subtinent del nacional cos d'artilleria.¹⁰⁰⁰

Com es pot apreciar pel que feia als membres de l'Església i a l'exèrcit nacional eren personatges de segona fila, mentre que tot el contrari va succeir amb els representants de la Milícia Nacional Voluntària, ja que van assistir els individus més importants. Això seria un altre reflex de quines institucions tenien una preeminència en el model absolutista, totalment oposat a la Milícia (un cos creat pel liberalisme amb l'objectiu de protegir i salvaguardar el mateix règim). També m'agradaria destacar la unió de la Diputació Provincial i la Paeria alhora de defensar la llibertat nacional.

Aquesta polarització seria lògica si tenim en compte el caràcter tradicionalista de la institució eclesiàstica i la geografia política de Lleida ja que el Segrià segons l'estudi de Ramon Arnabat¹⁰⁰¹ juntament amb les comarques de l'Anoia, l'Alt Penedès, l'Alt Camp, el Bages, la Terra Alta, Osona, el Baix Camp, el Gironès, l'Alt Empordà, la Cerdanya, l'Urgell, la Selva i el Vallès Oriental formaria part de la tercera zona, la més dividida políticament i ideològicament entre el reialisme i el liberalisme.

El pròxim punt d'interès va tenir lloc amb la lectura d'un ofici del Cap Polític del 26 de febrer referent a una reial ordre, en la qual es va declarar que les Corts extraordinàries van decretar que els monjos no ordenats *in sacris* havien de ser soldats, i, per tant, passarien a cobrar els 100 ducats que tenien assignats els soldats per la Nació (el govern Central) fins que pugessin de rang i aconseguixin formar part del grau de sergent. Amb aquesta decisió es va donar un altre cop al poder i a la preeminència eclesiàstica, ja que el règim liberal va establir que a causa de la necessitat d'augmentar el nombre de soldats que haurien de lluitar contra la invasió estrangera havien d'utilitzar una part del clergat. A més a més van aprofitar el fet que aquest sector de l'Església era el més avesat al pensament liberal. Per tant, es va accentuar encara més la divisió entre els dos grans poders que controlaven amplis àmbits tant de la vida pública com la quotidiana.¹⁰⁰²

¹⁰⁰⁰ A.M.L. Actes, p. 40.

¹⁰⁰¹ ARNABAT, R.: (1999). *Revolució i contrarrevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. 2 vols. Tesi doctoral inèdita. Universitat Pompeu Fabra: Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives. PS. 1719-1720.

¹⁰⁰² A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1823, p. 57.

A principis del mes de març del 1823 el Govern Central després d'escollar la petició del poder local lleidatà (que va consistir en la utilització del major nombre possible de reialistes que en aquests moments estaven empresonats per formar part del reemplaçament de l'exèrcit nacional adscrit a la població de Ponent) va accedir a col·locar 30 facciosos entre els 38 soldats que tenia assignats Lleida per tal de cobrir el reemplaçament de l'exèrcit d'aquest any. Però, un cop analitzat les capacitats, les actituds i les voluntats d'aquestes persones van decidir que només 16 facciosos eren útils per tal de realitzar el servei armat. Per tant, les places que faltaven segons la instrucció de la Diputació del 16 de desembre del 1822 havien de ser cobertes pels milicians voluntaris que van ser escollits amb el grau de soldats, que en aquest cas eren 7, i, consegüentment els altres membres que faltessin s'havien de cobrir pels ciutadans.¹⁰⁰³

La radicalització del procés armat, primer interior, i després exterior, en unió amb la falta de població a causa dels constants enfrontaments bèl·lics, les repressions (sobretot la del 1814, que van incloure assassinats i empresonaments arbitraris), els exilis (dels afrancesats i dels liberals el 1814, i dels absolutistes a partir del 1822) i el gran nombre d'individus que havien de servir als governs liberals com part de l'exèrcit o la Milícia van provocar la falta de recursos humans (cal afegir les persones que van marxar per lluitar amb el bàndol reialista) i, per aquest motiu, insòlitàment per cobrir el total del reemplaçament militar van obrir les portes dels insurgents, el que va demostrar que molts van formar part dels absolutistes per una qüestió bàsicament econòmica i no tant ideològica.

Finalment, el 8 d'abril de 1823 es va produir el repartiment de les onzes d'or necessàries per poder pagar els 16 facciosos que formaran part del reemplaçament de l'exèrcit segons el sorteig de la quinta de 1822 entre els veïns i el consistori municipal. L'Ajuntament de Lleida va reflectir el total de les despeses: primer de tot calia satisfer la quantitat de 1.791 rals de billó derivades de la seva mantenció, i a més a més s'havien de sumar, per una banda, els 800 rals de billó que Manuel Fuster va cobrar per la formació de l'expedient, i per l'altra, els 228 rals que van demanar un metge i dos cirurgians per la revisió mèdica que van realitzar als facciosos. En total la xifra va ascendir a 2.819 rals (la majoria finançats per la Paeria)¹⁰⁰⁴

El següent pas després de solucionar els reemplaçaments militars va ser preocupar-se de la Milícia Nacional Voluntària. Aquest cop del seu finançament, ja que un ofici de la

¹⁰⁰³ A.M.L. Actes, p. 60.

¹⁰⁰⁴ A.M.L. Actes, p. 79.

Diputació del 5 de març va establir en 3.000 rals de billó el repartiment mensual que havien de pagar entre tots els pobles d'aquest partit destinat a la manutenció i l'armament de les companyies patriòtiques de caçadors (milicians). La Paeria pagava 5 rals de billó mensuals als membres de la Milícia, a més a més segons l'article quart del seu reglament havien de contribuir a altres despeses que pujaven a 9.796 rals de billó mensuals. Per tant, el seu manteniment era força elevat i gran part del pressupost municipal anava dirigit a cobrir les seves despeses. Sort que obtenien uns diners extres amb l'extracció dels bens dels facciosos.¹⁰⁰⁵

Aquesta notícia mostra com els milicians lleidatans van actuar per tot el seu districte, sobretot pels pobles dels voltants i, com aquestos havien de col·laborar a canvi de l'ajut de la capital. Aquest fet assenyalaria l'alt grau de connexió entre la Paeria i la Diputació i també la necessitat de mantenir aquestes poblacions sota l'òrbita liberal amb l'objectiu d'evitar la propagació i el control de la zona reialista a les proximitats de Lleida. Per últim, la recaptació de diners gràcies a l'expropiació de moltes propietats de membres absolutistes va afavorir la conservació d'un model econòmic habitualment deficitari mediatitzat per la guerra civil.

A mitjans del mes de març un ofici del Comandant Militar de la província va indicar que havia de marxar imminentment una partida de la milícia de Toro i per això la Paeria havia de contribuir amb 36 milicians més en la defensa de Lleida. L'absència d'aquesta partida va significar un buit important perquè reforçaven la protecció de les muralles de la ciutat.¹⁰⁰⁶

15.4.4. Les dificultats econòmiques per la crisi de l'hisenda municipal

Sens dubte, l'aspecte econòmic era vital, no tal sols pel finançament de l'àmbit militar, sinó que també calia organitzar l'obtenció i l'emmagatzematge dels aliments, o sigui, l'avitallament de la ciutat. Per aquest motiu, Santiago Ortega, Comissionat de Guerra de Lleida, va sol·licitar que la Paeria s'encarregués del subministrament del pa, de l'ordi i de la palla per a les tropes i als cavalls de l'exèrcit nacional. A partir d'aquestes darreres ordres es va apreciar que la invasió estrangera va generar la necessitat de mobilitzar una part de l'exèrcit cap a altres territoris i com la falta de diners a causa del llarg procés armat va dificultar el manteniment de la logística militar,

¹⁰⁰⁵ A.M.L. Actes, p. 63.

¹⁰⁰⁶ A.M.L. Actes, p. 64.

i per tant, van demanar a l'Ajuntament de Lleida la seva col·laboració econòmica. Però, el govern municipal amb prou feines va aconseguir conservar un equilibri pressupostari i congelar el seu dèficit i, consegüentment, va expressar-li la seva impossibilitat a causa de la seva falta de recursos materials.¹⁰⁰⁷

A finals del mes de març de 1823 un ofici de la Diputació Provincial va manifestar una obligació que tindria la Paeria a partir de l'1 d'abril. S'havia de fer càrrec del subministrament del pa i l'ordi per l'exèrcit. L'Ajuntament de Lleida li va contestar el mateix, ja que no ho podia fer, no per voluntat pròpia, sinó per falta d'ingressos. Pocs dies més tard va arribar un altre ofici del Comandant Militar d'aquesta província, en el qual va demanar permís per extraure almenys la palla que n'hi havia en el Castell principal. La Paeria si que va acceptar aquesta petició.¹⁰⁰⁸

Però, òbviament, la cúpula militar necessitava aquest ajut i va redactar de nou un ofici, aquesta vegada el Comandant militar de Lleida va exposar al govern municipal lleidatà que l'haurien de donar de manera immediata unes 2.500 racions de pa per subministrar-les a les tropes. Sobretot va remarcar l'extrema importància de l'assumpte, ja que no podia faltar un article de primera necessitat com aquest bàsic per l'alimentació dels soldats. La Paeria va tornar a respondre negativament argumentant que n'era impossible la donació perquè no hi havien diners, i menys per satisfer la gran quantitat de racions sol·licitades.¹⁰⁰⁹

El 24 d'abril de 1823 van replicar i en un altre ofici contestant l'afirmació negativa de l'Ajuntament lleidatà entorn a la donació de pa a les tropes, va comunicar que tenien facultats concedides pel mateix Cap Polític per rebre aquest suport i ajut. La Paeria va manifestar-li que aquestes facultats il·limitades només responien a l'aprovisionament del Castell principal i de les tropes en trànsit, no de les fixes.¹⁰¹⁰ Sempre hi hagué conflictes per qüestions de proveïments i recursos entre civils i militars. Per exemple, a la Guerra del Francès o a la posterior Guerra Carlina.

Sens dubte aquest tira i arronsa no va afavorir en res l'estat de les relacions entre el poder local i l'exèrcit nacional. Per una banda, la Paeria va destinar tots els seus esforços a sufragar les despeses de la Milícia Nacional Voluntària i, per l'altra, l'exèrcit nacional necessitava aquesta concessió ja que el Govern Central el va marginar ja en temps de pau i, en temps de guerra encara més a causa de la seva crisi econòmica, la

¹⁰⁰⁷ A.M.L. Actes, p. 67.

¹⁰⁰⁸ A.M.L. Actes, pp. 72, 83.

¹⁰⁰⁹ A.M.L. Actes, p. 90.

¹⁰¹⁰ A.M.L. Actes, p. 91.

qual no el va permetre ni cobrir les seves necessitats més bàsiques com era l'alimentació elemental dels seus membres. Per últim, a partir de la dada de 2.500 racions es pot establir que aproximadament aquest seria el nombre de tropes emplaçades a Lleida amb la finalitat de protegir-la, a aquesta quantitat, cal sumar els milicians. Per tant, la solidesa defensiva de la ciutat era gran.

15.4.5. La repercussió immediata de la invasió francesa a Lleida

Sens dubte aquests fets més la forta pressió que va exercir la propaganda absolutista i les seves tropes, com també la por a la repressió d'aquests (cal recordar que va ser brutal a l'any 1814) van propiciar que un petit sector liberal lleidatà es replantegés la seva fidelitat, ja que van donar més importància a la supervivència, no només política, sinó també física, que a cap altre element. Però, l'actuació enèrgica de la Paeria i del seu braç armat, la Milícia, no van permetre cap dubte ni qualsevol canvi de bàndol. A més a més van donar exemple amb l'objectiu d'apaivagar futures insurreccions, o sigui, van ser determinants alhora d'aturar una possible divisió dintre de les seves files.

Una altra anomalia que cal afegir a la vida política de la ciutat va ser que l'Ajuntament no va poder celebrar les seves sessions en aquests moments en les cases consistorials perquè estaven ocupades pels jutjats militars i civils. En aquest edifici rebien les declaracions i celebraven els consells de guerra. A més a més van decidir treure un calabós d'un habitatge del cantó de la Paeria per situar unes dependències en les quals realitzarien gestions pròpies d'aquests tribunals i poder desenvolupar les seves sessions amb normalitat.¹⁰¹¹

L'ampliació de l'espai físic dels jutjats va significar el col·lapse del sistema judicial fruit de l'augment de la delinqüència a causa de la crisi econòmica general, dels empresonaments dels insurgents, dels desertors liberals i en general del creixement de tots els afers relacionats amb l'aparell jurídic. Però, el que va destacar més va ser la proliferació dels consells de guerra que van actuar amb fermesa amb l'objectiu de condemnar als rebels absolutistes.

El 30 de març un ofici del Cap Polític va comunicar la seva marxa a la ciutat de Vic per assumptes del Servei Nacional. Deixant la seva plaça, de moment, a l'Intendent. Va tenir que marxar perquè el General en cap de les operacions militars va convocar als

¹⁰¹¹ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1823, p. 67.

caps polítics i als diputats a Corts del setè districte per tal d'establir el repartiment d'un préstec de 30 milions de rals de billó, sens dubte, era molt necessari per tal de resistir els atacs reialistes. En aquesta reunió van demanar a la ciutat de Lleida la quantitat de 4.000 duros que havien de pagar en 24 hores. La Paeria va respondre que aquesta xifra l'hauria de repartir entre tots els seus veïns per poder fer efectiu aquest import i que necessitaria més temps.¹⁰¹²

Paral·lelament, a l'abril del 1823 van donar-se compte de l'absència de molts membres de l'exèrcit nacional liberal a causa de les seves fugues (per exemple, Francesc Pifarré, Isidre Aragonès, Joan Ximénez o Joan Balaguer). Aquest augment dels desertors com a conseqüència de la invasió francesa va afeblir molt la defensa de la ciutat, ja que en feien falta un alt nombre d'efectius per controlar correctament tot el perímetre.¹⁰¹³

Per millorar-la, pocs dies més tard en un Memorial de Pere Vidarte (oficial de l'Estat Major de l'exèrcit nacional), d'Àngel Parrilla (Comandant dels "Zarpadors" de Lleida) i de Mariano Foncilla (enginyer) es va manifestar la necessitat de tallar els arbres de pollancre prop de la ciutat amb l'objectiu de facilitar la visió a fi de detectar la posició dels enemics. La Paeria va acceptar els seus suggeriments i va acordar tallar els arbres de la carretera de Barcelona (no els del Passeig de Sant Ferran perquè es trobaven dintre de la fortificació). A continuació el batlle constitucional va qualificar aquesta decisió de dolorosa perquè adornaven la ciutat i li donaven molta vitalitat, també va indicar que la llenya que es recullis havia d'estar al servei del comú i devia anar destinada a la protecció de Lleida.¹⁰¹⁴

Tot i que semblava que el conjunt de les institucions polítiques locals continuarien, al igual que ho feia la Milícia Nacional Voluntària, mantenint els seus esforços per tal de lluitar fins al final i resistir d'una manera numantina, el 25 d'abril de l'any 1823 els membres de la diputació provincial i altres autoritats que treballaven en les diverses oficines civils de Lleida van exposar que estaven preparades per marxar en les properes dates a un altre lloc d'aquesta província que fos més segur. La Paeria va assenyalar que per realitzar aquest canvi n'existien molts inconvenients, i per tant, el més raonable era desistir d'aquest projecte de trasllat.¹⁰¹⁵

¹⁰¹² A.M.L. Actes, PS. 75, 92.

¹⁰¹³ A.M.L. Actes, PS. 78, 87.

¹⁰¹⁴ A.M.L. Actes, p. 87.

¹⁰¹⁵ A.M.L. Actes, p. 92.

Cada vegada la situació general era pitjor a causa de la pressió militar dels reialistes sobre la ciutat, ja que controlaven bona part de la província i també perquè els recursos materials del bàndol liberal van disminuir al mateix ritme que es produïa l'avanç absolutista. Per tant, el caos financer va créixer molt i va afectar sobretot a la circulació monetària (ja de per si deficitària), que va reduir-se dràsticament, com així ho va indicar un ofici de l'Intendent en el qual exposava un Reial Decret que va comunicar que s'haurien d'acceptar fruits en el pagament dels terços vençuts de la contribució general i també per l'últim terç d'aquest tercer any econòmic, o sigui, per la falta de moneda metàl·lica es podria pagar amb espècies.¹⁰¹⁶

15.4.6. El principi de la fi: l'avanç francès i l'augment dels problemes financers locals

Com ja havíem vist, la crisi econòmica general va afectar al subministrament de blat als soldats de l'exèrcit i com cap institució podia fer-se càrrec del seu cost. Així doncs, per l'escassetat d'aquest aliment tan necessari es van haver de buscar solucions extremes ja que el Comissionat de guerra va sol·licitar queviures per distribuir-lo entre les seves tropes establertes en el castell de Gardeny. Primer de tot, la Paeria va arribar a un acord amb Gregori Barberà, propietari de terres en Puigverd, per cobrir l'abastament de blat a l'exèrcit.¹⁰¹⁷

Però, com no va ser suficient per cobrir tota la demanda, a continuació, el Comandant Militar va decidir expropiar tots els molins fariners de Lleida i els seus voltants. Un memorial de Pau Figuerola, prior i apoderat de l'arrendatari dels molins de Servia i Vilanoveta de Lleida, va exposar que li havien assignat cinc quaters de blat cada dia per tal de donar-los a les tropes militars. Figuerola va considerar excessiva aquesta xifra, per tant, va declarar que seria més convenient donar una quantitat menor. També va comentar que l'expropiació dels drets dels arrendataris dels molins fariners de Lleida i els del seu entorn l'havia d'administrar el propi Ajuntament i no el Comandant Militar. Aquest últim va respondre que la quantitat que haurien d'aportar era la meitat de la que produïen (10 quaters entre blat i civada diàries) i que se li rebaixés a 90 quaters mensuals en compte de les 150 que pretenia adquirir, com compensació, hauria de continuar pagant mensualment el seu arrendament en metàl·lic. Figuerola va donar les claus dels seus molins (pensant que el millor era que treballessin ells) i, finalment,

¹⁰¹⁶ A.M.L. Actes, p. 71.

¹⁰¹⁷ A.M.L. Actes, p. 93.

només va autoritzar a la Paeria el seu control, d'acord amb les seves pretensions. Aquest conflicte va cristal·litzar en un ofici de la Diputació provincial que permetia al consistori municipal fer-se amb la meitat dels drets dels molins fariners, per tant, haurien de compartir la seva explotació amb el Comandant militar.¹⁰¹⁸

Al mes de maig es van reunir els representants de la Paeria i de la Diputació amb el Comandant Militar. Tenien com objectiu resoldre aquest problema. La solució que van trobar va consistir en la venda de qualsevol finca de l'Ajuntament (molins, almodí, pont) en qualitat de carta de gràcia amb la finalitat d'aconseguir els recursos necessaris per tal d'obtenir-hi el subministri de blat. A aquestes alçades les tropes absolutistes van ocupar Madrid (23 de maig). Lleida es trobava desprotegida militarment, però també, políticament, ja que la capital restava en mans de La Bisbal, Cap Polític poc constitucional.¹⁰¹⁹

També la Paeria va encomanar als veïns l'elaboració de pa, concretament unes 50 arroves diàries (el pa havia de ser de mitja lliura, d'una lliura i de dos lliures). Però, tot i que van destinar molts esforços per aconseguir la distribució de blat i la fabricació dels seus derivats, un ofici del Comandament Militar del 28 de maig va manifestar que pel dia de demà no tindrien pa. Per tant, va sol·licitant que es tragués la farina dels forts. L'Ajuntament de Lleida va contestar que en la passada reunió en la qual van assistir totes les autoritats es va comprometre a subministrar pa només per uns dies i va autoritzar a l'organisme militar a agafar farina dels forts, però l'havia de reintegrar en el futur pròxim, ja que pels dies següents obligatòriament l'hauria d'agafar dels molins fariners de Lleida.¹⁰²⁰

Un altre problema va ser la detecció de la proliferació i de l'augment de la recol·lecció d'espigues d'una manera fraudulenta a causa de la misèria general del conjunt de la població, ja que la carestia no els va permetre menjar més que una vegada al dia com a molt. Però, òbviament, la Paeria va intentar aturar aquests robatoris en els camps perquè necessitava els seus fruits per abasti als soldats i als milicians, i per aquest motiu, va publicar un ban prohibint a tots els seus habitants la possibilitat d'espigar sense cap autorització municipal o militar en els camps lleidatans.¹⁰²¹

¹⁰¹⁸ A.M.L. Actes, p. 97.

¹⁰¹⁹ A.M.L. Actes, p. 100; i CAPDEVILA, C.: (1986). *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida: Estudi General de Lleida, p. 150.

¹⁰²⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1823, PS. 103, 109.

¹⁰²¹ A.M.L. Actes, PS. 105-106.

A més a més van designar a dos perits, Jaume Sala i Pere Viladegut, per tal de quantificar tot el ramat llaner i capri a fi de subministrar-ho a les tropes. Un cop realitzat aquest recompte el Comissionat de Guerra va sol·licitar la possibilitat de recloure dintre de les muralles tot el ramat llaner i el boví dels voltants, ja que els rebels podrien robar-los, i per tal d'obtenir una major seguretat caldria introduir-los dintre del nucli urbà. També va manifestar que els 100 caps de ramat capri que n'hi havien als voltants de la ciutat estaven fent moltes destrosses en l'horta, i per tant, s'havien de vendre o bé consumir la seva carn.¹⁰²²

La Paeria va respondre afirmativament i va designar els corrals dels habitatges de les famílies Bufalà i Mestre per guardar els ramats per les nits. A canvi, l'exèrcit hauria de pagar el lloguer dels corrals o bé cedir els fems als propietaris d'aquests immobles. En referència a la venda del ramat capri l'Ajuntament de Lleida va contestar que no tenia els suficients diners per comprar-los i va deixar oberta la via de vendre la carn en el mercat utilitzant com guia les taules de preus.¹⁰²³

És una mostra de les limitacions “burgeses” dels liberals. Per als propietaris eren robatoris, per a la gent hàbits i tradicions comunitàries. Això també et pot servir per a un altre tema: mostre una dicotomia massa rígida entre progressisme i innovació liberal i conservadorisme absolutista. El progressisme i la innovació podia anar a favor d'uns interessos. Era un progrés destruir els hàbits tradicionals comunitaris pagesos? En tot cas l'historiador no ha d'adoptar un punt de vista ideològic, si no donar veu a tots els protagonistes i veure que s'hi amaga en cada un d'ells.

A part de trobar una solució a les mancances agroalimentàries el consistori municipal va haver de garantir la distribució de la sang necessària per tal de cobrir la forta demanda del nou hospital que es va establir en el Castell principal. La radicalització del conflicte bèl·lic va generar un fort augment en el nombre dels soldats i milicians ferits en el camp de batalla, i lògicament, es va saturar la capacitat de l'hospital de Santa Maria. Per tant, es desprèn que van decidir utilitzar la Seu Vella també com un annex d'aquest hospital amb l'objectiu de tenir cura dels malalts i recuperar-los ràpidament per tornar a combatre, ja que la reducció d'efectius com a conseqüència de les desercions i d'altres baixes obligatòries van condicionar la resistència liberal.¹⁰²⁴

¹⁰²² A.M.L. Actes, p. 94.

¹⁰²³ A.M.L. Actes, p. 107.

¹⁰²⁴ A.M.L. Actes, p. 95.

A finals del mes de maig de l'any 1823 la Diputació Provincial després de comprovar els greus dèficits logístics, que patia tant l'exèrcit com la Milícia, va ordenar que els recursos de la Junta d'Electors haurien d'anar destinats a pagar com a mínim el sou de les tropes amb l'objectiu de mantenir la seva motivació i que no caiguessin dintre de l'esfera absolutista com va succeir amb d'altres membres d'aquests cossos armats, ja que van desertar com a conseqüència de l'enorme desesperació i les grans dificultats que van tenir alhora de menjar, de vestir-se i de cobrar el seu salari. Als pocs dies la Junta d'Electors va enviar un ofici a la Paeria per tal de demanar-li l'expulsió dels propietaris dels sots de terra del comú de l'entorn de Lleida, ja que aquests havien de desocupar aquests bens comunals per a què passessin a mans d'aquesta Junta per poder-se finançar un cop extrets els seus anteriors recursos.¹⁰²⁵

Paral·lelament un ofici del Comandant Militar de Lleida va comunicar que era absolutament necessari per tal de garantir una idònia defensa de la ciutat i la fortificació de les seves muralles i baluards l'apropiació de l'església de la Magdalena. El govern municipal va donar la seva autorització i va ordenar el trasllat de la parròquia de Magdalena a l'església de l'extingit convent de les Carmelites calçades de Lleida. Sens dubte, la col·laboració entre el poder civil i el militar va permetre resistir amb molta més força.¹⁰²⁶

15.4.7. Una mesura d'excepció: L'expropiació dels bens dels absolutistes lleidatans

Per aconseguir nous recursos amb els quals poder finançar aquesta resistència contra l'invasor absolutista al mes de juny un ofici de la Diputació a l'Ajuntament de Lleida va comunicar que s'havien d'expropiar els fruits i les utilitats dels que havien estat seguidors dels facciosos, tant dels que van agafar les armes, com dels que van donar-lis auxili, els que es trobaven en la ciutat, en l'exèrcit invasor o bé a França. Per tant, aquests bens serien utilitzats per cobrir les múltiples despeses de guerra. A partir d'aquesta decisió, primer de tot, el batlle constitucional primer i el jutge de la policia havien d'elaborar una llista dels reialistes i de les seves propietats. D'altra banda van designar a Josep Bartoli encarregat de realitzar la recol·lecció de les pertinences dels facciosos.¹⁰²⁷

¹⁰²⁵ A.M.L. Actes, PS. 102, 107.

¹⁰²⁶ A.M.L. Actes, PS. 103-104.

¹⁰²⁷ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1823, PS. 116-117.

Sens dubte, era una solució molt lògica després de comprovar les greus dificultats que van tenir per poder cobrir la gran quantitat de despeses que havien de fer front i el canvi de bàndol que van protagonitzar alguns seguidors del liberalisme per conveniència, ja que com va demostrar l'evolució posterior una part van ajudar als reialistes en l'agonia del règim constitucional; mentre que per convicció ideològica i política uns altres ho van fer des de l'inici mateix del Trienni liberal.

Un dels primers que va patir aquesta nova resolució contra els reialistes va ser Antoni Bordalba perquè la família Bordalva va donà suport a la contrarevolució des dels seus inicis. Un memorial de Miquel Grau (mestre sabater de Lleida i germà polític dels fills menors d'Antoni Bordalba, anomenats Ignasi i Antoni) va sol·licitar (en virtut d'un decret sobre la confiscació de tots els bens dels que es trobaven amb la facció, o bé, estaven emigrats a França, Antoni Bordalba es trobava en aquest darrer cas) la liquidació de la part que pertocava als dos fills dels fruits i de les rendes del patrimoni del seu pare, ja que la resta va restar en mans del comú.¹⁰²⁸

15.4.8. L'evolució de la logística militar

Una altra mostra que va donar suport a aquesta resolució es va produir l'1 de juliol de 1823 quan un ofici del Comandant Militar va indicar la falta absoluta de recursos financers destinats a mantenir la guarnició, i per aquest motiu va demanar el pagament de 2.000 duros d'argent a la Paeria. Si no els atorgaven va comentar que els mateixos veïns haurien d'allotjar i donar menjar als soldats en les seves pròpies cases. La Paeria va respondre que no podia donar-li aquesta quantitat perquè ja li havien donat els únics 10.000 rals que havien recollit de la contribució general. El que va significar que el govern municipal va destinar la majoria del seu fons a l'estament armat, ja que va considerar prioritari la defensa de Lleida.¹⁰²⁹

L'impossibilitat de l'Ajuntament lleidatà per donar cobertura a les àmplies necessitats dels seus habitants i dels organismes civils i militars com a conseqüència de l'extensió en el temps de la resistència liberal en un principi no va erosionar les relacions entre el poder municipal i el militar, però si va potenciar la misèria i les greus dificultats de supervivència del conjunt de la població.

¹⁰²⁸ A.M.L. Actes, p. 130.

¹⁰²⁹ A.M.L. Actes, p. 125.

Tres dies més tard la col·laboració entre els dos centres de poder va produir-se un altra vegada perquè faltaven dos individus per cobrir la vigilància de l'horta i van acordar la destinació de dos soldats. A més a més el Comandant Militar va autoritzar l'obertura de la porta de Sant Martí en benefici de tots els agricultors, ja que s'estava realitzant "la trilla", o sigui, la batuda dels cereals a través de la utilització d'un post rectangular de fusta. L'únic que va deixar en l'aire va ser la demanda consistorial d'un ajudant per l'alcaid de les presons perquè aquestes estaven plenes i necessitaven algú per tal de reforçar la seva vigilància i el seu manteniment (finalment la Paeria va pagar del seu fons del comú un ajudant per l'alcaid).¹⁰³⁰

Tot i que també van mantenir les seves diferències. El 5 de juliol de 1823 un ofici del Comandant d'Artilleria va acompanyar una ordre signada pel batlle constitucional cessant en la qual la Paeria havia de pagar 1.225 rals de billó a la caixa d'artilleria de Lleida pels 2.450 cartutxos de fusell amb pólvora i projectils que es van donar a la Milícia Nacional Voluntària. La Paeria va contestar que no els abonaria ja que així ho havia establert la reial ordre del 7 de maig de 1822.¹⁰³¹

La progressió amb l'administració de la resistència i de la defensa de la ciutat va comportar l'ocupació del convent dels Dominics per les tropes de l'exèrcit nacional, aquest espai era l'utilitzat pel Comissionat del Crèdit Públic de Lleida per emmagatzemar el gra. Aquest òrgan en un ofici va demanar al Comissionat Militar un altre edifici. Després d'una negociació entre el govern municipal i el Comandant Militar el lloc escollit va ser la part de dalt de l'almodí gràcies a la cessió que va realitzar l'Ajuntament.¹⁰³²

Un cop resolt l'assumpte del Crèdit Públic va arribar a la Paeria el 19 de juliol de 1823 un ofici de l'Intendent, que era el ministre principal de l'hisenda militar, en el qual va manifestar que necessitaven 6.000 arroves de palla llarga per omplir les gergenes de la tropa emplaçada a Lleida. El consistori municipal va respondre que s'aconseguiria aquesta quantitat a partir d'un nou repartiment entre els veïns de Lleida i els pobles dels voltants.¹⁰³³

La intervenció total del govern municipal en l'economia local no va aturar la corrupció ja que van emergir uns nous personatges que es van voler fer rics a través de la manipulació fraudulenta i de la deficient distribució de les seves mercaderies, o sigui,

¹⁰³⁰ A.M.L. Actes, p. 125.

¹⁰³¹ A.M.L. Actes, p. 127.

¹⁰³² A.M.L. Actes, p. 134.

¹⁰³³ A.M.L. Actes, p. 132.

aprofitar-se de les greus dificultats que patia el conjunt de la població. El 24 de juliol de 1823 Carles Franquesa, contractista encarregat de subministrar el pa a les tropes, va ser condemnat per barrejar el blat amb ordi, donant com resultat un pa dolent. La conseqüència va ser que la Paeria va tenir d'afrontar una indemnització a favor del ministeri militar.¹⁰³⁴

Si bé l'agricultura era fonamental també es va tenir molt en compte la ramaderia. Un ofici del Cap Polític del 21 de juliol de 1823 va reflectir l'acord entre la Diputació, el Comissionat de Guerra i l'Intendent. Fruit d'aquest conveni es va decidir la venda de 1.000 caps de ramat llaner (es pretenia cobrar 6 rals de billó com impost per cada cap). El problema va ser que aquest ramat abans de sacrificar-se es va establir en l'horta pròxima a Gardeny. Fruit d'aquesta ocupació l'horta va patir unes conseqüències molt negatives perquè els animals no van respectar ni les vinyes ni les oliveres.¹⁰³⁵

Paral·lelament cada cop es va fer més difícil controlar els ànims de les forces armades perquè la intranquil·litat i la incertesa es va apoderar de l'ambient. A causa de la forta tensió que es va generar al complicar-se molt la lluita armada amb l'entrada de l'exèrcit francès en el territori català, a més de la manca dels recursos bàsics com a conseqüència del progressiu desgast, molts milicians van sol·licitar l'exoneració del seu servei. El motiu que van argumentar va consistir en l'autoconsideració de pobres. L'assumpte ràpidament va passar a mans dels Comandant de la Milícia Nacional Voluntària que no va acceptar aquestes baixes perquè els necessitaven.¹⁰³⁶

El manteniment de la calma i de la tranquil·litat pública era vital per tal d'evitar l'esfondrament de la ciutat. Amb bon criteri els membres del govern municipal van demanar la unió de tots els sectors socials. Cal recordar que per damunt de tot sempre planejava el dèficit econòmic general com plataforma i punt de partida de la major part del derrotisme mental i físic a l'interior de les tropes, fet que podria generar la caiguda de la ciutat en mans dels absolutistes. Per tant, aquestes elevades peticions per intentar abandonar la Milícia eren resultat de l'enorme carestia.

Aquestes mesures radicals tenien la seva causa, com ja hem comentat abans, en els dèficits crònics de l'hisenda municipal agreujats pel conflicte armat. Amb la intenció de solucionar-ho es va reunir la Junta Auxiliar de Defensa Nacional de la província de Lleida en la casa del Comissionat Militar el 4 d'agost de l'any 1823. El Comissionat

¹⁰³⁴ A.M.L. Actes, p. 136.

¹⁰³⁵ A.M.L. Actes, PS. 135, 163.

¹⁰³⁶ A.M.L. Actes, p. 135.

militar juntament amb el Cap Polític van presidir aquest encontre replet de forces vives de la ciutat. L'eterna preocupació era l'absoluta necessitat de procurar recursos financers per tal de garantir la manutenció dels soldats lleidatans. Es va plantejar en un principi l'idea que els veïns de Lleida paguessin un quinzè territorial en gra i podrien també abonar un 20% del valor de les seves propietats i dels seus beneficis. Així doncs, aquestes propostes eren una barreja de totes les antigues imposicions sobre els habitatges, l'impost industrial, el ganancial i el comercial.¹⁰³⁷

Finalment van aprovar-ho per unanimitat. Aquest projecte tant impopular i alhora tant difícil d'aplicar per l'extensió de la pobresa i la misèria a àmplies capes socials com a conseqüència de la paralització de la producció agrícola i la circulació comercial va significar l'adopció d'unes solucions cada vegada més desesperades amb l'objectiu d'aguantar el model liberal fins al final, o sigui, intentar resistir el màxim possible fins a l'esgotament de les darreres forces i no decaure en l'intent de salvaguardar el sistema polític sortit de les Corts gaditanes del 1812.

Si estem analitzant la forta resistència de la ciutat i les principals limitacions derivades de les necessitats intrínseques del cos humà, per un altre costat, cal assenyalar la plasmació directa i més negativa del conflicte bèl·lic, que va ser el fort augment de la mortalitat. A causa d'aquest procés s'havia de procedir a l'ampliació del cementiri municipal, que va haver de rebre molts residents com a conseqüència, primer, de la Guerra del Francès i després, per aquesta guerra civil. Un altre indicatiu que completava aquest diagnòstic cal trobar-lo en la forta presència de memorials tramitats per vídues que van demanar a la Paeria no pagar les contribucions.¹⁰³⁸

En estreta relació s'ha de situar l'estat de les presons lleidatanes. El 16 de setembre de 1823 va arribar un ofici del Cap Polític en el qual va constatar que les presons no podien absorbir més presoners, ja que estaven molt plenes, tant de militars com de civils, i va demanar a l'Ajuntament que alguns d'aquests els traslladessin a la nova presó de Sant Martí. La Paeria va acordar situar als presoners que sobraven de les presons del cantó de les cases consistorials en la de Sant Martí.¹⁰³⁹

Les importants dificultats financeres de l'exèrcit liberal van obligar a convocar un gabinet de crisi el 22 de setembre de 1823, moment en el qual va tenir lloc una reunió en el palau del Comandant Militar. El propi Comandant va tenir l'honor de presidir

¹⁰³⁷ A.M.L. Actes, p. 145.

¹⁰³⁸ A.M.L. Actes, p. 155.

¹⁰³⁹ A.M.L. Actes, p. 173.

l'acte. A més a més va comptar amb l'assistència de diversos membres destacats de l'Ajuntament com eren el batlle primer, el segon, i els regidors Josep Berga i Josep Corts. El màxim representant militar va sol·licitar a les institucions polítiques el pagament de 20.000 rals de billó de manera immediata i sense excuses, ja que havien de sortir del ram que fos, inclòs, del subministrament diari d'aliments a la tropa a causa de la gravetat de l'assumpte. També va reclamar l'obtenció d'una llista en la qual s'inclogués els habitants més rics.¹⁰⁴⁰

Davant d'aquestes dues demandes la Paeria va contestar que donaria els diners, o sigui, satisfaria la primera petició, però no podia realitzar aquesta llista perquè no existeixen habitants amb fort poder adquisitiu en la ciutat, ja que la població vivia de l'agricultura, hi havia poc comerç com a conseqüència de l'escassa circulació i acumulació de capitals. A més a més cal afegir que durant aquests darrers anys s'havien realitzat molts préstecs i pagaments, sense deixar al marge les constants lluites armades, les sequeres, les epidèmies o la manca d'obres públiques i d'infraestructures que podrien haver estimulat el creixement econòmic.¹⁰⁴¹

El Comandant Militar va sol·licitar aquests 20.000 rals de billó per poder traslladar el batalló tercer al convent de Sant Francesc per tal de millorar la defensa de Lleida i aquesta modificació va comportar la necessitat d'adquirir més llits perquè l'edifici eclesiàstic no en gaudia de tants com per donar compliment a les demandes de les tropes. Finalment, l'Ajuntament, en un primer moment, només va sufragar el trasllat i, per tant, no van disposar d'aquests recursos per adquirir els llits i els van agafar d'altres batallons. Però, després un ofici de la Comissió de vigilància de Lleida del 29 de setembre va ordenar que els 20.000 rals de billó la Paeria els podria pagar dels bens i rendes dels facciosos que havien marxat, i així van cobrir la petició del Comandant Militar.¹⁰⁴²

La dramàtica situació econòmica va tornar a generar l'intent de molts milicians d'abandonar el seu servei (per exemple, Joan Pereti, Joan Gras i Miró, Serapio Molins o Josep Antoni Sancho en un mateix dia). Si abans havien sol·licitat la seva exoneració argumentant viure en la misèria, en aquest moment van exposar problemes més de tipus psicològics, ja que van afirmar no sentir-se mentalment capacitats per poder combatre.

¹⁰⁴⁰ A.M.L. Actes, p. 178.

¹⁰⁴¹ A.M.L. Actes, p. 178.

¹⁰⁴² A.M.L. Actes, PS. 179, 185.

Lògicament la tensió i la falta de tot tipus de recursos van afectar la tranquil·litat i la convicció dels milicians i van minar la seva resistència.¹⁰⁴³

15.4.9. L'últim intent de mantenir vigent el règim liberal a Lleida: La creació d'una Companyia Cívica

Paral·lelament la Paeria va rebre un ofici de la Junta Auxiliar de defensa del 23 de setembre en el qual diversos patriotes i també expatriats (eren liberals que van marxar de les zones i territoris ocupats pels reialistes) lleidatans van manifestar un nou projecte que va consistir en la formació d'una Companyia Cívica composta per ciutadans per tal de defensar millor la ciutat. El comandant militar va acceptar aquesta proposta i a continuació va explicar les seves obligacions que consistien en menjar el mateix que la tropa de l'exèrcit (una ració diària), no cobrar (com la milícia nacional voluntària), però si patien un setge o un atac directe si rebrien un sou (el mateix que els membres de l'exèrcit). A l'Ajuntament també li va agradar aquesta idea i va realitzar un ban per promoure dintre de Lleida que la gent s'apuntés a aquesta iniciativa.¹⁰⁴⁴

En uns moments crítics, pròxims a un setge o a un atac puntual, alguns habitants de Lleida es van mobilitzar amb la finalitat de conservar la seva llibertat i, sobretot, el règim constitucional. Fins i tot es va produir una unió entre els ciutadans liberals i els absolutistes ja que molts reialistes es van quedar dintre de la ciutat amb l'objectiu de salvaguardar els seus bens i un cop immersos dintre de les preocupacions militars van considerar adient ajudar als seus veïns donant més preeminència als seus interessos econòmics que no pas als ideològics. A més a més podrien netejar el seu passat absolutista davant de les autoritats liberals. Per últim, destacar la importància d'aquesta iniciativa popular (Companyia Cívica) ja que va esdevenir un nou exemple de resistència liberal d'una població que continuava vivint i sobrevivint, tot donant una imatge d'una gran lluita fins als últims moments del Trienni Liberal.

Aquesta Companyia Cívica va afegir-se a les tropes de l'exèrcit i als milicians. Gràcies a un ofici del Comandant Militar del 5 d'octubre de 1823 tenim constància de la quantitat de tropes totals que defensaven la ciutat a les acaballes del règim constitucional. Eren 6.000 homes i 700 cavalls, o sigui, la meitat de la població va tenir com a missió protegir Lleida. Com ja hem vist el principal problema que van patir va

¹⁰⁴³ A.M.L. Actes, p. 182.

¹⁰⁴⁴ A.M.L. Actes, p. 183.

ser la necessitat d'obtenir molts subministres, sobretot, alimentaris més que no pas armamentístics. Principalment van tenir moltes dificultats per aconseguir mongetes, faves i cereals. En un primer moment les autoritats civils van ordenar la seva extracció del magatzem de dalt de l'almodí, però els zeladors de les portes de la ciutat, que eren dependents de la comissió militar de vigilància i seguretat, van impedir l'extracció de tots els grans de la ciutat, perquè el que volien era evitar que marxessin a fora pel perill i temor que hi havia derivat d'una possible escassetat de subsistències. Però, eren vitals per realitzar uns petits intercanvis comercials amb la finalitat d'obtenir altres productes. Tot plegat va causar una greu alarma entre els veïns i va quedar aturat totalment el comerç.¹⁰⁴⁵

Davant d'aquesta diferència de criteris entre el poder municipal i el militar la Paeria va intentar aconseguir que deixessin sortir el gra, però la comissió militar de vigilància va contestar-li que aquesta mesura l'havien adoptat perquè havien de garantir el subministrament de gra per 4.500 persones durant 6 mesos i a més a més havien d'aconseguir gra per plantar per la collita de l'any següent, per això necessitaven 9.500 quarts de blat i no havien de permetre l'extracció ni tan sols d'un gra.¹⁰⁴⁶

Finalment, el 8 d'octubre de 1823 va interferir el Comandant Militar i va aconseguir l'extracció dels grans. Es va crear una comissió (formada per Francesc Romeu, Josep Serret, Josep Sureda i Miquel Mallada per la parròquia de Sant Llorenç; Isidre Prerrafeta, Pere Escarp i Pau Corrià, per la de Santa Maria Magdalena; Josep Forner, Salvador Graselles per la de Sant Andreu; i Joan Urquia, Francesc Mata, Josep Freixes, Isidre Gosé per la de Sant Joan) amb l'objectiu d'administrar aquest recurs tan necessari.¹⁰⁴⁷ Aquesta va ser última notícia del Trienni Liberal a Lleida. Va finalitzar el 29 d'octubre de 1823. Anteriorment, l'1 d'octubre de 1823 Ferran VII en un Reial Decret havia anul·lat totes les disposicions del govern liberal.¹⁰⁴⁸

15.4.10. La derrota militar del poder constitucional

Per completar els últims dies del Trienni Liberal s'ha de comentar que el 27 de setembre es dissolgueren les Corts i, el rei era restituit com monarca absolut, a l'ensem

¹⁰⁴⁵ A.M.L. Actes, PS. 186, 188.

¹⁰⁴⁶ A.M.L. Actes, p. 189.

¹⁰⁴⁷ A.M.L. Actes, p. 190.

¹⁰⁴⁸ A.M.L. Actes, p. 196; i Institut d'Estudis Ilerdencs, Llegat Areny. Ordres Reials. Reial Decret de Ferran VII de l'1 d'octubre de 1823.

que feia publicar una Reial Ordre disposant que totes les ciutats s'entreguessin a les tropes absolutistes. Lleida era una d'aquestes capitals que no havien pogut ésser ocupades. Amb l'aparició de l'esmentada ordre, el Baró d'Eroles, nou Capità General de Catalunya va intimidar a la ciutat de Lleida, governada pel General Pau de Mies, a que la rendeixi. Tota la província estava en mans dels absolutistes, només restava conquerir la capital. Les negociacions per rendir la ciutat van culminar el 31 d'octubre, data en què l'exèrcit francès amb el mariscal Louristen i la tropa del baró d'Eroles, entren a la ciutat. Els reialistes de Lleida, en conèixer l'arribada d'Eroles, es tiraren al carrer cridant visques al rei, destrossant la làpida de marbre de l'actual plaça de Sant Joan, en el Trienni anomenada "Plaça de la Constitució", per canviar-li el nom a "Plaça Reial". Automàticament després de l'ocupació de la ciutat de Lleida, el càrrec de Cap Polític fou abolit i, es nomenà un governador polític-militar, el Mariscal Blas de Fournas. La primera mesura que dictaminà el governador va ésser reestablir l'Ajuntament anterior al 18 de març de 1820. El que sobta és que a Lleida no es va exceptuar als membres que havien exercit càrrecs municipals en el Trienni. El 2 de novembre de 1823, restà restablert l'Ajuntament absolutista que va estar format per: Blas de Fournas, governador i corregidor interí, Joan Bautista de Casanoves (alcalde segon a l'any 1822), Marià Ignasi Arajol, Joaquim Martorell (regidor durant 1822-1823) i Antoni de Gomar (alcalde a l'any 1821) pel que fa als regidors. Magí Targa (regidor durant 1822-1823), Josep Garrido, Francesc Claver eren els diputats. Mentre que Antoni Benet de Queraltó (regidor l'any 1820-1821), va ser síndic i, Francesc Solana i Pallás, novament el secretari. Amb la Constitució derogada, lògicament la Milícia Nacional era abolida en la seva totalitat.¹⁰⁴⁹

Pel que fa a Espanya s'ha d'indicar que en la nit del 30 al 31 d'agost les tropes franceses van assaltar i prendre el fort del Trocadero. Era el principi de la fi. Cinc dies abans van capturar Riego, un dels únics que havien lluitat decididament per la continuïtat del sistema liberal, ja que els generals van trair el règim liberal i l'exèrcit es va desfer. Les Corts van retornar la sobirania a Ferran VII, qui abans de traslladar-se al Port de Santa Maria va donar un decret generós, de perdó, oblit i respecte als càrrecs ocupats. L'1 d'octubre de l'any 1823, ja lliure, va publicar un altre decret, però de signe totalment contrari, amb el qual començava una altra vegada la seva repressió cruel ("son nulos y de ningún valor todos los actos del gobierno llamado constitucional, de

¹⁰⁴⁹ CAPDEVILA, C.: (1986). *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida: Estudi General de Lleida, PS. 154-155.

cualquiera clase y condición que sean, que ha dominado a mis pueblos desde el 7 de marzo de 1820 hasta el día 1º de octubre de 1823”). Molts espanyols van agafar el camí de l'exili (uns 20.000 segons Bayo, sobretot a França i Anglaterra. A França van anar a parar sobretot soldats i oficials, artesans, menestrals, pagesos, comerciants i propietaris. A Anglaterra hi anaren un miler, la majoria pertanyents a les professions liberals i a les classes benestants), mentre que Riego, símbol de tota una època, era penjat en la forca davant d'una multitud silenciosa i estupefacta el 7 de novembre de 1823 (també van patir la dura repressió altres personatges destacats del liberalisme com el Empecinado).¹⁰⁵⁰

A Catalunya, el dia 24 d'octubre, Espoz y Mina va signar l'armistici, la capitulació definitiva es va signar el 2 de novembre. El dia 4 els francesos van entrar a Barcelona, el 5 a Lleida, i el 7 a Tarragona. Aquests fets van demostrar que la resistència constitucional a Catalunya havia estat de les més importants que s'oferiren arreu de la península a l'exèrcit francès. A primers de novembre, se celebraren misses arreu per festejar el triomf dels reialistes i el retorn al poder absolut de Ferran VII. El Trienni Liberal acabava formalment tal i com havia començat: amb la celebració de misses d'acció de gràcies i l'exigència que es continuessin pagant els delmes i els dimes i els censos senyorials, amb una única, però important diferència: la brutal repressió sobre el bàndol perdedor i el sentiment de desesperança dels liberals exaltats que veien com se n'anava en orris el sistema constitucional a Espanya. Segons Arnabat, el règim liberal, doncs, va resultar esclafat per la intervenció de l'exèrcit francès, just quan havia aconseguit de vèncer la contrarevolució interior, és a dir, quan havia triomfat, no pas fracassat.¹⁰⁵¹

¹⁰⁵⁰ BAYO, E.K. (1842). *Historia de la vida y reinado de Fernando VII de España*. Madrid: Imprenta Repullés.; GIL NOVALES, A.: (1980). *El trienio liberal*. Madrid: Siglo XXI. PS. 57-59; ARNABAT, R.: (2001). *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*. Vic: Eumo editorial. PS. 305-341.

¹⁰⁵¹ DUEÑAS, F.: (1997). “El sitio de Barcelona de 1823”. Dins ROCA, J.: (coordinador). *El municipi de Barcelona i els combats pel govern de la ciutat*. Barcelona: Proa. pp. 129-133; LLORENS, V.: (1954). *Liberales y románticos. Una emigración española en Inglaterra (1823-1824)*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.; SÁNCHEZ MANTERO, Ramon (1975). *Liberales en el exilio*. Madrid: Rialp.; PESET, M.;; i PESET, J. L.: (1967). “Legislación contra liberales en los comienzos de la década absolutista (1823-1825)”. *Anuario de Historia del Derecho Español*, XXXVII. PS. 437-485; FONTANA, J.: (1985). “Represión política y violencia civil en 1823-1833: propuestas para una interpretación”. Dins: GONZÁLEZ PORTILLA (et al.) (ed.). *Industrialización y Nacionalismo*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. PS. 313-327; FUENTES, J.: (1998). “Aproximación sociológica al exilio liberal español en la Década Ominosa (1823-1833)”. *Spagna Contemporanea*, núm. 13. PS. 7-19; GARCÍA ROVIRA, A.M.: (1989). *La revolució liberal a Espanya i les classes populars (1832-1835)*. Vic: Eumo Editorial. PS. 35-36.

15.6. Carta de salutació de la ciutat de Lleida a Ferran VII

Clausurat el Trienni Liberal, les “noves” autoritats de la ciutat de Lleida van enviar una carta a Ferran VII amb l’objectiu de fer feaent la seva fidelitat a la nova situació, fer-se perdonar la seva col·laboració amb els municipis liberals ens uns casos o netejar el seu passat liberal si s’esqueia. Es tractava, doncs, d’un text ideològic i autojustificatiu. Van signar el document: El governador Blas de Fournas; Fermí Gigó, batlle major; Antoni de Gomar, Manuel Baltasar de Tàpies, Bautista de Casanoves, Mariano Ignasi Arajol, Joaquim Martorell, Francesc Claver, Josep Garriga, Magí Targa, Antoni Bordalva, Bonaventura Roca i Antoni Benet de Queraltó com a membres de la Paeria i, finalment, Francesc Solano i Pallás com a escrivà i secretari de la Paeria.¹⁰⁵²

Cal tenir en compte que els elements signataris d’aquest document són diferents dels de l’ajuntament liberal de 1823. Són els membres del nou municipi absolutista. Els seus noms ens fan adonar que no deixaven de ser uns absolutistes moderats, uns liberals moderats o uns pragmàtics que s’adaptaven a tots els règims. Durant el Trienni probablement el fet de la seva col·laboració amb els liberals explicaria el malestar de l’ultrareialisme absolutista, a l’igual que abans els exaltats trobarien els liberals de l’ajuntament també massa moderats.

Com veiem, Antoni de Gomar, regidor degà de l’etapa 1814-1820 i primer alcalde constitucional de l’any 1821, va tornar a l’absolutisme, al igual que l’advocat Fermí Gigó o el ciutadà honrat Joan Bautista de Casanoves (van ser alcaldes primer i segon, respectivament, l’any 1822). Manuel Baltasar de Tàpies, Bautista de Casanoves, Mariano Ignasi Arajol, Antoni Benet de Queraltó i Joaquim Martorell van ser regidors al llarg del sexenni absolutista (1814-1820). Mentre que Francesc Claver, Josep Garriga, Magí Targa, Antoni Bordalva, Bonaventura Roca van ser diputats del comú en la primera reinstauració de l’absolutisme. Finalment assenyalar que Francesc Solano i Pallás va tornar a ocupar el seu antic càrrec d’escrivà i secretari de la Paeria, l’havia desenvolupat entre els anys 1814-1820, perdent-lo amb l’arribada del règim liberal i recuperat amb el retorn de l’absolutisme. En definitiva, tots aquests personatges ja havien format part de l’ajuntament absolutista de l’etapa 1814-1820. Aixà doncs, van

¹⁰⁵² Institut d’Estudis Ilerdencs. Fons Antic, Llegat Areny. Carta de salutació de la ciutat de Lleida al Rei. Lleida. Impremta de Bonaventura Coromines. Lleida 16 de novembre de 1823. Extret del propi document els signataris.

continuar al capdavant de la Paeria a l'inici de la Dècada ominosa els polítics que havien participat en l'anterior període absolutista.¹⁰⁵³

En la presentació d'aquest document van escriure que “La ciudad de Lérida en vuestro Principado de Cataluña ha sido fiel a sus soberanos desde su restauración por el conde D. Ramon Berenguer”, a més a més van felicitar “desde la más dulce emoción la libertad de vuestra Real Persona, vuestro retorno glorioso al Trono y la recuperación de vuestros derechos, después de librarse de la tiranía”.¹⁰⁵⁴

Els personatges, que presidien el retorn de l'absolutisme a Lleida i, que no eren tan noves si examinem les biografies passades -alguns experimentaran nous canvis en el futur- asseguraven al monarca que no havien defensat el model liberal i que s'havien alegrat del seu restabliment al capdavant del govern.

A continuació escrivien: “els lleidatans, conscients del verí que se'ls donava sota el títol de Constitució, malgrat els grans esforços i les intrigues per tal d'iniciar un moviment d'anticipació, van refusar jurar-la fins després de rebre el fatal Decret, que li van arrancar a V.M. el 7 de març de 1820”. Asseguraven “vam resistir a les noves ordres de les Corts, però la vinguda de columnes volants i de Regiments sencers de tropes van fer caure a la població en la desmoralització”. Més endavant comentaven que Riego, al seu pas per Lleida, havia estat rebut a pedrades i, al veure que era tractat com un “villano”, això l'havia omplert de confusió.¹⁰⁵⁵

En aquest paràgraf van voler deixar constància de la seva oposició a la Constitució i, de la intenció d'iniciar una resistència armada amb l'objectiu de defensar el model absolutista. Aquestes afirmacions sens dubte falsejaven la realitat esdevinguda i manipulaven el passat recent, si més no a la vista dels documents i testimonis que ens han restat d'aquesta època. Els signataris van jurar la Constitució, encara que mai no podrem saber els seus sentiments interns. El que, sens dubte, sabem és que no va venir cap exèrcit per obligar els lleidatans i les seves autoritats a acceptar el nou règim. Sobre l'assumpte referent a Riego, no hi ha cap referència a un atac contra la seva persona, tot el contrari, va ser rebut com si fos una gran personalidad.

En la següent pàgina van manifestar que “a Lleida la gent com Torrijos, Espoz y Mina, Piquer, Zorraquin i Gurrea no son vistos com generals sinó com satèl·lits de la

¹⁰⁵³ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1993; i CASALS, Q.: *Polítics de Lleida*, Edicions de la Universitat de Lleida, 2002, sobretot les pàgines 161-175.

¹⁰⁵⁴ I.E.I. Fons Antic, Llegat Areny. Carta de salutació de la ciutat de Lleida al Rei. Lleida. Impremta de Bonaventura Coromines. Lleida 16 de novembre de 1823. p. 1.

¹⁰⁵⁵ Op. Cit.

tirania”. Seguidament van exposar que “quan més volien implantar el règim liberal hi havia més lleidatans (centenars) disposats a enfortir les files de l’exèrcit de la fe” i, “en aquest recinte de lleialtat a la Monarquia mai es van instal·lar juntes, ni associacions, que a títol de patriòtiques, hagin estat veritables focus d’impietat i desorganització”. Més endavant va parlar dels lleidatans com vassalls de Ferran VII, molt contents per la seva alliberació i per la protecció que a partir d’ara rebia la Religió Catòlica, a més a més d’assegurar les seves propietats, a diferència del que havia succeït, segons ells, al Trienni.¹⁰⁵⁶

Quant a l’assumpte de les incorporacions a l’exèrcit reialista cal donar-lis més veracitat perquè la majoria de la població era camperola i, per tant, més perjudicada pel sistema econòmic liberal i, més pròxima als interessos absolutistes al tenir una mentalitat més conservadora. Però, aquest procés no s’hauria de situar al començament del Trienni, o sigui, a l’any 1820, sinó més tard, com a mínim un any més tard i, segur que es va produir l’any 1822, tot i que els elements urbans de la ciutat van aconseguir defensar-la fins al final, ja que no va caure mai en mans dels reialistes.

L’únic apunt més proper a la realitat va ser el tema religiós. La població lleidatana era molt fidel als preceptes catòlics i els canvis liberals no van ser acceptats per la majoria dels seus habitants. Finalment, insistien en donar una imatge negativa del Trienni Liberal, assegurant que amb aquest govern la població no tenien les propietats garantides, fent referència a les requisites que els liberals havien protagonitzat al tram final, l’any 1823, si bé hem de destacar que aquestes mesures només anaven dirigides contra els dissidents absolutistes. De totes maneres, aquest fóra un punt en l’atac dels absolutistes i, després dels carlins, als liberals: denunciar o introduir la sospita que no eren de fiar en la defensa de la propietat.

En l’última part d’aquesta carta es van congratular pel fet que “a partir d’ara s’acabaran els períodes d’enfrontaments constants i vindrà una pau duradora”. A més a més d’aconsellar al monarca que jutgés amb severitat els insults contra el Tron, els agravis contra el poble i contra la Divina Providència, ja que al 1814 va obrar com Pare i va ser massa permissiu. També van demanar que el tribunal de la Santa Inquisició tornés a tenir totes les seves facultats i s’instal·lés en les ciutats més habitades i, que els mestres ensenyessin als joves les veritables virtuts. Per últim van sol·licitar a Lleida el

¹⁰⁵⁶ Op. Cit. p. 2.

restabliment de la Companyia de Jesús perquè eren “els vertaders defensors del Tron”.¹⁰⁵⁷

El meu darrer comentari personal, molt vinculat a les conclusions de Ramon Arnabat i Josep Fontana¹⁰⁵⁸, va dirigit a assenyalar que els sectors més conservadors i tradicionalistes van intentar per tots els medis la desaparició del govern liberal (va sorgir l'any 1820 per la ineficàcia del sistema absolutista, com així havia succeït l'any 1808, inici de la Guerra del Francès). Van fomentar els enfrontaments armats, tant a l'interior com de l'exterior i, per tant, sense aquesta iniciativa, la pau podria haver-se perllongat en el temps beneficiant al conjunt de la població. D'altra banda m'agradaria exposar que els membres de la Paeria per aconseguir el beneplàcit de Ferran VII van demanar més repressió i més mà dura que l'exercida l'any 1814, a més a més de sol·licitar el restabliment d'institucions i d'instruments tant conservadors i tradicionalistes com era el Tribunal de la Santa Inquisició.

¹⁰⁵⁷ Op. Cit. PS. 2-3.

¹⁰⁵⁸ Consultar les seves obres en el capítol dedicat a la bibliografia.

16. L'Església de Lleida al Trienni Liberal

16.1. El Capítol catedralici de Lleida al Trienni Liberal

16.1.1 El Capítol a l'inici del règim liberal

Al triomfar el moviment revolucionari liberal l'Església va semblar que s'adaptava sense problemes als nous temps, i per tant, va col·laborar estretament amb el nou poder. De moment, mantenia els seus representants als principals centres econòmics i polítics del regne espanyol. Concretament a Barcelona, era un advocat, Francesc Roig, qui negociava amb el Procurador de Barcelona. També disposava d'un agent a Madrid, Joan Antoni de Cortavarría, el qual va informar de tots els assumptes de la Cort i del Govern Central.¹⁰⁵⁹

Ràpidament Ferran VII va voler marcar l'actuació correcta del religiosos a l'inici del període liberal, per aquest motiu, va tornar a publicar una Reial Ordre de Carles III el 27 d'abril de 1820 que pretenia evitar els mals que pogués produir la imprudència o la malícia d'alguns individus del clergat secular i regular. Els religiosos havien de tenir amor i respecte als monarques, a la Família Reial i al Govern. Era una obligació que dictaven les lleis fonamentals de l'Estat. Els eclesiàstics, no solament als seus sermons, als seus exercicis espirituals i als seus actes "devots" havien d'infundir als pobles aquests principis, sinó que a més havien d'abstenir-se a totes les ocasions de realitzar qualsevol declaració crítica contra aquestes institucions, del contrari, serien castigats per "alevosía" i traïció. Les autoritats van desitjar la seva separació de la política, o bé que només declarassin en favor seu. Sobretot tenien la intenció d'evitar els desordres públics ja que eren conscients que els clergues i els capellans podien ser els principals instigadors de qualsevol revolta.¹⁰⁶⁰

¹⁰⁵⁹ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, fulla 42.

¹⁰⁶⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Reial Ordre originaria de Carles III, promulgada per Ferran VII. Barcelona el 27 d'abril de 1820. Actuació dels religiosos en el Trienni Liberal.

Aquesta reial ordre es va comunicar el 16 de juny a tots els bisbes, per la que "atendiendo a la necesidad que hay de instruir al pueblo por medio de personas dignas de su respeto y consideración que puedan darle a conocer sus derechos y obligaciones, el gobierno moderado y paternal bajo que viven desde ahora y la felicidad que les promete de estricta y completa observancia de la Constitución del Reino..." s'ordenava el següent: "Los prelados diocesanos cuidarán de que todos los curas párrocos de la Monarquía o los que hicieran sus veces, expliquen a sus feligreses en los domingos y días festivos la Constitución política de la nación, como parte de sus obligaciones, manifestándoles al mismo tiempo las ventajas que acarrea a todas las clases del Estado, y rebatiendo las acusaciones calumniosas con que la ignorancia y la malignidad hayan intentado desacreditarla."

Per tant, el govern manà als bisbes que escrivissin pastorals a llurs diocesans en defensa del règim constitucional. Els liberals van desitjar una ràpida implantació de la Constitució. Per fer-ho havien d'utilitzar als religiosos ja que estaven convençuts de l'ascendent del fet religiós sobre el poble ja que el consideraven com a ignorant i supersticiós.¹⁰⁶¹

Les noves propostes legislatives van començar a prendre protagonisme. El Reial Decret del 26 de març de 1820 va ordenar que els eclesiàstics estaven obligats a prestar un jurament a la Constitució Política de la Monarquia. A més a més tenien de donar a conèixer aquesta obra legislativa segons ordenava el Reial Decret del 15 de maig de 1820. A aquestes alçades eren repetides les queixes d'alguns batlles constitucionals i d'alguns particulars dels pobles per la negativa i la resistència dels sacerdots a explicar la Constitució als dies festius. A part dels capellans, també l'havien de jurar els mestres de primeres lletres a totes les universitats, els catedràtics en lleis a tots els seminaris conciliaris i els catedràtic de filosofia moral als col·legis d'escoles pies.¹⁰⁶²

Més endavant, quan les coses s'havien complicat i per part d'alguns liberals s'havien produït ja els primers excessos de fanatisme constitucional i sectarisme antireligiós i, per part d'altres l'alçament era ja un fet, el govern ordenà novament als bisbes la publicació de pastorals prohibint l'adhesió del clergat a l'absolutisme i manant que s'incrementés la proganda liberal des de la trona. El 16 de juny de 1822 el cap polític superior de la província, José Cruz Muller, va dictar una instrucció en aquest mateix sentit.¹⁰⁶³

¹⁰⁶¹ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 75.

¹⁰⁶² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Els eclesiàstics tenien que jurar la Constitució. Reial Decret del 26 de març de 1820. Barcelona, 13 d'abril de 1820; i Governador Polític Superior de la província de Catalunya. Josep de Castellar. Barcelona, 28 de juny de 1820.

¹⁰⁶³ Instrucció del Cap Superior de la Província de Lleida. Insertada al "Semi-Semanario Ilerdense" del 22 de juny de 1822, Institut d'Estudis Ilerdencs, Hemeroteca. També es troba publicada a TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, PS. 76-77.

Deia així: "Para contribuir por todos los medios a cortar de una vez los males en que está envuelta la provincia ..." va demanar la col·laboració de "los alcaldes, ayuntamientos, curas párrocos y demás que puedan influir directamente en rectificar la opinión y volver a la marcha natural a todos los escarriados, haciéndoles conocer el abismo a que van conducidos" a continuació el punt vuitè va anar dirigit estrictament als rectors: "Siendo los curas párrocos los que tienen la disposición más ventajosa para destruir las ideas erróneas que se han introducido, por su conocida influencia y por los medios positivos y religiosos que tienen para conseguirlo, me prometo que los pondrán todos en práctica, haciéndose cargo que estos desórdenes obligan a los hechos de armas que producen la muerte de centenares de españoles, y que conducen a una guerra civil a que marchan precipitados todos sus feligreses, imbuidos en máximas que el Evangelio reprueba y que a ellos toca presentar en claro; y aún que me persuado que contribuirán con sus esfuerzos en el todo de la parte que les toca, estoy en el caso de recordarles la explicación de la Constitución en los días festivos, conforme esta prevenido, y la cual deberá verificarse al Ofertorio de la

Aquest primer anàlisi possa de relleu la gran incidència de l'Església als afers polítics i la influència decisiva que es va donar a l'actuació de la jerarquia i del clergat ja que a aquests se'ls volia addictes al sistema constitucional i que prenguessin part activa en la seva implantació i acceptació vers el poble. En un primer moment els bisbes van acatar les ordres i les van fer complir. Com així ho va demostrar una cita del Semi-Semanario Ilerdense del 22 de juny de 1822 en la qual s'afirmà que l'explicació del text consitucional des del púlpit es feia de manera "enérgica, suscita y clara con que lo hacen todos los domingos los S.S. curas párrocos de San Juan y San Andrés".¹⁰⁶⁴

La següent notícia que va constatar l'inici del Trienni Liberal va tenir lloc el 18 d'abril de 1820 moment en el qual el bisbe Renteria va ordenar conjuntament amb el Cap Superior Polític la realització d'unes rogatives privades, amb l'objectiu de demanar a Déu el major encert a les eleccions que s'havien de celebrar amb la finalitat d'escollir els diputats que representarien aquesta província a les Corts convocades per Ferran VII el proper 9 de juliol.¹⁰⁶⁵

De manera coetània el Cap Polític Superior va enviar una carta al Capítol per recordar-li el compliment obligatori de la Reial Ordre de Ferran VII a fi que el Capítol pogués ordenar a tots els seus membres que havien de cooperar en la consolidació del sistema i institucions constitucionals i també perquè s'abstinguessin de tota discussió política a la Catedral i a les altres parts destinades exclusivament a l'exercici del culte espiritual.¹⁰⁶⁶

Una carta del Vicari General va acompanyar una circular del Cap Polític (segon van acordar les Corts de Cadis de 1812) ordenant que s'havia de celebrar cada any la festivitat del 2 de maig a totes les catedrals d'Espanya en commemoració de l'aniversari de la solemne lluita del poble de Madrid contra Napoleó, la qual va causar múltiples víctimes innocents, i a favor de la llibertat de la Pàtria. El Capítol va estar d'acord i el 2 de maig de 1820 va cantar-se un Te Deum a la Catedral Nova.¹⁰⁶⁷

Un altra festa que es va realitzar va tenir lloc el 14 de juliol de 1820. El Capítol va llegir una carta del Cap Polític Superior i del batlle primer de la Paeria, notificant el jurament de Ferran VII de la Constitució Política de la Monarquia a les Corts. Per

Misa, según tengo entendido lo han dispuesto ya los Ilmos. Sres. Obispos de sus diócesis respectivas, para que no quepa duda que llega a ser oída por todos; y encargo a los alcaldes muy estrechamente me den parte de los que no lo verifiquen así, para ponerlo en conocimiento de S.M."

¹⁰⁶⁴ Institut d'Estudis Ilerdencs, Hemeroteca. Semi-Semanario Ilerdense" 22 de juny de 1822.

¹⁰⁶⁵ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, fulla 44.

¹⁰⁶⁶ Op. Cit.

¹⁰⁶⁷ Op. Cit. p. 48.

aquest motiu havien acordat procedir a l'il·luminació general dels carrers, fer repicar les campanes i la celebració d'una solemne missa amb el cant d'un Te Deum. Aquest pas endavant per tal d'aconseguir un règim més representatiu de tota la societat va reafirmar la legitimitat del nou govern liberal i va significar la submissió de la Monarquia vers el poder legislatiu.¹⁰⁶⁸

Al mes de maig va arribar-li un avís imprès del diari "El Conservador" (Universal Observador) oferint al Capítol de Lleida la possibilitat de contribuir amb les seves opinions i reflexions a l'elaboració d'aquest diari. Aquesta notícia ens indicaria que amb l'obertura intel·lectual del Trienni Liberal va generar-se al territori espanyol la proliferació de la premsa escrita, després de superar la censura de l'Antic Règim. Aquesta manifestació cultural escrita tenia la finalitat d'adoctrinar les masses populars cap a un sentit polític o cap a l'altre, a part de reorientar la cosmovisió de bona part de la població. L'Església, òbviament, no volia mantenir-se al marge, i com ja havia realitzat des de temps immemorials, la propaganda i el control dels mitjans de comunicació eren unes eines bàsiques per ampliar la seva influència dintre de la societat, a més a més d'estendre la seva doctrina i moral. En aquest sentit, la ciutat de Lleida, tot i que culturalment no estava gaire avançada, va participar també d'aquesta nova via (cal assenyalar l'anterior publicació del "Diario de Lérida" l'any 1810, i del posterior "Semi-Semanario Ilerdense" al 1822).¹⁰⁶⁹

16.1.2 L'inici de la fractura

Els atacs del govern liberal contra l'aparell econòmic dels membres dels Capítols va augmentar l'allunyament de l'Església respecte l'Estat. La institució eclesiàstica va anar perdent els seus privilegis de manera progressiva. Per exemple cal destacar una carta del Ministre de Gracia i Justícia del 4 de juliol de 1820 perquè va informar sobre una Reial Ordre de Ferran VII que determinava que als agraciats amb el nomenament reial d'una canongia i d'altres prebendes se'ls podia donar una col·lació o un altra canònica institució en el plaç dels dos anys de vacant, però al llarg d'aquest període el crèdit públic havia de rebre tots els productes d'aquesta canongia o prebenda.¹⁰⁷⁰

¹⁰⁶⁸ Op. Cit. p. 77.

¹⁰⁶⁹ Op. Cit. p. 55; per obtenir més informació llegir: BOTARGUES, M.: *El consum cultural en la ciutat de Lleida (1808-1868)*, Pagès, Lleida, 1996; ROCA LLETJÓS, S.: "El Semi-Semanario Ilerdense" a l'exposició de premsa de l'Ateneu", Miscel·lània Homenatge al professor Salvador Roca i Lletjós, Lleida, 1981.

¹⁰⁷⁰ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, p. 74.

Un mes després d'aquesta resolució el crèdit públic va enviar una altra carta al Capítol lleidatà amb la intenció d'aconseguir informació sobre la prebenda referent a l'extingida inquisició que pertanyia a Domingo Cosio i també per comunicar-li que havien d'embargar els fruits de la prebenda del canonge Olmedo a causa de l'abandonament de les seves funcions ja que feia molt temps que estava a la població de Chiclana (Cadis) a conseqüència del seu deficient estat de salut.¹⁰⁷¹

A tot això, cal afegir-ne una altra llei liberal que va tornar a afectar a la primacia eclesiàstica. Un ofici del Degà de la Catedral Josep Cayetano de Fonserrada del 28 de setembre de 1820 referent al compliment de l'article segon del Decret de Corts referent a la prohibició que els eclesiàstics no poguessin mantenir ni aconseguir una pluralitat de beneficis, i per tant, havien de triar el càrrec que més els convenia, deixant, lògicament, els altres beneficis vacants, i a més a més havien de dipositar els seus productes a les arques de la Tresoreria General. El canonge Fonserrada va escollir quedar-se amb el deganat i deixar la canongia d'aquesta Església.¹⁰⁷²

La pèrdua del benefici eclesiàstic en la Catedral lleidatana per part del canonge Olmedo va provocar una permuta de dignitats entre aquest últim i Martín Laguna (gaudia d'una dignitat i era tresorer de l'Església de Badajoz). Mitjançant una carta del 24 d'octubre de 1820, Laguna va comunicar-ho al Capítol, i també va assenyalar la corresponent aprovació per part de Ferran VII. Aquesta maniobra legal realitzada per Nicolau Olmedo va portar a Lleida un nou membre liberal a la seu eclesiàstica. Això, va reactivar i enriquir al Capítol.¹⁰⁷³

L'avanç liberal dins de l'àmbit legislatiu va intentar complir una funció triple: Per una part, secularitzar bona part del baix clergat de les ordres i institucions religioses (clergat regular), d'altra banda, va voler subordinar l'Església al nou poder polític i, finalment, un altre objectiu era dinamitzar l'economia espanyola a través de l'impuls que provocaria una desamortització de les mans mortes de l'Església que alhora generaria una reforma agrària que trencaria les fonts principals d'ingressos dels grups socials que donaven suport a l'Antic Règim (els nobles i alt clergat, o sigui, els majors terratinents). També s'ha de destacar el paper fiscal i la funció hisendística d'aquest projecte, el qual va tenir la seva part negativa, la primera va reflectir-se en la falta general de sacerdots que va propiciar a Lleida la impossibilitat de celebrar la missa de les 12 del matí ja que

¹⁰⁷¹ Op. Cit. p. 81

¹⁰⁷² Op. Cit. p. 102.

¹⁰⁷³ Op. Cit. p. 111.

alguns capellans van marxar. La segona, cal trobar-la en la persecució que va realitzar contra diversos membres eclesiàstics, per exemple, una carta del Degà, Josep Cayetano de Fonserrada, del 17 de desembre, va comunicar la seva detenció i la seva posterior permanència en el convent dels Caputxins.¹⁰⁷⁴

16.1.3. L'actitud de la clerecia lleidatana vers el règim constitucional

Agafant com a base l'anàlisi de la Carme Torres es pot apreciar com un ampli sector majoritari va prendre una uniforme línia de conducta, de la que se van separar, per excepció, dos nuclis minoritaris, un absolutista i un altre constitucional i liberal. Dintre de la secció majoritària n'hi va haver dos grups: el dels clergues amb simpaties per l'Antic Règim, que no veu amb bons ulls la implantació del constitucionalisme, però que l'acceptà com a fet consumat; i el dels clergues que, convençuts de la necessitat d'una renovació en les estructures polítiques, econòmiques i socials del país, acull de bon grat la implantació del nou règim, però que ben aviat es refreda en les seves simpaties, en constatar l'actuació liberal. Aquest dos grups van acatar el poder civil, però van protestar i denunciar els atacs que creien que patien, reprovant el règim liberal.¹⁰⁷⁵

D'altra banda hi van haver dos grups extremistes. Per una banda, un sector minoritari, addicte plenament al sistema liberal; i un altre grup també reduït de clergues absolutistes que no van sotmetre's al nou règim i que es van sumar a la rebel·lió armada contra ell, encoratjant-la en l'esperit, ajudant-la de diverses maneres i, fins i tot, com a caps de partida. Entre els constitucionalistes més destacats cal citar els il·lustrats i "jansenistes" canonges de Lleida, Josep Noguero, Martin Laguna, Llorens Sivis i Antoni Forriol; el doctoral i el degà de la Seu d'Urgell, Ignasi Valls i Isidre Serra; els penitencier i magistral de Ponts, Ignasi Florensa i Ramon Coletos; el canonge de la Universitat de Cervera, Josep Oliveres; i el beneficiat de la catedral de Lleida, Anastasi Fleix. Dins d'un to radical liberal, fins i tot com a caps de sometén i de partida, cal citar al rector de Puigverd, Joan Roig; al carmelita descalç, Pere de Sant Jaume; del xantre de la catedral, Bru Planes i, el rector d'Artesa, Bonifaci d'Argensó.¹⁰⁷⁶

¹⁰⁷⁴ Op. Cit. p. 140.

¹⁰⁷⁵ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 79.

¹⁰⁷⁶ Op. Cit. p. 80.

Dins de la clerecia absolutista cal mencionar com a caps de partida, el franciscà Josep Piqué; el rector de Navès, Domènec Pensil; el beneficiat de Sant Llorens de Morunys, Ramon Travet; i els famosos Benet Tristany i Antoni Marañón, el “Trapense”. Com a col·laboradors en la rebel·lió en diferents formes, es distingiren el rector de Burg, Agustí Arajol, confident del Baró d’Eroles; el prior de Pinós, Josep Fornell, mol lligat a “Romanillo”; el rector de Sant Julià de Lòria, Ramon Doria, a la casa del qual posaven els caps reialistes; el magistral de la Seu, Aureliano Gutiérrez, director dels hospitals militars reialistes; els canonges de la Seu, Julià Ramos i Manuel Sabarte; i el director del Seminari Conciliar d’Urgell, Joan Juez, membres (aquests tres últims) de la Junta reialista de la Seu d’Urgell.¹⁰⁷⁷

Per tant, en general, l’actitud del clergat fou d’acceptació pacífica de la implantació del nou règim constitucional. L’article 12 de la constitució deia: “la religión de la nación española es y será perpetuamente la Católica, Apostólica, Romana, única verdadera. La nación la protege por leyes sabias y justas, y prohíbe el ejercicio de cualquier otra”. Però malgrat aquest document al mateix temps que els liberals van fer la renovació política, volgueren reformar les estructures eclesiàstiques.¹⁰⁷⁸

Aquesta iniciativa va donar lloc als primers enfrontaments. La política religiosa començà amb la supressió del Tribunal de la Inquisició i dels jesuïtes i, seguí amb la reial ordre, publicada el 17 de maig de 1820, que suspenia les professions religioses i posava en marxa la venda dels béns dels convents. Incidí també de manera directa el restabliment de la llibertat d’impremta, convertida en part en autonomia d’atac a la religió. Pel que fa a la supressió, el 9 de març del 1820, del Tribunal de la Inquisició, el bisbe de Lleida, Simón Antonio de Renteria, es dirigí el 23 del mateix mes al ministre de Gràcia i Justícia lamentant el decret, “porque si las Autoridades políticas no dispensan una vigorosa protección y cooperación, la impunidad será un fenómeno

¹⁰⁷⁷ Op. Cit. p. 80.

¹⁰⁷⁸ Gaspar Feliu va comentar que “els constitucionalistes veieren molt clar que per dur a terme una renovació política calia reformar al mateix temps les estructures eclesiàstiques ... I en aquest desig coincidien amb el pensament de la fracció il·lustrada de la clerecia, els anomenats “jansenistes” ... Uns i altres es llençaren a una campanya de reformes en tots els ordres que topà contínuament amb la major part de la clerecia del país, bé perquè els eclesiàstics fossin contraris a les reformes, bé per llur oposició a que aquestes fossin dutes a terme sense el consentiment de Roma i esdevinguessin així anticànòniques ...” Per tant “Aquesta campanya de reforma, per la qual foren utilitzats tots els mitjans, des de l’article periodístic a la llei de Corts, pretengué canviar la religiositat espanyola, tant en la seva manera d’ésser com en la pròpia organització” dins de *la clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Barcelona, 1973, p. 83.

infalible de la impiedad ... y quiera el Señor que esto no nos traiga con el tiempo la introducción y la tolerancia civil de las sectas ...”.¹⁰⁷⁹

En relació a la llibertat de premsa cal destacar que paral·lelament a la seva aprovació va sorgir un cert anticlericalisme. Així nasqué tota una literatura pamfletària, satírica, amb articles, romanços, poesies i cançons, en què el tema preferit era l'atac als religiosos, ridiculitzats sempre per l'acaparament de riqueses, la gola, la ignorància, la pretensió de viure a costelles del poble, la incontinença ...; portat també al teatre on sempre un dels personatges era un frare que es perdia per l'egoisme i l'estultícia ... i fullets i més fullets, presentant l'Església com a capriciosa, violadora de les lleis, aprofitada i, tot en perjudici del poble, a qui mantenia en la ignorància. Però, els enfrontaments seriosos vingueren després i, consistiren en la qüestió dels Regulars, la reforma de la clerecia, la disciplina exterior de l'Església, els béns de la institució eclesiàstica i altres assumptes.¹⁰⁸⁰

16.1.4. L'estat dels convents de la ciutat de Lleida l'any 1820 davant la secularització liberal

Fruit de l'entrada al poder dels liberals a començament de l'any 1820, el 24 de juny van prohibir-se a Lleida els convents de les carmelites calçades, dels mercenaris, dels agustins calçats, dels trinitaris calçats i dels caputxins (s'havien de secularitzar, ho van portar a terme Lorenzo de Salas, Miquel de Montblanc, Jaume d'Alteixa i Rafael d'Alguaire, datat el 28 de novembre de 1820). Mentre que van restar en vigor els franciscans, els dominics i les carmelites descalces.¹⁰⁸¹

Gràcies a les fonts documentals podem establir quin era la seva situació. Els Dominics gaudien d'un convent nou en el qual podien albergar com a màxim 24 eclesiàstics; els franciscans eren 19 membres, amb una capacitat màxima de 24; els Carmelites descalços eren 25, com a màxim podien compartir el convent uns 30 religiosos; els Caputxins eren 12, màxim 30; els Carmelites calçats eren 5, màxim 12; els Mercenaris

¹⁰⁷⁹ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 82; i I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. RENTERIA y REYES, S. A.: Ofici dirigit el 14 de febrer de 1821 al secretari del despatx de Gràcia i Justícia. Document número 1 de la *Col·lección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823.

¹⁰⁸⁰ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, PS. 82-83.

¹⁰⁸¹ I.E.I. Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític en els anys 1820, 1821 i 1822.

calçats eren 5, màxim 12; els Agustins calçats eren 3, màxim 12; i finalment, els Trinitaris calçats, sobre aquest últims, remarcar que hi havia un sol membre perquè el convent estava en ple procés de reconstrucció, serien màxim 12 quan s'acabés de reedificar el seu convent.¹⁰⁸²

En estreta relació cal inserir la figura i el pensament del bisbe Renteria davant la secularització dels religiosos. Una Circular de Renteria del 31 de desembre de 1820 va tractar la reducció dels convents establerta en la legislació liberal. Renteria va realitzar un anàlisi dels convents de Lleida. Va considerar absolutament necessaris els convents dels Carmelites descalços, que tenen 25 individus ordenats “in sacris”; el dels Franciscans menors, amb 19; el dels Caputxins, amb 12; i, el dels Dominics, amb 9. Perquè per a una població de 18.000 ànimes no es podien servir les seves necessitats espirituals sense l'auxili d'aquestes comunitats. També va escriure que eren molt útils els altres quatre convents de Lleida com eren els dels Carmelites calçats, el dels Agustins, el dels Trinitaris i els dels Mercenaris, malgrat el seu curt nombre de religiosos.¹⁰⁸³

A continuació Renteria va assenyalar que tenia present la xifra de 24 religiosos ordenats “in sacris” com a màxim per cada convent segons va imposar l'article 17 de la llei del 29 d'octubre de 1820 (el mínim era de 12 religiosos), però aquests a més a més de prestar els seus serveis a Lleida ho feien en els pobles dels voltants i eren altament necessaris. Els Franciscans i els Trinitaris (no arribaven als 12 religiosos, per tant, segons la nova llei havien de desaparèixer) educaven als nens, ja que impartien classes de primeres lletres i de gramàtica, sens dubte, eren molt útils per a la societat i no es podien dissoldre, a més generaven pocs costos perquè eren mendicants i només feien falta unes petites almoines per a què poguessin menjar. El diumenge era el dia en el qual recollien les aportacions voluntàries de la gent, a part, gaudien d'alguns arbitris, compatibles amb el vot de pobresa.¹⁰⁸⁴

D'acord amb el Decret de les Corts del 13 de març de 1822 el número i la classe d'individus del clergat secular del bisbat de Lleida havien de ser 5 dignitats; 14 canonges; 8 racioners; i 76 beneficiaris; mentre que 5 no percebien l'acordat. En total eren 113 els eclesiàstics que disposava la ciutat de Lleida i les seves diferents parròquies. En estreta relació s'ha d'inserir la llista dels religiosos secularitzats en el

¹⁰⁸² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Estat dels convents l'any 1820.

¹⁰⁸³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Circular del bisbe Renteria del 31 de desembre de 1820 sobre la reducció dels convents.

¹⁰⁸⁴ Op. Cit.

bisbat de Lleida. Només apuntaré els convents de Lleida: De l'ordre de Sant Agustí, Adjudorio Sarradora, Nicolau Borgoño i Manuel Mur; dels Caputxins, Llorenç de Salas, Joan Miquel de Montblanc i Francesc Borrell; dels Carmelites descalços: Francesc Benet Pol, Francesc de Joan de la Creu i Francesc Vallverdú; i dels Carmelites calçats, Rafael Ferrer.¹⁰⁸⁵

16.1.5. La reforma dels regulars

Pel que fa a la reforma dels Regulars s'ha de comentar que el 21 d'agost de 1820 es nomenà a les Corts una comissió que entengués en matèries religioses, la qual, el 21 de setembre presentà a l'Assemblea un projecte de reforma dels Regulars, que fou aprovat l'1 d'octubre. Publicada la llei, el següent 25 d'octubre, suposava: 1) la supressió de les ordes monacals i dels convents i col·legis de les quatre ordes militars. 2) La reforma de les ordes de Regulars sota aquests principis: A) Pel que fa a la disciplina: I: Els Regulars dependran no dels superiors de llur respectiva orde, sinó que restaran sotmesos als bisbes diocesans. II: El regiment dels convents es farà mitjançant superiors elegits per llurs membres. B) Pel que fa als religiosos: I: Quedava prohibida l'admissió de novicis i la professió de vots. II: Es va concedir la secularització a tots els religiosos que la van demanar. C) Respecte als convents: I: Cada ordre no podrà tenir més d'un convent en cada població. II: Serà suprimit tot aquell convent que no tingui com a mínim dotze membres, incorporant-se els religiosos dels convents suprimits als que restin existents. III: Queda prohibida la fundació de nous convents. D) Referent als seus béns: I: Els béns dels monestirs i dels convents suprimits seran assignats a l'Estat.¹⁰⁸⁶

El perquè d'aquest decret el trobem en que la reforma dels Regulars era considerada pels liberals com a imprescindible per les següents causes principals: El nombre de cases; la quantia de llurs rendes i possessions; la mala repartició, tant entre els diferents convents com dins de cada un d'ells; la manca d'ocupació precisa dels frares; i la decadència intel·lectual, disciplinària i, de vegades, moral de les comunitats. A això, s'hi va afegir la denúncia dels defectes més comuns dels religiosos, com llur ambició i la poca observància dels vots, especialment el de pobresa i el de la vida en comú. Tamé cal remarcar que d'aquest decret es pot desprendre que el govern liberal volia: A) la

¹⁰⁸⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Número i classe d'individus del clergat secular del bisbat de Lleida d'acord amb el Decret de les Corts del 13 de març de 1822. 1 de juliol de 1822.

¹⁰⁸⁶ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 83.

competència de l'autoritat civil per a resoldre en la matèria, sense comptar amb Roma; B) L disciplinària que, prescindint de les pròpies estructures de cada orde i separant-la dels seus superiors naturals, la traslladava a la competència dels bisbes diocesans; i C) la pastoral, donada la manca d'assistència espiritual que suposava la supressió dels convents, allí on aquests tenien cura d'ànimes.¹⁰⁸⁷

Per tant, la llei sobre els convents que va afeblir molt a l'Església. Dins de l'àmbit local, cal destacar, una suplica del President i comissari de la comunitat dels P.P. Caputxins de Lleida del 28 de desembre de 1820 en la qual va exposar el gran servei espiritual que ofereixen a tots els habitants de Lleida i, per aquest motiu, van demanar al Cap Polític Superior la seva permanència en aquesta ciutat a causa de la seva utilitat pública. També van sol·licitar el suport del bisbe Renteria, que òbviament els va atorgar.¹⁰⁸⁸

La jerarquia va reaccionar de la mà de Simón Antonio de Renteria, el qual va afirmar que aquest decret l'havia motivat "la más grande consternación", fruit d'aquesta llei el 26 de setembre va tornar a dirigir un escrit a les Corts demanant que "se suspenda el proyecto y que se presente al Santo Padre lo conveniente para que haga la reforma saludable que sea necesaria para bien de la religión y del Estado". Per Renteria "la Constitución política de la Monarquía reconoce como religión del Estado la Católica, Apostólica y Romana y promete su protección ... Dígase lo que se quiere contra los Institutos religiosos , la Iglesia los ha mirado con la mayor consideración por los grandes servicios que han hecho en ella y al Estado, y como unas escuelas de perfección cristiana ... Las corporaciones religiosas son como una ciudades de la fe y sus individuos unos natos defensores de ella ... Se ha indicado que se formaría un plan nuevo del Clero, pero en primer lugar este debería ya estar planificado antes de destruir los institutos religiosos, por lo que al menos debe graduarse de intempestiva esta supresión ... Sin el servicio de estos operarios los fieles van a quedar en gran parte sin la asistencia espiritual conveniente ... La voluntad general de los pueblos clama por su conservación".¹⁰⁸⁹

Pel que fa a la resposta dels lleidatans cal comentar que volien la continuïtat dels religiosos ja que sempre havia estat molt viva llur presència i contacte amb els

¹⁰⁸⁷ Op. Cit. p. 84.

¹⁰⁸⁸ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, p. 162.

¹⁰⁸⁹ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. RENTERIA y REYES, S. A.: Ofici dirigit el 14 de febrer de 1821 al secretari del despatx de Gràcia i Justícia. Document número 3 de la *Collección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823.

ciutadans. No és estrany, doncs, que el poble de Lleida demanés la permanència dels vuit convents que aleshores tenia la ciutat. I aquest desig es va materialitzar mitjançant un memorial avalat amb 562 signatures, nombre important per la Lleida de llavors. No obstant, no aconseguí res i l'Ajuntament no tan sols donà curs a la demanda.¹⁰⁹⁰

Si bé es cert que el govern constitucional aconseguí tancar els convents suprimits, la mesura resultà força impopular i es convertí en una campanya de desaprovació del règim. Afegeixi's aquestes dades que després es tancaran encara més convents pel fet de no reunir el mínim de dotze membres, a causa de la crisi creada pel desplaçament de gran quantitat de religiosos, manca d'incorporació al nou destí, fugides i empresonaments, fins al punt que quan Ferran VII fou restablert en les seves prerrogatives absolutes, amb prou feines restava un convent obert a Barcelona, ni gairebé a Catalunya. A Lleida dels vuit existents de manera anterior al decret es van suprimir 5 (caputxins, trinitaris, mercedaris, agustins i carmelites calçats) i van quedar tres (dominics, franciscans i carmelites descalços).¹⁰⁹¹

Un altre punt que quedava pendent per considerar va ser el que feia referència a l'aspecte disciplinari de la reforma dels Regulars, aquell que sotmetia als clergues a les ordres dels caps diocesans. En compliment de la resolució de les Corts del 17 de gener del 1821, el govern va voler que els bisbes es fessin càrrec de la direcció dels Regulars i dels convents d'ambdòs sexes que hi hagués en llurs respectives diòcesis. El de Lleida, Simón Antonio de Renteria, es va negar i, aquesta qüestió va provocar un dels més seriosos enfrontaments ja que va comptar amb la intervenció del Sant Pare Pius VII. L'argumentació del govern era que així com una nació tenia dret a admetre, o no, en el seu territori les ordres religioses i qualsevol incorporació sota les condicions que cregués convenientes, el tenia també per afegir després les que demanés l'interès general, sense que ningú pogués discutir-li aquesta autoritat ("la nación no consiente hoy los Regulares si no es sujetos a los Ordinarios, ni más prelados que los elegidos por las mismas comunidades").¹⁰⁹²

Per contra, l'argumentació del bisbe de Lleida, que s'oposà a fer-se càrrec dels convents dels Regulars, fou: "La autoridad civil no puede dar, ni quitar, la jurisdicción espiritual. La supresión de los Superiores Regulares, así como no puede quitar a éstos la

¹⁰⁹⁰ A.M.L. Acords, 1821, 21 de febrer de 1821.

¹⁰⁹¹ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, PS. 85-87; i FELIU MONFORT G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Barcelona, 1973, p. 95.

¹⁰⁹² TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 87.

jurisdicción eclesiástica, así tampoco puede autorizar a los obispos para ejercerla sobre los regulares, ni como particulares individuos, ni como miembros que forman comunidades, ni puede dar a éstos una nueva forma contra lo dispuesto por las leyes de la Iglesia ... Es necesario, según el orden canónico público, recurrir al Sumo Pontífice. A la Iglesia y al Sumo Pastor pertenece exclusivamente revocar sus leyes y autorizar esta variaciones”. Per això acabava la seva missiva a les Corts de l’11 de febrer del 1821 demanant que l’Estat sol·licités a Roma l’aprovació corresponent o, en tot cas, s’autoritzés els bisbes per recórrer a Roma i demanar del Sant Pare les facultats competents que li estan reservades, i tot seguit s’adreçava al Papa el 14 de febrer següent donant-li compte de la situació creada i suplicant digués “lo que estime conveniente para el bie de la Iglesia de España y la conducta que debemos seguir en semejantes casos”.¹⁰⁹³

La resposta no trigà en arribar. Es va produir el 31 de març i en ella Pius VII donà la raó al bisbe de Lleida. El Papa va palesar amb amargor que “vemos, en verdad, la furiosa rempestad que se prepara en ese reino a las escogidas familias religiosas. Gemimos en lo íntimo de nuestro corazón por las profundas llagas que se hacen a las determinaciones y leyes más santas de la Iglesia, y hieren nuestros oídos los monstruosos errores que se difunden y propagan en el vulgo por medio de la libertad o desenfrenada licencia de imprenta. Éstas y otras muchas cosas de igual clase las sentimos con el más amargo dolor de nuestra alma”. I sobre el fon de la qüestió va dir: “La naturaleza misma de estas órdenes, que principalmente estriba en la mucha unión de los miembros con su cabeza, es tal que ciertamente sería un absurdo el que Nos, trasladásemos a los preladados ordinarios aquella autoridad que los sagrados cánones habían concedido a sus provinciales o generales respectivos”. I acabava dient: “Hemos tenido el consuelo de saber el desvelo y diligencia, consejo y solicitud pastoral con que procuras y te esfuerzas a llenar tu ministerio en tiempos tan calamitosos ... y te

¹⁰⁹³ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. RENTERIA y REYES, S. A.: “*Contestación a la R.O. que mandaba se hiciese cargo S.S. de los conventos de Regulares de ambos sexos existentes en su diócesis*. Document número 4 de la *Col·lección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823; i “*Carta escrita a nuestro Santo Padre, remitiéndole una copia de la contestación anterior sobre encargo de los Regulares de ambos sexos*” document 5 de la *Col·lección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823.

suplicamos te dé la virtud para que, próspera y felizmente, prosigas el camino comenzado”.¹⁰⁹⁴

Per tant, un bisbe des d'una posició de disciplina eclesiàstica no podia acceptar l'ordre del govern. El 10 de maig del 1821, Renteria va manifestar “la amargura de mi corazón, por no permitirme mi conciencia encargarme de los conventos de Regulares sin autorización de Su Santidad, y complacer al Gobierno, como quisiera”. Òbviament la seva actitud dintre dels sectors liberals va ser molt discutida i va titllat d'enemic de la Constitució.¹⁰⁹⁵

Pel que fa a la reforma de la clerecia secular la finalitat era disminuir la clerecia no pastoral, retribuir millor els eclesiàstics amb cura d'ànimes i, reformar i racionalitzar les circumscripcions eclesiàstiques, en l'interès d'aconseguir que el nou rector sorgit de la reforma i nomenat per oposició i pagat per l'Estat, fos un dels pilars de l'Espanya liberal i il·lustrada. Aquesta reforma també va ser força ambiciosa i les Corts van legislar sobre: A) Nova demarcació parroquial, nombre de rectors i vicaris, a més de llur dotació. B) Supressió dels títols de beneficiats existents en les parròquies. C) Reducció del nombre d'eclesiàstics a les catedrals i col·legiates. D) Reestructuració dels capítols catedralicis, amb nova ordenació de les canongies. E) Modificació o supressió del delme. F) Segrestament dels béns de les Esglésies.¹⁰⁹⁶

Com que aleshores la parròquia era el districte civil mínim electoral per a la circumscripció eclesiàstica es reglamentà la següent distribució: Tindrien parròquia totes les localitats que tinguessin Ajuntament Constitucional; a les poblacions grans podrien establir-se el nombre de parròquies que calgués, a condició que cadascuna tingués un màxim de 4.500 veïns i un mínim de 2.500. La reforma econòmica era estimada pels liberals com a fonamental tota vegada que “pensaven que una distribució més racional –com va dir Gaspar Feliu- permetria de comptar amb una clerecia parroquial més nombrosa i més ben pagada”, però també perquè així “l'Estat podria esborrar el deute nacional que la guerra, l'emancipació americana i la mala administració havien fet insuportable; i la burgesia es podria treure del damunt els títols

¹⁰⁹⁴ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. *Carta del Sumo Pontífice Pío VII al venerable hermano Simón Antonio Obispo de Lérida*, dins *Col·lección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823, document 6.

¹⁰⁹⁵ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. RENTERIA y REYES, S. A.: “*Contestación de S. S. a la R. O. de 14 de abril en que se te insta nuevamente para que se encargue de los Conventos de Regulares*” dins *Col·lección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823, document 7.

¹⁰⁹⁶ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 89.

del deute nacional i, basar en l'exploració més racional dels béns rústics i urbans de l'Església, el seu desenvolupament".¹⁰⁹⁷

El bisbe de Lleida, Renteria, entengué que era una intromissió inadmissible i, es dirigí a les Corts el 22 de febrer i el 27 d'abril de 1821, invocant la seva incompetència "para establecer, variar y reformar la disciplina eclesiástica". El punt clau de la seva argumentació (que fonamentava en cites evangèliques, de la Bíblia, conciliars i dels sants pares) era el següent: "La Iglesia de España no es la Monarquía de España: son dos sociedades distintas con sus respectivos gobiernos ... Al Gobierno de la Iglesia toca privativamente juzgar lo que es útil y necesario; cuántas iglesias debe haber, cuántos y cuáles ministros, la solemnidad del culto público y la dotación que compete ... Y así como el Congreso de la Nación no se tendría por libre ni independiente si dependiera de otro para el arreglo del número de sus soldados, oficiales, magistrados, empleados públicos y de sus salarios, así también la Iglesia juzga que se ataca su libertad e independencia cuando el Gobierno Político quiere darle la ley sobre semejantes arreglos en el orden de la Religión". A la fi, un nou enfrontament, que feu créixer l'animadversió dels liberals contra el bisbe Renteria.¹⁰⁹⁸

16.1.6. La divisió ideològica al Capítol

Amb el nou règim liberal el Capítol es va dinamitzar enormement ja que van coexistir l'absolutisme amb el liberalisme. El màxim exponent d'aquest últim, el canonge Martínez Marina va informar al mes de març de 1820 que ja havia escrit un esborrany de la història d'aquesta església, i necessitava un escrivà perquè la passés a net. Li concedeixen la seva petició i li comenten que ell mateix el pot escollir.¹⁰⁹⁹ A més cal citar a Martín Laguna, posterior propulsor del Semi-Semanario Ilerdense, l'única publicació de la Lleida del Trienni Liberal, tancada per ser massa "liberal". Tant Martínez Marina com Martín Laguna van encapçalar el front liberal al Capítol lleidatà.

Al mes de juny de l'any 1820 el Capítol va rebre una carta de Martínez Marina en la qual va informar que havia estat nomenat diputat per Astúries per assistir a les pròximes

¹⁰⁹⁷ FELIU MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Barcelona, 1973, p. 102.

¹⁰⁹⁸ I.E.I. Fons Antic. LLEGAT ARENY. RENTERIA y REYES, S. A.: "Representación al Rey sobre la incompetencia de autoridad que se atribuyen las Cortes para establecer, variar y reformar la disciplina eclesiástica" i "Representación a las Cortes sobre la incompetencia de su autoridad para establecer, variar y reformar la disciplina eclesiástica" dins *Col·lección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823, documents 8 i 9.

¹⁰⁹⁹ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820. p. 50.

Corts. Per tant, va marxar de Lleida, però abans de fer-ho va acabar la Història de l'Església de Lleida.¹¹⁰⁰

Tot i que el nucli dur continuava estar representat pel bisbe Renteria i la majoria dels canonges. El bisbe el 30 de juny de 1821 va nomenar nou Vicari General del Gremi Capitular a Rafael Barnola, canonge amb més antiguitat (el 3 d'octubre de 1776 va prendre possessió del càrrec, tenia 69 anys i 11 mesos.). Mentre que el 4 de setembre van designar a Martín Laguna secretari interí del Capítol. Per finalitzar, el 13 de novembre de 1821 es va produir la mort del canonge Luis Cubero.¹¹⁰¹ D'altra banda assenyalar que Martín Laguna el 8 de febrer de 1822 va comunicar que els metges li havien recomanat el seu trasllat a Madrid en busca d'un millor clima per tal de curar-se la seva malaltia. Va marxar, però per poc temps, ja que va es va recuperar aviat. No va tenir la mateixa sort el canonge Mombiola (era representant del Capítol en la Junta Diocesana de Lleida), ja que va morir, al igual que el canonge Anguera. Noguero va ocupar el seu lloc, i el 4 de març va designar-se com nou canonge a Antoni Forriol Álvarez.¹¹⁰² La lluita ideològica del Capítol va afavorir-se d'aquesta constant renovació de personalitats a causa de l'avançada edat dels elements més absolutistes.

16.1.7. La relació Capítol-Ajuntament de Lleida

Si la lluita al camp de l'economia contra l'Església era una realitat, també s'ha d'apuntar que continuaven existint molt bones relacions entre l'Ajuntament i el Capítol al començament de l'any 1821. Un ofici de la Paeria del 13 de febrer va sol·licitar l'estreta col·laboració del Capítol amb l'objectiu d'organitzar la tradicional celebració que commemorava la redempció de Lleida vers la dominació francesa el 14 de febrer

¹¹⁰⁰ Op. Cit. p. 64.

¹¹⁰¹ Op. Cit. PS. 211, 229 i 235. p.240; i Col·lacions, volum 36 (1816-1831). L'1 de maig de 1821 es va produir la presentació dels documents del canonge Martín Laguna i Abisanda, era presbiter amb la dignitat de tresorer de l'església de Badajoz, va permutar la seva prebenda amb Nicolau Olmedo i Morales, canonge de Lleida, amb data del Palau Reial del 26 de desembre de 1820 (Reial Cèdula). p.244. La carta de pagament a Martín Laguna, del 2 de maig de 1821, va indicar que obtindria la quantitat de 52 lliures i 10 sous de Barcelona, pel que feia a la sagristia i pel dret d'entrada, a més a més de 8 lliures i 15 sous pels seus drets particulars. p.246. La possessió de Martín Laguna es va realitzar el 2 de maig de 1821, era doctor en els sagrats canons i tenia la cartilla de prevere, Joan Mariategui i Pere Dachs van presidir l'acte, el van situar en l'últim lloc del torn major.

¹¹⁰² Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1822, PS. 242 i 244.

del 1814. Els eclesiàstics van respondre afirmativament i van comunicar-hi que realitzarien l'habitual acció de gràcies a la Santa Trinitat.¹¹⁰³

Una altra mostra de fraternitat cal trobar-la en la designació el 17 de març de 1821 del canonge magistral Manuel Costa (de pensament tradicionalista) com comissionat amb l'objectiu d'anar a Madrid amb la finalitat d'activar l'elecció de la ciutat de Lleida per tal d'esdevenir capital de província. Això ens informa del gran suport de l'Església. El 8 de maig del 1821 el Capítol va rebre una carta del mateix Manuel Costa i de Josep Benet, síndic de Lleida, notificant que ja havien realitzat en el Congrés la seva representació i havien mostrat el mapa conjuntament elaborat per la Paeria i l'estament eclesiàstic.¹¹⁰⁴

Però, l'exemple paradigmàtic es va produir el 5 de maig de 1821 quan el Capítol va llegir un ofici de la Paeria del 31 d'abril exposant el benefici que reportaria a Lleida la donació de vestimenta i armament per subministrar-lo a la companyia de milicians voluntaris que s'acabava de formar. Per tant, van sol·licitar una almoïna al Capítol, que va decidir, primer de tot, demanar informació sobre el nombre d'individus que cal vestir, i, després, crear una comissió per estudiar l'assumpte. El 12 de maig de 1821 es va celebrar un encontre entre l'Ajuntament de Lleida i el canonge Darchs amb l'objectiu de negociar un acord de col·laboració per tal de potenciar la formació de la Milícia Nacional. En aquesta reunió els membres eclesiàstics van afirmar que encara no havien establert la forma de pagament, no sabien si donarien un donatiu en espècie (roba) o en metàl·lic, i també van pensar que aquest tema interessava tant a la mensa canonical com a les altres administracions de l'Església, i aleshores, s'havien de produir nous contactes.¹¹⁰⁵

Finalment, els eclesiàstics van decidir pagar en metàl·lic. A partir d'aquest moment van votar la xifra que creien que havien de pagar cadascun: Soldevila 250 lliures, Dachs 300, Mombiola 300, Cosio 300, Sarri 300, Serís 300, Masot 300, Noguero 400, Mariategui 400, i per últim, Laguna també 400. En total van entregar 3.250 lliures. Més tard va arribar un ofici de la Paeria del 25 de maig donant les gràcies al Capítol per la gran contribució que havia destinat a la Milícia de voluntaris.¹¹⁰⁶

A principis de l'any 1822 les relacions entre la Paeria i el Capítol van continuar sent cordials. Van celebrar conjuntament la festivitat del 14 de febrer, i a petició de

¹¹⁰³ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820. p. 174.

¹¹⁰⁴ Op. Cit. any 1821, PS. 181 i 192.

¹¹⁰⁵ Op. Cit. any 1821, PS. 191, 193 i 198.

¹¹⁰⁶ Op. Cit. any 1821, p. 195.

l'Ajuntament de Lleida, el 5 de març van demanar la realització de rogatives públiques per implorar a Déu el benefici de l'aigua. Van treure la imatge de Crist de la parròquia de Sant Llorenç per demanar aigua a causa de la greu sequera.¹¹⁰⁷

També van mantenir contactes amb el Cap Polític Superior. El 3 de maig de 1822 el màxim representant polític va enviar-li un ofici per informar-li que el pròxim diumenge els electors dels partits judicials tindrien d'anar a la catedral per tal d'escoltar missa. En aquesta cerimònia els canonges van llegir l'article 86 de la Constitució Política de la Monarquia, aquest text va ordenar als electors dels partits l'assistència a l'Església en la qual s'havia de cantar un solemne Te Deum en honor a l'esperit Sant. Tenia d'haver estat oficiat pel bisbe, però com estava absent, ho va portar a terme la major dignitat eclesiàstica (a Lleida era l'arxidiaca Marañoso).¹¹⁰⁸

Aquest document ens va mostrar com la unió entre la política liberal i l'Església va estar molt present en la primera etapa del Trienni fruit del tradicional lligam històric entre les dues institucions. Els liberals van confiar a l'estament eclesiàstic una funció primordial, com era l'ensenyança i la propagació de la pròpia Constitució als seus fidels.

Però fruit de la legislació liberal i de l'actitud contrària per part de la clerecia i de la jerarquia eclesiàstica contra el sistema constitucional a finals de l'any 1822, concretament el 6 de desembre, es va fer evident el trencament de relacions entre el poder local municipal i l'eclesiàstic. Una carta de la Paeria va manifestar la seva intenció de no assistir a la funció de la Puríssima Concepció, ni a d'altres que estaven previngudes pels decrets de les Corts, ni tampoc sufragarà en un futur cap altre ofici religiós. El Capítol va replicar que en aquest dia de la Concepció no es faria cap processó general, només una processó claustral per la tarda, i també va notificar que per falta de diners (l'Ajuntament de Lleida es trobava immers en una bancarrota el que va provocar la seva negativa a finançar cap celebració religiosa, i el Capítol tampoc en tenia gaires recursos perquè la Junta Diocesana se'ls quedava) tampoc realitzaria la funció d'agravis del proper diumenge.¹¹⁰⁹

Aquesta mesura municipal va provocar que part de la clerecia mantingués una posició contrària al règim constitucional ja que es va voler instrumentalitzar l'Església en favor del nou sistema polític. A més no es donà a l'Església cap més opció que la d'acceptar

¹¹⁰⁷ Op. Cit. any 1822 p. 245.

¹¹⁰⁸ Op. Cit. any 1822, p. 251.

¹¹⁰⁹ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, p. 259.

la reforma o ésser considerada com a enemiga. També el Govern usurpà àrees d'exclusiva competència eclesiàstica, arribant fins al nomenament de responsables diocesans, en un camí de subordinació de l'Església al nou règim, bandejant l'autoritat de Roma. Així mateix la crítica i l'oposició fou considerada com a delictiva i, per tant, mereixedora de càstig i sanció. No té, doncs, res d'estrany que un sector de la clerecia, unida als seus caps, es manifestés de manera contrària a la reforma eclesiàstica i s'oposés al sistema constitucional. La ruptura era inevitable.¹¹¹⁰

16.1.8. L'impacte del Trienni Liberal a l'Església lleidatana

Amb la finalització de l'any 1821 les actes capitulars van rebaixar molt el seu volum informatiu ja que l'impacte del Trienni Liberal vers l'Església va originar una autèntica revolució que va provocar la decadència política i econòmica de l'estament eclesiàstic. Aquesta davallada va significar que a partir d'aquest moment va produir-se una depuració dels seus membres i un descens de les seves activitats, el que va comportar una dràstica reducció del seu camp d'acció. Per tant, pel que fa als anys 1822 i 1823, un període caracteritzat per amplis canvis i constants moviments pels dos bàndols, les notícies van desaparèixer en la mateixa mesura que el control de les institucions per part de la pròpia Església.

Les Corts van legislar que se sotmetessin els seminaris conciliars a la Direcció General d'Estudis. El seu argument es basava en la necessitat d'establir la uniformitat en l'ensenyament i l'educació. Les conseqüències en foren la provisió de càtedres per concurs, el nomenament dels professors per part de la Direcció General i, l'assenyalament per la pròpia Direcció de les obres amb què s'havia d'ensenyar als seminaristes. Contra aquest decret, el bisbe Renteria, dirigí un escrit a les Corts el 22 d'octubre del 1822 demanant "se revoque lo decretado acerca de los seminarios conciliares, dejándolos a la disposición de los obispos". Entenia que la direcció dels estudis en el seminari era pròpia i privativa dels bisbes, úniques autoritats a qui correspon l'educació i, la instrucció religiosa dels seminaristes.¹¹¹¹

¹¹¹⁰ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 93.

¹¹¹¹ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. RENTERIA y REYES, S. A.: "Representación a las Cortes reclamando la dirección competente privativamente a los obispos sobre sus Seminarios Conciliares, contra el decreto que los somete a la Dirección General de Estudios" dins *Col·lecció de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823, document 15.

D'altra banda també s'ha de comentar que el règim constitucional va reformar l'article 335 del codi criminal. Les Corts estudiaren la reforma d'aquest article i resolgueren tipificar com a delictes tota conducta que suposés negació de la potestat civil del Govern sobre les matèries de disciplina exterior de l'Església, condemnant a pena de desterrament i ocupació de les seves temporalitats, a qualsevol que incorregués en aquest delictes. El bisbe Renteria es dirigí a les Corts el 3 de maig del 1822 demanant "se sirvan determinar claramente los derechos que se atribuyen a la autoridad civil en dicho artículo para que podamos dar a Dios lo que es de Dios y al César lo que pertenece al César, sin comprometer nuestra religión ni la obediencia que debemos al gobierno civil".¹¹¹²

A continuació cal tractar el lliure trasllat dels eclesiàstics. Per decret de l'1 d'octubre del 1822, s'autoritzava al Govern per al lliure trasllat dels rectors i eclesiàstics que tingués per convenient, sense formació de causa ni audiència dels interessats. Se'ls permetia també per a declarar seu vacant els bisbats dels diocesos dels quals restessin absents. Novament el bisbe Renteria va protestar aquest decret i, per l'escrit del 24 de novembre de 1822 va demanar a les Corts que el modificués en el sentit que cap rector ni eclesiàstic pogués ser traslladat sense prèvia instrucció de causa, per ser així d'estricta justícia i, a més a més es revoqués la declaració de vacant "ipso facto" dels bisbats amb bisbe absent, per ésser de l'exclusiva competència del Vaticà tot el relatiu al nomenament i remoció dels bisbes.¹¹¹³

El 17 de desembre, es va endurir encara més la legislació liberal contra els canonges que no complien les seves funcions al trobar-se absents i els que ostentaven una duplicitat de càrrecs. Martínez Marina va rebre una l'amença que assenyalava que si permaneixia a Lleida continuaria gaudint de la seva habilitació com canonge, però per altra banda, si continuava treballant pel govern hauria de deixar la seva canongia (li donarien la meitat de la vigèsima si marxava). Més greu va ser el cas del canonge Masot, que va quedar inhabilitat per no certificar els motius de la seva absència.¹¹¹⁴

¹¹¹² I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. RENTERIA y REYES, S. A.: "Representación a las Cortes contra el Art. 335 del Código Criminal que atribuye a la potestad civil autoridad acerca de todas las materias de disciplina exterior de la Iglesia de España" dins *Col·lecció de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823, document 13.

¹¹¹³ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. RENTERIA y REYES, S. A.: "Representación a las Cortes contra el decreto que autoriza al Gobierno para remover de sus Iglesias a los párrocos y demás eclesiásticos sin formación de causa por la autoridad competente, y contra el que declara vacantes ipso facto los Obispos de los Obispos extrañados del Reino" dins *Col·lecció de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823, document 16.

¹¹¹⁴ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, p. 260.

En estreta relació cal inserir un text de Francesc Altemir signat a mitjans de l'any 1822 en el qual va constatar que alguns individus del clergat secular i del regular s'havien separat de les seves esglésies i del seus convents sense la llicència de l'Església "liberal", ni la dels prelats locals, en total contradicció amb els cànons sagrats, així doncs, van decidir que el més convenient era suspendre les llicències d'aquest sacerdots per tal de celebrar, de confessar i de predicar. Tenien tres dies després de la publicació d'aquesta ordre per tal de tornar sense ser castigats, o del contrari patirien les conseqüències.¹¹¹⁵ Probablement estarien a les partides absolutistes.

16.1.8.1. La repressió vers els eclesiàstics absolutistes

Tal i com van fer les autoritats absolutistes l'any 1814, el poder liberal va perseguir i represaliar als eclesiàstics que eren rebels davant la causa constitucional. Gràcies a un document del 17 de juny de 1824 que ens facilita una llista dels eclesiàstics del bisbat de Lleida que van patir durant el Trienni Liberal podem establir quins van ser els seguidors de l'absolutisme i, per tant, els que van suportar els càstigs liberals.¹¹¹⁶

A l'any 1822 no només es va fer evident l'escissió entre l'Ajuntament liberal i el Capítol, sinó que també entre els diferents membres de l'Església segons la seva ideologia i el seu recolzament o ànim d'aniquilació respecte del règim liberal. Un document de l'arxiu Diocesà ens permet de conèixer una llista en la qual es van incloure els religiosos que van ser fidels al model constitucional del Trienni Liberal: Joan Roig, sacerdot de Puigverd; Francesc Vallverdú, dels carmelites descalços; Mariano Fuser; Francesc Balcells, metge; Josep Lamarca, Agustí Llobera; Pere Iglesias, Francesc Mixó, Josep Ricart; Bonaventura Noguero, Joaquin Estrandi; Ignasi Beluma, Rafel Feixe; Mariano Batiste, José Casto; Josep Ricart; Bruno Planas, Tadeo Torregrosa; Ramon Collart; Jaume Sabedan; Manuel Mur; i, finalment, Bonifaci Argensó, capellà d'Artesa de Segre.¹¹¹⁷

Al mes de febrer de 1823 va tenir lloc un succés cabdal en l'evolució històrica del propi estament eclesiàstic que alhora va reflectir el trencament total del poder local liberal amb l'ideari ultraconservador del bisbe Renteria. Aquest xoc d'interessos va

¹¹¹⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Text de Francesc Altemir. Lleida, 11 de setembre de 1822.

¹¹¹⁶ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Llista dels eclesiàstics del bisbat de Lleida que han patit durant aquests tres anys últims de la rebel·lió. 17 de juny de 1824.

¹¹¹⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Llista de religiosos constitucionals al Trienni Liberal.

desembocar en l'expulsió de la ciutat de Lleida del propi bisbe. Tot i que des de les actes capitulars no es va exposar d'aquesta manera. Només es va escriure que el dia 4 el bisbe Renteria havia nomenat al canonge Pere Dachs nou Vicari General i Governador de la Mitra durant la seva absència.¹¹¹⁸

Els liberals lleidatans no van tolerar per més temps les crítiques ni l'oposició dels eclesiàstics. La solució va ser el desterrament sota vigilància del bisbe Renteria, que en veritat es va convertir en un empresonament. La matinada del 13 de febrer va ser desterrat pel cap polític (la mateixa data que l'anunci de l'entrada dels Cent Mil Fills de Sant Lluís). Pleyan de Porta va afirmar que “a las cinco de la mañana sale de Lleida para el destierro, decretado por el Club de Jacobinos, el Obispo de la Diócesis, D. Simón, siendo escoltado hasta Barcelona por una partida de milicianos de la ciudad”. Un document de l'època va ratificar aquesta notícia: “Al Capitán de la milicia voluntaria, D. José Lamarca, uno de los cinco furiosos que más declararon contra su Prelado en aquella noche, fue a quien se encargó la notificación. A las dos de la misma noche pasó Lamarca a notificarle personalmente la orden para que saliera a las cinco en punto para Barcelona ... siendo conducido al destierro en medio de bayonetas milicianas”.¹¹¹⁹

El bisbe Renteria camí de la ciutat comtal, concretament a la vila de Tàrrega, va veure com la seva vida va perillar ja que par de la Milícia Nacional que el custodiava va entendre que l'havien d'afussellar, però una altra part va oposar-s'hi i volgué complir el deure de lliurar-lo a Barcelona. Per només un vot va guanyar aquesta darrera postura i va arribar a la capital del Principat. Després va ser traslladat a Tarragona, a Cartagena i, finalment, a Málaga. Va tornar el 2 de novembre de 1823, una vegada finalitzat el règim liberal.¹¹²⁰

Així doncs, el primer en ordre d'importància, sens dubte, va ser el mateix bisbe, Simón Antonio de Renteria i Reyes, bisbe de Lleida, condecorat amb la Gran Creu de

¹¹¹⁸ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1823, fulla 290. “Se leyó un oficio del Sr. Obispo en que da cuenta al Cabildo de haver nombrado para Gobernador de la Mitra y Vicario General durante su ausencia, al Dr. D. Pedro Dachs, doctor de esta Catedral”. Dachs havia estat nomenat poc abans, el 22 de desembre del 1822, juntament amb el també canonge Joan Mariategui, “adjunto o coadjutores para los casos que convenga ... con todas las facultades que el Cabildo puede y le pertenecen, tanto de hecho como de derecho”. A Dachs no se li va conèixer cap més activitat que la imprescindible i inexcusable.

¹¹¹⁹ PLEYAN de PORTA, J.: *Efemérides leridanas*, p. 104; i *Carta de los realistas leridanos al Ayuntamiento y Diputados para que sean castigados los que desterraron al Obispo y canónigos de la misma*. Lérida, 1824. Biblioteca de Catalunya, “Fulls Bonsoms”, número 1.744.

¹¹²⁰ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 97.

Carles III, escollit arquebisbe electe de Santiago per la seva constant adhesió a l'Altar i al Tron al llarg del Trienni Liberal, pels seus treballs, per la seva fermesa pastoral i per la seva oposició al règim revolucionari de Lleida. Va ser tret del seu llit la nit del 12 al 13 de febrer de 1823, va ser conduït per les baionetes fins Barcelona, el van fer pres en la seva Ciutadella, i per últim, el van obligar a embarcar-se fins a Màlaga, d'on va regresar a Tortosa després. Aquest text va assenyalar que va patir molt, ja que va ser una brutal persecució, va estar exposat a molts perills, tant en els trajectes terrestres com en els marítims, i per últim, va comunicar que se li va intentar matar tal i com va succeir amb el bisbe de Vic.¹¹²¹

Si l'Església va ser un dels instigadors més importants de la contrarevolució absolutista interior de l'any 1822 i, un cop fracassava, va tornar a donar tot el seu suport a l'acció militar exterior propiciada per les potències estrangeres; el govern liberal, com ja hem vist abans, va continuar amb la seva legislació laica, atacant amb força la base econòmica de la institució religiosa i dificultant al mateix temps la seva política antiliberal. El poder constitucional va entendre que la clerecia era un caliu revolucionari; els confessionaris, un lloc d'espionatge; els temples, un punt de trobada; les sagristies, un cau de subversió; les prèdiques, alè als revoltats. Una proposta novedosa establerta pel propi poder liberal va consistir en la redistribució dels membres dels diferents capítols de tot el territori espanyol. Aquest projecte buscava l'objectiu de disgregar als elements més conservadors alhora que els allunyava del seu camp d'acció habitual.

El secretari de Gràcia i Justícia va notificar el 22 de febrer de l'any 1823 l'imminent aplicació de l'article vuitè del Decret de Corts del 29 de juny de 1822 sancionat per Ferran VII. En aquest es van indicar els trasllats que havien de complir una sèrie de membres del Capítol de la ciutat de Lleida. Primer de tot, el canonge penitenciari Josep Vidal va tenir de renunciar a la seva plaça lleidatana, per anar-hi a una canongia d'igual importància que havia deixat Ramon Capdevila en l'Església de Barcelona. En segon lloc, el magistral lleidatà Manuel Costa va tenir d'agafar la mateixa prebenda que havia deixat vacant en l'Església de Ciudad Rodrigo Patrici Gabriel. En tercer lloc, el canonge Domingo Cosio va canviar la seva canongia per una altra del mateix grau, però situada en la catedral d'Àvila que havia deixat Manuel Remijio. En quart lloc, Jaume Masot va traslladar-se de manera no voluntària a una canongia vacant en la catedral de Lleó per la

¹¹²¹ Op. Cit.

marxa obligada de Pedro Pascual Garcia (un ofici del governador de la Mitra del 15 de març de 1823 va incloure una reial ordre de Ferran VII comunicant la vinguda a la Catedral de Lleida del canonge Graciliano Alfonso, doctoral de la de Canàries, per ocupar la canongia de Masot). En cinquè lloc, el canonge Barnola el van traslladar a Barcelona, al lloc de Vidal, que finalment va anar a l'Església de Segorve. Disposaven de vuit dies per abandonar el seus càrrecs. Ferran VII a instància del govern liberal va signar aquest document en forma de Reial Decret que en l'article novè i desè del mateix també va separar del ministeri parroquial als capellans Manuel Alentá de Sant Pere, Pere Lleopard de Sant Joan i Antoni Sánchez de Sant Andreu, deixant a la voluntat del Cap Polític la decisió respecte del seu nou destí.¹¹²²

Aquest text ens va mostrar les represàlies que van patir els membres del Capítol més conservadors i tradicionalistes. Josep Vidal, Rafael Barnola, Manuel Costa, Domingo Cosio i Jaume Massot pel que feia als canonges, i en referència als sacerdots van allunyar de les seves parròquies a Manuel Alentá, Pere Lleopard i Antoni Sánchez. Per tant, el nucli dur del Capítol i la majoria dels capellans van ser seguidors de l'absolutisme i van mostrar-se en desacord amb la nova política liberal.

Així doncs, el segon nom que sobresurt és el de Josep Cayetano de Fonserrada, Degà i canonge de la Catedral de Lleida. Va ser un dels 69 perseguits amb el nom de Perses. Durant la revolució va ser arrestat i empresonat en el convent dels caputxins de Lleida, a partir d'aquest moment va patir la privació de la seva renda, va tenir que refugiar-se en França, on va viure gràcies als diners del govern francès, però sempre va mantenir-se fidel a Ferran VII.¹¹²³

El tercer va ser Josep Purroy, Ardiaca de Tarrantona i dignitat de l'Església de Lleida. Va ser empresonat en el castell de Montsó, després el van traslladar a Saragossa i més endavant a altres llocs. També va patir molt, sobretot va rebre un tractament inhumà, fins que el van afusellar a prop de Lleida, només era culpable d'adhesió a la causa de l'Altar i el Tron.¹¹²⁴

El quart va ser Josep Vidal, canonge penitenciari de la Catedral de Lleida, va ser empresonat la mateixa nit que el bisbe Simó de Renteria, va ser traslladat a Barcelona, li

¹¹²² Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1823, p. 291.

“Con fecha del 5 del corriente comunica el Excmo. Sr. Secretario del despacho de Gracia y Justicia, al Ilmp. Sr. Obispo de Lérida una R. O. que se recibió con el correo de anteayer cuyo contenido dice así: El Rey, en uso de la facultad que se le concede por la medida octava del Decreto de las Cortes de junio último, se ha servido trasladar al penitenciario de esta catedral, José Vidal a Barcelona ... cuyos sujetos deberán emprender su marcha para sus respectivas iglesias en el preciso término de ocho días”.

¹¹²³ Op. Cit.

¹¹²⁴ Op. Cit.

van realitzar diverses tortures i el van destinar a l'Església de Segorve. El cinquè va ser Joan Christosomo Mariategui, canonge de la Catedral de Lleida, va ser empresonat també la nit del 12 de febrer al 13, i va restar sempre al costat del bisbe, patint la mateixa sort en el seu desterrament. El sisè va ser Rafel Barnola, canonge d'aquesta Església, el govern revolucionari el va traslladar a Barcelona, l'any 1824 va morir a causa de la seva avançada edat i dels patiments que va sofrir. El setè es Domingo Cosio, Inquisidor de Valladolid i canonge de l'Església de Lleida, va ser destinat a Àvila, on també va patir molt, però va poder retirar-se en la seva terra natal. El vuitè va ser Manuel Costa, canonge magistral de la catedral de Lleida, va ser destinat a Ciudad Rodrigo, però va fugir pels Pirineus cap a França.¹¹²⁵

El novè va ser Ignasi Masot, canonge de l'Església de Lleida, va ser destinat a Lleó, però també es va fuga cap a França. El desè va ser Manuel Alentá, capellà de la parròquia de Sant Pere i racioner de l'Església de Lleida, va patir desterrament i va marxar a França fins a l'entrada de les tropes realistes a Lleida. L'onzè va ser Ramon Sánchez Royo, majordom del bisbe i racioner de l'Església de Lleida, va ser destinat a Galícia i va marxar també cap a França. El dotzè va ser Josep Maria Villar, racioner de l'Església de Lleida, va ser destinat a l'Església de Màlaga. El tretzè va ser Gavino Vinós, racioner, va ser traslladat a Santander. El catorzè va ser Joan Saborit, racioner, va ser empresonat i portat a Barcelona, finalment destinat a Ceuta, on va fugir i es va instal·lar en França. El quinzè va ser Vicent Corbella, beneficiari de la Catedral, que va patir la repressió al igual que altres beneficiaris: Domingo Riva, Antoni Cavals, Miquel Farré, Antoni Derch (sagristà), van ser traslladats a diversos punts.¹¹²⁶

Continuant amb l'enumeració dels eclesiàstics repressaliats cal inserir els noms de Josep Minguell, sacerdot; Magí Renyé, beneficiari i capellà; tots dos provenien de l'Església de Lleida, al igual que el capellà Agustí Roig, depenent de la mateixa, tots van patir presó pública, Roig va ser desterrat durant quatre anys a Eivissa i després a Maó. D'altra banda, Pascual Tubau, beneficiari, va ser declarat culpable, però va fugir abans d'empresonar-lo.¹¹²⁷

A tots aquests personatges cal afegir Francesc Fontanals, capellà, mestre de cerimònies i fiscal del tribunal eclesiàstic, al qual la policia militar el va apremiar amb moltes contribucions; Manuel Asta i Girol, beneficiari de Lleida, l'any 1824 va ser

¹¹²⁵ Op. Cit.

¹¹²⁶ Op. Cit.

¹¹²⁷ Op. Cit.

designat racioner de Barbastre, durant el Trienni va ser desterrat; Pere Lleopard, sacerdot de la parròquia de Sant Joan i rector del Seminari Conciliar, va ser perseguit i desterrat, va marxar a França; Antoni Sánchez, capellà de la parròquia de Sant Andreu, va ser insultat i amenaçat de mort, va ser privat dels seu curat, se li va negar la seva renda, quedant reduït a l'extrema pobresa, també va ser desterrat, i per aquest motiu, va tenir que marxar a França; Pere Gasol, beneficiari de la parròquia de Sant Joan, l'any 1824 va passar a la de Sant Llorenç, va ser acusat pel Cap Polític per ser pertorbador de la tranquil·litat pública, va ser condemnat i va tenir que abandonar la seva casa, refugiant-se en diversos punts del Principat; Isidre Farrà, Jacint Morch i Joan Roca, els dos primers beneficiaris de la parròquia de Sant Joan, i l'últim de la Catedral de Lleida, es van fuga a França al témer per les seves vides; i, finalment, Joan de la Soledat, carmelita descalç d'aquest convent de Lleida, va estar empresonat en la presó de Lleida, i després va ser desterrat a Maó.¹¹²⁸

Aquesta defensa de l'absolutisme i patiment al llarg del Trienni Liberal va comportar una sèrie de premis. Una Circular de la Regència del regne del 22 de juliol de l'any 1823 va manifestar que gratificaria amb millors càrrecs als que van sofrir la repressió del règim liberal o als que van fer suficients mèrits a favor del Monarca. Mentre que una Reial Ordre de Ferran VII del 30 de gener de 1824 va expressar que era indispensable la residència dels capellans i clergues en les seves respectives esglésies per tal d'instruir i dirigir al poble en les sanes doctrines religioses i polítiques, o sigui, els tornava a atorgar molt poder.¹¹²⁹

Si els membres de l'Església lleidatana, majoritàriament tradicionalistes, van sofrir l'acció del govern exaltat liberal, als inicis de la Dècada Ominosa, els partidaris dels liberalisme durant el Trienni van patir un procés judicial amb l'objectiu de sancionar-los, o sigui, van continuar amb la política repressora que va caracteritzar el seu primer retorn al poder, l'any 1814.

Una Ordre de Ferran VII del 6 de febrer de 1824 va indicar que s'havien de separar de les seves prebendes i dels seus beneficis als eclesiàstics (passarien a mans de la caixa d'amortització, ja que pretenien finançar l'estat a través de les rendes dels eclesiàstics liberals) que haguessin format part d'associacions secretes de qualsevol denominació, o bé, s'haguessin donat a conèixer pel seu comportament d'impietat o d'exaltació (per

¹¹²⁸ Op. Cit.

¹¹²⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. Circular de la Regència del Regne del 22 de juliol de 1823; i Reial Ordre de Ferran VII. Madrid, 30 de gener de 1824.

exemple, haver escrit propaganda de la sedició o haver promulgat perverses doctrines) serien jutjats per tribunals civils amb presència de jutges eclesiàstics. També els bisbes directament els podien castigar.¹¹³⁰

Ferran VII va demanar a tots els Capítols un informe en el qual s'inclogués quins van ser els seguidors del govern liberal. El 4 de maig de 1825 el Capítol de Lleida va presentar a Ferran VII un dictamen. En aquest es va comunicar que la conducta observada en temps de la rebel·lió del lectorat Josep Noguero, i dels canonges Llorenç Serís, Martín Laguna i Antoni Forriol era clarament liberal. Després les autoritats centrals van rebre l'informe del bisbe Renteria. El Suprem Tribunal va portar els seus expedients i va sentenciar que van ser fidels en el Trienni al Capítol i al poble, per tant, es va acordar que s'havia d'actuar d'acord a la Circular del 8 d'octubre de 1824. Així doncs, es va ordenar, el seu trasllat a d'altres esglésies d'altres pobles, perdent les seves prebendes, però si disposarien d'un reial indult (datat a Madrid el 7 de Setembre de 1825).¹¹³¹

Abans, concretament el 9 de novembre de 1823, un mes després de la derrota definitiva dels liberals, el canonge Martín Laguna va enviar una carta al bisbe Renteria per indicant-li que sempre va ser fidel a la Religió, al Rei i als prelats, i que tres textos que portaven el seu nom no els havia escrit ell, i que per tant, va demanar que havia d'intervenir en el tribunal a favor d'ell, ja que era innocent. L'escrit de Llorenç Seris va afirmar que no podia creure les acusacions que havia rebut perquè la seva conducta havia estat molt correcta, i per tant, seria castigat injustament i sense proves, ja que sempre havia obeït al seu superior.¹¹³²

D'altra banda cal ressaltar que molts reialistes quan van conquerir els territoris dels liberals van agafar-se la justícia pel seu compte i van protagonitzar diversos actes repressius del tot inhumans, ja que si bé la majoria d'accions només mantenien una relació amb qüestions de tipus econòmiques (requisar els béns dels liberals) altres van ser molt més serioses (assassinats).

El Secretari d'Estat i del despatx de Gracia i Justícia el 3 de juliol de 1824 va comunicar una Reial Ordre de Ferran VII en la qual va expressar que alguns dels seus vassalls addictes a la legitima sobirania van ser perseguïts durant la dominació dels

¹¹³⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Ordre de Ferran VII del 6 de febrer de 1824. Madrid, 2 de març de 1824.

¹¹³¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Causa contra Josep Noguero, Llorenç Serís, Martín Laguna i Antoni Forriol. Madrid, 4 de juny de 1825.

¹¹³² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Carta de Martín Laguna i escrit de Llorenç Seris al bisbe Renteria. 9 de novembre de 1823.

revolucionaris per haver-se manifestat fidels a la causa del Tron, aquestos havien patit judicis injustos i sancions tan econòmiques (bens expropiats) com personals (empresonaments) durant el Trienni i ells van venjar-se dels liberals un cop restituït el govern legítim i van fer el mateix amb els altres (va acusar als propis realistes de protagonitzar la brutal repressió, per tant, Ferran VII no tenia la culpa ja que no estava dirigida des de dalt). Així doncs, va decidir que calia posar fi a aquesta situació i va ordenar que els contraris al règim reial havien de ser indultats. A continuació va promulgar el Reial Decret de l'1 de maig de 1824 amb l'objectiu d'eliminar l'odi i les discòrdies. El mateix Ferran VII va concloure assenyalant que aquests judicis no tenien validesa i serien posats en llibertat sense pagar res i s'haurien de retornar els seus bens als liberals, menys en els casos d'assassinats.¹¹³³

Aquest últim document ens il·lustraria com després d'un parell d'anys de repressió contra els liberals un cop readquirint el poder absolutista, doncs, ja era hora d'aturar-la, sobretot, cal tenir en compte, les recomanacions de l'exèrcit francès (fins al 1828 va mantenir tropes en el territori espanyol) en aquest sentit, molt més que la pròpia voluntat de Ferran VII.

16.1.9. El retorn de l'absolutisme

Un cop començada la invasió francesa dels Cent mil fills de Sant Lluís el Capítol va mostrar la seva intranquil davant l'actual situació, ja que no es refiava de l'exèrcit francès, cal recordar que havia deixat un amarg record al llarg de la seva ocupació l'any 1810 (inclòs un saqueig de la Catedral), també van decidir que el més idoni era acaparar una important quantitat d'aliments i queviures davant d'un possible setge (van repartir 12 onzes d'or entre tots canonges que hi eren a Lleida al mes de maig de 1823 per sobreviure, amb la promesa de tornar-lo).¹¹³⁴

A partir d'aquestes dates no disposem de més informació, cal esperar al triomf absolutista per dinamitzar les actes capitulars. El 7 de novembre de 1823 van tornar tots els canonges (cal esperar fins al 17 de desembre de 1823 per tornar a veure al Degà

¹¹³³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Secretari d'Estat i del despatx de Gracia i Justícia. Madrid, 3 de juliol de 1824.

¹¹³⁴ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1823, p. 296.

Josep Cayetano de Fonserrada), alguns d'altres poblacions espanyoles i d'altres de l'estranger, concretament de França.¹¹³⁵

Abans, havien llegit un ofici del secretari de la Reial Cambra del 4 de juny de 1823 en la qual va ordenar que totes les Esglésies dels pobles lliures del jou revolucionari i que en davant s'alliberessin cantin un Te Deum en acció de gràcies per l'entrada en la capital, Madrid, de l'exèrcit dels alliberadors i s'implorés la divina assistència per mitjà d'oracions durant tres dies, demanant la conservació de Ferran VII i la seva restitució al tron en el que Déu li va col·locar. Com la ciutat de Lleida va tenir l'honor de resistir fins al mes d'octubre, caiguda propiciada per la negociació de rendició de Barcelona, doncs no va celebrar aquesta cerimònia religiosa fins al mes de novembre, moment en el qual van retornar els membres del Capítol i es va reinstaurar l'absolutisme en tots els àmbits del poder institucional local.¹¹³⁶

A continuació el Capítol va rebre un ofici de la Regència comunicant la Reial Ordre que anul·lava l'article desè de les anomenades Corts pel qual aquestes autoritzaven al govern constitucional la possibilitat de traslladar dintre de les seves respectives diòcesis als sacerdots i altres eclesiàstics que van inspirar desconfiança en el govern, com qualsevol altra providència dictada en el Trienni. Per tant, com ja he comentat abans, es va procedir a la restitució dels canonges, dels beneficiaris i dels posseïdors de prebendes en les seves respectives esglésies.¹¹³⁷

Un altre ofici de la Regència, datat el 10 de setembre de 1823 va informar que el passat dia 20 d'agost havia mort el Papa Pius VII, i el més convenient era la realització de rogatives a fi que escollissin un bon substitut. Més tard, un ofici del secretari de la Reial Cambra del 22 d'octubre del 1823 va comunicar l'elecció del cardenal Annibal de la Genga (Lleó XII) com nou Papa. Aquesta designació va complir les expectatives dels membres del Capítol que veien com poc a poc tot els seus problemes s'anaven solucionant.¹¹³⁸

Una de les darrers notícies, datada el 29 de novembre de 1823, ens reflecteix una altra relació dels eclesiàstics que van marxar l'1 de maig de 1823 en aproximar-se el setge contra Lleida. Van abandonar la ciutat: Antoni Alzamora, Francesc Ros Sochantre, Bonaventura Freixes, Alexandre Terrasa, Francesc Vilella, Antoni Meler, Pacual Tubau, Miquel Esteve i Jacint Capdevila. Tots van al·legar que havien sofert amenaces de mort

¹¹³⁵ Op. Cit. PS. 268 i 275.

¹¹³⁶ Op. Cit.

¹¹³⁷ Op. Cit. p. 268.

¹¹³⁸ Op. Cit. p. 269.

i insults per ser addictes a la sagrada causa de l'Altar i el Tron. Com a conseqüència de la seva fugida van sol·licitar el cobrament de les seves distribucions al llarg del temps que van estar absents. No li donen, ja que el nou govern absolutista va argumentar que en veritat van ser desterrats pel govern revolucionari, i per aquest motiu no havien de rebre aquestes distribucions, o sigui, perquè no van marxar d'una manera voluntària, sinó que van ser obligats a fer-ho pel govern liberal.¹¹³⁹

L'últim document de l'any 1823, va llegir-se el 12 de desembre, era una carta de Martínez Marina, datada en Saragossa el 6 de desembre. En aquest escrit va explicar que no havia renunciat a aquesta canongia, i a més a més Ferran VII en el mes de juliol va extingir l'Església de Sant Isidre. El Capítol, valorant la seva aportació intel·lectual va contestar-li que si portava una Ordre reial li acceptaran en aquesta Catedral.¹¹⁴⁰

Marina era un fidel seguidor liberal, com així demostren alguns textos en els quals remarca la seva tristesa per la derrota militar del Trienni Liberal, però em de suposar, que voldria continuar la seva tasca canongial en l'Església de Lleida, i per tant, hauria de sobreviure a la nova purga absolutista.

En definitiva, en proclamar-se el règim liberal i decretar-se la vigència de la Constitució, el govern, reconeixent la influència decisiva que podia tenir l'actitud de la jerarquia i del clergat, volgué una Església addicta i exigí dels seus ministres que es responsabilitzessin davant del poble de la bondat del nou règim. A l'inici del sistema constitucional la jerarquia eclesiàstica, no sols no féu cap manifestació contrària a la nova situació sinó que intentà adaptar-se als nous corrents ideològics i s'acomodà pacíficament al nou esperit. El mateix féu la majoria del clergat, amb l'excepció d'un minoritari nucli extremista absolutista. Juntament a la renovació política, el règim constitucional volgué dur a terme, també, la reforma de les estructures eclesiàstiques i amb aquesta tasca, en què foren utilitzats tots els mitjans, pretenia canviar la religiositat espanyola, tant en la seva manera d'ésser com en la pròpia organització. Llavors, part de l'Església s'hi va oposar i es van produir greus enfrontaments amb el poder polític. Aquesta situació cal inserir-la en una guerra civil que durà trenta mesos, la qual va caracteritzar-se per la crueltat dels dos bàndols. Part de la duresa i repressió liberal va recaure contra multitud d'eclesiàstics que van veure amb bons ulls el retorn de l'absolutisme i del monarca Ferran VII.

¹¹³⁹ Op. Cit. PS. 270 i 273.

¹¹⁴⁰ Op. Cit. p. 274.

16.2. L'àmbit econòmic eclesiàstic lleidatà al Trienni Liberal

16.2.1. La fi dels privilegis en matèria econòmica

A l'inici del règim liberal Joaquim Mensa i Manuel Fuster, regidors constitucionals de la Paeria, van exposar al Capítol que segons la constitució no podia continuar aquest amb l'ús del privilegi de poder entrar el ramat a la carnisseria de l'estat eclesiàstic de Lleida en l'horta i en el terme de la mateixa per tal de pasturar les herbes a menys que pagués els impostos corresponents i segueixin les regles de la policia que establirà l'ajuntament en virtut de la Constitució política de la Monarquia. Al mes d'abril de l'any 1820 el canonge Barnola va organitzar una comissió amb l'objectiu d'estudiar aquest nou reglament. Vidal va reflectir que gaudien de diversos documents que donaven validesa als seus privilegis a fi que el ramat de l'abast eclesiàstic pogués pasturar en el terme de Lleida. Però, que per evitar un plet i un enfrontament amb l'Ajuntament de Lleida el que proposaria es quantificar el nombre de ramat que necessiten i que aquests no hagués de pagar cap impost (anomenat de gabela).¹¹⁴¹

Tot i que a l'inici del període liberal l'Església va continuar realitzant les seves funcions i accions amb normalitat la instauració del Trienni Liberal a la ciutat de Lleida dins de l'àmbit econòmic va significar una lluita molt important entre el poder polític i el religiós per fer-se amb el seu control, per tant, va finalitzar el seu pacte cordial que els permetia repartir-se tots els beneficis, o sigui, va produir-se una fractura dintre del poder local perquè els partidaris del liberalisme van intentar l'enderrocament dels vestigis del sistema feudal dintre de l'espai agrícola. Com que l'estament eclesiàstic era el màxim representant i defensor d'aquest model tradicional, ja que era el propietari d'una gran multitud d'extensions i terrenys dedicats a l'explotació primària, el conflicte i els xocs d'interessos era evident. Mentre que l'Església aprofitarà el seu poder coercitiu (sistema judicial i una part de l'exèrcit), la Paeria es va recolzar en l'obra legislativa, primer, de les Corts de Cadis, i després de les Corts de Madrid. En definitiva, els canonges defensaven corporativament els seus privilegis i els liberals volien suprimir-los, sobretot pel que feia al control de la vida local, però també volien que els canonges els ajudessin quan els feia falta.

¹¹⁴¹ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, PS. 44 i 46.

Les primeres mesures del govern liberal va afectar seriosament als privilegis feudals de l'Església. El decret de les Corts sobre la supressió i abolició dels senyorijs jurisdiccionalis del mes de juny de l'any 1820 (cal recordar la batalla judicial eclesiàstica al llarg de l'etapa absolutista de 1814-1820 per tal d'aconseguir una altra vegada fer-se amb el control dels seus senyorijs després de la Guerra del Francès) va suposar un primer punt d'inflexió entre el poder liberal i el religiós. De moment, no era una mesura dràstica, ja que com així ho va indicar un edicte del Cap Polític, s'havia de continuar pagant els delmes, els censos, les taxes i els laudemios (només es deixaven de pagar els corresponents al patrimoni reial, com així ho va reflectir el decret del 19 de juny de 1813). Malgrat que el Capítol va decidir, primer, que el més convenient era arrendar el cobrament dels delmes en les localitats de Torres de Segre (per 6.800 lliures barceloneses) i els d'Albatàrrec, els de Pedrós i els de Vimfaró (per 4.000 lliures); i per últim, va contactar amb Antoni de Gomar, advocat i primer batlle constitucional de Lleida, a fi que el defensés en la justícia contra els defraudadors dels delmes perquè els pagesos amb la proclamació del règim liberal es van negavar més fortament que mai a pagar-lo.¹¹⁴²

Després de perdre la majoria dels seus privilegis econòmics, al juliol de 1822, alguns canonges van exposar davant de l'Intendent i el Cap Polític les seves grans necessitats econòmiques a causa de la davallada dels seus ingressos, i van demanar-li's com compensació per les carències pressupostaries la transferència d'una porció de blat de la Panera del delme. El Cap Polític va contestar que per trobar una solució tindrien de reunir-se amb la Junta Diocesana.¹¹⁴³

16.2.2. La negativa dels camperols a pagar les rendes senyorials eclesiàstiques

Al mes de setembre de 1820, una vegada finalitzada la recol·lecció del gra, el Capítol va reflectir les enormes dificultats alhora de recaptar l'impost del Novè Reial a causa de la resistència dels pagesos a pagar aquest tribut. Aquesta actitud va motivar la reactivació dels contactes via correu amb els Capítols de Vic, d'Urgell, de Tortosa i de Tarragona amb l'objectiu d'unir-se per tal de portar una representació davant de les

¹¹⁴² Op. Cit. PS. 62, 67 i 69.

¹¹⁴³ Op. Cit. p. 255.

Corts amb la finalitat de defensar els seus drets sobre la percepció dels delmes com a conseqüència de la propagació del frau.¹¹⁴⁴

En aquestes alçades d'any va circular el rumor que manifestava que s'aprovaria en un breu espai de temps una llei que reduiria el pagament del delme a la meitat. Aquesta possible resolució va comportar la fixació d'una nova taxa per part de la Comissió Apostòlica, el 7 de desembre de 1820 va informar que el subsidi que pagava cada any l'Església per tal d'ajudar a l'Estat (Reial Decret de les Corts del 6 de novembre de 1820, referent a la contribució extraordinària del clergat, des del 1817 fins al 1823) es rebaixaria també a la meitat, de 30 a 15 milions de rals de billó a l'any. La primera reacció del Capítol lleidatà va consistir en demanar una rebaixa encara més gran perquè s'havien reduït molt els seus ingressos i no podien pagar-ho.¹¹⁴⁵

Als inicis de l'any 1821 la resistència a pagar el delme va créixer encara més perquè apart dels pagesos i camperols dels diversos pobles de les rodalies de Lleida es van afegir els nobles, per exemple, Josep Boer, resident en la ciutat, va afirmar obertament que no volia pagar els delmes dels fruits provinents de les seves terres de Vilanoveta.¹¹⁴⁶

En aquest sentit cal inserir una carta dels arrendataris del delme (signada per Josep Vidal, Joan Ferrari, Ramon Piquer, Josep Corts, Pere Farrer i Jaume Sala) del 31 de març de l'any 1821 en la qual van demanar al Capítol de Tarragona l'exoneració i la rescissió de totes les obligacions que tenien els seus arrendaments alhora de contribuir amb el pagament del delme. Per aquest motiu, primer de tot, van al·legar que els diputats discuteixen en aquests moments en les Corts la seva legalitat, seguidament van assenyalar que molts camperols ja no el pagaven perquè el consideraven injust. Van proposar tres solucions: la primera establí que com a mínim s'havia de reformar la quantitat que pagaven o el mode contributiu; la segona consistia en la redempció dels seus arrendaments; i la tercera, cercava la rescissió de les escriptures dels arrendaments dels delmes signades l'any 1819.¹¹⁴⁷

Aquest llarg litigi va erigir multitud de judicis i despeses per les dues parts des de l'anterior etapa (1814-1820). Per tant, calia arribar a un ràpid acord. El Capítol de Lleida vol posar-se en contacte amb el de Tarragona per mostrar-li el seu suport incondicional i intentar-hi de trobar una solució. Al poc temps van reunir-se i van decidir conjuntament

¹¹⁴⁴ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, PS. 94 i 97.

¹¹⁴⁵ Op. Cit. p. 138.

¹¹⁴⁶ Op. Cit. p. 171.

¹¹⁴⁷ Op. Cit. p. 183.

que el més convenient era declarar que no gaudien de la potestat necessària per rescindir els arrendaments i que, per tant, no ho farien.¹¹⁴⁸

Però, el 8 de juny de 1821 es va llegir un Reial Decret de les Corts del 28 de maig de 1821 en el qual es va imposar la reducció del delme a la meitat. Això va suposar el cop més dur per la institució eclesiàstica dins de l'àmbit econòmic, ja que la seva financiació quedaria molt malmesa perquè només recaptarien a partir d'ara l'anomenat mig delme. Aquest Decret havia variat completament la naturalesa del contracte. El Capítol lleidatà a través d'una votació va acordar la rescissió de tots els arrendaments (ràpidament Agustí Belana, llaurador de Lleida, va sol·licitar-ho, treballava en l'horta de Lleida, la mateixa petició la va realitzar Antoni de Bordialba, a tots dos els van rescindir els seus contractes).¹¹⁴⁹

Després de l'aplicació d'aquesta legislació la Junta diocesana de Lleida es va encarregar de cobrar el mig delme i les primícies (segons el que establia el Decret de les Corts del 29 de juny de 1821), a més a més de pagar el subsidi dels 30 milions de rals de billó a l'Estat. El canonge Josep Vidal n'era el president (cal apuntar que estava formada en total per 11 individus). Vidal va manifestar que tenien un gran dèficit per tal de cobrir les despeses del clergat a causa dels nombrosos litigis que tenien amb els pobles i els arrendataris que es negaven a pagar el delme (per exemple, Almacelles o les Borges Blanques).¹¹⁵⁰

A la tardor, fruit de la contrarevolució absolutista, els insurgents van apropiarse de la recepció del delmes de diversos pobles que abans formaven part dels senyoriis eclesiàstics. Aquest succés va potenciar encara més l'arrendament, a més a més dels pobles que ja disposaven d'aquest contracte, es van afegir les localitats de Sunyer, Soses, Vilanova de Remolins (per les pastures i els fems), Grealó (pels fems) Montagut, Raimat i Sucs.¹¹⁵¹

¹¹⁴⁸ Op. Cit.

¹¹⁴⁹ Op. Cit. PS. 203 i 206.

¹¹⁵⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 4. Junta diocesana de Lleida. Lleida, 2 d'agost de 1822.

¹¹⁵¹ Op. Cit. PS. 257-258.

16.2.3. La contribució del Capítol a l'Estat liberal

Al mes de gener de 1820 la Comissió Apostòlica del subsidi, va notificar al Capítol que dels 30 milions de rals de billó que l'Estat tenia que recaptar de l'Església espanyola, aquesta diòcesis havia de contribuir amb 140.000 rals de billó.¹¹⁵²

Poc temps després el govern liberal veient la greu crisi del tresor nacional va demanar l'ajuda financera (rebia el nom de donatius patriòtics) dels bisbes, dels Capítols catedralicis, dels monestirs, i la de la Junta de Comerç de Barcelona.¹¹⁵³

Concretament, al mes d'abril de 1820 el Cap Polític va demanar-li un altre donatiu, ja que l'erari públic estava sota mínims. El Capítol va ajudar l'hisenda estatal, i al poc temps, va rebre una carta de la Junta Provisional d'aquesta província donant-li les gràcies per la gran quantitat de diners que havia subministrat amb l'objectiu d'alleugerar les necessitats de l'Estat. No va indicar la xifra, però per la reacció va ser molt elevada. Això, ens mostraria com en els primers moments del govern liberal l'Església lleidatana tenia la intenció de col·laborar estretament amb el nou règim, tal i com ho havia fet en l'etapa absolutista anterior, per tant, no volia cap tipus d'enfrontaments, i donava una imatge molt tolerant mantenint sempre una voluntat oberta al diàleg i a establir un ampli marc de convivència.¹¹⁵⁴

A continuació la Comissió Apostòlica sobre el subsidi de 30 milions de rals que havia de pagar l'Església anualment, en una carta va informar que el Capítol de Lleida havia de pagar 132.166 rals de billó per l'any 1819 (cal recordar que per l'any 1818 li van assignar la xifra de 173.802 rals de billó). A aquest pagament s'havia de sumar les constants almoines dirigides al convent de Santa Clara i al de les Carmelites descalces. També va continuar el préstec de llavors als pobles dels voltants de Lleida (Alamús, Alcarràs, Arbeca, Bell-lloch, Benavent, Torres de Segre, Vilanova d'Alpicat) a fi que puguessin sembrar.¹¹⁵⁵

A tot plegat cal afegir dues notícies perjudicials més: la primera, assignava al Capítol un pagament de 3.000 reial de billó anuals per tal de sufragar les capellanies d'honor de Ferran VII segons van prescriure les butlles de Pius VII; i la segona, del 20 de juliol de 1821 feia referència a un Decret de Ferran VII del passat 29 de juny, aplicat pel Ministre de Gracia i Justícia i pel d'Hisenda, el qual va ordenar que pel subsidi destinat

¹¹⁵² Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, p. 8.

¹¹⁵³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. 22 d'abril de 1820.

¹¹⁵⁴ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, fulla 57.

¹¹⁵⁵ Op. Cit. PS. 84.

a ajudar l'Estat s'havia de contribuir una altra vegada amb 30 milions de rals de billó.¹¹⁵⁶

16.2.4. La lluita entre el nou règim liberal i l'Església

Com ja hem vist abans al llarg del mes de gener de 1821 tres assumptes continuaven esdevenint els focus principal d'atenció. Per una banda, l'evolució de la Milícia Nacional i les manifestacions absolutistes que cada vegada agafen més força, i per l'altra banda, els problemes financers i les noves lleis seculars contra l'Església.

El tercer terreny cabdal va tenir com protagonista la lluita entre el nou estat liberal i l'Església alhora de defensar cadascun els seus interessos. El síndic Benet de Queraltó va donar publicitat a les ordres governamentals. Aquestes van comunicar que el nombre màxim de clergues regulars en els convents de Lleida havien de ser 24. El fet realment important es va produir quan el mateix Benet va transmetre en el ple municipal que tant ell com la resta del poble no li havien agradat aquesta resolució i va demanar tramitar un escrit per comunicar aquests sentiments a Ferran VII, ja que dintre de l'antic corregiment de Lleida, però fora de la ciutat, només existien els convents de Balaguer, Tàrraga, Bellpuig i Bonjals.¹¹⁵⁷

Per tant, els religiosos seculars de Lleida haurien de sortir de l'exterior de Lleida per predicar, celebrar la quaresma, oficiar els funerals, les misses i cobrar algunes vacants. Benet de Queraltó també va indicar que no havien de desaparèixer els pocs convents, segons ell, d'aquesta ciutat, perquè eren molt necessaris per la funció social que realitzaven. A més a més s'havia d'activar l'expedient que demanava l'establiment en la ciutat d'un convent de P.P. de l'Escola Pia. El síndic va concloure la seva exposició argumentant que faltaven a Lleida més religiosos per tal de garantir l'assistència espiritual als fidels ja que havien de continuar la seva tasca humanitària amb els rodamóns, els vells, els nens i els malalts. La Paeria va acordar fer arribar a Ferran VII aquestes peticions amb l'objectiu de mantenir el nombre de convents a Lleida.¹¹⁵⁸

¹¹⁵⁶ Op. Cit. PS. 187 i 217.

¹¹⁵⁷ Op. Cit. p. 9. Benet de Queraltó va ser un personatge de tots els règims que dirigirà els voluntaris realistes al final i la primera milícia isabelina en morir Ferran VII; era de fet un absolutista moderat que evolucionaria cap a un liberalisme moderat pragmàtic. Esdevenint una mostra del pluralisme del primer ajuntament liberal i el seu tarannà de compromís. Per més informació consultar la seva biografia a CASALS, Q.: *Polítics de Lleida*, Edicions de la Universitat de Lleida, 2002.

¹¹⁵⁸ Op. Cit. p. 10.

En estreta relació, cal informar que el 21 de febrer de 1821 es va llegir un memorial signat per 576 veïns de Lleida en el qual suplicaven a Ferran VII que intervingués amb la finalitat de conservar els vuit convents de Regulars que n'hi havien a Lleida.¹¹⁵⁹

Els habitants de Lleida, molt catòlics, van mostrar el seu rebuig davant les noves propostes legislatives liberals referents a la reducció dels eclesiàstics, ja que els consideraven una part de la societat improductiva, alhora que volien separar la unió estreta que n'hi havia entre l'Estat i l'Església. Però, apart del manteniment del culte religiós, els sacerdots i monges complien uns serveis educatius i assistencials molt importants que eren molt necessaris en una època marcada per l'analfabetisme i la pobresa. Aquesta decisió governamental va afavorir l'extensió del descontentament social dintre d'un sector camperol molt influenciat per l'estament eclesiàstic i que mostrava una gran fidelitat a les seves tradicions i costums.

La secularització dels regulars (els religiosos de les ordres eclesiàstiques sotmeses a una regla, frares i monjos de convents i monestirs) va significar que deixaven de ser monjos i havien de treballar com a capellans –clergat secular-. L'animadversió dels liberals –i també d'alguns catòlics- anava contra les ordres conventuals, considerades ocioses o poc productives, o bé els jesuïtes titllats de servir un cap exterior i, de fet, de “tots els mals”, com un cap de turc.

16.2.5. El trencament total entre l'Ajuntament i l'Església

El 3 de febrer de 1823 el bisbe Renteria no va voler donar la llicència necessària per predicar la quaresma en la parròquia de Sant Joan al sacerdot Pere de Sant Jaume, un religiós carmelita descalç de tendència liberal perquè va al·legar males costums del religiós. Però, en realitat el bisbe no el va deixar predicar la quaresma en la parròquia de Sant Joan no per males costums sinó perquè era un addicte al sistema constitucional, ja que predicava la constitució i estava d'acord amb els decrets de les Corts. Aquesta decisió autoritària del bisbe Renteria va significar la seva marxa de la ciutat, com també la dels seus fidels seguidors, que eren el Vicari General, Joan Saborit, i el canonge Joan Crisostomo Mariategui.¹¹⁶⁰

A més a més el bisbe Renteria va publicar un edicte contrari als decrets de les Corts, en els quals va indicar que el règim liberal no volia la Religió, per aquest motiu no va

¹¹⁵⁹ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1821, p. 23.

¹¹⁶⁰ Op. Cit. any 1823, p. 34.

deixar predicar tampoc la quaresma en les parròquies de Sant Llorenç, Sant Joan i en la Catedral. A causa d'aquesta actitud va ser la Paeria la que va demanar a la Diputació l'expulsió fulminant del bisbe Renteria i del seu Vicari General cap a Barcelona. El 13 de febrer de 1823 van designar al canonge doctoral de la Catedral Pere Darchs predicador de la quaresma en la Catedral Nova.¹¹⁶¹

Aquest incident, com en general tots els relatius amb l'Església en particular, en el capítol dedicat exclusivament a aquesta institució eclesiàstica gaudeix d'un ampli protagonisme. En aquest espai només exposar que aquest succés va significar el trencament total entre les institucions polítiques locals i l'Església.

16.2.6. El retorn de l'absolutisme i la recuperació dels privilegis

La nova legislació absolutista fruit de la invasió francesa dels Cent mil fills de Sant Lluís que van ser enviats per la Santa Aliança (Congrés de Verona) va afavorir l'Església. Pel que fa al mig delme s'ha de reflectir una Circular del Ministre d'Estat i del despatx de Gracia i Justícia, Joan de Erro, promulgada el 4 de juliol de 1823, en la qual va manifestar que la indiscreta passió per la novetat i el criminal empeny d'enganyar als pobles amb mentides i seductores teories, va fer que el govern revolucionari el 29 de juny de 1821 rebaixés a la meitat la quota del delme i de les primícies, aquesta mesura va deixar al clergat sense recursos i, per tant, es va abandonar el culte. També va assenyalar que el Règim liberal li va treure el mig delme de pagar, però li va carregar amb múltiples impostos per tal d'omplir aquest dèficit. Seguidament va augmentar el pressupost i les despeses a xifres molt altes, sent els mateixos ingressos, així doncs, el resultat d'aquesta operació financera va generar encara més dèficit. Aquestes mesures liberals eren un atac als bens de l'Església i a la Reial Hisenda.¹¹⁶²

Davant d'aquesta injustícia la Regència del Regne va deixar sense efectes aquest Decret del govern revolucionari, per tant, a partir d'aquest moment havien de pagar tot el delme, com es feia abans del 7 de març de 1820. També segons la Butlla de Pius VII del 16 d'abril de 1817 durant sis anys el Rei podia demanar un subsidi a l'estat eclesiàstic de 30 milions de rals anuals, però veient la situació de pobresa d'aquests, la

¹¹⁶¹ Op. Cit. PS. 41 i 44.

¹¹⁶² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Circular del Ministre d'Estat i del despatx de Gracia i Justícia (4 de juliol de 1823). Joan de Erro, Madrid, 6 de juny de 1823. Donada en Lleida, 21 de novembre de 1823, Simó de Renteria.

va rebaixat en 10, ja que el suport d'aquest sector a la causa absolutista havia estat molt gran. Per últim, va sol·licitar la recaptació de diverses contribucions als ajuntaments i als convents per tal de recuperar tot el territori espanyol (algunes parts restaven dins del poder liberal com, per exemple, Catalunya) i restablir l'ordre absolutista.¹¹⁶³

A més cal assenyalar que el Procurador General de l'ordre de Sant Benet va realitzar una representació a Ferran VII el 3 d'octubre de 1823 en la qual va assenyalar que molts monjos exclaustrats pels decrets del règim liberal van morir fora dels seus convents, i per aquest motiu, i perquè pensaven que ja no es restablirien els seus monestirs van realitzar testaments a favor dels seus familiars, però mai van ser secularitzats, així doncs, encara conservaven les obligacions que marcaven que no podien fer-ho, per això, tots aquests bens havien d'anar a parar als seus monestirs. El Rei el 12 de desembre de 1823 en una Reial resolució va declarar nul·les les exposicions testamentàries d'aquests monjos exclaustrats durant el tres anys del govern revolucionari, aleshores, van haver de tornar aquests bens, només l'abat havia de pagar les despeses dels enterraments que van sufragar els familiars.¹¹⁶⁴

16.2.7. L'àmbit assistencial del Capítol

A principis de l'any 1820, com era costum cada mes de gener arribaven diversos memorials de diferents ordres de religiosos amb la finalitat de demanar un ajut o una almoïna. Aquesta vegada van ser el convent de Santa Clara, el convent de l'Ensenyança i les Carmelites descalces. El Capítol va mostrar-se generós i va donar una bona quantitat.¹¹⁶⁵

A finals del mes de març de 1820 va donar una altra donació, aquesta vegada de 640 rals de billó, dirigida als pobles contagiats per una epidèmia que va afectar a la ciutat de Cadis. El Vicari General va redactar una carta al Capítol acompanyant una circular exhortant als fidels a contribuir per tal de socórrer les víctimes de Cadis a causa de la propagació d'una epidèmia el mes de març de 1820. El Capítol va donar dues onzes d'or.¹¹⁶⁶

Com ja s'ha comentat a l'àmbit municipal, amb l'arribada de l'estiu afloraven amb més força els contagis i els perills derivats de l'extensió de qualsevol epidèmia. Una

¹¹⁶³ Op. Cit.

¹¹⁶⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. Representació del Procurador General de l'ordre de Sant Benet a Ferran VII el 3 d'octubre de 1823. Madrid, 3 de gener de 1824.

¹¹⁶⁵ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, fulla 1.

¹¹⁶⁶ Op. Cit. p. 48.

carta del bisbe Renteria va reflectir que per garantir la seguretat higiènica de Lleida s'havia de tancar la porta de Sant Antoni per tal d'evitar l'entrada dels pagesos dels territoris infectats. Si al mes de març el sud espanyol va patir les greus conseqüències, al mes de juny, li va tocar a l'illa de Mallorca. La Paeria va sol·licitar la realització de rogatives públiques per demanar-li a Déu l'aturada de l'avanç de l'epidèmia que assolava l'illa de Mallorca. El perill de contagi era greu, i l'Ajuntament juntament amb els poders eclesiàstics va organitzar una nova Junta de Sanitat. El Capítol va nomenar al degà Josep Cayetano de Fonserrada per actuar com vocal. El 27 de juny una carta del bisbe Renteria va comunicar la recepció per part seva d'una circular del Ministre d'Hisenda dirigida a informar-li de l'obertura d'un préstec de 10 milions de rals de billó per tal d'afrontar els efectes de l'epidèmia de Mallorca. Per tant, va calcular que el Capítol havia d'aportar la quantitat de 6.000 rals de billó. La seva resposta va ser negativa, ja que no podia donar-li perquè no disposava de prou recursos.¹¹⁶⁷

No disposem de més notícies de tipus econòmic fins que es va produir la recuperació absolutista del territori propiciada per la invasió francesa dels Cent mil fills de Sant Lluís que van ser enviats per la Santa Aliança (Congrés de Verona). La primera referència que assenyala la tornada al poder del bàndol conservador va consistir en la demanda d'una almoina monetària que van sol·licitar als eclesiàstics lleidatans amb l'objectiu de construir un monument en la ciutat de Manresa per tal de perpetuar la memòria dels 24 individus de totes les classes socials que van ser assassinats en els "Tres Roures" el dia 27 de novembre de 1822 per ordre, segons la documentació absolutista, del "sanguinari" Roten, quan l'única acció de la qual eren culpables, segons manifestaven, havia estat exterioritzar el seu amor per la Religió i pel Rei. El Capítol va respondre que només podia pagar 500 rals de billó. S'han d'emmarcar aquests fets en la contrarevolució absolutista iniciada a gran escala a l'estiu de 1822 amb la finalitat d'ensorrar el govern liberal i l'ofensiva del general liberal Espoz y Mina contra els reialistes. A finals de setembre de l'any 1822, Espoz y Mina, després d'assumir el comandament de totes les forces de l'exèrcit que operaven a Catalunya, va decidir de dividir l'exèrcit d'operacions en quatre seccions: la quarta, manada pel general Antoni Roten, per l'Anoia, el Bages, el Berguedà i el Solsonès, va servir de pont entre Espoz y Mina (comandant general de Barcelona) i el mariscal Milans del Bosch (Vallès, la

¹¹⁶⁷ Op. Cit. PS. 68 i 70.

Selva, el Maresme i Osona). Així doncs, Roten era un militar liberal que va ajusticiar alguns reialistes a Manresa.¹¹⁶⁸

16.2.8. La moral i l'oci

Un esdeveniment que exemplifica una manera de pensar molt vinculada amb la moral i les tradicions catòliques puritanes presents en l'imaginari col·lectiu dels individus que van viure durant el primer terç del segle XIX es va produir al llarg de l'estiu quan diversos habitants de la ciutat, segons les autoritats, van donar un lamentable espectacle fruit de la seva indecència. Aquest gran escàndol que es va repetir diàriament va consistir en la pràctica de banys públics en el riu Segre. Davant la pressió dels eclesiàstics els membres del govern municipal van decidir evitar-ho, i per aquest motiu van realitzar un ban prohibint el bany diürn des del lloc anomenat l'espuntador fins a les roquetes sota la pena d'una peseta que s'hauria de demanar als pares si els autors fossin els seus fills i als amos pels seus criats.¹¹⁶⁹

En termes de moralitat pública els liberals compartien la moral tradicional i, sobretot, les convencions exteriors. Encara que Renteria i altres representants del pensament tradicionalista o catòlic dogmàtic acusessin els liberals d'introduir la disbauxa amb la llibertat de pensament, això era una caricatura dels liberals, com aquests elaboraren les seves caricatures de frares i religiosos, per exemple dels jesuïtes.

16.2.9. El balanç econòmic de l'Església

A finals de l'any 1820 es va procedir a l'anàlisi econòmic anual. Barnola, va reflectir un gran endarreriment en el cobrament dels censals, com també en els deutes de l'arrendatari de la població d'Archs. Vidal i Sarri, els administradors de la Pi Almoina, van assenyalar la morositat d'Ignasi Galí en el pagament del seu censal, i en general, van afirmar que no havien recaptat gaire, i per aquest motiu, van denegar una almoïna al sacerdot de la parròquia de Santa Maria Magdalena.¹¹⁷⁰

¹¹⁶⁸ Op. Cit. p. 274.

¹¹⁶⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida. 1821. p. 70. Per ampliar consultar: BURGUEÑO, J.: *Reordenament territorial a l'Espanya contemporània: la província de Lleida (1800-1850)*. Espai/Temp, núm. 25, Lleida, 1995; i ID. *De la vegueria a la província. La formació de la divisió territorial contemporània als Països Catalans 81790-1850*, Col·lecció Camí Ral, n. 7. Barcelona, 1995.

¹¹⁷⁰ Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1820, PS. 102, 143 i 145.

Els canonges Barnola i Mariategui, els administradors de la fabrica, van indicar que havien cobrat els impostos de les poblacions de Castellldans, Puigverd i de les Borges a través del monestir de la Cartoixa. El que els va permetre reparar el terrat, molt malmès per les destrosses ocasionades per la pluja (de l'any passat i de la tardor de l'any 1820, que van provocar grans crescudes en el riu Segre i esclètxes en la sèquia de Remolins) i reparar l'Església de Sant Llorenç i l'orgue major. Però, no van poder reedificar les cases del Pla dels Gramàtics (enderrocades en la Guerra del Francès) per falta de diners. Per últim, els canonges Dachs i Seris, que eren els administradors de les Pabordies van manifestar els veïns de Juneda i de Lleida (arrendaments de les menuderies de l'horta) no havien pagat cap contribució.¹¹⁷¹

A finals de l'any 1821 es va procedir al tradicional balanç financer. Aquest any es van generar moltes novetats, la més transcendental va consistir en la delegació de l'administració de la recaptació de les contribucions de l'Església a la Junta Diocesana. Una Circular de la mateixa Junta Diocesana del 21 de setembre va informar que el Capítol, el bisbe, i els altres beneficiaris ja podien agafar la meitat del delme, de les primícies i dels fruits que abans recaptaven. Els canonges Costa i Noguero van agafar els diners per repartir-los entre els diferents rams.¹¹⁷²

El canonge Barnola, l'administrador dels aniversaris, va constatar que només havien recaptat el corresponent a l'arrendament de les herbes mentre que les Juntes diocesanes l'havien recollit que pel que feia als fruits. Per altra banda va assenyalar que els corrals dels ramats estaven en un estat lamentable i, per tant, no havien recaptat res d'aquest concepte. Per últim, va manifestar que continuaven existint molts censalistes morosos.¹¹⁷³

Els canonges Seris i Soldevila, que eren els administradors de la Pi Almoïna van comentar que les pèrdues eren molt importants a causa de l'oposició dels camperols a pagar els seus impostos. El canonge Mombiela, l'administrador de l'obra, va indicar que aquest ram només rebia la desena part de la recaptació de les pabordies pel que feia al mig delme, i, per tant, no tenien cap fons monetari. També van apuntar que l'orgue major es va tornar a espatllar i no el podien reparar per la falta de recursos. Finalment, els canonges Seris i Masot, els administradors de les pabordies van manifestar que la

¹¹⁷¹ Op. Cit. PS. 64, 113, 146 i 149.

¹¹⁷² Arxiu Capitular de Lleida, A.C.L, actes capitulars, Capsa 136, any 1820-1825, any 1821, fulla 248.

¹¹⁷³ Op. Cit. p. 238.

Junta diocesana havia recaptat tots els diners d'aquest ram, i per tant, no gaudien de financiació pròpia.¹¹⁷⁴

A les darreries de l'any 1822 es va efectuar l'habitual balanç econòmic. El canonge Barnola, l'administrador dels aniversaris va comentar que recaptaven molt poc dels censos perquè els procuradors no s'atrevien a exigir-los amb el rigor que requerien les circumstàncies actuals. El canonge Soldevila, l'administrador de la Pi Almoïna, va posar de manifest, al igual que Barnola, l'escassetat d'impostos rebuts, per tant, no van poder ajudar gaire. Per últim, cal assenyalar que dels rams de l'obra i de les pabordies només es van finançar dels diners obtinguts dels delmes, a l'espera la repartició de la Junta Diocesana, i que com gairebé no havien cobrat res procedent del mig delme aquest any, la paralització era molt important.¹¹⁷⁵

A començaments de l'any 1823 el canonge Martín Laguna va comunicar que la Junta Diocesana per fi havia repartit la part que els pertocava dels diners recaptats l'any anterior (1822). Pel que feia als delmes va donar 2.500 rals de billó a cada canonge, i 1.500 més en concepte del predial (aquest últim pagament no el van cobrar els membres del Capítol absents). Finalment va manifestar que el plet que mantenia la cúria eclesiàstica amb la població de Borges Blanques seguia el seu curs judicial.¹¹⁷⁶

El darrer document financer, va ser, com era l'habitual, un balanç d'aquest any 1823. Es va caracteritzar per la seva brevetat, només va fer referència al ram de la Pi Almoïna, en el qual es va obrir una subscripció popular per tal d'atendre les necessitats més bàsiques dels soldats de Lleida, ja que no disposaven de roba. En línies generals va donar una imatge dramàtica, destacant l'enorme dèficit a causa de l'escassa recaptació, de la multitud d'endarreriments i de la propagació dels deutes.¹¹⁷⁷

En general, cal comentar que el balanç financer de l'Església dins de l'àmbit material va ser molt negatiu ja que la legislació liberal va eliminar la seva base econòmica hereva del feudalisme i va ensorrar la percepció dels seus ingressos tradicionals.

Jaume Creus i Martí, Arquebisbe de Tarragona, el 16 d'abril de 1825 va escriure un document amb l'objectiu de demanar la reinstauració del Sant Tribunal de la Inquisició. Per aquest motiu va caracteritzar el període del Trienni Liberal com uns temps desgraciats provocats pel "llibertinatge" i pel "desenfreno". També va indicar que el cel per les nostres culpes va permetre que Espanya s'inundés de llibres plens d'impietat,

¹¹⁷⁴ Op. Cit. PS. 238-239.

¹¹⁷⁵ Op. Cit. p. 261.

¹¹⁷⁶ Op. Cit. PS. 288 i 291.

¹¹⁷⁷ Op. Cit. p. 275.

que eren herètics i desmoralitzadors. Eren uns escrits “perversos i infames” contra l’autoritat establerta per Déu. En les tertúlies, en les Juntes patriòtiques, en els cafès i en les places públiques es van escoltar proposicions blasfemes, escandaloses, pertorbadores de l’ordre i de la tranquil·litat, insultant a la Religió i a l’Estat, seduïnt al poble. Amb la intenció d’aturar tots aquests perills l’Arquebisbe va promocionar missions apostòliques amb la finalitat de predicar l’evangeli, amb un èxit considerable, però molts van restar al marge, per debilitat i per influències externes negatives (per exemple, a causa dels llibres o dels filòsofs...). Per tant, va demanar la reinstauració del Sant Tribunal de la Inquisició per poder continuar lluitant contra els dolents pensaments. Ràpidament va arribar la contestació del Consell d’Estat a l’Arquebisbe de Tarragona. En aquest es va notificar que no aprovaria la formació d’un tribunal per jutjar les causes de fe, ja que aquestes competències eren responsabilitat del bisbe.¹¹⁷⁸

16.3. El Bisbe Renteria

Comptem amb les dades biogràfiques sobre la vida del bisbe Renteria gràcies a la *España Sagrada*, tomo XLVII, del Doctor Pedro Sainz de Baranda i a les obres de Carme Torres i Ramir Viola. Va néixer el 10 de setembre de 1762 en la vila del Port de Santoña (província de Santander), va ser doctor i catedràtic de lleis i de cànons, a més a més de rector de l’Universitat de Oriate. Va consagrar-se com canonge i després Abad de la col·legiata de Villafranca del Bierzo. L’any 1819 va convertir-se en bisbe de Lleida. L’any següent, el 1820, va viure l’esclat revolucionari i va protagonitzar un enfrontament amb el nou règim liberal. A continuació comenta el seu desterrament i com, un cop reinstaurat l’absolutisme, Ferran VII li va atorgar la gran Creu de l’Ordre de Carles III i li va oferir l’Església metropolitana de Santiago, però abans d’accedir va morir de manera sobtada a Madrid, el 4 d’octubre de 1824 (sepultura en el convent dels Agustins de l’Encarnació).¹¹⁷⁹

¹¹⁷⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. Jaume Creus i Martí, Arquebisbe de Tarragona, Primat de les Espanyes, Cavaller de la Gran Creu de la Reial i Distingida Ordre espanyola de Carles III, condecorat amb la de Sant Jorge de Alfama, del Consell de Ferran VII. Reus, 16 d’abril de 1825. L’arquebisbe de Tarragona va demanar la reinstauració de la Inquisició; i resposta del Consell d’Estat.

¹¹⁷⁹ Arxiu Capitular de Lleida. A.C.L., Prestatgeria 6, Documents Episcopals. Bisbe Renteria; i Doctor PEDRO SAINZ de BARANDA, *España Sagrada*, tomo XLVII, PS. 144-146; i VIOLA GONZÁLEZ, R.: “El gobierno diocesano de Lérida en tiempos de la dominación francesa (1810-1815)” *Anthologica Annua*, núms. 28-29, Roma, 1981-1982; ID “Incidencias religiosas durante el período constitucional (1820-1823) en la diócesis de Lérida” *Anthologica Annua*, XX, Roma, 1973; TORRES y GRAELL, M.C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el temps de Ferran VII*, Lleida, 1983; i Col·lacions,

Per tant, ens trobem davant d'una figura vital per tal d'entendre millor el Trienni Liberal en la ciutat de Lleida i les dificultats que van sorgir entre el poder local i l'eclesiàstic com a conseqüència de la implantació de la nova legislació liberal.

Renteria va ser designat nou bisbe de Lleida el 29 de març de 1819. Posteriorment va ser consagrat en Madrid el 20 de juny, i el 29 de juliol va realitzar la seva entrada pública a la Catedral Nova de Lleida.¹¹⁸⁰

Des de que va arribar va publicar quatre edictes: El primer feia referència al concurs dels "curats"; el segon per l'oposició a les beques del Seminari Conciliar; el tercer per les temporals de Sant Mateo; i el quart recordava a tots els eclesiàstics la importància de mantenir les costums i la modèstia en el vestuari que ordenava el Sant Concili de Trento i les constitucions pontifícies, amb l'objectiu de corregir una possible mala imatge que causaria escàndol entre els fidels.¹¹⁸¹

A més a més va voler estimular l'estudi de la moral entre els seus eclesiàstics i va ordenar als sacerdots la presentació d'un memorial demanant que els habilités amb la finalitat de beneir els ornaments de les seves parròquies, els facultés per absoldre els pecats reservats, per habilitar-los "ad petendum debitum" i per revalidar els matrimonis nuls. Aquestes facultats van ser concedides durant dos anys.¹¹⁸²

Gràcies a un document escrit per ell mateix podem analitzar tots els intensos moments que va viure al llarg del seu bisbat. El primer que va relatar va ser que durant els mesos d'octubre i novembre de 1819 va visitar totes les parròquies de Lleida, i va confirmar a tots els fidels que havien de rebre aquest sacrament. En la Pasqua del Pentecostes de l'any 1821 va tornar a confirmar un altre cop als fidels de les parròquies de Lleida, i el mateix va realitzar els dies 20, 21, 22 i 23 d'abril de l'any 1824.¹¹⁸³

A continuació destaca que després de la Pasqua de la Resurrecció de l'any 1819, la revolució ja estava consumada, concretament va esclatar en l'illa de Sant Ferran a

volum 36 (1816-1831). La presentació de les butlles del bisbe Simón Antonio de Renteria i Reyes al Capítol daten de l'11 de juny de 1819. Havia sigut escollit bisbe electe d'aquesta diòcesi. Renteria es trobava en el reial monestir de Santa Maria, Ordre de Sant Bernat, en la vila de Carracedo, fins el 14 de maig de 1819. Pius VII l'havia designat bisbe de Lleida per la mort de Remigio Lasanta. p.191. El 16 de juny de 1819 va prendre possessió del bisbat de Lleida, l'acte el van presidir els canonges més antics: Rafel Barnola, Francesc Pastoret, Rafel Soldevila i Joan Mariategui. La Cerimònia va tenir lloc en la Catedral i va comptar amb l'assistència de tot l'Ajuntament. p.200.

¹¹⁸⁰ Arxiu Capitular de Lleida. A.C.L., Prestatgeria 6, Documents Episcopals. Bisbe Renteria. A partir d'ara aprofito un document que el bisbe Renteria va escriure al Papa per mostrar-li a mode de memòria els fets que va protagonitzar durant el seu bisbat i l'estat de la seva diòcesi. Per tant, va analitzar el seu bisbat des de l'any 1819 fins al 1824. Datat l'any 1824.

¹¹⁸¹ Op. Cit.

¹¹⁸² Op. Cit.

¹¹⁸³ Op. Cit.

principis de l'any 1820, fou aleshores quan va decidir que era més convenient realitzar una visita pastoral al seu bisbat, per preservar als seus fidels dels perills dels nou sistema, assumpte que li treia la son. Va prendre aquesta decisió perquè la part muntanyosa del seu bisbat feia 19 anys que no rebia cap visita ni cap confirmació, i per aquest motiu ho va fer. Aleshores ens mostra les grans dificultats que existien per poder viatjar, a causa de la seva perillositat (indica que els camins es troben plens de bandolers) i de la incomoditat de les posades. En aquesta visita pastoral va adoctrinar als seus fidels contra els enemics de la Religió i la Monarquia. També va reflexar que a conseqüència de la propagació de l'habitat dispers en les muntanyes, la meitat de la població no escoltava missa, ja que molts eren ramaders i no podien deixar abandonat el bestiar. Finalment, va ordenar que en els dies festius els capellans haurien de celebrar dues misses a més a més d'explicar moral i doctrina cristiana (va remarcar que aquestos habitants no disposaven de la butlla de la Santa Croada perquè no els arribava a les seves demarcacions).¹¹⁸⁴

Després es descriu el seu desterrament: El bisbe Renteria coneixia confidencialment que el govern revolucionari i els seus agents espiaven tots els seus passos, i pensaven que era un bisbe molt perjudicial pel règim liberal, ja que Renteria considerava aquest sistema com "ímpio" i antisocial, a més a més també destaca la multitud d'oficis i representacions dirigides per Renteria a les Corts i al Rei en defensa dels drets de l'Església i de la Religió (tot i que la distància, els dolents camins i la falta d'un servei eficaç de correus van retardar els seus oficis i representacions a les Corts, i sospitosament, les seves contestacions s'extraviaven constantment).¹¹⁸⁵

En aquestes Renteria va expressar que els agents de la revolució volien que els bisbes "cubriéramos con el manto de la Religión" totes les seves maquinacions, dirigides principalment a la destrucció del Catolicisme, i, que es confongués l'àmbit sagrat del profà.¹¹⁸⁶

La falta de salut no li va permetre continuar en el seu bisbat durant la primavera de 1821, però va tornar en la tardor de 1821 fins a la primavera de 1822, concretament, el 5 de juny. En aquesta segona etapa (1821-22) cada dia anava creixent el despreci, l'odi i la persecució contra la Religió i els seus ministres. Per exemple, assenyala la propagació de les blasfèmies dites pel mateix poble, conseqüència de la relaxació en els costums.

¹¹⁸⁴ Op. Cit.

¹¹⁸⁵ Op. Cit.

¹¹⁸⁶ Op. Cit.

Una altra constància n'eren els freqüents insults que rebien de part dels militars constitucionals i dels milicians voluntaris.¹¹⁸⁷

A partir del 5 de juny de 1822 fins a les 5 del matí del dia 13 de febrer de 1823 (data del desterrament) només sortia de casa per anar a l'Església a causa del perill que corria. Finalment, va ser desterrat per la facció revolucionària de la ciutat de Barcelona, caracteritzada per la seva extrema exaltació e impietat, en virtut d'un ofici del Cap Polític de Lleida donat a l'una de la matinada del dia 13 de febrer. Va ser escortat pel Comandant dels Milicians Voluntaris, dos oficials subalterns i 33 soldats de la mateixa milícia, a més a més va participar un Comandant de Cavalleria amb uns altres 16 soldats. Abans de sortir aquests militars van carregar les seves armes i van rebre l'ordre, que si en el camí sortien alguns reialites per tal d'alliberar al bisbe, els soldats haurien de disparar primer a Renteria a fi que no aconseguissin el seu propòsit. Relata que la primera nit la va passar en la posada de la vila de Tàrrega. En aquesta es va produir una reunió entre els oficials milicians de la seva escorta i els del poble per decidir si l'havien de fustellar o no. El resultat va ser molt ajustat, ja que per un sol vot, van guanyar els contraris a l'execució.¹¹⁸⁸

Aleshores Renteria va ser conduït en qualitat de pres i va patir molt durant el camí. Al arribar a Barcelona va témer per la seva vida, ja que a l'arquebisbe de València van intentar d'assassinar-lo quan va desembarcar en Barcelona abans de marxar cap a França, per aquest motiu va tenir de tornar a embarcar-se immediatament per evitar-ho.¹¹⁸⁹

Renteria va entrar per una porta secundària i seguidament va ser conduït fins al convent de la Mercè Calçada, que servia de caserna militar. El van col·locar en la millor habitació que hi havia. En aquest emplaçament va residir durant 11 dies. Després va allotjar-se en el Palau Episcopal, on va realitzar tasques pròpies de bisbe com confirmar als fidels. Fins el 14 d'abril a la una de la matinada en que es va presentar l'alcaid primer constitucional i li va manifestar que per tal de garantir la seguretat de la seva persona era necessari que es llevés del llit i anés darrera seu. A continuació va ser conduït fins a la ciutadella amb la seva família. Al dia següent els criats del bisbe de Vic van oferir-li els seus serveis ja que Such estava pres en una torre de la mateixa

¹¹⁸⁷ Op. Cit.

¹¹⁸⁸ Op. Cit.

¹¹⁸⁹ Op. Cit.

ciudadella. La nit següent van afusellar al bisbe de Vic en el camí de Barcelona cap a Tarragona.¹¹⁹⁰

El bisbe Renteria també va comentar que molts exaltats van demanar la seva mort, però gràcies a l'acció dels dos últims batlles constitucionals va conservar la vida. En la nit següent, juntament amb molts eclesiàstics, 51 en total, van ser deportats en un vaixell cap a Tarragona, amenaçats de mort si desembarcaven, i amb destí a Màlaga, tot i que l'embarcació tenia capacitat només per 18 persones (era un "jabeque"). Després de 18 dies de navegació van arribar a Màlaga, i als dos dies de reunions i discussions entre els militars (volien enviar-los a Ceuta) i les autoritats, van desembarcar en Màlaga el 6 de maig, i Renteria va ser hospedat en la Congregació de Sant Felip Neri.¹¹⁹¹

Més tard comenta que la part d'Aragó de la seva diòcesis estava alliberada i que volia tornar per atendre als seus fidels. Per aquest motiu va aconseguir un passaport i va sortir de Màlaga a finals de juliol. Després de 14 dies de viatge va arribar a La Ràpita i va traslladar-se fins a Tortosa (va trigar 5 hores). Però, no va poder tornar a Lleida, perquè encara es trobava en mans dels revolucionaris. També comenta que volia tornar a Lleida de totes maneres i que al poc temps de marxar cap a Màlaga. En aquests moments va arribar Riego a la ciutat de Lleida, i el primer que va fer va ser preguntar on estava Renteria per tal d'ajusticiar-lo, per sort pel bisbe ja havia abandonat la capital de la Terra Ferma.¹¹⁹²

La Mitra de Tortosa estava vacant per la mort del seu bisbe a causa d'una epidèmia, i en aquest lloc Renteria va realitzar totes les funcions pròpies d'un bisbe, o sigui, va fer-se càrrec del bisbat de Tortosa, fins que a últims d'octubre va sortir direcció Lleida, que aleshores ja havia començat a negociar la seva capitulació, el 31 d'octubre es va restituir la llibertat (segons l'ideari absolutista), i ell va entrar el 2 de novembre, enmig d'una gran alegria de tots els habitants lleidatans. Renteria la primera acció que va oficiar va ser una donació de gràcies a Déu en la Catedral Nova de Lleida, i, com era costum, es va cantar un Te Deum.¹¹⁹³

Un cop va explicar el seu periple s'ha d'inserir que al mateix temps que Renteria va ser desterrat d'aquesta ciutat i bisbat, Josep Vidal, canonge penitenciari de la Catedral de Lleida, que era el seu provisor i Vicari General, juntament amb Joan Maraitegui i Joan Saborit Ragonero, també canonges d'aquesta catedral, van acompanyar-lo fins a

¹¹⁹⁰ Op. Cit.

¹¹⁹¹ Op. Cit.

¹¹⁹² Op. Cit.

¹¹⁹³ Op. Cit.

Barcelona. En aquesta ciutat, Josep Vidal va rebre dues ordres del govern revolucionari, la primera li va notificar la seva designació com nou canonge penitenciar de la catedral de Barcelona, i l'altra li atorgava la canongia penitenciar "at segorve". A Joan Saborit se li va destinar a la ciutat de Ceuta. Els dos van tornar a Lleida amb la restauració absolutista. Mentre que Joan Mariategui va acompanyar durant tot el temps a Renteria, també en la seva tornada.¹¹⁹⁴

A partir d'ara tractaré diversos temes relacionats amb el seu bisbat (tractaré el Seminari Conciliar, les ordres, el concurs a Curats, les missions, els convents, l'estat de la Catedral durant el Trienni, els costums del poble i els edictes sobre els llibres).

Pel que fa al seminari conciliar s'ha de ressaltar que en el mesos d'octubre dels anys 1819, 1820 i 1821 es va publicar l'edecte que promovia les beques del Seminari. Aquest organisme educatiu es subvencionava gràcies al pagament del delme, però durant el Trienni es va recaptar poc, i menys a partir de 1822 amb la inclusió del mig delme. La introducció de la teologia anomenada de Lleó com nou mètode per l'ensenyança va causar molt dolor en el cor del bisbe, ja que eren doctrines contraries a la Religió. Per aquest motiu el 4 de novembre de 1823 va expulsar a 5 catedràtics del 6 que hi havien per ser indignes de professar l'ensenyança, els va suspendre de les llicències de celebrar, confessar, i predicar, i els va destinar per un mes a fer exercicis a la casa de la Missió del pares de Sant Vicenç de Paül (Barbastre), a més a més d'expulsar a 14 col·legials, impregnats amb aquesta doctrina. L'any 1824, el seminari gaudia de tota la seva confiança, perquè tenia la pietat i la puresa necessària.¹¹⁹⁵

Pel que fa a les Ordres es va indicar que des de que va arribar Renteria a aquest bisbat (el 29 de juliol de 1819), va celebrar les ordres generals en totes les temporals, a excepció de les de la Trinitat, que no va poder oficiar-les l'any 1820, per estar de visita, com també els anys 1821 i 1822 per patir una malaltia.¹¹⁹⁶

En relació amb el concurs a Curats cal dir que en el mes de novembre de 1819 es va procedir al corresponent edecte convocatori i es va celebrar el corresponent concurs als curats vacants. A inicis del 1820 van cobrir-se amb els eclesiàstics amb més mèrits. També en el mes de gener i de febrer de 1824 els va oficiar. Per últim, fa constar la falta

¹¹⁹⁴ Op. Cit. p.237; i Col·lacions, volum 36 (1816-1831). L'any 1821 el govern del Trienni Liberal va ordenar diverses permutes entre els canonges. L'1 de maig de 1821, va tenir lloc la presentació dels documents del senyor canonge Antoni Forriol i Alvarez, provenint de l'església de Conca, va presentar la seva permuta amb el canonge Joan Marinas.

¹¹⁹⁵ Arxiu Capitular de Lleida. A.C.L., Estanteria 6, Documents Episcopals. Bisbe Renteria.

¹¹⁹⁶ Op. Cit.

d'eclesiàstics des de la invasió de Napoleó, veritablement es va produir una reducció molt dràstica (molts havien mort per diferents causes).¹¹⁹⁷

De les missions s'ha d'assenyalar que n'hi havia una, la de Sant Vicenç de Paül ubicada en la població de Guissona. Renteria va ordenar que els pares d'aquesta missió en la tardor de 1819 i en l'hivern de 1820 visitessin Vilaller. També va organitzar dues missions més, una a la vila de Montsó i una altra a Barbastre, que era dels pares de Sant Vicenç de Paül. A més a més va enviar als pares missioners franciscans de Escornalbou a realitzar un viatge evangèlic per tot l'interior de Catalunya. Renteria fa un balanç d'aquestes missions i comenta que eren molt útils, però per la revolució no van poder realitzar-se més. Finalment, va exposar que l'any 1824 continuaven.¹¹⁹⁸

Ara es el torn dels convents. Havia en la diòcesi de Lleida 23 convents de regulars, i dos de monacals. Tots van ser suprimits pels decrets de les Corts revolucionaries, excepte el dels Agustins Descalços de Benavarri. Renteria escriu que es van secularitzar 25 eclesiàstics al llarg del Trienni i que a la seva fi ja no els considerava de la seva confiança per haver prestat els serveis propis d'un sacerdot ("cura de almas"). L'any 1824 s'havien restablert tots els convents. Per una altra banda s'ha de reflectir l'existència de 6 convents de monges en aquest bisbat, dos estaven subjectes a la jurisdicció del bisbe, un era el dedicat a Santa Clara, que es caracteritzava per mantenir una observació molt regular, i les de l'Ensenyança, molt similar a l'anterior (excepte tres monges que a la tornada del desterrament de Renteria les va privar de la seva veu activa i passiva, a més a més de baixar-les al locutori durant tres anys per tal de reparar l'escàndol que havien causat a causa de les seves boges conversacions i la seva adhesió al sistema constitucional. També Renteria va suspendre la possibilitat de rebre la santa comunió durant dos mesos, aquest càstig s'ha de situar en el dia abans de la Nativitat del Senyor del 1823).¹¹⁹⁹

Quant a l'estat de la catedral durant el Trienni Liberal, Renteria va descriure una imatge dramàtica caracteritzada pel trastorn general que va generar la decadència del culte. En aquest període la pobresa, la falta de música i de clergues van ser els elements comuns.¹²⁰⁰

També va reflectir els costums del poble lleidatà al llarg del temps revolucionari. Va indicar que els que havien manifestat ser bons cristians durant els anys 1814-1820 van

¹¹⁹⁷ Op. Cit.

¹¹⁹⁸ Op. Cit.

¹¹⁹⁹ Op. Cit.

¹²⁰⁰ Op. Cit.

continuar, a pesar de la persecució que van patir, però els dolents, ara encara ho eren més, ja que havien abandonat la Religió. A continuació va escriure que circulaven molts llibres perillosos, per aquest motiu feia falta realitzar diversos sermons per tal de corregir aquests mals. Sobre els edictes d'aquests llibres va assenyalar que com s'havia produït una inundació de molts llibres herètics, lascius, "ímpios" i amb estampes impúdiques va veure's amb l'obligació de publicar un edicte, renovant totes les prohibicions fetes per la Santa Seu i un l'ofici de la Inquisició de l'octubre de l'any 1820. No només s'havien de denunciar els llibres, sinó també, els discursos, o les proposicions contraries a la moral, al dogma i als drets de l'Església amb l'objectiu de mantenir la seva disciplina. Va publicar una pastoral i un altre edicte prohibint moltes lectures. Amb el final del període liberal es van eliminar molts llibres "dolents". No obstant, cada dia Renteria veia més necessària la restauració de la Inquisició (va demanar-ho fins a la seva mort, el 4 d'octubre de 1824) per la seva unitat de censura en tot el regne i per la seva forma d'actuar. Però, va argumentar que pocs eclesiàstics s'atrevien a declarar el mateix i, això, afavoria la impunitat i la propagació de l'impietat.¹²⁰¹

16.3.1. La visita Pastoral del bisbe Renteria

El bisbe Simon Antonio de Renteria i Reyes va realitzar una visita pastoral a les quatre parròquies (Santa Maria Magdalena, Sant Joan Baptista, Sant Llorenç Màrtir i Sant Andreu Apòstol) de la ciutat reial de Lleida el 7 de desembre de l'any 1822.¹²⁰²

Primer de tot va fer acte de presència a l'església parroquial de Santa Maria Magdalena. El seu capellà era Jaume Rossell. La parròquia tenia 101 cases obertes, 10 torres o cases de camp habitades i 579 ànimes de comunió.¹²⁰³

El seu curat era de concurs, presentat per Ferran VII, amb una durada que oscil·lava entre els 8 mesos i els 4 mesos per l'ordinari, i no gaudia de patronat passiu. El valor total del Curat era de 165 duros a l'any (es composava en rendes que ascendien a 2.666 rals i 13 meravells, mentre que els censos pujaven a 43 duros, i els drets parroquials del sacerdot a 89 duros). Pel que fa als delmes s'ha d'indicar que els rebia el Capítol de Lleida i no pagaven primícia.

¹²⁰¹ Op. Cit.

¹²⁰² A.C.L. Prestatgeria 2A. Visites pastorals de 1820 a 1828, bisbes Rentería i Colmenares. Vp0031.

¹²⁰³ Op. Cit. Santa Maria Magdalena, PS. 1-3.

L'església parroquial era molt vella, i necessita moltes reformes. Disposava d'una fàbrica material, que era lliure (amb una renda de 100 lliures catalanes, que rendia uns censos a favor d'aquesta església que s'utilitzaven per tal de poder pagar les despeses del culte ja que no tenien drets de banc, de sepultura, de capella o de patronat). Tampoc tenia una fundació per pregar el rosari, ni cap dotació per destinar-la a la llàntia, excepte la del Santíssim (estava sempre il·luminat). Hi havien 4 beneficis i tres oficis (mutuals i col·latius). Però, si disposava d'una gran copa d'argent, daurat per l'interior de vint-i-quatre onzes, un calze d'argent de vuit onzes i una altra copa d'argent de tres onzes.

A més a més l'església gaudia de cinc altars, el major anomenat Santa Maria Magdalena. Els menors rebien els noms de Sant Crist, d'Esteve Protomàrtir, de la Verge del Carme i de la Verge del Rosari. No disposaven de cap capella, però si d'oratoris en la casa del camp de les carmelites calçades, i un altre en la torre anomenada del Sègol.

Tenia al seu càrrec un convent de regulars dedicat a Nostra Senyora del Carme calçat, amb set religiosos, cinc de cor i dos llecs. A la seva església hi havia dues confraries, la de nostra senyora del Carme i la dels Drapers. Pel que respecta al personal, el sagristà era Isidre Lavèrnia i l'organista era Josep Casals. Rebien 1.056 rals de billó cada any.

Després va visitar la parròquia de Sant Joan Baptista. Aquesta comptava amb 1.000 veïns i el seu sacerdot es deia Pere Lleopart.¹²⁰⁴

El curat era el mateix que el de Santa Maria Magdalena. Aquest consistia en les distribucions de les fundacions de l'Església que ascendien a 400 lliures, però amb la implantació d'un nou pla d'estalvi només rebien 170 lliures. Però, aconseguia el doble del beneficiari en els drets parroquials en oblatas voluntàries que pujaven a 500 lliures. El total de la renda del capellà era de 670 lliures barceloneses. Percebién el seu delme el bisbe i el Capítol de Lleida, i tampoc pagaven primícies.

Quant a les seves rendes cal dir que consistien en 80 lliures de censals que rebien per un dret sobre els difunts (paguen 10 sous per cada difunt, aquest ram produïa unes 12 lliures) que anomenen Drap Vermell i Cítara, que aconseguia a l'any 90 lliures, també s'aplicava a la manutenció del culte, a l'administració i al manteniment d'un llum a l'interior de la capella de Sant Joan. D'altra banda cal afegir la recaptació pel plat (passar la cistella) que ascendia a 50 lliures a l'any i l'import dels enterraments, uns 500 rals anuals. A més a més gaudién de 13 beneficis que produïen una renda de 3.000 rals de billó (havien de celebrar 3.200 misses per obligació).

¹²⁰⁴ Op. Cit. Sant Joan Baptista, PS. 4-12.

L'església parroquial també era molt antiga i disposava de 13 altars: Sant Joan, Sant Joaquim, Santa Anna, Sant Francesc Xavier, el Naixement de Crist, Nostra Senyora Esperança, Sant Bartolomé, el de les beneïdes ànimes del purgatori, Santa Llúcia, Sant Nicolau, Sant Isidre, Sant Blas i Nostra Senyora del Pilar, tots tenien crucifix. L'altar de Crist estava dotat amb 10 rals de billó anuals.

També tenia una capella sota la invocació de Sant Jaume, en el carrer de Blanquers, sota la casa de Turull. Gaudien d'una altra sota la invocació de Nostra Senyora la Verge, que rebia el nom popularment de Sant Jaume del Peu del Romeu, segons va anotar el difunt Manel Bordalva, tot i que un sacerdot de la parròquia de Sant Andreu va considerar que estava sota la seva jurisdicció. El bisbe en una solució salomònica va decretar que havien de compartir-la.

Disposaven d'una obra pia, fundada per Isidre Vidal, Albert Blanch i Jaume Boer, amb la intenció de col·locar en matrimoni carnal o espiritual als descendents de Cecília Simó. Les seves rendes consisteixen en 105 lliures, que pagava Josep Teixera pel lloguer de la casa de Joan Domenga, que es trobava en la plaça de la Sal, entre la casa de Pau Romeu i Mariano Olives, i en un censal de 245 lliures, 1 sou i 3 diners. L'administrava el sacerdot, com ho feia amb l'obra pia de Francesc Lloret per col·locar en matrimoni carnal o espiritual i pagar els estudis dels descendents d'Antoni i Llorenç Lloret.

Entre les seves propietats cal incloure una finca, concretament una abadia ubicada entre les cases de la Testamentària d'Elvira de Montaner i la de Josep Rabassó. També n'hi havia una confraria de les Ànimes del purgatori a càrrec del capellà i dos beneficiaris (Isidre Farré, que era el sagristà, i Jaume Tolosa). Aquesta parròquia disposava de tres convents de regulars: els agustins, els franciscans i els trinitaris. Però, no tenien convents de religioses. Si gaudien dels serveis d'un mestre de primeres lletres, que ensenyava la doctrina cristiana mitjançant el catecisme del bisbat (pagaven 4.400 rals cada any als seus treballadors). Per finalitzar, en referència a l'inventari dels objectes de valor sobresurten dos calzes d'argent, tot i que n'hi tenien molts objectes i bones robes, el que faria pensar que era una parròquia rica.

En tercer lloc va fer acte de presència a l'església de Sant Llorenç Màrtir. Comptava amb 755 cases, 1.200 veïns i 5.600 ànimes. Per tant, era la més gran numèricament

parlant. Disposava de dos beneficiaris sacerdots, un era l'organista i l'altre sagristà, eren llecs. El sacerdot era Joaquim Salas.¹²⁰⁵

Pel que fa a les rendes que rebien dels censos cal assenyalar que ascendien a 1.791 lliures i 18 sous (provenen de les misses cantades, de les pregades, dels aniversaris, de les obres piadoses i de les fundacions. També tenien dos presbiteris secularitzats (Benet Pol i Nicolau Borgoñó). La fàbrica d'aquesta parròquia gaudia de dos peces de terra, el seu producte anual pujava a 109 lliures que s'invertien en el manteniment del culte diví. Per últim indicar que els delmes els cobrava el Capítol de Lleida.

Finalment va visitar la parròquia de Sant Andreu Apòstol. Antoni Sánchez era el capellà. Comptava amb 473 veïns i 1.895 ànimes.¹²⁰⁶

Gaudia de dos beneficiaris amb benefici col·latiu, i un sagristà laic. La seva renda provenia dels censals que ascendien a 9.070 rals de billó (englobava els aniversaris, les misses cantades o pregades i les "viperas"). Comptava amb un sacerdot secularitzat anomenat Francesc Vallverdú que es mantenia gràcies a l'Estat (habitual dintre del context liberal). La fàbrica de l'església disposava d'una renda de 352 rals de billó, procedents dels censals, també es destinava al manteniment del culte.

El curat era perpetu i de lliure col·lació amb un patronat igual que a les altres parròquies. Aquesta gaudia d'una finca en la partida de Lleida anomenada del mal govern, des de 1808 no estava cultivada perquè no n'hi havia ningú que la vulgues llogar, per aquest motiu es va demanar un permís al Vicari General per tal de vendre-la a mode de censal. En relació amb els censals s'ha de comentar que tenien un de tres lliures i dotze sous que pagaven els hereus de Josep Morlins i de Josep Germés, més el que donava el peu d'altar, l'adventici i les 20 quarters de blat que donaven els preceptors dels delme, sumant un valor total de 4.000 rals de billó. Els delmes els rebia el bisbe i el Capítol (no comptaven amb cap graner). Per últim, comentar que no pagaven primícia referent al territori de l'horta de Lleida (el seminari Tridentí percebia el de les altres zones).

Per la Guerra de Successió aquesta parròquia va quedar en la ruïna. Abans d'aquest conflicte bèl·lic es trobava a sota del Castell principal, en l'anomenat portalet de Sant Andreu. Per aquest motiu, van haver de construir una nova a mitjans del segle XVIII, per tant, tenia en aquesta època uns 70 anys. La reconstrucció va costar 30.000 rals de

¹²⁰⁵ Op. Cit. Sant Llorenç Màrtir, p. 13.

¹²⁰⁶ Op. Cit. Sant Andreu Apòstol, PS. 14-15.

billó, pagats a través dels bens d'Antoni Noguerola (el seu administrador era Josep Vidal, canonge penitenciar de la catedral).

Comptava amb vuit altars, el major esta dedicat a Sant Andreu Apòstol, els altres eren el del Sant Crist, el de les Ànimes, el de Santa Anna, el de Sant Abson i el de Sant Senan, el de Sant Josep, el de Nostra Senyora de la Salut i el de Sant Ignasi de Loyola. No rebia una dotació per pregar el rosari, per aquest motiu, havien de sortir a demanar almoïna cada any per tal de pagar l'enllumenat de la llàntia del sant.

D'altra banda reflectir que als límits d'aquesta parròquia es trobava l'oratori públic de Nostra Senyora dels Dolors, on s'ubicava el Santíssim Jacent, i on es van celebrar diverses funcions públiques, sota la direcció del corrector Josep Vidal, Governador i Vicari General d'aquest bisbat.

Per últim assenyalar que també disposava de molts objectes de valor, com eren dos grans copes d'argent i dos calzes.

17. Pensament polític i tendències ideològiques al Trienni Liberal

17.1. Introducció

L'apartat cultural i ideològic va dirigit a l'anàlisi dels dos grans models polítics (absolutisme i liberalisme) que van assolir el poder dintre del primer terç del segle XIX a través de tres intel·lectuals que van escriure les seves obres al llarg d'aquest període en la ciutat de Lleida.

Primer de tot s'ha d'apuntar que aquests personatges van mantenir una estreta relació amb l'Església ja que en aquests moments era el principal focus i punt de referència cultural de l'època. Tant Francisco Martínez Marina com Martín Laguna van ser canonges de la Catedral Nova de Lleida. Aquests van donar suport al règim constitucional ja que contràriament a l'opinió de l'historiografia tradicional va existir una forta divisió dintre de la jerarquia eclesiàstica entre els defensors de l'absolutisme i els que creien més idoni el liberalisme.¹²⁰⁷

Aquestes dues tendències van tenir el seu protagonisme al Capítol i, en desenvolupar-se a l'interior del seu organisme van ajudar a generar un debat més ampli d'idees i propiciar tant el seu pluralisme com la seva divisió. Una altra qüestió fóra, si d'alguna manera, van afavorir l'augment de la tolerància.

Si bé va conviure el pensament liberal amb l'absolutista, aquest últim va rebre el suport d'alguns membres eclesiàstics, d'una part de l'exèrcit, d'alguns terratinents i de la majoria dels jornalers, els sectors socials que més van recolzar aquest sistema ja que defensava la continuació i la perpetuació de l'Antic Règim mentre que el liberalisme volia propiciar el canvi i el progrés (no cal oblidar que el "canvi i progrés" és el tòpic liberal. També portaven la privatització de l'economia, l'individualisme, nous rics i nous pobres.... Les societats són més complexes). Dintre del poder episcopal el conservadorisme va esdevenir el pensament predominant, si anteriorment el bisbe Torres va erigir-se una figura capdal al defensa a ultrança el manteniment del *status quo*

¹²⁰⁷ El primer autor que va apuntar aquesta teoria va ser: VIOLA GONZÁLEZ, R.: "Incidencias religiosas durante el período constitucional (1820-1823) en la diócesis de Lérida" *Anthologica Anua*, XX, Roma, 1973; també va mostrar-se d'acord CALLAHAN, W.: *Iglesia, poder y sociedad en España, 1750-1874*, Madrid, 1989; i LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1993; per contra C. Torres afirma que no hi va haver cap divisió ideològica a l'interior de l'Església lleidatana: TORRES y GRAELL, M.C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el temps de Ferran VII*, Lleida, 1983.

feudal, en el Trienni Liberal, el bisbe Renteria, a través de les seves cartes pastorals va encapçalar el moviment contrarevolucionari.

Aquestes teories més immovilistes van ser exposades també per Josep Bassa, doctor en Sagrada Teologia. En el seu llibre “Sobirania del pueblo”, escrit l’any 1816, en el qual va criticar amb contundència el projecte polític i social que abanderava Martínez Marina en la seva “Teoria de las Cortes” al considerar òptima la separació de poders tal i com s’entenia en l’Edat Mitjana. Per contra, Bassa en la seva obra va reflexar tot l’ideari més tradicionalista i conservador i va intentar transmetre els punts dèbils de les creences de Marina.

Josep Bassa va refusar qualsevol sistema democràtic i va atacar amb duresa les hipòtesis reformistes pròpies de la filosofia francesa i, sobretot, va mostrar-se molt contrari a qualsevol novetat dintre de l’àmbit religiós.

En contraposició va destacar la figura de Martínez Marina. Va aconseguir sobrepassar l’àmbit lleidatà, perquè abans d’arribar a la ciutat ja va ser diputat a Corts en Cadis. Un cop instal·lat en la Terra Ferma va escriure la nostra Historia Sagrada de l’Església i va dedicar-se a l’estudi dels ilergetes, sempre des de l’òptica liberal. Per últim, gràcies als seus escrits Lleida va assolir la capitalitat provincial i també va convertir-se en diputat a les Corts de Madrid en el Trienni Liberal representant el territori asturià.

Marina va considerar erroni el model autocràtic i va mostrar el seu desacord amb la política autoritària del monarca Ferran VII ja que l’acumulació de tot el poder en una sola persona era força injust i potenciava encara més el manteniment de les desigualtats que patia el país.

Per últim, destacar la figura de Martín Laguna, ja que va ser codirector del diari liberal lleidatà el Semi-Semanario Ilerdense (1822) i en la seva obra històrico-científica va realitzar un gran esforç d’erudició al intentar la unió del coneixement pseudocientífic amb la doctrina eclesiàstica. La seva ideologia progressista li va causar molts problemes a la fi del Trienni Liberal (va ser denunciat d’alta traïció davant les autoritats absolutistes). La derrota militar davant l’exèrcit invasor va facilitar la repressió una altra vegada de Ferran VII respecte als sectors més contraris al seu règim absolutista.

17.2. Els representants del liberalisme

17.2.1. Francisco Martínez Marina (Oviedo, 1754-Zaragoza, 1833)

Va destacar per encarnar la reivindicació del passat constitucional espanyol. En els seus inicis va estudiar en la Universitat de Oviedo, en la qual va començar els seus estudis teològics, acabant-los en la de Toledo l'any 1776. Mentrestant es va ordenar sacerdot en 1775, ja que va ser un creient que va fer del cristianisme la font fonamental del seu pensament¹²⁰⁸; i entre els diversos càrrecs que va ocupar cal destacar el de rector del Col·legi Major de San Ildefons d'Alcalà de Henares (1778-80), el de canonge lectorat en la catedral de Àvila i més tard capellà de l'església de Sant Isidre en Madrid. Va arribar a ser escollit membre de la Reial Acadèmia de la Història (1786) i més tard de la Llengua (1797); per últim, cal destacar que al llarg del Trienni liberal va ser diputat a Corts per Astúries.¹²⁰⁹

Entre les seves obres cal destacar *Ensayo histórico-crítico sobre la antigua legislación y principales Cuerpos legales de los Reinos de León y Castilla, especialmente sobre el Código de Alfonso el Sabio conocido con el nombre de Siete*

¹²⁰⁸ JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid. Capítol de Alberto Gil Novales. p.1.

¹²⁰⁹ ABELLÁN, J. L.: *Liberalismo y romanticismo (1808-1874)*, vol. 4 de la Historia crítica del pensamiento español, Madrid, 1984, p. 113; i Col·lacions, volum 36 (1816-1831). El 7 de setembre de 1818, van presentar al llicenciat Francisco Martínez Marina, presbiter i canonge electe d'aquesta Santa Església de Lleida, va acompanyar una escriptura de Valerio Cortijo, notari del col·legi de Madrid, amb data de l'1 de setembre de 1818, aquest escrivà va donar fe en les seves lletres que el senyor procurador va presentar una Reial cèdula de S.M. Ferran VII amb data en palau de 24 d'agost de 1818, signada per la seva reial mà, i refrendada per Cristobal Antonio de Llaoraza, secretari del rei, per la qual el va nomenar per tal d'obtenir la canonjia vacant en aquesta Església per la mort de Manuel Urtaun (7 d'agost de 1816) el seu últim beneficiari, i les lletres de col·lació que li havien estat donades d'aquesta canongia pel vicari general de Lleida, i diòcesi, en la qual constava que Francisco Martínez Marina, natural d'Oviedo, el 27 de juliol de 1778 va rebre el grau de llicenciat en sagrada Teologia en la universitat d'Oviedo. El Reial Decret de Ferran VII del 21 de juny de 1818, va designar a Francisco Martínez Marina propietari d'aquesta canonjia en la Catedral de Lleida. Abans era canonge de l'Església col·legial de Sant Isidre de Madrid. p.137. Pel que fa a la seva carta de pagament, fou de 52 lliures i 10 sous, el mateix que a tots els canonges. Va prendre possessió del seu càrrec el 10 de setembre de 1818. p.156. Abans havia presentat la seva partida de baptisme i la cartilla de prevere (el 13 de juny de 1778 va ser oficiat en el càrrec de prevere per l'il·lustre senyor don Felipe Pérez de Santamaria, auxiliar de Toledo). El senyor Martínez Marina, tenia 64 anys d'edat ja que va néixer en Oviedo el 10 de maig de 1754. p.151. El 27 de gener de 1819 es va produir l'acceptació de la professió de fe del canonge Francisco Martínez Marina, aquest la va realitzar davant de Luis Gregorio López de Castrillo, conseller de Ferran VII, bisbe de Lorima, i auxiliar del de Madrid, postrat de genolls va prestar jurament segons el concili de Trento, capítol 12, sessió 24 de reformatione. També va realitzar el jurament obscurís de pacis (21 d'abril de 1819). p.187. Marina va protestar perquè considerava que tenia més antiguitat com canonge que Juan Marinas, ja que aquests no va ocupar el despatx anomenat reial quan li pertocava, per tant, Marina volia adquirir prioritat alhora d'ocupar aquest despatx reial, per aquest motiu, va presentar com a testimonis a Francesc Soldevila, escrivà de S.M. i arxiver, i Jaume Nadal, músic de la catedral. S'aixecà un auto públic. p.190.

Partidas (Madrid, 1808); el seu *Discus sobre el origen de la monarquía y sobre la naturaleza del Gobierno español* (Madrid, 1813); que va ser un text que va servir com introducció de la seva *Teoría de las Cortes*; també tenia un altre *Discurs*, però girava entorn de les Societats Patriòtiques creades a partir de la revolució de 1820, dintre d'un ambient parlamentari que volia assimilar-les amb les antigues lligues, fraternitats, confraries ... en la qual Martínez Marina les va defensar perquè ho exigia així la llibertat.¹²¹⁰

També en els seus *Principios naturales de la Moral, de la Política y de la Legislación* (Madrid, 1833), va destacar pel seu pessimisme després dels fets de 1823, en aquesta obra hi havia la mateixa condemna al govern feudal i l'entusiasme pels pobles lliures francesos, anglesos, suïssos i angloamericans, citant autors que havien col·laborat en la creació del pensament europeu com Epicur, Demòcrit, Maquiavel, Bayle, Rousseau, Bentham i Benjamín Constant, i d'alguns espanyols com Inguanzo.¹²¹¹

Martínez Marina va ser el teòric que va fonamentar dintre d'una sòlida investigació històrico-filosòfica el projecte liberal iniciat per les Corts de Cadis, també va ser un polític ja que va voler influir en la forma de govern de l'Estat espanyol, entenent-lo des d'un punt de vista liberal. Per això, va deixar tota la llibertat al ser humà, per fer-lo va agafar els principis de la Revolució francesa. L'autor Riaza el va considerar com el fundador de la Història del Dret espanyol,¹²¹² i en aquest mateix judici hi estaven d'acord Hinojosa¹²¹³, Ureña¹²¹⁴ i Gil Novales.¹²¹⁵ Per la seva part, Maravall el va designar "primer historiador del pensament polític espanyol".¹²¹⁶

Al arribar la Guerra de la Independència, Marina va seguir amb els seus treballs d'història i d'erudició en Madrid. En aquest temps va redactar la seva obra *Teoría de las Cortes* (1812-13, va ser la continuació lògica de "*Ensayo...*", però amb la inclusió de capítols sencers que tractaven sobre la nova constitució espanyola). Aquest llibre va

¹²¹⁰ JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid. Capítol de Alberto Gil Novales dedicat a Francisco Martínez Marina. p.5.

¹²¹¹ ABELLÁN, J.L.: *Liberalismo y romanticismo (1808-1874)*, vol. 4 de la Historia crítica del pensamiento español, Madrid, 1984. p.114.

¹²¹² RIAZA, R.: *Las ideas políticas y su significación en la obra científica de Martínez Marina*, en Revista de Ciencias Jurídicas y Sociales, XVI, Madrid, 1933, PS. 11-526.

¹²¹³ HINOJOSA, E.: *Historia General del Derecho Español*, I, Madrid, 1877, PS. 34-36.

¹²¹⁴ UREÑA, R.: *Observaciones acerca del desarrollo de los estudios de Historia del Derecho español*, Universidad de Madrid, 1906.

¹²¹⁵ JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid. Capítol de Alberto Gil Novales dedicat a Francisco Martínez Marina. p.1

¹²¹⁶ MARAVALL, J.A.: *El pensamiento político en España a comienzos del siglo XIX: Martínez Marina*, en revista de Estudios Políticos, núm. 81, mayo-junio 1955, p.32.

provocar-li al tornar Ferran VII la sospita d'heterodòxia i d'una posterior denúncia de la Inquisició.

Com també va succeir per la seva obra anterior *Ensayo histórico-crítico sobre la antigua legislación de España* (1808, el seu patriotisme el va portar a investigar les antiguitats jurídico-públiques de Castella, va ser el millor coneixedor de l'antiga legislació castellana)¹²¹⁷. A causa d'aquestes acusacions va tenir que demostrar la seva innocència. Per aquest motiu va escriure la seva *Defensa*, signada a Madrid el 23 de desembre de 1818 (publicada l'any 1861), en la qual va aportar multitud de proves de la seva perfecta ortodòxia en els seus escrits i va argumentar que ell no era un jacobí, un demòcrata francès i un revolucionari,¹²¹⁸ però es va veure obligat a desplaçar-se a Lleida (1818-1820). Amb la tornada dels liberals es va traslladar novament a Madrid, però un altre cop Ferran VII i l'absolutisme el van confinar a Saragossa on va passar tota la dècada ominosa fins a la seva mort al 1833.¹²¹⁹

La seva formació doctrinal va agafar grans tradicions intel·lectuals com la del escolasticisme tomista (Sant Tomàs de Aquino, la idea del contracte social com el fonament d'una societat política, sent la societat civil l'efecte d'un conveni, d'un pacte)¹²²⁰ i l'escola dels pensadors espanyols del segle XVII el XVII (Roa Dávila i Antúnez de Portugal); les idees de la Il·lustració, sobretot les dels grans il·lustrats espanyols del segle XVIII (en l'època de Carles III, que tenia un major caràcter tradicional que la Il·lustració europea; i autors com Jovellanos, Campomanes, Mayans y Siscar o Capmany) tot això va estar sotmès a una elaboració crítica personal a través de la qual va voler revisar els principis de l'absolutisme polític "sense incorre en les desviacions a que havia donat lloc la filosofia individualista i les idees revolucionaries del segle XVIII".¹²²¹

A més a més es va basar en autors com Sidney i en Locke, també d'un predecessor d'ell com Richard Hooker (pensador anglès del segle XVI) per fonamentar el seu

¹²¹⁷ JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid. Capítol de Alberto Gil Novales dedicat a Francisco Martínez Marina, p.2.

¹²¹⁸ Op. Cit. p. 5.

¹²¹⁹ ABELLÁN, J.L.: *Liberalismo y romanticismo (1808-1874)*, vol. 4 de la Historia crítica del pensamiento español, Madrid, 1984, PS. 113-114.

¹²²⁰ JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid. Capítol de Alberto Gil Novales dedicat a Francisco Martínez Marina, p.8.

¹²²¹ ALBERTI, J.: *Martínez Marina: Derecho y Política*, Biblioteca Académica Asturiana, Oviedo, 1980, p.269.

pensament i debatre a autors com Filmer o Hobbes amb els que no va estar gaire d'acord.¹²²²

En sintonia amb els pressuposts metafísics del tomisme (la idea de l'ordre de l'univers, la concepció teològica dels sers i l'afirmació de la intel·ligibilitat de lo real) el seu fi últim es posar de manifest com el *ordo moralis*, és a dir, l'ordre propi dels actes humans, es va inscriure dintre de *l'ordo universalis*. L'home dotat d'intel·ligència i llibertat era capaç d'entendre aquell ordre i portar-lo a la pràctica en la seva escala humana, mitjançant la realització del *deure ser*, negant així la separació entre moral i metafísica. Aplicat a l'esfera de l'ordre jurídic, es desprèn una estreta connexió també entre moral i dret, en contra del que havien defensat pensadors com Pufendorf, Hobbews, Bentham i més tard tot el positivisme jurídic. També Marina va realitzar aportacions a la doctrina tomista (juntament amb l'afirmació de la *universalitat e inmutabilitat* dels primers principis morals, va admetre una variació o canvi en el que es referia als principis secundaris, a causa de la defectibilitat de la naturalesa humana, agafant atenció respecte a la historicitat en la que aquests principis es van manifestar i es realitzaven).¹²²³

Explicant el fet de la Monarquia per un costat, i per l'altre, el seu caràcter històric o accidental. A partir d'aquí va establir que les formes de govern es trobaven condicionades històricament i eren de dret humà-positiu, mai de dret natural, així, la comunitat política podia decidir lliurement sobre una o una altra. Enfocant el tema del pacte des de la doctrina de Locke, va distingir entre el *pactum associationis*, tàcit, pel que una agrupació humana es constituïa en una comunitat política, i el *pactum subiectiones*, per la que una comunitat transferia o delegava l'exercici directe del poder polític en una persona física o moral. Estant d'acord amb que la democràcia era la forma original de la societat política i de l'autoritat que residia en ella, i solament a través del consentiment de la mateixa es podia legitimar l'exercici del poder públic per part d'una persona física o moral.¹²²⁴

Per això, va defensar la divisió de poders com la única salvació davant la concepció absolutista o dèspota de poder. Marina va incloure a la teoria clàssica dels tres poders (legislatiu, executiu i judicial) un quart al qual va anomenar "poder subventivo", com

¹²²² JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid. Capítol de Alberto Gil Novales dedicat a Francisco Martínez Marina, p.4.

¹²²³ ABELLÁN, J.L.: *Liberalismo y romanticismo (1808-1874)*, vol. 4 de la Historia crítica del pensamiento español, Madrid, 1984, PS. 114-115.

¹²²⁴ Op. Cit. p.115.

facultat d'aprovar i recaptar tributs. Les Corts tindrien el poder legislatiu, mentre que el Rei es reservaria l'executiu i el judicial.¹²²⁵

En el seu *Ensayo...* va preparar la seva doctrina, la seva creença en el bon ordre de les Corts medievals i la denuncia del romanticisme absolutista de les *Partides*, al mateix temps s'obria camí respecte al pensament polític europeu, creant un terreny propici per al constitucionalisme civil, sense renunciar a la seva fe catòlica.¹²²⁶

La seva *Teoría de las Cortes*¹²²⁷ era una historia filosòfica i política de la nació espanyola, servia per a legitimar teòricament l'estructura socio-jurídica que es va utilitzar com base per les Corts de Cadis. Aquest projecte va partir de la raó pràctica, reflexiva, experimentada, contemplant una historia de la raó crítica des de dintre. Per Marina la història era condicionant, però mai normativa, recollia la seva herència per a superar-la en un procés dialèctic, amb l'objectiu d'agafar la imatge de las Corts medievals com la solució al modern constitucionalisme.

Cal entendre la *Teoría de las Cortes* com un monument que exaltava la cultura medieval interpretada en el sentit de pertinència del "goticisme" (període visigòtic). Per a ell els gods eren els restauradors de la llibertat espanyola¹²²⁸, al alliberar a Espanya del domini romà. Martínez Marina, va seguir als il·lustrats espanyols, va saltar per damunt les centúries d'absolutisme imposades en els segles XVI-XVII, per tal d'empalmar amb les Corts medievals de Castella i Aragó en les quals el poble era sobirà i Castella a partir d'aquest moment era una nació de les més cultes i avançades (punt que Bassa criticarà obertament). Marina també va aportar un gran material erudit i documental per tal de mostrar l'extraordinària importància que van tenir les Corts en la vida pública espanyola com defensores de la independència i llibertat nacional.

Per això, va ajuntar les noves doctrines amb la tradicional llibertat castellana i amb les disposicions legals en els decrets d'alguns concilis (Toledo, León o Coyanza); i així va legitimar la Constitució de l'any 1812, mostrant-la com una restauració de les llibertats que havien sigut ofegades durant el despotisme dels Àustries i dels Borbons.¹²²⁹

¹²²⁵ Op. Cit. p.116.

¹²²⁶ JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid. Capítol de Alberto Gil Novalés dedicat a Francisco Martínez Marina, p.3.

¹²²⁷ El títol complet de l'obra és: *Teoría de las Cortes o grandes Juntas nacionales de los reinos de León y Castilla. Monumentos de su constitución política y la soberanía del pueblo, con algunas observaciones sobre la Ley fundamental de la Monarquía española sancionada por las Cortes generales y extraordinarias y promulgada en Cádiz a 19 de marzo de 1812*, ed. Villalpando, Madrid, 1813.

¹²²⁸ Op. Cit. p.18. PÉREZ- PRENDES (Editora Nacional, 3 vols., Madrid, 1979).

¹²²⁹ ABELLÁN, J.L.: *Liberalismo y romanticismo (1808-1874)*, vol. 4 de la Historia crítica del pensamiento español, Madrid, 1984, p.117.

Porta un pròleg, que fou publicat com un text independent amb el títol de *Discurso sobre el origen de la Monarquía y sobre la naturaleza del gobierno español*, que era un programa ideològic que condemnava la monarquia absoluta (des de un punt de vista polític, filosòfic i teològic) i els seus nefastos resultats socials que va originar.¹²³⁰

Marina va voler la implantació d'una sàvia constitució monàrquica integrant-la a les antigues institucions i costums de Castella i a les circumstàncies i llums del segle.¹²³¹

La seva tesi, coincideix amb la d'Argüelles, però ell la va concebre i sistematitzar abans. Marina com ja he explicat, va defensar un govern representatiu a partir de la demostració que en els segles medievals vam existir assemblees representatives i que els monarques tenien que convocar-les obligatòriament per tal d'aprovar les seves futures actuacions.¹²³²

En la seva obra va destacar una tensió dialèctica que combinava tradició i innovació caracteritzada pel seu liberalisme i romanticisme polític d'acord amb l'esquema: 1) afirmació nacional (sobirana nacional front a despotisme); 2) neomedievalisme; i 3) tensió tradicionalisme-progressisme.¹²³³

Per últim, ressaltar el seu paper com persona innovadora ja que va reflexar que la Santa Aliança “tiene como objetivos hacer guerra a la verdad y a la sabiduría, esterilizar los preciosos frutos del triunfo de la razón, trastornar los principios eternos del derecho de gentes y de la libertad civil y religiosa, y oprimir las naciones débiles, pero soberanas e independientes... acordó destruir la Constitución jurada por el rey Fernando, y poner a este principe en libertad y consolidad el despotismo”.¹²³⁴

Després d'aquest anàlisi més acadèmic i general, m'agradaria reflectir la “Historia de Lérida”¹²³⁵ que va escriure en la ciutat lleidatana l'any 1820.

Francisco Martínez Marina va començar la seva obra realitzant una descripció geogràfica del territori, concretament de l'espai ocupat per la tribu ibèrica dels Ilergetes mentre va restar vigent l'Imperi Romà, prestant especial atenció a les seves poblacions. A mode introductori va descriure la ciutat d'Ilerda. Va indicar que es trobava situada al

¹²³⁰ JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid. Capítol de Alberto Gil Novales dedicat a Francisco Martínez Marina, p.3.

¹²³¹ MARAVALL, J.A.: *El pensamiento político en España a comienzos del siglo XIX: Martínez Marina*, en revista de Estudios Políticos, núm. 81, mayo-junio 1955, p.56.

¹²³² JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid. Capítol de Alberto Gil Novales dedicat a Francisco Martínez Marina, p.3.

¹²³³ ABELLÁN, J.L.: *Liberalismo y romanticismo (1808-1874)*, vol. 4 de la Historia crítica del pensamiento español, Madrid, 1984, p.118.

¹²³⁴ JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid. Capítol de Alberto Gil Novales dedicat a Francisco Martínez Marina, p.13.

¹²³⁵ Arxiu Capítular de Lleida, A.C.L., Calaix 136. Historia de Lérida.

marge dret del riu Segre, destacant el turó de la Seu Vella i el pont vell. També va escriure que la seva història s'allargava molt en el temps a causa de la seva antiguitat. Pel que respecta als seus voltants va donar importància a la seva immensa planura, molt fèrtil, amb molts camps conreats, esdevenint un estratègic punt militar.¹²³⁶

A continuació analitzaré dos capítols que ajuden a desxifrar el seu pensament polític, ètic i social. El primer és el VIII: “La Religió i el govern dels ilergetes”. En aquest va exposar que cap societat podia progressar ni subsistir sense religió, perquè civilitzava als homes, endolçava els costums, promovia les virtuts socials, ampliava els vincles de fraternitat i d'amor entre els individus, al mateix moment que garantia el manteniment de l'ordre i la tranquil·litat pública. Pel que fa al govern ens va indicar que es basava en la raó i en la pròpia naturalesa, a on els caps de família tenien l'autoritat i un poder molt similar entre ells. Aquesta realitat va propiciar la desconeixença del despotisme oriental, molt qüestionat per Marina ja que defensava un règim liberal.¹²³⁷

Per últim, cal assenyalar que el capítol més important va fer referència a la “Historia civil i eclesiàstica de Lérida y su territorio. Desde el origen del Cristianismo hasta la invasión sarracénica”. En aquest es pot reflectir bona part del seu ideari. Primer de tot va expressar que totes les societats polítiques havien començat a partir del diluvi universal (el pensament científic habitual, com ja veurem en el llibre de Martín Laguna). Va comentar que un punt molt positiu va ser l'arribada de la filosofia, la qual la va definir com l'art de pensar i de raonar. Seguidament va elogiar els llibres d'història, ja que havien de ser una escola de moral i de política, a través dels quals s'hauria d'edificar i d'instruir al lector. També va exaltar el veritable patriotisme i totes les virtuts socials, alhora que denunciava l'actual estat d'ignorància, de superstició i de fanatisme. A més a més va mostrar el gran desordre de l'actual sistema d'instrucció pública (el del govern absolutista de Ferran VII). Finalment, va mostrar-se força conservador al demanar l'absoluta submissió al sobirà i als seus magistrats públics, en compliment de les bones lleis alhora que criticava els vicis dels governs (una teoria que creia que el rei ho feia malament perquè els membres del seu govern no executaven correctament les seves directrius).¹²³⁸

¹²³⁶ Op. Cit. PS. 2-28.

¹²³⁷ Op. Cit. p. 83.

¹²³⁸ Op. Cit. PS. 69-70.

17.2.2. Martín Laguna

Va ser advocat dels tribunals reials, canonge d'ideologia liberal de la Santa església catedral de Lleida i va participar en diverses audiències i societats.

Destaca per la realització d'un *Resumen de la Historia universal (1835) sobre el panorama de E. Hocquart* (aquest autor havia elaborat aquesta obra fins a l'any 1827. Laguna va ampliar-la fins que la va finalitzar l'any 1833)¹²³⁹ que com bé va indicar el propi títol era un resum (*es un extracto*¹²⁴⁰) de l'història universal de totes les èpoques i de tots els països en dos volums, el primer dedicat al text (*origen de las naciones, su evolución, reyes que han gobernado, religión, costumbres, población, clima, producción, comercio, geografía, guerras, papas, santos, derecho, grandes acontecimientos, descubrimientos e inventos*¹²⁴¹) i el segon a diverses taules de les que destaquen les seves cronològiques.

Primer de tot Laguna va explicar com s'havia de llegir i buscar els continguts. Tenia la idea i l'objectiu d'aconseguir en el lector un augment exponencial dels seus coneixement històrics d'una forma econòmica, ja que en aquest llibre hi havia la informació de molts altres, la qual cosa provocaria que qualsevol lector aprendria molt alhora que s'estalviava força temps.

Seguidament ens va indicar que *la historia es la soberana del imperio de las letras, ha de tractar la diplomacia, teología y justicia* i la història *siempre debe de ser verídica ... nos da noticias de lo ocurrido en la tierra de grandes personajes*¹²⁴², aquesta frase ja ens va assenyalar que tenia la intenció d'elaborar una historiografia positivista, que buscava els temes més polítics i militars, basada en la introducció de moltes dates, ja que donava prioritat a la cronologia, però també tenia l'afany d'adquirir en la mesura del possible l'objectivitat i l'esperit crític.

A continuació va realitzar una advertència. Aquesta va consistir en afirmar que *el diluvio universal según Hocquart fue entre el siglo III y el X*, però per a Laguna *fue en el XVII*.¹²⁴³ Donant-los la prova que fins ben entrat el segle XIX la idea que la Terra abans de Crist tenia uns 4.000 anys que era la que apareix al text bíblic sumant les edats era vigent encara pels historiadors i científics.

¹²³⁹ LAGUNA, M.: *Resumen de la historia universal sobre el panorama de E. Hocquart*. Llegat Areny.

Lleida, 1835.

¹²⁴⁰ Op. Cit. p.18.

¹²⁴¹ Op. Cit.

¹²⁴² Op. Cit. p.15.

¹²⁴³ Op. Cit. p.20.

Tot seguit va començar pels hebreus perquè era la primera generació *nació en ella el Redentor del género humano (Cristo nace en el 3984)*¹²⁴⁴ i després va afirmar que *Italia se crea en el 2100* i el seu primer rei va ser *Janus ... Roma fue fundada en el siglo XXXIII (3230) los italianos se formaron a partir de los griegos y los habitantes de Asia Menor que se trasladaron a Italia ... las primeras olimpiadas fueron en Grecia en el 3208 y el primer rey de Atenas fue Cecrops en el año 2426.*¹²⁴⁵

Laguna va unir la religió amb la història i per això ens va situar els orígens de la humanitat en el poble hebreu. Destacar el seu error en l'àmbit cronològic. Tots els seus esforços pera tal d'aconseguir un estudi crític i científic va xocar amb el fre que suposava tenir que contrastar la informació amb la Bíblia. També va donar una explicació de l'enfonsament de les civilitzacions a través de continuades invasions i la creació de noves cultures a partir dels moviments dels pobles i no pas per una acció autòctona.

Després d'analitzar el món antic el primer país que tractava va ser Espanya deixant clar el seu patriotisme. La seva gènesi va buscar-la en l'Imperi romà. Va destacar que a partir de la Reconquesta i l'any 1492 amb el descobriment d'Amèrica va tenir una *grandeza considerable*, destacant el gran imperi que va acumular durant el període dels Àustries i més concretament amb Carles I i Felip II (segle XVI).¹²⁴⁶

Ja dintre de la contemporaneïtat va fer èmfasi en la revolució produïda a Catalunya l'any 1827 (la Guerra dels Malcontents) que segons Laguna *la arregla Fernando VII*. Va argumentar que la repressió va ser merescuda i necessària. També va destacar la malaltia greu que va patir el monarca a partir de l'any 1832, la derogació de la llei sàlica de Felip V, la qual declarava el dret de successió per a la seva filla primogènita Maria Isabel Lluïsa i, finalment la designació de la seva muller Maria Cristina per ocupar el càrrec de Regent. A escala europea va destacar els monarques i els governants de cada estat (sobretot les intrigues de la Cort), les guerres de Rússia i de Turquia, la revolució de l'any 1830 a França (també la conquesta d'Argel) que va comportar el canvi de tron de Carles X a Lluís Felip d'Orleans i com l'any 1831 es van separar Bèlgica (governada pel rei Leopold de Sajonia Lobourg) d'Holanda a través de la Conferència

¹²⁴⁴ Op. Cit. p. 21.

¹²⁴⁵ Op. Cit. PS. 27, 29 i 31.

¹²⁴⁶ Op. Cit. PS. 58-65.

de Londres. Mentre que descrivia la situació d'Amèrica com una *época de guerra civil y política*.¹²⁴⁷

A partir d'aquest moment va realitzar una crònica de diferents esdeveniments. Va ressaltar un terratrèmol originat a Oriola (Alacant) que va causar molts morts i desperfectes. També va exposar la greu situació que passava Rússia, Alemanya i França pel còlera que en *España por misericordia de Dios se ha acabado*.¹²⁴⁸

A partir d'aquest moment es va dedicar a realitzar una exposició de temes relacionats amb la ciència com era la química, la física, la maquinària, les innovacions, els invents (va magnificar el vaixell de vapor), el experiments (com les fonts ascendents), els enllumenats de gasos i fòsfor o les noves infraestructures com els ponts colgats. També va donar una referència del viatgers que hi havia per tot el món, dels antropòlegs que captaven la informació dels nadius (imperialisme), la topografia i el descobriment del cinquè continent que es va anomenar Australasia u Oceania.¹²⁴⁹

Dintre de la nostra geografia va assenyalar els seus límits, la longitud i l'extensió (en llengües). Per analitzar l'agricultura i la mineria, els sectors econòmicament punters per Laguna, va estudiar la situació d'una gran quantitat de productes com el vi, l'oli, l'arròs, les fruites, els llegums, la mel, la carn, la llana, les mines d'or, d'argent, de ferro i de plom.¹²⁵⁰

Per acabar aquest bloc va comentar que hi havia un gabinet que es dedicava a estudiar la història natural. També va transmetre l'existència d'un observatori astronòmic alhora que enuncitava les diferents facultats universitàries, l'Acadèmia de llengües de la Història de la jurisprudència, els hospitals i els amfiteatres (utilitzats per disputar *corridas de toros*, sens dubte era una gran diversió pública) dintre del territori espanyol (el qual Laguna el va qualificar com *adorada pátria*).¹²⁵¹

Per introduir l'administració de l'estat espanyol primer va descriure el lloc on vivia el Rei. Era un palau sumptuós i tenia un altre més antic en el Retiro. Va comentar els reials llocs d'esbarjo com eren *Aranjuez, el Escorial, la Granja, el Pardo, la Florida, la Casa del Campo, el Retiro, el Casino de la Reina y Vistalegre*¹²⁵². Després va comunicar l'existència dels diferents tribunals suprems que conformaven l'administració pública de la monarquia, de l'Estat (Ministeri d'Estat, de Gràcia i de Justícia, de Guerra,

¹²⁴⁷ Op. Cit. PS. 66-72.

¹²⁴⁸ Op. Cit. p.73.

¹²⁴⁹ Op. Cit. PS. 74-75.

¹²⁵⁰ Op. Cit. PS. 76-79

¹²⁵¹ Op. Cit. p.80.

¹²⁵² Op. Cit. PS. 80-81.

d'Hisenda i de Marina), de la Cort, dels tribunals, de l'òrgan militar (tenia quatre ordres militars: Santiago, Calatrava, Alcántara i Montesa), i finalment va exposar tots els càrrecs eclesiàstics (hi havia segons Laguna 20.000 capellans, 32.000 frares i 8.000 monges).¹²⁵³

Fins i tot ens va donar dades de la situació política de 1834 amb la publicació al mes d'abril de l'Estatut Reial. A més a més de la creació d'un ministeri més, com era el d'Interior (els sis ministeris formaven el Consell de ministres que era un òrgan de consulta d'Isabel II) i la nova divisió territorial en províncies.¹²⁵⁴ El que no es pot negar és el gran esforç d'erudició que va realitzar Martín Laguna i el seu intent de tractar tot els àmbits de la història.

A continuació va analitzar la situació de diversos països europeus comparant-la amb la d'Espanya. El primer va ser Portugal, va comentar que abans estava unit a Espanya. També va assenyalar que tenia moltes semblances amb el nostre territori com era la religió i la forma de govern. De França va indicar que era molt fèrtil i poblat, que tenia comerç, fàbriques, talent i que destacaven els seus habitants pel seu treball. Als països Baixos els va considerar com una secta perquè eren protestants i, per tant no eren fidels a la religió catòlica. D'Anglaterra va exaltar la seva marina i va afirmar que Londres era la ciutat més poblada del món. D'Itàlia va indicar que es trobava dividida entre els dominis de l'emperador d'Àustria, el regne de Sardenya, els Estats Pontificis i el regne de les Dues Sicílies, però la va considerar com una sola nació alhora que exaltava el seu passat (Imperi romà).¹²⁵⁵

A Àsia la va dividir en sis: *Gran Tartaria, Xina, Turquia asiàtica, Arabia, Persia e Islas Orientales*. És molt curiós l'anàlisi que va realitzar ja que al Japó pràcticament ni li va donar importància i als xinesos els va acusar de cobdiciosos, pagans, venjatius, estar molt mal vistos, *de mala cara y figura*, però això sí, eren treballadors. També va descriure la Gran Muralla xinesa (tenia 4000 llengües de llargada).¹²⁵⁶ En definitiva va donar una visió de la història simplista i reduccionista, sobretot es va endinsar en l'òrbita europocèntrica (utilitzant un llenguatge racista).

D'Àfrica va destacar la seva calor, que es trobava poc descobert, els seus animals perillosos i l'existència de molts negres *de aspecto raro*, descrits com cruels, poc il·lustrats, ferotges, maliciosos i mal educats, i per últim, que o bé no tenien govern o bé

¹²⁵³ Op. Cit. p.82.

¹²⁵⁴ Op. Cit. PS. 90-06.

¹²⁵⁵ Op. Cit. PS. 97-119.

¹²⁵⁶ Op. Cit. PS. 128-131.

era despòtic.¹²⁵⁷ Laguna també va comentar que en la dècada dels anys 30 del segle XIX es va produir amb el contacte amb els europeus l'inici del seu avanç a tots els nivells, encara que li restaven per adquirir multitud de coneixements.

D'Amèrica va reflexar la seva fertilitat, el sucre, el cacau, el cafè, el tabac, l'argent i l'or. Segons Laguna els seus habitants eren molt afables i aplicats *pero revoltosos e infieles*. A més a més va destacar que hi havia molta vegetació, moltes illes i homes salvatges. Gairebé podem tornar a les teories del segle XVI que polemitzaven sobre si eren persones o bé animals els indis. D'Australasia va ressaltar la presència espanyola en les Filipines.¹²⁵⁸

Seguidament va passar a l'àmbit geogràfic. En aquest va assenyalar la superfície del globus terrestre (52.800.000 llengües quadrades de superfície) i va realitzar un símil de la terra amb una taronja. A nivell espanyol (35.000 llengües quadrades) va comentar els rius, les muntanyes i la seva població (12'5 milions d'habitants). Laguna va afegir que el *Ministerio del Fomento General del Reino* havia de fomentar la pujada de la taxa de natalitat perquè el país tenia recursos per alimentar 25'3 milions.¹²⁵⁹ Per tant, s'havia de fer cas a l'Església en la seva idea d'augment la natalitat.

A continuació va descriure els astròlegs i els físics més importants de tots els temps. Eren *Cupèrnico, Keplero y Neuton* (Copèrnic, Kepler i Newton) i els planetes (va incloure el sol com a tal) que eren, a més a més del citat astre solar, *Mercurio, Tierra, Marte, Venus, Vesta, Juno, Saturno, Júpiter, Céres, Palas y Urano*. Dotze en total.¹²⁶⁰

Les lleis també van tenir un lloc destacat. Va afirmar que existien des de sempre, ja que van ser donades per Déu (dret natural, Déu havia gravat en l'home la raó i els bons sentiments, els homes es van fer dolents i per controlar-los es va crear *el derecho de gentes secundario*, dret civil). Era de tres classes: morals, judicials i cerimonials. Hi havia els costums i les lleis *eclesiásticas, romanas, patrias o españolas* (*Novísima Recopilación de Carlos IV*).¹²⁶¹ Per acabar va reflectir la història de les ciències, deixant clar el paper de la Bíblia com origen de la ciència i dintre de la filosofia va incloure la lògica i l'ètica, també va destacar les ciències naturals i sobrenaturals; les físiques i morals; i les abstractes i les concretes.¹²⁶²

¹²⁵⁷ Op. Cit. PS. 132-137.

¹²⁵⁸ Op. Cit. PS. 138-146.

¹²⁵⁹ Op. Cit. PS. 151-161.

¹²⁶⁰ Op. Cit. PS. 172-179.

¹²⁶¹ Op. Cit. PS. 180-195.

¹²⁶² Op. Cit. PS. 198-215.

17.3. Els defensors de l'absolutisme

17.3.1. Josep Bassa

La seva obra més important va ser *Soberania del pueblo carta con honores de discurso escrita* signada a Lleida l'any 1816. Impresa per Bonaventura Corominas. Aquest llibre va ser elaborat per Josep Bassa (va ser doctor en Sagrada Teologia i exvicari General de la Congregació Cisterciense de la Corona d'Aragó i regne de Navarra) en oposició a la ideologia liberal i defensora de la separació de poders de Francisco Martínez Marina del que va escriure que tenia *contradicciones y frívolas razones contenidas en su obra*.¹²⁶³

Per legitimar-se va comentar que *hablo en un país de cristianos, por lo que fundo mis proposiciones sobre las que nos enseña nuestra santa religión*¹²⁶⁴, ho sigui, va utilitzar la religió catòlica i la Bíblia (es va remuntar a Abraham, Isaac i Jacob) com font per defensar una teoria política i un projecte social.

Ja en la primera pàgina va donar la següent cita d'Homer *el gobierno de muchos no es cosa buena: no haya más que un rey*¹²⁶⁵ en la qual va reflexar la seva ideologia absolutista i tradicional de l'Antic Règim i del segle XVIII espanyol.

En la tercera pàgina ho va escriure explícitament *no a la soberania del pueblo, es un error, la degeneración es la consecuencia de la soberania del pueblo y el fin de la conservación de la sociedad* ja que considerava al poble com *muchedumbre, equiparado a un niño que no sabe andar por si mismo, necesita que lo dirijan, siendo más perjudicial el abuso de la soberania del pueblo que en un rey* (més fàcil de reprimir), *el pueblo tiene más hombres malos que buenos, más ignorantes que instruídos, más pobre que ricos*, mentre que *el rey es educado desde pequeño, para prevenir la tiranía y despotismo (que hace estragos en los gobiernos populares)*, qualificant *democracia como sinónimo de anarquía*¹²⁶⁶, demostrant la seva nul·la confiança en la societat civil per a poder realitzar una política coherent.

¹²⁶³ BASSA, J.: *Soberania del pueblo*. Llegat Areny. Lleida, 1816. p.3.

Veure: MOLINER i PRADA, A.: "El antiliberalismo eclesiástico en la primera restauración absolutista (1814-1820)", a *Hispania Nova*, número 3, 2003.

¹²⁶⁴ BASSA, J.: *Soberania del pueblo*. Llegat Areny. Lleida, 1816. p.4.

¹²⁶⁵ Op. Cit. p.1.

¹²⁶⁶ Op. Cit. PS. 3, 16, 38 i 39.

Més endavant va carregar contra França ja que va ser el promotor de les llibertats a través de la seva famosa revolució de 1789, eren uns heretges, ho va expressar així *error del siglo pasado en Francia, endémico, ha pasado a España. Hace estragos en Europa la contagiosa opinión de la soberanía del pueblo, escandalosa, antisocial, inventada y propagada por los hereges y genios sediciosos, reprobada por los hombres más sabios y amantes del orden y de la pública tranquilidad. Se basa en arbitrarias hipótesis: 1) los hombres son naturalmente independientes; 2) que antes de elegir un soberano, tuvieron la soberanía; y 3) después de elegido un soberano, reside la soberanía en el pueblo.*¹²⁶⁷

La primera la va criticar perquè va argumentar que *siempre ha habido autoridad paterna y sujeción de la mujer a la potestad del marido*, a més a més es va basar en Hugo Grocio que afirmava *el encadenamiento y subordinación de los hombres está establecido por la misma naturaleza*, i Bassa va donar una raó més ja que va afirmar que *no nació de la constitución de los pueblos el orden social.*¹²⁶⁸

Com conclusió per tal d'enderrocar els tres plantejaments d'orientació liberal que ell considerava erronis Bassa va postular que *de la multiplicación de las familias se formaron los grandes estados ... no hay hombres iguales e independientes* (per relació pare-fill) *el pueblo jamás tuvo la soberanía: la soberanía dice mucho más que independencia, importa una jurisdicción o imperio.*¹²⁶⁹

Seguidament des d'un discurs apocalíptic va fer una crítica a l'ateisme, al deisme, als autors il·lustrats com Voltaire i també a Hobbes perquè negaven la providència com també l'autoritat de Déu sobre els homes ja que Bassa pensava que *Dios infunde la soberanía en el monarca, es el autor de la naturaleza, es quién estableció el poder de los soberanos ... toda potestad viene de Dios* (atributo de la providència) i va comentar que els seus plantejaments els defensaven també autors com Irineo, Tertulià, Crisóstomo, Agustí i Hume.¹²⁷⁰

A continuació va realitzar un altra referència a Marina donant-li el consell que *ha de leer más a los padres de la Iglesia y no tanto a Locke, Mably y Raynal* (per això el va acusar de jansenista i de calví).¹²⁷¹

¹²⁶⁷ Op. Cit. p.4.

¹²⁶⁸ Op. Cit. p.5.

¹²⁶⁹ Op. Cit. p.7.

¹²⁷⁰ Op. Cit. p.9.

¹²⁷¹ Op. Cit. p.11.

Va quedar clar que no tenia massa estima als pensadors progressistes i avançats al seu temps i sobretot als filòsofs *los pensadores con ideas de libertad, igualdad, independencia han hecho mucho mal, caso del Imperio romano, el pueblo judío o Egipto... dice Octaviano que los filósofos causan infinitos males contra los pueblos*, i va començar a criticar a Aristóteles, Sèneca, Zenón de Elea, Apolonia de Tiana, Luter, Calvino perquè eren *sediciosos, tienen doctrinas perversas, suposiciones contrarias a las santas escrituras, generaron luchas, derramamiento de sangre*, a més a més eren els autors que defensava Marina (que va titllar a Bassa de satèl·lit del despotisme), ja que va citar autors clàssics creadors del pensament europeu modern i d'altres que van plantejar reformes dintre de l'Església.¹²⁷²

També va carregar contra Jean Jacques Rousseau¹²⁷³ perquè no entenia bé la seva obra en la qual va comentar que l'estat del bon salvatge era el millor perquè era el més propi i natural, i Bassa es pensava que havíem de tornar a un món en el qual la força física marcava el poder. A més a més va rebutjar la idea del il·lustrat que defensava el príncep sobirà com una persona moral, un ser col·lectiu, ja que per Bassa era una persona individual encarnada en el rei i dirigida per Déu.

Posteriorment va realitzar una gran defensa de la institució monàrquica ja que el *mundo antiguo que relata la Biblia esta en manos de los reyes i las republicas actuales (Suïssa) antes fueron monarquías ... Dios se encarga de frenar el despotismo o abuso de sus reyes castigando los pecados de sus príncipes.*¹²⁷⁴ Idees que actualment no tenen vigència, però que ens mostren com la religió en aquesta època dirigia molts àmbits del moment.

A més a més hi va haver espai per una crítica a la Constitució espanyola de 1812, *La española es un plagio de la francesa de 1793. Ataca el cristianismo* i per tant no es podia defensar. Sobretot perquè les influències franceses no eren acceptades per Bassa ja que considerava que a més a més d'agafar *Francia como nuestros constituyentes, regeneradores, ilustrados nuestros, ellos nos quieren dominar, privarnos de la libertad de pensar y pensar como ellos*¹²⁷⁵. Quedant demostrada la seva animadversió per les corrents liberals i progressistes que van néixer en el país veí, per un altra part molt més avançat pel que fa a nivell tecnològic, cultural i de qualitat de vida.

¹²⁷² Op. Cit. PS. 12-14.

¹²⁷³ Op. Cit. p.20.

¹²⁷⁴ Op. Cit. PS. 21-23.

¹²⁷⁵ Op. Cit. p.30.

A continuació va fer referència al Tribunal de la Santa Inquisición del qual va destacar que *en España existe más tranquilidad y menos desgracias por un tribunal vigilante de la pureza de la fé*¹²⁷⁶. Bassa era un fervent defensor de la mateixa, cal dir que en l'any 1816, moment en el qual va escriure la seva obra encara estava vigent (fins 1820) i que va recollir l'obra *Teoría de las Cortes* de Martínez Marina per tal de portar-la a judici. Per Bassa en els principis fonamentals de la constitució política dels regnes de Lleó i de Castella el rei era l'autoritat suprema tant en l'aspecte civil com en el criminal. Mentre que en el regne god era mixt: monàrquic, aristocràtic i democràtic ja que es trobava representat pels Grandes de España, els bisbes i els abats, que segons Marina representaven el poble, però per Bassa *no asistían en representación del pueblo* (el va descriure com Tercer Estat, terminologia típica medieval que dividia la societat en nobles, clergues i Tercer Estat, grup ultraheterogeni) *sino porque el rei quería convocarlos, las cortes godas aconsejaban al rey y le recordaban sus obligaciones pero no hacían leyes*. També va defensar l'absolutisme a través de la realització d'un paral·lelisme amb la jerarquia eclesiàstica ja que en els dos casos hi havia un màxim pontífex.¹²⁷⁷

Martínez Marina va argumentar que la constitució goda va perviure després de la irrupció del àrabs, van formar el nostre codi nacional, fet també criticat per Bassa perquè va considerar que Marina *nunca probara que las Liber Judicum o Forum Judicum sean nuestro código primitivo que contiene las leyes de los visigodos ... de la irrupción de los árabes hasta el reinado de Alonso de las Navas no concurrieron diputados del pueblo, como tampoco con la invasión del despotismo austríaco y borbónico... con los Reyes Católicos las leyes no las hacían las Cortes ... el poder legislativo fue considerado siempre como un atributo y prerrogativa de los reyes de Castilla ya que la formación de las leyes se hacia en las Cortes a consulta y petición de los diputados, pero por decreto y autoridad del rey*¹²⁷⁸ opinió que contrastava amb la de Marina ja que també va defensar que el poble seguia actualment tenint el poder legislatiu i la sobirania havia de pertànyer al poble perquè el rei solament havia de tenir el poder executiu.

Un altre cop va unir religió amb política i es va servir d'una cita de Montesquieu (*la religión cristiana, que tanto se acomoda con el gobierno monárquico, va muy distante*

¹²⁷⁶ Op. Cit. p.43.

¹²⁷⁷ Op. Cit. PS. 62-65.

¹²⁷⁸ Op. Cit. PS. 70-71.

del despotismo) per argumentar el seu pensament. També va afirmar que *España, con un gobierno cristiano asegura las fortunas, la paz y la tranquilidad, sin divisiones ni rivalidades*.¹²⁷⁹

Posteriorment va criticar a Marina ja que va utilitzar un text de Daniel en el qual intentava provar el poder legislatiu en els diputats del poble. Bassa va comentar que *lo que se infiere de la historia sagrada y profana, es que le poder soberano es muy compatible con la promesa y obligación de observar y conservar las leyes que el monarca encuentre establecidas, haciendo más respetable la autoridad que las forma*.¹²⁸⁰ Va quedar clara la oposició entre la seva doctrina i la de Marina, Bassa va veure el Monarca com un legislador (Plutarca ja va afirmar que *la ley es obra del príncipe*¹²⁸¹, era el seu atribut i la seva potestat) i vicari de Déu.

Un altre aspecte que Bassa va treure a discussió va ser el *Fuero de Sobrarve* (eren drets, llibertats i lleis del segle XIII que el rei d'Aragó al coronar-se els tenia de jurar) del qual Marina va comentar que *en Aragón el pueblo se reservó el poder legislativo* i per Bassa era *sospechoso* i es va ajudar de l'opinió de Juan de Mariana que també els qualificava idènticament, a més a més Bassa va afirmar que el *Fuero de Sobrarve no obliga a los reyes de Asturias y Castilla en sus dominios y no sirven como justificante ni legitimador para la obra de Cádiz*¹²⁸². Deixant clar que tot el passat que agafava Marina (va identificar als monarques com monstres de la societat i satèl·lits de la tirania) com prova per legitimar un programa liberal i que defensava la separació de poders per Bassa no era clar o bé no implicava una repetició en el present.

Bassa va prosseguir amb el seu atac a Marina (va voler portar a la sedició al poble espanyol) i als autors que ell utilitzava per donar major pes a la seva ideologia, ara era el cas de Sant Tomàs, el qual Bassa el va qualificar de *teólogo mal creyente*, i va fonamentar la seva forma de pensar en *la doctrina de la primitiva Iglesia acerca de la sumisión y obediencia debidas a los soberanos aun injustos y opresores ... también en Jesús que acató la potestad legitima de Pilatos ... la religión cristiana predica la sumisión al gobierno sea cual fuere su forma, abraza la tradición, asi para la política y tranquilidad de los pueblos que detestan novedades*¹²⁸³ deixant clar el seu conservadorisme i la seva elecció d'unió tron-altar com forma de govern.

¹²⁷⁹ Op. Cit. p.49.

¹²⁸⁰ Op. Cit. p.55.

¹²⁸¹ Op. Cit. p.59.

¹²⁸² Op. Cit. p.76.

¹²⁸³ Op. Cit. PS. 83-86.

Per tal de realitzar una recapitulació i una valoració dels principis ideològics principals de la teoria de Bassa i la seva extensa crítica a Marina les últimes vuit pàgines mostren sintetitzades les seves idees: filòsofs com persones que porten trastorns, sobretot perquè volen canviar les formes de govern més antigues i tradicionals, també va criticar les revolucions perquè *solo lleva a una montaña de cadáveres*¹²⁸⁴ i dels francesos va dir que eren *volubles*¹²⁸⁵. Va continuar recalcant l'error que suposava la sobirania del poble (defensada per Calví, Luter o Juireu), sobretot perquè no es trobava preparat i perquè *ni los hombres independientes tienen soberania alguna ... es un niño falta de juicio*¹²⁸⁶. També va tornar a discutir que les Corts godes tinguessin el poder legislatiu i que *llamar a los prelados y Grandes como diputados del pueblo era facultativo del rey*¹²⁸⁷; i que Marina *reprueba malamente el origen divino de la potestad real, da al pueblo godo el poder legislativo y aprueba el tiranicidio en su Teoría de las Cortes.*¹²⁸⁸

17.3.2. El bisbe Renteria

El bisbe Renteria va convertir-se en l'element més immobilista i contrari al sistema liberal en la ciutat de Lleida. Per protestar contra les noves lleis i Decrets del govern liberal va enviar tot un seguit de cartes i oficis amb l'objectiu de capgirar la política de les Corts Constitucionals, tot i que no va tenir gaire èxit.¹²⁸⁹

En aquesta lluita entre el poder terrenal i el poder espiritual Renteria va donar un repàs a la majoria de les iniciatives legislatives liberals, refutant-les segons la Bíblia i les seves pròpies teories immerses en un fort pensament tradicional.

¹²⁸⁴ Op. Cit. p.87.

¹²⁸⁵ Op. Cit. p.90.

¹²⁸⁶ Op. Cit. p.94.

¹²⁸⁷ Op. Cit. p.91.

¹²⁸⁸ Op. Cit. p.93.

¹²⁸⁹ I.E.I. Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1819-1824: Renteria). Colección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes llamadas constitucionales, reclamando contra sus decretos en materias eclesiásticas, y publica para la instrucción del clero y pueblo de su diócesis. D. Simón Antonio de Renteria y Reyes, Obispo de Lérida. Lérida: por Bonaventura Coromines, impressor, 1823. *Al clero secular y regular y a los pueblos de nuestro obispado salud en nuestro Señor Jesu-Cristo*. Escrit en el Palau Episcopal de Lleida, l'1 de desembre de 1823.

Aquests oficis ja es troven citats, analitzats i estudiats (això sí des d'un altre punt de vista, aquest cas molt conservador) a: TORRES y GRAELL, M.C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el temps de Ferran VII*, Lleida, 1983. Tot i que l'autora va utilitzar un punt de vista molt conservador i va posicionar-se a favor de l'actuació del bisbe Renteria.

En el primer ofici: *Al clero secular y regular y a los pueblos de nuestro obispado salud en nuestro Señor Jesu-Cristo* va realitzar una introducció en la qual comentava que les Corts, anomenades constitucionals, proclamaren en Cadis la sobirania nacional, i sota aquesta màxima revolucionària van ocasionar mals incalculables, van trastornar l'ordre natural i la tranquil·litat pública. A més a més al 1820 van utilitzar-la sense cap legitimació, van modificar la forma del govern, van establir la democràcia, i van treure la sobirania de Ferran VII, violant el jurament, de guardar els seus drets, però van conservar el nombre de Monarquia per autolegitimar-se.¹²⁹⁰

Òbviament, es va manifestar totalment contrari a la sobirania nacional, argumentant que el poble no la podia exercir perquè no estava preparat. Va criticar amb duresa la implantació del sistema liberal, qualificant-lo de revolucionari i d'anàrquic. A continuació va assenyalar que els diputats de les Corts vers el poble es van convertir en els seus senyors absoluts, depreciant el poder absolut del monarca.¹²⁹¹

Més endavant va afirmar que estava a favor que el poder del Rei estigués limitat per la llei de Déu, per la Justícia i per les lleis fonamentals. A més a més d'obtenir l'ajuda dels consells, caracteritzats per la seva prudència, maduresa i sabiduria. Totes aquestes barreres tenien un únic objectiu, el d'aturar els abusos. Eren molt millors que les inventades pels polítics i pels filòsofs moderns, ja que l'establiment de les cambres representatives eren contraries a la unitat política del govern monàrquic i en un futur proper ens privarien de les seves avantatges.¹²⁹²

En aquest paràgraf va escriure que l'absolutisme era un sistema just i moderat, sense injustícies i molt equitatiu. També va carregar contra els pensadors il·lustrats de finals del segle XVIII. Com ja hem vist en l'obra de Josep Bassa o en l'escrit de Bartolomé Altemir era molt usual l'atac al pensament iniciat per Montesquieu que establia la separació de poders (executiu, judicial i legislatiu).

Seguidament va exposar que el Trienni va introduir la desconfiança i la lluita entre els sobirans i els diputats de la nació, dividint-la en partits. Aquesta política conduiria a una guerra civil. Després va acusar als liberals de dominar la Nació, ja que feien el que volien, obligant al poble a jurar una Constitució que no tenien res a veure. També els va culpabilitat de perdre l'Imperi i de irreligiositat.¹²⁹³

¹²⁹⁰ Op. Cit. p.3.

¹²⁹¹ Op. Cit. PS. 4-5.

¹²⁹² Op. Cit. p. 6.

¹²⁹³ Op. Cit. p. 7.

La divisió en l'interior de la societat no va ser només provocada pels liberals perquè dintre del mateix sector absolutista també existien diferents grups d'interessos. A més a més la guerra civil va ser originada i causada pels realistes. Quant al jurament de la Constitució, era una postura lògica, vàlida per reafirmar la lleialtat davant del nou projecte polític. Sobre el debat entorn de la pèrdua de les colònies ultramarines, cal dir que tota la historiografia tradicional se l'havia imputat al govern liberal, però la culpa cal atribuir-la al dos bàndols, ja que l'herència de la Restauració fernandina econòmicament i militarment va ser nefasta, i després, el poder liberal no va saber defensar aquest territori adequadament perquè almenys podia haver establert una mena de federació comercial per continuar amb l'aprofitament dels seus recursos naturals, tal i com va realitzar l'Imperi Britànic en el segle XX. Tot i que és demanar massa als dirigents d'aquell temps, tenint present que els liberals espanyols eren jacobins (centralistes).

Per últim, sobre l'afer religiós, era coherent que un bisbe no admetés uns canvis tant profunds dintre de la seva institució ja que el seu domini a l'interior de tots els àmbits fins aleshores era molt profund, i per aquest motiu, van acusar el moviment liberal laic com una iniciativa antireligiosa.

Renteria va prosseguir amb el seu discurs indicant que les Corts no contentes d'apropiar-se el poder civil també van voler l'eclesiàstic, adoptant els principis dels protestants, que van fer aquesta concessió als Estats en els quals es van introduir quan es van separar de l'Església Romana, i també seguint els principis dels filòsofs que veuen en la Religió una institució política utilitzada per dominar als pobles. A continuació va replicar al Conde de Toreno, diputat en Cadis i després en Madrid (1820-21), assegurant que l'article 12 de la Constitució referent a la Religió es va insertar per condescendència, atenent al fanatisme del poble espanyol i a la seva falta d'il·lustració. El bisbe estava convençut que eren certes aquestes afirmacions perquè els liberals, en veritat, no volien protegir l'Església Catòlica (com així es desprèn dels insults que a tingut de patir, al igual que les diverses desacreditacions, sobretot a través dels diaris, en els quals els bisbes rebien unes grans crítiques).¹²⁹⁴

En aquesta part el bisbe Renteria va tornar a atacar al liberalisme, qualificant-lo de proper al protestantisme, a la filosofia herètica, sent totalment contrari a les postures de l'Església. Veritablement era difícil harmonitzar els privilegis de l'estament eclesiàstic

¹²⁹⁴ Op. Cit. PS. 8-9.

amb la nova legislació constitucional, però els principis bàsics es van respectar perquè com bé va reflectir el Conde de Toreno, històricament i majoritàriament la Religió Catòlica estava molt arrelada en l'ideari col·lectiu, i no podia realitzar-se cap projecte polític sense comptar amb aquesta institució (com va succeir finalment). També cal destacar l'existència de postures liberals dintre de la pròpia Església (per exemple, Francisco Martínez Marina i Martín Laguna).

Molt relacionat amb el text anterior, Renteria va destacar enormement la supressió del Sant Tribunal de la Inquisició, considerat com el primer baluard de la fe, i a causa d'això, el bisbe va afirmar que s'havia propagat pel territori les heretgies, la impietat, la immoralitat i els llibres obscens i impius. No solament a través de la publicació en diaris sinó també en la Gasetta del govern constitucional.¹²⁹⁵

La llei d'impremta i la prohibició del Sant Tribunal va propiciar l'aparició de multitud de documents contraris a l'Església Catòlica, però tampoc no va ser una persecució a l'altura de la protagonitzada anteriorment per aquest instrument censorador. La nova situació va modificar obertament la transmissió d'idees i de tot tipus d'elements culturals que van propiciar l'aparició de l'opinió pública i d'un esperit crític, que òbviament, va afectar als elements religiosos.

Més endavant Renteria va explicar que els liberals no havien respectat l'article 12 de la Constitució al·legant tolerància civil de fet. En aquest període s'havia produït una descatolització de la societat, la supressió total dels monestirs i la gradual dels convents de regulars, que eren el segon baluard de la fe, ja que les Corts van protegir amb tot el seu esforç possible la secularització dels religiosos. També es va treure la meitat del delme, veient-lo com una contribució civil, contrari al cinquè precepte de la Nostra Santa Mare, l'Església, que manava als seus fidels que paguessin el delme per cobrir les despeses de la religió. A més a més es va treure el dret natural de l'Església sobre els seus bens, anomenant-se a partir del Trienni Liberal bens nacionals, a continuació se'ls va prohibir adquirir qualsevol propietat, se'ls va impedir l'establiment de qualsevol fundació piadosa i es van destinar al crèdit públic les seves propietats, reduint al clergat a la mendicitat. Finalment, va afegir que es va privar al clergat dels seus furs i de la seva immunitat personal.¹²⁹⁶

En aquesta enumeració entorn de la pèrdua dels drets i dels privilegis de l'Església, més adscrits a un període feudal que a una etapa burgesa, s'ha de reconèixer que era

¹²⁹⁵ Op. Cit. p. 9.

¹²⁹⁶ Op. Cit. PS. 10-14.

molt difícil assimilar-los per la Cúria eclesiàstica a conseqüència de la seva implantació al llarg d'un curt espai temporal com així va succeir en el Trienni. Però, la modificació del seu model econòmic era molt necessari per tal de dinamitzar l'economia agrícola i, sobretot, l'àmbit comercial de tot el territori espanyol.

L'aspecte educatiu va ser el següent tema que va tractar Renteria. Va argumentar que en el Concili de Trento es va concedir privatament als bisbes la direcció dels Seminaris Conciliars, per mitjà del qual els bisbes designaven als mestres que formaven als nous sacerdots, però les Corts van crear una Direcció General d'estudis, extensiva als Seminaris Conciliars, privant als bisbes d'aquest nomenament i generant cursos pròxims al jansenisme.¹²⁹⁷

La modificació del terreny educatiu per part del govern liberal va esdevenir un dels grans eixos progressistes del seu programa ja que pensaven que si inculcaven en les noves generacions uns nous valors contraris a l'absolutisme, en un futur proper propagarien el seu model ideològic a amplies capes de la societat. Però, com aquest camp anteriorment era exclusiu de l'Església, doncs, lògicament van sorgir una sèrie de disputes perquè els dos organismes coincidien en considerar un punt clau l'ensenyança de la joventut.

En la part final del seu ofici Renteria va acusar als liberals d'escriure uns documents en els quals proposaven un cisma i la usurpació de l'autoritat espiritual de l'Església per la potestat secular, atribuint-se la facultat de decidir quals eren els drets essencials del Papa, dels bisbes, dels capellans i de distribuir el poder espiritual segons les seves idees anàrquiques. A continuació va assenyalar que les Corts van obligar als bisbes a fer-se càrrec dels seus regulars, aquests, en especial el de Lleida, el de Vic i el d'Urgell van mostrar una gran resistència (segon Renteria els liberals van amenaçar-los, si no ho portaven a terme haurien de marxar del bisbat, consigna que al incomplir-la va provocar el desterrament d'aquests). Finalment, cal recordar que va redactar-lo l'any 1823, per aquest motiu, va manifestar que un cop ja restablert l'absolutisme els bisbes tenien la llibertat necessària per tal d'exercir amb naturalitat les obligacions del ministeri pastoral pròpies del bisbat.¹²⁹⁸

La visió catastrofista del bisbe que tenia l'objectiu d'alarmar a la major part de la població va quedar ben palesa amb l'afirmació que els liberals volien generar un cisma. D'altra banda, va comunicar que la causa dels seus exilis va ser originada en la seva

¹²⁹⁷ Op. Cit. p. 15.

¹²⁹⁸ Op. Cit. PS. 16-22.

negativa a fer-se càrrec dels regulars, quant va produir-se per la seva oposició radical al govern liberal.

El darrer consell que va entregar al poble va consistir en demanar-li que no fes cas dels filòsofs i que honrés, amés i mostrés absoluta submissió a Ferran VII.¹²⁹⁹

Després d'analitzar l'ofici més important del bisbe Simón Antonio de Renteria i Reyes, ja que va escriure's l'any 1823, i per tant, va realitzar un repàs a bona part dels canvis i esdeveniments generats pel Trienni Liberal, m'agradaria tractar a partir d'ara una col·lecció de 16 cartes més dirigides al govern constitucional.

La primera va tenir el títol de “Con motivo de haverse suprimido el Tribunal de la Inquisición, y mandando que se pasasen a los Illmos. Sres. Obispos las causas pendientes, se contestó el oficio siguiente al Sr. Secretario del Despacho de Gracia y Justicia”. Aquest ofici feia referència al Decret de les Corts de Cadis de 22 de febrer de 1813, el qual assignava als bisbes l'ocupació de fer-se càrrec de les causes dels presoners per opinions religioses. Renteria va mostrar-se en desacord i va al·legar que els bisbes només tenien la potestat d'aplicar l'excomunió, el qual significaria que els malfactors tindrien impunitat i es destruiria la moralitat.¹³⁰⁰

En el següent ofici va manifestar “Su dictamen sobre la secularización de los Regulares”. En aquesta carta Renteria es va mostrar contrari a aquesta mesura indicant que els regulars realitzaven un tasca important ja que eren un gran suport alhora d'ajudar als sacerdots en les seves tasques pròpies del ministeri pastoral.¹³⁰¹

En el número III va redactar una “Representación dirigida a las Cortes contra el proyecto de Ley sobre la supresión de Monacales, y Regulares”. Renteria es mostrava totalment contrari a aquesta proposta legislativa perquè considerava que aquesta mesura que abans s'havia implantat en d'altres països havia ocasionat la desaparició del catolicisme (segons el seu parer era una constatació el fet que a partir de mitjans del segle XVIII s'havien reduït molt els regulars, sobretot en les zones rurals. Cal recordar que

¹²⁹⁹ Op. Cit. p. 23.

¹³⁰⁰ Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1819-1824: Renteria). Colección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes llamadas constitucionales, reclamando contra sus decretos en materias eclesiásticas, y publica para la instrucción del clero y pueblo de su diócesis. D. Simón Antonio de Renteria y Reyes, Obispo de Lérida. Lérida: por Bonaventura Coromines, impresor, 1823. Número I, Fons Antic, Llegat Areny, I.E.I. 23 de març de 1820. Simón, bisbe de Lleida a José Garcia de la Torre, Ministre de Gracia i Justícia. p. 9.

¹³⁰¹ Op. Cit. Número II, Lleida, 14 de gener de 1821. Simón bisbe de Lleida a Manuel Garcia Herreros, Secretari d'Estat i del despatx universal de Gracia i Justícia. p. 11.

una funció del regulars era la de suplir les baixes, les vacants o les malalties dels capellans, que eren ordinaris).¹³⁰²

També va exposar que era necessari molt temps per tal de formar un sacerdot i que a més a més no es trobaven en tots els llocs. Més endavant va comentar que els sacerdots actuals no gaudien del suficient pressupost i dels recursos necessaris (tot i que encara, en teoria rebien el total del delme) per complir amb les seves funcions. Això era producte de una legislació contrària a l'Evangelí, assenyalada com viciosa. D'altra banda, va constatar que els monjos amb la seva vida sòbria, caritativa i hospitalària, plens de valors com el treball, l'oració, el silenci i la penitència eren un exemple de bondat per tota la població. Per aquest motiu, va suplicar que aquest projecte no s'aprovés en les Corts.¹³⁰³

En el número IV va realitzar una "Contestación a la Real Orden que mandava se encargase S.S. Ilma. de los conventos de los regulares de ambos sexos existentes en su diocesis". Aquest document va voler refutar els articles 9 i 10 de la llei del 25 d'octubre de 1820. Renteria pensava que no podia portar-se a la pràctica aquesta ordre perquè era contrària als seus juraments. A més a més no disposava de mitjans necessaris i l'Església era l'única que podia disposar d'aquesta privativa, per tant, havia d'organitzar-se com creguessin convenient, sense cap tipus d'intervenció per part de l'Estat i, en general, del poder temporal (ja que aquesta llei atacava el dret diví dels bisbes que tenen respecte a l'assumpte de la jurisdicció). Va concloure la seva explicació afirmant que era una potestat del Sant Pare i no dels bisbes. Renteria va pretendre la conservació de la unitat de l'Església, per tal d'evitar la confusió i l'anarquia.¹³⁰⁴

El número V era una còpia de l'anterior escrit, enviada al Sant Pare Pius VII, aquest va entregar-li una resposta: "Carta del Sumo Pontifice Pio VII en contestación a la anterior de S.S. Ilma." En aquest document, el nº6, el Papa va tractar al bisbe de Lleida com un venerable germà, òbviament perquè defensava amb força els interessos de l'Església. Primer de tot, va entendre la difícil situació que estava patint l'Església espanyola en aquest període liberal i va demanar al bisbe una continuació en la seva lluita. En segon lloc va sol·licitar que la llei sobre els regulars no es portés a la pràctica

¹³⁰² Op. Cit. Número III, Lleida, 26 de setembre de 1820. PS. 13-14.

¹³⁰³ Op. Cit. PS. 15-16.

¹³⁰⁴ Op. Cit. Número IV. Lleida, 11 de febrer de 1821. Simón bisbe de Lleida. Manuel García Herreros, secretari d'Estat i del despatx universal de Gràcia i Justícia. p.19. La número 5 va ser una carta escrita a Nostre Sant Pare, remetent-li una còpia de la contestació anterior sobre l'encàrrec dels Regulars dels dos sexes.p.29. És la mateixa que la número 4. 14 de febrer de 1821. Lleida. Simón. Al Papa Pius VII.

ja que era contrària als acords del Concili de Trento. Finalment, el Papa va criticar la llibertat d'impreses, molt perjudicial perquè divulgava moltes idees dolentes.¹³⁰⁵

El número VII va ser una “Contestación de S.S. Ilma. A la Real Orden de 14 de abril, en que se le insta nuevamente, para que se encargue de los conventos de los Regulares, sin embargo de lo expuesto en 11 de febrero”. Renteria va al·legar novament que no podia fer-se càrrec dels convents de regulars dels dos sexes perquè era facultat del Sant Pare (va tornar a repetir que els bisbes no tenien jurisdicció episcopal sobre aquest assumpte).¹³⁰⁶

En el següent ofici, el n^o8, va redactar una “Representación al Rey Nuestro Señor sobre la incompetencia de autoridad que se atribuyen las Cortes, para establecer, variar, y reformar la Disciplina Eclesiastica”. Renteria va argumentar que l'Estat i l'Església estaven separats, i per tant, el poder civil no podia intervenir en l'organització del poder religiós. Un poder era temporal i l'altre era diví i espiritual. Crist quan va fundar l'Església va situar el govern d'ella en els bisbes, i aquesta va establir el cinquè precepte, era el pagament de delmes, establert a partir de l'Antic Testament i per Crist, fundat en raons morals, amb la intenció que l'Església perdurés mentre que hi hagués món (aconsegueixen independència política a través de disposar de l'econòmica). Per tant, si eliminaven els delmes, l'Església perdria tota la seva independència i la seva llibertat.¹³⁰⁷

En el número XIX va enviar una altra “Representación de S.S. Ilma. a las Cortes sobre la incompetencia de su autoridad para establecer, variar, y reformar la Disciplina Eclesiastica”. El bisbe de Lleida va comentar a les Corts que estaven tractant temes d'exclusivitat eclesiàstica com el Delme, les Primícies, la demarcació de les parròquies, el nombre de capellans, la reducció del nombre d'eclesiàstics en les catedrals i en les col·legiates i la dotació dels bisbes i dels canonges. Renteria va considerar que aquests temes els havia de decidir el Papa o bé els Concilis de l'Església. Segons la seva opinió les Corts van destruir el poder dels bisbats i van atemptar contra l'autoritat de l'Església donada per Crist als Apòstols. També va argumentar que abans que els emperadors

¹³⁰⁵ Op. Cit. Número VI. Donada en Roma en Santa Maria la Major a 31 de març de 1821, del Nostre Pontificat el 22. Pius Papa VII. PS. 33-37.

¹³⁰⁶ Op. Cit. Número VII. Lleida. 10 de maig de 1821. Simón, bisbe de Lleida. Al Secretari d'Estat i del Despatx de Gracia i Justícia. p.38.

¹³⁰⁷ Op. Cit. Número VIII. Lleida, 22 de desembre de 1821. Simón, bisbe de Lleida. PS. 46-52.

agafessin la fe cristiana, l'Església ja tenia el seu poder i una autoritat lliure, independent i plenament definida.¹³⁰⁸

Més endavant va afirmar que les Corts no tenien la suficient potestat per tal de donar el delme a la Nació en lloc de donar-lo a l'Església. En estreta relació va manifestar que si es deixava de pagar els delmes els més perjudicats serien els propis colons i els arrendataris ja que pagarien el mateix i, per tant, augmentarien els beneficis dels propietaris rendistes perquè demanarien la seva part més la de l'antic delme per tal d'incorporar-la al seu propi benefici, augmentant així, la seva riquesa i la seva ociositat.¹³⁰⁹

Renteria va continuar amb la seva defensa a ultrança sobre la recaptació del delme. Aquesta vegada va explicar l'administració i els destinataris del propi delme: primer de tot anava a parar a la beneficència; en segon lloc a socórrer als pobres, per tal de lliurar-los dels apremis militars ja que tenien moltes dificultats per pagar tants tributs; en tercer lloc, es destinava a sufragar el manteniment dels edificis i les infraestructures; en quart lloc, propiciava el manteniment dels bisbes, dels canonges, dels sacerdots i del personal de l'Església en general, que vivien en la més estricta misèria, afectats per multituds de malalties.¹³¹⁰

Per últim, va arribar a la conclusió que la propietat era la font de la desigualtat, el fet que propiciava l'explotació dels senyors (va comentar que estaven plens de luxe, jugaven cada dia, i, òbviament no treballaven) als colons (els que treballaven, i, paradoxalment els que vivien en una situació miserable). Finalment va indicar que amb el cobrament del delme ja tenien dèficit, mentre que els liberals consideraven que amb la seva recaptació disposaven del doble del que necessitaven.¹³¹¹

El tema econòmic era molt important i va dedicar-li un altre ofici, el número X, va ser una "Contestación de S.S Ilma. a los Directores generales del crédito público contra la ocupación de los bienes de las iglesias". Renteria va contestar que aquesta ocupació era contrària al dret sobre la propietat perquè les seves adquisicions havien complert amb l'autoritat legítima en cada moment, pagant en moltes els drets d'amortització. Pel bisbe era una invenció, un "títol imaginari" el fet que haguessin de passar a ser bens nacionals, ja que l'Església els gestionava pel bé de la Nació. A més a més el Concili de Trento va aprovar que qui intentés usurpar els bens de l'Església se l'havia de

¹³⁰⁸ Op. Cit. Número XIX. Lleida, 22 de febrer de 1821. Simón bisbe de Lleida. PS. 53-95.

¹³⁰⁹ Op. Cit. p. 96.

¹³¹⁰ Op. Cit. p. 97.

¹³¹¹ Op. Cit. PS. 98-107.

condemnar a l'excomunió. Després de la seva exposició va indicar que Ramon Hostalric era el comissionat escollit per la diòcesi de Lleida per tal d'ocupar-se de tots els bens rústics i urbans, dels censos, dels foros, de les rendes i dels drets que gaudia el clergat i l'Església.¹³¹²

Un altre assumpte molt destacat, com ja s'ha comentat, era l'ensenyament, en el número XI, va escriure una "Contestación a la circular de la Dirección General de Estudios sobre los que se dan en el Seminario Conciliar de Lérida". El bisbe Simón de Renteria va argumentar que la Direcció dels estudis dels Seminaris, segons la seva naturalesa i el disposat pel sant Concili de Trento en la sessió 23 Capítol 18 era pròpia i privativa dels bisbes, a qui corresponia l'educació i la instrucció religiosa dels Seminaris. En aquests organismes s'impartia una sana doctrina, la filosofia de Guevara, l'obra de Religione del Bailli, la Teologia Escolàstica i la moral de Biluart, però les institucions teològiques de Lleó, que s'intenten ensenyar en les Universitats es trobava fora de la confiança del bisbe.¹³¹³

D'altra banda, en el número XII va redactar una "Representación de S.S.I. a las cortes sobre la independencia de la Iglesia en el arreglo de las materias eclesiasticas". En aquest nou ofici va propugnar que les Corts s'haurien d'encarregar només dels assumptes civils basant-se en les sagrades escriptures, la tradició eclesiàstica, emplaçant a les Corts a dirigir-se al Papa amb l'objectiu d'establir un acord.¹³¹⁴

En el número XIII va elaborar una "Representación a las Cortes contra el artículo 335 del código criminal, que atribuye a la potestad civil autoridad acerca de todas las materias de disciplina exterior de la Iglesia de España". El bisbe va desitjar una separació entre les lleis de la Religió (que eren les que regalaven la conducta de l'home i el seu esperit religiós, que comprenia totes les regles de la Fe i dels costums i també totes les de l'exterior del culte diví i de la disciplina eclesiàstica) amb les lleis de la societat que eren les que legislaven sobre l'ordre exterior de la societat entre tots els homes. Segons Renteria van voler que l'Església passés a ser una institució política més, per tant, es va oposar enèrgicament ja que l'Església tenia una potestat pròpia,

¹³¹² Op. Cit. Número X. Lleida. 24 d'agost de 1821. Simón bisbe de Lleida. Als Senyors Directors de la Junta Nacional del Crèdit Públic. PS. 108-109.

¹³¹³ Op. Cit. Número XI. Lleida, 16 de gener de 1822. Simón bisbe de Lleida. Als Senyors de la Direcció General d'Estudis del Regne. PS. 111-113.

¹³¹⁴ Op. Cit. Número XII. p.114.

privativa i exclusiva, per tal d'establir els cànons, jutjar i dictar el seu règim i la seva disciplina.¹³¹⁵

En el número XIV va contactar fins i tot amb Ferran VII en la seva “Representación al Rey, para que no sancione el desafuero criminal del Estado Eclesiastico, que propone el proyecto del código criminal”. En aquest ofici, el bisbe va demanar al Monarca que no sancionés aquest codi ja que trauria al clergat el seu fur.¹³¹⁶

Va tornar a tractar el tema educatiu en el número XV, en la seva “Representación a las cortes, reclamando la dirección, que compete privativamente a los obispos sobre sus Seminarios Conciliares contra el decreto, que los somete a la Dirección General de Estudios”. Segons els Decrets sobre ensenyança pública, aquesta passaria de ser una competència dels Seminaris Conciliaris a ser-ho de la Direcció General d'Estudis. El bisbe va exposar que aquesta llei era contrària al Concili de Trento. A més a més va indicar que aquesta institució era molt important per les funcions que realitzava alhora de preparar als que exercirien el sacerdoci en un futur, com també provar-los, introduir-los en les regles de conducta, ensenyar-los el cos doctrinal i situar-los en una parròquia. Per tant, hauria de ser potestat del bisbe i no del poder civil. Finalment va amenaçar amb un cisma si les reformes del Trienni continuaven perquè eren contràries a la unitat de la Nació.¹³¹⁷

En el darrer número, el XVI, va redactar una “Representación a las cortes contra el decreto que autoriza el gobierno para remover de sus Iglesias a los parrocos y demás eclesiásticos, sin formación de causa por la autoridad comtetente, y contra el que declara vacantes, ipso facto, los Obispados de los Obispos estrañados del Reyno”. L'1 de novembre de 1822 (data del Decret) va rebre la comunicació respecte aquest Decret pel ministeri de Gracia i Justícia. Aquesta nova proposta legislativa va generar-li un gran sentiment d'amargura ja que per traslladar als professors i als catedràtics d'Universitat s'havia d'establir anteriorment un judici per confirmar el seu canvi de destí, però als membres de l'Església no es feia el mateix, per tant, el bisbe va comentar que aquesta decisió anava contra la norma que afirmava que tots els ciutadans eren iguals davant la llei, esdevenint la ruïna de la Religió.¹³¹⁸

¹³¹⁵ Op. Cit. Número XIII. Lleida, 3 de maig de 1822. Simón bisbe de Lleida. A les Corts. PS. 131-135.

¹³¹⁶ Op. Cit. Número XIV. 12 de maig de 1822. Simón bisbe de Lleida. Santa visita de Fraga. PS. 136-138.

¹³¹⁷ Op. Cit. Número XV. Lleida, 22 d'octubre. Simón bisbe de Lleida, PS. 139-143.

¹³¹⁸ Op. Cit. Número XVI. Lleida, 24 de novembre de 1822. Simón bisbe de Lleida, PS. 144-150.

Un cop enumerats els setze oficis voldria escriure alguns comentaris amb l'objectiu d'aclarir els aspectes més polèmics entorn de l'oposició del bisbe Simón Antonio de Renteria a la nova legislació liberal.

Diversos punts claus van acaparar la seva atenció. El primer va ser la prohibició del Sant Tribunal de la Inquisició. Aquest era una instrument molt antic i molt útil ja que complia diverses funcions. Una de les quals era l'element coercitiu, el gran control social que realitzava. Un altre era el manteniment d'una forta censura cultural, ètica i moral, i finalment, va destacar el seu paper polític, ja que podia exercir una repressió contra els personatges més contraris al model absolutista. Per tant, la seva eliminació, lògicament, no va agradar al bisbe de Lleida i, per aquest motiu, va sol·licitar una altra vegada la seva reimplantació.

En segon lloc va protestar davant de la secularització dels regulars, i més tard, al llegir la llei que suprimia les ordres monacals i també les dels regulars. Renteria va argumentar que ajudaven als sacerdots, eren persones exemplars, plenes de virtuts i aquesta llei generaria la desaparició del catolicisme en els àmbits rurals. Acusant al liberalisme de fomentar la confusió i l'anarquia.

De ben segur que complien diverses funcions religioses molt útils per la societat i eren un mirall de bon comportament, però n'hi havia molts, fet que perjudicava en excés l'economia espanyola, aguditzant el seu endarreriment ja que eren braços que es perdien per la producció agrícola, o en general, per tot tipus d'activitats financeres, sense oblidar les grans extensions que ocupaven que impediien el desenvolupament i la posada en pràctica de l'ansiada reforma agrària, per això, el govern liberal va promulgar aquesta llei.

Relacionat amb aquest assumpte, fins i tot, el bisbe Renteria va optar per comunicar-se amb el Papa Pius VII. Òbviament, el Sant Pare li va donar la raó, i va afirmar que aquesta proposta era contrària a l'establert en el Concili de Trento. Destacant la seva resistència a impulsar la llibertat d'impres, ja que podria obrir "la caixa de Pandora".

La connexió de Renteria amb el Papa Pius VII, personalment, considero que va ser molt important, perquè donava una dimensió internacional al debat ideològic, polític i religiós que s'estava produint en el Trienni Liberal espanyol. L'apunt de Pius VII sobre la llibertat d'impres va ser molt interessant ja que va transmetre la por que va existir en les més altes esferes de la cúria eclesiàstica davant d'una nova realitat: la societat de masses, l'aparició d'un esperit crític i la possibilitat d'expressar un ampli ventall de

pensaments, sense deixar de banda, l'augment de la propaganda, de la politització i l'adoctrinament ideològic de l'emergent societat burgesa.

En tercer lloc va tractar la intervenció del poder temporal en el camp religiós. Renteria va defensar una separació total entre l'Estat i l'Església, fins i tot, va adreçar-se a Ferran VII amb l'objectiu d'obtenir la seva complicitat. Realment, el govern constitucional va modificar bona part de les bases, pràcticament feudals, de l'Església, generant una important resistència dintre dels seus elements més conservadors. De totes maneres, va sobtar molt que es volgués la desvinculació entre el poder governamental i el religiós en uns moments de canvis i d'aplicació d'un model no massa propici per l'Església quan històricament l'aliança Tron Altar havia estat un dels pilars de la política tradicional de l'Antic Règim. En definitiva, si no interessava un sistema s'havia d'intentar l'allunyament mentre que si beneficiava el que es buscava era mantenir una estreta relació.

En quart lloc va exposar la seva preocupació dintre del terreny econòmic ja que l'aplicació del mig delme limitava el seu camp d'acció en molts àmbits i generava una forta reducció en la seva llibertat i independència. Va assenyalar que amb aquests tributs s'efectuava una gran tasca social. El delme, sens dubte, va ser un dels punts més polèmics ja que va obrir un extens debat entorn seu. Renteria va defensar amb totes les seves energies el manteniment dels seus privilegis fiscals, i com no, la constant negativa a l'expropiació dels bens eclesiàstics per part de l'Estat.

Segons la meua opinió, una reforma tributaria era molt necessària per tal d'intentar millorar el fort desequilibri i enorme desigualtat social que existia, sense oblidar-nos de la misèria general que afectava a amplis sectors. Però, la seva administració (s'ha d'insertar la falta de temps alhora de portar a terme aquests projectes com un atenuant) va ser igualment ineficaç que l'anterior etapa ja que no va solucionar substancialment aquests problemes.

Destacar, la gran capacitat intel·lectual del bisbe Renteria al afirmar que la propietat era la principal font de l'explotació humana. Sorprèn que una persona tant conservadora immersa en el primer terç del segle XIX realitzés una reflexió tant propera a la realitat (26 anys abans que el Manifest Comunista de Karl Marx), el que ens faria pensar que llegia molts llibres d'àmbit internacional, sobretot provinents de la il·lustració francesa.

En cinquè lloc va escriure entorn del sistema educatiu. Els liberals sabien que era un element clau alhora d'assegurar-se l'extensió i la fidelitat vers la seva ideologia en les noves generacions. Però, els religiosos, històricament, eren els havien completat aquesta

funció (cal destacar l'absència de referències al Jesuïtes per part de Renteria). Per tant, novament es va produir un xoc d'interessos, uns volien conservar els Seminaris Conciliars, mentre que els liberals tenien la intenció de donar aquesta competència a la Direcció General d'Estudis.

Finalment, Renteria va queixar-se dels canvis locacionals dels membres de l'Església, sense la intervenció de la cúria eclesiàstica, originant una discriminació vers els funcionaris civils. Aquesta mobilitat cal inserir-la en un context radical del Trienni, ja que era el seu darrer tram. Va esdevenir una arma més del poder constitucional contra els elements subversius contra el seu propi model.

17.5. La premsa de Lleida al Trienni Liberal: El Semi-Semanario Ilerdense

Fruit de la llibertat d'impremta de l'any 1820 va publicar-se en la ciutat de Lleida el Semi-Semanario Ilerdense, entre els mesos de maig i juliol de l'any 1822. Va esdevenir el renaixement de la premsa lleidatana (cal recordar que anteriorment, l'any 1810, es va publicar "Diario de Lérida") a part que va generar un fort impacte dintre dels protagonistes locals del Trienni liberal a causa del seu esperit exaltat.¹³¹⁹

El Semi-Semanario Ilerdense va aparèixer a Lleida el 8 de maig de 1822. Va estar editat per un grup de liberals constitucionalistes amb la finalitat de defensar i difondre la Constitució de 1812. El canonge Martín Laguna va ser un dels seus promotors. A cada número es va incloure un article de la Constitució seguit d'una glossa. Ràpidament va esdevenir un diari molt polèmic, ja que reflectia molt bé l'ambient de l'època, caracteritzat pels durs enfrontaments entre els liberals constitucionalistes i els absolutistes tradicionalistes. La seva vida va ser molt curta, només va poder editar-se vuit vegades. Va desaparèixer el 9 de juliol de 1822 després d'un sorollós enfrontament

¹³¹⁹ Institut d'Estudis Ilerdencs. Fons Antic. Dipòsit Antic Santa Maria. Informes, documents i articles manuscrits relatius a la polèmica mantinguda entre l'Ajuntament constitucional de Lleida i el Semi-Semanario Ilerdense. 1822. Capsa 126; i Hemeroteca. Semi-Semanario Ilerdense. He volgut utilitzar més els articles manuscrits perquè hi han anotacions que no s'insereixen en la versió definitiva. Per més informació consultar: ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*, Eumo editorial, Vic, 2001; ARTOLA, M.: *Partidos y programas políticos. 1808-1936*, Madrid, 1973; BOTARGUES, M.: *El consum cultural en la ciutat de Lleida (1808-1868)*, Pagès, Lleida, 1996; CASALS, Q.: *Polítics de Lleida*, Edicions de la Universitat de Lleida, 2002; GIL NOVALES, A.: "La premsa en el Trienio liberal (1820-1823)", dins TUÑÓN de LARA, M.: ELORZA, A.: PEREZ LEDESMA, M.: *Prensa y sociedad en España (1820-1936)*, Madrid, Edicusa, 1975; LLADONOSA PUJOL, J.: *Història de Lleida*, 2 vols., Tàrraga, 1972-1974; LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1993; i ROCA LLETJÓS, S.: "El Semi-Semanario Ilerdense" a l'exposició de premsa de l'Ateneu", Miscel·lània Homenatge al professor Salvador Roca i Lletjós, Lleida, 1981.

amb l'Ajuntament Constitucional, fet que ve a demostrar la desunió entre els mateixos liberals.

El número 1 (va tenir un preu de 5 "cuartos") va adjuntar l'article 7 de la Constitució Política de la Monarquia: "tot espanyol està obligat a ser fidel a la constitució, obeir les lleis i respectar les autoritats establertes". Deixant ben clar el seu amor i fidelitat al govern liberal i al seu sistema polític, a més a més d'intentar deslegitimar les accions dels realistes, clarament contràries al liberalisme. La propaganda ja havia estat utilitzada en la passada Guerra del Francès i els liberals van intentar convèncer al conjunt de la població de la utilitat i el benefici que traurien si complien la legalitat establerta en la Constitució, que era la base jurídica del sistema liberal.

En la seva columna editorial va manifestar que per estimar la pàtria s'havia d'obeir la constitució, perquè era una doctrina inscrita en el dret natural i diví (Sant Pau). Aquesta barreja de política i religió era força normal, ja que l'Església mediatitzava tots els afers, des de la vida pública fins a l'àmbit més quotidià. També aquesta referència religiosa era un intent d'unir el liberalisme amb el Catolicisme, ja que pensaven que eren perfectament compatibles. A continuació va relatar els assumptes tractats en les Corts, on va destacar l'extinció de la brigada de carrabiners.

El diumenge 12 de maig de 1822 el Semi-Semanari Ilerdense va publicar un suplement. En aquest es va condemnar la guerra civil en totes els seves vessants. Va relatar que el Cap Polític Superior de Tarragona havia sortit en busca d'una partida d'absolutistes (anomenats "facciosos"), sobretot s'havien fet forts en les poblacions de Montblanc i de l'Espluga de Francolí. Els realistes en una tàctica pròpia dels guerrillers i de qualsevol resistència, van impedir el trànsit en la nova carretera de Tarragona amb l'objectiu de tallar les comunicacions terrestres.

Aquest succés va provocar la d'intervenció del Mariscal de Camp José Bellido (antic Corregidor), que era el Comandant General de l'exèrcit de Catalunya. Els liberals van aconseguir reunir 2.000 homes entre les ciutats de Tarragona, de Montblanc i de Reus. El Semi-Semanario va manifestar que havien guanyat una batalla, però la victòria no va ser plena, ja que van fugir molts facciosos (en total eren uns 700 els que es trobaven revoltats). Aquests es van dirigir a la població lleidatana de Puigverd. El poble no va col·laborar amb els facciosos i van tenir de marxar a zones més muntanyoses amb l'objectiu d'amagar-se. El que si que van realitzar els habitants de Puigverd va ser una bona benvinguda a les tropes constitucionals, fins i tot van cridar "viva la constitució!".

L'autor va exaltar la gran defensa de la Constitució i de la Nació per part d'aquesta vila com per part dels soldats. També va assenyalar que els facciosos, primer de tot, volien que la Religió tingués més presència, mentre que els liberals creien que la Constitució ja defensava prou la Religió.

En segon terme els realistes van defensar que el govern fos absolut, ja que opinaven que l'actual sistema liberal era molt dolent. A més a més van notificar que mai Ferran VII havia estat un monarca absolut (pot pensar-se que en aquesta revolta contra el Trienni Liberal ja va sorgir el sentiment carlista, a causa de la idea que Ferran VII no defensava amb prou rotunditat els interessos dels grups més tradicionalistes i conservadors), i era un bon Rei, però potser els seus ministres tenien la culpa (se'ls va acusar de corruptes, de dolents i d'ignorants), o sigui, com ja hem vist anteriorment, per exemple, en el pensament de Martínez Marina, Ferran VII no s'equivocava, però si els seus representants. Aquesta tendència, tot i que no era massa compartida entre els seguidors liberals, podia acceptar-se perquè en un principi el Monarca gaudia d'un paper rellevant dintre de les Corts Constitucionals, i es va intentar trobar la seva cooperació per fer més factible la transició política d'un sistema a un altre.

Després, en aquest suplement es va reflectir que sense la separació de poders els perills serien constants i el bon govern molt difícil, i per últim, es va proclamar la unió de tots els espanyols, desitjant una propera finalització de les divisions internes que tant perjudicaven el territori estatal. Sens dubte, l'any 1822, la Guerra Civil entre els realistes i els liberals va esdevenir el principal problema, ja que va agreujar encara més la crisi financera que arrossegava l'hisenda nacional. A més a més va suposar un greu perill per tal de consolidar el nou règim liberal.

El número 2 (havia pujat el seu preu a 6 quartos) continuant amb el costum d'inserir un apunt de la Constitució Política de la Monarquia va començar exposant l'article segon: "tot espanyol està obligat a defensar la pàtria mitjançant les armes, com també pagar els impostos". Aquesta afirmació era molt útil perquè reflectia els dos problemes màxims que tenia el govern liberal, el primer, la insurrecció realista, que es podia frenar amb l'ajut de la població masculina que hauria de lluitar amb l'objectiu de salvar el nou sistema liberal. En constants temps de guerra, una mobilització adequada de la població civil facilitaria l'enfrontament davant d'una invasió estrangera o nacional.

Pel que fa al segon punt, el de contribuir fiscalment, era molt necessari perquè l'hisenda estatal es trobava en una situació molt delicada, amb escassos fons, i com ja hem vist abans, sobretot amb el defraudament del delme a l'Església, era un fet habitual

l'intent d'enganyar als recaptadors d'impostos. Normalment la situació de misèria general que es vivia propiciava aquesta actitud, però sense diners el govern liberal no podia portar a la pràctica cap projecte ni afrontar amb garanties qualsevol agressió bèl·lica. La columna del segon número del Semi-Semanario va tenir una estreta relació amb els punts anterior, ja que l'autor va tornar a incidir en l'extrema importància que significava el fet de servir a l'Estat i ajudar-lo fermament.

Per últim, va realitzar un comentari dels temes analitzats per les Corts. En aquests moments hi havia una lluita entre diverses poblacions lleidatanes per intentar fer-se amb la capitalitat de la província, en la sessió del 21 de maig de 1822 de les Corts, La Seu d'Urgell va manifestar el seu desig de convertir-se en la nova capital de la província de Lleida.

Un altra sessió rellevant, va ser la del 29 de maig, en la qual es va notificar que l'exèrcit permanent contaria en el pròxim any econòmic amb 62.043 homes, 31 regiments d'infanteria (cada regiment tindria dos batallons, cadascun de 900 places), 5 regiments d'artilleria i 2 de cavalleria. En total 1.983 homes van ser reemplaçats (96 habitants de la província de Lleida).

El número 3 va iniciar-se amb l'article 11 de la Constitució. Aquest anava dedicat a la nova divisió territorial. Per tant, la seva columna va anar dirigida a tractar l'ordenació provincial. Va assenyalar que finalment ja s'havien establert quines serien. En total van ser 51 províncies (actualment n'hi ha 52): Alacant, Almeria, Àvila, Badajoz, Barcelona, Bilbao, Burgos, Cadis, Caceres, Calataiud, Castelló, Chinchilla, Ciutat Reial, Córdoba, Corunya, Conca, Girona, Granada, Guadalajara, Huelva, Osca, Jaén, Xàtiva, Lleó, Lleida, Logronyo, Lugo, Madrid, Màlaga, Múrcia, Orense, Oviedo, Palència, Palma de Mallorca, Pamplona, Salamanca, Santander, San Sebastià, Segòvia, Sevilla, Soria, Tarragona, Terol, Toledo, València, Valladolid, Vilafranca del Penedès, Vigo, Vitòria, Zamora i Saragossa). Com es pot apreciar n'hi han algunes diferències respecte les capitals provincials actuals (Calataiud, Chinchilla, Xàtiva, Vilafranca del Penedès i Vigo no ho son avui en dia), també ressaltar que Catalunya tenia 5 províncies. D'altra banda, es pot constatar que Lleida havia estat escollida capital de província. Aquesta designació va esta concedida pel congrés nacional gràcies a l'heroisme, les grans virtuts i, sobretot, per la decidida adhesió al sistema constitucional dels lleidatans (cal recordar que va ser una de les últimes ciutats en caure l'any 1823 a causa de la seva gran resistència).

Pel que fa a les Corts les seves sessions analitzaven l'emprèstit exterior. La política econòmica del govern liberal va intentar evitar la decadència que originava la crisi econòmica a través de l'adquisició d'emprèstits exteriors. La seva teoria s'estructurava a partir de la recepció d'aquests diners que permetrien incrementar les obres públiques, que alhora donarien feina i millors serveis, i tot plegat dinamitzaria l'economia i possibilitaria el pagament d'aquests préstecs.

El número 4 va exposar l'article 13 de la Constitució: "l'objecte del govern és la felicitat de la nació". L'escriptor del Semi-semanario creia que aquest article constitucional tenia molta raó ja que la finalitat bàsica de la societat era el benestar dels individus que la formen, per tant, l'objectiu del govern era garantir el bé públic.

A continuació va realitzar una exposició de tot el que es va acordar a les Corts. Primer de tot, va reflectir la declaració de Vicente Beltran de Lis en la qual proposava una sèrie de mesures dedicades a la construcció i la reparació de l'armada, també va assenyalar que s'haurien de realitzar més canals, arreglar la tresoreria general i acabar amb la multitud de lladres que es movien per bona part del territori amb total impunitat. Després va parlar de l'emprèstit general exterior i de la venda dels bens nacionals amb la finalitat d'obtenir fonts d'ingressos per tal de millorar la precària situació financera.

Per últim, va tractar el paper de la Milícia Nacional. Pensava que s'havia d'arribar a la xifra de 12.000 integrants (només estarien actius vuit mesos de servei, contats a partir de l'1 de juliol de 1822). Altres opinions van assenyalar 20.000 com número més pertinent, a causa dels diversos problemes relacionats amb la tranquil·litat pública. El tema de la Milícia Nacional va centrar molts comentaris al llarg del Trienni Liberal, l'organització d'un cos armat íntegrament format per persones de tendència liberal, amb prou patrimoni, era una idea que podia generar multitud de beneficis al propi règim liberal, ja que l'utilitzaria com força de xoc davant de qualsevol intent d'enderrocar el govern liberal, i per tant, dintre d'un context convuls (estiu de l'any 1822 va proclamar-se la Regència d'Urgell) va adquirir una qualificació d'instrument molt necessari per preservar el nou aparell estatal.

El número 5 va començar amb l'article 10 de la Constitució, en aquest es van indicar els territoris que composaven l'imperi espanyol. Com ja era habitual la seva columna mantenia una estreta relació amb l'article exposat anteriorment. En aquesta es va reflectir que els espanyols havien perdut molts territoris en Amèrica. Però, va argumentar que si hi hagués una forta unió nacional i la Constitució continuava vigent

durant un llarg temps es tornarien a conquistar. Va voler donar un missatge d'esperança i d'optimisme.

Molts sectors conservadors van adjudicar totes les culpes al Trienni Liberal de la pèrdua de la majoria de les colònies americanes. Veritablement va succeir en ple govern liberal. Aquestos van propugnar una ideologia més tolerant i oberta respecte dels seus territoris d'ultramar, però tenir la intenció de donar-lis més competències i un autogovern no significava aprovar la seva independència total. Com així van afirmar molts absolutistes, que no van pensar que l'herència que van deixar al règim liberal, sobretot en qüestions com l'hisenda o l'exèrcit, eren els factors veritablement causants d'aquesta situació.

El darrer apunt d'aquest número del Semi-semanario va analitzar les sessions de les Corts. En la del 31 de maig van tornar a parlar de l'emprèstit exterior, es va debatre sobre la conveniència de demanar-lo a la casa Ardoain i a la casa Hubbard. De moment, van posar-se d'acord en el fet que era molt necessari per tal de mantenir la independència econòmica del sistema liberal.

El número 6 va adjuntar l'article 14 de la Constitució: "el govern de la Nació espanyola es una monarquia hereditària". A la seva columna es va defensar el moderantisme, el just-meitat, la no exaltació de res, amb l'objectiu de consolidar el sistema constitucional. L'autor, Martín Laguna, va comentar que cap eclesiàstic de la ciutat de Lleida havia donat suport ni havia format part dels realistes (els va qualificar de "dislocos", aquests argumentaven que van jurar la Constitució de manera obligada, no per voluntat pròpia, criticant als liberals, ja que els qualificaven com opositors a la Religió). Laguna va replicar als absolutistes que la Constitució no va ser imposada i que protegia la santa Religió. A més a més va manifestar que es podia morir per la religió (màrtirs), però no matar per aquesta. A continuació va indicar que n'hi havien 11 milions d'habitants a Espanya i que els rebels eren pocs i l'únic que feien era matar gent innocent, autodestruir-se, trencar moltes famílies i fomentar l'endarreriment dintre d'amplis àmbits.

Després va argumentar que el sistema més viable era el constitucional perquè era l'únic que podia fomentar el progrés, ja que sense aquest model l'anarquia, el desordre i la confusió s'entendria (va mantenir un argument molt similar al practicat per la ideologia l'absolutista, que veia en el règim liberal els mateixos perills). També va assenyalar que els rebels ho eren només per assumptes financers perquè el govern

liberal els havia originat multitud de perjudicis econòmics (Església, terratinents, bens nacionals, agricultors, pagament en metàl·lic ...).

D'altra banda Martín Laguna va donar la raó al clergat en la seva oposició a la rebaixa del delme a la meitat, ja que va considerar que els eclesiàstics no tenien prou amb aquesta quantitat pel seu manteniment i per realitzar el culte. Va justificar-ho a través d'un error de càlcul dels diputats (va realitzar una crítica constructiva), però seguidament, va assenyalar que en la diòcesi de Lleida en els anys de govern absolutista (1814-1820) els recaptadors del delme (capellans) n'abusaven i s'aprofitaven, per fer-se rics, ja que tampoc aquest excedent procedent dels impostos van anar a parar a les mans de l'Església.

Pel que fa a l'any 1821, encara van baixar més els seus ingressos, per exemple, en aquesta diòcesi van recaptar només 1.000 duros per mantenir 36.000 eclesiàstics. Per contra, va escriure que quan el Capítol va recaptar-ho personalment van aconseguir 11.000 duros. Laguna, va realitzar una gran defensa dels membres del Capítol (era normal ja que ell mateix formava part del de Lleida) al considerar que el problema no era de les autoritats eclesiàstiques sinó del clergat baix, tot i que va criticar la distribució d'aquest delme, realitzat de manera errònia perquè la major part anava destinada a les autoritats, mentre que el clergat baix tenia assignada una petita quantitat. A continuació va exposar que el mig delme seria eficaç amb una reducció del clergat, i sobretot, amb una recaptació i distribució acurada.

Laguna va constatar l'existència d'una part del clergat contrari al sistema liberal ja que a partir de la implantació de les seves mesures, molts no podien subsistir. Mentre que no tinguessin un bon pressupost la Nació tindria molts problemes perquè tenien molt poder i influència. O sigui, el problema seria financer i no tant ideològic.

Sobre els llauradors va manifestar que pagant la meitat no havien sortit beneficiats perquè havien de pagar obligatòriament una pesseta en metàl·lic com contribució directa, mentre que amb el delme si no tenien producció pràcticament no pagaven, així doncs, es podia donar el cas que un any tinguessin una mala collita i no poguessin fer front a aquesta quota.

En aquesta extensa reflexió ens va donar un anàlisi profund dels temes més importants del Trienni Liberal i de les extremes dificultats amb les quals va haver de lluitar. L'apunt més destacat va ser el que feia referència als elements contraris al règim liberal, més motivats per raons econòmiques que per motius culturals, perquè el govern liberal va equivocar-se en aquest àmbit, perjudicant a la major part de la població activa

d'aquest país, sobretot les persones relacionades amb l'agricultura, que van esdevenir una important base social que va prestar els seus serveis a la insurrecció. Per últim, va deixar constància de la divisió ideològica dintre de l'Església, ja que la historiografia absolutista ens havia fet pensar que tots eren tradicionalistes, ocultant els seguidors del sistema liberal.

Com era habitual dintre del Semi-Semanario es van adjuntar les sessions de les Corts. Va reflectir la sessió del dia 6 de juny de 1822, en la qual van tractar el tema dels eclesiàstics, el dels senyorius i el d'hisenda. La sessió del 12 de juny de 1822 va girar entorn de la Milícia Nacional, sobretot, del seu reglament (tot espanyol entre 20 i 45 anys estava obligat al seu servei, a més a més es van aprovar les excepcions, com tenir un impediment físic, disposar de càrrecs militars, administratius, judicials, reials, eclesiàstics, o bé exercir de metge o de mestre). La darrera sessió inserida va ser la del dia 14 de juny de 1822, en la qual es va acordar l'extinció de la Junta Nacional del crèdit públic i de la seva secretaria.

Finalment comptava amb una carta d'un particular dirigida a l'editor, rescrita per Rafael Monte, alies "el Pollo", fent-se ressò d'un altre individu que era contrari a que en el Semi-Semanario Ilerdense s'inseries un article de la Constitució en el seu començament, ja que considerava que era un atac contra l'Església perquè els eclesiàstics eren els únics que poden fer-ho. Aquest document va ser l'inici del fi del Semi-Semanario. En teoria es va adjuntar un article a fi que la població del carrer pogués conèixer millor la Constitució i poc a poc assimilés el nou règim, però els sectors més reaccionaris van protestar perquè consideraven que la pròpia Constitució només s'hauria d'explicar en els temples religiosos, per així, mantenir el monopoli l'estament eclesiàstic.

El número 7 es va iniciar amb l'article nº6 de la constitució, el qual transmetia dos idees, la primera relacionada amb l'amor a la pàtria (era una de les principals obligacions de tots els espanyols), i la segona, comunicava que s'havia de ser just i beneficiós davant dels altres. La columna editorial (signada per Rafael Monte, "El Pollo") va realitzar una explicació d'aquest article. Va reflectir una equivalència entre la Pàtria i la mare de cadascun, així, tots seriem els seus fills, i per tant, desitjaríem el millor benestar per la Pàtria. Aquesta afirmació era molt important, ja que anava dirigida a evitar qualsevol atac al nou model estatal.

El darrer punt d'aquest número 7, com era costum, va tractar una sessió de les Corts en la qual va actuar una comissió d'hisenda que abordava el fons destinat a les obres del

Canal d'Urgell. Aquesta comissió va argumentar que el govern havia de fer-se càrrec de les despeses dels camins i dels canals per tal de poder impulsar definitivament aquest projecte. Això, ens faria pensar que el règim liberal volia portar a terme una gran política d'obres públiques per incentivar l'economia nacional, però va topar-se amb la greu crisi financera. Per últim, en una altra sessió es va manifestar la profunda divisió entre els partidaris i els contraris al règim liberal, cada vegada més forta. Els absolutistes els acusaven de ser francmaçons o bé heretges.

La finalització del Semi-Semanario va cristal·litzar-se després de la publicació del número 8, a mitjans de l'any 1822. Casualment, va adjuntar l'article nº8 de la Constitució Política de la Monarquia. Aquest manifestava que "tot espanyol estava obligat, sense distinció alguna, a contribuir en proporció del seus càrrecs o oficis a les despeses de l'estat".

En la seva columna va narrar que s'havien d'atendre les despeses de l'Estat, com ja ho havia dit Jesucrist, "a Déu lo que es de Déu, i al César lo que es del César". O sigui, volien frenar el elevat frau que existia en el pagament dels impostos, legitimant la seva argumentació a través d'un passatge bíblic. A continuació va inserir la sessió de les Corts de l'1 de juny del 1822. En aquesta reunió es va demanar als ajuntaments una major vigilància en la neteja dels carrers, els mercats, les places, els hospitals i les presons amb la finalitat de garantir la salut pública.

En un apartat dedicat a les notícies internacionals van adjuntar un escrit que parlava de França, concretament va reflectir el seu Decret del 30 d'abril de 1822, aquest indicava que el 2 de maig de 1822 atacarien i podrien envair Espanya per acabar amb el règim constitucional. Aquesta amenaça no es va produir en aquestes dates, ja que van haver d'esperar a la derrota de la insurrecció nacional per portar endavant aquest Decret que condemnava a l'ostracisme, un any més tard, al règim liberal.

Pel que fa a les notícies del territori espanyol, va destacar una carta del Governador de Barcelona dirigida als sacerdots i a les comunitats religioses de la Diòcesi de la mateixa ciutat, datada el 16 de juny de 1822. Aquest document atacava l'Església perquè albergava dintre de les seves propietats als rebels, els subministrava la logística necessàries per tal de facilitar-los la seva lluita i a més a més els garantia la seva subsistència alimentària. També els va acusar de no ser coherents amb les doctrines de l'evangeli (impregnades de pau i amor).

Després va fer referència a les notícies del districte lleidatà. En aquestes es va assenyalar que el rebel "Misas", havia marxat a França perquè en aquest territori el

protegien. A continuació va reflectir uns rumors que asseguraven que l'Exèrcit de la Fe atacaria pròximament la ciutat de Lleida, segons ho havia confessat el rebel Pablo Riones (que va parlar dels plans de "Misas", també va explicar les accions del Trapense en els voltants de Cervera). Això, va constatar que el Semi-Semanario estava molt informat de tots els moviments dels realistes, cal recordar, que en aquestes dates es va establir la Regència d'Urgell, i òbviament, dintre del seus objectius, cal incloure la conquesta de la capital de la província, que finalment, no van poder aconseguir mai al llarg de la seva vigència.

Per últim s'ha d'indicar la recepció d'una altra carta d'un particular que llegeix el Semi-Semanario i que vol demanar el suport de l'exèrcit nacional per tal de vèncer als rebels, als absolutistes, al clergat disconforme, i, sorprenentment, inclou la figura del Rei. El que ens faria pensar que un ciutadà lleidatà, clarament liberal, ja era conscient de la traïció total de Ferran VII. També va sol·licitar el suport popular per tal de derrotar als rebels, i va criticar durament al monestir de Poblet, perquè era el major focus de contrarevolució, a més a més jugava un clar paper d'instigador i era un impulsor de l'absolutisme.

Aquest número 8 va finalitzar la seva exposició amb el següent avís: Els editors d'aquest diari han perdut molts diners en la seva publicació, i de continuar aquesta situació no poden continuar, i s'hauria d'acabar la seva publicació amb aquest número. Els nous subscriptors no havien de preocupar-se perquè se'ls tornaria els seus diners. Aquesta mort anunciada, es va produir per la superposició dels problemes financers amb els polítics.

Si bé els econòmics ja s'havien tractat anteriorment, els polítics cal buscar-los en la reacció que va protagonitzar l'Ajuntament de Lleida en front d'uns atacs apareguts en el Semi-Semanario Ilerdense, fins i tot van rebre una Carta Reial felicitant a la corporació municipal per la seva enèrgica resposta i per la conducta patriòtica que havien demostrat en tot moment.¹³²⁰ L'origen d'aquesta polèmica es troba explicada en un document de la Paeria (escrit per Josep Lamarca) el qual va manifestar que el Semi-Semanario havia realitzat uns sarcasmes contra l'Ajuntament de Lleida (el Semi-Semanario Ilerdense pensava que la Paeria no defensava amb la necessària diligència a la ciutat dintre de l'àmbit militar, davant dels perills que patia, un cop l'amenaça realista va créixer

¹³²⁰ Institut d'Estudis Ilerdencs. Fons Antic. Dipòsit Antic Santa Maria. Informes, documents i articles manuscrits relatius a la polèmica mantinguda entre l'Ajuntament constitucional de Lleida i el Semi-Semanario Ilerdense. 1822. Capsa 126.

ràpidament), per tant, l'Ajuntament de Lleida es va veure obligat a publicar en el mateix diari un ofici en el qual es va argumentar la total inutilitat d'aquesta publicació, per ser poc patriòtica, no aportar cap tipus d'il·lustració a més a més de ser contrària als interessos de la Nació. "No val res el diari", van ser les paraules textuais amb les quals la Paeria va atacar al Semi-Semanario, i va afirmar també que no volien la recepció d'aquest diari en la corporació, renunciant així a la seva subscripció.

Òbviament, Ferran VII va agradar-li la censura d'una nova publicació liberal i va enviar una Reial Ordre a l'Ajuntament de Lleida a través del Governador Polític de la província de Lleida Josep Cruz Muller en la qual exposava que a Ferran VII li havia agradat molt la defensa que havia realitzat la Paeria sobre les calumnies i mentides que va divulgar el Semi-Semanario, totalment contraries a l'honor del poble. També els va felicitar per la seva conducta patriòtica i constitucional.

Davant de l'agressió municipal, i fins i tot Reial, el Semi-Semanario Ilerdense es va defensar d'aquests atacs dirigits per l'Ajuntament de Lleida. Primer de tot va realitzar una profunda crítica a l'Ajuntament, consistent en que no hi havia cap savi dintre de la seva corporació, "no tenen llums". A continuació va culpar als jesuïtes de crear una conspiració entorn la seva publicació amb l'objectiu d'ensorrar-los.

D'altra banda va argumentar la conveniència i la utilitat de la publicació ja que exposava articles de la Constitució i analitzava les sessions de les Corts (decrets del govern, lleis, actuacions). Finalment van amenaçar que estaven disposats a portar l'assumpte fins a les Corts i al Govern, però no ho van fer perquè no van assolir els 200 subscriptors necessaris per tal de continuar amb el diari (amb un preu de 6 rals mensuals), i finalment va desaparèixer.

17.6. Les propostes legislatives liberals i la resistència absolutista al progressisme cultural

17.6.1 La llei d'impremta liberal de l'any 1820

Una de les propostes legislatives més interessants que va generar el Trienni Liberal va ser la llei que autoritzava la llibertat d'impremta a finals de l'any 1820 ja que la censura era un instrument clau dintre de la política repressiva de l'absolutisme encapçalat per Ferran VII. La seva gènesis cal trobar-la en la llei d'impremta de 1813 establerta per les Corts liberals de Cadis, sens dubte, significava un pas endavant per la cultura i les arts

espanyoles perquè permetia la proliferació de tot tipus d'escrits. El naixement de la premsa de masses a pràcticament tot el territori espanyol va ser la conseqüència més evident de la seva implantació.¹³²¹

Poc temps després, als inicis de l'any 1821 va publicar-se el seu edicte a Barcelona, concretament el 18 de gener de 1821, de la mà de Josep Maria Gutiérrez de Terán, que era el Cap Polític de la Província de Catalunya, el President de la Diputació Provincial, de la Junta Superior de Sanitat i de totes les Corporacions de Comerç.

El títol I va tractar l'extensió de la llibertat d'impremta. En el seu article primer va indicar que "tot espanyol tenia dret a imprimir i a publicar els seus pensaments sense necessitat de censura prèvia". Aquesta afirmació enderrocava totes les enormes limitacions a les que sotmetia l'Estat absolutista als intel·lectuals espanyols (cal recordar que la majoria de grans pensadors havien marxat a l'exili l'any 1814 perquè eren afrancesats, al esdevenir profunds admiradors de la Revolució Francesa i dels il·lustrats del mateix país; o bé, eren liberals, fidels seguidors de l'obra constitucional gaditana).

L'article segon va assenyalar que "s'exceptuaven els articles sobre la Santa Escriptura i els dogmes de la Santa Religió". Aquest text denota que a l'inici del Trienni Liberal el règim liberal va mantenir una sòlida aliança amb l'Església. Aquest fet va generar unes greus limitacions. El títol II estava estretament lligat. En aquest es van descriure tots els "abusos de la llibertat d'impremta". Mitjançant aquest article calia exceptuar de l'article primer tots els escrits que propugnaven una doctrina que fos contrària a la Religió Catòlica o la Constitució de la Monarquia. També els escrits conspiratius o que fessin apologia de les rebel·lions o d'una subversió del règim. Tampoc les sàtires que incitessin a desobeir la llei o l'autoritat legítima, i òbviament, no van acceptar els escrits obscens, ni els que incitaven a mantenir unes costums no adequades o que fossin contra l'honor.

Per tant, era una llibertat limitada, no completa perquè el tabú religiós estava força present. En el títol tercer es van establir unes qualificacions sobre els escrits, per comprovar si eren subversius, si anaven contra la Religió o bé, es declaraven en desacord amb la Constitució de la Monarquia. Depenent de la institució, de l'organisme, de la legislació o de les persones a les quals anaven dirigits els seus atacs s'haurien de classificar en tres graus. El primer grau era el més greu, feia referència a les

¹³²¹ I.E.I. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província. Ordenament legal. Datat a Madrid, el 22 d'octubre de 1820.

conspiracions i als textos sediciosos. Ja hem vist com l'any 1821, i sobretot, l'any 1822, van aparèixer diversos escrits en la ciutat de Lleida amb la voluntat d'animar a les masses a rebel·lar-se contra el sistema liberal. El segon grau anava dirigit a crear un ànim d'incitació a la desobediència, o sigui, si el document era contrari a qualsevol llei del govern liberal. Per últim, el tercer grau va incloure els "libelos inflamatoris contra l'honor".

El títol quart va fer referència als seus càstigs. Tractava les penes contra aquests abusos. Si la subversió era de primer grau s'hauria de complir 6 anys de presó, mentre que es rebaixaria a 4 si es considerava un document de segon grau, i, finalment, 2 anys era el càstig pels del grau tercer. Aquestes sancions eren administrades per la Junta de Protecció de la llibertat d'impremta (títol IX). L'article 131 de la constitució de les Corts va establir que cada dos anys podien instaurar aquesta junta. Estava formada per set individus i s'ubicava en Madrid (rebia l'ajuda de tres juntes més, amb seus a Mèxic, Lima i Manila).

En definitiva, aquesta llei d'impremta va suposar un gran avanç cultural perquè va alliberar a molts escriptors i intel·lectuals de les seves cadenes en forma de censura, tot i que legitimava l'influència eclesiàstica en la vida ideològica i el convertia en un organisme intocable literàriament parlant. D'altra banda, es va convertir en un element que intentava garantir la protecció del sistema liberal contra qualsevol atac reialista a través de la seva propaganda absolutista.

17.6.2. La resposta tradicionalista a la llibertat d'impremta: El *Discurs teològic-canònic sobre l'excomunió de Bartolomé Altemir*

Amb la nova llei que iniciava la llibertat d'impremta en el territori espanyol l'any 1820 van sorgir diverses publicacions de caire liberal que reflexionaven sobre diferents qüestions tant de la vida pública com d'altres elements més quotidians. Bartolomé Altemir en el seu "Discurso teológico-canónico sobre la excomunió: impugnación del conservador número 112 del domingo 16 de julio de 1820" va atacar amb fermesa la intromissió dels periodistes en el camp religiós.

Primer de tot va assenyalar que no llegia cap llibre que no tingués una temàtica religiosa (va realitzar una metàfora on comparava els filòsofs amb fullets, caracteritzats per la confusió que ocasionen en la societat. També va indicar que si un llibre no parlava de religió, de disciplina, de reforma, de ritus, de cerimònies, de Ministres i de

sacerdots no valia res). Això, ja es una mostra del seu pensament conservador. Després va seguir fent referència als fets del 9 de març de 1820 (el jurament de la constitució de 1812 per part de Ferran VII) i a la problemàtica que el causava el fet de prestar-li jurament (guardar la Constitució Política de la Monarquia Espanyola). Tot i que va comentar que estava content perquè la Constitució començava en nom de Deu tot poderós, Pare, Fill, i Esperit Sant, i que sancionava la Religió Catòlica, Apostòlica i Romana com l'única veritable amb l'exclusió de qualsevol altra.¹³²² A continuació va criticar amb duresa als periodistes, ja que segons el seu parer escandalitzaven al poble senzill, destronaven la pietat i entronitzen el “filosofisme”. A més a més eren esperits exaltats que endarrerien la marxa de la Constitució, en definitiva, eren l'Anticrist.¹³²³

Va posar com exemple el diari “El Conservador”, concretament el seu núm. 112, el del diumenge 16 de juliol de 1820. En aquesta publicació es van riure de les excomunions. Per tant, segons el parer d'Altemir el periodista que va escriure aquest text era un heretge i tenia mala fe (l'autor es va guiar en el moment de realitzar aquestes afirmacions en la doctrina de Sant Agustí i Sant Gerònim). També va argumentar que el periodista ho va escriure d'una forma agressiva, violenta, impacient i utilitzava els insults d'una manera arbitraria.¹³²⁴

Bartolomé Altemir considerava que la lectura, la impressió i la promulgació d'aquests escrits tenien la suficient capacitat per tal d'enderrocar una nació sencera. O sigui, criticava amb claredat la llibertat de premsa originada gràcies al govern del Trienni Liberal. El tema de la censura ràpidament va aparèixer. Segons l'autor, l'Església s'havia de basar en una instrucció del Consell de Carles IV del 22 d'abril de 1800. Aquesta comentava que s'havia de tenir més por als papers i als petits llibres que s'introduïen fraudulentament de l'estranger promulgant principis contraris als catòlics que a les bales dels enemics.¹³²⁵

Seguidament va caracteritzar aquest escrits “perniciosos” (es van mofar de les excomunions) molt negativament ja que truncaven la felicitat de la Nació, injuriaven al sacerdoci i feien dubtar a tota la població. També va manifestar que anteriorment qui disposava d'aquests llibrets era culpable d'un delictes de censura, i els que els llegien per

¹³²² ALTEMIR, B.: *Discurso teológico-canónico sobre la excomuni6n: impugnaci6n del conservador n6mero 112 del domingo 16 de julio de 1820*. P.F. Bartolomé Altemir, era de l'Orden de S. Francisco, Lector i Doctor en Teologia. Lleida: Impremta de Corominas, 1820. I.E.I., Fons Antic, Llegat Areny, PS. 3-4. Era una resposta a un article publicat pel diari el Conservador, aquest va ser redactat en Londres per un liberal exiliat l'any 1814.

¹³²³ Op. Cit. p. 5.

¹³²⁴ Op. Cit. p. 6.

¹³²⁵ Op. Cit. PS. 9-11.

un motiu d'obsenitat o per ser infamatoris a les autoritats legítimes eren castigats pels Ordinaris segons la Butlla del Papa Pius IV. Però, el govern constitucional havia derogat aquesta butlla, la de Lleó X i la disposada en el sagrat Concili de Trento. A continuació va escriure que trobava a faltar el Tribunal de la Santa Inquisició. Després va preguntar-se: qui controlarà i sancionarà aquests escrits subversius? segons el seu parer havien de ser perseguits tant pel govern civil com pel religiós.¹³²⁶

“El Conservador” va descriure la excomunió com un arma poderosa de l'Església, que generava por entre el poble. El diari es mostrava del tot contrari a aquest precepte. Mentre que Bartolomé Altemir el va defensar a ultratge, perquè considerava que era un recurs vàlid mitjançant el qual es podia castigar i controlar als dissidents. La defineix seguint l'opinió dels teòlegs i dels canonistes “com una pena medicinal i espiritual que imposa l'Església per tal de separar a un individu de la comunió i separar-lo de la comunitat”.¹³²⁷

Per tant, va qualificar d'heretgia l'article del Conservador. Va comentar que eren pseudopolítics, que odiaven la Religió Catòlica, a la jurisdicció eclesiàstica i eren totalment contraris al clergat (els va definir com una porció del poble cristià, que estaven dedicats al culte diví i al servei de l'altar per mitja de les ordres).¹³²⁸

L'autor al exposar els motius per tal de sofrir l'excomunió (vilipendiar l'honra de Deu, blasfemar el seu Sant nom, depreciar la religió cristiana, donar suport a l'heretgia, fomentar el cisma, protegir els escàndols públics, permetre un crim, vulnerar la immunitat i, finalment, la disciplina eclesiàstica) va comparar el Conservador amb la teoria de Wiclef, de Juan Hus o de Luter ja que va afirmar que els havia copiat (al igual que havia escrit Josep Bassa quatre anys abans).¹³²⁹

Altemir va posar com exemple d'excomunió la que va realitzar el Papa Pius VII (que governava l'Església en aquells moments) a l'emperador Napoleó Bonaparte en la seva Butlla del 10 de juny de 1809. Demostrant, segons ell, que es realitzaven quan hi havien suficients motius i cap dubte al respecte, no perquè sí (manifestant la franca serietat i tolerància de l'Església). Encara va donar un altre argument, que es fomentava en el paral·lelisme que si els governs tenien facultats per expulsar del seu territori als

¹³²⁶ Op. Cit. PS. 12-13.

¹³²⁷ Op. Cit. p. 18.

¹³²⁸ Op. Cit. p. 25.

¹³²⁹ Op. Cit. PS. 27-28.

membres de la societat civil que no complien amb les lleis, l'Església hauria de disposar de les mateixes prerrogatives.¹³³⁰

Pel contrari, "El Conservador" veia l'excomunió absurda i execrable, ja que les lleis canòniques sobre l'excomunió havien estat escrites des de l'ambició i el fanatisme. Altemir va reflectir que amb aquesta postura ideològica "El Conservador" cridava al desordre, a la falta de moderació, a la impietat i a la irreligiositat. L'autor també va explicar que "El Conservador" negava que Crist hagués donat la potestat general a San Pere amb l'objectiu de determinar els seus súbdits (argumentació que validava l'origen de l'excomunió).¹³³¹

Finalment Altemir va propugnar la unió Tron-altar al llarg del Trienni per tal de protegir l'Església perquè era una institució vital per mirar d'aconseguir la pau i la felicitat de tot el poble. Va Demanar el suport del govern civil en aquest aspecte, o sigui, un suport mutu. Més endavant va comparar l'article del Conservador amb el pensament dels jansenistes, i va qualificar als filòsofs com cosins germans d'aquests ja que aquestes idees eren tant perilloses com el més fanàtic ateïsta, el jueu enfortit o el musulmà obstinat, a més a més trencaven el pacte social (agafant aquest concepte de l'obra de Jean Jacques Rousseau). En definitiva, aquests documents portaven a la discòrdia i a la mort, per aquest motiu va fer una crida en la qual va demanar que no s'havia de fer cas dels filòsofs i que s'havia de denunciar davant de les Corts tothom que parlés o escrigués a favor d'aquest article.¹³³² Com es pot apreciar després de llegir l'opinió d'Altemir l'oposició a la llibertat d'impresca des dels nuclis més conservadors i tradicionalistes va ser molt forta durant el Trienni Liberal. Això demostrava l'endarreriment de la cultura espanyola respecte de la francesa o l'anglesa, molt més obertes a les noves idees i a les tendències democràtiques i liberals. La resistència de la majoria dels antics privilegiats (sobretot dels eclesiàstics) juntament amb l'alt percentatge de persones dedicades a les tasques agrícoles en el nostre territori van frenar l'impuls rupturista propugnat pels liberals respecte el nostre passat caduc.

¹³³⁰ Op. Cit. PS. 35-41.

¹³³¹ Op. Cit. PS. 43-51.

¹³³² Op. Cit. PS. 56-67.

18. Conclusions Trienni Liberal

Per l'Església el Trienni liberal va ser considerat com una de les pitjors etapes de la seva història. Aquesta imatge tant negativa del sistema liberal rau en el fet que, a l'igual com havia succeït amb la Guerra del Francès, el govern liberal va atacar les bases socials, econòmiques, culturals i, sobretot, polítiques de l'Església. Una de les lleis que més van afectar a la institució eclesiàstica va ser la regularització i la secularització de la majoria dels regulars. En total només van ser 113 els eclesiàstics que va disposar la diòcesi de Lleida. Nombre del tot insuficient.

Aquestes mesures tan dràstiques tenien l'objectiu d'eliminar una àmplia capa social no productiva, ja que els analistes financers liberals van arribar a la conclusió que un dels problemes que afectava l'economia era la falta de treballadors derivada de l'alta xifra d'individus no dedicats a aquest àmbit estrictament fructífer.

Una altra raó que van tenir els membres de l'Església per queixar-se de la legislació liberal va referir-se a la gran quantitat de religiosos lleidatans que van patir la repressió al llarg del Trienni Liberal, ja que van ser molts i, sobretot, s'ha d'incidir en el fet que eren pràcticament els personatges més importants de la pròpia Església lleidatana. Sobretot, va destacar l'atac a la figura del propi bisbe de Lleida, Simón Antonio de Renteria i Reyes. Altres que van suportar la fúria liberal van ser: Josep Cayetano de Fonserrada, Degà i canonge de la Catedral de Lleida; Josep Vidal, canonge penitenciari de la Catedral de Lleida; Joan Christosomo Mariategui, canonge de la Catedral de Lleida; Rafel Barnola, canonge d'aquesta Església; Domingo Cosio, Inquisidor de Valladolid i canonge de l'Església de Lleida; Manuel Costa, canonge magistral de la catedral de Lleida; Ignasi Masot, canonge de l'Església de Lleida...

Com hem vist el règim liberal va atacar amb duresa els elements més tradicionalistes de l'Església, ja que va verificar que eren els dirigents ideològics de la insurrecció reialista, a més a més de tenir en compte el fort suport econòmic que prestaven a aquesta causa, o sigui, la d'enderrocar el sistema liberal. Per últim, subratllar que amb el triomf dels Cent mil fills de Sant Lluís els liberals van tornar a patir una repressió brutal (més forta que la soferta l'any 1814).

Així doncs, no es gens difícil comprovar la forta incompatibilitat del règim liberal amb l'Església lleidatana a tots els nivells. El mateix es pot dir pel cas espanyol. El xoc d'interessos entre els elements partidaris del canvi i els principis més conservadors va afavorir el desenvolupament d'una polarització ideològica a l'interior de la societat

espanyola, tot esdevenint l'origen contemporani, en part, de la teoria de les "dues espanyes": una més dinàmica, més comercial, més urbana, més europeïsta, més oberta, més cosmopolita, que contrastava radicalment amb l'altra part, caracteritzada pel seu gran conformisme i per donar preeminència a la tradició pròpia d'una societat agrària.

Però, al principi va semblar que l'Església es podia adaptar perfectament al nou règim liberal. Una institució que sobreviu a tots els canvis al llarg de divuit segles era lògic que pogués conviure amb un altre model polític. No obstant això, el primer incident es va produir alhora de complir el Reial Decret del 26 de març de 1820, el qual ordenava que els eclesiàstics estaven obligats a prestar un jurament a la Constitució Política de la Monarquia, ja que els sacerdots van mostrar una forta negativa i resistència a explicar la Constitució. Tampoc no va agradar un altre Reial Decret que va assenyalar la conveniència de cooperar en la consolidació del sistema i de les institucions constitucionals, a més a més d'ordenar l'abstenció de protagonitzar qualsevol discussió política a la Catedral.

Aquesta va ser l'espurna de la ruptura entre el nou sistema polític i l'Església. L'organisme eclesiàstic no va acceptar la subordinació del poder religiós al poder laic, mentre que el poder civil no va tolerar cap tipus d'oposició al seu nou règim.

Així doncs, el govern liberal va continuar amb el seu procés legislatiu amb l'objectiu de fer minvar les preeminències de l'Església. Sobretot cal remarcar la prohibició del Sant Tribunal de la Inquisició, el qual ja no seria restablert mai més, així com la llei del mes de setembre de l'any 1820 que va decretar que els eclesiàstics no podien mantenir ni aconseguir una pluralitat de beneficis.

Aquest avanç liberal dins de l'àmbit legislatiu relacionat amb l'Església va intentar complir una funció doble: D'una part, secularitzar bona part del baix clergat regular i de les ordres i institucions religioses i, d'altra banda, va voler sotmetre l'Església al nou poder polític. Aquestes decisions van afectar negativament a la ciutat de Lleida perquè, en quedar-se amb pocs sacerdots i clergues regulars (pràcticament només els que van ser liberals), l'àmbit social i assistencial va quedar orfe.

D'una altra banda, l'Església òbviament es convertirà en un element clau en l'engranatge absolutista, amb un únic fi, el d'esfondrar el règim liberal i reinstaurar una altra vegada l'Antic Règim.

Si hem comprovat com la unió entre l'Església i l'Estat no va durar gaire, només uns mesos de l'any 1820, cal comentar que l'aliança amb l'Ajuntament lleidatà constitucional va ser més duradora, ja que el 17 de març de 1821 el municipi va

designar al canonge magistral Manuel Costa (defensor del conservadorisme) comissionat per tal d'anar a Madrid amb la finalitat d'activar l'elecció de la ciutat de Lleida com capital provincial. Aquest fet ens mostra com la Paeria i l'Església van treballar junts en aquest tema de la capitalitat de la província. Fins i tot al mes de maig de l'any 1821 l'Església va aportar un gran donatiu per tal de potenciar la Milícia Nacional, cos armat que simbolitzava el poder del liberalisme.

Per tant, la unió entre la política liberal local i l'Església va estar molt present en la primera etapa del Trienni, fruit del tradicional lligam històric entre les dues institucions. Els liberals van confiar a l'estament eclesiàstic una funció primordial, com era l'ensenyança i la propagació de la pròpia Constitució als seus fidels. Però, a finals de l'any 1822, concretament el 8 de desembre, festivitat de la Concepció, es va fer evident el trencament de relacions entre el poder local municipal i l'eclesiàstic, ja que la Paeria va decidir no assistir a les processons ni col·laborar econòmicament amb cap acte religiós.

També cal tenir en consideració que l'any 1822 no només es va fer evident l'escissió entre l'Ajuntament liberal i el Capítol, sinó també entre els diferents membres de l'Església segons la seva ideologia i el seu recolzament o ànim d'aniquilació respecte del règim liberal. Paral·lelament el govern liberal va allunyar els elements més absolutistes dels seus feus tradicionals, mentre que va premiar els canonges seguidors del liberalisme amb millors càrrecs.

L'any 1823 va ser el pitjor per l'Església perquè es van radicalitzar en excés les postures i bona part dels seus membres històrics van patir la repressió o l'exili. Fins el 7 de novembre de 1823 no van tornar tots els canonges al Capítol. Com va succeir l'any 1814 tot va canviar perquè res no canviés. Només cal recordar el sentiment de tristesa de Martínez Marina per la derrota militar del Trienni Liberal.

D'altra banda, hem d'assenyalar que la instauració del Trienni Liberal a la ciutat de Lleida dins de l'àmbit econòmic va significar una lluita molt important entre el poder polític i el religiós per fer-se amb el seu control. Va finalitzar, doncs, el seu pacte cordial que els permetia repartir-se'n els beneficis. Ja les primeres mesures del govern liberal van afectar seriosament als privilegis feudals de l'Església. El decret de les Corts sobre la supressió i abolició dels senyories jurisdiccionals del mes de juny de l'any 1820, va afectar tant les institucions eclesiàstiques que ostentaven senyories com els capítols o monestirs, com l'aristocràcia, fet que va suposar un primer punt d'inflexió entre el poder liberal i el religiós.

A tot plegat es va afegir novament la negativa dels pagesos i arrendataris a l'hora d'efectuar el pagament del delme, el que va propiciar un forta baixada dels ingressos eclesiàstics. Aquest impost, per llei, només podia cobrar-se en la seva meitat, era l'anomenat "mig delme", que encara va potenciar més la resistència camperola a pagar-lo. En compensació l'Estat liberal va alleugerir les càrregues de l'Església respecte de la Tresoreria general en reeduir a la meitat la contribució extraordinària del clergat, que va passar dels 30 als 15 milions de rals de billó a l'any. Però, la falta d'ingressos, la lluita judicial per tal d'aconseguir els seus privilegis i la fixació una altra vegada dels 30 milions va ensorrar l'economia del Capítol.

Però, quan semblava que la situació no podia empitjorar més, el Decret de les Corts del 29 de juny de 1821 va establir que fos la Junta diocesana de Lleida la que s'encarregués de cobrar el mig delme i les primícies, per després repartir-lo entre els membres del Capítol. Aquest fet va mediatitzar encara més la independència econòmica de l'Església ja que no comptaven amb un finançament propi.

En conclusió, l'impacte del Trienni Liberal sobre l'Església va ser enormement negatiu, sobretot en l'àmbit econòmic, afectant la seva preeminència i ensorrant la percepció dels seus ingressos tradicionals, fet que va propiciar l'abandonament del manteniment del culte religiós i la paralització en la realització de la majoria de les seves funcions socials.

Molt similar va ser l'evolució de l'economia municipal durant aquest període. Aquesta, des de la Guerra del Francès, es trobava anquilosada en una greu crisi, reclosa en un sistema impositiu caduc i deficient, condicionada per les constants lluites, per la paralització del comerç, la manca d'infraestructures i l'escassa productivitat agrària. Ben diferent va ser la trajectòria de l'Ajuntament constitucional. L'inici del règim liberal va ser molt positiu per al consistori municipal. La Paeria va publicar la Constitució de Cadis el 14 de març de l'any 1820. L'arribada del nou règim, segons la documentació oficial, es va contemplar amb un gran optimisme, ja que totes les institucions i els veïns van estar units i plens d'harmonia.

En les primeres eleccions del règim liberal Domènec Marañoso va ser escollit nou batlle constitucional; Ignasi Temple va ser el batlle segon; com nous regidors van aparèixer Antoni Benet de Queraltó (abans va ser diputat del comú), Joaquim Mensa, Joan Francesc, Manuel Fuster i Vaquer, Pere Niubó (havia estat diputat), Antoni Ribé (havia estat diputat), Mariano Gigó i Pau Balaguer. Com es pot apreciar tres diputats del

comú en l'etapa absolutista van aconseguir ser regidors. Aquest va ser un primer pas per tal de impulsar una petita obertura en l'Ajuntament lleidatà.

Dos perills immediats van amenaçar el sistema liberal. El primer era el paper que jugarien els eclesiàstics (eren considerats un elements molt conservadors) davant d'aquest canvi, i l'altre va estar més relacionat amb el control de l'ordre públic (a l'igual que en l'etapa absolutista el govern municipal va donar una gran importància a la seguretat ciutadana i al control de la societat).

Altres temes d'interès general van estar relacionats amb la sanitat i les infraestructures. Va semblar que amb la nova política econòmica liberal les obres públiques agafarien un fort impuls, ja que volien potenciar l'àmbit productiu a través d'aquests grans projectes (més gent tindria un treball, o sigui, més poder adquisitiu i, a tot això, caldria afegir una major productivitat agrícola que augmentaria el dinamisme comercial). Però, el problema per portar-ho a terme va ser el de sempre, la falta de diners. Les presons van continuar amb el seu estat lamentable. El Canal d'Urgell i la carretera de Tarragona aturats. No sorprèn si tenim en compte l'alt índex de pobresa material dels habitants de Lleida i del territori que els envoltava, ja que van estar molt perjudicats per les constants lluites, epidèmies, sequeres i males collites. O sigui, el nou règim constitucional no va aportar solucions econòmiques per apaivegar la crisi.

L'any 1821 el batlle primer va ser Antoni de Gomar, tot una sorpresa perquè va ocupar aquest càrrec durant tot el període del Sexenni absolutista. El batlle segon va ser Cristòfol Mestre. Gomar, tot un element absolutista, va jurar guardar i fer guardar la Constitució, ser fidel al rei i administrar justícia. Aquesta era una constatació que les pervivències de l'Antic Règim i, en general, de l'anterior etapa eren molt sòlides.

Al llarg del mes de gener de 1821 diversos assumptes van continuar esdevenint els focus principals d'atenció. D'una banda, l'evolució de la Milícia Nacional (un cos armat ciutadà instaurat pel règim liberal amb la intenció de protegir-lo de qualsevol atac) i les manifestacions absolutistes que cada vegada agafaven més força i, de l'altra, els problemes financers i les noves lleis seculars contra l'Església.

Els greus problemes inicials per organitzar la Milícia a Lleida, ens van indicar que no hi havia molt individus amb tendència liberal i que la major part de la població treballava en l'àmbit agrari, o sigui, no hi havia gaire comerç i els individus dedicats a les professionals liberals o no eren molts quantitativament o no tenien massa poder polític i econòmic.

D'altra banda s'ha de destacar que els habitants de Lleida eren molt catòlics. Per aquest motiu van mostrar el seu rebuig davant les noves propostes legislatives liberals referents a la reducció dels eclesiàstics ja que, apart del manteniment del culte religiós, els sacerdots i les monges complien uns serveis educatius i assistencials molt importants que eren necessaris en una època marcada per l'analfabetisme i la pobresa. Aquesta decisió governamental va afavorir l'extensió del descontentament social dintre d'un sector camperol molt influenciat per l'estament eclesiàstic i que va exhibir una gran fidelitat a les seves tradicions i costums.

La confluència de tots aquests elements va alterar molt els ànims. A principis de l'any 1821 van produir-se diversos incidents a l'àmbit urbà, a causa d'un atac absolutista que va aprofitar la confusió i la multitud que es va aplegar entorn d'un ball públic. Aquest incidents van constatar que els reialistes havien passat a l'acció. Per tant, els absolutistes no van deixar als liberals continuar amb el seu programa polític d'una manera tranquil·la i civilitzada. Davant d'aquesta situació el govern local va decidir impulsar de nou la Milícia Nacional. Tot i això aquesta proposta es va trobar amb el refús popular, ja que un gran nombre de ciutadans lleidatans van acudir a la Paeria tot adduint diverses circumstàncies i problemàtiques amb l'objectiu d'entrar en la llista d'exempts del servei personal de la Milícia Nacional. Gairebé una tercera part van intentar, sense sort, no integrar-s'hi, el que ens fa pensar que si bé el motiu principal va ser l'econòmic (tenien que assistir als seus actes i guàrdies, deixant abandonats els seus treballs), una altra part important de la raó cal cercar-la en el terreny ideològic (molts eren seguidors de l'absolutisme i no volien participar en la defensa del sistema liberal).

Cada vegada les postures es van anant radicalitzant pels dos bàndols. Les autoritats liberals tal i com ho havien fet els absolutistes anteriorment, van exigir de verificar la conducta, la instrucció i l'adhesió al sistema constitucional dels nous funcionaris liberals, a més a més d'altres qualitats polítiques i morals.

Si els liberals van sospitar de l'existència de molts elements reialistes entorn seu, també es van donar les dificultats per poder efectuar l'ingrés de les taxes i dels múltiples impostos que esdevenien una càrrega molt forta pels habitants de Lleida i generaven una forta desconfiança popular capitalitzada pels sectors opositors al règim instaurat l'any 1820.

La subversió del clima ideològic es va intensificar i la divisió social entre els dos grups va ser irreversible, d'una banda, hi havien els liberals, que es trobaven en el poder des del març del 1820, i tenien al darrera els intel·lectuals laics (també alguns

religiosos), els comerciants, els membres de les professions liberals i un bon grapat de menestrals; de l'altra banda, es trobaven els absolutistes, que rebien el suport dels terratinents, de la majoria de l'Església (exceptuant el clergat menor i alguns sectors del Capítol), d'alguns oficials de l'exèrcit i de la gran massa camperola que havia estat molt perjudicada pel nou sistema liberal.

Fruit d'aquest ambient es van anant produint altres aldarulls. L'Ajuntament de Lleida per evitar aquestes incomoditats va elaborar un ban amb la finalitat d'ordenar als milicians la vigilància exhaustiva de la ciutat amb l'objectiu de perseguir i castigar als infractors. De fet, des de l'estiu de l'any 1821 fins a l'octubre de l'any 1823 la lluita entre els dos models polítics, un per sobreviure i l'altre per recuperar el poder, van mediatitzar-ho tot. Mentrestant Lleida cada vegada es va convertir en un enclavament més pobre, ja que van continuar els problemes econòmics crònics de l'Ajuntament, que no li van permetre aconseguir l'armament i les municions que necessitava la Milícia Voluntària.

L'ambient va escalfar-se cada cop més. Aquests esdeveniments van constatar un altre cop l'espiral de violència que es va viure en tota la ciutat a causa de la divisió social, política i ideològica, agreujada per la lluita interior i la crisi financera. Els milicians no van consentir cap atac i van respondre d'una manera irracional i cruel, però la seva venjança no es va aturar i van ajuntar-se cada nit per cantar "El Trágala", l'himne popular liberal, tot afegint-hi molt soroll amb els seus sabres i aprofitant la seva força per insultar i amenaçar contínuament als qui consideraven enemics de la Constitució. Lleida, tot i les seves limitacions, va aplegar tots els factors típics que van marcar el Trienni Liberal en els àmbits urbans. Només va faltar l'establiment d'una societat patriòtica, encara que a l'hostal de Sant Lluís els sectors liberals es van aplegar per discutir entorn dels temes més polítics.

El contraatac absolutista no va fer-se esperar. L'espiral de violència va tenir el seu punt culminant la nit del 23 de desembre de 1821, moment en el qual es van disparar en la ciutat molts trets creant una atmosfera d'alarma entre els veïns. La guerra civil ja no va tenir cap punt de retorn.

L'any 1822 Fermí Gigó va ser l'escollit batlle constitucional primer. La Paeria va restar dirigida pel comandant de la Milícia. Mentrestant els soldats del regiment de Pavia van situar-se dintre de la ciutat l'1 de gener de 1822. Als pocs dies van proferir diversos insults contra alguns ciutadans, sobretot la nit del 5 al 6 de gener, a la porta de l'ex-regidor i ara Comandant de les Milícies Nacionals Joan Francesc, a qui van intentar

assassinar. L'Ajuntament de Lleida els va expulsar de la ciutat. Era el trencament del consistori municipal amb una part de l'exèrcit nacional, un altre element clarament declarat proabsolutista. Cada vegada les postures s'anaven radicalitzant més i es va poder comprovar qui donava suport a qui.

Tot plegat va provocar l'estat d'alerta màxima. La política municipal, doncs, va estar mediatitzada pels atacs absolutistes i per la falta de diners. Es van gastar tots els diners en fortificar la ciutat, obra bàsica per a la previsió de les amenaces exteriors. L'autodefensa va esdevenir l'element primordial.

Aquesta penúria financera va repercutir molt negativament sobre els assumptes més socials. L'educació de la Joventut, una de les màximes del nou règim liberal, no va poder realitzar-se per les circumstàncies adverses derivades del context històric.

La progressiva descomposició del règim liberal, a causa de l'atac interior dels absolutistes, va condicionar tots els àmbits de la vida quotidiana, molt més difícil que de costum. Finalment, es va produir una lluita armada als voltants de Lleida l'estiu de l'any 1822. Aleshores es va aplicar una mena d'autarquia econòmica i els elements militars van monopolitzar encara més el poder públic. El xoc de trens entre els liberals, disposats a resistir fins a les últimes conseqüències contra els reialistes, que van utilitzar tots els mitjans que tenien a l'abast per fer-se amb el poder, va marcar l'última fase del Trienni.

Davant de l'atac contrarevolucionari a gran escala els liberals van decidir reorganitzar el seu braç armat. Per fer-ho, van unificar les dues milícies existents, la Nacional i la Voluntària o Local. Amb aquesta proposta es va pretendre organitzar-la millor a fi de defensar amb més eficiència el sistema liberal. El cost derivat d'aquesta reorganització va provocar la suspensió del finançament de les grans cerimònies religioses; només es va mantenir el culte i els sacerdots. Aquesta decisió va generar un profund distanciament entre el govern municipal i l'estament eclesiàstic. Va ser la constatació de l'enfrontament total entre l'Ajuntament i l'Església.

L'espurna econòmica va cremar la corda que unia el poder civil amb el religiós. Les grans dificultats per equilibrar el pressupost del tercer exercici econòmic constitucional (de l'1 de juliol de 1822 al 31 de juny de 1823), agreujat pel deficient estat de les comunicacions terrestres i la incapacitat de celebrar fires i mercats a causa dels enfrontaments militars, va perjudicar encara més el fràgil comerç lleidatà.

A tot plegat cal afegir l'augment exponencial dels desertors a l'exèrcit a causa del sou que cobraven, la irrupció amb molta força de la propaganda reialista a més de la tradicional influència de l'Església sobre el sector social camperol.

En conjunt aquest factors ens mostren una deplorable visió de la realitat lleidatana, endinsada en un caos total com a conseqüència de l'esclat d'una guerra civil.

L'any 1823 Francesc Xavier Soldevila va ser anomenat batlle primer constitucional. La forta resistència de les autoritats liberals amb l'objectiu de protegir la ciutat de la invasió reialista va continuar, tot i la seva dificultat a causa de l'escassetat d'efectius en les seves tropes, sobretot les destinades a defensar i vigilar la ciutat. Per aquesta raó era important el reforç dels milicians voluntaris que deixaven les seves activitats econòmiques (els tallers, botigues, o el camp) per lluitar contra els absolutistes per tal de mantenir lliure la ciutat. La necessitat d'efectius militars i la seva manutenció van ser els dos principals problemes a l'hora d'assegurar-se una major protecció per la ciutat. Un altre aspecte a destacar va ser l'existència de molts presoners a l'interior de Lleida com a conseqüència de les nombroses detencions a causa del creixement de tot tipus de delictes.

D'altra banda, la nova composició de la Diputació Provincial ens serveix per estructurar els elements més pròxims al sistema liberal. Primer de tot, sorprèn l'alt índex d'eclesiàstics, fet demostratiu que una part important de l'Església va donar suport al règim liberal; també la presència d'oficials de l'exèrcit i de la Milícia ens serveix per assenyalar que molts alts càrrecs militars defensaven el model liberal i l'alt poder que van adquirir força oficials gràcies a la guerra civil. A continuació cal assenyalar el paper dels catedràtics del Seminari, que ens faria establir una estreta vinculació entre el poder polític i el cultural, ja que aquest nou projecte polític facilitaria la producció ideològica i literària (recordem la llei sobre la llibertat d'impreses i la irrupció, per exemple, de la premsa a través del Semi-Seminario Ilerdense), donant més protagonisme polític als directors del Seminari. Per últim, però no menys important, caldria destacar la presència dels ciutadans que es dedicaven a les professions liberals (metges o advocats com exemples paradigmàtics), sens dubte, un sector social que va donar molt suport al liberalisme. Tot i això, l'estructura va ser molt conservadora en el sentit que les capes més humils, com els artesans que eren membres dels gremis o els comerciants menys importants, no tenien cap representació ni poder de decisió. Un altra lectura ens mostraria com es va tornar a produir una marginació política de la classe social més majoritària quantitativament (els camperols n'eren el 55%). En definitiva, aquesta composició relativitzaria l'oposició de l'Església i dels militars al liberalisme.

El gener de 1823 la situació encara va empitjorar més. El govern constitucional nacional va rebre per correu diverses notes de governs estrangers suggerint la fi del

règim liberal. Davant d'aquesta pressió forana el govern espanyol va contestar enèrgicament mostrant el seu patriotisme i declarant que la defensa de la llibertat nacional esdevindria primordial. La Paeria va estar molt d'acord amb la resposta governamental i va donar les gràcies a les Corts per no deixar-se influenciar per les amenaces de les potències europees més conservadores. D'altra banda, el 3 de febrer els "facciosos" van desocupar el castell de La Seu d'Urgell. La fi de la Regència d'Urgell, el principal nucli reialista, en unió amb la nota diplomàtica espanyola que rebutjava les directrius europees absolutistes va significar que el règim liberal havia guanyat la contrarevolució interior. Però, després d'aixafar la insurrecció interior, el feble i desgastat règim liberal havia de lluitar contra la invasió d'un exèrcit exterior.

A partir d'ara el radicalisme va caracteritzar les actuacions de la Paeria. El bisbe Renteria va publicar un edicte contrari als decrets de les Corts, en el qual va indicar que el règim liberal no volia la Religió. Això va significar el trencament total entre les institucions polítiques locals i l'Església. Altre cas va ser el de Domènec Marañoso, sospitós de ser absolutistes tot i que havia format part de l'Ajuntament constitucional. En aquests moments de tanta incertesa la multiplicació de les dissidències i de la corrupció van ser el reflex de la preeminència dels interessos privats davant dels públics.

Paral·lelament el consistori municipal va crear una nova Junta de Beneficència. La pobresa material va esdevenir una realitat en àmplies capes socials de Lleida i aquella va augmentar molt les seves prestacions i serveis. La seva implantació va produir-se a causa de la misèria general que assolava el territori com a conseqüència de la lluita armada contra els reialistes que va incidir en la pèrdua de moltes collites, la minva de la circulació comercial, la falta de moneda i, finalment, la pèrdua de molts braços en el camp agrícola ja que molts camperols van passar al bàndol absolutista. Hi va haver baixes, desapareguts i un augment en el nombre de soldats i milicians que va generar la baixada de la producció en general. A tot això cal afegir els greus problemes que tenien les autoritats liberals per subministrar els productes més bàsics com els cereals o la carn a l'exèrcit (Va comportar l'expropiació dels molins fariners). L'Autarquia va significar l'abandonament del municipi a la seva sort. Fins i tot van costejar la Milícia Nacional Voluntària del que obtenien amb l'extracció dels bens dels absolutistes.

La situació general, doncs, cada vegada va ser pitjor a causa de la pressió militar dels reialistes sobre la ciutat, ja que controlaven bona part de la província i també perquè els

recursos materials del bàndol liberal van disminuir al mateix ritme que es produïa l'avenç absolutista. Per tant, el caos financer va créixer molt.

Per aturar-ho primer van actuar sobre els màxims dissidents del poder municipal, a continuació van procedir a l'expropiació del patrimoni dels majors absolutistes i desertors del sector religiós. El cas de Josep Vidal va ser molt singular, ja que el seu propi germà era un alt oficial de l'exèrcit nacional i per tant, un defensor important del sistema liberal. Això demostraria com la desunió ideològica i la polarització política va afectar fins i tot als membres d'una mateixa família. Per tant, la divisió era extrema i va dificultat en excés l'intent d'estabilitzar un règim constitucional molt més progressista i dinàmic que el caduc absolutisme teocràtic.

L'eterna preocupació era l'absoluta necessitat de procurar recursos financers per tal de garantir la manutenció dels soldats lleidatans. Es va plantejar en un principi la idea que els veïns de Lleida paguessin un quinzè territorial en gra i abonessin també un 20% del valor de les propietats i dels beneficis. Era, per tant, una barreja de les antigues imposicions sobre els habitatges i l'impost industrial, ganancial i comercial. Això va significar l'adopció d'unes solucions cada vegada més desesperades amb l'objectiu d'aguantar el model liberal fins al final, o sigui, intentar resistir el màxim possible fins a l'esgotament de les darreres forces i no decaure en l'intent de salvaguardar el sistema polític sortit de les Corts gaditanes del 1812.

La resistència liberal comportaria posar en risc la pròpia vida, com van fer molts lleidatans que van morir defensant el règim liberal. A causa del fort augment de la mortalitat es va procedir a l'ampliació del cementiri municipal. Un altre indicatiu que completa aquest diagnòstic cal trobar-lo en la forta presència de memorials tramitats per vídues que van demanar a l'Ajuntament no pagar les seves contribucions.

L'última proposta per salvaguardar el sistema liberal va produir-se mitjançant un ofici de la Junta Auxiliar de defensa del 23 de setembre en el qual diversos patriotes i també ex-patriats lleidatans van manifestar la conveniència de crear una Companyia Cívica composta per tota classe de ciutadans de la ciutat per tal de defensar millor el municipi. Mentre que Cadis havia caigut en mans franceses, Lleida va mantenir l'esperança de derrotar l'absolutisme. En uns moments crítics, pròxims a un setge o a un atac puntual, els habitants de Lleida es van mobilitzar amb la finalitat de conservar la seva llibertat i, sobretot, el règim constitucional. Aquesta Companyia Cívica va afegir-se a les tropes de l'exèrcit i als milicians.

Les tropes totals que defensaven la ciutat a les acaballes del règim constitucional van ser 6.000 homes i 700 cavalls, o sigui, la meitat de la població va tenir com a missió protegir Lleida. Infructuosament, tanmateix. El Trienni Liberal a Lleida va finalitzar l'octubre de 1823. L'1 d'octubre de 1823 Ferran VII en un Reial Decret va anul·lar totes les disposicions del govern liberal. La irrupció de la Santa Aliança en els assumptes interns espanyols va ensorrar el projecte liberal, condemnant la població a tornar a coexistir amb el feudalisme.

El 28 d'octubre de 1823, tres dies abans que la guarnició rendís la plaça, els absolutistes lleidatans es llançaren al carrer, es feien pràcticament amos de la situació i trencaven la làpida de la Plaça de la Constitució que reconvertien amb el nom de "Plaza Real". L'absolutisme va tornar a dominar la ciutat. Amb ell personalitats com Jacint Pallares, Joan Bautista de Casanoves, Josep Xavier Berga, Mariano Ignasi Arajol i Joaquim Martorell van controlar el poder polític una vegada més. La presència de Fermí Gigó, en qualitat de batlle major i de tinent corregidor, antic alcalde primer del consistori liberal de l'any 1822, a més va ser capità de la Milícia Nacional, mostraria com va primar el desig de dominar el poder local per damunt de l'àmbit ideològic.

En definitiva, pràcticament tot el consistori de principis de l'any 1820 va retornar a ostentar el poder. Així doncs, va finalitzar l'aperturisme a l'interior del poder local encetat amb l'entrada en vigor del règim liberal. Dels 16 membres que van compondre el consistori municipal al mes de novembre de l'any 1823 només 7 (Antoni de Gomar, Joan Bautista de Casanoves, Joaquim Martorell, Josep Xavier Berga, Antoni Benet de Queraltó, Fermí Gigó i Magí Targa), un 43'75%, van participar d'algun govern constitucional, mentre que els restants 9 (Jacint Pallarès, Mariano Ignasi Arajol, Manuel Baltasar de Tàpies, Josep Antoni de Bufalà, Bonaventura Roca, Antoni Bordialva, Francesc Claver, Josep Garriga i Francesc Solano), un 56'25%, van ser apartats pels liberals del poder local durant el Trienni Liberal. Finalment apuntar que només Joaquim Martorell, Josep Xavier Berga i Magí Targa, un 18'75%, van continuar en els seus càrrecs després de la derrota dels liberals i la tornada a l'absolutisme. O sigui, la continuïtat va ser intermitjà pel que fa als polítics que van ocupar qualsevol càrrec al Trienni, mentre que va ser mínima en relació amb el darrer ajuntament liberal exaltat de l'any 1823. Com abans van fer els liberals al mes de març de 1820, la purga establerta pels tradicionalistes una vegada recuperat el poder va ser força considerable.

BLOC 3: LA DÈCADA OMINOSA A LLEIDA

19. El context històric de la Dècada Ominosa

19.1. Consideracions generals

A l'octubre de l'any 1823 Ferran VII, restablert en el tron per segona vegada, va tornar a ser aclamat pel poble al igual que va succeir l'any 1814. Però, aquesta seria la seva darrera etapa perquè va morir al mes de setembre de l'any 1833. Aquest període de deu anys historiogràficament va ser conegut amb el nom de "Dècada Ominosa" ja que els problemes van seguir sense resoldre's, fins i tot encara es van agreujar més. Es tornà a la política de les "camarilles", o sigui, el monarca es va deixar influenciar per personatges aliens al benestar nacional que només perseguien el seu benefici particular. A més es va perdre la oportunitat d'iniciar una reforma i solucionar els greus problemes que patia el país. Donant lloc a una divisió encara més intensa de les dues Espanyes. Tots aquests factors venen condicionats perquè la restauració del rei amb les seves prerrogatives, lluny de desembocar en la instauració d'una monarquia constitucional, semblant a la francesa de Lluís XVIII, acabà en el més dur absolutisme perquè en comptes d'aconseguir la pacificació del país aquestes mesures repressives van generar l'establiment d'un règim caracteritzat per la persecució i la venjança.¹³³³

Els elements que van generar i potenciar aquesta divisió interna van ser diversos: 1) A començaments del nou regnat de Ferran VII, a l'insultant trágala liberal es va contestar amb ira i odi vers els símbols liberals dels vençuts i una no menys ostentosa manifestació de victòria provocant els ressentiment dels liberals vers els absolutistes. 2) A més es va produir un trencament dintre del mateix grup reialista. Un format pels que desitjaven, sense alterar la forma essencial de la Monarquia, un govern il·lustrat i conciliador. Mentre que els altres, els que es negaven a tota transacció amb les idees del segle i volien acabar per sempre més amb el liberalisme. Com podem comprovar cada facció tenia un programa diferent del tot. La conseqüència de la divisió fou que, per primera vegada, l'autoritat reial deixà d'ésser unànimement acceptada, de manera que s'obrí una profunda crisi en el si de la monarquia. C) No facilitar la convivència la

¹³³³ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 113.

creació del cos de voluntaris reialistes com a exèrcit intern per a la defensa del rei, que suposà el naixement d'un grup social representatiu de l'actitud política del major radicalisme i intransigència. Va ser la rèplica a la Milícia Nacional creada abans pels liberals. Les repercussions cal trobar-les en el fet que no limitant-se als excessos verbals contra la línia política seguida i no contents encara en erigir-se col·laboradors espontanis de l'autoritat, esdevingueren la fracció radical o apostòlica de l'absolutisme i, fins i tot, arribaren a alçar-se contra el rei.¹³³⁴

19.2. El restabliment de l'absolutisme

Ferran VII i la seva família van arribar l'1 d'octubre de 1823 al port de Santa Maria. La primera mesura que va prendre per iniciar la segona restauració va ser anular "todos los actos del gobierno llamado constitucional" i aprovar interinament les disposicions efectuades per la Junta d'Oryarzun i la Regència. La Junta finalment va estar composta per Eguía, com a president, Juan Bautista Erro i Antonio Gómez Calderón. Aquests estaven decidits tal i com van afirmar a Burgos el 18 d'abril de 1823 a "no reconocer, y mirar como si jamás hubieran existido, todos los actos públicos y administrativos, y todas las providencias del gobierno erigido por la revelión". Aquesta Junta només va ser un recurs per als primers moments ja que s'havia d'instaurar una Regència. El 24 de maig de 1823 es va instituir aquesta Regència, la van formar cinc membres: el Duc del Infantado y de Montemar, el Baró d'Eroles (que no va arribar a integrar-se), el bisbe d'Osma i Antonio Gómez Calderón. Aquest òrgan i el consell de ministres, presidit per un antic confessor del rei, Víctor Damián Sáez, va seguir la mateixa línia iniciada per la Junta: retorn al passat i repressió.¹³³⁵

Van començar per depurar l'exèrcit i l'administració. La primera mesura va ser restablir totes les justícies i ajuntaments del regne, cessant a tots els caps polítics, batlles constitucionals i jutges de primera instància, a més de fixar les normes per al nomenament de les corporacions municipals. Pel que fa a la repressió s'ha de comentar que va ser brutal i violenta des del primer moment, va sorgir des de baix, però en cap moment va ser aturada des de d'alt. Mentrestant els ministres que composaven el govern designat per la Regència només anul·laven la legislació de l'època constitucional

¹³³⁴ Op. Cit. p. 114.

¹³³⁵ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 67-69.

i donaven més volada a la repressió. El 15 d'agost de 1823 es van restituir als propietaris senyorials totes les rendes, prestacions i drets que havien anul·lat els governs constitucionals. També van intentar aconseguir un emprèstit per reactivar el funcionament normal de l'hisenda. Erro el va negociar, però com a la mateixa vegada va afirmar que el nou govern espanyol no reconeixia els emprèstits contractats durant el Trienni (els de les Corts, acceptats i legitimats pel rei), doncs, no va trobar cap banquer disposat a atorgar-li. Per aquest motiu va tenir que recórrer a Louis Guebard, “banquero pobre”, segons López Ballesteros, per a contractar, el 16 de juliol de 1823 un emprèstit modest i més bé usurer (183'7 milions de reals líquids contra 334 de valor nominal), que serviria de poc ja que ni al cotitzar a la borsa de París no es va poder efectuar aquesta operació. En definitiva, al no reconèixer els emprèstits del Trienni van tenir que negociar amb especuladors insolvents, fent operacions ruïnoses, i no van poder pactar cap emprèstit amb banquers seriosos com els dels Rothschild.¹³³⁶

Una vegada que Ferran VII va ser lliure va canviar la seva tendència comprensiva vers els liberals i es retractar del seu perdó general: “he prometido un olvido general en quanto a opiniones, no en quanto a hechos. En quanto a gobierno, no he prometido ninguno, pues no sé la voluntad de mis pueblos, y estoy resuelto a no hacer nada hasta llegar a Madrid”. La nit del primer d'octubre de 1823 el rei dictava els primers decrets de la nova etapa absolutista, que s'iniciava amb la disposició que anunciava tots els actes del govern constitucional i aprovava els de la Regència. Sens dubte, va gaudir de l'execució de Riego. El cabdill de la revolució de 1820 va ser derrotat per les forces franceses molt superiors en nombre. Venut i traït quan fugia, va ser finalment capturat el 15 de setembre de 1823 a una localitat andalusa (Arquillos, Jaén). Va ser portat a Madrid, va ser jutjat el 27 d'octubre, el tribunal el va condemnar a “la ejecución de la sentencia de horca, con la calidad de arrastrado”. El rei va aprovar immediatament la sentència i el 7 de novembre va ser executat a la plaça de la Cebada. Sis dies més tard Ferran VII va arribar a la capital del regne espanyol, a dalt d'un carro triomfal arrossegat per 40 individus.¹³³⁷

¹³³⁶ FONTANA, J.: *Hacienda y Estado*. Barcelona, Crítica, PS. 128-132; i FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 69-80.

¹³³⁷ FONTANA, J.: *Hacienda y Estado*. Barcelona, Crítica, PS. 128-132; i FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 81-84; Fernando VII, “Itinerario”, PS. 471-473; BAYO, E.K.: *Historia de Fernando VII, III*, PS. 171-183; SANTOS, *Causa del general don Rafael de Riego*, PS. 23-23, 42-44, 99-102 i 104; ASTUR, *Riego*, PS. 488-550; GIL NOVALES, *Rafael de Riego*, PS. 204-205; i LE BRUN, *Vida de Fernando Séptimo*, p. 209.

19.3. Violència i repressió

La repressió liberal vers els absolutistes al Trienni (a partir de 1822) va tenir una ràpida resposta amb la nova restauració del règim absolutista. Els liberals van exercir la seva brutalitat contra les persones que havien participat en els aixecaments reialistes. Cal destacar la matança de 24 absolutistes (entre ells figuraven 14 clergues i un frare lego) a Manresa, els Tres Roures, el 17 de novembre de 1822. Però, aquesta violència liberal es força escassa en comparació amb l'explosió múltiple i sanguinària de la repressió absolutista posterior: el "terror blanc" des de 1823 es va estendre per camps, pobles i ciutats, incitat sovint des dels púlpits de les esglésies. A moltes poblacions es va engarjolar a tots els sospitosos de ser partidaris del liberalisme, per exemple, a Valladolid es va detenir a 250 persones. La situació va ser tan greu que el nunci Giustiniani va afirmar que "en Burgos, Córdoba, Santander, Alicante, Málaga, en Navalcarnero, población cercana a Madrid, y en muchas ciudades de Cataluña hay que deplorar muchas víctimas del furor popular. Las prisiones se han llenado de personas acusadas de liberalismo que las autoridades han tenido que encarcelar en número espantoso para evitar una mayor efusión de sangre".¹³³⁸

A tot Catalunya excepte la ciutat de Barcelona perquè estava protegida per la guarnició francesa la repressió i violència absolutista va ser força elevada. Les autoritats franceses van assegurar que des d'octubre a desembre de 1824, quan feia just un any que havia finalitzat la guerra i les majors matances s'havien executat, van produir-se al Principat més de 2.000 assassinats, bona part d'ells per "diferencias de opinión política". Això sense tenir en compte els robatoris dels bens dels liberals. Molts d'aquests actes de repressió van ser protagonitzats per gent humil, en la seva majoria camperols pobres i les capes baixes urbanes, mentre que les seves víctimes eren de filiació burgesa (condició econòmica acomodada). A més cal tenir present la brutalitat dels caps de les partides reialistes (Merino o Juan Villanueva) i l'actuació dels eclesiàstics que des del púlpit incitaven a l'extermini físic dels liberals.¹³³⁹

Pel que fa a la repressió que es va produir a l'interior de l'Església s'ha de comentar que el govern va renunciar a cinc bisbes: el de Mallorca, Astorga, Cartagena, Segorbe i

¹³³⁸ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 85-88; REVUELTA, R.: *Política religiosa de los liberales en el siglo XIX*, PS. 364-367; i ALONSO TEJADA, *Ocaso Inquisición*, p. 86. despatx del nunci, 3 de gener de 1824.

¹³³⁹ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, pp. 88-89; i MIRAFLORES, *Apuntes histórico-críticos*, p. 209.

Santiago. També cal destacar que des de d'alt es va prendre la iniciativa de perseguir als secularitzats (els frares que, durant el trienni constitucional, havien optat per abandonar una ordre regular per exercir el seu ministeri com sacerdots seculars, amb autorització de la jerarquia eclesiàstica) que van ser més de 8.000, a més s'ha de tenir en consideració a 867 monges autoritzades a abandonar les seves comunitats). Però l'essencial de la repressió va venir de la pròpia Església. Els bisbes van organitzar enquestes secretes sobre la conducta dels eclesiàstics. Els resultats d'aquestes denúncies van ser el confinament a un monestir, a on els acusats acostumaven a patir un tracte molt dur, o simplement la presó, acompanyada sovint de la pèrdua de càrrecs i beneficis dels que es sustentaven. Per exemple, a Barcelona, el Vicari General Avellà va recompensar la baixa repressió civil per l'allotjament de la guarnició francesa amb una cruenta repressió eclesiàstica (cal ressaltar l'empresonament d'Eudalt Jaumandreu). Aquesta persecució sistemàtica va afectar sobretot a religiosos il·lustrats i a sacerdots culpables d'haver cregut que el cristianisme era compatible amb el progrés. Cal enumerar les figures de Juan Nicasio Gallego, Martínez Marina o els germans Villanueva.¹³⁴⁰

D'altra banda cal assenyalar que el primer pas per l'organització de la repressió oficial es va donar a la vegada que es procedia a la creació de la policia. Una Reial Ordre publicada el 13 de gener de 1824 constituïa a totes les províncies "comisiones militares ejecutivas y permanentes" que s'encarregarien de jutjar tot tipus de delictes comesos des de l'1 d'octubre de 1823 tant de paraula com de fets, contra el règim absolut o favor del constitucional, a més dels lladres i bandolers.¹³⁴¹

Mentre que els liberals havien publicat a l'any 1822 un primer codi penal que establia la correspondència entre els delictes i les penes, pels absolutistes el càstig dels crims era discrecional, sovint es condemnava en funció de normes que ni tan sols s'havien publicat a la *Gaceta* ja que només havien estat anunciades als bans locals, o sigui, els liberals volien condemnar el delicte i els absolutistes al delinqüent. A més cal ressaltar la

¹³⁴⁰ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 88-91; CUENCA, J.M.: *La Iglesia española en la crisis del Antiguo Régimen*, PS. 17-18; TERUEL, *Obispos liberales*; CUENCA, J.M.: *Sociología de una élite de poder*, p. 81; SARMIENTO PÉREZ, "Procesos de eclesiásticos" i "Visitas pastorales"; CUENCA, J.M.: "Proceso de curas liberales"; CONEJERO, *El clero liberal*; BARBASTRO GIL, *El clero valenciano*, PS. 237-242; GONZÁLEZ MUÑIZ, *El clero liberal español, I*, PS. 360-386; i BARBASTRO GIL, *Revolución liberal y reacción*.

¹³⁴¹ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, p. 93; PESET, "Legislación contra liberales"; i PEGENAUTE, *Represión política en el reinado de Fernando VII: las comisiones militares*; GÓMEZ de la SERNA, "Sobre la alarma causada por algunos crímenes recientes", p.1.642.

crueltat dels càstigs imposats amb el retorn de Ferran VII com a monarca absolut, per exemple, la pena de mort era aplicada per un “¡Muera el rey y viva Riego!”, per “expresiones contra la sagrada persona del rey” o “por el atroz y horrendo delito de haber cantado canciones revolucionarias”, o be per cridar “¡Viva la constitución!” a un soldat de Burgos li van imposar 10 anys de presidi a Àfrica. A més es van dictar condemnes greus per delictes no provats. En definitiva, aquestes comissions militars van actuar amb contundència fins a la seva supressió al 4 d’agost de 1825, deixant centenars de causes pendents. La conseqüència més immediata va ser que moltes presons van arribar a la seva capacitat màxima, per exemple, a juny de l’any 1825 a Lleida hi havia un número excessiu de presoners. Només la presència de guarnició francesa a algunes ciutats que el govern espanyol era incapaç de defensar i controlar va oferir un refugi, temporal, als perseguits per raons ideològiques. A començaments de l’any 1825 havia tropes franceses a Cadis, Barcelona, Figueres, la Seu d’Urgell, Jaca, Saragossa, Pamplona, San Sebastià, Santoña, La Corunya i Madrid. A Barcelona el tinent general vescomte de Reizet va saber crear un oasis al qual acudien a refugiar-se els liberals de tota Catalunya. L’aparent irracionalitat de la repressió civil i l’arbitrarietat de les condemnes tenien com a finalitat la paralització dels enemics per mitja del terror. Aquesta política va tenir èxit en la mesura que la majoria dels individus amenaçats van haver de fugir, primer de tot, ho van fer els diputats que havien votat la incapacitat temporal del rei a Sevilla ja que la seva condemna a mort (eren 68) es va mantenir vigent fins a la mort de Ferran VII. Així doncs, finalment cal parlar dels exiliats. Èr Bayo van ser uns 200.000 dispersats per Gibraltar, França, Anglaterra, Països Baixos, Itàlia i Amèrica. Altrament s’ha d’afegir que molts liberals que no eren culpables de cap crim van preferir quedar-se a l’interior del territori espanyol i per aquest motiu van ser castigats i repressaliats, sobretot van patir desterraments, persecucions i agressions.¹³⁴²

19.4. Els apostòlics

Els ultrarreialistes van ser un grup heterogeni que tenien en comú l’hostilitat contra el liberalisme burgès del Trienni i la por a què un absolutisme moderat pogués conduir al

¹³⁴² FONTANA, J.: “Represión política y violencia civil en 1823-1833”; SALILLAS, *Evolución penitenciaria de España, II*, PS. 141-149; FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 94-99; Arxiu de l’Ajuntament de Lleida, *Papeles sueltos*, 1825; BAYO, E.K. *Historia de Fernando VII, III*, p. 197; SÁNCHEZ MANTERO, *Liberales en el exilio*; RUBIO et al.; “Aproximación sociológica al exilio liberal”; i SÁNCHEZ MANTERO, “Gibraltar, refugio de liberales exiliados”.

seu restabliment, encara que només fos parcialment. Per tant, podem trobar a caps polítics i militars, a buròcrates, a bona part de la jerarquia eclesiàstica i a la major part del clergat regular, a més dels seguidors que tenia dintre dels sectors populars al camp i a la ciutat. El seu programa ideològic es essencialment defensiu i sense coherència interna. Ràpidament van comprovar l'èxit propagandístic liberal a través de la seva tasca difusora popular portada a terme mitjançant follets, diaris, romanços i representacions teatrals. Per aquest motiu van intensificar una campanya per atreure als camperols i als artesans. Pels apostòlics el món rural era idíl·lic, tot i que, lògicament no es correspon a la realitat, per exemple, va existir una gran conflictivitat social ja que estava globalment enfrontat a l'ordre social existent, com així ho demostra la negativa a pagar el delme, habitual durant tota la Dècada Ominosa. A més el model dels apostòlics era radical i retrògrad, per exemple, van voler la restauració de la Inquisició, però no va ser possible per la pressió de les més importants potències europees. El 5 de desembre de 1823 vuit bisbes van presentar al rei un document per avisar del perill de les “sectes” i per reclamar el restabliment de la Inquisició. A aquests es van afegir amb l'enviament de diverses representacions capitans generals, ajuntaments, altres bisbes, clergues i voluntaris reialistes. Tot i que no van prosperar.¹³⁴³

Així doncs es pot afirmar que els apostòlics reclamaven el manteniment intacte de l'absolutisme i la lluita ideològica contra les idees modernes que s'identificaven amb el liberalisme. L'instrument bàsic del poder local eren els voluntaris reialistes, com a braç armat que controlava l'ordre social i completava un programa que habitualment s'expressava en aquests termes: rei absolut, Inquisició i voluntaris reialistes.¹³⁴⁴

Mentre que les tropes franceses avançaven per Espanya, les diputacions basques, que recuperaven el poder que les havia retirat l'abolició del règim foral a l'any 1820, creaven cossos de “naturales” o “paisanos armados”, integrat per voluntaris que s'encarregarien inicialment del manteniment de l'ordre i de la persecució dels liberals. Al mateix temps que els cossos armats bascs es van formar al poble d'Ezcaray, a la

¹³⁴³ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 101-112; CANALES, E.: “Diezmos y revolución burguesa”; BARBASTRO, *Revolución liberal y reacción*, pp. 255-258; i ALONSO TEJADA, *Ocaso de la Inquisición*, PS. 59-64.

¹³⁴⁴ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 112-113.

Pels voluntaris reialistes veure: SUÁREZ, F.; “Los cuerpos de voluntarios realistas. Notas para su estudio”; GALLEGU, “Los cuerpos voluntarios realistas. Un aspecto de la crisis del Antiguo Régimen en España”; VAÑÓ SILVESTRE, “Bocairente: los servicios de los voluntarios realistas”; LÓPEZ MORÁN, *El bandolerismo gallego*, PS. 266-269; FERNÁNDEZ BENÍTEZ, V.: *Burguesía y revolución liberal*, PS. 113-117; ORTIZ de ORRUÑO, “La militarización de la sociedad vasca: los naturales armados, 1823-1833”; i FERNÁNDEZ CUCALA, “Un acercamiento a las brigadas de paisanos armados de Vizcaya”.

Rioja, un cos de “Voluntarios del rey”, a imitació dels milicians nacionals del constitucionalisme, que va començar a dedicar-se a efectuar la repressió vers els liberals. La Regència el 10 de juny de 1823 es van publicar “las reglas que deberán observarse para la formación de cuerpos de voluntarios realistas”. D’acord a aquestes normes, els voluntaris actuarien com un cos de policia local ja que la seva missió era la de mantenir l’ordre a l’interior de les poblacions, patrullar, fer guàrdies i intervenir “en los incendios, quimeras y otros acontecimientos que puedan producir algún desorden popular”. Estarien a les ordres directes dels corregidors i dels ajuntaments respectius, i sota l’autoritat suprema dels capitans generals. En teoria era solució provisional “hasta que S.M. se digne resolver lo conveniente para la seguridad interior de sus pueblos, o hasta que la regencia del reino considere justa su cesación”.¹³⁴⁵

Encara que hi va haver una forta contradicció entre aquesta acceptació provisional dels voluntaris per part de la Regència i una mesura publicada el 8 de juny de 1823 que creava una *Superintendencia general de vigilancia pública para todo el reino*, la qual tenia com a finalitat “precaver y evitar todo extravío”, vigilar i detenir als revolucionaris i lliurar passaports. Les oligarquies local preferien als voluntaris, al igual que els ultres, perquè eren més fàcils de controlar que una policia estatal i centralitzada. Per a ells era més útil la creació d’una policia local formada pels voluntaris, que funcionaria de baix a d’alt, sense restar sota el control de les autoritats provincials i dels capitans generals. Els voluntaris reialistes a l’any 1824 ja eren 70.000 i al moment més àlgid (1832) van ser uns 284.000, la meitat sense armes ni vestuari. A més estaven desigualment distribuïts ja que les tres quartes parts es concentraven a les dues Castelles, a Galícia, Granada i València. Mentre que a Catalunya eren uns 10.000, molts dels quals quan van tenir que intervenir a la Guerra dels Malcontents a l’any 1827 van eludir les seves responsabilitats.¹³⁴⁶

Pel que fa al seu manteniment econòmic cal assenyalar que requeia sobre els pobles. Una Reial Ordre del 24 d’abril de 1824 va disposar que cada veí cap de família que no estigués inscrit als voluntaris, exceptuant només als jornalers, havia de pagar mensualment entre 4 i 6 rals de billó, segons la seva fortuna, “para proporcionar el equipo y armamento de aquellos beneméritos cuerpos en quienes descansa la seguridad del trono y el estado”. Però, al igual que va succeir amb els milicians voluntaris del

¹³⁴⁵ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, p. 114.

¹³⁴⁶ Op. Cit. PS. 114-115.

Trienni, les corporacions municipals van tenir seriosos problemes per poder fer front a les despeses derivades del seu manteniment. Per exemple, a Lleida, es va realitzar al principi una loteria forçosa que obligava a la compra dels bitllets per tal de recaptar fons, però l'autoritat superior ho va prohibir l'any 1825, en atenció a la crisi econòmica existent. En ocasions es va intentar pagar-los a partir del 20 per 100 dels ingressos del fons de Propis i Arbitris, però aquesta fórmula també va ser prohibida perquè equivaldria a carregar les despeses al govern de manera indirecta. Moltes ciutats van finançar-los a través dels drets de portes o gravant els preus d'alguns productes (carn, vi i oli).¹³⁴⁷

A més s'ha de tenir present que els voluntaris reialistes van aconseguir el suport de l'Església i del clergat. Altrament cal destacar que a l'interior d'aquest cos armat va existir un ferment de popularisme elemental, d'enfrontament entre pobres i rics. Els camperols es van adherir al programa ultra per diversos motius: la caiguda dels preus agrícoles durant el règim liberal ja va fer-los participes de la contrarevolució absolutista iniciada a l'any 1822, a més van sostenir una constant oposició a qualsevol govern (liberal o absolutista) perquè els mantenia el nivell de carregues tributàries en uns anys que baixaven els salaris agrícoles i el valor de la terra, fet que va produir la seva resistència a pagar el delme, en definitiva, el govern de Ferran VII no va aconseguir ascendir el seu feble poder adquisitiu i va acostar-los a les files ultres. Per últim, apuntar les diferències més evidents entre els milicians voluntaris del sistema constitucional i dels voluntaris reialistes de l'absolutisme cal trobar-les en el fet que els liberals es sentien participes d'un projecte de transformació social que estava triomfant a la resta d'Europa, mentre que els reialistes estaven guiats d'un somni populista que els portava a mirar enrera, cap a la recuperació d'un passat idíl·lic que mai havia existit.¹³⁴⁸

19.5. La Guerra dels Malcontents

19.5.1. Introducció

Entre el mes de març i el d'abril de 1827 va tenir lloc a Catalunya un intent de sublevació general. Petites partides guerrilleres van actuar sobretot a Tortosa, Vic,

¹³⁴⁷ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 116-117; Circular del "Gobierno militar y político de Lérida", del 9 de gener de 1825. Arxiu de l'Ajuntament de Lleida, *Papeles sueltos*, 1825; "Junta de fomento y equipo de los voluntarios realistas de Lérida", manuscrit, a *Papeles sueltos*, 1825, Arxiu de l'Ajuntament de Lleida.

¹³⁴⁸ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 118-123.

Girona i Figueres per demanar el destronament de Ferran VII (a qui consideraven venut als liberals) a favor del seu germà Carles. Una altra finalitat va ser l'execució d'una repressió molt més dura contra els constitucionalistes que havien aconseguit escapar l'any 1823, a més de restaurar de nou la Inquisició (per a ells era l'única garantia dels drets de la religió i de l'Església). Per portar a terme els seus objectius van comptar amb el suport de les altes jerarquies polítiques i eclesiàstiques. Però, la població no va secundar aquest moviment, fent que fracasses. Els cabdills van ser detinguts, encara que el dia 30 d'abril de 1827 el govern va decretar un indult general. En aquests moments semblava que aquesta insurrecció només seria un altre dels intents ultrareialistes per fer-se amb el poder des de l'any 1824 (precisament quan els exaltats absolutistes van comprovar que no podrien controlar el govern).¹³⁴⁹

Les causes cal trobar-les en la tímida obertura cap al sector moderat de l'emigració liberal, planificada pel monarca l'any 1826 i, la desconfiança cada vegada major de determinats sectors reialistes cap a Ferran VII. Fruit d'aquesta situació els radicals absolutistes a finals de l'any 1826 van publicar el *Manifiesto de la Federación de Realistas Puros*, constituint una autèntica declaració de guerra. Sens dubte Catalunya era el territori en el qual aquest conflicte bèl·lic podria tenir més ressò. El fracàs de la insurrecció en la primavera del 1827 no va ser res més que provisional. Partides de "Malcontents" van reaparèixer a les muntanyes catalanes al mes de juliol. En aquests moments cap dels seus dirigents parlava de derrocar a Ferran VII i substituir-lo pel Carles. Tot i que les altres consignes no s'havien alterat: restauració de la Inquisició, separació de tots els sospitosos de constitucionalisme de qualsevol càrrec a l'administració o l'exèrcit, a més de justícia per als herois reialistes de les campanyes del 1822 i 1823 que es consideraven injustament relegats. Aquesta vegada la sublevació va registrar una gran amplitud ja que molt aviat tota la Catalunya Central (Manresa, Vich, Olot i Cervera) van quedar en mans dels insurrectes, els quals van instal·lar una Junta superior provisional de govern. A començaments de setembre els malcontents van estendre la seva rebel·lió pel corregiment de Tarragona. Fins i tot Barcelona va córrer perill de veure's rodejada per les forces insurgents, pitjor sort can córrer Tarragona i Girona ja que durant varies setmanes van estar sotmeses a un estret setge.¹³⁵⁰

¹³⁴⁹ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, p.1; i FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 217-239.

¹³⁵⁰ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, p. 2; i FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica,

Un moviment de tal magnitud (uns 30.000 es van mobilitzar) va suscitar xocs a les altes esferes polítiques. Els “apostòlics” van tractar d’evitar que es desencadenés una repressió ràpida i eficaç mentre la insurrecció es trobava encara en la seva primera fase i en segon lloc van intentar aprofitar la força que els donava l’envergadura del moviment per obtenir del monarca la formació d’un ganivet conforme a les seves pretensions. D’altra banda, els reialistes moderats, els estrictament “fernandistas”, van convèncer a Ferran VII de la necessitat d’esclafar la rebel·lió sense contemplacions, si no volia posar de manifest la debilitat del tron. Òbviament el rei va obrar en aquest sentit i per a mostrar la seva força va viatjar personalment a Catalunya, mentre que un cos de l’exèrcit enviat especialment per sufocar la insurrecció va liquidar sense cap dificultat la rebel·lió, la qual a principis d’octubre podia ja donar-se per finalitzada. Els cabdills principals van ser implacablement castigats i la única concessió que va efectuar Ferran VII als apostòlics va ser no esbrinar els orígens de la conspiració, fet que sens dubte, hauria col·locat en una situació incòmoda a alts personatges de l’Església i de l’Estat.¹³⁵¹

19.5.2. El motor ideològic a la Guerra dels Malcontents

Va estar a la Cort i, es va polaritzar per primera vegada entorn a Carles Maria Isidre. Aquest conflicte va suposar en principi una reacció violenta davant certs intents d’obertura propugnats per determinats consellers de Ferran VII i, patrocinats, de fet, pel mateix rei (també pels ultres i pels guàrdies blancs de la reacció apostòlica). Per establir les seves causes cal comentar que a l’any 1826 es va obrir la crisi portuguesa (la lluita entre el liberalisme agrupat al voltant de Maria de la Glòria i l’absolutisme polaritzat entorn de Miquel). Aquesta divergència va trobar un reflex immediat en la situació espanyola. Encara que traguem importància, segons l’opinió del professor Artola, a l’anomenada “conjuració dels emigrats”, a començaments de l’estiu d’aquell any, Ferran VII, es va plantejar la possibilitat de prendre contacte amb alguns cercles de l’emigració liberal (els moderats). Òbviament, no va pensar en retornar al

Barcelona, 2006, p. 218; SAUCH, *Guerrillers i bàndols civils*, PS. 219-222; SUÁREZ, F.: *Agraviados de Cataluña, II*, PS. 189-190, III, PS. 403-407 i IV, PS. 201-202.

El manifest va ser publicat per primera vegada per SUÁREZ a “El manifiesto realista de 1826”. També ALONSO TEJADA va donar notícia d’ell a *Ocaso de la Inquisición*, pp. 196-197. Tot seguit SUÁREZ va publicar els documents trobats per TEJADA a *Agraviados de Cataluña, I*, pp. 322-327. Altrament ho va comentar SECO a *Tríptico carlista*. Però, el millor estudi el va aportar JULIO AROSTEGUI, “Federación de realistas puros (1826)”.

¹³⁵¹ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, p.3.

constitucionalisme, però si en una solució de “centre”, desplegada a través de certes reformes liberalitzadores. En realitat, aquest punt d’inflexió es va iniciar l’any 1825, per mitjà d’una enquesta dirigida a personalitats rellevants per a resoldre el problema polític i econòmic de l’Estat. Aquesta obertura va venir estimulada per la discòrdia interior provocada per la desconfiança exterior (sobretot francesa i anglesa) ja que Ferran VII no va reconèixer el deute del règim liberal, encara que aquest darrer fet no va impedir que trobés ajudes en la banca internacional, però donar garanties va suposar l’inici d’un procés encaminat a la realització de rectificacions polítiques.¹³⁵²

D’altra banda no cal oblidar el doble temor del monarca: per un costat, la por de caure en mans dels “negres”, o sigui, cap a l’esquerra, feredat a tornar a doblegar-se davant dels liberals. Mentre que per l’altra part, davant de l’extrema dreta, no volia subjugar-se a un poder encara més totalitari. Aquest bàndol va estar encapçalat per l’infant Carles. Ferran VII en aquest moments ja va recelar del seu germà, sobretot dels personatges que l’envoltaven. Encara que a l’estiu de l’any 1826 li va comunicar a través d’una tercera persona els seus projectes d’obertura. Carles per un costat lamentava l’acusació del seu germà de pertànyer a un partit, mentre que d’altra banda va refusar ferventment la nova política fernandina ja que restava una gran por a tornar a caure en mans dels liberals. La seva inquietud va prendre forma l’any 1826, amb el manifest dels realistes purs, donant pas a la rebel·lió armada del 1827.¹³⁵³

19.5.3. El Manifest dels Reialistes Purs

El descontentament reialista no va germinar l’any 1826 perquè el rei no hagués complert mai els compromisos de València (aquella promesa de reafirmar les velles institucions representatives heretades a l’Edat Mitjana, contraposant-les al constitucionalisme gadità) ja que va desenvolupar-se pel temor que pogués complir aquesta promesa donant lloc a una alternativa al règim absolutista, despòtic i tancat. El manifest, expressió de la desplaença i de l’alarma dels ultres (en aquest cas, realistes purs) no ofereix cap tipus de dubte; recordant els fets ocorreguts a València l’any 1814:

¹³⁵² TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, p. VIII. Pròleg a càrrec de Carlos SECO SERRANO; ARTOLA, *La España de Fernando VII*. Vol. XXVI de la Historia de España, fundada per R. MENÉNDEZ PIDAL, Madrid, 1968; ID *Los orígenes de la España Contemporánea*. Espasa-Calpe, Madrid, 1959; i ID, *Antiguo Régimen y revolución liberal*. Barcelona, 1978.

¹³⁵³ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. VIII-XIX. Pròleg a càrrec de Carlos SECO SERRANO; i SECO SERRANO, C.: *Don Carlos y el Carlismo*. Revista de la Universidad de Madrid, 1955, n°13, PS. 36-38.

“El clero, una gran parte de la nobleza, varios generales, incluso La Bisbal, Elío y muchos miembros de las mismas Cortes, corrieron presurosos a los pies del Monarca para advertirle del daño que habían causado los principios liberales y del eminente riesgo en que estaba su soberanía. Sin embargo de este gran paso, no pudieron impedir que su debilidad se comprometiese al Decreto de Valencia, por el cual se comprometió el Rey a restablecer las antiguas Cortes, dejando con este documento un arma poderosa con la que nos han mortificado sórdidamente nuestros enemigos”.¹³⁵⁴

Així doncs, el Manifest de la Federació dels Realistes Purs va ser molt important perquè: 1) Estava estretament connectat amb la guerra dels “Malcontents”, fins al punt que es pot considerar aquest document com el pròleg de l’enfrontament bèl·lic. Els textos dels principals cabdills rebels van enumerar els mateixos “agravis” a l’any 1827. 2) Va provar que a l’interior del reialisme hi havia com a mínim dues corrents de pensament distintes: la dels anomenats “persas”, a la qual es va adherir la proclama de Ferran VII a València l’any 1814¹³⁵⁵; i la dels ultres -“realistes purs” de l’any 1826, “agraviats” l’any 1827-, enemics de tota obertura renovadora ja que eren defensors estrictes de l’Altar i el Tron. 3) Apel·lava per primera vegada al principi de la doble legitimitat, típic després del carlisme militant, segons les definicions de la princesa de Beira.¹³⁵⁶

Cap text liberal va ser tant dur i tant violent amb Ferran VII com el manifest reialista de l’any 1826: “Un conjunto de inmoralidad y bajeza semejante no parece posible en ningún hombre. Pero forzoso es decirlo: Fernando VII no es un hombre; es un monstruo de crueldad, es el más ninoble de todos los seres; es un cobarde que, semejante a un azote del cielo, lo ha vomitado el Averno para castigo de nuestras culpas; es una

¹³⁵⁴ Torras, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, pp. XIX-X. Pròleg a càrrec de Carlos SECO SERRANO.

¹³⁵⁵ El manifest de Ferran VII, datat a València al maig de l’any 1814, va ser en realitat, més explícit que el dels Perses ja que es va recolzar en una apel·lació a una mena de constitució interna de la Monarquia espanyola, adaptada a les circumstàncies d’aquest temps, tal i com propugnava Jovellanos al 1809. “Aborrezco el despotismo –va comentar el rei-; ni las luces ni la cultura de Europa lo sufren ya, ni en España fueron déspotas jamás sus Reyes, ni sus buenas leyes y Constitución posible podrá precaver del todo... Todavía para precaverlos cuanto sea dado a la previsión humana, a saber, conservando el decoro de la dignidad real y sus derechos, pues los tiene de suyo, y los que pertenecen a los pueblos que son igualmente inviolables, yo trataré con sus procuradores de España e Indias; y en Cortes legítimamente congregadas, compuestas de unos y otros, lo más pronto que, restablecido el orden y los buenos usos en que ha vivido la nación ... las pudiere juntar, se establecerá sólida y legítimamente cuanto convenga al bien de mis reinos ..., y desde luego se pondrá mano en preparar y arreglar lo que parezca mejor para la reunión de estas Cortes ... La libertad y seguridad individual y real quedarán firmemente aseguradas por medio de leyes ...”.

¹³⁵⁶ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, pp. X-XI. Pròleg a càrrec de Carlos SECO SERRANO.

verdadera calamidad para nuestra desventurada Patria ...” Aquesta duresa justificava, en definitiva el desplaçament del rei fora del tron, situant al seu lloc a l’infant Carles. Després d’aquesta introducció el més convenient seria analitzar tot el document: En el propi títol ja van autodenominar-se una federació de reialistes purs, els quals realitzarien una valoració i un anàlisi de la situació general del territori espanyol per legitimar la pujada al tro de Carles, al qual li van designar com una persona serena. Aquest manifest va dirigit al poble espanyol (la seva capçalera va ser “Españoles”) ja que pretén donar a conèixer el deficient estat de la pàtria espanyola i l’imminent perill que assetja al Tron i a la Religió (valors absolutistes) a causa de la traïció dels governants, o sigui, de Ferran VII. Com a conseqüència de la seva política aquest bàndol ultrareialista va considerar que tots els seus esforços per aconseguir la restauració del mateix Ferran VII l’any 1823 i la tornada de l’absolutisme podien esvair-se per la nova desaparició d’aquest règim segons assenyalen les aparences. Per tant, pels reialistes, la sang que van vessar els seus seguidors (“campeones”) hauria caigut en l’oblit ja que el mateix monarca al qual s’han atorgat tots els seus drets sobirans a base de realitzar un fort sacrifici visualitzat en les víctimes que es van generar per defensar la seva corona, per cert, un príncep al qual part del poble espanyol va alliberar-ho dues vegades de l’esclavitud (1814 i 1823) comprant la seva llibertat amb la mateixa sang d’aquest poble, doncs, era el principal instrument de la conspiració més gran de la història. Darrera d’aquesta acusació van escriure: “horrorizados”.

Ja tenim l’objectiu d’aquest manifest que no es un altre que denunciar la traïció de Ferran VII vers els absolutistes, o sigui, pels reialistes purs s’hauria aliat amb els liberals, o almenys, amb els no defensors a ultrança de la unió del Tron i l’altar.

A continuació van realitzar diverses preguntes retòriques en les quals van indicar que no serien capaços de mantenir la seva lleialtat perquè van considerar que els havien insultat. A més van amenaçar al afirmar que no podrien conservar una actitud moderada davant les maquinacions dels deixebles de Voltaire i Rousseau, els quals pretenen conduir el Tron i la Religió a la destrucció per mitjà d’una revolució. També van acusar als liberals, qualificats com “peste de innobadores”, de ser els promotors d’aquesta conspiració, però, els absolutistes estarien disposats a agafar les armes per evitar la reimplantació del sistema constitucional, que segons els reialistes, va trencar l’heroisme i va perdre les colònies americanes.

Els reialistes purs amb aquest paràgraf van deixar patent qui eren els seus enèmics: els filòsofs, els pensadors il·lustrats francesos del segle XVIII endavant, també els seus

hereus posteriors, els liberals, o sigui, tots els defensors de la desaparició o almenys modificació de l'Antic Règim i de l'absolutisme. Pel que fa al tema de la independència d'Amèrica, queda ben clar que si Carles IV i el seu fill no haguessin caigut en el parany napoleònic, haguessin aconseguit una hisenda forta i amb superàvit, a més de mantenir un exèrcit logísticament i armamentísticament ben preparat i no generar cap guerra civil, doncs els territoris americans no s'haguessin perdut. D'altra banda assenyalar que Ferran VII va tenir tota la dècada ominosa per recuperar-los, però no va poder.

Seguidament en aquesta proclama els reialistes van constatar la greu crisi i l'imminent amenaça que suposava la facció desorganitzadora (els liberals), que s'ha apoderat del tron. Però com no seria assenyat ni digne empunyar les armes contra el govern existent, sense abans posar de manifest les raons que han pogut motivar aquesta mesura tan violenta, les quals aquesta Federació les ha numerat. Així doncs van prosseguir amb l'enumeració dels "infortunios" del govern de Ferran VII, el qual es trobava rodejat d'enemics de la legitimitat (absolutisme): 1) Debilitat davant l'acció dels liberals. Aquesta va començar amb la Guerra de la Independència i les Corts de Cadis. A la seva finalització no va escoltar ni fer cas de l'advertència que va efectuar la major part del clergat, de la noblesa i dels generals de l'exèrcit (inclòs La Bisbal) respecte del dany que havien causat els principis liberals i l'imminent risc que corria la seva sobirania. Fruit d'aquest desencert va restablir les antigues Corts, deixant un instrument en mans de l'enemic. A més els sis anys posteriors a la seva primera reinstauració (1814-1820) van estar caracteritzats pels continuats errors i per ser l'origen de tots els mals. En aquells moments Ferran VII ni va tenir les llums indispensables per sostenir els seus propis crims ja que, segons els reialistes purs, es va posar al capdavant del govern revolucionari que va aprovar la constitució de l'any 1812, fins i tot ell mateix va signar i sancionar aquestes democràtiques lleis, o sigui, va propiciar i legitimar les els tumults i commocions populars que hi van haver durant aquest període per sostenir la sobirania nacional que ell mateix havia aprovat i que paral·lelament denunciava, perseguia i delatava. Tot plegat va reflectir la seva immoralitat, impròpia d'una persona. Aquesta ignomínia va permetre als autors del manifest poder afirmar que Ferran VII no era un home perquè era un monstre ple de crueltat i un covard, el qual es mereixia un càstig diví, en definitiva era una autèntica calamitat.

Continuant amb la seva exposició, òbviament, pels reialistes purs la seva incapacitat al front del govern va provocar l'esclat revolucionari de l'any 1820. No va ser fins un any després que els absolutistes per mitjà de la Santa Aliança i del monarca francès Lluís

XVIII van poder iniciar un costós procés per tal de recuperar el poder. Sobretot la intervenció armada va ser sufragada pel clergat regular i secular, per les corporacions religioses, per ordres monacals i per la noblesa, tot provant els enormes sacrificis que han realitzat les classes privilegiades a favor de la causa del Tron i de l'Altar (conservant la doctrina cristiana). Però tots aquests diners que haurien estat suficients per mantenir vigent la monarquia no van estar massa ben aprofitats ja que la impietat i el pillatge van permetre complir amb efectivitat i eficàcia les disposicions governatives del propi Ferran VII.

Un altre aspecte força criticat va ser l'actitud i el comportament que va tenir el monarca amb la seva guàrdia reial ja que aquesta va defensar fins a les darreres conseqüències a la seva persona mentre que el rei no va tenir el valor suficient per protegir-los. Amb aquest paràgraf es va referir als successos del 7 de juliol de 1822 en els quals la guàrdia reial va intentar donar un cop d'estat i entronitzar de nou a Ferran VII com un rei absolutista, però finalment no va tenir l'èxit esperat per l'acció de la Milícia Nacional de Madrid. Els reialistes purs, com no, van jutjar amb duresa una altra vegada la ineficiència del monarca per allargar novament la guerra civil ja que al defensar públicament el bàndol liberal i per darrera l'absolutista va prolongar l'horror.

Pels reialistes purs després de tornar a recuperar el seu tron va mantenir una postura ingrata davant de tots els organismes i particulars que van realitzar un gran esforç per reinstaurar-lo al poder, fet que juntament amb la seva incapacitat moral i física el van fer absolutament indigne de portar la corona. Novament van assenyalar que amb la seva restauració al tron, aquesta vegada coincidint amb la finalització del Trienni liberal, es va caracteritzar per una arbitrarietat pitjor que la tirania. Fruit d'aquesta política no només els liberals han tingut d'abandonar el territori espanyol i exiliar-se sinó que també s'han vist obligats els seguidors de l'absolutisme.

A més la pressió fiscal va augmentar-se molt sobre el poble i l'estament eclesiàstic per a millorar l'exèrcit i sufragar les expedicions militars per poder reconquerir Amèrica i evitar noves revoltes; com així també van haver de formar, organitzar i armar als voluntaris reialistes i fortificar algunes ciutats. Els autors del manifest van exposar que si aquest sacrifici impositiu hagués tingut una utilitat pràctica encara havia estat necessari, però ni s'ha reconquerit Amèrica, ni ha millorat la situació de l'exèrcit permanent, ni s'han organitzat sencerament les milícies ni s'han lliurat armes a tots els voluntaris reialistes ni tampoc s'ha rehabilitat cap fortificació. L'explicació calia trobar-la en la quantitat de diners (8 milions de rals de billó cada mes) que pagava la

monarquia hispànica a l'Estat francès per la permanència de les seves tropes al territori espanyol per així Ferran VII assegurar-se la seva continuïtat al tron a canvi de debilitar encara més la hisenda nacional ja que per finançar aquesta enorme despesa ha tingut d'augment els impostos als sectors més productius com la indústria, fet que genera l'extensió de la pobresa general. A part els reialistes purs van denunciar que la monarquia va atorgar enormes donatius a molts arquebisbes, als grans d'Espanya, a les corporacions municipals, als comerciants de l'Havana i a d'altres, deixant al marge a les veritables persones que van contribuir al restabliment de la Religió i l'absolutisme.

En definitiva, pels creadors d'aquest manifest l'entorn de Ferran VII, la seva "camarilla" va ser la que va extreure un major profit del restabliment del monarca mentre que els veritables artífexs de la seva reposició van ser exclosos de l'obtenció de qualsevol mena de benefici. Per tant l'actitud apàtica, desagradada i insensible del rei vers els reialistes va quedar ben palesa. Tot seguit va enumerar a aquests seguidors de la causa del tron i de l'altar que van ser injustament tractats pel monarca (Moreno, Artieda, Capapè, Locho, Misas, Trapense, Chambò ...), sobretot per patir el desterrament. També va referir-se a Bessieres, pràcticament tractat com un heroi. El qual va ser assassinat al igual que els seus companys pel comte d'Espanya ja que aquest traïdor va seguir les ordres del rei.

A continuació va deixar entreveure el paper extraordinàriament repressor que va exercir el recentment fundat cos de policia ja que van apuntar que molts absolutistes estaven empresonats per la seva acció. Tot plegat si ens deixa comprovar com amb el segon retorn Ferran VII va estar més preocupat per garantir l'ordre públic i l'inexistència de revoltes i esclats revolucionaris iniciats tan pel bàndol liberal com pel costat dretà de l'absolutisme que no pas per intentar reestructurar i millorar el model d'Estat per generar una major riquesa i un ampli benestar als seus súbdits. Fruit d'aquesta política els reialistes purs una altra vegada van proferir diversos insults contra la figura reial, com per exemple: dèbil, estúpid, poc agraït, pervers i parricida. També van voler deixar clar que la situació de l'any 1827 era pitjor que l'anterior a la revolta liberal de l'any 1820 ja que fins i tot el abans lleial Calomarde va reconèixer un préstec que va demanar el govern constitucional espanyol al britànic, o bé el monarca ha reconegut al règim revolucionari que s'acabava d'instal·lar a Portugal, amb el consegüentment perill per la tranquil·litat pública del regne espanyol perquè els principis democràtics s'expandeixen d'una manera molt ràpida pel contacte directe entre els bàndols liberals del dos territoris. A més no va atendre les peticions de la seva germana, la reina vídua

de Portugal, com tampoc les del nobles, eclesiàstics i militars portuguesos enemics de la revolució. Àdhuc Ferran VII esta negociant amb diversos gabinets estrangers l'acceptació d'una Carta Magna al país lusità a canvi d'uns regals. Tot seguit els reialistes purs van proferir una visió apocalíptica al afirmar que aquest procés acabaria amb la religió catòlica al regne espanyol, al qual el vici i els principis il·lustrats i jacobins governarien l'Estat. A més cal afegir que l'exèrcit francès ja no tindria la funció d'apaivagar als liberals sinó la de donar suport a totes aquestes noves mesures polítiques reials ja que Carles X hauria assumit les idees revolucionàries.

Arribats aquest punt els autors del manifest després d'exposar tots els perills que afectaven als principis de la causa del tron i de l'altar per l'acció governamental de Ferran VII van demanar la promulgació simultània d'un pronunciament militar per reclutar en massa a la major part de la població espanyola per salvar la religió, l'Església, el tron i l'Estat. Per poder portar a terme aquesta empresa el primer que calia realitzar era la destronització del monarca (“estúpido y criminal Fernando de Borbon”). Pels reialistes purs aquesta mesura per violenta que pugui ser era absolutament necessària ja que el tenien que expulsar del territori espanyol. Per aconseguir-ho van encomanar-se a la Divina Providència ja que fins i tot haurien d'enfrontar-se amb les tropes franceses. Finalment van assenyalar que una vegada iniciat aquest procés només podrien tenir l'honor de triomfar o de morir per aquesta causa, que no era una altra que la de pujar al tron a Carles Maria Isidre, el germà de Ferran VII, designat Carles V, per sobretot donar suport al clergat i a l'Església.

19.5.4. L'articulació militar de l'alçament

L'impuls ideològic va penetrar amb facilitat a l'interior del ressentiment del voluntariat realista, el qual havia de permetre l'articulació militar de la rebel·lió. A partir de l'agost de l'any 1824, moment en el qual el Govern va publicar unes normes per seleccionar o adaptar al exèrcit regular els caps improvisats al front de les partides “faccioses”, “la mayor parte de los oficiales procedentes de las guerrillas realistas fueron considerados incapaces de ejercer puestos de mando en el ejército regular -con excepciones muy notorias. Como los casos de los célebres Romagosa y Mises a Cataluña-, y se les dio licencia ilimitada. Regresar a su vida oscura y monótona de antaño debió ser duro para estos hombres, produciéndose un sentimiento de frustración, además se ha de sumar el retraso con que se les pagaban, dando lugar a un fuerte

resentimiento”.¹³⁵⁷ Aquesta va ser la sensació que van tenir els reialistes quan van destruir el règim liberal perquè van considerar que després de salvar el tron a Ferran VII no van percebre cap compensació, ans al contrari, fins i tot van patir la repressió reial mentre que alguns liberals van ocupar càrrecs claus en l’administració civil i militar. La primera proclama de la Junta Corregimental de Tarragona ja va denunciar aquesta contradicció: “los vencedores de la revolución -los realistas puros- fueron desplazados por los impurificados o que no merecían la purificación”.¹³⁵⁸

19.5.5. El trasfons social del moviment

Encara que l’impuls ideològic decisiu el va protagonitzar l’Església, des del bisbe de Vic fins als rectors de qualsevol parròquia, el veritable executor de la guerra va ser el camperolat més humil. Novament l’Església també va realitzar un fort esforç econòmic a favor de la causa reialista. Aquest ajut va provocar que les petites col·lectivitats agràries s’integressin dintre de l’exèrcit “agraviat”. El clergat parroquial va estimular i controlar a uns individus que mai van formular-se uns objectius polítics propis, però que van patir en les seves carns les dificultats financeres causades per les mesures preses pel règim constitucional durant el Trienni Liberal (tot i que la conjuntura negativa es va iniciar l’any 1817). Així doncs, els sectors rurals econòmicament més dèbils van ser els més sensibles a les crides realitzades pels organitzadors de la guerra dels Malcontents ja que van percebre una pesseta i mitja per cada dia d’enrolament. Aquest era un bon jornal per aquells que la fi de les seves tasques agrícoles anava deixant-los sense feina, sobretot va afectar als segadors, els quals es van trobar desocupats perquè ja s’havia recol·lectat la sega. Si tenim en compte que en els moments més àlgids l’exèrcit agraviat va aplegar uns 3.000 soldats, aquesta gran suma de diners va provenir de dues fonts de finançament: La Cort de Madrid (amb l’infant Carles al capdavant) i l’alta jerarquia eclesiàstica ja que les cases monàstiques restaurades l’any 1823 gaudien d’una salut econòmica tot i les pèrdues sofertes durant el règim liberal.¹³⁵⁹

¹³⁵⁷ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, p. XV. Pròleg a càrrec de Carlos SECO SERRANO.

¹³⁵⁸ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, p. XVI. Pròleg a càrrec de Carlos SECO SERRANO; i FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, p. 222.

¹³⁵⁹ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, p. XVII-XIX. Pròleg a càrrec de Carlos SECO SERRANO.

19.5.6. La primera fase de la insurrecció

El derrocament del règim liberal al 1823 a Catalunya no va aportar una veritable pau a conseqüència de la cruenta guerra civil que va afectar a aquest territori els anys 1822 i 1823. A més cal afegir que les causes profundes que la van motivar no van desaparèixer i l'ambient continuava sent força propici per albergar noves insurreccions. Per exemple, a començaments de l'any 1825 el capità general de Catalunya va enviar al governador de Lleida Manuel Llauder i al tinent de rei de Barcelona, Manuel Bretón, a Cervera ja que va existir una certa agitació, especialment entre els voluntaris reialistes. Llauder va informar de l'existència de “ocultos manejos para provocar una sublevación”. Segons el mateix Llauder, el poble de Sanahuja estava dominat per una facció de bandolers encapçalada per un individu lligat als conspiradors de Cervera, el qual afirmava que podia aglutinar sota el seu comandament a 5.000 homes.¹³⁶⁰

A més cal comentar que a l'any 1826 l'oposició dels reialistes exaltats vers Ferran VII va augmentar per la tímida obertura del monarca respecte als liberals moderats emigrats, els primers brots de guerra civil portuguesa i l'aparició del reglament del cos dels voluntaris reialistes, molt restrictiu en relació a les peticions dels absolutistes exaltats.¹³⁶¹

A conseqüència d'aquesta radicalització i descontentament va aparèixer al mes de novembre de 1826 el *Manifiesto de la Federación de Realistas Puros*¹³⁶². Aquest va posar de relleu “la absoluta necesidad de un simultáneo pronunciamiento de la hondada mayoría del Pueblo Español”, amb la finalitat de salvar de un golpe la Religión, la Iglesia, el Trono y el Estado”. Per aquests motius era precís prémer les armes, derrocar a Ferran VII i entronitzar al seu germà Carles. Ràpidament aquest text va tenir ressò a Catalunya, a on es va reactivar el focus insurreccional del Baix Ebre, el qual va arrossegar al corregiment de Tarragona, Lleida i Vilafranca. Al mes de març del 1827 va començar la primera activitat dels “Malcontents”, va efectuar-se a Horta i Paüls

¹³⁶⁰ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 17-18; i CARRERA PUJAL, J.: *Historia política de Cataluña en el siglo XIX*. Vol.II. Barcelona 1957-58, p. 193.

¹³⁶¹ Per a donar-se compte només cal comparar el text del *Reglamento de 1826* amb les peticions fetes a les *Reflexiones apologéticas y reglamentarias sobre las Milicias Realistas ...*, Madrid, 1825. En aquesta obra es pretenia que els voluntaris reialistes superessin en nombre a les forces d'ocupació franceses. També que no es pogués conferir cap lloc de treball públic a cap subjecte que no estigués allistat al cos dels voluntaris reialistes, fins i tot els actuals funcionaris haurien d'adherir-se. Mentre que al *Reglamento* tot i que es va donar un tractament de favor als que integraven els voluntaris reialistes, aquest no va tenir la intenció de posar a les seves mans els ressorts del poder, objectiu darrer de les *Reflexions*.

¹³⁶² SUÁREZ, F.: *El Manifiesto realista de 1826*, en “Príncipe de Viana”, XXX, 1948.

(corregiment de Tortosa), sota les ordres del capità Llovet i del coronel Trillas, els quals van intentar, sense èxit conquerir Tortosa, fet que no els va privar de continuar les seves escomeses amb més força.¹³⁶³

Les autoritats ràpidament van reaccionar ja que el 30 de març el marquès de Campo Sagrado, capità general de Catalunya, va reunir a Barcelona a les tres sales de l'Audiència per informar-li's d'aquests successos. Però, aquesta acció no va poder aturar que l'1 d'abril Narcís Abrés, prop de Girona, alcés l'estàndard de la rebel·lió. Poc temps després va organitzar una partida amb 100 homes. Mentrestant el tinent Planes va constituir una altra a Manresa i Vic, secundat per José Bosoms. Davant d'aquests moviments el 5 d'abril la Intendència de Policia del Principat va publicar un ban per sol·licitar la cooperació del cos dels voluntaris reialistes per acabar amb els rebels, als quals van amenaçar amb infringir-los unes rigoroses sancions. En efecte, apressats els cabdills anteriorment citats (Llovet, Trillas, Solà i Planas) van ser afusellats. Aquest revés va determinar un estancament i un posterior fracàs de la insurrecció. A més cal afegir que el govern el 30 d'abril va concedir un indult general a tots els que lliuressin les seves armes i retornessin a les seves llars, fins i tot va afectar als cabdills que encara havien estat capturats (Bosch, Ballester, Guri i Abrés). Per aquestes alçades van anar apareixent pastorals de la major part dels bisbes del Principat (publicades al Diari de Barcelona, només el bisbe de Vic no va redactar cap, fet que fa pensar que va estar vinculat amb la conspiració d'abril del 1827) per exhortar als seus fidels a obeir al monarca i a les autoritats constituïdes. Tot feia pensar que a finals del mes d'abril de 1827 l'aixecament ultrarrealista a Catalunya havia finalitzat sense que en cap moment hagués pogut suscitar l'adhesió multitudinària de la població.¹³⁶⁴

19.5.7 La generalització de la rebel·lió armada

Poc va durar l'aparent pacificació del Principat. L'execució d'alguns cabdills rebels i el posterior decret d'amnistia van ser suficients per acabar momentàniament amb els

¹³⁶³ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, p. 20; i FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, p. 221, SUÁREZ, F.: *Agraviados de Cataluña*, IV, PS. 193-332; SAUCH, *Guerrillers i bàndols civils*, PS. 222-227; SÁNCHEZ CERVELLÓ, *El carlisme*, PS. 73-75; i ANGUERA, P.: *Els malcontents del corregiment de Tarragona*, PS. 11-39.

¹³⁶⁴ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 20-22 i 27.

grups guerrillers, però no per resoldre els problemes plantejats pels “Malcontents”. De la mateixa manera que tampoc van disminuir el crònic malestar del camp català, el qual es va convertir en el mitjà propici per a fomentar al seu interior les revoltes. D'altra banda també s'ha d'assenyalar que va arribar al Consell de Castella algunes cartes enviades des de Lisboa per la “Congregación Católica Apostólica Romana Austral” que anaven dirigides a ministres, generals i bisbes que suposaven que estarien interessats en l'èxit de la insurrecció a Catalunya i en què Carles assolís el tron.¹³⁶⁵

Al mes de juliol va retornar l'esperit insurgent al territori català, aquesta vegada va reprendre's amb més força, fixant la seva zona d'actuació a Manresa, Vic i Girona . Precisament entorn d'aquesta ciutat va iniciar-se amb Narcís Abrés, alies el carnisser de Cassà de la Selva, novament com a cap dels Agraviats d'aquella zona, els quals a diferència del mes d'abril, no van ser derrotats per l'exèrcit regular. Poc temps després Bosch i Ballester es van sumar a l'aixecament amb una altra partida de 100 homes. Paral·lelament, el 30 de juliol, Bosoms, el *Jep dels Estanys*, un altre cabdill, va publicar en els camps de Berga una proclama en els quals va definir els objectius de la insurrecció: combatien per eliminar els “sectaris” que s'havien infiltrat en el nou govern, refusant així qualsevol acusació de rebel·lió vers l'autoritat legítima representada per la figura de Ferran VII, o sigui, es donada a l'aixecament el caràcter de lluita per l'alliberament del monarca, al igual que va tenir la guerra de 1822 i 1823 o la del Francès. A més volia que es fes justícia amb els herois reialistes que van derrotar el règim liberal, la separació dels constitucionalistes dels càrrecs públics i també es va fer ressò del descontentament general del poble vers “la corrupción de los Tribunales de Policía”. Bosoms va afirmar que ateses les seves peticions deixaria les armes i tornaria a casa.¹³⁶⁶

Aquesta proclama va tenir interès perquè les seves consignes van donar la pauta a les reivindicacions dels insurrectes en aquesta segona fase del moviment. Per exemple, el crit de *¡Muera la policía!* va quedar incorporat de manera definitiva al seu discurs. El govern va reaccionar i l'1 d'agost va publicar un decret que modificava aquest cos, el

¹³⁶⁵ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, p. 28; i FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, p. 220; i MARQUÉS de ITURGOYEN, “Cuestión dinástica”, Biblioteca popular carlista, V, novembre de 1895, PS. 84-92.

¹³⁶⁶ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 28-30; i FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, pp. 222-223; ANGUERA, *Els malcontents del corregiment de Tarragona*, p. 35; SÁNCHEZ CERVELLÓ, *El carlisme*, PS. 74-75; i SAUCH, N.: *Guerrillers i bàndols civils*, PS. 227-242.

qual va quedar subjecte a partir d'aquest moment al ministeri de Gràcia i Justícia. Però, aquesta mesura en comptes de calmar als elements ultrareialistes va ser interpretat com un signe de debilitat. Fruit d'aquesta percepció la insurrecció als primers dies d'agost va adquirir unes proporcions inusitades. A més es va afegir a la revolta un dels caps més prestigiosos que van lluitar contra els liberals: Agustín Saperes ("Caragol"), el qual va aconseguir entrar el 13 d'agost a Igualada i el 14 a Manresa abans de ser derrotat pel capità Losada. A Manresa va incorporar a la seva partida de 300 homes als Voluntaris reialistes.¹³⁶⁷

Segons un informe consular francès del 21 d'agost de 1827 la situació del Principat era la següent: els corregiments de Manresa, Vic, Girona i Figueres estaven dominats, a excepció de les seves capitals, pels insurgents. En els de Cervera, Vilafranca i Lleida estava a punt d'esclatar la rebel·lió. Mentre que el de Tarragona i Tortosa restaven tranquils per la presència d'un fort contingent de tropes regulars i, els de Barcelona, Mataró i Roses no oferien el menor perill de sumar-se a l'aixecament. Per lluitar contra els rebels l'exèrcit es va veure desbordat perquè no havien arribat els reforços que havien sol·licitat feia alguns mesos. En aquesta situació es van limitar a assegurar les places importants, mentre que deixaven als insurrectes dominar impunement les zones rurals. A més cal afegir que els rebels van comptar amb un element que els va fallar a la primavera: els cossos dels voluntaris reialistes, que es negaven a lluitar contra els insurgents. Sense deixar de banda l'adhesió multitudinària de la població civil rural, demostrant clarament el seu descontentament vers el govern de Ferran VII ja que es va produir una baixa constant del preu dels productes agrícoles. Així doncs, els sectors econòmicament més dèbils de l'àmbit rural van ser els més sensibles a les crides dels organitzadors de l'aixecament, constituint el gruix dels efectius humans de la insurrecció. En definitiva, el rerafons social de la guerra dels Agraviats va ser el mateix que el de 1822 o el de la guerra carlista posterior (1833-1840).¹³⁶⁸

Qualsevol argument va ser suficient per convèncer als camperols per combatre contra l'autoritat monàrquica, fins al punt que es van creure que el difunt Baró d'Eroles dirigia als insurgents, o bé que només seguien unes suposades ordres secretes del rei i una butlla del Papa, lògicament apòcrifa. El bisbe de Lleida, Pablo Colmenares, en la seva

¹³⁶⁷ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 30-32; Biblioteca de Catalunya. Diario de Barcelona, 24 de agosto de 1827; i FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, p. 223.

¹³⁶⁸ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 32-33 i 35-37; SUÁREZ, F.: *Agraviados de Cataluña*, IV, PP. 220-226; TORRAS, J.: "Societat rural i moviments absolutistes"; i ARNABAT, R.: "Notes sobre l'aixecament dels malcontents", PS. 119-125.

pastoral del 9 de setembre es va preguntar: “¿En que cabeza cabe, no estando ilusa o seducida, que el Papa se dirija a un José Busoms, a un Agustín Saperes, personas directamente desconocidas a su Santidad y aun a la misma España antes de haber levantado el estandarte de la división, y guarde silencio con sus hermanos e hijos los obispos?”¹³⁶⁹

19.5.8. El moment àlgid de la insurrecció

A la segona meitat del mes d'agost els Malcontents necessitaven ocupar una plaça forta per establir una administració pròpia i una autoritat legítima. Però, a pesar del seu exponencial creixement numèric les partides de malcontents, en general mal armades i pitjor instruïdes, continuaven sent incapaces d'enfrontar-se obertament a les tropes de l'exèrcit regular i, per tant, d'apoderar-se d'alguna ciutat important. Encara que el triomf de conspiracions tramades a l'interior de les mateixes farien possible que els ultrareialistes controlessin els tres nuclis urbans principals de la Catalunya Central: Cervera (9 de setembre), Manresa (25 d'agost) i Vic (29 d'agost). Només no van poder fer-se amb el control del castell de Cardona, tot i que va estar sotmès a un setge. A Manresa es va establir una Junta Superior Provisional de Govern del Principat el 29 d'agost, Agustín Saperes va ser el seu president. A Cervera cal destacar que al principi el líder de la insurrecció va ser Josefina Comerford, companya del Trapense l'any 1823. Més tard el cap de la partida dels malcontents, Josep Montaner, antic reialista que va lluitar per enderrocar el règim liberal, va ser designat comandant de totes les tropes de Cervera i de Solsona, ciutat que també es va adherir al moviment insurgent. A més s'ha d'assenyalar que al poc temps Bosoms va conquerir Berga. Igualada el 4 de setembre va caure. Bosch i Ballester el 6 de setembre van ocupar Mataró, encara que va durar poc temps el control ultrareialista. Tot i que el fet més important als primers de dies del mes de setembre va ser l'extensió de la insurrecció al corregiment de Tarragona. Pau Miró, parent proper del comandant dels mossos d'esquadra Pedro de Veciana, va aixecar una partida d'uns 300 homes als voltants de Montblanc. Al 6 de setembre va caure Valls i el 7 de setembre Reus. A partir d'aquest moment va quedar formalitzat el setge a Tarragona, una vegada conquerida la ciutat també van establir una Junta, tot i que va

¹³⁶⁹ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 37-38.

estar vigent durant poc temps perquè va arribar el rei al Principat, motiu principal de la desarticulació de la insurrecció en aquest corregiment.¹³⁷⁰

19.5.9. La reacció del govern

A l'estiu de l'any 1827 les autoritats van manifestar una sorprenent lentitud a l'hora d'enfrontar-se amb la rebel·lió. Algunes columnes de tropes regulars al comandament de Manso, Bassa i Monet van perseguir a les partides dels insurrectes, però les seves forces van ser insuficients. L'audiència va ser el primer organisme que va formular una condemna explícita contra els malcontents. El 19 d'agost va publicar una proclama; "S.M. no solo está ejerciendo libremente la autoridad Suprema, sino que ha comunicado repetidas órdenes ... para la persecución y castigo de los revoltosos, y envia tropas que van llegando ya para esterminar los malvados". Una setmana més tard va enviar una nova circular a les justícies de tots els pobles de la província per amenaçar amb severes sancions a tots aquells que no lluitessin contra les partides rebels. Finalment, la màxima autoritat del Principat, el capità general, va decidir actuar directament a través de la publicació d'un ban per denunciar els delictes als quals havien incorregut els insurrectes (enrolar-se i formar part de les partides, exigir contribucions als pobles, prendre rehens, atacar a les tropes, publicar proclames ...) i per comunicar-li's que es passaria de la clemència a la intervenció militar.¹³⁷¹

Encara que no va ser fins al 31 d'agost quan va aparèixer una Reial Ordre ocupant-se de la insurrecció catalana. Aquest document va rebatre totes les afirmacions dels sublevats: va negar que s'haguessin comès injustícies amb els membres de l'exèrcit de la Fe, tampoc va considerar que continuessin als seus càrrec públics els sectaris i els masons, a més de considerar absurda la idea que afirmava que el rei experimentava una pressió pels que l'envoltaven. A continuació va especificar les mesures concretes que eren necessàries per sufocar la revolta: 1) Enviar tropes de línia per a reforçar la guarnició de Catalunya. 2) Descarregar d'ocupacions al capità general, el Marqués del Campo Sagrado, nomenant a un altre que sota la seva dependència s'ocuparia més especialment dels malcontents. 3) Concessió d'un indult que aquest general podria

¹³⁷⁰ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 41-53; FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 227-230; i SUÁREZ, F.: *Agraviados de Cataluña*, II, PS. 227-228.

¹³⁷¹ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 63-64; i Biblioteca de Catalunya, *Diario de Barcelona*, 21 d'agost i 26 d'agost de 1827.

atorgar en nom del rei a tots aquells que lliuressin les seves armes sense oferir resistència, excepte els cabdills, que patirien les penes establertes als decrets d'agost de l'any 1825 (és a dir, ser afusellats immediatament després de ser capturats, sense tenir temps de preparar-se cristianament per a morir). Als individus que no s'entreguessin a les autoritats correrien la mateixa sort. 4 i 5) Aquest general per combatre als malcontents podria utilitzar a més de l'exèrcit regular als Voluntaris Reialistes. 6) Els Voluntaris Reialistes que no obeïssin aquestes ordres i no volguessin perseguir i lluitar contra els agraviats serien desarmats "y privados para siempre del honor de pertenecer a las filas realistas". En canvi als que estiguessin disposats se les proposaria per a rebre recompenses i distincions. 7) Per últim, el citat general quedava autoritzat per armar als habitants que voluntàriament desitgessin combatre als insurrectes.¹³⁷²

Així doncs, va ser nomenat per al càrrec de comandant general de la divisió d'operacions el mariscal de camp Juan Antonio Monet; seria el cap d'estat major el mariscal de camp José Carratalá i, caps de brigada els generals José Torres i José Manso.¹³⁷³

Però, ni la reial ordre del 31 d'agost, ni la del 7 de setembre¹³⁷⁴, la qual va redoblar els càstigs contra els promotors de la insurrecció de Manresa i Vic, a més de dissoldre els batallons de voluntaris reialistes de les dues ciutats, ni les pastorals dels bisbes de Lleida¹³⁷⁵ i de Barcelona¹³⁷⁶ van aconseguir frenar la revolta. A més s'ha d'afegir que les tropes d'ocupació franceses es van mantenir al marge, totalment neutrals, fet que va propiciar que els malcontents tinguessin ordres de no atacar-los. Per aquest motiu va ser necessària la intervenció militar del govern. Fruit d'aquesta el comandant Mariano Castells va entrar a Talarn el 19 de setembre. Encara que el fet decisiu que va capgirar el curs dels esdeveniments va ser d'una banda la notificació d'una reial ordre el 14 de setembre en el qual es va exonerar al marquès del Campo Sagrado del seu càrrec de capità general de Catalunya a favor del Comte d'Espanya, el qual va ser simultàniament nomenat president de la Reial Audiència del Principat i general en cap de l'exèrcit d'operacions destinat a derrotar la rebel·lió. El 23 de setembre el Comte d'Espanya al capdavant de les tropes de reforç va arribar a Tortosa, a on va llençar una proclama.

¹³⁷² TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 64-65; FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, p. 224.

¹³⁷³ Biblioteca de Catalunya, Diario de Barcelona, 10 de setembre de 1827.

¹³⁷⁴ Biblioteca de Catalunya, Diario de Barcelona, 18 de setembre de 1827.

¹³⁷⁵ Biblioteca de Catalunya, Diario de Barcelona, 16 de setembre de 1827.

¹³⁷⁶ Biblioteca de Catalunya, Diario de Barcelona, 24 de setembre de 1827.

D'altra banda va ser molt important la publicació al Diario de Barcelona el 24 de setembre del decret del 18 en el qual Ferran VII va anunciar el seu immediat viatge a Catalunya per posar fi a la guerra dels malcontents.¹³⁷⁷

19.5.10. El viatge del rei a Catalunya i acabament de la insurrecció

Ferran VII, tot i el seu delicat estat de salut, al comprovar la gravetat de la rebel·lió va abandonar l'Escorial el 22 de setembre. Va arribar a Castelló el dia 26 i el 28 a Tarragona enmig de l'entusiasme popular. El mateix dia va publicar una proclama dirigida a tots els catalans, en la qual va advertir que com a pare anava a "hablar por última vez a los sediciosos el lenguaje de la clemencia", però que com a rei estava disposat a castigar amb tota la severitat de la llei als que continuessin amb la revolta. Va donar 24 hores per a què els malcontents lliuressin les seves armes, només els cabdills quedarien a disposició del rei, els altres podrien marxar tranquil·lament a les seves llars, en cas contrari també patirien forts càstigs.¹³⁷⁸

A conseqüència de la vinguda del monarca les tropes governamentals van començar la campanya de pacificació del Principat amb una extraordinària energia, mentre que l'aparell defensiu i ofensiu de la insurrecció s'estava derruïnt estrepitosament. Sens dubte, l'indult va tenir uns efectes immediats. El Comte d'Espanya va arribar al Bruch el 5 d'octubre sense rebre cap tipus de resistència dels malcontents. Fins i tot la població de Manresa va obligar als cabdills ultrareialistes a abandonar la ciutat. Davant d'aquesta situació favorable pels interessos reials, el Comte d'Espanya va arribar a Manresa el 8 d'octubre sense percebre una oposició important, només un batalló reialista allotjat al convent de Sant Domènec, però que finalment no va atacar i es va desarmar pacíficament. Paral·lelament el tinent Jordana va preferir entregar la plaça de Cervera al general Modet abans que lluitar contra l'exèrcit regular. La propera ciutat en caure va ser Vic (13 d'octubre), a on el Comte d'Espanya va recriminar al seu bisbe el seu suport a la insurrecció. Un dia després van endinsar-se a Girona. Per tant, a mitjans d'octubre la revolta podia donar-se per conclosa. Només quedaven dos nuclis insurgents, un al camp de Tarragona que va allargar la seva oposició al govern fins a

¹³⁷⁷ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 67-70.

¹³⁷⁸ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 72-73; FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 230-236; SUÁREZ, F.: *Agraviados de Cataluña*, IV, PS. 233-239 i 258-260; ARZADUN, *Fernando VII*, PS. 226 i 232-233

finals del mes d'octubre (el 8 de novembre va ser afusellat Laguardia) i un altre al Berguedà dirigit per Bosoms que va resistir fins a principis de desembre.¹³⁷⁹

19.5.11. La repressió

Després d'interrogar als presoners el govern va adonar-se de la magnitud del moviment i els vertaders instigadors, fet que va propiciar la creació a Tarragona d'una Junta, anomenada "*de los tres obispos*". Encara que aquesta va renunciar a investigar fins al fons i es va limitar a castigar als executors materials del moviment. D'altra banda s'ha d'assenyalar que Ferran VII volia emetre un càstig exemplar vers els insurgents, fins i tot als cabdills que no havien posat cap tipus de resistència, als quals els tenia preparada la força. A més va decidir marxar a València el mateix dia que la Junta hauria de fer públiques les sentències ja que segons la llei aquestes havien d'executar-se 24 hores després de ser pronunciades, sense que hi hagués cap possibilitat de recórrer a la gràcia reial si aquest estava absent. Àdhuc va encarregar al Comte d'Espanya que garantís personalment l'estricta compliment dels veredictes.¹³⁸⁰

El 6 de novembre de l'any 1827 van estar llistes les sentències, que naturalment van condemnar a la màxima pena als culpables de la rebel·lió contra el seu sobirà legítim. Van ser executats: Rafí Vidal, Albert Olives (mà dreta de Vidal, capità), Joaquín Laguardia, Miguel Bericart, Magín Pallás, Bosch y Ballester, Narciso Abrés, Jaime Vives i José Rebusté. A més 300 oficials il·limitats van ser condemnats a presidi i enviats a Ceuta. Només no van poder eliminar físicament a dos cabdills perquè es van refugiar a França: Saperes i Bosoms, tot i que aquest darrer posteriorment va ser detingut, concretament va ser afusellat a Olot el 13 de febrer de 1828.¹³⁸¹

19.6. Temps difícils

Els reis van arribar a Madrid l'11 d'agost de 1828 després d'un llarg viatge. Mentrestant a Barcelona, que no comptava ja amb la influència moderadora de l'exèrcit francès (al novembre de 1827 van abandonar la ciutat), s'anava a instaurar el terror per obra del comte d'Espanya, qui va iniciar aquesta tasca liquidant les restes de les partides

¹³⁷⁹ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1967, PS. 75-78.

¹³⁸⁰ Op. Cit. PS. 79-81.

¹³⁸¹ Op. Cit. PS. 82-83.

dels agraviats per així poder dedicar-se a la repressió vers els liberals. Per poder portar-ho a terme va formar una policia secreta. Amb l'excusa que a Barcelona havia una conspiració constitucional va ordenar la realització d'engarjolaments en massa. Els detinguts passaven mesos sencers sense ni tan sols declarar. A més cal afegir que hi van haver 35 execucions públiques, uns 400 condemnats a presidi a Àfrica i 1.800 persones desterrats a sis lloguers de Barcelona. En definitiva, la implantació del terror va paraitzar als liberals.¹³⁸²

Tornant a l'esfera de Madrid s'ha de comentar que Ferran VII va haver d'enfrontar-se al més greu dels seus problemes, la seva misèria. El 28 d'abril de 1828, mentre que estava a Saragossa, al seu viatge de retorn a la cort, va signar un decret que va establir el primer pressupost de l'Estat espanyol. Era un intent de sortir de la forta crisi financera ja que al mes de febrer de 1828 la insolvència de l'Estat era manifesta. Aquesta mesura de supervivència va permetre anar tirant mentre que no sorgís cap despesa extraordinària. Paral·lelament continuava sent molt difícil emprèstits a l'exterior (a la borsa de Paris i d'Amsterdam ja que la de Londres la tenia tancada) perquè el govern es va negar a reconèixer el deute del règim liberal. De fet, les principals operacions que van ser efectuades a través del banquer Aguado van ser fraudulentos ja que es va emetre nous títols a l'ombra de la conversió d'uns altres vells, produint un descrèdit internacional al govern espanyol. A tot plegat cal afegir la pèrdua de les colònies americanes que va significar el declivi dels ingressos del comerç exterior, la base de la recaptació nacional fins aquests moments perquè tots els circuits econòmics interiors continuaven desarticulats.¹³⁸³

L'any 1829 no va ser un bon any per a la monarquia espanyola perquè a part del fracàs de l'expedició Barradas per intentar recuperar Amèrica se'l va acumular tot tipus de problemes. Al mes de gener va iniciar-se una profunda crisi del deute espanyol a Paris ja que les seves operacions fraudulentos van conduir a la prohibició per part de les

¹³⁸² FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 241-244; CASTILLO, *La ciudadela inquisitorial*, pp. 286-288; OLEZA, *El primer conde de España*, PS. 188-191; SAGARRA, *La primera guerra carlina, I*, PS. 31-65; FUENTE, *Historia de las sociedades secretas, II*, PS. 508-509; ARIAS TEJEIRO, *Diarios, I*, PS. 112 i 141; i CHAO, *La guerra de Cataluña*, p. 97.

¹³⁸³ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 244-247; SUÁREZ, F.: *López Ballesteros y la Hacienda, III*, pp. 209-210; FONTANA, J.: *Hacienda y estado*, PS. 118-119, 139-140 i 145-152; PRADOS, *Comercio exterior y crecimiento económico y De imperio a nación*; PRADOS y AMARAL, eds., *La independencia americana*; PACUAL y SUDRIÀ, "Quiebra colonial y ajuste monetario"; i FERNÁNDEZ de PINEDO, E.: "La recuperación del comercio español con América".

autoritats franceses a què Espanya realitzés noves col·locacions de deute a la borsa de Paris, provocant el descens brutal de les cotitzacions dels seus títols.¹³⁸⁴

També al mes de gener la reina Amalia va caure malalta, va morir el 17 de maig de 1829. Per substituir-la va escollir a una princesa de 23 anys, filla del rei Francesc I de Nàpols i neboda seva, Maria Cristina. Al mes de desembre van contraure matrimoni. El 31 de març de 1830 es va fer pública amb tota la solemnitat la Pragmàtica sanció de 1789, votada en unes corts, però no publicada, que abolia l'Auto acordat el 1713, posat en vigor per Felip V per anular l'ordre de successió fixada a les Partides i donar preferència als homes respecte a les dones, encara que tinguessin un parentesc més allunyat del rei. La seva finalitat era evitar nous conflictes successors (eliminava qualsevol pretensió dels descendents dels Àustries). Aquesta iniciativa va xocar amb el consell de Castella perquè "se habia de derogar una ley fundamental". Tot i aquesta prohibició es va proclamar a Madrid a les portes del Palau Reial. Poc després Ferran VII va elaborar un nou testament, en aquest confirmava la seva voluntat de deixar la corona al seu fill o filla, allunyant a l'infant Carles i al seu partit apostòlic de qualsevol funció política a la Regència ja que segons aquest document la reina es quedaria com a governadora fins que el fill o la fill complís 18 anys i es fixava com a organisme assessor un consell de govern de vuit membres. El 10 d'octubre de 1830 va néixer Isabel, la filla de Ferran VII i Maria Cristina.¹³⁸⁵

Mentrestant, els altres van conspirar (24 de setembre de 1830) per intentar fer-se amb el poder i els liberals van aprofitar la revolució de juliol de 1830 a França per establir una base de partida per a futurs intents d'invasió, a més aquest succés significava que l'ordre polític i social que la Restauració havia imposat a Europa començava a esquerdar-se, tornaven els temps de revolució i de canvi.¹³⁸⁶

¹³⁸⁴ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 255-256.

¹³⁸⁵ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 256-261; ARDAZUN, *Fernando VII y su tiempo*, PS. 265-271, 293-298 i 351-355; HABLER, *María Josefa Amalia*, PS. 236-247; BAYO, E.K.: *Historia de Fernando VII, II*, PS. 130-133; VILLA-URRUTIA, *Fernando VII rey constitucional*, PS. 192-194; ARIAS TEJEIRO, *Diarios, II*, PS. 55-56; Villa-Urrutia, *La reina gobernadora*, PS. 19-27; SUÁREZ, F.: *La pragmática sanción de 1830*; MARTÍNEZ MARINA, *Juicio crítico de la Novísima recopilación*; i AMARILLAS, *Recuerdos, III*, PS. 34-35.

¹³⁸⁶ FONTANA, J.: *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Crítica, Barcelona, 2006, PS. 261-262; ARIAS TEJEIRO, *Diarios, II*, PS. 386-387; i FONTANA, J.: *Història i projecte, II*, PS. 925-939.

20. L'Església de Lleida i el restabliment de Ferran VII

20.1. Introducció

El segon retorn del monarca absolut va ser molt ben rebut per la majoria de l'estament eclesiàstic perquè l'1 d'octubre del 1823, tot just recuperada la plenitud de poder, va declarar “nulos y de ningún valor todos los actos del gobierno llamado constitucional”. D'aquesta manera quedaven esborrats tots els actes del legislatiu i executiu liberal “de cualquier condición que sean”. Tot tornava al ser i estat anterior. Automàticament quedava també abolida tota la legislació de reforma eclesiàstica. Així, la reposició de Ferran VII al tron significava de la mateixa manera la reposició de l'Església en la plenitud de les seves atribucions. Això va suposar la fi de la persecució contra la jerarquia i la clerecia absolutista. Aleshores va ser el moment de produir-se el retorn dels bisbes i dels clergues desterrats a llurs diòcesis. A més amb la prohibició de la llibertat d'impresma van cessar els atacs mordaços i les sàtires burlesques, també deixaren de difondre's els opuscles, els llibres i els escrits contraris a l'Església. Per aquests motius la jerarquia eclesiàstica al celebrar la nova unió entre el tron i l'altar va organitzar multitud de cants d'acció de gràcies, o sigui, “Te Deums”.¹³⁸⁷

A Lleida les primeres manifestacions de goig col·lectiu davant la restauració de Ferran VII van produir-se justament després de la victòria del reialisme vers el liberalisme. Els seguidors de l'absolutisme a la ciutat van aprofitar l'entrada de les tropes hispano-franceses comandades pel Baró d'Eroles per trencar la làpida que amb el títol de “Plaça de la Constitució” retola l'antiga plaça de Sant Joan. Així ho va comentar Prim i Tarragó: “Apenas cundió la noticia, el vecindario se reunió en la plaza de San Juan y después de prorrumpir en desaforados vivas y mueras, desahogaron los tres años de comprimido furor haciendo pedazos la lápida de mármol que tenia grabada en letras doradas el nombre de “Plaza de la Constitución”, cuya lápida se hallaba en la fuente de las Sirenas; poniendo en su lugar, con gran algazara, una tabla pintada de blanco en la cual se leía con letras negras “Plaza Real”.¹³⁸⁸ Com podem comprovar si la instauració del liberalisme a Lleida es va produir d'una manera pacífica, de manera ben contraria es va tornar a implantar l'absolutisme, incrementant l'enemistat mútua. Sembla paradoxal

¹³⁸⁷ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 116.

¹³⁸⁸ PRIM i TARRAGÓ, A.: *Cosas viejas de Lérida*. Lérida, 1893, p.199.

que els reialistes van escriure en el color en el qual van designar despectivament als liberals el nou nom de l'actual Plaça de Sant Joan.

D'altra banda també cal destacar les paraules del canonge Costa i Arán: “la impiedad de adorar unas lápidas en los sitios públicos, y de forzar con el terror a que los ciudadanos pacíficos las adoraran contra la ley terminante de Dios en el Levítico”. Les làpides constitucionals pel sector ultraconservador de l'Església lleidatana van aparèixer així als ulls del poble com el bíblic vedell d'or.¹³⁸⁹

La restauració del poder conservador a Lleida va tenir una altra manifestació amb l'entrada pública del bisbe Renteria el dia 2 de novembre de 1823 després de tornar d'un llarg exili. El poble el va rebre amb aclamacions i vítors. Com estem comprovant poc a poc l'Església va recuperar la seva normalitat. El Capítol de la catedral, esquarterat per l'exili dels seus membres, va reunir-se de nou el 7 de novembre. El va presidir el degà Barnola retornat de Sogorb. Aquesta va ser una reunió important perquè van donar publicitat a un parell de Reials Decrets. El primer va sol·licitar la celebració d'una cerimònia religiosa per festejar la derrota liberal i el retorn a l'absolutisme. Mentre que l'altre va fer referència a l'abolició del Reial Decret de les Corts constitucions que permetia el trasllat dels eclesiàstics a d'altres diòcesis, com així també qualsevol altra mesura relacionada amb l'Església durant la vigència del règim liberal.¹³⁹⁰

Així doncs semblava que a partir d'aquest moment es podria reprendre la tasca eclesiàstica interrompuda per l'acció del govern liberal. També va ser l'instant adient per redactar diversos escrits felicitant al monarca pel seu alliberament i per exposar-li els mèrits contrets en la lluita passada, per demanar-li el favor reial i per sol·licitar-li

¹³⁸⁹ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COSTA i ARÁN, M.: *Sermón en la Sagrada Función y solemne bendición de la Bandera del Batallón de Realistas Voluntarios de la Ciudad de Lérida*. Lérida, 1825, impremta de Bonaventura Cornominas.

¹³⁹⁰ A.C.L. Acords i deliberacions del Capítol catedralici, anys 1820-1825, p. 107. “*Se lee un oficio del Secretario de la Real Cámara de 11 de junio, en el que se transcribe la R. O. de 4 del mismo mes, en que se manda que en todas las iglesias de los pueblos libres del yugo revolucionario y que en adelante se libertaren se cante un solemne “Te Deum” en acción de gracias por la entrada en la capital del ejército libertador, y se implore la divina asistencia, por medio de fervorosas oraciones, por espacio de tres días, por la conservación de los preciosos días de S.M. Delibera V. S. El acuerdo de quedar enterado y que se cumpla”*”

“*Se lee otro oficio del mismo señor, de la misma fecha, en que comunica la real orden del Regente del Reino, de 5 del mismo mes, por la que se anula el Decreto de las llamadas Cortes, por el que éstas autorizaban el pretendido Gobierno Constitucional para poder trasladar de sus respectivas diócesis a los párrocos y demás eclesiásticos que inspirasen desconfianza a dicho gobierno, y también cualesquiera otras providencias que en los tres años anteriores se hubieran dictado en el particular; siendo la voluntad de S. A. que todos los eclesiásticos trasladados a otras parroquias o catedrales en virtud de tales disposiciones, se restituyan a servir las iglesias, prebendas o beneficios que obtenían al tiempo de su traslación, tan luego como los pueblos hayan quedado libres de la facción desorganizadora”*”.

una justícia molt relacionada amb la venjança. Fruit d'aquestes peticions els tres bisbes lleidatans, Renteria, Benito i Francés, foren distingits poc després amb el nomenament de Cavallers de la Gran Creu de Carles III. La fusió entre l'altar i el tron era, ara, novament total.¹³⁹¹

Un altre aspecte important el trobem en el fet que la jerarquia volgué donar a conèixer al poble la seva actuació durant el Trienni liberal, publicant tots els escrits que havia dirigit al rei i a les Corts en protesta de la reforma eclesiàstica i, el ressò dels quals havia quedat ofegat pel silenci que imposà el règim liberal. “Por desgracia -va comentar Renteria- no podíamos imprimirlas ni circularlas, porque semejantes escritos de los Obispos se graduaban de sediciosos”. Tant el bisbe de Lleida, com el de la Seu d'Urgell, donaren a la llum uns fullets on recopilaven totes aquestes representacions. En publicar-los van encapçalar-los amb uns pròlegs justificant la mesura i, a “fin de que os preservéis de los errores y falsas doctrinas que se han esparcido y para que, conociendo su veneno las desterréis y huyáis de los pretendidos filósofos”. Renteria també va elaborar una llarga exposició dels fets viscuts al mateix temps que va condemnar durament la conducta liberal: “Aborreced sus sistemas impíos y antisociales y sus principios viciosos”. El bisbe de Lleida va acabar exhortant els fidels en la lleialtat al rei, l'esperança en el Senyor i a “no caer en los lazos que os arman los enemigos de nuestra santa religión y del trono en sus escritos seductores y en sus palabras llenas de artificios y de una malicia refinada”.¹³⁹²

20.2. La influència del fet religiós en el capteniment del poble

La cúria eclesiàstica lleidatana va demanar el restabliment del Tribunal de la Inquisició, petició que també féu l'ajuntament el 16 de novembre del 1823 ja que no hi havia prou amb castigar els ciutadans pels tribunals de l'Estat, calia imposar una sanció als heretges mitjançant l'audiència de l'Església. Els absolutistes no entenien que s'haguessin restablert tots els tribunals del regne menys el de la Fe.¹³⁹³

¹³⁹¹ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, PS. 118-119.

¹³⁹² I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. Renteria y Reyes, S. A.; *Collección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823.

¹³⁹³ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, llibre 1823-1824.

I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. *Vindicación de la Inquisición y relación exacta de su modo de enjuiciar y proceder*. Lérida, Bonaventura Coromines, 1825. “¿Será posible que habiéndose restablecido todos, o casi todos, los Tribunales del Reino, sólo el Tribunal de la Fe, el de la Inquisición por otro nombre, sea el único que quede extinguido?”.

20.3. El prestigi personal dels capdavanters de la nova situació

L'home més admirat fou el Baró d'Eroles, Joaquim d'Ibáñez Cuevas i de Valonge, nascut a Talarn el 1784. Tota la seva vida fou un exemple de fidelitat a l'ideari de Déu, Pàtria i Rei, en defensa del qual lliurà la seva persona, els seus esforços i la seva hisenda. D'ell digué Costa i Aran que “su noble fortaleza fue martillo para la masonería, una lanza para el democratismo y un escudo para la inocencia”, o sigui, era partidari d'una monarquia tradicional, de lluitar contra les innovacions ideològiques i de defensar al poble ignorant d'aquestes suposades amenaces. Pels lleidatans va ser, a més, una figura transcendental ja que va alliberar a la ciutat juntament amb el militar Van Halem de la dominació napoleònica el 14 de febrer de l'any 1814, donant fi a la Guerra de la Independència a Lleida. Aquesta acció el va portar a obtenir el càrrec de capità general de Catalunya. Però, la seva defensa del reialisme durant el règim constitucional va provocar el seu desterrament a Menorca, d'on va fugir per sumar-s'hi a la rebel·lió. Fou l'organitzador de l'exèrcit absolutista de la província a les terres lleidatanes. Mina el tingué com a primer enemic, tant que en la campanya de Catalunya va calar foc a la seva casa pairal de Talarn. El Baró d'Eroles també fou membre de la Regència d'Urgell i de totes quantes més es nomenaren. El 31 d'octubre de 1823, novament capità general de Catalunya, es va presentar al poble lleidatà com un general victoriós capaç de derrotar una llarga resistència liberal a l'interior de la ciutat. Pels absolutistes va alliberar Lleida una segona vegada, pels liberals va condemnar-la al feudalisme més obscur. Chateaubriand va afirmar que el Baró d'Eroles era “estimado y admirado hasta de sus mismos enemigos”. D'altra banda s'ha d'assenyalar que era un catòlic fervent. Va estar casat amb tres fills, encara que morí jove, l'any 1825, amb 39 anys, quan viatjava a Madrid on havia estat cridat a consulta per Ferran VII després de la conspiració de Getafe.¹³⁹⁴

¹³⁹⁴ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COSTA i ARAN, M.: *Oración funebre en las solemnes exequias del Ilmo. Sr. Joaquín Ibáñez Cuevas ...* Bonaventura Coromines, Lleida, 1825.

CAMP, F.: *El Barón de Eroles*, dins “Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona”. Barcelona, 1946, PS. 251-259.

CHATEAUBRIAND: *El testamento de Luis XVI ... Discurso pronunciado por el Sr. Ministro de Negocios Extranjeros de Francia ... el 25 de febrero de 1823 ...* Tarragona, Imp. Hermanos Berdaguer, p. 89. Biblioteca de Catalunya, col·lecció “Fulls Bonsoms”, 6.449.

20.4. El bon regiment de Lleida en aquesta època

Abolida la Diputació i restablert l'antic sistema de circumscripcions corregimentals, Lleida comptà en aquesta dècada amb dos bons corregidors: Luis Andriani i Escofet, fins l'1 de maig del 1828; i Carles Fabre d'Aunois, fins l'acabament de la Dècada Ominosa.

Andriani, posà ordre en primer lloc a la desfeta i dictà una sèrie d'ordenacions per al regiment de la ciutat. Entre les derivades de l'adveniment del nou règim absolutista cal destacar la prohibició de portar armes blanques sense autorització; l'entrada i circulació de llibres contra la persona de Ferran VII; el guardar els dies festius i de precepte, obligant a les tavernes i als cafès situats davant les esglésies que tanquessin durant els oficis religiosos; el proscripció de disfressar-se i portar màscares durant el Carnestoltes; i el desterrament de l'ús de gorres i altres menes de vestir que recordaven el passat període, com: “zarcillos en las orejas los hombres y pelo largo sobre la frente como lo usaban los revolucionarios; y sombreros blancos con que se distinguían ciertas asociaciones”. El més important va ser la visió del futur lleidatà ja que va encetar de nou la tasca urbanitzadora de Blondel que havia quedat interrompuda. Reparà el paviment dels carrers de Cavallers i la Palma, llavors eren les dues artèries principals de la ciutat juntament amb el carrer Major. Féu el tancament de la zona emmurallada de la Seu, amb la construcció de la que uneix la Llengua de la Serp amb l'antic bastió de Rodamilans, sobre l'església de Sant Martí i, que inclou l'esplèndida Porta del Lleó. També va construir el primer dic protector del Segre, en la zona entre el pont i el Noguerola on, a l'areny guanyat al riu, hi edificar una plaça ajardinada, origen del desenvolupament de tot aquest sector.¹³⁹⁵

Mentre que D'Aunois completà la urbanització de la zona obrint una via del pont fins l'areny de Magdalena, va ser una mena de prolongació de la Banqueta a l'altre extrem de la ciutat; a més embellí la plaça d'Andriani amb la font anomenada de la Petxina; i, aprofitant els espais oberts, traçà un passeig fins al baluard del Carme, amb arbres a les voreres, enllumenat amb fanals d'oli, banquetes i jardins al qual s'entrava per un arc triomfal de tres portes que dedicà a Ferran VII. Convertint-se en l'origen de l'actual rambla.¹³⁹⁶

¹³⁹⁵ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, PS. 122-123.

¹³⁹⁶ Op. Cit. p. 123.

20.5. La influència de la clerecia

Va recolzar majoritàriament el règim absolutista ja que havia estat perseguida en part pel règim liberal. També va influir en aquesta actitud la brutal repressió reialista vers els eclesiàstics constitucionals.

20.6. El regiment de les diòcesis durant la dècada ominosa

Per regir la seu de Lleida, fou nomenat Pablo Colmenares, qui fou presentat per a la mitra el 26 d'agost del 1824, rebé la consagració episcopal el març del 1825 i féu entrada en la diòcesi el següent 8 de juny. Nascut el 25 de gener del 1761 a Autol, diòcesi de Calahorra, regí el bisbat fins la seva mort el 30 de juny de 1832. Morí a Montsó, on es trobava de visita pastoral. El seu govern coincideix pràcticament amb la Dècada Ominosa. Colmenares era frare benedictí i havia ocupat els càrrecs d'abat de Samos i de Montserrat, a Madrid. Després havia estat General de la Congregació de Religiosos Benedictins, càrrec que deixà per venir a Lleida però que tingué sempre en gran estima com ho demostra el fet que en totes les seves pastorals i escrits signava com a bisbe de Lleida i ex-general de la religió de Sant Benet. En l'exercici d'aquests càrrecs havia tingut ja una important actuació durant el Trienni Liberal, dirigint tres "Advertencias" al rei i a les Corts, en protesta de la reforma eclesiàstica. Així doncs, ens trobem amb un cas similar al del bisbe Renteria, o sigui, eren de tendència conservadora. Colmenares va condemnar l'esmenat període constitucional i va demanar la pacificació dels esperits: "Nunca quedan más agraviados los ánimos que cuando se les trata como excomulgados de la vida civil y como si fueran extraños o enemigos; cuando no se hace caso de ellos, o se les desprecia; y cuando no sólo se falta con ellos a las reglas de la política, sino que, por el contrario, se les trata con indecencia y grosería".¹³⁹⁷

Com a pastor es distingí pel seu esperit pietós i la preocupació per la salvació de les ànimes de la feligresia, guiant-la contra els perills dels temps: "Constituido por Dios en

¹³⁹⁷ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COLMENARES, P.: *Carta Pastoral sobre la unión y paz de los españoles*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1825.

A més va escriure: 1827, *Sobre el pagament de delmes*; i 1830, *Sobre assistència a conferències morals i instruccions que cal seguir*.

pastor del rebaño debo alimentarlo en la sana doctrina; enseñarle el camino recto que lleva a la vida; y separarlo de las sendas tortuosas que conducen a la muerte eterna”.¹³⁹⁸

En el pensament polític, Colmenares, com ja he comentat, era absolutista ja que va creure que era l'única doctrina que podia acceptar un bon cristià: “En los tiempos felicísimos de nuestros padres, en los que no se conocía otro dictado que el de Español, ya se entendía bajo este nombre el de católico y realista ... Desengañémonos de una vez, España no reconoce por hijos sino a los realistas católicos. Todos los demás no pertenecen al cuerpo de la Nación. Están dentro de ella, es verdad, mas no pertenecen a ella”.¹³⁹⁹

Dins d'aquestes coordenades el bisbe Colmenares féu diverses pastorals en les quals hi palesà una profunda preocupació per la problemàtica del moment. Una era la de les lectures, esfereït pel fet que “en Francia, desde 1814, se han reimpresso en francés y en español cerca de tres millones de volúmenes de impiedad, de revolución o de obscenidades”. I va alertar els fidels “contra todos los libros, papeles o manuscritos que están contenidos en el índice español; todos los que enseñan ateísmo, deísmo o cualquier otro tipo de secta anticatólica; todo libro, pintura o papel obsceno; y las caricaturas o pinturas irrisorias de la Iglesia”.¹⁴⁰⁰

Una altra va incidir en la necessitat de la confessió: “Buscad sabios y santos confesores”, tot exhortant a la conversió personal, aprofitant l'avinentesa de l'Any Sant Romà, que es pot guanyar a Lleida fent visita a la catedral i a les esglésies de Sant Joan, Sant Llorenç i la dels Dominics.¹⁴⁰¹

En una altra va posar l'èmfasi en l'atenció als sacerdots, amb orientacions sobre comportaments, vestits i costums; i, en especial, les noves ordenacions, amb examen personal dels candidats.¹⁴⁰²

Però les més significatives van ser les que publicà sobre “la paz y unión de los españoles” i “la dignidad real y obediencia debida al Rey”. Per la primera, del 30 de juliol de 1825, va demanar la fraternitat de tots els ciutadans, sobretot pretenia eliminar

¹³⁹⁸ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COLMENARES, P.: *Carta Pastoral sobre la prohibición de libros*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1825.

¹³⁹⁹ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COLMENARES, P.: *Carta Pastoral sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia a los Reyes y a su Gobierno*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1828, p. 4.

¹⁴⁰⁰ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COLMENARES, P.: *Carta Pastoral sobre la prohibición de libros*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1825.

¹⁴⁰¹ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COLMENARES, P.: *Carta Pastoral sobre l'extensió del Jubileu de l'Any Sant Romà*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1825.

¹⁴⁰² I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COLMENARES, P.: *Carta Pastoral sobre Ordenants i qualitats que han de posseir*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1826.

la divisió entre els absolutistes ja que l'ala més radical i exaltada no estava contenta amb la no reinstauració del Tribunal de la Inquisició i també perquè van considerar insuficient la repressió vers els liberals ja que van veure amb bons ulls la promulgació de l'indult general. Com no, a més va intentar pal·liar la discòrdia existent entre els liberals i els reialistes: “¿Cómo se pueden juntar la luz con las tinieblas? ... Convengo desde luego, en que es imposible la unión de las doctrinas. El error no puede amalgamarse con la verdad, ni la luz se unirá, jamás, con las tinieblas ... Ellos abocerren al Rey, nosotros le amamos; ellos aman ciertas novedades, nosotros las aborrecemos; ellos siguen sin enseñar y extender las máximas que hubieran de perder al reino, al Rey y, sobre todo, la Religión Católica; ellos no cesan, no vuelven atrás. Nosotros detestamos y detestaremos siempre sus infernales proyectos ... Sin embargo de los cual los Apóstoles y los primeros cristianos vívian en paz con los que no seguían sus máximas y procuraban convertirlos, o a lo menos los edificaban con su ejemplo ... Y, ¿porqué no lo admitirán siendo como son la mayor parte de ellos católicos? ... bien que seducidos, engañados por falsos doctores, ciegos éstos y guías de otros ciegos ... No con ánimo de ofender a los que os han seducido, sino con el deseo de que os salvéis unos y otros, os decimos que real y verdaderamente está obscurecido vuestro entendimiento ... Y vosotros habéis leído las palabras mismas de la Sagrada Escritura. Pues ahora bien: ¿No nos gloriamos sobre todo cuánto hay en este mundo de católicos cristianos? Pues hagamos obras de tales. Lo contrario es engañar al mundo, es engañarnos a nosotros mismos ...Honrad a todos; amad a vuestros hermanos; temed a Dios; y dad al Rey el honor que le es debido.”¹⁴⁰³

Una altra pastoral a destacar va publicar-se el 25 de gener de 1828, és molt llarga i, esdevé un tractat teològic sobre la dignitat reial i obediència deguda al rei perquè el seu poder és emanat de Déu. Va començar-la amb dues pàgines que eren una “Adición al Catecismo del P. Areste en la explicación del cuarto precepto del Decálogo” i, després va redactar 140 planes d'explicació. Per deixar ben clar el seu parer va autoformular-se una pregunta per contestar-la ell mateix: “¿Quién dio al Rey la potestad de mandarnos? Dios solo es el que da la potestad a los reyes. ¿Pues si Dios es el que hace los reyes, el que les obedece, obedecerá a Dios, y el que no les obedece resistirá la voluntad de Dios? Has dicho muy bien”. Per acabar afirmant: “He compuesto el presente tratadillo para

¹⁴⁰³ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COLMENARES, P.: *Carta Pastoral sobre la paz y la unión de los españoles*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 30 de juliol de 1825.

que lo leáis muchas veces a vuestros feligreses, mandando en primer lugar a los niños que aprendan de memoria las cortas adiciones al Areste, que es el Catecismo que está en uso en todo el obispado; adiciones que creo muy necesarias, especialmente en los tiempos presentes, y que explicaréis después a todos en el Ofertorio de la misa, con las doctrinas que os pareciere entresacar de los respectivos capítulos”. En una etapa en la qual el poder reial va estar qüestionat pels intel·lectuals que defensaven la sobirania popular, el bisbe Colmenares va donar suport a l'autoritat monàrquica per damunt de qualsevol altre mode de control o pràctica política.¹⁴⁰⁴

20.7. La normalització de la vida religiosa

En un altre ordre de consideracions cal fer esment de la normalització de la vida religiosa en la majoria dels seus aspectes. Un dels més destacats va ser la tornada dels religiosos a llurs convents, donant-los nova vida. Els franciscans, tornen a la seva seu de la plaça de Sant Francesc, la paella del qual era l'actual església de Sant Pere. D'altra banda, els Agustins, al carrer major, al Peu del Romeu, a l'edifici que tancava el carrer fins a la Banqueta. Mentre que els Carmelites descalços, a la plaça de Sant Josep, on avui és la Casa de Misericòrdia. Per últim, els Dominics, al carrer de Cavallers, a l'actual edifici del Roser. També els tres convents de monges (Santa Teresa, Santa Clara i l'Ensenyança) van tornar a estar presents.¹⁴⁰⁵

Paral·lelament la vida de culte recobrà el seu antic esplendor. Van florir de nou els novenaris, els manuals d'oracions i les nades que dóna a l'estampa la impremta de Bonaventura Coromines. Al igual que les confraries van reprendre les seves activitats: La Sang, els Dolors, la de Sant Salvador i la dels Llauradors. Però, un aspecte que no van assolir els religiosos va ser el retorn dels Jesuïtes. L'Ajuntament de Lleida ho va demanar el 16 de novembre de 1823: “Estableced -suplicava- en todas las ciudades populosas, como lo tenía instalado y concedida ésta, los sabios Jesuitas que son verdaderos defensores del trono y fuertes atletas de la casa de Israel”. I, més endavant, tornarà a insistir en la seva petició. No era estrany si pensem en la llarga tradició de llur presència ciutadana i el servei prestat a la Universitat i a Lleida. Però, no es va

¹⁴⁰⁴ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COLMENARES, P.: *Carta Pastoral sobre la dignidad real y obediencia debida al Rey*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 28 de gener de 1828.

¹⁴⁰⁵ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 129.

aconseguir i el seu convent de la plaça de la Companyia romandrà desert, fins ala posterior conversió en Seminari.¹⁴⁰⁶

20.8. La repressió contra els clergues liberals

La convivència entre els religiosos absolutistes i els liberals després del final del règim constitucional va ser ben difícil. A més a més els partidaris del sistema liberal van patir una repressió tal i com anteriorment havien viscut els tradicionalistes durant el trienni constitucional. Primer de tot caldria preguntar-se en què va consistir?, a qui va afectar? i si va ser molt dura? Per contestar aquestes preguntes cal assenyalar que no va ser tan extensa com la del període liberal perquè la clerecia liberal va ser inferior quantitativament a l'absolutista, tampoc va ser tant radical perquè la constitucional es va imposar en una etapa exaltada quan el règim ja es trobava en els seus darrers moments, mentre que, per contra, l'absolutista, en teoria va néixer per castigar els excessos, però al portar-se a terme al principi de la dècada ominosa la seva pretensió final no fou tan radical (també cal tenir en compte, tot i que de rerafons, l'amnistia general decretada a favor dels liberals passius). Va ajudar el fet que van poder continuar a la diòcesis la clerecia il·lustrada i "jansenista". Mentre que la Carme Torres va negar la repressió absolutista, segons l'estudi del Ramir Viola els repressaliats van ser quatre canonges (cal destacar la no acceptació de nou del canonge Francisco Martínez Marina), dos beneficiats, quatre professors del Seminari, quatre rectors i tres monges.¹⁴⁰⁷

Davant d'aquesta situació els absolutistes van mostrar la seva ira per la manca de repressió. Al gener de 1824 es van queixar a l'ajuntament i als síndics per veure frustrada l'esperança de càstig contra els constitucionalistes i va demanar justícia: "Los religiosos y realistas ilerdenses que abajon firman cuando enajenados de gozo y alegría celebraron la libertad del más amado de los Reyes y el restablecimiento de su legítimo y paternal gobierno, concibieron fundadas esperanzas de ver confundidos y aterrados por la espalda de la justicia a los criminales propagadores del sistema de la rebelión, causa de tantos males y desprecios como han inundado este leal y piadoso vecindario durante la

¹⁴⁰⁶ TARRAGÓ PLEYAN, J. A.: *Bonaventura Coromines y Escaler, impresor, grabador y librero en Lérida. Su producción tipográfica (1815-1841)*. IEI, Lleida, 1950; i IEI, Fons Antic, Llegat Areny. *Memorial que l'Ajuntament de Lleida adreça al Rei el 16 de novembre del 1823*. Full volant imprès per Bonaventura Coromines.

¹⁴⁰⁷ Consultar: VIOLA GONZÁLEZ, R.: *Incidencias religiosas durante el período Constitucional (1820-1823) en la diócesis de Lérida*, dins "Anthologica Annu", Roma, 1973, PS. 753-820; i TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, PS. 131-133.

ominosa época constitucional; pero hasta ahora, y después de tanto tiempo de legitimidad de gobierno, con el más profundo dolor ven pasearse libres por esta ciudad y provincia esos conjurados contra Dios y su Rey ... No sólo se les ha permitido impunemente pasear por esas calles, sino que se les han proporcionado pasaportes para donde los han pedido”.¹⁴⁰⁸

Els signants feien especial menció de l'acta que portà Renteria al desterrament i, al no comprendre el motiu de tanta generositat, deien: “Y lo que más amarga y contrista es el ver impune el atroz atentado cometido en la noche del 12 al 13 de febrero del febrero del último año contra la sagrada persona de su venerable Prelado ... Algunos elementos de ese Ilustre Cuerpo -es refereix a l'Ajuntament- presenciaron, aunque a la fuerza y con mucha amargura de su corazón, las escandalosas y tumultuosas sesiones y gestiones de los conjurados en aquella noche para la ejecución de su criminal proyecto ... Se dirá que no se ha procedido contra los autores de tan enorme crimen porque los ofendidos no han reclamado ante los criminales. Pero, ¿debe esperarse que reclame el pastor contra sus ovejas y el padre contra sus hijos? ... Si el Prelado y sus compañeros no sólo no reclaman, sino que perdonan a sus impíos ofensores, Dios y su Religión, el Rey y la Nación, este pueblo de Lérida reclama para que no queden impunes tan enormes atentados”.¹⁴⁰⁹

20.9. L'Església i el Cos de Voluntaris Reialistes, facció radical o apostòlica, i el motí dels agraviats o malcontents

Així com el Trienni liberal va veure néixer la Milícia Nacional a començaments de la dècada ominosa va ser el torn dels voluntaris reialistes. Els absolutistes van copiar la idea liberal de crear un cos armat capaç de defensar el sistema polític vigent. Lleida va tenir el seu Batalló de Voluntaris Reialistes, el qual va estar estructurat en sis companyies, més una de granaders i una altra de caçadors, manades cadascuna per un capità, un tinent i un sotstinent, amb un primer comandant i un segon comandant com a caps superiors. Dins del seu organigrama s'hi comprenia també un abanderat, un cirurgià i un capellà. El primer i el segon comandant del batalló foren Antoni Benet de Queraltó i Joaquim Martorell. El capità de granaders va ser Bonaventura Roca i el de

¹⁴⁰⁸ *Carta de los Realistas leridanos al Ayuntamiento y diputados ...* Full volant imprès per Bonaventura Corominas, Lleida, 1824.

¹⁴⁰⁹ Op. Cit.

caçadors, Carles Castanera. Els de les sis companyies foren respectivament, Joan Francesc Farré, Joan Masip, Ignasi Temple, Josep Benet, Magí Targa i Miquel Mallada. O sigui, estaven representades les famílies lleidatanes més importants socialment i econòmicament.¹⁴¹⁰

Per analitzar la naturalesa d'aquest cos armat disposem del sermó que pronuncià el canonge magistral de la catedral de Lleida, Manuel Costa i Aran¹⁴¹¹, el 30 de maig de 1825, quan la benedicció de la bandera del "Batallón de Voluntarios Realistas de la Ciudad". Segons aquest document va néixer perquè "vive todavía la secta, no capitula, ni descansa ... A fin de reprimir sus tentativas ha creado nuestro pío monarca los batallones urbanos con el más sabio acuerdo y providencia". La seva missió va ser "He aquí los principales empeños de los voluntarios realistas: empeños para con el monarca, cuyas regalías ha de sostener; y empeños para con la Patria, cuya tranquilidad ha de velar ... Leales, pues, seréis al Monarca, imagen de Dios en la tierra ... seréis en su servicio los celadores vigilantes ... el brazo de la justicia, el consuelo de sus pueblos, la estabilidad de su gobierno ... Seréis una viva apología de la Religión y el Trono ... Si sobreviniere para desgracia de la Patria el caso inesperado de otra conspiración, desenvainad la espada ... A las órdenes del Jefe vibrad el acero contra los autores de ella". Pel que fa a l'actitud de l'Església cal remarcar que "Mira la Iglesia la solemne ceremonia de este día, deseando que jamás se enfríen vuestros nobles corazones". A més va afirmar a mode de conclusió "Escuchad, pues, la voz de la Religión que os bendice, la del Monarca que os autoriza, la de la Nación que confía en vuestros bríos, la de la Justicia que os recuerda el religioso vínculo del juramento". Per la Carme Torres els voluntaris reialistes van ser l'exèrcit de la fe.¹⁴¹²

Dintre dels voluntaris reialistes també hi van haver els que es van afiliar a l'anomenada branca apostòlica, la més radical i intransigent, els plantejaments polítics de la qual no anaven més enllà de la defensa d'un règim autocrític i de la vella estructura social estamental, actitud que es correspon amb la del més fervorós i apassionat absolutisme. Per aquesta facció les mesures repressives adoptades per Ferran VII van ser tot insuficients, motiu pel qual es van manifestar contra l'autoritat reial. Les

¹⁴¹⁰ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 133.

¹⁴¹¹ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COSTA i ARÁN, M.: *Sermón en la Sagrada Función y solemne bendición de la Bandera del Batallón de Realistas Voluntarios de la Ciudad de Lérida*. Lérida, 1825, impremta de Bonaventura Cornominas.

¹⁴¹² TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 134.

seves queixes principals es referien a la negativa a restablir el Tribunal de la Inquisició, a l'indult atorgat als liberals, a la permanència en l'exèrcit i els càrrecs públics d'individus considerats constitucionalistes, a la relegació de l'exèrcit dels caps dels voluntaris reialistes. Consideraven, en summa, que els guanyadors havien estat agraviats, mentre que els vençuts no havien sofert càstig. Segons els "Malcontents" el rei tornava a estar presoner perquè els que l'envoltaven tenien segrestada la voluntat reial. Doncs, calia alliberar-lo. Però ara, perduda la confiança en Ferran VII, no es tractava ja de reposar-lo en el tron. Buscarien altres camins més adients i segurs. Propugnaven un alçament militar per tal de donar el poder a Carles Maria Isidre de Borbó, germà de Ferran VII, vers la figura del qual s'havien anat decantant les esperances ultra-reialistes. Els trets més importants que van ajudar a la revolta dels apostòlics van ser: 1) l'exemple de l'infant Miquel que en el veí regne de Portugal s'havia alçat en armes contra la reina Maria Glòria, que acabava de pujar al tron; 2) la promulgació del reglament del cos de voluntaris reialistes del 1826, molt poc favorable a les seves aspiracions; i 3) l'aparició el novembre del 1826 del "Manifiesto de la Federación de Realistas Puros".¹⁴¹³

La insurrecció esclatà a Catalunya el març del 1827. En començar tingué per escenari les terres de Tortosa i fou ràpidament avortada. Però rebrotà aviat amb nova força i més bona organització. Llavors assolí bons guanys amb el suport de molts batallons de voluntaris reialistes i, es féu amb la zona tortosina i part de l'interior de Catalunya. Pel que fa a Lleida el principal focus va ser la comarca de la Segarra. "Era tal la desazón que imperaba en el país, que habiéndose recrudecido la situación por la gran extensión de los focos sediciosos de la comarca de la Segarra, el gobernador de Cervera comunicó el alto nivel de subversión alcanzado, en especial el promovido por los voluntarios realistas; y el capitán general ordenó al gobernador de Lérida, Manuel Llauder, y al teniente de rey de Barcelona, Manuel Bretón, que se trasladaran con sus fuerzas respectivas a las localidades en pugna. Como lugares distinguidos en la lucha se indicaban los de Torà, Cubells, Guimerà, Santa Coloma de Queralt i Sanahuja".¹⁴¹⁴

Per dominar la rebel·lió, Ferran VII, va nomenar el comte d'Espanya capità general de Catalunya i aquest, amb una campanya ràpida, acabà la revolta. L'octubre del 1827 tot s'havia acabat. Cal destacar que la zona del Solsonès i la de la Seu d'Urgell, principals

¹⁴¹³ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, PS. 134-135.

¹⁴¹⁴ TORTOSA i DURAN, J.: *Del realismo al movimiento obrero*, dins "Ilerda", núm. XXXV. IEI, Lleida, 1974, p. 48.

focus reialistes al Trienni Liberal i, després carlistes, ara no s'hi van abocar. També Lleida va restar fidel a Ferran VII. A més el seu batalló de voluntaris reialistes no sols no s'afegí a la revolta, sinó que la va combatre. Com així va quedar reflectit en una altra pastoral del bisbe Colmenares "El Caballero Gobernador, D. Luis Maria Andriani, no cesó un momento, de día ni de noche. Proveyó los castillos y los puso en estado de defensa con los pocos suizos que tenía a su disposición; animó a los voluntarios realistas a que defendiesen la ciudad, quienes han hecho el servicio en esta plaza cubriendo varias guardias de ella, incluida la principal de la misma, desde el día 11 de enero del presente año, y actualmente las cubren socorridos por el Ayuntamiento según Reglamento, a excepción de los oficiales que se han prestado voluntariamente sin estipendio alguno ... Por estos medios se conservó una plaza provista de cañones, obuses, algunos centenares de quintales de pólvora y demás municiones de guerra".¹⁴¹⁵

En un moment en què els voluntaris reialistes eren blamats, el bisbe Colmenares pogué, així, trencar una llança a favor seu, prenent l'exemple dels de Lleida i, dirigint-se als caps de l'exèrcit digué: "Sois los hermanos mayores de los voluntarios realistas, porque de vosotros aprendren los ejercicios militares, de vosotros han tomado y toman el modelo de todas sus operaciones; por lo cual os exhorto a que os unáis con ellos y les améis como a hermanos menores, puesto que todos sois hijos de un mismo padre, vasallos de un mismo Rey; todos defendéis su trono y la Santa Religión que profesamos".¹⁴¹⁶

Davant d'aquesta insurrecció l'actitud de l'Església va ser molt clara ja que l'alta jerarquia es va manifestar en contra. Les pastorals que adreçaren els bisbes contribuïren en bona mesura a l'apaivagament. També la clerecia se situà a l'oposició segons la següent afirmació del bisbe Colmenares: "En la defensa coadyugó, según a lo que cada uno tocaba en su clase, los señores Regidores y demás Autoridades, y en cuanto podían por su parte el mismo Cabildo que, con sus palabras y ejemplo, dio el tono a todo el clero, no sólo al de la ciudad, sino al de todo el Obispado, pues no se sabe que cura alguno haya prevaricado". Amb motiu de la missa solemne i el Te Deum que se celebrà a la catedral de Ferran VII, en el sermó digué: "Todos somos españoles y católicos. Con la unión y armonía se conservará el reino con felicidad, y nada tendremos que temer a

¹⁴¹⁵ COLMENARES, P.: *Oración Eucarística ... en acción de gracias por la bienvenida a Cataluña de nuestro Augusto Monarca D. Fernando VII ...* Imprenta Bonaventura Coromines, Lleida, 1827.

¹⁴¹⁶ Op. Cit.

los enemigos internos y externos. Con la desunión entran las guerras y todos los males”.¹⁴¹⁷

En definitiva pel que fa a la caiguda del règim liberal i el restabliment de Ferran VII en el tron amb totes les seves prerrogatives, l'Església saludà amb goig i satisfacció la nova situació política, que li suposava l'abolició de la legislació de reforma eclesiàstica i la fi de la persecució religiosa. Va ser llavors quan començà un nou període caracteritzat per l'estreta col·laboració entre l'Església i el poder civil. L'Església recobrà les seves prerrogatives. En la difícil convivència, agreujada pels fets viscuts, s'obrí una repressió en exigència de responsabilitats per actuacions contra el rei i la religió durant el règim liberal. Finalment apuntar que la línia política seguida no fou acceptada pels ultra-reialistes que, sentint-se agraviats, manifestaren el seu malcontentament promovent una insurrecció armada per enderrocar Ferran VII i instal·lar en el tron el seu germà Carles. L'Església no recolzà aquest extremisme i el fet religiós restà absent de la insurrecció.¹⁴¹⁸

¹⁴¹⁷ Op. Cit.

¹⁴¹⁸ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983, p. 137.

21. L'economia municipal després del Trienni Liberal

21.1. La crisi econòmica de la Paeria a la Dècada Ominosa

La primera mesura de tipus econòmic del nou ajuntament absolutista va anar molt relacionada amb la necessitat d'abastir d'aliments a les tropes reialistes establertes a Lleida i la pobresa material del fons de Propis i arbitris. En una reunió del consistori municipal del 5 de novembre de 1823 les autoritats locals van manifestar la seva preocupació per l'escassetat de carn que hi tenien per tal de proveir les tropes. Per aquest motiu van decidir que havien de comprar 35 bous. El síndic personer Antoni Benet de Queraltó va ser l'encarregat de portar a terme aquesta adquisició.¹⁴¹⁹

Poc temps després, al examinar amb profunditat el balanç financer de l'ajuntament van acordar que per dotar de més recursos al fons de propis i arbitris era més profitós l'administració i la venda de carn de bou i xai; al igual que la venda al por menor de l'aiguardent ja que encara no havien arrendat aquests serveis. Per tant van acordar vendre al por menor aquest productes, així doncs, ningú va poder comercialitzar aquests productes sense l'autorització de l'ajuntament perquè aquest organisme tenia l'exclusivitat, la pena era de tres lliures i la pèrdua del gènere per incompliment d'aquesta norma municipal.¹⁴²⁰ Les urgències econòmiques derivades de la crisi van portar a prendre les mesures que fossin necessàries per augmentar els ingressos i així poder fer front a les múltiples despeses.

En la reunió del 13 de novembre el regidor degà Antoni de Gomar va exposar que era indispensable efectuar el pagament de les racions alimentàries als militars per evitar majors problemes. Com a conseqüència de l'escassetat de fons aquest servei havia de córrer a càrrec dels membres de l'ajuntament. De moment, no van acceptar aquesta proposta tant radical i contrària als seus interessos personals perquè van decidir per majoria simple de vots que haurien de demanar un préstec en qualitat de reintegrament de 300 quarteres de blat a la Junta de Cequiatge per tal de subministrar pa a les tropes. De totes maneres Gomar va comunicar que ja no s'havien d'on traurien els recursos necessaris per continuar amb aquest servei i per retornar aquest préstec perquè tenien tots els fons municipals esgotats. Per aquest motiu, donada la gravetat de la situació,

¹⁴¹⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 5 de novembre de 1823, p. 5.

¹⁴²⁰ Op. Cit. 7 de novembre de 1823, p. 6.

finalment van acordar que haurien de sol·licitar a l'Intendent l'exoneració de la Paeria d'aquesta competència per falta de capacitat econòmica.¹⁴²¹

A mitjans de novembre van designar a Joaquim Martorell, a Antoni Benet de Queraltó i a Bonaventura Roca com a encarregats d'administrar les racions a les tropes i també van ser els seleccionats per aconseguir recursos d'on fos per poder continuar amb aquest subministrament. Martorell, Queraltó i Roca van realitzar un intent de recaptació de tributs als particulars de la ciutat, però no van tenir èxit, per aquest motiu van decidir nomenar un emissari per dirigir-se a Barcelona amb l'objectiu de sol·licitar ajuda a totes les institucions que fos necessari. Paral·lelament aquests tres comissionats lleidatans van comunicar que els francesos es van apoderar de 3.000 racions de pa sense que poguessin aconseguir el corresponent rebut d'aquestes, encara que van practicar les diligències per oportunes per tenir-les. Finalment van decidir comunicar aquest incident al governador Fournas per a què li lliurés un certificat.¹⁴²² Com estem veient, el principal problema econòmic venia derivat del subministrament d'aliments a les tropes establertes a la ciutat.

Les notícies negatives no van parar d'arribar ja que el 20 de novembre la Junta de Cequiatge va denegar el préstec de les 300 quarteres a l'ajuntament. Després d'aquest imprevist les autoritats locals van decidir que seria convenient portar l'assumpte al governador per a què ell mateix prengués una determinació al respecte.¹⁴²³ Ja havíem vist anteriorment com els polítics alhora de trobar recursos per tal de fer front al subministrament de racions alimentàries als soldats van pensar en comprar-les mitjançant el seu patrimoni personal o bé sol·licitar un préstec. Doncs bé, refutada la primera per no ser massa beneficiosa pels seus interessos privats i la segona per la pròpia Junta de Cequiatge, només es podia portar l'assumpte al governador per a intentar de trobar una solució d'una manera més eficient i ràpida.

Tot i que aquest enrenou semblava proper a finalitzar-se una vegada rebuda una circular de l'Intendent en la qual es va incloure una Reial Ordre que notificava el cessament immediat en tot el regne del subministrament extraordinari de tots els productes que es donaven a les tropes en temps de guerra.¹⁴²⁴

Immediatament el comissionat de guerra de Lleida, Miquel Fabregas, va demanar a l'ajuntament una prorroga indefinida per a què els seus soldats poguessin continuar

¹⁴²¹ Op. Cit. 13 de novembre de 1823, p. 9.

¹⁴²² Op. Cit. 16 de novembre, p. 10.

¹⁴²³ Op. Cit. 20 de novembre de 1823, p. 12.

¹⁴²⁴ Op. Cit. 22 de novembre de 1823, p. 13.

reben les racions de l'organisme municipal a causa de les penúries que patien i de l'extrema necessitat que tenien tot i que la llei ja els va exonerar aquest servei. La Paeria va contestar-li que li atorgava només dos dies més.¹⁴²⁵

Encara que passat dotze dies, concretament el 2 de desembre, el subministrament continuava vigent d'una manera més o menys interrompuda, sobretot, per dos motius: evitar qualsevol rebel·lió de les tropes reialistes i, d'altra banda, realitzar una tasca humanitària adequada a l'esperit cristià de l'època. Després de la negativa de la Junta de Cequiatge van decidir que per poder subministrar blat a les tropes s'havien d'apropriar en qualitat de reintegrament del blat dels particulars. Primerament van fer-se amb els cereals que Ramon Mart, comerciant de la vila de Cardona, tenia en una botiga d'Antoni Miguel, veí de Lleida, procedent d'un arrendament de terres al terme d'Almacelles.¹⁴²⁶

Per tractar de no repercutir tant negativament a l'economia municipal l'Intendent a través d'una circular, datada el 27 de novembre, va ordenar que a partir del 10 de desembre l'ajuntament només tenia que subministrar pa a les tropes.¹⁴²⁷ Sens dubte, aquesta resolució va permetre estalviar diners ja que no tenien que lliurar-lis d'altres productes, com per exemple roba.

A principis de l'any 1824 la carestia material a l'ajuntament lleidatà era tal a l'inici de la segona restauració absolutista que quan va arribar una notícia a la seu municipal que diversos mobles i "alajas" que van ser utilitzats per la Diputació Provincial en temps del govern liberal estaven guardades a la casa de Pablo López Albeytar, ràpidament van donar la ordre als porters municipals per inventariar, traslladar i requisar aquest béns cap a les cases consistorials.¹⁴²⁸

Al mes de febrer de l'any 1824 un ofici del ministre d'Hisenda de Lleida, Fernando de Monasterio y Vivanco, va sol·licitar que se'l informés d'on estaven dipositats els mobles i els altres utensilis que van formar part de les dependències que es titulaven "Intendencia i Jefatura Política". La Paeria va contestar-li que van anar a parar en un primer moment a les cases consistorials i a la Diputació de Lleida. A l'actualitat tots els béns es trobaven a l'ajuntament perquè a causa de les turbulències i dels incidents ocorreguts al darrer règim s'havia quedat indecent, o sigui, sense mobles.¹⁴²⁹

¹⁴²⁵ Op. Cit.

¹⁴²⁶ Op. Cit. 2 de desembre de 1823, p. 16.

¹⁴²⁷ Op. Cit.

¹⁴²⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 2 de gener de 1824, p. 62.

¹⁴²⁹ Op. Cit. 10 de febrer de 1824, p. 74.

Un altre exemple de penúria econòmica va venir donada de la mà del governador interí, Antonio Hierro y Oliver, comandant del setè batalló de Lleida, al determinar que s'havia d'atorgar un donatiu per sufragar el cost del monument que va acordar erigir l'Ajuntament de Manresa per commemorar les víctimes de l'any 1822 per haver defensat l'absolutisme. Però la Paeria va contestar-li que no podia donar res a causa de la reparació del seu arxiu, del subministrament de pa a totes les tropes reialistes (havien gastat molt, fins i tot es van endeutar) i de l'obertura d'una subscripció voluntària per a vestir alguns soldats que "andan con indecencia", o sigui, no tenien uniforme. Finalment, Les autoritats municipals van recaptar 45 duros i 14 rals de billó. Però va ser una mica tard perquè els demandants, el setè batalló reialista, ja havien marxat de la ciutat, de totes maneres li van enviar aquesta quantitat.¹⁴³⁰

el regidor Joan Baptista de Casanoves, comissionat del ram de la carn, va denunciar que al corral de Josep Boer, veí de Lleida, que tenia al costat del convent dels caputxins i a on tenia la seva fabrica de sabó, estaven ubicats 133 caps de ramat que pasturaven en les herbes del comú, a més aquesta carn la venia a l'hospital. La Paeria va decidir que aquest ramat s'havia d'embargar de manera immediata fins que es prenguéss una resolució definitiva.¹⁴³¹

Mentrestant el síndic Bonaventura Roca va fer present en una carta que va rebre de l'apoderat d'aquest cos municipal datada el 15 de gener a Perpinyà les enormes dificultats i els obstacles que hi havia per efectuar el cobrament del subministrament que van fer a les tropes franceses (Cent Mil Fills de Sant Lluís) durant la permanència i trànsit que van realitzar les seves tropes a la ciutat de Lleida. La Paeria va determinar que si al segon dia que l'apoderat rebés una negativa a la seva petició hauria de retornar al territori nacional per dirigir-se a l'ambaixador francès establert a la cort espanyola.¹⁴³² Ja havíem vist anteriorment les dificultats de l'ajuntament per proveir d'aliments, sobretot cereals, a l'exèrcit invasor francès. Donaves les caresties econòmiques, la Paeria va intentar percebre lo més aviat possible aquests diners, tot i que es va trobar amb la negativa gala. Com bé s'indica, les tropes franceses una vegada conquerida la ciutat van allotjar-se a la ciutat, tot i que després van marxar durant un curt període de temps perquè al mes d'agost de l'any 1824 van tornar.

¹⁴³⁰ Op. Cit. 9 de gener de 1824, p. 64.

¹⁴³¹ Op. Cit. 16 de gener de 1824, p. 67.

¹⁴³² Op. Cit. 23 de gener de 1824, p. 68.

Posteriorment un ofici del governador Llauder va incloure un de l'Intendent que comunicava que havien aparegut monedes introduïdes des de França, concretament eren onces d'or, doblons de quatre duros i duros d'argent molt ben encunyats i amb el pes legal, però el color era baix i aplicat d'una forma no correcta. Per aquest motiu s'havia d'avisar a totes les autoritats del perill que pot suposar la circulació d'aquestes monedes perquè eren una falsificació, per tant, no les havien d'admetre perquè s'havia d'evitar el frau, a més els que en tingueren o les detectessin havien de portar-les a les autoritats per tal de treure-les de la circulació.¹⁴³³

En una altra circular es va prohibir que els grans del novè reial i l'escussat s'utilitzessin per satisfer les racions de pa de les tropes, dels seus caps i dels representants de la justícia.¹⁴³⁴ D'aquesta circular es desprèn que la Paeria tenia la intenció d'utilitzar aquests impostos reials per poder fer front a les necessitats de l'exèrcit. Novament l'ajuntament tenia assignades moltes competències, però poc financer per poder portar-les a terme.

Per agreujar encara més la carestia material de la ciutat cal afegir la profunda sequera que s'arrossegava des de l'any 1814. La Paeria va rebre un memorial dels majorals de la confraria de llauradors de Lleida per demanar la imploració del benefici de l'aigua a través de la realització de rogatives públiques. Òbviament van acceptar. Però, com no van tenir efecte van sol·licitar que seria convenient la sortida en processó del sant Crist que es trobava a Sant Llorenç per tornar a portar a terme unes altres rogatives públiques. Les autoritats municipals i eclesiàstiques també van acceptar.¹⁴³⁵

La sequera era un problema endèmic del camp agrícola lleidatà, factor que agreujava l'escassa productivitat agrària a causa de l'explotació extensiva dels conreus cerealístics.

Poc després les autoritats municipals van enviar a Josep Rius i Borja, apoderat de la Paeria, a Barcelona per tractar els diversos assumptes que tenia pendent el consistori a la capital del Principat català.¹⁴³⁶

Paral·lelament altres despeses s'anaven afegint a les arques municipals perquè s'havia de reparar la muralla que estava davant del convent de Sant Francesc.¹⁴³⁷ Sort que una circular de l'Intendent va incloure un reial ordre que decretava que l'ajuntament amb

¹⁴³³ Op. Cit. 12 d'abril de 1824, p. 95.

¹⁴³⁴ Op. Cit. 23 de gener de 1824, p. 68.

¹⁴³⁵ Op. Cit. pp. 72-74.

¹⁴³⁶ Op. Cit. 16 de març de 1824, p. 84.

¹⁴³⁷ Op. Cit. 12 d'abril de 1824, p. 95.

l'ajuda dels pobles del costat havia de fer-se càrrec del subministrament dels queviures necessaris així com també de la manutenció de l'exèrcit establert a la província de Lleida.¹⁴³⁸ Almenys no havia de sufragar totalment la seva sustentació.

Estretament relacionat cal destacar la circular de l'intendent del 26 d'abril relativa a què l'ajuntament realitzés una llista de tots els subministres que va atorgar a les tropes franceses i espanyoles, a més dels lliurats a l'hospital civil. El termini màxim per enviar-ho va ser el mes de juny. També les aportacions dels particulars.¹⁴³⁹

Com s'ha pogut observar a l'apartat dedicat a l'àmbit militar el servei dels allotjaments a l'exèrcit era una font de problemes constants, per aquest motiu, Bonaventura Vidal, comerciant i recaptador de les almoines de Lleida, no va voler col·laborar més en les tasques que desenvolupava a aquest servei. Tot i que la seva proposta va ser denegada pels membres de la Paeria.¹⁴⁴⁰

A pesar d'una molt tímida millora financera municipal a principis de l'any 1824 la seva viabilitat financera era molt reduïda, per aquest motiu, l'ajuntament va demanar diners al Capítol catedralici per poder sufragar les despeses derivades del trasllat de la pólvora de la Seu Vella al castell de Gardeny perquè no podia fer-se càrrec a causa del seu escàs poder adquisitiu. L'òrgan eclesiàstic va lliurar 40 duros. Si l'alta jerarquia va ajudar al cos municipal el clergat menor no ho va poder fer perquè no disposaven de suficients recursos econòmics.¹⁴⁴¹ L'ajuda del Capítol constata la unió entre el nou poder municipal tradicionalista i l'Església. Mentre que el baix estament eclesiàstic, més proper al poble i més heterogeni, a causa, sobretot, del seu escàs poder adquisitiu no va poder col·laborar amb el consistori.

Un altre aspecte a destacar va ser la reintegració de les forques eliminades al període liberal. Per ordre de Pau Balaguer, regidor de l'ajuntament de 1823, es van cremar les forques i es van destruir els pilars que hi havia a la partida anomenada dels "Quatre pilars". Com que segons les ordres reials s'havia de restituir tot a l'estat anterior a 1820, doncs, Pau Balaguer havia de sufragar la nova construcció de les forques i dels pilars.¹⁴⁴² Gràcies a les actes municipals podem saber els pressupostos que l'ajuntament va destinar per reparar les forques. Agustí Biscarri i Jaume Sarratosa, paletes, van ser cridats pel secretari de la Paeria perquè el consistori volia restaurar la força municipal

¹⁴³⁸ Op. Cit. 20 d'abril de 1824, p. 97.

¹⁴³⁹ Op. Cit. 14 de maig de 1824, p. 102.

¹⁴⁴⁰ Op. Cit. 7 de maig de 1824, p. 101.

¹⁴⁴¹ Op. Cit. 21 de maig de 1824, p. 105.

¹⁴⁴² Op. Cit. 26 de setembre de 1824, p. 130.

tal i com estava abans del 7 de març de 1820. El seu emplaçament va ser el mateix, era a les afores de la ciutat, com ja he comentat abans, a la partida del seu terme anomenada dels Quatre Pilars. Les forques havien quedat molt malmeses, tenien el sòcol de selleria trencat, la seva reparació costaria 10 lliures barceloneses, 75 lliures més restablir els seus pilars de pedra. Unes 85 lliures en total. Mentre que Mariano Biscarri i Tomàs Mustach, mestres fusters van comentar que necessitaven 100 lliures. Finalment, Pere Jaume Fabregat i Carlos Castanera, mestres cerrajeros, van manifestar que només necessitaven 15 lliures i 15 sous.¹⁴⁴³ En definitiva, unes 200 lliures caldrien extreure de l'erari públic per satisfer aquesta ordre reial pròpia de l'Antic Règim.

Al igual que va succeir amb les forques, encara que força diferent, va ser la restitució del cos musical municipal. El síndic Bonaventura Roca hauria d'activar el grup musical de l'Ajuntament, cal recordar que els músics van ser acomiadats per l'anterior consistori durant el sistema constitucional per falta de diners ja que en la seva darrera etapa fruit de la insurrecció interior només podia atendre les necessitats més bàsiques i les militars.¹⁴⁴⁴

A finals de l'any 1824 l'ajuntament va notificar al col·lector d'espolis i de vacants que la collita de cereals d'aquest any va ser escassa, fet que va agreujar la crisi econòmica potenciada a la darrera etapa del règim liberal. Per aquest motiu va demanar el préstec de grans al bisbe per poder sembrar llavors de cara a la propera collita.¹⁴⁴⁵ Aquesta vegada va ser la sequera la gran culpable de la pobre producció agrícola, fet que va incidir molt negativament en una població castigada per múltiples misèries al llarg dels darrers anys. A més s'ha de destacar que una economia basada pràcticament en l'autoconsum, una collita dolenta, amb una infructuosa recol·lecció de grans podria portar a una crisi de subsistències.

A finals de gener de l'any 1825 va arribar a la Paeria un memorial dels majorals de la confraria dels llauradors de Lleida per demanar una altra vegada la realització de rogatives públiques per implorar el benefici de la pluja a Déu. La sequera encara continuava, fet que feia perillar per segon any consecutiu la collita agrícola. Tot i que tampoc van tenir èxit ja que dues setmanes després la confraria de llauradors va sol·licitar la realització de noves rogatives públiques.¹⁴⁴⁶

¹⁴⁴³ Op. Cit. p. 54.

¹⁴⁴⁴ Op. Cit. 23 de novembre de 1824, p. 141.

¹⁴⁴⁵ Op. Cit. Cartulari, any 1824, 13 d'octubre de 1824, p. 269.

¹⁴⁴⁶ Op. Cit. 21 de gener de 1825, p. 10; i 8 de febrer de 1825, p. 15.

Aquestes tampoc van generar la tant desitjada pluja. Per aquest motiu la confraria de llauradors, encapçalada per Josep Sureda, majoral de la mateixa, va enviar un nou memorial a la Paeria, perquè després de dur a terme tres dies seguits de rogatives continuava sense ploure. Per aquest motiu i donat que la misèria de l'erari municipal no permetia la realització d'una processó, en el seu lloc havien de concentrar-se davant de la imatge del Sant Crist de Sant Llorenç per tal de portar a terme un ofici, un sermó i una letania per aconseguir el benefici de la pluja. La Paeria va acceptar la petició de la confraria de llauradors.¹⁴⁴⁷

D'altra banda les autoritats municipals van constatar que havien de socórrer als més pobres. Per aquest motiu van decidir que a una porció de terra del comú havien de sembrar llavors de patates per després de recollir-les donar-les als més desfavorits.¹⁴⁴⁸ Bona acció, molt característica de la moral cristiana d'ajudar als més necessitats.

Mentrestant s'adoptava aquesta magnífica proposta Mariano Ignasi Arajol va ser el comissionat encarregat de supervisar la reedificació de la fabrica d'aiguardent propietat del comú de Lleida (posar una nova teulada). També van acordar rehabilitar la fabrica de la "texeria" de l'ajuntament.¹⁴⁴⁹

Sens dubte, va ser un mal moment per demanar un augment de sou, tal i com van fer els sepulturers, els quals òbviament no van rebre una resposta afirmativa per part del consistori municipal, per tant, van continuar cobrant mig duro pel cadàver d'una persona gran i 5 rals de billó per la conducció d'un de petit (en edat).¹⁴⁵⁰

Un exemple del fort proteccionisme econòmic impulsat pel govern central el tenim en la circular del cavaller intendent que va prohibir la concessió de cap llicència per establir botigues o hostals en llocs propers a on hi haguessin de propietat del comú. Era una mesura clarament destinada a evitar la competència.¹⁴⁵¹

Tal i com va passar l'any anterior un ofici del governador interí, Antoni Aguirre, va prevenir de l'existència a la frontera amb França i als pobles de les muntanyes de multitud d'onces d'or acunyades després de l'any 1789 i unes altres posteriors a 1802, aquestes darreres, eren de color roig. Com que eren falses, s'havien d'incautar totes.¹⁴⁵²

També s'ha de ressaltar que els pobles veïns de Lleida no col·laboraven amb l'erari municipal. Un ofici del governador va incloure una exposició realitzada pel batlle major

¹⁴⁴⁷ Op. Cit. 15 de febrer de 1825, p. 23.

¹⁴⁴⁸ Op. Cit. 21 de gener de 1825, p. 10.

¹⁴⁴⁹ Op. Cit. 25 de gener de 1825, p. 11.

¹⁴⁵⁰ Op. Cit. 18 de febrer de 1825, p. 24.

¹⁴⁵¹ Op. Cit. 1 de març de 1825, p. 27.

¹⁴⁵² Op. Cit. 4 de març de 1825, p. 27.

a l'Intendent relativa a advertir que els pobles del corregiment lleidatà no contribuïen a sufragar les despeses derivades del manteniment alimentari dels presoners que tenien a les reials presons de Lleida. Com es pot comprovar, hi ha coses que sembla que mai canvien. Els presoners que albergava la ciutat a les seves presons públiques eren 80. A tots els mantenia l'ajuntament. Però, aquest no podia continuar amb la seva manutenció perquè hi van haver collites molt dolentes als anys 1823 i 1824 a causa de la falta d'aigua. Per resoldre aquest conflicte la Paeria va sol·licitar ajut financer a la superioritat per continuar donant la manutenció necessària als seus presoners. També havien estat alimentats per la beneficència voluntària (almoines dels eclesiàstics, sobretot del Capítol i del bisbe). Els pobles dels voltants que tenien presoners no pagaven, l'Ajuntament de Lleida havia avançat la quantitat de 80.000 rals de billó sense cobrar encara cap tipus de reintegrament, ja no podien aguantar més ni tornar a imposar nous tributs sobre la població per la pobresa material que hi havia. Cada dia un presoner costava 12 quarts. La resolució definitiva del corregidor va ser la formació d'una Junta, integrada pel mateix governador, un rector de parròquia, el regidor degà, un noble, un hisendat, un comerciant, el canonge que administra la Pia Almoina i, finalment, un individu del clergat menor.¹⁴⁵³

Fruit d'aquesta penúria econòmica l'ajuntament es va veure obligat a recaptar el cobrament dels subministraments lliurats a les tropes franceses per poder pagar les contribucions. Per percebre més diners per fer front a tantes despeses les autoritats municipals van realitzar diverses gestions amb l'agent de Barcelona per cobrar l'import d'alguns crèdits que tenien pendents. En definitiva, els habitants de les classes populars tenien poc poder adquisitiu a causa de la seva pobresa material.¹⁴⁵⁴

Mentrestant van informar que ja havien construït les forques noves, tot i que en un primer moment només les van establir durant la nit, al mateix paratge que abans.¹⁴⁵⁵

Sort que van cobrar els subministraments que van realitzar els veïns de Lleida a les tropes franceses a finals de l'any 1823, els quals van ascendir a la quantitat de 17.188 francs i 80 cèntims. Els va percebre el regidor Joan Baptista de Casanoves quan es va traslladar a Barcelona, el va acompanyar Mariano Ignasi Arajol.¹⁴⁵⁶

Però per pal·liar la pressió fiscal vers els més humils el consistori va decretar la rebaixa d'una "ochaba" per cada lliura de sal. D'altra banda s'ha d'inserir que era

¹⁴⁵³ Op. Cit. 8 de maig de 1825, pp. 149-151.

¹⁴⁵⁴ Op. Cit. 22 d'abril de 1825, p. 40.

¹⁴⁵⁵ Op. Cit. 26 d'abril de 1825, p. 41.

¹⁴⁵⁶ Op. Cit. 3 de juny de 1825, p. 48.

mesura destinada a beneficiar les classes més populars, les quals estaven perjudicades pel sistema tributari municipal ja que l'impost personal majoritàriament gravitava contra els jornalers i els artesans.¹⁴⁵⁷

El caos financer semblava que s'havia convertit en una constant. Un ofici del batlle major de Lleida va comunicar que el executor de sentències de la sala del crim no tenia recursos econòmics suficients per portar a la pràctica els seus veredictes, concretament la sentència de Pablo Nolla, per aquest motiu van demanar un ajut a l'ajuntament. Van contestar que el fons de propis i arbitris no es faria càrrec ja que l'hauria d'assumir íntegrament el dipositari de les penes de cambra, el qual només disposava d'uns 30 duros.¹⁴⁵⁸

Mentrestant a mitjans del mes d'agost es va produir el nomenament de Joan Gras i Miró com a notari de rendes de Lleida, per la mort del seu pare. Només va tenir que presentar un certificat de bona conducta política.¹⁴⁵⁹

Una nova iniciativa per generar més ingressos municipals va tenir lloc quan la Paeria va decidir que el consistori havia de tenir una fleca per poder produir i vendre el pa ja que la llibertat de venda que tenien els flequers de la ciutat era perjudicial per als seus interessos. Els regidors escollits per portar-ho a terme van ser Antoni de Gomar, Manuel Baptista de Casanoves; a més dels diputats Fidel Vives i Francesc Frabregues; i el síndic Joan Francesh.¹⁴⁶⁰

La situació era tan dràstica que els rodamons per guanyar-se la vida recollien herbes i cargols dels camps per després posar-les a la venda. Aquest fet va generar la queixa dels botiguers i dels pagesos, per aquest motiu, la Paeria va prohibir-ho.¹⁴⁶¹

A principis de setembre el consistori municipal va publicar els endarreriments de l'any 1819: dos "fanegas" i sis "celemines"; mentre que a l'any 1820 van ser vuit "fanegas" i sis "celemines"; xifres minúscules comparades amb les 401 "fanegas" de l'any 1824.¹⁴⁶² Era una mostra clarificant de la recessió econòmica, la qual va portar a què moltes persones demanessin eximir-se de l'impost d'indústria al mateix temps que van mostrar la seva negativa a pagar el tribut personal. Òbviament la Paeria no ho va tolerar.¹⁴⁶³

¹⁴⁵⁷ Op. Cit. 25 de juny de 1825, p. 54.

¹⁴⁵⁸ Op. Cit. 3 d'agost de 1825, p. 66.

¹⁴⁵⁹ Op. Cit. 19 d'agost de 1825, p. 70.

¹⁴⁶⁰ Op. Cit. 23 d'agost de 1825, p. 71.

¹⁴⁶¹ Op. Cit.

¹⁴⁶² Op. Cit. 2 de setembre de 1825, p. 73.

¹⁴⁶³ Op. Cit. 9 de setembre de 1825, p. 75.

Paral·lelament la reial Junta administrativa de la carretera de Tarragona va enviar un ofici a l'ajuntament per demanar-li el cobrament de 3.581 lliures i 10 sous que els adeutava la ciutat. Van contestar que de moment era impossible afrontar aquesta quantitat perquè encara estaven apremiant als productors.¹⁴⁶⁴

Amb l'estabilitat política del nou règim absolutista el projecte de la carretera de Tarragona es va reprendre, fet que portava inserit el pagament de la quota fixava a la ciutat de Lleida per sufragar les obres.

Posteriorment un ofici de la junta de l'administració de la carretera de Tarragona va tornar a demanar diners per començar de nou les obres. La Paeria li va contestar que no podia donar-lis res perquè amb prou feines recaptava els tributs ordinaris i mantenia els serveis més bàsics. A més va argumentar que l'augment dels impostos com el cadastre, el d'indústria, el de sanitat, el del comerç i el de palla i utensilis sumat a les dolentes collites van enfonsar l'economia municipal.¹⁴⁶⁵

Fruit de la crisi econòmica la picaresca va augmentar exponencialment. A la tardor de l'any 1825 es van produir molts excessos i moltes estafes en la venda de l'oli, sobretot per la utilització de diversos estris de manera arbitrària per amidar i mesurar la quantitat. Per solucionar-ho van designar a Mariano Derch, veí de Lleida, com a responsable de garantir la seguretat dels compradors, evitant així el frau. Sempre hauria d'estar present en qualsevol transacció, sinó pagaria una pena de tres lliures. Van fixar el preu de l'oli per als forasters en tres quarts per cada arroba que venguessin o comprassin. Per als lleidatans, més barat, només 1 quart i mig. A més l'ajudaria Pau Benet i a cada molí van escollir una persona de confiança per evitar qualsevol engany.¹⁴⁶⁶

Quadre 74: Designació d'un vigilant a cada molí

Molins	Individu
Molí de Barri	Josep Barri, el mateix propietari
Molí de Bartolo	Pablo Florensa
Molí del rector	Josep Aguila
Molí de Josep Gili	Josep Ros
Molí de Sales	Blas Dolcet
Molí de Pablo Roure	Pablo Roure

¹⁴⁶⁴ Op. Cit. 18 de novembre de 1825, p. 107.

¹⁴⁶⁵ Op. Cit. 10 de desembre de 1825, p. 171.

¹⁴⁶⁶ Op. Cit.

Molí de Josep Enrrich	Pablo Melé
Molí de Martín Plean	Pablo Suñe
Molí de Xagal	Pablo Burriach
Molí de Pere Jordà	Bautista Larroca
Molí de Joaquim Mensa	Bartolomé Ramon
Molí d' Andreu Quer	Baptista Pons
Molí d' Isidre Gosé	Pere Corvià
Molí de Josep Gort	Antoni Basco
Molí del Servalle	Joan Trescases
Molí d' Alfés	Bernat Bordera
Molí de Benet	Joan Carrió
Molí de Claramunt	Domingo Lacasa
Molí de Paulino Gili	Al seu fill Blas
Molí de Naves	Tomás Gilart, de Vilanova d'Alpicat

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida, 18 de novembre de 1825, p. 107.

La darrera notícia de l'any 1825 va recordar que encara no s'havien portat a terme les obres d'ampliació del cementiri, tan necessàries després de l'augment de la mortalitat a causa del conflicte bèl·lic entre reialistes i liberals, la desarticulació de les famílies, la pobresa material i la baixada de rendiment agrícoles per la sequera, els saqueigs i la falta de braços.¹⁴⁶⁷

Tant van demanar a Déu que ploqués com a conseqüència de la prolongada sequera que l'Ajuntament de Lleida va haver de convocar un ple extraordinari el 5 de gener de per les fortes i abundants pluges registrades a la ciutat, les quals, fins i tot, van desbordar el riu Segre. L'aigua va arribar fins a la muralla, en algun punt àdhuc l'havia sobrepassat. Les autoritats municipals ràpidament havien de prendre les providències oportunes. Primer de tot van declarar l'estat d'emergència. A continuació per facilitar les tasques dels obrers que havien de reparar els desperfectes van decidir que havien de mantenir l'enllumenat durant tota la nit. Alguns paletes i fusters es van posar de manera immediata a treballar mentre que d'altres van estar preparats per atendre qualsevol avís. També van augmentar considerablement el nombre dels voluntaris reialistes per tal de vigilar i de controlar les zones afectades. Els regidors Martorell, Queraltó i Niubó van haver de

¹⁴⁶⁷ Op. Cit. 119.

quedar-se a les cases consistorials de forma permanent, mentre que Mallada va avisar al corregidor per a què aquest prengués altres mesures que cregués convenients.¹⁴⁶⁸

A la propera reunió consistorial després de confirmar que no havien de pagar cap impost de “novalés” perquè no hi havia terres d’aquesta classe a Lleida, van ordenar als paletes l’elaboració d’un pressupost per cometre una forta remodelació de la muralla per evitar en un futur proper altres problemes derivats de les pluges i la consegüent crescuda del riu.¹⁴⁶⁹

Mariano Foncillas i Agustí Biscarri van ser els paletes de l’ajuntament que havien de portar a terme les obres de la muralla propera al pont principal. La Paeria va efectuar una subhasta pública per a veure qui es feia càrrec del transport de les pedres per a reconstruir la muralla desplomada.¹⁴⁷⁰

Com era normal el governador va enviar a l’ajuntament una reial ordre datada el 17 de gener en la qual va demanar al consistori l’elaboració d’una relació de les obres que necessitava la ciutat. A més va especificar que la mà d’obra la traurien dels aturats.¹⁴⁷¹

Poc després el poder local va obtenir el permís d’obres per tal d’executar la reparació de la muralla. El principal problema, com era habitual, va ser el finançament de les reparacions perquè només tenien 300 o 400 lliures per cobrir les despeses extraordinàries per tot l’any 1826.¹⁴⁷²

Al mes de febrer de l’any 1826 Jaume Sarratosa i Agustí Biscarri, perits urbans, van sol·licitar percebre 18 lliures per a la realització de l’informe dels danys que havia causat la crescuda del riu Segre dels dies 5 i 6 de gener.¹⁴⁷³ Sarratosa i Biscarri van xifrar en 2.500 lliures el pressupost de les despeses que suposarien les obres de reparació de les muralles i del pont principal per la crescuda del riu. Però, com ja hem comentat anteriorment, el problema era que la partida consignada per fer front a les despeses ordinàries i extraordinàries només era de 800 lliures. Encara que van decidir arreglar-ho perquè amb el desgel les conseqüències podien ser pitjors.¹⁴⁷⁴

Un altre tema força important que va arribar a les dependències va ser un ofici del Dean del Capítol destinat a reclamar el cobrament del préstec de 4.000 duros que va realitzar l’organisme eclesiàstic a l’ajuntament per a què pagués la contribució de guerra

¹⁴⁶⁸ Op. Cit. 3 de gener de 1826, p. 194.

¹⁴⁶⁹ Op. Cit. 7 de gener de 1826, p. 195.

¹⁴⁷⁰ Op. Cit. 10 de gener de 1826, p. 196.

¹⁴⁷¹ Op. Cit. 20 de gener de 1826, p. 199.

¹⁴⁷² Op. Cit. 31 de gener de 1826, p. 201.

¹⁴⁷³ Op. Cit. 17 de febrer de 1826, p. 203.

¹⁴⁷⁴ Op. Cit. 5 de febrer de 1826, cartulari, p. 310.

que va exigir Suchet quan va conquerir la ciutat. Aquest oficial francès el 13 de maig de 1810 va demanar el cobrament de 200.000 duros a la ciutat i al seu partit pels drets de conquesta, a més cal tenir en compte les 36.000 pessetes que van costar les campanes que es van adquirir per la seva voluntat. No els va demanar directament a la Paeria perquè es va dissoldre en aquest moment, però si ho va fer a la Junta de Govern creada per aconseguir la independència nacional davant les tropes franceses de Napoleó. Els francesos van arrestar a alguns regidors i a alguns membres del Capítol, els van utilitzar com a rehens per assegurar-se el cobrament d'aquestes quantitats. L'ajuntament al deixar d'existir va ser la junta la qui va demanar uns préstecs per fer front a les contribucions de guerra, a més va intentar recaptar diners directament als habitants de la ciutat. El tresorer de la Junta era Joan Mensa, al qual l'Església li va lliurar 4.000 duros, encara no els havien retornat. En definitiva, la Paeria els havia de tornar, però donades les dificultats financeres arrossegades des del mateix 1810.¹⁴⁷⁵

A més van ser informats que les monedes de "calderilla" continuaven circulant per la ciutat. Per aquest motiu, van decidir que haurien de tornar a publicar un ban per amenaçar amb la imposició d'una pena d'una pesseta per l'individu que incomplís aquesta ordenança municipal. D'altra banda van exposar que per mesurar el pes dels productes era molt millor utilitzar un "canastrón" o balança que la romana perquè aquest darrer utensili era molt més imprecís, fet que propiciava que a la majoria de les ciutats ja no fessin servir la romana. Antoni Pont i Corretge va ser el vigilant i l'encarregat de controlar el pes de les mercaderies. La Paeria va ordenar-li que només podria validar el pes amb "canastrón" a partir de la setmana següent.¹⁴⁷⁶

Al proper ple van rebre amb poc entusiasme un ofici de la Reial Junta d'Hisenda i Pontificia de Cervera que demanava el cobrament de les pensions que s'adeutaven del censal que l'Ajuntament de Lleida havia de satisfer. Els regidors van respondre que pagarien a mesura que el fons de Propis i Arbitris tingués recursos.¹⁴⁷⁷

A un ple posterior el diputat Josep Gasull va exposar les queixes de molts veïns per l'escassa qualitat i les diferents barreges que s'introduïen en la fabricació de la cera que venien els mestres d'aquest gremi. L'ajuntament a partir de llavors controlarà el procés d'elaboració, a més imposarà 25 lliures als que practiquessin activitats fraudulentas.¹⁴⁷⁸

¹⁴⁷⁵ Op. Cit. 15 de març de 1826, cartulari, p. 316.

¹⁴⁷⁶ Op. Cit. 21 de febrer de 1826, p. 203.

¹⁴⁷⁷ Op. Cit. 28 de febrer de 1826, p. 206.

¹⁴⁷⁸ Op. Cit. 10 de març de 1826, p. 211.

Un altre problema va sorgir, aquesta vegada relacionat amb el ramat, quan algunes cabres van causar molts danys a les hortes, per evitar-ho van acordar que cada veí només podia tenir com a màxim 1 o 2 cabres per a ús intern. Aquests animals s'utilitzaven sobretot per abastar de llet a la ciutat, principalment era un producte destinat a l'hospital perquè era molt necessari el seu consum per part dels malalts. L'encarregat d'abastar la llet a la ciutat com a màxim podria tenir 120 cabres per evitar destrosses als camps. Tanmateix l'hospital podria tenir un petit ramat per ús intern que a la nit s'hauria de dividir en dos, un situat damunt de l'església de Sant Joan i, l'altre al mateix hospital. Per evitar una reproducció múltiple, només podrien tenir 1 cabrit per cada 10 cabres per tal d'aconseguir així la reposició del mateix ramat. El preu de la llet es va fixar en 8 quarts el pichel, porró. Aquest ramat lanar no s'havia de barrejar amb el destinat a la carn i al tèxtil, o sigui, s'havien de separar les cabres destinades a produir llet de les utilitzades per generar llana, era la forma més eficaç d'evitar estafes. La privativa de l'abast de la llet amb aquestes condicions es va atorgar a Blas Escolà, alies "Aleu".¹⁴⁷⁹

Com a conseqüència del mal estat de la carretera de Barcelona a les proximitats de Lleida el consistori va tenir que realitzar una altra despesa ja que va ordenar la seva reparació.¹⁴⁸⁰

D'altra banda, les autoritats municipals van mostrar la seva preocupació pel gran corrent del riu Segre a causa de les pluges i de les tempestes. Per aquest motiu van demanar al Capítol que pregués per calmar el temps.¹⁴⁸¹ Un memorial de la Confraria dels llauradors va sol·licitar ajuda perquè les pluges torrencials els havien generat molts perjudicis. L'Església va elaborar una col·lecta a missa per ajudar-los.¹⁴⁸²

A més van informar que havien de pagar uns 100 duros per tal sufragar les còpies de les actes de l'ajuntament liberal que havien realitzat els eclesiàstics.¹⁴⁸³

Al poc temps van arribar a la ciutat tres comerciants de Manresa, Ignacio Carreras, Magí Sanmartí i Manuel Burgués, que pretenien comprar seda en rama d'aquesta collita. Portaven una romana falsa per pesar la seda, per tant, volien enganyar als lleidatans mitjançant un frau força comú com era la utilització d'una utensili per mesurar el pes trucat per així pagar menys i emportar-se més. Però van ser detectats a l'hostal dels

¹⁴⁷⁹ Op. Cit. 7 de març de 1826, pp. 208-209.

¹⁴⁸⁰ Op. Cit. 9 d'abril de 1826, p. 220.

¹⁴⁸¹ Op. Cit. 10 de juny de 1826, p. 233.

¹⁴⁸² Op. Cit. 12 de juny de 1826, cartulari, p. 334.

¹⁴⁸³ Op. Cit. 14 de juny de 1826, p. 233.

“Tres Reyes”, emplaçament al qual s’havien allotjat. Les autoritats municipals en un primer moment els van imposar 15 lliures de multa, la incautació de les mercaderies i de la romana defectuosa. Una vegada van pagar van deixar marxar a Sanmartí i a Burgués amb la seda cap a Manresa, només va restar a l’hostal Carreras a l’espera de notícies perquè al ser el promotor de l’estafa seria castigat més durament, finalment va haver d’abonar 50 lliures. Aquests diners van ser destinats a sufragar les obres de reposició de la muralla contigua al pont principal.¹⁴⁸⁴

Per trobar solucions a les penúries econòmiques el corregidor Andriani Escofet va publicar un ban per comunicar un ofici de l’Intendent de Policia del 20 de juliol anteriorment enviat al capità general per informar-li que s’havia de fomentar la indústria d’Espanya. Els interessats en buscar alternatives podien subscriure’s al projecte de Antonio Di Ogui, consol del rei de Prússia a Espanya, que consistia en importar una màquina per teixir el lli, amb la finalitat de poder competir amb la resta dels països europeus. Els comerciants i productors de Lleida que volguessin rebre més informació havien d’adreçar-se a la secretaria del govern. La reial junta de comerç del Principat català també va donar suport al projecte.¹⁴⁸⁵ Veient com a d’altres territoris europeus el procés industrialitzador seguia el seu curs i al regne espanyol l’endarreriment tècnic cada vegada era més evident les autoritats absolutistes van iniciar diversos projectes destinats a augmentar la producció tèxtil.

Les havien de trobar quan més aviat millor perquè els liberals per resistir a l’any 1823 van gastar pràcticament tot el fons de Propis i Arbitris, quan al mes d’octubre van arribar els reialistes al poder només hi havia a les arques municipals 6.377 rals de billó i 20 meravedis, a més no havien pagat a Hisenda el 7% del fons, el qual havia augmentat fins al 20% per la voracitat fiscal de l’Estat. La situació econòmica municipal era crítica perquè havien d’efectuar la major part d’aquest tribut corresponent al període 1824-26.¹⁴⁸⁶

Per finalitzar l’anàlisi financer municipal de l’any 1826 cal destacar un nou document del cartulari que ens mostra les despeses que va tenir que sufragar la Paeria entre 1815 i 1826 per la manutenció de presoners procedents del corregiment de Tarragona.

Quadre 75: Presoners a Lleida del corregiment de Tarragona. 1815-26. Lleida, 6 de setembre de 1826

¹⁴⁸⁴ Op. Cit. 1 de juliol de 1826, p. 236.

¹⁴⁸⁵ Op. Cit. 7 d’octubre de 1826, cartulari, p. 299.

¹⁴⁸⁶ Op. Cit. 13 d’agost de 1826, cartulari, p. 344.

Presoners	Pobles	Època	Pessetes	Rals
Jaume Gironi	Espluga Calba	23-7-1815 al 29-9-1815	64	29
Antoni Rohe	Espluga Calba	2 de setembre al 5 de setembre del 1817	1	14
Francesc Figueres	Valls	9 d'abril al 13 d'abril del 1816	3	
Pedro Oms	Valls	26 de juliol, 1816		17
Ramon Moncurri	Belianes	3-4-1816 al 5-2-1819	229	30
Pablo Roca	Belianes	11 de gener al 5 de febrer del 1819	9	6
Francesc Farré	Cervià	24 de juliol al 2 d'agost de 1817	3	18
Ramon Solé	Cervià	16-4-1817 al 14 de juliol de 1819	289	14
Maria Perramon	Montblanc	2-9-1817 al 20-9-1819	264	12
Josep Rius	Vilet	11 de febrer al 23 de març del 1818	13	26
Sebastià Polls	Reus	11 de juliol al 4 d'agost de 1818	8	28
Pedro Ortega	Reus	25-11-1814 al 1-10-1815	205	27
Joan Pujals	Reus	3 de novembre al 11 de desembre del 1823	13	26
Josep Tolosa	Reus	8 de novembre del 1823		12
Antonia Banera	Estadilla	8 al 9 de gener de 1821		24
Francesc Casanoves	Espluga de Francolí	13-7-1822 al 16-3-1823	87	6
Josep Abit	Espluga de Francolí	24-28 de febrer de 1823	1	26

Pau Benet	Espluga de Francolí	24-28 de febrer de 1823	1	26
Pere Panó	Prades	29 de juliol al 21 d'agost de 1822	8	16
Josep Belló	Secuyta	11 de maig al 3 de juny de 1822	8	16
Pau Borràs	Aleixà	29 de gener al 9 de maig de 1823	35	4
Oleguer Guardiola	Vilaseca	3 de novembre al 11 de desembre de 1823	13	26
Teresa Gayà	Albi	10-6-1825 al 31-8-1826	158	4
Antoni Gayà	Albi	28 de març al 31 d'agost de 1826	55	14
Total			1.470	14

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1579, anys 1815-1826.

Com es pot comprovar dels 24 presoners que va allotjar la ciutat de Lleida a les seves presons la meitat, 12, van correspondre a la primera restauració fernandista i l'altra meitat al Trienni Liberal, mentre que només dos van ser engarjolats a la dècada ominosa. Pel que fa als seus pobles originaris cal destacar a Reus (4), l'Espluga de Francolí (3), Espluga Calba (2), Valls (2), Belianes (2) i Cervià (2). Reus és lògic perquè era la ciutat més poblada, mentre que sobta que un nucli tant important com Montblanc només tingués 1 presoner. També cal incidir en el fet que dels 24 només 5 presoners van ser de "llarga durada" perquè era força comú que les condemes fossin relativament curtes.

Als inicis de l'any 1827 va preocupar l'estat de les obres de reparació de la muralla, tot i que anaven a bon ritme¹⁴⁸⁷. Per evitar noves riuades s'havia de variar la direcció del riu Segre perquè venia directament a la part derruïda a començament de l'any 1826 per inclinar-se successivament cap a la Plaça de Ferran, lloc al qual hi havia diversos edificis. A més per reparar la muralla primer de tot havien de treure l'aigua del riu, per portar-ho a terme havien de realitzar un espigó davant de la part superior de l'horta, tot i

¹⁴⁸⁷ Op. Cit. 1 de febrer de 1827, p. 60.

que encara seria millor un segon espigó situat darrera del primer per a què s'endinsés més en el riu i debilités les aigües. Per treure l'aigua havien de dipositar terra amunt seu a les immediacions de la muralla afectada. També s'havia de millorar el clavegueram proper a les muralles, concretament hi havia dues, no tenien solidesa ja que estaven esquerdades. Finalment, per les muralles havia d'utilitzar una vegada extreta l'aigua ciment sòlid.¹⁴⁸⁸

La crescuda del riu va impossibilitar l'obertura de la porta de Sant Antoni, per aquest motiu es van destinar 50 vares de longitud per reparar les destrosses d'aquesta part de la muralla. Altres 80 vares estaven afectades (va perjudicar a la casa d'Antoni Ribé).¹⁴⁸⁹

Finalment a l'1 d'abril les obres de reparació de la muralla i el pont principal afectat durant la riuada del mes de gener de l'any 1826 van arribar a la seva fi. El cost total va ser el següent: 103.478 rals de billó, 33 meravedis, equivalents a 9.701 lliures, tres sous i dos diners catalans. Els arquitectes de Lleida Jaume Serratosa, 54 anys; Agustí Biscarri, 68; Miquel Farran, 50; Josep Larrosa, 53.¹⁴⁹⁰

A més es va esbrinar que l'antic passeig de Sant Lluís tenia un mur utilitzat per defensar la ciutat durant la guerra de la independència i per evitar que les crescudes del riu Segre afectessin a l'interior de la ciutat, però la que es va produir l'any 1826 també va afectar-lo greument.¹⁴⁹¹

Paral·lelament el governador Andriani va informar que la nevada a Lleida havia generat força gel, el qual va causar molta misèria perquè no podien anar a treballar al camp perquè tot estava gelat, per tant, no podien menjar. Fruit d'aquesta situació es va haver de crear una nova Junta de Caritat: Pel que fa als membres de l'ajuntament com a vocals van actuar els regidors Antoni de Gomar i Manuel Baltasar de Tàpies, el diputat Pau Busquets i el síndic prior general Bonaventura Roca.¹⁴⁹²

Aquestes dificultats climàtiques van agreujar l'endarreriment en el pagament dels vestuari dels mossos d'esquadra de Valls. Tot i que davant la pressió de les autoritats militars poc després van pagar-ho.¹⁴⁹³

D'altra banda assenyalar que a l'estiu com va ser tradició la Paeria va publicar un ban per prohibir el bany al riu Segre pels escàndols públics i perquè es van produir diversos

¹⁴⁸⁸ Op. Cit. 9 de gener de 1827, cartulari, pp. 175-176.

¹⁴⁸⁹ Op. Cit. 10 de gener de 1827, cartulari, pp. 189-192.

¹⁴⁹⁰ Op. Cit. 1 d'abril de 1827, pp. 193-194.

¹⁴⁹¹ Op. Cit. cartulari, p. 167.

¹⁴⁹² Op. Cit. 11 de febrer de 1827, p. 61.

¹⁴⁹³ Op. Cit. 16 de febrer de 1827, p. 63.

ofegaments. A més d'un quart d'hora ni tampoc a les immediacions de cap paratge o camí podien banyar-se.¹⁴⁹⁴

D'altra banda s'ha de comentar que es va celebrar l'arribada a Lleida per després dirigir-se a Barcelona del cavaller intendent nomenat pel monarca, Antonio Maria Barrafon.¹⁴⁹⁵ Lògicament, els representants del poder municipal van rebre'l amb honors perquè era la màxima autoritat econòmica.

La darrera notícia financera va ser el sou de l'agent de Madrid, el qual va cobrar 498 rals de billó per les seves gestions durant l'any 1827.¹⁴⁹⁶

D'altra banda assenyalar que després de rebre la crescuda del riu Segre a l'inici de l'any 1826 com a conseqüència de l'avinguda de fortes pluges la sequera va continuar a perjudicar als pagesos. Per aquest motiu, els majorals de la Confraria de llauradors van demanar el benefici de la pluja per la falta d'aigua als camps. Com era costum van avisar al bisbe i al Capítol.¹⁴⁹⁷

Mentre al mes de juny es va fer saber que a l'interior del ramat del Capítol 93 ovelles estaven malaltes. Segons l'opinió dels facultatius Pablo López i Josep Roura era força contagiós, verola.¹⁴⁹⁸ Aquest fet va reduir els beneficis eclesiàstics per la venda de carn que realitzaven habitualment.

A pesar d'aquest contratemps l'Església va continuar amb els seus projectes, tal i com es demostra a un ofici del bisbe Colmenares destinat a construir una nova sagristia a l'església de Sant Llorenç. La Paeria, de bon grat, va accedir a aquesta petició i va atorgar el pertinent permís d'obres.¹⁴⁹⁹

Altrament cal assenyalar que amb l'inici de la verema es van registrar multitud de robatoris a l'horta de Lleida. Segons la corporació municipal afectava al sagrat dret de la propietat i fomentava la "vagancia y la ociosidad tan perjudicial como detestable". Fruit d'aquests furts els membres de la Paeria van nomenar a diversos individus per vigilar els camps agrícoles.¹⁵⁰⁰

Quadre 76: Distribució dels individus de pesar la verema per a l'any 1828

Posició	Noms	Districtes
1	Josep Rius	De la vorera de la casa Gali a la casa de Josep

¹⁴⁹⁴ Op. Cit. 4 de juliol de 1827, p. 154.

¹⁴⁹⁵ Op. Cit. 23 de setembre de 1827, p. 106.

¹⁴⁹⁶ Op. Cit. 28 de desembre de 1827, p. 129.

¹⁴⁹⁷ Op. Cit. 2 de maig de 1828, p. 56.

¹⁴⁹⁸ Op. Cit. 7 de juny de 1828, p. 70.

¹⁴⁹⁹ Op. Cit. 26 d'agost de 1828, p. 86.

¹⁵⁰⁰ Op. Cit. 7 de setembre de 1828, cartulari, p. 211.

		Berga
2	Bonaventura González	De la vorera de la casa Boer a la casa Gali
3	Baptista Pujades	De la casa d'Antoni de Gomar a la vidua Vecardi del carrer de les Caldereries
4	Carles Castanera	De la casa del doctor Busquets a la de Francesc Fabregat
5	Francesc Galtaires	Parròquia de Sant Andreu
6	Salvador Fabrega	Parròquia de Santa Maria Magdalena
7	Ignasi Batiller	De la porta de Sant Martí a les escales de Sant Llorenç
8	Narcís Montes	De la casa de Marià Olives a la de Boer
9	Marià Derch	De la casa del revedor Joan Perrafeta a la del revedor Manuel Fernandes
10	Francesc Constantí	De l'Ereta al portal de Boters

Font: Elaboració a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1828, p. 169.

Per comprovar el grau de decadència financera del consistori municipal disposem del dispendi que va realitzar l'ajuntament lleidatà a l'any 1828.

Quadre 77: Despeses de la Paeria a l'any 1828

Concepte	Quantitat
Subministrament a les tropes	692.189 rals de billó
Total pagament de les contribucions de l'any 1828	400.749 rals de billó i 29 meravedis
Reparacions originades per la crescuda del riu Segre a l'any 1826	103.478 rals de billó i 33 meravedis
Visita de Ferran VII al mes d'abril	65.831 rals de billó i 8 meravedis
Manutenció dels presoners 1824-1828	144 rals de billó i 27 meravedis

Font: Elaboració a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 27 de setembre de l'any 1828, cartulari, PS. 170-172.

A finals d'aquest any l'ajuntament va pagar a l'Intendent els 7.753 rals de billó i 6 meravedis que adeuava per l'import del 20% dels Propis i arbitris corresponent a l'any 1827. En portaria pensar que hi va haver una bona collita, els lleidatans van obtenir diners per tal de superar la crisi financera, a més podem pensar que la guerra dels

“Malcontents” no va afectar massa a la ciutat, per tant, la relativa pau des de l’inici de 1824 va afavorir positivament.¹⁵⁰¹

Gràcies a altra documentació municipal gaudim detalladament dels deutes dels pobles del corregiment de Lleida vers la Paeria per la manutenció dels seus presoners a les presons de Lleida.

Quadre 78: Relació del deute dels pobles del corregiment de Lleida per la manutenció dels seus presoners des de l’1 de gener de 1824 fins al 31 d’agost de 1828

Pobles	Anys	Pessetes	Rals	Meravedis
Menàrguens	1824	48		
Bellvis	1824	27		24
Bellpuig	1824	188	3	10
Castelldans	1824		2	28
Palau	1824	3	3	18
Corbins	1824	3		24
Borges	1824-25	110		16
Soses	1824-25	116		32
Puiggròs	1824-25	136	1	16
Cogul	1824-25	140	1	30
Sant Martí de Maldà	1824-25	6	2	28
Torrefarrera	1824-25	107	2	20
Alcanó	1824	5	2	2
Granadella	1824-25	286	3	26
Puigvert	1824-25	128		16
Vilagrassa	1824-25	217		30
Verdú	1824-28	673	1	24
Juneda	1824-28	220	3	6
Fuliola	1824-26	1865	1	11
Linyola	1824-26	225		24
Alguaire	1824-25, 1828	112	2	12
Balaguer	1824, 1828	28	3	22
Torres de Segre	1825, 1828	38	1	30

¹⁵⁰¹ Op. Cit. 16 de desembre de 1828, p. 126.

Albesa	1825-28	93	2	30
Alòs	1825-28	120	1	7
Artesa	1825-28	503	1	10
Torrebeßes	1825	12	1	11
Castelló de Farfanya	1825	79	2	4
Butsenit	1825	8	3	10
Garsula	1825-26	55	2	20
Ager	1825-26	1	2	30
Torregrossa	1825-26	18	1	11
Anglesola	1825-27	121	1	22
Os de Balaguer	1825	4	2	12
Golmés	1825-26	197	1	32
Albi	1825-27	458		16
Camarasa	1825-26	20	1	30
Cervià	1826-1828	310	3	18
Belianes	1826	46		32
Vilanova de Mea	1827-1828	162		
Blancafort	1827-28	64	2	12
Baldomar	1827	5	2	20
Tàrrega	1827-28	68		16
Total		7.036		27

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1579, anys 1824-1828.

Per completar l'anàlisi cal tenir en compte els ingressos recaptats a l'any 1828, segons es mostren a la capsa 1609 de l'arxiu municipal. Només cal tenir en compte que es troben a dos documents diferents i les xifres no coincideixen totalment.

Quadre 79: Valor dels Propis i arbitris de l'any 1828

	Valor dels Propis i arbitris	Rals de billó
1	Pontatge	5.490
2	Aiguarent	3.700
3	Botigues d'oli per deu mesos menys 8 dies	905
4	Imposició	4.660
5	Arrendament de l'almodí	2.610

Total		17.365
-------	--	--------

Font: Elaboració a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, any 1828

Quadre: Valor dels Propis i arbitris de l'any 1828

	Valor dels Propis i arbitris	Rals de billó
1	Pontatge	5.260
2	Aiguarent	3.000
3	Botigues d'oli per deu mesos menys 8 dies	705
4	Imposició	5.210
5	Arrendament de l'almodí	3.240
Total		17.415

Font: Elaboració a partir de l'A.M.L. Capsa 1606, any 1828

21.2. La contribució de la Paeria a L'Estat

En una de les primeres reunions consistorials posteriors al Trienni Liberal l'Intendent va personar-se per realitzar una forta pressió a l'ajuntament per a què aquest darrer organisme realitzés un pregó per comunicar als habitants de la ciutat l'obligatorietat de pagar totes les contribucions endarrerides, que per cert, eren moltes. Encara que era força difícil que tingués èxit aquesta crida a causa de la crisi general.¹⁵⁰²

A mitjans del mes de desembre de l'any 1823 va arribar un ofici del governador Fournas en el qual va acompanyar diverses ordres de l'Intendent per a què es comencés a recaptar el primer i segon terç de la reial contribució corresponent a l'any 1823.¹⁵⁰³ L'erari públic després de la contesa militar estava exhaust i necessita percebre els tributs endarrerits. Però les autoritats locals eren conscients que la població estava en una situació de misèria extrema i plena de deutes perquè el govern liberal va demanar-li moltes contribucions tant monetàries com en espècie (les necessitaven per resistir).¹⁵⁰⁴

A l'inici de l'any 1824 la Direcció General de Rendes i de l'administració dels arbitris assenyalats a la reial caixa d'amortització va comunicar un Reial Decret del 4 de febrer pel qual Ferran VII va ordenar l'extinció de l'establiment del crèdit públic. En el futur

¹⁵⁰² AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 18 de novembre de 1823, p. 11.

¹⁵⁰³ Op. Cit.

¹⁵⁰⁴ Op. Cit. Cartulari, p. 31.

seria administrat per la Direcció General de Rendes, aquesta s'encarregaria dels comptes i dels endarreriments.¹⁵⁰⁵

Amb aquest decret es pretenia aconseguir nous tributs i refinançar el deute de la hisenda pública (extinció dels crèdits contra l'Estat). Per aquest motiu van establir 35 arbitris (herències, mans mortes, vinculacions, mines, pensions, vacants, prebendes, encomiendas, ordres militars, butlles, ramaderia, vendes de "baldíos y realengos" ...). En aquest document Ferran VII va explicar que el 13 d'octubre de 1825 i el 5 d'agost de 1818 va dictar les providències oportunes per establir les bases del crèdit de l'Estat i assegurar la sort del seus acreedors. Per aconseguir aquest objectiu va disposar pel Crèdit Públic nombrosos arbitris. Aquesta fórmula ja l'havia utilitzat abans el seu pare Carles IV al crear la Caixa de Consolidació, però va generar l'inconvenient que l'administració d'aquests arbitris fos massa complicada i costosa, per tant, els seus rendiments líquids van ser insuficients per millorar el crèdit amb la rapidesa que necessitava el poble. Tot seguit Ferran VII va continuar amb l'exposició dels seus arguments per tal de justificar la crisi financera de la hisenda pública ja que va comentar que precisament quan va aplicar els remeis oportuns per capgirar aquesta situació va ser privat de la seva sobirania a més de produir-se un trastorn en totes les administracions públiques (segons el seu parer els empleats van expoliar i dilapidar els diners de la hisenda). Recuperat el seu poder va comprovar com es van arruïnar multitud de capitalistes (reduïts a una pèrdua considerable del seu poder adquisitiu i fins i tot a la indigència) perquè els seus crèdits que sustentaven les seves riqueses havien perdut el seu valor. Davant d'aquest greu problema per tal d'incrementar el crèdit de l'Estat per si calgués demanar un préstec era indispensable que existís una caixa que pagués periòdicament els seus interessos i reembossés el seu capital. Així doncs, com no n'hi havia suficient amb el Crèdit Públic s'havia d'establir una caixa d'amortització del deute públic, la qual va tenir com a obligacions (recollides a l'article segon): 1) les d'inscriure en el gran llibre els crèdits contra l'Estat, reconeguts i liquidats en els termes que va dictar aquest decret i el criteris establerts per la Comissió de liquidació. 2) Extingir els crèdits liquidats així. 3) Respondre del pagament de les noves obligacions que en les actuals circumstàncies pogués contraure l'Erari per fer front a les necessitats d'aquest servei. Pel que fa als altres articles cal destacar el tercer: Per desenvolupar la

¹⁵⁰⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Direcció General de Rendes i de l'administració dels arbitris assenyalats a la reial caixa d'amortització. Madrid, 25 de febrer de 1824. Signa el document: Francisco López de Alcaraz, Joaquin de Peralta i Tomas de Aja y Pellon.

seva tasca la caixa d'amortització va tenir un pressupost de 80 milions de rals de billó anuals que sortiran dels 35 arbitris comentats anteriorment, els quals van estar administrats per la Direcció general de rendes; i l'article vuitè: l'establiment del crèdit públic quedava suprimit.¹⁵⁰⁶

També van rebre una Reial Cèdula per la qual Ferran VII va ordenar la reposició dels mayorazgos i les vinculacions a l'estat que tenien abans del 7 de març de 1820 i els bens que s'haguessin desmembrat a conseqüència dels decrets i les providències de les Corts constitucionals (decret del 27 de setembre de 1820 i 19 de juny de 1821), per tant, s'havien de restituir als seus posseïdors. Cal destacar els següents articles: II) La restitució es farà sense incloure els fruits recaptats fins al dia en el qual es publicués aquesta Cèdula, però si tindria en consideració el pagament dels danys i perjudicis causats en aquests bens; IX: Respecten les enagenacions realitzades durant l'etapa constitucional en virtut de Cèdules o reials decrets que hagués elaborat el govern de Ferran VII anterior als decrets liberals. O sigui, si acataven els dictàmens del poder absolutista no havien de retornar aquests bens encara que les transaccions s'haguessin realitzat en el trienni liberal.¹⁵⁰⁷

Tot seguit Juan del Gayo, cavaller de la reial i distingida ordre espanyola de Carles III, membre del consell de Ferran VII, a més de ser el seu secretari amb exercici de drets, intendent de l'exèrcit i principat de Catalunya, subdelegat de totes les rendes d'aquest territori, president de la junta de comerç i moneda i de la de purificació d'empleats, va comunicar un reial decret datat el 13 de juny de 1824 pel qual es reimplantava la contribució de fruits civils. El monarca va decidir que s'havia de restablir a la reial hisenda les bases i el mètode de les antigues rendes de la monarquia, que ja havia sancionat la costum i el pas del temps, anivellant els interessos de la utilització dels capitals productius que no poden menys que experimentar els trastorns amb la imposició de qualsevol tribut nou. Per aquest motiu Ferran VII va reinstaurar els fruits civils tal i com va decretar el seu pare Carles IV el 29 de juny de 1785. Aquesta resolució, segons les autoritats absolutistes, donaria molts beneficis si els empleats públics de les reials rendes l'executaven a la perfecció, a més aquest impost era just i equitatiu ja que pagaven segons els seus béns, rendes, cens, drets reials, jurisdiccionals per dret o enagenats de la corona i, per tant, no requeia sobre els arrendataris, colons,

¹⁵⁰⁶ Op. Cit. Donat a Palau el 4 de febrer de 1824. Luis López Ballesteros.

¹⁵⁰⁷ Arxiu Capítular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 20 de març de 1824.

jornalers, propietaris que cultivaven per sí mateixos els seus béns, ni d'altres classes de productors.¹⁵⁰⁸

Quadre 80: Reial Decret que reimplantava la contribució de fruits civils, 13 de juny de 1824.

Articles	Text
Article 1º	Es restableix els fruits civils tal i com va decretar el pare de Ferran VII, Carles IV, el 29 de juny de 1785.
Article 2º	Aquesta contribució consistirà en el 4% sobre l'arrendament de les cases, molins, enginys i artefactes i el 6% sobre finques i propietats territorials.
Article 3º	S'exigirà a tot el regne espanyol d'acord al reial decret del 29 d'agost de 1794 el qual el subroga amb la contribució extraordinària temporal aplicada al fons d'amortització.
Article 4º	Només s'exceptua Navarra i les províncies exemptes.
Article 5º	Estaven subjectes als fruits civils les rendes procedents de contractes d'arrendament i els enfiteutics de rèdits de censos de drets reials i jurisdiccionals siguin o no enagenats de la corona, excepte aquells que pagaven com les alcabalas que percebien els particulars de l'estat secular.
Article 6º	Els béns i rendes de l'estat eclesiàstic menys les patrimonials, quedaran lliures d'aquesta imposició tal i com estava manat en els articles 1º i 11º de les declaracions de l'11 de juny de 1787.
Article 7º	Per tot lo demás s'entendran vigents aquestes declaracions.
Article 8º	Per assegurar la recaptació justa i uniforme de l'impost de fruits civils es presentaran les escriptures i documents autèntics dels arrendaments i enfiteusis de les impositcions de censos dels productes dels drets reials i jurisdiccionals sobre la seva presentació es formarà una instrucció particular per a la direcció general de rendes.
Article 9º	Aquest impost principal s'havia de pagar de manera sencera des de l'any 1824, aquest inclòs.
Article 10º	Amb aquest fi la direcció general de rendes i els intendants prendran les mesures per a què en el termini de sis mesos acabessin la formació dels registres i quaderns que havien de regir per verificar el cobrament dels

¹⁵⁰⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 16 de febrer de 1824. Luis López Ballesteros.

	fruits civils i posar la corrent aquesta renda, podent utilitzar les empleats cesants, reformats i jubilats, a més podran fer servir els arbitris que creguessin convenients.
Article 11º	Els registres seran uniformes en totes parts i es dividiran en tantes classes en relació amb els objectes que es comprenen en els fruits civils, o sigui, un per finques territorials, un altre pels edificis urbans, un altre pels molins i artefactes, un altre pels drets reials i jurisdiccionals, un altre pels censos i les altres imposicions de capitals a rèdit.
Article 15º	De cadascun dels registres es faran dos exemplars. Un per la comptadoria de la província i un altre després que estigui conclòs el primer a la direcció general de rendes.

Font: Elaboració pròpia a partir de l' Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 16 de febrer de 1824. Luis López Ballesteros.

Anteriorment la Paeria va rebre una circular de l'Intendent en la qual va inserir una reial ordre relativa a què a partir de 90 dies a comptar des del 4 de febrer s'havia de remetre als Intendents provincials els crèdits fundats en títols anteriors al 7 de març de 1820 per a què els enviés a l'oficina general de liquidació establerta a la cort.¹⁵⁰⁹

En estreta relació cal introduir el memorial de Joaquim Sales i d'altres veïns de Lleida destinat a demanar que se'ls retornessin les porcions de terra que tenien arrendades abans de l'any 1820. La Paeria va donar-lis la raó, però als actuals propietaris els tindrien de pagar les llavors i l'adob per poder recuperar-les.¹⁵¹⁰

Una bona notícia econòmica es va produir a les darreries del mes d'abril, moment en el qual la Paeria va tornar a rebre una circular del governador de Lleida. En aquesta es va comunicar que s'havia restablert la contribució de fruits civils exceptuant només el regne de Navarra i les províncies exemptes. Com que el Principat català també va quedar exonerat, doncs l'Ajuntament de Lleida va informar als seus ciutadans que no havien de pagar aquest tribut.¹⁵¹¹

Poc després una circular de l'Intendent va inserir una altra de la junta d'aranzels que va comunicar que l'ajuntament havia de realitzar una llista de totes les fabriques que hi havia. La Paeria va contestar que només n'hi havia d'aiguarent i de sabó.¹⁵¹² N'hi havia 4 fabriques d'aiguarent (depenia la seva producció de la collita del raïm, 11 rals

¹⁵⁰⁹ Arxiu Municipal de Lleida, Actes de l'Ajuntament de Lleida, 26 de març de 1824, p. 87.

¹⁵¹⁰ Op. Cit. p. 72.

¹⁵¹¹ Op. Cit. 25 d'abril de 1824, p. 98.

¹⁵¹² Op. Cit. 19 de maig de 1824, p. 104.

de billó per arroba) i 7 de sabó (produeixen entre totes 1.500 quintals cada any que augmentaven o minvaven segons la collita d'oli), valia 8 pessetes una arroba de sabó. La seva venda depenia de la producció de sabó que hi hagués a Amèrica, a més del nombre de militars que hi haguessin.¹⁵¹³

Dada que denota la poca activitat fabril de la ciutat ja que estava centrada en la producció agrícola. Aquest serà un factor clau alhora d'entendre l'endarreriment de Lleida al llarg del segle XIX vers les ciutats catalans del litoral i del cinturó barcelonés perquè no es va produir cap "revolució industrial".

A pesar de les dificultats econòmiques municipals l'Estat va pretendre introduir un nou impost. Un ofici de l'intendent del 21 de maig va incorporar un reial decret del 26 de febrer de 1824 que ordenava la implantació del dret de portes a la ciutat de Lleida. Per tant, l'administrador de rendes públiques de la ciutat a principis del mes de juny hauria de començar a recaptar aquest tribut. La Paeria va comunicar a l'Intendent el seu desacord amb aquesta llei perquè va manifestar-li els grans obstacles i inconvenients que suposaria la instauració d'aquest impost. Tot seguit va demanar-li el cessament d'aquesta proposta.¹⁵¹⁴ La negativa tenia la seva lògica ja que era un tribut que dificultava encara més les transaccions comercials i la distribució de les mercaderies quan aquesta ja era prou deficitària, a més d'encarir el preu de tots els productes.

Gràcies a la documentació municipal podem donar a conèixer aquest informe. Les autoritats municipals van comentar que la ciutat no era comercial sinó que basava la seva economia en l'agricultura. Els estrangers no la visitaven ni realitzaven transaccions mercantils. Només s'alimentaven de la producció del seu sòl. No hi havia cap fabrica important. A més van assenyalar que estaven distants de tenir 15.000 habitants perquè la ciutat només tenia 2.146 veïns, uns 10.086 habitants. El motiu eximit per l'ajuntament era voladura del polvorí de la Suda el 16 de juliol de 1812, en la qual més de 200 edificis van destruir-se amb les seves famílies a sota. Dintre de l'àmbit econòmic l'únic aspecte a destacar era el mercat setmanal ja que venia gent de l'Aragó a vendre els seus grans cerealístics a canvi de les hortalisses lleidatanes. En general hi havia una profunda misèria. Els jornalers amb dos o tres jornals de terra mantenien a les seves famílies. Els llauradors tenien unes petites hisendes, però no eren terratinents. Els artesans i els menestrals produïen els seus productes només pel consum intern de la ciutat, fet que propiciava que no exportessin res. El menjar diari dels jornalers era: acelgas, nabos,

¹⁵¹³ Op. Cit. Cartulari, any 1824, p. 201.

¹⁵¹⁴ Op. Cit. 24 de maig de 1824, p. 107.

cebollas, pimientos i tomàquets, a més de cargols, res de carn i només alguns dies pa. Amb prou feines tenien vestuari, demés havien de mantenir la seva dona i els seus fills, havien de pagar el lloguer de la seva llar i la contribució personal. No podrien fer front al nou impost del dret de portes (al pont principal i al portal de Sant Antoni). Tindrien de marxar de la ciutat.¹⁵¹⁵

Aquest informe va ser una mica interessat perquè la intenció de l'ajuntament era aconseguir la no introducció d'aquest tribut Lleida. La tesi principal era afirmar que hi havia poca població i diners per lliurar-se. Molt contradictori amb l'informe presentat per l'Ajuntament constitucional per demanar la capitalitat de província (aquest va exagerar i l'altre va menysprear el que tenien). Tot i que després de molts anys de conflictes bèl·lics (sobretot des de la Guerra de la Independència fins a la segona restitució absolutista, 1810-1823), de sequeres i de recessió econòmica general la situació financera dels habitants lleidatans hauria d'ésser més propera a la pobresa material que a l'abundància.

Poc després es va llegir la contestació de l'administració de rendes de Lleida a l'ofici que va enviar-li ahir per demanar-li d'una banda la no implantació del dret de portes i, de l'altra, les tarifes (va assenyalar que només tenien les de Barcelona). La Paeria va respondre que s'havia de paralitzar el cobrament d'aquest tribut perquè encara no disposaven de les tarifes especials, a més van tornar a insistir en el fet que ni arribaven als 3.000 veïns ni a les 15.000 ànimes que va reflectir com a mínim el reial decret del 26 de febrer per a poder instaurar aquest impost.¹⁵¹⁶ El govern local va intentar frenar com fos la instauració d'aquest impost, sobretot va aprofitar que no arribaven ni als 3.000 veïns (uns 2.500 ja que les xifres cadastrals sempre una mica inferior a les reials per l'ocultació) ni als 15.000 habitants (uns 12.000, cal comptar també als habitants que no estaven subjectes estrictament a la xarxa tributària municipal, per exemple, pobres, mendicants, prostitutes ...).

Malgrat les protestes un ofici del 3 de juny de l'intendent va informar al cos municipal que implantarà l'impost del dret de portes a pesar de la negativa presentada per la Paeria perquè havia de complir les ordres del monarca.¹⁵¹⁷

¹⁵¹⁵ Op. Cit. Cartulari, any 1824, p. 201. Informe de l'Ajuntament de Lleida de la situació econòmica de la ciutat per evitar la imposició del dret de portes. La representació al monarca es va efectuar el 3 de juny de 1824.

¹⁵¹⁶ Op. Cit. 1 de juny de 1824, p. 110.

¹⁵¹⁷ Op. Cit. 8 de juny de 1824, p. 113.

A més una circular del governador Llauder del 2 d'agost va ordenar que havien de recaptar l'impost del delme de l'any 1823 de manera íntegra.¹⁵¹⁸ Lògicament amb el retorn de l'absolutisme va desaparèixer el mig delme, tot i que a partir de la Guerra del Francès les autoritats eclesiàstiques van tenir grans dificultats per cobrar-ho a causa de la resistència camperola i de la crisi general. Almenys els pagesos no havien d'efectuar el pagament en metàl·lic, tal i com va succeir al Trienni Liberal.

Paral·lelament un ofici del cavaller Intendent va notificar que els comerciants de Lleida havien d'abonar 42.696 rals de billó i 22 meravedís de billó per tal d'efectuar el pagament de la contribució reial. Per recaptar aquest tribut van nomenar a diverses persones: pel que respecta estrictament al comerç a Bonaventura Vidal, Antoni Martrus i Juan Molleres y Cano; pel comerç lliure a Jaume Sala i Ramon Piquer; i pel ram dels revenedors a Pau Sans i Alberto Oños.¹⁵¹⁹

A finals d'octubre es va conèixer que les autoritats hisendístiques no van recaptar els 42.696 rals de billó i 22 meravedís de billó de la contribució reial del ram del comerç. Per aquest motiu van realitzar una nova distribució dels recaptadors d'aquest tribut.¹⁵²⁰

Quadre 81: Designació dels agents dedicats a percebre

Sectors ocupacionals	Individus
Per les mercaderies, quincallers, cordoners i comerciants de lliure comerç	Ramon Niubó, Antoni Martrus, Juan Molleres i Canó, i Carles Pons
Pels revenedors	Pau Sans, Antoni Gaset i Francesc Perecamps
Pels messioners, hostalers, taverners i cafeters	Jaume Griñó, Jaume Pedrol i Antoni Alcaine
Per forners i flequers	Llorenç Claramunt i Bonaventura Clara
Pels oficis sense gremi ni corporació	Jaume Reves i Juan Palme
Pels confiters, adroguers, xocolaters i cirecers	Mariano Gil, Miquel Morillo menor i Manuel Sorribes
Pels gremis majorals dels advocats	Antoni de Gomar i Joaquim Martorell
Pels escrivans	Francesc Solano i Magí Targa
Pels procuradors del col·legi i recaptació	José Benet, José Rius y Borja

¹⁵¹⁸ Op. Cit. 16 d'agost de 1824, p. 124.

¹⁵¹⁹ Op. Cit.

¹⁵²⁰ Op. Cit. 22 d'octubre de 1824, p. 134.

Pels metges	Bonaventura Roca i Antoni Miquel
Pels sangnants i cirurgians	Josep Gassull i José Fernández
Pels boticaris	Ramon Ignasi Galí i Jacint Pifarré

Font: Elaboració a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 22 d'octubre de 1824, p. 134.

Poc després un ofici de l'Intendent va recordar que a principis de desembre els veïns de Lleida havien d'efectuar el pagament dels endarreriments de la reial contribució de l'anterior any i dels dos terços vençuts d'aquest any. Els havien de lliurar al col·lector Bonaventura González.¹⁵²¹ La reconstrucció de l'Estat absolutista hauria de sortir, com no, de la recaptació de múltiples impostos que requeien sobre el poble en comptes de generar un sistema impositiu més equitatiu, just i menys deficitari.

Tot i que a aquest tribut se l'havia de treure una quantitat. Un ofici del ministre de la reial hisenda va comunicar que el dia 24 de desembre havia de sortir tota la guarnició francesa de Lleida. Per aquest motiu l'ajuntament havia de proporcionar sis carruatges coberts. Aquest import després se'l rebaixaria de la reial contribució.¹⁵²²

A principis de l'any 1825 es va distribuir per professions la quantitat que havien de pagar cadascuna pel repartiment dels 21.348 rals de billó que havia de pagar el comerç i la indústria de la ciutat de Lleida pels primers sis mesos de l'any 1825 referent al subsidi extraordinari dels 10 milions de rals anuals amb els que havia de contribuir el comerç del regne. Quadre 82: Relació d'oficis i quantitats

		Rals de billó
Professió	Advocats	550
	Escrivans	475
	Metges	325
	Procuradors	475
	Cirurgians	385
	Boticaris	336.12
	Argenters	300
	Droguers, cirerers i xocolaters	1.100
	Mercaders i quincallers	4.000
	Lliure comerç	3.000
	Revenedors	2.677

¹⁵²¹ Op. Cit. 26 de novembre de 1824, p. 142.

¹⁵²² Op. Cit. 21 de desembre de 1824, p. 148.

	Forners i flequers	1.000
	Hostalers i taverners	2.150
	Oficis dispersos	1.000
Gremis	Sastres	350
	Espardenyers	1.000
	Sabaters	700
	Teixidors	100
	Pelletes	225
	Ferrers	400
	Fusters	365
	Paletes	325
	Terrissaires	110
Total		21.348 rals amb 12 diners

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1658, any 1825.

A partir d'aquestes dades podem comprovar com el govern central va fixar les quantitats més grans als mercaders, quincallers, als dedicats al lliure comerç, als revenedors, als hostalers i als taverners ja que devien de ser les professions més relacionades amb les activitats comercials i les que aconseguien majors dividends. Per contra, els teixidors i els terrissaires van ser els oficis menys valorats, fet que pot comportar un feble volum de negoci.

A continuació un ofici del subdelegat interí de policia de Lleida va traslladar un altre de l'intendent de policia el qual va ordenar el pagament de 2.500 rals de billó per part del fons de Propis i arbitris de la Paeria en concepte de quota anual per sufragar aquest servei segons així va indicar el reglament que regulava l'establiment de la policia. Novament van atorgar més competències, però no més finançament.¹⁵²³

A més una circular de l'intendent va comunicar que pel reial impost de sanitat des dels sis últims mesos de l'any 1823 fins aquest moment l'ajuntament havia de pagar 10.461 rals de billó i 30 meravedís,¹⁵²⁴ i en un nou ofici del propi intendent va inserir les dues tarifes que s'havien de cobrar per la implantació del dret de portes a la ciutat. La Paeria

¹⁵²³ Op. Cit. 1 de febrer de 1825, p. 13.

¹⁵²⁴ Op. Cit. 28 de març de 1825, p. 32.

va tornar a explicar que aquest tribut no es podia recaptar ja que aquest assumpte estava en vies de resolució judicial.¹⁵²⁵

Al mes de juny de l'any 1825 la Paeria va demanar ajuda al Capítol catedralici per aconseguir la no implantació del dret de portes a la ciutat. Volien crear una junta amb un parell de comissionats pels dos bàndols per tractar aquest assumpte. Per l'ajuntament van designar a Manuel Baltasar de Tàpies, Joan Francesch i Josep Benet.¹⁵²⁶

Com que a Lleida es contribuïa al reial patrimoni de S.M. amb el pagament de l'impost comunament anomenat "Lezda", el qual grava tots els productes i comestibles, va produir-se el dubte si a més d'aquest tribut també calia incloure el dret de portes o no.¹⁵²⁷

A pesar de la negativa consistorial a acceptar la introducció del dret de portes aquesta es va produir. Un ofici de la Intendència de Catalunya sobre l'establiment i rectificació del dret de portes a Lleida va exposar els productes, els fruits i els aliments que es veurien afectats si s'introduïen pel consum intern i la seva posterior venda.¹⁵²⁸

A finals d'any l'ajuntament encara creia que podia aconseguir la no implantació del dret de porter tot i que va creure que s'havia extraviat l'expedient que havien enviat al rei per sol·licitar-li la no aplicació i la suspensió del dret de portes a la ciutat perquè no havia arribat a la Cort. Per aquest motiu van tornar a enviar-li per mitjà d'un correu urgent tant a través de l'agent de Madrid com de l'Intendent.¹⁵²⁹

Però les supliques de la Paeria no van tenir ressò a la capital del regne espanyol i com ja hem comentat anteriorment el dret de portes es va instal·lar a partir de l'1 de gener de 1826. Per tenir una aproximació als valors que van aplicar a la ciutat de Lleida disposem de la taula de preus que el govern central va aplicar a la ciutat de Tarragona

Quadre 83: Tarifa de Tarragona ordenada per la implantació del dret de portes que va entrar en vigor al mes de gener de 1826

Productes	Meravedis
Oli, 30 "cortantes"	300
Morca, càrrega	150
Olives, l'arroba	10
Aiguardent comú, o prova d'Holanda, anisat o	272

¹⁵²⁵ Op. Cit. 1 d'abril de 1825, p. 34.

¹⁵²⁶ Op. Cit. 23 de juny de 1825, p. 53.

¹⁵²⁷ Op. Cit. 29 de juny de 1825, p.158.

¹⁵²⁸ Op. Cit. 24 de setembre de 1825, p. 86.

¹⁵²⁹ Op. Cit. 10 de desembre de 1825, p. 115.

sense anisar, l'arroba	
Aiguardent fi, prova d'oli l'arroba	408
Alls, el forch	2
Garrofes, el quintar	7
Besas, el quintar	8
Atmelles amb closca, el quintar	18
Atmelles trencades, el quintar	106
Llobins, el quintar	48
Fesols, el quintar	8
Anechs, el parell	18
Matafaluga, el quintar	120
Guixas, el quintar	8
Avellanes amb closca, el quintar	8
Avellanes sense closca, el quintar	92
Civada, el quintar	20
Parrella, el quintar	40
Patates comunes, el quintar	30
Patates de Màlaga, el quintar	62
Bous, cadascun	1088
Llavor de cànem, el quintar	60
Canyes, cada 50	6
Moltons, cadascun	60
Prunes, el quintar	50
Carbó, el quintar	10
Cebes, el quintar	12
Porcs grossos	182
Pernil salat, l'arroba	34
Fruites en general, la càrrega major	54
La càrrega menor de fruita	36
Cada gallina o gall	9
Ocells petits, la dotzena	12
Magranes, el quintar	8
Pèsols, el quintar	8

Faves, el quintar	6
Farina de blat, el quintar	12
Farina dels altres grans, el quintar	8
Figues seques, el quintar	28
Aus, la dotzena	4
Llenties, el quintar	8
Llenya per cremar la carretada de 15 quintars	40
Llenya, càrrega major	8
Llenya, càrrega menor	6
Llenya anomenada el quintar	3
Llimones, el quintar	10
Llonganisses, el quintar	8
Crestons, cadascun	56
Malvasia, l'arroba	238
Melons, càrrega major	60
Melons, càrrega menor	40
Vimens, l'arroba	8
Moresch	Lliure
Taronges amargues, el quintar	4
Taronges dolces, el quintar	6
Nous, el quintar	24
Palla, el quintar	4
Palla, la càrrega major	12
Palla, la càrrega menor	8
Palla, la carretada	32
Coloms, el parell	4'5
Perdius, el parell	16
Pollastres, el parell	12
Sagón, el quintar	20
Raïm, càrrega major	36
Raïm, càrrega menor	24
Vinagre, l'arroba	99
Vi negre i granacha, l'arroba	197

Font: Elaboració pròpia a partir de l'A.M.L. Capsa 1658, any 1826.

Com es pot comprovar amb l'anàlisi de les xifres adjudicades als diferents productes s'ha de deduir que l'Estat va carregar amb més força als productes més importants i amb un major volum de negoci i comerç per ser aliments de primera necessitat o bé molt consumits. Primer de tot cal destacar la quota per introduir carn ja que els bous i els porcs eren molt cars, el govern va carregar sobre l'adquisició d'animals productors de carnassa perquè només les classes benestants amb poder adquisitiu podien consumir-la. Mentre que l'aiguarent i el vi també van estar a l'avantguarda perquè la seva degustació era molt popular i havia una gran demanda. Per últim, realçar l'oli, la malvasia o les atmelles. En definitiva, van gravar als productes que els ajuntaments gairebé sempre els arrendaven perquè eren la principal font de riquesa comercial al ser els més necessaris i comuns.

Tornant endarrera cal comentar que tot plegat va agreujar-se quan l'ajuntament va comprovar que els veïns de la ciutat no pagaven la reial contribució. Davant d'aquesta negativa les autoritats municipals van decidir que havien d'apremiar-los militarment.¹⁵³⁰

Un ofici de l'Intendent de l'11 de juliol va comunicar la gravetat dels endarreriments en el pagament dels tributs per part dels lleidatans. La forta misèria generava aquests retards a l'hora de contribuir a l'erari municipal i estatal.¹⁵³¹

Poc després un ofici del vice-president de la Reial Junta de comerç de Catalunya va inserir una reial ordre relativa a què les autoritats havien de començar a recaptar el que adeutaven pel subsidi dels 10 milions de rals de billó preceptuats al reial decret del 16 de febrer de 1824.¹⁵³²

Un altre punt conflictiu va sorgir quan els ciutadans van intentar pagar els seus impostos mitjançant vals. Una circular de l'Intendent va comunicar que al cobrament de les contribucions endarrerides només s'acceptaven els rals de billó en efectiu, no els vals. També va notificar que s'havien de pagar de manera immediata ja que la població de Lleida no ho feia. A causa d'aquest endarreriment les autoritats fiscals van doblar els apremis militars. En definitiva, els lleidatans havien de pagar l'impost del cadastre i el

¹⁵³⁰ Op. Cit. 12 d'abril de 1825, p. 37.

¹⁵³¹ Op. Cit. 16 de juliol de 1825, p. 60.

¹⁵³² Op. Cit. 29 de juliol de 1825, p. 64.

personal, a més d'efectuar el pagament dels dos terços de l'any 1825 i de l'impost sanitari.¹⁵³³

Davant la falta de recaptació les autoritats municipals van comunicar al col·lector de la reial contribució que s'havien suspès els apremis militars.¹⁵³⁴

Paral·lelament a l'autorització per iniciar la verema la Paeria va rebre un ofici del governador per informar-li que l'ajuntament havia de pagar els salaris dels mossos d'esquadra de Torres de Segre, unes 589 lliures i 7 diners.¹⁵³⁵ A més havien de reparar els molins d'oli propers a la ciutat.¹⁵³⁶

L'impagament dels impostos a causa de la pobresa material va ser un fet. A finals del mes de novembre un ofici de l'Intendent va comunicar que la ciutat adeutava 260 rals de billó pel subsidi dels 10 milions d'indústria i de comerç de l'any 1824 i 24.300 corresponents a l'any 1825.¹⁵³⁷

Mentrestant la Paeria va informar a l'Intendent que no era convenient ni necessari la introducció de cereals de l'estranger, ja que n'hi havia prou amb la producció nacional. Anteriorment les autoritats li van demanar un informe i una resolució al respecte.¹⁵³⁸

Per sort tenim la carta que va enviar l'Ajuntament al rei per informar-li dels infortunis que produiria la importació de grans de l'estranger: “La extracción del Numerario a Potencias estrangeras es la mayor fatalidad para la Nación que la sufre reduciendola con rapidez a su desolación y ruina: sentada esta base generalmente adoptada por todos los Políticos es consiguiente que la introducción de granos extrangeros a este Reyno de España ha de ser peniciosa a toda la Monarquía, y a sus habitantes, y mas con la experiencia que se tiene en este Principado de Cataluña de que los que los trahen se buelven con el dinero sin emplear la menor parte del mismo con ningun genero, ni artículo de los del País siendo solamente los comerciantes de mayor riqueza a los que se aprovechan de esta ocasión para engondarse mas con grave perjuhicio de los propietarios y atraso de la agricultura: Así fue que de resultas de la última conducción que se permitió en el mismo Principado los cosecheros de este terreno estrechados por sus acrehedores y obligados al pago de las contribuciones tubieron que abandonar sus granos y venderles al precio bajo de 13 a 14 pesetas el trigo y de 7 la cebada valor insuficiente para cobrar los gastos de la simiente y cultivo: quedaron la mayor parte de

¹⁵³³ Op. Cit. 5 d'agost de 1825, p. 68.

¹⁵³⁴ Op. Cit. 15 de setembre de 1825, p. 84.

¹⁵³⁵ Op. Cit. 20 de setembre de 1825, p. 85.

¹⁵³⁶ Op. Cit. 21 d'octubre de 1825, p. 96.

¹⁵³⁷ Op. Cit. 26 de novembre de 1825, p. 110.

¹⁵³⁸ Op. Cit. 13 de gener de 1826, p. 197.

aquellos sumergidos a la miseria e imposibilitados para la manutención de sus familias: por otra parte tiene este ajuntamiento datos positivos de que en el Principado no hay escasez de dichos granos en terminos que se necesite del auxilio de los de fuera del Reyno no con respeto a los pueblos de Montaña, cuyos moradores se ingenian con otros granos que suplen el trigo y la cebada en las tierras que no admiten la siembra de los mismos granos y cebada: lo cierto es que es demasiado golosina y bien lastimosa la falta de numerario que se experimenta en este País de después de interceptado el comercio con los insurgentes de la Audiencia haciendose forzoso que se procure por todos los medios la conservación, del poco que ha quedado impidiendose por todos los medios posibles que no se reparta ni se prodique con los estrangeros que no cesan de introducir otros generos a coste de nuestros caudales. Es quanto puede informar esta Corporación acerca de la noticia que se le pide sobre este punto”.¹⁵³⁹

Per a les autoritats locals la introducció de gra de l'estranger només beneficiava als grans comerciants i generava la ruïna dels petits productors perquè baixaria dràsticament el preu de venda dels cereals. A més a la llarga provocaria la reducció de la producció nacional perquè no seria rentable i es produiria una escassetat de grans que conduiria a una crisi de subsistència. En definitiva, la política proteccionista encarregada d'evitar l'entrada massiva de grans forasters era la més encertada per evitar una major pobresa material de les classes més populars.

Posteriorment el consistori local van rebre una Reial Ordre per la qual es va manar restablir la contribució dels fruits civils d'acord a la Reial Instrucció del 20 de juny de 1820.¹⁵⁴⁰ Mentre que un Ofici de l'Intendent del 23 de febrer va comunicar que havien de retornar els béns i els drets enagenats de la Corona durant el règim liberal.¹⁵⁴¹

A aquesta època de crisi es van multiplicar les queixes dels consistoris pel pagament abusiú segons aquestes corporacions en relació amb d'altres ciutats més importants. Per exemple, per les activitats comercials havien de pagar 10 milions de rals totes les poblacions, era una mena de subsidi, doncs, l'ajuntament de Figueres va queixar-se del poc que havia de contribuir la ciutat de Barcelona en relació amb el altres nuclis urbans de Catalunya.¹⁵⁴²

A pesar de les protestes de l'ajuntament de Figueres no es va aturar el cobrament d'aquest impost. Una ordre de la Reial Junta de comerç del Principat va manar que

¹⁵³⁹ Op. Cit. 28 de gener de 1826, cartulari, p. 308.

¹⁵⁴⁰ Op. Cit. 31 de gener de 1826, p. 201.

¹⁵⁴¹ Op. Cit. 17 de març de 1826, p. 212.

¹⁵⁴² Op. Cit.

s'havia de portar a terme el repartiment individual del corregiment de Lleida de la contribució del subsidi corresponent a aquest any, el qual va ascendir a 20.800 rals, 20.000 per la contribució i 800 pel 4% destinat a cobrir les despeses de la recaptació i el sou dels funcionaris i agents. Els escollits a Lleida per recaptar aquest tribut van ser:

Quadre 84: Agents destinats a percebre el subsidi dels 10 milions del comerç

Ofici	Nom del primer	Nom del segon	Nom del tercer	Nom del quart
Boticaris	Jacint Pifarré	Antoni Abadal		
Confeters	Miquel Morillo menor	Juan Solanes		
Botiguers de panys	Juan Mestres	Antoni Martrus	Esteve Molleres	Pedro Domingo
Arrendataris del comerç	Antoni Alcayne	Ramon Piqué	Manuel Ximénez y Cortes	
Xocolaters	Juan Gaset	Antoni Fons		
Revenedors	Domingo Boldú	Pablo Sans	Josep Enrich	Josep Gili
Cafeters	Ignasi Granell	Miquel Soteres		
Hostalers	Ramon Gomez	Domingo Argelaga	Andreu Llop	
Taverners	Jaume Griñó	Juan Carrerer	Joan Martí	Francesc Martí

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 10 de març de 1826, p. 211.

A finals de març es va fer evident l'augment de la pobresa material dels lleidatans al multiplicar-se les sol·licituds enviades a la seu consistorial per exonerar-se del pagament de tributs. El pagament del subsidi del comerç va generar molta polèmica i va ser rebut molt negativament pels lleidatans, els quals en la seva majoria es van negar a pagar. La situació va arribar al punt que molts ciutadans no van voler continuar exercint l'ofici de comerciant: Carlos Pons, Esteve Molleres, Antoni Gaset, Joan Cercós, Pablo Sans, Juan Molleres. La Paeria no ho va permetre i els va obligar a treballar en el sector terciari.¹⁵⁴³

¹⁵⁴³ Op. Cit. 21 de març de 1826, p. 213.

Tampoc van voler pagar la contribució de fruits civils al al·legar que estaven exempts, però no, Catalunya estava inclosa segons el reial decret de la Direcció General de Rendes del 22 de desembre de 1825.¹⁵⁴⁴

Així doncs, el més comú era la retribució de diversos pagaments als acreedors, dels quals, sobresortia l'Estat amb la seva demanda constant de recaptació de tributs. Per un arbitri de la imposició general de la instrucció pública la Paeria va haver de pagar 30 rals de billó.¹⁵⁴⁵

També van haver d'efectuar el pagament del 20% del beneficis obtinguts al fons de propis i arbitris durant l'any 1823, eren 37.840 rals de billó i 10 maravedís. Davant la voracitat recaptatòria del govern central l'ajuntament va contestar que a l'any 1823 només es pagava el 7%.¹⁵⁴⁶

A més un ofici de l'administrador de la carretera de Tarragona va demanar el cobrament del terç que l'adeutaven. La Paeria va decidir no pagar-li perquè no tenien diners per finançar aquest projecte, per tant, aquesta obra va restar pràcticament paralitzada permanentment des del seu inici.¹⁵⁴⁷ En definitiva, la falta de recursos econòmics municipals i dels mateixos habitants de la ciutat (ni tan sols podien alimentar a les seves famílies al patir forts apremis militars per tal que paguessin els tributs) va impedir fer front a la quota imposada per l'administració de la carretera de Tarragona.

Així mateix van tenir problemes per pagar les contribucions de sanitat i del paper segellat a causa de la crisi econòmica general.¹⁵⁴⁸

Posteriorment el govern central va recordar a la Paeria que havien d'abonar la part corresponent del subsidi dels 10 milions de rals de billó pel comerç. A Lleida li pertocava pagar 21.600 rals de billó (més 200 rals de billó que faltaven per pagar corresponents a l'any 1826), per la pujada del 4% anual registrada a l'article 14 de la reial instrucció de l'any 1824. Els boticaris eren els únics que estaven, de moment, exempts de pagar-la, així com també tots els fabricants, els llauradors i els "cosecheros" que venguessin els seus productes en el seu estat natural, els uns de la seva indústria fàbril i els altres de la seva rural, però el que comprava i venia el que no havia fabricat ni cultivat, aquest individu era el que tenia que pagar aquest subsidi. Els encarregats de recaptar-ho van ser: Joan Molleres y Carrió, Miquel Morillo menor, Esteve Menos, Joan

¹⁵⁴⁴ Op. Cit. 15 de maig de 1826, p. 226.

¹⁵⁴⁵ Op. Cit. 7 de juliol de 1826, p. 238.

¹⁵⁴⁶ Op. Cit. 4 d'agost de 1826, p. 242.

¹⁵⁴⁷ Op. Cit. 18 de novembre de 1826, p. 258.

¹⁵⁴⁸ Op. Cit. 28 de novembre de 1826, p. 260.

Cercós, Antoni Gaset, Carles Pons; Marià Gil, Antoni Martus (Martus i Pons per malaltia van ser substituïts per Miquel Morillo menor, mestre adroguer).¹⁵⁴⁹

Poc després una reial ordre comunicada per l'Intendent va exposar que el banc nacional de San Carlos havia de retornar als seus propietaris les accions que van ser ocupades i les havia de donar al crèdit públic.¹⁵⁵⁰

Al mes d'abril un altre ofici de l'Intendent va inserir una reial ordre per a què els ajuntaments de les capitals de província i ciutats principals del regne es subscrivessin pagant-ho dels fons de propis a la col·lecció de quadres de Ferran VII que s'estaven litografiant a instància de José de Madraso, pintor de cambra del rei.¹⁵⁵¹

En contrapartida la direcció general de propis i Arbitris va proporcionar un augment dels productes del reial patrimoni per a què els ajuntaments poguessin recaptar més.¹⁵⁵²

A petició del govern central l'ajuntament va enviar-li's un informe en el qual va comunicar-li's que a Lleida es recol·lectava seda, però poca. El preu més alt era de 16 pessetes per lliura de seda. Es venia als comerciants de tot el Principat català (Barcelona, Manresa, Reus) per subministrar la matèria prima de les seves fàbriques i tallers. No hi havia cap fàbrica de seda a Lleida, només productors.¹⁵⁵³ Com es demostra amb aquest document la ciutat lleidatana perdia el tren de la industrialització a marxes forçades perquè es va dedicar només a produir, però no van instaurar fàbriques per tal de transformar aquestes matèries primeres i poder vendre un producte manufacturat amb un alt valor afegit.

Paral·lelament van sorgir de nou problemes financers perquè havien de recaptar els diners necessaris per tal de sufragar el reemplaçament dels 30 homes que havien tocat a la ciutat de la quinta dels 24.000 soldats a nivell estatal.¹⁵⁵⁴

Per recaptar els diners dels reemplaçaments van demanar ajut al governador del bisbat Josep Vidal, a dos canonges del Capítol, a quatre rectors i a dos individus del clergat menor. A més es van organitzar per parròquies per poder millorar la captació d'aquest numerari. Per la parròquia de Sant Llorenç a Joaquim Sanmartí, escrivà; Josep Larrosa, paleta, i Miquel Mallada i Josep Montaña, llauradors. Per la de Sant Andreu, Domènec de Marañoso i Joan Besa. Per la de Sant Joan a Ignasi de Gomar, Magí Targa, escrivà,

¹⁵⁴⁹ Op. Cit. 11-23 de febrer de 1827, cartulari, pp. 15-16; i p. 63.

¹⁵⁵⁰ Op. Cit. 13 de març de 1827, p. 66.

¹⁵⁵¹ Op. Cit. 7 d'abril de 1827, p. 72.

¹⁵⁵² Op. Cit. abril de 1827, p. 75.

¹⁵⁵³ Op. Cit. 19 de maig de 1827, cartulari, p. 26.

¹⁵⁵⁴ Op. Cit. 4 de maig de 1827, p. 78.

Joan Cercòs i Pere Domènec. Per la de Santa Maria Magdalena, Pere Masot i Joan Gari.¹⁵⁵⁵

Els arbitris per sufragar els reemplaçament militar que va destinar la Paeria van ser: un quart per cada lliura de sal, dos meravedis per lliura de neu, dos diners per lliura d'aiguarent, dos pessetes per cada porc que entrés a l'escorxador, tres quarts per cada lliura de vedella, i un sou català per cada lliura de carner.¹⁵⁵⁶

Tot i que van rebre una certa resistència de l'estament eclesiàstic perquè encara cuejava l'afer per la carnisseria. Un ofici del Capítol va comunicar que no assistiria cap membre del seu òrgan a la junta per efectuar els reemplaçament militars ni nomenaria cap comissionat fins que no subsanessin l'atemptat contra la carnisseria com ja va contestar a l'any 1824. Mentre que el clergat menor si va col·laborar, va designar a Vicenç Corbella i a Joan Roca com a representats.¹⁵⁵⁷

La Paeria ràpidament va reaccionar perquè l'interessava solucionar el litigi que tenia amb el capítol per l'assumpte de la carnisseria per així poder recaptar els diners per atorgar-los als quintos. Per aquest motiu va proposar a l'organisme eclesiàstic una reunió el 25 de maig a les 10'30 del matí, reunió a la casa de Gomar, entre diversos representants dels dos cossos per arribar a un cordial acord. Per l'ajuntament van assistir Antoni de Gomar i Joaquim Martorell, regidors, i Agustí Plean, síndic personer.¹⁵⁵⁸

Al juliol la concòrdia de la Paeria amb el Capítol pel pleit que estava pendent a la Reial Audiència per les multes referents a l'assumpte de la carnisseria de l'estat eclesiàstic estava propera. El Capítol va designar als canonges José Ignacio Masot i Hemeterio Casades per reunir-se amb Antoni de Gomar i Joaquim Martorell per resoldre aquest assumpte d'una vegada.¹⁵⁵⁹

Per sort pel govern local a finals de l'any 1827 van pagar les despeses dels 30 soldats enviats per la ciutat per cobrir el cup dels reemplaçaments de l'exèrcit nacional. Els diners van venir majoritàriament d'un arbitri, de l'augment de l'impost de la carn (un sou per cada lliura de carner i tres quarts per cada de bou o vedella). Aquest arbitri es va retirar quan van enviar els 30 soldats a Tarragona.¹⁵⁶⁰

Lògicament els tributs s'havien de pagar encara que l'economia de l'organisme municipal no fos massa viable. Al mes de maig van haver de pagar el primer terç de la

¹⁵⁵⁵ Op. Cit. 8 de maig de 1827, p. 79.

¹⁵⁵⁶ Op. Cit. 17 de maig de 1827, cartulari, p. 28

¹⁵⁵⁷ Op. Cit. 15 de maig de 1827, 80.

¹⁵⁵⁸ Op. Cit. 23 de maig de 1827, p. 83.

¹⁵⁵⁹ Op. Cit. 27 de juliol de 1827, p. 96.

¹⁵⁶⁰ Op. Cit. 30 de novembre de 1827, cartulari, p. 47.

contribució, a més de l'impost de la palla i utensilis i del 20% de Propis i Arbitris de l'any 1825.¹⁵⁶¹

A finals d'any l'intendent va recordar el Reial decret del 14 de desembre de 1826, el qual va carregar un tribut a la venda al por major de licors. L'Estat va veure's amb la obligació d'augmentar la pressió fiscal per poder així finançar la despesa bèl·lica originada per la Guerra dels Malcontents.¹⁵⁶²

Paral·lelament una circular del governador va tornar a demanar el pagament del 20% del fons de Propis i Arbitris corresponent a l'any 1826, la quantitat va ascendir a 49.450 rals de billó.¹⁵⁶³

Una normativa que no afectar gaire a la ciutat va ser la reial ordre que va prohibir l'entrada a la Península de feres, aus i els espectacles derivats d'aquests animals, com els circs¹⁵⁶⁴ ja que no tenim constàncies de la celebració d'aquests funcions ni de cap local o edifici destinat a aquestes exhibicions.

Posteriorment una circular del governador interí, Jose Maria Games (coronel, governador militar interí de Lleida), va inserir una reial resolució que ordenava que en atenció a que els insurgents d'aquesta província es van apoderar en molt pobles de diners destinats a pagar els reemplaçaments de molts mossos s'hauria de realitzar un nou sorteig.¹⁵⁶⁵

Les despeses no val aturar-se ja que l'agent de la Cort, Domènec Reguejo, va comunicar que a través de Sebastià Solanes havia aconseguit el retrat de la reina, el cost va ser de 746 rals de billó.¹⁵⁶⁶

Als inicis del mes de febrer del 1828 l'Intendent va comunicar que 20.800 rals de billó era la quota que havien de pagar corresponent al subsidi dels 10 milions de rals de billó del comerç¹⁵⁶⁷ i la mitja annata del corregidor Andriani va pujar a 9.553 rals i 18 meravedis de billó.¹⁵⁶⁸ A més es va esbrinar el salari dels regidors: 150 lliures catalanes, a més de 25 lliures per realitzar les seves diverses comissions.¹⁵⁶⁹

Certament es va produir un desequilibri entre els ingressos dels lleidatans i les seves despeses com a conseqüència de la crisi general derivada de multitud de factors:

¹⁵⁶¹ Op. Cit. 22 de maig de 1827, p. 82.

¹⁵⁶² Op. Cit. 13 de novembre de 1827, p. 119.

¹⁵⁶³ Op. Cit. 11 de desembre de 1827, p. 123.

¹⁵⁶⁴ Op. Cit. 6 de novembre de 1827, p. 117.

¹⁵⁶⁵ Op. Cit. 8 de gener de 1828, p. 24.

¹⁵⁶⁶ Op. Cit. 15 de gener de 1828, p. 28.

¹⁵⁶⁷ Op. Cit. 5 de febrer de 1828, p. 33.

¹⁵⁶⁸ Op. Cit. 22 de febrer de 1828, p. 36.

¹⁵⁶⁹ Op. Cit. 18 de maig de 1828, cartulari, p. 145.

guerres, sequeres, improductivitat, comerç deficient, model d'Estat càduc ... una circular de l'Intendent va anar destinada a presionar per a què els veïns de Lleida paguessin les contribucions cadastrals, de palla i la d'utensilis. Per tant, continuava existint una forta misèria ja que els lleidatans encara no havien fet efectius els impostos corresponents a 1827.¹⁵⁷⁰

Al mes de juliol una circular del governador va sol·licitar el pagament de 42.416 rals de billó i dos meravedis pel 20% del Propis de l'any 1825.¹⁵⁷¹ Com he comentat anteriorment pràcticament ningú pagava les contribucions (hi havia molts morosos), per aquest motiu la Paeria i l'Intendent van decidir establir un doble apremi militar. El proper any havien de pagar 53.230 rals de billó amb 3 meravedis pel 20% dels propis i arbitris.¹⁵⁷²

Anteriorment havíem comprovat les grans dificultats que va tenir tant l'ajuntament lleidatà com els veïns de la ciutat per fer front a les constants demanda d'arbitris per part de l'Estat. Gràcies a la documentació municipal es pot saber que la quantitat que devia l'ajuntament i els lleidatans a la reial Hisenda, o sigui, els dèbits, fins al mes de setembre de 1828 van ser de 155.855 rals de billó i 29 meravedis. A més pel segon terç del cadastre havien de pagar en aquest moment 68.737 rals de billó i 14 meravedis. Pel tribut de palla i utensilis, 7.752 rals de billó i 6 meravedis. En total havien de satisfer 232.345 rals de billó i 15 meravedis. A més deixa constància que els apremis militars no van sorgir efecte. L'Intendent per tal de revertir la situació va designar al sots-tinent Andres Santos per recaptar els tributs, cobraria una dieta de 30 rals de billó diaris.¹⁵⁷³

Aquest deute va generar la formulació d'un informe econòmic per part de l'Intendent al govern central. Aquest va tenir com a objectiu fer pales l'enorme passiu que tenia la ciutat amb la hisenda pública. La Paeria va respondre ràpidament a aquest amb l'elaboració d'un altre en el qual va afirmar que no devien la quantitat de 87.046 rals de billó i 9 meravedis del 20% dels Propis i Arbitris perquè els veïns de la ciutat van subministrar a les tropes 692.189 rals de billó més uns altres 22.900 (corresponents a l'any 1826 i 1827, l'altra xifra era des de l'inici del Trienni Liberal, assumpte que estava a la reial audiència de Barcelona, el consistori tenia tota la documentació acreditativa). D'altra banda l'Intendent també reclamava 232.345 rals de billó i 14 meravedis pel segon terç del cadastre i diversos endarreriments del mateix tribut, a més

¹⁵⁷⁰ Op. Cit. 18 de març de 1828, p. 43.

¹⁵⁷¹ Op. Cit. 1 de juliol de 1828, p. 75.

¹⁵⁷² Op. Cit. 19 d'agost de 1828, p. 85.

¹⁵⁷³ Op. Cit. 27 de setembre de 1828, p. 95.

del de la palla i utensilis i de l'impost del 20% dels Propis i arbitris. La Paeria va afegir que només aquest any havia lliurat al fisc la quantitat de 400.749 rals de billó i 29 meravedis, fet que va provar la voluntat de la ciutat de pagar totes les seves contribucions. També va apuntar que la crescuda del riu de l'any 1826 va originar moltes despeses imprevistes, un cost total de 103.478 rals de billó i 33 meravedis. A més la visita del rei va comportar una nova despesa, aquesta vegada de 65.831 rals de billó i 8 meravedis. D'altra banda també van afegir el cost de la manutenció dels presoners des de l'any 1824 fins al 1828, el qual va ascendir a 144 rals de billó i 27 meravedis, quantitat que tenia d'haver estat pagava en part pels pobles del voltant del corregiment, però com sempre no van ajudar en res. En total les despeses no previstes van ascendir a 197.445 rals de billó. Després d'aquesta ponència del govern local l'Intendent es va veure obligat a suspendre els apremis militars.¹⁵⁷⁴

A pesar de les anteriors dades es va produir una millora de la situació econòmica municipal a finals de l'any 1828 fruit de la bona collita va permetre pagar els 2.990 rals de billó i 7 meravedis que l'Intendent va demanar per sufragar el vestuari dels 88 nous mossos d'esquadra de Valls. Amb l'absolutisme aquest cos armat va agafar novament protagonisme ja que era un instrument bàsic de l'Antic Règim.¹⁵⁷⁵

21.3. La repressió econòmica vers els liberals i el retorn dels diners als absolutistes

Una vegada que va finalitzar el règim liberal els contraris al sistema constitucional que havien patit l'embargament dels seus bens van poder sol·licitar la devolució de les seves propietats i diners a més d'intentar recuperar l'import metàl·lic que van haver d'abonar al govern liberal en forma de contribució extraordinària per defensar l'absolutisme. Antoni Martus, Josep Rius i Josep Benet van enviar al consistori un memorial per demanar el reintegrament d'un préstec forçós que van haver de pagar durant el darrer govern revolucionari per ser considerats "desafectos" al sistema liberal. Se'ls va lliurar el certificat, però no podien pagar-li's a causa de la crisi financera consistorial.¹⁵⁷⁶ Mentre que els ingressos eren mínims i la falta de liquiditat era evident, les despeses i els pagaments pendents s'amuntegaven.

¹⁵⁷⁴ Op. Cit. 27 de setembre de 1828, cartulari, pp. 170-172.

¹⁵⁷⁵ Op. Cit. 29 de desembre de 1828, p. 129.

¹⁵⁷⁶ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 13 de novembre de 1823, p. 9.

Poc després van arribar notícies de Josep Rius, el qual va ser l'encarregat d'administrar alguns crèdits que tenia pendent de percebre la Paeria. Rius davant la mort de Francesc Sastre i Simón va registrar la seva casa per tal d'intentar de cobrar-los.¹⁵⁷⁷

D'altra banda cal destacar que paral·lelament es va originar una repressió financera vers els liberals. A mitjans del mes de novembre de l'any 1823 les autoritats municipals van rebre un ofici del comissionat principal interí del crèdit públic, Francisco Suaña de Tabanes, a l'interior del qual va comunicar que el darrer comissionat subaltern del corregiment de Lleida, Manuel Fabregas, va fugir a Barcelona poc abans del setge a Lleida. Per aquest motiu no seria convenient que continués en el seu càrrec.¹⁵⁷⁸ Fabregas va ser acusat de liberal, fet que li va apartar del seu càrrec de funcionari públic del ram del crèdit públic. La purga també va arribar a les instàncies financeres, la repressió absolutista no tenia ni fre ni fi.

La Paeria davant l'acusació del comissionat principal interí del crèdit públic, Francisco Suaño de Tabanes, va pretendre esbrinar la conducta política i l'opinió pública que havia referent a Manuel Fabregas, subdelegat del crèdit públic al corregiment de Lleida. La Paeria va notificar que Fabregues no va fugir a Barcelona, però no podia donar la seva destinació actual perquè no convenia i volien evitar represàlies ja que la opinió popular i el concepte públic va considerar-lo addicte al sistema liberal perquè va ajudar-se i va col·laborar amb seguidors del sistema constitucional. Després de conèixer l'opinió de l'organisme municipal, dos conclusions es podien treure, d'una banda, institucionalment no era considerat liberal i, de l'altra, popularment si va ser considerat un seguidor del constitucionalisme. Com que almenys una de les parts van definir a Fabregues com a liberal, Suaño es va veure obligat a escollir un substitut entre els candidats designats per l'ajuntament: Josep Benet, Antoni Martus i Mariano Gil.¹⁵⁷⁹

Al igual que a d'altres camps els funcionaris encarregats d'administrar el ram financer també van ser objectes del control i purga absolutista. Un ofici del comissionat subaltern del crèdit públic de Cervera, datat el 29 de desembre de 1823, va demanar una certificació que acredités que el comissionat anterior, Ramon Serra i Oriols es va donar a la fuga amb l'entrada de les tropes reialistes.¹⁵⁸⁰

¹⁵⁷⁷ Op. Cit. 26 de març de 1824, p. 87.

¹⁵⁷⁸ Op. Cit. 16 de novembre, p. 10.

¹⁵⁷⁹ Op. Cit. 19 de novembre de 1823, p. 12.

¹⁵⁸⁰ Op. Cit. 2 de gener de 1824, p. 62.

També cal destacar que la sala del crim el 12 de desembre de l'any 1823 va ordenar la publicació d'un ban prohibint la circulació de monedes falses ja que s'havien detectat moltes a tot el Principat, les monedes eren de tres quarts i de sis quarts, força semblants a les de la fabrica de Barcelona. Cal afegir que les fraudulentes només tenien la autorització del govern revolucionari.¹⁵⁸¹ Era un fet normal que els propietaris de monedes emeses pel govern liberal volguessin passar-les com autèntiques per així no perdre diners. Per aquest motiu, les autoritats havien d'extremar la vigilància i el control en totes les transaccions comercials i financeres.

Així doncs, un altre problema derivat de la feblesa de l'Estat va ser la circulació de monedes "liberals". Una circular del 16 de gener del governador interí, Antonio Hierro y Oliver, va prohibir el trànsit, la distribució i l'acceptació de les monedes de coure que sortien de Barcelona acunyades amb la senyal del govern constitucional.¹⁵⁸²

Paral·lelament va arribar a les dependències municipals un memorial signat per Ignasi Galí per tal de sol·licitar a l'ajuntament el càrrec de comptador del fons de Propis del comú per la seva "notòria adhesió a la justa causa del rei nostre senyor" en cas que decideixin revocar a Francesc Xavier Soldevila d'aquest ofici. Cal recordar que Soldevila va ser el batlle primer del consistori liberal de l'any 1823. Seguint la pauta d'apartar del poder a les personalitats liberals i concedir aquests càrrecs als reialistes la Paeria va atorgar-li la seva petició. Per tant, continuava la neteja i la purga dels seguidors del liberalisme que van ocupar diversos càrrecs municipals. Igualment van exonerar a Joan Bautista Comes del seu càrrec de síndic dels "recados" per ser liberal, Ramon Suis, veí de Lleida el va substituir.¹⁵⁸³

Per altra banda cal assenyalar que les màximes autoritats absolutistes, al tornar a l'estat anterior al 7 de març de 1820, van decretar la nul·litat de les mesures financeres adoptades pel règim constitucional, com així també totes les transaccions efectuades durant el Trienni Liberal. Un altre ofici del governador interí, Antonio Hierro y Oliver, va acompanyar un edicte del cavaller intendent per disposar que tots els individus que en aquests tres darrers anys de revolució havien adquirit alguna finca o facultat que estigués en domini directe del rei o del reial patrimoni i no haguessin confessat ni satisfet els censos i els laudemis, s'havien de presentar amb els seus documents davant de l'Intendent. Els escrivans d'hipoteques també van ser citats per a què poguessin

¹⁵⁸¹ Op. Cit. 12 de desembre de 1823, p. 17.

¹⁵⁸² Op. Cit. 23 de gener de 1824, p. 68.

¹⁵⁸³ Op. Cit. 12 de desembre de 1823, p. 17.

establir quines eren les afectades per aquesta resolució.¹⁵⁸⁴ Al mes d'octubre la Paeria a petició del propi governador interí va comunicar-li que durant el Trienni Liberal a la ciutat de Lleida no es va enagenar cap finca.¹⁵⁸⁵

Posteriorment es va publicar que durant el govern liberal l'Ajuntament de Lleida va recaptar 9.000 duros procedents de diversos veïns contraris al sistema liberal, sobretot cal citar al canonge Josep Vidal i al noble Domènec de Marañoso, ex coronel i primer batlle constitucional a l'any 1820. Una vegada reinstaurat l'absolutisme aquestes persones tant importants van demanar recobrar els seus bens i diners. El tinent coronel Bartolomé Vidal, absolutista, va ser qui va proporcionar aquests comptes, curiosament li van atorgar un certificat de bona conducta política, moral i d'adhesió al tron i l'altar. Jacint Pallarés i Joan Baptista de Casanoves van ser els regidors encarregats d'intentar aconseguir-los.¹⁵⁸⁶ Lògicament amb l'establiment novament del regnat de Ferran VII els perjudicats per la política portada a terme pel govern municipal liberal consistent en expropiar els bens dels seguidors de l'absolutisme per tal d'aconseguir recursos econòmics amb l'objectiu de resistir al màxim davant l'avanç de les tropes reialistes van intentar percebre les seves antigues possessions.

Al mes d'abril del 1824 un ofici del cavaller Intendent va ordenar que totes les administracions judicials i les juntes de Propis formessin i presentessin en la seva secretaria els comptes de propis des del 7 de març de 1820 fins al març de 1824.¹⁵⁸⁷ Aquesta era una altra mesura destinada a tenir constància de totes les activitats i transaccions comercials i financeres a més d'assegurar-se tota una documentació judicial molt útil per restablir els drets i pèrdues dels absolutistes, a més de poder continuar la persecució dels liberals. Era un altre episodi de la política repressora absolutista vers el darrer període liberal.

Estretament relacionat amb la Milícia Nacional cal citar un memorial d'Antoni Pasqual, llaurador i veí de Lleida, en el qual va sol·licitar que se li concedeixi un jornal de terra situat a la partida de Rech nou de Vilanova que anteriorment se l'havia atorgat amb títol d'arrendament a José Roldán, milicià de la Milícia Voluntària de Lleida, que actualment es trobava refugiat a la ciutat de Barcelona. El col·lector de la reial contribució decidirà al respecte.¹⁵⁸⁸ La persecució i la repressió vers els antic milicians

¹⁵⁸⁴ Op. Cit. p. 65.

¹⁵⁸⁵ Op. Cit. 5 d'octubre de 1824, p. 132.

¹⁵⁸⁶ Op. Cit. p. 74.

¹⁵⁸⁷ Op. Cit. p. 91.

¹⁵⁸⁸ Op. Cit. 4de juny de 1824, p. 111.

afectava no solament a l'àmbit polític, si no que també repercutia en els afers econòmics i socials.

Un mes després va publicar-se la resolució del cas d'Antoni Pascual. Òbviament li van atorgar el jornal i mig. La terra que anteriorment tenia Francesc Piqué en qualitat de títol de terratge. Pasqual va haver de pagar 2 quarts de blat cada any i 7 quartans.¹⁵⁸⁹

Un altre episodi de repressió vers els liberals es va produir a començaments del mes de setembre de l'any 1824 quan la Paeria va comunicar que els encarregats de pesar el raïm, Josep Rabasa i Antoni Bosch, clarament van ser addictes al sistema constitucional. Per aquest motiu van acomiadar-los, van nomenar en el seu lloc per a substituir-los a Narciso Montes, Mariano Derch i a Francesc Gostanti (aquest per la mort fortuïta de Joan Pont).¹⁵⁹⁰

21.4. El finançament dels Voluntaris Reialistes

A l'any 1824 la principal preocupació dins de l'àmbit econòmic de la Paeria va ser obtenir els ingressos suficients per poder sufragar el cost dels Voluntaris Reialistes. Sens dubte, el ministeri de defensa requeria la major despesa de l'ajuntament lleidatà, d'un banda, l'exèrcit espanyol i el francès i, de l'altra, el cos dels Voluntaris Reialistes. Tot i que també va ocupar un paper molt destacat al Trienni Liberal (més per la presència de les partides reialistes en un primer moment i posteriorment per la invasió dels Cent Mil Fills de Sant Lluís) la preocupació pel control de la seguretat interna i per evitar qualsevol manifestació d'aperturisme va trobar en el seu millor hàbitat als períodes absolutistes.

A mitjans de l'any 1824 va arribar a les dependències municipals un memorial de Ramon Niubó i de Carlos Pons, comerciants de Lleida, en el qual van acompanyar els comptes dels panys que van vendre per tal d'uniformar una companyia de Voluntaris Reialistes. La Paeria va contestar-lis que a causa de l'estat del fons de propis i arbitris els pagaria la meitat en aquest moment i l'altra quan pogués.¹⁵⁹¹

Tot i la crisi econòmica municipal i general la Paeria a la primavera de l'any 1826 va poder adquirir uns uniformes nous per als músics, semblants als dels Voluntaris Reialistes per a què així poguessin assistir als seus actes.¹⁵⁹²

¹⁵⁸⁹ Op. Cit. 23 de juliol de 1824, p. 121.

¹⁵⁹⁰ Op. Cit. 7 de setembre de 1824, p. 127.

¹⁵⁹¹ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 28 de maig de 1824, p. 108.

¹⁵⁹² Op. Cit. 25 de març de 1826, p. 215.

Tal i com va succeir a les etapes històriques anteriors la crisi econòmica general generava les queixes de multitud d'organismes, corporacions i particulars per intentar pagar lo mínim. Al gener de l'any 1827 un memorial del pare Guardian en el seu nom i en el de la comunitat de religiosos de l'ordre de Sant Francesc va sol·licitar la no contribució de l'arbitri del vi imposat pel cos municipal per no pagar als Voluntaris Reialistes perquè consideraven que es trobaven en una situació de pobresa. La contestació del govern municipal no es va fer esperar, van acordar decretar el següent: "procediendo este ayuntamiento en este asunto en virtud de ordenes superiores y perteneciendo a los arbitrios que se han elegido y aprobado para el sosten, armamento y vestuario de los voluntarios realistas debiendo dar cuenta a la superioridad de su producto, y su distribución no residen facultades en el mismo cuerpo para poderse acceder a esta solicitud".¹⁵⁹³

D'altra banda un ofici del bisbe Colmenares va recriminar a l'ajuntament la substitució de l'arbitri de la carn per sufragar les despeses dels Voluntaris Reialistes per l'impost sobre el vi, el qual causava greus perjudicis al poble, perquè segons el bisbe els lleidatans bevien molt vi, però mengen poca carn (tres quart per lliura de carner i quatre i mig per la de vedella). Poc després un altre ofici del bisbe Colmenares va manifestar la seva aprovació respecte a l'arbitri d'una pesseta per cada càrrega de vi que s'havia imposat amb l'aprovació de l'autoritat per sufragar l'armament i els vestuari dels Voluntaris Reialistes.¹⁵⁹⁴

Tot seguit la Paeria l'1 de maig havien de rebaixar un quart i mig per cada lliura de carner a les carnisseries de la ciutat, per tant, vendre'l a 36 quarts, mentre que la de bou i la de vedella a 28 quarts i mig.¹⁵⁹⁵

A finals de l'any 1827 el canonge Juan Crisostomo Mariategui, vocal i tresorer de la Junta de Foment i armament dels Voluntaris Reialistes de Lleida, va informar que el remat dels arbitris destinats a finançar aquests cos armats van ser els següents: una pesseta per cada càrrega de vi foraster que s'introdueixi a la ciutat, a favor d'Esteve Menos menor pel preu de 3.020 lliures barceloneses (anteriorment va pagar només 300). De l'impost d'un duro per la mort de cada porc, a favor de Domènec Boldú pel preu de

¹⁵⁹³ Op. Cit. 12 de gener de 1827, p. 56.

¹⁵⁹⁴ Op. Cit. 17 de febrer de 1827, cartulari, p. 18; i 20 de febrer de 1827, p. 63.

¹⁵⁹⁵ Op. Cit. 30 d'abril de 1827, p. 77.

4.060 duros que en l'anterior any estava a 404 duros. Mentre que no es va presentar ningú per l'arbitri de l'oli.¹⁵⁹⁶

Si bé el poder municipal va resoldre dos greus problemes econòmics al poder finançar els Voluntaris Reialistes i sufragar els reemplaçaments militars, tot i que amb certes dificultats, va comprovar com la balança municipal era deficitària per la implantació del nou tribut de portes ja que el perjudicava seriosament, al igual que a l'estament eclesiàstic. Un memorial del pare guardià dels caputxins de Lleida, Josep de Altorja, va estar dirigit al cavaller intendent del principat català per posar de manifest la gràcia que tenia el seu convent per gaudir de l'exempció que tenia la religió franciscana respecte al dret de portes pel decret de la seva senyoria del 8 de maig.¹⁵⁹⁷

Al 1828 el ingressos municipals per sufragar el cost dels Voluntaris Reialistes van baixar perquè una circular de l'Intendent va demanar l'exoneració dels caputxins alhora de pagar el tribut d'una pesseta (4 rals de billó) corresponent a cada càrrega de vi venut a l'interior de la ciutat d'acord a una instància que tenia el pare guardià dels caputxins de Lleida com així ho va reflectir una reial cèdula que exceptuava el pagament d'aquest impost a totes les religions franciscanes. La Paeria ho va acceptar, però va sol·licitar una relació de totes les càrregues que adquirien¹⁵⁹⁸ ja que pensaven que es podia repetir un cas similar al de la carnisseria capitular, o sigui, un aprofitament fraudulent de les avantatges i privilegis que tenien els eclesiàstics en contra de les arques municipals.

Per completar l'anàlisi del finançament del cos paramilitar absolutista la Paeria va aprovar els remats dels arbitris destinats a sufragar els Voluntaris Reialistes per a l'any 1829.

Quadre 85: Taxes destinades a costejar els Voluntaris Reialistes

Arrendament	Individu	Quantitat
D'una pesseta per cada càrrega de vi que s'introdueixi en la ciutat	Fidel Vives	4.000 lliures barceloneses
D'un duro per cada porc mort sacrificat per a vendre'l a Lleida	Salvador Gili i Olivé	321 duros
L'oli	Francesc Salat de Roselló	202 lliures barceloneses

Font: Elaboració a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 31 d'octubre de 1828, p. 115.

¹⁵⁹⁶ Op. Cit. 19 de desembre de 1827, cartulari, p. 50.

¹⁵⁹⁷ Op. Cit. 15 de maig de 1827, p. 80.

¹⁵⁹⁸ Op. Cit. 29 de gener de 1828, p. 31.

Com es pot comprovar tres van ser les principals vies de finançament: el vi, la carn de porc i l'oli. Eren tres productes bàsics d'obligat consum popular.

21.5. El litigi del Capítol-Paeria per l'assumpte de la carnisseria

La polèmica tenia un rerafons econòmic ja que es va iniciar quan el Capítol va vendre la lliura de carn a 37 quarts mentre que l'ajuntament en un primer moment ho feia a 45 i després va rebaixar aquesta xifra a 39 veient la gran diferència de preu que hi havia entre les dues corporacions.¹⁵⁹⁹

Fruit d'aquesta dissemblança la Paeria va actuar. Segons la versió del representant de l'Església, amb molta duresa i desproporció. José Pedro Bermúdez, l'assessor legal del Dean del Capítol, va denunciar un "atropellamiento" per part de l'Ajuntament de Lleida perquè l'organisme municipal va imposar una multa de 10 lliures a un dependent de l'Església, concretament a l'encarregada del tall de la carn. A més va endinsar-se a la seva llar i va emportar-se un matalàs i un edredó en qualitat d'apremi per incompliment del pagament del tribut anteriorment citat. Bermúdez va assenyalar que mai s'havia vist que el consistori multés a un dependent del Capítol i molt menys que entrés sense permís a un habitatge de la seva propietat. L'afer va arribar fins al president de la reial l'audiència de la ciutat de Barcelona.¹⁶⁰⁰

Per contra, segons la versió del consistori lleidatà, els membres de la Paeria van realitzar aquesta acció perquè un individu que no era de l'estat eclesiàstic va adquirir carn a la carnisseria del Capítol, encara que estava prohibit ja que només podien fer-ho els clergues. Joan Baptista de Casanoves, el comissionat municipal del ram de la carn, va comprovar com els eclesiàstics van vendre carn a Josep Ferran, hostaler resident a la Plaça de Sant Joan i a Josep Berga, escrivà de Lleida. Per aquest motiu l'ajuntament va imposar una multa de 10 lliures i la requisició de la carn al Capítol.¹⁶⁰¹

L'assessor judicial del Dean va replicar dient que l'ajuntament tenia que castigar al ciutadà que l'hagués comprat a la carnisseria de l'Església d'una manera clandestina, però mai a l'estament eclesiàstic. Per tant, va sol·licitar la invalidesa de la seva multa i

¹⁵⁹⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1824, p. 56.

¹⁶⁰⁰ Op. Cit. Francisco José Bernardo de Quirós Alas Carreño y Huergo era president de la reial Audiència de Barcelona, regidor d'Oviedo, membre del tribunal de la santa Croada d'Oviedo, soci honorari de la Reial Societat d'Astúries, Marqués del Campo Sagrado, Vescomte de las Quintanas, tinent general dels reials exèrcits, cavaller amb la gran creu de la reial i militar ordre de Sant Hermenegildo, també condecorat amb la creu de Lis de França, notari dels regnes, degà del Suprem Consell de la guerra, capità general interí de l'exèrcit i principat de Catalunya.

¹⁶⁰¹ A.M.L. Caixa 1532, causes judicials, 23 de juliol de 1824.

l'apremi a més d'una reposició del seu honor i una promesa que en el futur ni imposaria cap condemna ni pena a un deponent de l'Església ni molt menys als treballadors de la carnisseria, a més l'ajuntament s'havia de fer càrrec de les costes del judici.¹⁶⁰²

A més l'òrgan eclesiàstic va exposar que generosament va accedir a acceptar una sol·licitud del consistori per a què gravés amb 5 quarts per cada lliura de carn per sufragar el cost dels voluntaris reialistes. Motiu pel qual va rebre amb sorpresa la multa de 10 lliures per haver venut carn a seglars, quan cap individu del Capítol ho havia realitzat directament, ja que va ser alguns dels seus deponents, però no hauria de ser vinculant ni causa alguna de sanció. Així doncs, el Capítol va sol·licitar la exoneració d'aquest tribut, en cas contrari aniria a la justícia en defensa dels seus drets i la seva immunitat eclesiàstica.¹⁶⁰³

Com no, la Paeria es va defensar i a més va contraatacar al denunciar que el Capítol venia la carn en la seva carnisseria a un preu molt barat, fins i tot rebaixant l'augment de preu que havien acordat per equiparar el valor de la carn de la carnisseria capitular i la municipal. Per tant van decidir que havien de rebaixar també el cost de la lliura de carn de xai i de vedella de 45 quarts a 39.¹⁶⁰⁴

A l'estiu del 1824, concretament als inicis del mes d'agost, encara no s'havia solucionat el pleit del Capítol contra l'ajuntament per l'assumpte del ram de la carn perquè l'organisme eclesiàstic no el va voler retirar tal i com li va recomanar la Paeria.¹⁶⁰⁵

Fruit d'aquest procés judicials l'ajuntament va comptar el ramat del Capítol. Tenien 436 caps de carner i 39 de ramat lanar. En total 475 caps, d'aquest 300 van restar en mans del Capítol mentre que els 175 restants van entregar-se a Josep Viladegut, "Triero" de l'ajuntament per a què s'encarregués d'elles fins a l'espera d'una altra resolució municipal.¹⁶⁰⁶

Una nova resposta del Capítol no es va fer esperar ja que van continuar insistint en considerar arbitrària l'actuació anterior del regidor Joan Baptista de Casanoves. Molt greu, sobretot per la intervenció municipal a l'interior de l'edifici eclesiàstic destinat a la venda de la carn per nodrir al clergat. A més el consistori va demanar un altre augment de l'import de la carn, aquesta vegada per sufragar els reemplaçaments

¹⁶⁰² A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1824, p. 57.

¹⁶⁰³ A.M.L. Caixa 1532, causes judicials, 23 de juliol de 1824.

¹⁶⁰⁴ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1824, p. 100.

¹⁶⁰⁵ Op. Cit. 1 d'agost de 1824, p. 122.

¹⁶⁰⁶ A.M.L. Caixa 1532, causes judicials, 1 d'agost de 1824.

militars. Òbviament el Capítol es va negar, argumentant que els religiosos no podien pagar més a causa de la seva deficitària situació financera. Per solucionar la fricció generada a partir “del atropelloamiento ... allanada la casa del Cabildo sin conocimiento ni auxilio del juez eclesiástico” les coses haurien de tornar al seu estat anterior, o sigui, al moment immediatament anterior al 22 de juliol de 1824, o bé, concedir la conservació dels seus privilegis i el “resarcimiento de los perjuicios irrogados con dichos procedimientos”. La primera solució només necessitava la voluntat i l’acció de la Paeria, mentre que la segona provindria del jutge competent en aquesta matèria, a més que no augmentaria novament el preu de la carn per sufragar els reemplaçaments militars (o bé restaria l’import de l’apremi a aquesta quantitat, partida).¹⁶⁰⁷

Com estem veient el Capítol va contestar negativament a l’ofici enviat per l’ajuntament per informar-li de l’augment del preu de la carn per sufragar el cost dels reemplaçaments militars. En aquesta resposta l’organisme eclesiàstic va deixar ben clar que l’ajuntament havia fixat de manera unitària l’augment del preu de la carn a les taules de la ciutat i a les de la carnisseria del Capítol. Però, segons la Paeria precisament aquest darrer punt era una falsedat. Aquest va ser un altre episodi de la disputa que mantenien les dues corporacions relativa al preu de la carn i la seva distribució i venda.¹⁶⁰⁸

Un mes després Ramon Jou, escrivà i representant del Capítol, va lliurar una provisió de la reial Audiència a l’ajuntament. En aquesta es va emplaçar al consistori municipal a una causa judicial a instància del Dean del Capítol referent “al allanamiento” i execució de l’administració de la carn per part del Capítol. Fruit d’aquest conflicte jurídic l’ajuntament lleidatà va contractar a Ignasi Andreu i Sans, advocat de Barcelona, i a Ramon de Cortada, procurador que ja ho era d’aquesta corporació.¹⁶⁰⁹

Com estem comprovant, finalment es va anar a judici ja que la Paeria no va admetre la petició del Capítol ni va sucumbir a les seves amenaces. José Pedro Bermúdez, apoderat del Capítol de Lleida, va analitzar l’afer juntament amb l’advocat de la Paeria Ramon de Cortada. Primer va comentar que hi havia tres punts a tractar: El primer referent a la intenció del consistori municipal a tenir facultats en assumptes econòmics i polítics del Capítol. El segon relatiu a un document del canceller de competències de escrit l’any 1578 per tractar de resoldre aquest conflicte. Mentre que el tercer concernent a “el

¹⁶⁰⁷ A.M.L. Caixa 1532, causes judicials, 16 d’agost de 1824.

¹⁶⁰⁸ A.M.L. Actes de l’Ajuntament de Lleida, 1824, 17 d’agost de 1824, p. 125.

¹⁶⁰⁹ Op. Cit. 14 de setembre de 1824, p. 128.

allanamiento” del poder municipal vers la carnisseria eclesiàstica, a més dels apremis incautats per la Paeria (roba, per cobrir l’import de les 10 lliures), causa principal del litigi. Una primera sentència va dictaminar que el Capítol no hauria d’haver venut carn a seglars, però, tampoc l’ajuntament tenia dret a endinsar-se a la carnisseria eclesiàstica sense l’autorització ni la presència de l’autoritat eclesiàstica. De totes maneres la Paeria havia de provar que el Capítol va vendre carn a seglars.¹⁶¹⁰

Tot seguit Ramon de Cortada va afirmar que l’ajuntament no interposaria cap impediment a l’existència d’una carnisseria eclesiàstica, però no havia de traspasar els límits de les seves facultats, al mateix temps que reconeixia que la Paeria no tenia cap competència per entrar a la carnisseria del Capítol, i per aquest motiu, volia arribar a un acord. Paral·lelament els representants legals del consistori van provar que els dependents de l’església havien venut la carn a legos, fruit d’aquesta actuació, les lleis generals permetien a l’ajuntament actuar i apremiar al Capítol, tenint dret a multar-los. La sentència girava a favor de la Paeria perquè els ajuntaments tenien jurisdicció sobre tots els articles alimentaris, a més havien de vetllar per la salut dels seus veïns. Si el Capítol no presentava cap fur que l’autoritzés a vendre carn a tothom no tindrien raó, a més cal afegir que el bisbe de Lleida Juan Dimas Lloris, canceller de competències, l’any 1578 va notificar que el Capítol només podia vendre carn al clergat.¹⁶¹¹

A més no van “allanar” cap edifici religiós perquè a la carnisseria només es ven carn, però no es celebrava cap cerimònia ni residien eclesiàstics, a més l’ajuntament tenia la suficient jurisdicció per cobrar l’apremi d’aquesta manera. A més van recomanar al Capítol que en el futur no venguessin carn als seglars, per evitar nous enfrontaments. També va constatar que la diferència de preu entre la carnisseria de la Paeria (més car) i la del Capítol va generar una major venda d’aquesta darrera, demostrada pel fet que sacrificaven uns 15 carners cada dia, o sigui, frau, no només venien als religiosos d’una manera regular. Mentre que a la municipal només 9 o 10 per dia per a la resta de veïns de la ciutat. Per llimar la relació entre els dos organismes l’ajuntament va acusar només a la dona que venia la carn del Capítol, tota la culpa va recaure sobre la seva persona, ella va haver de pagar les 10 lliures ja que el Capítol no tenia cap culpa de l’actuació dels seus dependents.¹⁶¹²

¹⁶¹⁰ A.M.L. Caixa 1532, causes judicials, Barcelona, 6 de desembre de 1824.

¹⁶¹¹ Op. Cit. document sense data, finals any 1824.

¹⁶¹² Op. Cit.

El conflicte es va estendre en el temps per la falta d'un acord mutu. Ja a l'any 1825 Pedro Bermúdez va afirmar que l'ajuntament no tenia cap facultat per multar a un dependent seu, ni entrar a la carnisseria del Capítol. A més havien de multar als seglars que van comprar la carn, no a la dona del Capítol. L'organisme eclesiàstic per una sentència de la Reial Audiència de Catalunya de l'any 1577 estava autoritzat a tenir una "tabba" de carnisseria i vendre carn a l'estament eclesiàstic. Des d'aquesta època mai l'ajuntament havia intervingut en aquest servei, molt menys sense la presència del jutge eclesiàstic. A més l'ajuntament a partir d'un ban o un edicte (13 d'octubre de 1689) va condemnar als compradors seglars, però mai al Capítol. A més van notificar que Josep Boer podia comprar carn perquè va ser secretari del Capítol. El porter Batiller va afirmar que en els 70 anys de vida que tenia mai havia vist aquesta violència vers els venedors de carn del Capítol.¹⁶¹³

No es va fer esperar la resposta de l'ajuntament de la mà de Ramon de Cortada. Definitivament la carnisseria no tenia immunitat eclesiàstica. Sobre el preu, el del Capítol havia de ser més barat (37'5 lliures, el de la Paeria a 45) perquè no tenien que pagar a la Hisenda pública, però el Capítol havia abusat del privilegi de vendre carn perquè la havia venut als laics.¹⁶¹⁴

Poc després Ramon de Cortada va tornar a insistir en el fet que l'ajuntament podia multar als dependents de l'església. A més ja van avisar a l'organisme eclesiàstic que estaven venen carn a seglars, però aquests no van fer cas del seu consell. També va donar suport a l'actuació del regidor Joan Baptista de Casanoves perquè havia d'evitar el frau del rams que tenia encarregats i tenia plens poders per executar l'apremi (intervenció molt discutida pel Capítol, aquest organisme va realitzar diversos atacs contra la persona de Casanoves). Cortada va tornar a criticar al Capítol per haver portat el cas a la justícia perquè no feia res més que allargar una resolució favorable a l'ens municipal.¹⁶¹⁵

Una altra vegada va insistir en el fet que el Capítol venia més carn que el propi Ajuntament, quan en principi només podia vendre-la a un grup reduït de població (eclesiàstics i els seus familiars). Aquesta privativa s'havia convertit en un gran negoci pel Capítol, encara que la venia més barata, al no pagar tants impostos i vendre més quantitat. A més l'ajuntament tenia jurisdicció sobre tots els aliments i la sanitat, sense

¹⁶¹³ Op. Cit. 12 de novembre de 1825.

¹⁶¹⁴ Op. Cit. 16 de novembre de 1825.

¹⁶¹⁵ Op. Cit. Barcelona, 14 de desembre de 1825.

excepció (nobles, eclesiàstics) ja que prevalia la civil a la religiosa. La Paeria tenia facultat per imposar multes al seglars que van comprar carn com també als dependents de la carnisseria del Capítol que les va vendre, també eren delinqüents. Les lleis fiscals imposaven penes als venedors i als compradors de contraban. A més, era una qüestió moral ja que una entitat eclesiàstica no podia donar aquest exemple perquè era una incitació al frau. En resposta a les afirmacions del porter Batiller, Cortada va comentar que si abans no havien imposat cap multa contra els dependents de la carnisseria del Capítol va ser perquè fins aleshores no havia estat tant freqüent la venda de carn a persones seglars, o bé els controls no van ser tant exhaustius (abans de l'any 1808 impossible, l'Església va fer el que va desitjar). En definitiva, va demanar a la Reial Audiència de Barcelona la resolució favorable per l'ajuntament d'acord a la seves facultats i jurisdiccions vers els ram de l'alimentació i la sanitat i contra el frau.¹⁶¹⁶

Mentrestant l'afer portat a la justícia seguia el seu curs, encara que lent. La Reial Audiència i la sala segona civil a mitjans d'abril del 1826 en vista dels autos de les dues parts va publicar la seva sentència: “no ha lugar” a les sol·licituds presentades pel Capítol de Lleida via Pedro Bermúdez. A més va declarar que l'autoritat civil podia corregir els excessos comesos pels venedors de carn de l'organisme eclesiàstic.¹⁶¹⁷

L'Església havia perdut la causa judicial. Fruit d'aquesta sentència es va publicar una exposició del canonge Ignasi Masot, com a testamentari va exercir Hemeterio Casades, doctor en sagrada Teologia, també canonge de la catedral, com a escrivà, Joaquim Sanmartí, natural de Lleida. També van estar presents, els regidors Antoni de Gomar, Joaquim Martorell, advocats i regidors perpetus. Van llegir la sentència de la Reial Audiència.¹⁶¹⁸

Segons Masot l'ajuntament tenia facultats, així com també els seus comissionats del ram de la carn per apremiar als venedors de carn del Capítol en cas que venguessin carn a laics ja que aquests l'havien d'adquirir en la municipal. Per tant, va ser correcta la multa de 10 lliures vers Francisca Solé. Vist aquesta resolució el Capítol va demanar a la Reial Audiència que declarés nul·la aquesta execució ja que consideraven que l'ajuntament no tenia les facultats per ordenar, reprimir, multar, exigir, apremiar i cobrar multes als dependents de la carnisseria del Capítol. Van explicar que la carn la venien

¹⁶¹⁶ Op. Cit.

¹⁶¹⁷ Op. Cit. Barcelona, 13 d'abril de 1826.

¹⁶¹⁸ Op. Cit. Lleida, 29 de juliol de 1827.

més barata perquè no disposaven de la mateixa extensió de pastures que el consistori, molt petita en relació amb els 300 caps de ramat.¹⁶¹⁹

Tres anys després del començament del conflicte finalment al comprovar que mai es posarien d'acord van convenir un pacte, tant la Paeria com el Capítol: 1) Qualsevol venedor de la carnisseria del Capítol que vengués carn a una persona seglar tindria una multa d'un ral de billó, a més aquells seran expulsats de la carnisseria i ja no servien més a l'Església. 2) En el futur si hi havia algun tipus de conflicte entre el Capítol i l'ajuntament abans haurien de reunir-se, discutir el cas, organitzar una reunió de diversos comissionats de les dues institucions per així no portar el cas a la justícia ordinària, ni molt menys recórrer cap sentència. Havien de solucionar els problemes d'una manera pacífica, també haurien de consultar futures actuacions, com per exemple, entrar a la carnisseria i realitzar un apremi. 3) Acatar l'anterior resolució de la Reial Audiència vers aquest conflicte. 4) Pagar conjuntament les costes d'aquest litigi, tot i que les hauria de pagar només l'ajuntament.¹⁶²⁰ Aquest acord va posar fi a aquest litigi.

21.6. L'adjudicació de les privatives dels productes bàsics destinats a sufragar el fons de Propis i Arbitris

La darrera acció dintre de l'àmbit econòmic municipal a l'any 1823 va anar destinada a adjudicar la privativa de la venda de sal a la ciutat de Lleida a Antoni Reixach, alies franquesa, per a l'any 1824. Amb la condició que vengués la lliura de sal grossa a 4 quarts i mig i la que s'havia de moldre a 5 quarts.¹⁶²¹

Davant l'insuficient recaptació d'ingressos per part de la Paeria, com era costum, el consistori va iniciar la subhasta de les privatives de venda dels principals productes de consum popular. Juan García va fer-se amb la de l'aiguardent pel termini d'un any pel preu de 1.500 lliures, amb la obligació de vendre la lliura d'aiguardent "anizado" sencill a 9 quarts i la de "l'anissat" doble a 13 quarts i mig, mentre que el refinat havia de vendre's a 18 quarts.¹⁶²²

No van tenir tanta sort amb la privativa de la venda de gel. Com que finalment, després de diversos intents, no van poder arrendar-la van determinar que aquest servei l'havia d'administrar el regidor Jacint de Pallarés. D'altra banda s'ha d'assenyalar que

¹⁶¹⁹ Op. Cit.

¹⁶²⁰ Op. Cit.

¹⁶²¹ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 27 de desembre de 1823, p. 23.

¹⁶²² Op. Cit. p. 75.

l'intendent de policia va proposar a l'ajuntament la pujada d'un quart en el preu de la lliura de carn per sufragar una millor il·luminació dels carrers per la nit per evitar els delictes.¹⁶²³ D'altra banda s'ha d'assenyalar que el preu de la neu es va fixar en un quart i mig la lliura.¹⁶²⁴

A les darreries de l'any 1824 Miquel Morillo va ser designat per encarregar-se de la distribució de l'aiguardent i de l'oli entre les persones destinades a vendre'l al por menor.¹⁶²⁵ D'altra banda, Antoni Reixach va aconseguir l'arrendament de la privativa de la sal, va haver de vendre la lliura de sal grossa a quatre quarts i mig, mentre que la molida a cinc quarts.¹⁶²⁶

Poc després es va aprovar un nou arrendament, aquesta vegada de l'hostal de Sant Lluís, a favor d'Antoni Reixach durant quatre anys, per cadascun havia de pagar 400 lliures. Reixach va fer-se amb aquest llogament a pesar que s'havia de reparar l'hostal. El comissionat escollit per supervisar les obres va ser Joan Baptista de Casanoves i el diputat Antoni Martrus. En la mateixa reunió consistorial va tenir lloc la publicació amb tots els honors de la Butlla de la Santa Croada.¹⁶²⁷

La situació financera cada vegada era pitjor, fins i tot Miquel Morillo va veure's obligat per les circumstàncies a no pagar el seu arrendament per vendre l'aiguardent.¹⁶²⁸

Els problemes financers van provocar que la Paeria tingués d'intentar recaptar més dels rams que controlava individualment, per aquest motiu, van escollir al diputat Fidel Vives per traslladar-se a la fira de Verdú per tal d'adquirir el ramat necessari per abastar de carn a tota la ciutat ja que aquest servei no el van arrendar i l'administrava personalment el consistori perquè va creure que era més convenient i beneficiós.¹⁶²⁹

També van notificar que des de l'1 de maig s'havia de vendre la lliura de carner a 40 quarts i mig, és a dir, un terç de lliura a 13 quarts i mig. Mentre que la de bou o vedella a 28 quarts i mig i la de xai a 36 quarts.¹⁶³⁰ La venda de carn es va convertir en una font principal d'obtenció de recursos pecuniaris.

Una altra font d'ingressos va ser l'arrendament de l'abast del gel en un primer moment a Juan Garcia pel preu de 900 lliures. Però Baptista Torres va pujar a 1.000 lliures. Garcia posteriorment a 1.050, preu final. A més el regidor Martorell va realitzar

¹⁶²³ Op. Cit. 4 de maig de 1824, p. 100.

¹⁶²⁴ Op. Cit. 28 de maig de 1824, p. 108.

¹⁶²⁵ Op. Cit. 19 de novembre de 1824, p. 140.

¹⁶²⁶ Op. Cit. 14 de desembre de 1824, p. 147.

¹⁶²⁷ Op. Cit. 14 de gener de 1825, p. 5; i 18 de febrer de 1825, p. 24.

¹⁶²⁸ Op. Cit. 15 de març de 1825, p. 30.

¹⁶²⁹ Op. Cit. 19 d'abril de 1825, p. 39.

¹⁶³⁰ Op. Cit. 30 d'abril de 1825, p. 42.

una proposta per demanar als veïns més rics que contribueixin mensualment amb alguna almoïna, la que cadascun volgués, per a destinar-ho a alguna obra pública ja que Antoni de Gomar va afirmar que eren necessitats bàsiques.¹⁶³¹

A principis de novembre del 1825 l'assumpte de la compra i venda de sal va acaparar l'atenció de la Paeria perquè Antoni Reixach, l'arrendatari d'aquest servei, havia d'extreure de Cervera 110 fanegas de sal per proveir la ciutat, però encara no les havia pagat. L'Intendent va amenaçar que si no les pagaven els membres del consistori del fons de Propis i arbitris les haurien de pagar personalment dels seus bens propis, o sigui, de la seva butxaca.¹⁶³² Poc després es va esbrinar que 310 fanegues de sal havien de pagar-se encara que eren corresponents a l'any 1823.¹⁶³³

A principis de l'any 1826 van procedir a començar a arrendar les diverses privatives dels productes més habituals i necessaris. La de l'oli va ser atorgada a Juan Mestres, veí de Lleida, per la quantitat de 600 lliures barceloneses que havia de pagar per poder vendre aquesta mercaderia durant els propers quatre anys. Tot i que aquest pacte va quedar en paper mullat quan a la Paeria va arribar una altra proposta, aquesta vegada de Domingo Boldú, el qual va oferir 2.300 lliures per dos anys.¹⁶³⁴ Tot seguit van arrendar la privativa de l'aiguardent a favor de Juan Garcia per 4.000 lliures durant un any.¹⁶³⁵ Però posteriorment a Juan Garcia se'l va apartar de l'arrendament de l'aiguardent ja que el continuava subministrant als presoners. Garcia va tenir sort perquè no va pagar cap multa, però li van incautar tot el seu aiguardent perquè no el pogués vendre més.¹⁶³⁶ Fruit d'aquesta pèrdua Juan Garcia va aconseguir l'arrendament del gel per 1.000 lliures per poder continuar fent negoci.¹⁶³⁷ A finals d'any la Paeria va concedir l'arrendament dels molins del comú a favor de Pau Figuerola pel preu de 30.000 lliures durant els pròxims quatre anys.¹⁶³⁸ Per últim, assenyalar que els darrers arbitris, relacionats amb el finançament dels Voluntaris Reialistes, van recaure sobre Antoni Pascual ja que es va fer càrrec de la privativa i de l'arrendament de l'oli, recordem que una part la tenia que donar als voluntaris reialistes, per 400 rals de billó a l'any. Mentre que Antoni Gaset fa aconseguir la privativa de cobrar un duro d'argent la mort de cada porc que es vengui al por menor, va tenir que pagar 414 lliures. D'altra banda, Esteve Menós, per l'arbitri

¹⁶³¹ Op. Cit. 10 de maig de 1825, p. 44.

¹⁶³² Op. Cit. 4 de novembre de 1825, p.99.

¹⁶³³ Op. Cit. 8 de novembre de 1825, p. 101.

¹⁶³⁴ Op. Cit. 20 de gener de 1826, p. 199.

¹⁶³⁵ Op. Cit. 9 de febrer de 1826, p. 202.

¹⁶³⁶ Op. Cit. 26 de maig de 1826, p. 230.

¹⁶³⁷ Op. Cit. 21 de març de 1826, p. 213.

¹⁶³⁸ Op. Cit. 25 d'octubre de 1826, p. 254.

d'una pesseta per cada càrrega de vi de sis càntirs i mig que s'introdueixi a Lleida, va pagar 300 lliures barceloneses durant un any.¹⁶³⁹

Quadre 86: Llista de les privatives municipals de l'any 1826

Arbitri	Individu	Quantitat i durada
Venda de l'oli	Domingo Boldú	2.400 lliures per dos anys
Aiguardent	Juan Garcia	4.000 lliures per un any
Gel	Juan Garcia	1.000 lliures per un any
Molins	Pau Figuerola	30.000 lliures per quatre anys
Oli, Voluntaris Reialistes	Antoni Pascual	400 rals de billó per un any
Cobrar un duro d'argent la mort de cada porc, Voluntaris Reialistes	Antoni Gaset	414 lliures per un any
Vi, Voluntaris Reialistes	Esteve Menós	300 lliures barceloneses

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1826.

Per intentar poder efectuar aquest pagament els regidors van decidir que el preu de venda de la sal s'havia de fixar a quatre quarts i mig la lliura de la grossa i cinc quarts i mig la molida.¹⁶⁴⁰

Als inicis de l'any 1827 la Paeria va procedir novament a arrendar diversos arbitris.

Quadre 87: Arrendaments de l'any 1827

Tipus	Quantitat
Els molins fariners	No es van poder arrendar per les abundants pluges per menys de 4 anys, només moldran el gra del veïns de Lleida, rebaixa del preu per la bona collita, 30.000 lliures per aquest arrendament durant els 4 anys
Licors	Remat de l'arrendament de l'aiguardent i dels licors a favor de José Enrich, veí de Lleida, per la privativa por menor de l'aiguardent fins al 31 de desembre de l'any 1828, per la quantitat de 3.000 lliures, vendrà cada lliura d'aiguardent sensible de 16 a 17 graus a nou quarts, de 19 a 20 graus a 13 quarts i mig, i el refinat de 24 a 25 graus a 18 quarts. Treuen l'arrendament de l'aiguardent a José Enrich per incompliment del contracte, l'havien de subhastar de nou. Finalment a favor d'Antoni

¹⁶³⁹ Op. Cit. 30 de desembre de 1826, p. 267.

¹⁶⁴⁰ Op. Cit. 11 de novembre de 1825, p. 102.

	Alcayne durant el període d'un any (1 de gener a 31 de desembre de 1828) per 4.670 lliures perquè va fer una oferta superior a la de Francesc Alcaine (arrendament de la venda de l'aiguardent al por menor per un any, 1 de gener de 1828 fins al 31 de desembre de 1828, per 3.700 lliures barceloneses. L'anísat doble a 13 quarts i mig, el refinat a 18 quarts.
L'aiguardent	Des del 16 de febrer fins al 31 de desembre de 1827, preu de 3.010 lliures barceloneses a favor de Joan Mestres, comerciant
Pont	A favor de Fidel Vives per un any per 5.490 lliures.
Almodí	Fidel Vives també va adquirir l'arrendament de l'almodí per un any per 2.610 lliures.
"Sotos" del comú	A favor d'Antoni Pasqual, 1604 lliures barceloneses pel termini de quatre anys.
Vi	Esteve Menos menor es va fer amb l'arrendament de l'arbitri d'una pesseta per cada càrrega de vi que s'introdueixi a Lleida pel preu de 3.020 lliures barceloneses pel termini d'un any.
Porc	El d'un duro per la matança de cada porc i la seva posterior venda a favor de Domènec Boldú per 470 duros pel termini d'un any.
Oli	A favor de Domènec Serra, negociant, per 250 lliures.

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 26 de gener, 18 de febrer, 13 de maig i 18 de desembre de 1827, PS. 20, 26, 59 i 127.

Com succeïa habitualment la majoria dels arrendaments van tenir un gran èxit, excepte el dels molins fariners perquè va tenir l'inconvenient de les dolentes condicions climatològiques.

Per millorar les arques municipals de cara a l'any 1829 van arrendar alguns serveis.

Quadre 88: Arrendaments municipals, tardor 1828.

Tipus	Individu	Quantitat
Pontatge	Fidel Vives	5.260 lliures
venda al por menor de l'oli	Antoni Alcaine	705 lliures
Arrendament de la imposició	Fidel Vives	5.210 lliures barceloneses
L'almudí	Fidel Vives	3.240 lliures barceloneses
Sal	Antoni Alcaine	l'hauria de vendre a quatre quarts i

		mig la grossa i a cinc la “molda”
Aiguardent	Esteve Menos	3.000 lliures barceloneses

Font: Elaboració a partir de A.M.L. Actes de l’Ajuntament de Lleida, 26 i 29 de setembre de 1828, PS. 94 i 96.

Per completar l’anàlisi financer de les darrerries de la dècada ominosa reflectir unes taules en les quals s’insereixen les diferents recaptacions de la Paeria dels arrendaments de diversos arrendaments, anys 1829 i 1831.

Quadre 89: Patrimoni. Cessions i arrendaments de drets i bens del municipi. 1829.

	Valor dels Propis	Rals de billó
1	Carnisseria del comú	6.400
2	Pastures del comú	1.000
3	Terres arrendades	3.069
4	Molins fariners a càrrec de Pau Figuerola	80.000
5	Botigues d’oli a càrrec de Domènec Boldú	12.533
6	Pou de gel, no es va arrendar	0
7	Arrendament de l’almodí a càrrec de Fidel Vives	27.840
Total		130.842

Font: Elaboració a partir de l’A.M.L. Capsa 1519, any 1829

Quadre 90: Patrimoni. Cessions i arrendaments de drets i bens del municipi. 1831.

Arrendaments	Arrendataris	Preus del remat
Imposició	Joan Mestres	4.950 rals de billó
Almodí	Joan Mestres	4.910
Privativa de l’oli	Isidre Graells	655
Hostal de Sant Lluís	Antoni Reixach	375
Sotos	Antoni Reixach	187
Molins	Josep Antoni Morlius	5005
Fàbrica de l’aiguardent	A ningú	0
Total		16.082

Font: Elaboració a partir de l’A.M.L. Capsa 1519, any 1831

21.7. Els preparatius i les despeses derivades de la visita reial de Ferran VII a Lleida al 1828

Entre l'any 1827 i l'any 1828 van realitzar-se nombroses obres públiques a la ciutat, sobretot perquè el sòl dels carrers tenia molts clots i perquè Ferran VII havia de visitar Lleida. Per exemple cal destacar la recomposició de la plaça de Sant Joan pel dolent estat del paviment.¹⁶⁴¹ La reconstrucció i l'ennobliment dels carrers per on havia de passar el rei va consistir en situar 325 vares de terra per millorar l'accés i l'interior de la ciutat, sobretot els carrers principals. Com que al carrer de La Palma no tenien suficients diners per portar-ho a terme van demanar diners al Capítol.¹⁶⁴²

Agustí Biscarri, arquitecte de la ciutat, va informar del cost de les obres, 3.892 rals de billó i 4 lliures perquè es van utilitzar 45.043 quintes de terres i 1.144 carretes.¹⁶⁴³

A l'inici de l'any 1828 Gomar primer de tot va exposar que l'empedrat del carrer de la Palma era absolutament necessària i, per tant, no admetia cap dilació a causa del seu mal estat. A més va comentar que no hi havia cap fàbrica de panys a Lleida.¹⁶⁴⁴

Com hem vist anteriorment fruit de la propera arribada de Ferran VII a Lleida es va tenir que reparar el carrer de la Palma. El remat de les obres de recomposició del carrer de la Palma i el de les Caldererías (era la via que creuava enfront de la catedral) va recuare a favor de Carles Catanera menor pel preu per cada vara de 10 rals de billó. També van acordar que cada propietari dels habitatges d'aquests carrers havien de pagar dues pessetes per cada vara de "frontis de nueva obra que le corresponda".¹⁶⁴⁵

Poc després es van produir diversos contactes entre la Paeria, el bisbe i el Capítol per subvencionar conjuntament la reposició de l'empedrat dels carrers de la ciutat ja que van decidir que a més a més del carrer de la Palma feia falta una millora del paviment en la resta de les vies de comunicació principals. També van aprofitar per organitzar conjuntament la festa del 14 de febrer.¹⁶⁴⁶

A finals del mes de febrer es va establir una junta per portar a terme l'empedrat i la recomposició dels carrers. El bisbe va nomenar com a representant seu a Joan Mensa, nou Vicari General per la repressió efectuada per Ferran VII vers Josep Vidal pel seu col·laboracionisme amb Josep I. Mentre que Ramon Laplana va ser el representant del

¹⁶⁴¹ Op. Cit. 23 d'octubre de 1827, p. 113.

¹⁶⁴² Op. Cit. 18 de desembre de 1827, p. 127.

¹⁶⁴³ Op. Cit. cartulari, p. 179.

¹⁶⁴⁴ Op. Cit. 4 de gener de 1828, p. 22.

¹⁶⁴⁵ Op. Cit. 8 de gener de 1828, p. 24.

¹⁶⁴⁶ Op. Cit. 12 de febrer de 1828, p. 35.

Capítol. Per l'ajuntament van assistir Joan Baptista de Casanoves, Jacint Pallarès, Antoni de Gomar, Fermí Gigó, el diputat Josep Blet, per la classe dels nobles a Domènec de Marañoso, per la de llauradors a Antoni Jutela, per la dels col·legis i gremis a Marià Gil. Van decidir que haurien d'imposar diversos arbitris per tal de sufragar les obres.¹⁶⁴⁷

Quadre 91: Junta per millorar el paviment dels carrers per on havia de passar Ferran VII

Institució a la qual representa	Individu
La Paeria	Els regidors Joan Baptista de Casanoves, Jacint Pallarès, Antoni de Gomar, Fermí Gigó i el diputat Josep Blet
Bisbat	Joan Mensa, vicari general
Capítol	Ramon Laplana
Nobles	Domènec de Marañoso
Llauradors	Antoni Jutela
Col·legis i gremis	Marià Gil

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 26 de febrer de l'any 1828, p. 38.

A continuació aquesta junta va prendre una sèrie de decisions

Quadre 92: Resolucions preses per la Junta de l'empedrat dels carrers.

Acord primer	Imposar l'arbitri de l'augment de tres quarts per cada lliura de carner i un quart i mig per cada lliura de vedella que es vengués en aquesta ciutat.
Acord segon	També afectaria als altres productes derivats de l'administració de la carn
Acord tercer	Continuació de l'impost d'un quart per cada lliura de sal com ja s'havia acordat anteriorment per sufragar els reemplaçaments militars
Acord quart	La junta d'electors haurà de cedir la seva recaptació durant els propers dos o tres anys, temps previst per efectuar les obres de millora del paviment dels carrers
Acord cinquè	"El importe de los carretales de los arriendos de Propios"
Acord sisè	Quatre viatges per cada veí de Lleida que tingués carro, portant tres mules als dies festius

¹⁶⁴⁷ Op. Cit. 26 de febrer de 1828, p. 38.

Acord setè	Dues pessetes per cada vara de frontís que correspongués a cada veí de la seva respectiva recomposició i reempedrament del seu carrer
Acord vuitè	Pretenen que els diners aportats per l'administració de la carn durant l'any 1827 per sufragar les activitats dels Voluntaris Reialistes s'haurien de reintegrar al fons dels Propis i Arbitris, però no era possible perquè s'havia gastat en atendre les necessitats del cos armat
Acord novè	Suplica de donatius al bisbe i al Capítol

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 3 de març de l'any 1828, p. 40.

A principis del mes de març les obres del carrer de la Palma estaven ja avançades perquè van poder atorgar 1.000 lliures als treballadors.¹⁶⁴⁸ A finals un ofici del governador Andriani va traslladar un del comandant d'enginyers de Lleida per a demanar l'estat actual de les obres i els diners utilitzats. A més van decidir que la plaça de Sant Lluís també s'havia de recomposar i s'havia de millorar la carretera de Barcelona, el pont de Noguera i el pont principal.¹⁶⁴⁹

Paral·lelament s'ha de ressaltar que els caputxins de Lleida van quedar exonerats de pagar els tres quarts per cada lliura de carn per sufragar l'empedrat dels carrers.¹⁶⁵⁰ A pesar d'aquesta falta d'ingressos al mes d'agost els operaris municipals van acabar amb el carrer de la Palma i van continuar amb el de Cavallers.¹⁶⁵¹

Mentre que a finals d'any el governador va efectuar una forta pressió per a què es portés a terme l'empedrat de la resta dels carrers de la ciutat pel seu estat deplorable.¹⁶⁵²

Per aquest motiu el Capítol va continuar amb l'impost sobre la seva carnisseria per sufragar l'empedrat dels carrers de la ciutat, complint la petició de la Paeria. La carn venuda per l'ajuntament també el tenia, aquesta taxa més l'aplicada per sufragar als Voluntaris Reialistes.¹⁶⁵³ Tot i les penúries econòmiques municipals i particulars l'arribada de Ferran VII al mes d'abril generaria nombroses despeses per tal d'atendre a la màxima autoritat del regne espanyol.

Quadre 93: Provisions que es van utilitzar per cobrir les necessitats de la comitiva reial durant l'estada a Lleida.

¹⁶⁴⁸ Op. Cit. 7 de març de 1828, p. 41.

¹⁶⁴⁹ Op. Cit. 22 de març de 1828, p. 44.

¹⁶⁵⁰ Op. Cit. 23 de maig de 1828, p. 65.

¹⁶⁵¹ Op. Cit. 19 d'agost de 1828, p. 85.

¹⁶⁵² Op. Cit. 25 de novembre de 1828, p. 120.

¹⁶⁵³ Op. Cit. 19 de desembre de 1828, p. 127.

Producte	Quantitat
Carn de vedella	6 lliures
Carn de carner de Castilla	6 lliures
Potes de vedella	7
Pollastres	8
Pollets petits	6
“Pichones” (les aus havien d’estar mortes i pelades)	4
Gall d’indi	1
Perdius	4
Dotzenes d’ous	4
“Cuartillas” de llet i de mantega de porc	6
Arrobes de neu	4
Oli del bo, vinagre i carbó	Molt, encara que sense determinar exactament

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l’Ajuntament de Lleida, 19 de març de l’any 1828, cartulari, p. 237. Barcelona, va signar el document Santiago Rivera, cap de cuina.

Com es pot apreciar sobretot van demandar carn, pràcticament de totes les classes. Per sort, també gaudim de la llista dels servents de la comitiva reial. Al Palau Episcopal, lloc al qual es va allotjar el seguici reial hi havia d’haver de manera fixa i permanent segons les demandes de la casa Reial: Un majordom major de la reina amb tres criats, un capità de guàrdia de la reial persona amb dos criats, una cambrera major de la reina amb quatre criats, el confessor de la reina amb un capellà, el senyor ministres de Gràcia i Justícia amb dos criats i tres oficials de justícia. A més se’ls havia de sumar unes altres quaranta persones que completarien l’escorta reial.

Quadre 94: Personal acompanyant de Ferran VII durant el seu pas per Lleida, abril 1828.

Ubicació	Nom	Funció
Palau Episcopal	Luis de Meras	Gentil home de Ferran VII amb el seu criat
	Miguel de Caceres	Igual que l’anterior, amb el seu criat
	Jacinta Marco de Espejo	Azafata de la reina
	Carlota Sánchez	“Camarista”
	Marcelo Sánchez Reboto	Metge de cambra de S.M. amb el seu criat

	Juan Castelló	Cirurgià i metge amb el seu criat
	Sevando Angel Solana	Oficial de la “veeduría”, encarregat de totes les despeses
	Francisco Sanz de la Moza	“Montero” i guia de cambra de S.M
	Miguel Mazon de Solanes	Igual que l’anterior
	Santiago Septú	Igual que l’anterior
	Vibiano de Porras	Igual que l’anterior
	José Anselmo Parquier	Ugier de S.M.
	Manuel Perales	Un altre de la reina
	Bernardo Pandeabenas	Mosso d’ofici de la guàrdia de la tropa de la reina
	Andres del Molino	Un altre de la reina
		Quatre mossos que han de vigilar els diners de S.M.
	Maria de la Paz	Mossa de lavabos
	Santiago Rivera	Cap de cuina
	José Pelogra	Ajudant de cuina
	Manuel Álvarez	Un altre ajudant de cuina
	Francisco Álvarez	Un altre ajudant de cuina
	José Megía	Un altre ajudant de cuina
	José Voto	Mosso de la cuina
	Benito Belano	Cap del “ramillete”
	Vicente Cabañas	Mosso del mateix
	Pablo Comas	Mosso del mateix
	Manuel Garria	Porter de la secretaria de Gracia i Justícia
		L’oficial major amb dos ajudants
	Miguel López	“Lacayo” de S.M.
	Juan Martínez	“Lacayo” de S.M.
		L’oficial de cotxes del rei
		El rentacotxes
		Diversos majorals
		Mossos pels tres cotxes i per les 18 mules

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 19 de març de l'any 1828, cartulari, p. 239.

Altrament cal destacar que molt poc abans de la visita del rei, es va donar de menjar a tots els pobres, va ser una mesura populista destinada a augmentar els seguidors del tron. A més es va procedir a la neteja de tots els carrers, sota pena d'incompliment de tres lliures, i a la il·luminació general de la ciutat.¹⁶⁵⁴ També van procedir ha repartir les quantitats que havien d'aportar les corporacions i els veïns de Lleida per sufragar l'obsequi de la ciutat vers el rei pel seu trànsit per Lleida.

Quadre 95: Quotes dels organismes i particulars de Lleida per satisfer un regal a Ferran VII, abril 1828

Grups socioprofessionals	Quantitat
Comerciants i contribuents del subsidi mercantil	400 lliures
El Capítol	150 lliures en qualitat de donatiu
Espardenyers	60 lliures
El clergat menor	50 lliures
Ferrers, "cerrageros"	45 lliures
Sabaters	45 lliures
Paletes	30 lliures
Cavallers i advocats	30 lliures
Escrivans	30 lliures
Procuradors	30 lliures
"Zurradores"	30 lliures
Cirurgians i barbers	22 lliures i 10 diners
Sastres	22 lliures i 10 diners
Adroguers i cirerers	22 lliures i 10 diners
Fusters	22 lliures i 10 diners
Metges	15 lliures
Forners	15 lliures
Esparvers	15 lliures
Boticaris	15 lliures
Flequers	7 lliures i 6 diners

¹⁶⁵⁴ Op. Cit. 11 d'abril de 1828, cartulari, pp. 133, 203, 245

Terrissaires	7 lliures i 10 diners
Teixidors	7 lliures i 10 diners
“Codoners”	4 lliures i 10 diners
Argenters	4 lliures i 10 diners
Cadirers	2 lliures i 5 diners
Total	1.046 lliures i 5 diners

Font: Elaboració a partir de A.M.L. Actes de l’Ajuntament de Lleida, 3 d’abril de 1828, cartulari, p. 257.

A partir de les dades reflectides a la taula anterior es pot apreciar com els elements amb més potencial financer van ser els comerciants, amb molta distància respecte a les altres professions, també cal destacar l’aportació de l’estament eclesiàstic (150 lliures del Capítol més 50 del clergat menor). A continuació van situar-se els espardenyers, ferrers i sabaters, per damunt dels paletes, i sorprenentment dels cavallers, advocats, escrivans i procuradors. Per contra cadirers, argenters i codoners van ser els sectors socioprofessionals més dèbils.

Mentre que l’ajuntament conjuntament amb les autoritats eclesiàstiques anaven organitzant la visita reial, els operaris municipals van tornar a situar la forca en el seu anterior emplaçament, recordem que va ser destruïda durant el trienni liberal. Tot i que encara no s’havia estrenat per falta de sentències condemnatòries.¹⁶⁵⁵

¹⁶⁵⁵ Op. Cit. 2 d’abril de 1828, p. 46.

22. El poder polític municipal a la Dècada Ominosa

22.1. El retorn de l'absolutisme: El primer govern local lleidatà de la dècada ominosa, novembre-desembre 1823

El 28 d'octubre de 1823, tres dies abans que la guarnició rendís la plaça, els absolutistes lleidatans es llançaren al carrer, es feien pràcticament amos de la situació i trencaven la làpida de la Plaça de la Constitució que reconvertien amb el nom de “Plaza Real”¹⁶⁵⁶.

Davant d'aquesta situació molts dels liberals sortiren de la ciutat. Encara que no tots van poder fugir i, per tant, van patir la persecució i les represàlies del poder conservador com, per exemple, Manuel Fuster i Vaquer, ja que una de les primeres tasques del nou municipi absolutista seria fer la llista corresponent dels liberals sospitosos. Per un altre costat, cal destacar que el 16 de novembre l'Ajuntament de Lleida va demanar el restabliment del Tribunal de la Inquisició¹⁶⁵⁷. Tanmateix, no deixava d'ésser un fet significatiu de la vida local i que explicaria tant la desconfiança del grup liberal exaltat durant el Trienni com dels absolutistes extremats posteriorment, que un Fermí Gigó fos alcalde el 1822 i presidís el primer any de retorn del municipi a l'absolutisme.¹⁶⁵⁸

Els absolutistes, per la seva banda, manifestarien el seu descontentament¹⁶⁵⁹ pel fet que massa liberals coneguts podien passejar tranquil·lament per la ciutat sense ésser molestats, i àdhuc alguns regidors del Trienni tornaven a formar part del consistori municipal¹⁶⁶⁰. Serien Gomar, Casanoves, Martorell, Queraltó, Masip, Francesc i Masip. D'aquests, Queraltó, Martorell, Francesc i Masip havien estat oficials de la Milícia Nacional. La continuïtat dels polítics, fet força habitual al llarg del període estudiat (1814-1828, excepte l'any 1823), va ser fruit del programa polític moderat del corregidor Andriani Escofet i del general Llauder. Aquest general, a les seves memòries, va explicar com el febrer de 1824 era governador militar de Lleida i l'ambient que hi havia trobat: “Allí encontré los odios inveterados, pertinaces llevados

¹⁶⁵⁶ LLADONOSA, J.: *Història de la ciutat de Lleida*. Barcelona, 1980, p. 304.

¹⁶⁵⁷ TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el temps de Ferran VII*. Lleida, 1983, p. 120.

¹⁶⁵⁸ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*. Pagès Editors, Lleida, 1993, p. 126.

¹⁶⁵⁹ Els absolutistes publicaren per queixar-se a l'ajuntament de la llibertat de moviments de liberals coneguts un full volant, titulat “Carta de los Realistas leridanos al Ayuntamiento y Diputados”, Lleida, 1824. A.M.L.

¹⁶⁶⁰ LLADONOSA, J.: *Història de Lleida*, II, Tàrrega, 1972-74, p. 703.

hasta el último punto de exaltación, porque la guerra había sido cruel. Los liberales en corto número, vivían en la mayor zozobra, los insultos eran continuos, la persecución no daba tregua ni descanso. Hermanar aquellas voluntades no era obra de un momento ... Sin embargo así que me presenté, varió el aspecto de aquella ciudad y su corregimiento. Tuve que amenazar y tener a raya a los jefes del partido ultrarrealista, intolerante como todos los extremados, y conseguí poner un término a los progressos de una reacción que no tenía trazas de detenerse”.¹⁶⁶¹

La primera reunió del nou consistori absolutista una vegada ensorrat el règim liberal va tenir lloc el 2 de novembre de 1823. Va estar presidida pel mariscal de camp Blas de Fournas ja que era el governador i el corregidor de la ciutat. També cal destacar la presència de Fermí Gigó, en qualitat de batlle major i de tinent corregidor. Cal recordar que Gigó va ser alcalde primer del consistori liberal de l’any 1822, a més va ser capità de la Milícia Nacional, l’organisme armat del liberalisme. Per tant, les antigues elits locals tradicionalistes van controlar el poder polític lleidatà fins a finals de l’any 1822 i començaments de l’any 1823, precisament quan els liberals exaltats van fer-se amb el poder local. També ens mostraria com la supervivència política va imposar-se als ideals. D’altra banda, per completar el primer consistori absolutista s’ha d’assenyalar la presència d’alguns regidors (segons les actes eren assessors): Jacint Pallares, Joan Bautista de Casanoves, Josep Xavier Berga, Mariano Ignasi Arajol i Joaquim Martorell. Mentre que com a síndic procurador va aparèixer Bonaventura Roca (metge), com a síndic personer Antoni Benet de Queraltó i com a diputat del comú Magí Targa. Finalment indicar que Francesc Solano va tornar a ocupar el càrrec de secretari, com no, al implantar-se de nou l’absolutisme va poder recuperar el seu antic destí.¹⁶⁶²

Quadre 96: El primer consistori absolutista a la dècada ominosa a l’espera de noves incorporacions, 2 de novembre de 1823.

President	Blas de Fournas, mariscal de camp, governador i corregidor
Regidor	Fermí Gigó, advocat, batlle major i tinent corregidor, batlle constitucional i capità de la Milícia Nacional l’any 1822
Regidor	Jacint Pallarès, cavaller, noble de Talarn

¹⁶⁶¹ LLAUDER, M.: *Memorias documentadas del teniente general Don Manuel ...*Madrid, 1844, p. 24. PASCUAL MADOZ, tot referint-se a la província de Lleida, subratlla la profunditat de les divisions entre liberals i carlins i la gran quantitat de víctimes que es produïren després de les lluites de 1820-1823: “Por los partes dados a la audiencia de Barcelona hasta fines de octubre de 1825, consta que habían sido asesinados en los pueblos y caminos nada menos que 1.828 individuos”, al *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*, vol. 10, Madrid, 1847.

¹⁶⁶² A.M.L. Actes i deliberacions de l’Ajuntament de Lleida, Lleida, 2 de novembre de 1823, p. 4.

Regidor	Josep Xavier Berga, notari i ciutadà honrat, regidor des del 1815 fins al 1820, també del darrer ajuntament constitucional, 1823.
Regidor	Joan Bautista de Casanoves, doctor en lleis i advocat. Batlle segon de l'any 1822
Regidor	Mariano Ignasi Arajol, doctor en lleis i advocat
Regidor	Joaquim Martorell, doctor en lleis i advocat. Regidor els anys 1822 i 1823
Síndic personer	Antoni Benet de Queraltó, noble, advocat, a l'any 1818 va ser diputat del comú, al 1819-20 síndic procurador, regidor 1820-1821
Síndic procurador	Bonaventura Roca, metge
Diputat del comú	Magí Targa, notari. Diputat del comú a principis de l'any 1820 i regidor als anys 1822-1823.
Secretari	Francesc Solano, escrivà, secretari durant 1814-1820

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 2 de novembre de 1823, p. 4.

Es pot comprovar com la majoria d'aquestes personalitats van formar part del darrer ajuntament absolutista, o sigui, el vigent fins al març de l'any 1820 ja que en aquest el cavaller, noble de Talarn, Jacint Pallarés; el ciutadà honrat, doctor en lleis i advocat Joan Bautista de Casanoves; el notari i ciutadà honrat Josep Xavier Berga; el doctor en lleis i advocat Marià Ignasi Arajol; i el doctor en lleis i advocat Joaquim Martorell eren regidors. La mateixa correlació van mantenir el notari Magí Targa, diputat del comú abans de la implantació del primer consistori liberal, i Antoni Benet de Queraltó, un advocat i noble que va mantenir la seva plaça de síndic personer.¹⁶⁶³

Al igual que Fermí Gigó aquests polítics van ocupar diversos càrrecs durant el Trienni Liberal. Per exemple, Joan Bautista de Casanoves va ser el batlle segon de l'any 1822; Joaquim Martorell va ser regidor els anys 1822 i 1823; Antoni Benet de Queraltó va ser regidor al primer govern local constitucional a l'any 1820, com així també al 1821; Josep Xavier Berga va ser regidor a l'any 1823; finalment apuntar que Magí Targa va ser regidor els anys 1822 i 1823. Per tant, va haver-hi una important continuïtat política, tot i que Jacint Pallarès i Marià Ignasi Arajol no van ocupar cap càrrec al Trienni

¹⁶⁶³ Consultar: SÁNCHEZ i CARCELÉN, A.: *La revolució liberal a Lleida (1820-1823)*. Espai-Temps n°48, Servei de publicacions de la Universitat de Lleida, Lleida, 2006; i ID: "Els polítics de Lleida al Trienni Liberal (1820-1823)" a la Revista *HMiC* de la Universitat Autònoma de Barcelona, Miscel·lània, 2006.

Liberal, fet que va demostrà que una part del nucli dur de l'absolutisme amb la reimplantació del seu sistema al govern central de Madrid tindria una nova oportunitat per controlar el poder local.

Després d'analitzar la composició del nou consistori municipal hem d'exposar els diversos assumptes que van tractar en aquesta primera reunió. Com a segon punt de l'ordre del dia van transmetre la seva voluntat i el seu desig de reunir-se amb el capità general de l'exèrcit del Principat català, el Baró d'Eroles, aprofitant la seva estada a la ciutat. Cal recordar que va ser l'alliberador de Lleida pels seguidors absolutistes. La Paeria va designar a Fermí Gigó i a Jacint Pallarés per a convertir-se en els emissaris municipals davant l'eminent encontre amb el Baró d'Eroles.¹⁶⁶⁴

Al dia següent mateix, el 3 de novembre de 1823, van tornar a reunir-se. En aquesta sessió municipal van aparèixer dos nous membres. Manuel Baltasar de Tàpies en qualitat de regidor i Josep Garriga, per ocupar el càrrec de l'altre diputat del comú. Baltasar de Tàpies era un noble que va ser regidor perpetu durant l'etapa absolutista de 1814-1820, mentre que Garriga mai va ocupar un càrrec al consistori lleidatà durant l'època liberal, però si va ser diputat del comú els anys 1818-1819. Els dos tenien en comú la no participació en cap ajuntament constitucional. Així doncs, ja tenim cinc personatges de tradició netament absolutista (cal afegir a aquest dos els noms de Jacint Pallarés, de Marià Ignasi Arajol i de Francesc Solano). D'altra banda cal assenyalar que el ciutadà honorat de Barcelona Josep Antoni de Bufalà també va ser agraciat de nou amb una regidoria, a la qual no va poder per malaltia, fet que va propiciar l'elecció d'un substitut per tal d'assistir a la Junta de Cequiatge. Van seleccionar a Joaquim Martorell. Bufalà al igual que Tàpies va ser regidor perpetu durant l'etapa absolutista de 1814-1820. Josep Antoni de Bufalà es va sumar als cinc polítics del primer consistori de la dècada ominosa que no havien format part de cap ajuntament liberal.¹⁶⁶⁵

Per tant, dels 12 membres (no comptem al president, càrrec honorífic destinat als governadors a l'època absolutista i als caps polítics a la liberal), 6, 50%, si van ocupar càrrecs al règim constitucional, mentre que 6, l'altre 50%, no. De totes maneres cal assenyalar que dels 6 polítics (Fermí Gigó, Joan Baptista de Casanoves, Joaquim Martorell, Josep Xavier Berga, Antoni Benet de Queraltó i Magí Targa) que van intervenir en els afers locals durant el Trienni Liberal només Joaquim Martorell, Josep Xavier Berga i Magí Targa van formar part del darrer consistori, "l'exaltat" de l'any

¹⁶⁶⁴ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 2 de novembre de 1823, p. 4.

¹⁶⁶⁵ Op. Cit. 3 de novembre de 1823, p. 5.

1823. O sigui, es va optar per reincorporar als governants d'abans del règim constitucional, els que van controlar el poder local des de la finalització de la Guerra del Francès fins a principis del mes de març de 1820. D'aquests van repetir Joan Bautista de Casanoves, Josep Antoni de Bufalà, Mariano Ignasi Arajol, Josep Xavier Berga, Joaquim Martorell, Jacint Pallarès i Manuel Baltasar de Tàpies com a regidors. Al igual que Antoni Benet de Queraltó com a síndic personer, Magí Targa com a diputat del comú i Francesc Solano com a secretari. En definitiva, tot el consistori de principis de l'any 1820 va retornar a ostentar el poder.

Deixant de banda, de moment, la composició del primer ajuntament de la dècada ominosa, cal indicar que els governants van procedir a la designació de les tasques que haurien de desenvolupar els nous, però, antics membre de la Paeria. Per ocupar-se del subministrament d'allotjaments van escollir a Manuel Baltasar de Tàpies i a Jacint Pallarès; per al pa, la seva fabricació i la recollida de grans a Joan Baptista de Casanoves, a Mariano Arajol i al diputat Magí Targa; per al de abichuelas, arròs, civada i palla a Joaquim Martorell i al síndic Bonaventura Roca; per al del vi al diputat Josep Garriga i al síndic personer Antoni Benet de Queraltó.¹⁶⁶⁶

A continuació van informar que el passat 4 de novembre (el dia d'abans) les tropes reialistes van conquerir la important plaça de Barcelona sense vessar cap gota de sang. Per aquest motiu van realitzar un pregó per comunicar aquesta notícia a la resta de població lleidatana, a més van decidir que al dia següent s'hauria de cantar en acció de gràcies a Déu un solemne Te Deum a la catedral.¹⁶⁶⁷

Al dia següent, el 7 de novembre de 1823, cinc dies després de la primera sessió municipal va aparèixer Antoni de Gomar, com a batlle, o sigui, com a regidor degà. Gomar, senyor de la Granadella, per tant, noble, en grau de cavaller, tornava a ocupar l'alcaldia de la ciutat, tal i com ho va fer al període de febrer del 1814 al març de 1820. Cal recordar que també va ser primer batlle al consistori municipal de l'any 1821. Així doncs podem caracteritzar-lo com el personatge més important, dominant i influent de Lleida. Un autèntic supervivent polític, capaç de controlar el poder municipal durant la major part del regnat de Ferran VII a la capital de Ponent. Gomar bé marcat per una tendència ideològica que el situaria a l'interior d'un moderantisme proper al tradicionalisme, però lluny del reialisme exaltat.¹⁶⁶⁸

¹⁶⁶⁶ Op. Cit.

¹⁶⁶⁷ Op. Cit.

¹⁶⁶⁸ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, Lleida, 7 de novembre de 1823, p. 6.

Prosseguint amb la formació del primer consistori de la dècada ominosa cal apuntar una polèmica que va produir-se a partir del fet que Pere Jordà i Jaume Lamarca, diputat del comú i regidor respectivament en l'època del darrer govern constitucional (1823), no volien abandonar els seus càrrecs, però pel Reial Decret de la Regència del 19 de juny de 1823 havien d'abandonar els seus càrrecs i oficis. Al seu lloc van nomenar Antoni Bordialva, el qual va ser diputat electe el 1815; i a Francesc Claver, designat el 1817, ja que els diputats electes de l'any 1816 eren addictes al sistema constitucional i revolucionari d'una manera notòria segons la documentació absolutista.¹⁶⁶⁹

Antoni Bordialva, Francesc Blavia, Joan Mensa i Bonaventura Roca van ser els diputats del comú de l'any 1816.¹⁶⁷⁰ Tot i això Bonaventura Roca va aconseguir ocupar el càrrec de síndic procurador a finals de l'any 1823. Pel que fa als altres personatges, Joan Mensa, hisendat i advocat, i Francesc Blavia, ferrer, van formar part del primer ajuntament constitucional com regidor i com a síndic personer respectivament. Els dos van repetir en els mateixos càrrecs durant l'any 1821 ja que cada any només canviaven la meitat dels regidors i dels síndics i a ells no els va afectar aquesta mesura. Finalment apuntar que Antoni Bordialva no va participar en cap consistori liberal, tot i que va ser diputat del comú a l'any 1816.

Quadre 97: Composició definitiva del primer Ajuntament de Lleida absolutista a la dècada ominosa, 7 de novembre de 1823.

President	Blas de Fournas, mariscal de camp, governador i corregidor.
Regidor degà	Antoni de Gomar, batlle de Lleida febrer 1814-març 1820, també a l'any 1821.
Regidor	Jacint Pallarès, cavaller, noble de Talarn, regidor durant 1814-1820
Regidor	Joan Bautista de Casanoves, doctor en lleis i advocat. Batlle segon de l'any 1822, regidor durant 1814-1820.
Regidor	Mariano Ignasi Arajol, doctor en lleis i advocat, regidor durant 1814-1820.
Regidor	Joaquim Martorell, doctor en lleis i advocat, regidor durant els anys 1814-1820, i 1822-1823.
Regidor	Fermí Gigó, advocat, batlle major i tinent corregidor, batlle constitucional l'any 1822 i capità de la Milícia Nacional.

¹⁶⁶⁹ Op. Cit.

¹⁶⁷⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1816, p.3.

Regidor	Manuel Baltasar de Tàpies, noble, regidor durant 1814-1820.
Regidor	Josep Antoni de Bufalà, ciutadà honrat de Barcelona, regidor durant 1814-1820.
Regidor	Josep Xavier Berga, notari i ciutadà honrat, regidor durant 1815-1820 i del darrer ajuntament constitucional, 1823.
Síndic personer	Antoni Benet de Queraltó, advocat i noble. Regidor al primer govern local constitucional a l'any 1820, com així també al 1821. Síndic personer l'any 1819-principis del 1820.
Síndic procurador	Bonaventura Roca, doctor en medicina, va ser diputat del comú els anys 1816-1817
Diputat del comú	Magí Targa, notari. Diputat del comú a principis de l'any 1820 i regidor als anys 1822-1823.
Diputat del comú	Antoni Bordalva, el qual va ser diputat electe el 1815 i el 1816.
Diputat del comú	Francesc Claver, doctor en medicina, diputat electe l'any 1817.
Diputat del comú	Josep Garriga, diputat del comú l'any 1818 i 1819, no va formar part de cap consistori constitucional.
Secretari	Francesc Solano, escrivà, secretari durant 1814-1820.

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 7 de novembre de 1823, p. 6.

Era lògic que amb la reinstauració del poder absolutista no es volgués donar continuïtat als polítics que van participar del govern local al Trienni Liberal. Amb la llista definitiva es pot reflectir que dels 16 membres que van compondre el consistori municipal al mes de novembre de l'any 1823 només 7 (Antoni de Gomar, Joan Bautista de Casanoves, Joaquim Martorell, Josep Xavier Berga, Antoni Benet de Queraltó, Fermí Gigó i Magí Targa), un 43'75%, van participar d'algun govern constitucional, mentre que els restants 9 (Jacint Pallarès, Mariano Ignasi Arajol, Manuel Baltasar de Tàpies, Josep Antoni de Bufalà, Bonaventura Roca, Antoni Bordalva, Francesc Claver, Josep Garriga i Francesc Solano), un 56'25%, van ser apartats pels liberals del poder local durant el Trienni Liberal. Una altra reflexió seria que cap membre del primer ajuntament de la dècada ominosa era nou en el sentit que mai havia format de cap consistori ja que tots tenien un passat a la Paeria. Finalment apuntar que només Joaquim Martorell, Josep Xavier Berga i Magí Targa, un 18'75%, van continuar en els seus càrrecs després de la derrota dels liberals i la tornada a l'absolutisme, o sigui, la continuïtat va ser intermitja pel que fa als polítics que van ocupar qualsevol càrrec al

Trienni, mentre que va ser mínima en relació amb el darrer ajuntament liberal exaltat de l'any 1823. Com abans van fer els liberals al mes de març de 1820, la purga establerta pels tradicionalistes una vegada recuperat el poder va ser força considerable.

Quadre 98: Composició socio-professional del primer l'Ajuntament de Lleida de la dècada ominosa, novembre 1823

Grup socio-professional	Número	%
Relacionada amb el dret: notaris o advocats	7	39
Nobles	6	33'3
Doctors en medicina	2	11'1
No se sap	2	11'1
Escrivà	1	5'5

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1814-1828. S'ha de tenir en compte que alguns (Queraltó i Berga) s'insereixen al grup relacionat amb el dret i amb la noblesa.

Mirant el quadre anterior es pot comprovar com amb el retorn de l'absolutisme les antigues elits tradicionals de la ciutat de Lleida van tornar a controlar el poder local. La noblesa juntament amb els individus dedicats a la judicatura van dominar el consistori municipal, fet que va tornar a barrar el pas a d'altres sectors socials més dinàmics.

Paral·lelament es va portar a terme l'elecció dels batlles de barri que havien de garantir la seguretat interna dels districtes lleidatans.

Quadre 99: Designació dels batlles de barri al novembre de l'any 1823¹⁶⁷¹

Número del barri	Batlles de barri	Substitut	Individu de la Paeria encarregat d'aquest barri
1	Francesc Fàbregues	Felipe Alsina	Magí Targa
2	Pere Claramunt	Pere Massot	Antoni Benet de Queraltó
3	Salvador Añell	Salvador Mommany	Joaquim Martorell
4	Miguel Besa	Baptista Torres	Josep Garriga
5	Mariano Gil	Carles Pons	Antoni de Gomar
6	Mariano Derch	Joan Aries	Mariano Arajol
7	Francesc Galtaires	Joan Curnia	Joan Baptista de Casanoves

¹⁶⁷¹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, p. 99. 30 d'abril de 1824. Antoni Blet, mestre confiter, va ser nomenat batlle del barri quart per indisposició de Miquel Besa. Blet no va acceptar el càrrec perquè era receptor de penes de cambra i no podia. Van nomenar a Francesc Duarri, cubero; p. 102. 14 de maig de 1824. Francesc Duarri nomenat batlle del barri quart per malaltia de Miquel Besa.

8	Josep Antoni Fonseré	Manuel Albanès	Francesc Claver
9	Francesc Vidal	Josep Muntaña	Jacint Pallarés
10	Josep Sureda	Josep Casals	Antoni Bordalva
11	Miguel Murillo	Francesc Trueta	Baltasar de Tàpies
12	Miguel Mallada	Llorenç Claramunt	Bonaventura Roca

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 7 de novembre de 1823, p. 7.

En la següent reunió municipal els nous batlles de barri van jurar el seu càrrec tal i com era costum. D'altra banda els governants locals van restablir la Junta de Cequiatge al seu estat anterior al 7 de març de 1823. Per poder escollir els nous representants d'aquest organisme van enviar uns oficis al Capítol; al clergat de la devota confraria de Sant Salvador i de Santa Maria; i, finalment, al cos dels nobles i dels gaudins per a què designessin els seus representants. Les antigues elits i els poders fàctics de l'absolutisme van tornar a experimentar la sensació de control vers els assumptes més importants del municipi. Com era de suposar, l'Església restituiria la seva preeminència i influència en relació amb el consistori municipal.¹⁶⁷²

Al poc temps, concretament al 20 de novembre, va arribar a la Paeria una circular de la Reial Audiència de Barcelona en la qual es comunicava als ajuntaments la manera legal que havien de seguir per tal de compondre el seu consistori. Aquesta circular els remetia al Reial Decret del 9 i del 17 d'abril de 1823, a més del decret del 23 de juliol expedit per la Regència. L'ajuntament lleidatà va constestar-li's que a la Paeria ja l'havien constituït seguint aquestes resolucions.¹⁶⁷³ Fet que va demostrar la coneixença de les resolucions elaborades i dictaminades per la Regència del Regne per part de l'elit lleidatana, la qual va poder reprendre el seu tradicional control vers el govern local municipal.

Tanmateix una nova prova del canvi de cicle polític va tenir com a protagonista al síndic Bonaventura Roca, el qual va proposar a l'ajuntament que seria una manifestació de gratitud de la ciutat de Lleida en relació al Baró d'Eroles l'organització d'una representació a S.M. Ferran VII per sol·licitar-li una plaça de regent supernumerari

¹⁶⁷² Op. Cit. 8 de novembre de 1823, p. 7.

¹⁶⁷³ Op. Cit. 20 de novembre de 1823, p. 13. Reial Ordre del 26 de maig en el qual es va comunicar la instal·lació de la Regència del Regne a Madrid.

d'aquesta corporació a favor del Baró per haver “rescatado dos veces del poder enemigo” a la ciutat. Antoni de Gomar va ser l'encarregat de realitzar-la.¹⁶⁷⁴

La Paeria va passar de venerar a Rafael de Riego al seu pas per la ciutat a fer-ho amb el baró d'Eroles, l'heroi militar que va lliurar a la ciutat de l'opressió de l'exèrcit francès el 14 de febrer de 1814, però el mateix que va lluitar a mort per enfonsar el règim constitucional quan el territori estava en pau i començava una lenta recuperació econòmica. Lògicament el Baró d'Eroles¹⁶⁷⁵ pels absolutistes va ser el personatge militar més important d'aquesta època, tot un símbol del reialisme. Com la història l'havien escrit els guanyadors, el seu nom restà fins als nostres dies com un heroi, com no, un carrer de Lleida va dedicat a la seva figura.

Una altra vegada la polèmica va aparèixer a la Paeria, aquesta vegada, al 19 de desembre de 1823, a virtut de l'ordre de la Junta Provisional d'Espanya i Índies del 9 d'abril i un posterior aclariment del 17 d'abril de 1823 per formar els nous ajuntaments sense la inclusió de cap membre que hagués estat seguidor del règim liberal. Per incompliment d'aquesta resolució es van presentar a les cases consistorials el llicenciat Pere Lleopart, rector de la parròquia de Sant Joan i, Pere Gasol, mossèn de la de Sant Llorenç, per tal de notificar que van ser addictes al sistema constitucional Josep Xavier Berga i Pere Jordá. Per tant havien de ser expulsats del consistori lleidatà i havien de perdre els seus càrrecs municipals, el primer era regidor i el segon diputat del comú, tot i que el seu nom no va aparèixer com a membre de la Paeria fins a finals de l'any 1823 i

¹⁶⁷⁴ Op. Cit. 2 de desembre de 1823, p. 16.

¹⁶⁷⁵ FELIU i MONFORT, G.: *Gran Enciclopèdia Catalana: Joaquim Ibáñez-Cuevas i de Valonga*. Barcelona, 1993, vol. 12, PS. 515-516. Joaquim d'Ibáñez-Cuevas i de Valonga (1784-1825), més conegut com el baró d'Eroles. Va néixer a Talarn i va morir a Daimiel. Militar i polític absolutista, baró d'Eroles i quart marquès de La Cañada-Ibáñez. El 1808 deixà els estudis de dret per allistar-se al cos de voluntaris de Talarn, amb el qual entrà a Girona per reforçar les tropes durant el segon setge de la ciutat. Després de la rendició fou portat presoner a França, però aviat sen'escapà, i fou nomenat comandant del cos de l'exèrcit de l'Empordà. El 1811 dirigí la desgraciada fortificació de Montserrat, que acabà amb l'incendi i el saqueig del monestir per Suchet; poc temps després fou ascendit a general. Fou capità general el 1813 i, interinament, el 1814. Durant el Trienni Constitucional el seu conegut absolutisme féu que encapçalés la llista de persones *non gratae* a Barcelona el 1821. Deportat a Mallorca, escapà al cap de poc temps i es retirà a les seves possessions a Talarn, on l'any següent es convertí en cap de la revolta absolutista. Després de la conquesta de la Seu d'Urgell, passà a formar part de la Regència d'Urgell, juntament amb Mataflorida i el bisbe Creus, i fou nomenat comandant suprem de les forces reialistes, les quals intentà, en va, d'organitzar i disciplinar. Actuà per separat i poc d'acord amb els altres regents, fins al punt d'emetre un manifest a part, conegut com el *Manifest del baró d'Eroles*, en el qual insistia en la necessitat que el monarca jurés i respectés els furs i els costums del país. Derrotat repetidament per Espoz y Mina, nou capità general de Catalunya, no pogué barrar-li el pas cap a la Seu i la Regència hagué de passar a França, on es dissolgué. Únic membre de la Regència benvist pel govern francès, tornà a Catalunya com a cap de l'avantguarda espanyola dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, fou nomenat membre de la regència formada a Madrid pel duc d'Angulema, però no es mogué de Catalunya, d'on fou nomenat novament capità general (1823-24). La seva actuació de reorganització i apaigament no fou benvista pels sectors més extremistes i aviat fou cridat a Madrid per col·laborar en la reestructuració de l'exèrcit; de fet era un allunyament. Emmalaltí i, segons alguns, desvariejà.

no al mes de novembre, a més ja n'hi havia quatre diputats del comú (Magí Targa, Antoni Bordalva, Francesc Claver i Josep Garriga).¹⁶⁷⁶

Sobta que no incloguessin a Joaquim Martorell i a Magí Targa ja que van formar part del darrer consistori constitucional al igual que Berga i Jordá. Almenys esbrinem que dos personatges que tampoc semblava que van tenir una excessiva importància al Trienni Liberal perquè no van ser ni batlle primer ni segon, ni tampoc van dirigir la Milícia Nacional, doncs eren liberals. Tanmateix coneixem el procés d'acusació vers un possible enemic del règim absolutista, caracteritzat per la intervenció de qualsevol batlle de barri i sobretot per la denúncia i testimoni d'algun rector de parròquia. Fórmula utilitzada pels sistemes autoritaris al segle XX, per exemple, pel franquisme de post-guerra. El fet va ser que els seguidors de l'absolutisme van utilitzar tots els resultats del poder per repressaliar als liberals o bé als dirigents més destacats o només col·laboracionistes o individus que van mostrar les seves simpaties pel règim instaurat per Riego al març de l'any 1820.

22.2. La recuperació de la normalitat

22.2.1. La Junta de l'hospital

A la primera reunió del nou consistori absolutista es va posar de manifest que fruit dels diversos enfrontaments bèl·lics¹⁶⁷⁷ va urgir l'assistència als malalts allotjats a l'hospital de Santa Maria de Lleida (aquest fet, llegint entre línies, ens permet creure que la conquesta de la ciutat va generar ferits als dos bàndols). Per aquest motiu les noves autoritats municipals van decidir restablir la Junta d'administració de l'hospital. Per representar l'ajuntament en aquest organisme van escollir a Jacint Pallarés i a Joan Bautista de Casanoves. Tanmateix van acordar contactar amb el bisbe Renteria per a què nomenés els seus vocals.¹⁶⁷⁸

¹⁶⁷⁶ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 20 de desembre de 1823, p. 20.

¹⁶⁷⁷ protagonitzats pels liberals d'una banda, els quals volien resistir a tota costa i mantenir la vigència del règim constitucional a Lleida i, d'altra banda, pels absolutistes, els quals van assetjar la ciutat amb la finalitat de tornar a instaurar l'absolutisme sota la sobirania de Ferran VII.

¹⁶⁷⁸ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, Lleida, 2 de novembre de 1823, p. 4.

22.2.2. Retorn a la bona relació govern municipal-Església

Una altra mostra que va confirmar la bona sintonia entre la novament Paeria absolutista i l'estament eclesiàstic va ser la invitació del Capítol a l'ajuntament a una cerimònia religiosa per tal de pregar per les ànimes dels difunts que van morir a la darrera guerra, la qual va ser sufragada a través del ram dels aniversaris i va servir per ajudar als familiars dels morts perquè la recaptació monetària recollida en la missa celebrada a la catedral es va atorgar sobretot a les vídues. Com no, van assistir tots els membres de la Paeria.¹⁶⁷⁹

En la següent sessió els membres de la Paeria van rebre un ofici del nou vingut bisbe Renteria en el qual li va enviar la col·lecció dels oficis que va enviar des de 1820 a les Corts anomenades constitucionals. Ràpidament l'ajuntament li va agrair aquesta donació.¹⁶⁸⁰ Aquesta era una nova prova més de la recuperació de les bones relacions entre l'àmbit polític i el religiós. El consistori local havia passat de llegir el *Semenario Ilerdense* l'any 1822 a frasejar els oficis del bisbe Renteria.

A la tardor de l'any 1824 la Paeria va rebre un ofici del bisbe Pablo Colmenares en el qual va comunicar que Ferran VII l'havia agraciat amb la mitra de Lleida.¹⁶⁸¹ Colmenares va substituir a Renteria. Poc a poc s'anaven assentant les bases del projecte absolutista que governaria la ciutat de Lleida durant la dècada ominosa.

Posteriorment va arribar un ofici a la Paeria del bisbe electe de Lleida, Pablo Colmenares, per comunicar a l'ajuntament que no volia rebre una benvinguda pública a la seva entrada a la ciutat per evitar dispendis innecessaris.¹⁶⁸² El que si va fer va ser enviar una invitació a totes les autoritats municipals per assistir a la seva cerimònia de possessió de la mitra de Lleida. Òbviament van respondre afirmativament.¹⁶⁸³

Fruit de la futura arribada del nou bisbe, el Dean del Capítol, José Cayetano de Fonserrada, apoderat de Colmenares, va visitar la Paeria. Els regidors Mariano Ignasi Arajol i Joaquim Martorell van rebre'l a la porta del consistori. Era una manifestació més de les bones relacions que existien entre l'Església i el poder municipal lleidatà.¹⁶⁸⁴

¹⁶⁷⁹ Op. Cit. 25 de novembre de 1823, p. 14.

¹⁶⁸⁰ Op. Cit. 18 de febrer de 1824, p. 77.

¹⁶⁸¹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 18 de setembre de 1824, p. 130.

¹⁶⁸² Op. Cit. 16 de febrer, p. 26.

¹⁶⁸³ Op. Cit. 4 d'abril de 1825, p. 35.

¹⁶⁸⁴ Op. Cit. 6 d'abril de 1825, p. 36.

Al principi del mes de juny un nou ofici del bisbe Colmenares va comunicar que havia arribat a la ciutat de Saragossa i properament arribaria a Fraga. La Paeria va enviar un síndic per donar-li la benvinguda.¹⁶⁸⁵

Una vegada allotjat a Lleida el bisbe Colmenares es va reunir amb els regidors Antoni de Gomar i Manuel Baltasar de Tàpies perquè van ser els comissionats escollits per la Paeria per reunir-se amb el bisbe per proposar-li i tractar la reimplantació del col·legi dels jesuïtes a la ciutat ja que creien que aquesta institució d'ensenyança era molt necessària per educar a la joventut.¹⁶⁸⁶

Un altre exemple de la unió entre l'ajuntament i l'Església va consistir en la organització de la festa del 14 de febrer a l'any 1826 per tal de commemorar l'alliberament de la ciutat davant l'invasor francès a l'any 1814. El bisbe Colmenares va acceptar de bon grat oficiar una missa i el cant d'un Te Deum.¹⁶⁸⁷ Aquesta festivitat era un punt d'unió entre els reialistes i els liberals perquè representava la unió del poble lleidatà contra l'exèrcit napoleònic.

Durant el sant "jubileo" es van prohibir les representacions teatrals i de les "corrides" de braus.¹⁶⁸⁸ Pràcticament o tenim constància de les funcions teatrals i dels espectacles taurins efectuats a Lleida, de tota manera segur que tindrien els seus adeptes quan es celebraven a les festes populars organitzades per l'ens municipal.

Com estem veient els afers religiosos tornaven a alterar, modificar i influir en la vida social lleidatana. A més el poder religiós va recuperar part del seu esplendor a la dècada ominosa, un nou exemple va ser una proposta enviada per l'ajuntament a Ferran VII per demanar-li una autorització per poder establir un convent de Mares de l'ensenyança a Lleida. Com es pot comprovar la Paeria va recolzar aquesta iniciativa i va mostrar tot el seu suport al enviar-li una carta al monarca per aconseguir-ho.¹⁶⁸⁹ Poc després el govern local va rebre un ofici del ministre del convent dels pares trinitaris per convidar a l'ajuntament a la benedicció de la seva nova església a l'interior del convent.¹⁶⁹⁰

També s'ha de tenir present la celebració de la missa destinada a commemorar la llibertat de la ciutat davant l'opressió francesa de l'any 1827: "Acordado por el muy ilustre Ayuntamiento de esta ciudad, hace saber a todos los moradores de la misma la feliz jornada del catorce de este mes del año 1814, en que el todo Poderoso por su

¹⁶⁸⁵ Op. Cit. 6 de juny de 1825, p. 49.

¹⁶⁸⁶ Op. Cit. 28 de juny de 1825, p. 55.

¹⁶⁸⁷ Op. Cit. 20 de gener de 1826, p. 199.

¹⁶⁸⁸ Op. Cit. 18 d'abril de 1826, p. 222.

¹⁶⁸⁹ Op. Cit. 14 de juliol de 1826, cartulari, p. 338.

¹⁶⁹⁰ Op. Cit. 10 d'octubre de 1826, p. 250.

bondad infinita quiso libertarles de la esclavitud y opresión en que les tenían sumergidos los satelites del tirano de los hombres, y que en acción de gracias por beneficio tan singular se celebrará la misma fiesta que en los años anteriores en la santa Iglesia Cathedral a las nueve de la mañana, donde se cantará una misa solemne con el santísimo expuesto con sermón que predicará el P. Bertran de Figueres religioso capuchino, y por la tarde Rosario cantado; y en consecuencia se espera, que todas las cabezas de familia asistan a dicha función en el modo que se ha acostumbrado. Y para que venga a noticia de todos se manda publicar el presente a los 13 días del mes de febrero del año 1827.”¹⁶⁹¹

Altrament s’ha d’inserir la processó del Corpus: “Siguiendo lo acordado por el muy ilustre ayuntamiento de esta ciudad, se hace saber a todos generalmente que el jueves próximo, que contaremos catorce de los corrientes se celebrará la festividad del Santísimo Cuerpo de Nuestro Señor Jesu-Christo, y a las quatro de la tarde del mismo día se hará la Solemne Procesión General acostumbrada, que partira de la Iglesia Catedral, encaminándose al Palacio Episcopal, y Plazuela de la antigua Universidad, bajando por la calle de Caballeros, dirigiendose a la plaza de San Juan, y Parroquia de Magdalena, restituyendose despues por la calle Major a la Iglesia Cathedral: Por lo que se dice y manda a todas las cabezas de Familia que dicho día catorce del que rige a las quatro de la tarde asistan con velas encendidas, y los Gremios con sus banderas, como es costumbre a dicha Iglesia Cathedral. Y así mismo se manda a todos generalmente que en el mismo día, cada uno en su lugar, bajo la pena de tres libras, limpie y barra la calle por donde deba pasar la procesion, sacando toda la inmundicia, y embarazos, que puedan impedir, y estorbar el libre curso y paso, adornando los frontiscipios de sus casas con el posible lucimiento; y bajo la misma, pena, que saquen de las ventanas los tiestos, y no vuelvan a ponerlos allí, aunque se hallen plantados de flores, y otras yerbas, a fin de evitar desgracias; con cominacion, que al que no cumpla, se le exigira irremisiblemente dicha pena. Y para noticia publica se manda publicar el presente. Dado en Lérida a los trece dias del mes de junio de mil ochocientos veinte y siete”.¹⁶⁹² Així doncs, les festivitats religioses van augmentar en importància i repercussió amb el retorn de l’absolutisme.

¹⁶⁹¹ Op. Cit. 13 de febrer de 1827, cartulari, p. 143.

¹⁶⁹² Op. Cit. 13 de juny de 1827, cartulari, p. 146.

22.2.3. Aliança consistori local-Monarquia

A finals del mes de novembre, al dia 28, va tenir lloc la corroboració de la unió del fort lligam entre el poder sobirà reial i el govern local municipal, tal i com era costum a l'Antic Règim. L'Ajuntament de Lleida, primer de tot, va felicitar a Ferran VII pel seu restabliment al tron i la recuperació de tots els seus drets com a sobirà, per després ordenar la impressió de 250 felicitacions al monarca per la seva restitució al tron amb l'objectiu de repartir-les entre els habitants de Lleida i enviar diverses còpies a multitud de ciutats, sobretot a les capitals. Sens dubte volien netejar el passat liberal de Lleida. D'altra banda cal comentar que van proliferar d'una manera important els sol·licitants de certificats de bona conducta política i adhesió al tron i l'altar ja que les noves autoritats els demanaven per tramitar qualsevol gestió.¹⁶⁹³

Els absolutistes volien treure profit del seu passat polític de la mateixa manera que pretenien repressaliar i dificultar la vida als liberals. Aquesta és una nova mostra de les dificultats de convivència derivades de la intransigència d'un grup ideològic vers el contrari. També ens indica l'alt grau de polarització ja que entenien que eren dos entitats irreconciliables, a més a més els absolutistes volien fulminar el liberalisme de soca-rel. Eren les conseqüències de la victòria del grup més dretà en la primera guerra civil de la història contemporània catalana.

A finals de març de l'any 1824 un assumpte que va tractar-se a la Paeria va ser la inexistència d'un retrat de Ferran VII a la sala principal. Domingo Raguejo, agent de la Paeria a la Cort espanyola, va comentar que podrien comprar un dels que es venien a la impremta reial a 16 rals de billó. El segon apunt ve donat pel lliurament d'un certificat de bona conducta política a José María de Aguilar, jutge de primera instància de Lleida durant el sistema constitucional. Amb el canvi de règim va traslladar-se a Ocaña. Va ser una altra personalitat que va exercir les seves funcions al període liberal però amb el retorn de l'absolutisme van ser considerats defensors del tron i l'altar, en definitiva, van saber adaptar-se prou bé a les dues etapes polítiques. Finalment, comentar la notificació de la pressa de possessió de l'Intendent de policia, Manuel Ortiz, a través d'un ofici del governador interí, Antonio Hierro y Oliver. Ortiz al ocupar el seu càrrec i iniciar les seves funcions, primer de tot, va ordenar la realització d'un nou padró per tal de poder

¹⁶⁹³ Op. Cit. 28 de novembre de 1823, p. 15. Per exemple, entre els sol·licitants de certificats de bona conducta cal destacar: Miquel Batlló, Pedro Barba i Ramon Francesch, fill del metge Joan Francesch. Mariano Claver, subtenent d'artilleria.

documentar la població resident a la ciutat de Lleida.¹⁶⁹⁴ Una de les novetats més importants del govern de la dècada ominosa va ser la introducció de l'organisme policíac¹⁶⁹⁵ per tal de garantir el control i la vigilància dels sectors proclius al canvi polític, evitant així un restabliment del liberalisme. A més una de les funcions principals de la policia seria, com no, efectuar la repressió vers els liberals.

També les antigues tradicions de festejar el sant del monarca van tornar amb el restabliment de l'absolutisme. A la reunió consistorial del 28 de maig van acordar celebrar el sant de Ferran VII (30 de maig). Per aquest motiu se'ls va donar a tots els soldats allotjats a Lleida mitja tercia de carn i mig porró de vi. Joan Baptista de Casanoves i Joaquim Martorell van ser els comissionats encarregats de distribuir aquest menjar i beure. De la mateixa manera als presoners pobres se'ls va concedir una olla amb menjar per a què també poguessin celebrar aquesta festivitat. Per sufragar part d'aquest import van sol·licitar diversos donatius als individus més rics de la ciutat. Finalment apuntar que es va realitzar una il·luminació general de la ciutat per la nit.¹⁶⁹⁶ Aquests actes propagandístics tenien com objectiu principal establir el nou règim i guanyar-se adeptes dintre de les classes més populars.

Mentrestant continuaven els actes propagandístics a favor del nou monarca. L'1 d'octubre es va commemorar l'alliberació de Ferran VII de la ciutat de Cadis i del "yugo liberal". Per aquest motiu poc temps abans l'ajuntament va concertar amb el Capítol el cantar d'un solemne Te Deum a la cerimònia religiosa per donar gràcies a Déu. També es va procedir a la realització d'una il·luminació general.¹⁶⁹⁷

També a finals del mes d'octubre es va oficiar una cerimònia religiosa en honor del Baró d'Eroles perquè el 31 d'octubre de 1823 va alliberar la ciutat de Lleida dels liberals. Era l'1 d'octubre en versió lleidatana.¹⁶⁹⁸

22.2.4. L'adoctrinament de les masses: La nova legislació educativa absolutista

Cal inserir una Reial Ordre del 18 de febrer del secretari d'Estat i del Despatx de Gràcia i Justícia informant que pretenia portar a efecte el Reial Decret de l'1 de febrer de 1815 en el qual creava una Junta de ministres per formar un Pla General d'Estudis

¹⁶⁹⁴ Op. Cit. 16-26 de març, p. 85-87.

¹⁶⁹⁵ Op. Cit. p. 93. 2 d'abril de 1824: Ofici de l'Intendent de policia de Lleida del 29 de març passat en el qual va remetre un exemplar del reglament de policia del regne aprovat pel rei.

¹⁶⁹⁶ Op. Cit. 28 de maig de 1824, p. 108.

¹⁶⁹⁷ Op. Cit. 27 de setembre de 1824, p. 131.

¹⁶⁹⁸ Op. Cit. 30 d'octubre de 1824, p. 135.

per les Universitats i escoles públiques, aquests treballs estaven avançats al 1820, quan va sorgir la rebel·lió. Ferrer VII volia solucionar l'ensenyança pública per aturar els mals que havien augmentat a la darrera dècada: la insubordinació, la impietat, l'atac a les bones costums, a les lleis i a la religió. Formaven la Junta els ministres Francisco Marin, Felipe Sobrado, José Cabanilles, Francisco Ibañez de Leyba, Bruno Vallarino, Sancho Llamas y Molina, i José López del Pan. Aquestos es van comprometre a seguir els consells dels bisbes de Tarazona, Zamora, Osma i Segòvia, sobretot en el dictamen dels llibres més apropiats.¹⁶⁹⁹

A més cal destacar la Reial Cèdula del 21 de juliol de 1824 destinada a “purificar” l'ensenyament amb l'objectiu d'eliminar els elements i individus liberals per així poder adoctrinar a la població en l'idiosincrasia absolutista.¹⁷⁰⁰

Quadre 100: Reial Cèdula del 21 de juliol de 1824

Normes	Text
1	Els llicenciats i els doctors que durant el anomenat govern constitucional no van tenir cap lloc de treball a les universitats, ni van assistir a elles, ni van prendre part en les seves deliberacions i acords, no havien de sotmetre's al jutge de purificació
2	Tampoc havien de considerar-se subjectes a aquest judici els simples escolars, que havent estat milicians, no s'haguessin presentat a les universitats a continuar les seves carreres després del restabliment del govern legítim
3	En conseqüència es declaraven nul·les i de cap valor ni efecte les sentències d'impurificació pronunciades per les juntes literàries en virtut de procediments d'ofici, i sense precedir sol·licitud o instància dels interessats contra els llicenciats, doctors o estudiants expressats en els dos articles anteriors, però aquests últims quedaran subjectes per a la revalidació de graus segons el dispost a la reial ordre del 31 de març de 1827.

Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 27 d'agost de 1829.

Un altre punt important de la nova política absolutista va consistir en tornar a establir un fort control vers l'educació dels més joves. Tenim per exemple el cas de Josep Solé, natural d'Agramunt, mestre de l'ensenyança mútua i addicte al sistema constitucional,

¹⁶⁹⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. Madrid, 27 de març de 1824.

¹⁷⁰⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 27 d'agost de 1829.

el qual es va domiciliar a Lleida sense cap permís, per aquest motiu el van expulsar de la ciutat. La Paeria va ordenar que havia d'abandonar la ciutat en un plaç màxim de tres dies sota pena de 25 lliures.¹⁷⁰¹ Per completar la informació referent a l'educació primària disposem del memorial de Jaime Caraccioli, encarregat de l'escola de primeres lletres de Lleida durant l'absència de José Bauret. En aquest document Caraccioli va exposar que el citat Bauret estava empleat a l'Intendencia o la contaduria de l'exèrcit, fet que no el va permetre presentar-se a Lleida per fer-se càrrec de l'escola. La Paeria va contestar-li que verificaria el seu testimoni i li atorgaria definitivament aquesta plaça a Caraccioli si en un plaç de 15 dies Bauret no es presentava davant d'aquest cos municipal. Van passar aquest 15 dies i Bauret no va arribar, per tant van designar a Caraccioli mestre de primeres lletres de Lleida.¹⁷⁰²

A més a més cal comentar que es va establir una Junta per a la purificació dels catedràtics de les universitats i establiments literaris de Catalunya per la reial cèdula del 21 de juliol de 1824. A Lleida només hi havia el seminari conciliar com a únic centre literari, tenia 14 col·legials.¹⁷⁰³

Altrament, estrictament relacionat amb l'educació cal inserir la publicació de la Reial Cèdula que aprovava el nou Pla General d'Estudis.¹⁷⁰⁴ Anteriorment, concretament el 14 d'octubre de 1824, va ser quan va finalitzar l'elaboració del Pla general d'Estudis. Ferran VII després de comprovar com amb la Guerra del Francès es van alterar totes les institucions polítiques, civils i religioses va decidir al seu retorn l'any 1814 que per solucionar aquesta greu situació havia d'aplicar un remei clàssic, radical i capaç no solament de curar i preservar les generacions presents, sinó també de formar les properes per mitjà d'una educació i instrucció sòlidament monàrquiques i cristianes, sense desatendre els vertaders progressos de les ciències útils a la prosperitat dels dominis reials. Per aquest motiu va crear l'1 de febrer de 1815 una Junta de ministres dels seus Consells a la qual va confiar l'encàrrec d'arreglar i formar sota les indicades bases un Pla general d'Estudis per a tots els establiments literaris del regne.¹⁷⁰⁵

Aquest projecte havia de cimentar les seves bases a les escoles de primeres lletres, per això van examinar l'estat de totes les escoles, a més dels diversos plans i mètodes que havien regit fins llavors a les universitats i col·legis, tan els nacionals com els estrangers

¹⁷⁰¹ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 21 de maig de 1824, p. 105; i 9 de juliol de 1824, p. 118.

¹⁷⁰² Op. Cit. pp. 106-114.

¹⁷⁰³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. 23 de setembre de 1824.

¹⁷⁰⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 19 d'abril de 1825.

¹⁷⁰⁵ Op. Cit.

per mirar d'adoptar alguna de les seves pràctiques. També va consultar a diversos prelats i savis del territori espanyol. Encara que van presentar alguns projectes no van finalitzar un pla. Tot seguit va produir-se “la terrible calamidad” del 7 de març de 1820. Durant el règim constitucional van aparèixer legisladors, sense comptar amb el monarca, que ajudant-se de “genios de la rebelion” van treballar de manera inversa per “viciar y corromper las enseñanzas con la ponzoña de las doctrinas anárquicas é irreligiosas”. Fruit d'aquesta acció es van ressentir tots els establiments literaris pel xoc de les idees revolucionàries. Va ser llavors quan Ferran VII va pensar que seria molt difícil restituir aquesta situació quan aconseguís la seva llibertat. Una vegada restituït al poder va tenir que prestar atenció a d'altres assumptes més urgents com va ser la reconciliació nacional (“cerrar las llagas de la revolución”). Però es va adonar que per evitar un altre cop un esclat revolucionari havia de formar nous homes i noves costums. Per aquest motiu va dictar el decret de l'13 de febrer de 1825 per tornar a crear la Junta de ministres dels seus Consells. Fruit del seu treball s'havia pogut publicar el nou Pla general d'Estudis.

Quadre 101: Pla literari d'Estudis i millora general de les universitats del regne, 19 d'abril de 1825

Títol- Article	Text
Títol I	De les universitats
Article I	El nou Pla literari d'estudis i la millora general de govern intern i econòmic i de disciplina moral i religiosa serà uniforme en totes les universitats de la Península i illes adjacents.
Article II	Subsistiran a la Península les universitats següents: Salamanca, Valladolid, Alcalà, València, Cervera, Santiago, Saragossa, Osca, Sevilla, Granada i Oviedo. A les illes adjacents quedarà la de Mallorca i s'establirà una de nova a les illes Canàries.
Article III	També es mantindrà la de Toledo, però al proper curs havia d'establir les càtedres que per l'ensenyança de filosofia, teologia, lleis i cànons es prescriuen en aquest decret.
Article V	Medicina s'ensenyarà a Salamanca, Valladolid, València, Santiago, Sevilla, Cervera i Saragossa. Sense realitzar cap novetat en les càtedres de clínica i altres estudis mèdics de Madrid i Barcelona.

Títol II	Dels Col·legis i seminaris
Article VIII	Els col·legis s'organitzaran per un reglament particular, però el número de càtedres, assignatures, llibres, hores i mètodes d'ensenyança seran els mateixos que es prescriuen a les universitats.
Article IX	Els seminaris conciliars queden incorporats a les respectives universitats.
Títol III	Humanitats i llengües (cada càtedra estava dotada amb 6.000 rals)
Article XVII	A les universitats a on estigués establert càtedres de gramàtica llatina i humanitats es fomentaran i perfeccionaran amb tot els esforços possibles aquests estudis per a què poguessin servir de model als diversos establiments d'aquesta classe que hi havia al regne espanyol.
Títol IV	Filosofia
Títol V	Teologia
Títol VI	Lleis
Títol VII	Cànons
Títol VIII	Medicina
Títol IX	Mètode d'ensenyança
Títol X	Acadèmies
Títol XI	Explicacions de l'extraordinari ...

Font: Elaboració pròpia a partir de Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 19 d'abril de 1825.

També s'ha d'incorporar a l'anàlisi històric de les reformes educatives del govern absolutista de Ferran VII a la dècada ominosa el Pla i Reglament General d'Escoles de Primeres Lletres.¹⁷⁰⁶

El monarca va iniciar el seu discurs argumentant que la modificació i la millora dels estudis majors del regne eren més urgents per tal d'estripar les males doctrines que s'havien inserit en la joventut i també per preservar-los de nous perills. Però la seva paternal preocupació d'aconseguir una cristiana educació dels nens havia promogut el desig de millorar les escoles de primeres lletres, per a què els nois poguessin rebre una doctrina indispensable per ser bons cristians i vassalls aplicats i útils en les diverses ocupacions i ministeris de la vida religiosa i civil (els objectius eren clars: donar

¹⁷⁰⁶ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 4 de juny de 1825.

instrucció i cultura per aconseguir una prosperitat general). També va tornar a culpabilitzar a la Guerra del Francès i al Trienni Liberal del deplorable estat de les escoles de primeres lletres.¹⁷⁰⁷

Quadre 102: Pla i reglament de les escoles de primeres lletres, 4 de juny de 1825.

Títol-Article	Text
Títol I	Escoles i la seva classificació
Article I	El pla i reglament d'ensenyança de primeres lletres i el del govern interior i exterior seran uniformes en totes les escoles de la Península i illes adjacents.
Article II	En tots els pobles que arribin a 50 veïns es procurarà establir escoles de primeres lletres.
Article III	En les aldees, barris i caserius que no poguessin mantenir una escola, les juntes de la capital de província farien que s'establís una per diversos paratges, situada al centre d'aquests per facilitar la seva accessibilitat. Cada 80 veïns havien de tenir una.
Article IV	Totes les escoles del regne es dividiran en quatre classes segons les quals es donarà una ensenyança més ampla o menor. Primera classe: només a les capitals del regne. Segona classe: Només als barris de les capitals de província, a les ciutats caps de partit o als pobles que arribessin als 1.000 veïns. Tercera classe: pobles entre 500 i 1.000 veïns. Quarta classe: Pobles de 50 a 500 veïns.
Article X	Les escoles dels pares escolapis seran sempre de primer classe.
Títol II	Matèries i llibres d'ensenyança
Article XIV	A totes les escoles del regne s'ensenyarà als nens la doctrina cristiana ("Compendio histórico de la Religión" de Pinton o bé pels "interrogatorios del catecismo histórico" de Fleuri), llegir ("Silabario de la academia de primera educación; el catón del colegio académico de profesores de primeras letras de Madrid; el Método práctico de enseñar a leer de Naharro y los catecismos señalados") i escriure correctament, l'ortografia ("Compendio" de Narciso Herranz) i les quatre regles de contar per números sencers.
Art. XV	Les escoles de primera i segona classe ampliaran aquest continguts, a

¹⁷⁰⁷ Op. Cit.

	més tindran regles més precises d'urbanitat, lliçons de calografia i d'altres.
Títol XV	Dotació de les escoles i altres establiments manats en aquesta reestructuració
Article 158 CLVIII	Els primers fons seran els que vinguin de fundacions, obres pies, llegats i d'altres donacions.
Article 159 CLIX	També cal destacar el fons de Propis i Arbitris dels ajuntaments com a manera de finançar l'educació de la joventut
Article 166 CLXVI	Els mestres de primeres lletres de les capitals de província cobraran 5.000 rals, 4.000 si son de segona classe.
Títol XVII	Policia de les escoles i pràctiques religioses que havien d'observar-se en elles.
Article 179 CLXXIX	Per cap motiu ni pretext es permetrà que a les escoles de nens assisteixin nenes.
Títol XVIII	Escoles de nenes
Article 197	Sota les bases establertes en aquest reglament i per a què les nenes no els hi faltés la bona educació en els rudiments de la fe catòlica, en les regles per obrar bé, en l'exercici de les virtuts i en les tasques pròpies del seu sexe, les Juntes i els ajuntaments tindran cura que tinguessin escoles de primera, segona, tercera i quarta classe, proporcionant la instrucció en relació als recursos que tinguessin les localitats.
Article 198	A les escoles de primera classe a més de l'ensenyança de la doctrina cristiana aprendran a llegir almenys els catecismes, a escriure mitjanament i també se'ls ensenyarà les tasques pròpies del seu sexe (cosir...). Les nois només tindran mestres femenines mentre que els nois mestres masculins.

Font: Elaboració pròpia a partir de Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 4 de juny de 1825.

Fruit d'aquesta legislació la Junta d'inspecció d'escoles de primeres lletres establerta a Barcelona va demanar esbrinar el nombre de veïns de la ciutat, el de mestres, la seva dotació i l'origen dels seus fons.¹⁷⁰⁸ Així doncs, la Junta d'inspecció de les escoles de primeres lletres de la província de Lleida va verificar l'estat de les mateixes d'acord a

¹⁷⁰⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1825, p. 74.

l'article 137 del Pla i reglament aprovat per S.M. el 16 de febrer de 1825. D'altra banda s'havia d'observar i esbrinar la conducta política i moral que van tenir els mestres de primeres lletres durant la revolució (Trienni Liberal) ja que els que haguessin estat seguidors del liberalisme tant per les seves costums com procediments eren indignes d'exercir l'ensenyança (forta repressió) pública i, per tant, se'ls havia d'expulsar perquè l'objectiu darrer de l'educació dels nens consistia en la recepció d'una doctrina sana, indispensable per a què fossin bons cristians i vassalls, útils a la Religió i a l'Estat.¹⁷⁰⁹

El bisbe Colmenares va comentar que a Lleida només hi havia dos mestres, eren subjectes religiosos i de bones costums, addictes a la bona causa del Tron i de l'Altar. Fora de la ciutat n'hi havia tres o quatre que per subsistir havien de treballar com a col·lectors de contribucions, secretaris de l'ajuntament o organistes, eren pobres, tenien poc poder adquisitiu. El bisbe es va queixar més dels problemes financers que no pas de la fidelitat ideològica a l'absolutisme.¹⁷¹⁰

Els ajuntaments de la majoria dels pobles petits de la diòcesi de Lleida no podien sufragar les despeses derivades del manteniment d'un mestre de primeres lletres. Només hi havia un mestre en 7 o 8 pobles, tots amb una dotació escassa. Era freqüent que els rectors fossin els encarregats d'ensenyar als nens en pobles on no hi havia mestre. La causa era la crisi econòmica general, sobretot dels ajuntament, el fons dels propis i arbitris no eren suficients per pagar als mestres ni per mantenir les esglésies. A Lleida els dos mestres de primeres lletres cobraven 200 lliures anuals, el mateix que els dos de gramàtica.¹⁷¹¹

La Junta d'inspecció d'instrucció pública estava formada a parts iguals entre eclesiàstics i funcionaris civils. El model absolutista volia que l'Estat i l'Església conjuntament tinguessin les competències i facultats per poder organitzar i dirigir l'educació. Criticava als rectors perquè havien mostrat una postura indiferent vers l'ensenyança dels joves, o bé no els havia arribat el reglament de l'any 1826, o bé no se l'havien llegit o bé no l'havien aplicat. S'havia de buscar els mitjans per establir més escoles, augmentar el seu pressupost per així desarrambar els mals que havia introduït el règim liberal a l'educació, àmbit que segons les fonts absolutistes havien descuidat fins a l'extrem. La Junta havia de vetllar per a què cap mestre sense títol o sense autorització de la mateixa poguessin dedicar-se a l'ensenyança. A l'any 1830 havien passat més de 7

¹⁷⁰⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Barcelona, 30 de juliol de 1825.

¹⁷¹⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Lleida, 18 d'agost de 1825.

¹⁷¹¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4.

anys des de la restauració absolutista i no havien fet res per l'educació, aquest era el balanç, força negatiu.¹⁷¹²

Una altra proposta per intentar mantenir una adhesió futura al règim absolutista va arribar a les dependències municipals al mes de maig de 1827 en forma d'ofici del governador Andriani, qui va inserir quatre exemplars del nou catecisme històric de Fleuri que la Junta d'inspecció d'escoles del principat català l'havia dirigit per facilitar la seva distribució i l'educació de la joventut. Costaven quatre rals de billó, la Paeria va haver de pagar aquest import al secretari del governador.¹⁷¹³ Al igual que havien intentat anteriorment d'altres governs, la transmissió d'uns valors i d'uns ideals era vital per tal de reproduir un sistema polític tant caduc.

A l'any 1828 va continuar el control sobre l'àmbit educatiu. Una circular del corregidor interí va comunicar una reial ordre de la inspecció general d'instrucció pública del regne per fer entendre a les persones encarregades de les escoles respectives d'aquesta població que dintre del termini d'un mes s'havien de presentar a la secretaria de la Junta d'aquesta inspecció la sol·licitud i documents necessaris per obtenir després de passar un examen el títol corresponent. Així ho va fer Joan Sala, qui a través d'un memorial va sol·licitar que se'l reconegués l'habilitat necessària per a l'ensenyança pública de primera educació perquè portava una certificació del secretari de la Reial Junta d'inspecció d'escoles de Catalunya en el qual va fer constar que havia superat un examen. Cristòfol Mercè, presbiter beneficiari de l'església parroquial de San Justo, pastor i secretari de la reial Junta d'inspecció d'escoles de Catalunya va signar aquesta certificació. Davant d'aquest document l'ajuntament va donar el seu permís a Joan Sala.¹⁷¹⁴

El de Sala no va ser l'únic memorial que van rebre, també cal inserir el de Jaime Caraccioli, mestre de primeres lletres de Lleida, en el qual es va aportar una autorització del secretari de la reial junta d'inspecció d'escoles de Catalunya per exercir la seva funció. Per tant, només n'hi havia dos mestres a Lleida. Posteriorment, Camilo Labrador Vicuña, mestre, va demanar una plaça, tenia tota la documentació necessària, però, no hi havia places vacants, les dues ja estaven ocupades.¹⁷¹⁵ Aquest va ser el panorama educatiu a Lleida a la dècada ominosa.

¹⁷¹² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Barcelona, 6 d'agost de 1831.

¹⁷¹³ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida 15 de maig de 1827, p. 80.

¹⁷¹⁴ Op. Cit. 15 de gener de 1828, p. 28.

¹⁷¹⁵ Op. Cit. 23 d'abril de 1828, p. 54.

Per sort els joves que no podien accedir a una educació si tenien dret a rebre les vacunes oportunes per evitar així contagis i l'expansió de qualsevol malaltia. Antoni Miquel, metge, i Antoni Ferrer, cirurgià, van ser els facultatius encarregats de posar-les.¹⁷¹⁶

Al llarg de la Dècada Ominosa les reformes dissenyades pel monarca a l'àmbit de l'ensenyament van continuar, per exemple, al mes de juny de l'any 1829 el secretari d'Estat i del despatx de Gràcia i Justícia va comunicar la següent ordre: Ferran VII va manar seguint les indicacions establertes en un ofici de la Inspecció general d'instrucció pública del 12 de maig que el benefici de la incorporació de cursos majors a les universitats que gaudeixen els seminaristes interns segons l'article 12 del pla d'estudis vigents s'havia de fer extensiu als familiars dels arquebisbes i bisbes del regne que estudiïn als seus respectius seminaris conciliaris.¹⁷¹⁷ Francisco Marin, president de la Inspecció general d'instrucció pública i rector de la universitat de Cervera el 16 de juny de l'any 1829 va agregar a la universitat de Cervera el seminari conciliar de Lleida, que estava incorporat a la d'Osca.¹⁷¹⁸

22.2.5. La Junta de Cequiatge

A mitjans del mes de març de l'any 1824 va tenir lloc una cerimònia relacionada amb la Junta de Cequiatge. Una comitiva municipal presidida pel governador i corregidor de Lleida i encapçalada pels membres de la Paeria Joaquim Martorell, Josep Garriga, Antoni de Nordalba, Bonaventura Roca i Antoni Benet de Queraltó. A més dels llauradors Manuel Rey, Josep Sureda i Miquel Mallada; el tinent coronel dels reials exèrcits Antonio de Hierro y Oliver; Ignasi Galí, Josep Antoni Fonseré, era comptador i majordom de l'ajuntament; Manuel Benet, algtzil major; Manuel González i Ignasi Batiller, porters de la Paeria; Francesc Solano, secretari de la Paeria; i, finalment, Magí Targa escrivà de la Junta i diputat del comú de la Paeria. Com a testimonis van actuar dos llauradors, Salvador José Molinero i Jaume Nogués. Tota aquesta seguici va anar a retornar l'aigua a la pressa de Pinyana procedent del riu Noguera Ribagorçana. També van donar llum verda a l'entrada d'aigua a la una sèquia anomenada "Major de Noguera". L'aigua d'aquesta sèquia i de la pressa de Pinyana era propietat de la ciutat

¹⁷¹⁶ Op. Cit. 25 d'abril de 1828, p. 54.

¹⁷¹⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 23 de juny de 1829. Inspecció general d'instrucció pública.

¹⁷¹⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 14 de juliol de 1829.

de Lleida i per aquest motiu van celebrar aquest ritus, per recordar-ho i commemorar-ho.¹⁷¹⁹ Aquest acte denota la importància que tenia l'administració de l'aigua per a una ciutat que basava la seva economia en l'agricultura.

Per part de l'Església Rafael Soldevila i Jaume Sarri van ser designats com a nous vocals del Capítol a la Junta de Cequiatge per tal de representar aquesta institució.¹⁷²⁰

A finals de l'any 1827 es va procedir a la formació d'una nova junta de Cequiatge (Antoni Miquel va ser designat com a vocal de la Paeria durant el pròxim bienni).

Quadre 103: Junta de Cequiatge a les darreries de l'any 1827

Membres de la Junta. Tots eren nobles i gaudins de Lleida			
Salvador Busquets	Pau Busquets	Pere Tudela	Cristòfol Mestre
Ignasi de Gomar	Joaquim Martorell	Antoni Benet de Queraltó	Ramon Ignasi Galí
Marià Arajol	Antoni Miquel	Bonaventura Roca	Antoni de Gomar
Ignasi Temple	Fermí Gigó	Joan Baptista de Casanoves	Joan Francesc
Agustí Pleyan	Baltasar de Tàpies	Jacint Pallarès	Domènec de Marañosa
Manuel Rey			

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 28 de desembre de 1827, p. 131.

Com es pot comprovar la Junta de Cequiatge estava integrada pels membres més influents del poder local lleidatà, tant municipal com eclesiàstic. Aquest fet denota l'enorme importància d'aquest organisme dedicat a regular l'ús de l'aigua.

22.2.6. L'ampliació del camp sant

En un ple municipal les autoritats locals van plantejar la necessitat d'ampliar el cementiri municipal per l'augment de la mortalitat de la darrera guerra civil, sobretot de l'any 1823. Per portar-ho a terme van incorporar un nou terreny contigu. El rector de la parròquia de Sant Joan va beneir-lo.¹⁷²¹

¹⁷¹⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 15-16 de març de 1824, pp. 47-51.

¹⁷²⁰ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 25 de novembre de 1823, p. 313.

¹⁷²¹ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 28 de maig de 1824, p. 108.

22.3. La consolidació de l'ajuntament absolutista: El govern municipal (1824-1826)

Amb el canvi d'any es va produir el relleu del governador polític i militar de Lleida Blas de Fournas per Manuel Llauder¹⁷²². El mariscal de camp Blas de Fournas va ser designat nou governador de Tarragona. Fournas va sol·licitar a la Paeria una certificació de la conducta i del comportament que va tenir mentre va ser governador polític i militar interí de Lleida. Òbviament el consistori li va lliurar. D'altra banda cal comentar que també l'ajuntament va atorgar un altre certificat a Josep Sales, natural de Lleida, el qual va ser comptador de l'exèrcit durant el govern constitucional i, a Manuel Benet, porter, perquè van ser addictes a la causa del Tron i de l'altar.¹⁷²³

Com era habitual es va procedir a la distribució de les comissions municipals per tal d'administrar amb més eficàcia la ciutat. Quadre 104: Relació de les tasques encomanades als membres de la Paeria

Nom	Competències
Antoni de Gomar	Tenia que assistir a les juntes de l'hospital, de l'hospici i la caritat. A més s'havia d'ocupar del capbreu dels secans i sotos del terme de la ciutat, encarregar-se del manteniment dels edificis de les cases consistorials i els altres habitatges del comú, assistir a les juntes de Propis i signar en les seves escriptures, tenir cura de l'educació de la joventut, dels camins de Tarragona, a més de la conservació, reparació i bon estat de les places, carrers i edificis de la parròquia de Sant Joan. El seu substitut per possible absència del mateix Gomar havia d'ésser Joan Baptista de Casanoves.
Manuel Baltasar de Tàpies	Assistir a les juntes del sant hospital, hospici i caritat, a les de Propis i signar en les seves escriptures, tenir cura dels allotjaments, encarregar-se del manteniment dels edificis de les cases consistorials i els altres habitatges del comú, també de l'enllumenat, dels serens, de l'abast de la llet, dels camins de la Mariola i Gardeny, de la distribució de les parades de

¹⁷²² Manuel Llauder era cavaller de la creu llaurada de segona classe, de l'ordre reial i militar de Sant Ferran, condecorat amb less creus de Girona, de Tarragona i d'Abisbal, també pel primer exèrcit i pre les campanyes de 1813 i 1814, i de la de Lis de França. Mariscal de camp dels reials exèrcits, governador militar i polític de Lleida, corregidor de Lleida i del seu partit, subdelegat del ram de la policia, de les rendes reials de Propis i Arbitris, de correus ... Font: A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 2 de gener de 1824, p. 60.

¹⁷²³ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 2 de gener de 1824, p. 62. Llauder no va arribar a Lleida fins al 29 de març de 1824.

	les hortolanes i flequeres i fer-se càrrec de la conservació, reparació i bon estat de les places, carrers i edificis de la parròquia de Sant Llorenç. El seu substitut havia d'ésser Jacint de Pallarés.
Jacint de Pallarés	Tenir cura de les sèquies, del pou de gel i dels seus geladors, de l'Almodí, de l'enllumenat, dels serens, dels arbres i secans, de la plaça de Sant Ferran, de la carretera de Madrid, dels camins de Sant Ruf i del Secà de Sant Pere, a més de la conservació, reparació i bon estat de les places, carrers i edificis de la parròquia de Santa Maria Magdalena. El seu substitut havia d'ésser Manuel Baltasar de Tàpies.
Joan Baptista de Casanoves	Assistir a les juntes del sant hospital, hospici i caritat, tenir cura del rastre, dels molins, del camins de Granyena, del camí reial de Barcelona i fer-se càrrec de la conservació, reparació i bon estat de les places, carrers i edificis de la parròquia de Sant Andreu. El seu substitut havia d'ésser Antoni de Gomar.
Mariano Ignasi Arajol	Encarregar-se del manteniment dels arxius, de l'aiguarent i del paper segellat, dels camins de Vallcalent, dels presoners de les reials presons, fer-se càrrec de la conservació, reparació i bon estat de les places, carrers i edificis de la parròquia de Sant Joan i assistir a les juntes d'electes. El seu substitut havia d'ésser Joaquim Martorell.
Joaquim Martorell	Assistir a la Junta de Cequiatge, tenir cura del reial cadastre, de les fonts, del camí d'Alpicat, del de Montsó, també del cementiri i fer-se càrrec de la conservació, reparació i bon estat de les places, carrers i edificis de la parròquia de Sant Llorenç. El seu substitut havia d'ésser Mariano Ignasi Arajol.

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 2 de gener de 1824, p. 63.

Quan semblava que la tranquil·litat i l'estabilitat governamental havia tornat al consistori lleidatà va sorgir una altra polèmica a l'interior de l'ajuntament fruit de les fortes lluites internes per assolir més quotes de poder i més capacitat d'influència vers el seu entorn més immediat. Els protagonistes van ser Fermí Gigó, alcalde major interí, i el regidor Joan Baptista de Casanoves. A mitjans de febrer Gigó va enviar un agent judicial seu per a comunicar a Casanoves que havia de rebre un testament, però el regidor estava ocupat en d'altres assumptes i no va anar, aleshores Gigó va prevenir-li que si no es presentava li imposaria una multa de 25 lliures, moment en el qual

Casanoves a través d'un porter va dir-li que enviaria al secretari de l'ajuntament, però ell no podia perquè estava immers en la resolució d'afers importants que no podien demorar-se. Òbviament Gigó va enfadar-se i cridant fortament va amenaçar al porter que si no venia el secretari el tancaria al castell. Els membres de la Paeria van acordar donar un toc d'atenció a Fermí Gigó, el qual va evidenciar que una vegada assolit les més altes quotes de poder, tal i com va succeir al Trienni Liberal, era difícil tornar a un segon pla i comprovar com un regidor no s'adeia als seus desitjos. En definitiva, era l'inici d'una baralla de prínceps ja que Gigó tenia una gran ambició i volia convertir-se en una peça clau de l'entramat polític de la dècada ominosa a Lleida.¹⁷²⁴

Tot seguit l'Ajuntament de Lleida va esperar amb impaciència l'arribada a la ciutat del nou governador i de l'heroi del reialisme lleidatà, com no, el Baró d'Eroles. Després d'estar tres mesos llargs sense un governador militar i polític titular, l'espera va finalitzar amb l'arribada de Manuel Llauder, el qual a través d'un reial títol, datat al palau reial el 25 de febrer, va comunicar que Ferran VII l'havia designat nou corregidor de la ciutat de Lleida i del seu partit. Llauder era mariscal de camp dels exèrcits reials, va ser nomenat governador polític i militar de Lleida en atenció dels seus mèrits i serveis anteriors. Tenia potestat judicial en tota la jurisdicció civil i criminal, al igual que era el màxim representant del poder reial i militar, o sigui, tenia plena potestat. Per portar a terme les seves funcions havia de rebre del fons de Propis i Arbitris de l'ajuntament la quantitat de 17.912 rals de billó i 31 maravedis (era el salari d'un corregidor). Però adeutava a la reial hisenda una mitja annata valorada en 9.553 rals de billó, a pagar en un plaç màxim de dos anys. Llauder va prendre possessió del seu càrrec, fet que el va possibilitar per obtenir un seient preferent a la corporació municipal, concretament es va situar entre el regidor degà Antoni de Gomar i el regidor Manuel Baltasar de Tàpies.¹⁷²⁵

Paral·lelament la Paeria va tenir la constància que properament el Baró d'Eroles havia de passar per la ciutat per dirigir-se a la cort de Madrid. Aprofitant la seva estada havien d'agrair-li novament el fet que va "alliberar" dos cops a la ciutat del "yugo enemigo", així doncs van decidir que quan vingués es celebraria la seva visita llençant focs artificials al cel i rebent-lo amb una comitiva municipal, a més a més esperaven que el poble l'aclamés. També van pensar que s'havia d'engalanar l'entrada del pont, les cases

¹⁷²⁴ Op. Cit. 13 de febrer de 1824, p. 76.

¹⁷²⁵ AM.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 29 de març de 1824, PS. 88-91.

consistorials, il·luminar la ciutat i s'havia d'organitzar un gran dinar.¹⁷²⁶ Aquest tractament principesc va ser molt semblant al que va rebre Rafael de Riego l'any 1822. Òbviament el poder polític establert volia venerar als seus gloriosos referents militars.

Al darrer dia del mes d'abril va arribar a les cases consistorials un ofici del governador per comunicar que properament s'havia de procedir a la elecció de diputats personers, encara que poden continuar els antics si no es realitzaven noves reunions populars.¹⁷²⁷ Mentre que el regidor Manuel Baltasar de Tàpies va demanar poder canviar d'aires per millorar la seva salut. El batlle Antoni de Gomar ho va acceptar. Tàpies va marxar a Montblanc.¹⁷²⁸

Com va ser tradicional a l'Antic Règim a finals d'any es procedia a renovar els càrrecs consistorials de menys pes ja que els regidors eren perpetus. Al mes de novembre d'acord amb la Reial Cèdula sancionada per Ferran VII el 17 d'octubre de 1824 l'ajuntament lleidatà havia de canviar els quatre diputats i els dos síndics de cara al proper any. La Paeria, primerament, va proposar pel càrrec de síndic procurador general a Ignasi Temple, advocat, era cosí germà del regidor Joaquim Martorell. En cas que el monarca no acceptés aquesta petició van escollir al doctor Joan Francesch, i si no doncs a Cristòfol Mestre, advocat, o bé a Ramon Bellet, hisendat i capità de l'exèrcit retirat. Per a síndic personer en primer lloc a Josep Benet de Queraltó, noble; en segon lloc a Francesc Puig; i en tercer lloc a Antoni Grau, hisendat. Pel càrrec de diputat primer a Josep Masip, hisendat; o a Francesc Romeu, hisendat; o a Miquel Mallada, també hisendat. Pel de diputat segon a Antoni Martrus, comerciant; a Mariano Gil, adroguer; o a Ramon Niubó, comerciant. Per a diputat tercer a Fidel Vives, propietari; o a Francesc Vidal, terrissaire; o a Pau Pasqual, mestre sastre. Per últim, pel quart diputat a Francesc Fabregues, mestre sastre; o a Mariano Biscarri, mestre fuster; o a Pere Jaume Fabregat, mestre cerrajero.¹⁷²⁹

Quadre 105: resum de la proposta oferta per l'ajuntament de Lleida a Ferran VII per cobrir les dues places de síndic i les quatre de diputat

Càrrec	Ordre	Nom
Síndic procurador general	1	Ignasi Temple, advocat
	2	Joan Francesch, doctor en medicina

¹⁷²⁶ Op. Cit. 30 de març de 1824, p. 92.

¹⁷²⁷ Op. Cit. 30 d'abril de 1824, p. 99.

¹⁷²⁸ Op. Cit. 7 de maig de 1824, p. 107.

¹⁷²⁹ Op. Cit. 27 de novembre de 1824, p. 142.

	3	Cristòfol Mestre, advocat
	4	Ramon Bellet, hisendat i ex-capità de l'exèrcit
Síndic personer	1	Josep Benet de Queraltó, noble
	2	Francesc Puig, interí del jutjat de policia, milicià al Trienni Liberal
	3	Antoni Grau, hisendat
Diputat primer	1	Josep Masip, hisendat,
	2	Francesc Romeu, hisendat
	3	Miquel Mallada, hisendat
Diputat segon	1	Antoni Martrus, comerciant
	2	Mariano Gil, adroguer
	3	Ramon Niubó, comerciant
Diputat tercer	1	Fidel Vives, propietari
	2	Francesc Vidal, terrissaire
	3	Pau Pasqual, mestre sastre
Diputat quart	1	Francesc Fabregues, mestre sastre
	2	Mariano Biscarri, mestre fuster
	3	Pere Jaume Fabregat, mestre cerrajero

Font: Elaboració pròpia a partir de AML Actes de l'ajuntament de Lleida, 27 de novembre de 1824, p. 142.

Quadre 106: Composició social dels aspirants a síndics i diputats del comú per a l'any 1825

Càrrec	Professions	%
Síndic procurador	Advocat	50
	Doctor en medicina	25
	Hisendat i militar	25
Síndic personer	Noble	33
	Antic milicià, professió incògnita	33
	Hisendat	33
Diputat primer	Hisendat	100
Diputat segon	Comerciant	66
	Adroguer	33
Diputat tercer	Propietari	33

	Terrissaire	33
	Mestre sastre	33
Diputat quart	Mestre sastre	33
	Mestre fuster	33
	Mestre cerrrajero	33

Font: Elaboració pròpia a partir de AML Actes de l'ajuntament de Lleida, 27 de novembre de 1824, p. 142.

Com es pot apreciar al càrrec de síndic van predominar els grups socio-professionals més rics (hisendat, advocat, noble i doctor en medicina) mentre que als diputats, excepte el de primer diputat (només hisendats), les classes més dinàmiques i populars (sobretot mestres gremials i comerciants) van poder optar a entrar al consistori local per tal de poder aportar el punt de vista dels grups menys afavorits i així intentar millorar la vida dels treballadors manuals. En definitiva, la fórmula utilitzada pel sistema absolutista durant el sexenni 1814-1820 es va repetir amb la finalització de l'experiència liberal i el retorn de Ferran VII. A la dècada ominosa va persistir el caduc sistema municipal característic de l'Antic Règim.

Cal recordar que el consistori lleidatà al mes de setembre de 1824 pel que fa als seus principals ministeris era el següent: Quadre 107

Càrrec	Nom
Governador	Manuel Llauder
Corregidor interí	Antonio Aguirre, tinent del rei, era cavaller de la reial ordre de Sant Hermenegildo, brigadier dels reials exèrcits, corregidor i subdelegat interí de Lleida i del seu partit.
Batlle Major interí	Fermí Gigó
Regidor	Antoni de Gomar (degà)
Regidor	Manuel Baltasar de Tàpies
Regidor	Josep Antoni de Bufalà (vacant per la seva mort)
Regidor	Jacint de Pallarés
Regidor	Joan Baptista de Casanoves
Regidor	Mariano Ignasi Arajol
Regidor	Joaquim Martorell
Regidor	Josep Xavier Berga, vacant per l'aplicació del càstig del 19 de desembre de 1823 perquè Berga era notòriament addicte al

	sistema constitucional, va ser expulsat d'aquest càrrec d'acord amb la reial ordre de la junta provisional d'Espanya i Índies del 9 d'abril i del 17 d'abril del 1823.
--	--

Font: Elaboració pròpia a partir de AML Actes de l'ajuntament de Lleida, 17 de setembre de 1824, cartulari, p. 261.

A continuació es va procedir a elaborar una proposta pels nous batlles de barri:
Quadre 108.

Barri	Titular	Suplent
1	Felip Alsina, propietari	Joan Peral
2	Pere Masot	Simón Bauret
3	Salvador Monmany	Ramon Morell
4	Baptista Torres	Juan Molleres y Cano
5	Carlos Pons	Esteban Molleres
6	Juan Aries	Josep Rovira
7	Juan Corria	Ramon Corseller, escultor
8	Manuel Albanès	Pere Vidal, fuster
9	Josep Montana	Armengol Vidal, terrissaire
10	Josep Casals	Josep Biscarri, paleta
11	Francesc Trueta	Miquel Blach, argenter
12	Llorenç Claramunt	Francesc Grau, ferrer

Font: Elaboració pròpia a partir de AML Actes de l'ajuntament de Lleida, 27 de novembre de 1824, p. 142.

Una vegada resolta la composició dels membres municipals elegibles i la substitució dels antics batlles de barri, a principis del mes de desembre del 1824, el mariscal de camp i corregidor de Lleida Manuel Llauder va comunicar que havia estat escollit nou governador de La Corunya, per tant havia d'abandonar la ciutat i encara no s'havien format les companyies dels voluntaris reialistes. Però com tenia una molt bona disposició i l'ànim suficient per portar a terme l'organització d'aquest cos armat la Paeria va decidir que hauria de demanar al monarca la permanència de Llauder almenys sis o set mesos més.¹⁷³⁰ El darrer afer del qual es va ocupar la Paeria a l'any 1824 va ser la necessitat de procedir al repartiment de les diverses comissions entre els regidors,

¹⁷³⁰ Op. Cit. 4 de desembre de 1824, p. 144.

però van decidir que el més convenient seria continuar amb les mateixes que es van mantenir vigents durant l'any 1824.¹⁷³¹

Als inicis de l'any 1825 es va fer públic que dels regidors que hi havia a la Paeria abans del 7 de març de 1820 (Antoni de Gomar, Manuel Baltasar de Tàpies, Josep Antoni de Bufalà, Jacint de Pallarés, Joan Baptista de Casanoves, Mariano Ignasi Arajol, Joaquim Martorell i Josep Berga) només Josep Antoni de Bufalà va morir al llarg del període liberal. Tots van ser cessats dels seus càrrecs amb la implantació del règim liberal, encara que bona part va tornar a exercir algun al consistori constitucional. El document municipal va assenyalar que tots mantenien una gran adhesió a la causa del tron i de l'altar menys Josep Berga, qui precisament va ser l'únic que no va recuperar el seu càrrec per incompliment del Decret de la Regència del Regne del 17 d'abril del 1823 que va manar el retorn dels antics regidors als seus llocs si s'havien mantingut fidels a l'absolutisme. Segurament Josep Xavier Berga va ser l'únic que no va saber adaptar-se una vegada reinstaurat l'absolutisme perquè d'altres personalitats van tenir un paper més rellevant a llarg del Trienni Liberal. La Paeria no va nomenar cap interí per cobrir aquestes dues places vacants. Ramon Jou, notari (síndic a l'any 1823), volia el lloc de Josep Antoni de Bufalà.¹⁷³² El 15 de març es va publicar la decisió al respecte, finalment no van designar a l'escrivà Ramon Jou com a nou regidor per ocupar la vacant per mort de Josep Antoni de Bufalà.¹⁷³³

A començament del mes de juny de 1825 Cristòfol Mestre i Ramon Bellet van enviar un altre memorial de per sol·licitar les dos places de regidor que tenia vacant el consistori municipal. Els regidors van contestar que la voluntat reial decidiria. Al igual que a Ramon Jou no li van donar.¹⁷³⁴

Ramon Bellet va ser capità de l'exèrcit nacional, mentre que Cristòfol Mestre, ciutadà honrat de Barcelona, doctor en lleis, advocat, l'any 1818 va ser síndic personer i l'any 1821 va convertir-se en batlle segon del govern local liberal moderat, també va ser membre de la Milícia Nacional. De moment ni Ramon Jou, ni Ramon Bellet ni Cristòfol Mestre (a causa del seu passat liberal) van aconseguir ser regidors al consistori de la dècada ominosa.

A mitjans de gener la Paeria va rebre un títol reial expedit el 3 de gener en compliment de la reial cèdula del 17 d'octubre de 1824 pel qual el monarca va nomenar

¹⁷³¹ Op. Cit. 31 de desembre de 1824, p. 151.

¹⁷³² Op. Cit. cartulari 1825, p. 140.

¹⁷³³ Op. Cit. 15 de març de 1825, p. 30.

¹⁷³⁴ Op. Cit. 10 de juny de 1825, p. 50.

com a nous diputats a Josep Masip, Antoni Martrus, Fidel Vives i Francesc Fabregues. Mentre que com a síndic personer va escollir a Josep Benet i com a síndic procurador a Joan Francesch.¹⁷³⁵ Així doncs, el govern municipal, després d'aquests canvis als càrrecs menys importants va restar de la següent manera: Quadre: Consistori lleidatà al 1825.

Càrrec	Nom
Governador	Manuel Llauder
Corregidor interí	Antonio Aguirre, tinent del rei
Batlle Major interí	Fermí Gigó
Regidor	Antoni de Gomar (degà)
Regidor	Manuel Baltasar de Tàpies
Regidor	Joaquim Martorell
Regidor	Jacint de Pallarés
Regidor	Joan Baptista de Casanoves
Regidor	Mariano Ignasi Arajol
Diputat del comú	Josep Masip, llaurador propietari, regidor 1821-1822, capità dels Voluntaris Reialistes
Diputat del comú	Antoni Martrus, comerciant, mercader,
Diputat del comú	Fidel Vives, llaurador propietari, regidor 1821-1822
Diputat del comú	Francesc Fabregues, sots-tinent dels Voluntaris Reialistes
Síndic Procurador	Joan Francesch, doctor en medicina, regidor 1820-1821, Comandant de la Milícia Nacional l'any 1822.
Síndic personer	Josep Benet de Queraltó, noble, advocat, síndic 1821-1822
Secretari	Francesc Solano

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 15 de gener de 1825, p. 7.

Excepte Antoni Martrus, que només va arribar a ser batlle de barri, i Francesc Fabregues, que va irrompre al món polític a l'inici de la dècada ominosa, els altres diputats del comú i síndics ja havien tingut càrrecs representatius al consistori constitucional, moment en el qual es va produir un oberturisme que va possibilitar l'arribada al poder d'altres sectors socials i professionals. Seria un altre exemple de continuisme polític ja que aquestes personalitats ja havien aconseguit introduir-se a les

¹⁷³⁵ Op. Cit. 15 de gener de 1825, p. 7.

xarxes clientelars municipals. També va mostrar com la supervivència en qualsevol càrrec governamental prevalia sobre la ideologia. De l'anàlisi més estricta d'aquestes cinc personalitats es desprèn que l'estat nobiliari i relacionat al dret vindria de la mà de Josep Benet de Queraltó, mentre que per sota de l'escalafó trobaríem el doctor en medicina Joan Francesc, una personalitat destacada al règim liberal, a més de dos llauradors propietaris, Josep Masip i Fidel Vives, i un comerciant, Antoni Martrus. D'aquests últims es pot apuntar que els llauradors al igual que els hisendats amb l'absolutisme tenien més possibilitats de controlar el poder local, més encara a la ciutat de Lleida, dedicada principalment a la producció agrícola. Finalment, l'arribada d'un comerciant, potser per influència de l'anterior consistori liberal, simbolitzava la nova generació més prospera a professions més dinàmiques i no tant relacionades amb l'Antic Règim.

Tot i que aquests càrrecs en principi eren de segona línia van assolir una major importància quan a finals del mes de gener de 1825 va arribar a la Paeria un ofici del governador interí per fer present un altre del secretari de la Reial Audiència en el qual es va inserir una reial ordre que va decretar que a partir d'aquest moment els quatre diputats i els dos síndics podrien votar i participar de totes les resolucions de l'ajuntament al igual que els regidors.¹⁷³⁶ Aquesta nova normativa afectava força al poder local municipal ja que si bé els estrats inferiors no podien convertir-se en regidors perpetus, si tenien la facultat legal d'arribar a ocupar un càrrec de diputat del comú o de síndic i aconseguir fer valer la seva veu i vot a l'ajuntament absolutista. Encara que els vuits regidors sempre serien majoria vers els altres (vuit per sis).

A continuació es va produir la designació dels batlles de barri. Quadre 109.

Barri	Nom	Barri	Nom
1	Felip Alsina, ex Milícia Nacional	7	Juan Corria
2	Pere Masot, ex Milícia Nacional	8	Manuel Albanès
3	Salvador Mummany, ex Milícia Nacional. El 12 d'abril del 1825 Salvador Anyell el va substituir	9	Josep Muntaña, ex Milícia Nacional, batlle del barri novè l'any 1820
4	Baptista Torres, ex Milícia Nacional	10	Josep Casals, organista de Santa Maria Magdalena, ex Milícia Nacional, Voluntari Reialista

¹⁷³⁶ Op. Cit. 25 de gener de 1825, p. 11.

5	Carles Pons, comerciant, Voluntari Reialista	11	Francesc Trueta, mestre sastre
6	Juan Aries	12	Llorenç Claramunt, forner, ex Milícia Nacional

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1825, p. 7.

Entre aquests dotze batlles de barri cal destacar que set van formar part de la Milícia Nacional, o sigui, més de la meitat. Mentre que només dos eren voluntaris reialistes. A més es pot comprovar com només Josep Muntaña havia aconseguit ocupar algun càrrec municipal (el mateix, però cinc anys abans) i com eren dels extractes socials treballadors ja que no pertanyien a les altes esferes (no hi havia ni nobles, ni hisendats, ni doctors).

Les autoritats locals no van poder retenir per més temps al corregidor Llauder. Una Reial Ordre del 14 de juny va notificar el trasllat del governador de Lleida Manuel Llauder a la ciutat de Granada. Es va quedar com a interí el tinent general, el compte de Villemur. Aquest va enviar un ofici al subinspector del reial cos d'artilleria per comunicar-li les armes que per ordre de Llauder es van treure del magatzems reials per atorgar-los al batalló dels voluntaris reialistes per a què imposés el preu que costaven. A pesar de la primerenca designació del compte de Villemur, finalment Antonio Aguirre, el tinent del rei, va ser el governador interí i a l'espera del nou corregidor, l'autoritat màxima a la ciutat.¹⁷³⁷

A mitjans d'agost un ofici del cavaller governador electe de Lleida Luis María Andriani va comunicar que el monarca l'havia escollit per aquest càrrec.¹⁷³⁸ Un mes després Luis María Andriani va prendre possessió del seu càrrec i va prestar el seu jurament de solemnitat en un acte portat a terme a la Paeria. Andriani va presentar el seu reial títol de corregidor. També era Brigadier d'infanteria, pel reial decret del 26 de juliol de 1825, publicat al consell de cambra el 30 de juliol. Tindria les mateixes funcions que Llauder. Andriani anteriorment va residir a València, des d'on es va traslladar a la Cort de Madrid per recollir personalment aquesta reial cèdula.¹⁷³⁹

¹⁷³⁷ Op. Cit. 28 de juny de 1825, p. 55.

¹⁷³⁸ Op. Cit. 19 d'agost de 1825, p. 70.

¹⁷³⁹ Op. Cit. 10 de setembre de 1825, p. 77; i Actes de l'any 1826, cartulari, p. 275. Luis Maria Andriani Escofet, Buendía, Roger, cavaller de la reial i militar ordre de San Hermenegildo, condecorat amb diverses creus de distinció de brigadier d'infanteria, governador militar i polític de Lleida, corregidor de Lleida i del seu partit, subdelegat de les rendes reials, encarregat del ram de la policia, dels propis i

Mentrestant el govern de Ferran VII continuava instaurant el vell aparell estatal. La Reial Audiència del Principat, per reial ordre del 23 d'octubre de 1818, va decretar que a les capitals i als caps de partit s'havia d'implantar els tribunals superiors territorials de justícia. Per portar-ho a terme primer de tot s'havia de formar una Junta composta pel capità general, pel president de l'Audiència, del regent, del governador de la sala del crim, del ministre protector de les presons on hi ha hagués governador i, finalment, del fiscal. A Lleida es va instal·lar aquesta Junta el 6 de març de 1819, però no es va poder instaurar el tribunal superior territorial de Justícia per falta de temps ja que al març de l'any 1820 va canviar el govern central. La funció de la junta era la de tractar els expedients per realitzar un anàlisi de l'estat de les presons i dels presoners i les mesures a prendre per millorar la seguretat pública. Davant la petició reial s'havia de tornar a formar la Junta per poder elaborar aquest informe.¹⁷⁴⁰

Paral·lelament es va produir un canvi a la capitania general del Principat català. El 15 de juliol va arribar a Barcelona el Marqués del Campo Sagrado, a qui Ferran VII l'havia nomenat nou Capità General de Catalunya i president de la Reial Audiència. Va prendre possessió el dia 16.¹⁷⁴¹

A la tardor de l'any 1825 es va produir la mort del Baró d'Eroles, el símbol de la lluita reialista contra el règim constitucional. La Paeria va designar a Joan Francesch per col·laborar en l'escriptura i la redacció de les exequies del Baró d'Eroles.¹⁷⁴² Poc després, al 20 d'octubre es va portar a terme el funeral del Baró d'Eroles. Manuel Baltasar de Tàpies i Joan Francesch van ser els comissionats que ho van organitzar juntament amb el bisbe Colmenares.¹⁷⁴³ A aquesta cerimònia es van aplegar totes les autoritats municipals tant civils, militars, com eclesiàstiques. Va rebre un homenatge semblant a la figura d'un monarca.

A l'oració fúnebre dedicada al baró d'Eroles, Manel Costa Aran¹⁷⁴⁴ el va descriure com el general espanyol més lleial al monarca, fins i tot Ferran VII va comentar que va

arbitris, correus, monts i plantios. President de la junta directiva del canal d'Urgell i de la de Cequiatge de Lleida.

¹⁷⁴⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 2 de juliol de 1825, cartulari, p. 132.

¹⁷⁴¹ Op. Cit. 19 de juliol de 1825, p. 61.

¹⁷⁴² Op. Cit. 9 de setembre de 1825, p. 75.

¹⁷⁴³ Op. Cit. 14 d'octubre de 1825, p. 93.

¹⁷⁴⁴ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COSTA ARAN, M.: *Oración fúnebre que en las solemnes exequias del Excelentísimo Senyor D. Joaquín Ibañez Cuevas, Baron de Eroles, Marques de la Cañada, Capitán general del Ejército, y de este Principado, Presidente de la Junta de clasificación, Caballero Gran-Cruz de la Orden de Carlos III, y de la Cruz Laureada de la Militar de San Fernando, Comendador de la orden de San Luis, y oficial de la Legion de honor del Reino de Francia, Vocal de las Regencias de Urgel, Madrid. &c. &c. Celebradas en la Santa Iglesia Catedral de Lérida por su Ilmo. Cabildo en el día*

ser el seu “salvador”, en els seus braços descansava el pes de la seva corona, era una columna que sostenia el seu Estat. El va lliurar de Valencey (1814) i de Cadis (1823). Era un llibertador. Per aquests motius Lleida plorava la seva mort, a més va portar la tranquil·litat a tota Espanya.

D'altra banda Costa Aran va destacar que el Baró d'Eroles va perseguir als liberals (sobretot als carbonaris) i va ajudar als reialistes. Físicament definir com un individu molt fort, mentre que psicològicament i personalment com un ésser molt generós, fidel, catòlic, gairebé un màrtir, ple de virtuts, just i força pacient.¹⁷⁴⁵

A continuació Aran va narrar la seva lluita a favor del reialisme a l'any 1822. Moment en el qual va ser el primer general en cap que va enarborar el Reial estàndard a Catalunya per vindicar la honra de Déu i el seu Rei, sense cap ajuda ni ordre, va sortir de Talarn amb uns pocs homes i va aconseguir ocupar Urgell. Per aquesta acció Manel Costa Aran el va comparar amb David i amb Moisès.¹⁷⁴⁶

Per portar a terme aquests projecte el Baró d'Eroles va abandonar les seves propietats i va sufragar ell mateix les despeses del conflicte. Per Costa la Seu d'Urgell es va convertir en la nova Covadonga i el Baró d'Eroles com el nou Pelayo (lluiten igual contra l'infidel, abans els musulmans, ara els liberals). Entre les localitats a les quals va combatre l'anarquia liberal encapçalada pel general Milans Costa va assenyalar la Conca de Tremp, Benabarri, Tolba, Cerdanya, Calaf i Manresa.¹⁷⁴⁷

Per Costa el Baró d'Eroles va tenir que derrotar a la unió que es va establir entre Satanàs i els membres de l'exèrcit liberal. Però, no tot van ser victòries i el van derrotar, per després desterrar-lo a les illes balears. Encara que va ser per un període curt de temps perquè després de la restitució del poder absolut de Ferran VII a inici de la Dècada Ominosa un reial decret el va restituir a Talarn, tot i que davant de la pressió de les milícies que eren de tendència jacobina es va veure obligat a marxar a la localitat de Fos (França).¹⁷⁴⁸

Sobretot Manuel Costa Aran va destacar del Baró d'Eroles l'alliberament de la ciutat de Lleida per dos vegades, primer al 14 de febrer de 1814 després de derrotar les tropes del governador francès Henriot, moment en el qual va ajudar a Ferran VII a prohibir els

17 de Octubre de 1825 con asistencia de su Ilmo. Prelado, de los muy Iltes. Gobernador, Ayuntamiento, y Cuerpos Militares. Pronunció el licenciado D. Manuel Costa y Arán, canonigo Magistral de la misma Santa Iglesia. Lérida: por Bonaventura Coromines, impresor. 18 de noviembre de 1825. Francisco Pablo, bisbe de Lleida.

¹⁷⁴⁵ Op. Cit. PS. 5-6.

¹⁷⁴⁶ Op. Cit. p. 6.

¹⁷⁴⁷ Op. Cit. PS. 8-11.

¹⁷⁴⁸ Op. Cit. p. 17.

decrets de les Corts de Cadis de 1812 perquè eren una recopilació jacobina, i posteriorment a l'any 1823, per ensorrar el Trienni liberal ja que el 30 d'octubre de 1823, segons Costa, va salvar Lleida del despotisme dels “anilleros”.¹⁷⁴⁹

Seguidament va realçar de la figura del Baró d'Eroles que fins al dia de la seva mort va ajudar a Ferran VII, per exemple a la població de Daimiel va sufocar una conspiració. D'altra banda va accentuar també les grans accions que va realitzar a favor de l'Església Catòlica, tant amenaçada en temps dels francesos i del Trienni. Per aquest motiu el Papa Pius VII el va afavorir amb socors pecuniaris i el va distingir amb altres socors espirituals. Fruit d'aquesta adhesió a la causa del tron i de l'altar per la reial ordre de 11 de novembre de 1825, a Lluïsa, vídua del Baró d'Eroles, se li va atorgar una pensió de 800 rals anuals. A més es va establir a Lleida una solemne festivitat que s'havia de celebrar cada 14 de febrer a la catedral amb l'assistència de l'Ajuntament. Finalment, Costa Aran va donar les gràcies al Baró d'Eroles per la llibertat i la pau que gaudia la ciutat de Lleida a l'actualitat (1825).¹⁷⁵⁰

Tornant als afers més quotidians cal destacar la designació de Joaquim Martorell i de Mariano Ignasi Arajol per ser els comissionats que havien de representar l'ajuntament a la nova Junta de Sequiatge.¹⁷⁵¹

Com era costum a finals d'any es va procedir l'elecció del diputats del comú i dels síndics. La Reial Cèdula del 17 d'octubre de 1824 va regular-ho. També els batlles de barri.¹⁷⁵² La proposta de l'ajuntament a Ferran VII va ser la següent: Quadre 110.

Càrrec	Nom	Posició
Síndic procurador general	Antoni Benet de Queraltó, noble, advocat, a l'any 1818 va ser diputat del comú, al 1819-20 síndic procurador, regidor 1820-1821	1
	Fermí Gigó, advocat, batlle major i tinent corregidor 1823-24, batlle constitucional l'any 1822 i ex capità de la Milícia Nacional, segon comandant interí dels Voluntaris Reialistes	2
	Magí Targa, notari, diputat del comú a principis de l'any 1820 i regidor als anys 1822-1823.	3

¹⁷⁴⁹ Op. Cit. 18.

¹⁷⁵⁰ Op. Cit. PS. 23-29.

¹⁷⁵¹ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 24 de setembre de 1825, p. 86.

¹⁷⁵² Op. Cit. 4 d'octubre de 1825, p. 89.

Síndic personer	Josep Antoni Gasull	1
	Manuel Alax	2
	Miquel Morillo i Torrelles, síndic personer l'any 1817, batlle de l'onzè barri l'any 1821, ex Milícia Nacional	3
Primer diputat	Miquel Mallada, batlle del vuitè barri l'any 1816 i del dotzè al 1820, ex Milícia Nacional	1
	Josep Sureda, batlle del desè barri l'any 1822, ex Milícia Nacional, majoral de la confraria de llauradors	2
	Joan Besa, llaurador propietari, regidor l'any 1822, oficial dels Voluntaris Reialistes	3
Segon diputat	Mariano Gil, confiter, ex Milícia Nacional	1
	Josep Camps, escrivà, ex Milícia Nacional	2
	Josep Fernández, cirurgià, oficial dels Voluntaris Reialistes	3
Tercer diputat	Ramon Niubó, comerciant, ex Milícia Nacional, oficial dels Voluntaris Reialistes	1
	Joan Solanes, sergent dels Voluntaris Reialistes	2
	Joan Gaset	3
Quart diputat	Narcís Montes, sergent dels Voluntaris Reialistes	1
	Pablo Pascual	2
	Pau Busquets	3

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1825, 4 d'octubre de 1825, p. 89

Recordem que a principis del mes de desembre de 1825 els diputats eren: Josep Masip, Fidel Vives, Antoni Martrus i Francesc Fabregues. Mentre que Josep Benet era el síndic personer i Joan Francesch el síndic procurador general.¹⁷⁵³

Doncs bé, aquests tenien els dies comptats com hem comprovat a l'anterior quadre. A mode d'anàlisi es pot incidir en el fet que les tres personalitats que volien accedir al càrrec de síndic procurador general (recordem que només cobraven els regidors i els síndics) eren molt importants i van ser molt importants al Trienni Liberal. Situació radicalment diferent pel càrrec de síndic personer, ja que només Miquel Morillo va tenir

¹⁷⁵³ Op. Cit. 6 de desembre de 1825, p. 114.

cert protagonisme a l'etapa 1814-1823, fet normal pel pas del temps i els canvis de règims. De l'estudi dels candidats a ocupar els quatre oficis de diputats del comú (tenien el mateix dret de vot i veu que els regidors) es desprèn que només un candidat dels dotzè, Joan Besa, va ocupar anteriorment un càrrec al consistori local, a més a nivell socioprofessional hi va haver un grup heterogeni (escrivà, cirurgià, llaurador, comerciant o confiter) que volia participar del joc polític municipal. També cal destacar que cinc van formar part de la Milícia Nacional i cinc ho eren del cos dels Voluntaris Reialistes, establint un nou xoc de forces.

Quadre 111: Proposta del batlles de barris

Barris	Primer lloc	Segon lloc	Tercer lloc
1	Antonio Casases	Josep Mirot	Antoni Farré
2	Pere Claramunt	Josep Batallé	Josep Rauret
3	Ramon Morell	Carles Ortis	Francesc Fabregat
4	Joan Molleres	Joan Besa	Antoni Blet
5	Esteve Molleres	Juan Ubach	Miquel Morillo
6	Josep Rovira	Francesc Cortada	Josep Fabregat
7	Ramon Corselles	Tomas Mostany	Joan Alandi
8	Miquel Blanch	Manuel Trueta	Ignasi Roig
9	Armengol Vidal	Salvador Clariana	Andreu Beller
10	Josep Biscarri	Josep Larrosa	Ramon Ximenis
11	Pere Vidal	Manuel Bordalva	Antoni Biguera
12	Francesc Grau	Josep Gaset	Serapio Romeu

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1825, 7 d'octubre de 1825, p. 90.

Quadre 111: Proposta per als batlles de barri substituïts

Barris	Primer lloc	Segon lloc	Tercer lloc
1	Josep Oliva	Josep Sarratosa	Joan Planes
2	Mateo Casterà	Josep Bigons	Joan Gari
3	Jaume Salvat	Geronimo Menós	Josep Freixes
4	Esteve Menós	Francesc Duarri	Antoni Alcayne
5	Manuel Sorribes	Pablo Pascual	Joaquim Sales
6	Francesc Cortada	Mariano Derch	Pablo Martínez
7	Josep Torres	Josep Bufill	Antoni Juseu

8	Manuel Madriles	Francesc Ramos	Andreu Boige
9	Agustí Farran	Manuel Ximénez	Rafael Biscarri
10	Francesc Roig	Antoni Ingles	Josep Sureda
11	Jaume Rosiñol	Francesc Aresté	Joan Anlade
12	Jaume Vives	Jaume Griño	Josep Villeda

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1825, p. 90.

Després d'apuntar els candidats a síndics, diputats i batlles de barri s'ha d'inserir que es va produir una nova reforma dins de l'àmbit reglamentari municipal ja que a finals de l'any 1825 un ofici del secretari de la Reial Audiència del Principat va incloure una Reial Ordre relativa a què en tots els pobles del territori català com també a l'Aragó havien de comptar amb algunes regidories perpetues, de per vida, sense que estiguessin enagenades per la Corona. Per escollir-les els governs municipals havien d'utilitzar el mateix procediment que feien servir per designar als diputats, síndics i batlles de barri, o sigui, havien de realitzar una proposta amb diversos noms dels quals el rei hauria d'escollir un.¹⁷⁵⁴

Poc després la Paeria va enviar un ofici a la Reial Audiència del Principat per preguntar-li si en el cas de tenir regidors interins havien de cessar en les seves funcions o no i, també si les propostes s'havien de fer només per cobrir les vacants provocades per la mort del titular o a més dels que encara no havien estat substituïts.¹⁷⁵⁵

Arribats a l'any 1826 cal incorporar un quadre resum inserint els polítics que governament el consistori local lleidatà.

Quadre 112: La Paeria als inicis de l'any 1826

Càrrec	Nom
Corregidor	Luis Maria Andriani
Corregidor interí	Antonio Aguirre, tinent del rei
Regidor	Antoni de Gomar (degà)
	Manuel Baltasar de Tàpies
	Jacint Pallarés
	Joan Baptista de Casanoves
	Joaquim Martorell

¹⁷⁵⁴ Op. Cit. 20 de desembre de 1825, p. 119.

¹⁷⁵⁵ Op. Cit. 30 de desembre de 1825, p. 130.

	Mariano Ignasi Arajol
Diputats del comú	Miquel Mallada, batlle del vuitè barri l'any 1816 i del dotzè al 1820, ex Milícia Nacional
	Mariano Gil, confiter, ex Milícia Nacional
	Ramon Niubó, comerciant, ex Milícia Nacional, oficial dels Voluntaris Reialistes
	Narcís Montes, sergent dels Voluntaris Reialistes
Síndic personer	Josep Antoni Gasull
Síndic procurador general	Antoni Benet de Queraltó, noble, advocat, a l'any 1818 va ser diputat del comú, al 1819-20 síndic procurador, regidor 1820-1821
Secretari	Francesc Solano, durant un temps Joaquim Sanmartí va ser el secretari de l'ajuntament interí per malaltia de Solano

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de gener de 1826, p. 193.

Tal i com era tradició després de l'inici de la dècada ominosa es van canviar els quatre diputats del comú i els dos síndics. Cal destacar l'arribada al poder municipal dels quatre diputats ja que cap havia assolit anteriorment un càrrec semblant, només Miquel Mallada va ser batlle del barri vuitè. Situació similar a la del síndic personer Josep Antoni Gasull, aquest fet ens faria pensar que d'una banda es va produir un cert canvi generacional i de l'altra es va produir una lògica renovació d'aquests càrrecs més secundaris i populars, per contra el consistori va comptar per l'ofici de síndic procurador general amb l'experiència d'Antoni Benet de Queraltó perquè primer va ser diputat del comú, després síndic procurador, a continuació regidor per tornar a exercir les funcions pròpies de síndic procurador sis anys després, tot un "supervivent polític". D'altra banda s'ha d'assenyalar que continuaven vacants dos places de regidor perpetu, una per mort de Josep Antoni de Bufalà i l'altra per ser liberal, o sigui, no havien encara complert amb els reials decrets de la Regència del 9 i 19 de juny de 1823.¹⁷⁵⁶

Tot i que ràpidament van cobrir les dues places de regidors perpetus. Cristòfol Mestre va lliurar el seu reial títol de regidor al ple de l'ajuntament del 24 de febrer. Va ser escollit pel monarca per la mort de Josep Antoni de Bufalà. La resolució de la Reial Cambra va produir-se el 3 de desembre de 1825. Els seus drets eren: "todas las honras,

¹⁷⁵⁶ Op. Cit. 1 de gener de 1826, cartulari, p. 303.

gracias, mercedes, franquezas, libertades, exenciones, preeminencias, prerogativas y inmunidades”. Pel que fa al seu sou: Mitja annata, equivalent a 806 rals de billó i 7 meravedís. Mestre va jurar el càrrec i a continuació va prendre possessió.¹⁷⁵⁷ Cal recordar que era ciutadà honorat de Barcelona, doctor en lleis, advocat, l’any 1818 va ser síndic personer i l’any 1821 va convertir-se en batlle segon del govern local liberal moderat, també va ser membre de la Milícia Nacional. A pesar del seu passat constitucional i liberal va poder aconseguir una plaça de regidor a la dècada ominosa, fet que prova com la repressió va ser arbitrària i com aquests personatges van sobreviure als canvis governamentals a la capital del regne. En definitiva, a una ciutat important de l’interior, bàsicament agrícola, les elits tradicionals van deixar l’àmbit ideològic en un segon terme per tal de controlar l’ens municipal a tota costa, manés del signe polític que fos ja que només pretenien allargar i mantenir el seu control polític local.

A començaments de l’any 1826 també van procedir a realitzar la designació dels nous dotze batlles de barri.

Quadre 113: Elecció dels nous batlles de barri de l’any 1826

Barri	Nom
1	Antoni Casases
2	Pere Claramunt, mestre fuster, batlle del barri primer l’any 1822, ex Milícia Nacional
3	Ramon Morell, ex Milícia Nacional
4	Joan Molleres i Carrió, Comandant en cap de les Patrulles de Vigilància de la Milícia Nacional l’any 1822, creades per lluitar contra els reialistes
5	Esteve Molleres
6	Mariano Derch, ex Milícia Nacional
7	Ramon Correlles
8	Miquel Blanch, argenter, ex Milícia Nacional
9	Armengol Vidal, ex Milícia Nacional
10	Josep Biscarri, batlle del novè barri l’any 1816
11	Pere Vidal
12	Francesc Grañó

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l’Ajuntament de Lleida, 3 de gener de 1826, p. 194.

¹⁷⁵⁷ Op. Cit. 24 de febrer de 1826, PS. 204-206.

Dels dotze batlles de barri només gaudim d'informació anterior de set, sis per haver format part de la Milícia Nacional i un altre per repetir en el càrrec de batlle de barri. Tot i tenir només dos professions, es pot comprovar com aquest càrrec era ocupat per persones que realitzaven treballs manuals, d'altra banda destacar com la meitat havien participat en el cos armat liberal, fet que fa pensar, al igual que d'altres informacions al respecte d'individus (exemple de Fermí Gigó o Cristòfol Mestre) que també van ser milicians i van poder reprendre la seva vida civil sense cap problema a la dècada ominosa, que el govern absolut va realitzar una repressió arbitrària ja que no va perjudicar a tots els antics milicians, només a alguns. També denota la importància que va tenir la Milícia Nacional ja que va aplegar a la majoria dels treballadors gremials (artesans) i als mitjans i petits propietaris.

Ja al mes de març de l'any 1826 el regidor Joaquim Martorell va fer-se càrrec també del secretariat municipal per una malaltia de Francesc Solano que no va permetre'l assistir a les sessions del consistori. Com que l'ofici de secretari comportava l'ofici d'hipoteques, doncs, també va administrar aquest servei.¹⁷⁵⁸

Poc després a la Paeria va arribar una Reial Ordre que invitava als ajuntaments a subscriure-se al diari "El Mercurio" ja que portava notícies interessants per promoure l'agricultura i les arts. Els membres del consistori local van respondre que no estaven subscrits, però ho farien properament.¹⁷⁵⁹ Era lògic que un consistori que anteriorment, al període liberal, va deixar d'adquirir el semi-semanario ilerdense, no llegís i analitzés el periòdic "El Mercurio", tot i que en una ciutat eminentment agrícola seria molt útil.

Al mes de juny un ofici del governador va estar destinat a invitar a l'ajuntament a la subscripció del "Diccionario Geográfico Estadístico de España y Portugal" mitjançant l'administració de Correus de Barcelona. La Paeria com anteriorment havia fet va acceptar-ho.¹⁷⁶⁰ Com era habitual al mes d'octubre es va procedir a l'enviament de la proposta municipal per cobrir els quatre llocs de diputats del comú i els dos de síndics.

Quadre 114:

Càrrec	Nom
Diputat primer	Pau Busquets, va ser tercer candidat a diputat quart a l'any 1825
	Marià Mensa, sots-tinent dels Voluntaris Reialistes
	Josep Fernández, cirurgià, oficial, sots-tinent dels Voluntaris

¹⁷⁵⁸ Op. Cit. 10 de març de 1826, p. 211.

¹⁷⁵⁹ Op. Cit. 14 d'abril de 1826, p. 221.

¹⁷⁶⁰ Op. Cit. 20 de juny de 1826, p. 234.

	Reialistes
Diputat segon	Josep Sureda, batlle del desè barri l'any 1822, ex Milícia Nacional, majoral de la confraria de llauradors, tinent dels Voluntaris Reialistes
	Serapio Romeu, ex Milícia Nacional
	Pere Masot, ex Milícia Nacional, batlle del barri segon de l'any 1825
Diputat tercer	Josep Benet, noble, advocat, síndic 1821-1822 i 1825, capità de la quarta companyia dels Voluntaris Reialistes
	Manuel Masip
	Ramon Concelles
Diputat quart	Josep Garriga, llaurador, ex Milícia Nacional, tinent dels Voluntaris Reialistes
	Miquel Morillo menor, ex Milícia Nacional, síndic personer de l'any 1816, batlle de l'onzè barri l'any 1821
	Manuel Sorribes, ex Milícia Nacional
Síndic procurador general	Bonaventura Roca, doctor en medicina, ex diputat del comú i síndic procurador, granader dels Voluntaris Reialistes
	Anastasi Sales, batxiller en lleis, sots-tingent de la quarta companyia del batalló dels Voluntaris Reialistes
	Ramon Sans, sergent dels Voluntaris Reialistes
Síndic personer	Agustí Plean, regidor l'any 1821, comptador de l'exèrcit, ajudant del comandant dels Voluntaris Reialistes
	Antoni Martrus, comerciant i mercader, segon diputat del comú l'any 1825
	Fidel Vives, llaurador propietari, regidor 1821-1822, tercer diputat del comú l'any 1825

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 3 d'octubre de 1826, p. 249.

En aquesta nova relació de candidats establerta per l'ajuntament es pot comprovar com dels 18 aspirants la meitat, 9, eren oficials dels Voluntaris Reialistes (instaurats a l'any 1825). Per tant, el poder polític va estar estretament lligat al cos paramilitar absolutista. També cal destacar com un terç, 6, van formar part de la Milícia Nacional,

fet que no els va impedir prosseguir la seva carrera política a la dècada ominosa, donant més força a l'arbitrarietat de la repressió absolutista.

Entrant en detall de quins personatges eren es pot assenyalar que Josep Benet de Queraltó, Miquel Morillo, Bonaventura Roca, Agustí Plean, Antoni Martrus i Fidel Vives ja havien ocupat diversos càrrecs al consistori lleidatà, més d'un terç, per tant, a la dècada ominosa es va produir una considerable renovació propiciada pel pas del temps i sobretot per la instauració del nou règim absolutista que va afavorir l'arribada de nous individus a l'escena política. Pel que fa a les professions que tenien s'ha de comentar que continuaven en la mateixa línia: hisendats (3), relacionats amb la medicina (2), noble\advocat, exèrcit i mercader. Primer els terratinents i en segon escalafó els individus procedents de les professions liberals més importants, per deixar en un tercer pla les activitats comercials. En definitiva, les més lligades al poder econòmic tradicional. Una setmana després, coetàniament a la celebració de la llibertat de Ferran VII (10 d'octubre) l'ajuntament va proposar als batlles de barri. Quadre 115:

Barri	Nom
1	Ramon Morell menor, ex Milícia Nacional
	Juan Gaset
	Antoni Lluent
2	Ramon Quintana
	Juan Gari
	Pere Masot, ex Milícia Nacional, batlle del barri segon de l'any 1825
3	Francesc Fabregues, diputat del comú a l'any 1825, sots-tinent dels Voluntaris Reialistes
	Josep Feixes, ex Milícia Nacional
	Josep Carrera, ex Milícia Nacional
4	Pedro Domingo
	Francesc Casal
	Miquel Mascaró
5	Juan Palomera
	Manuel Sorribes, ex Milícia Nacional
	Pablo Gardeny
6	Antoni Fons
	Antoni Grau, ex Milícia Nacional, llaurador propietari

	Tomás Mustany
7	Joan Corrià
	Antoni Breu
8	Manuel Trueta
	Manuel Madriles
	Ramon Morras
9	Josep Gili, boticari
	Agustí Biscarri, paleta de l'ajuntament
	Salvador Clariana, ex Milícia Nacional
10	Josep Larrosa, jornaler dedicat a la construcció
	Tomás Casals
	Miguel Fernández
11	Vicenç Farré
	Bonaventura Escarponte
	Antoni Vilagrassa
12	Josep Gort
	Josep Vives
	Francesc Areste, ex Milícia Nacional

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 10 d'octubre de 1826, p. 250.

De la llista dels batlles de barri s'ha de comentar que només Francesc Fabregues, diputat del comú a l'any 1825, sots-tinent dels Voluntaris Reialistes, havia assolit algun càrrec al consistori. També cal afegir que dels 36 candidats 8, poc menys d'un 25%, va formar part de la Milícia Nacional, dada que mostraria com quan més ens allunyem del període liberal va baixant aquest percentatge, sobretot per la depuració liberal.

22.4. L'organització de la insurrecció liberal i apostòlica contra el règim de Ferran VII

El govern central tradicionalista va comprovar com els liberals no havien abandonat cap oportunitat d'intentar enderrocar el vell sistema per instaurar de nou un poder polític representatiu. Un ofici del governador de Lleida Andriani datat el 9 de febrer de 1827 va traslladar un reial acord en el qual el rei li va fer saber que havia rebut pel seu ministre allotjat a Londres un escrit o manifest "criminal y horroroso ... incendiario

reducido a un acinamiento de injurias, y de inectivas contra su sagrada persona, y que imprimió en Bruselas con fecha de primero de noviembre ultimo, el que se asegura ser producción de los españoles refugiados en Londres, que intentan imprimirlo en ingles, y español con el fin de esparcirlo en el reyno para sembrar la cizaña, y desunión entre sus habitantes; y debiendose impedir la introducción y circulación de semejante escrito en España por las autoridades: lo comunica a Vuestro Señor Gobernador par aques e le de aviso de qualquier ocurrencia en el particular”.¹⁷⁶¹ Aquest tema ha estat estudiat profundament per Irene Castells¹⁷⁶² perquè els liberals van assentar-se a la capital anglesa per intentar maquinari una expedició per poder canviar de signe polític el regne espanyol. També ens mostra una vegada més la forta censura cultura i ideològica imposada pel govern absolutista, temorós que el poble pogués pensar per si mateix.

Al poc temps l'intendent de policia va notificar que s'havien introduït a la ciutat papers incendiariis, subversius i calumniosos amb la finalitat d'atacar el legítim govern del rei per a què es lliurés a la policia qualsevol persona que tingués o rebés algun document d'aquesta naturalesa.¹⁷⁶³

Seguint en la línia de procurar-se un fort control social per evitar així qualsevol incident el govern central va publicar una llei sobre els anomenats Gitanos i una altra en la qual es va enumerar les regles per contenir i castigar la vagància i d'altres excessos.¹⁷⁶⁴ Quedava clar que volien eradicar la delinqüència al mateix temps que asseguraven una certa pau social i tranquil·litat pública.

Estrictament relacionat cal assenyalar la prohibició de la venda de navalles decretada pel governador a conseqüència del dictamen de la reial sala del crim.¹⁷⁶⁵ L'espiral de violència i de intranquil·litat anava augmentant ja que no només el govern absolutista temia als liberals, sinó que poc a poc els seguidors més radicals del tradicionalisme mostraven el seu desencís per la “moderació” de Ferran VII.

També cal destacar un altre ofici del subdelegat de Galícia a Lleida per manifestar que s'havien de formar registres de totes les armes que hagués en el districte de Lleida, tant les de foc com les blanques, s'havia de notificar a la secretaria de la policia de la seva subdelegació lleidatana. Totes les persones, independentment de la seva classe, excepte els individus que realitzessin serveis a la marina, exèrcit, Voluntaris Reialistes, o bé les

¹⁷⁶¹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 13 de febrer de 1827, p. 62.

¹⁷⁶² CASTELLS, I.: *La utopía insurreccional del liberalismo: Torrijos y las conspiraciones liberales de la década ominosa*. Crítica, Barcelona, 1989.

¹⁷⁶³ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 13 de març de 1827, p. 66.

¹⁷⁶⁴ Op. Cit. 13 de març de 1827, p. 66.

¹⁷⁶⁵ Op. Cit. 27 de març de 1827, p. 69.

guardades per la reia hisenda o les cases consistorials.¹⁷⁶⁶ Aquestes mesures pretenien assegurar la vigència del poder absolut.

Fruit d'aquesta divisió social i fragmentació política i ideològica la Intendència de policia del Principat català va publicar les següents lleis: 1) Reial ordre assenyalant un premi pecunari per lliurar-lo a l'individu que denunciés a l'autor o autors de pasquins subversius. 2) Una altra per reencarregar la formació i comissió d'aquesta intendència dels registres d'armes. 3) Una altra per remetre a aquesta intendència els individus que van viatjar sense passaport.¹⁷⁶⁷

Primer de tot volien evitar la circulació d'escrits contraris als interessos governamentals per evitar així una propagació de les idees liberals o reaccionàries. A continuació realitzar un registre de les armes que hi havia per poder inventariar-les i tenir una idea exacta de la quantitat i capacitat de destrucció que tenien. Finalment impedir que qualsevol persona viatgés pel Principat català sense l'autorització expedida per les autoritats competents, extremant així el control social.

Però el primer punt no van poder eludir-lo ni prevenir-lo perquè a mitjans d'abril va arribar a mans dels membres de la Paeria una circular de l'intendent del 6 d'abril en el qual va comunicar una altra del governador del 12 d'abril que a la vegada va inserir una reial ordre prevenint a tots els tribunals i justícies del regne que havien de perseguir a "los espendedores de un libero con el título de manifiesto que dirige al pueblo español una Federación de Realistas puros sobre el estado de la Nación, y necesidad de elevar al trono al serenissimo señor infante D.Carlos".¹⁷⁶⁸

El manifest dels Reialistes purs ja havia entrat en escena. Era l'antesala a la Guerra dels "Malcontents" o Agraviats. L'ala d'extrema dreta pretenia situar al tron al germà de Ferran VII, a Carles, perquè van considerar-lo més proper al tradicionalisme i més allunyat de l'esfera i de la influència liberal. Aquest fet també va constatar la debilitat del sistema polític d'Antic Règim encapçalat per Ferran VII, el qual des del seu inici va mostrar una important incapacitat per resoldre no solament els principals problemes del territori espanyol, sinó també els més elementals.

Paral·lelament les autoritats absolutistes per evitar una insurrecció van publicar un reial decret que va incloure diverses declaracions relatives al càstig dels seductors i

¹⁷⁶⁶ Op. Cit. 3 d'abril de 1827, p. 71.

¹⁷⁶⁷ Op. Cit. 30 de març de 1827, p. 70.

¹⁷⁶⁸ Op. Cit. 17 d'abril de 1827, p. 74.

rebels, i la declaració de traïdors per assegurar la tranquil·litat pública.¹⁷⁶⁹ Com era d'esperar aquestes amenaces no van tenir l'efecte desitjat pel govern central perquè el manifest va ser l'espurna que va encendre el malestar dels reialistes vers el govern monàrquic de Ferran VII.

Però com que també s'havien de trobar solucions de manera immediata un nou ofici del governador, datat el 17 de maig, va incorporar una resolució de Ferran VII que li havia comunicat al capità general de l'exèrcit del Principat català en el qual el rei es va dignar a perdonar del rigor de la llei als que “alucinados rompieron el grito de rebelión, y desengañados abandonaron sus temerarios proyectos retirandose a sus casas, con tal que no hayan sido aprendidos con las armas en las manos”.¹⁷⁷⁰

Ferran VII va intentar amb aquesta mesura evitar i mitigar un conflicte militar al mateix temps que era conscient de la necessitat d'evitar costos a causa de la debilitat financera de l'erari públic.

Però aquestes indulgències no van tenir ressò entre els “Malcontents” com així va demostrar un auto de la sala del crim del mes d'agost que va comunicar “las actuales ocurrencias de este Principado en trastorno de la tranquilidad publica, habiendose acordado circular a todas las justicias del mismo por conducta de sus respectivos corregidores y alcaldes mayores varias disposiciones que se insertan en el mismo”.¹⁷⁷¹

Com es pot observar a l'apartat dedicat als Voluntaris Reialistes i al propi conflicte dels Agraviats, tot i els esforços de les autoritats absolutistes per sufocar la rebel·lió abans del seu esclat, les partides ultrareialistes van actuar i va ser necessària la vinguda del mateix Ferran VII per acabar amb la insurrecció.

A finals de novembre una Reial ordre va determinar que s'havien de recollir tots els exemplars que circulaven d'una obra impresa a Burdeus aquest any titulada “Pintura de los males que ha causado a la España el gobierno absolutista de los dos últimos reynados, y de la necesidad del restablecimiento de las antiguas cortes, o de una corta constitución” el seu autor va ser José Prayas.¹⁷⁷² Novament els liberals i els descontents amb la política desenvolupada per Ferran VII van reflectir les seves queixes vers l'absolutisme fernandí, sobretot per la falta de llibertat i d'un sistema més equitatiu i participatiu. Però, com no, l'extrema censura va evitar la difusió a gran escala d'aquestes obres.

¹⁷⁶⁹ Op. Cit. abril de 1827, p. 75.

¹⁷⁷⁰ Op. Cit. 22 de maig de 1827, p. 82.

¹⁷⁷¹ Op. Cit. 17 d'agost de 1827, p. 100.

¹⁷⁷² A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 23 de novembre de 1827, p. 120.

Estrictament s'ha de lligar que la Paeria anteriorment va intentar per tots els seus mitjans impedir la circulació del manifest del reialistes purs, escrit posteriorment a l'arribada del rei a Tarragona. Aquest document pretenia sublevar als castellans per fer causa comú amb els revoltats catalans. Tot i que no van tenir gaire sort perquè aquest escrit va circular per la ciutat lleidatana.¹⁷⁷³

També cal citar la prohibició de l'entrada i circulació al Corregiment de Lleida dels llibres: La vida de Fernando 7º; i la biografia dels espanyols que es van fer famosos l'any 1820. Les dues es van publicar a Filadèlfia. En compliment de la reial ordre de l'1 de desembre de 1827.¹⁷⁷⁴ Quan hi havia una major agitació i divisió social van aflorar més obres “prohibides”, escrites normalment per intel·lectuals liberals que volien canviar la tendència del poder polític estatal. Així doncs, la censura i el control repressor absolutista per evitar l'expansió i la difusió de les idees contràries als seus interessos tradicionalistes va fer-se més fort per delimitar al mínim possible els moviments insurreccionals.

A més per prevenir futures accions insurgents Calomarde des del Despatx de Gràcia i Justícia va publicar una llei amb la qual es pretenia garantir el bon ordre i la tranquil·litat pública, per aquest motiu, s'havia d'escoltar el dictamen de la Reial Audiència i el de diversos mossens i prelats, a més d'altres persones conegudes per la seva prudència i il·lustració.¹⁷⁷⁵

Quadre 116: Els punts a seguir van ser:

Número	Text
1	Les justícies i altres autoritats seculares havien de prestar el seu auxili a l'eclésiàstica per impedir els divorcis i “amancebamientos”, també el no compliment dels dies de festa i d'altres pecats públics, per aquest motiu, havien de prendre les mesures oportunes per corregir aquests desordres
2	Els militars de qualsevol grau havien de seguir i fer complir aquesta ordenança, especialment havien de mantenir una postura d'estricta subordinació vers la política reial, havien de respectar a les persones de totes les classes (no volia divorci ni repressió vers els malcontents, semblant als

¹⁷⁷³ Op. Cit. desembre 1827, cartulari, p. 49.

¹⁷⁷⁴ Op. Cit. cartulari, p. 49.

També: Circular del secretari del Reial Acord per sol·licitar la prohibició de la introducció i la circulació de dues obres: la primera es va titular “Vida de Fernando séptimo” i l'altra era una “biografia de los españoles”. Les dues es van publicar l'any 1820 a Filadèlfia, es van fer molt famoses entre els cercles liberals. 11 de desembre de 1827, p. 123.

¹⁷⁷⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. 17 de desembre de 1827.

	liberals, no pretenia cap ruptura ni divisió del poble). També havien d'apuntar la conducta cristiana i l'adhesió al monarca dels civils
3	Sent el descrèdit del clergat un dels mitjans més eficaços i llargament utilitzats “por los impios antimonarquicos” per aconseguir el perpetu objectiu de destruir el tron i l'altar, les autoritats havien de reprimir i castigar amb tot el rigor de les lleis als que insultessin, ridiculitzessin o es mofessin dels ministres eclesiàstics, com així mateix del seus privilegis i prerrogatives
4	El bisbe havia de ser l'encarregat de transmetre aquesta reial ordre als rectors per a què poguessin comunicar-lo als seus fidels ja que els vassalls tenien la obligació de respectar i obeir al rei, com també als seus ministres i jutges, rebutjant “el enorme crimen de la desobediencia y sublevación, sea cual fuere el pretexto y falsa apariencia de bien y utilidad con que se intenta disfrazarlo”
5	Finalment, va manar als mestres de la universitat, els col·legis i els seminaris que eduquessin a la joventut en els preceptes de la fe cristiana i en els valors propis de l'absolutisme

Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. 17 de desembre de 1827.

22.5. La Paeria davant la Guerra dels Malcontents

Amb l'inici de l'any 1827 tal i com era costum a la Dècada Ominosa es va procedir al canvi dels quatre diputats del comú i dels síndics. Quadre 117: Ajuntament de Lleida a l'any 1827

Càrrec	Nom
Corregidor	Luis Maria Andriani
Corregidor interí	Antonio Aguirre, tinent del rei
Regidor	Antoni de Gomar (degà)
	Manuel Baltasar de Tàpies
	Jacint Pallarés
	Joan Baptista de Casanoves
	Joaquim Martorell
	Mariano Ignasi Arajol
Diputats del	Pau Busquets

comú	
	Josep Sureda, batlle del desè barri l'any 1822, ex Milícia Nacional, majoral de la confraria de llauradors, tinent dels Voluntaris Reialistes
	Josep Benet de Queraltó, noble, advocat, síndic 1821-1822 i 1825, capità de la quarta companyia dels Voluntaris Reialistes
	Josep Garriga, llaurador, ex Milícia Nacional, tinent dels Voluntaris Reialistes, l'1 gener va morir, era el diputat encarregat dels abastaments, Miquel Morillo ¹⁷⁷⁶ menor el va substituir, ex Milícia Nacional, síndic personer de l'any 1816, batlle de l'onzè barri l'any 1821
Síndic personer	Agustí Pleyan ¹⁷⁷⁷ , regidor l'any 1821, comptador de l'exèrcit, ajudant del comandant dels Voluntaris Reialistes
Síndic procurador general	Bonaventura Roca, doctor en medicina, ex diputat del comú i síndic procurador, granader dels Voluntaris Reialistes
Secretari	Francesc Solano, durant un temps Joaquim Sanmartí va ser el secretari de l'ajuntament interí per malaltia de Solano

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de gener de 1827, p. 53.

Una vegada confirmats els nous diputats i els dos síndics de l'any 1827 cal assenyalar que tots tenien un aspecte en comú: eren figures rellevants dels Voluntaris Reialistes. Josep Sureda, majoral de la confraria de llauradors, era tinent; Josep Benet de Queraltó, noble, advocat, síndic 1821-1822 i 1825, capità de la quarta companyia; Josep Garriga, llaurador, tinent (tot i que Miquel Morillo menor el va substituir); Agustí Pleyan, regidor l'any 1821, comptador de l'exèrcit, ajudant del comandant; i Bonaventura Roca, doctor en medicina, granader. Pel que fa a l'àmbit socio-professional que van representar s'ha de constatar una vegada més que nobles, advocats, metges, però sobretot llauradors propietaris van ser els sectors que van aconseguir fer-se amb el control d'aquest càrrecs. Per tant, les antigues estructures lligades amb l'Antic Règim i l'absolutisme a la dècada ominosa van ostentar el poder polític.

¹⁷⁷⁶ Miquel Morillo menor va prendre possessió com nou diputat del comú el 9 d'abril de 1827, A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1827, p. 73.

¹⁷⁷⁷ Agustí Pleyan va prendre possessió del seu càrrec de síndic personer el 7 d'abril de 1827. A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1827, p. 72.

Tot seguit van publicar l'elecció dels nous batlles de barri per a l'any 1827.

Quadre 118: Elecció dels nous batlles de barri de l'any 1827

Barri	Nom
1	Ramon Morell menor, ex Milícia Nacional
2	Ramon Quintana
3	Francesc Fabregues, sots-tinent dels Voluntaris Reialistes, mestre sastre
4	Pedro Domingo
5	Juan Palomera
6	Antoni Fons, futur "Malcontent", Juan Aries el substituirà
7	Tomás Mustany
8	Manuel Trueta
9	Josep Gili, boticari
10	Josep Larrosa, jornalер dedicat a la construcció
11	Vicenç Farré, Bonaventura Escarpente va substituir-ho
12	Josep Gort

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 23 de gener de 1827, p. 59.

Una vegada designats els nous batlles de barri la Paeria va rebre la notificació de la mort de l'antic regidor Josep Xavier Berga, notari i ciutadà honrat, regidor durant 1815-1820 i del darrer ajuntament constitucional, 1823. Cal recordar que amb el retorn de l'absolutisme i l'inici de la dècada ominosa la seva regidoria va quedar vacant per l'aplicació del càstig del 19 de desembre de 1823 perquè Berga segons les autoritats absolutistes era notòriament addicte al sistema constitucional, per aquest motiu va ser expulsat d'aquest càrrec d'acord amb la reial ordre de la junta provisional d'Espanya i Índies del 9 d'abril i del 17 d'abril del 1823. Una vegada va abandonar la vida terrenal l'ajuntament de Lleida va haver de buscar-li un substitut.¹⁷⁷⁸ La proposta del consistori municipal per cobrir la vacant de regidor que es trobava vacant va ser la següent: primer lloc a Fermí Gigó; segon lloc a Joan Francesc; i tercer lloc a Francesc Claver.¹⁷⁷⁹

Com era habitual el primer candidat escollit per la Paeria tenia més possibilitats d'aconseguir la plaça. Fermí Gigó, advocat, s'havia casat amb una germana de Cristòfol Mestre, regidor de l'ajuntament, encara que va morir i es va quedar vidu. Aquesta endogamia a més del tràfic d'influències van ajudar-lo, també el fet de saber netejar el

¹⁷⁷⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 6 de febrer de 1827, PS. 16-17.

¹⁷⁷⁹ Op. Cit. 16 de febrer de 1827, PS. 20 i 63.

seu passat liberal (Gigó va ser alcalde primer del consistori liberal de l'any 1822 i capità de la Milícia Nacional, l'organisme armat del liberalisme) al convertir-se en batlle major i tinent corregidor al mes de novembre de l'any 1823. Gigó per aconseguir la plaça de regidor vacant per la mort de Josep Berga va presentar un reial títol d'excel·lència i reial acord que li atorgava la potestat de convertir-se en nou regidor (datat el 30 de març). Fermí Gigó immediatament va prendre possessió del seu càrrec, es va seure al costat de Cristòfol Mestre i va jurar “portarse bien y fielmente en dicho empleo de regidor”.¹⁷⁸⁰

Un altre punt a destacar va ser la proposta de Josep Gasull, cirurgià del batalló de voluntaris reialistes, era subdelegat de cirurgia del corregiment de Lleida, per tal de demanar la plaça de cirurgià de la sala del crim perquè va quedar vacant. La Paeria va donar suport a la seva sol·licitud fet que el va permetre fer-se amb aquest nou ofici.¹⁷⁸¹

També s'ha d'inserir el fet que Joaquim Martorell es va convertir en nou vocal de la Junta de Cequiatge i Marià Arajol va ser el seu substitut.¹⁷⁸²

Al mes de setembre, davant l'esclat de la insurrecció dels Malcontents i la visita del monarca a territori català, els principals membres del consistori lleidatà van decidir que havien d'anar a felicitar a Ferran VII i a besar-li les seves mans. A més li van donar les gràcies per la propera pacificació del Principat de Catalunya, la qual afavoriria molt la seva indústria ja que va estar “de dol” durant el conflicte. El Reial Decret del 18 de setembre signat pel monarca va ser rebut amb gran alegria entre els veïns de Lleida. Els extraviats quedaven sotmesos als peus del Tron, segons les autoritats absolutistes només va ser necessari per sotmetre'ls escoltar l'augusta veu de Ferran VII, qui es va presentar davant d'ells, no com un rei, sinó com un pare. Per tant, aquest document era un elogi al rei, qui va anar ràpidament per sufocar la rebel·lió, per ajudar al poble, una altra vegada sens dona una visió paternalista. També ens va informar que el viatge fins Tarragona va ser molt molest. Entre el 18 i el 28 de setembre es va solucionar el gruix del conflicte. Per aquest motiu Lleida va donar les gràcies. El rei havia de prendre les mesures oportunes per precaució, per evitar-ho una altra vegada. També es va constatar la divisió de la societat, entre liberals, monàrquics, absolutistes moderats i exaltats. A més va comentar que els catalans donaven suport a Ferran VII, tal i com ja ho van demostrar l'any 1822, a la Regència d'Urgell, i amb el posterior indult de l'1 de maig de 1824, tot

¹⁷⁸⁰ Op. Cit. 27 d'abril de 1827, p. 76.

¹⁷⁸¹ Op. Cit. 6 de febrer de 1827, PS. 16-17 i 60.

¹⁷⁸² Op. Cit. 25 de setembre de 1827, p. 106.

i que a partir d'aquest moment es van anar succeint les conspiracions dels liberals i dels absolutistes. Per l'Ajuntament lleidatà abans del 1820 tot era idíl·lic (pau, amor i tranquil·litat), però després problemes perquè es va produir una aliança entre els absolutistes i els liberals contra Ferran VII, qui va ser el vertader defensor de la religió cristiana, però la misèria va fer que la gent lluités contra ell, al 1820 i al 1827. Sobretot les autoritats polítiques lleidatanes van pretendre deixar clar que no van tenir cap relació amb els insurgents perquè sempre es van mantenir fidels a Ferran VII.¹⁷⁸³

A finals de setembre la Paeria va designar a Joan Baptista de Casanoves, Joaquim Martorell, al síndic general Bonaventura Roca i a un porter com a comissionats del consistori lleidatà per felicitar al monarca a la ciutat de Tarragona.¹⁷⁸⁴ Ferran VII l'1 d'octubre de 1827 va arribar a l'antiga Tarraco, per celebrar-ho les autoritats lleidatanes van creure convenient l'oficiació d'una missa i el cant d'un Te Deum a la catedral nova a les 9 del matí.¹⁷⁸⁵ Novament política i religiositat van anar de la mà.

Poc temps després es va conèixer que el batlle del barri 6, Antoni Fons, va abandonar el seu càrrec i la ciutat per traslladar-se a Cervera per lluitar a favor dels insurgents. El corregidor Luis Maria Andriani va comunicar que feia uns dies que faltava de Lleida Antoni Fon, havent motius clars per pensar que s'havia passat al bàndol dels agraviats ja que li van arribar notícies que ocupava un càrrec d'estacat a la formació ultrareialista a Cervera. La Paeria per cobrir la seva absència va designar a Juan Aries com el seu substitut.¹⁷⁸⁶

Encara que no tenim gaires dades referents al suport que van aconseguir els "Malcontents" a la ciutat de Lleida, si queda ben documentada "l'espantada" d'Antoni Fon i el seu enrolament a les files ultrareialistes ens pot fer pensar que la seva propaganda va tenir ressò a la ciutat i va assolir convèncer a alguns lleidatans. També s'ha de tenir en compte la influència que ciutats com Cervera exercien per tal d'atreure al major nombre d'individus possibles. Paral·lelament les autoritats municipal van autoritzar el repartiment per tota la ciutat de 24 exemplars d'una oració i pastoral del bisbe Colmenares¹⁷⁸⁷ redactava amb la intenció d'agrair a Ferran VII la seva presència a les terres catalanes.

¹⁷⁸³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Torres, lligall 2.

¹⁷⁸⁴ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 28 de setembre de 1827, p. 107.

¹⁷⁸⁵ Op. Cit. 1 d'octubre de 1827, PS. 38 i 108.

¹⁷⁸⁶ Op. Cit. 9 i 10 d'octubre de 1827, PS. 109-110.

¹⁷⁸⁷ Arxiu Diocesà de Lleida. Lligall 6 bisbe Colmenares, Pablo.; *Oración Eucarística ... en acción de gracias por la bienvenida a Cataluña de nuestro Augusto Monarca D. Fernando VII ...* Impremta Bonaventura Coromines, Lleida, 1827.

Tot i que el conflicte bèl·lic seguia el seu curs també tenia que continuar la vida administrativa, com així ho demostra l'arribada d'una reial ordre del rei el 25 de setembre relativa a què a partir de l'1 d'octubre els ajuntaments havien de realitzar les seves propostes per a reemplaçar als regidors actuals segons aquesta llei.¹⁷⁸⁸

La proposta de la Paeria havia de fer-se efectiva per tal de cobrir la plaça vacant de l'últim regidor que tenien per omplir, la dels quatre diputats, els dos síndics i els batlles de barri per a l'any 1828 segons la instrucció del 29 d'agost de 1799 i a la circular del 29 d'agost de 1825 i a la reial cèdula del 17 d'octubre de 1824.¹⁷⁸⁹

Quadre 119: Suggeriment de l'Ajuntament de Lleida a Ferran VII per a designar diversos llocs vacants al consistori per a l'any 1828

Càrrec	1 opció	2 opció	3 opció
Regidor	Antoni Benet de Queraltó	Joaquim de Gomar	Domènec de Marañoso
Primer diputat	Antoni Blet	Antoni Martrus	Manuel Sorribes
Segon diputat	Josep Masip	Manuel Alaiz	Pau Pascual
Tercer diputat	Francesc Romeu	Josep Gort	Pedro Domingo
Quart diputat	Francesc Galtayres	Francesc Fabregues	Ramon Morell
Síndic procurador	Joan Francesc	Antoni Vidal	Joaquim Sanmartí
síndic personer	Marià Mensa	Ramon Niubó	Josep Fernández

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 11 d'octubre de 1827, p. 110.

Pel que fa a la plaça vacant de regidor la Paeria va escollir a tres pesos pesats de la política lleidatana. D'una banda tenim a Antoni Benet de Queraltó, noble, advocat, a l'any 1818 va ser diputat del comú, al 1819-20 i al 1825 síndic procurador i finalment va ser regidor 1820-1821, a més de ser primer comandant dels Voluntaris Reialistes de Lleida. De l'altra a Joaquim de Gomar, noble, fill d'Ignasi de Gomar i nebot d'Antoni de Gomar (el polític més important de tot el període analitzat perquè gairebé sempre va ser el batlle de la ciutat); i per últim a Domènec de Marañoso, noble, coronel de l'exèrcit nacional i primer batlle constitucional del Trienni Liberal a Lleida. Lògicament al designar primer a Antoni Benet de Queraltó, doncs tenia la regidoria a la mà.

Quant als aspirants a diputats també cal incidir en el fet que les figures van ser força importants per la seva passada trajectòria política. Així doncs, tenim a l'adroguer

¹⁷⁸⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 11 d'octubre de 1827, p. 110.

¹⁷⁸⁹ Op. Cit.

Antoni Blet, regidor a l'any 1821; al mercader Antoni Martrus, regidor a l'any 1822; al llaurador propietari Josep Masip, regidor als anys 1821 i 1822, a més era capità de la segona companyia dels Voluntaris Reialistes; al llaurador propietari Francesc Romeu, ex Milícia Nacional i tinent dels Voluntaris Reialistes; al mestre sastre Francesc Fabregues, sots-tingent dels Voluntaris Reialistes; al doctor en medicina Joan Francesc, ex- comandant de la Milícia Nacional i regidor a l'any 1821.

En general es pot comprovar com al ser càrrecs d'extrema confiança no es va deixar espai per a la sorpresa. A destacar el passat col·laboracionista d'aquests individus amb el règim liberal, fet que els va permetre adquirir experiència en l'esfera municipal. També cal incidir en el fet que la majoria ostentaven càrrecs d'oficialitat als Voluntaris Reialistes. En definitiva, amb la instauració del règim constitucional a l'any 1820 es va ampliar l'elit política lleidatana, tot i que va primar el poder econòmic, la classe social i l'endogamia familiar per damunt del veritable sentit ideològic.

Paral·lelament es va plantejar l'ofertament de la Paeria pel que feia als batlles de barri.

Quadre 120: Proposició de la Paeria per designar als batlles de barri de l'any 1828

Barri	1 opció	2 opció	3 opció
1	Joan Gaset	Antoni Lluent	Isidre Terré
2	Joan Gari	Pere Claramunt	Pere Masot
3	Salvador Mommany	Ramon Morell	Josep Freixes
4	Bonaventura Coromines	Francesc Canal	Ramon Soler
5	Josep Marrades	Tomàs Sabay	Domènec Serra
6	Antoni Grau	Francesc Cortada	Josep Rovira
7	Joan Corria	Antoni Breu	Bonaventura Clara
8	Manuel Madriles	Miquel Blanch	Francesc Perrafeta
9	Ramon Corcelles	Agustí Biscarri	Ramon Gili
10	Pere Marquès	Josep Casals	Miquel Fernández
11	Antoni Vilagrasa	Francesc Trueta	Antoni Arqués
12	Llorenç Claramunt	Josep Vilella	Francesc Grau

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 11 d'octubre de 1827, p. 110.

Reprement el fil de la Guerra dels "Malcontents" cal inserir un escrit de la comissió de l'Ajuntament de Barcelona, signat a Tarragona el 6 d'octubre de 1827. Aquesta

representació del consistori barceloní va tenir l'honor de felicitar al rei i de besar la seva reial mà. Li van enviar una exposició dictada seguint els seus sentiments purs de fidelitat al rei per a què el monarca pogués esbrinar les veritables causes que havien generat l'esclat de la insurrecció i les mesures que hauria de prendre contra els veritables culpables. El desig d'examinar personalment el rei per sí mateix les causes que van produir les inquietuds d'aquesta desgraciada província (Catalunya) i la percepció que la presència del monarca contribuiria poderosament a restablir la tranquil·litat pública, van portar a Ferran VII a prendre la resolució de venir al Principat català com així ho va ordenar el reial decret del 18 de setembre. Fruit d'aquesta iniciativa, el rei va veure com les seves esperances s'anaven complint al comprovar l'estima dels pobles vers la seva persona ja que el van tributar multitud de mostres de fidelitat, d'obediència i de respecte. Fins i tot els mateixos extraviats, "aquellos hombres que alucinados y seducidos habian empuñado las armas", al moment que van escoltar personalment la veu del rei, es van presentar dòcils, pretenen només esborrar les proves de la seva participació a la insurrecció.¹⁷⁹⁰

No pretenia la comissió de l'Ajuntament de Barcelona justificar la sublevació i el trastorn de la tranquil·litat pública i molt al contrari els reprovava ni els condemnava; però quan el monarca tractava d'examinar per sí sol les causes de les inquietuds que amb tanta amargura s'havia experimentat, no s'havia d'obviar que el veritable amor dels pobles de Catalunya que professen al rei havia estat una de les causes per no dir el mitjà més poderós i més actiu per portar-les a efecte. Aquesta havia estat la tàctica utilitzada pels revolucionaris i potser també per alguna mà no espanyola, els quals havien temptat a la població catalana, servint-se de l'engany havien pogut realitzar molts excessos. De tal manera van afirmar que el monarca estava presoner, igualment que ho va estar durant el període constitucional, a més comentaven que els decrets reials no es complien, que contra la voluntat reial diverses personalitats liberals accedien a importants càrrecs estatals, mentre que els autèntics reialistes i salvadors del monarca l'any 1823 malvivien (gaudien d'una paga molt escassa) perquè se'ls va separar del seus destins. Aquestes van ser les causes que van provocar l'esclat revolucionari.¹⁷⁹¹

Aquest ideari va convèncer a molts homes que només prestaven fidelitat a la Religió i al Rei, ja que pensaven que perillaven. Per aquest motiu es van alçar, es consideraven "resentidos y agraviados", creien que podien millorar la seva fortuna mitjançant "la

¹⁷⁹⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. Tarragona, 6 d'octubre de 1827.

¹⁷⁹¹ Op. Cit.

turbación i el desorden”. A tot plegat cal afegir aquells homes animats per sentiments totalment oposats ja que només pretenien aprofitar qualsevol conjuntura favorable per donar a l’aixecament un gir diferent del qual en un principi es va pretendre. Serveix com indicatiu l’armament d’alguns constitucionals, o sigui, els liberals van aprofitar aquest conflicte per apoderar-se de diverses armes, les quals mai haurien d’haver anat a parar a aquelles mans.¹⁷⁹²

Els primers símptomes de la insurrecció van aparèixer a finals del mes de març i a principis del mes d’abril de l’any 1827, tot i que no van tenir pràcticament cap repercussió, encara menys amb la publicació de l’indult general que tant generosament el rei havia atorgat, però, al cap d’un mes a les zones muntanyoses, al partir de l’Empordà, de Granollers, d’Igualada va començar de nou a sorgir els moviments insurreccionals. Una altra vegada van desaparèixer sense més importància. Però l’error va ser no investigar l’origen de la trama i de la conspiració ja que al no acabar de socarrel amb aquesta sedició els seus dirigents van continuar fins que van aconseguir que bona part del territori català es manifestés contra la política reial, fins i tot van fer creure que l’indult reial era una mostra de debilitat que donava la raó als sublevats. Poc a poc va créixer, fins al punt de qüestionar la sobirania reial. Només solucionat per la presència del monarca, que va aclarir molts aspectes. Per aquests motius, la comissió de l’Ajuntament de Barcelona va demanar al rei que hauria d’esbrinar quines van ser aquestes mans ocultes que van conspirar contra la seva persona i que van afectar greument l’agricultura, el comerç i la indústria catalana.¹⁷⁹³

A continuació va transmetre al rei la fidelitat del Principat vers la seva persona, demostrat per la contrarrevolució reialista iniciada l’any 1821 (Regència d’Urgell) i per la greu repressió liberal de l’any 1823. Els camperols van seguir als caps revolucionaris pels seus enganys no per convicció ja que eren veritables seguidors de la Religió i del Rei. Per aquest motiu van sol·licitar al monarca justícia per tal de distingir entre la multitud de pobres ensarronats i el curt nombre de veritables criminals. S’havia d’evitar una brutal i arbitrària repressió sense sentit ni cap lògica.¹⁷⁹⁴

Tornant a l’àmbit més lleidatà cal apuntar que a mitjans del mes d’octubre de 1827 gràcies a Joan Baptista de Casanoves i Joaquim Martorell es va saber que després de la resolució de la Paeria del 28 de setembre, el 8 d’octubre van sortir de la ciutat amb

¹⁷⁹² Op. Cit.

¹⁷⁹³ Op. Cit.

¹⁷⁹⁴ Op. Cit.

direcció Tarragona per felicitar al rei per la seva arribada a les terres catalanes. El dia 9 van arribar a Tarragona. Ràpidament van obtenir el permís necessari per tal de felicitar al monarca a les 5'30 de la tarda, moment en el qual van reunir-se al palau episcopal, lloc on el rei estava allotjat. Els representants de la Paeria van vestir-se amb un uniforme elegant i rigorós, amb les seves corresponents insígnies, van donar un petó a la seva reial mà, per a continuació felicitar-lo en nom de l'Ajuntament de Lleida i de tota la ciutat. També van comentar-li que la ciutat es mantenia fidel a la seva sobirania i autoritat, a més d'indicar-li que estaven promovent tota classe d'homenatges a la seva persona, per aquest motiu van nomenar a tres nous comissionats: Antoni de Gomar, Joan Baptista de Casanoves i Fermí Gigó.¹⁷⁹⁵

Lleida es va mantenir fidel a Ferran VII en tot moment perquè des de l'any 1808 va lluitar per defensar la legitimitat del govern espanyol, fos del signe polític que fos, si a l'any 1814 va donar el seu suport a Ferran VII, al Trienni Liberal va resistir fins al final perquè el sistema constitucional era legítim, mentre que a l'any 1827 es va tornar a situar al costat del poder polític central. D'altra banda assenyalar que la trobada dels representants municipals amb el rei va servir per refermar les cordials relacions que processaven, a més va ésser útil per tranquil·litzar al monarca i per assegurar-se una futura recompensa.

De manera simultània el governador Andriani va comunicar una reial ordre enviada pel secretari del reial acord per establir la clemència a tots aquells que s'haguessin penedit per sublevar-se o haver insultat al rei, mentre que tindria mà dura i càstigs contra els que no els acceptessin de nou. El monarca pretenia aconseguir la reconciliació nacional i la unió dels seus vassalls. També es va fer present una circular del mateix governador del 7 d'octubre en la qual va comunicar que per poder-se portar a terme aquest indult del 28 de setembre de 1827, els interessats s'havien d'empadronar, presentar-se davant la justícia de cada poble del principat català per admetre la seva rendició a més havien de lliurar les seves armes al batlle de barri. O sigui, els que deixessin les armes i es penedeixin d'haver format part de la insurrecció no tindrien càstig. Era una manera pacífica de resoldre el conflicte. Potser motivada per la debilitat de l'exèrcit i de les finances reials.¹⁷⁹⁶

Poc després una circular del governador del 17 d'octubre va notificar que el rei havia ordenat a les justícies dels pobles la remissió al reial acord de les llistes nominals de tots

¹⁷⁹⁵ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 16 d'octubre de 1827, p. 111.

¹⁷⁹⁶ Op. Cit. 18 d'octubre de 1827, p. 112.

els homes que s'havien incorporat a les partides dels insurgents i els que successivament es van anar presentant. Les autoritats reials volien tenir una relació de tots els "agraviats". Fet força normal ja que havien d'implantar un fort i estricte control dels dissidents. També van aconseguir un llistat de tots els milicians voluntaris. Els agraviats tenien un termini de deu dies per presentar-se a les seves llars i abandonar les armes (els nobles també les tenien que dipositar).¹⁷⁹⁷

Com estem comprovant la vinguda del monarca al Principat català i la Guerra dels "Malcontents" va absorbir pràcticament tota la atenció del govern local. Gràcies al cartulari disposem d'un document redactat pel mateix l'Ajuntament de Lleida el 4 de novembre de 1827 destinat a la família reial¹⁷⁹⁸: "El Ayuntamiento de vuestra ciudad de Lérida que por una comision de su seno tubo el honor de felicitar a Vuestra Magestad y besar vuestra real mano, no puede menos de presentarse de nuevo para tributar a vuestra Magestad las mas sumisa gracias por la pronta pacificación del Principado, devida enteramente a vuestros paternales desvelos para con la industriosa Cataluña, cubierta de luto y sumergida en llanto por las causas, que vuestra Magestad ha resuelto examinar por si mismo, y que este cuerpo trata de hacer presentes, con la complacencia de que ni una sola chispa del centellante fuego del destravio ha parecido en la ciudad que representa.

Al leer la magnanima resolución de Vuestra Magestad manifestada en el memorable decreto de 18 de setiembre, se llenaron de gozo los pueblos Ilerdenses; y presagiaron su feliz resultado, tan pronto, como la sagrada persona de Vuestra Magestad se presentase en una Provincia, que ha cifrado su principal gloria en sacrificarse por sus Reyes y muy particularmente por Vuestra Magestad en sus dos cuativerios.

Las esperanzas se miran gloriosamente realizadas: los extravios quedan sumisos a los Pies del Trono: para someterse, les ha bastado oír la voz augusta de Vuestra Magestad que se presenta a ellos no como Rey sino como Padre, fiado en el respeto, y amor filial. Cuando el Reynado de Vuestra Magestad no contase con los gloriosos hechos de que tanto abunda, lo seria por este solo, digno de los eternos bronces de la historia y que los venideros, no pudiendo dudar de su certeza leeran con asombro.

Si otros soberanos corrieron presurosos para la pacificación de sus vasallos, lo verificaron en pos de fuerzas imponentes, o rodeados de armas para obligarle a doblar su cerriz. Pero Vuestra Magestad vuela a Cataluña antes que entrasen las tropas

¹⁷⁹⁷ Op. Cit. 23 d'octubre de 1827, p. 113.

¹⁷⁹⁸ Op. Cit. 4 de novembre de 1827, cartulari, PS. 41-44.

destinadas para el restablecimiento del orden confiado en los loables ejemplos de la lealtad catalana y coje por si solo el fruto del molesto viaje andado en posta desde Madrid.

En los mismos confines se le presentan algunos caudillos de los sublevados. Rinden armas, encorvan sus pechos, y doblan la rodilla a vuestros reales pies. Siguen los otros tan loable ejemplo, y queda la Provincia pacificado, tan pronto como se difunde la voz en sus angulos de que la Plaza de Tarragona se halla ennoblecida con la presencia de su Rey y Señor.

Es pues unicamente obra de Vuestra Magestad la pacificacion de la Cataluña; y obra tan peculiar, tan propia, y tan indiscutible a las Magestad sola, como que para pasar a ella para llamar a los extraviados, y para reducirlos a su deber, aun quando fuese necesario expedir ordenes, o dictar providencias, formó vuestra Magestad empeño de no llevar general, consejero, ni otra persona que la de solo un secretario de Estado de que no podia prescindir.

Los catalanes, señor, conservaran en eterna memoria los dias 18 y 28 de setiembre, transmitiendo vuestra paternal absolución hasta la posteridad mas remota. Tritutarán a Vuestra Magestad respetuosas gracias como hijos reconocidos; y Lérida os la tributa, y tributaran sin intermisión reconocida a tanto favorecida tributarán eternamente al Altisimo por haber favorecido a Vuestra Magestad con el don de consejo; y no podra menos de suplicarle; como lo hace el Ayuntamiento exponente, que continúe dispensando a Vuestra Magestad sus eternas luzes para examinar por si mismo las causas que induxeron al extravio; y para dictar las oportunas precauciones a fin de que cesen turbulencias, florezcan la agricultura, y las artes, reyne la paz durante vuestro reinado; y vuestros vasallos conozcan la seduccion con sus malas artes, las detesten, y detesten al propio tiempo la división que entre ellos intentaron, y consiguieron introducir los revolucionarios que con su descabellada filosofia han atentado tantas veces contra vuestra Soberania; y no habiendo podido atacarla de frente, pensaron conseguirlo por el tortuoso medio de introducir la división.

Esta ha sido la primitiva causa de las turbulencias que han agitado la Cataluña, sin que Vuestra Magestad pueda dudarle no el mas infimo de vuestros vasallos, que sepa leer. Los rebeldes segun anuncio, y con mucha anticipación el embajador de vuestra Magestad en la Corte de Londres, perdidas las esperanzas de llevar adelante sus planes, y tentativa, trataron de introducir la división entre vosotros fieles vasallos, esperanzados

de mejorar de fortuna, a rio revuelto, y conseguir so color de objetos alagueños, lo que en campo abierto, y en marcial lucha, no podrian jamas.

A este efecto, y segun los anuncios del mismo embajador, formaron folletos, que atentaron imprimir. Verificose su impresion en Bruselas, siendo bien conocidos sus autores por lo deprabado de sus máximas, y de odiosa memoria para España que detesta los execrables nombres de los hermanos Saraso, Navarrete y Valdes. Aunque en los mismos folletos se aparentaba el sosten de la Religión y trono; era sobradamente conocida la injusticia de los medios, que se proponían, y no pudieron en manera alguna dislumbrar la fidelidad del Pueblo catalán.

Fueles preciso variarlos y acudieron al que les sujerió su imaginación maquiabelica, del cautiverio de Vuestra Magestad. Conocian el caracter de los catalanes y les constaba que todos ellos estan prontos a derramar su sangre, segun lo acreditan sus antiguas historias y las del Reynado de Vuestra Magestad cuando se trata de la libertad de su Rey: les constaba que en 1822 habia la Cataluña puesto en campaña para tan caro objeto, millares y millares de sus hijos, y que muchos de ellos habían sufrido gloriosa muerte en el campo o en los cadalzos por su fidelidad natural. Sabían que despues de restituido Vuestra Magestad en la plenitud de sus augustos derechos, y concedido a los anarquistas el indulto de primero de mayo de 1824, quedaron en la Provincia resentimientos sobrados, y no faciles de sofocarse en pechos, que no esten dotados de una sólida filosofia y sana moral, de que carecen muchas veces hasta los oficales y jefes de una conra=revolcuión. Se valieron de la indiferencia en que los mismos oficiales y jefes, que por los regular no son de los acomodados se encontraban sumidos. Pintaronles que la escusa de sus paga eran medios de opresion de que se valian algunos anarquistas, que ocupaban los empleos publicos, y rodeaban, en torno a Vuestra Magestad.

Se cotaban individuos notados por su exaltación colocados en los ramos de Hacienda, y Policia: se citaban colocaciones en vuestra Real exercito de militares no purificados, algunos provisionalmente, otros con el real despacho; y en el de justicia se afirmaba existir algunos, que habian obtenido los destinos de juezes de primera instancia para los que estaban cerradas las puertas a los que no presentasen testimonio con hechos positivos de addicts al infame sistema de constitución.

Añadianse las gabelas y trabas de la policia sobradamente sensibles al pueblo español que antes de las novedades de 1820, y mientras vivió bajo el dulce y paternal gobierno de Vuestra Magestad y de vuestros augustos progenitores, que los anarquistas llamaron

tiranía era el más libre que se ha conocido. Allegábase la multitud de ordenes que emanaban incesantemente en el ramo de Hacienda, las nuevas contribuciones de frutos civiles, paja y utensilios desconocidas en Cataluña, como embebidas en su catastro, por qual motivo se digno Vuestra Magestad suspender la una y habría hecho lo mismo con la otra, si se hubiera representado para dicho fin.

Durante los exorbitados apremios que se arrancaban en algunos distritos, las excesivas multas que se exigian para la rendición de cuentas de muchísimos años anteriores, sin reparar en los saqueos, incendios, y ruinosos trastornos, que habían sufrido los pueblos; y cuando la Catalunya en los años de 1822 y 1823 había mantenido los numerosísimos exercitos realistas, constitucionales y aliados, sin que las más veces pudiese recoger justificativos como ordinariamente sucede en tiempos de convulsiones se la obligaba a satisfacer atrasos, pagar los encabezamientos de sal, que no se le ha entregado; a rendir cuentas y más cuentas con sobrada escrupulosidad, y mediante justificativos que suelen solamente proporcionarse en tiempos pacíficos; y que con dificultad pueden rendir unos concejales que variándose todos los años, apenas adquieren noticia de los concerniente a los cuerpos en que personan, y singularmente los de la poblaciones de voto en Cortes constituidas en las ciudades más populosas, y en las que son vastísimos los ramos a que deben atender.

En estas circunstancias empezó a esparcirse (o por lo menos se dijo que se esparcía) el otro seductor que se ha sospechado siempre vino de país extranjero, pero con vuestro Real busto, y en piezas según se decía acuñadas en el presente año y en el anterior. Esparcieronse igualmente las voces de que se procedía en le real nombre y en virtud de instrucción secreta: que el indulto concedido por Vuestra Magestad a los primeros que levantaron cabeza, era un testimonio que aprobaba el levantamiento: que lo aprobaba igualmente su santidad, zeloso de la conservación de la Religión en España; y se llegó al delirio de que las mismas tropas pontificias adelantaban, y venía en su favor acaudilladas por el idolo del pueblo catalán su invicto Eroles a quien se afirmaba no difunto, sino fugado o escondido en lo más recondito de España para evadir el furor de los constitucionales.

La ignorancia en algunos, la ambición en otros, aunque pocos, la miseria en muchos que en 1822 y 1823 empuñaron las armas en vuestro Real nombre, y la secullez, en la multitud incapaz regularmente de consejo, fueron medios de que se valieron los enemigos del orden para hacer creer que los reales decretos no se observarían, y que lo que se practicaba en Cataluña era en defensa de la Real Persona.

Sería sobradamente sensible el Ayuntamiento de Lérida, que ha destestado semejante proceder, graduandolo entre sus representados, para infundirles horror, una verdadera revelión, el que Vuestra Magestad llegase a concebir la mas lejana idea que estubo imbuido de semejantes maximas, o que quiera aprobarlas. Pero queriendo Vuestra Magestad examinar las causas de la turbulencia, y siendo de su Real aprobación que se le represente sobre ellas para conocerlas a fondo; representando como representa la mas populosa ciudad del Principado despues de Barcelona no puede menos de decir y afirmar a los pies de vuestro augusto Trono, lo que decia y afirmaba Ciceron ante Julio César, y en el senado de Roma en favor de Marco Marcelo y los de su partido, que el haberse empuñado las armas, ha sido en la multitud efecto o culpa de error humano; pero no de voluntad deprabada o pertinencia rebelde contra vuestra soberanía.

Así lo ha manifestado la prontitud con que la misma muchedumbre se ha presentado sumisa a los pies del trono: así lo manifiestan las humildes confesiones que hacen todos, al presentarse en los respectivos pueblos, de haver sido inocentemente engañados: lo manifiesta también la serenidad, y candor con que se presentan. Pero Vuestra Magestad sabra pasarlo mejor que nadie en la fiel balanza de su altar penetración.

Dira si solamente Lérida sin temor de ofender a Vuestra Magestad que en los sensibles lances de esta naturaleza deben la clemencia, y piedad supperabundar de las personas, supieron los gloriosos predecesores de Vuestra Magestad. Los justicieros, alfonsos y los emplazados fernandos atribuir a la calamidad de los tiempos los enormes desvios de los castellanos, y convertir a los mismos desviados en vasallos fieles, y reconocidos, que obligados con el beneficio, hicieron de despues proezas y adornaron el diadema español con extenso ramaje de laurel; no dejara Vuestra Magestad seguir exemplos tan heroicos con los catalanes que se extraviaron, contando desde luego con su reconocimiento, y con su innata fidelidad para el sosten del trono. Por estos medios tan dignos de la Magestad que reyna, quedará eternizada la memoria de vuestro augusto reynado, y toda la Cataluña reconocida a favor tan inmenso no cesara de rogar constantemente al cielo por los dilatados años de vida de Vuestra Magestad y real familia. Lérida, 4 de noviembre de 1827.”

En aquest document la Paeria va agrair a Ferran VII el “pacificador” la fi del conflicte bèl·lic, a més de la clemència mostrada vers “los desviados” (agraviats). El consistori lleidatà va voler la reconciliació nacional, la vinguda de la pau, l’inici de la recuperació econòmica i acabar amb la divisió, introduïda pels “anarquistes” (liberals), els quals van ser la veritable causa fonamental del començament de la guerra perquè una vegada que

van comprovar des de Londres que no podien derrotar i aniquilar al règim absolutista, doncs, van planificar que lo més adient pels seus interessos seria dividir-los en dos faccions, una més moderada (la seguidora de Ferran VII) i l'altra més exaltada (partidària de Carles). D'altra banda el poder local, a imatge del Manifest dels Reialistes Purs va adduir altres causes com pa poca recompensa que van obtenir els reialistes que van lluitar per tornar al tron a Ferran VII a l'any 1822, l'indult als liberals una vegada iniciada la dècada ominosa, fet que els va permetre mantenir els seus càrrecs a l'Estat, o bé, finalment, l'existència d'un profund ressentiment per la confluència d'aquests factors. A més el govern local lleidatà va donar força importància a l'aspecte econòmic perquè segons aquesta corporació des del final del règim constitucional es van apujar molts els impostos, es va produir una pèrdua de poder adquisitiu i la pobresa material es va estendre. Encara que la ciutat de Lleida va deixar ben clar que no tenia res a veure amb el moviment dels "malcontents" ja que va mantenir-se sempre fidel al monarca tal i com ho havia fet anteriorment (va referir-se als dos "captiveris" precedents, 1808-14 i 1820-23).

Sens dubte l'afer dels "Malcontents" va augmentar el volum de treball del governador Andriani, per aquest motiu va delegar la subdelegació de la policia al batlle major de Lleida.¹⁷⁹⁹

En un ple del consistori municipal posterior van publicar l'ordre general vigent a tot el Principat català per a què tots els habitants entreguessin les armes que tinguessin, també quedaven inclosos els que gaudien del privilegi necessari per al seu ús (per exemple, els regidors de les ciutats amb vot a les Corts). Els membres de la Paeria van dubtar si havien de lliurar les seves espases que portaven sempre al damunt o no. Fruit d'aquesta dubitació van consultar aquest punt amb les autoritats superiors.¹⁸⁰⁰ Per tant, va ser llavors quan els pobles del corregiment de Lleida van haver de lliurar totes les seves armes.¹⁸⁰¹

A finals de l'any 1827 cal destacar la designació d'Antoni Benet de Queraltó, comandant del batalló dels voluntaris reialistes, com a nou regidor de la Paeria.¹⁸⁰² Paral·lelament van nomenar a Agustí Serret nou alcaide de les presons per la mort de

¹⁷⁹⁹ Op. Cit. 6 de novembre de 1827, p. 117.

¹⁸⁰⁰ Op. Cit. 13 de novembre de 1827, cartulari, p. 45.

¹⁸⁰¹ Consultar el subapartat "la guerra dels malcontents al corregiment de Lleida".

¹⁸⁰² Op. Cit. 18 de desembre de 1827, p. 127.

Juan Garcia.¹⁸⁰³ Per últim apuntar que el nou governador interí va ser el coronel Juan Maria Games¹⁸⁰⁴

22.6. El consistori lleidatà davant la visita de Ferran VII a l'any 1828

A finals de l'any 1827 va iniciar-se la preparació de l'entrada del rei a Lleida per a l'any 1828 amb motiu del seu retorn a la Cort de Madrid. Els membres del consistori lleidatà van acordar que s'havia de reparar la carretera i els carrers per on hagués de passar. El bisbe Colmenares va manifestar la seva intenció de rebre-ho i allotjar-lo al Palau Episcopal ja que tenia l'habitació més còmoda de la ciutat. Per tant, s'havia d'arreglar el carrer de la Palma perquè feia temps que estava en mal estat. També s'havia de renovar el seu empedrat ja que era la única via de comunicació de la catedral al Palau Episcopal. Aquestes despeses les haurien de pagar els propietaris de les cases, però, per la misèria d'aquests no podien, per aquest motiu, l'ajuntament tenia que pagar-ho, eren més de 3.000 rals de billó. Tot i que finalment van decidir que els veïns havien de pagar una petita part. Fruit d'aquest acord la Paeria va demanar ajut al bisbe per cofinançar les obres, les quals donarien treball a molts jornalers, fet molt important perquè a l'any passat van haver de mantenir a molts a través de la donació de "sopes".¹⁸⁰⁵ Com era habitual al començament d'un nou any es va procedir a la formació del nou consistori local.

Quadre 121: La Paeria a l'inici de l'any 1828

Càrrec	Nom
Corregidor	Luis Maria Andriani El va substituir el mariscal de camp Carlos Aunois, governador militar i polític de Màlaga, com a nou corregidor de Lleida
Corregidor interí	Felix Cuende Vallejo, substituït per Tiburcio Asiaín, corregidor de Tarazona. Funcions de batlle major
Regidor	Antoni de Gomar (degà), va morir el 30 de maig, substituït el 19 d'agost pel seu germà Ignasi de Gomar
	Manuel Baltasar de Tàpies
	Jacint Pallarés

¹⁸⁰³ Op. Cit. 22 de desembre de 1827, p. 128.

¹⁸⁰⁴ Op. Cit. 28 de desembre de 1827, p. 129.

¹⁸⁰⁵ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 24 de desembre de 1827, cartulari, p. 51.

	Joan Baptista de Casanoves, amb la mort d'Antoni de Gomar es convertirà en el nou regidor degà
	Joaquim Martorell
	Mariano Ignasi Arajol
	Fermí Gigó
	Cristòfol Mestre, ciutadà honrat de Barcelona, doctor en lleis, advocat, síndic personer a l'any 1818, batlle segon a l'any 1821
	Antoni Benet de Queraltó ¹⁸⁰⁶ , noble, advocat, a l'any 1818 va ser diputat del comú, al 1819-20 i al 1825 síndic procurador i finalment va ser regidor 1820-1821, a més de ser primer comandant dels Voluntaris Reialistes de Lleida
Diputats del comú	Antoni Blet, adroguer, regidor a l'any 1821
	Josep Masip, llaurador propietari, regidor als anys 1821 i 1822, a més era capità de la segona companyia dels Voluntaris Reialistes
	Francesc Romeu, llaurador propietari, ex Milícia Nacional i tinent dels Voluntaris Reialistes
	Francesc Galtayres
Síndic personer	Marià Mensa
Síndic procurador general	Joan Francesc, doctor en medicina, ex- comandant de la Milícia Nacional i regidor a l'any 1821.
Secretari	Francesc Solano, durant un temps Joaquim Sanmartí va ser el secretari de l'ajuntament interí per malaltia de Solano

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, gener de l'any 1828, p. 2.; i 5 de febrer de 1828, p. 33.

Com es pot comprovar en el quadre no hi van haver sorpreses i els primers candidats oferts per la Paeria van accedir als seus càrrecs. Resulta curiós el fet que Cristòfol Mestre, Antoni Benet de Queraltó, Antoni Blet, Josep Masip i Joan Francesc van coincidir en el consistori liberal moderat de l'any 1821 i que novament poguessin

¹⁸⁰⁶ Op. Cit. 11 de març de 1828: Ofici del secretari de la Reial Audiència en el qual va acompanyar un títol de regidor a favor d'Antoni Benet de Queraltó, datat el 23 de febrer de 1828, per a servir durant un any. Va prendre possessió del seu càrrec. p. 42.

confluir a la Paeria de l'any 1828. Aquest fet novament ens faria pensar que el poder polític, econòmic i social d'aquests individus estava molt per sobre dels seus ideals, ja que en primer terme tenien com a objectiu aconseguir fer-se amb un càrrec important i representatiu per a continuació intentar mantenir-se o repetir al poder tot el temps possible. També s'ha d'assenyalar que els oficials dels Voluntaris Reialistes continuarien ostentant força domini en els càrrecs de diputats del comú i síndics, a més els llauradors propietaris mantenien les seves quotes de control del govern local, encara que hi havia cabuda per un metge i, fins i tot, per a un adroguer.

A continuació es va produir la pressa de possessió dels 12 batlles de barri. Quadre 122: Nomenament dels batlles de barri.

Numero de barri	Nom
1	Joan Gaset
2	Joan Gari
3	Salvador Monmany
4	Bonaventura Coromines
5	Josep Marrades
6	Antoni Grau
7	Joan Corria
8	Manuel Mandriles
9	Ramon Corcelles
10	Pere Marquès
11	Antoni Vilagrasa
12	Llorenç Claramunt

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 8 de febrer de 1828, p. 34.

Després de formar el nou consistori municipal els membres de l'Ajuntament de Lleida van perfilar l'organització entorn de l'arribada del monarca Ferran VII a la ciutat. Un ofici del governador Andriani va inserir una reial ordre que li havia comunicat el director general dels Propis i Arbitris del regne "relativa a que hallandose muy adelantada la pacificación de este Principado ha tenido a bien resolver el Rey Nuestro Señor que su Magestad la Reyna nuestra Señora se ponga en marcha para esta ciudad señalando el dia veinte y cuatro de este mes de abril para el primero de su viaje desde Madrid a Valencia hasta cuya ciudad se adelantara el Rey Nuestro Señor con el objeto de recibir y acompañar desde ella a su Augusta Esposa y habiendo tenido a bien mandar

que en esta ocasion se formen iguales medidas para la seguridad y el transito que las adoptadas en su ultimo viaje a este Principado asi con respeto a las tropas del ejercito como a los cuerpos de voluntarios realistas disponiendo que se abonen en cuentas de Propios a los pueblos del transito aquellas cantidades que legitimamente inviertan en festejos públicos para obsequiar a la Reyna Nuestra Señora justificandolo devidamente abonando también el haber de los voluntarios realistas que concurran a este servicio extraordinario con lo demas que se expresa; por ante mi dicho escribano secretario dixo: su Señoria debia acordar como acuerdo su puntual y debido cumplimiento y que en consecuencia se tomen cuantas medidas y providencias se consideren oportunas para que por lo respectivo a esta ciudad pueda obsequiarse como es debido a Nuestros Augustos Monarcas no peronandose medio ni fatiga alguna para corresponder dignamente a los singulares beneficios que han prodigado a esta ciudad y respecto que teniendo el propio cuerpo noticia anticipada de ello y de que la calle llamada de la Palma por donde han de dirigirse S.S.M.M. al Palacio Episcopal donde indispensablemente deberan ser alojados por no hallarse en esta ciudad otro proporcionado se hallaba en el estado mas deplorable mayormente por falta de reempedrado que no podia pasarse sin esponerse las Personas y Caballerias se esta ya recomponiendo, se tomen las providencias debidas para que se active su conclusión hasta estar con la debida seguridad y aseo, e igualmente las demas calles y edificios por donde deban pasar S.S.M.M. formandose la correspondiente cuenta y razon de todo a cuyo fin se formalice el correspondiente expediente insertandose en el dicho ofici, la contrata celebrada para la recomposición de dicha calle de la Plama y las cuentas correspondientes con los recados justificativos para acreditar de todo su legitima inversion".¹⁸⁰⁷ Ràpidament van formar una comissió municipal integrada pels regidors Joan Baptista de Casanoves, Joaquim Martorell i el síndic procurador general Joan Francesc per traslladar-se a Cervera per tal de manifestar a Ferran VII els desitjos que tenien els veïns de Lleida per saludar-los i felicitar-los.¹⁸⁰⁸

Els membres de la Paeria sabien que el rei havia de viatjar de Barcelona a Saragossa i que hauria de passar per Lleida, en companyia de la seva dona i de la seva comitiva. També els havien comunicat que al 9 d'abril començarien aquest viatge, a Lleida haurien d'arribar el dia 16, nit en la qual havien de pernoctar per descansar tot el dia 17 a Lleida. Per tant, la Paeria havia d'organitzar el seu allotjament, el menjar, el servei de

¹⁸⁰⁷ Op. Cit. 5 d'abril de 1828, p. 47.

¹⁸⁰⁸ Op. Cit.

cuina ... Així doncs van establir una comitiva municipal per tal de posar-se a treballar: Va estar encapçalada pel regidor degà Antoni de Gomar, a més del regidor Joan Baptista de Casanoves, el síndic procurador general Joan Francesc i el tercer diputat del comú Francesc Romeu. A més va comptar amb el bisbe Colmenares. Pel que fa al menjar (aus), Marià Arajol, Joaquim Martorell i Antoni Blet van ser els encarregats d'oferir aquest servei. Mentre que per l'allotjament van designar a Jacint Pallarès, a Cristòfol Mestre, a Antoni Benet de Queraltó, a Josep Masip i a Francesc Galtayres; per a la recomposició de la carretera de Barcelona des del pont principal a Antoni Blet i Josep Masip; i finalment per a la de Madrid a Joan Francesc i a Francesc Romeu.¹⁸⁰⁹

Ultra això van organitzar una junta del reial obsequi i una altra per organitzar l'empedrat dels carrers. Els comissionats per la formació del pla o idees d'ornaments des del pont fins al palau episcopal ja que aquest havia de ser el trajecte del rei per la ciutat van ser: Fermí Gigó, Rafael Soldevila, canonge; Vicenç Corbella, canonge; Ramon Jou, Marià Gil, Miquel Mallada, Manuel Trueta, sastre; Ramon Niubó, comerciant; Josep Rius, porter; i Ramon Corselles. Altres col·laboradors secundaris: Gigó, Mensa, Costa, canonge; Soldevila, canonge; Blet, Corbella, Soldevila, escrivà; Romeu, Mallada, Oños, Corselles, Ferran Tarragó, paleta; Joan Olivé, Francesc Marqués, teixidor; Antoni Arellano, terrissaire; Antoni Cantons, fuster; Manuel Duarri, cuber, Manuel Trueta, sastre; Pere Bergués, alpargater; Felipe Morcillo, alpargater; Miquel Perefon, teixidor, Joan Serra, cerrajero; i Gaspar Grau, sabater.¹⁸¹⁰

Quadre 123: Resum de les comissions destinades a organitzar la visita de Ferran VII a Lleida

Comitiva municipal general	Individus
	Antoni de Gomar, a més del regidor Joan Baptista de Casanoves, el síndic procurador general Joan Francesc, el tercer diputat del comú Francesc Romeu i el bisbe Colmenares
Menjar (aus)	Marià Arajol, Joaquim Martorell i Antoni Blet
L'allotjament	Jacint Pallarès, a Cristòfol Mestre, a Antoni Benet de Queraltó, a Josep Masip i a Francesc Galtayres
Recomposició de la	Antoni Blet i Josep Masip

¹⁸⁰⁹ Op. Cit. gener de 1828, p. 2.

¹⁸¹⁰ Op. Cit. gener de 1828, p. 3.

carretera de Barcelona des del pont principal	
Recomposició de la carretera de Madrid	Joan Francesc i Francesc Romeu
Junta del reial obsequi i de l'empedrat dels carrers	Fermí Gigó, Rafael Soldevila, canonge; Vicenç Corbella, canonge; Ramon Jou, Marià Gil, Miquel Mallada, Manuel Trueta, sastre; Ramon Niubó, comerciant; Josep Rius, porter; i Ramon Corselles. Altres col·laboradors secundaris: Gigó, Mensa, Costa, canonge; Soldevila, canonge; Blet, Corbella, Soldevila, escrivà; Romeu, Mallada, Oños, Corselles, Ferran Tarragó, paleta; Joan Olivé, Francesc Marqués, teixidor; Antoni Arellano, terrissaire; Antoni Cantons, fuster; Manuel Duarri, cuber, Manuel Trueta, sastre; Pere Bergués, alpargater; Felipe Morcillo, alpargater; Miquel Perefon, teixidor, Joan Serra, cerrajero; i Gaspar Grau, sabater

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, gener de l'any 1828, p. 3.

Aquesta darrera junta va decidir que a la casa magatzem que hi havia sobre el pont s'havia de blanquejar, a més damunt del pont s'havien de col·locar plantes i flors, s'havia d'ornamentar amb arcs verds, s'havia d'aixecar un arc triomfal al mig del pont, a les columnes o pilars. Un altre arc verd s'havia de situar a la casa de Bufalà, al costat de l'hospital. També s'havien de col·locar tapissos a les parets del carrer Major fins a l'hospital. Endemés des del carrer de la Palma fins el palau episcopal. Un altre aspecte a tenir en compte va ser la il·luminació per la nit de la plaça de l'església de Sant Llorenç. En definitiva, s'havien de blanquejar tots els habitatges d'aquest emplaçament ja que la finalitat darrera era manifestar la màxima alegria dels lleidatans per la visita reial.¹⁸¹¹

D'altra banda s'ha d'assenyalar que també van organitzar un espectacle en el qual haurien d'actuar ballarins en tres classes diferents danses, una coneguda amb el nom del ball dels valencians que hauria d'anar davant de totes, però sense fer torres. L'altra anomenada de bastons o lluita de pals, que acostumaven a practicar els mossos, mentre que la tercera era la "noguganza" que aniria al final, consistent en realitzar figures gracioses. També s'hauran de treure els gegants, que haurien d'estar aturats a la porta de

¹⁸¹¹ Op. Cit. 29 de març de 1828, p. 4.

l'hospital per rebre en aquest indret al monarca quan passessin amb el seu carruatge. El Capítol va donar 150 rals de billó per sufragar el cost d'aquest serveis i millores. L'ajuntament 800 rals i 50 més el clergat menor, segons va comunicar Vicenç Corbella.¹⁸¹²

Poc després, un ofici del majordom reial, el marquès de Vallverdú, va comunicar que el rei va accedir a què quan arribés a Lleida els homes podien portar a pols el seu carruatge des del pont principal fins al Palau Episcopal.¹⁸¹³ Aquest gest va ser tant una mostra de fidelitat al monarca com un acte d'humiliació.

Quadre 124: Itinerari que va utilitzar Ferran VII per anar de Barcelona a Saragossa a partir del 9 d'abril de 1828.

Dies	Ruta	Llegues
9	Des de Barcelona a Terrassa per Sabadell	5
10	Descans	
11	De Terrassa a Esparraguera	5
12	D'Esparraguera a menjar a Monserrat i dormir a Igualada	5
13	Descans	
14	D'Igualada a Cervera	6
15	Descans	
16	De Cervera a Lleida	8
17	Descans	
18	De Lleida a Fraga	5
19	De Fraga a Bufaralor	7
20	Descans	
21	De Bufaralor a Villafranca del Ebro	6
22	De Villafranca a Saragossa	5

Font: Elaboració pròpia a partir de l' Arxiu Diocesà de Lleida, bisbe Colmenares, lligall 1.

La visita del monarca va generar recels entorn de la seguretat interna de la ciutat fruit de la darrera revolta. Una circular del governador Andriani va transcriure una reial ordre relativa a què l'ajuntament havia d'impedir la circulació d'un paper incendiari que era

¹⁸¹² Op. Cit.

¹⁸¹³ Op. Cit. 11 d'abril de 1828, p. 51.

una manifestació dirigida al monarca¹⁸¹⁴. Paral·lelament la Paeria va rebre una certificació de Benito Lafout, escrivà de cambra de la reial Audiència del Principat, en la qual va inserir una ordre reial que donava a conèixer els excessos i els crims comesos pels sublevats fora dels de rebel·lió i les injúries verbals o escrites relatives a ser d'aquest o d'un altre partit. Aquests individus havien de ser castigats a la sala del crim d'acord a les lleis.¹⁸¹⁵

Poc després de marxar Ferran VII direcció Saragossa la Paeria va rebre un ofici de Luis Maria Andriani, governador i corregidor de Lleida, en el qual va comunicar que havia estat escollit nou governador del "Puerto de Santa Maria", per anar al seu nou destí necessitava una certificació de bona conducta de l'Ajuntament de Lleida. Paral·lelament la Paeria va rebre uns altres oficis, el primer va notificar l'elecció del mariscal de camp Carlos Aunois, governador militar i polític de Malaga, com a nou corregidor de Lleida. Un altre va ser un ofici de Tiburcio Asiaín, corregidor de Tarazona, per comunicar que Ferran VII l'havia designat nou batlle major de Lleida. Félix Cuende Vallejo, batlle major de Lleida va ser el nou corregidor de Tarazona, era una habitual permuta de càrrecs. El sou anual de Asiaín va ser de 5.378 rals de billó i 5 meravedis de billó.¹⁸¹⁶ També es va produir el desplaçament del tinent del rei i el brigadier Antonio Aguirre. El seu càrrec va parar a favor de Josep Gil, governador interí de Vic.¹⁸¹⁷

Després d'enumerar alguns canvis produïts per la constant mobilitat dels funcionaris de la monarquia absolutista s'ha de destacar un succés que va commocionar al consistori municipal. El mateix dia que es va portar a terme la il·luminació general de la ciutat per celebrar el sant del monarca en demostració d'amor vers el rei va morir Antoni de Gomar, el polític més important i destacat de la ciutat al llarg de tota l'època analitzada (1814-1828). La seva mort va comportar la selecció d'un nou regidor¹⁸¹⁸ i també va generar la necessitat d'escollir un nou advocat per a la corporació local.

La proposta de l'ajuntament per cobrir la plaça d'Antoni de Gomar va ser la següent: en primer lloc a Ignasi de Gomar, en segon lloc a Antoni Vidal (coronel retirat) i en tercer lloc a Agustí Pleyan.¹⁸¹⁹ Al mes de juliol Fermí Gigó va ser nomenat nou advocat

¹⁸¹⁴ p. 67. També havien d'aturar la circulació d'un fulletó que contenia la vida del rei, va ser imprès a Filadèlfia, publicat en castellà per Carlos Brun, circulava sobretot per Gibraltar.

¹⁸¹⁵ Op. Cit. 1 de febrer de 1828, p. 32.

¹⁸¹⁶ Op. Cit. 29 d'abril de 1828, p. 55.

¹⁸¹⁷ Op. Cit. 29 de maig de 1828, p. 67.

¹⁸¹⁸ Op. Cit. p. 66; i 27 de juny de 1828, p. 74.

¹⁸¹⁹ Op. Cit. 8 de juliol de 1828, p. 76.

de l'ajuntament¹⁸²⁰ i a l'agost es va produir la designació d'Ignasi de Gomar com a nou regidor, suplint al seu germà.¹⁸²¹ Així doncs, a la dècada ominosa el corporatisme, les xarxes clientelars i el tràfic d'influències van continuar monopolitzant el poder municipal d'Antic Règim. D'altra banda la Paeria va notificar que els oficis municipals enagenats per la corona eren dos: el de regidor de Tàpies i l'escrivania del jutjat reial que servia Joaquim Sanmartí.

L'1 d'octubre de 1828 l'ajuntament va enviar al rei la seva proposta per tal d'escollir i nomenar els nous regidors, dos, els quatre diputats i els dos síndics.¹⁸²²

Quadre 125: Proposició municipal per designar els càrrecs consistorials vacants a l'any 1829

Ofici	Nom	Posició
Primera plaça vacant de regidor	Antoni Vidal	1
	Miquel Mallada	2
	Pau Busquets	3
Segona plaça de regidor	Ignasi Temple	1
	Bonaventura Roca	2
	Josep Sureda	3
Primer diputat	Josep Benet	1
	Manuel Alaiz	2
	Antoni Martrus	3
Segon diputat	Antoni Jutela	1
	Josep Gort, alíes Oliot	2
	Pere Masot	3
Tercer diputat	Marià Gil	1
	Joan Solanes	2
	Pedro Domingo	3
Quart Diputat	Joan Gacet menor	1
	Marià Biscarri	2
	Francesc Fabregues	3
Síndic procurador general	Fermí Gigó	1

¹⁸²⁰ Op. Cit. 29 de juliol de 1828, p. 81.

¹⁸²¹ Op. Cit. 19 d'agost de 1828, p. 85.

¹⁸²² Op. Cit. 1 d'octubre de 1828, p. 99.

	Agustí Pleyan	2
	Salvador Marí	3
Síndic personer	Carles Messeguer	1
	Miquel Fernández	2
	Narcís Montes	3

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1828, p. 99. A.M.L.

Els regidors van certificar que les persones compreses en aquesta proposta eren aptes i idònies pel desenvolupar aquests càrrecs, encara que van advertir que Ignasi Temple, proposat en primer lloc per a regidor era cosí germà de Joaquim Martorell, també regidor. D'altra banda Fermí Gigó, proposat en primer lloc per a síndic procurador general, va estar casat amb una germana difunta de Cristòfol Mestre, el qual també era regidor. Quadre 126: Proposta per als batlles de barri de l'any 1829

	Primer lloc	Segon lloc	Tercer lloc
Barri primer	Felip Alsina	Antoni Llueu	Isidre Ferré
Barri segon	Pere Claramunt	Jaume Quintana	Marià Gispert
Barri tercer	Ramon Morell	Josep Fleix	Magí Busquets
Barri quart	Ramon Solé	Francesc Canal	Marià Menòs
Barri cinquè	Tomás Sabay	Manuel Sorribes	Josep Roure Albeytar
Barri sisè	Francesc Cortada	Josep Robira	Jaume Ribes
Barri setè	Antoni Breu	Bonaventura Clara	Tomás Mostany
Barri vuitè	Miquel Blanch	Francesc Perrafeta	Manuel Trueta
Barri novè	Ramon Gili	Agustí Biscarri	Paulino Gili
Barri desè	Josep Casals Carretero	Josep Veciana	Josep Biscarri
Barri onzè	Francesc Trueta	Antoni Arqués	Antoni Cantó menor
Barri dotzè	Josep Vilella	Francesc Grau	Francesc Areste

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1828, p. 100. A.M.L.

Després de produir-se la proposta per escollir als nous batlles de barri la Reial Junta Superior Governativa de Medicina i Cirurgia va exigir que se l'informés de dos o tres facultatius de cirurgia que fossin aptes per a esdevenir subdelegats de la facultat de

cirurgia d'aquesta Junta. La Paeria va recomanar a Esteve Figuera.¹⁸²³ D'altra banda cal informar que Josep Boer no es va presentar a la ciutat per accedir al càrrec d'escrivà, encara que tampoc va renunciar oficial a aquesta plaça.¹⁸²⁴

Paral·lelament es van generar a l'interior de la corporació municipal una disputa estretament relacionades amb l'obtenció d'una major quota de poder. Amb motiu de la festa de Sant Sebastià el consistori havia d'assistir a la cerimònia religiosa celebrada a l'església dels trinitaris, va ser en aquest precís moment quan Jacint Pallarès va voler encapçalar la comitiva municipal, però aquest lloc corresponia a Ignasi de Gomar ja que havia reemplaçat al seu germà Antoni de Gomar, antic regidor degà de la Paeria. L'actual regidor degà era Joan Baptista de Casanoves. Gomar no va voler enfrontar-se davant de la multitud amb Jacint Pallarès i li va cedir el seu emplaçament. Posteriorment l'ajuntament va decidir que per solucionar aquest conflicte intern i també per evitar que en posteriors actes públics l'òrgan local pogués donar una imatge de divisió interna i falta de cohesió els dos regidors havien de portar els seus títols nobiliaris per dilucidar qui tenia preferència. Ignasi de Gomar va presentar el títol de la seva família, signat a Madrid el 10 de gener de 1699. Mentre que Pallarès va comunicar que era cavaller i que havia d'anar davant del regidor degà, encara que en un primer moment no va mostrar el seu títol.¹⁸²⁵

Aquest incident va provocar la celebració d'un ple extraordinari. Ignasi de Gomar va tornar a presentar el seu títol de noblesa, lliurat per José Bealdu, notari de Lleida, i atorgat pel rei Carles II, 1699. Mentre que Jacint de Pallarès al comprovar com seria estrictament necessari que l'aportés, doncs no va tenir un altre remei que ensenyar-lo, el seu va ser lliurat per Prospero Bofarull i Mascaró, secretari honorari i arxiver de la reial i general corona d'Aragó a la ciutat de Barcelona, a 19 de juliol de 1818. Tot i que era força evident la major antiguitat del títol de Gomar es va procedir a la realització d'una votació entre els membres de l'ajuntament per adoptar una resolució: Joan Baptista de Casanoves va argumentar que Ignasi de Gomar era noble mentre que Pallarès només cavaller (natural de Talarn la seva família), també va recordar el conflicte que va mantenir el mateix Pallarès amb Baltasar de Tàpies (1816), molt similar a l'actual, el qual el va perdre, a més va cedir el seu lloc a Josep Antoni de Bufalà, noble. Per ara Ignasi de Gomar havia d'ocupar el seu lloc, al costat del regidor degà, Joan Baptista de

¹⁸²³ Op. Cit. 3 d'octubre de 1828, p. 101.

¹⁸²⁴ Op. Cit. 14 d'octubre de 1828, p. 103.

¹⁸²⁵ Op. Cit. 14 d'octubre de 1828, p. 105.

Casanoves, fins que Pallarés no acredités el seu grau de noblesa com a descendent de Miquel Pallarés.¹⁸²⁶

Marià Ignasi d'Arajol va votar igual que Casanoves. Joaquim Martorell i Antoni Benet de Queraltó el mateix, al igual que Joan Francesc, síndic. Per tant la resolució final va ser la següent: De moment Gomar aniria davant de Pallarés.¹⁸²⁷ Poc després Jacint Pallarés va tornar a portar el seu títol de noblesa, però aquesta vegada el va extreure dels arxius de l'ajuntament de Talarn. Segons aquest document Pallarés era descendent de Miquel Pallarés, tal i com així ho afirmava la llei sexta, títol segon, llibre setè de la "novísima recopilación". A més Pallarés va llegir una certificació del consistori de Talarn que va comunicar que la casa de Pallarés des de temps immemorials havia estat tinguda per noble. Per donar més força a la sol·licitud de Pallarés l'escrivà Ramon Jou va inserir la partida del baptisme de Jaume Pallarés, de Josep Pallarés, de Joan Pallarés i de Jacint Pallarés. Davant d'aquestes noves proves documentals Joan Baptista de Casanoves va assenyalar que tenia dubtes de la validesa dels mateixos, com ja es va demostrar en el seu "afeir" de l'any 1816, a més aquest títol de cavaller contenia diversos vicis legals, com així mateix va reflectir el capità general del Principat el 17 d'abril de 1816. Pallarés va ser admès en la classe de cavaller per ser el cinquè net descendent per línia recta d'Isidre Pallarés, el qual l'any 1672 va obtenir del rei Carles II aquest privilegi militar en virtut del qual va ser armat cavaller ell i els seus descendents, per tant, fins al dia d'avui només s'havia reconegut a Jacint Pallarés com a cavaller, no com a noble, en definitiva, no tenia raó l'ajuntament de Talarn. A més les partides baptismals tampoc clarificaven ni certificaven la descendència de Jacint en relació amb Miquel Pallarés. Però Jacint insistia en què era noble perquè descendia de Miquel, el qual va obtenir el grau de noble l'any 1652 durant el regnat de Felip IV, 20 anys abans d'Isidre. Donades aquestes circumstàncies s'havia d'enviar aquest assumpte al suprem consell de Castella o bé a la reial Audiència del Principat. Casanoves va emetre un vot nul i va demanar que les instàncies competents efectuessin una resolució al respecte. Arajol, Martorell el mateix. Mentre que per Mestre, Pallarés havia demostrat la seva noblesa i, per tant, s'havia de col·locar en el lloc que li pertanyia. Per Queraltó, l'ajuntament no tenia facultats per a considerar a Pallarés noble. Aquesta va ser la mateixa opinió que va versar Casanoves. També Joan Francesc va

¹⁸²⁶ Op. Cit. 14 d'octubre de 1828, p. 106.

¹⁸²⁷ Op. Cit. p. 107. El fill d'Ignasi de Gomar va ser Josep Oriol de Gomar, va heretar el rang de noble.

votar el mateix. Finalment, el síndic personer Marià Mensa, va votar el mateix que Queraltó.¹⁸²⁸

En definitiva, l'assumpte va quedar igual que en el ple del 14 d'octubre de 1828, Pallarés per demostrar que era noble i s'havia de seure en un lloc preeminent al d'Ignasi de Gomar havia de portar el seu afer a les altes instàncies jurídiques superiors.

Un cop revisada la polèmica Gomar-Pallarés cal reflectir com el nou corregidor militar i polític de Lleida, el mariscal de camp Carlos Faver d'Aunois, també va haver d'aportar un reial títol signat a Saragossa el 9 de maig de 1828. En aquest es notificava que comptava amb sis anys de mandat com a nou governador de Lleida, a més va assenyalar que la corporació municipal havia de pagar-li 17.912 rals de billó, aquesta quantitat s'havia de rebaixar i descomptar en la tresoreria de guerra del sou que tenia Aunois com a governador militar.¹⁸²⁹

D'altra banda cal destacar la mort de la reina a les dos i cinc minuts del matí del dia 17 de maig de 1829. Per aquest motiu a les esglésies del regne espanyol s'havien de celebrar les honres i funerals per la seva ànima.¹⁸³⁰ Posteriorment Ferran VII es va tornar a casar i al poc temps va comunicar la felicitat que la seva esposa a la tarda del 30 de gener del 1832 va donar a llum una infanta, que va ser batejada amb el nom de Maria Luisa Fernanda, per aquest motiu totes les esglésies havien de tributar a Déu l'acció de gràcies, cant d'un solemne Te Deum.¹⁸³¹

la Paeria continuava en mans de personalitats moderades de l'absolutisme i d'alguns liberals igualment moderats o, almenys, que havien col·laborat amb el règim constitucional. El 1829, sota l'alcaldia (regidor degà) d'un altre membre de la família Gomar, aquest cas l'Ignasi (germà d'Antoni), de cavallers, de notable tradició en el regiment municipal, apareixien els nobles Joan Baptista de Casanoves i l'anteriorment citat Antoni Benet de Queraltó, juntament amb Joaquim Martorell, Josep Masip i Antoni Blet, membres del consistori a la darrera etapa constitucional. L'any 1831 Queraltó va ser nomenat regidor degà. Un altre cavaller, Jacint de Pallarés, va ser designat per al mateix càrrec de degà del municipi, el 1832, amb Casanoves i Martorell. El 2 de febrer de 1833 el govern de Ferran VII decretava unes directrius noves per a constituir els cossos municipals. La fórmula consistia en una proposta de ternes, elaborades per una assemblea, formada pels membres de l'Ajuntament que cessaven en

¹⁸²⁸ Op. Cit. 11 de novembre de 1828, PS. 117-119.

¹⁸²⁹ Op. Cit. 24 d'octubre de 1828, p. 110.

¹⁸³⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 18 de maig de 1829.

¹⁸³¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2.

la seva funció i un nombre igual del grup de majors contribuents de la ciutat, que eren adreçades al corregidor per a la seva tramesa posterior al Reial Acord.¹⁸³²

És a dir, abans que hagués desaparegut l'absolutisme ferrandí es produïa ja un primer canvi institucional que avalava i impulsava un procés de preeminència de la riquesa sobre el títol en l'accés als càrrecs públics municipals. Aquest mecanisme duraria fins el 1835. L'assemblea de regidors i principals contribuents, en principi, estava formada per personal majoritàriament no liberal. Per tant, es va produir una política continuista on el moderantisme va prevaler.

La transició a finals de la dècada ominosa va estar plena de notícies de conspiracions, vigilància i arrest de sospitosos i informacions de partides que recorrien alguns punts de la província, les quals rebien el nom de “faccioses” en la correspondència de la Subdelegació de Policia de Lleida, al llarg de 1833, abans que esclatés obertament la rebel·lió carlina. De moment, tanmateix, l'experiència dels lleidatans fóra la de les festes de jurament a Isabel II, el mes de juny, i de la proclamació d'Isabel II, el novembre de 1833, a la mort del rei. Alhora Pere Fleix i Joan Vicens acudirien a Madrid per tal d'assistir a la jura citada de fidelitat a Isabel II. Els diputats no deixaren d'aprofitar aquesta avinentesa per a insistir, prop de l'administració central, en la reclamació que tornessin al Comú els drets de pontatge, que havia arrabassat el capità general de Catalunya Comte d'Espanya¹⁸³³, demanar recursos per a resoldre l'endeutament del municipi i fer una exposició al rei de l'estat dels “propis”, a més a més de tractar amb els diputats de Tarragona sobre la construcció de la carretera d'aquesta ciutat a Lleida.¹⁸³⁴

El 8 d'agost de 1833, el consistori corroborava en un escrit a Ferran VII la seva fidelitat al monarca i a la futura Isabel II. El 29 de setembre moria el monarca i la Paeria, a partir d'una comunicació de la regent al final d'octubre, organitzaria els actes de proclamació d'Isabel II, no sense exposar abans, a la reina governadora i a l'intendent general de Catalunya, la necessitat de comptar amb fons per a procedir a la

¹⁸³² GARCÍA FERNÁNDEZ, J.: *El origen del municipio constitucional: autonomía y centralización en Francia y en España*. Madrid, 1983, p. 311.

¹⁸³³ El febrer de 1820, el municipi s'havia dirigit ja en aquest sentit al ministre d'Hisenda i, el 17 de maig de 1833, havia plantejat la mateixa qüestió al ministre de Foment.

¹⁸³⁴ Arxiu Històric de Lleida. Caixa segle XIX, 1833, n. 36. Lletre de Pere Fleix i Joan Sans, dirigida des de Madrid a l'Ajuntament de Lleida, el 14 de juny de 1833. Dos dies abans els diputats havien escrit sobre altres gestions per aconseguir “que los productos de la variante y del expolio de la Mitra de esa ciudad se aplicasen” a la “reparación y buen servicio” de les fonts i de l'hospital, “teniendo a la vista el mal estado en que se hallan las fuentes de Lérida y sus acueductos, lo mismo que la decadencia del Santo Hospital”, si bé el col·lector general d'expolis semblava poc disposat a la concessió.

celebració corresponent, atesa la penúria dels seus cabals a causa de les darreres obres de desguàs i neteja dels fossars, l'assistència als pobres, les despeses per les exèquies de Ferran VII, i la rehabilitació d'un pont sobre un rierol, que conduïa al molí fariner de Cervià del Comú. Finalment, els actes van tenir lloc els dies 29 i 30 de novembre i 1 de desembre de 1833.¹⁸³⁵

Al final de desembre de 1833 els principals contribuents i el municipi anterior elegien les ternes d'on sortiria el nou ajuntament per al 1834: regidors, Benet Surroca (degà), Manuel Fuster i Vaquer, escrivà; Antoni Abadal, apotecari; Pau Balaguer, confiter; Ramon Mestres, comerciant; Josep Antoni Corts, comerciant; Jaume Carrera, hisendat; diputats, Manuel Vallespí, comerciant; Pere Reixach, comerciant; Lluís Agulló, comerciant; Ramon Piqué, comerciant; síndic procurador general, Pau Fontanet, argenter; i síndic personer, Domènec Bigorra, advocat.¹⁸³⁶

Hi destacava l'adscripció de la majoria al comerç i la presència d'un dels liberals més prestigiosos, Manuel Fuster i Vaquer, patriota de 1808, liberal el 1820-1823 i represaliat després de 1823, tant pel bisbe Renteria pel que fa als serveis professionals que prestava a la diòcesi, com en la seva tasca notarial. D'altra banda destacar a Pau Balaguer i a Josep Antoni Corts, dos participants de la Paeria al Trienni Liberal.¹⁸³⁷

Al llarg del regnat de Ferran VII es van establir les bases ideològiques que anaven a fer irreconciliables els interessos i les oposicions en joc. A Lleida s'havia trencat la unanimitat ideològica i en part cultural, s'havia iniciat un procés de politització dels membres de la societat, el qual va partir d'uns ferments febles anteriors, però que va accelerar-se amb la Guerra de la Independència i va manifestar-se clarament al Trienni Liberal. Va trencar antigues unanimitats com la del món pagès i va resituar els camps d'enfrontament així com la seva expressió política. En el transcurs d'aquesta etapa un grup representatiu de les classes mitjanes emergents, de l'artesanat i de la pagesia, es va enfrontar amb l'oligarquia municipal, si bé una part d'aquesta, probablement, se sentia propera a una certa i moderada il·lustració, i defensava un projecte "fisiocràtic" en el camp que topava amb la resistència pagesa. Una part d'aquestes classes socials més enriquides, els majors contribuents, varen anar penetrant a l'ajuntament abans de 1808,

¹⁸³⁵ A.H.L. Hi ha una correspondència en aquest sentit els mesos d'octubre i novembre a la caixa segle XIX, 1833, n. 36. Pel que fa a les festes, a més a més de la documentació respecte a aquesta caixa, *Relación o parte de los regocijos públicos que con motivo de la Real Proclamación de Doña Isabel II ha celebrado la Ciudad de Lérida*. Caixa segle XIX, 1831-1868, n. 217.

¹⁸³⁶ AHL. *Ayuntamiento, año 1833*, sessió extraordinària del 28 de desembre de 1833. Certificació de la designació 11 de gener de 1834 a la caixa segle XIX, 1834, n. 38.

¹⁸³⁷ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*. Pagès Editors, Lleida, 1993, PS. 144-145.

però fou l'experiència de la Guerra del Francès i la necessitat de les classes dirigents tradicionals d'eixamplar el front antifrancès, i les mateixes pressions populars, les que varen contribuir a "democratitzar" el poder municipal i a familiaritzar força més aquells grups amb el govern de la ciutat.¹⁸³⁸

A partir del contacte amb els invasors francesos, o de les notícies de les Corts de Cadis, a les quals havia assistit com he dit abans el canonge liberal de la diòcesi de Lleida Martínez Marina, molts d'aquells sectors descobririen que la seva tradició d'oposició a l'oligarquia municipal, referida pels seus majors, coincidia amb la representació nacional i els drets constitucionals. L'experiència liberal del Trienni també va polititzar sectors socials de la ciutat com els comerciants i especialment la petita burgesia i els artesans, els quals van topar novament amb la política municipal d'antany, per tant, van postular-se contràriament a la Paeria (sobretot a les seves exigències econòmiques, com també al cadastre estatal) perquè va augmentar el seu procés d'empobriment i proletarització a causa de la decadència general de les seves corporacions tradicionals. En definitiva la seva oposició a la tributació durant el règim constitucional va portar-los de la mateixa manera a la reacció absolutista. Mentre que pels pagesos el liberalisme en la mesura que significava antifeudalisme també va representar un pas endavant per a uns individus que s'havien enfrontat amb els drets feudals i al delme. Però el sistema tributari liberal va perjudicar a aquells pagesos que no col·locaven excedents al mercat o disposaven de poca liquidesa monetària¹⁸³⁹, com s'esdevenia amb els pagesos pobres i endeutats de la Segarra. Pel que fa als pagesos de Lleida aquestes mesures van comportar que molts d'ells varen deixar de pagar completament el delme i els més rics i mitjans es trobaven immersos en una economia de mercat.¹⁸⁴⁰

Les febleses i divisions del liberalisme, la força de la contrarevolució interior i exterior, la duplicitat del monarca i la polarització política en uns nivells de forta tensió entorn a qüestions eclesiàstico-religioses varen fer summament dramàtic el procés de finalització de l'Antic Règim. A Lleida, concretament, es va produir un profund fraccionament civil. El 1820 els dirigents lleidatans del municipi que identificaven sens dubte el liberalisme amb un cert elitisme de classe, mostraren el retard social i cultural de Lleida com una dificultat per a consolidar el liberalisme ja que van equiparar el

¹⁸³⁸ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*. Pagès Editors, Lleida, 1993, p. 131-132.

¹⁸³⁹ FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo Régimen. 1808-1833*. Barcelona, 1979, PS. 32-34.

¹⁸⁴⁰ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*. Pagès Editors, Lleida, 1993, p. 133-134.

liberalisme amb la cultura escrita mentre que el reialisme tradicionalista es basava en una cultura oral popular subordinada a l'autoritat doctrinal de la jerarquia eclesiàstica i al lligam entre institucions religioses i polítiques. Després de 1823 va contrastar la moderació de les autoritats civils i militars amb la duresa de la reacció, i àdhuc la revenja, d'uns sectors que s'havien sentit humiliats durant el Trienni. Silenciat el grup d'eclesiàstics i religiosos liberals, els bisbes Renteria i Colmenares i els clergues més absolutistes varen monopolitzar l'espai públic i varen fer un esforç remarcable d'adoctrinament ja que mai havia aparegut a Lleida una literatura religiosa-absolutista com en els anys posteriors al Trienni¹⁸⁴¹. Mentre que el grup moderat preparava en certa manera els camins per a la transició a la nova etapa iniciada el 1833, a la mort de Ferran VII, la ideologia absolutista amb els seus suports en els voluntaris reialistes preparava el camí cap a la confrontació civil.¹⁸⁴²

¹⁸⁴¹ Tots aquests documents es poden trobar a l'Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny: Sant Francesc de Sales, Oración para mujeres en tiempo de embarazo, compuesta por el glorioso obispo de Ginebra San Francisco de Sales y traducida del francés al español. Lérida: por Bonaventura Coromines, impresor y librero, 1824; Joan Baptista Arajol Lledós, Septenario doloroso: exercicio de piedad, que en reverencia a los siete Dolores de la Santísima Virgen María da a luz, y ofrece a su piadosísima Madre la Venerable Congregación de los Dolores de la ciudad de Lérida, dispuesto por Juan Buatista Arajol. Lérida: por Bonvaneutra Corominas, impresor. 1825; Gerónimo Rosales, Catón christiano y catecismo de la doctrina christiana: para la educación y buena crianza de los niños y muy provechoso para personas de todos estados. Compuesto por Gerónimo Rosales de la Compañía de Jesús. Lérida: por Bonaventura Corominas. 1825; Vindicación de la Inquisición y relación exacta de su modo de enjuiciar y proceder. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1825; Simón Tomas, Sermón panegírico de San Anastasio Martir patrón e hijo de la ciudad de Lérida predicado en su Santa Catedral, dia 11 de mayo de 1826. Por el R.P.F. Simón Tomas, ex-defensor del Orden de los Minimos en la provincia de Aragón y Navarra, Presidente corrector del convento de Albalate de Cinca en esta diocesis de Lleida. Lérida: Imprenta de Corominas. 1826; Hijas de la Caridad de San Vicente Paul, Novena en honor de la encarnación de Nuestro Señor Jesucristo y de la divina maternidad de María Santísima. Que dan a luz las Hijas de la Caridad de San Vicente de Paul, e impresa con aprobación del Emmo. Sr. Cardenal Arzobispo de Toledo. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero, 1827; El Rey pacífico magnificado en su cuna: villancicos con que la Capilla de Música de la Santa Iglesia Catedral de Lérida en el presente año de 1827 celebrada en la Kalenda y maitines el nacimiento de nuestro señor Jesucristo dedicados a su Ilmo. Cabildo de Dean y Canonigos puestos en música por D. Magin Germá y Subirá, racionero y Maestro de Capilla de dicha santa Iglesia. Lérida: por Bonaventura Coromines, 1827; Abate Sabatier, El Amigo de los niños, escrito en francés por el Abate Sabatier; traducido y adicionado por Francisco José de Toro. Lérida: Imprenta de Corominas, 1828; Antonio Arbiol, Ejercicio santo del via-crucis: que la Soberana Reyna de los Angeles Maria Santísima enseñó con su celestial exemplo á todos los fieles, en el tiempo feliz que vivió en Jerusalem, por Antonio Arbiol. Lérida: Imprenta de Corominas, 1829; i Joseph Ullastre, Ejercici del cristià per encomanarse a Deu, y tenir un rato de oració tots los días de la semana, modo per ajudar y contemplar la missa, y altres oracions per confesar y combregar, compost per Joseph Ullastre, prevere y Dómer de Perelada. Lleyda. En la Estampa de B. Corominas, 1830.

¹⁸⁴² LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*. Pagès Editors, Lleida, 1993, PS. 135-136.

23. L'àmbit militar i els Voluntaris Reialistes a la Lleida de la Dècada Ominosa

23.1. La fi de la Milícia Nacional i el naixement dels Voluntaris Reialistes

La derrota militar liberal va comportar la dissolució de la Milícia Nacional i el menyspreu pels seus integrants, es pot comprovar aquest darrer punt a través de la lectura del memorial de Lucia Ribes i de Paula Nadal en el qual van demanar l'expedició d'un certificat de bona conducta a favor del nebot de la primera, anomenat Carles. Com que va ser un milicià voluntari "no ha lugar" a aquesta sol·licitud. O sigui, els antics integrants i membres de la milícia nacional van estar marginats políticament i administrativament amb el retorn de l'absolutisme.¹⁸⁴³

De l'altre costat tenim el memorial d'Antoni Miguel, veí de Lleida, en el qual va demanar que se'l lliurés una certificació al seu fill, Joaquim Ignasi Miguel, estudiant resident a Saragossa, per no haver estat membre de la milícia voluntària. Li van atorgar.¹⁸⁴⁴

No van haver d'esperar gaire els absolutistes per enunciar l'organització d'un cos militar semblant (pràcticament idèntic, però de sentit ideològic radicalment contrari), concretament va produir-se el 18 de novembre de 1823, va ser la notificació del naixement dels Voluntaris Reialistes "s'ha de procedir sense cap retard a la formació de la companyia de voluntaris reialistes a la ciutat de Lleida per tal d'atacar les ordres dels organismes superiors". Els membres de la Paeria en la seva reunió consistorial van designar a Antoni de Gomar, a Manuel Baltasar de Tàpies i a Mariano Arajol comissionats per tal d'organitzar i crear aquest nou cos armat.¹⁸⁴⁵

Era el primer pas per a la formació del braç militar de l'absolutisme, una vegada que l'exèrcit nacional no pogués garantir la vigència d'aquest règim per la seva debilitat, tant logística com financera, a més d'haver-hi una rellevant divisió ideològica al seu interior, sobretot dins dels oficials. De moment, fins que els voluntaris reialistes no comencessin a desenvolupar les seves funcions, les autoritats reialistes van confiar en

¹⁸⁴³ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 13 de novembre de 1823, p. 9. L'excepció que confirma la regla va ser Fermí Gigó, el qual tot i haver estat designat capità de la Milícia Nacional, una vegada finalitzat el Trienni Liberal, va ser regidor absolutista i tinent corregidor. Sens dubte, a Fermí Gigó li va servir el càrrec d'advocat del capítol catedralici durant l'etapa absolutista de 1814-1820.

¹⁸⁴⁴ Op. Cit. 16 de novembre de 1823, p. 10.

¹⁸⁴⁵ Op. Cit. 18 de novembre de 1823, p. 11.

l'exèrcit francès¹⁸⁴⁶ per tal de garantir la vigència del seu sistema polític, una força d'ocupació encoberta que lluny d'augmentar la repressió van afavorir la integració dels afins al liberalisme, com tanmateix van potenciar la calma i el moderantisme. Aquestes tropes van perdurar al territori espanyol fins a l'any 1828.

Al dia següent es va fer present un ofici del governador de Lleida, el Baró d'Eroles, datat el 5 de novembre, pel qual va ordenar que tots els individus de l'antiga guarnició de Lleida que havien quedat en dipòsit havien de marxar de la ciutat. Les autoritats locals per portar a terme aquesta resolució van lliurar 2.000 rals de billó al Baró d'Eroles.¹⁸⁴⁷ Lògicament, una vegada conquerida la ciutat per les tropes absolutistes molts soldats van tenir que abandonar Lleida.

Paral·lelament es va fer present un altre ofici del governador, el Baró d'Eroles, en el qual va acompanyar una còpia de la circular expedida des de Balaguer el 23 d'octubre passat relativa a què s'havia d'elaborar una llista exacta amb tots els noms i cognoms dels individus que es van allistar a la milícia. La van realitzar, van donar-li un eixamplar al governador i una altra al ministre d'Estat.¹⁸⁴⁸

Llastimosament aquesta llista no es conserva a l'arxiu municipal, però almenys tenim la constància que els absolutistes van perseguir als integrants de la Milícia Nacional decididament.

Abans havíem comprovat com poc després de la reinstauració de Ferran VII al tron ja es va plantejar la necessitat de crear, formar i organitzar la rèplica absolutista a la Milícia Nacional liberal, o sigui, el cos del Voluntaris Reialistes (l'ordre del 10 de juny de 1823 de la Regència del Regne va permetre allistar-se als voluntaris reialistes, a Lleida a partir del 9 de desembre de 1823 els individus que ho volguessin i complessin els requisits podien fer-ho).¹⁸⁴⁹ Pel que fa referència al braç armat de l'absolutisme s'ha de destacar la recepció a la Paeria a l'inici de l'any 1824 d'un ofici del governador interí, Antonio Hierro y Oliver, en el qual va constatar que estava en la seva secretaria una instrucció reial per portar a terme la formació de companyies de Voluntaris Reialistes a la ciutat de Lleida.¹⁸⁵⁰

Els membres del consistori municipal davant de la pressió del governador per tal de constituir els Voluntaris Reialistes estaven buscant recursos per sufragar els seus

¹⁸⁴⁶ Consultar per exemple: SÁNCHEZ MANTERO, R.: *Los cien mil hijos de San Luis*. Universidad de Sevilla, Sevilla, 1981.

¹⁸⁴⁷ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 19 de novembre de 1823, p. 12.

¹⁸⁴⁸ Op. Cit. 20 de novembre de 1823, p. 12.

¹⁸⁴⁹ Op. Cit. cartulari, p. 193.

¹⁸⁵⁰ Op. Cit. 13 de gener de 1824, p. 66.

uniformes i l'armament. Per aquest motiu van decidir que havien de posar-se en contacte amb Andreu Quer, darrer comandant de la Milícia Voluntària Constitucional, per a què lliurés els uniformes i l'armament de l'anomenada milícia voluntària. El van amenaçar que si no els donava portarien el cas fins a les últimes instàncies legals. Quer en aquests moments es trobava a Barcelona.¹⁸⁵¹

Les autoritats locals volien estalviar-se diners donada la seva deficitària situació financera. La idea d'apropiar-se de l'aparell logístic de la Milícia Nacional va ser ben rebuda per la major part del consistori ja que, d'una banda, accelerava la seva organització inicial, i de l'altra, permetia recuperar les armes que encara estaven en mans liberals. Una altra història seria la recepció d'aquest armament i uniformes perquè Andreu Quer, comerciant liberal, podria no tenir-les i tampoc facilitaria el seu lliurament al nou consistori absolutista.

a finals del mes de gener el consistori municipal va manifestar que estava desitjant trobar la persona adequada per fer-se càrrec de la formació i organització dels Voluntaris reialistes. Aquesta va ser la mateixa que va tenir un paper fonamental a la constitució de la Milícia Nacional al Trienni Liberal, o sigui, Fermí Gigó, batlle major interí, el qual va ser designat segon comandant dels voluntaris reialistes, només va restar per sota del governador Llauder.¹⁸⁵² Era versemblant que el primer alcalde constitucional de l'any 1822 assolís un paper preponderant a la dècada ominosa. Aquest fet demostra que molts polítics no tenien ben definida la seva ideologia, només volien controlar el poder local fos com fos independentment del govern de Madrid. A més també constataria que a una mitjana ciutat de l'interior, bàsicament agrícola, va ser molt difícil treure de les altes esferes de poder a les antigues i tradicionals elits.

La resposta d'Andreu Quer no es va fer esperar ja que a principis del mes de febrer de 1824 va contestar a la Paeria que els uniformes estaven emmagatzemats, però aquest dipòsit va ser assaltat i van desaparèixer, per tant, no els podia lliurar. Aquesta explicació no va convèncer als regidors que van acordar establir un termini de 15 dies com a màxim per recuperar aquests uniformes o el seu valor equivalent. També van comentar que Andreu Quer va fugir de Lleida quan les tropes reialistes van entrar a la ciutat, dirigint-se a Barcelona, a on residia amagat actualment, ja que tenia pendent de complir diverses ordres que el requerien a la seva ciutat de procedència i determinaven el retorn al seu veïnatge, però Quer va fer cas omís, per aquesta raó la Paeria va decidir

¹⁸⁵¹ Op. Cit. p. 69.

¹⁸⁵² Op. Cit. 27 de gener de 1824, p. 70.

que havien d'embargar els bens que tenia guardats en la seva botiga com a mesura de pressió i represàlia.¹⁸⁵³

Quer, un dels darrers regidors liberals i l'últim comandant de la Milícia, no volia ajudar ni facilitar la feina al consistori absolutista. Sempre va intentar mantenir-se en zona lliure de l'ocupació reialista a l'any 1823, fet que ja el va causar greus problemes vers l'ajuntament liberal perquè quan va comprovar la proximitat de les tropes absolutistes va tenir la intenció d'abandonar la ciutat i marxar a Barcelona, succés que va comportar la seva detenció pels mateixos milicians, però més tard els altres companys liberals van autoritzar la seva partida per allotjar-se a la ciutat comtal.

A mitjans de febrer es va produir una altra resposta d'Andreu Quer en la qual va eludir la seva responsabilitat respecte al lliurament del vestuari i l'armament dels anomenats milicians voluntaris. La Paeria va respondre que aleshores hauria de realitzar una llista dels individus que van quedar-se amb el vestuari i l'armament per així justificar aquesta pèrdua, del contrari es prendria una seriosa providència. Aquesta notícia la van enviar a Fermí Gigó, comandant segon dels voluntaris reialistes, ja que com es pot comprovar, clarament l'ajuntament pretenia agafar els uniformes i l'armament de la Milícia nacional per lliurar-los als voluntaris reialistes, o sigui, només canvi de nomenclatura, d'ideologia i d'individus, però res a nivell logístic.¹⁸⁵⁴

Mentrestant a la seu municipal els problemes de liquidesa econòmica s'acumulaven després de la negativa d'Andreu Quer a proporcionar els uniformes i les armes i a més perquè el governador interí, Antonio Hierro y Oliver, va demanar 300 rals de billó per socórrer als soldats del reial cos d'artilleria de Lleida perquè l'Intendent va negar-li's per falta de diners. Per evitar qualsevol incident amb els militars, sobretot per l'absència dels Voluntaris Reialistes, l'ajuntament li va atorgar aquesta quantitat.¹⁸⁵⁵

Paral·lelament la Paeria va rebre un memorial de Ramon Boldú i de Josep Soler, naturals de Cervera. Boldú va ser sergent primer de la divisió que estava manada pel tinent coronel Josep Miralles (va expedir-li un certificat), mentre que Soler va ser també un sergent primer del batalló d'infanteria lleugera del segon exèrcit reialista de Catalunya. Els dos van demanar el permís per aveïnar-se a Lleida per exercir l'ofici de fabricant de fideus, a més van sol·licitar formar part de les companyies dels voluntaris reialistes conservant la graduació que tenien. Li van atorgar les seves peticions. Tot i

¹⁸⁵³ Op. Cit. 6 de febrer de 1824, p. 73.

¹⁸⁵⁴ Op. Cit. 24 de febrer de 1824, p. 79. Quer va respondre a la Paeria el 18 de febrer.

¹⁸⁵⁵ Op. Cit.

que respecte al tema dels voluntaris reialistes, el consistori municipal va respondre que haurien de presentar-se davant del governador interí ja que era el primer comandant de les mateixes. Així doncs, si rebien una resposta afirmativa es convertirien en dos dels primers voluntaris reialistes de Lleida.¹⁸⁵⁶

Davant la nul·la col·laboració d'Andreu Quer a finals de febrer els membres de la Paeria van acordar sufragar el cost de 100 vestuaris. Compraran la tela a Ramon Niubó, a Antoni de Bordalva i a Carles Pons. Eren tres mercaders lleidatans que es van oferir, fins i tot van acceptar esperar un any per cobrar aquest import.¹⁸⁵⁷

Aquesta dada ens indicaria que ja tenien uns centenar de voluntaris reialistes a l'espera de poder formar part del cos armat, o bé van considerar factible el reclutament de cent individus. No s'ha oblidar que la Milícia Nacional es va moure al voltant dels 250 milicians una vegada completat totalment el procés, ja que als seus inicis ningú es va apuntar i, poc després, només una quarantena ho van fer, no va ser fins a mitjans de l'any 1823, davant l'imminent atac reialista quan van arribar a uns 700, tot comptant als membre de la Companyia Cívica. D'altra banda s'ha de comentar que els Voluntaris reialistes podrien tenir més èxit perquè no era un cos elitista com la Milícia, només destinada als propietaris i a la població allunyada de les tasques agrícoles. Amb l'acceptació dels pagesos i dels jornalers al cos dels Voluntaris reialistes, una important participació popular estava assegurada, encara més si l'ajuntament costejava els uniformes, demostrant que el nou consistori realitzaria l'esforç necessari per tal de satisfer les ordres reials en temes de seguretat interna.

Poc temps després el governador Llaudor va enviar un ofici al consistori per donar-li's a conèixer el Reglament que havia de servir com a base per organitzar el cos dels Voluntaris reialistes de Lleida.¹⁸⁵⁸

Per tal d'obtenir un cos de Voluntaris Reialistes fidel a la Monarquia i a la Religió s'havia d'extremar el control vers els seus possibles integrants ja que un ofici del governador Llauder dirigit a la Paeria va traslladar un altre enviat anteriorment pel capità general de l'exèrcit, el qual va donar a conèixer els greus excessos protagonitzats pels Voluntaris reialistes a Xerta i Vilarodona. Aquests fets van provocar que tinguessin

¹⁸⁵⁶ Op. Cit.

¹⁸⁵⁷ Op. Cit. 26 de febrer de 1824, p. 80.

¹⁸⁵⁸ Op. Cit. 2 d'abril de 1824, p. 93.

un major rigor i cura a l'hora d'organitzar i establir les companyies de Voluntaris reialistes a Lleida.¹⁸⁵⁹

Veient la proximitat de la formació dels Voluntaris Reialistes lleidatans les autoritats municipals d'acord amb les militars van ordenar que s'havien de realitzar diverses obres al magatzem de pólvora del castell de Gardeny per tal d'acondicionar aquesta instal·lació.¹⁸⁶⁰

Finalment, al 30 d'abril de 1824 es va acordar al ple municipal que en un curt període de temps havien de procedir a la constitució de les companyies de voluntaris reialistes d'acord amb el darrer reglament. Primer de tot havien d'elaborar una llista amb tots els individus que estaven compresos amb anterioritat a la publicació d'aquest reglament per a esbrinar si poden continuar realitzant aquest servei. El 7 de maig a les 10 del matí van ser citats tots per determinar-ho.¹⁸⁶¹

Una vegada precisats i concretats els primers voluntaris les autoritats municipals van crear una junta de purificació de milícies per comprovar la conducta política dels nous voluntaris reialistes i esbrinar si havien format part de la Milícia Nacional ja que si incomplien qualsevol d'aquests requisits no podrien integrar-se al cos de voluntaris reialistes.¹⁸⁶² Per tant, van marginar als antics milicians dels Voluntaris Reialistes per considerar-los proclius i col·laboradors del liberalisme. Òbviament no es refiaven dels antics seguidors del constitucionalisme, tot i que, com sempre, van haver excepcions, tant fragant com la de Fermí Gigó.

A les acaballes del mes de maig el centenar d'uniformes ja estaven confeccionats, motiu pel qual els membres de la Paeria van ordenar que havien de recollir-los, al igual que l'armament per poder repartir-los entre els admesos al cos dels Voluntaris reialistes.¹⁸⁶³ Poc a poc, al igual que va succeir amb la Milícia Nacional, el nou cos paramilitar absolutista anava formant-se, proporcionalment al suport del poder local que anaven rebent.

Aquesta va ser una mostra que l'ajuntament tenia la intenció d'uniformar i vestir el més aviat possible als voluntaris reialistes. Per aquest motiu van encarregar a Barcelona l'enviament de 100 morrions (murriones) amb els seus corresponents adornaments i també els uniformes que fessin falta fins arribar a la xifra d'un altre centenar. El cost

¹⁸⁵⁹ Op. Cit. 12 d'abril de 1824, p. 95.

¹⁸⁶⁰ Op. Cit. 28 d'abril de 1824, p. 98.

¹⁸⁶¹ Op. Cit. 30 d'abril de 1824, p. 99.

¹⁸⁶² Op. Cit. 19 de maig de 1824, p. 104.

¹⁸⁶³ Op. Cit. 21 de maig de 1824, p. 105.

d'aquesta comanda estaria sufragada per l'administració i el fons del ram de la carn.¹⁸⁶⁴ Decididament el consistori absolutista de la dècada ominosa va voler escurçar els terminis per poder crear el seu braç armat independent de les tropes franceses o de l'exèrcit. A causa dels constants dèficits financers de les arques municipals van acordar la imposició d'un impost extra, carregant el consum de carn, per tal de sufragar les despeses derivades de la formació i establiment dels Voluntaris Reialistes. A més aquest tribut no afectava a les classes populars ja que normalment pel seu escàs poder adquisitiu no es podien permetre la compra de carn, per tant, va perjudicar i concernir solament a les classes benestants.

El següent pas era designar als metges encarregats de determinar el grau de salut dels futurs voluntaris reialistes i dictaminar quins haurien d'estar exempts. Els escollits van ser el cirurgià Josep Gasull i Josep Farré, tots dos veïns de Lleida.¹⁸⁶⁵

Quadre 127: Els oficials dels Voluntaris Reialistes, a 30 de juny de 1824.

Oficials	Ignasi Temple, advocat, ciutadà honrat, antic síndic procurador general, segon batlle constitucional l'any 1820, ex Milícia Nacional	Antoni de Bordalva, comerciant, ex Milícia Nacional i ex diputat del comú l'any 1815-1816	Antoni Alcaine, taverner, ex Milícia Nacional
	Ramon Ignasi Galí, doctor en medicina, boticari	Ramon Niubó, comerciant, ex Milícia Nacional	Bonaventura Roca, doctor en medicina, ex diputat del comú i síndic procurador
	Josep Benet de Queraltó, noble, advocat, síndic 1821-1822	Mariano Biscarri, mestre fuster, ex Milícia Nacional	Anastasi Sales, batxiller en lleis
	Carlos Castanera	Magí Targa, notari, diputat del comú a principis de l'any 1820, regidor 1822-	Salvador Anyell, ex Milícia Nacional

¹⁸⁶⁴ Op. Cit. 1 de juny de 1824, p. 110.

¹⁸⁶⁵ Op. Cit. 14 de juny de 1824, p. 115.

		1823	
	Joaquim Martorell, noble, advocat, regidor 1814-1820 i 1822-1823, comandant interí dels Voluntaris Reialistes	Joan Besa, llaurador propietari, regidor l'any 1822	Salvador Fabrega, mestre sastre, ex Milícia Nacional
	Joaquim de Gomar, noble, fill d'Ignasi de Gomar, ex Milícia Nacional	Josep Fernández, cirurgià	
Sergents	Carlos Pons, comerciant	Francesc Berenguer	Narcís Montes
	Rafael Claveria	Ramon Sans	Pelegrí Salvat
	Joan Solanes	Juan Peralta	Agustí Serrat
	Josep Gort	Jaume Camals	Bonaventura Rosanes

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. 30 de juny de 1824, p. 117.

En total van designar a 17 oficials i a 12 sergents. Com es pot comprovar al quadre de dalt entre els 17 oficials, hi ha 8 persones que van formar part de la Milícia Nacional, pràcticament la meitat. La seva experiència era fonamental, al igual que la seva adhesió al tron i l'altar una vegada encetada la dècada ominosa, ja que anteriorment van col·laborar amb el règim constitucional. Tal i com va succeir amb Fermí Gigó, quedava ben clar que la prohibició de integrar-se al cos dels Voluntari reialista pels individus amb passat liberal quedava en un segon terme si aquests formaven part de l'oficialitat. Només es va complir dels càrrecs de sergents cap a baix. També cal ressaltar que entre els 17 oficials estiguin representades les elits locals tradicionals, mentre que entre els 12 sergents no tenim constància de cap personatge rellevant, almenys pel que fa al període 1814-1823. Entre aquest 17 oficials cal destacar a Ignasi Temple, Antoni de Bordialva, Bonaventura Roca, José Benet de Queraltó, Magí Targa, Joaquim Martorell, Joan Besa i Joaquim de Gomar. Encara que ens falten alguns oficis els més representant per aquests ordre van ser els relacionats amb el dret (força lligat al rang de noblesa), amb la medicina i, per últim, cal destacar la seva relació amb la possessió de d'importants finques rústiques lligades a la producció agrària.

Al mes de setembre de l'any 1824 els regidors Manuel Baltasar de Tàpies, Antoni de Gomar i Mariano Ignasi Arajol, Joan Baptista de Casanoves, Joaquim Martorell i el

síndic Bonaventura Roca van ser els comissionats designats per realitzar la formació definitiva dels voluntaris reialistes.¹⁸⁶⁶

Paral·lelament la Paeria va decidir que Andreu Quer, regidor constitucional a l'any 1823, havia de donar el vestuari i l'armament de la Milícia Voluntària perquè ell va ser un comandant de les mateixes. A més també va acordar que Quer havia de reintegrar al fons de Propis 147 lliures, 5 sous i 7 diners que va cobrar d'aquest ram perquè va vendre a l'ajuntament roba de la seva tenda per aquest import per uniformar els voluntaris liberals. Novament el van amenaçar que si no complia amb aquesta resolució els hauria de pagar amb l'expropiació dels seus bens. Li van donar un termini de 48 hores.¹⁸⁶⁷ La precària situació econòmica del consistori lleidatà va obligar a realitzar una forta pressió vers Andreu Quer per tal de poder uniformar als Voluntaris Reialistes ja que amb l'augment de l'impost de la carn no hi havia suficient.

Davant la incompareixença una vegada més d'Andreu Quer la Paeria va decidir encarregar a Joan Baptista de Casanoves i Joaquim Martorell la formació d'una comissió per tal de prendre una determinació, que podia ser dràstica veient l'actitud de Quer i la impossibilitat d'uniformar als Voluntaris Reialistes mitjançant els recursos municipals interns.¹⁸⁶⁸

A pesar de les dificultats, a principis del mes de novembre de 1824 el comandant dels voluntaris reialistes, Joaquim Martorell, va presentar una llista amb alguns individus que es van allistar a aquest cos. Aquest fet va accelerar la formació definitiva de les companyies dels voluntaris reialistes.¹⁸⁶⁹

Si anteriorment havíem apuntat els oficials de les primeres companyies dels Voluntaris Reialistes, a mitjans del mes de novembre de l'any 1824 es va produir el nomenament dels capitans, dels tinents i dels sots-tinents per a les quatre últimes companyies del batalló de Voluntaris Reialistes de Lleida. A més Josep Gasull va ser designat cirurgià del cos paramilitar absolutista.

¹⁸⁶⁶ Op. Cit. 14 de setembre de 1824, p. 128.

¹⁸⁶⁷ Op. Cit. p. 130.

¹⁸⁶⁸ Op. Cit. 12 d'octubre de 1824, p. 135.

¹⁸⁶⁹ Op. Cit. 8 de novembre de 1824, p. 137.

Seguint l'exemple de la ciutat de Tortosa i d'altres de la península el governador va acordar crear una nova junta amb l'únic objectiu d'augmentar el nombre de voluntaris reialistes, trobar mitjans i arbitris per al seu vestuari i armament per així poder activar el seu servei. 16 de novembre de 1824, p. 283.

Quadre 128: Capitans, tinents i subtinents de les darreres companyies del batalló de Voluntaris Reialistes de Lleida

Capità	Jacint de Pallarés, cavaller, noble de Talarn, regidor durant 1814-1820
	Magí Targa, notari, regidor 1822-1823
	Agustí Plean, regidor l'any 1821, comptador de l'exèrcit
	Josep Masip, llaurador propietari, ex Milícia Nacional
	Miquel Mallado, llaurador propietari
Tinent	Francesc Romeu, llaurador propietari, ex Milícia Nacional
	Josep Garriga, llaurador, ex Milícia Nacional, tot i que era absolutista
	Josep Sureda, batlle del barri onzè l'any 1822, ex Milícia Nacional, majoral de la confraria de llauradors
	Joaquim de Gomar, noble, fill d'Ignasi de Gomar, ex Milícia Nacional
	Josep Antoni Fontserè, batlle del vuitè barri l'any 1822, ex Milícia Nacional
Sots-tinent	Ramon Sans
	Marià Mensa
	Ramon Niubó, ex Milícia Nacional
	Anastasi Sales, batxiller en lleis
	Francesc Fabregues

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. 12 de novembre de 1824, p. 138.

Cal comentar que Magí Targa, Josep Masip, Joaquim de Gomar, Ramon Sans, Ramon Niubó, Anastasi Sales ja van estar designats oficials dels Voluntaris Reialistes anteriorment per dirigir les primeres companyies. A més hi ha una altra contradicció ja que n'hi havia cinc capitans, tinents i sotstinents per quatre companyies. D'altra banda assenyalar que de l'anàlisi socioprofessional dels capitans es desprèn que van ser llocs ocupats per importants personatges de la ciutat, sobretot cal destacar a Jacint Pallarès i a Magí Targa. Dels cinc tres tenien passat a la Paeria, mentre que professionalment la seva composició típica de l'Antic Règim: poder agrícola (propietaris de terres) barrejat amb rang noble i alt càrrec a la judicatura. Pel que fa als tinents s'ha de comentar que tots van ser milicians al Trienni Liberal, a més es va mantenir la mateixa estructura socioprofessional, tot i que ja no eren individus tant importants.

En definitiva, dels 15 oficials 7 van formar part de la Milícia Nacional, pràcticament el 50%. Per tant, el cos dels Voluntaris Reialistes va tenir poc de nou respecte al nombre de batallons, un al igual que la Milícia, al nombre de companyies i a bona part dels seus membres, entorn al 50%. La principal diferència va ser el seu objectiu, defensar el reialisme, i també l'altre meitat de membres, principalment individus dedicats a les tasques agrícoles, sobretot jornalers, els quals per la condició classista i antirural de la Milícia van tenir les seves portes tancades i no van poder integrar-se a cap companyia. Per tant, els sectors agrícoles van poder tornar a demostrar la seva adhesió al tron i l'altar, tal i com ho havien realitzat anteriorment a les partides contrarevolucionàries formades per ensorrar el règim constitucional.

A principis del mes de desembre del 1824, el mariscal de camp i corregidor de Lleida, Manuel Llauder, va comunicar que havia estat escollit nou governador de La Corunya, per tant havia d'abandonar la ciutat i encara no s'havien format totalment les companyies dels Voluntaris Reialistes. Però com tenia una molt bona disposició i l'ànim suficient per portar a terme l'organització d'aquest cos armat la Paeria va decidir que hauria de demanar al monarca la permanència de Llauder almenys sis o set mesos més.¹⁸⁷⁰

Davant la retirada de les tropes franceses el govern local va comprar diverses armes i municions a l'exèrcit nacional per poder tenir un cos de Voluntaris Reialistes preparat a nivell logístic.

Quadre 129: Acreditació de les armes i la munició procedent de l'exèrcit nacional pels Voluntaris Reialistes. Certificat per Antoni Cantó i Pere Mendivil, armers de l'exèrcit.

Armes i quantitat	Cost
250 fusells anglesos amb les seves baionetes,	32 rals de billó van costar cadascú, 8.000 rals
45 sables	a 8 rals de billó, 360
50 "baquetas" franceses	a 3 rals de billó, 150.
21.250 cartutxos de fusell amb bala	a 17 meravedis de billó cadascú, 361.250
3.000 sense bala	a 12 meravedis, 36.000
400 pedres de xispa	a 2 meravedis cadascuna, 800 meravedis
250 cartutxeres amb correa	a 6 rals de billó, 1.500 rals
264 portasables	a 4 rals de billó, 1.056

¹⁸⁷⁰ Op. Cit. 4 de desembre de 1824, p. 144.

200 baines amb baionetes	a 17 meravedis, 3.400
Preu total	18.973 rals de billó i 12 meravedis.

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591.

Amb les dades recollides en la taula anterior es desprèn l'important esforç econòmic que va realitzar la Paeria per tal d'armar als Voluntaris Reialistes ja que en uns moments de crisi financera va gastar-se prop de 19.000 rals de billó. Com estem veient, a l'Antic Règim era molt lògic destinar la major part del pressupost municipal als afers bèl·lics. Com a segon apunt, cal destacar el nombre de fusells adquirits, 250, nombre que aniria associat a la quantitat de Voluntaris, d'altra banda, xifra molt semblant a la dels milicians del règim constitucional. Fet que ens portaria a pensar que 250 individus era el número que pertocava a la ciutat en relació al seu nombre d'habitants i a la seva estructura socio-professional. En definitiva, una altra vegada s'havia de deixar al marge l'explicació ideològica per inserir un anàlisi més material i pràctic. Tot i que aquesta quantitat podia variar segons les circumstàncies, per exemple, va augmentar a l'any 1823 per la invasió reialista i la resistència liberal de la ciutat, com també ho farà a l'any 1827 per la guerra dels Malcontents, encara que aquest darrer conflicte bèl·lic no va afectar directament a la ciutat.

23.2. La Junta de Foment dels Voluntaris Reialistes

A principis del mes de novembre de 1824 el comandant dels voluntaris reialistes, Joaquim Martorell, va presentar una llista amb alguns individus que es van allistar a aquest cos. Aquest fet va accelerar la formació definitiva de les companyies dels voluntaris reialistes. A més el corregidor volia crear i fundar una junta d'individus de notòria adhesió al rei Ferran VII i als sagrats drets que tenia respecte a la seva sobirania amb la fi de sufragar l'uniforme i l'armament que necessiten els voluntaris. Finalment es va instaurar aquesta junta. La van integrar: El governador com a president; els regidors Antoni de Gomar i Manuel Baltasar de Tàpies; el Dean del Capítol Jose Cayetano de Fonserrada; el canonge Juan Crisostomo de Mariategui; Joaquim Martorell en qualitat de comandant interí dels voluntaris reialistes, Antoni Sánchez, rector de la parròquia de Sant Andreu; Antoni Alzamora, presbiter de la catedral, individu del clergat menor; el cavaller Ignasi de Gomar; Josep Masip i Fidel Vives en qualitat de

llauradors propietaris; Francesc Galtayres, mestre fuster; per últim, apuntar que el secretari va ser Francesc Puig.¹⁸⁷¹

Quadre 130: Junta d'individus de notòria adhesió al rei Ferran VII

Càrrec	Nom
President	Manuel Llauder, corregidor
Regidor	Antoni de Gomar, batlle de l'ajuntament lleidatà
	Manuel Baltasar de Tàpies, noble, regidor de la Paeria
	Jose Cayetano de Fonserrada, Dean del Capítol
	Juan Crisostomo de Mariategui, canonge
	Joaquim Martorell, comandant interí dels Voluntaris Reialistes
	Antoni Sánchez, rector de la parròquia de Sant Andreu
	Antoni Alzamora, presbiter de la catedral
	Ignasi de Gomar, cavaller, ex Milícia Nacional
	Josep Masip, llaurador propietari, regidor 1821-1822, primer representant del poble
	Fidel Vives, llaurador propietari, regidor 1821-1822, segon representant del poble
	Francesc Galtayres, mestre fuster, batlle del setè barri l'any 1820, tercer representant del poble
Secretari	Francesc Puig, ex Milícia Nacional, interí del jutjat de policia

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. 8 de novembre de 1824, p. 137.

Com podem observar van formar part d'aquesta Junta els personatges més influents i poderosos de Lleida. Sobretot cal destacar al corregidor Llauder, al batlle Antoni de Gomar i al dean del Capítol, José Cayetano de Fonserrada. Amb la instauració una altra vegada de l'absolutisme, el màxim representant del poder reial, el del consistori municipal i l'eclesiàstic (sense comptar amb el bisbe, cal recordar que encara faltaven uns mesos per a l'arribada de Colmenares) es van posar d'acord per ajuntar les seves forces per tal de constituir el cos dels Voluntaris Reialistes. D'altra banda cal comentar que diversos individus que van ser representatius al Trienni Liberal, com Antoni de Gomar (primer batlle constitucional l'any 1821), Joaquim Martorell (regidor 1822-

¹⁸⁷¹ Op. Cit. 8 de novembre de 1824, p. 137.

Seguint l'exemple de la ciutat de Tortosa i d'altres de la península el governador va acordar crear una nova junta amb l'únic objectiu d'augmentar el nombre de voluntaris reialistes, trobar mitjans i arbitris per al seu vestuari i armament per així poder activar el seu servei. 16 de novembre de 1824, p. 283.

1823), Josep Masip (regidor 1821-1822), Fidel Vives (regidor 1821-1822) i Francesc Puig (Milícia Nacional). Fet que demostra, com ja hem vist anteriorment amb d'altres personatges, l'existència d'un cert continuïsmes durant l'etapa 1814-1833. Reafirmant encara més la teoria de la supervivència política i control material de la ciutat per sobre de postures merament ideològiques, segurament propiciat per l'entorn rural i la falta de traducció il·lustrada a la ciutat.

El 18 de novembre es va celebrar la primera reunió de la Junta de Foment per aconseguir el vestuari i l'armament que necessitaven els Voluntaris Reialistes. Els seus membres van decidir que haurien de pujar els impostos i, per tant, el preu final de la carn per així sufragar aquest àmbit logístic. Van augmentar tres quarts per cada lliura de carner i un quart i mig per la de vedella i bou.¹⁸⁷²

Cinc dies més tard la mateixa Junta de Foment dels Voluntaris Reialistes va prendre la determinació que feia falta un altre arbitri per poder sufragar el cost del vestuari i l'armament, aquest podria sortir de la celebració d'una rifa setmanal. Els comissionats per organitzar-la van ser Josep Masip, Fidel Vives i Bonaventura González, a més del regidor Joan Baptista de Casanoves i el diputat Antoni de Bordialva.¹⁸⁷³

La Junta de Foment dels Voluntaris Reialistes també va treballar per tal d'aconseguir els uniformes que creien que tenia emmagatzemats Andreu Quer. A mitjans del mes de desembre la Paeria va rebre un ofici d'aquesta Junta per tal de comunicar que s'havia presentat davant d'aquest organisme el germà d'Andreu Quer, Mariano Quer, per complir les ordres del comissionats dels Voluntaris Reialistes de l'ajuntament (Joan Baptista de Casanoves i Joaquim Martorell), o sigui, en un breu període de temps procediria a reintegrar el vestuari i l'armament. Però Mariano Quer va aclarir que el seu germà no tenia els uniformes, per tant, hauria d'abonar el seu import en efectiu, que ascendia a 150 duros d'argent. Tenia un plaç de 10 dies per pagar-ho.¹⁸⁷⁴

Com estem veient a les acaballes de l'any 1824 encara no s'havia organitzat la formació del nou cos paramilitar armat del règim absolutista, els Voluntaris Reialistes, per aquest motiu un ofici del president de la Junta de Foment i equip dels Voluntaris Reialistes de la ciutat de Lleida va comunicar que de manera unànime s'havia decidit que per sufragar la seva instal·lació l'Ajuntament de la ciutat i el Capítol havien d'imposar un impost de tres quarts per cada lliura de carn de xai i d'un i mig de la de

¹⁸⁷² Op. Cit. 19 de novembre de 1824, p. 140.

¹⁸⁷³ Op. Cit. 23 de novembre de 1824, p. 141.

¹⁸⁷⁴ Op. Cit. 14 de desembre de 1824, p. 147.

vedella que es venia a les respectives carnisseries sent Juan Christosomo de Mariategui l'encarregat de recollir els productes d'aquest arbitri.¹⁸⁷⁵ A continuació va arribar un nou ofici del President de la Junta de Foment i equip dels Voluntaris Reialistes de Lleida, datat el 27 de novembre, per tal de sol·licitar un donatiu a aquest Capítol per poder adquirir vestuari pels voluntaris. El Capítol li va lliurar 4.000 rals de billó.¹⁸⁷⁶

23.3. La formació dels Voluntaris Reialistes

A principis de l'any 1825 va arribar a les dependències municipals un ofici del governador interí en el qual va notificar la designació de Juan Caro com a nou capità general del Principat de Catalunya i president de la Reial Audiència. Aprofitant aquesta nova direcció el governador interí va fer-li arribar un informe per constatar l'adequació del caps i oficials designats per l'Ajuntament per comandar els voluntaris reialistes de Lleida i el terç de Bellpuig (es va organitzar una facció de voluntaris a Bellpuig i a Tarrega).¹⁸⁷⁷

Quadre 131: Llista definitiva dels caps i oficials del batalló de Voluntaris Reialistes aprovats per S.M. per a Lleida. Plana Major.

Graduació	Nom
primer comandant	Antoni Benet de Queraltó, noble, advocat, a l'any 1818 va ser diputat del comú, al 1819-20 i al 1825 síndic procurador, regidor 1820-1821
segon comandant	Joaquim Martorell, noble, advocat, regidor 1814-1820 i 1822-1823,
Ajudant del segon comandant	Agustí plean, regidor l'any 1821, comptador de l'exèrcit
segon ajudant	Salvador Anyell, ex Milícia Nacional
Abanderat	Ramon Ignasi Gali, doctor en medicina, boticari
Capellà	Manuel Costa, canonge magistral del Capítol de Lleida, absolutista.
Cirurgià	Josep Antoni Gasull, síndic personer l'any 1825

¹⁸⁷⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 19 de novembre de 1824, p. 387.

¹⁸⁷⁶ Op. Cit. 1 de desembre de 1824, p. 388.

¹⁸⁷⁷ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 4 de gener de 1825, p. 4. Els voluntaris reialistes de Tàrraga i de Bellpuig tenen un subcapítol dedicat exclusivament.

Granader	Bonaventura Roca, doctor en medicina, ex diputat del comú i síndic procurador
Tinent	Joan Besa, llaurador propietari, regidor l'any 1822
Sots-tinent	Ramon Paus
capità de caçadors	Carles Castanera
Tinent	Joaquim de Gomar, noble, fill d'Ignasi de Gomar, ex Milícia Nacional
Sots-tinent	Marià Mensa
capità de la primera companyia	Joan Francesc Farré
Tinent	Francesc Puig, ex Milícia Nacional, interí del jutjat de policia, secretari de la junta d'individus de notòria adhesió al rei Ferran VII
Sots-tinent	Marià Biscarri, mestre fuster, ex Milícia Nacional
capità de segona companyia	Josep Masip, llaurador propietari, regidor 1821-1822
Tinent	Josep Garriga, llaurador, ex Milícia Nacional
Sots-tinent	Ramon Niubó, comerciant, ex Milícia Nacional
capità de tercera companyia	Ignasi Temple, advocat, ciutadà honrat, antic síndic procurador general, segon batlle constitucional l'any 1820, ex Milícia Nacional
Tinent	Francesc Romeu, llaurador propietari, ex Milícia Nacional
Sots-tinent	Anastasi Sales, batxiller en lleis
capità de quarta companyia	Josep Benet de Queraltó, noble, advocat, síndic 1821-1822
Tinent	Antoni Bordalva, comerciant, ex Milícia Nacional i ex diputat del comú l'any 1815-1816
Sots-tinent	Salvador Fabrega, mestre sastre, ex Milícia Nacional
capità de la quinta companyia	Magí Targa, notari, diputat del comú a principis de l'any 1820, regidor 1822-1823
Tinent	Josep Sureda, batlle del barri desè l'any 1822, ex Milícia Nacional, majoral de la confraria de llauradors
Sots-tinent	Francesc Fabregues, mestre sastre

capità de la sexta companyia	Miquel Ensallada
Tinent	Josep Fontseré, batlle del vuitè barri l'any 1822, ex Milícia
Sots-tinent	Josep Fernández, cirurgià
Total	31

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591. 1825.

Quadre 132: Sergents

Sergents	Carlos Pons, comerciant	Francesc Berenguer	Narcís Montes
	Rafael Claveria	Ramon Sans	Pelegrí Salvat
	Joan Solanes	Juan Peralta	Agustí Serrat
	Josep Gort	Jaume Camals	Bonaventura Rosanes

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. 30 de juny de 1824, p. 117.

Només el taverner Antoni Alcaine finalment no va ocupar cap càrrec d'oficialitat dintre dels Voluntaris Reialistes. Mentre que Antoni Benet de Queraltó, Agustí Plean, Ramon Paus, Joan Francesc Farré, Francesc Puig i Miquel Ensallada tot i no ser inclosos en cap llista de l'any 1824 aconseguir-la. Cal recordar que Marià Mensa, Francesc Romeu, Josep Fontseré, Josep Sureda, Josep Masip i Josep Garriga a la segona relació d'oficials de l'any anterior ja hi estaven presents.

Una altra dada a tenir en compte es que dels 30 oficials (traient lògicament al canonge Costa) 12 van ser milicians a l'etapa liberal, un 40%, o sigui, gairebé la meitat.

Quadre 133: composició socioprofessional del 30 oficials dels Voluntaris Reialistes

Ofici	Nombre	%
Relacionat amb el dret	8	26'6
Llaurador propietari	4	13'3
Medicina	3	10
Comerciant	2	6'7
Mestre sastre	2	6'7
Mestre fuster	1	3'3
Exèrcit	1	3'3
No se sap	9	30

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591. 1825. S'ha de tenir en compte per no alterar l'anàlisi que Antoni Benet de Queraltó, Joaquim Martorell, Joaquim de Gomar, Ignasi Temple i Josep Benet eren nobles.

Pel que fa a l'estructura socioprofessional cal destacar que obviant el 30% d'oficis desconeguts els oficis relacionats amb la judicatura van aconseguir l'hegemonia absoluta, mentre que en una escala inferior trobem als llauradors hisendats i als doctors en medicina. També cal accentuar la presència dels comerciants i dels mestres gremials, fet que mostraria com els sectors més dinàmics i els treballadors manuals poc a poc anaven agafant més protagonisme. En definitiva, era una composició força similar a la de l'ajuntament i a l'establerta a la Lleida de la dècada ominosa, a on els doctors en dret i els terratinents agrícoles ostentaven el poder polític i militar, encara que cada vegada es produïa un avenç d'altres sectors socials apartats abans de l'esclat de la Guerra del Francès.

Poc després va arribar a les cases consistorials un ofici del governador interí de Lleida destinat a incorporar una declaració de S.M. que anteriorment havia estat comunicada al secretari de la Reial Audiència del Principat de Catalunya. Aquest ofici va notificar que els ajuntaments pel que fa referència al cos dels voluntaris reialistes només podien intervenir en el ram de propostes de càrrecs i la utilització del fons de propis i d'arbitris per sufragar el vestuari i l'armament d'aquestos.¹⁸⁷⁸

Era un nou exemple del ferri control del monarca ja que es reservava la designació de tots els càrrecs als ajuntaments com així també de la oficialitat dels Voluntaris Reialistes, mentre que deixava en mans del govern local el finançament d'aquest cos armat paramilitar (delegació de competències, però no dotació i concessió de partides pressupostaries estatals).

A causa del dèficit econòmic municipal la Paeria va haver de trobar formules alternatives per poder sufragar el cos dels Voluntaris Reialistes. Una va ser l'establiment d'un rifa, però es va haver de suspendre, segons les fonts, per les circumstàncies crítiques de misèria que patien els veïns de la ciutat.¹⁸⁷⁹

A més d'aquesta va haver-hi una altra explicació: un ofici del cavaller Intendent va comunicar a l'ajuntament que havien de suspendre qualsevol imposició que havien carregat contra els veïns per tal de costejar el cos dels Voluntaris Reialistes fins que Ferran VII determinés una altra providència. La Paeria va respondre que només havien imposat com únic arbitri un impost sobre la carn, que en cap cas va afectar al fons de propis i arbitris, a més va ser acceptat voluntàriament pels contribuents, només va

¹⁸⁷⁸ Op. Cit. 21 de febrer de 1825, p. 26.

¹⁸⁷⁹ Op. Cit. 1 de març de 1825, p. 27.

afectar a les persones acomodades i es va imposar a conseqüència de la reial ordre del 6 de setembre de 1824.¹⁸⁸⁰

A pesar de les dificultats financeres el 25 de maig de 1825 va tenir lloc el jurament de la bandera dels voluntaris reialistes, era el mateix dia que el sant de Ferran VII. A tots els soldats se'ls va donar una ració de carn i un porró de vi, al igual que al voluntaris reialistes, tot i que aquests darrers a més van tenir una ració de pa. En una reunió municipal anteriorment les autoritats locals van constatar que els voluntaris perdrien moltes hores realitzant la instrucció, practicant el tir, patrullant la ciutat i auxiliant a qui ho necessités. Per aquest motiu se'ls va eximir de la contribució personal. Aquest privilegi no el van tenir els milicians.¹⁸⁸¹

Al mes de juliol la Paeria va ordenar que s'havien d'imprimir 400 exemplars del sermó que va predicar el canonge magistral de la catedral de Lleida, Manuel Costa, amb motiu de la benedicció de la bandera del batalló dels Voluntaris Reialistes de la ciutat.¹⁸⁸² L'objectiu era donar a conèixer arreu el cos dels Voluntaris Reialistes. La propaganda com a arma de concienciació popular tenia com a finalitat augmentar el nombre d'adeptes al règim absolutista, a més d'assentar a l'interior de l'imaginari col·lectiu els seus valors.

Al sermó que va recitar Manuel Costa Aran¹⁸⁸³ a la jura de la bandera dels Voluntaris Reialistes cal destacar que, segons Costa, al precís moment que van alçar la seva bandera i el seu estàndard a Lleida es va acabar l'opressió i va arribar la llibertat perquè s'havia derrotat als liberals, però, s'havia de doblar la vigilància ja que encara perdurava la "secta", que no descansava mai, la mateixa que va autoritzar quatre repúbliques a ultramar (Mèxic, Guatemala, Yucatán i Tabasco).¹⁸⁸⁴

Costa Aran va assenyalar que els liberals es trobaven a França, Anglaterra, Tanger o Gibraltar esperant el moment oportú per tornar a fer-se amb el poder central. Per aquest motiu el monarca va ordenar que s'havien de reprimir aquestes temptatives dels liberals

¹⁸⁸⁰ Op. Cit. 18 de març de 1825, p. 31.

¹⁸⁸¹ Op. Cit. 25 de maig de 1825, p. 46.

¹⁸⁸² Op. Cit. 12 de juliol de 1825, p. 58.

¹⁸⁸³ I.E.I. Fons Antic. Llegat Areny. COSTA ARAN, M.: *Sermón que en la sagrada función y solemne bendición de la bandera del batallón de Realistas Voluntarios de la ciudad de Lérida, celebrada en la Santa Iglesia Catedral el 30 de mayo de 1825 por su ilmo. Cabildo con asistencia de los muy ilustres señores Gobernador, y Ayuntamiento. Dixo el licen. D. Manuel Costa y Arán, canonigo Magistral de la misma Santa Iglesia y capellan del fererido batallón. Lérida: M.I. Ayuntamiento de Lérida, 4 de juliol de 1825 (por Bonaventura Coromines, impresor y librero). Antoni Aguirre, corregidor interí va ordenar la impressió de l'obra, com totes des del 1824. Francisco Pablo, bisbe de Lleida.*

¹⁸⁸⁴ Op. Cit. p. 3.

a través de la creació dels batallons urbans, que representaven la fidelitat a Déu, la lleialtat al Rei, i l'amor a la seva nació.¹⁸⁸⁵

Si la milícia nacional havia estat l'instrument de la socialització liberal ara ho foren els voluntaris reialistes respecte de l'absolutisme. Com ja he comentat anteriorment el 30 de maig de 1825 el canonge Manuel Costa i Aran, nomenat rector del seminari en tornar Renteria a Lleida, beneïa la bandera d'aquell cos. En definitiva, va justificar l'existència per la permanència liberal: "Vive todavía la secta, no capitula ni descansa ... A fin de reprimir sus tentativas ha creado nuestro pío monarca los batallones urbanos con el más sabio acuerdo y providencia ... He aquí los principales empeños de los voluntarios realistas: empeños para con la Patria, cuya tranquilidad ha de velar ... Leales, pues, seréis al Monarca, imagen de Dios en la tierra ... Seréis una viva apologia de la Religión y el Trono ... Si sobreviniere por desgracia de la Patria el caso inesperado de otra conspiración, desenvainad la espada".¹⁸⁸⁶

A pesar de la importància de la implantació d'aquest cos armat no va ser fins el 26 de febrer que va publicar-se el reglament dels Voluntaris Reialistes i a Lleida es va jurar i beneir la bandera i es produir l'alçament de l'estàndard reials dels Voluntaris Reialistes en una cerimònia celebrada a la catedral el 30 de maig de 1825.¹⁸⁸⁷

Moment en el qual es van acabar les proscripcions i els sacrilegis sobre l'Església. Costa va fer referència a que Simón de Renteria va ser desterrat amb dos canonges, i un beneficiari el 13 de febrer de 1823, i el 16 de febrer van ser 22 eclesiàstics. Finalment va apuntar que la funció bàsica del batalló havia de ser la d'assegurar la tranquil·litat pública, el pagament del delme i la defensa a ultrança del tro i de l'altar, evitant així l'anarquia.¹⁸⁸⁸

Endinsant-nos en la logística dels Voluntaris Reialistes s'ha d'assenyalar que les autoritats municipals van decidir no desplaçar la pólvora del castell principal al de Gardeny pel perill que hi havia a causa de la proliferació de tronades, força lògic per l'època de l'any a la qual estaven. Però, per l'extrema necessitat per tal de garantir la seguretat pública finalment es van arriscar i van procedir al trasllat.¹⁸⁸⁹

¹⁸⁸⁵ Op. Cit. p. 4.

¹⁸⁸⁶ A.C.L. COSTA y ARAN, M.: *Sermón en la Sagrada Función y solemne bendición de la Bandera del Batallón de Realistas Voluntarios de la Ciudad de Lérida*. Lleida, 1825.

¹⁸⁸⁷ Op. Cit. PS. 7-12.

¹⁸⁸⁸ Op. Cit. PS. 22-23.

¹⁸⁸⁹ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 12 de juliol de 1825, p. 59.

A l'agost un ofici del comandant interí del reial cos d'artilleria de Lleida va sol·licitar al governador que l'ajuntament nomenés a algun perit per procedir a la taxació de les armes i de les municions que els havien lliurat als voluntaris reialistes.¹⁸⁹⁰

Com hem comprovat, la Paeria va haver de comprar les armes a l'exèrcit perquè no va aconseguir les dels milicians voluntaris ja que Andreu Quer encara ni havia satisfet l'import dels fusells dels milicians liberals. Per aquest motiu van decidir obligar al seu germà Mariano Quer d'Aitona a pagar-ho per així poder sufragar els fusells de l'exèrcit.¹⁸⁹¹

Per acontentar als voluntaris primer els van treure el tribut personal i després per un ofici del governador interí Andriani van autoritzar-los a què en les 24 hores del seu servei com a Voluntaris Reialistes podrien anar a les seves cases a menjar el temps que els deixin els seus caps.¹⁸⁹² Eren unes mesures destinades a afavorir la bona harmonia i per complaure als voluntaris.

Mentre que les autoritats militars van insistir en la percepció i cobrament de les armes i municions donades als voluntaris ja que la Paeria encara no havia lliurat els prop de 19.000 rals de billó.¹⁸⁹³

Per aquest motiu l'ajuntament va intentar recaptar a Andreu Quer el que li adeutava. A finals d'octubre Quer va presentar un rebuig donat a favor de Francesc Xavier Soldevila, batlle primer constitucional, datat el 30 d'octubre de 1823 en el qual Miquel Corberó va certificar que havia rebut alguns fusells. Però la Paeria va comunicar-li que aquest document no era suficient i que tenia que retornar els altres o bé pagar-los. Aquesta demora va provocar que la Paeria ordenés la reiniciació dels apremis militars per cobrar el cadastre.¹⁸⁹⁴

Un mes després Andreu Quer va contraatacar i va enviar un memorial al consistori en el qual va acompanyar dos certificats, el mateix d'abans, el del notari i escrivà Francesc Xavier Soldevila i un altre de Pere Bruinet, comissari interí del reial cos d'artilleria, en virtut dels quals va demanar que se'l lliurés de tota responsabilitat perquè va entregar tot l'armament dels milicians voluntaris. La Paeria va decidir que per acabar de resoldre aquest assumpte havia de nomenar al comissionat de l'arxiu municipal, el regidor

¹⁸⁹⁰ Op. Cit. 3 d'agost de 1825, p. 66.

¹⁸⁹¹ Op. Cit. 19 d'agost de 1825, p. 70.

¹⁸⁹² Op. Cit. 2 de setembre de 1825, p. 73. L'ofici originari procedia del secretari d'Estat i del despatx de Guerra.

¹⁸⁹³ Op. Cit. 18 d'octubre de 1825, p. 94.

¹⁸⁹⁴ Op. Cit. 25 d'octubre de 1825, p. 97.

Mariano Ignasi Arajol, i al diputat Antoni Martrus per a què prenguessin una resolució definitiva.¹⁸⁹⁵

Als inicis de l'any 1826 l'ajuntament lleidatà veient les dificultats econòmiques que patia el fons de propis i arbitris continuava en el seu afany d'aconseguir l'armament dels milicians voluntaris. Gràcies al cartulari de les actes municipals podem esbrinar com els representants del poder local es van posar en contacte amb els regidors del Trienni Liberal per poder aconseguir informació al voltant de l'armament de la Milícia.

Els membres de la Milícia Nacional van rebre 2.450 cartutxos de fusell amb pólvora el 10 de maig de 1822. El nou ajuntament absolutista volia saber on estaven per armar als Voluntaris Reialistes. Doncs bé, els regidors de la Paeria de l'any 1822 van informar-li que s'havien gastat o havien caigut en mans del "Religioso Trapense". El Trapense es va declarar públicament a favor de la causa de Ferran VII a l'Espluga de Francolí el 5 de maig del 1822, al dia següent va conduir les seves tropes contra el governador de Lleida José Bellido, per consolidar el seu aixecament el Trapense va ajudar-se d'alguns soldats del regiment de Tarragona i amb 30 o 40 milicians nacionals voluntaris, els quals van agafar una gran quantitat de munició destinada a la Milícia Nacional. També van comentar que el Trapense va utilitzar aquests milicians "sin que el ajuntamiento cuyos individuos eran mirados por sospechosos como marcados todos de decididos realistas tubiese intervención ni noticia alguna". El 7 de maig les tropes del governador Bellido es van situar a Vinaixa, el 8 van ser derrotats per les tropes del Trapense, qui va aconseguir reforçar-se amb els milicians nacionals de Cervera. En aquesta batalla els reialistes encara es van apropiat de més armament i municions. Per evitar aquest escàndol el dia 10 de maig el batlle constitucional de Lleida va signar un "abonaré" dels 2.450 cartutxos als milicians voluntaris (els quals eren enemics de l'ajuntament de l'any 1822 per considerar-lo massa moderat).¹⁸⁹⁶

En definitiva, el Trapense, un reialista de pro, va prendre per la força molt armament de la Milícia Nacional de Lleida, fet que va ser ocultat per Fermí Gigó, batlle primer constitucional i Capità de la Milícia Nacional, per a no alterar l'ordre públic i acceptar la seva responsabilitat en aquest incident. Gigó per evitar que la majoria de lleidatans es donessin compte de la pèrdua d'armament va comprar aquest cartutxos a l'exèrcit nacional, també va adquirir-los per lluitar contra les partides reialistes i per no deixar sense armament a la Milícia Nacional lleidatana. Per tant els regidors del novament

¹⁸⁹⁵ Op. Cit. 18 de novembre de 1825, p. 107.

¹⁸⁹⁶ Op. Cit. Lleida, 29 de gener de 1826, cartulari, p. 309.

ajuntament absolutista haurien de dirigir-se també al Trapense en comptes de fixar-se tant en Andreu Quer per intentar recuperar bona part de l'armament utilitzat pel cos armat liberal.

Aquesta notícia va ser confirmada pel capità general de Catalunya en un Ofici a on va incloure una reial ordre destinada a comunicar l'existència d'un "abonaré" signat per Fermí Gigó pel qual es confirmava que en temps de la constitució va treure armament dels magatzems de l'exèrcit nacional d'artilleria per donar-los a la Milícia Nacional.¹⁸⁹⁷

Com estem veient el consistori lleidatà tenia com a objectiu fonamental l'adquisició d'armament pels Voluntaris Reialistes, al igual que pretenia millorar les seves condicions fiscals per a què el seu servei resultés més atractiu. Per aquest darrer motiu van enviar una representació a Ferran VII per tal de sol·licitar-li que exonerés als Voluntaris Reialistes del pagament del tribut personal.¹⁸⁹⁸

Novament gràcies al cartulari tenim la carta que l'Ajuntament de Lleida va dirigir al rei per demanar-li que els Voluntaris Reialistes no haguessin de pagar el tribut personal: "Vuestro Ayuntamiento de la ciudad de Lérida en el Principado de Cataluña puesto a los R.P. de Vuestra Magestad con la mayor sumisión y respeto hace presente: que luego de estar restituido V.M. en el goce de la soberanía de que vilmente había despojado a V.M. una facción revolucionaria, trato esta fiel y leal corporación de formar un Batallón de Voluntarios Realistas; resolución que costó muy poco de poner en planta, porque afortunadamente toda esta ciudad, a excepción de muy pocos hijos espureos de ella, no cede a ninguna otra del Reyno, en sentimientos a favor de la justa causa del Altar y del Trono, como veis lo tiene acreditado, y se tiene la satisfacción de que no lo ignora V.M.

Formado el Batallón de Realistas con la fuerza de quatrocientos hombres equipados, y uniformados a expensas de esta sola ciudad, con arbitrios procurados por este ayuntamiento, solo con el sentimiento de no estar completamente armado, fue aprobado por V.M. en 18 de mayo del año pasado 1825, con el nombramiento de jefes y oficiales, segun la comunicación oficial que de esta Real dignación, dió el Excelentísimo señor secretario de Estado y del Despacho de la Guerra, al Excelentísimo señor Capitán General de este vuestro Principado con prevención de que lo hiciese saber a este ayuntamiento para su satisfacción, y la de los interesados, y para manifestar la que había cabido a todos, se bendixó la Real Bandera con el mayor jubilo, y ostentación el día 30 de mayo del propio año próximo pasado en gala, y celebridades de los días de V.M.

¹⁸⁹⁷ Op. Cit. 13 de gener de 1826, p. 197.

¹⁸⁹⁸ Op. Cit. 17 de gener de 1826, p. 198.

Desde entonces, y aun antes, han prestado los voluntarios Realistas todos los servicios ordinarios de reglamento con las Patrullas de noche en descanso y alivio de la tropa de la guarnición, asistencia asidua a los ejercicios en todos los días festivos; y han manifestado la mayor disciplina, y comportamiento, sumisión a las autoridades, decisión por la tranquilidad pública, dando a conocer que son Realistas con toda la propiedad de la palabra.

A pesar de que no necesitan de aliciente alguno los Individuos de tan benemérito Batallón para continuar como hasta aquí en su buen comportamiento, con todo podria servirles de recompensa la exención del tributo llamado personal que se paga en este Principado; separadamente de la contribución catastral por las fincas e industria, y con este solo alivio, de que gozan ya los militares, cuyo dictado puede darse con propiedad a los Voluntarios Realistas; se creerian estos recompensados, al paso que se podria fomentar mejor en ellos la disciplina con el recuerdo de semejante gracia.

Por tanto suplica rendidamente vuestro Ayuntamiento sea del Real agrado de V.M. eximir del Tributo Personal a los Voluntarios Realistas del Batallón de esta ciudad con rebaja de la cantidad que esta señalada por el tal Tributo a esta ciudad, y se recibirá a particular gracia que no se duda alcanzar del mejor de los Soberanos; cuya vida que de el señor todos los años que necesita la Monarquía, y le desean los miembros de esta corporación.”¹⁸⁹⁹

A pesar de la representació del govern local lleidatà el monarca no va acceptar aquesta petició. De totes maneres resulta molt interessant aquest document. Primer de tot va assegurar-se de mostrar-se totalment fidels a la Monarquia espanyola “afortunadamente toda esta ciudad, a excepción de muy pocos hijos espureos de ella, no cede a ninguna otra del Reyno, en sentimientos a favor de la justa causa del Altar y del Trono”, o sigui, pels membres de la Paeria el liberalisme va tenir poc ressò i pocs seguidors, afirmació força irreal i interesada com s’ha comprovat a la part dedicada al Trienni Liberal.

D’altra banda també cal destacar la informació que dona del Batalló dels Voluntaris Reialistes de Lleida ja que ens comenta que tenia 400 individus i que va estar sufragat només pel consistori local: “formado el Batallón de Realistas con la fuerza de quatrocientos hombres equipados, y uniformados a expensas de esta sola ciudad”. Quant a la xifra sembla una mica exagerada perquè nominalment segur que van ser 400, però a la pràctica, tal i com s’insereix al text, la falta d’armament i uniformes va propiciar la

¹⁸⁹⁹ Op. Cit. 26 de gener de 1826, PS. 306-307.

reducció de Voluntaris Reialistes, el cert es que va transmetre l'enorme esforç financer realitzar per l'ajuntament per poder instaurar aquest cos armat ja que no va comptar amb cap ajuda econòmica exterior, establint un paral·lelisme amb la Milícia Nacional.

A més ens dona fe del treball realitzat pels Voluntaris Reialistes d'una manera constant i eficient: "Desde entonces, y aun antes, han prestado los voluntarios Realistas todos los servicios ordinarios de reglamento con las Patrullas de noche en descanso y alivio de la tropa de la guarnición, asistencia asidua a los ejercicios en todos los días festivos". En aquest aspecte també es pot estatuir una altra similitud amb la Milícia liberal ja que pràcticament van ser les mateixes funcions, tot i que orientades a conservar un sistema polític diferent i oposat.

Finalment, la Paeria va voler, al igual que pretenien els milicians (només ho van aconseguir davant la situació límit que es va viure amb la invasió dels Cent Mil Fills de Sant Lluís i l'avanç de les partides reialistes a l'any 1823), un tracte equiparable al que tenien els soldats, o sigui, no pagar el tribut personal per així recompensar els serveis exercits pels voluntaris. Però com que l'erari públic no volia deixar d'ingressar res, doncs, aquesta representació no va obtenir una resposta afirmativa, entre d'altres coses perquè una vegada eliminat l'impost personal als voluntaris lleidatans l'exemple ràpidament tindria ressò a nivell nacional.

La notificació de la negativa monàrquica va arribar a la Paeria a començaments del mes de març a través d'una Reial Ordre enviada pel Duque del Infantado, secretari d'Estat, en la qual va comunicar que Ferran VII no va accedir a la petició d'aquest consistori del 22 de gener referent a la possibilitat que els voluntaris reialistes fossin eximits del tribut personal, per tant, havien de pagar aquest impost.¹⁹⁰⁰

Poc després el regidor Cristòfol Mestre va fer present que el governador Andriani va enviar-li's un ofici de l'Inspector general dels Voluntaris Reialistes del Regne del 28 d'abril que traslladava una Reial Ordre que va indicar que els voluntaris no podrien reclamar cap retribució econòmica per la prestació dels seus serveis, però, no haurien de pagar res per obtenir una carta de seguretat.¹⁹⁰¹ Aquesta va ser l'única recompensa material que van aconseguir.

Al mes de gener de 1826 va arribar a les dependències municipals un ofici del governador Andriani per a què l'ajuntament lliurés armes i municions als Voluntaris

¹⁹⁰⁰ Op. Cit. 7 de març de 1826, PS. 208-209.

¹⁹⁰¹ Op. Cit. 12 de maig de 1826, p. 228.

Reialistes d'una vegada.¹⁹⁰² Tot i que la Paeria volia atorgar-li's no ho podia fer perquè no van recuperar les municions i l'armament de la Milícia Nacional i no eren capaços financerament parlant de fer front a la compra d'armament a l'exèrcit nacional, tal i com va ordenar-li's un altre ofici del corregidor (només podien aconseguir municions dels reials magatzems, però amb el rigor econòmic que exigien les actuals circumstàncies.¹⁹⁰³

El governador Andriani com estava comprovant que l'ajuntament no prendria la decisió d'adquirir l'armament va intervenir al respecte. El valor dels fusells i de les municions (8.000 cartutxos) que els Voluntaris Reialistes van agafar mitjançant les gestions del corregidor del magatzem d'artilleria de l'exèrcit nacional va ascendir a 18.973 rals de billó i 12 meravedís. La Paeria no els volia pagar ja que no havia tingut cap tipus de vinculació al ser un assumpte intern del corregidor i de l'exèrcit nacional. Les reparacions del pont i la muralla per les inundacions havien deixat buit el fons de Propis i Arbitris. A més el consistori va recriminar la gran quantitat de cartutxos que van gastar els Voluntaris en la seva jura de la bandera del 1825.¹⁹⁰⁴

De totes maneres la Paeria no va deixar de buscar diners per intentar sufragar al màxim possible els Voluntaris Reialistes, per aquest motiu van potenciar l'arbitri que requeia sobre la carn. Van implantar un augment de tres quarts per lliura del preu de la carn que es venia a Lleida. D'acord amb el poble i amb l'estament eclesiàstic, el qual tenia un per privilegi una carnisseria pròpia. Aquest arbitri, que d'altra banda s'ha d'assenyalar que no tenia autorització de l'autoritat superior. D'altra banda, la Junta de Foment dels Voluntaris Reialistes de Lleida tampoc no va deixar de treballar, com així demostra el fet que van ordenar la fabricació de 400 parells de sabates (400 individus?) i 120 "cartucheras" i 120 cinturons. També va aprovar la realització de 4 rifes de sis coberts d'argent cada una, per participar calia pagar 4 quarts per cada butlleta.¹⁹⁰⁵

En definitiva, pel que fa al finançament del Voluntaris Reialistes l'ajuntament va agrair els donatius aportats pels generosos reialistes, a més del diners recaptats per l'impost de la carn. Fonts d'ingressos que des del gener fins al 13 de maig de 1826 havien fet possible recaptar 9.108 rals de billó i 17 meravedis. Una quantitat molt

¹⁹⁰² Op. Cit. 23 de gener de 1826, p. 200.

¹⁹⁰³ Op. Cit.

¹⁹⁰⁴ Op. Cit. 30 de maig de 1826, cartulari, p. 353.

¹⁹⁰⁵ Op. Cit. 23 de maig de 1826, p. 230.

propera a la meitat del cost dels fusells i dels cartutxos, però la Paeria ho va destinar al vestuari i a la bandera.¹⁹⁰⁶

Encara que tots els esforços realitzats pel consistori lleidatà per organitzar el cos dels Voluntaris Reialistes no es van veure recompensats perquè van perdre el control polític i pràctic vers aquest cos armat. Una circular del capità general de Catalunya datada a principis del mes de juny, també comunicada al governador, va informar que el monarca havia establert que a l'únic organisme que li corresponia i li pertanyia el coneixement i la marxa d'aquest cos armat era a la Inspecció General de Voluntaris Reialistes. Per aquest motiu, els ajuntaments havien de cessar en totes les disposicions que tenien relació amb les seves atribucions. Per tant, els ajuntaments van perdre el poder eminent sobre els voluntaris reialistes, els paral·lelismes amb la Milícia Nacional van desaparèixer perquè a la milícia liberal sempre va restar sota el control de l'ajuntament.¹⁹⁰⁷ Ara el cos municipal només havia de procurar l'obtenció dels mitjans econòmics necessaris per sufragar el cos dels Voluntaris Reialistes, però perdria la seva capacitat de decisió vers el cos paramilitar absolutista.

Poc va trigar a actuar la Inspecció General de Voluntaris Reialistes ja que a finals de juny la Paeria va rebre una altra circular del capità general de l'exèrcit del Principat català en la qual va incloure una reial ordre per declarar que els milicians nacionals locals no podien formar part del cos dels voluntaris reialistes.¹⁹⁰⁸

Abans havíem comprovat com l'Ajuntament de Lleida va autoritzar l'allistament de multitud d'antics milicians perquè va considerar-ho oportú ja que va comprovar que eren individus moderats que si bé havien col·laborat amb el règim liberal no eren exaltats i també van manifestar un grau suficient d'adhesió al tron i l'altar, a més així aprofitaven l'experiència dels antics milicians, els quals ja havien rebut una instrucció militar.

Així doncs, la Paeria havia de continuar en l'intent d'equipar logísticament als voluntaris, sobretot van tenir problemes a l'hora d'armar-los. Segons va constar als documents originals que l'Ajuntament constitucional va dirigir a l'anomenat anteriorment Cap Polític el 19 de setembre de 1823 l'estat de força que componia el gruix principal de la Milícia Voluntària va ser de 121 homes, sense computar als oficials, a més n'hi havia que tenir en compte els que no volien formar part però van

¹⁹⁰⁶ Op. Cit. 30 de maig de 1826, cartulari, p. 332.

¹⁹⁰⁷ Op. Cit. 6 de juny de 1826, p. 232.

¹⁹⁰⁸ Op. Cit. 23 de juny de 1826, p. 235.

tenir que fer-ho forçats, o sigui, 121 persones van mostrar una actitud plenament liberal. Per aquest motiu tots els 121 homes van tenir un fusell cadascun ja que l'antic govern constitucional local només va armar als seguidors del liberalisme. Sens dubte, aquesta informació és molt rellevant perquè determina numèricament la importància de la Milícia Nacional a Lleida. A més aquest document també va afirmar que a l'any 1826 els Voluntaris Reialistes tenien 107 fusells (Pedro Brinet va certificar aquesta quantitat). Els membres de la Paeria van restant aquests 107 dels 121 per concloure que Quer havia de pagar només els 14 fusells que faltaven.¹⁹⁰⁹

Continuant amb la normativa governamental que arribava constantment a l'ajuntament referent als Voluntaris Reialistes s'ha de destacar una circular de la Intendència general del regne que va comunicar que els arbitris aplicats als Voluntaris Reialistes havien de ser integres i exclusius per al seu foment, a més havien de formar una companyia d'artilleria de 80 homes perquè segons el reglament dels Voluntaris Reialistes corresponia aquesta quantitat a Lleida pel seu nombre d'habitants.¹⁹¹⁰ El reglament va publicar-se el 28 de juny tot i que no va arribar a la ciutat fins al 22 de setembre de 1826.¹⁹¹¹

Un altre ofici del subinspector de cos dels Voluntaris Reialistes del corregiment de Lleida, Ignasi Bordalva, va comunicar que els voluntaris havien d'augmentar el seu nombre ja que el batalló de Lleida hauria de tenir 640 membres i no els 400 actuals que tenien en ment.¹⁹¹² Com ja havia succeït amb la Milícia Nacional les autoritats liberals van fixar el nombre de milicians en 868 donada la població de la ciutat, però finalment només va arribar als 250 aproximadament, doncs amb els Voluntaris Reialistes va produir-se un fet similar ja que els governants absolutistes van considerar oportuna la xifra de 640, encara que no eren conscients que com a màxim podrien aconseguir uns 200 fusells i arribar a 400 homes.

Tot i que la funció principal dels Voluntaris Reialistes era actuar com una força de xoc per evitar una insurrecció liberal la veritable missió que van tenir fins llavors els Voluntaris Reialistes de Lleida va ser la de perseguir i la d'apressar als lladres comuns. Les autoritats absolutistes municipals van veure amb bons ulls aquestes pràctiques perquè asseguraven l'ordre públic i mantenien la seguretat i la tranquil·litat.¹⁹¹³

¹⁹⁰⁹ Op. Cit. 1 d'agost de 1826, p. 241.

¹⁹¹⁰ Op. Cit. 29 d'agost de 1826, p. 244.

¹⁹¹¹ Op. Cit. 22 de setembre de 1826, p. 247.

¹⁹¹² Op. Cit. 9 de desembre de 1826, p. 261.

¹⁹¹³ Op. Cit. 21 d'octubre de 1826, p. 253.

Tornant als arbitris imposats per l'ajuntament per sufragar la formació dels Voluntaris Reialistes s'ha d'assenyalar que la Paeria al comprovar com no rebia uns ingressos suficients només amb el tribut de la carn va decidir establir un impost d'una pesseta d'argent per cada càrrega de vi de sis cànirs i mig, que s'introdueix a Lleida des del Priorat, del Camp de Tarragona i de la Conca de Barberà; i de mitja pesseta pel que s'introdueixi d'altres pobles d'aquest territori com de qualsevol part del regne espanyol. A més van fixar en un duro d'argent la quantitat que s'havia d'abonar per cada porc que es sacrificués. També havien de pagar un impòsit (l'import de la privativa) de mitja pesseta d'argent per cada venda d'oli. Els mercaders locals només van acceptar el vi i l'oli, no el porc i la mitja pesseta d'argent per cada mercaderia venuda a Lleida. La Paeria va insistir en cobrar l'impost porcí i els altres productes per sufragar el cost dels Voluntaris Reialistes.¹⁹¹⁴

El consistori municipal necessitava augmentar la recaptació d'arbitris perquè el cost dels voluntaris era força elevat. Una circular del subinspector general dels Voluntaris Reialistes al mes de novembre va demanar 600 rals de billó, quantitat que la Paeria es va veure's obligada a donar. A pesar de la resposta negativa dels comerciants els membres de l'ajuntament van decidir cobrar tributs per tots els productes foranis que es venien a l'interior de la ciutat per sufragar els Voluntaris Reialistes perquè amb els anteriors arbitris no tenien prou.¹⁹¹⁵

Segons el capità dels voluntaris, Josep Benet, l'Intendent finalment va aprovar el cobrament del tribut per la matança de cada porc per a esdevenir un dels arbitris destinats a sufragar els Voluntaris Reialistes.¹⁹¹⁶

L'Intendent va acceptar la petició municipal perquè va comprovar com la Paeria hauria d'aportar molt diners, tal i com es desprèn d'un ofici del subinspector de cos dels Voluntaris Reialistes que tenia com a objectiu principal demanar a l'ajuntament el cobrament de 18.973 rals de billó i 18 meravedis per pagar les armes i les municions que van subministrar als Voluntaris Reialistes procedents dels magatzems d'artilleria de l'exèrcit nacional.¹⁹¹⁷

Continuant amb l'anàlisi dels nous integrants al cos dels Voluntaris Reialistes s'ha d'assenyalar que Ignasi Bordalva, coronel d'infanteria dels Voluntaris Reialistes de

¹⁹¹⁴ Op. Cit.

¹⁹¹⁵ Op. Cit. 7 de novembre de 1826, p. 256.

¹⁹¹⁶ Op. Cit. 15 de desembre de 1826, p. 262.

¹⁹¹⁷ Op. Cit. 5 de desembre de 1826, p. 261.

Lleida, va ser nomenat nou ajudant major del subinspector general dels Voluntaris Reialistes de Catalunya.¹⁹¹⁸

Quadre 134: Llista dels individus que es van voler allistar al cos del Voluntaris Reialistes l'any 1826, 46 en total.

Nom	ofici	Carrer
Pere Antoni Claramunt	Abanero	Gayroles
Francesc Claramunt	Sastre	Gayroles
Antoni Derillo	Sastre	Hospital
Miquel Sanmartí	Sastre	Gayroles
Lacuno Miró	Llaurador	Gayroles
Agustí Coromina	Cisteller	Plaça de Sant Llorenç
Francesc Esteve	Llaurador	Palma
Pau Meriyo	Llaurador	Sant Martí
Salvador Gonzales	Llaurador	Cadena
Lorenzo Chimeno	Llaurador	Travessera a Boters
Pablo Cascarra	Forner	Redola
Josep oliva	Llaurador	Companyia
Francesc Clariana	Llaurador	Borràs
Pere Joan Dusimany	Llaurador	Gayroles
Antoni Borràs	Fuster	Borràs
Antoni Ramos	Llaurador	Lamarca
Antoni Farm	Llaurador	-
Jaume Blasi	Llaurador	Dominics
Jaume Olivé	Llaurador	Sant Antoni
Pere Gomis	Forner	Dominics
Gerònim Agosil	Llaurador	Borràs
Andreu Rubió	Fuster	Borràs
Pere Falguera	Llaurador	Gayroles
Francesc Morell	Llaurador	Boters
Josep Benet	Llaurador	Gayroles
Antoni Gil	Llaurador	Redola

¹⁹¹⁸ Op. Cit. 14 de novembre de 1826, p. 257.

Joan Fusté	Llaurador	Redola
Antoni Alginet	Llaurador	Major
Joan Viladegut	Llaurador	Redola
Ramon Chimeno	Llaurador	Travessera Boters
Antoni Donsona	Llaurador	Pla
Joan Bautista Porta	Espardenyer	Plaça de Sant Joan
Manuel Marquès	Teixidor	Dominics
Miquel Ingles	Espardenyer	Redola
Francesc Capdevila	Llaurador	Redola
Lacuno Melè	Llaurador	Ereta
Josep Roca	Llaurador	Redola
Pere Ros	Llaurador	Escala Dei
Anastasi Argensó	Llaurador	Dominics
Raimundo de Sancho	Llaurador	Gramàtics
Ramon Clavé	Llaurador	Sant Antoni
Isidre Juanos	Llaurador	Darra
Antoni Ballart	Llaurador	Darra
Pau Juanos	Llaurador	Sant Antoni
Mariano Arnaldo		
Josep Vidal, no era el canonge		procedent de la vila de Villalonga, corregiment de Tarragona

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1826, 14 de novembre.

Poc a poc s'anava augmentant considerablement el nombre de Voluntaris Reialistes a Lleida. Gràcies a tenir constància dels seus oficis es pot realitzar un anàlisi de l'àmbit socio-professional al qual pertanyien i comparar-ho amb els milicians liberals.

Quadre 135: Estructura socio-professionals dels Voluntaris Reialistes alistats a l'any 1826

Ofici	Número	%
Llaurador	32	69'5
Sastre	3	6'5
Forner	2	4'3
Fuster	2	4'3

Abanero	1	2'2
Cisteller	1	2'2
Espardenyer	1	2'2
Teixidor	1	2'2
No se sap	2	4'3

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1826, 14 de novembre.

Les xifres no deixen lloc al dubte, gairebé un 70% dels nous voluntaris eren llauradors, propietaris de terres dedicats a la producció agrícola, nombre lògic si tenim en compte que més d'un 50% de la població activa de la ciutat treballava al camp. Per contra, el 30% restant formava part del grup artesà i gremial. A destacar l'inexistència de cap individu relacionat amb les professions liberals o bé amb activitats estrictament comercials, tampoc apareix cap empleat o funcionari.

Per tant, l'estructura socio-professional era força diferent a la de la Milícia Nacional tal i com es pot comprovar en aquest quadre 136: Principals professions dels milicians durant el Trienni Liberal

Professions	%
Artesans	31'21
Llauradors	17'46
Comerciants	15'36
Professions liberals	14'81
Empleats	5'82
No consta	11'11

Font: CASALS: Q.: *Milicia Nacional, liberalismo y progresismo. El prototipo leridano en los primeros dos tercios del siglo XIX*. Trienio, n° 35, mayo 2000, p.130; AML, caixes 1.448 i 1.449; i AML, llibre del cadastre de 1820 a 1823.

Com es pot comprovar els llauradors van passar del 18% al 70%, mentre que les altres activitats no relacionades amb el camp agrícola van patir una rebaixa dràstica. En definitiva, es van invertir els percentatges a causa de l'objectiu final de cada cos armat propugnat per un model polític contrari i oposat, així com el reglament de cada cos va determinar la composició socio-professional del mateix.

Mentre que els Voluntaris Reialistes van pretendre aconseguir el suport de l'àmbit rural, més prop del conservadorisme ideològic, la Milícia Nacional va intentar assolir

una base bàsicament urbana, més activa i dinàmica, integrada per menestrals, comerciants i individus relacionats amb les professions liberals.

Al començament de l'any 1827 encara quedava per resoldre quin organisme seria l'encarregat d'abonar el cost de l'armament que els Voluntaris Reialistes van agafar dels magatzems de exèrcit nacional. Un ofici del capità general i el subinspector del cos dels Voluntaris Reialistes de Catalunya va demanar a l'ajuntament el cobrament de les armes extretes del dipòsit d'artilleria de l'exèrcit.¹⁹¹⁹

Tot i que al 18 de maig de 1825 es va fundar el cos dels Voluntaris Reialistes de Lleida les autoritats locals i militars van trigar un cert temps a abastar logísticament el batalló dels Voluntaris Reialistes. En teoria la Paeria havia de ser l'organisme encarregat d'efectuar el pagament dels 18.973 rals de billó i 12 meravedís al reial cos d'artilleria de l'exèrcit nacional per a sufragar l'armament extret pels voluntaris: fusells, fornitures, sables, baionetes i cartutxos. L'Ajuntament de Lleida va extreure aquestes armes amb la condició de pagar-les quan el fons de Propis i arbitris pogués. Aquest punt va causar una certa polèmica perquè van haver dificultat per efectuar el finançament dels voluntaris quan les autoritats van ordenar que el poder local municipal no podia utilitzar arbitris per fer-ho (regla segona de la reial ordre del 24 d'agost de 1826), però els diners que treien del fons de Propis i Arbitris provenia precisament d'aquests arbitris. Per no complir aquesta llei la Paeria va argumentar que Lleida era una ciutat reialista i fidel a la sobirania absoluta de Ferran VII, a més els voluntaris havien realitzar moltes vegades tasques pròpies dels soldats, per tant, el rei si no deixava utilitzar aquests arbitris per armar i uniformar els voluntaris, podria donar ell mateix els diners, o sigui, van demanar al monarca l'exempció d'aquest pagament.¹⁹²⁰

Un mes més tard va arribar la resposta del govern central. Un ofici del subinspector dels voluntaris reialistes del principat de Catalunya va notificar que si l'ajuntament lleidatà no podia pagar les armes extretes dels magatzems d'artilleria de l'exèrcit ho haurien de comunicar directament al rei. La Paeria va contestar que haurien d'esperar uns quinze dies més per a veure si podien reunir els diners, passat aquest temps podrien notificar-ho al monarca.¹⁹²¹

Al igual que va succeir amb l'armament de la Milícia Nacional, els problemes financers municipals crònics van dificultar el subministrament logístic militar perquè no

¹⁹¹⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, gener de 1827, cartulari, p. 54.

¹⁹²⁰ Op. Cit. 2 de gener de 1827, p. 4.

¹⁹²¹ Op. Cit. 13 de febrer de 1827, cartulari, p. 62.

hi havia diners per atorgar a cada allistat un uniforme i un fusell. L'Estat central va cedir una sèrie de competències, però no donava noves partides pressupostaries, a més al impedir utilitzar el fons de Propis i Arbitris, el govern absolutista va limitar i perjudicar encara més la formació dels Voluntaris Reialistes.

Mentrestant es definia si la Paeria pagava o no l'armament dels Voluntaris Reialistes un Ofici del comandant del batalló dels voluntaris reialistes de Lleida, Antoni Benet de Queraltó, va estar destinat a sol·licitar diners per poder pagar les guàrdies que estaven realitzant els voluntaris reialistes des de la nit de l'11 de gener per ordre del governador Luis María Andriani. La Paeria va decidir que els donaria dos lliures o una ració de pa i mitja pesseta diària fins que l'autoritat superior no determinés una altra resolució. Antoni Benet de Queraltó va ser l'encarregat de fixar el cost dels voluntaris reialistes durant els mesos de gener i febrer de 1827 perquè estaven realitzant tasques pròpies de l'exèrcit nacional. Pel mes de gener uns 753 rals de billó, mentre que pel de febrer la quantitat va reduir-se una mica, 644 rals de billó.¹⁹²²

La marxa de l'exèrcit francès allotjat a Lleida sumat a la debilitat constant de les tropes de l'exèrcit espanyol i les possibles insurreccions tant liberals com tradicionalistes van determinar la utilització dels Voluntaris Reialistes com a soldats regulars. La seguretat interna, com gairebé sempre, va esdevenir la principal preocupació dels governs. Per aquest motiu la Paeria va tenir que trobar recursos per finançar les armes dels Voluntaris i per pagar-li's la seva manutenció quan van realitzar tasques estrictament militars.

Com ja he comentat anteriorment faltaven soldats per defensar, protegir i vigilar la ciutat. Els Voluntaris Reialistes havien de suplir-los. Cada dia 27 voluntaris prestaven aquest servei. Per la guàrdia del pont hi havia 14 i un tambor, a més del cabo, sergent i oficial; per la presó anomenada "de abajo" 4 Voluntaris Reialistes comptant un cabo. Com que aquest servei va perdurar durant molts dies aquests voluntaris necessiten diners per mantenir les seves famílies, però la Paeria no els podia donar cap tipus d'ajut del fons de Propis i Arbitris perquè els necessitava per sufragar altres urgències de la ciutat, però si podia atorgar una part dels 4.181 rals de billó i 5 lliures barceloneses que recaptava anualment pels aquests arbitris.¹⁹²³

Al mes de març l'inspector general dels Voluntaris Reialistes del regne va informar a la Paeria que el finançament dels serveis extraordinaris que estaven desenvolupant els

¹⁹²² Op. Cit. 12 de gener de 1827, cartulari, p. 56; i 6 de març de 1827, cartulari, p. 64.

¹⁹²³ Op. Cit, 28 de gener 1827, p. 13.

voluntaris reialistes de Lleida (feien de soldats regulars) per mantenir la seguretat pública havia de sortir dels fons de Propis i arbitris o bé crear un nou arbitri, però l'administració estatal no es podia fer càrrec. La Paeria va contestar que no tenia diners per subministrar més queviures durant un període de temps llarg, a més aquestes dates eren molt inoportunes perquè els pagesos havien de realitzar les seves tasques agrícoles. La preocupació del govern municipal per la utilització dels llauradors i jornalers com a soldats encoberts sota el cos dels Voluntaris Reialistes a la primavera de l'any 1827 va ser força evident. Un document signat per la Paeria el 25 de març de 1827 va comunicar que a partir d'aquesta data començaven les tasques pròpies del camp, per aquest motiu no es podia comptar amb els llauradors, els jornalers i la població dedicada a l'àmbit rural en general perquè qualsevol distracció, ni que sigues durant un breu període de temps ja que aquestes prestacions causarien greus perjudicis econòmics (ruïna de les seves famílies i impossibilitat de pagar les contribucions) en una ciutat merament agrícola, sense gaire comerç i amb falta d'homes per treballar el camp. Donat aquests arguments cal apuntar que el batalló de Voluntaris Reialistes estava compost socio-professionalment majoritàriament per gent dedicada a les tasques rurals, tant propietaris com jornalers que no poden dedicar temps per efectuar el servei dels voluntaris perquè s'han de dedicar exclusivament al camp. Per tant no podien realitzar les guàrdies de la porta del pont i de la de Sant Antoni, com així també la d'una de les presons com ho havien fet fins aquest moment. Tampoc podran oferir-se més per patricular per les nits. Aquest informe municipal el van enviar al capità general del Principat català.¹⁹²⁴

L'inspector general dels Voluntaris Reialistes del regne va dir-li's que havien de continuar amb el seu finançament, per fer-ho havien d'utilitzar l'arbitri de la carn. Mentre que el fons de Propis i Arbitris també s'havia de fer càrrec de l'auxili dels Voluntaris Reialistes ferits en actes de servei.¹⁹²⁵

El que no van fer les autoritats centrals va ser rebaixar-se el sou per així poder sufragar millor el cost dels Voluntaris Reialistes. El secretari del subinspector general dels voluntaris reialistes a Lleida cobrava 600 lliures mentre que Manuel Llauder, inspector general d'infanteria, no va perdonar la mitja annata que l'adeutaven de quan va ser corregidor de Lleida.¹⁹²⁶

¹⁹²⁴ Op. Cit. 29 de març de 1827, pp. 22-23.

¹⁹²⁵ Op. Cit. 20 de març de 1827, cartulari, pp. 68 i 75.

¹⁹²⁶ Op. Cit. 27 de març de 1827, cartulari, p. 69; 7 d'abril de 1827, cartulari, p. 72.

Seguidament el rei va nomenar al tinent general Comte de Villamur nou sub-inspector dels Voluntaris Reialistes i a Antonio Merlo nou ajudant del subinspector dels Voluntaris Reialistes de Lleida. La primera decisió que van prendre va ser la sol·licitud de la llista dels components de la companyia d'artilleria dels Voluntaris Reialistes per així poder realitzar un anàlisi a fons d'aquest cos per tal de millorar les seves prestacions.¹⁹²⁷

Poc després, concretament el 10 d'abril, Ferran VII va nomenar al governador Luis Maria Andriani cap de brigada dels Voluntaris Reialistes dels corregiments de Lleida, Tarn i Vall d'Aran.¹⁹²⁸ Era un intent d'agrupar aquests territoris sota un únic comandament per facilitar les seves funcions i millorar el seu servei.

Com estem comprovant, a causa de la pressió liberal i extremista dretana calia augmentar el nombre de Voluntaris Reialistes a Lleida. Primer de tot s'havien d'escollir nous oficials. L'article vint-i-set del capítol segon del Reglament dels Voluntaris Reialistes del 8 de juny de 1826 autoritzava a l'ajuntament a realitzar una proposta de diversos noms al rei per a què pogués nomenar els capitans, oficials i suboficials de la companyia d'artilleria que s'acaba de formar a Lleida.¹⁹²⁹

Quadre 137: Proposició de la Paeria al rei per a la designació de nous oficials del cos dels Voluntaris Reialistes de Lleida

Graduació	Posició	Nom
Capità	1	Agustí Pleyan
<p>Motius: adhesió a l'altar i el tron de V.M. reuneix tots els requisits del nou reglament, tenia 47 anys, era hisendat, a la guerra de la Independència va formar part de la Junta Corregimental, de la qual va obtenir diverses comissions, va ser tinent d'una de les companyies urbanes d'aquesta ciutat, després va ser nomenat comandant de la segona divisió de reserva de la mateixa, al període constitucional va ser perseguit pels revolucionaris, es va exiliar a França, abandonant totes les seves propietats i patrimoni, a França va ser nomenat comptador de l'exèrcit reial espanyol quan es va organitzar, va ser condecorat amb "escudo de fidelidad y la lis de Francia". En la formació dels Voluntaris Reialistes a Lleida va ser proposat per l'ajuntament per a capità, càrrec del qual va rebre una autorització de V.M. per desenvolupar-lo fins que el nou reglament del 8 de juny de 1826 va provocar la supressió del seu lloc.</p>		

¹⁹²⁷ Op. Cit. 3 d'abril de 1827, cartulari, PS. 71 i 73.

¹⁹²⁸ Op. Cit. 17 d'abril de 1827, cartulari, p. 74.

¹⁹²⁹ Op. Cit. PS. 15-16. El batalló dels Voluntaris Reialistes de Lleida tenia vuit companyies.

Graduació	Posició	Nom
Capità	2	Calixto de Palleres
<p>Motius: adhesió a l'altar i el tron de V.M. era fill primogènit d'una família noble amb molt patrimoni, no arribava als 25 anys, se'l considerava apte per aquest servei donada la seva bona conducta i força física, a més era Voluntari Reialista del batalló d'infanteria de la ciutat de Lleida.</p>		
Graduació	Posició	Nom
Capità	3	Domènec de Gomar
<p>Motius: adhesió a l'altar i el tron de V.M. força física, gran domini de les armes, no tenia 25 anys, però pertanyia a una família de les més nobles de Lleida, era germà del tinent de caçadors del batalló de Voluntaris Reialistes d'infanteria de la ciutat.</p>		
Graduació	Posició	Nom
Tinent	1	Calixto de Palleres
	2	Domènec de Gomar
	3	Josep Pleyan
<p>Motius de Josep Pleyan: Compleix tots els requisits del nou reglament, tenia 27 anys, era fill primogènit d'Agustí Pleyan, va emigrar amb el seu pare a França, va ser nomenat oficial vuitè de la contaduria de l'exèrcit reial, una vegada restaurada la llibertat a la seva pàtria es va allistar de manera voluntària al cos dels Voluntaris Reialistes, concretament a la segona companyia de l'únic batalló.</p>		
Graduació	Posició	Nom
Primer Sots-tingent	1	Domènec de Gomar
	2	Josep Pleyan
	3	Antoni Grau
<p>Motius d'Antoni Grau: El llaurador hisendat Grau Durant la Guerra de la Independència va formar part de les companyies urbanes de Lleida, després del Trienni liberal va ser un dels primers a allistar-se al cos dels Voluntaris Reialistes, actualment formava part de la companyia de granaders del batalló d'infanteria.</p>		
Segon Sots-tingent	1	Josep Pleyan
	2	Antoni Grau
	3	Narcís Montes
<p>Motius de Narcís Montes: L'hisendat Montes era sergent de brigada del batalló d'infanteria dels Voluntaris Reialistes, acabava de ser escollit diputat del comú.</p>		

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de maig de 1827, PS. 15-16.

Quadre 138: Elecció dels oficials per a la companyia de granaders del batalló dels Voluntaris Reialistes

Graduació	Posició	Nom
Sots-tinent	1	Ramon de Casanoves
Motius: 18 anys, primogènit de Joan Baptista de Casanoves, noble hisendat i regidor perpetu d'aquest ajuntament		
Graduació	Posició	Nom
Sots-tinent	2	Luis María Andriani
Motius: Era fill del governador de Lleida, cadet del regiment de caçadors del rei, tenia 16 anys, era reialista, estava perfectament instruït en l'ús de les armes, volia formar part dels Voluntaris Reialistes		
Graduació	Posició	Nom
Sots-tinent	3	Ramon Francesch
Motius: va estar amb el seu pare exiliat a França, a la seva tornada va ser escrivà de la contaduria de l'exèrcit reial del Principat català i després en l'administració de correus de Lleida, estava condecorat amb l'escut de fidelitat.		

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de maig de 1827, p. 23.

Quadre 139: Elecció dels oficials per a la companyia de caçadors

Graduació	Posició	Nom
Sots-tinent	1	Luis María Andriani
	2	Ramon Francesch
	3	Francesc Berenguer
Motius de Francesc Berenguer: era propietari, feia tres anys que era sergent primer de la companyia de caçadors del batalló de Voluntaris Reialistes de Lleida		

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de maig de 1827, p. 23.

Quadre 140: Elecció dels oficials per a la companyia de fustellers

Graduació	Posició	Nom
Sots-tinent	1	Ramon Francesch
	2	Francesc Berenguer

	3	Pau Busquets
Motius de Pau Busquets: era l'hereu del seu pare, un dels metges de Lleida, va ser cadet del regiment de Ferran VII a la Guerra de la Independència, per aquest motiu va estar empresonat a França.		

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de maig de 1827, p. 23.

Quadre 141: Elecció del segon sots-tinent dels fustellers

Graduació	Posició	Nom
Sots-tinent	1	Francesc Berenguer
	2	Pau Busquets
	3	Jaume Montes
Motius de Jaume Montes: tenia 20 anys, feia dos anys que desenvolupa amb exactitud la plaça de sergent primer de la quarta companyia de fustellers del batalló de Voluntaris Reialistes d'aquesta ciutat		

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de maig de 1827, p. 24.

Quadre 142: Elecció dels oficials de la tercera companyia dels fustellers

Graduació	Posició	Nom
Sots-tinent	1	Pau Busquets
	2	Jaume Montes
	3	Joan Solanes
Motius de Joan Solanes: era sergent primer de la primera companyia de fustellers del batalló de Voluntaris Reialistes de Lleida des de feia dos anys, a més era propietari		

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de maig de 1827, p. 24.

Quadre 143: Elecció dels oficials de la quarta companyia dels fustellers

Graduació	Posició	Nom
Sots-tinent	1	Jaume Montes
	2	Joan Solanes
	3	Antoni Grau
Motius d'Antoni Grau: era propietari, sergent d'artilleria d'una de les companyies de Lleida a la Guerra de la Independència, va ser un dels primers que es van allistar al cos dels Voluntaris Reialistes.		

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de maig de 1827, p. 24.

Quadre 144: Elecció dels oficials de la cinquena companyia dels fustellers

Graduació	Posició	Nom
Sots-tinent	1	Joan Solanes
	2	Antoni Grau
	3	Josep Gort

Motius de Josep Gort: va exiliar-se de la ciutat durant el règim constitucional, feia dos anys que era sergent primer de la segona companyia del batalló de voluntaris reialistes de Lleida.

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de maig de 1827, p. 24.

Quadre 145: Elecció dels oficials de la sisena companyia dels fustellers

Graduació	Posició	Nom
Sots-tinent	1	Antoni Grau
	2	Josep Gort
	3	Pedro Barbosa

Motius de Pedro Barbosa: va exiliar-se de la ciutat durant el règim liberal, al tornar va ser designat oficial vuitè de la contaduria de l'exèrcit reial del Principat català, estava condecorat amb l'escut de fidelitat, des de feia dos anys era sergent primer de la companyia de granaders del batalló de Voluntaris Reialistes de Lleida

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1 de maig de 1827, p. 24.

Sens dubte amb aquesta elecció piramidal es volia assegurar que els candidats millors situats per a la Paeria aconseguissin un grau d'oficialitat desitjat. Els candidats, òbviament van ser uns fidels seguidors del reialisme, amb un historial impecable, a més de posseir un gran potencial financer i social.

23.4. Els Voluntaris Reialistes davant la Guerra dels Malcontents

Davant el perill d'insurreccions tant liberals com apostòliques el cos dels Voluntaris Reialistes va augmentar en nombre. Aquests van ser els nous Voluntaris Reialistes que

es van anant apuntant al llarg de l'any 1827. En gran mesura l'esclat de la Guerra dels "Agraviats" va propiciar aquest creixement numèric.

Quadre 146: Llista dels Voluntaris Reialistes aprovats l'1 de febrer de 1827, 43 en total.

Pere Antoni Claramunt	Antoni Zerillo	Miquel Sanmartí	Lacuno Miró
Agustí Coromina	Francesc Esteve	Pau Merino	Salvador Gonzales
Lorenzo Chimeno	Josep Oliva	Francesc Clariana	Antoni Ranyos
Pere Joan Dusimany	Antoni Borràs	Antoni Farm	Jaume Blasi
Jaume Olivé	Gerònim Agosil	Andreu Rubio	Pere Falguera
Francesc Morell	Joan Fusté	Antoni Ayinet	Joan Viladegut
Ramon Chimeno	Antoni Pascua	Joan Bautista Porta	Manuel Marquès
Miquel Ingles	Francesc Capdevila	Lacuno Melé	Ramon Ramos
Josep Roca	Pere Ros	Isidre Juanos	Ramon Clavé
Raymundo de Sancho	Anastasi Argensó	Antoni Ballart	Pau Juanos
Pere Antoni Gasull	Francesc Cutacano	Mateo Mari	43 en total

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 1 de febrer.

Quadre 147: Llista dels lleidatans que van demanar formar part del cos dels Voluntaris Reialistes el 10 d'abril de 1827. 3 en total.

Nom	Ofici	Carrer
Pere Antoni Gasull	Llaurador	Chausen
Francesc Cortesans	Llaurador	Boters
Mateo Mari	Forner	Gayroles

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 10 d'abril.

Quadre 148: Llista dels lleidatans que van demanar formar part del cos dels voluntaris reialistes el 24 d'abril de 1827, 40 en total.

Agustí Rue	Pere Areste	Baptista Larrosa
Josep Larrosa	Josep Calvet	Pere Rovira
Francesc Alsinet	Rafael Urbano	Marià Arbones
Francesc Aleu	Josep Ballep	Francesc Ribelles

Antoni Forné	Ignasi Masot	Francesc Capdevila
Antoni Oriola	Manuel Bertran	Francesc Artigues
Ramon Latorre	Francesc Urtin	Pere Clavé
Llorenç Campabadal	Josep Martí	Esteve Miró
Manuel Mur	Magí Pujol	Manuel Ximenes
Bonaventura Sifá	Francesc Anguera	Antoni Gomes
Ramon Puig	Antoni Gomis	Miquel Lausicro menor
Salvador Montano, llaurador, c/ Cavallers	Domènec Agustí	Antoni Sendrós
Esteve Cañelles	Miquel Ingles	Pau Cascana
Josep Artigues		

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 24 d'abril.

Quadre 149: Proposta per a les vuit sots-tinències per al batalló dels Voluntaris Reialistes, 25 d'abril de 1827. Ja introduïdes anteriorment.

Graduació	Primer candidat	Segon candidat	Tercer candidat
Granaders	Ramon de Casanoves	Luis de Andriani	Ramon Francesc
Caçadors	Luis de Andriani	Ramon Francesc	Francesc Berenguer
Primera companyia de fustellers	Ramon Francesc	Francesc Berenguer	Pau Busquets
Segona companyia de fustellers	Francesc Berenguer	Pau Busquets	Jaume Montes
Tercera companyia de fustellers	Pau Busquets	Jaume Montes	Joan Solanes
Quarta companyia de fustellers	Jaume Montes	Joan Solanes	Antoni Grau
Cinquena companyia de fustellers	Joan Solanes	Antoni Grau	Josep Gort
Sisena companyia de fustellers	Antoni Grau	Josep Gort	Pere Barbosa

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 15 d'abril.

Quadre 150: Llista dels Voluntaris Reialistes. Guerra dels Malcontents. Aprovats el 27 d'abril per a la companyia d'artilleria, 12 en total.

Agustí Rue	Pere Areste	Baptista Larrosa	Josep Larrosa
Rafael Urbano	Francesc Ribelles	Salvador Montam	Francesc Anguera
Antoni Gomés	Miquel Ingles	Pau Casquera	Josep Artigues

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 27 d'abril.

Quadre 151: Llista dels Voluntaris Reialistes. Guerra dels Malcontents. Aprovats el 27 d'abril per a la companyia d'infanteria, 21 en total.

Josep Calvet	Pere Rovira	Francesc Alsinet
Ignasi Masot	Ramon Satira	Llorenç Campabadal
Manuel Mor	Manuel Bertran	Francesc Artigues
Francesc Urtiu	Pere Clavé	Esteve Miró
Magí Pujol	Manuel Ximenes	Bonaventura Sifà
Ramon Puig	Antoni Gomis	Miquel Mensa
Esteve Cañelles	Domènec Agustí	Antoni Sendròs

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 27 d'abril.

Quadre 152: Admissió com a nous Voluntaris Reialistes. 39 individus en total.

Josep Calvet	Pere Rovira	Francesc Alsinet
Ignasi Masot	Ramon Latorre	Llorenç Campabadal
Manuel Mir	Manuel Bertran	Francesc Artigues
Francesc Urtín	Pere Clave	Esteve Miró
Magí Pujol	Manuel Ximenes	Bonaventura Sifà
Ramon Puig	Antoni Gomis	Miquel Ponsico menor
Esteve Cañelles	Domènec Agustí	Antoni Sendràs
Antoni Vigó	Agustí Rovira	Josep Areste
Jaume Altadill	Enric de Mercader	Rafel Plana
Agustí Rue	Pere Areste	Baptista Larrosa
Josep Larrosa	Rafel Urbano	Francesc Ribelles
Salvador Montané	Francesc Anguera	Miquel Ingles
Pere Casarra	Antoni Gomes	Josep Artigues

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1827, 30 d'abril, p. 77.

Quadre 153: Llista dels voluntaris reialistes. Guerra dels Malcontents. Aprovats el 30 d'abril per a la companyia d'infanteria, 15 en total.

Salvador Montanés	Agustí Rue	Francesc Anguera
Francesc Ribelles	Baptista Larroca	Josep Larrosa
Rafael Urbano	Pere Casarra	Josep Artigues
Antonio Vigo	Agustí Rovira	Josep Aresté
Jaume Altadill	Enric Mercader	Rafel Plana

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 30 d'abril.

Quadre 154: Llista dels veïns de la ciutat de Lleida que volen integrar-se dins de la companyia d'artilleria del batalló dels voluntaris reialistes el 8 de maig de 1827. 21 en total.

Nom	Ofici	Carrer
Antoni Gomis		Pla
Miquel Punsico menor		Costa del Jan
Domènec Agustí		Ereta
Anton Sendrós		Catedral
Manuel Begué		Sant Martí
Ramon Biscarri	Paleta	Pla
Josep Bonet	Llaurador	Gayroles
Josep Miranda	Flequer	Borras
Ignasi Torres	Sabater	Vilalta de Martorell
Gaspar Nogués		
Josep Solé	Llaurador	Pla
Joan Aragonés		Carrer del Daniel
Joan Codina		Carrer del Daniel
Josep Bonet	Llaurador	Redola Sant Joan
Antoni Roig		Plaça de la sal
Antoni Viella		A la Costa
Antoni Fon		Travessera Sant Joan
Josep Estruch	Llaurador	
Ignasi Melè	Xocolater	Boters
Francesc Piqué	Llaurador	Depòsit

Mateo Mesalles	Llaurador	Catedral
----------------	-----------	----------

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 8 de maig.

Quadre 155: Llista dels veïns de la ciutat de Lleida que volen integrar-se dins de la companyia d'infanteria del batalló dels Voluntaris Reialistes el 8 de maig de 1827. 12 en total.

Nom	Ofici	Carrer
Simon Delga		Ereta
Esteve Cañelles		Darrera la casa Llanes
Joan Vilalta		Redola Sant Joan
Francesc Lluch		Doberries
Francesc Vidal		Casa de la Marca
Joan Nadal		Magdalena
Josep Pes		Sant Gil
Sebastià Albarriach		Sant Andreu
Josep Camí		Costa del Jan
Josep Bergós menor		Carrer Major
Antoni Alba		Carrer de la Marca
Manuel Ribes		Borràs

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 8 de maig.

Quadre 156: Llista dels voluntaris reialistes. Guerra dels Malcontents. Aprovats el 16 de maig per a la companyia d'infanteria, 21 en total.

Antoni Gomis	Miquel Zumiro Menor	Domènec Agustí
Antoni Sendros	Mateo Mesalles	Manuel Bayne
Ramon Biscarri	Josep Benet	Josep Miranda
Ignasi Torres	Gaspar Nogues	Josep Solé
Joan Aragonés	Joan Codina	Josep Bodet
Antoni Rius	Antoni Viella	Josep Estruch
Ignasi Melé	Francesc Piqué	Antoni Fon

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 16 de maig

Quadre 157: Llista dels veïns de la ciutat de Lleida que volen integrar-se al cos dels voluntaris reialistes el 6 de juny de 1827. 30 en total.

Nom	Ofici	Carrer
Francesc Morell menor	Llaurador	Cadena
Antoni Lloret	Llaurador	Cadena
Ignasi Serrat	Llaurador	Boters
Tomás Plana		Sant Antoni
Pau Begué	Llaurador	Palma
Salvador Puig	Llaurador	Sant Martí
Mateo Perillo	Sastre	Cavallers
Ventura Grifolle	Argenter	Sabates
Antoni Gasol	Llaurador	Ereta
Cayetano Borràs	Llaurador	Cavallers
Josep Ayxut	Llaurador	Sant Martí
Ventura Ayxut	Llaurador	Sant Martí
Francesc Porta	Llaurador	Redola
Antoni Gomes	Llaurador	Dipòsit
Josep Corts	Sastre	Caldereries
Pere Robira	Sabater	Hospital
Josep Robira	Sabater	Hospital
Llorenç Ges	Llaurador	Sant Gil
Antoni Martines	Llaurador	Borràs
Andreu Pujol	Llaurador	Daniel
Pau Majoral	Llaurador	Lamarca
Manuel Cañadell	Llaurador	Jordi
Manuel Fon		Redola primera travessera
Miquel Oliva		Redola segona travessera
Joan Serra		Tàpies
Domènec Artus		Tàpies
Pau Ortoneda		Parra
Miquel Masip		Tàpies
Josep Deunes		Lamarca
Antoni Molet		Lamarca

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591, any 1827, 6 de juny.

La xifra total serien uns 257 individus que voldrien allistar-se al cos dels Voluntaris Reialistes, però, s’han de restar el noms repetits: Ignasi Melé, Joan Aragonés, Ignasi Torres, Ramon Biscarri, Antoni Gomis (3), Antoni Sendros, Domènec Agustí (3), Antoni Gomes, Rafel Urbano, Josep Larrosa, Pere Cascarra, Agustí Rovira, Francesc Anguera, Josep Artigues (2), Antoni Sendrós, Antoni Gomes, Pere Rovira, Miquel Ingles, Mateo Mari, Pere Antoni Gasull, Esteve Cañelles, Bonaventura Sifà, Agustí Rue i Magí Pujol. Aquests van ser uns 30, per tant, més de 200 Voluntaris Reialistes van ser allistats a l’any 1827, donant un nombre total proper als 400, una xifra força considerable producte del conflicte dels “Agravats” i la falta de soldats regulars.

Pel que fa a la seva composició social s’ha de comentar que els llauradors van ser el grup socio-professional majoritari (a pesar que l’índex de desconexença de les professions dels Voluntaris Reialistes allistats a l’any 1827 és altíssim), mentre que la resta va ser un grup heterogeni de menestrals i artesans. Cal destacar la no presència de les professions liberals, comerciants o dels funcionaris.

Quadre 158: Estructura professional dels nous Voluntaris Reialistes

Ocupació	Nombre	%
Llaurador	24	70'5
Sabater	3	8'8
Sastre	2	5'9
Forner	1	3
Flequer	1	3
Paleta	1	3
Xocolater	1	3
Argenter	1	3

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes i caixa 1591.

Al mes d’agost el governador a través d’una circular va autoritzar a l’ajuntament a recaptar diners als veïns en qualitat de reintegrament del fons de Propis i Arbitris per poder sufragar les despeses dels Voluntaris Reialistes armats que estaven defensant la ciutat.¹⁹³⁰

¹⁹³⁰ A.M.L. Actes de l’Ajuntament de Lleida, 7 d’agost de 1827, p. 98.

Uns 2.000 duros eren els diners que va recaptar la Paeria per sufragar les despeses dels Voluntaris Reialistes. Des del 12 de gener estaven fent el servei propi de l'exèrcit per falta de soldats a Lleida. Però, arribat aquest moment, 15 de novembre de 1827, solucionat el conflicte, ja no van fer més falta i, per tant, no s'havia d'utilitzar més guarnició per vigilar i mantenir la seguretat de la ciutat. També fruit de l'escassetat de fons públics l'ajuntament va decidir paraitzar aquest servei dels Voluntaris Reialistes perquè no podia pagar-los. Per tant, havien de cessar les seves guàrdies ja que no tindrien diners per fer front a les altres despeses del consistori.¹⁹³¹ Una vegada que la Paeria va certificar que el fons de Propis i Arbitris no podia sufragar més els subministraments dels Voluntaris Reialistes de la ciutat i a més ja no feien falta més tropes al Principat per la resolució del conflicte bèl·lic, les autoritats locals van demanar al governador el cessament de les guàrdies que realitzaven els voluntaris.¹⁹³²

Poc després el governador Andriani va accedir a la petició de la Paeria de suspendre el subministrament que realitzaven a través del fons de propis i arbitris als Voluntaris Reialistes per falta de recursos econòmics. O sigui, des del gener de 1826 fins al novembre de 1827 van realitzar tasques típiques dels soldats de l'exèrcit.¹⁹³³

El govern va realitzar una forta pressió vers l'Ajuntament de Lleida per a què fixés els arbitris necessaris per sufragar l'armament i el vestuari del batalló dels Voluntaris Reialistes. Fins i tot el va amenaçar amb apremiar als membres del consistori municipal ja que els voluntaris eren "un servicio de la mayor utilidad para el bien de la Monarquia y de los vasallos fieles y amantes de su Rey en su soberania absoluta". El poder central volia que implantessin arbitris que afectessin poc a la població amb menys recursos econòmics, com era per exemple, l'augment del preu de la carn (tres quarts per lliura de xai i quatre i mig per la de vedella) perquè la majoria dels habitants de la ciutat no la consumien ja que no la podien pagar. De totes maneres el van substituir per un altre menys incòmode com va ser la imposició d'una pesseta d'argent per cada càrrega de vi foraster de sis càntirs i mig que s'introduís a la ciutat. Ràpidament es va arrendar aquest producte mitjançant la celebració d'una subhasta pública.¹⁹³⁴

¹⁹³¹ Op. Cit. p. 45.

¹⁹³² Op. Cit. 13 de novembre de 1827, p. 119.

¹⁹³³ Op. Cit. 23 de novembre de 1827, p. 120.

Un ofici del Capítol va comunicar que una vegada els Voluntaris Reialistes havien abandonat les seves tasques pròpies de l'exèrcit ja no tenia sentit continuar amb el tribut i l'arbitri sobre la carn. Per tant, el van retirar.

¹⁹³⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 3. 17 de novembre de 1827.

El perill de conspiració anunciat pel canonge Manuel Costa y Aran no va venir del bàndol liberal sinó de les files d'aquells voluntaris reialistes i dels absolutistes recalitrants, queixosos del moderantisme de les autoritats civils. Diversos membres d'aquest sector, entre els quals un cert nombre de canonges i altres clergues, simpatitzaren i participaren a les conspiracions ultrareialistes de 1825-1827 que acabarien a la Guerra dels Malcontents, i que tindria una presència destacada al territori del corregiment de Cervera.¹⁹³⁵ Un informe consular revelaria que el moviment estava en fermentació a Lleida, l'agost de 1827¹⁹³⁶. No obstant els voluntaris reialistes de Lleida romandrien en la seva majoria sense actuar a favor dels rebels, o serien neutralitzats per la política preventiva del corregidor Andriani, amb el suport de la Paeria. A les noves sobre aquests esdeveniments de la Subdelegació de la Policia de Lleida surten noms de capellans, canonges i alguns regulars compromesos amb la causa ultrareialista de 1827 i amb les conspiracions posteriors, com el canonge Benet Valonga si bé, sovint, eren frares fills de la ciutat però que vivien en convents de Solsona o Berga, altres eren residents com Miquel Molleras, franciscà, natural i resident a Lleida que va penjar l'hàbit i va sumar-se a la revolta de 1827 o Andreu dels Dolors, diaca franciscà.¹⁹³⁷

Tornant al mes de setembre es va tenir un compte una circular del capità general de l'exèrcit del Principat va comunicar que Ferran VII havia ordenat la formació d'una divisió d'operacions al Principat català composta per dos brigades. El monarca va nomenar com a comandant general amb dependència de la seva excel·lència al mariscal de camp Juan Antonio Monnet; pel cap de l'estat major al mariscal de camp José Carratala; i finalment pels caps de brigada als brigadiers Josep Torres i José Manso.¹⁹³⁸

El conflicte bèl·lic estava en el seu punt més àlgid. Al 20 d'octubre van voler traslladar-se a Cervera el corregidor, la seva família i el carceller, a més del senyor Miralles amb la seva família, acompanyats de diversos Voluntaris Reialistes, però només van arribar a Bellpuig perquè els van notificar que Cervera estava ocupada pels insurgents en número d'uns 1.000 homes, d'aquest 400 estaven a Granyena. Fins i tot el correu de Barcelona estava interceptat a l'alçada de la Panadella.¹⁹³⁹

¹⁹³⁵ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Barcelona, 1967; i ID: "Societat rural i moviments absolutistes. Nota sobre la guerra dels Malcontents (1827)", *Recerques*, I, 1970. PS. 123-130.

¹⁹³⁶ TORRAS, J.: *La Guerra de los Agraviados*. Barcelona, 1967, PS. 32 i 219.

¹⁹³⁷ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*. Pagès Editors, Lleida, 1993, p. 129.

¹⁹³⁸ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 18 de setembre de 1827, p. 105.

¹⁹³⁹ Op. Cit. 20 d'octubre de 1827, p. 112.

Paral·lelament la Paeria va llegir una circular del governador del 10 d'octubre en la qual va inserir una reial ordre que manava que tots els caps i oficials que pertanyien a la classe de il·limitats i retirats com també els de l'exèrcit actiu a causa d'aquest conflicte havien de traslladar-se a Tarragona. Així comprovarien quins s'havien passat al bàndol enemic, a més que ajudarien a les tropes governamentals.¹⁹⁴⁰

Ja al mes de desembre del 1827 una circular del ministre d'Hisenda va ordenar a l'ajuntament la provisió de llits per a tots els soldats allotjats a la ciutat. Carles Meseguer era el proveïdor dels utensilis, juntament amb el síndic principal Bonaventura Roca havien de proporcionar-lo's.¹⁹⁴¹

Els primers problemes es van produir quan van arribar a Lleida uns militars de Saragossa. Tot i que els havien d'allotjar, el poble no podia fer-ho perquè estava no disposava de més llits. Fins i tot els eclesiàstics i els nobles encara que gaudien del privilegi per no fer-ho, excepcional van haver d'atendre'ls puntualment durant tres dies.¹⁹⁴²

Des de llavors els problemes amb els allotjaments van ser constants perquè no hi havia suficients habitatges per a tants oficials residents a Lleida. Els privilegiats havien de proporcionar-los per necessitat extrema. La casa de Josep Boer va estar destinada a allotjar als generals, però a vegades només coronels i altres oficials. Es va queixar perquè només volia allotjar a generals.¹⁹⁴³

Segons les autoritats absolutistes faltaven uns 200 soldats per garantir la seguretat interior de la ciutat davant d'un possible atac o setge. Però també faltaven diners per pagar-los i llits per allotjar-los.¹⁹⁴⁴

Tot i que encara es calien més soldats, a Lleida ja n'hi havia una escassetat tal de llits que els membres dels consistori local van calcular que encara necessitaven uns 250 llits més per tal d'allotjar les noves tropes. A pesar de les exigències de les autoritats militars la Paeria va comunicar que ja no tenien més.¹⁹⁴⁵

En el futur proper per evitar les dificultats financeres per sufragar el servei dels Voluntaris Reialistes una circular de l'intendent de l'exèrcit del principat català amb data del 20 de novembre darrer va comunicar que el governador havia ordenat que tots els pobles d'aquest Principat havien de treure a subhasta pública tots els arbitris

¹⁹⁴⁰ Op. Cit. 23 d'octubre de 1827, p. 113.

¹⁹⁴¹ Op. Cit. 5 de desembre de 1827, p. 122.

¹⁹⁴² Op. Cit. 4 de novembre de 1827, p. 116.

¹⁹⁴³ Op. Cit. 11 de desembre de 1827, PS. 124 i 126.

¹⁹⁴⁴ Op. Cit. 24 de desembre de 1827, cartulari, p. 50.

¹⁹⁴⁵ Op. Cit. 22 de desembre de 1827, p. 128.

aprovats per a armar, equipar i organitzar els Voluntaris Reialistes per a l'any 1828. Els atorgarien al millor postor.¹⁹⁴⁶

Entre Aitona, Cubells i Torregrosa es van recaptar 1.392 rals de billó per costejar les despeses dels Voluntaris Reialistes.¹⁹⁴⁷

23.5. El lliurament d'armes al corregiment de Lleida després de la Guerra dels Malcontents

Amb la finalització de la Guerra dels Malcontents es va procedir a l'incautament de les armes existents als pobles del corregiment lleidatà per afavorir la pacificació del territori.

Quadre 159: Relació nominal de les armes que es van recollir a finals de l'any 1827 a tot el corregiment de Lleida, una vegada va concloure la Guerra dels Agraviats¹⁹⁴⁸

Població	Armes	Data	Signa
Admetlla de Tàrraga	2 escopetes, una és del comú	13-11	Josep Salvador, batlle, no sabia escriure
Aitona	21 escopetes, 14 carabines, 2 fusells i 1 sable.	22-11	
Alamús	El comú té 1 fusell i 1 carabina	10 -11	Josep Catelló, batlle, no sabia escriure
Albagés	11 escopetes, 3 fusells retallats i 1 carabina. Al comú hi havia 2 fusells retallats que se'ls van portar els rebels d'Antoni Prim de Montoliu.	22-11	Jaume Serò, batlle, no sabia escriure
Alberola	El comú tenia 1 fusell retallat, el rector Francesc Josa 1 escopeta i una altra el batlle Francesc Mora, no sabia escriure	16-11	
Alcanó	5 escopetes i 1 carabina retallada	6 -11	Josep Mallada, batlle
Alcarràs	2 carabines, 4 escopetes i 2 pistoles.	13-11	

¹⁹⁴⁶ Op. Cit. 14 de desembre de 1827, p. 125.

¹⁹⁴⁷ Op. Cit. 24 de desembre de 1827, cartulari, p. 52.

¹⁹⁴⁸ I.E.I. Fons Antic. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província, Seguretat pública, caixes 1, 5 i 6.

Alcarràs	Jaume Godia, batlle, tenia 1 carabina i 2 escopetes; Ramón Jové, 1 escopeta i 2 pistoles; i Josep Godia, 1 carabina i 1 escopeta. Els voluntaris realistes tenien la resta, 19 fusells, 16 baionetes, 31 carabines, 4 pistoles, 13 sables i 3 espases.	4 -11	
Alfarràs	Josep Ballauxa, rector, tenia 1 escopeta i 1 pistola. El comú, 1 fusell retallat i 1 carabina, un altre veí tenia 1 escopeta. Als voluntaris reialistes els hi van prendre 2 fusells i 2 escopetes pels rebels sota les ordres d'Agustí del poble de Blancafort	24-11	Pere Barrull, batlle, no sabia escriure
Algerri	Ignasi Poch, rector tenia 1 carabina; Andreu Borràs, recaptador de la casa de la caritat, 1 carabina; Pere Balcells, metge, 1 escopeta; amb llicència de la policia diversos veïns tenien 4 carabines, armes de diversos veïns custodiades per la justícia, 6 carabines i 1 escopeta, en poder municipal, 2 fusells i 5 baionetes	16-11	Ramon Fontoba, batlle
Alguaire	Els presbiteres Josep Banyeres i Ramon Banyeres tenien 3 carabines, Ramon Curull, apoderat del monasteri de Damas de Sant Joan de Barcelona, 2 fusells. Els voluntaris reialistes, Antoni Llopis, tinent, 1 carabina, Ramon Boldu, sergent dels voluntaris reialistes de Lleida, 1 espasa, Rosa Peña, vídua del capità Josep Aldoma, 1 pistola i 1 sable, la resta 1 carabina i 2 fusells	15-11	Antoni Llombart, batlle
Almacelles	Total: 4 fusells, 7 escopetes, 9 carabines i 1 sable. Voluntaris reialistes, Sebastià Martí, Josep Sardà, Jaume Torres, Joan Palau, Francesc Golombardes, Pau Vilamajó, Francesc Poquet, Isidre Bedrell, Gregori Albató, Josep	18-11	Francesc Martí, batlle

	Ganet, Francesc Albin, tenien 4 fusells, 3 escopetes i 4 carabines, Josep Reñe, recaptador de la casa de misericòrdia de Barcelona, 2 escopetes, amb llicència de la policia 2 escopetes i 1 carabina, i en poder de la justícia 4 carabines. Josep Palau, estanquer, tenia 1 escopeta i 1 sable.		
Almatret	No tenien cap arma	22 de gener de 1828	Francesc Tarragó, batlle
Almenar	9 escopetes llargues, una curta, un canó d'escopeta, 1 fusell curt, 1 fusell i 1 sable	20-11	Francesc Gara, no sabia escriure
El Palau	Pau Florensa, batlle, tenia 1 escopeta, Pere Bonjorn recaptador de la casa de la caritat de Barcelona, 2 escopetes, 1 escopeta més d'un altre veí	15-11	
Altet	Josep Gilabert, rector, 2 escopetes, la resta 1 fusell, 1 fusell retallat, 1 carabina, 6 escopetes i 12 "baquetas"	20-11	Miquel Gilabert, batlle
Andani	Josep Alvano, rector, 1 escopeta, Miquel Pinyol, batlle, 1 escopeta, 2 escopetes en poder de la justícia, i 1 fusell curt en poder del comú.	24-11	
Archs	certifiquen que no havien de presentar un llistat d'armes per haver participat activament contra la rebel·lió	8-11	Francesc Bordes, batlle
Argentera	Josep Puig, batlle, certifica que no tenien armes	15-11	
Artesa	Totes eren de voluntaris reialistes, Salvador Jové, capità, tenia 1 fusell curt i 2 escopetes; el batlle Josep Olori, sots-tinent dels voluntaris reialistes, tenia 1 fusell curt; els altres membres del cos de voluntaris reialistes, però, sense	23-11	

	graduació tenien 2 carabines, 1 fusell, 2 escopetes i 3 fusells curts		
Aspa	Tenien 1 escopeta, 4 carabines, 2 fusells i 2 fusells curts	27-11	Josep Mir, batlle, no sabia escriure
Avellanes	Miquel Villa, batlle, tenia 1 carabina i 1 escopeta, no sabia llegir, el comú tenia 2 fusells, i 1 escopeta un altre veí	20-11	
Barbens	No tenien armes	20-11	Josep Morell, batlle, no sabia escriure
Bellvís	Josep Milla batlle va certificar que es van presentar rebels al convent de Las Sogas, dels trinitaris calçats per capturar dos cavalls, davant d'aquesta situació el sots-batlle regent i el sometent van sortir perseguint-los, formant part activa contra la rebel·lió, per aquests motius es troben exempts de presentar una relació d'armes gràcies a l'ordre de l'Capità General	10-10	
Bellcaire	Josep Trilla, rector, tenia 1 escopeta, el sots-tinent Josep Ancorós tenia 1 sable, la resta 1 fusell retallat, 1 carabina i 4 escopetes	12-11	Francesc Florensa, batlle
Bell-Lloch	El comú tenia 5 escopetes, la resta de veïns 3 escopetes més	14-9	Francesc Bellet, batlle
Bellmunt	Antoni Pocurull, capità del regiment lleuger, tenia 1 escopeta, en poder de la justícia, i una altra carabina	15-10	Pau Trilla batlle
Bellpuig	Josep Foguet, hisendat i recaptador d'almoines per la santa casa de la caritat, tenia 1 escopeta i 1 baioneta; Josep Antoni Terres, organista i empleat de l'Església, tenia 1 escopeta; Maria de Ferrer, vídua del capità Roque tenia 1 fusell; Josep Ollé, llaurador i recaptador de delmes,	17-11	

	<p>tenia 1 carabina; Josep Mata, llaurador hisendat, tenia 1 escopeta, Josep de Mella, comissari de marina retirat, tenia 1 escopeta; Francesc Batlle, llaurador hisendat, tenia 1 escopeta; Cayetano Forns, regidor, tenia 1 carabina; Ramon Vidal, llaurador hisendat, tenia 1 escopeta; Josep Avelló, llaurador tenia 1 carabina; Pere Lavèrnia, recaptador d'almoines per als presoners de les reials presons de Barcelona, tenia 1 carabina; Bonaventura Monmar, catedràtic de medicina jubilat, tenia 1 escopeta; Baltasar Felip, recaptador dels delmes, tenia 1 escopeta; Joan Obradó, llaurador tenia 1 carabina; Antoni Soler, escrivà, tenia 1 carabina, mentre que 1 fusell el tenia el batlle Francesc Balaguer, lliurat per Baltasar Puig, va agafar-ho dels sublevats; Ramon Millas, voluntari reialista, tenia 1 carabina; Francesc Solé, voluntari reialista, tenia 1 escopeta, Felip Mata, hisendat i recaptador d'almonies del sant hospital de Barcelona, tenia 1 carabina; Francesc Bosch, voluntari reialista, tenia 1 carabina, Amancio Padrós, rector, tenia 1 carabina; Josep Segura, administrador de l'estafeta, tenia 1 carabina; Francesc de Asís Font, voluntari reialista tenia 1 fusell; Josep Vidal, batlle de Veana, tenia 1 escopeta, en poder del batlle, s'utilitzaven per acompanyar als presoners, tenia 2 carabines i 2 escopetes; del segon comandant del batalló de voluntaris reialistes denominats de Tàrrega, van agafar les armes que estaven en poder de la companyia de caçadors de Bellpuig: eren 25 fusells, 3</p>		
--	--	--	--

	carabines, 2 sables i 24 baionetes.		
Boix	Antoni Gra, rector, tenia 1 escopeta	16-11	Josep Camarasa, batlle, no sabia escriure
Boldú	Andreu Lluch i Esteve, rector, tenia 1 escopeta, la resta 3 escopetes més	19-11	Magí Macià, batlle, no sabia escriure
Bullido	Només tenien 1 escopeta de caça	12-11	Francesc Monfa, batlle, no sabia escriure
Butsènit	Miquel París, batlle, no sabia escriure, va certificar que no tenien armes.	11-11	
Claravalls	Esteban Dalleres, rector, tenia 1 escopeta, en poder de la justícia hi havia 1 fusell, 8 escopetes, 1 carabina, 2 pistoles, 1 sable i 3 baionetes	22-11	Josep Ortiz, batlle
Clúa	Francesc Fanné, batlle, no sabia escriure, va certificar que no tenien armes	13-11	
Cogul	Ramon Gomir, rector, tenia 1 escopeta, el comú tenia 1 fusell retallat. La resta 2 carabines, 1 fusell tallat i 6 escopetes	16-11	Anton Martí, batlle
Cunill	El batlle Anton Palou tenia 1 escopeta, la resta 1 carabina i 4 escopetes	20-11	
Corbins	Ramon Bosch, tinent dels voluntaris reialistes, tenia 1 escopeta; Josep Antoni Vila, sots-tingent dels voluntaris tenia 1 escopeta; Josep Solans, Ramon Baró, Antoni Basi, Matias Matias, Joan Escolà, Miquel Pujol, Josep Solans i Josep Aran, tots voluntaris reialistes tenien 1 fusell curt i 7 carabines (una per persona menys el que	15-11	

	tenia el fusell curt, apart 2 persones també tenien 1 sable), amb llicència de la policia hi havia 2 escopetes i en poder de la justícia 4 escopetes. El batlle Ramon Ris tenia 1 fusell, no sabia escriure		
Eixaders	2 carabines	18-11	Josep Saluch, batlle, no sabia escriure
Escarp	Francesc Elias, abat del monestir de Nostra Senyora de Escarp en el corregiment de Lleida, va certificar que totes les armes eren de membres del monestir, l'abat tenia 1 escopeta, 2 escopetes del monestir en general per garantir la seva seguretat, un bastó amb "espadín" del rector Josep Cardona, que utilitzava al bosc pròxim al monestir	20-11	
Figuera	El batlle Joan Farré tenia 1 carabina. En poder de la justícia, 1 fusell curt i 1 carabina, en poder del comú, 1 fusell curt	21-11	
Figuerosa	Francesc Gran, rector, tenia 1 escopeta, la resta 6 escopetes	20-11	Mariano Ortiz, batlle
La Floresta	El batlle Josep Montalà tenia 1 escopeta, el comú 1 fusell, la resta 1 carabina i 1 escopeta.	14-11	
Fondarella	2 escopetes, 2 carabines i 1 fusell curt	13-11	Joan Batallé, batlle
Font-llarga	Guillem Escaro, rector, tenia 1 escopeta, el batlle Jaume Estrada tenia 2 escopetes, en poder de la justícia, 4 escopetes i en dipòsit municipal 6 fusells, 1 curt, 2 escopetes, 1 carabina, 1 baioneta i 1 espasa	20-11	
Fuliola	El batlle Antoni Pons, no sabia escriure, tenia 3 escopetes i el rector (N.N.) 1 pistola	19-11	
Fulleda	El comú 1 escopeta, el rector Josep Culleré 1	16-11	Francesc Bonet,

	escopeta, la resta 2 carabines i 8 escopetes		batlle
Garsola	Manel Barbosa, rector, tenia 1 carabina, l'única arma del poble	6-12	Josep Gatell, batlle
Grana-della	Joan Barrull, regidor, tenia 2 escopetes; Antoni Abelló, presbiter, tenia 1 escopeta. Dels voluntaris reialistes: Francesc Masip, Pau Llauradó, Ramon Martí, Montano Farré, Josep Escolà, Josep Vidal, Ramon Solé, Isidre Cubells, Pere Joan, Josep Masip, Bautista Veà i Josep Llauradó, tenien 2 sables i 15 escopetes. A part van escriure una suma d'una altra plana no trobada on portaven ja 48 escopetes, 14 fusells, 4 carabines, 5 sables, 2 baionetes i 2 pistoles. Suma total: 66 escopetes, 14 fusells, 4 carabines, 7 sables, 2 baionetes i 2 pistoles	25-11	Joan Sabaté, batlle, no sabia escriure.
Granya-nella	Josep Cirera, recaptador d'almoines de la casa de la caritat de Barcelona, tenia 1 escopeta i 1 carabina, l'únic que tenia armes	14-11	Josep Orbitg, batlle, no sap escriure
Gerp	El rector Antoni Mateu tenia 1 carabina i el batlle Pau Tribó, 1 escopeta, no sabia escriure	17-11	
Guimerà	El batlle va afirmar que aquestes armes les havien agafat als sublevats: Bonet Borràs, Joan Bonet, Josep Bergada, Josep Becingue, Francesc Llord, Marc Farre, Josep Font, Josep Blanc, Francesc de Asís Font, Raimundo Morera, Jaume Ranet, Antoni Bergadà, Miquel Pagès, Sebastià Llord, Josep Minguell, Francesc Bergadà, Bautista Bergadà, Joan Minguell, Pere Joan Llord, Raymundo Duch, Josep Castañe, Manel Llord (cognoms iguals, indicant llaços familiars, clans, famílies unides sublevades, no dividides), en total tenien aquests malcontents 6	20-11	

	fusells, 3 curts, 6 carabines, 7 escopetes, 13 baionetes i 34 sables. No eren insurrectes Josep Antoni Farré, tenia 1 escopeta, 1 baioneta i 4 sables, i el batlle Sebastià Bonet, no sabia escriure, tenia 4 carabines. En total tenien 6 fusells, 3 curts, 10 carabines, 8 escopetes, 14 baionetes i 38 sables.		
Ibars de Noguera	El regidor Antoni Font tenia 1 escopeta, també era el rector, altres veïns tenien 2 carabines i 1 escopeta	3-12	Antoni Rossell, batlle, no sabia escriure.
Ibars d'Urgell	Pere Ariet, vicari, 1 escopeta, la resta 3 escopetes	11-11	Pau Pedròs, batlle, no sabia escriure
Juncosa	El comú tenia 5 fusell curts i 1 carabina, mentre que 26 veïns tenien 8 escopetes, 5 carabines, 5 fusells i 8 fusells curts	25-11	Antoni Mor, batlle, no sabia escriure
Malpartit	El comú tenia 1 fusell, 2 curts i 1 carabina	18-11	Antoni Casas, batlle, no sabia escriure
Mas de Bondia	No tenien cap arma	20-11	
Massal-coreig	Francesc Ibars, recaptador de la casa de la caritat de Barcelona, tenia 1 escopeta; un voluntari reialista, Josep Pons, tenia 1 fusells i 1 baioneta. Altres 29 individus tenien 13 fusells, 12 escopetes, 14 baionetes, 3 sables i 1 espasa	27-11	Josep Oriol i Jové, batlle.
Masana	6 individus tenien 1 fusell curt, 1 carabina i 4 escopetes	20-11	Francesc Novau, batlle
Millá	2 veïns tenien 1 fusell curt i 1 escopeta	30-11	No saben escriure
Miral-camp	El comú tenia 1 fusell, el batlle Bartolomé Jobells 1 fusell i el presbiter Francesc Ibañez tenia 1 carabina, 2 escopetes i 2 canons	14-11	No sabia escriure el batlle

Miravall	3 veïns, tenien 2 fusells, 2 curts i 2 baionetes	13-11	
Molle-russa	Van haver 3 sublevats, però, no els van incautar cap arma perquè havien fugit i no sabien on estaven, també van fer una llista dels voluntaris reialistes i les seves armes: Antoni Aribau, un fusell curt; Miquel Braqué, un sable; Joan Tarròs, un canó i una baqueta; Josep Font, regidor, una carabina; Antoni Berengué, un fusell curt francès i un canó d'escopeta; Josep Baró, un fusell francès amb la seva baioneta; Josep Tribó, una baioneta; Francesc Queixal, un fusell; i Antoni Cantor, 1 escopeta. Particulars, un veí tenia una carabina i el batlle Maurici Aribau tenia un fusell curt	19-11	
Mont-blanquet	No tenien armes	13-11	Ramon Vallverdú, batlle, no sabia escriure
Montroig	El comú tenia 2 fusells. Dos veïns 1 fusell retallat i 1 escopeta	17-11	Gaspar Palau, batlle
Montgai	El regidor Antoni Font, coadjutor del cura amb llicència de la policia tenia 1 escopeta, el batlle Ildefons Cercòs tenia 1 carabina i 1 sable, el comú tenia 2 fusells i 1 retallat, altres veïns tenen 1 fusell, 2 carabines, 4 escopetes i 1 baioneta	13-11	
Montoliu	Tenien 3 escopetes i 1 baioneta. Faltaven 4 armes, 1 d'Isidre Farré i 3 dels voluntaris reialistes, que havien estat agafades pels rebels, a les ordres de Antoni Prim	21-11	Anastasi Guiu, batlle
Orones	No tenien armes	2-9	Pere Espanyol, batlle
Peramba	El batlle Joan Brunet tenia 1 escopeta	19-11	

Pobla de la Grana-della	Pau Pujol, rector, tenia 1 escopeta, altres veïns tenien 1 pistola, 2 fusells, 1 carabina i 9 escopetes	5-12	Josep Barberà, batlle
Portella	Pere Martí, recaptador de les almoines de la casa de la Misericòrdia, tenia 1 escopeta; Josep Farré, recaptador d'almoines de la casa de caritat de Barcelona, tenia 1 escopeta; el batlle Pere Freguany tenia 1 baioneta i 2 espases, la resta de la gent tenien 3 escopetes i 2 fusells curts	14-11	
Preixana	Antoni Bordes, col·lector de delmes, tenia 1 carabina; Ramon Planes, rector, tenia 1 escopeta; Joan Arguès, presbiter beneficiari, tenia 1 escopeta; Gerònim Cases, presbiter beneficiari tenia 1 escopeta, Ignasi Blasi voluntari reialista tenia 1 escopeta, la resta 1 carabina i 4 escopetes i 1 fusell	16 -11	Bonaventura Baiget, batlle
Puiggròs	El batlle Josep Ximeno tenia 1 fusell retallat; Francesc Blanch, rector, tenia 1 carabina. La resta 1 escopeta, 1 carabina i 1 fusell retallat	14-11	
Puigverd	Joaquim Chessa, batlle, tenia 1 escopeta i 1 fusell.	19-11	
La Regula	Ajuntament tenia 1 fusell curt i 2 escopetes	21-11	Josep Boneu, batlle
Rubies	No tenen cap arma	15-11	
Sandomís	El regidor Pere Solé tenia 1 escopeta. Altres veïns 1 fusell, 1 carabina, 7 escopetes i 1 canó	17 -11	Joan Reich, batlle
Santohisme	No tenen armes	9-10	Domingo Corts, batlle
Santa Linya	El batlle Miquel Ginesta tenia 2 fusells, 1 carabina i 1 escopeta. La resta 1 fusell, 1 carabina i 1 escopeta	20-11	
Santa	L'Ajuntament tenia 1 fusell, i el prior Antoni	14-11	Antón

Maria de Meia	Ballparda 1 fusell i 1 carabina		Rocoespana, batlle
Sarroca	Bernat Cornado, rector, tenia 1 carabina, la resta 5 escopetes, 1 fusell i 2 fusells retallats	4-12	Jaume Ciuranet, batlle
Soleràs	El comú tenia 4 escopetes, 1 escopeta era retallada, un veí tenia 2 escopetes més	29-11	Antoni Guiu, batlle
Sudanell	Joan Eritja, batlle, va certificar el gran èxit obtingut per la companyia reialista de Sudanell contra la quadrilla d'Antoni Prim, rebel. Prim de Montoliu, va atacar Sudanell al apoderar-se del cavall del capità dels voluntaris reialistes, de les armes de la companyia reialista, però el poble va resistir i vèncer, gràcies a l'ajut de les patrulles nocturnes que vigilaven el poble	23-11	
Tàrrega	No tenien cap arma	18-11	Ramon Bernús, batlle
Torre de Fluvià	1 escopeta	17-11	Joan Esteve, batlle
Tornabous	3 fusells retallats, 2 carabines i 1 escopeta	20-11	Antoni Ferrer, batlle
Torrebesses	4 carabines, 1 fusell normal i 1 retallat, i 16 escopetes	5-12	Francesc Piqué batlle
Torreserona	2 fusells, 2 carabines, 1 bayoneta i 3 escopetes. Agustí Abad, rector, tenia una escopeta. L'alcalde va donar testimoni que les armes dels voluntaris reialistes van ser preses pels rebels a les ordres de Josep Cuixana, veí del poble de Torrefarrera, i que no existia ja arma alguna en aquesta jurisdicció	22-11	Manel Verge. batlle
Tragó	Bartomeu Salva, rector, tenia 2 escopetes, la resta tenien 16 fusells, 1 retallat, 9 carabines i 1 escopeta	28-11	Sebastià Pedra, secretari
Utxavafá	Jaume Porta, batlle, dona testimoni de que no hi	13-11	

	ha cap arma		
Vallclara	El batlle Antoni Angles (no sabia escriure) tenia 1 fusell, 1 fusell curt, mentre que 2 veïns tenien 2 escopetes	17-11	
Vallfogona	No tenien cap arma	13-11	Pau Bilageriu, batlle, no sabia escriure
Vallverd	Gaspar Semis, rector, tenia 1 escopeta, altres veïns 2 escopetes més	17-11	Ramon Pedròs, batlle
La Valma	Jaume Miquel, rector, tenia 1 escopeta. Mentre que 4 fusells, 2 carbines i 3 escopetes eren del comú i la justícia. Altres veïns tenien 6 escopetes	10-12	Josep Poquet, batlle
Vilanova d'Alpicat	5 escopetes, 1 carabina i 1 fusell retallat	17-11	Josep Seres, batlle
Vilanova de les Avellanes	El batlle Domingo Rubies tenia 1 fusell, un altre veí tenia 1 fusell més	20-11	
Vilanova de la Barca	El comú tenia 1 fusell. La resta 4 escopetes, 3 carbines, 2 fusells, 1 fusell retallat i 2 escopetes	5-12	Josep Oliva batlle, no sabia escriure
Vilanova de Bellpuig	El comú, 1 escopeta i 1 pistola; el rector Pere Palau, 1 escopeta; el cirurgià Pau Estrade, 1 escopeta; el beneficiari Lluís Solà, 1 escopeta; l'estanquer Josep Aiguadé, 1 escopeta; altres veïns, 1 canó, 5 escopetes i 1 carabina	17-11	Florenso Amoròs, batlle
Vilanova de Meià	El capità retirat Pere Tomàs tenia una escopeta, la resta 4 escopetes i 1 carabina	12-11	Josep Segon, batlle
Vilanova de Segrià	4 carbines, 4 escopetes, 1 retallada, i 1 canó d'escopeta	15-11	
Vilosell	Sebastià Caixal, vigilant dels "montes i plantios", 1 escopeta; Josep Carré, recaptador de la casa de caritat de Barcelona, 1 carabina;	17-11	

	Bartolomé Torrelles, rector, 1 escopeta; Francesc Balleste, batlle, 1 fusell curt; la justícia (magatzem municipal, policia) 2 fusells i 4 escopetes		
Vimbodí	El batlle Sebastià Espasa, 1 carabina i 1 sable; Josep Guell, administrador de l'estafeta, 1 carabina i 1 sable; Pau Alzamora, recaptador de les reials presons de Barcelona, 1 escopeta; Francesc Esteve, recaptador de la reial casa de caritat de Barcelona, 1 fusell; Joan Roig, vigilant dels "montes i plantios", 1 escopeta; Joan Balaguer, estanquer, 1 sable; altres 1 escopeta i 5 carabines	15-11	
Vinaixa	Antoni Miró, 1 fusell; Josep Miró, 1 escopeta; Ramón Miró, 1 carabina; Joan Area, 1 carabina; Bonifaci Carré, 1 escopeta; Ramon Carré, 1 escopeta; Josep Tarragó, 1 fusell; Ramon Capdevila, 1 carabina; Jaume Serra, 1 carabina; Josep Mas, 1 fusell; tots eren voluntaris reialistes. Josep Angles, vigilant de "montes i plantios", 1 escopeta; Pere Guarch, recaptador de la reial casa de la caritat de Barcelona, 1 escopeta; Pere Mas, administrador de l'estafeta, 1 carabina desmuntada; Salvador Gallart, batlle, 1 escopeta; dipòsit de justícia municipal, 4 escopetes, 2 carabines i 1 sable	24-11	

Font: Elaboració pròpia a partir de I.E.I. Fons Antic. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província, Seguretat pública, caixes 1, 5 i 6.

Aquestes armes s'han de lliurar a la secretaria de govern de Lleida, tal i com així ho va fixar un reial decret del 26 d'octubre signat pel cap de l'Estat Major i general de l'exèrcit d'operacions del Principat de Catalunya, i el decret del 4 de novembre del

Corregidor de Lleida. Els pobles havien de realitzar una exhaustiva revisió de totes les armes que tinguessin i una relació de totes les que trobessin.

Quadre 160: Nombre total d'armes

Escopetes	424	39'25%
Carabines	214	19'8%
Carabina retallada	1	0'09%
Fusells	171	15'8%
Fusells retallats	67	6'2%
Baionetes	89	8'2%
Pistoles	10	0'92%
Sables	72	6'6%
Espases	11	1'01%
Canó d'escopeta	8	0'74%
Baquetes	13	1'2%
Total	1.080	

Font: Elaboració pròpia a partir de I.E.I. Fons Antic. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província, Seguretat pública, caixes 1, 5 i 6.

A partir de les dades del quadre superior es pot constatar que les escopetes va ser l'arma més utilitzada i, per tant, el seu ús estava molt generalitzat. També cal destacar l'important nombre de carabines, de fusells llargs o retallats i, finalment de baionetes. Pel que fa a les armes blanques va sobresortir la utilització dels sables per damunt de les espases.

Quadre 161: Armes de foc i armes blanques

Armes de foc	997	92'3%
Armes blanques	83	7'7%

Font: Elaboració pròpia a partir de I.E.I. Fons Antic. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província, Seguretat pública, capsa 1, 5 i 6.

Queda ben clar que pràcticament la totalitat de les armes emprades van ser de foc. Lògic perquè eren les que més dany provocaven, més eficaces a llarga distància i més intimidaven.

Quadre 162: Pobles de mitjana activitat, entorn de 10 armes

Alguaire	Almenar	Altet
Artesa	Bellcaire	Claravalls

Cogul	Fontllarga	Fulleda
Juncosa	Mollerussa	Montgay
Portella	Preixana	Vilanova de la Barca
Vilanova de Bellpuig	Vilosell	

Font: Elaboració pròpia a partir de I.E.I. Fons Antic. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província, Seguretat pública, capsa 1, 5 i 6.

Quadre 163: Poblacions amb molt armament, focus importants de lluita

Aitona	Albagés	Alcarràs
Algerri	Almacelles	Bellpuig
Corbins	Granadella	Guimerà
Massalcoreig	Torrebeses	Tragó
La Valma	Vimbodí	Vinaixa

Font: Elaboració pròpia a partir de I.E.I. Fons Antic. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província, Seguretat pública, capsa 1, 5 i 6.

Quadre 164: Pobles, voluntaris reialistes i armament

Pobles	Voluntaris reialistes i armament
Alcarràs	19 fusells, 16 baionetes, 31 carabines, 4 pistoles, 13 sables i 3 espases
Alguaire	Antoni Llopis, tinent, 1 carabina, Ramon Boldu, sergent dels voluntaris reialistes de Lleida, 1 espasa, Rosa Peña, vídua del capità Josep Aldoma, 1 pistola i 1 sable
Almacelles	Sebastià Martí, Josep Sardà, Jaume Torres, Joan Palau, Francesc Golombardes, Pau Vilamajó, Francesc Poquet, Isidre Bedrell, Gregori Albató, Josep Ganet, Francesc Albin, tenien 4 fusells, 3 escopetes i 4 carabines
Artesa	Salvador Jové, capità, tenia 1 fusell curt i 2 escopetes; el batlle Josep Olori, sots-tingent dels voluntaris reialistes, tenia 1 fusell curt; els altres membres del cos de voluntaris reialistes, però, sense graduació tenien 2 carabines, 1 fusell, 2 escopetes i 3 fusells curts
Bellpuig	Francesc Solé, voluntari reialista, tenia 1 escopeta, Francesc Bosch, voluntari reialista, tenia 1 carabina; Francesc de Asís Font, voluntari reialista tenia 1 fusell; del segon comandant del batalló de voluntaris reialistes denominats de Tàrrega, van agafar les armes que estaven en

	poder de la companyia de caçadors de Bellpuig: eren 25 fusells, 3 carabines, 2 sables i 24 baionetes
Corbins	Ramon Bosch, tinent dels voluntaris reialistes, tenia 1 escopeta; Josep Antoni Vila, sots-tingent dels voluntaris tenia 1 escopeta; Josep Solans, Ramon Baró, Antoni Basi, Matias Matias, Joan Escolà, Miquel Pujol, Josep Solans i Josep Aran, tots voluntaris reialistes tenien 1 fusell curt i 7 carabines (una per persona menys el que tenia el fusell curt, apart 2 persones també tenien 1 sable)
Granadella	Francesc Masip, Pau Llauredó, Ramon Martí, Montano Farré, Josep Escolà, Josep Vidal, Ramon Solé, Isidre Cubells, Pere Joan, Josep Masip, Bautista Vea i Josep Llauredó, tenien 2 sables i 15 escopetes. A part van escriure una suma d'una altra plana no trobada on portaven ja 48 escopetes, 14 fusells, 4 carabines, 5 sables, 2 baionetes i 2 pistoles. Suma total: 66 escopetes, 14 fusells, 4 carabines, 7 sables, 2 baionetes i 2 pistoles
Mollerussa	Antoni Aribau, un fusell curt; Miquel Braqué, un sable; Joan Tarròs, un canó i una baqueta; Josep Font, regidor, una carabina; Antoni Berengué, un fusell curt francès i un canó d'escopeta; Josep Baró, un fusell francès amb la seva baioneta; Josep Tribó, una baioneta; Francesc Queixal, un fusell; i Antoni Cantor, 1 escopeta
Vinaixa	Antoni Miró, 1 fusell; Josep Miró, 1 escopeta; Ramón Miró, 1 carabina; Joan Area, 1 carabina; Bonifaci Carré, 1 escopeta; Ramon Carré, 1 escopeta; Josep Tarragó, 1 fusell; Ramon Capdevila, 1 carabina; Jaume Serra, 1 carabina; Josep Mas, 1 fusell

Font: Elaboració pròpia a partir de I.E.I. Fons Antic. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província, Seguretat pública, caixes 1, 5 i 6.

A partir de les dades reflectides als quadres anteriors es pot detectar i establir una geografia de les lluites i alçaments protagonitzats pels “Malcontents” al corregiment de Lleida i les poblacions que tenien importants regiments dels Voluntaris Reialistes.

Bàsicament van afectar a totes les direccions que surten de Lleida: Quadre 165.

Destí Vielha	Destí Saragossa	Destí Tarragona	Destí Barcelona	Destí Osca	Destí Balaguer
Algerri	Aitona	Albagés	Bellcaire	Almacelles	Corbins

Alguaire	Alcarràs	Artesa	Bellpuig		Montgai
Almenar	Massalcoreig	Cogul	Mollerussa		Tragó
		Fulleda	Preixana		Vilanova de la Barca
		Granadella	Tàrrega		
		Guimerà	Vilanova de Bellpuig		
		Juncosa			
		Torrebeses			
		Vilosell			
		Vimbodí			
		Vinaixa			

Font: Elaboració pròpia a partir de I.E.I. Fons Antic. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província, Seguretat pública, caixes 1, 5 i 6.

Pel que fa a les armes en general es pot verificar com les poblacions ubicades en direcció Tarragona i Barcelona van ser les més actives. Sobresortint la comarca de les Garrigues. Quant als Voluntaris Reialistes cal constatar que deu nuclis urbans van organitzar un contingent a tenir en compte (Alcarràs, Alguaire, Almacelles, Artesa, Bellpuig, Corbins, Granadella, Mollerussa, Tàrrega i Vinaixa). Eren poblacions força properes a Lleida, les quals l'envoltaven tancant totes les vies possibles.

Quadre 166: Quins eren els propietaris de les armes?

Eclesiàstics, rectors, presbiteres	Batlles	Comú	Recaptadors d'almoines i delmes	Justícia	Llauradors
36	25	20	14	10	?, però molt important
34%	24%	19%	13'3%	9'5%	

Font: Elaboració pròpia a partir de I.E.I. Fons Antic. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província, Seguretat pública, caixes 1, 5 i 6.

Com es pot comprovar a través de l'anàlisi d'aquest quadre els propietaris de les armes eren els ostentador del poder polític i econòmic, o sigui, el sector municipal (43%), l'eclesiàstic (34%), els funcionaris i els responsables de la seguretat interna. Tot

i que aquest estudi esta incomplet perquè cal tenir molt en compte als llauradors (força lògic a una societat tant agrícola i rural) i als membres procedents de les professions liberals (metges i advocats).

Quadre 167: índex alfabetització batlles dels pobles del corregiment de Lleida

	Número	Percentatges
Saben llegir i escriure	46	59'75
No saben llegir ni escriure	31	40'25

Font: Elaboració pròpia a partir de I.E.I. Fons Antic. Llegat Pleyan de Porta. Govern de la Província, Seguretat pública, caps 1, 5 i 6.

Un reflex del gran percentatge d'analfabets de la societat d'Antic Règim i pre-industrialitzada es pot apreciar amb l'alt nombre de màxims representants del poder municipal que no saben ni llegir ni escriure (40%). Per tant, la cultura semblava que estaria vinculada amb el món urbà i l'estament eclesiàstic.

23.6. El paper dels Voluntaris Reialistes davant la visita de Ferran VII a Lleida

El descontentament dels absolutistes davant el que van considerar com una exigua repressió vers els liberals no va aturar-se després de la finalització de la Guerra dels Malcontents. Aquest sector reialista va seguir amb la mateixa actitud, fruit d'aquesta política van obtenir del Consell de Castella, l'agost de 1828, la suspensió de Manuel Fuster i Vaquer, prohoms liberal, de les seves facultats de celebrar contractes i no va poder reprendre la seva tasca notarial fins a l'octubre de 1830, com ell mateix ho assenyalaria al seu Llibre de Protocols.¹⁹⁴⁹

L'arribada del Comte d'Espanya no va servir solament per a parar els peus a la protesta violenta dels reialistes catalans, sinó també per a "normalitzar" la situació a Barcelona, on els liberals s'havien trobat afavorits per la neutralitat de l'exèrcit francès i la seva moderació política.¹⁹⁵⁰

De fet, a Lleida hi seguien vivint un cert nombre d'antics components de les partides reialistes del Trienni i el Comte d'Espanya comptaria amb ells si l'ordre ferrandina era amenaçada per alguna acció liberal. Així, el 14 de setembre del 1830, el consistori

¹⁹⁴⁹ FUSTER i VAQUER, M.: *Libro de Protocolos Notariales. Año 1831*. R. 588, Arxiu Històric Provincial de Lleida. Va estar suspès durant els anys 1829-30 pel Reial i Suprem Consell de Castella.

¹⁹⁵⁰ VICENS i VICENS, J.: *Industrials i polítics del segle XIX*. Barcelona, 1961, p. 224.

municipal es reunia per a procedir, d'acord amb les instruccions superiors del corregidor, a allistar els homes solters i vidus de 18 a 40 anys d'edat, "de familias honradas y conocidamente adictos a la Religión y al Rey", i, ahora, s'ordenava que els individus de la plaça pertanyents a la Divisió Reial del Baró d'Eroles, durant el Trienni liberal, es presentessin al coronel Ignasi Bordalva, nomenat pel Comte d'Espanya "para organizar y mandar el Batallón Católico Real de Voluntarios de Lérida, que va a formarse en defensa de los Sagrados derechos del Altar y del Trono".¹⁹⁵¹

Aquesta mesura representava, sens dubte, una reorganització dels Voluntaris Reialistes, que foren mobilitzats en un nombre de 200 per a acudir a repel·lir, juntament amb altres forces de Catalunya, l'intent d'un grup de refugiats liberals que penetraren al territori català a través de la Vall d'Aran fins arribar a Vilaller, al principi del novembre de 1830. Però, el desembre de 1830 Antoni Benet de Queraltó va ser nomenat comandant del batalló dels Voluntaris Reialistes. Paradoxa perquè el mateix personatge que havia estat comandant de la Milícia Nacional al Trienni es va fer càrrec dels Voluntaris Reialistes. D'aquesta manera els reialistes, o si més no el seu nucli més intransigent, perdien el control de l'única institució que podia servir per als seus objectius.¹⁹⁵²

Als inicis de l'any 1828 el capità general del Principat va ordenar que a Lleida s'havia d'aplegar tot el regiment d'infanteria de la reina per garantir la seguretat de Ferran VII durant el seu pas per la ciutat lleidatana. Tot i que finalment només va arribar el segon batalló del mateix cos que estava a Igualada. Aquest cos armat pretenia utilitzar com a caserna militar l'hospici, però l'ajuntament no tenia potestat perquè aquest edifici depenia de l'administració de la junta de l'hospital de Lleida, el president del qual era el bisbe. La Paeria va contactar amb el bisbe Colmenares per tal de negociar-ho.¹⁹⁵³

Així doncs, tal i com havia succeït anteriorment amb els allotjaments d'altres regiments militars, va sorgir un greu problema per la impossibilitat de trobar un allotjament adient per al regiment de la reina ja que la Paeria no tenia edificis propis capaços d'albergar a tants soldats, només els forts i els castells estaven destinats a complir aquesta funció. La contestació del bisbe Colmenares no es va fer esperar: sense ordre superior, reial, no podia deixar l'hospici.¹⁹⁵⁴

¹⁹⁵¹ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1833, p. 32.

¹⁹⁵² LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*. Pagès Editors, Lleida, 1993, PS. 138-139.

¹⁹⁵³ Op. Cit. 11 de gener de 1828, p. 26.

¹⁹⁵⁴ Op. Cit. 11 de gener de 1828, p. 27.

Per tant, el segon batalló de la reina, el qual comptava amb 400 soldats, va haver d'allotjar-se a Lleida a les cases dels particulars.¹⁹⁵⁵ Aquest fet va comportar l'esclat de fortes queixes per part dels veïns perquè no van voler allotjar als militars.¹⁹⁵⁶

La Paeria per obtenir més lloc lliure va aconseguir que el cos militar suís abandonés la ciutat. El coronel Baltasar Blaser, del regiment de suïssos número tres va demanar diners per l'any i mig que van estar les seves tropes a la ciutat. O sigui, des de l'estiu de 1826 fins a principis de l'any 1828 el regiment suís va defensar Lleida.¹⁹⁵⁷

Fruit de la inseguretat permanent i els perills d'atacs d'un o altre bàndol en qualsevol moment propici una reial ordre va prohibir a les persones poder disfressar-se pel Carnestoltes de la ciutat. Tampoc podien portar cap màscara, sota pena de presó per incompliment.¹⁹⁵⁸ Ja vam comprovar, per exemple al Trienni Liberal, com aquesta festivitat era aprofitada pels individus més exaltats tant de l'ala esquerrana com dretana per desfer-se dels seus enemics polítics i ideològics.

Poc temps després una circular del capità general del Principat va alertar que des d'un temps ençà en aquesta època de l'any s'havien produït amb freqüència robatoris i assassinats per la nit, per aquest motiu els veïns havien d'organitzar-se per establir unes patrulles ciutadanes per vigilar el territori.¹⁹⁵⁹ Fruit de la insurrecció dels "Malcontents" va créixer la inseguretat ciutadana i els Voluntaris Reialistes no van poder aturar l'espiral de violència i criminalitat inherent a aquesta societat dividida de finals de l'Antic Règim.

També una circular del comandant general de la baixa Catalunya va ordenar que es portés a terme amb exactitud la reial ordre que regulava l'ús de les armes blanques prohibides ja que aquestes eren les més utilitzades i les més perilloses en la lluita cos a cos. Fins i tot els privilegiats per poder utilitzar armes després de la insurrecció dels malcontents havien de sol·licitar permís per mitjà d'un conducte als caps militars respectius.¹⁹⁶⁰

Al mes de març per extreure les mesures de seguretat el governador Andriani va comunicar una circular que li havia enviat el capità general del Principat relativa a què per poder apressar i detenir a més delinqüents necessitaven la col·laboració dels propietaris dels carruatges públics i privats perquè no havien de portar a ningú que no

¹⁹⁵⁵ Op. Cit. 15 de gener de 1828, p. 28.

¹⁹⁵⁶ Op. Cit. 8 de febrer de 1828, p. 34.

¹⁹⁵⁷ Op. Cit. 18 de gener de 1828, p. 29.

¹⁹⁵⁸ Op. Cit. 14 de febrer de 1828, cartulari, p. 197.

¹⁹⁵⁹ Op. Cit. 22 de febrer de 1828, p. 37.

¹⁹⁶⁰ Op. Cit. 26 de febrer de 1828, p. 38.

tingues en regla el seu passaport i la carta de seguretat. Multa de 50 lliures per incompliment, volien evitar el desplaçament irregular dels possibles malfactors. Paral·lelament va arribar a les dependències municipals un ofici del cap de la brigada sexta dels Voluntaris Reialistes, o sigui el mateix corregidor Luis Maria Andriani, en el qual va traslladar un altre dirigit per l'inspector general dels Voluntaris Reialistes del Principat per tal de complir les ordres reials que van decretar la persecució i extermini "de las gavillas de facinerosos que vayan en algunas direcciones y particularmente que redoble la vigilancia de las direcciones de Barcelona a Valencia, de esta ciudad a la Corte y toda la carretera hasta Francia".¹⁹⁶¹ Aquest document ens mostraria com les connexions terrestres eren molt perilloses i la pacificació del territori català encara era molt feble.

Un altre ofici del cap de la brigada sexta dels Voluntaris Reialistes, Luis Maria Andriani, va sol·licitar la fabricació o la compra de 350 pantalons per al batalló dels Voluntaris Reialistes de Lleida, 50 més pels d'artilleria amb 50 barrets a causa del gran creixement en els alistaments que va experimentar aquest cos armat a partir de la primavera de l'any 1827 tal i com ja hem copsat anteriorment. La Paeria li va contestar que tenien 17.251 rals de billó per tal de sufragar aquests uniformes. O sigui, la ciutat de Lleida als inicis de l'any 1828 podia comptar amb uns 400, encara que de ben segur realitzant la instrucció serien uns 100 o 150 menys. L'alta xifra, sobretot si la comparem amb la Milícia Nacional tindria unes explicacions força lògiques: d'una banda la seva obligatorietat dintre del sector camperol (vital a un nucli urbà eminentment agrari) i, de l'altra, es va aprofitar de l'experiència obtinguda per les autoritats municipals al Trienni Liberal, ja que la població estava més convençuda de participar i el consistori tenia bona part de l'armament i la logística de la Milícia, a més el govern central va donar tot el suport necessari als Voluntaris Reialistes perquè aquest cos paramilitar juntament amb les tropes franceses van ser tota una garantia de permanència al poder.¹⁹⁶²

En total del fons de Propis i arbitris es va extreure la quantitat de 9.332 rals de billó amb 12 meravedis per sufragar el cos dels Voluntaris Reialistes, a més 1.392 rals procedien dels arbitris destinats a recaptar diners pel mateix fi.¹⁹⁶³

¹⁹⁶¹ Op. Cit. 3 de març de 1828, p. 40.

¹⁹⁶² Op. Cit. 11 de març de 1828, p. 42.

¹⁹⁶³ Op. Cit. 19 d'abril de 1828, p. Cartulari, p. 143.

Per la considerable preocupació reial per tal d'assegurar-se una estada tranquil·la per terres lleidatanes va continuar ordenant l'arribada de més soldats a Lleida. Aquesta vegada van ser les tropes anomenades del rei:

Quadre 168: Regiment del rei (juntament amb el rei van arribar el 16 d'abril de l'any 1828 per marxar el 17 direcció Saragossa).

Preeminència	Nom, graduació i nombre
1	Eugenio Abengoza, capità de cavalleria i sub-brigadier amb dos cadets i sis guàrdies
2	Set comandants d'esquadró, brigadiers de cavalleries, dotze coronels exempts, dotze brigadiers tinent coronels, sis sub-brigadiers, sis garzones, 35 cadets tots capitans
3	200 guàrdies alferez, un capellà, un cirurgià, sis músics, dos mariscals i dos cadirers

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 18 de març de 1828, cartulari, p. 251.

Tots aquests soldats també s'havien d'allotjar a Lleida. A més havien de tenir present les mules, els cavalls, la palla i la civada.¹⁹⁶⁴

D'altra banda davant l'arribada de Ferran VII a Lleida l'ajuntament va publicar un ban per tal d'assenyalar les normes bàsiques que havien de complir pels veïns de Lleida, aquestes van ser transmeses pel corregidor Andriani.

Quadre 169: Ban destinat a evitar incidents durant l'estada del monarca a la ciutat

Número d' ordre	Acció prohibida o limitada
1	Cap carruatge podrà circular
2	Tampoc gent a cavall
3	No s'havien de vendre verdures i fruites, ni begudes si havien d'impedir el pas dels individus
4	A més la gent no havia de portar vestits de manta. Tampoc no s'havien de pronunciar frases indecents ni desagradables
5	Havien d'engalanar els carrers, a part havien de realitzar manifestacions d'alegria vers el monarca
6	Il·luminació general dels carrers durant la nit del 16 i la del 17 d'abril

¹⁹⁶⁴ Op. Cit. 18 de març de 1828, cartulari, p. 251.

7	Els nens petits no podran circular per la ciutat sols, en cas de perdre's algun l'havien de portar a les cases consistorials
8	Prohibit disparar coets ni cap altre artefacte que contingués pólvora
9	Ningú podia pujar al terrat per tenir millors vistes del monarca pels perills que de ben segur comportaria

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 13 d'abril de 1828, cartulari, p.253.¹⁹⁶⁵

A finals del mes d'abril el governador Andriani abans de marxar va comunicar una reial ordre del capità general del Principat per notificar que Ferran VII va ordenar l'augment de 98 individus per formar part dels mossos d'esquadra. Era una altra consigna destinada a assegurar el control i la vigilància del territori català. Per aquest motiu va demanar la participació dels veïns lleidatans ja que havien de pagar 244 lliures, 13 sous i 7 diners cada any per sufragar aquest augment del cos armat més tradicionalista i vinculat amb la monarquia borbònica.¹⁹⁶⁶

Al juliol es va esbrinar gràcies a una circular del governador que la xifra final de l'ajut de la ciutat vers els mossos d'esquadra va ser de 691 lliures, sis sous i dos diners.¹⁹⁶⁷

Mentre que les despeses del sometent a Lleida com que van ser 59 els cridats va arribar a la xifra de 85 rals de billó i 1 diner.¹⁹⁶⁸

23.7. L'àmbit militar i policial a la Lleida de la Dècada Ominosa

A les acaballes del 1823, concretament, al 16 de desembre, va arribar un ofici del governador Eroles en el qual va comunicar que la ciutat de Manresa va erigir un monument per a perpetuar la memòria dels 24 individus de totes les classes que van ser assassinats al lloc anomenat dels "Tres roures" el 27 de novembre de 1822 i, per aquest motiu, va demanar la cooperació econòmica dels veïns de Lleida. Ràpidament van redactar un pregó per demanar la col·laboració ciutadana dels lleidatans per ajudar a sufragar el monument.¹⁹⁶⁹

Amb la victòria dels reialista es va intentar elaborar un pla de recuperació de la memòria històrica dels seus militars que heroicament van morir a mans dels liberals, a

¹⁹⁶⁵ Op. Cit. 13 d'abril de 1828, cartulari, p. 253.

¹⁹⁶⁶ Op. Cit. 29 d'abril de 1828, p. 55.

¹⁹⁶⁷ Op. Cit. 1 de juliol de 1828, p. 75.

¹⁹⁶⁸ Op. Cit. Caixa 1591, any 1828.

¹⁹⁶⁹ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 16 de desembre de 1823, p. 18.

més van voler immortalitzar la massacre efectuada pel general liberal Rotten a la reialista Manresa, al mateix temps que convertien aquest afussellament en un símbol del sacrifici reialista.

Paral·lelament Antoni de Gomar va tenir la iniciativa de realitzar una col·lecta per tal de vestir als soldats emplaçats a la ciutat que no disposaven de la suficient roba per abrigar-se i no patir el fort fred que assolava a Lleida.¹⁹⁷⁰ Tot i que molts soldats van abandonar la ciutat, d'altres van quedar-se per tal de garantir la seguretat i la vigència del règim absolutista, però a causa de la crisi econòmica arrossegada des de la Guerra del Francès els soldats tenien problemes per menjar, aconseguir roba o municions. Novament l'aparell logístic militar espanyol va ser molt deficient, fet que torna a confirmar la presència de guarnicions franceses al territori català.

La darrera notícia relacionada amb l'àmbit militar de l'any 1823 va ser la recepció d'una disposició de la Junta provisional del 9 d'abril de 1823 en la qual es va ordenar que els organismes judicials dels diversos pobles havien de recopilar totes les armes i la munició que tinguessin.¹⁹⁷¹ Era una mesura destinada a desarmar als liberals i acabar amb el conflicte bèl·lic per facilitar la tranquil·litat pública i la reinstauració de l'absolutisme.

En aquest mateix sentit el governador Blas de Fournas per evitar abusos i per restablir la tranquil·litat pública i l'ordre va ordenar que totes les persones que no estiguessin autoritzades per la llei per portar i tenir armes les haurien de donar a les autoritats (batlles de barri) en un termini màxim de 24 hores perquè així volien tornar a l'estat de les coses anterior al 7 de març de 1820 ja que durant el període liberal molta població va dur armes i fruit d'això es van produir incidents greus. A més es procediria a la realització de diverses inspeccions a les cases sospitoses d'emmagatzemar armes de foc, els propietaris de les quals tindrien que fer front al pes de la llei.¹⁹⁷²

La primera notícia important de l'any 1824 dins de l'àmbit militar va fer referència al reemplaçament de l'exèrcit nacional que s'havia d'efectuar a la ciutat de Lleida. El govern estatal va fixar en 46 individus el nombre de soldats.

Quadre 170: Llista dels quintos de Lleida per a l'any 1824.

Josep Casals	Ramon Olivé	Francesc Cort	Ramon Cardet	Domènec Olivé
--------------	-------------	---------------	--------------	---------------

¹⁹⁷⁰ Op. Cit.

¹⁹⁷¹ Op. Cit.

¹⁹⁷² Op. Cit. 8 de novembre de 1823, cartulari, p. 186.

Joan Salla	Pau Ribera	Nicolás Ibáñez	Josep Serra	Manuel Duendes
Agustí Roca	Joan Solé	Joan Mor	Josep Antoni Majoral	Ignasi Rives
Aleros Fondevila	Francesc Rivelles	Ramon Mías	Joan Torres	Antoni Cabau
Francesc Giné	Miquel Codony	Josep Tarrós	Manuel Bertran	Marià Orta
Sebastià Melet	Joaquim Cantó	Josep Bosch	Joan Coll	Josep Bonada
Antoni Giné	Antoni Fabregat	Isidre Melgosa	Ramon Ribé	Miquel Robira
Antoni Roden	Joan Borrás	Isidre Prats	Josep Llauradó	Agustí Tomas
Ramon Miró	Pere Martí	Joan Olivé	Pau Fontanet	Josep Puig
Pere Vila	Joan Puig			

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Caixa 1591. 1824.

A més de la creació dels Voluntaris Reialistes l'Estat per garantir la seguretat interna i la supervivència del règim va crear la policia moderna. El secretari d'Estat i del despatx de Gràcia i Justícia va comunicar al Consell la Reial Cèdula de Ferran VII per la que va ordenar complir el Reial Decret inserit en la mateixa que va fer referència a les regles que han d'observar-se a l'establiment de la Superintendència general de la Policia del Regne.¹⁹⁷³

En aquest Decret les autoritats governamentals van comentar que van nomenar a Josep Manuel de Arjona superintendent general de vigilància pública. A continuació Ferran VII va explicar que després de reprendre la seva sobirania va comprovar com diversos assumptes eren urgents per tal de realitzar un govern millor. Si la creació de la caixa d'amortització va ser un instrument per intentar solucionar els problemes econòmics, l'organització de la Policia pretenia assegurar el control de la vigilància i la seguretat pública, sens dubte, els dos aspectes polítics centrals al llarg de tota l'etapa final de l'Antic Règim. El monarca va ser conscient que havia de modificar la Policia dels seus regnes per reprimir "l'esperit de la sedició" i per extirpar els elements de la discòrdia. Seguidament va apuntar que el sistema actual estava basat en la confiança en

¹⁹⁷³ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 26 de gener de 1824.

la lleialtat dels espanyols davant la monarquia, però en l'actualitat no era viable (per exemple, cas del Trienni liberal). Per tant era precís establir uns nous paràmetres per aconseguir la pau social, que era el primer benefici de la civilització i la millor garantia del bé i de la felicitat pública. Per aquest objectiu va aplegar al superintendent general de vigilància, als ministres dels seus consells suprems i el consell de ministres per decretar el següent¹⁹⁷⁴:

Quadre 171: Articles més destacats de la Superintendència general de la Policia del Regne

Número d'article	Text
I	La policia general estarà dirigida per un magistrat superior que es denominarà superintendent general de la policia del regne i que residirà a Madrid
II	Aquest col·laborarà amb el secretari d'Estat i del despatx de Gràcia i Justícia ja que per aquest conducte rebrà les ordre del rei.
IV	Hi haurà un tresorer de la policia per recaptar i distribuir els fons que entressin en la caixa general de la policia del regne
V	La policia particular de Madrid estarà sota les ordres del superintendent general, el qual manarà als comissaris establerts en les diferents casernes i aquestos als zeladors distribuïts pels barris de la ciutat.
VI	La policia de les províncies estarà sota les ordres de l'Intendent i subdelegats d'aquest ram.
VII	A cada capital de província hi haurà un intendent de policia, un secretari d'intendència que suplirà a l'intendent només en casos d'imprevistos, mentre que el superintendent nomenarà la persona que interinament desenvoluparà aquest càrrec, per últim, hi haurà un dipositari.
VIII	S'establirà un subdelegat de policia en cada cap de partit que es cregui convenient.
XIII	Les atribucions privatives de la policia eren les següents: 1) Formar padrons exactes del veïnatge dels pobles del regne, expressant la seva edat, sexe, estat civil, professió i naturalesa de cada individu. 2) Expedir i visar tots els passaports dels viatgers nacionals, tant si ho feien per l'interior del regne

¹⁹⁷⁴ Op. Cit.

	com si marxaven a l'estranger. A més havien de controlar que tots els que tornessin al territori espanyol presentessin el competent abonament de la seva conducta política per part dels representants del govern espanyol en aquests països (ambaixador o cònsols). També havien de visar els passaports dels estrangers, les llicències dels militars que es separessin dels seus cossos, donar cartes de seguretat a individus inscrits en el padró dels pobles del seu veïnatge i als forasters que resideixin temporalment en altres que no fossin el seu domicili habitual. 3) Expedir permisos per vendre mercaderies pels carrers o establir parades de venda ambulants. 4) Expedir els permisos que necessitessin els actors i els artistes per exercir les seves professions pels carrers. 5) Expedir les llicències per establir hostals o tavernes. 6) Expedir els permisos per utilitzar armes no prohibides. 7) Expedir les llicències per caçar. 9) Formar un registre de tots els carruatges públics.
XV	Per desenvolupar totes aquestes tasques els policies podien demanar l'auxili o la cooperació de les forces armades tant nacionals com municipals.
XVI	Els presoners als vuits dies els havien de lliurar als tribunals i jutges competents, excepte els acusats de conspiració que podrien continuar a disposició de la policia tot el temps que necessitin per esbrinar les ramificacions dels seus plans.

Font: Elaboració pròpia a partir de Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 26 de gener de 1824.

A més d'aquestes atribucions privatives podrien desenvolupar acumulativament les que tenien designades les autoritats governamentals com per exemple els ajuntaments i les juntes. O sigui, vigilar els hostals, el joc, els balls públics, els establiments destinats a donar préstecs, als individus que no tinguessin treball ni propietats ni ningú que els mantingués. També havien de recollir als rodamóns i als nens extraviats o abandonats per després enviar-los als hospicis o a les cases de misericòrdia; als gitanos sense domicili, als pidolaires aptes per treballar, als fills de família pròfugs de la casa paterna. Una altra potestat va ser la de controlar que cap obra prohibida s'introduís en el territori nacional, així com requisar qualsevol d'aquestes obres que per qualsevol motiu estigués en poder dels llibreters, impressors o de particulars, independentment de la seva condició de privilegi. En estreta relació cal apuntar que també havien de vigilar

l'existència i la circulació de periòdics, follets, quadres satírics, caricatures o d'altres papers o estampes que ataquessin al rei o al govern.¹⁹⁷⁵

D'altra banda havien d'arrestar a qualsevol persona que proliferés obscenitats o blasfèmies, als borratxos, als "vagos" o jugadors d'ofici. Com no, havien de perseguir als lladres, impedir les reunions multitudinàries que poguessin alterar l'ordre públic, per exemple, les que feien els jornalers per sol·licitar un augment del seu jornal. També havien de perseguir a les associacions secretes, ja fossin comuners, masons, carbonaris o qualsevol altra. A més havien d'evitar el contraban i vigilar les presons, els hospicis, les cases d'expòsits i els dementats, així com qualsevol establiment dedicat a la sanitat (farmàcies i drogueries, fabricues de sabó, escorxadors, estables, ramats, carboneries) o a la beneficència. Un altre aspecte ha destacar va ser el control dels pesos i les mesures per tal d'evitar els enganys als consumidors als mercats municipals, per tant, havien de tenir cura de la qualitat dels productes (carns i verdures) i de l'abastament general dels mateixos per evitar una escassetat. A més s'havien de fer càrrec de l'enllumenat i dels serens ja que amb l'obscuritat augmentava potencialment la realització de tot tipus de delictes. Finalment apuntar que aquest reial Decret els van distribuir a totes les autoritats eclesiàstiques.¹⁹⁷⁶

Dintre de l'àmbit militar també s'ha de destacar les queixes formulades per la Paeria perquè les autoritats militars van quantificar un nombre excessiu de reemplaçaments militars per l'any 1824 a Lleida. La quinta s'havia de portar a terme d'acord amb la reial ordenança de 1800 i l'addicional de 1819. Tot i que finalment van admetre també a voluntaris, per tant, no va ser necessari que tots fossin obligats.¹⁹⁷⁷

Davant la preocupació de les autoritats absolutistes per mantenir la tranquil·litat pública i el control intern per tal d'evitar qualsevol insurrecció liberal es van accelerar les gestions per allotjar les tropes franceses. Finalment, al 21 d'agost va entrar una facció de l'exèrcit francès amb l'objectiu de vigilar i mantenir la seguretat de Lleida.¹⁹⁷⁸

Amb l'arribada de les tropes franceses, recordem que van perdurar al territori espanyol fins a l'any 1828, el problema resultant va ser la falta d'habitatges útils per tal de poder allotjar aquesta guarnició. Només sis dies després un ofici de Fernando de Monasterio, titulat del ministeri de la reial hisenda militar de Lleida, va comunicar a la Paeria que segons l'acordat amb aquest òrgan municipal van notificar al coronel francès

¹⁹⁷⁵ Op. Cit.

¹⁹⁷⁶ Op. Cit.

¹⁹⁷⁷ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 8 de juny de 1824, PS. 113 i 122.

¹⁹⁷⁸ Op. Cit. 20 d'agost de 1824, p. 125.

que podia allotjar les seves tropes a l'hospici de Lleida. L'ajuntament va respondre que mai havien establert cap conveni i que no podia donar cap permís relacionat amb l'hospici perquè no gaudia de la propietat d'aquest edifici perquè pertanyia a l'administració d'espolis. Però podien negociar amb els administradors del sant hospital ja que van tractar aquesta possibilitat en el dia d'ahir.¹⁹⁷⁹

En un altre ofici del mateix ministre de la reial hisenda va donar a conèixer que l'administrador de l'hospital militar podia ocupar el Seminari Tridentí de la ciutat perquè així ho volia el coronel francès. La Paeria va contestar-li que mai el consistori havia tingut cap tipus de poder ni domini sobre el seminari, encara que també els administradors de l'hospital van comentar aquesta eventualitat.¹⁹⁸⁰

Per sort gaudim d'aquest document per duplicat, a l'arxiu diocesà s'entreveu que el Ministeri de la Reial Hisenda Militar de Lleida va comunicar que es va produir una reunió a les cases capitulars del coronel comandant francès, amb el Comandant del Batalló francès, que feia les funcions de l'Intendent militar de les mateixes tropes franceses, amb l'assistència del Ministre d'Hisenda militar de Lleida i els senyors administradors. Van establir que després del reconeixement que s'havia elaborat al Seminari Tridentí (establiment eclesiàstic destinat a la formació de la joventut en les bones costums i en les ciències eclesiàstiques per omplir les parròquies de mossens en aquesta diòcesis, que a dia d'avui en faltaven molts ja que moltes parròquies no en tenien) de Lleida, havien acordat que es posés a disposició de l'administrador francès aquest establiment des del dia d'avui, com també es fes el mateix de la casa de l'hospici per tal d'aquartelar les tropes franceses. Per tant, aquests edificis també s'havien d'entregar a l'exèrcit francès.¹⁹⁸¹

Aquesta decisió a més de provocar les ires de la Paeria també va generar la queixa formal del rector del Seminari Tridentí per aquesta ocupació, indicant que no tenia potestat per cedir aquest edifici i que era molt necessari i útil. Per tant, va proposar utilitzar el convent dels P.P. Dominics per aquesta fi, o bé utilitzar-lo per col·locar els 40 individus que tenia el Seminari. Els ferits i els malalts de l'exèrcit francès podien continuar a l'hospital civil, això si, separant-los dels malalts de paisà i de l'exèrcit espanyol, sempre que la casa "mesón" d'aquest hospital es desallotgés.¹⁹⁸²

¹⁹⁷⁹ Op. Cit. 27 d'agost de 1824, p. 126.

¹⁹⁸⁰ Op. Cit.

¹⁹⁸¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Lleida, 27 d'agost de 1824.

¹⁹⁸² Op. Cit. Rector del Seminari Tridentí.

Davant d'aquest panorama la cúria eclesiàstica va proposar un acord per tal d'utilitzar la meitat del seminari conciliar per l'exèrcit francès a mode d'hospital, i l'altra per ensenyar als col·legials, ja que calia continuar amb l'educació catòlica, tan necessària a aquest bisbat. Tampoc estava conforme amb la decisió d'ocupar la beneficència ja que els nens orfes necessitaven l'ajut de les germanes de la caritat.¹⁹⁸³

La resposta del Ministre d'Hisenda militar de Lleida no es va fer esperar i va decidir que hi havia d'haver una reunió entre el bisbe i el coronel francès per dividir el Seminari Tridentí en dos (una per l'església i una altra per l'exèrcit francès). Pel que feia a l'hospici, va creure oportú atorgar-li als francesos, però calia establir un altre lloc per destinar els pobres i les germanes de la caritat.¹⁹⁸⁴

El Vicari General, Josep Vidal va voler col·laborar amb l'exèrcit francès, per aquest motiu, va accedir a què aquestes tropes ocupessin la meitat del Seminari Tridentí (depenia del bisbat). També va indicar que utilitzarien tot l'hospici un cop que trobessin una altra residència pels nens pobres i les germanes de la caritat.¹⁹⁸⁵

L'1 de setembre el Ministre Reial d'Hisenda (Intendent), un enginyer espanyol, l'administrador francès dels hospitals i el Vicari General van inspeccionar els convents de Sant Domènec, del Carme Descalç i el de Sant Agustí. Van arribar a la conclusió que el de Sant Domènec oferia millors avantatges i era gran, tot i que el dels carmelites descalços era el més gran, però no es trobava tan ben preparat, per tant, l'hospital militar s'havia de situar al convent de Sant Domènec.¹⁹⁸⁶

El 20 de setembre de 1825 el secretari del despatx de guerra va comentar que el secretari del despatx d'Hisenda havia notificat al rei l'exposat al capità general de Catalunya sobre l'expedient promogut amb motiu d'una reclamació del governador eclesiàstic del bisbat de Lleida (Josep Vidal, Vicari General, va exposar el greu perjudici que ocasionava l'ocupació per part dels soldats de l'hospici i va reclamar el dret a la propietat d'aquest edifici per part de l'Església, altrament va voler que marxessin els soldats de Lleida pel greu perjudici que causaven a la població en general) per a que es desallotgés la casa d'expòsits (recollien als nens, era l'hospici, per tornar-la a mans de l'església), destinada actualment a quartel militar (soldats francesos). El rei va rebutjar la petició de l'episcopat lleidatà i va estipular un mòdic lloguer a rebre pel

¹⁹⁸³ Op. Cit. Lleida, 28 d'agost de 1824. Vicari General.

¹⁹⁸⁴ Op. Cit. Lleida, 28 d'agost de 1824. Ministre d'Hisenda militar.

¹⁹⁸⁵ Op. Cit. Lleida, 29 d'agost de 1824. Vicari General

¹⁹⁸⁶ Op. Cit. El Ministre Reial d'Hisenda (Intendent), un enginyer espanyol, l'administrador francès dels hospitals i el Vicari General.

bisbat, però, hauria de pagar el manteniment de l'edifici sempre i quan els soldats no ho trenquessin, per tant va seguir en mans de l'exèrcit francès.¹⁹⁸⁷

Finalment cal apuntar que fins al mes d'abril de l'any 1826 no van tornar l'hospici (feia de quartel de l'exèrcit francès) al sant hospital de Lleida. Van lliurar-lo a causa d'una Reial Ordre, els soldats van passar al castell principal.¹⁹⁸⁸

D'altra banda també cal referir-nos a l'allotjament dels soldats ferits francesos. El govern eclesiàstic de Lleida va rebre una circular del ministre d'Hisenda militar de Lleida, la qual va exposar que a conseqüència de la guerra (100.000 fills de Sant Lluís), s'havia arribat a un acord amb el Coronel Comandant francès establert a la ciutat, per tal que es fes un reconeixement a l'edifici del convent de la Comunitat de la Mercè de Lleida pels enginyers espanyols amb l'assistència de l'administrador francès per veure si es podia establir en aquest centre l'hospital de les tropes franceses. En cas afirmatiu, s'havia de desocupar als pocs religiosos que l'habitaven i traslladar-los al convent dels P.P. Agustins de Lleida, on tenien espai suficient per acollir-los. N'hi havia uns 200 ferits pels enfrontaments militars. L'Església va legitimar aquesta proposta afirmant que la situació present generava l'obligació d'estar agraïts als nostres aliats, i per tant s'havien de realitzar els sacrificis necessaris.¹⁹⁸⁹

Com no podia ser d'una altra manera, la presència de l'exèrcit francès no va ser ben rebuda pels ciutadans ni pel poder local, el qual va practicar una política de no col·laboració amb les tropes franceses. La falta d'un edifici adient a més dels problemes de convivència van ser els factors desencadenants. Per exemple, davant la recepció d'un ofici del comandant militar francès dirigit al seu ajudant, Maurici de Roca Morell, per sol·licitar-li un emplaçament per tal de situar la guàrdia destinada a vigilar el pont de la ciutat, l'ajuntament va respondre que no tenia cap lloc per allotjar-los ja que aquest assumpte era una privativa del governador Llauder. Per contra, cal assenyalar que els francesos es van queixar dels seus allotjaments perquè els van considerar indignes, impropis i irregulars.¹⁹⁹⁰

Arribats al mes d'octubre de l'any 1824 continuava sent un problema l'allotjament de les tropes franceses, tal i com va posar de manifest un ofici del comandant francès dirigit al corregidor i a l'ajuntament amb la finalitat de denunciar la falta de llits i

¹⁹⁸⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. 6 d'octubre de 1825.

¹⁹⁸⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Lleida 18 d'abril de 1826.

¹⁹⁸⁹ Op. Cit. Carta signada pel rector de la comunitat de la Mercè de Lleida Lleida, 30 d'agost de 1824.

¹⁹⁹⁰ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 24 de setembre de 1824, p. 129.

d'altres utensilis que generaven les queixes i l'abatiment de les tropes gales. Ràpidament li van contestar que solucionarien aquestes mancances.¹⁹⁹¹

A finals del mes de desembre de l'any 1824 un ofici del ministre de la reial hisenda, o sigui, de l'Intendent, va notificar que el dia 24 de desembre havia de sortir tota la guarnició francesa de Lleida.¹⁹⁹² Per tant, la seva ocupació es va estendre des del mes de novembre de l'any 1823 fins a finals de l'any 1824, temps suficient per poder establir el govern reialista a la capital de Ponent. L'exèrcit mai es va trobar còmode a la ciutat per l'inexistència d'allotjaments adequats. Mentre que les autoritats locals el van utilitzar com a força de xoc fins que no van poder formar i organitzar el cos dels Voluntaris Reialistes. Una vegada acomplerta la seva funció, acabar amb la resistència liberal, executar la persecució i repressió vers els liberals, vigilar i controlar la ciutat per evitar futures insurreccions liberals i persistir a Lleida mentre que el nou cos paramilitar absolutista fos un fet reial.

Davant la retirada de les tropes franceses el govern local va comprar diverses armes i municions a l'exèrcit nacional per poder tenir un cos de Voluntaris Reialistes preparat a nivell logístic.

La Paeria als inicis de l'any 1825 va mostrar la seva disconformitat amb l'actuació i l'actitud del batalló desè del reial exèrcit nacional instal·lat a Lleida. Segons les autoritats municipals el seu comportament era comparable al dels milicians voluntaris, per aquest motiu, van demanar la seva expulsió de la ciutat a no ser que fos absolutament imprescindible la seva permanència per motius de seguretat pública.¹⁹⁹³

Un altre problema afegit va ser les dificultats existents per allotjar als militars a causa de l'escassetat de roba, mobles i utensilis. La misèria material dels lleidatans va agreujar-se per la ínfima collita de l'any anterior provocada per la falta de pluja, a més cal recordar el saqueig de les tropes franceses l'any 1810. Tot plegat va portar a que el poble no volgués allotjar més als militars, fet que va generar una forta indignació popular, sobretot, per la falta de recursos econòmics, tot i que també s'havia de tenir en compte que els liberals lleidatans van tenir que aposentar a les seves llars als militars reialistes.¹⁹⁹⁴

Estrictament relacionat cal inserir un memorial de Miquel Castelló, oficial del segon batalló del regiment número quart de Lleida, redactat per comunicar a l'ajuntament que

¹⁹⁹¹ Op. Cit. 5 d'octubre de 1824, p. 132.

¹⁹⁹² Op. Cit. 21 de desembre de 1824, p. 148.

¹⁹⁹³ Op. Cit. 7 de gener de 1825, cartulari, p.128.

¹⁹⁹⁴ Op. Cit. 18 de gener de 1825, cartulari, PS. 129 i 135.

el seu comandant, Agustín Armada, es va allotjar a la casa de l'escrivà Josep Berga, però va considerar que aquest habitatge ni era còmode ni adient a la seva graduació. Per aquest motiu va sol·licitar el seu trasllat a una altra llar millor. Antoni de Gomar va ser el comissionat encarregat de satisfer la petició d'Armada. L'opinió general de la Paeria era que els allotjaments havien de cessar perquè consideraven que havia passat el suficient temps després de la resolució del conflicte bèl·lic.¹⁹⁹⁵

Al igual que Miquel Castelló, el coronel del regiment número quart destinat a Lleida va comunicar a l'ajuntament que mentre que no rebessin ordres de les autoritats superiors havien d'albergar-se a la ciutat. A més va tornar a comentar que el servei d'allotjaments era força deficitari ja que algun oficial va haver de dormir damunt de palla.¹⁹⁹⁶ Poc després la Paeria va comunicar que les ciutats de Tarragona i Girona ja estaven exemptes d'oferir el servei d'allotjaments. Per aquest motiu van decidir que tornarien a enviar un ofici al capità general de Catalunya per aconseguir lliurar-se d'aquesta càrrega.¹⁹⁹⁷

A pesar de la negativa dels ciutadans lleidatans per la Reial Cèdula del 16 de març de 1740 els soldats del regiment d'infanteria número quatre havien de tenir allotjaments.¹⁹⁹⁸

Al igual que va succeir amb els Voluntaris Reialista tampoc no va ser gaire millor la situació econòmica dels soldats perquè l'Intendent va comunicar a Paeria la falta de cobrament de les cartes de pagament dels soldats i oficials de l'exèrcit nacional. L'ajuntament per mantenir als soldats allotjats a l'interior de la ciutat havia de destinar un terç de la contribució del cadastre.¹⁹⁹⁹

A continuació cal inserir una Reial Cèdula decretada per Ferran VII ja que va incloure un Reial Decret pel qual es va modificar el del 8 de gener i el reglament del 20 de febrer de 1824 relatiu a l'establiment de la Policia General del regne.²⁰⁰⁰

El monarca va comunicar que havia quedat demostrat per l'experiència que l'establiment de la Policia General del regne pel reial decret del 8 de gener i el reglament del 20 de febrer de 1824 no va tenir la unitat i senzillesa necessària per aconseguir els avantatges que en benefici públic s'havia proposat al expedir-los i que els

¹⁹⁹⁵ Op. Cit. p. 6.

¹⁹⁹⁶ Op. Cit. 1 de febrer de 1825, p. 13.

¹⁹⁹⁷ Op. Cit. 25 de febrer de 1825, p. 25.

¹⁹⁹⁸ Op. Cit. 10 de juny de 1825, p. 50.

¹⁹⁹⁹ Op. Cit. p. 226.

²⁰⁰⁰ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 24 d'agost de 1827.

arbitris dedicats a aquest servei podien disminuir-se en alguna part per alleugerir el pes que recau en els seus vassalls. Per tant s'havia de reduir el nombre d'empleats i dotació, tal i com s'ha realitzat en d'altres rams de l'Estat.²⁰⁰¹

Quadre 172: Principals articles de la nova legislació de la Policia General del regne, 24 d'agost de 1827

Número article	Text
I	La superintendència general de Policia quedarà agregada al Ministeri de Gracia i Justícia.
II	Hi haurà a les províncies persones encarregades d'exercir, sota les ordres de la superintendència, les funcions pertinents a la Policia, els quals s'anomenaran subdelegats.
III	També tindran aquesta denominació a les ciutats a on hi hagués Cancelleries i audiències, els regents o un dels oïdors o batlles del crim d'elles. A les altres capitals de província ho serien els corregidors, alcaldes majors, jutges civils o governadors militars i polítics.
V	Cessaran del seu càrrec els subdelegats que no fossin de les classes expressades a l'article III.
VIII	Els subdelegats a les principals capitals de província gaudiran de 16.000 rals si eren de primera classe, 14.000 si eren de segona i 12.000 si eren de tercera.
XII	Quedava suprimida la secretaria de la superintendència.
XX	Les atribucions privatives serien: 1) la vigilància a dins i a fora del regne de les conspiracions contra l'ordre legítim i la seguretat de l'Estat. 2) Les facultats establertes a l'article XIII del reial decret del 8 de gener de 1824, amb l'excepció que serà competència de les autoritats locals la concessió o negació dels permisos descrits en aquell punt, la policia solament expedirà les paperetes de llicència.
XXI	Les facultats acumulatives serien: la primera, tercera, setena, octava, novena, desena, 11, 12, 13, 14, 15 i 21 de les que s'inclouen en l'article XIV del mateix decret del 8 de gener de 1824. Però no la 2, 4, 5, 6, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 i 33.

²⁰⁰¹ Op. Cit.

XXII	<p>L'article XVI queda substituït per: "las personas arrestadas por la Policía, sea cual fuere la causa, serán entregadas á los Tribunales y Jueces de sus respectivos fueros, en el término de tres dias á mas tardar".</p> <p>També va demanar, com era costum, als eclesiàstics que difongueren aquest reial decret.</p>
------	---

Font: Elaboració pròpia a partir de Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 24 d'agost de 1827.

També d'interès va ser l'establiment i l'allotjament del Batalló d'infanteria de la reina a la ciutat de Lleida perquè va topar amb la Junta d'arreglament dels establiments piadosos. En una carta dirigida al secretari d'estat i del despatx el Capità general de Catalunya va comentar que ja havia arribat el moment de quedar desocupada la casa dels nens expòsits del sant Hospital de Lleida, la qual estava destinada com a caserna militar de la tropa de la guarnició. Aquest edifici havia estat lliurat al bisbe Colmenares en compliment de la reial ordre del 25 de setembre de 1826.²⁰⁰²

Anteriorment, el 23 d'abril de 1825, el director de la Inclusa de Lleida va sol·licitar a Ferran VII el retorn de la casa d'expòsits ja que es trobava ocupada per dos batallons militars, també es va dirigir també al capità general de Catalunya per a què actués com a mediador en aquest assumpte.²⁰⁰³

La casa d'expòsits estava llogada als militars pel preu de 400 duros anuals perquè la caserna del castell principal era poc sa i els dos destinats a la cavalleria eren molt petits, quantitat que es va invertir en pagar la manutenció dels nens expòsits. La idea era recomposar les casernes existents o bé construir de nous per abandonar la reial casa de caritat.²⁰⁰⁴

Preliminarment va arribar una Reial Ordre, del 25 de gener de 1826, autoritzant la restitució de la casa dels expòsits de Lleida perquè n'hi havia dos edificis més destinats a allotjar els militars. Però el capità general de Catalunya va decidir que de moment havia de ser caserna perquè els altres dos edificis ni eren còmodes ni tenien l'espai suficient, o sigui, eren petits.²⁰⁰⁵

Posteriorment, 24 de desembre de 1826, l'administració de la casa d'expòsits va demanar al capità general de Catalunya el desallotjament de les tropes acuartelades en

²⁰⁰² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Madrid, 13 de gener de 1827. Signa el document, Valentín Zorrilla de Velasco.

²⁰⁰³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Francisco de Cea Bermúdez.

²⁰⁰⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Barcelona, 20 de març de 1826. Capità general de Catalunya.

²⁰⁰⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Barcelona, 25 de març de 1826.

aquest emplaçament ja que els militars ja tenien dos casernes més per allotjar-se. Fins i tot va demanar el suport del bisbe Colmenares. L'assumpte va arribar al Consell d'Estat, el qual amb el vist i plau de Ferran VII va resoldre que s'havien de construir o reparar a Lleida les casernes que fessin falta per a què poguessin a curt termini abandonar la casa d'expòsits, però de moment l'havien d'ocupar els militars, els quals a través de la reial hisenda havien de pagar els lloguers corresponents.²⁰⁰⁶

Un any després l'Ajuntament de Lleida va reflectir que tres Reials Ordres que van manar el retorn de la casa dels nens expòsits. El consell reial volia potenciar els establiments dedicats a la caritat i a la beneficència, per tant, ja era hora de desallotjar als militars per poder ajudar als nens abandonats i per a què les germanes de la caritat els poguessin ensenyar els principis bàsics. El governador interí de Lleida també va exercir una forta pressió per tal d'aconseguir-ho.²⁰⁰⁷

Al mateix temps Eel governador interí, Juan Maria Garnés, va enviar un document a la Paeria en el qual va informar que el comandant general de la baixa Catalunya, el capità Simon Araguas, comandant de la tropa del regiment d'infanteria de la reina allotjada a Igualada va notificar que el capità general de Catalunya va disposar que s'havien de reunir a Lleida tot el regiment d'infanteria de la reina. Per tant havien de recollir tots els passaports per poder traslladar-se a la capital de Ponent, era un destacament de 60 homes. Per tant, havien de preparar les casernes que necessitava aquesta tropa. Encara que el comandant d'enginyers de Lleida el 26 de desembre de 1827 va declarar que no existien a aquesta ciutat cap edifici que es pogués destinar com a caserna militar, només l'hospici, edifici que s'havia utilitzat per aquesta finalitat en casos extraordinaris. Per aquest motiu va demanar la utilització d'aquest edifici, el ministeri d'hisenda de Lleida els havia de llogar.²⁰⁰⁸

També cal inserir un expedient de la Paeria tractant l'ofici anterior del capità general de Catalunya. El consistori lleidatà va comentar que els deixaria per aquest objecte o per qualsevol altra finalitat, però no tenien facultats ni competències per fer-ho perquè el domini i la seva propietat pertanyia a l'administració de la Junta de l'Hospital reial de Lleida, del qual el seu president era el bisbe Colmenares. El consistori municipal es va desentendre's del cas perquè va adduir que sempre que les autoritats superiors havien

²⁰⁰⁶ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Madrid, 10 de gener de 1827. Signa el document, Valentin Zorrilla de Velasco.

²⁰⁰⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. 11 de gener de 1828.

²⁰⁰⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Lleida, 11 de gener de 1828. Govern militar i polític de Lleida.

demanat utilitzar l'hospici (inclusa o reial casa de la caritat) s'havien dirigit a l'hospital o al bisbe directament. L'únic que podien fer era reunir-se amb el bisbe per intercedir donada la urgència de l'assumpte.²⁰⁰⁹

El Governador militar de Lleida ràpidament va contestar a l'escrit de l'ajuntament. Primer de tot es va lamentar que el govern municipal no tingués altres locals o edificis que fossin de propietat municipal, només els forts del dos castells, que eren insuficients perquè ja estaven ocupats, si els van demanar que arribessin a un acord amb el bisbe per aconseguir l'hospici. També va amenaçar a la Paeria perquè va comprovar com el consistori local es va desentendre de l'assumpte i de les seves obligacions ja que una de les funcions primordials del governador militar era procurar allotjament a totes les tropes aposentades a la ciutat. Com les autoritats municipals volien treure l'hospici als militars, doncs, la Paeria va tenir problemes amb el capità general de Catalunya ja que els militars no desitjaven ocupar les cases particulars.²⁰¹⁰

A causa de la necessitat de militars que hi havia per tal d'assegurar el govern la vigència del seu sistema polític absolutista al mes d'abril de l'any 1827 s'havia d'efectuar el reemplaçament militar de 24.000 soldats per a tot el territori espanyol. Ràpidament es va efectuar el sorteig per tal d'escollir els lleidatans que percentualment els pertoquen per aquest nombre.²⁰¹¹

El 16 de maig a les 10'30 hores del matí es portar a terme l'elecció dels reemplaçament militars, a Lleida per la seva població havien de ser 30 homes. Però a causa de la falta de diners per sufragar-lo's es va generar un fort malestar veïnal. Per controlar el sorteig van participar a les cases consistorials, el bisbe o el vicari general, dos individus del clergat menor, els cinc rectors de parròquia, i alguns veïns: Joaquim Sanmartí, escrivà; Josep Larrosa, paleta; Miquel Mallada i Josep Montaña, propietaris, per la parròquia de Sant Llorenç. Pere Masot i Joan Gari, propietaris de la parròquia de Santa Maria de Magdalena. Domènec Marañoso i Joan Besa de la de Sant Andreu. Ignasi de Gomar i Joan Cercós, propietaris; Pere Domènec, comerciant; i Magí Targa, escrivà, de la parròquia de Sant Joan.²⁰¹²

Quadre 173: Junta pels reemplaçaments militars

Carrec	Nom
--------	-----

²⁰⁰⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Ajuntament de Lleida, 11 de gener de 1828.

²⁰¹⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Governador militar de Lleida, 12 de gener de 1828.

²⁰¹¹ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 17 d'abril de 1827, p. 23.

²⁰¹² Op. Cit. 16 de maig de 1827, p. 25.

President	El corregidor Luis Maria Andriani
Vocals	El regidor degà Antoni de Gomar
	El regidor Manuel Baltasar de Tàpies
	El regidor Jacint de Pallarès
	El regidor Joan Baptista de Casanoves
	El regidor Marià Ignasi Arajol
	El regidor Joaquim Martorell
	El regidor Cristòfol Mestre
	El regidor Fermí Gigó
	El diputat Pau Busquets
	El diputat Josep Sureda
	El diputat Josep Benet
	El síndic procurador general Bonaventura Roca
	El síndic personer Agustí Pleyan
	Agustí Montull, rector de Sant Joan
	Manuel Alentà, vicari de Sant Pere
	Antoni Sánchez, rector de Sant Andreu
	Joaquim Sala, rector de Sant Llorenç
	Vicenç Corbella, conservador i comissionat del clergat menor
	Joan Roca, conservador i comissionat del clergat menor
	Ramon Borgoño, regent de Magdalena
	Domènec de Marañosa, parròquia de Sant Andreu
	Joan Besa, parròquia de Sant Andreu
	Joaquim Sanmartí, escrivà, parròquia de Sant Llorenç
	Josep Larrosa, paleta, parròquia de Sant Llorenç
	Miquel Mallada, llaurador, parròquia de Sant Llorenç
	Josep Montaña, llaurador, parròquia de Sant Llorenç
	Ignasi de Gomar, escrivà, parròquia de Sant Joan
	Magí Targa, escrivà, parròquia de Sant Joan
	Joan Cercòs, parròquia de Sant Joan
	Pere Domènec, parròquia de Sant Joan
	Pere Masot, parròquia de Santa Maria Magdalena
	Joan Gari, parròquia de Santa Maria Magdalena

Font: Elaboració pròpia a partir de A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 16 de maig de 1827, cartulari, p. 81.

L'objectiu d'aquesta Junta era determinar i establir els arbitris per sufragar l'import dels 30 reemplaçament militars. Després de reunir-se van proposar que seria convenient la imposició com a arbitri d'un sou sobre el preu de cada lliura de carner que es vengués a Lleida; de tres quarts per cada lliura de bou o vedella; un quart pel preu de cada lliura de sal que s'introdueixi; dos pessetes per cada porc que s'introdueixi per les portes de la ciutat per a sacrificar-se; dos diners per cada lliura d'aiguardent; i finalment un "ochavo" per cada lliura de sal que es vengués a Lleida. Tots aquests tributs van ser aprovats per unanimitat. Els representants de l'Església van comentar que els arbitris referents a la carn havien de ser aprovats pel bisbe i pel Capítol, sinó no ho acceptarien.

Poc temps després ja tenien 26 dels 30 homes. Per finançar aquest projecte la Paeria va rebre un ajut del capítol eclesiàstic. El diputat del comú Pau Busquets va ser l'encarregat d'organitzar els quintos. El sou de cada soldat es va fixar en 6 rals de billó cada dia. Mateu Teixidor i Francesc Ferrer van pagar per no formar part d'aquests reemplaçaments. Els requisits necessaris per convertir-se en quintos eren: presentar-se a la Junta de Revisió dels reemplaçaments del corregiment de Lleida amb la seva partida baptismal, una certificació del rector que acredités si eren solters i un altre de la seva conducta política, signats pel batlle de barri i de l'ajuntament, exposant la seva afiliació. Tots ells anirien destinats a Tarragona per lluitar contra els "Malcontents".²⁰¹³

Paral·lelament la Subdelegació de Policia de Lleida va dirigir-se al bisbe Colmenares per comunicar-li que segons una Reial Ordre superior el màxim prelat havia de realitzar un registre de totes les armes (de foc o blanques) que tingués en el districte de la subdelegació de policia. A més va notificar-li un ban en el qual es va assenyalar que tota persona, independentment de la classe que fos, dintre d'un termini no major a tres dies després de la publicació d'aquest ban hauria de declarar a la subdelegació les armes que tinguessin, excepte les que tindrien d'utilitzar per desenvolupar els seus serveis i professions habituals (marina, exèrcit d'infanteria, Voluntaris Reialistes i resguards de la reial Hisenda i municipals).²⁰¹⁴

A les darreries de la Dècada Ominosa els liberals pel bàndol esquerrà i els ultrarrealistes pel bàndol més dretà van continuar amb el seu intent d'enderrocar el govern de Ferran VII, els primers per tornar a implantar un règim constitucional i, els

²⁰¹³ Op. Cit. 22 de maig de 1827, cartulari, p. 82.

²⁰¹⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 3. 3 d'abril de 1827.

altres per situar al tron al seu germà, Carles Maria Isidre, per instituir un sistema polític encara més absolutista, tot i que el foralisme tindria un paper molt destacat.²⁰¹⁵

El Secretari d'Estat, Antonio López de Salazar, va signar el Reial Decret del 2 d'octubre de 1830. A la seva introducció va afirmar el següent: “Cuando apenas comenzaban a cicatrizar las profundas y cancerosas llagas que abrieron en el cuerpo político del Estado los desastres revolucionarios del año veinte al veinte y tres; y mis vasallos amados conseguian las ventajas de las importantes mejoras que a beneficio de la paz de han ido sucesivamente introduciendo en todos los ramos de la administración pública, vuelve la facción rebelde e incorregible, que tiene jurada la desolación de su patria, a alarmar y conmovier el Reino, asomando por las gargantas de nuestras fronteras de tierra, y preparando incursiones por las del mar. Sus proyectos horrendos son bien conocidos, y se siguen muy de cerca todos sus manejos y maniobras para desconcertarlos y presercar la Monarquía de nuevas calamidades. Descansen pues en mi prevision y en la vigilancia de las Autoridades todos los hombres de bien, que, fieles a su Rey, aman el orden y la paz, y obserban exactamente las leyes; asi como tiemblen por el contrario los incorregibles en la carrera del crimen, que, ingratos a mi soberana indulgencia, abrigan en sus pechos corrompidos ideas de turbulencia y de traición, cualquiera que sea la máscara con se encubran sus extravíos; porque, inexorable de aqui en adelante con ellos, el Reino se purgará de estos malévolos con la exacta y puntual observancia de las siguientes disposiciones”.

Quadre 174: Articles del Reial Decret del 2 d'octubre de 1830.

Article I	Es manté en la seva força i vigor i s'executarà pels generals i altres caps de les forces armades les disposicions dels articles I, II, III, IV i V del reial decret del 17 d'agost de 1825 contra els rebels que fossin capturats amb les armes a la mà en qualsevol punt del territori espanyol.
Article II	Les persones que prestessin auxili d'armes, municions, menjar o diner als mateixos rebels, o que donessin ajudi a les seves criminals empreses per mitja d'avisos, consells o d'altra manera, serien considerats traïdors i condemnats a mort segons les lleis I i II, títol II de la partida VII.
Article III	Als individus de l'ajuntament i de la justícia dels pobles que pateixin la invasió dins del seu territori i no donessin part a les autoritats civils i militars del partit i del termini compost d'hora i mitja la “legua” de

²⁰¹⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Reials Ordres, Madrid, 2 d'octubre de 1830.

	distància que hagués entre la invasió i el cap del partit, serien empresonats i se'ls formarà una causa. Si ajudaven als rebels, pena de mort. Si només obren amb negligència se'ls imposarà una multa de 1.000 ducats i sis anys de presidi a Àfrica.
Article IV	El que acollissin o ocultessin un rebel a casa seva patirà quatre anys de presidi i haurà de pagar una multa de 500 ducats.
Article V	Pel fet de tenir correspondència epistolar amb qualsevol individu que va emigrar del regne a causa de trobar-se implicat en els crims polítics dels anys 1820-23 se'ls imposarà la pena de dos anys de presó i 200 ducats de multa.
Article VI	El superintendent general de Policia haurà de crear una llista nominal dels emigrats contra els quals hagués recaigut una sentència condemnatòria de qualsevol tribunal del regne pels seus crims revolucionaris, a més se l'annotarà la seva filiació. Si tornessin a territori espanyol sense armes se'ls imposaria la pena a la qual van estar condemnats.
Article VII	Tota conspiració a l'interior del regne per incitar actes de rebeldia contra la sobirania reial, o bé actes que poguessin suscitar alguna commoció popular serà castigada amb pena de mort tant pels seus autors com còmplices.
Article VIII	Els que amb els seus consells i directrius incitaven a qualsevol acte d'insurrecció serien condemnats a una pena de deu anys de presidi.
Article IX	Qualsevol persona que tingués coneixement positiu d'algun complot contra la seguretat interior i exterior de l'Estat i no ho denunciés ràpidament patirà una pena de dos a vuit anys de presidi.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Reials Ordres, Madrid, 2 d'octubre de 1830.

Poc després el mateix Secretari d'Estat, Antonio López de Salazar va informar: “Ha llegado a noticia del Rey nuestro señor por conducto fidedigno que los revolucionarios han concebido el plan de valerse de máquinas infernales en forma de pliegos para deshacerse de las personas que les convenga, segun trataron de hacer con el General Eguía; y en virtud se ha servido S.M. mandar lo comuniqué para que circule a todas las

autoridades dependientes de este tribunal, a fin de que usen de la mayor precaución en la apertura de pliegos para evitar qualquier catástrofe”.²⁰¹⁶

Tot seguit el paborde de Mur va enviar un escrit dirigit al batlle major i corregidor de Talam per comunicar-li que el capità general de Catalunya havia aconseguit defensar amb èxit el corregiment de Talam dels rebels refugiats a la frontera francesa, els quals van intentar envair aquest territori. Però s’havia de queixar de la quota que va fixar per sufragar les despeses que va originar la mobilització dels soldats i dels Voluntaris Reialistes, per aquest motiu, va demanar l’establiment d’un nou repartiment. A més va sol·licitar que abans de prendre una decisió havia de consultar l’opinió dels bisbes de Lleida i d’Urgell, així com també als batlles de Gerri i Labaix.²⁰¹⁷

Anteriorment el bisbe d’Urgell va notificar Cobraven 20 rals de billó al clergat de Talam per sufragar les despeses originades pel manteniment de la defensa del corregiment dels rebels liberals. Aquesta quota era molt arbitrària ja que el clergat no podia pagar ni la meitat a més que gaudia d’immunitat vers aquest tipus de contribució.²⁰¹⁸

Per últim apuntar una Reial Ordre del 8 d’agost de 1831 en la qual el superintendent general interí de Policia va notificar en un ofici del 25 de juny que era impossible instruir adequadament per les autoritats de policia les diligències de sumaria contra els presoners capturats en el curt termini de tres dies, previngut pel decret de reforma del ram del 14 d’agost de 1827, per aquest motiu es va ampliar aquest termini a 8 dies.²⁰¹⁹

²⁰¹⁶ l’ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 28 d’octubre de 1830.

²⁰¹⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 3. A Gerri, 29 de novembre de 1830.

²⁰¹⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 3. Guissona, 10 d’octubre de 1830.

²⁰¹⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2.

24. La repressió absolutista política i militar vers els liberals a la Dècada Ominosa

A la primera reunió del nou consistori absolutista les autoritats locals van comunicar que havien rebut diversos rumors que apuntaven que a l'oficina de l'única impremta de la ciutat, la de Bonaventura Coromines, n'hi havia textos sospitosos i poc conformes amb la nova legalitat. Per tant, s'hauria de realitzar una inspecció per tal de requisar i d'incantar sobretot els que fossin contraris a la Religió o la Monarquia. Tot seguit els membres de l'ajuntament van decidir que s'havien de confiscar tots els documents impresos des del 7 de març de 1820 fins el 30 del mes d'octubre de 1823, independentment del seu autor. Jacint Pallarès ajudat d'un porter va ser l'encarregat d'executar aquesta resolució municipal.²⁰²⁰

Per tant, la repressió absolutista va produir-se des del primer dia que van aconseguir de nou el poder. Com no, a part de la militar, política i religiosa van tornar a implantar una important coerció a l'àmbit cultural. Per portar-ho a terme haurien de prohibir primer, i destruir després, tots els documents, llibres, textos, reflexions, apunts escrits durant el Trienni Liberal ja que eren contraris als interessos de l'absolutisme. Com va succeir a l'any 1814, pretenien tornar al mes de febrer del 1820 com si no hagués passat res. Obviant el passat, carregant-se una corrent ideològica i tota una manera d'entendre el món. En definitiva, van instaurar novament una forta censura per tal de tornar a adoctrinar a les masses populars a partir només del seu ideari i idiosincràsia amb l'objectiu d'eradicar qualsevol vestigi i influència liberal.

En aquests moments tan difícils gairebé cada dia es va reunir el consistori lleidatà perquè diversos assumptes acaparaven la seva atenció. El 6 de novembre de 1823 van notificar que el mestre de primeres lletres José Rauret encara no havia tornat a la ciutat. Rauret va marxar obligatòriament per la repressió liberal ("se ausentó con motivo de las turbulencias últimas de persecución de los amantes del trono y del altrar"). Per tant no podia impartir l'ensenyança, però com que aquesta no podia estar paralitzada massa temps van nomenar a Jayme Caraccioli nou mestre de primeres lletres de manera interina fins que Rauret vingués.²⁰²¹

Exactament no sabem si Rauret va fugir perquè era absolutista o bé perquè va veure propera la fi del règim constitucional i va voler netejar el seu passat i poder tornar a treballar amb la reinstauració de l'absolutisme. Sembla difícil pensar en un mestre de

²⁰²⁰ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, Lleida, 2 de novembre de 1823, p. 4.

²⁰²¹ Op. Cit. 6 de novembre de 1823, p. 6.

primeres lletres del tot tradicionalista al Trienni Liberal ja que les autoritats liberals van formular una nova llei d'ensenyança des del punt de vista teòric i van analitzar el bagatge polític dels nous funcionaris i, més encara els que havien d'adoctrinar en els principis liberals a les noves i futures generacions.

A més aquest dia es va rebre el memorial de Jaime Hernández, el qual pretenia sol·licitar un certificat que acredités que va ser un dels primers veïns que van sortir de les seves llars (per cert, la documentació ens indica que era propietari d'una bona casa a Lleida, o sigui, estava ben acomodada) per defensar la causa del tron i de l'altar a Mequinença.²⁰²²

Com no, amb el retorn de l'absolutista, els liberals van patir la repressió del nou sistema polític mentre que els reialistes començaven a demanar prerrogatives, premis i concessions per la seva adhesió a la causa del Tron i de l'Altar, o sigui, la defensa de la Religió i la Monarquia.

Les noves autoritats per tal de garantir l'ordre públic i controlar als habitants de la ciutat van ordenar la elaboració d'una llista dels estrangers que residien en aquests moments a Lleida, també s'havien d'incloure als militars. Per aquest motiu els mesoners i els taverners van haver de realitzar diàriament una relació exacta de tots els forasters que tinguessin allotjats i que els servissin qualsevol servei.²⁰²³

Una de les darreres notícies de l'any 1823 va ser la recepció d'un memorial, aquesta vegada enviat per la vídua de Silvestre Vidal demanant un lloc de treball perquè l'anterior govern va assassinar al seu marit (s'entén que els defensors del règim liberal el van matar durant la guerra civil). Òbviament li van donar el càrrec de portera de Sant Martí. Com no, el nou govern absolutista va tenir la missió d'afavorir, ajudar i tenir cura dels fidels seguidors del reialisme i del tradicionalisme.²⁰²⁴

Continuant amb les mesures destinades a fer oblidar al liberalisme a més de l'eterna preocupació de les autoritats nacionals per la conservació de l'ordre públic cal destacar que van recordar efusivament als poders locals que havien d'evitar la reunió i l'organització de societats secretes arreu del territori nacional.²⁰²⁵

²⁰²² Op. Cit.

Per ampliar el tema referent a Mequinença consultar: ARNABAT, R.: *Visca el rei i la religió*. Pagès, Lleida, 2006. A més de les referències extretes d'aquest llibre que es troben en l'apartat dedicat a la contrarevolució reialista durant el Trienni Liberal.

²⁰²³ Op. Cit. 11 de novembre de 1823, p. 8.

²⁰²⁴ Op. Cit, 23 de desembre de 1823, p. 22.

²⁰²⁵ Op. Cit.

Tot i que a Lleida no es va constituir com a tal una societat secreta, si és cert que l'Hostal de Sant Lluís va erigir-se com un lloc de reunió de les personalitats (sobretot militars, professions liberals, comerciants) més afectes al sistema liberal.

Estretament relacionat amb les societats secretes cal destacar un publicat pel governador de Lleida Blas de Fournas, el 20 de desembre de 1823, elaborat pels senyors de la reial audiència interina de Catalunya establerta a la ciutat de Manresa a la seva sala del govern. Va començar el text amb una argumentació típicament absolutista, la qual reflecteix la visió reialista del moment històric: Considerant que s'ha abolit el règim democràtic anomenat constitucional, origen dels mals que ha patit aquesta província des del 7 de març de 1820 ja que fruit de la seva política es van produir morts, insults, baralles, robatoris i uns altres infinits excessos, com per exemple, les reunions secretes dels enemics de l'Altar i el tron, a més de la desconfiança en la qual per desgràcia van caure molts fidels vassalls a S.M., els quals perseguits, insultats i arruïnats pels fanàtics de la constitució van creure que trobarien la impunitat dels seus delictes en l'omissió o indulgència dels tribunals. Per aquest motiu, per acabar en lo successiu amb aquests excessos s'ha d'acatar l'acord extraordinari de la sala del crim del 6 d'agost de 1823: “1. No podrán reunirse mas de tres hombres en casa agena de los marcados por adictos al abominable sistema llamado constitucional, a no ser que el interés del servicio público lo exija, previo el debido conocimiento y permiso de la autoridad competente, bajo la pena de que a los contraventores se les formará causa para ser castigados con todo el rigor de las leyes”.

“2. Cualquiera que con gestos, expresiones, o de cualquiera otro modo manifieste desafecto a la Religion augusta de nuestros padres y a la sagrada persona del rey nuestro señor, será por este solo hecho preso, y se le formará causa inmediatamente con arreglo a derecho.”

“3. Ninguna persona de cualquiera clase y condicion que sea podrá injuriar a otra con palabras ofensivas y mucho menos con obras por desaogar sus resentimientos pariculares o por el insensato espíritu de faccion, que en los tres últimos años de los trastornos de la monarquía ha influido tanto en la tremenda lucha de los partidos, y consiguiente guerra civil bajo las penas establecidas por las leyes, quedando a salvo el derecho a reclamar ante el juez competente la indemnizacion de los daños y perjuicios que se hubiesen irrogado en aquella infausta época de desorden y ruína”.²⁰²⁶

²⁰²⁶ Op. Cit. 20 de desembre de 1823, cartulari, p. 197.

En definitiva, les noves autoritats absolutistes pretenien fer taula rasa amb el liberalisme, a més volien assegurar-se el control militar del territori per evitar noves revolucions i enderrocaments del poder reial.

A l'inici de l'any 1824 les autoritats locals van rebre un ofici del Suprem Consell de Castella per tal de comunicar que tots els representants de la justícia (advocats, escrivans ...) havien de superar un nou examen per poder exercir els seus oficis. Per tant, els seus antics expedients havien de ser lliurats al síndic per a què aquests els lliurés a les autoritats judicials. Era un nou episodi de la purga i de la repressió absolutista establerta pel nou regnat de Ferran VII, tal i com van fer anteriorment els liberals un cop establert el règim constitucional. Els reialistes no volien mantenir cap liberal a l'aparell estatal i, molt menys als tribunals o als organismes amb capacitat de resolució i amb un fort poder fàctic.²⁰²⁷

Quadre 175: Articles més destacats de la Reial Cèdula dictada per Ferran VII per fixar les regles que han d'observar-se per la validació o nul·litat de les actuacions judicials, contractes i altres actes públics practicats i atorgats durant el temps que va regir el titulat govern constitucional.²⁰²⁸

Número d'article	Text
I	Totes les actuacions dels plets pendents als tribunals i als jutjats de primera instància que no haguessin pronunciat una sentència definitiva havien de continuar el seu curs legal (l'article segon va ampliar aquesta resolució als de segona instància).
III	Els plets i causes judicials que es trobessin executades per dos o tres sentències, o per una sola, si havia estat consentida o declarada deserta es tindrien també per vàlides i subsistents sense que hi hagués lloc a una nova instància.
IV	S'exceptuen d'aquesta regla els recursos en segona suplicació i d'injustícia notòria, a més dels assumptes relacionats amb el cohecho, prevaricat o falta de llibertat o d'altre punt que fos capaç de produir nul·litat als judicis.
V	Totes les actuacions fetes i les sentències donades contra els absents per

²⁰²⁷ Op. Cit. gener 1824, p. 74.

²⁰²⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 17 de febrer de 1824.

	defensar la causa del monarca no tindrien cap efecte ni valor.
VI	Tampoc tindrien vàlua efectiva les causes criminals principiades o finalitzades contra els que per ser fidels al rei i sostenir els drets del monarca haguessin estat qualificats de delinqüents; en cas que se'ls haguessin segrestat els seus bens haurien de ser reintegrats, si havien mort anirien a parar als seus hereus.
VII	Les actuacions contra els eclesiàstics o militars que s'haguessin realitzat en jutjats civils i ordinaris pels decrets de les Corts constitucionals o pel seu codi penal no tindrien cap valor ni efecte, això sí, passarien als jutjats competents.
VIII	Els advocats, escrivans i procuradors que haguessin aconseguit el seu títol durant el període constitucional se l'havien de treure un altre cop, prèvia la censura de la seva conducta moral i política, a més haurien de realitzar un jurament de fidelitat

Font: Elaboració pròpia a partir de Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 17 de febrer de 1824.

El nou govern a més d'intentar perseguir i repressaliar els funcionaris amb passat liberal també van actuar a l'àmbit paramilitar. Manuel Arias, oficial de l'administració de correus, al seu memorial per demanar un certificat de bona conducta va deixar ben clar que mai va ser membre de la milícia voluntària, ni va prendre cap arma per ofendre a les tropes reialistes ni a cap altra persona, tampoc va exercir cap càrrec a l'ajuntament durant el govern constitucional. Aquests eren els seus arguments per aconseguir-ho. Tot i que els regidors de la Paeria no van acceptar la seva petició perquè era pública i notòria la seva adhesió al sistema liberal.²⁰²⁹

Al poc temps el governador interí Antonio Hierro va pretendre esbrinar si Domingo Salvador de la Torre va allistar-se a la Milícia Nacional. La Paeria va contestar que només coneixien a un individu que s'anomenava Domingo Latorre, al qual no li van concedir un certificat de bona conducta política fins que no descobrissin si va formar part o no de la Milícia. Per tant, els integrants de la Milícia Nacional durant el Trienni liberal no van poder obtenir aquest certificat, fet que comportava diversos maldecaps i limitacions civils.²⁰³⁰

²⁰²⁹ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 13 de gener de 1824, p. 69.

²⁰³⁰ Op. Cit. p. 77.

Així doncs, la repressió vers els oficials militars que van exercir les seves funcions durant el règim constitucional va agafar un fort protagonisme una vegada consolidat el règim absolutista. Un ofici del governador interí, Antonio Hierro y Oliver, va comunicar al capità general de l'exèrcit establert a Lleida que una reial ordre decretava que s'havia de procedir a la realització d'una purificació dels oficials de l'exèrcit del Trienni liberal que van formar una Junta a Barcelona presidida pel mariscal de camp Juan Romagosa. A més també va dictar que havien de portar a terme una relació de tots els excessos que van causar els milicians i els miquelets durant aquesta etapa.²⁰³¹

Després d'obrir una investigació, Diego Ballesteros, l'inspector general de cavalleria, va esbrinar quins van ser els membres del regiment de cavalleria anomenat "la constitució" de la Milícia Nacional de Lleida. A continuació va comunicar que el seu segon objectiu era establir la conducta política de tots els seus integrants. Per exemple, va indagar entorn de la ideologia de l'alferez Antonio Santos o de Francisco Romeo, tinent coronel d'aquest regiment de cavalleria.²⁰³²

Mentrestant va continuar la repressió política vers els possibles sospitosos d'haver estat fidels al liberalisme. Un nou ofici del governador interí, Antonio Hierro y Oliver, va demanar esbrinar i conèixer la conducta política de Joan Gras, escrivà de rendes durant el període liberal. Segons Joan Baptista de Casanoves va ser fidel a la causa del tron i de l'altar. Per tant, va continuar al seu càrrec.²⁰³³

Ben diferent va ser el lliurament d'una certificació de bona conducta política per ser fidel a la causa del tron i l'altar al coronel de l'exèrcit Ignasi Bordalva, germà del diputat del comú Antoni Bordalva.²⁰³⁴ Aquesta família es va caracteritzar pel seu suport incondicional al reialisme.

De totes maneres la societat estava dividida i la polarització ideològica i política era evident. Per evitar disputes, desunions, divisions i conflictes interns a la majoria de les poblacions del corregiment de Lleida el governador va fer extensiva una ordre del Consell de Castella per a què les administracions de justícies d'aquestes viles s'encarreguessin de procurar que regnés la quietud, la tranquil·litat pública i la unió de sentiments.²⁰³⁵

²⁰³¹ Op. Cit. 20 de març de 1824, p. 85.

²⁰³² Op. Cit. 28 d'abril de 1824, p. 98.

²⁰³³ Op. Cit. 18 de febrer de 1824, p. 77.

²⁰³⁴ Op. Cit. 28 de febrer de 1824, p. 81

²⁰³⁵ Op. Cit. 9 de març de 1824, p. 82.

Aquests incidents a més de les incessants i de les constants persecucions vers els liberals van possibilitar la reactivació de nou el paper dels jutjats lleidatans una vegada recuperada la seva original seu. Estretament relacionat cal assenyalar que Fermi Gigó, batlle major, va tenir constància que a les cases consistorials es van emmagatzemar tots els judicis de conciliació celebrats a Lleida durant el govern constitucional. Per aquest motiu, el 20 de febrer del 1824, va sol·licitar el retorn d'aquest registre a les dependències judicials, lloc al qual havien d'arxivar-se. Li van atorgar mitjançant la signatura del corresponent rebuig. Aquesta notícia corrobora que a la darrera etapa del Trienni liberal la Paeria va ser la seu en la qual es van dirimir algunes accions judicials perquè els jutjats van estar ocupats pels militars o bé es van quedar petits per la multiplicació del volum de treball.²⁰³⁶

A l'inici del mes de març el regidor Joaquim Martorell va fer present un expedient del tribunal reial ordinari de Lleida en el qual va inserir una informació rebuda a instàncies del mateix Martorell, de Magí Targa (escrivà i diputat del comú) i d'Antoni Martrus (comerciant) relativa a justificar la seva conducta i la seva adhesió a la causa del tron i de l'altar durant el Trienni liberal encara que van ser nomenats regidors els dos primers i diputat del comú el darrer al llarg del període constitucional. La Paeria va contestar-li que un per un hauria d'obrir diligències per esbrinar si van mantenir aquesta fidelitat a la monarquia i a l'Església durant el règim liberal.²⁰³⁷

Un nou episodi de la repressió absolutista vers l'antic poder liberal va tenir lloc el 12 de març de 1824, moment en el qual la Paeria va rebre un ofici del governador interí, Antonio Hierro y Oliver, destinat a traslladar un altre del Ministre de Gràcia i Justícia del 4 de març relatiu a què s'havia donat compte que al rei van arribar-li tres còpies d'unes llistes que tenien el seu original a l'arxiu de les cases consistorials de l'Ajuntament de Lleida. La primera llista va incloure tots els milicians allistats a la Milícia Nacional (segons aquest document havien molts oficials de l'exèrcit nacional). A la segona n'hi havia els autors de la maquinació i "el atropellamiento" que va patir el bisbe Renteria i tres canonges més. Mentre que a la darrera s'inseria el registre de tots els que van formar part de la Junta Patriòtica creada l'any 1823. Per la importància de les mateixes, Ferran VII va sol·licitar rebre els documents originals. La Paeria va contestar-li que les dos últimes estaven en mans del batlle major interí, Fermí Gigó, el qual va demanar tenir-les per obrir un sumari a la sala del crim. La primera si que es

²⁰³⁶ Op. Cit. p. 78.

²⁰³⁷ Op. Cit. 9 de març de 1824, p. 82.

trobava a l'arxiu de l'ajuntament. De totes maneres demanarien a Gigó les dos darreres per així poder enviar-li al monarca les tres llistes originals per a què encetés les diligències oportunes per castigar a aquests individus.²⁰³⁸

Malauradament aquestes tres llistes no s'han conservat i, per tant, no han arribat fins als nostres dies. Aquests documents serien molt útils per quantificar la importància i la repercussió del règim constitucional a la ciutat de Lleida. Sobretot per detallar nominalment els principals seguidors del liberalisme i així poder establir una correlació socio-professional. Tot i que l'estudi i l'anàlisi de la Milícia Nacional es força interessant i complert, donant una idea aproximada de la magnitud que va assolir el braç armat del liberalisme a la capital de Ponent. Al igual que en aquest estudi ja s'han aportat els autors del dictamen i de l'execució de l'expulsió del bisbe Renteria i de la formació de la Junta Patriòtica a mitjans de l'any 1823.

De totes maneres quedava prou clar que les autoritats absolutistes no desaprofitarien la oportunitat de castigar als desafectes al reialisme, gràcies a la col·laboració d'antics "funcionaris" liberals, com Fermí Gigó, antic batlle primer de l'any 1821 i capità de la Milícia Nacional. A Fermí Gigó li van "pagar" part dels seus serveis amb el lliurament al seu favor d'un certificat de bona conducta política per la seva trajectòria durant el règim liberal.²⁰³⁹

Un dels primers i principals repressaliats per l'absolutisme va ser Mariano Hostalrich, escrivà, per ser pública i notòria la seva adhesió al sistema constitucional. Hostalrich va ser apartat del seu ofici a la Paeria, controlava el registre de les hipoteques, a més el cos municipal va decidir que no contractaria els seus serveis mai més en el futur.²⁰⁴⁰ Hostalrich va ser una víctima propiciatòria clara de la caça de bruixes endegada pels reialistes.

Paral·lelament les autoritats locals van constatar que a Lleida residien molts forasters que podien alterar la tranquil·litat pública. La supervivència i l'estabilitat del nou règim va ser una de les preocupacions més importants, per aquest motiu, van decidir que els batlles de barri havien d'elaborar una llista de tots. També van donar un toc d'atenció a Juan Garcia, l'alcaid de les presons principals de Lleida, per a què extremés la vigilància per evitar qualsevol insurrecció.²⁰⁴¹

²⁰³⁸ Op. Cit. 12 de març de 1824, p. 83.

²⁰³⁹ Op. Cit. 20 d'abril de 1824, p. 97.

²⁰⁴⁰ Op. Cit. 16 de març de 1824, p. 86

²⁰⁴¹ Op. Cit.

També cal ressaltar una Reial Cèdula en la qual Ferran VII va fixar les regles que havien d'observar-se per introduir llibres estrangers al regne d'Espanya.²⁰⁴² Les autoritats absolutistes van argumentar que la introducció de llibres procedents de l'exterior al territori espanyol sense la deguda precaució va causar uns greus danys a la Religió i a l'Estat. Per tant s'havia de derogar la legislació del govern constitucional per fomentar el control contra aquests llibres. Ja el 6 de setembre de 1819 van expedir un reial decret per alliberar a la nació espanyola de la disseminació de màximes equivocades i doctrines falses amb les quals els autors estrangers (il·lustrats, liberals i filòsofs) ajudats per la seva eloqüència havien volgut destruir la Religió i l'Estat. Per tant s'havien de prohibir els llibres perniciosos contraris a aquestes institucions.

Quadre 176: Principals articles entorn de la censura cultural a la dècada ominosa

Número article	Text
I	Es registraran a les duanes frontereres i les dels ports tots els llibres que s'intentessin inserir a l'interior del territori espanyol.
II	Una vegada realitzat el registre s'interceptaran totes les obres compreses en els índex i edictes que les prohibeixin com així també les que no portessin la llicència del Consell.
VII	S'estableixen 500 ducats de multa per l'intent d'introduir una obra prohibida al regne espanyol, a més s'augmentarà la pena amb d'altres corporals si es reincident.
XI	Els duaners realitzaran una llista amb totes les obres que s'endinsessin al territori espanyol.
XIII	Els llibreters hauran d'elaborar una llista amb tots els llibres procedents de l'estranger que tinguessin.
XIV	Els particulars havien de lliurar a les autoritats diocesanes els llibres que tinguessin que fossin prohibits o bé els que no posseïxin llicència en el termini de dos mesos.

Font: Elaboració pròpia a partir de Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 23 d'abril de 1824.

Mentrestant la repressió política vers els funcionaris liberals continuava produint-se. Fermí Gigó, batlle major interí (cobrava 20.000 rals de billó anuals) va enviar un ofici al

²⁰⁴² Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 23 d'abril de 1824.

batlle major de Granada per tal d'esbrinar la conducta política de José Llorente, ex-secretari del Cap Polític de Lleida durant el Trienni liberal.²⁰⁴³

Encara que tot no va ser persecució arbitrària ja que també s'ha de tenir en consideració la Reial Cèdula per la qual es va concedir l'indult i el perdó general, amb relegació de les penes corporals o pecuniàries en les que haguessin pogut incorri, a totes les persones que des de principis de l'any 1820 fins al dia primer d'octubre de 1823 haguessin tingut part en els excessos i desordres ocorreguts en el regne amb l'objecte de sostenir i conservar la pretesa constitució de la Monarquia.²⁰⁴⁴

Ferran VII va comentar que després d'alliberar-se de l'esclavatge liberal van ser restituïts els seus legítims drets sobirans fruit de l'auxili de la divina Providència, dels seus aliats i dels generosos esforços del seus lleials vassalls. Com a conseqüència de la seva restitució al tron va pretendre donar públics testimonis de l'apressi que va tenir respecte als que en mig del desordre revolucionari van conservar la seva fidelitat a l'honor, compromentent la seva existència en defensa dels drets reials i de les seves lleis. Però la seva paternal clemència tampoc pot oblidar-se d'aquells vassalls extraviats, els quals van cometre errors que no van tenir el seu origen en la perversitat del seu cor ja que van patir els efectes de l'al·lucinant o bé van caure en la seducció i l'aparença enganyosa de teories funestes que volien substituir a institucions avalades per l'experiència adquirida durant segles.²⁰⁴⁵

Així doncs, pel bé de la seguretat de l'Estat, de l'interès general d'Europa i la seva tranquil·litat exigeixen que es realitzés una distinció entre els il·lusos i els dèbils que havien sigut instruments passius o secundaris, d'aquells principals delinqüents que despreciant les seves sagrades obligacions es van posar al front de la rebel·lió per trastornar el govern i les lleis fonamentals del regne i no contents amb aquesta primera ferida feta a la legítima autoritat van violar en l'exaltació de les seves passions sedicioses aquelles mateixes lleis i juraments que pretendrien sostenir, però que havien contribuït a les desgràcies de la seva Pàtria, tornant a encendre la discòrdia en les possessions americanes que el govern de Ferran VII havia aconseguit pacificar. Davant d'aquestes accions aquests criminals haurien de sotmetre's a un judici conforme a les lleis, mentre que s'havia de fer servir la benignitat i la clemència respecte als demés,

²⁰⁴³ Op. Cit. 28 de maig de 1824, p. 108.

²⁰⁴⁴ Op. Cit. Madrid, 19 de maig de 1824.

²⁰⁴⁵ Op. Cit.

imitant les conductes de Carles I i Felip V. A més va tenir en compte el reial decret del 22 d'octubre de 1823.

Quadre 177: Principals articles de l'indult general de l'any 1824

Número article	Text
II	<p>Queden exceptuats d'aquest indult i perdó:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Els autors principals de les rebel·lions militars de las Cabezas, de la Illa de Lleó, A Corunya, Saragossa, Oviedo i Barcelona, a on es va proclamar la constitució de Cadis abans d'haver-se rebut el reial decret de 7 de març de 1820, com també els caps civils i militars que van continuar manant als sublevats o va prendre el comandament d'ells amb l'objecte de trastornar les lleis fonamentals del regne. 2) Els autors principals de la conspiració tramada a Madrid a principis de març de 1820 amb la finalitat d'obligar per mitjà de la violència a l'expedició del citat reial decret del 7 de març i, el consegüent jurament de la anomenada constitució. 3) Els caps militars que van formar part de la rebel·lió de Ocaña, assenyalant principalment al tinent general Henrique O'Donell, comte de la Bisbal. 4) Els autors principals que van obligar a Ferran VII a l'establiment de l'anomenada Junta provisional (decret del 9 de març de 1820) i els individus que la van compondre. 5) Els que al llarg del règim constitucional van signar o autoritzar exposicions dirigides a sol·licitar la destitució del monarca, la suspensió de les funcions que exercia, el nomenament d'alguna Regència que el reemplaces o el sotmetent de qualsevol persona de la Família Reial a una mena de judici ja fos per les corts, un altre tribunal o bé un jutge que hagués dictat providències encaminades a aquest efecte. 6) Els que en societats secretes haguessin realitzat proposicions dirigides a aquests mateixos propòsits al llarg del govern constitucional o bé els que haguessin format part d'aquestes associacions després de l'abolició del règim liberal. 7) Els escriptors i editors de llibres o de papers que impugnessin els dogmes de la santa Religió Catòlica Apostòlica i Romana.

- 8) Els autors principals de les “asonades” que van produir-se a Madrid el 16 de novembre de 1820 i a la nit del 19 de febrer de 1823 en les quals va ser violat el recinte del Reial Palau, moment en el qual es va privar a Ferran VII d'exercir la prerrogativa que l'autoritza a nomenar i separar lliurement els seus secretaris del Despatx.
- 9) Als jutges i als fiscals de les causes sentenciades contra el general Elío i el primer tinent de guàrdies espanyoles Teodoro Goffieu, víctimes de la seva insigne lleialtat i amor al seu sobirà i a la seva Pàtria.
- 10) Als autors i executors dels assassinats de l'eclesiàstic Matías Vinuesa i del bisbe de Vic, a més dels comesos a Granada i A Corunya contra els individus que es trobaven arrestats al castell de Sant Anton. Els homicidis eren sempre exclosos de tots els indults generals, encara més si s'havien perpetrat contra els fidels al monarca o van accelerar el moviment revolucionari.
- 11) Els comandants de partides guerrilleres formades novament i, després de haver-se endinsat l'exèrcit aliat a la Península, que van sol·licitar i van obtenir patents per lluitar contra l'exèrcit reialista i l'aliat.
- 12) Als diputats de les anomenades Corts que a la sessió de l'11 de juny de 1823 van votar la destitució de Ferran VII i l'establiment de una Regència, ratificant-se en el seu intent fins a portar-la a la ciutat de Cadis. Com també els individus que van ser nomenats regents en aquella sessió que van acceptar i exercir el càrrec, a més del general comandant de la tropa que va conduir al monarca fins a Cadis. S'havien d'exceptuar els que després de formar part d'aquest succés van contribuir a la llibertat del rei i de la seva Família Reial, segons el decretat per la Regència el 23 de juny de 1823.
- 13) Els espanyols o els europeus que van tenir part directa o van influir en la formació del conveni o tractat de Córdoba que Juan O'Donojú va celebrar amb Agustín de Iturbide, qui encapçalava la insurrecció de Nova Espanya.
- 14) Els que van formar part activament del govern constitucional i després de l'abolició del règim liberal van traslladar-se a Amèrica amb l'objecte de donar suport a la insurrecció americana o bé els que haguessin fugit als territoris americans i estiguin requerits per les autoritats legítimes espanyoles.

III	Tots els que no estiguin compresos en les darreres excepcions gaudiran del benefici del referit indult, per tant, tindran llibertat civil i seguretat individual, esperant que aquest acte de clemència servirà en el futur d'estímul per a què reconeixent els seus extraviiis i al·lucinacions siguin dignes d'aquest perdó per mantenir una bona conducta.
IV	Els que es trobessin presoners per excessos que no estiguin reflectits a les últimes excepcions o haguessin anat a presó per les seves opinions polítiques serien posats en llibertat i podrien readquirir els seus bens.
V	Encara que s'observarà en lo successiu per les autoritats respectives la conducta d'aquells individus que haguessin donat evident proves d'adhesió al règim constitucional. Si en el futur proper eren bons vassalls no tindrien cap problema, però si continuaven en les seves accions, escrits o discursos públics o per qualsevol altre mitjà alterant l'ordre serien processats i castigats amb tot el rigor per ser considerats reincidents.
VII	El benefici del present indult i perdó no portava amb sí mateix el reintegrament dels càrrecs obtinguts a l'àmbit públic abans del 7 de març de 1820. La conducta política dels funcionaris s'hauria d'examinar per mitjà d'uns expedients de purificació.
VIII	Tampoc exclou ni invalida el dret de tercers a la reparació dels perjudicis si ho reclamaven de manera legítima. Els que haguessin malversat fons públics haurien de restituir-los.
IX	Els que estiguin inclosos en les excepcions que no concedeixen l'indult no podrien residir al territori espanyol sense ser jutjats.
XI	Les autoritats eclesiàstiques havien d'utilitzar tota la seva influència per restablir la unió i la bona harmonia entre els espanyols, exhortant-los a sacrificar als altars de la Religió i en obsequi del sobirà i de la Pàtria els ressentiments i agravis personals. Els rectors de les diverses parròquies haurien d'inspeccionar la conducta política dels seus fidels.

Font: Elaboració pròpia a partir de Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid, 19 de maig de 1824.

Va acabar el reial decret amb un comunicat dirigit al poble espanyol en el qual va assenyalar que havien d'imitar l'exemple del monarca ja que havia perdonat els desviaments, les ingrituds i els agravis sense més excepció que les que exigia el bé

públic i la seguretat de l'Estat. A continuació els va comunicar que ells que havien vençut la revolució i l'anarquia havien d'aconseguir eliminar la discòrdia, per aquest motiu havien de sacrificar els seus ressentiments i injúries personals per arribar a la unió i pau interior. Tot seguit va afirmar que sense la tranquil·litat pública l'economia no podria obtenir un bon balanç. O sigui, els objectius del monarca van ser: ordre, reconciliació i prosperitat.²⁰⁴⁶

També s'ha d'inserir una Reial Cèdula per la qual Ferran VII va prohibir de nou i absolutament en lo successiu als dominis d'Espanya i les Índies totes les congregacions de francmasons, comuners i altres societats secretes, qualsevol que fos la seva denominació i el seu objecte.²⁰⁴⁷

Quadre 178: Articles més importants de la legislació repressiva vers les societats secretes

Número d'article	Text
II	Tots els que haguessin estat seguidors o membres d'aquestes fins a l'actualitat havien de gaudir de l'indult concedit en el reial decret de l'1 de maig de 1824. Per tant s'havien de posar en llibertat els que estiguessin presoners sempre que es presentessin per voluntat pròpia a sol·licitar aquest indult a les autoritats competents, assenyalant la lògia o la societat a la qual haguessin format part, lliurant els diplomes, insígnies i papers que tinguessin relatius a aquesta associació dintre del termini d'un mes contat des de la publicació d'aquest decret.
III	Els que en el futur continuaren o s'endinsaren de nou en qualsevol societat secreta quedaran subjectes a les penes que estableixin les lleis.
IV	Els tribunals superiors, els corregidors, els governadors polítics, els alcaldes majors i les justícies del regne aplicaran aquest reial decret. Mentre que la superintendència de policia en utilització de les seves facultats acumulatives perseguiran aquestes associacions secretes o qualsevol secta tenebrosa.
VIII	Es procedirà contra els recaptadors i encobridors de les lògies i societats secretes del mateix mode que contra els individus d'elles.
X	Als empleats en qualsevol administració pública se'ls realitzarà abans de

²⁰⁴⁶ Op. Cit. Aranjuez, 1 de maig de 1824.

²⁰⁴⁷ Arxiu Capítular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 5 d'agost de 1824.

	prendre possessió del seu càrrec una declaració jurada de no formar part ni haver-ho fet anteriorment en qualsevol societat secreta.
XI	El mateix es farà amb els universitaris, eclesiàstics i militars.
XII	Prohibició de confraries i germandats sense la reial llicència
XIV	Els arquebisbes, bisbes i altres autoritats eclesiàstiques en els seus sermons, visites i instruccions pastorals havien d'inculcar aquest reial decret per aconseguir la salvació de les ànimes dels fidels per així desviar-les de l'horrible crim del francmasonerisme, manifestant-li's el perill i la proscripció per la Sant Seu per ser pràctiques sospitoses de <i>vehementi</i> d'heretgia i inductives al trastorn de l'Altar i el Tron.
XV	S'havia de redoblar la vigilància a les escoles de primeres lletres. Només podran ser mestres els que tinguessin un títol expedit pel Consell.

Font: Elaboració pròpia a partir de Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 5 d'agost de 1824.

El Marqués del Campo Sagrado, nou capità general de Catalunya a l'any 1824 va informar entorn de les pretensions de Ferran VII: Pau, protecció, reconciliació i justícia. El capità general va realitzar una proclama del perdó general, de la fi de la revolució, de les venjances, dels ressentiments per assolir una etapa plena de tranquil·litat i prosperitat.²⁰⁴⁸

Sort que la pressió de l'exèrcit d'ocupació francès va fer minvar la repressió realista. Fruit d'aquesta el 4 de juny de 1824 el corregidor de Lleida va presentar un exemplar de la Reial Cèdula que d'ordre del Consell de Castella va remetre el seu secretari José de Ayala per la qual es va concedir l'indult i el perdó general amb l'abolició de les penes corporals i pecuniàries a totes les persones que des de principis de l'any 1820 fins a l'1 d'octubre de 1823 haguessin format part dels excessos i desordres ocorreguts al regne espanyol amb l'objectiu de sostenir la constitució de la monarquia i que no es trobessin incloses en les excepcions reflectides al mateix reial decret.²⁰⁴⁹

Però els nous funcionaris havien de sotmetre's a una "purificació" per tal de poder exercir els seus oficis. El primer va ser Juan Puig, administrador principal de correus.²⁰⁵⁰ També van extremer la vigilància i el control vers els individus nou vinguts

²⁰⁴⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6.

²⁰⁴⁹ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 4 de juny de 1824, p. 111.

²⁰⁵⁰ Op. Cit. 8 de juny de 1824, p. 113.

p. 124. 16 d'agost de 1824: Ofici del secretari de la Reial Audiència i del secretari del despatx de Gràcia i Justícia en el qual van notificar que Ferran VII havia decretat que tota persona que tingui un ofici públic ja sigui de nomenament reial o particular ha de subjectar-se a la purificació. O sigui, van extremer el control de tots els funcionaris.

que volien viure i treballar a Lleida. Per exemple, Jacint Pifarré, boticari d'Alfés va demanar permís per instal·lar-se a Lleida, li van concedir perquè portava el certificat del tribunal de policia.²⁰⁵¹ Estretament relacionat cal assenyalar que a mitjans de setembre el subdelegat interí de la policia de Lleida va comunicar que s'havien establert unes noves cartes de seguretat i uns nous passaports.²⁰⁵²

També cal informar que el Secretari d'Estat i del despatx de Gracia i Justícia va comunicar una reial ordre on Ferran VII expressava que alguns vassalls seus addictes a la legitima sobirania van ser perseguits durant la dominació dels revolucionaris per haver-se manifestat fidels a la causa del Tron, aquestos havien patit judicis injustos i sancions tan econòmiques (bens expropiats) com personals (empresonaments) durant el Trienni i van venjar-se dels liberals un cop restituit el govern legítim i van fer el mateix amb ells (va acusar als reialistes de la repressió, ell no tenia la culpa, no estava dirigida des de dalt). Però, calia posar fi a aquesta situació ja que els contraris al règim reial van ser indultats pel Reial Decret de l'1 de maig de 1824 per tal d'eliminar l'odi i les discòrdies, per això, Ferran VII va concloure que aquests judicis no tenien validesa i eren posats en llibertat sense pagar res i el tornaven els seus bens als liberals, menys els casos d'assassinats.²⁰⁵³

Qui no va patir la repressió absolutista va ser Joan Besa ja que li van atorgar un certificat de bona conducta política per la seva adhesió al tron i l'altar durant el règim liberal, tot i que no li van reconèixer que va estar confinat a les illes Balears.²⁰⁵⁴

Mentre que els poders fàctics lleidatans s'unien per tal d'impulsar la formació dels Voluntaris Reialistes continuava el procés repressor vers els antics milicians voluntaris. Com estem veient, alguns van poder amagar el seu passat liberal o bé no van ser perseguits consentidament i van apuntar-se al nou cos armat, per contra, d'altres van ser objectes de la marginació civil i militar del nou règim absolut. Un ofici del capità general d'Aragó dirigit a la Paeria va transmetre un altre del fiscal militar Francisco Carrión per tal de demanar esbrinar la conducta política de Bautista Romeu, veí de Lleida, perquè a causa d'un incidents produïts a l'interior de l'exèrcit s'havia obert un procés judicial contra tres sergents, dos cabos i un corneta. La Paeria va contestar-li que

²⁰⁵¹ Op. Cit. 30 de juliol de 1824, p. 122.

²⁰⁵² Op. Cit. 14 de setembre de 1824, p. 128. A més una altra circular d'aquest subdelegat va prohibir la caça amb galgos sense el permís del seu tribunal.

²⁰⁵³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. Madrid, 3 de juliol de 1824.

²⁰⁵⁴ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 5 de novembre de 1824, p. 136.

Romeu va tenir una “mala” conducta política ja que va ser un milicià voluntari exaltat durant el règim constitucional.²⁰⁵⁵

Poc després un ofici de la Junta de purificacions de generals, brigadiers i coronels va voler esbrinar si el coronel d'infanteria José Muñoz de la Torre va obtenir aquest càrrec abans de l'any 1820.²⁰⁵⁶ Per tant, la purga absolutista continuava el seu curs.

Paral·lelament diverses personalitats caracteritzades per la seva adhesió a la causa del tron i l'altar van denunciar al governador Llauder que Domingo Grosalia, voluntari reialista que pertanyia a la companyia del capità Carlos Castanera (anteriorment citat com sergent), va portar a terme una conducta que “no era comfortable con los sentimientos de honor y demas circunstancias que deven concurrir en las seriosas que abrazan tan onrosa y distinguido destino”, o sigui, no va mantenir una conducta políticament correcta, mai millor dit, però, òbviament des del punt de vista absolutista. La Paeria va decidir que tenia que abandonar el cos i lliurar el seu vestuari i armament.²⁰⁵⁷

Un mes més tard Domingo Grosalia va defensar-se d'aquestes acusacions mitjançant l'enviament d'un ofici per sol·licitar la recuperació del seu antic destí als voluntaris reialistes. Finalment se'l va tornar a admetre. El comandant primer del batalló, Antoni Benet de Queraltó va ser l'encarregat de rubricar-ho.²⁰⁵⁸

Si al llarg del Trienni Liberal van sorgir diversos pamflets destinats a alterar els ànims públic i crispar l'ambient per tal de mobilitzar als seguidors del reialistes amb la finalitat d'enderrocar el règim liberal, doncs a l'any 1824, als inicis de la dècada ominosa a la ciutat de Lleida va produir-se un succés semblant, però de signe radicalment contrari. El 10 de desembre de 1824 el síndic Bonaventura Roca va fer saber que Jaume Alrrà (alies Gabelo), a més de ser milicià voluntari a Lleida durant el Trienni feia poc temps que havia proferit expressions subversives aprofitant que tenia coneixement dels esdeveniments ocorreguts a Tarifa (el 12 d'agost de 1824 es va acostar una esquadra anglesa per publicar l'abolida constitució i es van aplegar entorn seu una multitud per allistar-se en aquesta expedició). Aquesta actitud contrària a la causa del tron i de l'altar va tenir lloc immediatament després, concretament al dia següent, el 13 d'agost, moment en el qual el citat Gabelo va amenaçar a un reialista a l'interior de Lleida al afirmar que dintre de dos o tres mesos canviaria la sort i els que ara reien després

²⁰⁵⁵ Op. Cit. 12 de novembre de 1824, p. 138.

²⁰⁵⁶ Op. Cit. 19 de novembre de 1824, p. 140.

²⁰⁵⁷ Op. Cit.

²⁰⁵⁸ Op. Cit. 24 de desembre de 1824, p. 150.

plorarien. Per aquest motiu se'l va realitzar un sumari ja que els absolutistes van donar part d'aquest delictes al capità general de Catalunya. Ràpidament va ser detingut i va passar a la comissió militar situada a Barcelona per procedir a l'execució del judici. Però, sorprenentment va estar absolt i alliberat. Bonaventura Roca no va entendre aquest dictamen perquè Alrrà era un "sujeto marcado", clarament addicte al sistema revolucionari, titllat com a tal per tot el veïnat lleidatà que va veure com a la seva pròpia casa es van allistar molts milicians voluntaris. A més el Gabelo estava al corrent dels preparatius liberals per tornar al poder perquè estava assabentat de l'expedició a Tarifa i va mantenir un contacte directe amb els constitucionals lleidatans (anomenats "rebeldes"). Alrrà va exercir un ofici al crèdit públic de la ciutat de Saragossa durant el Trienni Liberal fins que les tropes reialistes van ocupar aquesta ciutat, va ser aquest precís moment en el qual va traslladar-se a Lleida per organitzar la resistència de la ciutat. En la seva estada a la capital de Ponent només va relacionar-se amb els liberals, sobretot amb José Lozano de la Torre, oficial de correus i liberal exaltat. De la Torre va fer d'escrivà d'Arràn, ja que a través d'ell va publicar diversos articles en els diaris constitucionals i va delatar a molts reialistes. Per tots aquests motius Bonaventura Roca va sol·licitar la revisió del judici i va enviar un escrit al rei Ferran VII per a què tingués ple coneixement d'aquests fets. També van lliurar-lo al ministre de la Guerra i al superintendent general de policia.²⁰⁵⁹

Continuant amb la repressió estatal vers els liberals als inicis del mes de gener de l'any 1825 va arribar un ofici del corregidor interí, el tinent del rei, Antoni Aguirre, el qual va traslladar un altre de la Reial Audiència relatiu a què s'havien d'acomiar a tots els secretaris dels ajuntaments que no fossin notòriament afectes a la persona del monarca i amants del seu govern paternal. La Paeria va respondre que Francesc Solano era clarament addicte al rei.²⁰⁶⁰ Com estem comprovant, tots els càrrecs i oficis desenvolupats durant el règim constitucional havien de sotmetre's a la purga absolutista. A més el govern de Ferran VII va realitzar una exhaustiva revisió a nivell ideològic i personal de tots els funcionaris que van participar al període liberal.

Paral·lelament un ofici de Felipe Cuende y Vallejo va comunicar a la Paeria que el monarca l'havia designat nou batlle major de Lleida per la mort de José Ruiz Manzano, l'antic batlle major de la ciutat. La resolució de la Reial Cambra del 20 de desembre de 1824, publicada el 3 de gener de 1825 així ho va determinar. Les seves funcions eren

²⁰⁵⁹ Op. Cit. 10 de desembre de 1824, p. 145.

²⁰⁶⁰ Op. Cit. 4 de gener de 1825, p. 4.

tenir cura de la justícia, de la pau i de la tranquil·litat pública. Cuende va ser nomenat batlle major durant els pròxims sis anys. El seu sou anual va ser de 5.378 rals de billó i 5 meravedís de billó, l'ajuntament els havia de pagar el fons de propis i arbitris. Cuende residia anteriorment a València, a on va treballar a la seva Reial Audiència. Era advocat dels reials consells, excel·lentíssim de cambra del rei en l'àmbit civil de l'Audiència de València i secretari de la mateixa. Al accedir al seu nou càrrec va realitzar l'oportú jurament de fidelitat a Ferran VII.²⁰⁶¹

La primera feina de Felipe Cuende y Vallejo va ser llegir una còpia d'una sentència judicial en la qual es va incloure un testimoni donat el 10 de setembre de 1823, proferit per la reial sala del crim del principat de Catalunya contra Francesc Boix, Pablo Aguilar, Baptista Romeu i Antoni Borràs, sobre les ferides de Pablo Mora i les expressions dirigides a trastornar l'ordre públic ja que van despreciar les autoritats liberals. Per aquest motiu la Paeria ràpidament va enviar un ofici a Cuende.²⁰⁶² Les ferides encara estaven obertes i una tasca del nou batlle major era intentar implantar justícia i restablir la pau pública.

Tot i que no era fàcil, per aquest motiu, el governador interí va publicar un edicte en el qual va incloure una reial ordre relativa a què els veïns havien de viure amb precaució davant de la distribució i l'existència d'un paper imprès que tenia per títol "Españoles, unión y alerta".²⁰⁶³ El reialisme es tornava a mobilitzar i l'ala més dretana de l'absolutisme no estava contenta amb la repressió exercida pel govern de Ferran VII perquè la consideraven molt dèbil i reduïda, a més que consideraven que molts liberals encara ocupaven càrrecs importants dintre del funcionariat i que els veritables lluitadors i factors claus de la victòria absolutista no havien aconseguit cap recompensa considerable.

Paral·lelament una notícia que va causar certa preocupació a l'ajuntament va provenir de diferents fonts que van confirmar un possible assalt a la ciutat per part de Felip Nando, el qual estava acompanyat de 14 bandits més. La por de les autoritats municipals es va centrar en la intenció de Nando d'alliberar els presoners.²⁰⁶⁴

En aquests moments es va viure en un clima tens, proper al viscut als anys 1821-23, perquè la divisió social era evident, fet que generava continuats enfrontament i recels. A

²⁰⁶¹ Op. Cit. 28 de gener de 1825, pp. 12-20. El 14 de febrer de 1825 es va produir la seva pressa de possessió.

²⁰⁶² Op. Cit. 15 de febrer de 1825, p. 23.

²⁰⁶³ Op. Cit. 1 de març de 1825, p. 27.

²⁰⁶⁴ Op. Cit. p. 119.

començaments de març continuaven denunciant-se davant del tribunal de policia diverses persones per ser liberals. Les autoritats absolutistes van creure que la seva permanència a la ciutat podia ser perjudicial per la seva integritat física, per aquest motiu, van decidir que totes les persones forasteres o bé que no tinguessin el corresponent permís i autorització de la subdelegació de policia havien de marxar durant els pròxims dos dies de Lleida.²⁰⁶⁵ Així intentarien acabar amb els incidents generats per l'odi acumulat durant el règim constitucional pels reialistes vers els liberals.

Mentrestant els absolutistes volien treure profit de la seva adhesió al tron i a l'altar. José Fernández, cirurgià, va enviar un memorial a la Paeria perquè volia rebre un certificat que acredités que havia estat perseguit i pres pel govern constitucional per ser enemic i desafecte d'aquest. Després de comprovar el seu testimoni li van lliurar.²⁰⁶⁶

Tot i les protestes de l'ala més dretana de l'absolutisme queixant-se d'una "purificació" insuficient la repressió vers els liberals continuava el seu curs. Bonaventura Vidal va presentar un document en el qual va acompanyar un títol donat al seu favor el 23 d'abril de 1824 i signat pel capità general del Principat de Catalunya, el Marqués del Campo Sagrado, relatiu a la seva designació com recaptador d'almoines a Lleida i al seu partit de la casa de la caritat de Barcelona, per aquest motiu, va sol·licitar eximir-se del pagament dels bagatges i allotjaments. Però la Paeria no va atendre la seva demanda perquè la seva conducta durant el règim liberal no havia estat conforme, segons era públic i notori. A més les autoritats havien de nomenar a una altra persona per desenvolupar aquest càrrec. Aquesta va ser una nova víctima de l'ofici del governador Llauder del 12 d'abril en el qual va traslladar un del secretari de la reial Audiència que va comunicar una reial ordre relativa a què els individus municipals d'aquest Principat que gaudeixin de sous dels fons públics s'havien de purificar en la junta de purificacions establerta a Madrid. Del contrari serien expulsats de la funció pública.²⁰⁶⁷

D'altra banda aquestes notícies confirmen que el liberalisme va tenir ressò a la ciutat de Lleida ja que va aconseguir un grup d'adeptes força nombrós i fidel, a pesar de la seva falta de tradició.

Aquesta legislació repressora va tenir una ràpida execució. Al mes de maig va arribar a les dependències municipals un ofici del capità general de Castella la Nova, José

²⁰⁶⁵ Op. Cit. 8 de març de 1825, p. 28.

²⁰⁶⁶ Op. Cit. 18 de març de 1825, p. 31.

²⁰⁶⁷ Op. Cit. 15 d'abril de 1825, p. 38.

María de Carbajal, per sol·licitar un informe sobre la conducta política d'Ignasi de Bufalà, procedent del reial cos de guàrdies de S.M.²⁰⁶⁸ Ignasi de Bufalà era el germà de Josep Antoni de Bufalà, un noble hisendat.

A l'inici del mes de juliol de l'any 1825 el govern local va acordar l'elaboració d'una llista amb tots els ciutadans que haguessin manifestat una actitud liberal durant el règim constitucional per enviar-la a la Junta de Purificació de Barcelona.²⁰⁶⁹ Era un nou pas en l'espiral repressora absolutista.

Gràcies al cartulari tenim constància de l'actuació de la Junta de Purificacions i, sobretot, dels casos que va analitzar, estudiar i jutjar, a més de les personalitats, sobretot militars, que es van veure afectades per la seva acció. També aquests documents són importants perquè dona força informació sobre la importància i la repercussió del període liberal i perquè permet esbrinar la intervenció que van tenir diversos seguidors del règim constitucional.

El primer cas va ser el de Leopoldo de Gregorio, natural del regne de Nàpols, va ser comandant i sergent major del regiment de la Milícia activa de Toro a Lleida durant el govern constitucional. Abans va ser perseguit pel Tribunal de la Inquisició. L'any 1819 des de Nàpols va escriure al diari "Arco gonero amargo" per tal de comunicar les notícies i les novetats provinents d'Espanya. A Lleida va ser el protagonista d'algunes "asonades", com per exemple, la que va encapçalar el seu batalló durant la nit en la qual es va esbrinar la resposta del president San Miguel a les notes de les potències estrangeres. També la que va succeir la nit del 13 de febrer de 1823 quan es va produir la expulsió del bisbe Renteria, del vicari General Josep Vidal i del canonge penitenciari Josep Costa, a més del canonge Juan Cristosomo de Mariategui i del presbiter Joan Saborit. Demés Leopoldo de Gregorio va formar part de societats secretes, concretament de la dels "comuneros".²⁰⁷⁰

El segon cas es va obrir quan la Junta va voler esbrinar la conducta política de Tomás Sanmartí i Blaiç durant el govern constitucional. Sanmartí va ser milicià voluntari, oficial d'intendència. Natural de Lleida, era escrivà, segons les fonts absolutistes va ser

²⁰⁶⁸ Op. Cit. 6 de maig de 1825, p. 43.

²⁰⁶⁹ Op. Cit. 8 de juliol de 1825, p. 58.

Un ofici de la Junta de Purificacions de Barcelona del 27 de setembre va recordar que tots els membres de la Paeria que cobressin sous públics havien de purificar-se. Eren els càrrecs de regidors i el síndic procurador general.

²⁰⁷⁰ Op. Cit. 13 de març de 1825, cartulari, pp. 140-141.

un dels propagadors del sistema liberal, molt fanàtic, poc abans de la seva derrota encara pensava que guanyarien, va redactar diversos escrits pro-constitució.²⁰⁷¹

El tercer va ser el sergent segon del batalló de Tarragona, José Sanz, no hi va haver cas perquè va ser addicte a la causa del tron i l'altar.²⁰⁷²

El quart va ser Carlos José Melcior, abans del 7 de març de 1820 era tinent coronel i capità efectiu del regiment d'infanteria de l'Infant Carles, va mantenir aquest càrrec fins a l'any 1822 quan va ser nomenat comandant del segon batalló de la Milícia Nacional activa de Lleida. Al mes de març de 1820 va donar suport a l'establiment de la constitució a Madrid, ciutat a la qual estava destinat en aquest moment. No va pertànyer a cap secta ni a cap societat secreta. Públicament era un liberal moderat, però va escriure diversos documents dirigits a la Diputació provincial que donaven suport al sistema constitucional.²⁰⁷³

El cinquè va ser el tinent coronel Juan Sabatés, capità de l'extingit regiment de Fernando Séptimo, qui va estar a Lleida, també era un addicte al sistema constitucional. Les proves que va aportar la Junta van ser les següents: molta alegria com va morir el seu superior, era un realista declarat, a més pocs dies abans de la rendició de la ciutat l'any 1823 va cridar contra els reialistes, amenaçant-los, a més va instigar als oficials liberals a què no lliuressin la ciutat a mans dels absolutistes ja que tenien que resistir encara més.²⁰⁷⁴

El sisè va ser el sergent primer de l'extingit batalló de Tarragona, Pedro Carrancio, va ser un constitucional exaltat, va caure presoner al castell de la Seu d'Urgell. A continuació va voler fer creure que s'havia passat al bàndol reialista i que pretenia lluitar contra els liberals, però va ser traslladat a Balaguer, d'on va fugir al robar un cavall d'un oficial reialista per tornar a incorporar-se al batalló de Tarragona emplaçat a Lleida. La seva entrada va ser espectacular ja que va publicar en veu alta "el gran asco" que tenia vers els absolutistes.²⁰⁷⁵

El setè va ser Matias Blasco, capità d'artilleria i comandant d'armes de Lleida en temps del govern constitucional va ser un liberal exaltat, "todo el dia estaba en el cafe con los revoltosos. Fue el promovedor de la tertulia patriotica que se proyectó instalar en esta ciudad como que cuydaba de buscar subscriptores, siendo el otro de los firmados

²⁰⁷¹ Op. Cit. juliol de 1825, cartulari, p. 158.

²⁰⁷² Op. Cit. agost de 1825, cartulari, p. 162.

²⁰⁷³ Op. Cit. octubre de 1825, cartulari, p. 168.

²⁰⁷⁴ Op. Cit. novembre de 1825, cartulari, p. 169.

²⁰⁷⁵ Op. Cit. novembre de 1825, cartulari, p. 170.

en la lista que le guarda original en este archivo. Manifestó siempre rabia y aversión a los buenos realistas, e intentó matar o dar estocada a un sargento por haberle visto con el rostro palido quando paseaban por estas calles la cabeza del jefe de realistas Pablo Miralles de Cervera, cruelmente asesinado por los constitucionalistas”.²⁰⁷⁶ Aquest text era un extracte de l’informe que va elaborar la Paeria absolutista a petició de la Junta de Purificacions.

El vuitè va ser Juan Puyol, cirurgià del batalló lleuger de Tarragona, va ser un liberal exaltat, no va passar un dia en el qual no insultés als seguidors del tron i de l’altar, era un enemic implacable dels absolutistes, “serviles”. Per les nits va crear molts problemes als veïns reialistes, generant diversos aldarulls en tots els barris als quals va residir. Va estar present a totes les “asonades”. Era assidu dels cafès. Va tractar de degollar a tots els absolutistes que va poder.²⁰⁷⁷

El novè i darrer va ser el sergent José Ninot, durant la seva permanència a la ciutat va ser un dels més exaltats partidaris del pretès sistema democràtic, anomenat constitucional. No perdia l’ocasió d’insultar als veïns pacífics que eren contraris al sistema revolucionari, fins i tot va llençar diverses pedrades contra aquests públicament, sobretot a Josep Masip, un llaurador que va ser regidor des del 1821 fins al 1822, tot i que segons les fonts absolutistes, Masip no es va deixar atemorir.²⁰⁷⁸

Com hem vist anteriorment el control vers els ciutadans va créixer amb la restitució del règim absolutista. Aquests necessitaven un certificat de bona conducta política per mantenir els seus drets civils intactes. Doncs bé, el memorial de Bonaventura Pes, prior d’Anastasi Pinós, batlle del crim electe de la Reial Audiència del Principat català, tenia com a finalitat la de demanar una certificació que acredités que el seu fill primogènit Josep Pinós i Corberó va formar part de la darrera quinta del reemplaçament de l’exèrcit. Davant d’aquest escrit la Paeria va decidir que hauria de donar-li, però no havia d’ometre que Josep Pinós va ser batlle segon constitucional l’any 1823, va ser oficial de la milícia voluntària i va assistir “a la asonada” per a l’expatriació del bisbe de Lleida, Simón Antonio de Renteria y Reyes.²⁰⁷⁹ En definitiva, el passat liberal dels pares afectava als fills.

²⁰⁷⁶ Op. Cit. 25 de novembre de 1825, cartulari, p. 170.

²⁰⁷⁷ Op. Cit. desembre de 1825, cartulari, p. 172.

²⁰⁷⁸ Op. Cit. 28 de desembre de 1825, cartulari, p. 174.

²⁰⁷⁹ Op. Cit. p. 8.

Aquest problema no el va tenir Juan Bautista Casañer, veí de Lleida, coronel d'artilleria, ja que al juliol de l'any 1822 va abandonar la ciutat per enrolar-se a les tropes reialistes.²⁰⁸⁰

Mentrestant els memorials enviats per lleidatans per aconseguir que se'ls lliurés una certificació que acredités que es van incorporar a l'exèrcit reialista van continuar, ara va ser el cas d'Agustí Arnau, veí de Lleida, el qual va allistar-se a les partides reialistes al mes de juny de 1822.²⁰⁸¹

Fruit d'aquests certificats i de l'afany repressor absolutista el batlle major, Fermí Gigó, va tornar a demanar la llista de tots els milicians voluntaris.²⁰⁸² Gigó havia passat de capitanejar als milicians a actuar com un caçador de bruixes.

A l'estiu de l'any 1825 va arribar a les cases consistorials una nova Reial Ordre que va notificar que els regidors propietaris que tenien el seu càrrec el dia 7 de març de 1820 s'havien de sotmetre a una purificació tant si continuen exercint la seva regidoria com si no.²⁰⁸³ En definitiva, qualsevol individu vinculat al món polític no estava exempt de patir el procés repressor reialista ja que aquest volia tenir referències de tots els personatges més importants i influents des del 1814 fins al 1825.

Fruit de la intensa persecució absolutista un ofici del secretari de la Reial Audiència va informar que la construcció de presons havia de continuar el seu curs i que s'havien de crear de noves. La Paeria va contestar que per ordre de Ferran VII es va començar a edificar la de Sant Martí que tot i que ja estava funcionant des de feia temps encara necessitava algunes millores i modificacions. Es va ordenar la construcció d'un nou "calabozo".²⁰⁸⁴ Aquesta notícia ens pot donar una idea de la magnitud de la repressió reialista.

Poc després la Paeria va rebre un altre memorial per sol·licitar un certificat de bona conducta política, aquesta vegada va ser enviat per Antoni Bordalva, comerciant i mercader, el qual va abandonar la seva llar en temps del règim liberal a pesar de ser un membre de la Milícia Nacional. Una vegada reinstaurat l'absolutisme va aconseguir ser tinent de la quarta companyia dels Voluntaris Reialistes. Al igual que als escrivans Josep Camps i Joaquim Sanmartí se'ls va lliurar per la seva adhesió al tron i l'altar.²⁰⁸⁵

²⁰⁸⁰ Op. Cit. 10 de juny de 1825, p. 50.

²⁰⁸¹ Op. Cit. 17 de març de 1826, p. 212.

²⁰⁸² Op. Cit. 21 d'abril de 1826, p. 224.

²⁰⁸³ Op. Cit. 16 de juliol de 1825, p. 60.

²⁰⁸⁴ Op. Cit.

²⁰⁸⁵ Op. Cit. 22 de juliol de 1825, p. 63.

No va tenir la mateixa sort Jaume Lamarca menor, era estudiant i fill de Jaume Lamarca, perquè no li van atorgar un certificat de bona conducta política que va sol·licitar. La repressió va afectar fins i tot als fills dels liberals.²⁰⁸⁶

Ja a l'any 1826 els membres de l'ajuntament lleidatà van envair una felicitació al monarca per la creació del Consell d'Estat permanent. Aquest òrgan havia de permetre "exterminar a los negros" i assegurar la tranquil·litat pública.²⁰⁸⁷ Va ser un nou instrument de repressió absolutista vers els liberals.

Però no només van ser perseguits els constitucionals sinó també tots els individus que es mostressin en desacord amb qualsevol organisme o poder vigent. El regidor Martorell va proposar que s'obris un expedient al rector del convent del carmelites descalços de Lleida, Juan de la Soledad, perquè va ocasionar grans escàndols ja que va proferir diverses expressions contràries a l'ajuntament i a les altres institucions i autoritats de la ciutat. Sobretot l'eclesiàstic va denunciar que no guardaven justícia perquè el van estafar al comprar cera ja que era de mala qualitat. Finalment, el regidor Martorell va multar amb 10 lliures al venedor Blas Grau perquè van donar la raó a Juan de la Soledad.²⁰⁸⁸ Com estem comprovant van originar-se diversos conflictes entre el poder temporal i l'eclesiàstic, però el pes de l'Església era molt fort a la dècada ominosa i les autoritats municipals van haver de recular, a més de ben segur Blas Grau va vendre una cera deficient, però les difamacions de Juan de la Soledad van quedar sense cap càstig, fet que no hauria succeït si no hagués format part de l'estament eclesiàstic.

Era lògica aquesta unió entre l'ajuntament i l'Església a pesar dels seus enfrontaments, per exemple, cal destacar el cas del litigi de la carnisseria. Però en general les relacions van ser cordials. Un ofici de principis del mes d'abril del Capítol va comunicar a la Paeria que ja havien començat les processons per guanyar el sant jubileu. Òbviament l'ajuntament en ple va assistir.²⁰⁸⁹

En el mateix ple es va llegir la sol·licitud del canonge penitenciari Josep Vidal per demanar un certificat de bona conducta política que acredités el seu desterrament i l'expropiació del seus béns durant el règim constitucional per defensar la causa del tron i de l'altar.²⁰⁹⁰ Vidal el necessitava perquè Ferran VII havia ordenat al bisbe Colmenares que separés del càrrec de provisor i vicari general a Josep Vidal. El síndic

²⁰⁸⁶ Op. Cit. 26 de novembre de 1825, p. 110.

²⁰⁸⁷ Op. Cit. 30 de març de 1826, cartulari, p. 318.

²⁰⁸⁸ Op. Cit. 4 d'abril de 1826, p. 218.

²⁰⁸⁹ Op. Cit. 9 d'abril de 1826, p. 220.

²⁰⁹⁰ Op. Cit.

personer Josep Gasull va fer present el descontentament particular de tots els veïns honrats i fidels al reialistes des de que van rebre les notícies procedents del Dean i dels canonges de la catedral de Lleida (“aunque no de todos”, això mostra la divisió entre absolutistes i liberals a l’interior del Capítol) referents a què, com ja he comentat, Ferran VII havia ordenat al bisbe Colmenares que separés del càrrec de provisor i vicari general a Josep Vidal, canonge penitenciari de l’Església de Lleida. El rei va prendre aquesta resolució perquè va arribar-li un informe que reflectia que Vidal va ser autor d’uns impresos publicats en el seu nom durant el govern francès i prohibits després pel Tribunal de la Inquisició, i per tant era un individu ple de males doctrines i enemic dels drets legítims de la sobirania del rei.²⁰⁹¹

Però, segons el síndic personer tant el tribunal eclesiàstic com la Reial Audiència va realitzar un nou veredicta en el qual absolia a Vidal de ser l’autor d’aquests escrits, però aquesta dada no hi era present al document reial. Els habitants de Lleida, els de les poblacions d’aquesta ciutat a Barcelona, els de Tortosa, Fraga i Mequinença van ser testimonis de la repressió patida per Vidal durant el govern liberal per defensar i sostenir la causa del tron i de l’altar. Va ser obligat a abandonar la seva casa a les 4 de la matinada del 13 de febrer de 1823, per tant, no pot ser enemic del rei. Va ser denunciat pels mateixos absolutistes (“denunciado ahora por sus hermanos al rey como enemigo de la Religión y de S.M.”). Els reialistes van considerar que aquest dictamen reial era un triomf del partit liberal vers l’absolutista. Ha caigut víctima de la intriga i de l’envidia dels seus enemics: “El liberalismo se ha engrandecido; y en particular algunos de los eclesiasticos que siguieron las bandas constitucionales, y miraban al señor Vidal como el mayor obstaculo que les impedia el poder diseminar sus anarquias e impias ideas, esperan ya poder obrar con mayor libertad y descaro en propagar su tenebroso y malvado sistema, viendo humillado a su contrario y despojado ya de todo poder ... VS ha logrado de la justificación de nuestro amado soberano el que revocase gracias concedidas a consulta de la camara a eclesiasticos que eran notoriamente desafectos a la buena causa, debe también esperarse que su V.S. representa al Monarca las circunstancias de D. Jose Vidal, y la falta de sinceridad con que han procedido el Dean y canonicos en sus exposiciones, revocara la providencia acordada en perjuicio de un sacerdote tan benemerito de la Religión del trono y de su patria. Asi lo propone y pide

²⁰⁹¹ Op. Cit. 14 d’abril de 1826, p. 221.

que se haga al infraserito”. Signat per Josep Gasull. Aquesta era l’opinió del consistori lleidatà.²⁰⁹²

L’afrancesament de Josep Vidal²⁰⁹³ va pagar-ho a l’any 1826 fruit la política repressora arbitrària de Ferran VII. Vidal va convertir-se en la mà dreta dels governadors francesos Villeneuve i Henriod. A més va fer-se amb la mitra de Lleida per la fugida del bisbe Torres a Mallorca. Però Vidal era un integrista catòlic i absolutista, tal i com va demostrar al Trienni Liberal, per tant, era lògic que les autoritats polítiques lleidatanes de la dècada ominosa protestessin al rei aquesta decisió. Resulta molt interessant l’acusació dels reialistes als liberals pel fet que creien que van quedar impunes després de la seva derrota militar, a part de pensar que controlaven l’Estat. En definitiva, un sentiment molt semblant al que manifestaran els agraviats o malcontents perquè consideraven vexats els seus drets ja que el nou govern de Ferran VII havia agraiat als reialistes que van lluitar per recol·locar-lo al tron mentre que els liberals no s’havien vist perjudicats per la fi del règim constitucional, a més de no entendre com s’ataca a una figura plenament reialista com Josep Vidal, atacat pel govern liberal per defensar els interessos absolutistes.

L’exposició de l’ajuntament al rei per defensar a Vidal va ser aquesta: “Era canonge penitenciari des de més de 30 anys. Vidal, defensor dels sagrats drets de l’Altar i el Tron, molta virtut, havia patit molt sofriment per protegir la Religió i els drets de Ferran VII respecte la seva sobirania. L’any 1810 quan el bisbe Torres va tenir que marxar a Mallorca per no caure en mans franceses va nomenar nou governador eclesiàstic a Vidal, el qual va tenir que fer front al baró d’Henriod, el governador francès més despiadat i més sanguinari, el qual volia destruir qualsevol rastre de religió catòlica a Lleida. Vidal en aquest moment no va voler abandonar els seus fidels, per aquest motiu va patir humiliacions, amargures i perill de morir a mans de les tropes napoleòniques.

Vidal va ser l’artífex de la conservació de la Religió a la ciutat, els seus habitants van poder practicar lliurement el seu culte, les seves parròquies no van perdre als seus rectors. Va aconseguir que quan van detenir als eclesiàstics no anessin a les presons amb els altres presoners, ja que el seminari conciliar restablert es va fer càrrec d’aquest sota la responsabilitat de Vidal. També va salvar a les monges, les quals van ser expulsades dels seus convents, ja que els soldats francesos se les volien beneficiar

²⁰⁹² Op. Cit.

²⁰⁹³ SÁNCHEZ i CARCELÉN, A.: “Propaganda i resistència a Lleida durant la Guerra del Francès (1808-1814)”. Actes del Congrés “Ocupació i resistència a la Guerra del Francès (1808-1814)”. Museu d’Història de Catalunya. Octubre de 2005. PS. 479-502, volum I.

(“librarse de la lubricidad francesa”), va aconseguir ajuntar-les en un convent, també va protegir a les germanes de Sant Vicenç de Paul i les de l’hospital. A més va socórrer als pobres i als malalts, als nens, els va subministrar llet. A més va aconseguir que molts espanyols lleials a Ferran VII, de totes les classes, sexes, condició, eclesiàstics o no, conservessin les seves vides, els lliuressin dels càstigs públics, de les crueltats i vexacions més terribles.

Pel que fa als seus escrits cal dir que va ser forçat a imprimir-los i redactar-los, va rebre una creu del franceses perquè pensaven que els ajudaven, però a l’interior del seu cor detestava aquests escrits i no estava d’acord, el poble ho sabia, també no volia aquesta condecoració, però per mantenir les formes la va acceptar. Ho va fer per evitar un cisma. A l’arribada de nou del bisbe Torres, sabedor de la seva fidelitat al Tron i l’Altar espanyol va aconseguir que el seu expedient allotjat en l’Audiència de Barcelona no tingués cap efecte, el 24 de maig de 1815 va manar anular les diligències judicials contra Vidal. A l’octubre de 1816 va ser declarat innocent. Aquest tribunal va retirar els seus escrits i li va incautar la seva creu.

A més cal apuntar que al 22 de març del 1816 el Capítol per mostrar-li la seva confiança el va nomenar governador i Vicari General, el 30 de setembre de 1817 es va tornar a fer càrrec interinament del bisbat per la mort de Villar, també va fer-ho després de la mort de Remigio Lasanta. Amb l’arribada de Renteria va convertir-se en la seva mà dreta fruit de la seva experiència i fidelitat a l’absolutisme. Al març de 1820 els liberals van ocupar el govern, des de el primer moment Vidal va mostrar el seu descontentament i oposició vers el nou règim i els seus ideals anàrquics i impius.

Al maig de 1820 Renteria va realitzar una visita pastoral, moment en el qual Vidal va tornar a ocupar-se del bisbat. Va tenir que patir la ingerència dels caps polítics en els assumptes religiosos, després va comprovar com donaven suport als eclesiàstics liberals mentre que perseguïen als absolutistes. Vidal va ser fidel a Déu i al rei. Va enfrontar-se al cap polític perquè no estava d’acord en què els eclesiàstics prediquessin la constitució a missa, o sigui, era l’instigador principal de la negativa dels rectors a explicar el text constitucional. A més va poder eludir les maquinacions i les trames secretes de les sectes reunides als seus clubs per intentar destruir l’Altar i enderrocar el Tron, a més va enfrontar-se amb els líders d’aquestes associacions secretes, els quals van sentenciar-lo ja que volien fer desaparèixer a Vidal.

A la nit del 12 al 13 de febrer de 1823 una reunió de militars, empleats, milicians i eclesiàstics desnaturalitzats es van presentar a les cases consistorials i després a la

Diputació, van afirmar que Vidal i el bisbe Renteria van ser declarats contraris al sistema constitucional. Al matí següent van ser expulsats de la ciutat camí a Barcelona, a les 5 de la matinada, la Paeria no va fer res davant dels insults i humiliacions que van proferir una extensa multitud contra el bisbe i el Vicari General. Cant del Tragala. Les baionetes van obligar-li's a abandonar Lleida. Presoners al convent de la Mercé de Barcelona. En virtut d'una Reial Ordre del ministeri de Gràcia i Justícia va ser obligat a ocupar la canongia penitenciària de Segorve. Quan va tenir notícies de l'alliberament de Lleida va anar a Fraga per reassumir l'exercici de la jurisdicció eclesiàstica i del govern de la diòcesis.

Mentre que va estar a fora els liberals van expropiar i confiscar els seus béns, a més a la seva família se'ls va imposar una gran multa en forma de contribució extraordinària. Va entrar a Lleida el 2 de novembre de 1823 per ocupar el càrrec de Vicari General. Des d'aquest precís moment els liberals van intentar aconseguir desprestigiar a Vidal. Aquest esperava el reconeixement dels seus sacrificis en defensa dels drets de l'altar i el tron, volia rebre un premi per la seva fidelitat, però es va trobar amb aquesta resolució, l'havien privat del seu honor. Per aquest motiu l'ajuntament va demanar que Vidal continués en el seu destí de Vicari General i Provisor. Lleida, 14 d'abril de 1826.”²⁰⁹⁴

Era una radiografia i biografia exacta de Josep Vidal, vital per entendre millor la complexitat de la història d'Espanya, Catalunya i Lleida des de la Guerra del Francès fins aquest moments perquè va explicar molt bé com tot i ser una persona fidel a uns ideals va tenir que intentar conviure amb d'altres règims, com el francès o el liberal, amb més o menys sort. A la Guerra del francès Josep Vidal va considerar més oportú aliar-se amb els seguidors de Napoleó perquè així conservava la integritat i el poder de l'Església (versió oficial una vegada finalitzada l'ocupació), però la realitat va ser que es va convertir en l'afrancesat més destacat de Lleida ja que potser no solament va col·laborar per mantenir aquests interessos sinó que probablement creia en la vigència i la viabilitat del govern de Josep I donada la crisi de la monarquia borbònica i la debilitat del regne espanyol. Tot i que amb la resistència popular nacional i les derrotes a la resta d'Europa va caure l'imperi napoleònic.

Una vegada restablert Ferran VII va tenir alguns problemes, sobretot per haver rebut aquesta condecoració abans citada, però Torres el va defensar i va poder fugir de la repressió fernandina. Quan veritablement va mostrar la seva fidelitat a la causa del tron i

²⁰⁹⁴ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 14 d'abril de 1826, cartulari, PS. 320-325.

de l'altar va ser al Trienni Liberal, com bé s'explica al document va negar-se a què els rectors expliquessin la constitució a les parròquies, fet que va empipar a les autoritats liberals, així com als companys eclesiàstics liberals (per exemple Martín Laguna o Martínez Marina). Queda constatat com a Lleida es va viure un ambient plenament liberal durant el règim constitucional ja que els milicians i els intel·lectuals es van reunir a l'Hostal de Sant Lluís per conspirar contra els opositors al liberalisme. Una vegada comprovada l'adhesió al reialisme tant de Vidal com del bisbe Renteria (només cal analitzar els seus oficis enviats a les Corts espanyoles) van determinar, a l'any 1823 quan hi havia un consistori liberal exaltat, l'expulsió de la ciutat i l'expropiació dels seus béns. Però sembla que al igual que molts malcontents amb l'inici de la dècada ominosa en comptes de rebre un premi a la seva fidelitat va ser acusat de pecats passats, reafirmant la crueltat i arbitrarietat de la repressió absolutista a partir del final de l'any 1823.

En definitiva, el govern central va considerar a Josep Vidal col·laborador de les tropes franceses, o sigui, afrancesat i, per tant, contrari al monarca Ferran VII, per aquest motiu el va separar del seu càrrec de Provisor i Vicari General, perquè era un individu desafecte a la Reial Persona, autor de males doctrines, a més d'acusar-lo de vertir opinions censurades pel sant tribunal de la Inquisició, aquest fet com ja hem comprovat va causar molt malestar entre els reialistes, simultàniament va provocar el goig dels liberals.²⁰⁹⁵

Mentrestant altres personatges, força vinculats amb el liberalisme al Trienni van quedar exempts. Un ofici del Duque del Infantado, secretari d'Estat, del 21 d'abril, va traslladar una reial ordre expedida per S.M. a conseqüència de l'exposició que va enviar-li la Paeria per la sorpresa que va causar la nul·la purificació i la reposició del seu destí i càrrec de José Lozano de la Torre, perquè va ser un exaltat constitucional i un enemic del rei. Fruit d'aquesta protesta i acusació el rei el va acomiadar, només li van donar sis mesos de sou per a què pogués marxar al seu lloc d'origen.²⁰⁹⁶

També gràcies al cartulari disposem del document que va enviar la Paeria al monarca per a què castigues amb severitat a José Lozano de la Torre: "Vuestro siempre fiel Ayuntamiento de la ciudad de Lérida de voto en cortes en el Principado de Cataluña, seria reo de lesa Magestad sino elevara a vuestra soberana atención la sorpresa que ha causado a los moradores de todas clases la noticia cierta y positiva difundida en esta

²⁰⁹⁵ Op. Cit.

²⁰⁹⁶ Op. Cit. 4 de maig de 1826, p. 224.

ciudad de que volvía a ser repuesto en su destino de oficial de correos de esta administración principal, Don José Lozano y que de un día a otro va a llegar para servir su plaza.

No ha de ser de menos sorprendente para vuestra Magestad semejante nueva al oír que dicho José Lozano, fue otro de los tres primeros de la misma oficina que en la época de la rebelión constitucional salieron en esta ciudad y llevaron por mucho tiempo en el sombrero la cinta verde con el infame lema de constitución o muerte; que con razón y publicamente estaba tenido y reputado el mismo Lozano por hombre sin Religión, sin moral, y sin costumbres, y por enemigo implacable de V.M. y legítima soberanía; que era un continuo y público tragalista insultador de los buenos realistas haciendo mofa y escarnio de los eclesiásticos y muy particularmente de los regulares, perseguidor y acusador de los mejores realistas, capitán de las asonadas, señaladamente de la acarecida en esta ciudad a mediados de julio de 1822 para deponer como se depuso del mando al gobernador y se trató de asesinar al alcalde constitucional Don Fermín Figó, otro de los mejores realistas de esta ciudad por cuyo partido había sido nombrado; además Lozano fue orador de café y promovedor de la jura de la constitución luego que se supo la revelión de la isla de León; y en fin que el tal Lozano como que picaba de erudito fue otro de los más exaltados propagandistas de la revolución, de los que decía este ayuntamiento a V.M. tantos otros datos que causarían la soberana atención de V.M.

A este hombre señor después de haber salido impurificado en primera instancia, y valiéndose acaso de siniestros medios en la de segunda ha salido purificado y se le ha repuesto en un empleo de tanta confianza, de tanto interés, y tan sagrado, cuando es acreedor a ninguno, y lo más particular, señor, ha sido destinado a una ciudad cuyos niños no ignoran la pesima conducta de Lozano, y para la cual es el destino de aquel un Tragala muy insultante que los que se oían en tiempo de la rebelión.

Son muchos, señor, las reposiciones de empleados de esta naturaleza, porque los enemigos de V.M. han logrado con sus maquinaciones el secreto de sorprender a las Juntas de purificaciones para que se desistan los informes o personas de la secta y de aquí es, segurante como logran las purificaciones unos hombres los más inmundos e impurificables.

Si esto no influyese tan de lleno contra los derechos del Altar y del Trono, y no se opusiese a las Reales Ordenes de V.M. sobre la materia, hubiera omitido este ayuntamiento molestar la soberana atención de V.M.; pero hasta creería faltar al principal deber de su instituto, sino lo hiciera.

Por tanto se pone todo esto en noticia de V.M. para lo de su soberano agrado.

Dios que la importante vida de V.M. los años que deseen los miembros de vuestro ayuntamiento de Lérida, enero 1826”.²⁰⁹⁷

Poc després el batlle major Fermí Gigó va demanar rebre les actes de l'ajuntament del període constitucional. Els membres de la Paeria li va negar perquè cap document podia sortir de les cases consistorials, però, demanaria diners a l'Intendent per a realitzar còpies.²⁰⁹⁸ El batlle major va reclamar les actes perquè pretenia aconseguir informació entorn de totes les causes criminals substanciades en temps de la constitució.²⁰⁹⁹ Finalment, Fermí Gigó al mes d'agost va rebre les còpies de les actes de l'ajuntament constitucional. La maquinària repressora es posava novament en marxa.²¹⁰⁰ Gràcies a què uns religiosos van copiar les actes de l'ajuntament constitucional, van cobrar 3 pessetes diàries i 3 sous per fulla.²¹⁰¹

La revisió de les actes capitulars per part dels funcionaris absolutistes va facilitar la feina de l'instrument repressor per excel·lència a la dècada ominosa, la policia. Una circular de la Intendència de Policia va donar fe de la propera captura i confiscació de bens d'alguns ex-diputats de les anomenades Corts i sobre uns altres presoners.²¹⁰²

Al mes d'agost de l'any 1826 cal destacar l'arribada d'una circular de la Intendència de Policia del Principat de Catalunya i una altra del secretari de l'audiència en les quals van transcriure les de la subintendència general del regne per informar dels successos de Portugal.²¹⁰³ El perill a nova revolució liberal va endurir les mesures repressores absolutistes. Per aquest motiu, encara s'havia d'extremar la vigilància sobre possibles temptatives o moviments dels liberals.

Fruit d'aquesta inestabilitat una circular de l'Intendent de Policia va concedir un permís als empleats de policia per poder utilitzar armes encara que fossin prohibides.²¹⁰⁴

A finals de setembre una altra circular, aquesta vegada de la Inspecció general dels Voluntaris Reialistes del regne va comunicar que Ferran VII havia indultat a Joaquim

²⁰⁹⁷ Op. Cit. gener de 1826, cartulari, p. 312.

²⁰⁹⁸ Op. Cit. 19 de maig de 1826, p. 229.

²⁰⁹⁹ Op. Cit. 18 de juliol de 1826, p. 239.

²¹⁰⁰ Op. Cit. 4 d'agost de 1826, p. 242.

²¹⁰¹ Op. Cit. 26 de setembre de 1826, p. 246.

²¹⁰² Op. Cit. 3 d'octubre de 1826, p. 249.

²¹⁰³ Op. Cit. 16 d'agost de 1826, p. 243.

²¹⁰⁴ Op. Cit. 6 d'octubre de 1826, p. 250.

Sotelo, individu dels Voluntaris Reialistes, tot i que va assassinar a Manuel Dociego, “en manifestación del aprecio que hace de los cuerpos de voluntarios realistas”.²¹⁰⁵

La tensió social no s’havia apaivagat des de l’inici de la dècada ominosa en cap moment i les diferències i divisions continuaven estant molt presents. Però, com bé reflecteix aquest exemple anterior, l’estat es va convertir en el baluard repressiu vers els liberals ja que va deixar sense càstig un crim executat per un voluntari reialista, segons la versió absolutista per agrair el servei d’aquest cos paramilitar. També s’ha de tenir en compte que simbolitzava la impunitat que tenien els diversos organismes (exèrcit, Voluntaris Reialistes i policia) ja que pràcticament tot estava permès per tal de mantenir vigent l’absolutisme.

Tal i com havíem vist des de la instauració de la Junta de Purificació es va procedir a l’anàlisi de la conducta política de diversos personatges, el primer, Salvador de Latorre, un individu que el dia 6 de setembre de 1821 va ser admès al cos de la Milícia Nacional de Lleida, tingut per ser un constitucional exaltat.²¹⁰⁶

El segon va ser Ramon Masías, mercader i botiguer de panys de Lleida, també va treballar al ram de les loteries (va gaudir de força privilegis i exempcions per ocupar aquest càrrec). Masías va ser oficial de la Milícia Nacional de Lleida, grau de capità, fins i tot comandant quan el Baró d’Eroles va assetjar la ciutat. Segons els informes absolutistes tenia la seva habitació decorada amb armes. La Paeria volia que se’l expulsés del càrrec públic de les loteries.²¹⁰⁷

També va haver de patir la repressió absolutista Sebastià Ribelles perquè va ser un milicià voluntari en temps dels exaltats.²¹⁰⁸

No va ser el cas del tinent José Ximenes, del regiment d’infanteria de Jaén, ja que mentre que va allotjar-se a Lleida va mantenir una conducta de bon reialista.²¹⁰⁹

Tampoc el de Rafael Roca, sergent primer del regiment de Tarragona. Roca va ser un reialista durant el període constitucional, molt diferent de la majoria de membres d’aquest regiment perquè va ser un cos molt liberal en el seu conjunt.²¹¹⁰

Als inicis de l’any 1827 la repressió absolutista va seguir el seu curs. Tomás Zumalacarregui, coronel i president de la Junta de purificacions d’individus de tropa dels regnes d’Aragó i Navarra, va demanar un informe sobre la conducta política de

²¹⁰⁵ Op. Cit. 29 de setembre de 1826, p. 248.

²¹⁰⁶ Op. Cit. 6 de desembre de 1826, cartulari, p. 352.

²¹⁰⁷ Op. Cit. 7 de juny de 1826, cartulari, p. 333.

²¹⁰⁸ Op. Cit. 12 de setembre de 1826, p. 346.

²¹⁰⁹ Op. Cit. cartulari, p. 315.

²¹¹⁰ Op. Cit. cartulari, p. 313.

Ignacio Corolla, sergent del dissolt regiment de infanteria de Ferran VII. Segons les notícies que va obtenir durant la seva estada a Lleida va tenir “mala conducta ... exaltado constitucional que se expuso a perder la vida en la defensa de este avilido sistema profiriendo y cantando expresiones en su favor y contra el Rey legitimo y sacerdotes”.²¹¹¹ Al ser liberal, Corolla, havia de patir les conseqüències de la política repressora instaurada a la dècada ominosa.

El proper en ser investigat va ser Isidro Qull, capità de l’extingit batalló de Tarragona, molt conegut a Lleida, va ser un “exaltadissimo constitucional, y de pesima vida religiosa; habiendolo manifestado en todas sus conversaciones, y hechos singularmente por su asistencia a las asonadas más terribles que hubo en esta ciudad en la desgraciada epoca constitucional, y mostrandose capataz y director de la votación parroquial del año 1822 por el partido liberal; fue otro de los alistados en la milicia nacional voluntaria segun consta en los registros originales de este archivo: y por fin la opinión más segura, como que en ello no se pone duda, es de que pertenece a la infame secta de comuneros, y enemigo declarado de la soberania del Rey Nuestro Señor, y Gobierno Monarquico”.²¹¹² Així doncs, Qull va ser un dels liberals més exaltats. Es molt interessant llegir com, segons la documentació absolutista, va conspirar a favor de la victòria liberal a les eleccions parroquials de l’any 1822, a més va ser un milicià voluntari i va formar part de la societat secreta dels comuners, que si bé no van formar cap a Lleida de manera oficial, si que molts membres d’aquestes lògies masoniques es van aplegar entorn de l’hostal de Sant Lluís de Lleida.

El següent va ser Juan Lacaste, sots-tinent del regiment provincial de Toro, qui quan va residir a Lleida durant el sistema constitucional es va manifestar molt addicte al règim liberal i revolucionari, sobretot als cafès i als paratges públics, i res addicte a la Religió, “mofandose” dels seus ministres; a més va pertànyer a la secta dels comuners. Aquest escrit va dirigir-se a Miguel de Gros, coronel del regiment provincial de Toro.²¹¹³

També Joaquin Rodriguez, tinent del regiment provincial de Toro, va ser molt constitucional a Lleida. Al igual que el tinent Ignacio Alvarez, força “desafecte” a la persona del rei.²¹¹⁴

²¹¹¹ Op. Cit. 11 de gener de 1827, p. 12.

²¹¹² Op. Cit. 24 de gener de 1827, PS. 12-13.

²¹¹³ Op. Cit. 28 d’octubre de 1827, p. 45.

²¹¹⁴ Op. Cit. 18 de novembre de 1827, p. 46.

Fins i tot van investigar a Pere Jordà. El governador va certificar que Jordà va ser milicià voluntari i va agafar les armes contra les tropes reialistes.²¹¹⁵ Per tant, els polítics a part dels militars també van ser objectes prioritaris.

Però tots no van ser liberals al Trienni ja que Isidre Llorens va perdre tota la seva fortuna per sufragar el manteniment d'una partida reialista, fet que el va catalogar com a "bon reialista".²¹¹⁶ Carlos Mora, un altre absolutista, va ser detingut a l'estiu de l'any 1823 per les tropes liberals i va restar empresonat a Lleida fins que van conquerir la ciutat les tropes reialistes.²¹¹⁷ Mentre que Josep Antoni de Fontseré i Ramon Sans van ser dos Voluntaris Reialistes que van rebre una certificació que va acreditar la seva adhesió a la causa del tron i de l'altar.²¹¹⁸

La pressió vers els antics liberals va ser molt forta, necessitaven un certificat de bona conducta per mantenir els seus drets civils, per aquest motiu, Josep Soldevila va demanar un certificació que acredités que encara que va ser membre de la Milícia Nacional durant el règim liberal no va sortir de la ciutat per enfrontar-se als reialistes ni va participar en l'expulsió del bisbe Renteria de la ciutat. Aquest va ser el decret de resposta de l'ajuntament: "Constandole al ayuntamiento por informes que ha oido de personas sensatas de providad y veracidad que el recurrente hallandose en exercicio de miliciano voluntario en tiempo de la constitución abolida, ha salido acompañando con otros en persecución de los realistas, y presentadose a las murallas de la ciudad en defensa del sistema revolucionario, y de sus secuaces, no ha lugar a la certificación que solicita". Soldevila necessitava aquest certificat perquè volia accedir a una de les dues places vacants del col·legi d'escrivans de Lleida del qual era patró aquest ajuntament, per tant, comunicaran aquesta resolució al regent de la reial audiència d'aquest principat per a què no aconseguís aquesta gràcia.²¹¹⁹ Deixant de banda la vàlua personal, per al govern absolutista només era necessari una mostra de suport a l'antic règim liberal per marginalitzar professionalment a qualsevol individu.

Similar va ser el cas de Marià Hostalrich. Primer de tot van esbrinar la conducta política que va professar durant el règim liberal. Hostalrich va jurar la constitució a Lleida abans que se li comunicés d'ofici aquesta ordre, o sabia per un document procedent de Saragossa via correu de Madrid. També va prestar jurament al castell

²¹¹⁵ Op. Cit. 7 d'abril de 1827, p. 72.

²¹¹⁶ Op. Cit. 21 de novembre de 1827, p. 47.

²¹¹⁷ Op. Cit. 20 de juny de 1827, cartulari, p. 89.

²¹¹⁸ Op. Cit. 22 de juny de 1827, cartulari, p. 89.

²¹¹⁹ Op. Cit. 18 de maig de 1827, cartulari, p. 82.

principal en presència del corregidor. Però, no va ser individu de la Milícia Nacional, no va ser periodista ni orador a les societats patriòtiques lleidatanes. No van saber si va combatre contra els reialistes, ni si va ser un consitucionalista, encara que van comprovar que a través del “Tragala” va insultar als veïns de la ciutat coneguts per la seva adhesió al rei, a més va ocupar-se de l’ofici d’hipoteques a l’època revolucionària. Hostalrich necessitava aquest certificat de bona conducta al igual que Josep Soldevila perquè també pretenia ser escrivà del col·legi de Lleida, però ho tenia difícil a causa del seu passat liberal.²¹²⁰

Diferent va ser el cas de Juan Sans, estudiant, el qual també va demanar que se’l lliurés una certificació relativa a què “mientras estubo en el seminario conciliar de esta ciudad sin embargo de atribuirsele alguna opinión en favor del sistema constitucional que pudo haber sido mas por un efecto de sus pocos años, como por seducción de sus propios maestros que abandonaban en semejantes maximas con todo luego de separado de la compañía de los mismos y con sus ulterior conducta ha desmentido aquella opinión con lo demas que expresa” Se’l va lliurar.²¹²¹ Aquest informe ens demostraria que el Seminari Conciliar va ser un nucli liberal (ple de professor addictes a la constitució) a on s’intentava introduir els ideals liberals a les noves generacions. Sans argumentant la seva joventut va poder escapar-se de la repressió absolutista.

Finalment apuntar el memorial de Pau Salla, fill polític de l’alcayde de les presons reials de Lleida, Juan Garcia i un altre de Jaume Serra, per sol·licitar que se’ls concedeixi al primer l’alcaydia de les presons consistorials i a Serra les de la porta de Sant Martí. A causa de ser bons reialistes van acceptar aquestes peticions. Pel que fa al seu sou, aquest va ser de sis rals de billó diaris a Salla i cinc a Serra.²¹²²

Deixant de banda la descripció de la repressió absolutista a la dècada ominosa vers els liberals lleidatans, però estrictament relacionat, cal inserir una reial cèdula que ordenava complir la butlla del Papa Lleó XII, prohibint i condemnant de nou tota secta o societat clandestina.²¹²³

Era una confirmació de les constitucions dels papes Clement XII, Benet XIV i Pius VII per les quals van prohibir tota secta o societat clandestina. En aquestes també es demanava als fidels cristians que mai formessin part, ni col·laboressin ni les

²¹²⁰ Op. Cit. 8 de juny de 1827, cartulari, p. 86.

²¹²¹ Op. Cit. 26 de juny de 1827, cartulari, p. 90.

²¹²² Op. Cit. 18 de maig de 1827, cartulari, p. 82.

²¹²³ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 14 de març de 1827.

fomentessin, ans al contrari, havien de denunciar qualsevol indicati a les autoritats eclesiàstiques. El pontífex Lleó, bisbe, servent dels servents de Déu “para perpetua memòria” va introduir la seva butlla assenyalant que era una funció primària dels papes la de vigilar per tal d’apartar els mals que amenaçaven l’Església i que volien destruir-la. Ja en temps del primer cristianisme els bisbes a través d’exhortacions, doctrines i decrets van procurar prohibir i destruir les sectes que tenien com objectiu exterminar l’Església. Però aquestes havien pogut romandre fins a aquest període. Per aquest motiu, Clement XII al comprovar com la secta dels *Liberi Muratori*, també coneguda com *Franc-Masones*, es feia cada dia més forta i més enemiga de l’Església va condemnar-la en la seva constitució publicada el 28 d’abril de 1738. En aquest document va expressar que pretenien conservar l’ortodòxia religiosa, tancant les portes a tots els errors, els vicis i a l’heretgia. No solament la màxima autoritat eclesiàstica va prohibir-les sinó que també els governs de diverses nacions van fer-ho al comprovar el perill que els assetjava per garantir la seguretat i la tranquil·litat pública. Per evitar l’acció d’aquestes sectes la pena imposada per participar, fomentar i ajudar aquestes corporacions secretes era l’excomunicació.²¹²⁴

Aquesta obra no va resultar suficient pel seu predecessor, Benet XIV, qui va promulgar una nova constitució el 18 de març de 1751 per reafirmar l’anterior ja que aquestes societats secretes atemptaven contra la puresa de la religió a més de conspirar per destruir l’Estat.²¹²⁵

A continuació Lleó XII va assenyalar que tot i aquestes constitucions van tenir l’efecte desitjat les sectes no van aturar les seves accions i van crear d’altres pitjors i més audaces que van aplegar-se per formar la dels carbonaris, ubicada principalment a Itàlia, la qual va tenir com a principal objectiu l’erosió de la Religió Catòlica i totes les supremes potestats legítimes (poder polític reial). Aquesta societat va aprofitar la invasió dels estrangers a l’estat pontifici per introduir-se en aquest territori. Davant d’aquesta amenaça Pius VII va condemnar amb penes molt greus als carbonaris en la seva constitució del 15 de setembre de 1821. En aquesta obra Pius VII va indicar que aquesta societat secreta enganyaven a la gent dient que processaven un amor extraordinari vers la Religió Catòlica i davant la persona i doctrina del nostre salvador

²¹²⁴ Op. Cit.

²¹²⁵ Op. Cit.

Jesucrist, al qual li anomenaven *Director i gran Mestre*. Però veritablement eren contraris a l'estament eclesiàstic.²¹²⁶

Tot seguit Pius VII va argumentar que el jurament que realitzaven els seus membres era una imitació del que van realitzar els antics priscilianistes, el qual va consistir en la promesa de no revelar als que no eren de la seva societat res en relació amb aquesta corporació, ni els que estaven en graus superiors descobriren als inferiors. Una vegada a l'interior els seus membres practicaven diverses heretgies ja que tenien llibertat per formar-se al seu gust i al seu mode de pensar la religió que més li agradés, introduint la indiferència, segons així constava en els seus catecismes i estatuts que havien sortit a la llum gràcies a les declaracions d'antics carbonaris que havien abandonat la secta. Aquestos també van comentar que realitzaven cerimònies plenes de sacrilegis ja que van desprejar els sagraments, els quals van substituir-los per uns altres que van inventar. A més no creien en l'existència de Déu i comentaven que l'ànima de l'home moria amb el seu cos, tenint com objectiu final la destrucció de la *Silla Apostòlica* (Papa). A més els carbonaris podien assassinar als que no havien guardat el jurament de fidelitat i de secret i fomentaven les sedicions i les revolucions amb la finalitat de deslegitimar l'autoritat reial amb el pretext de denominar-los tirans. En fi eren els culpables de les revolucions i les conspiracions polítiques per enderrocar la monarquia i l'Església.²¹²⁷

Després d'exposar Lleó XII les constitucions dels seus predecessors va reafirmar la seva voluntat d'eradicar la secta dels carbonaris o qualsevol nom que tingués. Afectant tan als seus afiliats com als seus col·laboradors. També va prohibir tots els seus estatuts, llibres, impresos o manuscrits, sota la pena de l'excomunió per incompliment.²¹²⁸

Seguidament va comunicar que a l'any 1825 continuaven vigents un alt nombre de sectes, mereixent una especial atenció l'anomenada *Universitària*, perquè tenia la seva base i domicili a les universitats ja que alguns professors en comptes d'ensenyar el camí recte als seus alumnes els pervertien al iniciar-los en la seva secta per expandir la maldat. Per tant, novament s'havia d'actuar per reprimir aquestes societats secretes per evitar noves sedicions i mantenir les tradicions, les bones costums i la puresa de la doctrina cristiana. Per aquest motiu Lleó XII va sol·licitar l'ajut dels prínceps i reis catòlics ja que no solament les sectes buscaven destruir l'organisme eclesiàstic sinó que també desitjaven alterar l'ordre públic i pervertir a tots els súbdits. Sense oblidar que la

²¹²⁶ Op. Cit.

²¹²⁷ Op. Cit.

²¹²⁸ Op. Cit.

causa de l'Església es trobava estretament lligada amb el bé de l'Estat. A més va demanar la col·laboració de tots els fidels de la Religió cristiana.²¹²⁹

Com no, a l'any 1828 també va continuar la repressió vers els liberals, tot i que ja en menor quantitat. Per exemple tenim el cas de Juan Antonio Giraldo, subtinent graduat i sergent del regiment de Tarragona, el qual va ser addicte al sistema liberal, per tant, enemic dels absolutistes ja que va intentar convèncer a altres soldats perquè va ser un magnífic orador durant el sistema constitucional.²¹³⁰ Aquest informe ens serveix per corroborar la forta politització que va produir-se a la ciutat de Lleida durant el Trienni Liberal i l'existència d'activitats típiques liberals, tal i com van desenvolupar-se a ciutats de la importància de Barcelona, Reus o Madrid.

Sense deixar de banda la repressió absolutista cal inserir un ofici del secretari del reial i suprem consell de Castella, amb data del 20 d'agost, dirigit al corregidor i a l'ajuntament per comunicar-li l'ordre i l'auto d'aquest consell en la qual el seu suprem tribunal en vista de la representació de l'ajuntament relativa a què Manuel Fuster, Marià Hostalric i Francesc Xavier Soldevila "se les disimulaba el uso y el ejercicio de sus plazas de colegiales y el de esta ciudad sin embargo de no hallarse purificados y del recurso de estos y de lo expuesto por el Señor Fiscal ha tenido a bien resolver que el primero y el tercero queden por ahora suspensos de sus plazas que el segundo continúe actuando en la que esta ejerciendo y que se obligue a Jayme Boer a que sirva la plaza que obtiene o la renuncie inmediatamente; y en este caso, el Ayuntamiento de esta ciudad procure que se actives u provisión, como de las dos plazas vacantes para que no padezca retraso alguno la administración de Justicia". Jaume Boer estava vivint a Barcelona, podia accedir a aquesta plaça en el termini màxim de vuit dies o bé renunciar al càrrec.²¹³¹

Per tant, es pot comprovar com Manuel Fuster i Francesc Xavier Soldevila, dos personatges liberals de primer nivell, amb l'arribada de la dècada ominosa no solament van perdre els seus drets civils sinó que també no van poder exercir els seus oficis. Era una nova mostra de la negativitat que comportava inserida al seu interior un règim polític obsolet i mesquí.

Mentre que d'altra banda els seguidors del tron i de l'altar Magí Targa (no confondre amb el notari) i Miquel Cercós, estudiants de Lleida, van sol·licitar un certificat de bona

²¹²⁹ Op. Cit. Roma, 13 de març de 1825.

²¹³⁰ AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 2 de juliol de 1828, cartulari, p. 156.

²¹³¹ Op. Cit. 26 d'agost de 1828, p. 86.

conducta i adhesió al rei en l'època de l'abolida constitució perquè van ser “expelidos” (expulsats), el primer del terme de la ciutat i el segon del seminari conciliar. Òbviament se'ls va lliurar.²¹³²

25. El Capítol lleidatà a la Dècada Ominosa

25.1. La tornada dels canonges absolutistes i la formació del nou Capítol lleidatà a la Dècada Ominosa

El registre de deliberacions capitulars va començar el divendres 7 de novembre de 1823. Va ser en aquest precís moment quan una vegada reconquerida la ciutat lleidatana per les tropes reialistes el Capítol va tornar a reunir-se d'una manera regular.²¹³³

Rafael Barnola, canonge més antic, va ser el president per absència del Dean. A més formaven el primer Capítol catedralici els canonges: Rafael Soldevila, Pere Dachs, Manuel Costa i Jaume Sarri. Primer de tot es va llegir un ofici del secretari de la Reial Cambra amb data de l'11 de juny de 1823 pel qual va notificar que la Regència del Regne havia designat al secretari del Capítol, el canonge Rafael Maria Soldevila, nou secretari de la Reial Cambra per a què pogués dirigir els assumptes d'aquest reial i suprem tribunal.²¹³⁴

Els clergues i religiosos constitucionalistes foren desplaçats de les seves destinacions o reclosos en convents o centres escollits pel prelat, el qual l'endemà mateix de tornar del seu exili de la diòcesi, el 2 de novembre, signava els primers documents depuradors.²¹³⁵ Però una vegada acabada la repressió posterior a la represa del poder el sector ultrareialista clerical va queixar-se del fet que no es restablís la Inquisició. “Será posible (s'exclamava en un text de 1825) que habiéndose restablecido todos, o casi todos, los Tribunales del Reino, sólo el Tribunal de la Fe, el de la Inquisición por otro nombre, sea el único que quede extinguido?”²¹³⁶

²¹³² Op. Cit. 19 de setembre de 1828, p. 93.

²¹³³ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 7 de novembre de 1823, p. 308.

²¹³⁴ Op. Cit. p. 309.

²¹³⁵ Viola, R.; “Incidencias religiosas durante el período constitucional (1820-1823) en la diócesis de Lérida”, *Anthologica Annuaria*, XX, Roma, 1973, p. 774.

²¹³⁶ A.C.L. *Vindicación de la Inquisición y relación exacta de su modo de enjuiciar y proceder*. Lleida, 1825.

A continuació es va reflectir un altre ofici, aquesta vegada datat el 4 de juny, en aquest la Regència va ordenar que en totes les esglésies lliures del “yugo” revolucionari s’havia de cantar un solemne Te Deum en acció de gràcies per l’entrada a la capital lleidatana de l’exèrcit alliberador. Al llarg de tres dies els ciutadans van haver de realitzar fervoroses oracions per demanar a Déu el retorn de Ferran VII al seu tron.²¹³⁷ L’absolutisme va implantar-se de nou i amb ell la Religió tornava a tenir un alt protagonisme com a element cohesionador de la societat tradicional.

Altrament es va fer present una altra reial Ordre de la Regència del Regne del dia 5 de juny de 1823 anul·lant l’article primer del decret de les anomenades Corts pel qual aquestes autoritzaven al pretès govern constitucional el poder traslladar de les seves respectives diòcesis als rectors, mossens i als altres eclesiàstics que van inspirar desconfiança a l’antic govern, com també qualsevol providència que en els anteriors tres anys haguessin dictat. Per tant, la voluntat de la Regència era que tots els eclesiàstics traslladats a d’altres parròquies o catedrals havien de tornar a les seves primitives ubicacions, a més se’ls havia de restituir les seves prebendes i beneficis. També havien de conservar el “Platero” del seus “delantales” i havien de rebre els seus “tercios”.²¹³⁸ En definitiva, s’havia de tornar al règim anterior al 7 de març de 1820 com si res hagués succeït.

Finalment a l’assemblea capitular del 7 de novembre del 1823 es va notificar que el passat dia 20 d’agost va morir el Papa Pius VII com a conseqüència d’una caiguda anterior. Per aquest motiu s’havien de realitzar oracions i rogatives públiques per demanar a Déu un bon successor, el qual va ser el cardenal Annibal de la Genga, que va prendre el nom de Lleó XII. Com era costum es va celebrar amb el cant d’un solemne Te Deum.²¹³⁹

Poc després va aparèixer el canonge Juan Mariategui.²¹⁴⁰ Poc a poc els canonges de tendència absolutista després de la diàspora ocorreguda a l’etapa final del període liberal van tornar al Capítol. Després va retornar el Dean Josep Cayetano de Foncerrada, el canonge Ignasi Masot²¹⁴¹ i Josep Vidal.²¹⁴² Foncerrada va nàixer a Valladolid de

²¹³⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 7 de novembre de 1823, p. 309.

²¹³⁸ Op. Cit.

²¹³⁹ Op. Cit.

²¹⁴⁰ Op. Cit. 11-14 de novembre de 1823, p. 312.

²¹⁴¹ Op. Cit. 25 de novembre de 1823, p. 313.

²¹⁴² Op. Cit. 29 de novembre de 1823, p. 314.

Mechoacán, era descendent de nobles espanyols i cavaller de l'ordre espanyola de Carles III. Va destacar per ser addicte a Ferran VII durant el Trienni Liberal.²¹⁴³

Seguidament el Capítol va rebre dos cartes, la primera del canonge Domingo Cosio. En aquesta Cosio va informar del seu deficient estat de salut que li impedia viatjar a Lleida. Per confirmar les seves paraules va acompanyar una certificació del metge Luis Julián Veléz. A més Cosio va afirmar que va ser traslladat de Lleida a Àvila pel govern il·legítim, encara que no ho va complir perquè mai va aparèixer en aquesta localitat castellana. A continuació va demanar que quan reparteixin els oficis pel proper any el tinguessin present perquè es trobaria millor i podria venir a la ciutat, a més pretenia rebre totes les rendes i distribucions des del dia en el qual va absentar-se (el mateix que Renteria). El Capítol li va concedir.²¹⁴⁴

La segona carta va ser enviada per Francisco Martínez Marina, va estar datada el 6 de desembre de 1823. Marina va comunicar que esperava que el Capítol lleidatà el considerés un membre d'ells perquè mai va renunciar a la seva canongia. També va exposar que a finals del mes de juliol es va extingir la seva canongia a l'Església de Sant Isidre i, per aquest motiu, aquests eclesiàstics podrien gaudir de la mateixa que tenien abans. El Capítol va contestar que estaria molt content de tenir-lo un altre cop en el seu sí, però que aquesta decisió no era seva ja que depenia d'una reial ordre que havien de rebre de manera immediata per tal de resoldre aquest assumpte.²¹⁴⁵

Al següent ple el Capítol va llegir un memorial del metge Francesc Claver certificant l'absència del canonge Barnola per motius de salut. Cosio finalment tampoc va poder viatjar cap a Lleida per assistir a les reunions del Capítol.²¹⁴⁶

Poc abans Rafael Rebueta va ser designat nou canonge per la mort de Rafael Barnola.²¹⁴⁷ Rebueta va obtenir la canongia per la mort de Antonio Anguera, era natural de la vila de San Pedro de Romeral, va ser batejat l'1 de desembre de 1792. L'1 d'abril de 1820 va ser sacerdot. Llicenciat en dret per la Universitat d'Alcalà el 28 de setembre de 1818. En la seva carta de pagament va adquirir 30 lliures jaqueses, equivalents a 52 lliures barceloneses i 10 sous, per l'ingrés i pel dret de capa provinent

²¹⁴³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6.

²¹⁴⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 12 de desembre de 1823, p. 316.

²¹⁴⁵ Op. Cit.

²¹⁴⁶ Op. Cit. 17 de desembre de 1823, p. 318.

²¹⁴⁷ Op. Cit. 16 de març de 1824, p. 342

de la sagristia. Pels drets del secretari i porter 5 lliures jaqueses (8 lliures i 15 sous). A continuació va prendre possessió.²¹⁴⁸

Poc després també va morir Josep Espiga, ardiaca de Benasc.²¹⁴⁹ Les altes i les baixes al Capítol no van deixar de produir-se (molts canonges que van morir durant el Trienni Liberal no van ser substituïts per uns altres fins ben entrada la dècada ominosa). Rafael Ferraz va enviar una carta assenyalant que Ferran VII l'havia designat nou canonge de l'Església de Lleida.²¹⁵⁰ La Reial Cèdula del 24 de maig en la qual va nomenar a Rafael Ferraz per obtenir la canongia subdiaconil vacant de Antonio Ferraz per la seva mort (2 d'abril de 1824). Però no la va poder obtenir en un primer moment per no complir els requisits que eren ser noble o tenir el grau de llicenciat. Fruit d'aquesta situació Ferran VII li va concedir a través d'una reial ordre del 5 de maig la qualitat de noble (Madrid, 19 de juny de 1824). Rafael Ferraz tenia 41 anys, va batejar-se el 24 d'octubre de 1782 a l'església de Vellebaz, l'11 de maig de 1811 va ser promogut al sacerdoci i va prendre possessió de la seva canongia el 25 de juny de 1824 a Lleida.²¹⁵¹

Altrament s'ha de destacar un ofici del secretari de la Reial Cambra que va comunicar que havien atorgat a Rafael Ferraz, canonge electe d'aquesta Església, el rang de noble (noblesa personal) ja que era un requisit imprescindible per tal d'accedir al seu càrrec. A més es va saber que Josep Noguero es trobava a Roda curant-se del seu deficient estat de salut.²¹⁵²

Poc després el Capítol va rebre una carta de Pedro Puidevan notificant la seva designació com nou canonge de Lleida per la mort d'Antoni Mombiela.²¹⁵³ Ràpidament es va produir la presentació dels documents per part del llicenciat Pedro Puideban y Matheo. Sobretot cal destacar una Reial Cèdula del 24 de juny, a través de la qual va obtenir una canongia presbiterial a la Catedral de Lleida per la mort d'Antonio Mombiela (29 de gener de 1822). Tenia 39 anys, va batejar-se el 4 de juny de 1785 a la parròquia de Brunete, el 23 de setembre de 1809 va ser sacerdot i el 4 d'agost de 1824

²¹⁴⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria n° 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. 11 de març de 1824, PS. 272-274.

²¹⁴⁹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 20 de abril de 1824, p. 348.

²¹⁵⁰ Op. Cit. 18 de maig de 1824, p. 353.

²¹⁵¹ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria n° 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. 8 de juny de 1824, PS. 282-285.

²¹⁵² Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 25 de juny de 1824, p. 357.

²¹⁵³ Op. Cit. 2 de juliol de 1824, p. 359.

va prendre possessió del càrrec.²¹⁵⁴ L'1 d'octubre de 1825 Puideban va realitzar la seva professió de fe davant de la presència de Santiago Siustiani, provinent dels prínceps de Bassano i dels ducs de Corbasa, era cavaller de la Santa Creu de l'ordre de Carles III, arquebisbe de Tiro, nunci apostòlic d'Espanya per la gràcia del papa Lleó XII. El 4 d'octubre de 1825 va rebre el osculum pacis. Al torn major es va situar a la darrera posició, per sota del canonge Casades.²¹⁵⁵ Pedro Puideban, canonge de la catedral de Lleida, també va ser relator del consell de la suprema i general Inquisició d'Espanya (judicatura dels bens del sant ofici, conservació i administració dels seus bens, rendes i drets), càrrec pel qual va ser nomenat pel col·lector general d'espolis l'1 de desembre de 1824. En definitiva, podia absentar-se d'exercir la seva canongia i continuar amb el cobrament dels seus fruits, rèdits, emoluments, distribucions ordinàries i extraordinàries, de la mateixa manera que si continués residint a la catedral. Encara que havia de complir amb els càrrecs que tenia designats per la seva canongia.²¹⁵⁶

També Francisco Borràs va ser designat nou canonge de la catedral de Lleida, Borràs va enviar una carta des de Tàrrrega per tal de comunicar el seu nomenament com nou canonge.²¹⁵⁷ Una Reial Cèdula del 19 de juliol li va permetre obtenir la canongia subdiaconil vacant per la mort de Luis Cubero (23 d'octubre de 1821). Borràs tenia 46 anys, va batejar-se el 31 d'octubre de 1777 a l'església parroquial de Tàrrrega, al bisbat de Solsona. El 3 d'abril de 1813 va ser promogut al sacerdoci. Era doctor en sagrats canons per la universitat de Cervera. El 24 d'agost va prendre possessió del seu càrrec.²¹⁵⁸

Seguidament van rebre una carta de Benito Valonga en la qual va reflectir que Ferran VII li havia agraciat amb l'arcedianat de Benasc. Valonga va aportar tota la documentació acreditativa dels seus mèrits literaris i militars durant la passada guerra, o sigui, va ser un absolutista.²¹⁵⁹ Poc després una carta de Pasqual Clua va informar que va ser nomenat nou arcediaca de Ribagorça per la mort de Manuel Marañoso (30 de juliol de 1822, va ser el germà de Domènec de Marañoso, batlle de Lleida de l'any

²¹⁵⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria n° 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. 31 de juliol de 1824, PS. 290-294.

²¹⁵⁵ Op. Cit. 1 d'octubre de 1825, p. 403.

²¹⁵⁶ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. 10 de setembre de 1825.

²¹⁵⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 6 de juliol de 1824, p. 360.

²¹⁵⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria n° 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. 20 d'agost de 1824, pp. 307-310.

²¹⁵⁹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 9 de juliol de 1824, p. 360.

1821).²¹⁶⁰ La Reial Cèdula del 13 de setembre li va permetre accedir a aquest càrrec eclesiàstic. Clua tenia 61 anys, va ser batejat l'any 1763 a la parròquia de nostra senyora de l'Assumpció de Laguarres, a la diòcesis de Lleida. El 15 de març de 1794 va ser promogut al sacerdoci, era presbiter. Clua va prendre possessió el 16 de setembre, moment en el qual va protestar perquè el van situar al darrer lloc del torn major ja que va entendre que com venia a ocupar la plaça de arcediano de Ribagorça havia de situar-se al mateix seient que el seu predecessor i no la plaça que el correspondria com a canonge subdiaconil.²¹⁶¹

Una carta de Hemeterio Casades va notificar que li havien designat nou canonge de Lleida.²¹⁶² Hemeterio Casades y Soncez, canonge subdiaconil electe de la Catedral de Lleida per la Reial Cèdula del 7 d'agost. Era presbiter de la vila de Bagá, diòcesis de Solsona. Va substituir a Rafael Barnola, mort el 5 de febrer de 1824. Casades tenia 53 anys, va batejar-se el 3 de desembre de 1770 a la parròquia de Sant Miquel de Cardona, al bisbat de Solsona. El 21 de març de 1791 fou promogut al sacerdoci i va prendre possessió el 20 de setembre.²¹⁶³

També cal destacar la recepció d'una carta de Pedro Puidevano, datada a Madrid l'11 d'agost, en la qual va afirmar que necessitava dos mesos per resoldre diversos assumptes i deixar al corrent alguns encàrrecs i comissions que tenia, esperant que el Capítol acceptés que el seu apoderat, el canonge Rebuelta, rebés en el seu nom el osculum pacis i lliurés al mateix temps els corresponents poders al Nunci per poder aconseguir la professió de fe.²¹⁶⁴

A continuació el Capítol va llegir una sol·licitud de Rafael Ferraz demanant que respecte a què per una declaració de la Reial Cambra del 30 de maig de 1818, en la que va prevenir que es guanyava l'antiguitat per la data del nomenament i consegüent reial títol i estant el senyor Ferraz designat per Ferran VII amb anterioritat al senyor Antonio Vallcendrera, el Capítol hauria de resoldre que se'l donés veu, vot i lloc al Capítol o torn abans que al citat Vallcendrera. L'organisme eclesiàstic li va contestar que des de temps immemorials s'havia establert que el canonge que havia tingut la pressa de

²¹⁶⁰ Op. Cit. 20 de juliol de 1824, p. 363.

²¹⁶¹ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria nº 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. 14 de setembre de 1824, PS. 311-314.

²¹⁶² Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 3 d'agost de 1824, p. 368.

²¹⁶³ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria nº 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. 18 de setembre de 1824, PS. 318-320.

²¹⁶⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 17 d'agost de 1824, p. 370.

possessió de la prebenda no adquiria antiguitat i preferència, només en el coro i en les funcions corals ja que per gaudir-ne dels altres privilegis era imprescindible el presentar-se personalment en aquest Capítol, realitzar la professió de fe i ser admès “ad osculum pacis”.²¹⁶⁵ Era una nova lluita interior per tal d’aconseguir una millor lloc al Capítol.

Una Reial Cèdula del 13 de juliol (resolució de la Reial Cambra del 14 de juny, la mateixa per tots aquests nomenaments de canonges per a l’Església de Lleida) va nomenar a Antonio Vallcendrera nou canonge subdiaconil de la Catedral de Lleida en substitució del difunt Francisco Pastoret (26 de novembre de 1819). Adquireixen els fruits, rendes, prevendes i emoluments propis d’un canonge. Va ser rector de la parròquia de Sant Felip de Vacarisas, a la diòcesis de Vic. Tenia 41 anys, va batejar-se el 12 d’abril de 1783 a l’església parroquial de la Seu de Manresa, el 16 de juny de 1810 fou promogut al sacerdoci, va ser presbiter. No va ser fins el 31 de juliol de 1824 quan va prendre possessió del seu càrrec.²¹⁶⁶

Tot seguit un ofici de Pablo Colmenares, general de la ordre del Benito, datat a Madrid el 18 de setembre, va comunicar la seva designació com nou bisbe de Lleida.²¹⁶⁷ Venia a suplir la mitra de Lleida deixada vacant per la designació del bisbe Renteria com a nou arquebisbe de Santiago (tot i que no va poder exercir perquè va morir mentre viatjava a Compostela).

Als inicis del mes d’octubre de l’any 1824 pràcticament ja van residir a Lleida tots els membres del Capítol: Jose Cayetano de Fonserrada, dean; Rafel Soldevila, Pedro Dachs, Manuel Costa, José Noguero, Joan Christosomo de Mariategui, Jaume Sarri, Lorenzo Seris, Ignasi Massot, Rafael Rebuelta, Antonio Vallcendrera, Rafael Ferraz, Francisco Borrás, Pasqual Clua i Ramon Laplana. No van aparèixer ni Forriol ni Laguna²¹⁶⁸ (caldrà esperar fins al 19 de novembre). Ramon Laplana, canonge de l’església d’Albarracín va presentar una Reial Cèdula (aprovada a la Reial Cambra el 30 de juny i publicada el 12 de juliol) en la qual es va incloure una lletra de col·lació que li atorgava una canongia a l’església de Lleida. Era la canongia presbiterial perduda per Francisco Martínez Marina (repressió de Ferran VII, Reial Decret del 30 de juny de 1824). Segons les fonts, aquesta canongia estava vacant per “separación” del seu darrer

²¹⁶⁵ Op. Cit. 20 d’agost de 1824, p. 371.

²¹⁶⁶ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria nº 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. 27 de juliol de 1824, PS. 286-290.

²¹⁶⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 24 de setembre de 1824, p. 376.

²¹⁶⁸ Op. Cit. 19 de novembre de 1824, p. 387.

beneficiari. Laplana tenia 47 anys, va batejar-se el 29 de gener de 1777 a l'església parroquial de nostra senyora de l'Assumpció de Corcolluela, diòcesis de Barbastro, a la cartilla de presbiter va constar que el 21 de març de 1821 va ser promogut al sacerdoci. Laplana va prendre possessió el 23 de setembre de l'any 1824.²¹⁶⁹

Concretament, l'1 d'octubre Francisco de Llorens, rector de la parròquia de Monfallo d'Agramunt, diòcesis d'Urgell, va comunicar que va ser designat canonge subdiaconil electe de l'església de Lleida. Va presentar la corresponent Reial Cèdula datada el 30 d'agost, Llorens va substituir a Juan Sarri, qui va morir el 2 d'agost de 1818. Francisco Llorens tenia 50 anys, va ser batejat el 18 d'agost de 1774 a l'església parroquial de la Pobla de Segur, diòcesis d'Urgell, a la cartilla de subdiacono va constar que l'1 de maig de 1801 va ser promogut a l'ordre de subdiacono. Finalment cal apuntar que va prendre possessió el 2 d'octubre.²¹⁷⁰

Al poc temps van aparèixer Josep Vidal i Domingo Cossio, que finalment va poder curar-se de la seva malaltia i viatjar cap a Lleida. Gairebé van trigar un any en aplegar-se de nou, òbviament amb múltiples novetats per diversos motius (repressió liberal, exili, desterrament, malalties, edat avançada, mort, repressió absolutista).²¹⁷¹

Paral·lelament va arribar una carta de Juan Rodríguez Cifuentes, datada a Madrid el 6 d'octubre, destinada a comunicar que havia mort Simon Antonio de Renteria y Reyes, Arquebisbe de Santiago, qui fou bisbe d'aquesta Església i diòcesis, va morir el dia 4 d'octubre a les 2'45 del matí. Els membres del Capítol havien de pregar per a què Déu li concedís el descans etern. L'organisme eclesiàstic va demanar al col·lector general d'espolis els seus pontificals.²¹⁷²

Renteria va ser un símbol de l'absolutisme, del reialisme i del tradicionalisme. Sempre va mantenir una postura contrària al règim liberal, encara que va oposar-se decididament quan va comprovar que la legislació dels constitucionals minava els privilegis i la preponderància de l'Església. Fet que li va generar multitud de problemes durant el Trienni Liberal, només cal recordar la seva expulsió de la ciutat de Lleida al mes de febrer de l'any 1823, el seu exili a Màlaga i el perill que va córrer la seva vida. Però convertit en tot un màrtir del reialisme, la seva defensa a ultrança del tron i de l'altar li va valer per tal de ser designat arquebisbe de Santiago de Compostela, tot un

²¹⁶⁹ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria n° 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. Lleida, 22 de setembre de 1824, PS. 321-325.

²¹⁷⁰ Op. Cit. 1 d'octubre de 1824, PS. 326-334.

²¹⁷¹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 5 d'octubre de 1824, p. 379.

²¹⁷² Op. Cit. 12 d'octubre de 1824, p. 381.

honor, encara que per desgràcia i per la seva avançada edat va morir just abans d'ocupar una seu tant important.

Tot seguit el Capítol va llegir un memorial de Ramon Temple, beneficiari d'aquesta Església, sol·licitant que en virtut de la seva noblesa personal i hereditària, era ciutadà honrat de Barcelona i advocat dels Reials Consells, hauria de percebre les mateixes prerrogatives i distincions que tenien els doctors en qualsevol facultat. Li van atorgar.²¹⁷³

A principis del mes de novembre Ramon Temple, presbiter de l'església de Lleida, va presentar una Reial Cèdula per la qual li atorgaven el benefici sota la invocació de Sant Francesc d'Assís i degollació de Sant Joan Baptista.²¹⁷⁴ Tot seguit José Benito Valonga, presbiter i dignitat de tresorer de l'església de Siguenza, va presentar una Reial Cèdula per ocupar la vacant a l'arcediano de Benasc per la mort de Josep Espiga i Gadea (comissionat lleidatà per obtenir la capitalitat de província).²¹⁷⁵

Poc després va arribar una carta de Tomás Mercero des de Madrid en la qual va invitar al Capítol a subscribir-se al "Discurso apologetico de la lealtad española".²¹⁷⁶

A finals de març el Dean Fonserrada va notificar l'elecció com a nou bisbe per a la diòcesis de Lleida de Francisco Pablo Colmenares per la Reial Cèdula del 25 de març de 1825. Colmenares va portar inserides les lletres apostòliques necessàries per la seva investidura. Li van lliurar diverses butlles excepte l'anomenada de "Vasallos" (per problemes amb la legitimitat dels senyorijs eclesiàstics).²¹⁷⁷ El 6 d'abril Francisco Pablo Colmenares va confirmar que hauria de prendre possessió del bisbat de Lleida en breu. El dean José Cayetano de Fonserrada va ser el seu apoderat. A més li tenia d'atendre en tot moment Josep Vidal, Vicari General i canonge més antic del Capítol. En aquest acte tan important havien d'assistir en qualitat de dignitats comissionades els canonges Fonserrada, Soldevila, Mariategui, Costa i Dachs.²¹⁷⁸

Colmenares va prendre possessió del seu bisbat el 6 d'abril de 1825 a la Catedral Nova. Va ser una gran cerimònia, els quatre rectors de les parròquies lleidatanes van

²¹⁷³ Op. Cit.

²¹⁷⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria nº 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. Lleida, 2 de novembre de 1824, p. 339.

²¹⁷⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria nº 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. Lleida, 18 de novembre de 1824, p. 344.

²¹⁷⁶ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 22 de març de 1825, p. 410.

²¹⁷⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria nº 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. Lleida, 31 de març de 1825, p. 358.

²¹⁷⁸ Op. Cit. 2 d'abril de 1825, p. 411.

alçar cadascun una creu al mateix moment que els membres del Capítol entraven en processó al temple, cantava el cor i repicaven les campanes. Van presenciar l'acte tot els membres de l'Ajuntament, les autoritats militars, tot el clergat lleidatà, els caps de família dels dos sexes i en general tots els lleidatans que van poder entrar. Josep Vidal va ser el mestre de cerimònies, situat a la capella major, tenia una "Veracruz" i el la Bíblia, li va acompanyar el prior de l'ajuntament, el qual va estar vestit amb una capa "Pluvial". Vidal va prestar jurament a Colmenares. Tot seguit es va cantar un solemne Te Deum laudamus. Al finalitzar la cerimònia religiosa es van traslladar pel carrer de la Palma fins al palau episcopal, on la comitiva capitular i de l'ajuntament va tastar fruita dolça i licors.²¹⁷⁹

A principis del mes d'abril es va realitzar la presentació d'una butlla del nou bisbe Colmenares dirigida al clergat ilerdense. Els escrivans van ser Magí Targa i Ramon Jou i Constantí (també era secretari de la confraria de Sant Salvador i de Santa Maria la Antigua). En aquesta es van citar tots els eclesiàstics: Primer de tot als canonges, després els presbiteres Alexandre Terrassa, Pascual Tubau, Francesc Fontanals, Josep Laplana, Antoni Meler, Manuel Alentá, Antonio de Alzamora, Josep Llurba, Antoni Castellà, Magí Renyer, Ramon Soler, Josep Felip, Ramon Sánchez Royo, Josep Maria Avillar, Gavino Binós, Vicente Corbella, Ignasi Condal, Mariano Campos, Francisco Oliver, Francesc Bofill, Isidre Grau, Joan Perrafeta, Joan Sol, Anastasi Fleix, Lluís Lázaro, Francesc Vilella, Miquel Esteve, Miquel Farré, Joan Monsa, Jacint Capdevila, Josep Minguell, Antoni Casals, Jaume Caranobes, Joan Roca, Joan Saborit, Joan Ariet, Josep Oliver, Juame Tolosa, Ramon Temple, Ramon Lleonart, Pere Piquer. A continuació: Joan Frunch, clergue de primera tonsura, Antoni Manguillot, clergue de prima capellania, Josep Torrens i Josep Cosials, Manuel Borrás, subdiacono beneficiari. Els beneficiaris de la parròquia de Sant Llorenç eren Josep Marqués i Pere Martí. El seu rector va ser Pere Gasol. El de la de Sant Andreu Antoni Sánchez. Ramon Borgoñó la de Santa María i Pere Lleopart de la de Sant Joan (els seus beneficiaris eren Salvador Castells, Isidre Farré, Jacint Enrich, Antoni Freixes, Anastasi Derch i Francesc Martí). Tot el clergat va admetre aquesta butlla i la designació de Colmenares com a nou bisbe. Alexandre Terrassa, primer conservador d'aquesta butlla la va besar i la va posar damunt del seu cap en senyal d'obediència, obsequi i respecte. Posteriorment se la va quedar.²¹⁸⁰

²¹⁷⁹ Op. Cit. Lleida, 6 d'abril de 1825, p. 371.

²¹⁸⁰ Op. Cit. 5 d'abril de 1825, p. 368.

Colmenares també va presentar una butlla dirigida a l'Ajuntament de Lleida i al seu poble. El va rebre en primer lloc Manuel Llauder, Mariscal de Camp dels reials exèrcits i Governador militar i polític de Lleida, a més del ser el seu Corregidor. Al seu costat van estar els membres de la Paeria. Com a regidors perpetus: Antoni de Gomar, regidor degà, Manuel Baltasar de Tàpies, Jacint Pallarés, Joan Baptista de Casanoves, Mariano Arajol i Joaquim Martorell. En qualitat de diputats del comú van assistir Fidel Vives, Antoni Martrus i Francesc Fabregues. Josep Benet va ser el síndic personer. Francesc Solano va tornar a ser el secretari. Tots els representants del poder local van acceptar aquesta butlla i van declarar que admetien i veneraven al nou bisbe (va portar una llarga comitiva integrada pel Dean del Capítol, Francesc Fontanals, Pere Piqué, Josep Bonet, Ramon Leonart i Magí Targa).²¹⁸¹

Paral·lelament va arribar la carta de pagament del bisbe Colmenares. L'administrador de la sagristia havia de percebre 446 lliures i 5 sous barcelonesos per la fabrica de la capella que havia d'adquirir teles de seda. El secretari 51 lliures més pels seus drets, el paper segellat per a la regulació de les diligències de presentació de les butlles. Per al porter 35 lliures i 14 sous barcelonesos pels seus drets. Colmenares les havia de lliurar al majordom Ramon Sánchez Royo.²¹⁸²

Al maig el Capítol va percebre una carta del nou bisbe Pablo Colmenares, datada a Madrid el 7 de maig, per tal d'assenyalar que de manera immediata iniciaria el viatge cap a Lleida.²¹⁸³ Poc després el Dean i el canonge Clua van rebre el nou bisbe a Alcarràs, a més a més li van lliurar un obsequi.²¹⁸⁴ A continuació van llegir una nova carta del nou bisbe Colmenares en la qual va notificar que el dia 7 arribaria a Fraga i el 8 a Lleida.²¹⁸⁵

Tot seguit el Capítol va llegir una carta de la Reial Cambra del passat 8 de juny per la qual Ferran VII va mostrar els seus dubtes respecte si seria convenient destinar algunes canongies a cada catedral, que es donessin per oposició com les d'ofici, o per un altre mètode, per a què els agraciats tinguessin l'obligació d'ensenyar filosofia, teologia i moral als seminaris, imposant també el mateix deure als lectorals, magistrals i penitenciaris a on no hi hagués una universitat, tot per aconseguir una millor ensenyança ja que els Capítols havien de ser, com sempre ho havien estat, un lloc de reunió de les

²¹⁸¹ Op. Cit. 5 d'abril de 1825, p. 369.

²¹⁸² Op. Cit. 5 d'abril de 1825, p. 370.

²¹⁸³ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 10 de maig de 1825, p. 424.

²¹⁸⁴ Op. Cit. 20 de maig de 1825, p. 426.

²¹⁸⁵ Op. Cit. 7 de juny de 1825, p. 430.

llums de l'Església i de l'Estat. El Capítol de Lleida va respondre que convocaria una reunió “subpena prestiti” per prendre una decisió al respecte. El de Tortosa li va demanar consell per així tenir més informació.²¹⁸⁶

Seguidament va arribar una carta del Capítol de l'Església de Vic del 4 de juliol per manifestar el seu desig per conèixer si en el Capítol de Lleida els canonges i els eclesiàstics mantenien la seva immunitat sobre els allotjaments. Van contestar-li que des de el mes de desembre de l'any 1824, moment en el qual els francesos van marxar de la ciutat, l'havien tingut.²¹⁸⁷

Al mes d'octubre del 1825 el canonge Noguero va comunicar al Capítol que era massa vell per continuar amb la seva canongia. Per aquest motiu va encarregar les pràctiques doctrinals al clergue caputxí de Barcelona Amelino.²¹⁸⁸ Mentre que Joan Francesc, metge de Lleida, va notificar al Capítol que el Dean Foncerrada no podia sortir de la seva casa a causa de la seva feblesa física.²¹⁸⁹

A l'any 1826 no es va produir cap col·lació d'un canonge, per tant, no hi van haver novetats al respecte (solament cal tenir present la llista del torn major actualitzada amb el canonge Puivedan al darrera). Tampoc als anys 1827 i 1828.²¹⁹⁰

També cal inserir una pica baralla entre el canonge Joan Saborit i el Capítol. Saborit va enviar una exposició a l'organisme eclesiàstic el 19 de febrer de 1827 perquè el Capítol en la reunió celebrada el 17 de desembre de 1826 va acordar que Joan Saborit havia de cessar en el seu càrrec d'administrador de la Meca (l'ocupava des de 1809). Òbviament Saborit es va molestar perquè el Dean li va comunicar aquesta resolució a través del porter (el 23 de gener de 1827) i no personalment. Saborit va considerar que el Capítol va prendre una decisió arbitrària. No es va explicar com una institució tan il·lustrada i respectable va pagar d'aquesta manera a un membre seu que havia desenvolupat les seves funcions amb tanta integritat com activitat. Per tant, va ser un exemple d'ingratitude i un escàndol, van deixar-se portar per passions mesquines i per un esperit de partit (mostrar els clans, els grups i la divisió interna del Capítol), mesura més pròpia d'uns nens sense realitzar cap reflexió que d'uns subjectes pertinents a la més alta jerarquia. Aleshores Saborit va afirmar que s'havia de desconfiar de l'organisme eclesiàstic, en definitiva, no podia guiar als fidels lleidatans, havia perdut el nord.

²¹⁸⁶ Op. Cit. 17 de juny de 1825, p. 432.

²¹⁸⁷ Op. Cit. 8 de juliol de 1825, p. 436.

²¹⁸⁸ Op. Cit. 4 d'octubre de 1825, p. 459.

²¹⁸⁹ Op. Cit. 17 de desembre de 1825, p. 472.

²¹⁹⁰ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria nº 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. Anys 1826-28.

Segons el canonge aquesta arbitrietat va ser mal vista pel poble, a més podia portar a un estat de degradació a l'Església. Saborit no es va saber avenir d'aquest acomiadament perquè no va cometre cap error ni falta, només es podia explicar a través de la irrupció de la novetat per davant del criteri. Pel canonge "no se trata peor a un negro de Africa". Per aquestes raons va demanar que se li lliurés un testimoni que acredités que la revocació del seu càrrec no s'havia realitzat per qualsevol falta comesa en el desenvolupament del seu treball ja que s'havia comportat amb integritat i exactitud perquè d'altra manera quedaria embrutat el seu honor i reputació.²¹⁹¹

Com no el Capítol va rebre amb sorpresa l'exposició de Saborit. Va considerar que les seves expressions eren ofensives, injurioses i massa insultants, no podien quedar en l'oblit per falta de raó i de fonament. Tota corporació havia de ser tractada amb més respecte. A més el govern i els tribunals recomanaven la moderació. Saborit va utilitzar un estil orgullós, infame, descortès i impropri d'un individu del Capítol. L'organisme eclesiàstic va demanar un públic càstig per redimir a la corporació eclesiàstica de tantes nocives imputacions. També va assenyalar que la privació del seu càrrec va ser conseqüència de la reducció i unió dels beneficiaris a l'Església de Lleida. Es va prohibir que cap eclesiàstic pogués cobrar cap deute ja que aquesta tasca l'havia de portar a terme persones seculares. Per tant, el Capítol no va incórrer en cap injuria, a més tampoc li va prometre la perpetuació d'ell en aquest càrrec. De totes maneres li presentarà un document que acreditarà que havia desenvolupat la seva feina a l'administració de la Meca d'una manera correcta. D'altra banda va sol·licitar-li un escrit penedint-se ja que havia insultat, ofès i denigrat al Capítol, encara que de totes maneres rebria un càstig públic imposat pel tribunal eclesiàstic.²¹⁹²

Així doncs, la divisió a l'interior del Capítol catedralici de Lleida era evident, si més no la lluitar pel poder va generar enfrontaments. Per l'organisme eclesiàstic Saborit va realitzar unes declaracions que van generar una extensa amargura, va formular expressions que insultaven, fruit d'un acalorament, les quals van desunir el grup, va "sembrar cizaña en el campo del señor". Després va penedir-se i va reconèixer el seu error, a més va afirmar que sempre havia mantingut una actitud respectuosa vers els membres del Capítol.²¹⁹³

²¹⁹¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Lleida, 12 de febrer de 1827.

²¹⁹² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Lleida, 19 de febrer de 1827.

²¹⁹³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Lleida, 9 de març de 1827.

El Capítol tot i que va rebre l'escrit de Joan Saborit penedint-se va considerar que Saborit no s'havia retractat d'una manera llisa i sincera. Encara que va decidir que aquest afer s'havia d'arxivar i oblidar-ho perquè va ser fruit d'un acalorament, a part que havia reconegut el seu error i la seva actitud irrespectuosa i impròpia d'un membre del Capítol. També van reflectir com Saborit s'havia deixat anar per l'opinió d'algun sector popular contrari a l'Església (liberals), en definitiva era obra d'una conspiració i d'una creixent politització: "Algunes persones estaven esperant que el Capítol no hagués actuat per escopir a la cara dels canonges". Només d'aquesta manera seria possible que un beneficiari pogués insultar al cos capitular. Pretenien generar una forta divisió interna que per pertorbar els ànims. A més el Capítol va afirmar que hi havia un verí ocult que persuadia a la gent de bon cor, era una política estudiada, fins i tot maquiavèlica.²¹⁹⁴

25.2. La demanda de reconeixement dels eclesiàstics absolutistes

A mitjans de novembre de 1823 el Capítol va rebre un memorial de Francesc Ros, Sochantre, sol·licitant que a causa del seu desterrament de la ciutat de Lleida pel govern revolucionari el Capítol hauria de pagar-li les distribucions que va deixar de percebre. El Capítol va decidir que li donaria només les que corresponien als dies que va estar a l'exili.²¹⁹⁵

A principis del mes de desembre van llegir un altre memorial, aquesta vegada d'Antoni Alzamora, Bonaventura Freixes, Alexandre Tarrasa, Francesc Vilella, Antoni Meler, Pasqual Tubau, Miquel Esteve i Jacint Capdevila. Tots eren presbiteres i residents de l'Església de Lleida. En aquest document van exposar que van tenir que marxar de la ciutat lleidatana a partir de l'1 de maig perquè la ciutat estava amenaçada d'un rigorós setge i temien els incidents que es podrien produir, a més van rebre molt insults i amenaces de mort de la població civil i militar per ser fidels a la causa del tron i de l'altar. Per aquest motiu, van sol·licitar rebre les distribucions que els corresponien durant el temps que van tenir que absentar-se. El Capítol va votar una resolució final entorn d'aquest assumpte: Barnola va indicar que les dos terceres parts de les distribucions pel temps que va durar el perill se'ls havien de donar. Mentre que Vidal va

²¹⁹⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Lleida, 9 de març de 1827.

²¹⁹⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 18 de novembre de 1823, p. 312.

assenyalar que no havien justificats els intervals en els quals van patir amenaces i van córrer un greu perill personal, suficients per tenir que abandonar la ciutat, per tant, va refusar la petició establerta en aquest memorial. Soldevila va opinar el mateix que Vidal. Però Dachs va comentar que davant el “amago” de setge de principis del mes de maig l’Ajuntament il·legítim va realitzar un ban autoritzant la marxa de tots els que no tenien menjar per sis mesos. Per tant, ell li donaria els diners. El canonge Sarri li va donar la raó. Per contra Mariategui va votar de manera similar a la de Vidal i Soldevila. El resultat final va ser el següent: per tres vots a dos va guanyar la postura de Vidal. “no ha lugar”.²¹⁹⁶

Poc temps després va arribar una Reial Ordre al Capítol per assegurar l’estada dels mossens a les seves esglésies. El monarca va indicar que mai més que avui en dia era indispensable la residència dels rectors a les seves parròquies per instruir i dirigir al poble en les sanes doctrines religioses i polítiques. També va exposar que aquells religiosos que van ser perjudicats per defensar la causa del rei serien recompensats a la seva carrera segons els seus mèrits (circular del 30 d’octubre de 1823).²¹⁹⁷

Força interessant va ser la recepció d’un ofici del bisbe Renteria en el qual li va lliurar al Capítol tots els oficis i representacions que va dirigir des de l’any 1820 a l’anomenat Govern i Corts constitucionals reclamant contra les ordres expedides sobre els assumptes del clergat. El Capítol les va arxivar.²¹⁹⁸ Una vegada acabada l’experiència liberal aquests oficis del bisbe Renteria es van convertir en el millor certificat possible per tal d’obtenir una recompensa reial. A més aquests documents van tenir un alt valor històric ja que ens van transmetre l’oposició del sector més reaccionari de l’Església vers la introducció de les noves mesures liberals a l’àmbit eclesiàstic.

D’altra banda cal informar de l’admissió d’una Reial ordre datada el 8 de gener de 1824 en la qual el Suprem Consell i Cambra seguint els manaments d’un Ferran VII van manifestar la seva preocupació per la necessitat que els prebendats i els rectors resideixin en les seves respectives parròquies per tal d’instruir al poble en les santes doctrines religioses i polítiques, prenent que es portés a efecte la Circular expedida per la Regència del Regne del 22 de juliol de 1823, sense que aquesta mesura perjudiqués als qui haguessin fet diversos serveis a favor de la causa de S.M. i haguessin patit algun

²¹⁹⁶ Op. Cit. 2 de desembre de 1823, p. 315.

²¹⁹⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 20 de gener de 1824.

²¹⁹⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 17 de febrer de 1824, p. 338.

perjudici ja que aquests serien recompensats en relació amb els seus mèrits, només havien d'acusar rebut al secretari.²¹⁹⁹

Aquesta mesura tenia com a objectiu restablir l'estat anterior al 7 de març de 1820. Els eclesiàstics havien de tornar als seus enclavaments originaris, a més va donar via lliure a l'al·legació dels mèrits realitzats durant la vigència del sistema constitucional per tal de percebre les gratificacions pertinents per així recompensar als seguidors de l'altar i el tron a l'inici de la dècada ominosa.

Posteriorment els membres del Capítol van acordar que com que havia de passar per Lleida camí de la Cort el Baró d'Eroles havien de celebrar algun acte o bé donar-li un obsequi. Finalment van decidir atorgar-li un present de manera conjunta amb el bisbe Renteria²²⁰⁰, qui va ser nomenat Arquebisbe de Santiago en pagament dels serveis prestats al tron i l'altar durant el sistema liberal. Per celebrar-ho, com era la setmana de la Passió, al segon dia de Pasqua es van realitzar les demostracions i el cant del Te Deum, al qual va assistir en ple tot l'Ajuntament de Lleida, demostrant que les dues corporacions tornaven a mantenir una estreta relació i col·laboració.²²⁰¹

Referent a l'arribada del baró d'Eroles a Lleida s'ha de reflectir que la Paeria va enviar una carta al Capítol per invitar-li a un menjar que organitzarà per tal de celebrar i obsequiar l'estada del baró d'Eroles a la ciutat. El Dean José Cayetano de Fonserrada i el canonge Josep Vidal van ser els representants de l'organisme eclesiàstic a aquest acte.²²⁰²

Al mes de setembre de 1824 el canonge Vallundrera va fer present una carta d'Andreu Corominas, Dean de Manresa, datada el 23 de setembre, manifestant que va confessar a Pau Rions, veí de Manresa, qui va ser afusellat en aquesta ciutat el 4 de juliol de 1822 per haver pres les armes a favor de la causa del Tron i de l'Altar. Rions en els seus últims moments li va encarregar que supliqués al vostre Capítol que tingués l'amabilitat d'afavorir a la seva dona i a la seva infeliç família, particularment a un fill que estudiava. Segons Coromines va ser una víctima "de la fúria revolucionària". Ho va comunicar l'any 1824 perquè abans no es va atrevir per la persecució que va patia tot aquell que afavoria o es va interessar pels defensors de la Religió i el Rey.²²⁰³ També a partir d'aquest document es pot apreciar com els liberals van instaurar un règim del

²¹⁹⁹ Op. Cit. 27 de febrer de 1824, p. 339.

²²⁰⁰ Op. Cit. 16 de març de 1824, p. 342.

²²⁰¹ Op. Cit. 3 d'abril de 1824, p. 345.

²²⁰² Op. Cit. 6 d'abril de 1824, p. 346.

²²⁰³ Op. Cit. 28 de setembre de 1824, p. 377.

terror vers els reialistes, sobretot quan aquestos van prendre les armes per tal d'enderrocar el govern constitucional.

A finals de l'any 1824 el Capítol va rebre el memorial de Francesc Solano demanant en nom del seu germà recentment electe Arcediano de Terrantona una certificació que testifiqués que encara no s'havien complert els dos anys de vacant de la seva prebenda i que després de complir-la havia de satisfer una anualitat a aquesta Església. Òbviament li van concedir ja que Solano, al igual que la seva família, sempre havia mantingut una forta adhesió a la causa del tron i de l'altar.²²⁰⁴

Ja a l'any 1825 va arribar a les dependències consistorials un memorial de Baltasar de Tàpies per demanar un certificat de bona conducta moral i política. Òbviament li van atorgar.²²⁰⁵ Al igual que va succeir amb el memorial de Francisco Bautista Casañes, coronel d'artilleria de Lleida, al qual també li van agrair amb una certificació de bona conducta política durant el sistema constitucional.²²⁰⁶

25.3. L'organització interna i externa del assumptes relacionats amb el Capítol

A finals de l'any 1823 es va repartir les distribucions d'oficis per a l'any 1824: cal destacar que l'encarregat del "coro" va ser Barnola i del "coro" del claustre major va ser Josep Cayetano de Foncerrada.²²⁰⁷

Posteriorment es va fer present una carta de la Regència del Regne per a què es publicués i prediqués la santa butlla de la santa Croada per al present any 1824²²⁰⁸ i una altra carta de la Junta de l'Hospital destinada a que el Capítol nomenés un vocal seu. Després de realitzar una votació van designar a Ignasi Masot.

Un bon exemple de mesura destinada a eliminar la legislació liberal va rebre's a través de José de Ayala, membre del suprem Consell i Cambra, ja que va remetre una Reial Cèdula del Suprem Consell de Ferran VII en la qual es tornaven a fixar les regles dels jutjats per a poder validar i anular les acusacions judicials, els contractes i d'altres actes públics d'aquesta espècie practicats en el temps del titulat govern constitucional.²²⁰⁹ Seguidament es va produir el nomenament d'Ignasi Temple per tal de realitzar les

²²⁰⁴ Op. Cit. 10 de desembre de 1824, p. 390.

²²⁰⁵ Op. Cit. p. 426.

²²⁰⁶ Op. Cit. 10 de juny de 1825, p. 431.

²²⁰⁷ Arxiu Capítular de Lleida, Actes Capítulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 21 de desembre de 1823, p. 321.

²²⁰⁸ Op. Cit. 3 i 10 de febrer de 1824, p. 337.

²²⁰⁹ Op. Cit. 16 de març de 1824, p. 342

tasques d'assessor judicial, sobretot havia d'aconsellar als batlles que pertanyien a la jurisdicció eclesiàstica.²²¹⁰

En una altra reunió de l'organisme eclesiàstic es va llegir un ofici de la Reial Cambra comunicant la resolució del monarca relativa a fer extensiu als Capítols el nomenament dels Vicaris generals en la seu vacant seguint la llei de la "novíssima" recopilació pels bisbes en seu plena.²²¹¹

A la reunió del Capítol del 30 de setembre de 1824 es va llegir un ofici del 25 de setembre en el qual José de Cafranza, secretari de la Reial Cambra, va comunicar que l'1 d'octubre s'hauria d'escollir el nou Vicari General i governador eclesiàstic ja que s'hauria de declarar vacant la seu episcopal (trasllat i mort de l'anterior bisbe Renteria). Tal i com s'havia acordat anteriorment el primer dia d'octubre de l'any 1824 el Capítol va declarar vacant la seu episcopal. Tot seguit van votar per escollir el nou Vicari General. Soldevila va votar per Fonserrada, Vidal, Dachs, Costa i Mariategui; Dachs va votar el mateix que Soldevila i al seu lloc el substituiria Masot; Costa va votar com Soldevila i al seu lloc el substituiria Sarri; Fonserrada per Soldevila i al seu lloc Reuelta; Noguero va votar el mateix que Soldevila; Mariategui com Soldevila i al seu lloc Masot; Sarri, Seris, Masot, Reuelta, Vallcendrera, Ferraz, Borrás, Clua i Laplana també van votar el mateix que Soldevila. Una vegada examinada aquesta votació van escollir per cobrir la plaça de Vicari General a Fonserrada, Vidal, Dachs, Costa i Mariategui.²²¹²

Seguidament es va iniciar una altra elecció per tal d'escollir qui hauria d'exercir la jurisdicció contenciosa i fer-se càrrec del tribunal eclesiàstic de Lleida. Soldevila va votar per Vidal; Dachs per Fonserrada; Costa per Vidal; Fonserrada per Vidal; Noguero, Mariategui, Sarri, Seris, Reuelta, Ferraz, Borrás, Clua i Laplana per Vidal; Masot va comentar que entre ells ho haurien de decidir; i Vallcendrera va votar per Masot. Per tant, va guanyar de llarg Josep Vidal. Així doncs, el Capítol va designar administrador del bisbat de Lleida al canonge més antic, o sigui, a Vidal. L'ajudaran en el càrrec de Vicari General els canonges Fonserrada, Dachs, Costa i Mariategui, els quals van jurar sobre una Bíblia situada al seu pit exercir lleialment el seu ofici segons Déu i la seva consciència. Els comissionats de la cúria eclesiàstica van ser Vidal, Reuelta i Vallcendrera. A més es va designar com assessor judicial a Mariano Arajol,

²²¹⁰ Op. Cit. 21 de maig de 1824, p. 354.

²²¹¹ Op. Cit. 18 de maig de 1824, p. 352.

²²¹² Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria nº 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. Lleida, 1 d'octubre de 1824, p. 329.

advocat de Lleida; i advocat fiscal a Francisco Fontanals; nunci de la cúria i guàrdia dels presoners a Felipe Condal major i menor (eren pare i fill). Per últim recordar que Magí Targa era el secretari del Capítol.²²¹³

Una vegada finalitzat l'any 1824 es va acordar el catàleg d'oficis per a l'any 1825.²²¹⁴

Quadre 179: Distribució dels oficis del Capítol

Ofici	Canonge
Aniversaris	Dachs i Costa
Elecmosyne	Mariategui i Llorens
Operis	Soldevila i Sarri
Sacristie	Foncerrada
Hospitalarari	Massot i Reuelta
Sanaluye et vacantium	Noguero
Bellvís	Vidal
Alfés i Sunyer	Vallcendrera
Montagut	Massot
Soses et Vilanove de Remolins	Seris
Torreserona	Casades
Rectores archivi	Soldevila i Dachs
Casa de la Meca	Massot
Escolania i Cantorum	Laplana
Solicitatores causarum et deliveratum	Ruiz i Borrás
Macelli	Dachs i Costa
Clavaris sacrarii	Vidal i Mariategui
Substituti clavariorum	Soldevila i Cosio
Rector comunis sacrarii et capellarum	Reuelta
Visores donorum et panis canong	Forriol i Borrás
Rationalis et clavarii studi	Cosio i Ferraz
Piarum causarum	Ferraz
Louum teneris precentoris	Mariategui

²²¹³ Op. Cit.

²²¹⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 23 de desembre de 1824, p. 396.

El torn Major va ser el següent: Vidal, Soldevila, Dachs, Ruiz, Foncerrada, Costa, Noguero, Mariategui, Cosio, Sarri, Seris, Massot, Laguna, Forriol, Reuelta, Vallcendrera, Ferraz, Borrás, Clua, Laplana, Llorens i Casades.

Prepositurarum	Dachs i Clua
Pia cause de Gomar	Laguna
Habilitatores Fernorum	Ruiz i Rebuelta

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Capitular, prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 23 de desembre de 1824, p. 396.

Altrament cal destacar que van nomenar un nou cirurgià, Josep Gasull, i un nou farmacèutic, Jacint Pifarré. Encara que per falta de recursos econòmics no es va poder nomenar un nou “silenciero”, ho van fer al mes d'agost, va ser José Argués, veí de Juneda, també el van nomenar capillero major.²²¹⁵ Mentre que Ignasi Temple a través d'un memorial va comunicar que renunciava als seu càrrec d'assessor dels batlles dels pobles de la jurisdicció eclesiàstica a causa de les seves múltiples ocupacions.²²¹⁶ El càrrec que va deixar vacant Ignasi Temple el va ocupar Cristòfol Mestre, advocats dels reials consells. D'altra banda cal comentar que l'arxiver Ramon Jou serà també el nou escrivà, a més d'encarregar-se de la cúria, tant en assumptes civils com en els criminals. Per últim apuntar que Magí Tàrrega era el secretari del Capítol.²²¹⁷

D'altra banda assenyalar un memorial de la Junta de Sequiatge en el qual van sol·licitar que el Capítol nomenés un vocal i un representant seu pel pròxim bienni. Van escollir al canonge Soldevila, mentre que Jaume Sarri va ser el seu substitut, també ho era de l'anterior vocal.²²¹⁸

Paral·lelament el Capítol per continuar amb el recurs que tenia pendent a la Reial Cambra sobre la revocació del canonge Vidal del seu càrrec de Vicari General per ser “afrancesat” va decidir atorgar poders a l'agent de Madrid Gabriel de Zabala.²²¹⁹ Però els partidaris del canvi de Vicari General a l'interior del Capítol van guanyar i el bisbe Colmenaris es va veure obligat ha substituir a Josep Vidal. El nou Vicari General havia de ser plenament addicte a la persona de Ferran VII.²²²⁰

A finals de l'any 1825 a l'interior del Capítol va produir-se una polèmica entorn de la distribució d'oficis per a l'any 1826 ja que van disputar-se qui ocuparia el primer lloc del torn d'oficis per ocupar el “coro del Chantre”. Per dilucidar l'assumpte van decidir

²²¹⁵ Op. Cit. 3 de juny de 1825, p. 429.

²²¹⁶ Op. Cit. 28 de juny de 1825, p. 434.

²²¹⁷ Op. Cit. 5 de juliol de 1825, p. 436.

²²¹⁸ Op. Cit. 27 de setembre de 1825, p. 458.

²²¹⁹ Op. Cit.

²²²⁰ Op. Cit. 18 de novembre de 1825, p. 467.

El mateix Dean José Cayetano de Fonserrada va fer present que Josep Vidal no podia tenir al mateix temps el càrrec de Vicari General del bisbe i una canongia penitenciària per ser incompatibles. 12 de juliol de 1825, p. 437.

establir una votació: Mariategui va comentar que s'havia de posar al primer lloc al Dean Foncerrada en comptes del canonge Costa.²²²¹

Vidal va dir que s'havia de situar al capdavant a qui li correspongués; igual que el canonge Soldevila; mentre que el canonge Dachs va assenyalar que no podia estar subjecta a votació aquesta proposició perquè el torn d'oficis estava aprovat per l'estatut de l'Església sancionat per l'ordinari en dos compromissaris que seguia l'ordre d'antiguitat del coro tots els anys ja que estava així establert amb la finalitat de conservar la pau i la concòrdia entre els membres del Capítol. Si es tractés de donar els oficis per a l'any 1821 podria dir-se que li correspondria al Dean Foncerrada, però com ho va ser per l'any 1826, Dachs va considerar que no li corresponia perquè ja els va atorgar l'any 1823 una vegada es trobava lliure i amb tots els seus drets reintegrats. A l'any 1824 no els va reclamar ni fins aquest moment havia tingut la intenció de reclamar aquest drets per no haver-ho exercit des de l'any 1820. A més a més encara que tingués dret no hi havia cap persona o reglament que ho hagués reclamat en el seu nom. A part si els donava podrien declarar-se nuls.²²²²

Costa va apuntar que s'haurien d'ajuntar dos canonges per comprovar els estatuts de l'Església per extreure'n una conclusió. Noguero va indicar que si Foncerrada no ho va fer a partir de l'any 1820 va ser a conseqüència de les circumstàncies (revolució liberal) i per tant els havia de nomenar per l'any 1826. Mariategui va tornar a prendre la paraula i va afirmar que si la voluntat de Ferran VII expressada a les seves Reials Ordres va ser no perjudicar als canonges que havien patit notòriament per defensar l'Altar i el Tron com va ser el cas del canonge Foncerrada, aquest hauria d'escollir i establir lliurement el torn d'oficis ja que durant l'etapa liberal (designada com sanguinària i revolucionària) no els va repartir per trobar-se pres al convent dels caputxins, va recordar que va ser un dels 69 signants del manifest dels perses.²²²³

Cosio va afirmar que per l'any 1826 els haurien de donar Foncerrada i Vidal perquè eren els canonges més antics. Sarri va comunicar que com Foncerrada es trobava als Capítols generals i al no haver reclamat el seu dret va cedir aquest. Seris li va atorgar el seu vot a Noguero. Massot va considerar oportú que Foncerrada donés els oficis. Laguna va dir que s'havien de rectificar els torns d'oficis des de l'any 1820 i que s'havien de nomenar dos comissionats per efectuar-ho, a més si el seu vot no tindria un

²²²¹ Op. Cit. 17 de desembre de 1825, p. 472.

²²²² Op. Cit.

²²²³ Op. Cit.

majoritari suport doncs aquest hauria d'anar a parar a Noguero. Forriol com Massot. Rebuelta com Massot. Vallandrerà com Laguna. Ferraz com Massot. Borràs com Massot. Clua com Massot, al igual que Laplana, Llorens i Casades. En definitiva, la votació va donar la victòria a Focerrada.²²²⁴

També va haver-hi polèmica amb la designació del nou secretari capitular perquè van escollir a Vallandrerà, precisament per ser el canonge més jove. Davant d'aquesta designació Costa va presentar una protesta formal, al estil Dachs per l'elecció del torn d'oficis per part de Costa.²²²⁵

Mentre que als inicis del mes d'abril es va conèixer la Reial Ordre del 29 de març que canviava al Vicari General ja que Josep Vidal tenia més càrrecs que feien incompatible la seva tasca al bisbat.²²²⁶ Finalment després de rebre diferents ordres el canonge Josep Vidal havia abandonat el seu càrrec de Vicari General (no el va poder mantenir per la seva pluralitat d'oficis). Fins i tot va intervenir el Suprem Tribunal de la Reial Cambra, amb la publicació de dues reials ordres, una del 9 de setembre i una altra del 14 d'octubre. Joan Mensa va ser el candidat escollit pel Capítol, va actuar com a interí en un principi, Domingo Cosio va ser el seu substitut.²²²⁷ Joan Mensa, era presbiter i doctor en els sagrats cànons, a més de ser advocat de la Reial Audiència de Catalunya, beneficiari de la catedral de Lleida, provisor i vicari general del bisbat lleidatà.²²²⁸

El canonge Rafel Soldevila (administrador de l'obra) va protestar per la revocació com a Vicari General del canonge Vidal. La seva proposta va rebre el suport dels canonges Manuel Costa (administrador dels aniversaris i de la carnisseria), Jaume Sarri i Francesc Borràs. Aquests canonges van defensar a Josep Vidal perquè aquesta decisió podia provocar la incomoditat del mateix Vidal, qui a causa de la seva gran experiència i sapiència era molt vàlid per exercir el càrrec de Vicari General, per aquest motiu, els sota signants no van consentir aquesta resolució. A més consideraven que podia portar a terme les dues dedicacions perquè la majoria dels canonges es van ocupar alhora de diverses administracions del Capítol. També van protestar perquè no van estar d'acord amb una determinació de l'organisme eclesiàstic que va carregar al fons comú les

²²²⁴ Op. Cit.

²²²⁵ Op. Cit. 23 de desembre de 1825, p. 478.

El torn major va ser el següent: Vidal, Soldevila, Dachs, Ruiz, Focerrada, Costa, Noguero, Mariategui, Cosio, Sarri, Seris, Massot, Laguna, Forriol, Rebuelta. Vallandrerà, Ferraz, Borràs, Clua, Laplana, Llorens, Casades i Puidevan (novetat, es va incorporar a finals de l'any 1825).

²²²⁶ Op. Cit. 7 d'abril, p. 21.

²²²⁷ Op. Cit. 7 de novembre de 1826, p. 58.

²²²⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1.

despeses del procés judicial derivat de la negativa de Josep Vidal a abandonar el vicariat ja que van creure més oportú que la mensa canonical els hauria d'afrontar.²²²⁹

El Vicari General (era igual a ser governador de la Mitra) interí, Joan Mensa (era beneficiari de l'Església de Lleida) va declarar davant del tribunal episcopal per dirimir si el fons comú o bé la mensa canonical pagarien les costes del procés judicial contra Josep Vidal (en contradicció amb la prebenda que obtenia de la seva canongia penitencial). El Capítol va enviar un ofici al bisbe Colemares per comunicar-li tot, en aquest van confirmar que en temps del règim constitucional ja volien treure a Vidal, però en aquesta etapa els tribunals eren incompetents i acabaven d'usurpar i arrencar amb violència la jurisdicció del Tron, a més el bisbe Renteria sempre hagués mantingut a Vidal com a Vicari General, per tant, aquest precís moment va ser l'adient per fer-ho. El Capítol pretenia una relació cordial amb el bisbat, per aquest motiu quan van saber que Colmenares seria el nou bisbe van iniciar les accions oportunes, al principi només van comentar-li a Vidal, però aquest es va negar a abandonar el seu càrrec, fruit d'aquesta oposició van tenir que portar el cas al tribunal del Suprem Consell de la Reial Cambra.²²³⁰

Bonaventura Pes es va negar a portar la causa judicial contra els canonges que van protestar per la decisió de revocar a Vidal, per aquest motiu, va ser Ramon Suis, procurador càustic de Lleida qui finalment va encarregar-se de la defensa legal.²²³¹

D'altra banda s'ha d'assenyalar que Pascual Clua, Domingo Cosio i Hemeterio Casades van estar d'acord en que Vidal marxés perquè el càrrec de Vicari General era incompatible amb la seva prebenda. El Capítol de Lleó va ser el primer que va dirigir-se a Ferran VII per informar-li que segons la butlla prohibitòria els canonges d'ofici no podien desenvolupar aquest càrrec ja que es dedicaven als assumptes relacionats amb el poder episcopal i abandonaven al Capítol i les obligacions que tenien adquirides derivades de la seva prebenda. A més van comparar el cas amb la faula del Lleó (donaria lloc a una societat lleonina) ja que es va apropiat de tota la pressa, el van culpabilitzar de pretendre acaparar molts oficis. Aquest assumpte també va dividir al Capítol, com anteriorment va succeir amb el cas de la designació dels torns d'ofici.²²³²

²²²⁹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0137 (1826-1833), 28 de novembre de 1826, PS. 65-66.

²²³⁰ Op. Cit. 5 de desembre de 1826, p. 69.

²²³¹ Op. Cit. 12 de desembre de 1826, p. 73.

²²³² Op. Cit. 28 de novembre de 1826, p. 61; i 30 de novembre de 1826, PS. 62-64.

Posteriorment el Capítol va llegir un avís de la Junta Directiva dels Canals d'Urgell, datada el 24 d'agost, dirigida al batlle de Grealó, Francesc Gort, segons la qual el Capítol havia de nomenar un comissionat autoritzat per a què el 17 de setembre comparegués davant d'aquest organisme en representació seva per votar afirmativament o negativament si aquest individu havia de pagar la trentena o la quarantena part dels seus fruits per sufragar les despeses de la construcció d'aquest canal. El Capítol va nomenar a Antonio Vallcendrera.²²³³

Com no, a l'any 1826 es va tornar a veure una divisió per delimitar el torn d'oficis per a l'any 1827. D'una banda Costa va elaborar un llistat i de l'altra Seris en va fer una altra. Va guanyar la votació Seris per 13 vots a 4 (Borràs, Vidal, Soldevila i Sarri). Era una nova mostra de desunió a l'interior del Capítol ja que existien diferents grups de poder.²²³⁴

Quadre 180: Distribució dels oficis per a l'any 1827

Ofici	Canonge
Ambaixador	Rebuelta i Vallcendrera
Seminari Tridentí	Noguero i Llorens
Aniversaris	Massot i Laguna
Elemosinae	Mariategui i Llorens
Operis	Cosio i Forriol
Sagristia	Foncerrada
Hospital	Sarri i Massot
Sanahuja i vacants	Costa
Bellví	Vidal
Alfés i Sunyer	Soldevila
Montagut	Noguero
Soses i Vilanova de Remolins	Seris
Torreserona	Dachs
Arxiu	Dachs i Vallcendrera
Meca	Revuelta

²²³³ Op. Cit. 9 de setembre, p. 42.

²²³⁴ Op. Cit. 23 de desembre de 1826, p. 78.

El torn Major va ser el següent: Vidal, Soldevila, Dachs, Ruiz, Foncerrada, Costa, Noguero, Mariategui, Cosio, Sarri, Seris, Massot, Laguna, Forriol, Rebuelta, Vallcendrera, Ferraz, Borràs, Clua, Laplana, Llorens, Casades i Puivedan.

Scolarium et cantorum	Laplana
Solicitadores causarum et deliberationum	Ruiz i Laplana
Macelli	Massot i Casades
Clavarii et sacrarii	Dachs i Mariategui
Capellania	Ferraz
Visores domorum	Ruiz i Vallcendrera
Rationalis clavarii studii	Ruiz i Puivedan
Prarum causarum	Ferraz
Locum tenesis presentatoris	Casades
Praepositaruivi	Seris i Clua
Pia Almoina de Gomar	Borràs
habilitatores turnorum	Forriol i Rebuelta

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Capitular de Lleida, Actes capitulars, prestatgeria nº7, AC 0137 (1826-1833), 23 de desembre de 1826, p. 84.

L'any 1827 va iniciar-se amb la recepció d'un ofici del bisbe Colmenares en el qual va notificar la designació de Joan Mensa com nou Vicari General. El Capítol va acatar aquesta decisió encara que va pretendre mantenir a Josep Vidal. Aquesta actitud va ser molt apreciada pel bisbe Colmenares ja que volia unió, pau i no divisions entre els eclesiàstics.²²³⁵

Per aquest motiu el bisbe Colmenares va enviar una carta al Capítol per tal de mostrar la seva satisfacció. Poc abans el Capítol, al no protestar la decisió de nomenar Joan Mensa com a nou Vicari General va trametre una altra carta amb la intenció d'establir una forta unió entre les dos seus, a més s'ha d'assenyalar que Colmenares sempre havia transmès uns sentiments recíprocs. En aquest document el Capítol també va deixar clar que lluitaria fortament contra aquells que intentessin dividir-los i desunir-los. Finalment va apuntar que havia redactat una pastoral sobre els delmes que beneficiaria molt al Capítol. Per tant, l'arribada de Colmenares va calmar els ànims i va ser molt positiva en aquest sentit, tot i que, òbviament, al ser absolutista va legitimar les mesures antiliberals governamentals.²²³⁶

Anteriorment cal destacar la lectura d'un memorial de l'Ajuntament de Torres de Segre en el qual va denunciar l'atemptat que l'havien causat els ajuntaments de Seròs i Aitona perquè es van presentar acompanyats d'una multitud d'individus al seu terme, a

²²³⁵ Op. Cit. 5 de gener de 1827, p. 92.

²²³⁶ Op. Cit.10 de març de 1827, p. 102.

la frontera amb el de Remolins, a l'interior de la jurisdicció del Capítol, per realitzar excavacions a la ribera del riu Segre.²²³⁷

Posteriorment Joaquim Salvany va ser designat nou procurador del Capítol de Lleida a Tarragona. Salvany va ser l'encarregat de defensar els interessos del Capítol lleidatà a l'antiga Tarraco.²²³⁸

Al 20 de juliol es va morir Magí Targa, escrivà del Capítol. Joaquim Sanmartí i Anastasio Sales van sol·licitar aquesta plaça. Va obtenir-la el batxiller en lleis Joaquim Sanmartí, escrivà reial de Lleida. Paral·lelament Jaume Sarri va ser nomenat nou vocal del Capítol per assistir a la Junta de Sequiatge.²²³⁹

Poc després es va produir el nomenament de Joan Pàmies, natural de Lleida, com a nou porter, era clergue de primera tonsura i estava estudiant filosofia. Les seves obligacions van ser les d'avisar als membres del Capítol per comunicar-li's la celebració de les seves reunions, a més tenia de mantenir ben ordenada l'aula capitular, havia d'anar a buscar el correu i enviar les que li lliurés el Dean. També havia d'acompanyar als canonges en tots els seus actes religiosos i havia d'actuar com ambaixador atenent en tot moment a les màximes autoritats (bisbe, governador...). Finalment havia de tocar la campana anomenada vulgarment "Menca" quan morís un canonge o una dignitat fins que se li donés sepultura.²²⁴⁰

Finalment apuntar que el torn major per a l'any 1828 va ser el següent: Vidal, Soldevila, Dachs, Ruiz, Foncerrada, Costa, Noguero, Mariategui, Cosio, Sarri, Seris, Massot, Laguna, Forriol, Rebueta, Vallcendrera, Ferraz, Borràs, Clua, Laplana, Llorens, Casades i Puivedan.²²⁴¹ Per últim apuntar que Llorenç Piquer, de la parròquia de Sant Llorenç, va ser nomenat nou beneficiari d'una beca al seminari auxiliar de Lleida per la vacant d'Agustin Prim.²²⁴²

Posteriorment el Capítol va llegir un ofici del prior i religiosos del convent de Sant Domènec de Guzman de Lleida destinat a comunicar que el papa Lleó XII s'havia dignat ha aprovar el "cule immemorial" de la seva santa avia, la beata Juana Daza.²²⁴³

Finalment destacar que a l'any 1829, concretament al 10 de març, va morir el papa Lleó XII. El va substituir el cardenal Castiglioni, que va prendre el nom de Pius VIII,

²²³⁷ Op. Cit. 26 de gener de 1827, p. 96.

²²³⁸ Op. Cit. 17 de juliol de 1827, p. 123.

²²³⁹ Op. Cit. 20 de juliol de 1827, p. 124.

²²⁴⁰ Op. Cit. 18 de setembre de 1827, p. 135.

²²⁴¹ Op. Cit. 23 de desembre de 1827, p. 161.

²²⁴² Op. Cit. 9 d'octubre de 1827, p. 139.

²²⁴³ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, 31 d'octubre de 1828, p. 115.

per aquest motiu a totes les esglésies del regne espanyol s'havia de cantar un solemne Te Deum, a més s'havien d'il·luminar els carrers durant tres dies i havien d'engalanar els habitatges.²²⁴⁴ Pius VIII no va gaudir massa temps del seu papat perquè va morir el 30 de novembre de 1830. Francisco Tadeo de Calomarde va comunicar a la reial Cambra el 17 de febrer de 1831 que el Nunci li va comunicar el 2 de febrer l'elecció del nou Papa, va ser el cardenal Mauro Capellari, amb el títol de Gregori XVI.²²⁴⁵

25.4. L'aliança Tron-Altar-consistori municipal

A finals del mes de setembre de 1824 el Capítol va llegir un ofici del Ajuntament de Lleida en el qual va transcriure una Reial Ordre de la Capitania General destinada a comunicar de la mà cavaller governador de Lleida que l'1 d'octubre s'havia de celebrar amb una il·luminació general i una solemne missa a les 10 del matí a la catedral el primer aniversari de la felicitat del Rei nostre senyor.²²⁴⁶

Com no, el restaurat règim absolut va utilitzar el darrer dia del sistema constitucional per establir una mena de diada nacional per commemorar la victòria militar vers un govern polític parlamentari.

Poc després es va fer present una Reial Ordre, datada a Madrid el 19 d'octubre passat, per la qual es va ordenar que a totes les esglésies catedrals i col·legiades d'Espanya s'havia de celebrar exequies per l'ànima de S.M. Lluís XVIII.²²⁴⁷

A continuació el Dean va comunicar que el governador de Lleida, Manuel Llauder, havia estat designat nou corregidor de la Coruña. L'Ajuntament de Lleida va sol·licitar a Ferran VII que anul·lés aquesta disposició o bé paralizés i suspengués aquest nomenament fins que l'actual Governador organitzés els Voluntaris Reialistes. El Capítol li va contestar que donaria suport a la proposta municipal.²²⁴⁸

Si anteriorment el Capítol va acollir amb goig la notícia del nomenament del nou bisbe Colmenares, de la mateixa manera va rebre una carta de Luis Maria Andriani, datada a València el 13 d'agost, en la qual va comunicar que Ferran VII li havia

²²⁴⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 21 d'abril de 1829.

²²⁴⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. 1831.

²²⁴⁶ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 28 de setembre de 1824, p. 377.

²²⁴⁷ Op. Cit. 7 de novembre de 1824, p. 384.

²²⁴⁸ Op. Cit. 3 de desembre de 1824, p. 389. Aquesta notícia es pot també consultar a l'apartat dedicat als Voluntaris Reialistes.

designat nou governador de Lleida.²²⁴⁹ Fet que demostra la bona sintonia del poder temporal amb l'eclesiàstic a la dècada ominosa.

Un fet que demostra les bones relacions entre l'estament eclesiàstic i el govern central absolutista va ser la recepció de totes les Reials Ordres.

Quadre 181: Reials Ordres enviades a l'organisme eclesiàstic lleidatà

Organisme	assumpte	dia	mes	any
Rei	Publicació de la butlla de la sant croada	23	Octubre	1823
Ministeri de Gràcia i Justícia	Nou pla d'estudis i millora de les universitats	30	Octubre	1824
Gràcia i Justícia	Incorporació del seminari de Lleida a la universitat d'Osca	6	Gener	1825
Gràcia i Justícia	Creació d'una junta de purificació dels oficials de l'exèrcit	10	Maig	1825
Gràcia i Justícia	Publicació de la pastoral d'unió i pau dels espanyols	6	Juliol	1825
Hisenda	Formació d'una junta per prendre comptes de la diocesana	3	Desembre	1825
Hisenda	Que es procedeixi contra els eclesiàstics que no segueixen carrera	19	Novembre	1824
Hisenda	Col·locació dels regulars secularitzats	3	Març	1825
Consell	Es canti un Te Deum cada 1 d'octubre de cada any	27	Setembre	1824
Consell	Exequies a Lluís XVIII de França	19	Octubre	1824
Consell	S'executi la reial ordre de l'1 d'abril sobre el recolliment de llibres	22	Desembre	1824
Consell	Purificacions d'escolars	16	Març	1825
Consell	Es restableix la manda forçosa testamentària	18	Abril	1825
Consell	Pla general d'estudis	19	Abril	1825
Consell	Enviament de propostes per recaptar el delme	21	Maig	1825

²²⁴⁹ Op. Cit. 19 d'agost de 1825, p. 448.

Consell	Les lleis s'han de complir estrictament	19	Maig	1825
Consell	Regles que han de complir-se per la introducció de llibres estrangers	2	Juliol	1825
Consell	Paper segellat	30	Juliol	1825
Consell	S'han de remetre els edictes i pastorals publicades després de 1823	17	Setembre	1825
Consell	Reial Cèdula que complimenta la manda forçosa testamentària	4	Octubre	1825
Consell	Purificació dels mestres i catedràtics dels seminaris pels diocesans	26	Octubre	1825
Consell	No es poden utilitzar llibres sense llicència per resar	26	Novembre	1825
Consell	Sobre llicències de l'ordinari per a expedir passaports als eclesiàstics	9	Desembre	1825
Consell	Encíclica del papa Lleó XII sobre pau i jubileu	15	Desembre	1825
Consell	Fórmula de declaració dels presoners	22	Octubre	1824
Polícia	Ban per recollir llibres i papers impresos del 1820 al 1823	24	Novembre	1824
Capitania general de Barcelona	Donatius per erigir monuments	15	Novembre	1824
Capitania general de Barcelona	Establiment d'ensenyança gratuïta als convents	14	Novembre	1824
Capitania general de Barcelona	Els rectors han de formar l'esperit públic a favor del govern del rei	7	Novembre	1824
Capitania general de Barcelona	S'han de prendre mesures per evitar qualsevol desunió	30	Novembre	1824
Capitania general de	S'ha de comunicar que la conservació de la pau porta a la felicitat	22	Agost	1825

Barcelona				
Junta de purificacions	Purificació dels catedràtics del seminari	25	Novembre	1825
Govern militar de Lleida	S'ha d'ocupar el seminari per convertir-lo en hospital militar	10	Setembre	1824
Ministeri d'Hisenda de Lleida	Es destina per hospital el convent de Sant Domènec	1	Setembre	1824
Ministeri d'Hisenda de Lleida	S'ocupa la casa d'expolis per allotjar la tropa	2	Agost	1824
Ministeri d'Hisenda de Lleida	El convent de la Mercè s'ha de transformar també en hospital militar	30	Agost	1824
Administració general de rendes	Els rectors han de enviar mensualment el nombre de totes les persones mortes	21	Novembre	1824

Font: Elaboració a partir de l'arxiu diocesà de Lleida, bisbe Colmenares, Lligall 3.

A més els membres del Capítol van llegir una carta de Juan del Gayo, datada a Madrid el 24 de setembre, en la qual va anunciar que Ferran VII li havia agraiat amb el càrrec d'Intendent a la ciutat de Lleida.²²⁵⁰

Als inicis de l'any 1826 cal remarcar un ofici de la Paeria autoritzant que el 14 de febrer següent s'havia de celebrar com era costum l'acció de gràcies per la recuperació de la llibertat l'any 1814.²²⁵¹

25.5. Els afers estrictament religiosos i morals

A finals del mes de desembre de l'any 1823 el Capítol va rebre un memorial que va tenir com a protagonista el mossèn de la parròquia de Sant Llorenç perquè va demanar que el dia 14 es traslladés la imatge de Nostra senyora de Butsènit al santuari de Sant

²²⁵⁰ Op. Cit. 12 de juliol de 1825, p. 437.

²²⁵¹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0137 (1826-1833), 10 de gener de 1826, p. 6.

Llorenç. Òbviament l'organisme eclesiàstic va accedir. Per tant s'havia de realitzar un toc de campanes generals la vigília i una processó el dia 14.²²⁵²

A mitjans de l'any 1824 les autoritats eclesiàstiques van comprovar com en els tres anys de durada del període constitucional la religiositat va baixar excessivament. Per remeiar-lo el bisbe va enviar un ofici, datat el 19 de juny, transcrivint una Reial Ordre del 27 de maig per la qual Ferran VII va resoldre que els Arquebisbes, els Bisbes, els Vicaris Capitulars i d'altres amb jurisdicció eclesiàstica havien de realitzar missions per portar pel bon camí als “extraviats”, penedint-se de les seves anteriors faltes, per així poder perdonar les ofenses que van realitzar als agraviats pel sistema constitucional. Formant així en aquesta Nació una única família unida entorn del tron de S.M. pare comú de tots. Per aquesta gran comesa evangèlica havien d'intervenir operaris fidels a la virtut i a la ciència, que animessin la Reial persona del monarca i, finalment, fossin addictes al sistema monàrquic.²²⁵³ En la seva temptativa de tornar al 7 de març de 1820 els religiosos i el govern va creure convenient organitzar noves “evangelitzacions” per acostar a la població al seu ideari.

Seguidament el canonge Vidal va fer present que el comandant de les tropes franceses situades a Lleida li havia encarregat que sol·licités al Capítol un permís per a què tots els diumenges a les 11 de matí l'organisme eclesiàstic oficiés una missa al seu regiment a l'altar major de la Catedral. Com no, li van concedir.²²⁵⁴

Al mes de març de l'any 1825 el canonge Vidal va fer present un memorial signat per molts veïns de Lleida en el qual es va comentar que en tots els dies festius s'havia d'exposar el Crist Sacramentat, repartint-se entre totes les esglésies i oratoris de la ciutat. El Capítol va contestar que en els anys anterior aquest acte va tenir una escassa participació ciutadana i que a més a més el memorial no tenia la importància i rigor d'una butlla pontifica, doncs no va accedir a aquesta petició. Era la constatació que durant el Trienni liberal va baixar la religiositat.²²⁵⁵

A la ciutat de Lleida va créixer la devoció i el culte a la dècada ominosa (molt lògic, com a conseqüència del retorn de l'absolutisme, però, cal destacar la gran reducció de fidels generat en el transcurs del Trienni Liberal) ja que en el 4 de març de l'any 1825 un grup de veïns de Lleida (Mariano Ignaci Arajol, Josep Beriet, Joaquin Sanmartí,

²²⁵² Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 12 de desembre de 1823, p. 316.

²²⁵³ Op. Cit. 25 de juny de 1824, p. 357.

²²⁵⁴ Op. Cit. 27 d'agost de 1824, p. 372.

²²⁵⁵ Op. Cit. 1 de març de 1825, p. 407.

Narcís Montes, Mariano Derch, Antoni Martrus i Salvador Fabrega, pagaràn personalment totes les despeses) van signar un document demanant al Capítol l'exposició de l'imatge de Jesus Sacramentat en les parròquies i en els convents durant tots els dies festius de l'any. El Dean de la Catedral Josep Cayetano de Fonserrada va contestar que no era possible perquè l'assistència dels fidels als temples era mínima, i aquesta proposta al no tenir una seu fixa anava en contra de les directrius de Roma. Per tant, solament s'exposaria a la Catedral.²²⁵⁶

Tot i que finalment ho van aconseguir, com així ho indica un altre document eclesiàstic. Aquest mostra que els fidels de l'Església al Trienni Liberal van patir els desprecis, les injúries i els "desacatos" del rebels. La van "ultrajar" durant el govern revolucionari, anomenat constitucional. Per tant, gràcies a un Reial Decret els van concedir una llicència i un permís per tal d'exposar la imatge de Jesús Sacramentat en totes les parròquies, a les esglésies i a les comunitats regulars dels dos sexes i en tots els oratoris de la ciutat, organitzats per torns, començant per la més antiga.²²⁵⁷

A l'inici de l'any 1826 van començar les processons per guanyar el jubileu d'aquest any sant (anteriorment ja ho van fer als anys 1751 i 1776). Per tant, s'havien d'organitzar els "preces" del jubileu.²²⁵⁸

A la tardor el Capítol va rebre un memorial de la comunitat de caputxins en el qual van informar que s'havien de celebrar les festes de la beatificació del beat Àngel de Arrio, germà dels caputxins, a partir del 24 de setembre. S'hauria de cantar un solemne Te Deum el 23 per la tarda i el 24 amb assistència de totes les autoritats. El Capítol li va respondre que s'hauria de seguir el mateix procés que van tenir els sants Fidel Martin i José de Leonisa en la seva festa de canonització de l'any 1747. Es va celebrar una missa i es va enllumenar l'altar (van donar una arroba de cera), set lliures al lector per la caritat del sermó, tot pagat per la mensa capitular. Al 1783 hi va haver una altra

²²⁵⁶ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. Un grup de veïns de Lleida van signar un document el 4 de març de l'any 1825 amb la finalitat de sol·licitar al Capítol l'exposició de l'imatge de Jesus Sacramentat en les parròquies i en els convents durant tots els dies festius de l'any. En el Lligall 6 s'indica que Jose Cayetano de Fonserrada va néixer en Valladolid de Mechoacán, era descendent de nobles espanyols i Cavaller de l'Ordre espanyola de Carles III. Adicte a Ferran VII.

²²⁵⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. Lleida, 12 de març de 1825, escrit per Josep Vidal, Vicari General. Signen aquest document els mossens de les parròquies, i Francesc Gonzalo Cañadell, dels agustins; Tomas Moragas, carmelites calçats; Francesc Martí Bober, mercenari; Francesc Rigat, prior dels dominics; Joan Serrat, ministre dels P.P. Trinitaris; Francesc Josep de Alforge, cap dels caputxins; Francesc Josep dels Reis, rector dels carmelites desclaços; sor Maria Clara, abadessa del convent de Santa Clara, Maria Antonia, priora de Sant Francesc Xavier; Barba Prim, priora de l'ensenyança; també hi ha una congregació de Nostra Senyora dels Dolors; i la congregació de la Puríssima sang de Jesucrist.

²²⁵⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0137 (1826-1833), 31 de març, p. 19.

(Llorenç de Mindis), posteriorment també Bernardo de Ofida va ser canonitzat, concretament a l'any 1796.²²⁵⁹

Com a conseqüència de la bonança econòmica a finals de l'any 1826 es van poder imprimir les nades corresponents a la calenda i maitins de Nadal.²²⁶⁰

Posteriorment el Capítol va rebre una Reial Cèdula de Ferran VII per la qual es va ordenar guardar i complir el Decret incorporat a la mateixa relatiu a la correcció de la llicència de costums que es notava, principalment en la separació voluntària de matrimonis i en els “amancebamientos” públics.²²⁶¹

Ferran VII va notificar que les diverses autoritats dels seu regne havien rebut moltes exposicions i exemples que denotaven una pèrdua dels bons costums fruit de les circumstàncies passades (règim liberal) i la moderació amb les quals s'havien mirat cert excessos. Els escàndols públics, singularment les blasfèmies i juraments, les paraules obscenes, la inobservància de les festes, la irreverència als temples, la falta de respecte als ministres de la Religió, es multiplicaven cada vegada més al igual que s'accelerava el “desenfreno”, augmentant els vicis fins arribar al punt de la desamoralització. Fruit d'aquesta situació el monarca va intervenir per protegir les ofenses que es fan a Déu i per aturar la immoralitat. Per aquest motiu els tribunals i jutges hauran de condemnar aquests excessos imposant les penes establertes a les lleis promulgades pels seus progenitors i incorporades a la “Novísima Recopilación” en el llibre I, títol I; i en els títols XV I XXV del llibre XII, així com també els decrets del 22 de febrer de 1815 i 22 de setembre de 1823. Sobretot s'havia d'aturar la separació voluntària de matrimonis i els “amancebamientos” públics perquè provocaven l'ira Divina i causaven la ruïna de l'Estat. Als futurs infractors se'ls havia d'empresonar, desterrar dels seus pobles i atacar altres penes. A més els jutges hauran de crear una llista de tots els matrimonis desunits i “amancebados” de manera interna per a què la llei pogués actuar.²²⁶²

25.6. L'ajut al poble lleidatà

A l'inici de l'any 1824 el bisbe de Lleida va enviar un ofici al Capítol per demanar-li la seva col·laboració per implorar a Déu el benefici de la pluja ja que els llauradors, els

²²⁵⁹ Op. Cit. 19 de setembre de 1826, p. 44.

²²⁶⁰ Op. Cit. 24 de novembre de 1826, p. 60.

²²⁶¹ Arxiu Capítular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 28 de febrer de 1829.

²²⁶² Op. Cit.

propietaris i els membres de l'Ajuntament es trobaven molt preocupats davant de la sequera. A més a la propera solemne missa havien d'incloure la col·lecta "ad petendam pluviam".²²⁶³ Com hem vist a l'apartat municipal a finals de l'any 1823 la sequera va perjudicar profundament l'economia agrària lleidatana.

A l'any 1824 va arribar una Reial Ordre comunicada pel secretari del despatx de Gràcia i justícia, segons una exposició de Fray Manel Prieto, manifestant la perversió en la qual es trobava la joventut per l'ensenyança que s'observava a les escoles. Només els regulars poden remeiar aquesta situació, fent-se càrrec d'aquest assumpte. El 19 de novembre de 1815, una reial ordre va assenyalar que l'Estat no tenia prou recursos per crear escoles caritatives, per tant, els religiosos regulars s'havien d'ocupar d'aquest servei, i avui, encara era pitjor la situació de l'erari públic perquè el govern revolucionari, segons els absolutistes, havia dilapidat el que quedava. Per tant, continuaven sense escoles caritatives. Per aquest motiu els eclesiàstics van demanar que aquesta llei de 1815 tornés a prendre força. Ferran VII ho va acceptar.²²⁶⁴

Així doncs, els religiosos van fer-se amb el control de l'ensenyança una vegada restituit el poder absolutista. En una època plena d'ignorància, la possibilitat d'accedir a l'educació (tot i que inserida a un ideari tradicional) a través de les escoles caritatives per part d'una part de la població, sobretot masculina, era una bona notícia.

Posteriorment es va fer públic un ofici del senyor Vidal, Vicari General, datat el 3 d'octubre del 1824, en el qual va incloure l'estat de tots els opositors a les beques del seminari de Lleida aprovades en els concursos celebrats para la provisió d'aquestes a fi que el Capítol procedeixi a nomenar a qui fos de la seva conveniència per a la beca que obtenia Josep Bigorra. El Capítol va concedir aquesta beca a Tomás Alòs.²²⁶⁵

25.7. La repressió absolutista vers els canonges liberals

Tal i com va succeir a l'àmbit polític i militar la repressió contra els religiosos liberals es va posar en marxa des de l'inici de la Dècada Ominosa al mes de novembre de 1823. A més l'alta jerarquia eclesiàstica tenia potestat per autoritzar o denegar qualsevol permís de treball o formular una acreditació de bona conducta política sobre els

²²⁶³ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 13 de gener de 1824, p. 333.

²²⁶⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 6. 25 de març de 1824.

²²⁶⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 5 d'octubre de 1824, p. 379.

funcionaris ja que un dels requisits bàsics per accedir o continuar al funcionariat a la Dècada Ominosa era poder demostrar la seva adhesió al tron i a l'altar durant el règim liberal. Per aquest motiu l'ex-governador de Lleida, Josep Bellido, va sol·licitar al Capítol un certificat de bona conducta política en el temps que va desenvolupar aquest càrrec a Lleida. El Capítol va assenyalar que no tenia potestat per donar-li perquè li havia d'atorgar-li el bisbe, figura clau del control social, repressiu i polític amb el retorn de l'absolutisme.²²⁶⁶

La primera mostra d'intent repressor vers els eclesiàstics liberals no es va fer esperar ja que el canonge Soldevila va indicar que faltaven les actes capitulars des de l'11 d'abril fins al 7 de novembre de l'any 1823, període en el qual Forriol va ser el secretari. El Capítol va acordar que Forriol havia de donar aquestes actes i tots els papers relacionats amb l'Església. Les actes van desaparèixer perquè Forriol era liberal, així doncs, es va produir una ocultació d'informació perquè veien venir la repressió que efectuarien els reialistes contra ells. Forriol per evitar qualsevol acció vers la seva persona i els canonges o eclesiàstics liberals es va negar a lliurar les actes al Capítol.²²⁶⁷

La segona mostra es va produir en el moment que el Capítol va rebre una carta signada pels canonges Noguero, Seris i Laguna en la qual van notificar que es trobaven reclosos per ordre del bisbe de Lleida (per tant no podien assistir a les assemblees del Capítol) a la casa missió de Sant Vicenç de Paül a la ciutat de Barbastre. Aquest fet demostra que es va produir una forta repressió dels absolutistes vers als canonges liberals una vegada finalitzat el Trienni Liberal. Si Noguero, Seris i Laguna van ser tancats a Barbastre, el canonge Forriol es trobava reclòs a la casa missió de Sant Vicenç de Paül de Guissona. El Capítol davant de la incomparecència dels canonges va decidir treure-li's les seves administracions perquè no sabien el temps que hauran de quedar retinguts.²²⁶⁸ En definitiva, els quatre canonges del Capítol lleidatà (cal afegir a Martínez Marina, que com ja veurem també va patir la repressió reialista al llarg de la dècada ominosa) que van ser liberals durant el període constitucional amb el retorn de l'absolutisme van veure's exonerats dels seus drets polítics, civils i eclesiàstics.

Finalment destacar dintre d'aquest apartat dedicat a les represàlies a les quals van ser objecte els liberals que el metge Francesc Claver va ser designat nou facultatiu del

²²⁶⁶ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 7 de novembre de 1823, p. 310.

²²⁶⁷ Op. Cit.

²²⁶⁸ Op. Cit. 17 de desembre de 1823, p. 318.

Capítol perquè fan fer fora a l'anterior, al doctor Bergès, òbviament per ser liberal.²²⁶⁹ A més van nomenar a Magí Targa nou secretari i escrivà del Capítol i Ramon Jou com nou arxiver. Mentre que Soldevila va ser assignat pel càrrec d'escrivà.²²⁷⁰

Encara que no tot va ser una persecució vers els personatges lleidatans més destacats a l'etapa liberal ja que l'any 1824 va iniciar-se amb la demanda de Bonaventura Roca i de Joan Francesc per convertir-se en metges oficials del Capítol. L'organisme eclesiàstic després d'estudiar el currículum dels dos aspirants va designar a Bonaventura Roca. Tot i que tant Roca com Francesc van ser liberals al període constitucional van pretendre continuar mantenint la seva posició de privilegi i exercint la seva activitat professional a la ciutat encara que es va produir un canvi de règim polític. En termes econòmics, el Capítol va comentar a Roca que cobraria 4 rals de billó per cada consulta, al igual que l'altre metge, Francesc Clavero.²²⁷¹

Altrament s'ha de destacar la purga a la qual va ser objecte el mestre de la capella de la música José Menéndez ja que va tenir que realitzar una renúncia formal del seu magisteri i va haver de lliurar tots els papers que tenia relacionats amb el seu càrrec.²²⁷²

Al mes de març de l'any 1824 el Capítol va llegir una carta anònima, sense signatura, enviada des de Madrid al senyor magistral en la qual es va comentar que Benito Naxera havia demanat a Ferran VII que li agracies amb una de les racions vacants en aquesta Santa Església sent aquest Naxera un liberal dels més exaltats que n'hi havia ja que va ser un dels que van conduir de Madrid a Sevilla i d'aquesta ciutat a Cadis a Ferran VII. Per tant el Capítol havia de recórrer davant d'aquesta designació remetent un escrit al secretari del despatx de Gracia i Justícia.²²⁷³

Al mes d'abril un ofici del bisbe Renteria va autoritzar al Capítol a complir les lleis de Ferran VII que donaven llum verda a procedir contra els eclesiàstics que més haguessin manifestat la seva exaltació a favor del govern constitucional.²²⁷⁴

Tot seguit es va fer present una carta del secretari del Suprem consell datat a Madrid el 26 de gener de 1824 remetent de part del Consell la Reial Cèdula de Ferran VII per la qual es manava complir el Reial Decret inserit en la mateixa que autoritzava l'establiment de la Superintendència General de la policia del Regne.²²⁷⁵ Va ser la

²²⁶⁹ Op. Cit.

²²⁷⁰ Op. Cit. 21 de desembre de 1823, p. 321.

²²⁷¹ Op. Cit. 9 de gener de 1824, p. 332.

²²⁷² Op. Cit. 16 de gener de 1824, p. 334.

²²⁷³ Op. Cit. 20 de març de 1824, p. 343.

²²⁷⁴ Op. Cit. 3 d'abril de 1824, p. 345.

²²⁷⁵ Op. Cit. 20 de febrer de 1824, p. 338.

confirmació de la creació d'un nou cos armat al servei de la monarquia absolutista per tal d'executar la repressió, evitar les conspiracions liberals i garantir la supervivència política del tradicionalisme, almenys fins a la mort de Ferran VII.

A continuació un ofici del secretari del despatx universal de Gracia i Justícia, datat a Aranjuez l'11 de maig, va comunicar al Capítol la Reial Ordre per la qual no s'havia de donar a Manuel Blavia la canongia subdiaconil d'aquesta Església per la qual va ser nomenat el 6 de març últim (1823) per la mort de Juan Sarri (antic posseïdor). Manuel Blavia va enviar un informe en el qual va incloure un certificat de la seva bona conducta i fidelitat al règim reial durant les anteriors etapes per tal de sol·licitar una canongia en aquesta Església. El 23 de juliol de 1824 Ferran VII va tornar a denegar-li aquesta petició.²²⁷⁶

Al mes d'abril de 1824 tornem a tenir notícies de Martínez Marina. Una carta del Ministre de Gracia i Justícia, datada a Aranjuez el 9 d'abril, va comunicar que davant del memorial presentat per Francisco Martínez Marina a Ferran VII per tal de conservar la seva canongia a la catedral de Lleida, el monarca va contestar-li que havia de presentar diverses al·legacions per així poder efectuar una resolució definitiva.²²⁷⁷ Semblava que Marina seria el següent eclesiàstic liberal en patir la fúria de l'absolutisme intransigent.

Seguidament es van fer presents quatre oficis del Vicari General del bisbat relatius tots quatre a què el Fiscal del tribunal eclesiàstic havia denunciat als senyors José Noguero, Lorenzo Seris, Martín Laguna i Antoni Forriol, canonges d'aquesta Església, per ser propagadors de doctrines subversives de l'ordre i contraries als drets o decrets de Ferran VII nostre senyor, i per tant, s'havia de passar a la corresponent formació d'una causa judicial a fi de procedir segons el privilegi que disposaven aquests canonges a l'associació dels dos conjutges o adjunts capitulars que havia de nomenar el Capítol per assistir el dia 10 de maig a les deu del matí al Palau Episcopal per comparèixer davant del tribunal eclesiàstic. Dachs i Mariategui van ser els dos conjutges.²²⁷⁸

Com es pot comprovar la maquinària absolutista no va aturar-se i va iniciar una causa judicial contra els canonges liberals de Lleida. D'altra banda, es un nou exemple de la polarització política i ideològica a l'Església lleidatana, no només establerta al baix clergat, sinó també inserida a l'alta jerarquia.

²²⁷⁶ Op. Cit. 28 de maig de 1824, p. 354.

²²⁷⁷ Op. Cit. 20 de abril de 1824, p. 348.

²²⁷⁸ Op. Cit. 7 de maig de 1824, p. 351.

També cal destacar que les autoritats absolutistes van intentar castigar la repressió que va patir l'antic bisbe Renteria a les darreries del Trienni Liberal. Francisco Gallisa, escrivà de cambra de la sala del crim de la reial Audiència del Principat de Catalunya va donar a conèixer un Auto del 13 de juliol de 1824 de la sala del crim de la reial Audiència del Principat de Catalunya en vista dels formats pel batlle major de Lleida a conseqüència de les exposicions de l'ajuntament i de diversos veïns de Lleida contra els autors i còmplices de l'expulsió i conducció del bisbe Renteria i d'altres canonges i eclesiàstics de la ciutat lleidatana cap a Barcelona, entre els quals es va trobar comprès el presbiter Rafael Ferrer (liberal, va ajudar-los a fer fora al bisbe), qui va ser inclòs en el darrer reial indult de Ferran VII del primer de maig de 1824, per tant, se l'havia de posar immediatament en llibertat, sense prestar cap tipus de declaració, a més se l'havia de treure l'embargament que pesava contra els seus bens, tampoc se'l podia molestar pels seus excessos anteriors i opinions, encara que havia de dir a l'autoritat competent de Lleida la seva residència per a què vigilés la seva conducta política i moral en els anys pròxims.²²⁷⁹

Posteriorment va arribar al Capítol una carta del presbiter Rafael Ferrer dirigida al bisbe Colmenares. En aquest document Ferrer li va manifestar la seva alegria per ser inclòs a l'indult reial, el qual li va retornar les seves prerrogatives i privilegis, permís per anar fora del bisbat de Lleida i poder celebrar misses a la diòcesi de Lleida. També es va alegrar de la calma dels ànims de la societat i dels seus conciutadans, a més de la pau que es vivia i de la supressió dels conflictes armats.²²⁸⁰

Estrictament relacionat, José Maria López, comissari de Policia de la caserna quarta de la ciutat de Barcelona va certifica que en els 28 mesos que tenia residència el presbiter Rafael Ferrer en aquesta capital, mai tant la seva conducta política com religiosa com el seu caràcter elevat de sacerdot del qual es trobava revestit havien estat contràries al tron o a la Religió, mantenint una vida pacífica.²²⁸¹

Poc temps després el presbiter Rafael Ferrer va tornar a enviar una carta al bisbe Colmenares. En aquesta Ferrer es va penedir del que va fer i protagonitzar, sobretot d'ajudar als liberals. Pel presbiter va ser una indiscreció produïda per la falta d'experiència. Ferrer va signar l'expatriació del bisbe Renteria, la seva excusa va ser la següent: no sabia el que signava, li va passar l'autoritat civil i ho va signar sense llegir

²²⁷⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. 22 de juliol de 1824.

²²⁸⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Barcelona, 31 de desembre de 1824.

²²⁸¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Barcelona, 29 de novembre de 1825.

el document, si ho hagués sabut no ho hauria signat o bé s'hauria exiliat ell mateix, hagués abandonant la ciutat. Humilment va demanar perdó al bisbe Colmenares, així com també a qualsevol persona que es sentís agraviada i perjudicada. A més va suplicar l'indult i es va tornar a penedir. Altrament va demanar la concessió d'una llicència per poder celebrar cerimònies religioses al bisbat de Barcelona com també poder residir en aquesta ciutat.²²⁸² No quedava ben clar si realment es va retreure de ser liberal o va ser una mera qüestió de supervivència.

A part de lluita personal les autoritats de la dècada ominosa van retornar a establir una forta censura intel·lectual i cultural. Un ofici de José Ayala va incloure una Reial Cèdula de Ferran VII per la qual es fixaven les regles que havien d'observar-se per la introducció de llibres estrangers en aquests regnes.²²⁸³

Així doncs, el control vers els antics liberals semblava que no tenia fi. Un ofici del general Governador de Lleida del dia 15 de maig va sol·licitar un informe de la conducta política de Domingo Salvador de la Torre. El Capítol li va contestar que com que l'any anterior excepte el canonge Doctoral tots els altres van estar a l'exili o van ser desterrats, doncs no coneixien la trajectòria política de la Torre. A més cal afegir que com el propi canonge Doctoral no sabia qui era, per tant, no podien emetre cap certificat o veredictes.²²⁸⁴

Al mes de juny va arribar un ofici datat el 24 de maig a Aranjuez pel qual les autoritats governamentals van comunicar al Capítol que Ferran VII havia revocat la gràcia d'una ració vacant que va atorgar a Benito Nagera el passat 24 de febrer en aquesta Església per la mort de Joan Soldevila. Nagera era capellà del regiment de Almansa, va ser apartat d'aquesta ració perquè va ser titllat de liberal, en definitiva, una informació entorn de la seva adhesió manifesta pel anomenat sistema constitucional va deixar-li a l'ostracisme.²²⁸⁵

Encara que tot no eren notícies perjudicials pels antics liberals. Una carta de José Ayala va notificar una ordre del Suprem Consell de Castella en la qual es va incloure una Reial Cèdula per la qual es concedia un indult amb revelació de les penes corporals i pecuniàries a totes les persones que haguessin tingut part dels excessos i desordres

²²⁸² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Barcelona, 17 de desembre de 1825.

²²⁸³ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 18 de maig de 1824, p. 352.

²²⁸⁴ Op. Cit.

²²⁸⁵ Op. Cit. 1 de juny de 1824, p. 355.

ocorreguts en aquests regnes amb l'objecte de mantenir i conservar la pretesa constitució.²²⁸⁶

A finals del mes de juliol van aparèixer Lorenzo Seris i Martín Laguna. Havien aconseguit abandonar la casa missió de Sant Pau de Barbastre.²²⁸⁷

No va tenir la mateixa sort Martínez Marina. Un ofici de la Reial Cambra, datat a Madrid el 30 de juny, va comunicar que Ferran VII havia declarat “no ha lugar” a la reposició que va demanar Francisco Martínez Marina de la seva canongia que tenia en aquesta Església. Això sí, li van atorgar 300 ducats de pensió sobre la mitra d'aquest bisbat per a què els gaudeixi fora de la Cort i dels llocs Reials.²²⁸⁸

Òbviament el màxim representant del liberalisme eclesiàstic a Lleida va patir la repressió absolutista al igual que com hem comprovat anteriorment els altres canonges que van ser apartats del Capítol i reclosos a diverses cases missions de fora de la ciutat.

Tot seguit es va fer present un ofici del secretari del suprem Consell de Castella, datat a Madrid el 9 d'agost, notificant una Reial Cèdula per la qual Ferran VII prohibia de nou i absolutament en lo successiu als seus dominis d'Espanya i de les Índies totes les congregacions de comuners, francmasons i d'altres societats secretes amb qualsevol denominació o objecte.²²⁸⁹

Era una altra mesura legal destinada a eliminar qualsevol vestigi ja no sols del sistema liberal sinó d'un règim heterogeni on la discussió política en comptes d'estar prohibida fos considerada un element útil d'avenç polític i ideològic per tal d'aconseguir una societat més lliure i participativa.

A la reunió del Capítol del 30 de setembre de 1824 es va llegir un ofici del 25 de setembre en el qual José de Cafranza, secretari de la Reial Cambra, va comunicar que l'1 d'octubre s'hauria d'escollir el nou Vicari General i governador eclesiàstic ja que s'hauria de declarar vacant la seu episcopal (trasllat i mort de l'anterior bisbe Renteria). A Martín Laguna no li van deixar expressar la seva opinió ni exercir el seu vot perquè segons el canonge Mariategui la seva canongia es va expedir a través d'una Reial Cèdula (permuta amb el canonge Nicolás Olmedo) publicada en temps del govern revolucionari (continua patint repressió per haver defensat la causa liberal) i com totes les seves accions legislatives van ser anul·lades per Ferran VII, doncs, no podia votar per escollir el nou Vicari General. Laguna li va contestar que el rei va expedir aquesta

²²⁸⁶ Op. Cit. 4 de juny de 1824, p. 356.

²²⁸⁷ Op. Cit. 23 de juliol de 1824, p. 364.

²²⁸⁸ Op. Cit.

²²⁸⁹ Op. Cit. 27 d'agost de 1824, p. 372.

resolució quan gaudia de llibertat. Mariategui va contraatacar argumentant que Laguna va ser un dels periodistes constitucionals que a través del seu periòdic fomentava l'anarquia i la desobediència al govern legítim (absolutista), elogiant en excés al govern constitucional en aquest Capítol al que indègudament pertany. A més el va amenaçar amb portar aquest assumpte directament al monarca perquè aquest prengués un dictamen al respecte. Josep Vidal, Pere Dachs i Manuel Costa van ser els encarregats de protagonitzar aquesta representació davant el rei.²²⁹⁰

A finals de l'any 1824 va arribar una carta del canonge Forriol, datada a Barcelona el 4 de desembre, en la qual va incloure un testimoni del jutge del Breu per el qual va constar que Forriol es trobava arrestat a Barcelona per estar acusat d'autos criminals, per aquest motiu no podia assistir a les reunions del Capítol lleidatà com va al·legar el Capítol per poder percebre les seves rendes. No li van acceptar la seva reclamació ja que van acordar complir i mantenir vigent la decisió presa en la sessió del 10 de desembre de 1816, basant-se en els estatuts del 17 de desembre de 1692 i 23 de desembre de 1693, a més de la deliberació del 3 d'abril de 1790.²²⁹¹

Forriol i Martínez Marina, com es pot apreciar, van ser els grans repressaliats per la justícia absolutista. La seva defensa del liberalisme va costar-li cara ja que un va ser apartat definitivament de la seva canongia lleidatana (Marina) mentre que Forriol després d'estar reclòs a la casa missió de Sant Vicenç de Paül de Barbastre va ser empresonat a Barcelona al ser considerat pel reialisme instaurat a la dècada ominosa com un criminal.

A l'inici de l'any 1825 el Capítol va rebre un ofici del suprem consell de Castella en el qual es va traslladar una reial Ordre sobre el control vers els llibres i els follets impresos a Espanya des del 17 de març de 1820.²²⁹² Aquesta mesura va corroborar la forta censura establerta pel règim absolut una vegada comprovat com la proliferació de diversos documents contraris a l'Antic règim va aconseguir alliberar les ments de multitud d'intel·lectuals.

D'altra banda s'ha d'inserir la certificació donada per Antoni Ferrer, cirurgià de Lleida, en la qual va constatar que Martín Laguna va tenir una afecció reumàtica que li atacava el pit i la oïda que feia necessari un canvi d'aires fins que pugues prendre banys.

²²⁹⁰ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria n° 1. B) Secretaria. Col·lacions. Volum 36 denominació antiga. 33 de la nova. Lleida, 30 de setembre de 1824, p. 326.

²²⁹¹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 17 de desembre de 1824, p. 391.

²²⁹² Op. Cit. 22 de gener de 1825, p. 404.

Per aquest motiu va viatjar a Caldes de Montbui. Laguna va patir una nova persecució fruit del seu passat liberal perquè no li van pagar les distribucions que li corresponien per estar fora de la ciutat de Lleida.²²⁹³

El 26 d'agost de 1825 es va publicar una Reial ordre en la qual el rei va manar que els arquebisbes i els bisbes del regne espanyol havien de remetre al Suprem Tribunal deu exemplars de cadascun dels edictes i pastorals que haguessin expedit des del restabliment del govern legítim, verificat l'any 1823. Fruit de l'estudi i anàlisi d'aquestes pastorals, es va deduir que a més de tractar l'assumpte principal per qual s'havien redactat, també incloïen els decrets de la sagrada congregació de Roma prohibint diversos llibres, a més els prelats n'afegien uns altres, però les autoritats eclesiàstiques no complien els requisits establerts per la llei 3°, títol 18°, llibre 8° de la *Novísima Recopilación*. Per aquest motiu el monarca va sancionar una reial ordre el 30 d'abril de l'any 1829 per encarregar als prelats eclesiàstics del regne amb jurisdicció ordinària o privilegiada que no publicuessin cap decret de la sagrada congregació de l'índex sense que prèviament s'hagués donat el corresponent permís pel Consell ja que només el Ministeri de Gràcia i Justícia podia publicar un edicte establint els llibres o escrits que no passaven el filtre de la censura. O sigui, a la dècada ominosa els bisbes prohibien llibres autònomament.²²⁹⁴

A continuació cal destacar una nova carta del canonge Forriol, datada a Barcelona el 24 d'agost de 1825, per la qual va remetre una còpia de la sentència amb la qual el Vicari General de Barcelona, Pedro José Abellá, actuant com a jutge comissari del Breu Apostòlic del Principat de Catalunya, l'havia absolt dels càrrecs i les imputacions de les quals va ser acusat, deixant-li en plena llibertat per a tornar a la seva habitual residència, només havia de pagar els costos de la seva defensa, per aquest motiu va demanar que el canonge Seris li atorgués el que li corresponia de les distribucions i d'altres rendes de la seva prebenda. El Capítol va decidir donar-li, però havien de formar una comissió per establir l'import que li pertocava per les distribucions.²²⁹⁵ Si Martínez Marina va ser apartat de la canongia de Lleida, els canonges Laguna i Forriol tot i patir la fúria repressora absolutista van aconseguir a l'any 1825 alliberar-se i continuar amb la seva posició de privilegi.

²²⁹³ Op. Cit. 12 de març de 1825, p. 409.

²²⁹⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 1 de juliol de 1829.

²²⁹⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n^o7, AC 0136 (1820-1825), 26 d'agost de 1825, p. 450.

L'afer Forriol va ser estudiat minuciosament pel Capítol lleidatà. L'organisme eclesiàstic va reunir-se amb caràcter d'urgència per analitzar la sentència. Una vegada examinada va comprovar com va ser castigat a pagar les costes, però els seus bens i les seves rendes continuaven embargades, a més en cap lloc es va indicar que no havia de patir cap perjudici per aquest procés judicial i seguint la doctrina de Benet XIV de Covarrubias, el Capítol no va acceptar la petició de Forriol respecte al cobrament de les distribucions ja que no volien gravar encara més l'administració dels aniversaris. També van afirmar que si no estava d'acord doncs podria presentar el cas a on volgués perquè tot el Capítol, excepte Seris (liberal) que va assenyalar que era innocent, no va acceptar la petició de Forriol. Per tant no les hauria de cobrar. Cal destacar també l'opinió del canonge Laguna, el qual va comentar que com que hi havia la presumpció "juris et jure" d'innocència les hauria de cobrar (com també va ser un liberal estava a favor de Forriol). En definitiva, els liberals eren minoria a la dècada ominosa. Es va notar com la purga (Martínez Marina) que va sofrir Capítol després de la victòria del Cent Mil fills de Sant Lluís i amb el segon retorn de Ferran VII va ser evident ja que l'organisme eclesiàstic va quedar format en la seva majoria per religiosos de clara tendència absolutista.²²⁹⁶

Estrictament relacionat cal comentar que el 4 de maig de 1825 es va presentar a Ferran VII un dictamen del Capítol de Lleida referent a la conducta que es va observar en temps de la rebel·lió del lectoral Josep Noguero, i dels canonges Llorenç Serís, Martín Laguna i Antoni Forriol (formava part de la repressió absolutista vers els eclesiàstics liberals). Aquest document era imprescindible per resoldre que era més convenient entorn de la separació o la conservació dels seus destins. El Capítol es va basar en un informe desfavorable del bisbe, qui va aconsellar actuar d'acord a la circular del 8 d'octubre de 1824.²²⁹⁷ Ràpidament el Suprem Tribunal va trametre els seus expedients. L'organisme capitular al igual que el bisbe també va comunicar que van ser fidels en el Trienni al Capítol i al poble, per tant, es va acordar que seria convenient traslladar-los a d'altres esglésies i a d'altres pobles, òbviament perdent les seves prebendes, això si, gaudirien d'un reial indult perquè finalment es va demostrar tot mantenir una actitud liberal no van actuar contra cap institució, individu o element absolutista durant el Trienni Liberal.²²⁹⁸

²²⁹⁶ Op. Cit. 30 d'agost de 1825, p. 451.

²²⁹⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1, Madrid, 4 de juny de 1825.

²²⁹⁸ Op. Cit. Madrid, 7 de Setembre de 1825.

De totes maneres aquests eclesiàstics van defensar a ultrança la seva lleialtat a l'Antic Règim (era vital preservar els seus drets civils i els seus càrrecs). Una carta de Martín Laguna al bisbe va afirmar que sempre va ser fidel a la Religió, al Rei i als prelats. A més va notificar que tres textos que portaven el seu nom (signats per ell, cal recordar que va ser un membre molt actiu del "Seminari Ilerdense") no els havia escrit ell, per tant, va demanar la seva intervenció al tribunal a favor d'ell ja que era innocent. També cal inserir un escrit de Llorenç Seris on va comentar que no podia creure les acusacions que havia rebut ja que la seva conducta havia estat molt correcta i que havia estat castigat en un primer moment injustament i sense proves, perquè sempre havia obeït al seu superior.²²⁹⁹

Paral·lelament molts lleidatans que "amaven" el Tron i l'Altar van esperar que es celebrés una funció general pel descans de l'ànima del capità General Baró d'Eroles ja que havia mostrat una brillant trajectòria plena de mèrits i sacrificis per lliurar "del jugo dels opressors" als habitants de la ciutat de Lleida.²³⁰⁰ Lògicament amb l'absolutisme, règim d'altra banda molt assentat en el temps, els seguidors del reialisme van dominar la vida social lleidatana.

A l'inici de l'any 1826 Foncerrada es trobava malalt i Juan Christosomo de Mariategui va ser el seu representant a l'interior del Capítol. El nou president va ser Josep Vidal, qui va proposar una votació per decidir si una persona marcada i titllada de constitucional públicament podia accedir a un càrrec d'aquesta Església o no. Per pluralitat de vots el Capítol no va acceptar aquesta proposta ja que negativament van votar Soldevila, Dachs, Costa, Mariategui en nom de Foncerrada i en el seu propi nom, Cosio, Sarri, Massot i Rebuelta. Només van votar afirmativament al suggeriment de Vidal els canonges Noguero i Seris. A continuació Laguna va comentar que només podrien rebutjar els càrrecs que estaven prohibits per Ferran VII, el mateix va opinar Forriol (es nota que eren liberals). Tot seguit Vallcendrera va afirmar que si es portava bé l'individu donava igual la condició política que tingués. Per contra, Ferraz va apuntar que només el podia ocupar si s'havia retractat de ser liberal, van pensar el mateix els canonges Clua, Llorens, Laplana i Casades.²³⁰¹

²²⁹⁹ Op. Cit.

²³⁰⁰ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 9 de setembre de 1825, p. 454.

²³⁰¹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 10 de gener de 1826, p. 6.

La lluita pel poder, l'odi als liberals, la marginació, la repressió i el càstig per defensar unes idees polítiques no van créixer juntament avançava la dècada ominosa al Capítol lleidatà.

Seguidament el Capítol va postular que per caritat cristiana els constitucionals que estiguessin capacitats per desenvolupar correctament un càrrec i tinguessin bona conducta moral podrien exercir càrrecs en aquesta Església. A més volien propiciar una unió entre tots els espanyols i allunyar les divisions i fragmentacions que tan havien perjudicat a aquesta nació. També s'havien d'oblidar les injúries que tan enèrgicament va ordenar la Regència del Regne en el seu famós acomiadament i s'havia de seguir l'exemple de Ferran VII ja que va retornat al seu curat de Sant Llorenç al que per ser liberal se l'havia separat d'ell.²³⁰²

Paral·lelament es va fer publica una encíclica de expedida pel Sant Pare el 30 d'agost de l'any 1825 a instàncies de Ferran VII per aconseguir la mútua unió entre tots els espanyols.²³⁰³

Al mes de març de l'any 1827 es va publicar una Reial Cèdula de Ferran VII que adjuntava una Butlla del Papa per la qual es tornava a prohibir la formació de qualsevol societat clandestina.²³⁰⁴ A l'agost es va fer present un exemplar de la Reial Cèdula de Ferran VII enviat per Manuel Abad, en la qual es va notificar la modificació de l'establiment general de Policia.²³⁰⁵

Aquestes mesures pretenien reforçar la monarquia absolutista encara que el perill aquesta vegada pels reialistes no vindria de l'ala esquerrana, sinó tot lo contrari, provindria de l'extrema dreta. El Governador de Lleida va elaborar un ban ja que també era subdelegat de policia per a què es denunciessin dins d'un termini màxim de tres dies totes les armes existents a la ciutat (era la confirmació de l'inici de la guerra dels Malcontents).²³⁰⁶

Arribat l'estiu la salut del canonge Laguna no va millorar i va estar prenent banys un mes a Caldes de Montbui per tal d'intentar curar-se, per aquest motiu, el Capítol va decidir que no cobraria el que li corresponia per les distribucions durant aquest període. Va ser una nova represàlia, encara que s'ha de recordar que no va aconseguir cap certificat mèdic ja que el metge Joan Francesch li va lliurar un certificat al canonge

²³⁰² Op. Cit. 13 de gener, p. 8.

²³⁰³ Op. Cit. 20 de gener, p. 10.

²³⁰⁴ Op. Cit. 24 de març de 1827, p. 105.

²³⁰⁵ Op. Cit. 14 de setembre de 1827, p. 134.

²³⁰⁶ Op. Cit. 3 d'abril de 1827, p. 106.

Rafael Ferraz autoritzant-li per prendre banys a la mateixa localitat i el Capítol va decidir que el tindrien present en la percepció de les distribucions.²³⁰⁷

També cal destacar una exposició de Bonifaci Argensó ja que va comentar que a l'any 1823 va tenir que abandonar la ciutat de Lleida perquè va perillar la seva vida, el bisbe Renteria va ordenar mitjançant diversos edictes el seu retorn, però no va comparèixer, així doncs, el jutge eclesiàstic va fallar a la seva sentència que hauria de perdre el seu curat, a més el va suspendre d'exercir tot acte del ministeri sagrat al bisbat de Lleida, perdent tota la seva assignació econòmica, a més van embargar els seus bens i temporalitats, quedant oberta una causa judicial sobre "infidència". D'altra banda va assenyalar que tampoc podia venir a Lleida ara que la ciutat estava tranquil·la i pacificada perquè tenia totes les portes tancades a nivell eclesiàstic. Per aquest motiu va demanar al bisbe Colmenares que realitzés les gestions oportunes per poder obrir totes les portes. També va pressionar-li a causa de la seva falta d'aliments i pobresa material, en definitiva, tenia una absoluta necessitat tornar a Lleida per exercir les seves funcions religioses. A més va sol·licitar-li també el compliment dels decrets d'indult del primer de maig i del 4 d'octubre de 1824. Per últim va assenyalar que si la sentència del tribunal eclesiàstic era adversa l'acceptaria amb resignació cristiana.²³⁰⁸

25.8. El Capítol, la Guerra dels Malcontents i l'arribada de Ferran VII a Lleida

La Guerra dels "Agraviats" va tenir incidència i ressò al Capítol de Lleida ja que l'organisme eclesiàstic va enviar una representació a Ferran VII a Tarragona. El Dean i el Capítol de la santa catedral de Lleida va tenir l'honor de felicitar al monarca i donar-li un petó a la seva reial mà per mitja dels seus quatre comissionats a Tarragona, però quedaria submergit en el més gran desconsol si després d'haver tributat a V.M. aquell acte, com al seu rei i senyor, els justos homenatges que li eren deguts d'obediència, fidelitat, respecte i amor no fossin escoltats, acudint per segona vegada als peus del tron paternal de V.M. amb aquesta humil i senzilla exposició, dirigida a desvanèixer les veus i desfer la gran calúmia amb la qual els enemics encarnissats de la santa església i dels seus ministres havien procurat i encara procuraven pels mitjans més tortuosos acriminar la lleialtat i innocència del clergat d'aquesta província en general fent valer les actuals circumstàncies, expandint les veus alarmants i calumnioses que culpen als capítols, als

²³⁰⁷ Op. Cit. 22 de juny de 1827, p. 119.

²³⁰⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Espluga de Francolí, 22 de març de 1828.

rectors i als frares de ser els causants de les inquietuds i torbacions que van provocar la magnànima resolució de S.M. de venir a aquesta província agitada sense més escolta ni exèrcit que la fidelitat i amor que en tots els segles el poble espanyol ha professat i professa als seus sobirans.²³⁰⁹

El capítol de Lleida representava a tots els seus individus i no dubtava a afirmar a V.M. que cap d'ells havia tingut part en aquesta commoció i encara avui ignoraven l'origen que va tenir aquest moviment i la finalitat del mateix. Tanmateix va afirmar que va ser un misteri inconcebible que no s'esbrinés en un principi i es detinguessin els seus progressos per així evitar que l'aixecament prengués un cos tan gran que fes necessària la presència del monarca per aturar-ho ja que milers d'homes es van desarmar quan van escoltar els ecos paternals de V.M. en la proclama que els va dirigir, la qual va aconseguir que els insurrectes tornessin a les seves llars i lliuressin les armes.²³¹⁰

No necessita el Capítol de Lleida per acreditar la seva conducta més que el públic testimoni del seu prelat en la oració que va pronunciar el dia 2 d'octubre del present any (1827) en acció de gràcies per la benvinguda de V.M. a aquesta província, a on no solament va posar a la corporació que representava a cobert de tota sospita, sinó que va donar la importància d'haver donat el to amb les seves paraules i exemples de tot el clergat, no només de la ciutat de Lleida sinó també de tot el territori del bisbat, que van indicar que no hi va haver cap religió que hagués prevaricat. Veritablement val més una paraula dita per la boca d'un bisbe espanyol que totes les calumnies i sarcasmes en les dels malvats, els quals es van proposar per sistema difamar fortament perquè així pensaven que convencerien a la gent de tant repetir les seves declaracions. Aquest va ser un pla maquiavèlic per fer valer la seva maldiença. No van cessar mai d'afirmar que van haver clergues implicats en l'aixecament, a més de comentar que van ser ells la causa primera de l'esclat insurreccional. Però V.M. coneix a fons la falsedat d'aquest asseverament perquè si aquesta fos veritat no hauria classe ni corporació alguna que no fos criminal i haurien d'abolir-se. El col·legi mateix apostòlic santíssim pel seu fundador i sant pels seus individus deixaria llavors de ser-ho perquè va tenir un "judes prevaricador".²³¹¹

²³⁰⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Lleida, 7 de novembre de 1827. Van signar-ho els canonges següents: Cayetano de Foncerrada, Pere Dachs, Manuel Costa, Domingo Cosio i Antoni Vallcendrera.

²³¹⁰ Op. Cit.

²³¹¹ Op. Cit.

També van afegir els malvats per donar un aire de credibilitat a la seva inoportuna exposició que per preparar l'aixecament van ser necessàries dues coses: influx i poder. L'influx per donar-li el primer impuls i poder per sostenir-lo després. Com que el clergat secular i el regular tenien aquest dos principis, doncs, van ser ells els autors de les torbacions que va patir la província. Veritat senyor es que el clergat espanyol va tenir influx i poder en temps més feliços que el present, però avui en dia ni un ni l'altre el tenien perquè els seus enemics i els de V.M. havien aconseguit treure-li's especialment des de l'ominosa època constitucional ja que des d'aquest període s'havien ressentit en excés les rendes de l'església, les quals amb dificultat podrien cobrir l'empobriment i els danys que aquell sistema polític els va causar ja fos a través de l'expropiació dels seus béns i dels seus monestirs, a més del mig delme ("ferida de difícil cura"). L'Església des del Trienni Liberal va veure com les seves rendes van disminuir exponencialment, tant que el ram de distribucions que contribueix al sosteniment dels capitulars a més dels altres residents va arribar al seu punt més baix l'any passat, en una situació molt propera a la fallida perquè devia a altres rams la quantitat de 380.567 rals de billó, fins i tot s'havia tingut de rebaixar una tercera part les xifres que pagaven. Així doncs era impossible que l'Església financés la revolta perquè el clergat es trobava molt debilitat econòmicament, incapaç de sufragar les multitudinàries despeses que comportava el pagament dels salaris i de les armes.²³¹²

Tampoc es cert senyor l'influx que s'atribueix al clergat, era una invenció reproduïda constantment en multitud de follets i escrits dirigits contra l'estament eclesiàstic i contra la Religió. A més van utilitzar una gran quantitat de llibres estrangers, introduïts de manera fraudulenta que no només van corrompre la moral i les costums, sinó que també van descatolitzar a uns i descristianitzar a uns altres en termes que si V.M. no hagués utilitzat aquell gloriós timbre de rei apostòlic i aquella espasa d'or de Jeremies que Déu va dipositar en les seves reials mans per acabar amb els enemics de la Religió Catòlica. Aquesta senyor es trobava molt amenaçada i en perill en tot el seu regne. Si no hagués estat per la seva acrilosada religiositat els enemics de la Religió haguessin aconseguit l'extermini de l'altar i dels seus ministres. Però, què seria llavors de V.M. i del seu tron? Es precis senyor que els enemics de la corona i de la Tiara confessin els cops que donaven a l'Església perquè també els donaven al vostre tron perquè si l'altar es atacat i debilitat, el tron també "tambaleja". Per aquest motiu els malvats ven conscients

²³¹² Op. Cit.

d'aquesta realitat van disparar els primers trets contra els ministres de la Religió, procurant desprestigiar-los, afirmant que eren traïdors i infidels a V.M., conspiradors i que no hi hauria pau ni tranquil·litat a Espanya mentre que hi hagués un sacerdot en ella. Després d'aconseguir el triomf de rebaixar el seu nombre volien acabar amb la preciosa vida de V.M. ja que això mateix es el que van jurar als seus tenebrosos clubs. A més cal tenir present que els malvats no retrocedeixen ni desisteixen dels seus sanguinaris i horrorosos plans, d'aquí prové la guerra encarnissada i continua que estem veient que no deixava tranquil al monarca ni un sol dia ja que el tenia en sobresalt continu, així com també a la pobre Església d'Espanya.²³¹³

Es veritat senyor que els enemics de V.M. i de l'Església que eren els mateixos procuren obscurir aquestes certeses afirmant que eren invents i somnis de rectors i frares perquè res tenia que veure la Religió amb el tron i que ben bé podia subsistir un sense l'altre. Però si ens fixem en la història ens adonarem a cada instant que ens esta oferint proves que ens demostren que solament la Religió catòlica va ser la que va mantenir amb fermesa els imperis. Bon exemple tenim senyor en la Roma pagana i en la Roma cristiana, com bé sap V.M. a l'època del paganisme no hi va haver un any sense l'assassinat d'un príncep nen després de la mort del seu pare. Mentre que en l'espai de 115 anys des de Marc Aureli fins a Dioclesià (van haver 38 emperadors) dos només van morir en el seu llit sense violència. Quan a Roma es va llegir la doctrina de Sant Pau que afirmava que tots els homes havien de sotmetre's a les potestats superiors perquè no hi havia cap potestat que no vingués de Déu, no per un temor temporal sinó per un de consciència, va ser llavors quan els bisbes van predicar a totes les part de l'imperi els preceptes de la llei divina i els vincles entre els prínceps i els súbdits, aleshores els fills dels emperadors van ser proclamats com a tal des de la seva infantesa i podien pujar al tron.²³¹⁴

Però no es necessari recórrer a Roma ni a les nacions estrangeres per fer palpable la seguretat dels trons per l'influx de la Religió. A la nostra Espanya en V.M. mateix tenim dos exemples recents un a la guerra del Francés i un altre a la irreligiosa època de la constitució. A la primera només una Nació sencera cristiana com l'espanyola, segons ho reconeix un autor estranger, va poder armar-se i defensar la seva Religió i el tron de V.M. fent que Bonaparte gastés 600 milions de rals i 600.000 homes per portar a terme el malvat projecte d'arrencar del cap de V.M. una corona que posseeix per tants

²³¹³ Op. Cit.

²³¹⁴ Op. Cit.

legítims títols i, aquesta mateixa Religió Catòlica tota divina que no tenia por a morir per tal de defensar la fe i els drets del sobirà, conservant el seu influx poderós en tots els espanyols, va desbaratar les maquinacions de la revolució de l'any 1820, tornant a V.M. al tron dels seus majors i tornant-li a treure de l'esclavitud i del seu captivi.²³¹⁵

També el Capítol volia recordar-li a V.M. les glòries que va aconseguir Catalunya en aquesta grandiosa empresa. Pobles senceraement cremats i cases derruïdes, hisendes talades, vides sacrificades, tot això senyor fruit de l'heroisme dels seus habitants per l'obediència, la fidelitat i l'amor que van professar i que encara professen vers la V.M. A més va voler deixar constància de l'actuació del clergat en aquestes circumstàncies, sobretot cal tenir present al bisbe Maria de Vic, afusellat als camps de Vellirana, o el de Lleida, el bisbe Renteria, posterior arquebisbe de Santiago, fet presoner, com multitud de sacerdots que van ser desterrats i assassinats per no embrutar el seu honor i mantenir-se fidels a Déu i a V.M. Així doncs, podrà haver senyor en la imaginació d'algú dels que segueixen el mateix evangeli i prediquen la mateixa doctrina de submissió i obediència als reis, els quals estaran ocupant les mateixes cadires i obtenint els mateixos destins que tenien, que en tant curt espai de temps s'hagin oblidat dels exemples de fidelitat que els van deixar els seus successors per fer-s'hi enemics de Déu i de V.M.? Les veus calumnioses que van expandir la idea que afirmava que el clergat va ser la causa de l'aixecament van ser un efecte més dels masons que per tots els mitjans va procurar desacreditar la clerecia espanyola.²³¹⁶

Per això senyor si alguna ànima baixa s'havia atrevit a portar fins al tron de V.M. alguna calúnnia relacionada amb el Capítol de Lleida, aquest descansava en la seva innocència i en la justificació que V.M. l'acull sota la protecció del seu mant poderós, desitjant donar noves proves a V.M. de l'obediència, fidelitat i amor que professa vers la seva reial persona ja que mai deixarà de dirigir les seves oracions al tron diví per a què emplenés de glòries a V.M., de felicitat a la seva reial família i de prosperitat a la seva Monarquia.²³¹⁷

Tot seguit es van publicar les mesures que va prendre l'Estat i l'Església per evitar el triomf de la insurrecció dels malcontents.²³¹⁸ Quadre 182: Normes i regles per enderrocar als agraviats

²³¹⁵ Op. Cit.

²³¹⁶ Op. Cit.

²³¹⁷ Op. Cit.

²³¹⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2.

Número	Mesures
1	Es prohibeixen els dictats dels liberals, constitucionals, servils, rebels i sublevats. S'havien de castigar severament a qualsevol que amenacés, intimidés o alarmés amb anuncis de mudança de govern i d'un nou ordre de coses.
2	S'havia de vigilar acuradament la conducta i les comunicacions de dintre i fora del regne dels anarquistes i antimonàrquics.
3	Als masons i als altres sectaris pertinents a societats secretes identificades per l'Església i declarades per rei com autors i agents incansables de les convulsions polítiques i de la subversió del tron i de l'altar, se les va recomanar que espontàniament confessessin i es penedissin dels seus errors, al mateix temps que detestessin les seves màximes democràtiques, artificials, irreligioses i impies, ja que si no ho feien serien irremediament expel·lits d'aquest regne catòlic i confiscats els seus béns. D'altra banda les autoritats havien d'impedir la celebració d'aquestes reunions secretes encara que es disfressessin de religiositat i de reialisme.
4	S'havia d'encarregar a les justícies seculares la prestació dels seus auxilis a l'eclesiàstica per impedir els divorcis i els "amancebamientos", la inobediència dels dies festius, així com també altres pecats públics.
5	No s'havia de permetre l'ús d'armes als que es mostressin desafectes al rei o desaprovessin amb fets o paraules el poder monàrquic absolut, encara que no haguessin contribuït directament en la rebel·lió. Continuava la prohibició de portar punyals.
6	Cap individu comprès en els articles posteriors pot accedir al càrrec de batlle ni de regidor en cap ajuntament mentre que no mostressin arrepeniment públic, a més d'acreditar amb fets el seu amor vers el rei i que veneraven la seva potestat i govern. De totes maneres les autoritats competents haurien d'analitzar cada cas i realitzar un dictamen favorable abans d'accedir a qualsevol càrrec públic.
7	Per obtenir la més imparcial administració de justícia s'havien de crear alcaldies majors als pobles formada per una junta de persones justificades que restableixin els regidors perpetus on hi havia.
8	Que tant els governadors com els batlles s'abstinguessin segons l'ordenat

	pel monarca de baixar als batlles majors amb compareixences personals. Tampoc poden demanar-los arbitràriament multes injustes.
9	S'havia d'observar literalment el reglament dels Voluntaris Reialistes i a més de complir els seus requisits els comandants, oficials, sergents i "cabos" havien de ser persones de "distinguido movimiento respectivamente a los pueblos de arraigo, de bienes o de facultades a proporción de las clases, pudiendo suplirse alguna falta de esta cualidades por la mayor aptitud y por la confianza especial que merezca el sujeto por otras circunstancias, debiendo de ser todos los voluntarios realistas de conocida providad, oficio, profesión y ocupación legítima en los mismos pueblos y encargada la responsabilidad de su admisión a las justicias de las que tome el Excmo. Señor capitán general para el arreglo de este cuerpo sosten del Estado".
10	Els militars havien d'obeir qualsevol reglament o ordre d'un superior, respectar la Religió i la moral, per aquest motiu es controlarà el seu comportament cristià i la seva adhesió al rei i al seu govern absolut.
11	Els militars no havien de molestar als pobles amb un ús excessiu dels allotjaments i bagatges. Hauran de pagar tot el que consumeixin segons s'indicava a les ordenances.
12	S'havia de nomenar una comissió o junta composta de les persones sobiranes que agradessin al monarca per a què amb la major prudència, reserva i justificació per examinar l'aptitud, la conducta política, moral i religió, militar o administrativa de tots els empleats de tots els rams que poguessin parèixer que no havien estat fidels a S.M. ni complert els seus deures, amb facultats també per examinar els expedients de la seva purificació abans de donar a conèixer al sobirà el resultat d'aquesta providencia per a què el monarca prengué una decisió darrera.
13	A pesar de la situació havien de continuar els ascensos tant dels funcionaris com dels militars que ho mereixessin.
14	S'havia de perseguir de manera eficaç i rigorosament el contraban perquè causa uns greus perjudicis per al manteniment de les costums públiques, de l'agricultura, de les arts, del comerç i del bé general d'aquesta província. S'havia d'esbrinar i castigar la falta de vigilància i la connivència dels dependents de les rendes segons s'estableix a les lleis.

15	“Que si no conveniera suprimir la policia restituyendo sus atribuciones y facultades a las autoridades ordinarias, se mande que todos los empleados en ella reunan a la hombría de bien y amor al rey la prudencia y honradez para no comprometer injustamente la suerte de los habitantes, fomentando o abrigando calumnias, y que se reduzcan a lo mínimo posible sus exacciones y decretos, obserbandose en razon de multas lo propuesto trando de gobernadores y alcaldes”.
16	S’havia de castigar amb tota severitat a l’infame i roí procedir dels falsos calumniadors, comunicant als delators que secretament haurien de declarar qualsevol crim o falta.
17	Per ocupar qualsevol càrrec públic havien de presentar certificats d’haver realitzat serveis realistes ja que tindrien preferència sobre qualsevol altre.
18	Els bisbes i els altres prelats havien de recordar als rectors, als confessors i als mestres d’escola l’obligació que tenia tot vassall, fos de la classe que fos, de respectar i obeir al rei, als seus ministres i als seus jutges per deure de consciència, recordant las nois i als adults l’horror del gran crim de desobediència i sublevació amb qualsevol pretext o falsa aparença de bé o utilitat.
19	Sent el descrèdit del clergat un dels mitjans més eficaços i més utilitzat pels “impíos anarquistas antimonarquicos” per aconseguir el seu objectiu de destruir el tron i l’altar. Per aquest motiu es recomana al catolicisme cel i vigilància de totes les autoritats que reprimeixin i castiguin als que insultin, ridiculitzin o es mofin dels ministres eclesiàstics, dels seus privilegis, execcions i prerrogatives justament merescudes.
20	S’havia d’investigar la procedència de les grans quantitats de diners que havien aconseguit els cabdills revolucionaris per finançar la insurrecció ja que eren gent sense “arraigo” ni facultats, els quals havien invertit molts diners en el pagament d’un salari diari als seus soldats, en la compra dels cavalls, d’armes i municions.
21	S’havia d’impulsar l’execució d’obres públiques a través de l’ajut de les corporacions i de gent adinerada per donar feina als pobres treballadors, per evitar la mendicitat, l’ociositat i la vagància.
22	S’havia de realitzar una lleva a tot el Principat de tots els “vagos i mal

	entretenidos”.
23	Per a la bona educació política i moral dels artesans s’havien de restablir totes les corporacions gremials dels oficis i fabriques en la forma anterior i amb reglaments dirigits a la millora de les costums dels aprenents i als progressos i perfecció de les arts i de la indústria.
24	“Penetrado de la justicia y necesidad de la reparación e indemnización de los perjuicios y daños particulares y comunes causados por los insurgentes no me ocurre un medio tan acertado y perfecto como quisiera de realizarla teniendo también por mi embarazosa y expuesta en la ejecución la que se ha propuesto en el expediente, la qual ademas es de temer que renobando llagas no curadas totalmente aun existen reclamaciones contra iguales y mayores daños por satisfacer de la epoca constitucional revolucionaria; por tanto soi del dictamen se diga que a todos los damnificados en las sublevaciones y trastornos se les preserban sus derechos y tienen expeditas sus acciones para usar de ellas segun les convenga”.
25	<p>Que sent nul·les les novetats fetes en l’administració i govern dels pobles pels insurgents, s’havien de recollir i arxivar tots els registres, actes i documents d’aquesta espècie escrites per les juntes revolucionàries com també totes les proclames elusives a la sublevació publicades per aquestes i pels seus comandants.</p> <p>Finalment apuntar que el càstig i les penes que mereixen els insurrectes havien d’anar en proporció a la gravetat i nombre de delictes, desordres i influx que havien tingut en ells, a més s’havia de tenir en consideració la seva conducta anterior i la promptitud de la seva obediència a la veu de S.M. o a la seva obstinació, a més podrien demanar clemència al rei sempre que fos compatible amb la justícia, la pau i la tranquil·litat pública.</p>

Font: Elaboració pròpia a partir de l’ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2.

També comptem amb una reflexió del bisbe Colmenares explicant les causes de l’aixecament dels agraviats: Un dels principals factors que havien fet servir els autors de la insurrecció per excitar als agents secundaris i seduir a molts va ser l’expansió de l’estat d’alarma al afirmar que existia un perill imminent de la renovació de la impietat i anarquia de l’any 1820 i següents que va cobrir la monarquia de dol i amargura. Aquest perill el van infundar al comprovar com al costat del monarca, en els més distingits

càrrecs es van anant col·locant homes marcats per la seva exaltació i adhesió al fatal sistema constitucional, els quals avui en dia encara conservaven els seus destins que van desmerèixer per la seva infidelitat vers el rei.²³¹⁹

Encara que van ser purificats per la justícia continuaven mantenint els seus càrrecs amb el consegüent escàndol de tots els fidels vassalls del monarca, per aquest motiu aquesta comissió faltaria a la seva consciència i a la confiança que S.M. els havia honrat si deixessin d'exposar respectuosament que la introducció dels purificats en tots els rams del poder s'havia comès una falta gran i transcendental, pertorbaven la pacificació i la futura tranquil·litat d'aquest Principat, decididament reialista en la seva gran majoria. Per tant van sol·licitar la immediata destitució dels que es trobessin en el cas anteriorment esmentat ja que era repugnant per a la justícia i per a la raó que després d'aconseguir la tant sospirada restitució de S.M. als seus legítims i absoluts drets, aquests reialistes van comprovar com molts càrrecs estaven ocupats pels que havien estat els seus enemics. A més els funcionaris havien d'inspirar una sana confiança per la seva lleialtat i fidelitat, màxima sempre necessària per a l'Estat, però més indispensable quan es massa notori que els revolucionaris lligats per la mateixa constant perversitat treballessin sense parar i en unió a dins i a fora del regne espanyol per a socavar la santa Religió i el legítim tron de S.M. Ferran VII.²³²⁰

El bisbe Colmenares també va exposar el text següent: “Males que parece deben remediarse”: “Uno de los mas terribles, que se padecen especialmente en Cataluña, es el siguiente. Un hombre en un dia corre todo el partido, que en esta provincia se llama corregimiento; comunica ordenes a trescientos pueblos; al cabo de muchos dias se hace comparecer al alcalde o bayles; se exige multa o apremio en razon del hombre enviado, del corregidor o gobernador, y de la demora: es imponderable lo que algunos gobernadores han atesorado con este medio, y con el uso o abuso de una ultima cedula: los pueblos no pagan sino se les insta: es largo explicar lo que ha habido y hay en el asunto; per la realidad del hecho es lo que se dice”.²³²¹

“También es demasiado el numero de ordenes, que se comunican con respecto a la economia, la policia y otras cosas. El pueblo no esta ilustrado en muchos de estos asuntos, que solo se reducen ahora a pagar apremios haciendo odioso al gobierno. En esta materia hay otro mal, que es el de que lo primero que debiera pagarse es la

²³¹⁹ Op. Cit.

²³²⁰ Op. Cit.

²³²¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2.

contribución; y esto es lo ultimo. Convendria mucha moderación en todo, y asegurar bien, que ningun magistrado pueda exigir una multa, sin que se haga constar por escrito lo que se haya pagado, y porque, en el que ya tenga prevenido para lo dicho la ley, o en un depositario”.²³²²

“Otro mal hay que necesita de remedio en Cataluña pudiendo este ser utilisimo y agradable a toda la nación: es una contribución horrible la que se ha de pagar para hacer con dinero malos soldados. La legislación tiene prevenido todo lo relativo a vagos, y que el destinar estos a las armas es providencia paternal sin necesitar de proceso: en los ultimos tiempos se echo a perder lo que se practicaba con el metodo anterior con la intervencion de las audiencias: estas daban libertad a muchos que proponian los pueblos: de aqui provinieron las quejas, riñas y venganzas contra las justicias: algun medio puede haber para enmendar los disparates, que algunas veces hacen los pueblos; pero no tanto como el del tiempo que se indica; por lo demas parece, que toda la nación aplaudiria muchisimo, que el reemplazo se hiciera con soldados voluntarios, partidas de enganche y levas en el modo, que se hacian antes, aunque se impusiese alguna contribución moderada en cada pueblo para el enganche: los pueblos podrian tener obligacion, responsabilidad e interes en hacer bien el servicio”.²³²³

“Es evidente, que ni el Caragol, ni el Jep dels Estanys tenian facultades, ni verisimilmente podian hallarlas en Cataluña para el enganche de ocho duros, prest de peseta y media y pago de atrasos que se daban a los rebeldes: es evidente que hasta el desorden de estos ultimos dias no se interceptaba a nungun correo, ni casi a nadie. Estos son datos evidentes, y que prueban, que algun enemigo de los que estan fuera de la nación tendrian en Madrid alguno tan malo com él para proporcionar la rebelión: se da por cierto, que las balijas tenian un extraordinario peso: por el hilo de los administradores, y por una fuerte inquisición en los cabecillas y otros, parece claro que se ha de casar el ovillo”.²³²⁴

A més la Guerra dels Malcontents va provocar una reunió del Capítol amb la Paeria, el governador i el Vicari General per organitzar els allotjaments de les tropes que havien de transitar per Lleida a causa del conflicte bèl·lic per la insuficiència d’habitatges que hi havia des de l’explosió del polvorí de la Suda l’any 1812.²³²⁵

²³²² Op. Cit.

²³²³ Op. Cit.

²³²⁴ Op. Cit.

²³²⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0137 (1826-1833), 25 de setembre de 1827, p. 137.

Seguidament el governador de Lleida va enviar un ofici al Capítol per aconseguir que la guarnició del castell general de la ciutat no es quedés sense el sant sacrifici de la missa. Per aquest motiu va demanar al Capítol un calze, un crucifix i les demés eines religioses per poder celebrar-ne una a la capella de la Seu Vella.²³²⁶

A continuació la Paeria va comunicar al Capítol que per tractar l'assumpte dels allotjaments s'havien servit del Vicari General i no del Vicari capitular d'aquest gremi com li corresponia, però per evitar qualsevol discòrdia entre les dues corporacions intentarien organitzar una reunió per solucionar aquest incident ja que amb el diàleg podrien arribar a un acord amistós. Només li van comunicar aquesta falta ja que el Capítol no va seguir les instruccions dictades per la política i la justícia.²³²⁷

Tampoc no va quedar desaperebuda la visita de Ferran VII a les terres catalanes. A finals de setembre es va fer present una carta del Capítol d'Urgell en la qual li va comunicar al de Lleida que hauria d'enviar una comissió per felicitar conjuntament a Ferran VII i donar-li les gràcies pel sacrifici tan costós que esta fent a favor de la felicitat d'aquesta província ja que el General d'Espanya va invitar a totes les corporacions a agrair i felicitar a Ferran VII. El Capítol va contestar-li favorablement, van nomenar a Cosio i a Costa. A més van decidir que havien de contactar amb el de Tarragona per tal de lliurar-li un obsequi al monarca.²³²⁸

Poc després es va saber que va augmentar la comissió per felicitar a Ferran VII perquè tots volien agrair-li el gran sacrifici que estava realitzant a causa del seu paternal amor que professa vers la província de Lleida. Li oferiran el mateix que a Carles IV quan va visitar Lleida (el bisbe Torres el va rebre a Fraga). La comissió la van formar Pere Dachs (canonge doctoral), Manuel Costa (canonge magistral), a més de dos vocals: Domingo Cosio i Antonio Vallcendrera. També el van atendre el patge i el porter Joaquin Concabella. Van anar a Tarragona a rebre a Ferran VII, li van poder besar la seva mà el 18 d'octubre. Altrament van assenyalar que el bisbe de Lleida juntament amb els comissionats del Capítol havien de signar un document per donar-li al rei certificant la falsedat de la notícia que es va estendre ràpidament referent a la possibilitat que el clergat de Catalunya, sobretot el de caire ultrareialista, va ser el motor

²³²⁶ Op. Cit.

²³²⁷ Op. Cit.

²³²⁸ Op. Cit. 2 d'octubre de 1827, p. 138.

i l'iniciador d'aquesta revolta, o sigui, van negar que el clergat fos la causa primera d'aquest aixecament.²³²⁹

Una vegada gairebé resolt el conflicte bèl·lic un ofici del Vicari General del bisbat de Lleida, Joan Mensa, va acompanyar una ordre del Capità General de Catalunya relativa al lliurament de les armes per part de totes les persones, incloses les privilegiades, excepte les que es facin servir per lluitar contra els aixecats.²³³⁰

Tot seguit un ofici del Governador de Lleida va felicitar al Capítol per interceptar un document subversiu vers el règim de Ferran VII. També va comentar que confiava plenament en el Capítol i va demanar-li que si en el futur aconseguia més papers contraris al regnat de Ferran VII li faria arribar.²³³¹

A principis de desembre de l'any 1827 va ser voluntat de Ferran VII el cant d'un solemne Te Deum a la divina providència per demanar-li la propera pacificació de Catalunya i per aconseguir la felicitat de la Monarquia. En aquesta missa també es van aplegar totes les autoritats polítiques i militars.²³³²

Mentre que al mes de març de l'any 1828 es va produir el nomenament de dos comissionats per tal d'organitzar les festes que s'havien de realitzar al pas de Ferran VII per la ciutat de Lleida. Els escollits van ser Rafael Soldevila i Manuel Costa, ho van ser perquè eren membres de la Junta d'Hisenda, la qual s'havia de fer càrrec dels regals amb els quals seria obsequiat el monarca.²³³³

L'import de tots els obsequis (li van lliurar els mateixos obsequis que al seu pare Carles IV quan visitar Lleida l'any 1802) i festes relacionades amb el rei serien sufragades per parts iguals entre totes les corporacions i gremis de la ciutat. A part de les reparticions el Capítol li donaria un voluntari.²³³⁴

Pocs dies abans de la visita de Ferran VII a Lleida la Paeria va demanar al Capítol les millors cadires que tingués per oferir-les al monarca. L'òrgan eclesiàstic li va contestar que les necessitava l'Església per la mateixa funció, però li prestaria unes altres de bona qualitat. Una vegada que ja va arribar les autoritats episcopals van rebre a Ferran VII a l'extrem nord del seu Palau (el rei va desplaçar-se amb el carruatge del Capítol).²³³⁵

²³²⁹ Op. Cit. 12 d'octubre de 1827, p. 141.

²³³⁰ Op. Cit. 13 de novembre de 1827, p. 145.

²³³¹ Op. Cit. 16 de novembre de 1827, p. 147.

²³³² Op. Cit. 7 de desembre de 1827, p. 151.

²³³³ Op. Cit. 26 de març de 1828, p. 199.

²³³⁴ Op. Cit. 29 de març de 1828, p. 200.

²³³⁵ Op. Cit. 11 d'abril de 1828, p. 202.

El 17 d'abril es va cantar un solemne Te Deum a la catedral Nova amb motiu de l'assistència de Ferran VII a una missa celebrada a les 10 del matí. A les dotze va iniciar-se el “besa manos”. El Capítol va decidir que per aquests darrer acte s'havia de tancar les portes de la catedral per evitar el tumult popular.²³³⁶

²³³⁶ Op. Cit. 16 d'abril de 1828, p. 203.

26. L'economia del Capítol a la Dècada Ominosa

26.1. La lenta recuperació econòmica del Capítol i la formació de la Junta d'Hisenda

Tot i que ràpidament la maquinària financera eclesiàstica va tornar a funcionar les grans pèrdues generades per la darrera guerra civil i l'establiment del règim liberal va generar un dèficit a les arques eclesiàstiques que poc a poc s'havia d'eixugar, sobretot, a partir de l'ajut polític del sistema absolutista. Un cop restablert el Capítol absolutista l'organisme eclesiàstic va demanar als agents de Madrid i de Barcelona informació de l'evolució de les distintes causes econòmiques i polítiques que tenien pendents de resolució ja que a causa de les circumstàncies passades (període exaltat del Trienni Liberal i invasió dels Cent Mil Fills de Sant Lluís) no havien tingut notícies d'ells des de feia molt temps.²³³⁷

Al poc temps va arribar un ofici del bisbe Renteria, per a què s'organitzés la junta de repartiment del subsidi. El Capítol va nomenar com a vocals a Manuel Costa i a Ignasi Masot.²³³⁸

Com era costum a les darrerries de cada any es va procedir a efectuar el balanç econòmic anual, aquesta vegada corresponent al 1823. A causa de la crisi general i de la fugida de bona part dels canonges es va produir una paralització considerable dels rams financers de l'Església. Sobretot cal destacar que al llarg de l'any 1823 només havien rebut la meitat del delme.²³³⁹

Quadre 183: Valoració material del Capítol, 1823.

Administració	Explicació
D'aniversaris	Es trobava endarrerida en més de 15.000 rals de billó
De l'obra	No podien comunicar cap compte perquè la Junta Diocesana era l'encarregada d'aquest organisme

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Capitular, prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 18 de desembre de 1823, p. 319.

Quadre 184: Explicació dels diferents rams econòmics del capítol catedralici de Lleida

Ram	Concepte
-----	----------

²³³⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 11 de novembre de 1823, p. 310.

²³³⁸ Op. Cit. 28 de novembre, p. 313.

²³³⁹ Op. Cit. 18 de desembre de 1823, p. 319.

Obra o fàbrica de l'església	La renda anual que pertany a aquesta administració consistia en la dècima part del ram de les pabordies, o sigui, unes 3.000 lliures barceloneses, depenen de la collita, també les pensions que rebien de la Mitra, 1.500 lliures. Les seves despeses ordinàries de cada any solien ascendir a unes 900 lliures i els extraordinaris depenien de les reparacions que es tenien de fer als altars, orgues, orfebreria ... tenia 14.000 en caixa
Pia Almoïna	Aquesta fundació tenia els territoris de Raimat i Sucs, que ascendien o baixaven els seus rendiments segons les collites. El seu producte i les seves herbes eren arrendades per 3.200 lliures, mentre que els de Vallfogona valien 1.500. També tenien un terç dels de les Borges Blanques que l'any 1827 van valer 800 lliures. Aquestes rendes es van dividir en tres parts: una per als pobres i les altres dos per als músics i "la parte libre", tenia en caixa 2.000.
Sagristia	Tenia els delmes de Zaidín (Aragó), que valien unes 550 lliures. També cobraven censals, pel valor d'un es 900 lliures, a més d'uns altres 900 que l'abonava la Mitra de Lleida. A més territoris a Corbins, primícies a Juneda i la quarta part de Torregrossa. Darrerament cobraven una part de les prebendes dels eclesiàstics. Tenia en caixa 1.500. Amb aquest diners havien de pagar als sagristans, el vi, l'oli, el carbó, la cera, la roba i diversos ornaments per tota l'església.
Carnisseria	La renda d'aquesta administració consistia en 300 lliures barceloneses procedents de l'arrendament de tres censals que ascendien a 349 lliures. Aquesta quantitat es va invertir en el manteniment de la casa i l'oficina, a més de pagar la defensa dels plets que acostumava a tenir amb l'Ajuntament de Lleida. No tenia diners perquè se'ls van gastar en el darrer litigi amb la Paeria.
Subsidi	Consisteix en la contribució que efectua tot el clergat dels deu milions de rals de billó a l'Estat, els reparteix la Junta Apostòlica entre totes les diòcesis i la subalterna entre cada individu de la mateixa, segons es va cobrant es va enviant a Madrid ja que estava destinat a sufragar la subsistència de la família reial. Ja no quedaven

	diners perquè els francesos se'l van emportar quan van saquejar la catedral l'any 1810.
--	---

Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. 1827.

D'altra banda van informar que les pabordies durant l'any 1823 no van existir perquè la Junta Diocesana es va fer càrrec d'aquesta gerència. A més van tenir problemes econòmics per la rebaixa dels ingressos a l'administració de la sagristia. Abans els rams que tenien superàvit deixaven diners als deficitaris, però com després del Trienni Liberal els ingressos eclesiàstics van patir una forta davallada, doncs no hi havia cap àmbit amb facultats per socórrer als demés.²³⁴⁰

A més cal destacar que per cobrar els endarreriments de les diverses administracions (sobretot els rams d'aniversaris i d'almoïna) el Capítol es va veure obligat a activar la demanda i l'acció judicial sobre els morosos, no acceptant cap memorial de sol·licitud de gràcia o condonació de les pensions i censals que s'adeutaven.²³⁴¹ que els pertocava.²³⁴²

A principis del mes de març el canonge Vidal va proposar al Capítol que li perdonés el deute de 500 duros que tenia pendent d'abonar a l'administració de l'obra perquè posteriorment aquesta quantitat quedaria rebaixada per les 600 lliures barceloneses que havia de percebre imminentment i a més a més s'havia de sumar la quantitat de 234 lliures que tenia que cobrar del difunt Antoni Ferrer, canonge lectoral que va ser d'aquesta Església, a més de la rebaixa que suposaria el retorn de les 200 lliures que aquest administrador li va prestar l'any 1810, fins i tot, podria reconstruir l'estable major de la Catedral, pagant ell aquesta obra. El Capítol, òbviament, li va contestar que admetia aquesta oferta per les múltiples avantatges que tenia per a l'administració de la fabrica.²³⁴³

Tot i que tot no van ser bones notícies per als rams econòmics capitulars. L'administrador dels aniversaris va fer present que adeutava a les altres administracions 20.212 rals, 16 lliures i 2 sous. Per tant, no tenia prous recursos per poder pagar als canonges el terç de les distribucions que acaba de vèncer (gener-març 1824). També va assenyalar que l'actual collita era molt dolenta, fent que aquesta administració hagués perdut aquest any 4.006 rals de capital i 120 rals, 3 lliures i 8 sous de pensió anual.

²³⁴⁰ Op. Cit. 23 de gener de 1824, p. 336.

²³⁴¹ Op. Cit. juny 1824, p. 353.

²³⁴² Op. Cit. 27 de febrer de 1824, p. 339.

²³⁴³ Op. Cit. 6 de març de 1824, p. 341.

Davant d'aquesta caòtica situació el Capítol va decidir que aquesta distribució s'havia de pagar del ram del subsidi.²³⁴⁴ A més el bisbe d'Osca adeutava 18.000 rals de billó i el prior de Barcelona va demanar el cobrament de 402 lliures barceloneses corresponents a l'any 1822.²³⁴⁵

Els membres del Capítol van denunciar l'escassetat de diners com a conseqüència de l'augment de la despesa a causa de la persecució i la repressió liberal, a més cal afegir l'escassetat de cabals recaptats al llarg del període constitucional. Per tant, van sol·licitar agafar una quantitat del fons en qualitat de reintegrament. El Capítol va contestar que podrien adquirir un terç de les pabordies ja que aquest diners els retornarien amb la venda dels fruits anomenats "tardanies".²³⁴⁶

Altrament el Ministeri d'Hisenda va comunicar a la Direcció General de Rendes una Reial Ordre, amb data del 27 de juny, per la qual es nomenava a Pere Dachs nou col·lector d'annualitats i vacants de la diòcesi de Lleida.²³⁴⁷

Tot seguit van analitzar un memorial de Manuel Marañosa, arcediano de Ribagorça i ex-canonge de Lleida, destinat a notificar l'existència d'un testament datat el 8 d'octubre de l'any 1819 que es trobava en poder de Ramon Jou. En aquest document Manuel Marañosa deixava al seu nebot Domènec de Marañosa un lot de terra situat a l'horta de Lleida, concretament a la partida de Fontanet, a canvi que el mateix Domènec i els seus hereus celebressin cada any i perpètuament un recordatori solemne en aquesta Església igual a la fundada i que es celebrava per Juan Bauta Josa, en sufragi de la seva ànima. Així doncs, Domènec havia de dipositar a l'administrador d'aniversaris vuit dies abans l'import corresponent a aquesta cerimònia, sinó li expropiarien les terres.²³⁴⁸

A continuació un ofici de la Junta Diocesana del subsidi eclesiàstic d'Urgell va demanar la quantitat de 5 milions de rals per les rendes que rebés la diòcesi de Lleida en aquest indret.²³⁴⁹ Un altre ofici, aquest cop de l'administrador general de rendes va comunicar que havia nomenat al canonge Doctoral nou subcol·lector d'annualitats i vacants.²³⁵⁰

A l'agost del 1824 es va fer present un ofici de l'Ajuntament de Lleida en el qual va informar que gaudia del privilegi de poder suplir el servei personal de quintes amb

²³⁴⁴ Op. Cit. 3 d'abril de 1824, p. 345.

²³⁴⁵ Op. Cit.

²³⁴⁶ Op. Cit. 28 d'abril de 1824, p. 349.

²³⁴⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. Madrid, 14 de juliol de 1824.

²³⁴⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 13 de juliol de 1824, p. 362.

²³⁴⁹ Op. Cit. 23 de juliol de 1824, p. 364.

²³⁵⁰ Op. Cit. 27 de juliol de 1824, p. 366.

voluntaris. Per poder sufragar aquest assumpte volia augmentar l'impost sobre la carn, cinc quarts la de xai i sis la de vedella. El Capítol li va contestar que no ho autoritzaria fins que no tornessin els diners de l'impost de la carn que els van cobrar a ells, però no a la població civil i fins que demanin disculpes no acceptaran cap sol·licitud de la Paeria.²³⁵¹ L'Ajuntament de Lleida finalment va acceptar les condicions del Capítol i van fer les paus, de moment.²³⁵²

Al moment en el qual va aparèixer Ramon Laplana com a nou canonge l'organisme eclesiàstic lleidatà va llegir un ofici del Capítol de Barcelona per sol·licitar informació entorn de la canongia de la Universitat de Cervera que obtenia el canonge Ignasi Massot ja que calia aclarir si estava subjecta al pagament de les vacants durant el període del Trienni Liberal i una anualitat perquè el jutge col·lector d'anualitats i vacants pretenia cobrar aquest tribut per una canongia similar de la universitat de Barcelona.²³⁵³

A continuació el canonge Soldevila en nom de la comissió composta també per Dachs, Costa i Mariategui va exposar que l'administració d'aniversaris devia a diverses administracions la quantitat de 2.200 lliures, a més de 4.000 lliures que l'administració de l'obra li va prestar en qualitat de reintegrament. Per tant tenia problemes per pagar el tercer terç de les distribucions. El Capítol com a conseqüència de la crisi material general va decidir paralitzar temporalment aquest pagament.²³⁵⁴

Com no podia ser d'una altra manera el balanç econòmic de l'any 1824 va ser molt negatiu ja que hi va haver una collita insuficient a causa d'una profunda sequera que va provocar l'extensió de la misèria. La població civil va continuar demanant almoines i el Capítol va comprovar com els seus ingressos pràcticament van desaparèixer.²³⁵⁵

Als inicis de l'any 1825 cal destacar un memorial de l'Ajuntament de Juneda demanant diners per poder armar una companyia de Voluntaris Reialistes. En cas que el Capítol denegés aquesta sol·licitud van assenyalar que es conformarien amb una rebaixa del que havien de pagar pel delme. El Capítol li va contestar que per l'escassetat de cabdals no podia satisfer cap petició ja que van considerar suficient el suport que van atorgar als de Lleida (com hem vist anteriorment), però la falta de recursos econòmics va provocar la manca d'ajuda al cos dels Voluntaris Reialistes dels pobles del corregiment de Lleida. D'altra banda cal exposar l'organisme eclesiàstic va donar una

²³⁵¹ Op. Cit. 14 d'agost de 1824, p. 369.

²³⁵² Op. Cit. 17 d'agost de 1824, p. 370.

²³⁵³ Op. Cit. 28 de setembre de 1824, p. 377.

²³⁵⁴ Op. Cit. 12 d'octubre de 1824, p. 381.

²³⁵⁵ Op. Cit. 20 de desembre de 1824, p. 393.

important almoïna a les monges carmelites descalces de Lleida i a una sèrie d'individus de la ciutat que ho van sol·licitar a causa de l'important pobresa material.²³⁵⁶ O sigui, no van poder finançar el cos dels Voluntaris de Juneda perquè necessitaven els diners per realitzar tasques assistencials i de benestar social alhora que cobria els enormes buits de l'Estat en aquest camp.

Tot seguit van analitzar una carta de l'agent de Barcelona que feia referència al plet que mantenia el Capítol amb l'Ajuntament per l'assumpte de la carn ja que aquest litigi continuava el seu curs legal.²³⁵⁷

Al mes d'abril de l'any 1825 el Dean va convocar a tot el Capítol de nou per resoldre una proposta del canonge Cosio referent a la creació d'una Junta d'Hisenda per administrar totes les rendes i poder sufragar els múltiples tributs amb els quals es trobava subjecte aquest organisme. Després de la realització d'una deliberació van acordar crear-la, va estar presidida pel Dean José Cayetano de Foncerrada, com a vocals cal citar als canonges Dachs, Clua, Laplana i Casades.²³⁵⁸

El canonge Vidal va comunicar que la nova Junta d'Hisenda destruïa i transformava d'un sol cop totes les costums, les tradicions i els estatuts antics d'aquest Capítol. Per tant desaprova aquesta Junta, com a molt podria acceptar una modificació com la que es va produir amb temps del bisbe Torres, tot tenint en compte que a continuació es va aprovar mitjançant un reial decret del 10 de març de 1801, o bé simplement aquest model, o precisament aquest modificat lleugerament. També va assenyalar que de totes maneres s'hauria d'esperar a tractar l'assumpte amb el nou bisbe Colmenares ja que va considerar necessari un pacte entre el Capítol i el poder episcopal. Amb aquestes reflexions pretenia conservar la pau, la unió i l'harmonia a l'interior d'aquest Capítol. El canonge Soldevila va votar a favor de la postura de Vidal.²³⁵⁹

Per aportar més dades cal referir-nos al reglament²³⁶⁰ de la Junta d'Hisenda del Capítol de la catedral de Lleida, nomenada el 26 d'abril de 1825. Per sort gaudim del text sencer amb tots els articles que van ser redactats per primer presentar-los a l'organisme eclesiàstic i després esperar una aprovació.

Quadre 185: Reglament de la Junta d'Hisenda del Capítol, 1825.

Número	Disposició
--------	------------

²³⁵⁶ Op. Cit. 5 de gener de 1825, p. 401.

²³⁵⁷ Op. Cit. 21 de gener de 1825, p. 403.

²³⁵⁸ Op. Cit. 26 d'abril de 1825, p. 415.

²³⁵⁹ Op. Cit. 6 de maig de 1825, p. 418.

²³⁶⁰ Op. Cit.

d'article	
1	El Capítol que havia format aquesta Junta la modificarà sempre que ho cregués oportú, seria convenient renovar-la cada 2 anys, a la vigília de Reis, no en la seva totalitat, només la meitat ja que aquests últims instruirien als nous
2	Es reunirà la junta tots els dilluns i els dijous que no siguin festius
3	Amb només tres membres ja n'hi havia suficient per establir-la. El president serà el canonge més antic
5	El president podrà disposar de l'administrador de rendes corresponent al ram que s'hagués de tractar o analitzar la seva situació. Aquest no tindrà vot en aquesta junta
6	Els acords seran per pluralitat de vots, registrats en un llibre
8	La junta s'encarregarà de tots els assumptes referents als delmes, "terrages" i qualsevol altre dret que tinguessin les pabordies i les altres administracions d'aquesta església
9	També realitzaran les taules dels arrendaments així com negociar aquests contractes
10	Havien de nomenar els col·lectors i els zeladors d'aquests arrendaments així com vigilar-los i controlar-los per evitar el frau
11	Qualsevol afer relacionat amb l'economia haurà de passar per aquesta Junta
18	Com l'objecte de la Junta va ser el de procurar la millor administració de tots els bens de l'Església en tots els seus rams, es indispensable que el Capítol donés ordre a tots els dependents de les oficines que presentessin a la Junta tots els documents i informessin de totes les notícies dels seus respectius rams
Afegits després	Un destinat a tenir un control dels fruits dual, o sigui, una nota per la contaduria i una altra per la Junta d'Hisenda. El segon va fer referència a què tots els diners que sortien o s'endinsaven al Capítol havien de deixar constància a la Junta

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Capitular, prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 6 de maig de 1823, p. 418.

Per tant, van modificar el reglament de l'any 1801. Aquestes noves mesures les havien d'adoptar perquè durant l'any anterior pràcticament no van recaptar res, molt

poc ja que va ser una etapa molt convulsa i amb poca organització eclesiàstica. A part van acceptar moneda paper quan amb la davallada dels vals per la inflació no ho aconsellava perquè es van perdre molts diners. Així que, havien d'actuar ràpidament per revertir aquesta situació i tallar el frau d'arrel.²³⁶¹

Al reglament de l'any 1801 la diòcesis es va dividir en àrees de control per cobrar millor el delme.

Quadre 186: Les cinc zones d'inspecció reflectides al reglament de l'any 1801

Número d'àrea	Poblacions
1	cinc canonges per cobrir el terme de Lleida: Vilanova d'Alpicat, Montagut, Raymat, Suchs, Grealó, Vinatesa, Lastor, Sedao i Monlleu.
2	Anomenada del Segrià: Alfarràs, Almenar, Torre de Santa Maria, Zabach, Vimpeli, Ratera, Alguaire, Torreserona, Torrefarrera, Roselló, Vilanova del Segrià, Benavent i Malpartit.
3	Anomenada d'Alfes: Alfes, Sunyer, Sarroca, Alcanó, Albatàrrec, Sudanell, Montoliu, Pedrós, Vinfaró, Torres de Segre, Llardecans, Alcarràs, Soses, Remolins i Carratalá.
4	Anomenada de les Garrigues: Granyena, Juncosa, Alcogul, Albagés, Solerás, Torms, Sisguella, Mellons, Machans, Triguell, Masroig, Valldereig, Miraball, Vinferri, Margalef, Castellldans i Puigvert.
5	Anomenada de les Borges: Borges Blanques, Puiggros, Manresana, Pradell, Torregrosa, Vimpeli, Vilaplana, Carrasuma, Juneda, Alcoletge, Alamús, Vincelló, Belloch, Bellvis, Safareitg, Gatén, Vallfogona i Fondarella.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Capitular, prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 6 de maig de 1823, p. 420. Bisbe Torres, Lleida, 6 de març de 1801.

Aquest cinc departaments s'havien d'administrar per la Junta d'Hisenda. Amb aquest estatut també van pretendre controlar i organitzar millor l'estructura i l'administració eclesiàstica.

Una vegada assenyalades les cinc zones del reglament de 1801 es va procedir a realitzar la votació de la nova Junta d'Hisenda de l'any 1825: El canonge Vidal i Soldevila van votar que no. Dachs va comentar que com que no hi havia pràcticament modificacions entre l'anterior reglament i l'actual, doncs votava a favor. Costa i Sarri

²³⁶¹ Op. Cit. PS. 420-422.

en contra, o sigui, van pensar igual que el canonge Vidal. Però, Mariategui, Noguero, Cosio, Seris, Rebuelta, Vallcendrera, Ferraz, Borrás, Clua, Laplana, Llorens i Casades a favor de la postura de Dachs, o sigui, a favor de la implantació de la nova Junta.²³⁶²

A partir d'aquest moment van votar article per article, els 4 primers van ser aprovats, del cinquè es va treure l'expressió "sense vot" que feia referència a la prohibició d'exercir aquest dret per part dels administradors dels diferents rams, per tant, també podien votar. Del sisè es va modificar i canviar l'expressió "a càrrec del president" per la de "a càrrec dels secretari que serà el canonge més modern". Els articles 7, 8 i 9 van ser aprovats tal qual. Al desè es va incloure una clausura de renovar-los i nomenar altres membres "amb l'aprovació del Capítol". Tots els altres es van aprovar sense cap variació.²³⁶³

La primera acció de la Junta d'Hisenda va ser demanar un jurament de fidelitat als col·lectors pel qual s'havien de portar bé. Josep Calbet, antic recaptador de la zona de les Borges també se'l va nomenar col·lector del Segrià. Com així indicava el reglament aprovat la Junta podria treure i ficar als col·lectors que cregués convenient i oportú.²³⁶⁴

Anteriorment es va fer públic l'arrendament de la carnisseria del Capítol. Els eclesiàstics van obligar als nous arrendataris a vendre la carn de xai i vedella a 30 quarts. A més van assenyalar (d'una manera totalment equivocada) que havien guanyat el plet que van tenir amb l'Ajuntament (va pagar les costes) per aquest precís assumpte.²³⁶⁵

Un altre aspecte que va afectar a l'àmbit financer del Capítol la proliferació dels morosos. Per aquest motiu la Comissió Apostòlica de Madrid va acceptar la petició de l'organisme eclesiàstic lleidatà en la qual s'autoritzava a aquest a utilitzar en qualitat de reintegrament els subsidis recaptats per portar a judici als endarrerits en el seu pagament.²³⁶⁶ Finalment van decidir no admetre cap tipus de prorroga pel pagament dels censals. A pesar de la multiplicació dels morosos va millorar la situació econòmica de l'Església.²³⁶⁷

Mentre que un nou problema es va generar quan van esbrinar que els grans de la Panera del Capítol es trobaven en un estat molt deficient de conservació.²³⁶⁸

²³⁶² Op. Cit.

²³⁶³ Op. Cit.

²³⁶⁴ Op. Cit. 10 de maig de 1825, p. 424.

²³⁶⁵ Op. Cit. 29 d'abril de 1825, p. 416.

²³⁶⁶ Op. Cit. 15 de juliol de 1825, p. 438.

²³⁶⁷ Op. Cit. 18 de desembre de 1825, p. 475.

²³⁶⁸ Op. Cit. 28 d'octubre de 1825, p. 463.

Altrament cal destacar una exposició de Joan Serrat, doctor en sagrada teologia i ministre dels P.P. Trinitaris calçats de Lleida, actual cura d'ànimes de Corbins. Serrat va indicar que l'any 1809 va ser derruït el seu convent per ordre del legítim govern a fi que els francesos que assetjaven la ciutat no poguessin refugiar-se en ell. Al 1819 va començar a construir-se un de nou. Concloua l'Església i molt avançada la construcció del convent, aquest va ser suprimit per les Corts, després del Trienni Liberal va quedar pràcticament derruït de nou, després de gastar una important quantitat de diners i deure préstecs. Per aquest motiu era tan difícil tornar a reprendre les obres per alçar de nou el convent. Però hi havia una possibilitat ja que a l'interior de la ciutat hi havia una confraria anomenada de Sant Pau que posseïa una casa i una església, que només servia per quatre o cinc funcions a l'any, encara que el seu fundador va manar ensenyar la doctrina a l'església tots els diumenges de l'any i tots els dies de la quaresma. A causa d'aquesta inutilització alguns confreres van manifestar la seva inclinació per concedir l'ús d'aquesta casa i església, obligant a la comunitat dels Trinitaris calçats a desenvolupar les consignes i requisits que va imposar el seu fundador. Mentre que d'altres confreres van mostrar la seva oposició perquè tenien por a perdre els seus drets. Així doncs Serrat va assenyalar que encara que els trinitaris ocupessin aquest emplaçament sempre tindrien oberta l'església per a la celebració dels divins oficis i assistència dels fidels, els quals aprendrien la doctrina. D'altra banda, a la casa s'instal·laria una comunitat per auxiliar als malalts d'aquell veïnatge. En tots els casos els confreres a través d'una pública escriptura podrien assegurar tots els seus drets i facultats, així com perfilar els límits als quals podria arribar la comunitat. A més van prometre pagar anualment 15 lliures a la confraria.²³⁶⁹

La resposta no es va fer esperar, tot i que va ser negativa, la confraria de Sant Pau Apòstol no va acceptar la seva sol·licitud ja que es va remetre a les butlles de Clement VIII i de Gregori XV. A més cedir-la als regulars seria contravenir els desigs del fundador, Domènec Malegat, beneficiari primer i després canonge de la catedral de Lleida. També tenia molta antiguitat aquesta confraria, es va fundar l'any 1752 sota l'auspici del bisbe Gregorio Galindo. Al seu origen va residir a la parròquia de Santa Maria Magdalena. Cinc anys després, al 1757, es van traslladar a una casa que va cedir l'anterior propietari, Manuel Matias Pedrejón, el qual va permetre la seva residència a condició que la confraria es reunís i mostres la seva ensenyança amb total llibertat i

²³⁶⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, bisbe Colmenares, Lligall 3. Lleida, 4 de juny de 1825.

pogués disposar d'un oratori que no tenien en el seu primari emplaçament. A més a les constitucions estava explícitament manat que el prior havia de ser un sacerdot secular que havia d'assistir i presidir totes les funcions, havia d'admetre totes les fundacions, participant amb doble disposició i per defensar la pròpia confraria no podia residir en ella facultats per secundar ni molt menys consentir la sol·licitud de Joan Serrat. A més van assenyalar que ja al 23 de febrer de l'any 1815 els trinitaris a través de Eduardo Maria Saenz de la Guardia, bisbe d'Osca i antic Dean de la catedral i governador de la Mitra durant el temps del bisbe Torres, van intentar sense èxit portar a terme aquesta proposta, però l'acció dels confreres Pere Jordá i Joan Baptista Casañes ho va impedir. També el 19 de gener de 1819 van rebre una altra sol·licitud dels trinitaris, refusada igualment.²³⁷⁰

Ja al mes d'agost es va fer present una carta del Col·lector General d'espolis i vacants en la qual va considerar oportuna la venda del pontifical del bisbe Simón Antonio de Renteria, donant la meitat del seu valor en metàl·lic i que constés a l'expedient que no pertanyia als espolis. El Capítol va contestar que acceptaria si aquesta també fos la proposició del Capítol de Santiago. A la mateixa reunió consistorial el canonge Olmedo va comunicar que van gastar 1.691 rals, 6 lliures i 4 sous en reparar la casa de la Meca.²³⁷¹ Un altre aspecte relacionat amb aquest edifici que cal ressaltar va ser un memorial del Prior de la comunitat dels carmelites calçats de Lleida en el qual va indicar el cobrament d'unes bigues que va treure el governador francès Henriot per situar-les a la casa de la Meca. Òbviament li van recompensar.²³⁷² Finalment el Capítol va comprar la casa de la Meca als carmelites.²³⁷³

Anteriorment l'administració de la fabrica va comunicar que el bisbe d'Osca encara no havia reintegrat els diners que li van prestar l'any 1810 quan era Dean de l'Església de Lleida, per aquest motiu van decidir portar-li a judici. Es va procurar obtenir la mediació de l'arquebisbe de Saragossa, la van aconseguir, tot i que el bisbe d'Osca seguia sense pagar i sense reconèixer el seu deute amb l'administració de la fabrica.²³⁷⁴

Posteriorment una carta del bisbe d'Osca va notificar que pagaria els 2.018 rals de billó que devia al Capítol si aquest li deixava pagar-ho a terminis. L'organisme eclesiàstic

²³⁷⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, bisbe Colmenares, Lligall 3. Van signar el document els regidors Manuel Baltasar de Tàpies, Fermí Gigó i Antoni Martrus. Lleida, 13 de juliol de 1825.

²³⁷¹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 9 d'agost de 1825, p. 446.

²³⁷² Op. Cit. 25 de novembre de 1825, p. 468.

²³⁷³ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 11 de febrer de 1826, p. 12.

²³⁷⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 20 de desembre de 1825, p. 476.

lleidatà li va contestar que si ara pagava la meitat esperarien fins al nadal de l'any 1826 per cobrar l'altra. El bisbe d'Osca va assenyalar que pagaria la meitat i l'altra a finals del mes de març de l'any 1827.²³⁷⁵

A les darreries de l'any 1825 tampoc van mostrar el tradicional balanç econòmic anual, només van notificar que les tèrcies de les distribucions es pagarien a partir d'aquest moment en proporció als productes recaptats. A més es va fer saber que els pobles d'Alcanó, Soses, Aitona, Alfés i Sunyer es van negar a pagar les Quisties i que tenien vigents plets contra Bell-lloch i Alcoletge pel frau i la morositat.²³⁷⁶

D'altra banda cal comentar que per a què els terratinents poguessin renovar les seves llicències respecte a les seves propietats a l'interior de la jurisdicció eclesiàstica i aconseguir de noves haurien de pagar 6 rals de billó (4 per l'escrivà secretari, 1 per l'administrador i l'altra pel col·lector) ja que aquesta quantitat va ser l'acordada en la reunió de la Junta d'Hisenda del Capítol del 8 de novembre de 1825. Les llicències van ser vàlides pels següents tres o sis anys, com a màxim prorrogables fins als 9 anys, moment en el qual haurien de tornar a passar per caixa i pagar els 6 rals.²³⁷⁷

A l'any 1826 encara l'Ajuntament de Lleida no havia satisfet un préstec de 4.000 duros que va demanar al Capítol quan va entrar Suchet a Lleida a l'any 1810 (contribució de guerra) ja que la Paeria es negava a pagar-los.²³⁷⁸ Ja estem veient com les disputes entre l'organisme eclesiàstic i el municipal a la dècada ominosa tenien un clar signe econòmic.

Poc després el Capítol de Lleida va tractar un assumpte relacionat amb les mans mortes. Un ofici de l'administrador de Rendes de Lleida del 18 de juny va demanar la partida que per raó del 15 i 25% suposava que el Capítol havia de satisfer per les diverses adquisicions que ja les va reclamar el passat 29 de novembre de l'any 1825. També va informar que podia pagar-les per mitjà de vals consolidats si eren anteriors a l'any 1814 i si eren posteriors havia d'efectuar-ho en metàl·lic.²³⁷⁹ La comissió de l'administració dels aniversaris va exposar un testimoni extret del llibre "Aniversarios. Propiedades" en el qual es va indicar que es va realitzar un censal de 4.000 lliures quan van comprar la casa de Mariano Hostalrich i Català, però s'havia de contestar a l'ofici de l'administrador de Rendes de Lleida del 24 de juliol que va ser una equivocació de

²³⁷⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 25 de març de 1826, p. 18.

²³⁷⁶ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 22 de desembre de 1825, p. 477.

²³⁷⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 20 de gener de 1826, p.10.

²³⁷⁸ Op. Cit. 18 de febrer de 1826, p. 13.

²³⁷⁹ Op. Cit. 23 de juny de 1826, p. 30.

l'escriptura presentada que va suposar ser preu d'arrendaments endarrerits els de la compra d'aquesta casa, sent realment un "reesmercio" de les dites 4.000 lliures i per tant, es pot comprovar com ja no s'havia de satisfer el 15% d'amortització.²³⁸⁰

En aquestes dates es va esbrinar que el bisbat pagava al seminari tridentí conciliar una pensió anual de 650 lliures, 6 sous i 4 diners. L'origen cal trobar-lo a l'any 1781, quan el bisbe Sánchez Ferragudo va demanar al monarca la concessió d'una pensió similar a la que va atorgar als jesuïtes l'any 1718, el rei l'1 de novembre de 1781 ho va concedir, van ser 680 lliures catalanes. La seva funció va ser la de mantenir les càtedres de la facultat major de Teologia escolàstica i de moral. A més a més el bisbat havia de pagar al col·legi 37 lliures amb 10 sous perquè Colmenares va agregar el manteniment d'una casa amb la seva bodega al mateix palau que es trobava al costat, per a la construcció d'un seminari correccional per als sacerdots (15 d'agost de 1831), o sigui, aquests diners eren el lloguer del seminari conciliar.²³⁸¹

Coetàniament es van reactivar les obres al Canal d'Urgell. El Capítol va considerar que la construcció d'aquest rec perjudicava seriosament els interessos del Capítol, per aquest motiu es va reunir "sub pena prestigi". En aquesta assemblea van escollir al canonge Casades perquè era representant dels delmadors a la Junta d'Hisenda, per així poder aturar el pla vigent d'edificació del canal.²³⁸²

D'altra banda cal tenir en compte que l'administració d'aniversaris va presentar un gran endarreriment en el cobrament del seus censals. La Junta d'Hisenda va actuar i va emprendre accions judicials contra els morosos. L'administració de l'obra va assenyalar que havien reparat i restaurat l'església de Santa Maria de Magdalena; el fons de la Pia Almoïna va rebre moltes sol·licituds (sobretot per malaltia de les persones grans). Per tot plegat, al igual que la majoria de la població el Capítol no tenia gaires diners.²³⁸³

Als inicis del mes de desembre de l'any 1826 el Govern militar i polític de Lleida va notificar que s'havien de fer obres a la catedral antiga del castell principal. Per aquest motiu l'Intendent va fer una donació de 2.000 rals de billó. També va assenyalar que tornaven a l'Església la casa dels expòsits, anteriorment aquest edifici va estar ocupat per l'exèrcit (pagava cada any 10.560 rals en concepte de lloguer).²³⁸⁴

²³⁸⁰ Op. Cit. 1 d'agost de 1826, p. 37.

²³⁸¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. 1826.

²³⁸² Arxiu Capitular de Lleida, Actes capitulars, prestatgeria n°7, AC 0137 (1826-1833), 14 de novembre de 1826, p. 59.

²³⁸³ Op. Cit. 17 de desembre de 1826, p. 74.

²³⁸⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. Lleida, 1 de desembre de 1826.

També cal apuntar que es va produir un canvi a la Junta d'Hisenda ja que Laplana va deixar el seu càrrec a Llorens. El canonge Casades, tresorer d'aquesta Junta va comunicar que tenien al seu fons a finals de l'any 1825 4.169 rals de billó, 14 lliures i 1 sou, i a finals de l'any 1826, 436 rals de billó, 10 lliures i 4 sous.²³⁸⁵

Fruit de l'augment de l'espiral de violència dels sectors ultrarreialistes i el perill a una nova conspiració o insurrecció liberal l'Ajuntament de Lleida va pujar l'impost del vi per poder sufragar part de les despeses derivades del manteniment dels Voluntaris Reialistes. El Capítol va voler reunir-se amb el bisbe per tractar la immunitat que creien que tenien per tal de no pagar aquest tribut.²³⁸⁶ A l'estiu el canonge Clua va exposar que les 300 lliures que va avançar la tresoreria per vestir als Voluntaris Reialistes podrien reintegrar-se perquè el quart que es va imposar sobre cada lliura de carn amb l'objectiu de realitzar el seu reintegrament havia donat i excedit a aquesta quantitat. Com no li van donar la raó.²³⁸⁷

Poc abans va arribar una carta de l'administrador de Rendes de Lleida, la qual va contestar una anterior de l'administrador de la Província, per manifestar que a l'escriptura del 14 de gener de 1817 que el Capítol va realitzar al moment de comprar la casa d'Isidre Llorens no es va comprovar cap raó per exceptuar-li del pagament de l'amortització del 15%, per tant, havia de pagar-ho. El Capítol va tornar a insistir que la va adquirir mitjançant un "reesmercio".²³⁸⁸ A finals de l'any 1827 l'Intendent va tornar a sol·licitar el pagament de l'amortització per la compra de la casa d'Isidre Llorens.²³⁸⁹

A causa de la carestia material es devia al ram d'aniversaris la quantitat de 35.680 rals de billó, 19 lliures i 5 sous. Per tant per aquest any a les distribucions va correspondre la xifra de 18.000 rals de billó.²³⁹⁰

Al mes de maig del 1827 un ofici de l'Ajuntament de Lleida va convidar a dos individus del Capítol per assistir al ple del dia 16 ja que s'havia de debatre els arbitris que s'havien d'imposar per sufragar els nous quintos. El Capítol li va contestar que des de 1824 les relacions son molt tibants pel plet que mantenien per l'assumpte de la carnisseria i que no van nomenar cap representant l'any 1824 (l'anterior vegada que es van seleccionar els membres d'una quinta) i que per l'any 1827 tampoc ho farien fins

²³⁸⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 5 de gener de 1827, p. 92.

²³⁸⁶ Op. Cit. 16 de gener de 1827, p. 95.

²³⁸⁷ Op. Cit. 13 de juliol de 1827, p. 122.

²³⁸⁸ Op. Cit. 30 de gener de 1827, p. 97.

²³⁸⁹ Op. Cit. 7 de desembre de 1827, p. 151.

²³⁹⁰ Op. Cit. 14 d'abril de 1827, p. 107.

que no hi hagués un acord entre les dues entitats. De totes maneres van acordar designar a Masot i a Casades per quan reconeguessin el seu error.²³⁹¹

La Paeria va contestar a través d'un ofici en el qual va accedir a la petició anterior del Capítol (solucionar el plet per l'assumpte de la carnisseria). Van designar a Antoni de Gomar, Joaquim Martorell, tots dos regidors i a Agustí Plean, síndic personer. L'Ajuntament pretenia realitzar una reunió amistosa per trobar un acord. El Capítol va nomenar als canonges anteriorment citats: Masot i Casades.²³⁹²

Paral·lelament es va efectuar el nomenament dels col·lectors per par de la Junta d'Hisenda²³⁹³.

Ràpidament van arribat a un acord. L'Ajuntament tindria dret i facultat per multar en un ral de billó a la "cortauta" o cortante sempre que hagués venut carn a una persona no privilegiada, però perdent abans aquesta la carn que hagués comprat. A més el Capítol es va comprometre que de cara al futur intentaria organitzar una reunió amistosa per debatre qualsevol conflicte d'interessos per no arribar a la justícia ordinària contra la Paeria. Les dues institucions van signar una concòrdia. Així doncs, l'organisme eclesiàstic una vegada resolt el conflicte contra l'Ajuntament va accedir a la proposta municipal referent als reemplaçament de l'exèrcit. Per tant, va donar el seu vist i plau a la sol·licitud de la Paeria del 17 de maig, la qual consistia en gravar la carn amb un augment tributari per sufragar les despeses derivades del reemplaçament.²³⁹⁴

Al mes de desembre del 1827 van aturar-se els tributs que carregaven el consum de carn per sufragar els reemplaçaments militars perquè va haver-hi un frau en aquest servei ja que es va vendre carn procedent de França que feia la competència a l'autòctona.²³⁹⁵

Anteriorment el Capítol d'Urgell li va lliurar al de Lleida 141 rals de billó, 9 lliures i 6 sous per totes les rendes que tenia a la seva diòcesi referents al subsidi eclesiàstic.²³⁹⁶

A més es va fer notori que com que el Capítol ja no tenia cap plet pendent a Madrid i si una crisi econòmica derivada de la rebaixa de la percepció de les seves rendes (per exemple, van tenir molts endarreriments en el ram dels aniversaris) van decidir acomiadar a l'agent de Madrid, Gabriel José de Azquivel.²³⁹⁷

²³⁹¹ Op. Cit. 15 de maig de 1827, p. 111.

²³⁹² Op. Cit. 25 de maig de 1827, p. 114.

²³⁹³ Op. Cit. 21 de maig de 1827, p. 113.

²³⁹⁴ Op. Cit. 26 de maig de 1827, p. 115.

²³⁹⁵ Op. Cit. 5 de desembre de 1827, p. 150.

²³⁹⁶ Op. Cit. 30 d'octubre de 1827, p. 144.

²³⁹⁷ Op. Cit. 19 de desembre de 1827, p. 159.

També resulta interessant introduir una taula on s'assenyala els ingressos del ram del chantre major durant els anys estudiats de la dècada ominosa. En aquest quadre es pot apreciar com a l'any 1824 i 1825 els ingressos van ser més escassos que als anys 1826-1828 a causa de la crisi econòmica derivada de la guerra civil, mentre que a mesura que el règim polític es va estabilitzant i la pau es mantenia els beneficis van augmentar.

Quadre 187: Beneficis que va produir el chantre major de l'església catedral de Lleida.

Anys	Rals de billó i meravedis
1824	8.785 amb 6 meravedis
1825	9.743, 12
1826	14.473, 21
1827	17.513, 7
1828	17.096, 28
Total	67.618 amb 6 meravedis

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Diocesà de Lleida, bisbe Colmenares, lligall 1.

Finalment cal inserir les rendes anuals de l'obra (5.000 lliures barceloneses), sagristia (4.800), Pi Almoïna (7.000) i carnisseria (349) a l'any 1828.²³⁹⁸

26.2. La contribució eclesiàstica a l'Estat

Paral·lelament a la formació del nou Capítol absolutista la Junta Apostòlica va enviar-li un ofici destinat a notificar-li que havien de donar a l'erari públic 10 milions de billó per contribuir a la millora d'una hisenda amb molt pocs recursos corresponents a l'any 1823. El clergat secular i el regular hauran de realitzar un important esforç.²³⁹⁹

Als inicis de l'any 1824 un ofici de Josep Benet, comissionat subaltern de l'impost del Novè Reial i de l'escussat, va tenir com a objectiu promoure el pagament d'aquest tribut per part del Capítol. Aquest organisme va contestar que van donar la novena part dels fruits que tenien emmagatzemats a la Panera, però que tenien molt present les quantitats que l'exèrcit reïlista una vegada alliberada la plaça van emportar-se i la part que els constitucionals poc temps abans de la seva derrota van treure d'aquest dipòsit.²⁴⁰⁰

²³⁹⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. 1828.

²³⁹⁹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 28 de novembre, p. 313.

²⁴⁰⁰ Op. Cit. 5 de gener de 1824, p. 329.

Tot seguit es va fer present una butlla del Papa Pius VII recentment mort autoritzant a la Regència del Regne a què cobrés 10 milions de rals de billó per sufragar part de les despeses de l'Estat.²⁴⁰¹

A més van examinar un ofici del Comte General Francès de Catalunya, cap de l'exèrcit, que tenia com objectiu reclamar la casa de la Meca ja que l'any 1811 la va comprar juntament amb el general Henriot, quan aquest era el Governador i l'Intendent de Lleida. El Capítol li va contestar que primer havia de portar el rebut.²⁴⁰² Un cop lliurat el resguard el capità general de l'exèrcit va trametre un ofici per demanar una resolució ràpida entorn de l'estat del negoci de la casa de la Meca reclamada per Monsier Loustau per poder satisfer al Vescompte de Maringone, comandant general de la Divisió Francesa de Catalunya.²⁴⁰³

Anteriorment l'escrivà de la ciutat de Lleida i dels seus jutjats, Joaquim Sanmartí, va notificar un exorto despatxat per l'intendent subdelegat de rendes de Madrid elaborat a instància de l'agent del Crèdit Públic de Madrid, en el qual es va instar al Capítol en el termini màxim d'un mes a presentar-se davant d'aquest tribunal per aclarir un assumpte relacionat amb el testament del mort Juan Antonio de Cortabarría. S'havia de reclamar una porció del seus vals reials que pertanyent a l'Església. Davant d'aquest requeriment el Capítol va realitzar les diligències oportunes ja que va enviar una carta a l'agent de Madrid, Gabriel José de Aizquivel, per demanar més informació. Aizquivel va confirmar la intervenció de l'Església, fins i tot, va posar-se en contacte amb l'Intendent de la Província, José Rey, i amb l'agent del Crèdit Públic de Madrid per tal d'intentar d'aconseguir més notícies.²⁴⁰⁴

A la setmana següent l'administrador estatal del Novè i de l'Escussat (al mes de març Manuel Fernández Varela va estar nomenat nou comissari general de Croada, subsidi i escussat)²⁴⁰⁵ va demanar al Capítol un extracte dels fruits recollits l'any 1823 referents al delme i com aquestos es van repartir entre el clergat.²⁴⁰⁶ Poc després una carta de l'administrador de l'impost del Novè i l'escussat va informar de l'elecció que havia realitzat de les quatre cases delmadores de la ciutat de Lleida.²⁴⁰⁷

²⁴⁰¹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 9 de gener de 1824, p. 332.

²⁴⁰² Op. Cit.

²⁴⁰³ Op. Cit. 28 d'abril de 1824, p. 349.

²⁴⁰⁴ Op. Cit. 13 de gener de 1824, p. 333.

²⁴⁰⁵ Op. Cit. 27 de març de 1824, p. 343.

²⁴⁰⁶ Op. Cit. 20 de gener de 1824, p. 335.

²⁴⁰⁷ Op. Cit.

Seguidament es va llegir un ofici de Mariano Sigüenza, datat a Saragossa el 21 de febrer, en el qual va comunicar al Capítol que al Col·lector general d'espòlis, encarregat pel reial decret de l'1 de gener de 1824 de totes les propietats i les rendes de la Santa Inquisició, li havien nomenat jutge subdelegat d'aquest ram, autoritzant-lo per dirigir als capítols de les catedrals i col·legiates per a què a les èpoques oportunes i amb la mateixa puntualitat que als demés capitulars se li donés totes les pòlisses i rendes respectives de la prebenda de la Inquisició, cessant de contribuir al crèdit públic amb aquestes rendes i fruits.²⁴⁰⁸

Davant de les necessitats financeres de l'Estat la Junta Apostòlica va enviar una circular demanant una recaptació màxima sense cap demora. A més el Capítol va rebre un ofici de la Junta del repartiment del subsidi per a què poguessin rebre el cobrament que els pertocava.²⁴⁰⁹

Altrament s'ha d'inserir una circular de la Reial Direcció General de Rendes, datada a Madrid el 25 de febrer, que acompanyava un Decret del 4 del mateix mes, pel qual s'informava que Ferran VII havia resolt l'extinció del crèdit públic que a partir d'aleshores formaria part de la Direcció general. Per tant, aquest darrer organisme es faria càrrec de tots els comptes, endarreriments i d'altres assumptes que eren administrats per l'antiga corporació.²⁴¹⁰ A més es va fer públic la designació de Valentin Zorrilla com nou col·lector general d'espòlis i vacants.²⁴¹¹

Tot seguit el subdelegat del ram de la Inquisició va enviar un escrit al Capítol, datat a Saragossa el 30 de març, per tal d'informar de la designació de Manuel Alentá com a nou recaptador de les rendes de les prebendes que tenia aquesta Església en relació amb la Inquisició.²⁴¹²

Una altra carta va ser tramesa pel secretari del Suprem Consell per tal d'incloure un exemplar autoritzant la Reial Cèdula per la qual Ferran VII va ordenar la reposició dels "mayorazgos" i les vinculacions a l'estat que tenien el 7 de març de 1820 i per a què els bens que s'haguessin desmembrat pels decrets i providències de les titulades corts constitucionals es restitueixin als seus antics propietaris en les condicions que prevé

²⁴⁰⁸ Op. Cit. 24 de febrer de 1824, p. 339.

²⁴⁰⁹ Op. Cit. 27 de febrer de 1824, p. 339.

²⁴¹⁰ Op. Cit. 28 d'abril de 1824, p. 349.

²⁴¹¹ Op. Cit. 30 de març de 1824, p. 344.

²⁴¹² Op. Cit. 6 d'abril de 1824, p. 346.

aquest butlletí.²⁴¹³ En definitiva, també a l'esfera econòmica s'havia de tornar a la legislació absolutista d'Antic Règim.

Al mes de maig de 1824 van rebre un escrit de la Comissió Apostòlica demanant el cobrament dels seus tributs²⁴¹⁴ i una de l'agent de Madrid sol·licitant més documents que acreditessin els vals reials que tenien els membres del Capítol, a més d'informar de la propera renovació d'aquest vals.²⁴¹⁵

Poc després la Comissió Apostòlica del Regne va envair un ofici per notificar que Ferran VII per mitjà d'un Reial Decret havia comunicat que aquest Capítol havia d'abonar 18.000 rals de billó a la Tresoreria General.²⁴¹⁶

A continuació van analitzar una circular de la Direcció de Rendes, datada el 30 d'agost, per la qual es prescriuen les regles i ordres per a què passessin a pagar les anualitats i les vacants eclesiàstiques.²⁴¹⁷ Poc després el Capítol va comunicar que va pagar 1.594 rals de billó i 23 maravedís a l'Agent de Madrid pels interessos dels vals reials. A més van informar que havien rebut una carta de la Comissió Apostòlica del subsidi eclesiàstic, datada a Madrid el 6 de setembre, en la qual va traslladar una Reial Ordre de l'1 de setembre per la qual va declarar que no es podia exigir al clergat el subsidi corresponent al temps de la Revolució des de que es va trastornar la recaptació del delme.²⁴¹⁸

Posteriorment es va fer present una circular de la Direcció general de rendes, datada a Madrid el 12 de novembre, traslladant una Reial Ordre per la qual Ferran VII va declarar que per raons de permutes solament s'havia d'exigir als prebendats la anualitat ordinària especificada al Breu del 10 de febrer de 1801.²⁴¹⁹

Poc després una carta de Juan de Balle, datada a Barcelona el 22 d'octubre, dirigida a la Junta del subsidi, va informar que els delmadors laics no havien de pagar el subsidi, només el Reial Cadastre. El Capítol va mostrar el seu desacord ja que havien de pagar el subsidi eclesiàstic i donar el que haguessin recaptat a ells.²⁴²⁰

Al moment que van aparèixer dos nous canonges, Hemeterio Casades i Francisco Llorens, el Capítol va analitzar una carta de l'agent de Madrid, datada el 21 de novembre passat, en la qual va exposar que havia realitzat les oportunes gestions davant

²⁴¹³ Op. Cit. 16 d'abril de 1824, p. 347.

²⁴¹⁴ Op. Cit. 18 de maig de 1824, p. 352.

²⁴¹⁵ Op. Cit. 1 de juny de 1824, p. 355.

²⁴¹⁶ Op. Cit. 25 de juny de 1824, p. 357.

²⁴¹⁷ Op. Cit. 7 de setembre de 1824, p. 373.

²⁴¹⁸ Op. Cit. 17 de setembre de 1824, p. 374.

²⁴¹⁹ Op. Cit. 5 d'octubre de 1824, p. 379.

²⁴²⁰ Op. Cit. 7 de novembre de 1824, p. 384.

la Reial Cambra per poder prorrogar per uns altres 14 anys les dues pensions concedides a aquesta Església.²⁴²¹

Seguidament va arribar a la seu capitular una carta de Ferran VII del passat 21 d'octubre per la qual va ordenar la publicació i la posterior predicació de la butlla de la Santa Croada. A més cal inserir la designació de Carles Frigola, natural de Barcelona, com a nou comissionat general de la croada.²⁴²² També s'ha de citar una carta de la Direcció general de Rendes, datada a Madrid l'1 de gener, informant-li que Ferran VII havia nomenat a José Marimon i Tomás nou administrador de l'Escussat i del Novè Reial.²⁴²³

La propera carta en examinar-se al Capítol va ser enviada pel secretari de la Reial Cambra el 18 de gener per tal de comunicar una Reial Ordre del 11 de gener per la qual Ferran VII havia ordenat que el cos de capellans d'honor havien de tornar a encarregar-se del cobrament de les pensions imposades a favor de la Capellania de Palau sobre diferents dignitats de les esglésies d'aquest regne. A més a més va assenyalar que el Capítol de Lleida tenia que pagar aquest impost de manera immediata.²⁴²⁴

A continuació van rebre un ofici de l'Inquisidor de Saragossa que tenia l'objectiu de demanar el cobrament dels fruits i els productes de la canongia que aquest tribunal tenia al Capítol lleidatà des de l'any 1820 fins al 1825.²⁴²⁵ Un altre ofici, aquesta vegada de la Comissió Apostòlica del subsidi eclesiàstic, datat el 13 de gener, va traslladar una resolució de Ferran VII que ordenava que els delmadors seculars havien de donar a les Juntes de repartiment del subsidi un balanç de l'estat del cobrament d'aquest tribut i també havien d'aplicar la Instrucció del 9 de maig de 1796 pels als defraudadors i morosos.²⁴²⁶

Ja al mes de març del 1825 va llegir-se una circular de la Comissió Apostòlica que va resoldre que del repartiment dels 10 milions del subsidi eclesiàstic concedit per Ferran VII al Capítol de Lleida li pertanyien 58.102 rals de billó. A més tenien com a termini màxim el 31 de març per efectuar el pagament.²⁴²⁷

²⁴²¹ Op. Cit. 3 de desembre de 1824, p. 389.

²⁴²² Op. Cit. 14 de gener de 1825, p. 402.

²⁴²³ Op. Cit. 14 de gener de 1825, p. 402.

²⁴²⁴ Op. Cit. 28 de gener de 1825, p. 403.

²⁴²⁵ Op. Cit.

²⁴²⁶ Op. Cit.

²⁴²⁷ Op. Cit. 22 de març de 1825, p. 410.

Seguidament van analitzar una altra carta de l'Agent de Madrid que va remetre una notícia relacionada amb els vals reials que obligava al Capítol a pagar 1.594 rals de billó pels de gener i 190 rals de billó amb 15 meravedis pels de maig.²⁴²⁸

Poc després es va exposar una carta del receptor de la Reial Capella en la qual va informar que era l'encarregat de retenir de les rendes del deganat 3.000 rals de billó (era la quantitat que tenia pensionada aquesta dignitat des de l'octubre de 1823 fins al setembre de 1824).²⁴²⁹

Un altre tema de tipus econòmic que va preocupar tant a la Paeria com al Capítol va ser la implantació del dret de portes a la ciutat de Lleida. Un ofici de l'Ajuntament de Lleida va sol·licitar al Capítol el nomenament d'una comissió conjunta per tractar el que creguessin convenient en relació amb el nou impost de portes que volia imposar el govern central. El Capítol va designar a Rafel Soldevila i a Manuel Costa.²⁴³⁰ A més va manifestar la seva intenció d'unir-se amb el consistori i amb el nou bisbe Colmenares per demanar a Ferran VII la exoneració de l'impost del dret de portes a Lleida. Fins i tot van presentar un recurs.²⁴³¹

Una carta del Prior de Madrid Gabriel de Aizquibels va avisar que havia donat al secretari del Despatx d'Hisenda l'exposició redactada del Capítol sobre l'establiment del dret de portes a la ciutat de Lleida. Per aquest motiu havien de nomenar els representants seus en la Junta Suprema Patrimonial d'apel·lacions.²⁴³²

Poc abans el Capítol va rebre una carta de la Comissió Apostòlica demanant una relació del que va pagar el Capítol durant els anys 1816-19 respecte el subsidi dels 30 milions de rals de billó anuals. El Capítol va informar que dels 50.977 rals, 1 lliura i 11 sous, només van pagar 45.574 rals i 6 lliures, per tant, encara havien de fer efectiu més de 5.000 rals. L'organisme eclesiàstic va sol·licitar una rebaixa a causa de la seva deficient economia.²⁴³³

A la tardor del 1825 van llegir una carta de la Comissió Apostòlica en la qual van assenyalar que el Capítol podia disposar de 4.000 rals de billó a més dels 1.863 rals que retenien seguint les consignes de la carta del 4 de juliol per poder sufragar els costos judicials contra els morosos.²⁴³⁴

²⁴²⁸ Op. Cit. 12 d'abril de 1825, p. 412.

²⁴²⁹ Op. Cit. 26 d'abril de 1825, p. 415.

²⁴³⁰ Op. Cit. 8 de juliol de 1825, p. 436.

²⁴³¹ Op. Cit. 12 de juliol de 1825, p. 437.

²⁴³² Op. Cit. 16 de setembre de 1825, p. 455.

²⁴³³ Op. Cit. 19 de juliol de 1825, p. 439.

²⁴³⁴ Op. Cit. 9 de setembre de 1825, p. 454.

Posteriorment una carta de José Marimon, substituït de les Reials Gràcies del Novè i de l'Escussat, va demanar el cobrament dels rèdits i les "tazmias" d'aquest tributs corresponents a l'any 1824, l'haurien de pagar al subcol·lector Josep Benet.²⁴³⁵

D'altra banda cal ressaltar que la Intendència de l'exèrcit i Principat de Catalunya va enviar una circular al Vicari eclesiàstic de la diòcesi de Lleida per exposar que segons la reial instrucció del 12 de maig de 1824 sobre el paper segellat, aquest s'havia d'utilitzar respectivament en tots els documents o certificacions autoritzats o expeditos per les autoritats, oficis i altres persones competents ja que molts mossèn per falta d'escrivans rebien testaments i aquests feien de notaris a les seves parròquies. Per tant, això generava uns greus perjudicis per l'erari públic per la baixa quantitat que rebien d'aquesta renda, volien evitar el frau. També va demanar al bisbe que parlés amb els rectors per aturar-ho.²⁴³⁶

Al mes de març de l'any 1826 es va notificar que el Capítol va pagar 8.749 rals de billó a la Comissió Apostòlica pel subsidi²⁴³⁷ i que la mitra pagava una pensió anual al Capítol de 262 rals de billó.²⁴³⁸

A pesar de les caresties el Capítol va pagar 15.000 rals al Director General del Reial Tresor pel subsidi eclesiàstic de la Comissió Apostòlica. Òbviament van informar que tenien dificultats per pagar les distribucions als canonges per l'escassetat de fons del ram d'aniversaris a causa del mig delme del període constitucional i per les males collites. Els canonges cobraven les seves rendes amb dos anys d'endarreriments.²⁴³⁹ Per pagar als canonges les seves distribucions van treure un terç de les pabordies que va ascendir a 4.699 rals de billó amb 1492 sous.²⁴⁴⁰ Amb la mort del canonge Olmedo, era tresorer de l'església de Badajoz, el 22 de març els seus hereus van cobrar 305 rals de billó.²⁴⁴¹

Paral·lelament el secretari d'Estat i del despatx d'Hisenda va comunicar al president de la Comissió Apostòlica del subsidi del clergat que Ferran VII va autoritzar el cobrament de 10 milions anuals de manera íntegra per a la seva reial Hisenda (butlla del 16 d'abril de 1817, subsidi dels 30 milions, màxim sis anys), sense permetre les deduccions de les propietats tal i com pretenia la Comissió Apostòlica del subsidi del

²⁴³⁵ Op. Cit. 18 de novembre de 1825, p. 467.

²⁴³⁶ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. Barcelona, 11 de desembre de 1825. Va signar el document Juan del Gayo, Intendència de l'exèrcit i Principat de Catalunya.

²⁴³⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 11 de març de 1826, p. 16.

²⁴³⁸ Op. Cit. 22 de març de 1826, p. 17.

²⁴³⁹ Op. Cit. 4 d'abril de 1826, p. 20.

²⁴⁴⁰ Op. Cit. 14 de juliol de 1826, p. 35.

²⁴⁴¹ Op. Cit. 7 d'abril de 1826, p. 21.

clergat. L'Hisenda pública des del 2 d'octubre de 1823 tenia dret a cobrar els 10 milions anuals per les grans necessitats. L'Estat tenia pocs recursos i infinites obligacions vers el seu regne. Es van queixar que el clergat català ("los participes legos de diezmos de Cataluña") no podia pagar per les mateixes propietats dos impostos diferents: el subsidi i el cadastre. Això sí, almenys havien de pagar un o altre, a més s'ha d'afegir l'alt frau, ja que els eclesiàstics al·legaven pobresa per tal de no pagar. De tota la quantitat recaptada 500.000 rals anaven a parar a la Inquisició, tot i que no es va tornar a instaurar. En general, les autoritats absolutistes es van trobar amb molts problemes per cobrar aquest subsidi des del 2 d'octubre del 1823 per la negativa del clergat.²⁴⁴²

Al mes de setembre de l'any 1826 va analitzar-se a la seu capitular un ofici de l'administrador de rendes de Lleida pel qual resultava lliure del dret d'amortització una adquisició per la qual s'exigia el %.²⁴⁴³

Poc temps després van rebre una carta de la Comissió Apostòlica del subsidi eclesiàstic queixant-se de l'escassetat de fons recaptats pel col·lector d'aquesta Església i per tant va demanar que se l'informés dels motius i les causes que generaven aquest endarreriment en aquesta recaptació.²⁴⁴⁴ L'explicació era força evident, la misèria general.

Mentre que als inicis del mes de novembre del 1826 el Capítol de Lleida va fer públic que pels drets que rebia del bisbat d'Urgell procedents del subsidi eclesiàstic dels 10 milions li corresponia la quantitat de 131 rals de billó i 584 sous.²⁴⁴⁵ Una carta de la Comissió Apostòlica va informar que havia donat al Director General del Reial Tresor a càrrec d'aquest Capítol la quantitat de 7.962 rals de billó i 32 meravedis a compte del subsidi eclesiàstic dels 10 milions de rals. Poc després es va notificar que el Capítol va pagar unes altres 1.000 lliures a la Comissió Apostòlica referents al subsidi eclesiàstic.²⁴⁴⁶ Pel subsidi dels 10 milions l'Església de Lleida havia de pagar anualment 737 rals de billó i 7 meravedis. Es cobrava del mes d'octubre a l'altre mes d'octubre, l'església de Barbastre era l'encarregada de recaptar-los.²⁴⁴⁷ L'11 de gener

²⁴⁴² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. Direcció general de rendes, 16 de juny de 1826.

²⁴⁴³ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 12 de setembre de 1826, p. 43.

²⁴⁴⁴ Op. Cit. 17 d'octubre de 1826, p. 52.

²⁴⁴⁵ Op. Cit. 3 de novembre de 1826, p. 57.

²⁴⁴⁶ Op. Cit. 14 de novembre i 1 de desembre de 1826, PS. 59 i 68.

²⁴⁴⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. Barbastre, 4 de desembre de 1826.

del 1827 van pagar a la Comissió Apostòlica 12.145 rals de billó referents al subsidi eclesiàstic.²⁴⁴⁸

Anteriorment el Capítol va rebre una Reial Ordre que comunicava als directors generals de rendes que Ferran VII havia declarat que no s'havien de deduir-se dels anys d'exempció del pagament del delme de terrenys novals les collites de fruits, que sense ser de cultiu estable i permanent, preparaven en les terres per a les plantacions o cultius de major duració. Era un aclariment de la Reial Cèdula del 4 d'octubre de 1819 per la qual es va establir les gràcies que havien de gaudir els roturadors de terrenys incultivats que ho canviaven a un cultiu estable i permanent.²⁴⁴⁹

Pràcticament de manera simultània Carlos Frigola, l'administrador de la butlla de la Santa Croada a Lleida va ordenar la publicació d'aquesta a l'Intendent de Lleida, Francesc Xavier Sanz.²⁴⁵⁰

Als inicis de l'any 1827 es va fer públic que el Capítol va pagar 2.000 lliures catalanes al Prior de Barcelona i 3.000 rals de billó a l'Agent de Madrid. No es va especificar l'assumpte, podria ser costes judicials, manteniment d'ells ... A més es va fer saber que el Capítol tenia a Barcelona una Junta de "Pleytos" i que el bisbe d'Osca, Sainz de la Guardia, encara devia al Capítol 500 duros.²⁴⁵¹ Finalment al mes d'agost de l'any 1827 va pagar el bisbe d'Osca a través d'una carta de pagament.²⁴⁵²

Seguidament va arribar una circular de la Comissió Apostòlica destinada a avisar al Capítol que va enviar noves ordres als Intendents i subdelegats de la Reial Hisenda per a què ordenessin el pagament del subsidi respectiu a aquelles "encomiendas" de les reials ordres militars administrades per l'Estat, per a poder pagar el seu deute. També es va fer saber que l'organisme eclesiàstic va donar 9.000 rals de billó a la Comissió Apostòlica pel subsidi al mes de març²⁴⁵³ i 10.556 rals de billó al mes d'agost.²⁴⁵⁴

Al mes de març de l'any 1827 la Reial Cambra va decretar que el bisbat de Lleida segons les reials ordres de l'any 1827 havia de pagar íntegrament des d'aquest any les pensions consignades a la reial ordre de Carles III (es va instaurar originàriament l'1 de gener de 1775, requeia sobre les mitres, dignitats o prebendes eclesiàstiques, a més de les "encomiendas" de les quatre ordres militars), al seminari conciliar (va ser concedida

²⁴⁴⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Actes capitulars, prestatgeria n°7, AC 0137 (1826-1833), 16 de gener de 1827, p. 95.

²⁴⁴⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. 5 de novembre de 1826.

²⁴⁵⁰ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 9 de gener de 1827, p. 94.

²⁴⁵¹ Op. Cit. 27 de febrer de 1827, p. 101.

²⁴⁵² Op. Cit. 19 d'agost de 1827, p. 129.

²⁴⁵³ Op. Cit. 24 de març de 1827, p. 105.

²⁴⁵⁴ Op. Cit. 3 d'agost de 1827, p. 127.

l'1 de novembre de 1781), a l'hospital de Fonç, a la universitat de Cervera (imposada pel papa Clement II i confirmada per Benet XIII), a l'administració d'aniversaris, a la de pabordies, a l'Ajuntament de Copons (ubicat al bisbat de Solsona, instaurada el 23 de juny de 1816 durant 14 anys, prorrogada el 27 de juliol de 1830 per uns altres 14 anys) i a d'altres institucions piadoses i particulars.²⁴⁵⁵

Quadre 188: Pensions que va haver de pagar el bisbat de Lleida

Pensions	Rals de billó
Reial ordre de Carles III	1.450
Seminari conciliar	7.253 amb 11 meravedis
Hospital de Fonç	4.400
Universitat de Cervera	18.133 amb 11 meravedis
Administració d'aniversaris de l'església catedral de Lleida	3.840
Administració de pabordies	2.823 amb 17 meravedis
Senyor Martínez Marina	3.300
Ajuntament de la vila de Copons	8.800
Joaquim Acuña, clergue, 20 de desembre de l'any 1824	11.000
Carlos Bazquez, 1824	4.000
Fàbrica de l'església catedral de Lleida	15.674 amb 27 meravedis
Manuel Sardina, 14 d'abril de 1833	4.000
Reial Capítol de Sant Ildefons	30.000
Juan i Luis Besieres, 20 de desembre de l'any 1824	8.000
Total	122.673

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Diocesà de Lleida, bisbe Colmenares, lligall 1.

Al mes de juny del 1827 va arribar a les dependències capitulars un ofici de la Comissió Apostòlica del subsidi eclesiàstic del 7 de maig per aconseguir un acord i determinar una quantitat corresponent al subsidi de les ordres militars d'Alcantara, Calatraba i Sant-Frago.²⁴⁵⁶

²⁴⁵⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1.

²⁴⁵⁶ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0137 (1826-1833), 8 de juny de 1827, p. 118.

Una altra carta de la Comissió Apostòlica del subsidi va informar que la diòcesi de Lleida havia de pagar 60.994 rals de billó corresponent al subsidi eclesiàstic del 10 milions del proper any 1828 (va ser el quart).²⁴⁵⁷

De l'any 1828 cal destacar una Reial Cèdula en la qual es va incloure un Breu papal expedit per Lleó XII, declarant exempts del subsidi dels 10 milions de rals amb els que el clergat espanyol contribuïa cada any per pal·liar les necessitats de l'Erari Reial, els delmes laics de Catalunya i les primícies que administraven els magistrats a l'Aragó; i al mateix temps es prorrogava durant sis anys més la facultat d'exigir el citat subsidi en els termes establerts anteriorment.²⁴⁵⁸

Ferran VII va notificar que amb la seva reial ordre del 26 de desembre de 1827 va aprovar un Breu expedit pel papa Lleó XII datat el 4 de desembre de 1827 pel qual es van aclarir els dubtes suscitats a tenor d'haver-se inclòs en el repartiment del subsidi dels 10 milions de rals anuals amb el qual el clergat contribuïa per sufragar diverses despeses estatals, els delmes laics de Catalunya i les primícies que a l'Aragó administraven els ajuntaments i les juntes de propis; al mateix temps que es prorrogava per sis anys més la facultat d'exigir el citat subsidi de 10 milions imposat per un altre Breu de l'1 d'agost de 1823.²⁴⁵⁹

A continuació es va inserir el Breu de Lleó XII del 4 de desembre de 1827 en el qual va realitzar una exposició de l'evolució del pagament del subsidi eclesiàstic a favor de l'Hisenda pública. El papa Pius VII, coneixedor de les notòries necessitats financeres del regne d'Espanya i accedint a les súpliques de Ferran VII va permetre exigir un subsidi del patrimoni de l'Església per remeiar aquesta situació. Això es va manifestar per mitjà de les quatre lletres apostòliques donades el 15, 16, 17 i 18 d'abril de 1817. Per les segones lletres Pius VII va concedir al rei la percepció de 30 milions de rals de billó provinents dels bens eclesiàstics del clergat secular i regular anualment durant sis anys. Poc després unes altres lletres datades l'1 d'agost de 1823 va atorgar a la Regència del regne espanyol durant sis anys la recaptació anual de 10 milions de rals de billó. En un primer moment els delmes laics de Catalunya i les primícies que administraven els magistrats a l'Aragó s'havien inclòs en aquest subsidi, però Ferran VII va demanar que

²⁴⁵⁷ Op. Cit. 21 de setembre de 1827, p. 136.

²⁴⁵⁸ Arxiu Capítular de Lleida, Prestatgeria N°1. G) Secretaria. Cartró 211. Ordres reials 1800-1833. Madrid. 24 d'abril de 1828.

²⁴⁵⁹ Op. Cit.

no en formessin part. El papa va acceptar amb la condició que no s'havia de disminuir en res el culte diví ni reduir-se el nombre de Ministres de l'altar.²⁴⁶⁰

26.3. Les peticions pecuniàries al Capítol: L'Església com a principal organisme assistencial

Al final de l'any 1823 el Capítol va llegir un ofici del Baró d'Eroles demanant diners al clergat secular i regular per a sufragar un monument erigit a Manresa per perpetuar la memòria dels 24 individus de totes les classes d'aquesta ciutat que van ser sacrificats als tres Roures el 27 de novembre de 1822 per ordre del sanguinari comandant de l'exèrcit liberal Rotten per ser acusats d'amar al rei i la Religió. El Capítol va contestar que a causa de la seva crisi econòmica només podrien aportar 500 lliures.²⁴⁶¹

Com a conseqüència del cru hivern l'Ajuntament de Lleida va enviar un memorial al Capítol per tal de demanar a la població i a l'Església una almoïna per a poder comprar roba perquè els soldats pràcticament estan nus vers el cru hivern.²⁴⁶²

A causa de la crisi econòmica general la mare superiora de les monges descalces de Lleida va enviar un memorial al Capítol sol·licitant una almoïna. L'organisme eclesiàstic va contestar que li lliuraran com era costum.²⁴⁶³ Al mes de juny una altre memorial de les monges carmelites descalces va sol·licitar una almoïna. Li van atorgar una onça d'or.²⁴⁶⁴

Altrament Maria Agustina Narro va demanar almoïna com a conseqüència de la forta pobresa material dels lleidatans després del setge absolutista.²⁴⁶⁵

Posteriorment el Capítol va analitzar un memorial de Miquel Maurici, vigilant de la Catedral, en el qual va sol·licitar 25 rals de billó per poder pagar el lloguer del seu habitatge ja que amb el seu sou només podia alimentar la seva nombrosa família. L'organisme eclesiàstic li va contestar que li donarien 4 duros d'argent i que en el futur no el molestés amb similars peticions.²⁴⁶⁶

²⁴⁶⁰ Op. Cit.

²⁴⁶¹ Op. Cit. 12 de desembre de 1823, p. 316.

Aquesta notícia també esta recollida a l'Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 1. 13 de desembre de 1823.

²⁴⁶² Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 17 de desembre de 1823, p. 318.

²⁴⁶³ Op. Cit.

²⁴⁶⁴ Op. Cit. juny 1824, p. 353.

²⁴⁶⁵ Op. Cit. 9 de gener de 1824, p. 332.

²⁴⁶⁶ Op. Cit. 20 de gener de 1824, p. 335.

A la primavera de l'any 1824 diverses persones continuaven demanant almoines d'una manera continua a causa de la crisi general i la pobresa material, sobretot es demanaven per pagar el lloguer, mantenir els fills, o bé per ser vídua.²⁴⁶⁷

Al mes de maig va arribar a les dependències consistorials un ofici de l'Ajuntament de Lleida sol·licitant una almoina per poder rehabilitar un magatzem proper al fort de Gardeny per poder traslladar al primer la pólvora que hi havia al Castell principal per prevenir futurs accidents com el produït l'any 1812.²⁴⁶⁸

Paral·lelament es va examinar un ofici de l'Ajuntament de Lleida que donava a conèixer l'extrema pobresa dels fons de Propis i Arbitris. Per aquest motiu va proposar la introducció d'una pujada de l'impost que gravava el consum de la carn al clergat. El Capítol va contestar que seria de cinc quarts per cada lliura en comptes dels tres actuals. Però després de comprovar que als altres ciutadans només li cobraven tres quarts van queixar-se al consistori local i van decidir de pagar solament tres quarts. Davant d'aquesta actuació eclesiàstica l'Ajuntament es va veure obligat a augmentar l'impost a cinc quarts a tota la població, però al poc temps el va retirar, provocant un nou conflicte. Aquest va ser l'origen del famós litigi Paeria-Capítol. L'organisme eclesiàstic va decidir portar l'assumpte a la justícia ordinària. Dachs i Vidal van informar a l'advocat de Barcelona, el senyor Ros.²⁴⁶⁹

A finals de juliol va llegir-se a la seu capitular un memorial de Francisco Fernández de Bellpuig sol·licitant que dels 255 rals de billó, 16 lliures i 2 sous que adeutava de la fiança de Baltasar de Tàpies, li admetessin el pagament de moment de només la meitat. El Capítol va acceptar, però li va recordar que a principis de desembre hauria de donar l'altra meitat.²⁴⁷⁰

D'altra banda s'ha de tornar a insistir en el fet que molts lleidatans a mitjans de l'any 1824 van implorar almoines al Capítol per l'extensió de la misèria personal. Sobretot van demanar-la per poder alimentar als seus fills petits. També les van sol·licitar per a què els seus fills ingressessin a qualsevol ordre religiosa.²⁴⁷¹

A causa de la pobresa els pobles dels voltants (Bellví, Juneda, Borges Blanques, Almenar, Benavent, Grealó, Torres de Segre, Alcoletge, Roselló i Vallfogona) van sol·licitar al Capítol llavors per poder sembrar. A més s'ha de destacar que la població

²⁴⁶⁷ Op. Cit. 9 de març de 1824, pp. 341 i 353.

²⁴⁶⁸ Op. Cit. 7 de maig de 1824, p. 351.

²⁴⁶⁹ Op. Cit. 25 de juny de 1824, p. 358.

²⁴⁷⁰ Op. Cit. 30 de juliol de 1824, p. 367.

²⁴⁷¹ Op. Cit. 17 d'agost de 1824, p. 370.

civil continuava demanant almoines. També la mare superiora de les monges carmelites descalces. Li van atorgar.²⁴⁷²

Tot seguit el Capítol va examinar un memorial de Mariano Monrós, campaner de la Catedral, en sol·licitud de la intervenció del Capítol ja que els francesos li havien tret de la seva casa habitació en la qual vivia en el Castell principal, a més va demanar un augment del seu salari perquè havia tingut de llogar un nou habitatge. El Capítol li va contestar que el prior de l'obra li donaria 2 duros mensuals per pagar-ho. Estem veien com els francesos van mantenir una forta presència a la ciutat de Lleida i van ocupar els espais que van voler. També es pot observar la col·laboració de l'Església amb els francesos a la dècada ominosa, molt diferent de la seva postura durant els anys 1808-1814 ja que va ser totalment contrària. Però clar, en aquesta etapa els van lliurar dels liberals en comptes de saquejar-los.²⁴⁷³

Seguidament va arribar un memorial d'Antoni Ribé, veí de Lleida, destinat a implorar que el seu pare Bautista Ribé pogués redimir 4.000 rals de billó del censal de 6.903 rals de billó i 1.394 lliures que va contractar el 15 de maig de 1813. El Capítol va acceptar la seva sol·licitud.²⁴⁷⁴

Ja al mes de juny de l'any 1825 es va examinar un memorial del Prior de P.P Agustins de Lleida sol·licitant una revisió de 9 lliures i 8 sous anuals corresponents a les pensions que tenia contractades amb l'Església. La Junta d'Hisenda li va contestar que només podrien condonar-li quatre anualitats o pensions en atenció als patiments dels temps de la Guerra de la Independència i la de la Constitució, però només si pagaven els endarreriments. Els agustins van estar d'acord.²⁴⁷⁵

Mentrestant els veïns de Lleida continuaven demanant almoines (fins a finals de l'any 1825 seran constants), aquesta vegada va ser un individu que es trobava en situació d'indigència i un vídua que no podia mantenir el seu fill malalt. També ho va sol·licitar-ho Ignasi Miret, clergue, ja que volia ser admès als carmelites descalços (a aquest no li van atorgar). Finalment apuntar una altra sol·licitud, protagonitzada per un sabater que necessitava diners per donar la lactància a dues bessones que havia tingut la seva dona, com era norma, li van atorgar.²⁴⁷⁶

²⁴⁷² Op. Cit. 28 de setembre de 1824, p. 377.

²⁴⁷³ Op. Cit. 15 d'octubre de 1824, p. 383.

²⁴⁷⁴ Op. Cit. 11 de novembre de 1824, p. 386.

²⁴⁷⁵ Op. Cit. 10 de juny de 1825, p. 431

²⁴⁷⁶ Op. Cit. 5 d'agost de 1825, p. 445.

A continuació es va fer públic que amb els fons de la Pia forçosa, Reial Ordre del 8 d'agost de 1825, havien de donar una quantitat de diners a les vídues i orfes dels militars que van morir a la Guerra del Francès i també dels que a finals del Trienni Liberal van morir en defensa del tron i de l'altar.²⁴⁷⁷

Tal i com va acabar l'any 1825 va iniciar-se el 1826. Amb grans memorial demanant almoines: de les monges descalces, de diversos veïns i veïnes de Lleida i dels pobles dels voltants a causa de l'enorme necessitat. Com era habitual van atorgar-les.²⁴⁷⁸

A la primavera de l'any 1826 va sorgir una nova forma de frau: Els camperols van argumentar que les seves terres eren "Novales" (delme noval, si les terres eren novales no havien de pagar el delme) i per aquest motiu no pagaven el delme. El Capítol va decidir que els portaria a la justícia, al Prior de Barcelona, Pedro Bermudez.²⁴⁷⁹

El frau venia equiparat a la misèria material ja que la població lleidatana continuava sol·licitant almoines al almoines (durant tot l'any 1826). Les carmelites descalces van demanar-ne per la seva indigència actual. Li van atorgar.²⁴⁸⁰

Ja al mes de juny un ofici de l'Ajuntament de Lleida va sol·licitar la imploració de l'aturada de la pluja a instància dels Majorals de la Confraria de Llauradors de Lleida, atenent els perjudicis que estaven causant les abundants pluges d'aquests dies, desitjaven que es digués la col·lecta "Apostulandam Serentitatem". El Capítol li va contestar que des de demà es faria fins que no plogués tant.²⁴⁸¹

Al igual que va succeir a l'any anterior fruit de la pobresa material molts camperols dels pobles del costat de Lleida van demanar al Capítol un préstec de llavors per poder sembrar els seus camps i recollir els fruits de la collita al següent any. Li van atorgar.²⁴⁸² Fins al final de l'any 1826 els pobles del costat de Lleida van continuar demanant almoines per cobrir diverses despeses.²⁴⁸³

L'any 1827 va començar de la mateixa manera que el 1825 o el 1826, o sigui, amb la recepció de moltes sol·licituds d'almoines, tant de les carmelites descalces com de particulars, a part dels motius de sempre cal ressaltar la falta de roba com a una demanda de primer ordre.²⁴⁸⁴ Poc després van donar 8 onzes a la Junta de Caritat²⁴⁸⁵ i

²⁴⁷⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 3.

²⁴⁷⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 5 de gener de 1826, p. 4.

²⁴⁷⁹ Op. Cit. 22 de març de 1826, p. 17.

²⁴⁸⁰ Op. Cit. 31 de març de 1826, p. 19.

²⁴⁸¹ Op. Cit. 13 de juny de 1826, p. 29.

²⁴⁸² Op. Cit. 10 d'octubre de 1826, p. 48.

²⁴⁸³ Op. Cit. 1 de desembre de 1826, p. 68.

²⁴⁸⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 5 de gener de 1827, p. 92.

²⁴⁸⁵ Op. Cit. 11 de febrer de 1827, p. 98.

van atorgar 4 duros per reparar l'ermita de Granyena.²⁴⁸⁶ Al poc temps Esteban de los Reyes, rector de P.P. Carmelites descalços va sol·licitar una almoina per les misses que havien celebrat a Raïmat des de l'any 1822, el Capítol va decidir que “no havia lugar” perquè mai les havien pagat. Mentrestant molta població lleidatana també va sol·licitar almoines.²⁴⁸⁷

A continuació cal destacar una representació del clergat menor al Capítol perquè van disminuir molt les distribucions a causa de la rebaixa dels ingressos del ram dels aniversaris, segons la decisió presa el 14 d'abril de 1827. Es queixaven que no tenien suficients recursos per sufragar la seva manutenció, haurien de “mendigar”. Moltes rendes de les primitives fundacions s'havien perdut, a més n'hi havia problemes per oficiar misses. Aquesta administració (las tercias) també estava en crisi per la prohibició de totes les prebendes, capellanies, racions i beneficis. També hi havia pobresa pel pagament dels 10 milions de rals anuals a l'Estat. Per tant, van demanar que una part de l'administració dels aniversaris i de la pia almoina anessin a parar als eclesiàstics residents (o sigui, s'havia d'exceptuar als no ordenats in sacris, pràctica realitzada anteriorment en d'altres esglésies). En definitiva, els clergat no podia subsistir amb la situació financera actual.²⁴⁸⁸

Tot i que força posterior s'ha d'inserir una altra exposició del clergat menor en la qual van afirmar que el ram dels aniversaris estava massa gravat pels nombrosos préstecs que s'havien contractats per pal·liar el dèficit dels altres rams per poder repartir les distribucions quotidianes fins a finals de l'any 1826. A més l'Estat va rebaixar les distribucions en una tercera part per poder pagar aquest préstecs, però tenien problemes per tornar-los i el clergat no tenia diners suficients per poder subsistir. El rei hauria de condonar aquest deute. Aquesta carta escrita pel clergat menor va dirigir-se al bisbe Colmenares perquè enviés unes preces per solucionar-ho.²⁴⁸⁹

A continuació van llegir un memorial de la Mare Priora de la comunitat de les carmelites descalces destinat a sol·licitar un testimoni que acredités la pobresa del seu convent i que el Capítol sempre els havia ajudat per facilitar-li la seva subsistència. Lògicament li van atorgar, al igual que una almoina.²⁴⁹⁰

²⁴⁸⁶ Op. Cit. 20 d'abril de 1827, p. 108.

²⁴⁸⁷ Op. Cit. p. 110. 1 de maig de 1827.

²⁴⁸⁸ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. Lleida, 14 de maig de 1827, Vicens Corbella.

²⁴⁸⁹ Op. Cit. Lleida, 9 de setembre de 1828. Vicens Corbella

²⁴⁹⁰ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 22 de juny de 1827, p. 119.

Poc després va arribar un memorial de l'Ajuntament de Lleida en el qual l'organisme municipal va suposar que la Mitra tenia la obligació de reparar el pont anomenat de Rajola, a la partida de la Plana de Sant Ruf o del senyor bisbe Sant Ruf. El pontó es trobava en un estat de conservació deficient, per aquest motiu, tal i com havien fet anteriorment en aquest cas, segons el consistori la Mitra s'havia de fer càrrec d'aquesta reparació. La resposta del bisbe Colmenares a l'Ajuntament de Lleida va ser la següent: no tenia cap obligació vers la conservació d'aquest pont per part de la dignitat episcopal ja que segons les ordenacions formades pel pontificat de Francisco Virgilio a la Plana de Sant Ruf el bisbe de Lleida no tenia cap deure. A més va contactar amb els terratinents més vells d'aquesta partida, els quals van confirmar aquest punt perquè el pont l'havia construït l'ajuntament feia 55 anys i era aquest organisme el que s'encarregava de reparar-ho.²⁴⁹¹

A pesar de la bona collita de l'any 1826 molts agricultors van demanar al Capítol un préstec de grans per poder sembrar de cara a la propera.²⁴⁹²

A finals de l'any 1827 un ofici de l'Ajuntament de Lleida va demanar un donatiu voluntari per sufragar la recomposició dels carrers de la ciutat, sobretot s'havien d'arreglar els que serien els destinats a acollir el trànsit de Ferran VII en la seva propera visita reial. Com que el Monarca s'allotjaria al Palau Episcopal s'hauria de millorar el carrer de la Palma de manera prioritària. La Paeria conscient de la rebaixa de les rendes eclesiàstiques només va demanar una col·laboració. El Capítol va donar-li 3.000 rals de billó.²⁴⁹³

26.4. L'intent de retorn dels diners lliurats a l'etapa liberal i la repressió econòmica vers els eclesiàstics liberals

La primera notícia d'àmbit econòmic de la dècada ominosa una vegada reinstaurat de nou l'absolutisme va arribar de la mà del canonge Soldevila, qui va afirmar que abans de sortir de Lleida la majoria dels membres del Capítol a principis al mes de maig de 1823 el Dean va repartir 12 onzes d'or a cadascun corresponents al calaix del bisbe Ferragudo i que ell al igual que Dachs, Noguero i Sarri estaven disposats a retornar aquesta quantitat. Mentre que es van negar a entregar aquests diners Forriol i Laguna

²⁴⁹¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. Memorial de la Paeria, 3 de juliol de 1827. Resposta del bisbat, 21 de juliol de 1827.

²⁴⁹² Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 7 de setembre de 1827, p. 133.

²⁴⁹³ Op. Cit. 23 de desembre de 1827, p. 161.

(eren liberals). Ni tan sols Forriol havia lliurat les 3 onzes d'or que adeutava a la tresoreria, ni Laguna va lliurar els cent duros d'argent que havia de donar a l'administració de la Pia Almoïna. Davant d'aquest impagament el Capítol va decidir que se'ls havia de retenir dels seus fruits i beneficis per tal de recuperar aquestes quantitats.²⁴⁹⁴

A més Laguna va tenir en el seu poder matalassos, llençols, mantes i altra roba pertanyent a l'administració d'Escolans. Doncs bé, faltaven diverses peces que existien abans d'entrar Laguna. Per tant, se les va emportar cap a casa seva. Davant d'aquest presumpte robatori, el Prior Benet va anar al seu habitatge per incautar aquesta roba.²⁴⁹⁵

També s'ha d'inserir un document en el qual el Procurador General de l'ordre de Sant Benet va realitzar una representació a Ferran VII el 3 d'octubre de 1823 en la que va assenyalar que molts monjos exclaustats pels decrets del règim liberal van morir fora dels seus convents, i per aquest motiu i perquè pensaven que ja no es restablirien els seus monestirs van realitzar testaments a favor dels seus familiars, però mai van ser secularitzats, i per tant, encara conservaven les obligacions de no poder fer-ho, per això, tots aquests bens havien d'anar a parar als seus monestirs. El rei el 12 de desembre de 1823 en una reial resolució va declarar nul·les les exposicions testamentàries d'aquests monjos exclaustats durant el tres anys del govern revolucionari, per tant, havien de tornar aquests bens, només l'abat havia de pagar les despeses dels enterraments que van pagar els familiars.²⁴⁹⁶

Altrament van analitzar un memorial de Pere Fleix, apoderat del seu fill Anastasio Fleix, beneficiari d'aquesta Església, destinat a sol·licitar el cobrament de l'últim terç de la seva distribució perquè no l'havia ingressat per estar reclòs a la casa missió de Sant Vicenç de Paül de Guissona. El Capítol li va concedir.²⁴⁹⁷

A continuació cal destacar la recepció d'una Reial Ordre de Ferran VII publicada el 6 de febrer de 1824 a la qual va indicar que s'havien de separar de les seves prebendes i beneficis als eclesiàstics (passaven a mans de la caixa d'amortització, finançament de l'estat a través de les rendes dels eclesiàstics liberals) que haguessin format part d'associacions secretes de qualsevol denominació, o bé, s'haguessin donat a conèixer pel seu comportament d'impietat o exaltat (propaganda de la sedició, perverses

²⁴⁹⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 7 de novembre de 1823, p. 310.

²⁴⁹⁵ Op. Cit. 14 de novembre de 1823, p. 312.

²⁴⁹⁶ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. Madrid, 3 de gener de 1824.

²⁴⁹⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 9 de gener de 1824, p. 332.

doctrines). Aquests serien jutjats per tribunals civils amb presència de jutges eclesiàstics. A més els bisbes directament els podien castigar (era un altre exemple de la brutal repressió després del Trienni vers els liberals).²⁴⁹⁸

Posteriorment van lletrejar una carta del canonge Nicolás Olmedo enviada per tal de demanar la percepció de les rendes corresponents des del moment que va marxar de la ciutat fins a la pressa de possessió de la seva nova canongia a Badajoz. El Capítol li va concedir.²⁴⁹⁹ Posteriorment van llegir cartes del canonge Forriol i de Martín Laguna en les quals van assenyalar que el Capítol podia retenir les dues terceres parts de les seves distribucions per satisfer els deutes que tenien respecte aquesta Església. El Capítol li va contestar que no podia accedir a les seves peticions i que Laguna havia de tornar la roba que es va apropiat.²⁵⁰⁰

Ja als mes d'agost de l'any 1824 es va produir la recepció d'un ofici de Francisco Martínez Marina, datat a Saragossa el dia 10 d'agost, enviat amb l'objectiu de suplicar al Capítol una disposició per a què li lliurés els fruits, les rendes i els emoluments propis de la canongia que va obtenir des del principi del mes de juliol primer fins a "la sobirana revolució" de Ferran VII a finals de l'any 1823 per la qual s'havia servit ordenar "no ha lugar" a la reposició seva en aquesta canongia lleidatana. El Capítol li va contestar que no podia acceptar la proposta de Marina perquè quan va rebre la canongia de Sant Isidre va renunciar a la de Lleida.²⁵⁰¹

Poc després, concretament el 20 d'agost del 1831, Francisco Martínez Marina va recorre a la reial Cambra per manifestar-li que li havien concedit per via de "congrua" una pensió de 300 ducats de billó, els quals havien de ser pagats per la Mitra de Lleida, aquesta assignació va ser cobrada puntualment des de l'any 1825 fins al 1828, però després per la liquidació feta dels valors de la Mitra lleidatana, es va pretendre reduir-la a només 500 o 600 rals de billó, al igual que els altres pensionistes. Per aquest motiu, Marina va demanar a la reial Cambra la percepció íntegra. Aquest suprem tribunal va passar el cas al fiscal, qui va consultar un dictamen reial del 12 de novembre de 1831, el qual va resoldre el 10 de desembre de 1831 que la Mitra de Lleida havia d'abonar la totalitat de la pensió a Marina.²⁵⁰² Martínez Marina el 13 de juny de 1827 va cobrar els

²⁴⁹⁸ Arxiu Diocesà de Lleida Madrid, Bisbe Renteria, Lligall 1, 2 de març de 1824.

²⁴⁹⁹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 9 de març de 1824, p. 341.

²⁵⁰⁰ Op. Cit. 3 d'abril de 1824, p. 345.

²⁵⁰¹ Op. Cit. 17 d'agost de 1824, p. 370.

²⁵⁰² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. Document de la Reial Cambra. Madrid, 14 de desembre de 1831.

3.300 rals de billó, al igual que el 28 de febrer de 1828, el 27 de maig de 1829, el 7 d'abril de 1830 i el 22 de desembre de 1831. Per cobrar aquesta quantitat Marina va necessitar la certificació d'un notari de Saragossa, ciutat on residia, va ser José Fernández Trebiño y Nasarre, qui va constatar que el coneixia i que es trobava en perfecta salut.²⁵⁰³

D'altra banda s'ha de destacar la carta del canonge Nicolás de Olmedo y Morales, datada a Badajoz el 21 de setembre, per la qual va demanar que se li donessin els cabdals que tenia embargats i que li pertanyien pels fruits que havia de percebre per la seva canongia. El Capítol li va contestar que tenia embargats judicialment les seves rendes pel presbiter Joan Saborit. Era un altre cas de repressió absolutista vers els individus de tendència liberal.²⁵⁰⁴

En la mateixa línia cal inserir una carta del canonge Forriol, datada a Barcelona el 29 de setembre, ja que va demanar que atès el seu deplorable estat, de quasi extrema necessitat, li proporcionessin alguna celebració i algun altre auxili corresponent a l'any 1823, quedant-se el Capítol la meitat per a cobrir l'anticipació de les 12 onzes fins a que quedés pagat el compte. El Capítol li va contestar que seguia les directrius de la Reial Ordre de la Cambra de les rendes dels prebendats en les qual es va assenyalar que s'havien de retenir les rendes dels qui estaven inserits en un procés judicial per haver mantingut una relació amb el règim liberal.²⁵⁰⁵

Posteriorment van llegir una carta del canonge Forriol des de Barcelona en la qual va informar que el tribunal del Breu Apostòlic li va concedir les dues terceres parts de les seves rendes eclesiàstiques per poder alimentar-se i defensar-se en la causa criminal que el propi tribunal tenia contra ell.²⁵⁰⁶

Seguidament el Capítol va decidir comprar tots els Reial Decrets i Cèdules expedides per Ferran VII des de 1807 (també van adquirir la "Novísima recopilación") el batlle major de Lleida va comunicar que es van desembargar el salaris del músic Manuel Borrell, va ser acusat de ser liberal.²⁵⁰⁷

A mitjans de l'any 1826 el Capítol va rebre un memorial del canonge Forriol en el qual va assenyalar que va ser designat canonge de Lleida al maig de 1821 però no va cobrar la primera anualitat perquè no va residir a Lleida, a més la quarta part de les

²⁵⁰³ Op. Cit.

²⁵⁰⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria nº7, AC 0136 (1820-1825), 12 d'octubre de 1824, p. 381.

²⁵⁰⁵ Op. Cit. 5 d'octubre de 1824, p. 379.

²⁵⁰⁶ Op. Cit. 21 de gener de 1825, p. 403.

²⁵⁰⁷ Op. Cit. 8 de novembre de 1825, p. 465.

seves distribucions i fruits les tenia retingudes per ordre del subcol·lector de rendes des de l'any 1824 (reinstauració de l'absolutisme), per aquests motius va sol·licitar la intervenció del Capítol davant de Ferran VII per aconseguir lliurar-se d'aquesta retenció.²⁵⁰⁸ Sens dubte, Forriol va patir les conseqüències de tenir un passat liberal.

Finalment es va fer present una Reial Ordre de Ferran VII a través del Ministeri de Gràcia i Justícia per la qual es va decretar que el canonge Seris havia de disposar de manera immediata els 2.641 rals de billó i 2 meravedis que tenia recaptats procedents de la seva pensió i canongia, només havia de tenir el descompte del mig delme durant el període constitucional.²⁵⁰⁹

26.5. La negativa dels camperols a pagar el delme a la Dècada Ominosa

Amb la restauració de l'absolutisme la recuperació econòmica va prosseguir, es tornava a cultivar el cànem i s'adoptaven mesures per a obrir un nou mercat, tot i que no es va poder evitar el frau del delme per part dels pagesos.²⁵¹⁰

A mitjans de l'any 1824 el Capítol va rebre un ofici de la Direcció general de Rendes, notificant dos Reials Ordres, una del 4 de març i l'altre del 13 de juny, referents a una circular de Ferran VII que ordenava l'obligatorietat de pagar les anualitats i les vacants de totes les prebendes corresponents a l'època del govern revolucionari, sobretot les dels anys 1821 i 1822. Tenint en compte que abans estava instaurat el mig delme i que a l'any 1824 es va tornar al delme total.²⁵¹¹

En una nova reunió consistorial es va notificar un ofici del Comissionat subordinat de les reials gràcies del Novè i de l'escussat de Lleida, datat el 16 de juliol, comunicant l'ofici del 12 de juliol de l'administrador principal d'aquests impostos per tal de manar a l'Intendent que actués de manera immediata per evitar els escandalosos fraus que es cometien en la recaptació del delme en aquesta diòcesis.²⁵¹²

A l'inici de l'any 1825 es va tractar un ofici del Capítol de Tarragona que va informar del deplorable estat de les seves rendes per l'enorme frau que exercien els camperols sobre els seus impostos i tributs. Per aquest motiu va sol·licitar al Capítol de Lleida unir

²⁵⁰⁸ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 11 de juliol de 1826, p. 33.

²⁵⁰⁹ Op. Cit. 18 d'agost de 1826, p. 39.

²⁵¹⁰ LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*. Pagès Editors, Lleida, 1993, p. 126.

²⁵¹¹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Prestatgeria n°7, AC 0136 (1820-1825), 13 de juliol de 1824, p. 362.

²⁵¹² Op. Cit. 20 de juliol de 1824, p. 363.

esforços per aturar els enganys.²⁵¹³ Sens dubte, la resistència camperola a pagar el delme va ser un dels majors problemes a l'àmbit econòmic de l'Església catalana de principis de la dècada ominosa.

Poc temps més tard va examinar-se una circular de l'administrador general del Novè i de l'Escussat, datada a Barcelona, que demanava una llista de tots els pobles i les parròquies que durant els anys 1822 i 1823 no van satisfer el delme perquè ho havien de pagar amb caràcter retroactiu al llarg de l'actual any.²⁵¹⁴

Altrament el Capítol va acordar els productes que tenien que estar subjectes al delme: els fruits que es segaven, en garba; el raïm, les olives dels molins, el cànem, el lli, el panís i les llegums com els cigrons i els pèsols.²⁵¹⁵ Paral·lelament van analitzar una carta del Capítol de Tarragona enviada per intentar trobar solucions conjuntament per tal d'acabar d'arrel amb el frau en la recaptació dels delmes. També va demanar la opinió del Capítol respecte a la proposició reial entorn de l'ensenyança a l'interior dels Capítols.²⁵¹⁶

Posteriorment el Capítol va assenyalar que la collita d'aquest any seria molt més bona que la de l'anterior, tot i que també va caure una forta pedregada, al igual que a l'any 1824. A més a més els canonges van indicar que aquest any el major control sobre els recaptadors del delme havia propiciat un augment dels ingressos. Per últim, van comunicar que havien portat davant la justícia, presentant una denúncia al governador de Lleida, als morosos que van ser batlles de Bell-lloch, d'Alcoletge i dels Alamús. El rector de la darrera població citada va informar al Capítol que no havien donat delmes per l'escassa collita de l'any anterior, a més va confirmar que ni ell mateix va rebre les seves primícies.²⁵¹⁷

Ja al mes de desembre de l'any 1825 els perceptors de delmes i primícies de la ciutat de Barcelona en atenció a què l'administrador de rendes decimals va declarar que si abans de comptar amb l'ordinari eclesiàstic a moltes terres per ser "novales" (son unes peces de terres concretes) contra el breu del Papa i les seves Reials Cèdules expedides, amb llicència del cavaller governador de Barcelona, el Capítol havia celebrat una junta o reunió per representar a Ferran VII demanant el compliment dels drets dels breus i les Reials Cèdules, a més va informar que el canonge lectorial de Barcelona i un altre dels

²⁵¹³ Op. Cit. 19 de febrer de 1825, p. 406.

²⁵¹⁴ Op. Cit. 19 d'abril de 1825, p. 414.

²⁵¹⁵ Op. Cit. 21 de juny de 1825, p. 433.

²⁵¹⁶ Op. Cit. 12 de juliol de 1825, p. 437.

²⁵¹⁷ Op. Cit. 13 d'agost de 1825, p. 447.

comissionats d'aquesta junta va escriure al secretari capitular de Lleida per invitar-li a aquest Capítol a participar en aquesta assemblea, endemés de convidar als altres recaptadors del delme. El Capítol de Lleida li va contestar que encara no s'havia vist perjudicat ni afectat per aquest assumpte, però col·laboraria de bon grat amb el de la ciutat comtal. També volien involucrar al bisbe Colmenares perquè potser pretenia formar part d'aquesta iniciativa.²⁵¹⁸

A finals de l'any 1825 un ofici de la direcció general de rendes del 6 de desembre va incloure una resolució de Ferran VII del 27 de novembre per la qual es va indicar que si es dubtava si un terreny era Noval o no, s'hauria de procedir a la formació d'un expedient i una declaració de l'ordinari diocesà, però primer de tot s'havia de dipositar el delme.²⁵¹⁹

Paral·lelament el bisbe, el Dean i el Capítol en el seu conjunt de la catedral de Jaén, a més del governador eclesiàstic de Ciutat-Rodrigo van enviar dues exposicions al rei per manifestar-li que “unánime y sustancialmente a pesar de lo prevenido por las leyes en razon del pago de diezmos, no habian alcanzado a evitar la defraudación general de los pueblos, producida por la libertad y el desenfreno con que en las dos últimas épocas de revolución se habian difundido doctrinas erróneas y contrarias a la Iglesia y al Trono; y para remediar tales abusos pidieron se circulasen de nuevo las indicadas leyes, proponiendo otras medidas que entendian podrian adoptarse para lograr la observancia de aquellas”. Van fer circular les lleis 2^a, 3^a i 6ª del llibre I, títol VI de la *Novísima Recopilación*. Segons aquestes ordenacions era tasca dels eclesiàstics predicar i exhortar als fidels per convèncer-los de la necessitat de reformar les seves costums i d'obeir les lleis del sobirà per fer-se dignes del fruits de la terra i de les benediccions del cel. Per l'Església el delme servia per sufragar el seu manteniment, el dels eclesiàstics i els ornaments, a més s'utilitzava per donar almoines als pobres en temps de fam. Era un disseny diví retornar a l'Església la desena part dels fruits (cereals, vi i ramat) que donava Déu. Per tant els fidels no havien de defraudar, era pecat perquè era enganyar a Déu (Llei II); els cobradors del delme per facilitar el treball dels productors anirien personalment als camps per cobrar-lo (Llei III); els agricultors tenien que lliurar els grans sense cap barreja, ni tampoc podien mullar-ho ja que enganyarien a l'Església, ho havien d'aportar net, sec i “enjuto”. En cas de donar-ho moll o barrejat hauria de pagar una altra vegada, però ara una setena part (quatre parts pel recaptador, una pel

²⁵¹⁸ Op. Cit. 2 de desembre de 1825, p. 470.

²⁵¹⁹ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 21 de desembre de 1826, p. 77.

descobridor de l'engany, una altra pel denunciador i l'altra pel jutge que hagués signat aquesta sentència). A més seria desterrat de la seva llar durant sis mesos (Llei VI).²⁵²⁰

La negativa dels camperols a pagar el delme va ser tan gran que les autoritats absolutistes van tenir que prendre noves mesures: “Penetrado el Rey nuestro señor de que ya por efecto de la tibieza religiosa de muchos de sus vasallos, y ya por el influjo de otras causas bien notorias, ha cundido demasiado en los últimos desgraciados tiempos y aun continúa el abuso de pagar el diezmo con poca fidelidad, y doliéndole así de este reprehensible desorden, como de que sus inmediatas consecuencias son la disminución visible de las rentas decimales, tanto de las pertenecientes al Clero y culto Divino, como de las que perciben el Estado y demás partícipes; ha considerado justo S.M. pensar en el remedio y corrección del mal, empleando para ello la soberana autoridad que en esta parte le compete. Pero como el resultado que se desea depende necesariamente del acierto y oportunidad de las providencias, ha parecido conveniente que antes de tomarlas se instruya el punto de un modo sólido, contando con las luces y zelo que caracterizan el Clero de la Iglesia de España, el cual por su experiencia y diarias observaciones se halla sin duda en estado de conocer que medidas serán capaces de reprimir los vicios introducidos en la decimación, y de restaurar la legitimidad con que se debe satisfacer este respetable tributo. En consecuencia S.M., que vela incesantemente en la seguridad de los intereses de la Iglesia y del Erario, se ha servido resolver, oyendo al Consejo de Estado, que se encargue al Obispo que de acuerdo y en unión con el venerable Cabildo de esta Santa Iglesia Catedral informe sobre los medios que crean más eficaces y conformes a las leyes para corregir la defraudación de los diezmos, y auxiliar los preceptos eclesiásticos en lo que no alcancen a precaverla...”²⁵²¹

El Capítol en un altre document signat l'1 de setembre de 1826 va afirmar que per aconseguir l'exacte pagament del delme els camperols l'havien d'abonar en “garba” els fruits que seguessin; en els patatars el raïm i en els molins les olives, pagant la conducció en els camps del lli i el canyam; i les llegums en les eres a on es netejaven. Aquest era el mode que va considerar més adient el Capítol de Lleida per cobrar els delmes.²⁵²²

El bisbe Colmenares va comentar que a causa de la seva santa visita pastoral al Pirineu el Capítol va ser el que va enviar un informe en el qual van reflectir que després

²⁵²⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 3. 1826.

²⁵²¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Madrid, 18 de juliol de 1826. Signa el document el ministre d'Hisenda, Luis López Ballesteros.

²⁵²² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. 1 de setembre de 1826.

del període liberal la recaptació del delme a la diòcesi s'havia multiplicat per deu per l'estricta control del delmadors ja que abans en un poble normal cobraven 900 lliures mentre que actualment percebien 9.000, fins i tot podien arribar a les 13.000 lliures. A Lleida a totes les misses es recordava l'obligatorietat d'efectuar aquesta contribució i dels beneficis que reportava a l'Església i al comú en general. Va ser necessària una tasca d'adoctrinament constant.²⁵²³

Tot seguit l'Església de Lleida després de comprovar la negativa dels camperols a pagar el delme va enviar a l'Estat múltiples exposicions per comunicar aquesta situació al govern central. Aquest atenent la petició de l'organisme eclesiàstic va notificar que augmentaria el control i la vigilància per assegurar una major recaptació. Aquestes notícies cal relacionar-les amb la carta pastoral del bisbe Colmenares sobre els delmes.²⁵²⁴

Per aquest motiu va nomenar uns nous encarregats de recollir l'impost del delme.

Quadre 189: Nous recaptadors de la Junta d'Hisenda

Van designar a Salvador Solà nou col·lector de Vallcalent i de la partida d'Alpicat per la vacant per la mort de Francesc Besa.
Com que Solà ho era de Fontanet i del Pla de Vilanoveta, s'havia de seleccionar un de nou, va ser Antoni Messeguer.
Per la de Marimunt i Balafia, vacant per la mort de Joan Capdevila, a Ramon Llovet.
Per a la de Belloch en lloc d'Antoni Arbones a Josep Zallavé.
Per la d'Albatàrrec, Pedròs i Vinfaró a Antoni Farré, amb la condició de situar els grans a la panera de Lleida sense augmentar el salari dels col·lectors

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Arxiu Capitular, prestatgeria nº7, AC 0137 (1826-1833), 21 de maig de 1827, p. 113.

Aquests nous col·lectors capitulars havien d'esforçar-se perquè el Capítol va comprovar l'alt frau que existia a la recaptació del delme. Per aquest motiu va pretendre continuar amb la resolució presa pel de Tarragona que va consistir en demanar ajuda al governador i al batlle major per evitar aquest greu perjudici ja que la seva intervenció augmentaria el control i rebaixaria l'ocultació de grans. Pel que fa a les zones de Lleida

²⁵²³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 4. Colmenares, 29 d'octubre de 1826.

²⁵²⁴ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 3. 17 de novembre de 1827. Ministeri d'Hisenda d'Espanya. 25 de setembre de 1827.

i Borges Blanques l'Ajuntament de Lleida ja tenia constància perquè així li van comunicar a Antoni de Gomar.²⁵²⁵

Poc després va arribar una carta de l'agent de Barcelona per informar de l'estat dels plets que va mantenir el Capítol contra les següents poblacions: Bell-lloch, Alcoletge i Benavent. A més es va informar que els productes del delme recaptats per la zona de Raïmat s'havien de portar al seu castell per després dipositar-ho a la panera de Lleida.²⁵²⁶

Com va ser habitual a la dècada ominosa els casos de morosos en comptes de disminuir van augmentar ja que no pagaven els censals i les pensions que tenien establertes amb el Capítol. Des de 1808 hi va haver una forta resistència a pagar tributs a l'Església. Encara que l'organisme eclesiàstic va portar-los a judici. Per exemple, es va rescindir l'arrendament dels delmes de Torres de Segre que tenia adquirit Francesc Masip perquè no va pagar, devia 505 lliures, al igual que va succeir amb Jaume Godia d'Alcarràs ja que devia molts diners per qüestions derivades del ramat i les seves pastures²⁵²⁷

Tot i que aquesta tendència almenys va aturar-se perquè els col·lectors de grans van assenyalar que havien recaptat més que l'any anterior perquè la collita va ser més bona. També s'ha de tenir en compte que la vigilància i el control de la Junta d'Hisenda van afavorir aquest fet.²⁵²⁸ Com així mateix que Joaquim Rey i Benito Sautonia van ser els advocats de l'església als plets contra els pobles defraudadors del delme.²⁵²⁹

Però la resistència dels camperols a pagar el delme va continuar durant tota la dècada ominosa. Manuel Abad, secretari d'Estat ho va confirmar: "Se hace expresión del abandono e inmoralidad con que los labradores se niegan al pago de los diezmos, sin que las disposiciones adoptadas basta ahora por el Gobierno y las autoridades hayan producido los efectos que debían esperarse, y fueron su objeto; y para evitar los perjuicios que con este motivo se estan experimentando con mas frecuencia en la recaudación de los pertenecientes a las encomiendas que se administran por cuenta de S.M., solicitó la direcció de estas se circulase nuevamente a las justicias ordinarias y

²⁵²⁵ Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, AC-0137 (1826-1833), 2 de juny de 1827, p. 116.

²⁵²⁶ Op. Cit. 13 de juliol de 1827, p. 122.

²⁵²⁷ Op. Cit. 20 de juliol de 1827, p. 124.

²⁵²⁸ Op. Cit. 14 d'agost de 1827, p. 128.

²⁵²⁹ Op. Cit. 26 d'octubre de 1827, p. 143.

Párrocos del Reino lo mandado en la de 8 de noviembre de 1817, a cuya solicitud se ha dignado acceder el Rey nuestro señor”.²⁵³⁰

Una Reial Ordre del 26 de setembre de 1831 va autorització la butlla del 3 d'octubre de 1800 sobre l'exacció d'un novè extraordinari de tots els delmes d'Espanya; donant vigència a la reial instrucció del 21 d'agost de 1805 per a la recaptació i administració del mateix novè i a la reial ordre del 8 de maig relativa a les jurisdiccions del particular. O sigui, la novena part del delmes recaptats per l'Església havien de donar-se a Roma.²⁵³¹

²⁵³⁰ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2. Madrid, 5 d'octubre de 1829.

²⁵³¹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 2.

27. El bisbe Colmenares

Gràcies a la documentació capitular podem establir les dades bàsiques del bisbe Francisco Colmenares a través de la seva partida baptismal: Pablo Colmenares y Ventura (Pablo-Manuel Juan Chrisostomo Colmenares y Ventura) va néixer el dia 25 de gener de 1766 a Autol. Va ser un fill legítim de Bernardo Julián de Colmenares de Autol y de Bernardina Ventura de Logroño. Va ser general de la congregació de Sant Benet a Espanya i a Anglaterra, a més de cronista de l'ordre. També va ser abat del monestir de Samos i igualment del de Montserrat de Madrid. Tot seguit va ser escollit bisbe de Lleida el 26 d'agost de 1824, consagrat bisbe de Lleida el 20 de març de l'any 1825.²⁵³²

La consagració del bisbe Colmenares va ser oficiada per Pedro Manuel Ramírez de la Piscina, bisbe de ciutat Rodrigo, qui també va celebrar el pontifical a l'església del monestir de Nostra Senyora de Montserrat i a conseqüència de la butlla del Papa Lleó XII, expedida a Roma el 20 de desembre de 1824, realitzant la consagració del bisbe electe de Lleida Pablo Colmenares, també van assistir a l'acte Francisco Garcia Casarrubios, bisbe de Ceuta i, Bonifaci López, bisbe d'Urgell. Els testimonis van ser: Anselmo Gamazo, abat de Sant Martí; José Diego, abat de Montserrat de l'ordre de Sant Benet; i Bernardo Colmenares, també de l'ordre de Sant Benet, era germà de Pablo Colmenares.²⁵³³ El bisbe Colmenares va exercir el seu càrrec fins al 1832, va ser preconitzat pel bisbe Lleó XII a Roma el 20 de desembre de 1825. Visitant la diòcesis va morir a Montsó el 20 de juny de 1832, les seves restes mortals resideixen a la Col·legiata d'aquesta localitat.²⁵³⁴

²⁵³² Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria n°6, Documents episcopals. Calaix 73. Bisbes de Lleida. Carpeta Bibilioni (Joan, presbiter). Partida baptismal del bisbe Colmenares, p. 7.

²⁵³³ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 1. A Madrid, el 23 de març de 1825.

²⁵³⁴ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria n°6, Documents episcopals. Calaix 73. Bisbes de Lleida. Carpeta Bibilioni (Joan, presbiter). Partida baptismal del bisbe Colmenares, p. 7.

Part d'aquestes referències les va recollir Francisco Sánchez y Velasco, presbiter i mossèn de la parròquia de l'Església del terme de San Adrián Mártir de la vila d'Autol, província de Logronyo, bisbat de Calahorra i La Calzada. Sánchez era cavaller de la reial i distingida ordre espanyola d'Isabel la Catòlica, a més de notari eclesiàstic del bisbat a l'any 1917. Francisco va certificar que en el llibre novè dels baptismes de la seva parròquia, al foli tercer hi havia una partida sacramental en la qual es va reflectir la figura de Colmenares. Era la seva partida de naixement anteriorment descrita.²⁵³⁵

Finalment apuntar que també ens va informar que el 25 de juliol de 1826 va prendre possessió del càrrec de Vicari General Joan Mensa (presbiter, doctor en els sagrats canons i beneficiari de l'Església de Lleida). Va ser una cerimònia oficiada per Colmenares. Mensa va realitzar un jurament de fidelitat al càrrec davant d'un notari públic, el qual tenia la potestat de conèixer qualsevol causa beneficional, matrimonial, decimal, civil i criminal en primera instància i en apel·lació dels vicaris forans, a més de tots els afers temporals i espirituals, com poden ser les causes que per dret, us o costum pertanyen a l'Església, com també pot participar en tots els plets, autos i audiències.²⁵³⁶

A més gaudim de la descripció del Pectoral de Paulus Colmenares (1825-1832). Es trobava dividit en cinc parts, una de forma arrodonida al centre que contenia de dreta a esquerra un lleó caminant sobre les potes darreres, un bastó episcopal i una torre; les altres quatre parts eren fruit de dues línies traçades seguint els paràmetres de les ciutats clàssiques. A la part esquerra superior es podia contemplar un crucifix a dalt d'un pedestal i al costat dret un braç de soldat que alça una espasa i un altre d'un eclesiàstic que enlaira una branca de llorer. A la part dreta superior es podia veure 9 anells, una gran torre encapçalada per una mà que portava una bandera blanca, símbol de la pau, per últim a la seva part dreta hi havia quatre barres. A la part esquerra inferior a un costat hi havia dos banques de llorer entrelaçades i a l'altre dos avets precedint una altra torre. A la part inferior dreta hi havia un altre lleó, de pell obscura, situat en la mateixa posició que l'altre, però mirant cap a l'est, també es podia veure una caldera i 5 flors de llis. Finalment assenyalar que a dalt de tot hi havia un cap d'un cavaller amb un casc coronat per tres plomes.²⁵³⁷

²⁵³⁵ Op. Cit. p. 10.

²⁵³⁶ Op. Cit. p. 11.

²⁵³⁷ Arxiu Capitular de Lleida, Prestatgeria n°6, Documents episcopals. Calaix 73. Bisbes de Lleida. Carpeta Bibilioni (Joan, presbiter). N° 34, bisbe Colmenares.

Era un escut partit en dos contracuartelats. La part esquerra superior estava format per una columna d'argent coronada per una creu de malla cantonada de quatre veneres. També tenia un braç armat d'argent que sortia del flanc sinistre empunyant una espasa en banda i un altre braç nu que sortia del costat dret

A continuació m'agradaria exposar l'única visita pastoral que va realitzar el bisbe Colmenares. En aquesta va recórrer les diverses poblacions de la diòcesis de Lleida a l'estiu de l'any 1827. Va viatjar per tot l'arxiprestat de Montsó, Fraga i Tamàrit de Llitera. La seva finalitat va ser evangelitzar amb més força els territoris aragonesos en un moment delicat al territori català (Guerra dels Malcontents). Com era habitual els rectors havien de respondre al bisbe unes 25 preguntes referents a les seves parròquies. No va visitar les parròquies de Lleida perquè ja ho havia realitzat el bisbe Antonio Simón Renteria y Reyes durant el Trienni Liberal.²⁵³⁸

El bisbe Colmenares, amb motiu de l'arribada a Catalunya de Ferran VII, presidiria un tedèum a la catedral el 2 d'octubre de 1827 i afirmà que “todos somos españoles y católicos. Con la unión y la armonía se conservará el reino con felicidad, y nada tendremos que temer a los enemigos internos y externos. Con la desunión entrarán las guerras y todos los males” i tot reconeixent implícitament l'oposició militar a la institució dels voluntaris reialistes, i amb una mostra inequívoca de simpatia envers aquests darrers, deia als militars: “Sois los hermanos de los voluntarios realistas, porque de vosotros aprenden los ejercicios militares, de vosotros han tomado y toman el modelo de todas sus operaciones; por lo cual os exhorto a que os unáis con ellos y les améis como a hermanos menores, puesto que todos sois hijos de un mismo padre, vasallos de un mismo Rey; todos defendéis su Trono y la Santa Religión que profesamos”.²⁵³⁹

Fóra, tanmateix, el mateix Colmenares qui anava a exposar la causa de la impossibilitat d'una reconciliació en posar el patriotisme i la religió al costat d'una ideologia que ara, més que mai, havia deixat d'ésser unànime: “En los tiempos felicísimos de nuestros padres en los que no se conocía otro dictado que el de Español, ya se entendía bajo este nombre el de católico y realista ... Desengañémonos de una vez: España no reconoce por hijos sino a los realistas católicos. Todos los demás no

empunyant una palma; la part esquerra inferior també era d'argent, tenia dos palmes en forma d'aspa entrelaçades per una corona comtal i també estaven coronades cadascuna per una gran corona comtal. A més d'un camp sembrat amb dos xiprers i un arbre, al fons hi tenia una mitja torre i una au al terra; a la part superior dreta hi havia nou braçants d'argent o or posats de tres en tres, a més de quatre faixes tallades d'or però sent d'argent a l'interior; a la part inferior dreta hi havia un lleó rampant d'argent, a més de cinc flors de llis d'argent, posades dos, una i dos, restant al centre una caldera, sobre aquestes dues parts dretanes hi havia un castell d'argent, amb dues finestres i una porta, el qual a la seva part superior tenia una mà que empunyava una bandera blanca que simbolitzava la pau. Finalment assenyalar que hi havia un escut central a través del qual es podia veure un bàcul, una torre i un lleó sobre un fons d'argent.²⁵³⁷

²⁵³⁸ Arxiu Capítular de Lleida, Prestatgeria 2A. Visites pastorals N°31. 1820-1828. Bisbe Colmenares, p. 3.

²⁵³⁹ A.D.L. Lligall 6 bisbe Colmenares. Colmenares, P.; *Oración Eucarística ... en acción de gracias por la bienvenida a Cataluña de nuestro Augusto Monarca D. Fernando VII*. Lleida, 1827.

pertenecen al cuerpo de la Nación. Están dentro de ella, es verdad, mas no pertenecen a ella”.²⁵⁴⁰

En aquests termes l'escissió civil anava a ésser irreversible. L'exclusió no obstant no era solament dels liberals agnòstics o no creients, sinó dels mateixos catòlics constitucionalistes, prou abundosos si hem de creure Colmenares, el qual, a la seva arribada a Lleida com a nou bisbe, el 1825, ja havia advertit als seus feligresos: “¿Cómo se pueden juntar la luz con las tinieblas? ... El error no puede amalgamarse con la verdad ... Ellos aborrecen al Rey, nosotros le amamos; ellos aman ciertas novedades, nosotros las aborrecemos; ellos siguen por enseñar y extender las máximas que hubieran de perder al Reino, al Rey y, sobre todo, la Religión Católica; ellos no cesan, no vuelven atrás. Nosotros detestamos y detestaremos siempre sus infernales proyectos ... Sin embargo de lo cual los apóstoles y los primeros cristianos vivían en paz con los que no seguían sus máximas y procuraban convertirlos, o a lo menos los edificaban con su ejemplo ... Y, ¿por qué no lo admitirán siendo como son la mayor parte de ellos católicos? ... Bien que seducidos, engañados por falsos doctores, ciegos éstos y guías de otros ciegos”. I, potser, reconeixent que hi havia un bon nombre de constitucionalistes o simpatitzants liberals entre els seus mateixos feligresos, advertia de l'error en el qual estaven immersos: “No con ánimo de ofender a los que os han seducido, sino con el deseo de que os salvéis unos y otros, os decimos que real y verdaderamente está obscureciendo vuestro entendimiento ... ¿No nos gloriamos sobre todo cuanto hay en este mundo de católicos cristianos? Pues hagamos obras de tales. Lo contrario es engañar al mundo, es engañarnos a nosotros mismos ... Honrad a todos; amad a vuestros hermanos; temed a Dios; y dad al Rey el honor que le es debido”.²⁵⁴¹

El 25 de gener de 1828 Colmenares publicaria una altra carta pastoral sobre la dignitat reial i l'obediència al rei, amb un afegitó al Catecisme del pare Astate en l'explicació del quart manament del Decàleg i un llarg text de 140 planes que fonamentava teològicament el poder del monarca, amb l'objectiu que els sacerdots el llegissin: “Muchas veces a vuestros feligreses, mandando en primer lugar a los niños que aprendan de memoria las cortas adiciones al Astate, que es el catecismo que está en uso en todo el obispado, adiciones que creo muy necesarias en los tiempos presentes, y

²⁵⁴⁰ A.D.L. Lligall 6 bisbe Colmenares. Colmenares, P.; *Carta pastoral sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia a los Reyes y a su Gobierno*. Lleida, 1828, p. 4.

²⁵⁴¹ A.D.L. Lligall 6 bisbe Colmenares. Colmenares, P.; *Carta pastoral sobre la unión y la paz de los españoles*. Lleida, 1825.

que explicaréis después a todos en el Ofertorio de la misa, con las doctrinas que os pareciera entresacar de los respectivos capítulos”.²⁵⁴²

28. El pensament polític de l'episcopat lleidatà a la dècada ominosa (el bisbe Colmenares)

Amb el retorn de l'absolutisme la cúria episcopal va tornar a exercir una forta pressió vers la societat per assentar novament les bases de l'Antic Règim. El bisbe Renteria, a l'any 1824, una vegada va incorporar-se de nou després de tornar del seu exili forçós va escriure la seva darrera carta pastoral, dirigida a criticar la reducció en el cobrament del delme durant l'anterior règim constitucional.²⁵⁴³

Va anar dirigida a tots els eclesiàstics seculars i regulars de qualsevol estat i dignitat que fossin i a tots els fidels de la diòcesi de Lleida. Va ser una resposta a una carta del nunci, datada el 17 de març de 1824, a la qual va exposar que les Corts revolucionaries havien violat els drets de l'Església al reduir els delmes d'aquesta a la meitat, potestat només divina per fer-lo, no temporal ni civil, a més a més el poble, per mala fe o per por havien deixat de pagar-lo. El bisbe Renteria va contestar que a canvi dels delmes l'Església havia donat als prínceps los novalles, les Tercies Reials, l'excussat, el novè, i altres gràcies. A més de remarcar que el delme era molt necessari per assegurar el manteniment de l'Església. Per legitimar el seu pagament es va basar en la frase de Jesucrist, “al Cesar el que es del Cesar i a Déu el que és de Déu”. Novament va ser una defensa fonamentada en arguments relacionats amb els fets històrics eclesiàstics (Abraham va donar el delme dels seus fruits a Melchisedech, sacerdot).²⁵⁴⁴

Pel bisbe lleidatà aquesta reducció era obra de filòsofs, els quals va ser l'origen de la Revolució francesa i de Napoleó ja que havien realitzat una conspiració política contra

²⁵⁴² A.D.L. Lligall 6 bisbe Colmenares. Colmenares, P.; *Carta pastoral sobre la dignitat reial i l'obediència al rei*, Lleida, 1828.

²⁵⁴³ Institut d'Estudis Ilerdencs. Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1819-1824: Renteria). Carta pastoral del Il·lustrísim Sr. D.D. Simón Antonio de Rentería, Obispo de Lérida sobre la reducción de los diezmos a la Iglesia por las Cortes. Lérida. Redactada al 1824.

El bisbe Renteria era bisbe de Lleida, Arquebisbe Electe de Santiago, Cavaller Prelat Gran Creu de la Reial, i distingida Ordre de Carles III. Palau episcopal de Lleida, 25 d'abril de 1824. Simón bisbe de Lleida. Ho van publicar en aquesta data perquè era un atac contra el règim liberal del Trienni.

²⁵⁴⁴ Op. Cit. p. 3.

la Religió. A més va afirmar que el materialisme, la indiferència i l'ateisme es trobaven en mans dels francmasons, que desitjaven la destrucció de l'Església. Per tant, els filòsofs i els jansenistes eren els culpables perquè eren els ideòlegs dels liberals.²⁵⁴⁵

La seva carta pastoral va acabar-la amb una amenaça: “teniu por del que diu Sant Agustí, si no pagueu a Déu els delmes, Déu os castigarà amb malalties, amb pobresa, amb l'esterilitat, amb la presó, amb l'excomunió i us condemnarà a la mort eterna”.²⁵⁴⁶

A continuació cal analitzar les cartes pastorals del nou bisbe, Colmenares, qui va perdurar a la mitra lleidatana des de 1825 fins a 1832, o sigui, pràcticament tota la dècada ominosa.

La primera va postular-se a favor de la censura cultural escrita, o sigui, la prohibició de llibres.²⁵⁴⁷ Va anar dirigida “al venerable Clero secular y regular, y a nuestros amados diocesanos, salud en nuestro Sr. Jesu-Cristo” mantenint una relació de pare a fills, mostrant la sana doctrina, el que portarà a la vida eterna, deixant de banda les lectures “venenoses” que portaven a la mort eterna. El bisbe Colmenares va relatar que des de feia un temps (Revolució francesa) s'havien introduït a Espanya llibres “impios”, que van pervertir França, i es van estendre per tot el món, aquests eren escrits que van provocar que molts fidels cristians deixaren de ser-ho, per tant, van corrompre les costums, van provocar la destrucció de regnes, la desolació de les famílies i van generar grans “calamitats” que tots els fidels les van patir i que estaven exposats a sofrir-les de nou. Així doncs, els llibres obscens i els sediciosos tenien la culpa de la relaxació dels costums, del canvi d'idees, de la divisió en partits i la guerra continua (civil).²⁵⁴⁸

Pel bisbe aquests pamflets van estar escrits pels anomenats filòsofs il·lustrats. El vescomte de Bonald Par de França va assenyalar que des de 1814 s'havien reimprès en francès i en espanyol a prop de tres milions de volums “d'impietat”, de revolució, o d'obsenitats. Aquests llibres estaven finançats per les societats secretes ja que la primerenca tàctica de la secta era expandir el seu ideari.²⁵⁴⁹

²⁵⁴⁵ Op. Cit. p. 11.

²⁵⁴⁶ Op. Cit. p. 16.

²⁵⁴⁷ Institut d'Estudis Ilerdencs. Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustísimo Señor D. Fr. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre prohibición de libros. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1825. Palau episcopal. Lleida. 20 de juliol de 1825. Pablo Colmenares.

²⁵⁴⁸ Op. Cit. p. 3.

²⁵⁴⁹ Op. Cit. p. 4.

Tot seguit Colmenares va anomenar boigs als seguidors d'aquesta doctrina, del tot contrària a la de l'Església. Per tant, s'havia d'impulsar una tolerància zero amb aquestes doctrines sedicioses.²⁵⁵⁰

També el bisbe de la mitra lleidatana va mostrar-se antagònic a la divergència i a la diversitat d'opinions perquè la unitat havia de ser la llei principal de l'Estat ja que havia d'haver concordança de lleis, d'opinió i de culte (però, és clar, aquesta unitat havia d'estar regida segons els seus principis).²⁵⁵¹

A continuació va indicar que no s'havia de rebre a la casa dels cristians als seguidors de les tenebres, ni tan sols saludar-los pel carrer. Per legitimar els seus postulats i principis va afirmar que l'Església i els apòstols prohibien la llibertat de llegir i tenir aquests llibres "dolents".²⁵⁵²

Una vegada comprovada la possessió d'aquests escrits sediciosos s'havien de lliurar ràpidament al prelat més proper perquè sinó us convertiríeu en enemics de l'Església i de Déu perquè els llibres estaven escrits per uns heretges que aprofitant-se de la sàtira, seduïen, enganyaven i canviaven la virtut perquè semblés vici i al contrari. També va exposar que la població llegien aquests textos per amor a la novetat, a més va detectar que el principal problema era que els lectors eren joves inexperts i poc instruïts.²⁵⁵³

Com a solució per tal d'eliminar aquests llibres el bisbe Colmenares va proposar que es tindrien de cremar (ho va legitimar continuant la tradició històrica de l'Església, per exemple, la Inquisició). També va amenaçar amb el càstig de l'excomunió per incompliment d'aquesta pastoral.²⁵⁵⁴

Per Colmenares si no s'aturava la distribució d'aquests llibres s'arribaria a l'anarquia. El seu origen calia trobar-lo en el contraban, el qual es va iniciar amb Murat i amb Napoleó. Van ser els principals culpables del contagi d'aquestes idees sobre el poble, a aquests llibres s'havien d'unir els redactats a Espanya ja que totes les províncies tenien aquests escrits.²⁵⁵⁵

Finalment va realitzar un llistat dels llibres prohibits: 1) Tots els que estiguessin compresos a l'Índex Espanyol de l'Expurgatori i les seves Addicions. 2) Tots els que ensenyessin l'ateisme, el deisme, o qualsevol altra secta anticatòlica, o que es burlessin de la Religió Catòlica, de les seves sagrades cerimònies, dels ritus, litúrgies, sacraments

²⁵⁵⁰ Op. Cit. p. 6.

²⁵⁵¹ Op. Cit. p. 8.

²⁵⁵² Op. Cit. p. 9.

²⁵⁵³ Op. Cit. p. 10.

²⁵⁵⁴ Op. Cit. p. 14.

²⁵⁵⁵ Op. Cit. p. 16.

o dels seus ministres. 3) Tot llibre obscens. 4) Les caricatures que fessin referència a l'Església. 5) Totes les que va prohibir el bisbe Simón de Rentería i Reyes al seu Edicte de 18 de febrer de 1824.²⁵⁵⁶

Per sort gaudim d'un manuscrit escrit pel mateix Colmenares²⁵⁵⁷ estrictament relacionat amb la carta pastoral anterior. En aquest document el bisbe va afirmar que hi havia dos partits completament contraris l'un a l'altre (absolutistes i liberals o carlistes i absolutistes). Era l'origen de la divisió de la societat espanyola i l'arrel de "tots els mals".

Seguidament va citar a Colpejares, segons qui l'Església i els seus apòstols van tenir que prohibir la llibertat de llegir i sostenir els llibres "dolents" i els oposats a la santa veritat que Déu va revelar per evitar la discòrdia. Però els heretges antics i els moderns es van i s'estaven burlant d'aquest mandats, procurant estendre els seus ideals erronis.

A continuació es va fer una pregunta retòrica: A quin dels dos partits voleu seguir, germans i fills meus? Per Colmenares a l'hora de respondre aquesta interrogació no podia haver-hi neutralitat o indiferència ja que va utilitzar unes paraules de Jesucrist recollides al nou testament (Lucas, cap. 11, v. 23) "el qui no estigui amb mi està contra mi". Pel bisbe o donaven els llibres i els papers als canonges o bé eren enemics de Déu i de la seva Església. Si els lliuraven serien feliços, tindrien pau a l'interior del cor i Déu acabaria premiant aquest sacrifici que faríeu al obeir-lo. Però, per contra si es volien resistir i continuar amb la seva lectura i possessió com a càstig s'obscurirà el vostre enteniment i es corromprà la vostra voluntat.

Tot seguit Colmenares va prosseguir amb el seu discurs per intentar convèncer als dipositaris de les doctrines contràries a l'Església. Pel bisbe aquest sector considerava que les veritats confirmades com a tal durant segles no eren més que problemes, per tant, Colmenares els va acusar de no saber res perquè les idees que tenien vigents es trastocaran fins a l'extrem de confondre lo sagrat amb el profà, o el que era el mateix, la virtut amb el vici ja que mirarien amb horror o amb condescendència l'heretgia, la qual només la seva consideració hagués fet tremolar a Déu.

Pel bisbe això veritablement els succeiria no perquè els hagués vingut una nova llum com van afirmar falsament aquests autors i filòsofs, sinó perquè els seus llibres es trobaven infestats de pensaments i raciocinis equivocats, a més de discursos plens de

²⁵⁵⁶ Op. Cit. p. 17.

²⁵⁵⁷ Arxiu Capitular de Lleida. Prestatgeria n°6, Documents episcopals. Calaix 73. Bisbes de Lleida. Carpeta Bibilioni (Joan, presbiter). 34. Colmenares.

vaguetats, convertint-se en texts puerils. Això sí, tot escrit amb una subtileza i artificio capaç de seduir als que no estiguessin exercitats en la veritable dialèctica perquè les seves màximes i històries corrompien el cor amb els atractius i plaers dels sentits i també de les passions perquè les descripcions patètiques que feien de les falses virtuts les posaven en comptes de les vertaderes, sense deixar de banda els brillants colors amb els quals van pintar el vici donant-li una perspectiva amable, al mateix temps que ridiculitzen la virtut amb una sàtira fina, enganyant per convertir el vici en exemplaritat.²⁵⁵⁸

Per Colmenares aquests llibres i escrits havien causat incalculables mals a la humanitat. Per aquest motiu als seus autors els va acusar de ser llibertins i els va aconsellar que si volien pensar lliurement haurien d'utilitzar l'infinit camp de l'art i de la ciència profana a on podrien expandir el seu coneixement i alliberar la imaginació, sense que els vostres errors fossin perjudicials per als pobles. Per tant, va recomanar-los deixar als habitants gaudir sense restriccions de la seva amada Religió, a més els va comunicar que deixessin viure amb tranquil·litat i harmonia a les seves llars menjant els fruits de les seves possessions, a més no havien d'interrompre la seva pau i felicitat amb els vostres llibres plens de dictàmens insensats.

Seguidament va llençar una altra pregunta: os sembla exagerada aquesta pintura? Si es així Colmenares va recomanar anar al oracle dels vostres autors, com no podia ser d'una altra manera, s'havia de referir a Jean-Jacques Rousseau, a qui el va culpar d'arrogant i de proferir multitud d'afirmacions contràries a la doctrina eclesiàstica sense provar res, fent burla de la mateixa. Aleshores per reafirmar el seu argument va introduir una frase del bisbe de Parma, Turchi, el qual va assenyalar que "escoltar no era el mode de sortir de la meua incertesa", per aquest motiu, va llegir amb deteniment els escrits de Rousseau, el seu veredictes va ser rotund: el seu raonament consisteix en un acudit, però el pitjor es que feia riure a costa de la Religió i de la moral ja que va atacar als misteris revelats i les bones costums. També va criticar al filòsof francès la seva prosa fàcil i el seu intent d'allunyar a la gent de la felicitat humana al rebaixar l'esperança al apagar sencera la caritat de Déu. A més per Colemanres Rousseau va realitzar declaracions patètiques contra el sacerdoci al esbojarrar graciositats picants i reproduir expressions satíriques als seus contes petits.

²⁵⁵⁸ Op. Cit. p. 1.0.

El bisbe també va destacar que si aquests llibres queien en mans de dolents cristians, o sigui, d'homes o de dones que estaven corromputs en les seves costums, el verí originat per aquest escrits causaria greus perjudicis, completant-se el triomf de la irreligiositat i la davallada de la fe, però si començaven a llegir-los els joves inexperts o bons cristians que no estiguessin cimentats en els fonaments de la religió, encara que fossin persones de capacitat i talent, segons el vaticini del bisbe se'ls obscuriria l'enteniment des de la primera lectura. D'altra banda va assenyalar que serien uns inconscients si els comencessin a llegir ja que estaven prohibits, exposant-se a què els hi faltés la gràcia de Déu perquè no li donava als temeraris i als sobergs. A més les seves passions creixerien cada vegada més en la mateixa proporció que es debilitaria la seva voluntat, també les veritats de la fe anirien desapareixent i les llums de la Religió s'apagarien paulatinament culminant un procés pel qual es veurien submergits en una espessa tenebra.

Segons Colmenares aquest fet era molt paradoxal ja que aquests autors van prendre el nom d'il·lustrats, inserits al segle de les llums, irradiats per la llibertat individual de l'esperit humà. Tots aquests apel·latius eren servits pels malvats per enganyar als incauts joves que es creien que havien arribat al cènit de la saviesa, quant es trobaven immers en la ignorància.²⁵⁵⁹

Per donar legitimitat al seu discurs va utilitzar unes reflexions del profeta Isaïes (Isaïes, cap. 5, v. 20): “ay de los que llamas malo a lo bueno y bueno a lo malo, luz a las tinieblas y tinieblas a la luz”, dit això va fer servir unes altres afirmacions de Sant Pere (2^a. Petr. V. 5 i següents) per acusar als filòsofs de mestres mentiders ja que introdueixen doctrines perniciososes, negant a Déu el seu redemptor i atraient sobre sí una ruïna sobtada. A més molts seguiran els camins de la perdició, mentre que el camí de la salvació serà blasfemat per ells, a qui se'ls castigarà amb turment eterns ja que per satisfer els seus impurs desitjos seguien el moviments de la carn, menyspreaven als superiors, eren atrevits i amants de sí mateixos. En definitiva, no tenien por d'introduir sectes plenes de blasfèmies perquè eren éssers semblants als animals irracionals que com a bèsties seguien els moviments de la naturalesa, només pensaven que la felicitat era passar deliciosament els dies, per aquests motius eren la vergonya de la Religió i Déu ens havia de lliurar d'aquests llibres als bons cristians.²⁵⁶⁰

Poc més endavant va continuar exposant els adjectius i la descripció vers els filòsofs de Sant Pere: “els seus ulls estaven plens de l'adulteri i d'un continuat delicte, eren fills

²⁵⁵⁹ Op. Cit. 1.2.

²⁵⁶⁰ Op. Cit. 1.3.

de la maledicció que errants van abandonar el camí recte, els quals van realitzar discursos plens de supèrbia i vanitat, seduït per les passions de la carn i dels plaers sensuals. A més van prometre llibertat quan eren els vertaders ferros de la corrupció i de l'error”.

A continuació va narrar com l'Esperit Sant va avisar d'aquests perills als Apòstols segons ho havia assegurat Sant Pau (1. Timoteu. Cap. 4) “en los tiempos venideros apostatarian algunos de la fe, siguiendo el espíritu del error y las doctrinas de los demonios” ensenyades per impostors hipòcrites plens de pecat.

Per Colmenares aquests eren els autors d'aquests llibres impius i obscens que tant mal estaven causant a tot el món. A més va equiparar la secta a un partit o a una formació polític. Per Colmenares les seves doctrines eren falses, destructores de les bones costums i subversives. Per desgràcia de la humanitat regnaven a totes les parts, sent l'origen de la divisió de les famílies (formant dues divisions: la primera entre liberals i absolutistes i la segona entre absolutistes i carlins). En definitiva eren el principi de tots els mals que envolten l'ambient d'aquest període i d'altres que restaven per venir perquè eren doctrines pròpies de dimonis. Només calia comprovar els horribles resultats de la desgraciada França (Revolució de 1789) ja que van regnar els filòsofs i els seus fills predilectes, els “masons”, els jacobins i els jansenistes. Fruit d'aquests es va expandir la seva ideologia per tot el territori espanyol a través de llibres “pestilents” i dels sectaris partidaris de les dolentes doctrines.

A aquesta causa el bisbe Colmenares va atribuir els greus mals que havien vist els nostre ulls plorosos ja que els veritables catòlics renegaven de tota doctrina oposada a la sana i catòlica fe que havien rebut dels seus pares. Fins i tot va afirmar que aquests escrits eren l'origen de les guerres.²⁵⁶¹

El bisbe també va pensar que si extreïa aquests documents de les mans de la població eliminaria la dolenta llavor i el verí que els assolava fortificant-los cada vegada més en la fe. Per aquest motiu va demanar als propietaris d'aquests llibres que si eren bons cristians havien de donar-los a les autoritats eclesiàstiques ja que havien de realitzar aquest sacrifici per Déu perquè la màxima autoritat episcopal coneixia l'atractiu d'aquests textos ja fos per vanitat o per curiositat. D'altra banda, dirigint-se “als cristians dolents” va afirmar que si no els lliuraven pecarien mortalment i incorrien en

²⁵⁶¹ Op. Cit. 1.4.

l'excomunicació, o sigui, de res li serviran les seves misses, rosaris, almoines ... ja que estarien condemnats sense remei, llençats a les flames eternes per desobedients.

Els apostates eren els que ja no tenien fe. Eren membres podrits envoltats en espesses tenebres, enemics de tota admiració, murmuradors dels que estaven elevats en dignitat: dels papes, dels reis, dels bisbes i dels prelats. Estant reservats a patir turment etern, ni Déu tindria misericòrdia amb ells. Pel bisbe els apostates es creien savis i il·lustrats, però eren ignorants i il·lusos. En conclusió, eren igualment perjudicials per l'Església com per l'Estat.

Ja al Concili de Niceno i al de Constantí el magne es va prohibir aquests llibres i es va ordenar que s'havien de cremar els llibres de Arrio i de Porfirio, a més del heretge Netorio. Al concili de Constança els de Niclef i Joan Hu, cap dels anomenats després luterans, calvinistes i d'altres caps infinits d'aquella hidra. O sigui, eren heretges. Al segle primer ja es van cremar els llibres de la ciutat de Efes. Aquestes pràctiques eren habituals abans d'implantar-se la Inquisició ja que els bisbes eren els encarregats de garantir el manteniment de les bones costums i de la sana doctrina.²⁵⁶²

Seguidament va afirmar que si no prohibien i recollien aquests llibres es destruiria el món conegut ja que s'estava estenent un esperit d'incredulitat i d'indiferència respecte la fe, sobretot la de Jesucrist, la qual portava a l'ateisme, a odiar als reis i a tot legítim govern polític, conduint-nos a l'anarquia i a la persecució del sacerdoci i de l'Església, donant lloc a la relaxació dels costums.

A Espanya abans de la Guerra de la Independència molt pocs eren els iniciats en aquests intrascendents misteris. També eren una minoria els que es van atrevir a introduir públicament aquests escrits en aquest regne catòlic ja que el seu contagiós verí ocasionava importants mals a altres punts d'Europa. Però, amb l'entrada dels francesos encapçalats per Murat i Napoleó també es va incorporar el funest contraban de llibres, sobretot es van distribuir i expandir per culpa dels seus soldats. Aquest procés es va generalitzar amb el despòtic i irreligiós govern de les Corts liberals, les qual van autoritzar la inundació de textos estrangers, els quals van provocar un efecte molt negatiu ja que molts autors espanyols es van contagiar i van començar a escriure llibres molt similars, fins i tot pitjors que els forans. Totes les províncies estaven plenes de obres abominables en tots els gèneres i si no es posava un dic de contenció aquest furiós

²⁵⁶² Op. Cit. p. 1.6.

torrent acabaria amb nosaltres, la Religió, el tron i les persones majors. Per tant s'havia de realitzar el sacrifici de lliurar-los a l'Església.

A continuació va assenyalar els documents prohibits: 1) Tots els llibres, papers o manuscrits que estiguessin incorporats a l'índex espanyol de l'expurgatori i les seves addicions. 2) Tots els que ensenyessin l'ateisme, deisme o qualsevol altra secta anticatòlica o es burlés de la Religió Catòlica Apostòlica i Romana, de les seves sagrades cerimònies, ritus, litúrgia, sacraments o ministres. 3) Tot llibre, paper o pintura obscena. 4) Les caricatures o pintures irrisòries de les coses de l'Església. 5) Tots els que va prohibir el nostre digníssim successor Simón de Renteria y Reyes al seu edicte del 18 de febrer de 1824. La pena per incompliment seria l'excomunicació maior.

Colmenares va acabar la seva exposició comentant que no era nou aquest mitjà (el d'introduir i distribuir llibres i pamflets sediciosos contra l'Església) ja que no l'havia inventat la "secta" per a expandir el seus errors. El bisbe de la mitra de Lleida va afirmar que des dels temps de Sant Bernat ja els llibres dolents anaven d'un regne a un altre, ja s'endinsaven a l'interior de les ciutats i dels castells, els quals amb la seva melositat i dolçor propinaven verí a tot el món ja que venien per llum tenebres. Va finalitzar desitjant que aquests escrits i papers estiguessin guardats en comptes de llegir-se en els camins i en els llocs públics.²⁵⁶³

La propera carta pastoral del bisbe Colmenares també va ser redactada a l'any 1825. Si abans havia pretès salvaguardar el cos teòric de l'absolutisme al censurar la distribució i lectura de llibres de tendència liberal, en aquest document el seu objectiu va orientar-se vers l'intent d'agermanar als espanyols, o sigui, eliminar les divisions internes, ja sigui entre els liberals i els absolutistes o entre els absolutistes i l'ala dretana d'aquests darrers (els "Malcontents").²⁵⁶⁴

Òbviament es va tornar a dirigir "al venerable Clero secular y regular, y a nuestros amados diocesanos, salud en nuestro Sr. Jesu-Cristo".

Primer de tot va demanar unitat, cap divisió, ni formació de partits. S'havia de tenir un mateix mode de pensar. Per aconseguir-ho va establir unes regles bàsiques de

²⁵⁶³ Op. Cit. 1.7.

²⁵⁶⁴ Institut d'Estudis Ilerdencs. Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Il·lustrísim Señor D. Fr. Pablo Colmenares, obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la unión y paz de los españoles. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1825. Lleida. 30 de juliol de 1825. Pablo Colmenares bisbe de Lleida.

comportament: 1) trobar la pau i consolidar-la, 2) paciència i tolerància; 3) Fer el bé; 4) donar almoines i realitzar bones obres; i 5) “Amor al prójimo”.²⁵⁶⁵

En cas d'incompliment d'aquestes normes va amenaçar mitjançant unes paraules de Crist: “qui no estigui amb mi esta contra mi (ephes. 4.v.4)”. Tot seguit va aconsellar tenir misericòrdia vers el “descarriat”. Com no, va afirmar que aquestes idees dolentes eren els culpables de l'actual situació de tots els govern europeus perquè creaven divisions i partits, introduïen la discòrdia, la venjança, l'enemistat i l'odi. Però, encara hi havia una pitjor situació a Espanya ja que les seves idees havien arribat a tots els pobles, no tenint una altra missió que destruir la pàtria espanyola. Així doncs, Colmenares va proclamar una sola religió, un rei, un regne i una pàtria, Espanya, sens dubte, un poble heroic. La unió feia la força, pel bisbe de la mitra lleidatana una península unida era igual a un gran imperi. Aquesta sincrasi generava el bé general de tota la societat.²⁵⁶⁶

Colmenares va culminar la seva pastoral amb la definició d'un bon reialista: “amante y obediente del rei”. El poble havia de ser fidel al monarca i a la religió catòlica, així s'aconseguia la unitat.²⁵⁶⁷

La següent carta pastoral del bisbe Colmenares va elaborar-se com a conseqüència del jubileu de l'any sant de 1825.²⁵⁶⁸

El Papa Lleó XII havia anunciat la celebració del jubileu, el qual era el mitja per aconseguir el perdó dels pecats. Tenia molta importància a una època plena de “mals” (liberals, filòsofs). El bisbe va arremetre contra aquests perquè segons el seu parer enganyaven, cridaven a la llibertat del poble, a treure les supersticions, però, tot era mentida ja que encara el poble estaria pitjor amb ells, només podrien causar moltes desgràcies. Per tant, els seus escrits no s'havien d'escoltar ni de llegir per així evitar la contaminació. Per tot plegat aquesta festivitat era molt important perquè acostava força als fidels a Déu. El jubileu era necessari per a què els malalts es curessin. Només els excomulgats no podien rebre els seus beneficis.²⁵⁶⁹

²⁵⁶⁵ Op. Cit. pp. 2-4.

²⁵⁶⁶ Op. Cit. pp. 5-8.

²⁵⁶⁷ Op. Cit. p. 15.

²⁵⁶⁸ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. Fr. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la extensión del jubileo del Año Santo de 1825. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1825. Edició del 28 de febrer de 1826.

²⁵⁶⁹ Op. Cit. pp. 3-5.

Com era costum va aprofitar per atemorir als seus fidels a través de diverses amenaces, la més important va fer referència a què Déu també podia ser terrible, “castigador”, contra els que no s’empenedien dels seus pecats.²⁵⁷⁰

Així doncs, tot bon cristià havia de guanyar el jubileu. Per aconseguir-lo els fidels havien de tenir el Sumari o Butlla de la Santa Croada, a més a més havien de realitzar quatre obres piadoses: la primera consistent en confessar-se; la segona en comulgar; la tercera en realitzar una visita a l’Església Catedral a més de la visita a la parròquia de Sant Llorenç, Sant Joan i a l’església dels Pares Dominics; i la quarta en tenir la Butlla de la Santa Croada. L’únic inconvenient radicava en el fet que s’havia de pagar. Per Colmenares els pobres no tenien diners perquè es deixaven portar pels seus vicis (satisfer una passió, veure espectacles, per exemple, titelles, circ, corrida de braus). Apart va aprofitar l’ocasió per deixar ben clar que aquest diners anaven destinats a realitzar obres caritatives.²⁵⁷¹ Per últim es va tornar a queixar de la multitud de llibres “impios” que circulaven.²⁵⁷²

A continuació, per estricte ordre cronològic, cal esmentar un document força important: “Vindicación de la Inquisición y relación exacta de su modo de enjuiciar y proceder”²⁵⁷³ perquè, d’una banda, dona informació de la manera com procedia el Sant Tribunal de la Inquisició i, de l’altra, va redactar-se com a queixa formal davant del fet de la no restauració una vegada tornat l’absolutisme a finals de l’any 1823 o bé al llarg de l’any 1824. També ens mostra com a la ciutat de Lleida el tradicionalisme tenia unes fortes arrels ja que van demanar insistentment la reimplantació d’aquesta institució repressora.

Els orígens del tribunal cal buscar-los en el papat de Sixto IV, creador del sant tribunal a petició dels Reis Catòlics. Tenia la funció d’aconseguir el bé espiritual i la tranquil·litat dels fidels. Per aquest motiu l’autor no entenia com tots els tribunals del Regne s’havien establert de nou després del Trienni Liberal i no ho havia fet el de la Santa Inquisició.²⁵⁷⁴

Anteriorment per l’Església s’havia considerat útil i necessari, fins i tot va ser elogiat pels catòlics, a més de considerar-se el baluard de la fe. Però no tots eren adeptes seus ja

²⁵⁷⁰ Op. Cit. p. 6.

²⁵⁷¹ Op. Cit. p. 10.

²⁵⁷² Op. Cit. p. 22.

²⁵⁷³ Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Vindicación de la Inquisición y relación exacta de su modo de enjuiciar y proceder. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1825.

²⁵⁷⁴ Op. Cit. p. 3. Pel Decret de 4 de desembre de 1808 Napoleó ja va suprimir el Tribunal.

que els seus enemics i detractors el van qualificar d'antipolític, d'antireligiós, d'antisocial, de sanguinari, de despota, de cruel i d'usurpador de l'autoritat divina episcopal.²⁵⁷⁵

Eren tribunals que jutjaven als criminals de fe. El procés per verificar una acusació era el següent: primer de tot havia d'estar signada pel delator, no s'acceptaven les anònimes, a no ser que fossin molt greus. El fiscal del tribunal era qui feia seguir la causa, el delator no podia presentar els testimonis que cregués pertinents com a prova del que testificava sense passar abans per un interrogatori previ ja que ell era un simple testimoni. Tot seguit s'analitzaven els atenuants (malalties físiques o psíquiques, estat emocional, grau d'embriaguesa ...).²⁵⁷⁶

Posteriorment declaraven els testimonis davant de dues persones, normalment eclesiàstics, sinó n'hi havia dos veïns honrats. Els notaris havien de demostrar estar casats, "de arraigo", ser de sang neta i de bona vida i costums. Aquestes declaracions passaven als comissionats, els quals sempre havien de ser eclesiàstics. Eren els que assenyalaven si donaven crèdit o no a les declaracions, a part havien d'examinar la conducta religiosa del delatat, per veure si hi havia odi, enemistat o ressentiment per la part dels delators. Si no es trobaven almenys dos testimonis honrats e imparcials, dignes de crèdit, la causa s'arxivava.²⁵⁷⁷

Només a les causes de sol·licitació s'anava contra la persona, però, calia un nou expedient i tres testimonis de confiança i honrats. Quan semblava que les proves eren suficients aquests documents es traslladaven a dos, tres o més qualificadors, per a què estableixin la censura teològica sobre els fets o el subjecte. Si el veredictes era de culpabilitat la pena era la presó i l'embargament de tots els seus bens, si era causa greu i audiència de càrrecs (compareixença davant del Tribunal per resoldre el problema de manera amistosa, reservant el secret de sumari, amb una pena de realitzar exercicis espirituals durant vuit o quinze dies) si era lleu.²⁵⁷⁸

Tot seguit l'autor va comentar que no hi havia res d'arbitrari al Sant Tribunal ja que el procés era molt acurat i net. Apart aquest Tribunal era gratuït, només el pres havia de pagar la seva manutenció.²⁵⁷⁹

²⁵⁷⁵ Op. Cit. p. 5.

²⁵⁷⁶ Op. Cit.

²⁵⁷⁷ Op. Cit. p. 6.

²⁵⁷⁸ Op. Cit. p. 7.

²⁵⁷⁹ Op. Cit. pp. 8-9.

Els requisits per ser inquisidor eren els següents: tenir 30 anys d'instrucció, ser cavaller amb "arraigo", amb bona vida i costums, haver treballat a les judicatures eclesiàstiques o haver aconseguit canongia, o Dignidad de les esglésies espanyoles. Abans de ser inquisidors havia d'aconseguir la nota d'eclesiàstics de "providad", judici, literatura i bona conducta.²⁵⁸⁰

A continuació va informar entorn de la forma com es conduïen els presoners normals, no els culpables per la Inquisició. Era de manera aspra, dura, sorollosa, estaven amarrats i portats a peu i embenats. Mentre que a la Inquisició succeïa tot el contrari: el tracte era suau, o sigui, benigne i sigilós, a més cal destacar que anaven en cotxe o a cavall, apart els acompanyava l'alguatir major, era gent preparada. Una altra gran diferència radicava en el fet que els presoners normals s'allotjaven en habitacions "lugubres, inmundas i penosas", sense mobiliari ni cap comoditat, a més portaven roba bruta i estaven mal alimentats, tot al contrari els del Tribunal. En definitiva, a les presons, ni que fossin les reials, la misèria i els crits de dolor de les tortures s'escoltaven per tot l'edifici ja que els presoners nus, encadenats i plens de bitxos no tenien ni l'assistència dels metges i cirurgians. Mentre que a les del Sant Tribunal estaven ben alimentats, nets i respiraven aire pur.²⁵⁸¹

Unes altres avantatges provenien del fet que al efectuar les declaracions davant el tribunal s'havia de respondre raonadament, no un si o no com feien als tribunals ordinaris ja que així tenia més possibilitats d'explicar els successos.²⁵⁸²

Per tant, no hi havia corrupció ni altres interessos darrera del Sant Tribunal ja que els confiscaments anaven a parar al Rei i no a l'Església. Això sí, l'organisme eclesiàstic rebia donacions voluntàries del Rei per sufragar les infraestructures i materials que utilitzaven i també per pagar els aliments dels presoners pobres que no ho podien realitzar.²⁵⁸³

Posteriorment va assenyalar que mai havien cremat als culpables i als heretges. Encara que podien perquè era de potestat reial i eclesiàstica la de decretar turments, imposar multes, desterrament (1, 2, 4 o 6 anys), confinament, presidi i "galeras". També va afirmar que el Sant Tribunal jutjava delictes que eren directament contra la fe com la irreligió, la superstició i la sodomia a la corona d'Aragó. El turment (va comentar que si l'havien realitzat anteriorment era per treure una confessió, però a l'època Moderna i a

²⁵⁸⁰ Op. Cit. p. 10.

²⁵⁸¹ Op. Cit. p. 13.

²⁵⁸² Op. Cit. p. 14.

²⁵⁸³ Op. Cit. p. 20.

l'actualitat no es feien, a més va condemnar els que s'havien fet) havia proscrit i en comptes "de los azotes" només es podia passejar pel carrer el pres davant del butxí.²⁵⁸⁴

Seguidament va explicar que als qui delataven un delicte contra la fe no se li's formava una causa ja que anant a un confessor i penedint-se dels errors ja era suficient, a no ser que tingués altres expedients.²⁵⁸⁵

A més va donar un llistat dels representants de l'Església que havien realitzat escrits a les Corts reclamant la seva reapertura. Eren els arquebisbes de Tarragona i Santiago, els bisbes de Lleida, Tortosa, Barcelona, Urgell, Terol, Pamplona, Cartagena, Orense, Tuy, Mondoñedo, Astorga, Salamanca, Santander i Segòvia. Creien que la seva reinstitució era absolutament necessària per a suprimir la proliferació de llibres prohibits que circulaven pel territori espanyol.²⁵⁸⁶

En definitiva l'objecte del Tribunal era mantenir la unitat religiosa, en un estat on per llei civil estava prohibida la tolerància d'altres cultes. La raó era l'element prioritari del Tribunal, ser molt just e imparcial. També va destacar que les sectes pertorbadores de l'ordre públic amb el tribunal no es propagaven, en cas contrari augmentaria el mal (desunió, llibres dolents, anarquia).²⁵⁸⁷ Finalment va comentar que la majoria de la nació volia el seu restabliment, o sigui, segons l'estament eclesiàstic gaudia del suport popular.²⁵⁸⁸

Estrictament relacionat cal inserir l'opinió entorn de la restitució del Sant Tribunal de la Inquisició de Jaume Creus i Martí, arquebisbe de Tarragona, Primat de les Espanyes, Cavaller de la Gran Creu de la Reial i Distingida ordre espanyola de Carles III, condecorat amb la de Sant Jorge de Alfama, del Consell de S.M. L'arquebisbe de Tarragona primer de tot va fer referència al Trienni: "temps desgraciats provocats pel libertinaje i desenfreno, el cel per les nostres culpes va permetre que Espanya s'inundés de llibres plens d'impietat, herètics i desmoralitzadors, eren uns escrits perversos i infames contra l'autoritat establerta per Déu". També va afirmar que a les tertúlies, les Junes patriòtiques, els cafès i a les places públiques es van escoltar proposicions blasfemes, escandaloses, pertorbadores de l'ordre i la tranquil·litat, insultant a la Religió i a l'Estat, seduïnt al poble. Per aturar això l'arquebisbe va promocionar missions apostòliques per tal de predicar l'evangeli, amb un èxit considerable, però molts van

²⁵⁸⁴ Op. Cit. p. 22.

²⁵⁸⁵ Op. Cit. p. 23.

²⁵⁸⁶ Op. Cit. p. 29.

²⁵⁸⁷ Op. Cit. p. 31.

²⁵⁸⁸ Op. Cit. p. 35.

restar al marge, per debilitat i per influències externes negatives (llibres, filòsofs...). Per tant, va demanar la restauració del Sant Tribunal de la Inquisició per poder continuar lluitant contra els dolents pensaments.²⁵⁸⁹

Però la contestació del Consell de Castella a l'arquebisbe de Tarragona Creus va ser negativa. No s'aprovava la formació d'un tribunal per jutjar les causes de fe, tot i que aquestes competències les tenia personalment el bisbe.²⁵⁹⁰

Tornant a les cartes pastorals del bisbe Colmenares cal analitzar una relacionada amb les qualitats que havien de tenir els nous sacerdots i eclesiàstics. Sobretot s'ha de connectar amb la pèrdua de fe de part de la població a causa de la Revolució Francesa, la Guerra del Francès i la vigència al poder central del règim liberal durant el Trienni.²⁵⁹¹

El bisbe a l'inici del document va confirmar que molts ajuntaments i d'altres corporacions tenien dret de representació d'un o més beneficis eclesiàstics. Com així també va informar que diversos particulars nobles i plebeus gaudien del "Patronat de Capellanías".²⁵⁹²

Tot seguit va criticar que abans molts formessin part de l'Església sense cap vocació, només perquè els seus pares els situaven, per viure una bona vida (rendes) o com a mínim per subsistir o lliurar-se del servei militar, no entenent aquesta vida com una càrrega plena de responsabilitats i obligacions (aquest text denota que molts membres de l'Església no tenien vocació).²⁵⁹³

Per Colmenares aquests individus havien abusats d'aquests drets que es van atorgar per edificar l'Església, no per destruir-la. Només Déu podia assenyalar qui tenia aptituds i vocació per esdevenir eclesiàstic. A més també havien de tenir talent i esperit de l'Estat (compartir, no egoisme). Aquest esperit es podia conèixer a través de 3 premisses: 1) rectitud d'intenció, desig de ser eclesiàstic, però no per ambició ni interessos terrenals; 2) odi del món i de les seves concupiscències, o sigui, que fos desinteressat, no sobervi ni colèric, altrament havia de despreciar les comoditats de la vida i havia de fugir de les conversacions i tracte amb les dones; i finalment, 3) amor a

²⁵⁸⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Renteria, Lligall 2. Reus, 16 d'abril de 1825.

²⁵⁹⁰ Op. Cit.

²⁵⁹¹ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. Fr. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre ordenandos y sus calidades. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. Lleida. Palau Episcopal, 17 de febrer de 1826.

²⁵⁹² Op. Cit. p. 3.

²⁵⁹³ Op. Cit. p. 4.

l'Església, per aquest motiu havia de realitzar oracions, exercicis espirituals, a més de tenir la idoneïtat.²⁵⁹⁴

Si el candidat obtenia tots aquests atributs havia de tenir un certificat per escrit del seu director o consultor conforme els tenia com a requisit indispensable per ser admès en qualsevol ordre, també per ser sacerdot. El primer requisit era: tenir la prima Tonsura, se'l atorgava a qui es comprovés que tenia devoció. També als confirmats, que sabessin la doctrina cristiana, a més de llegir i escriure i que volguessin tenir aquesta forma de vida no per interessos econòmics sinó per servir fidelment a Déu.²⁵⁹⁵ D'altra banda cal destacar que Colmenares va constatar que havien individus que tenien molt talent, però normalment no obeïen ni tenien humilitat, segons l'opinió del bisbe, només servien per destruir.²⁵⁹⁶

A continuació va explicar el procés per poder entrar a les ordres menors: Lectors, exorcistes i acolitos. Des de la Prima Tonsura s'intentava accedir a les ordres menors, era el pas previ a les majors. Si no sabien llengua llatina no podien ser ordenats a les ordres menors. Per tant, havien d'aprendre llatí (gramàtica), lògica, filosofia, teologia i cànons.²⁵⁹⁷

Seguidament va tractar el Subdiaconat: Aquest era el gran pas que donaven els ordenants, els quals havien de realitzar el vot de castedat. A més necessitaven consultar amb molts virtuoses i savis per aprendre més. També havien de realitzar molta oració i molts exercicis espirituals. Els subdiacones realitzaven tasques de suport ajudant als capellans. Un altre requisit bàsic consistir en portar un certificat conforme havien estudiat un any lògica, moral, escolàstica o cànons, però, segons el bisbe Colmenares, com al bisbat de Lleida l'orografia era abrupta i molts pobles de la muntanya no tenien capellans, doncs seguien el sistema del benedictí Joan de Mabillon, que es redueix a saber llatí, haver estudiat el catecisme romà o el concili de Trento i una suma de moral.²⁵⁹⁸

El següent pas era assolir el Diaconat: Havien de predicar la divina paraula, batejar, cooperar a l'Eucaristia i a la doctrina cristiana, ajudant al capellà. Així doncs, havien d'estudiar tot el referent a l'ordre on anirien destinats.²⁵⁹⁹

²⁵⁹⁴ Op. Cit. pp. 5-12.

²⁵⁹⁵ Op. Cit. p. 13.

²⁵⁹⁶ Op. Cit. p. 15.

²⁵⁹⁷ Op. Cit. p. 18.

²⁵⁹⁸ Op. Cit. pp. 23-26.

²⁵⁹⁹ Op. Cit. p. 27.

Per últim ja s'arribava al Sacerdoci: Havien de haver servit un any com a mínim com a diacono, tenir un testimoni bo del públic, passar un examen per comprovar si podien ensenyar la doctrina cristiana i administrar els sagraments. A més havien d'estudiar teologia, moral, lògica i el catecisme. Els "parrocos" eren més que els sacerdots ja que eren sacerdots consolidats.²⁶⁰⁰ Finalment, per Colmenares si faltava talent o idoneïtat i tenien devoció, o si eren talentosos, però no tenien devoció, no els volia com a membres de l'Església.²⁶⁰¹

El proper tema que va tractar el bisbe Colmenares va ser un assumpte econòmic que preocupava força a la cúria eclesiàstica des de la Guerra del Francés i que es va agreujar considerablement al període liberal. Com no, era la resistència camperola a efectuar el pagament del delme. Per aquest motiu el bisbe de la mitra lleidatana va aprofitar la festivitat del 14 de febrer de l'any 1827 (alliberament de la ciutat de les tropes napoleòniques a l'any 1814) per publicar una pastoral dedicada a eradicar el frau i augmentar la percepció dels delmes.²⁶⁰²

Colmenares va començar amb una cita bíblica del profeta Malaquies²⁶⁰³: "Traed todos los diezmos a mis graneros, y que haya para mantener a mis Ministros: y entonces veréis lo que yo haré, dice el Señor: yo os abriré todas las fuentes del Cielo: derramaré sobre vosotros mi bendicion hasta llenaros de toda suerte de bienes". Així doncs, els bisbes no reclamaven el pagament del delme, ho feia Déu, que va comunicar que havien de pagar el delme sencer (*omnem deciman*) i sense frau (era sacrilegi) perquè era un intercanvi molt favorable per als fidels, ells només aportaven la desena part del seus fruits (quantitat minsa) a canvi de rebre totes les benediccions de Déu (era aprofitada en benefici del comú), del contrari Colmenares va amenaçar que l'ira de Déu s'estendrà, com també les fams, les pestes o les guerres.²⁶⁰⁴

Les Santes Escripures van assenyalar que els delmes eren de Déu, no del poble, aquest era el missatge que va pretendre transmetre Colmenares, l'objectiu principal de

²⁶⁰⁰ Op. Cit. p. 29.

²⁶⁰¹ Op. Cit. p. 33.

²⁶⁰² Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832. Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la paga de diezmos. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. Lleida, Palau Episcopal, 14 de febrer de 1827.

²⁶⁰³ Malach. C. 3. v. 10.

²⁶⁰⁴ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Sobre la paga de diezmos. Lleida, Palau Episcopal, 14 de febrer de 1827. p. 3.

la carta pastoral. Ja que la terra, els habitants i tot pertanyia a Déu. A més el cinquè manament de l'Església era pagar els delme i les primícies.²⁶⁰⁵

Tot seguit Colmenares va comunicar que la gent pensava que anant a missa, pregant el rosari, assistint amb freqüència a l'Església, no fent cap robatori i complint els manaments a la seva manera ja estaven segurs i aconseguirien la vida eterna. Però, el que compleix tots els manaments menys un estava condemnat igualment: Apòstol Santiago:²⁶⁰⁶ “el que cumple los mandamientos de Dios, y falta en uno solo, es reo de todos”. Només podia salvar-se penedint-se i no cometent més el seu greu error.²⁶⁰⁷

El bisbe de la mitra de Lleida ho va exemplificar a través d'un símil: Eren igual de lladres els que robaven a un altre com els que ho feien a Déu ja que era un pecat mortal per haver robat, a més també era un sacrilegi, per lladrocini i furt d'un element consagrat per Déu. Els defraudadors serien condemnats al foc etern al judici final, tal i com es va afirmar al concili d'Aquisgrà²⁶⁰⁸ del 837 “asi como serán colmados de bienes en este mundo los que pagaran fielmente los diezmos, asi por el contrario serán encerrados en los calabozos infernales los que no lo pagáren”. Anteriorment els pares del primer concili de Sevilla presidit per l'arquebisbe San Leandro²⁶⁰⁹ van afirmar que “el que no diezma, o diezma mal es un robador, es un ladron de Dios: y las maldiciones, que Dios echó sobre Cain, caerán sobre él”. A més als que no el paguessin se'ls privaria de sepultura cristiana. Així es va manar al segon concili de Macón celebrat l'any 588 i a Espanya al de Peñafiel al 1302, com també al segon i al tercer de Letran, a on es va afegir la terrible pena d'excomunicació major. Finalment aquestes disposicions van ser confirmades al darrer concili de Trento.²⁶¹⁰

Com ja va anticipar anteriorment el bisbe Colmenares la defraudació era un sacrilegi, com expressament ho va consignar el Papa Gregori VII²⁶¹¹ “sepan todos que este es un crimen de sacrilegio, por el cual serán condenados al fuego eterno, lo que lo cometen”. També l'emperador Carlemany²⁶¹² va condemnar a les penes establertes pels sacrílegs als que no observessin els preceptes de l'Església. Com no podia ser d'una altra manera

²⁶⁰⁵ Op. Cit. p. 4.

²⁶⁰⁶ Ep. Jac. 2. v. 10.

²⁶⁰⁷ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Sobre la paga de diezmos. Lleida, Palau Episcopal, 14 de febrer de 1827. p. 5.

²⁶⁰⁸ Tom. 3. Conc. Sub. Sixt. C. 18 i 20.

²⁶⁰⁹ Card. Aguirre Concil. 1. p. 280. ex franc. Ivon.

²⁶¹⁰ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Sobre la paga de diezmos. Lleida, Palau Episcopal, 14 de febrer de 1827. p. 6.

²⁶¹¹ Cap. Decim. I. Caus. 16. quaest 7.

²⁶¹² Baluz. Tom. 1. cap. 3. in cert. Ann. C. 9.

Ferran VII va manar que circulessin novament les lleis que regulaven el pagament del delme per evitar el profund frau i l'impagament. Per tenir més èxit va ordenar als bisbes que exhortessin als seus fidels per a què “os hagais dignos de los frutos de la tierra, y de las bendiciones del cielo”. A continuació va enumerar una sèrie d'exemples (Abel i Abraham) de les recompenses que va atorgar Déu per haver satisfet les seves peticions.²⁶¹³

Sobretot cal destacar un argument que va reflectir el bisbe lleidatà: “nuestros padres y abuelos fueron felicisimos pagando con toda fidelidad los diezmos: descubrieron la America, y con ella los manantiales de la riqueza del mundo: elevaron la nación española al mas alto grado de poder, y de gloria, que tubo jamás, porque entonces aun no se habia oido la escandalosa doctrina, que nos han traido los Impios, los Masones, y Filosofos de los países extrangeros, con la que han conseguido desmoralizar la Catolica España, llenarla de males, y arrastrarla al lastimoso estado en que se halla, del que no se restablecerá sino con la mudanza de costumbres, con el cumplimiento de los mandamientos de Dios y de la Iglesia”. En aquest paràgraf Colmenares va establir una estreta relació entre el pagament del delme i el descobriment d'Amèrica per part dels espanyols, tipus causa-efecte, a més va culpabilitzar als masons, als liberals i als filòsofs dels problemes que van assolir el regne espanyol durant el primer terç del segle XIX. En definitiva, un ideari molt absolutista, conservador i tradicionalista.²⁶¹⁴

Seguidament va continuar amb el seu discurs: Déu a canvi del pagament del delme, segons Sant Agustí²⁶¹⁵, enviava als seus fidels quatre elements: 1) augment de les collites; 2) una vida llarga i sana; 3) la remissió dels pecats; i 4) la glòria eterna. Pel contrari Sant Agustí²⁶¹⁶ va afirmar que si no el pagaven les seves oracions a Déu serien infructuoses, “si no lo haceis, no sea que pidais en vano diréis la oracion del Padre Nuestro, porque vuestras oraciones serán infructuosas”.²⁶¹⁷

Colmenares tot seguit va comentar en to amenaçant que al concili de Maguncia²⁶¹⁸ (“que todos paguen los diezmos, porque Dios lo mandó asi, pues al que despreciase darlos, se le quitarán las nueve partes; porque es mui de temer, que al que quita a Dios lo que le debe, le prive Dios a el de lo mas necesario”) van acordar que si no volien

²⁶¹³ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Lligat Areny. Església Catòlica. Sobre la paga de diezmos. Lleida, Palau Episcopal, 14 de febrer de 1827. p. 7.

²⁶¹⁴ Op. Cit. p. 8.

²⁶¹⁵ Serm. 219 de temp.

²⁶¹⁶ Psal. 146.

²⁶¹⁷ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Lligat Areny. Església Catòlica. Sobre la paga de diezmos. Lleida, Palau Episcopal, 14 de febrer de 1827. p. 8.

²⁶¹⁸ Concil. Sub Sixt. Can. 38. tom. 3, p. 699.

donar la desena part doncs perdrien les altres nou, a més de ser castigats amb malalties, plagues, pobresa, esterilitat, en definitiva, condemnats a la mort eterna. A continuació el bisbe de la Mitra de Lleida va explicar per a què s'utilitzaven els diners recaptats mitjançant el cobrament del delme: “para que los ministros de la Iglesia desahogados con la paga de los diezmos queden mas libres para cumplir con su espiritual ministerio, y presenten a Dios en la oblación cotidiana este don del pueblo; y finalmente para el sustento de los pobres y resturación de las Iglesias, segun lo mandan los estatutos de los canones”²⁶¹⁹, o sigui, per mantenir als religiosos, el culte i per ajudar als pobres i desamparats.²⁶²⁰

Poc després va afirmar que havia trobat l'explicació per a la greu crisi de l'erari públic i la decadència del comerç, les arts i l'agricultura espanyola. Aquests mals van ser produïts per l'impagament del delme ja que va ser un càstig diví per aquesta gran culpa, a més va amenaçar que si s'acabava amb el frau encara vendrien més calamitats.²⁶²¹ En definitiva, com a Déu ningú el podia enganyar (*Deus non irridetur*) segons com es portessin els productors així Déu ho faria amb ells.²⁶²² Colmenares va finalitzar la pastoral exhortant novament als seus fidels al pagament del delme en un to més paternal ja que tenia esperança en ells per la cristiandat que havien mostrat en les altres matèries.²⁶²³

A part dels problemes financers que arrossegava el país en general, encara que estrictament relacionat, cal destacar la divisió social i ideològica a l'interior de la societat catalana (no només d'absolutistes i liberals, sinó que també es va produir una fractura a l'interior de l'absolutisme que va donar pas als absolutistes moderats partidaris de Ferran VII i els exaltats, l'ala més dretana, els quals defensaven l'arribada al tron del seu germà Carles Maria Isidre) que va propiciar l'esclat de la Guerra dels “Malcontents” o “Agraviats”. Per aquest motiu, fins i tot va ser necessària l'arribada de Ferran VII a Catalunya per poder apaivagar els ànims. Anteriorment, a l'inici del conflicte el bisbe Colmenares va redactar una pastoral per deixar ben clara la postura de l'episcopat lleidatà: totalment a favor de Ferran VII.²⁶²⁴

²⁶¹⁹ Ibid. Tom. 4. p. 32.

²⁶²⁰ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Sobre la paga de diezmos. Lleida, Palau Episcopal, 14 de febrer de 1827. p. 9.

²⁶²¹ Op. Cit. p. 10.

²⁶²² Op. Cit. p. 11.

²⁶²³ Op. Cit. p. 12.

²⁶²⁴ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832. Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la obediencia a los soberanos y sus ministros. Lérida: por

Aquesta carta pastoral del bisbe Colmenares com era costum, per la gràcia de Déu i de la santa seu apostòlica bisbe de Lleida estava orientada “Al venerable clero secular y regular, y á nuestros amados diocesanos, salud en nuestro señor Jesu-Cristo”. A l’inici va inserir una cita de la Bíblia: “Tened mucho cuidado de que nadie os sorprenda con vanos y engañosos racionios contrarios a la doctrina de J.C. porque vendrá tiempo, que muchos lleven a mal que se les diga la verdad, y andarán buscando doctores o maestros que les hables segun sus deseos”. Timoteu, C.4 V. 3.²⁶²⁵

Pel bisbe de la mitra de Lleida les característiques dels homes bons al mes d’abril de l’any 1827 eren: reialistes, espanyols i catòlics. A més havien de ser defensors del Tron i l’Altar. Colmenares no entenia com uns individus que deien ser reialistes, espanyols i catòlics poguessin anar en contra del rei, no respectar les seves ordres i lleis i ser un vassalls infidels. A més van afirmar que defensaven el Tron i l’altar, però veritablement volien destruir aquestes dues institucions. El bisbe també va constatar que hi havia una minoria que volia destruir la monarquia i el govern absolut, estaven enganyats pels enemics de l’Església (mans ocultes, sectes, masons, idea de conspiració). Eren extraviats, enganyats per la demagògia, l’instrument més eficaç de la revolució. Cap d’aquests formava part del bisbat, no eren religiosos. Però, cada cop n’hi havia més. A més com la pesta podien expandir les seves males doctrines sobre la resta dels eclesiàstics.²⁶²⁶

En definitiva, pel bisbe Colmenares s’estaven vivint temps molt calamitosos, en els quals les passions humanes una vegada trencat el fre saludable de la subordinació i l’obediència que les contenia, van provocar l’extensió de la inestabilitat al món, sobretot va dividir als cristians i als monàrquics (com ja he comentat anteriorment el rera fons era el conflicte dels malcontents, la divisió de l’ala dretana, dels absolutistes, en moderats i seguidors de Ferran VII i, més radicals, partidaris de la pujada al tron del seu germà Carles Maria Isidre). El bisbe lleidatà va postular que tots els individus havien de

Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. Disposem de dues dates: 18 d’abril de 1827; i Lleida, 28 d’abril de 1827. Pablo Colmenares, bisbe de Lleida.

²⁶²⁵ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 6. Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la obediencia a los soberanos y sus ministros. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero.

²⁶²⁶ Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Lligat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832. Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la obediencia a los soberanos y sus ministros. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. Disposem de dues dates: 18 d’abril de 1827; i Lleida, 28 d’abril de 1827. Pablo Colmenares, bisbe de Lleida. p. 3.

ser catòlics, apostòlics, romans i vertaders espanyols. Les divisions internes entre els absolutistes havien de concloure ja que només podia haver un partit perquè la formació de diversos va ser l'origen de les disputes i els conflictes. Colmenares va defensar a ultrança la unió de tots els espanyols sota el regnat de Ferran VII, qui era catòlic i amant del seus vassalls. A més va afirmar que “quien no está unido al Rey es contra el Rey” tal com va dir Jesucrist. Tot individu que no l'amés, reverenciés i obeís era un partidari o un “faccioso” i, per tant, no era ni havia de ser nomenat reialista, així com el que no fos un veritable catòlic no podia ser espanyol i s'havia d'expatriar d'acord a les lleis vigents.²⁶²⁷

Colmenares per aturar la rebel·lió va pretendre seguir l'exemple de l'apòstol Sant Pau, el qual va ordenar al seu deixeble Tito i, en la seva persona a tots els bisbes: “Amonesta a tus diocesanos, que sean sumisos y obedientes a los Principes y a los Magistrados, y que se porten con todos los hombres con la mayor dulzura y mansedumbre”. Aquesta era la doctrina catòlica, aquesta era la que havien de seguir els bons reialistes, els bons espanyols i els bons catòlics. Els insurgents eren enemics de la pau, no podien guanyar als veritables reialistes i catòlics a la llum pública perquè eren molt superiors en nombre, per aquest motiu s'amagaven i es disfressaven, per enganyar a la gent, els van prometre riqueses quan no les podien pagar i donar, a més de felicitat eterna, en definitiva, vendre fum, enganyaven als ignorants, a gent poc il·lustrada que es guanyava la vida treballant durament al camp i que veia com passava moltes calamitats i penúries econòmiques.²⁶²⁸

A continuació va recordar el passat gloriós en el qual no es coneixia un altre dictamen que ser espanyol, catòlic i reialista. Segons Colmenares, “se desconcian por fortuna los negros dictados, que de poco acá se han introducido, y causan un desorden muy grande entre nosotros”. Per tant s'havien de desenganyar d'una vegada perquè Espanya només havia de reconèixer com a fills seus als reialistes catòlics, tot els altres no formaven part de la Nació. Estaven al seu interior, però no pertanyien a ella. Sobretot va culpar d'aquesta desunió als jansenistes, mentre que va designar als malcontents com a “malos españoles”. Fruit d'aquesta situació va demanar la unió per poder fer front als enemics interns i externs ja que cada vegada hi ha més homes corromputs i perversos

²⁶²⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 6. Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la obediencia a los soberanos y sus ministros. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. p. 3.

²⁶²⁸ Op. Cit.

a l'interior del regne que no paren de maquinari contra la Religió i l'Estat, els quals avorreixen la Religió perquè era contrària a les seves depravades costums i odiaven als reis perquè s'oposava a la introducció de les novetats polítiques, que al mateix temps destruïen el seu Tron i la santa religió. Encara que aquests “anarquistas malvados” (malcontents) eren pocs, per la seva ignorància obeïen cegament als seus caps perquè no eren conscients de les conseqüències negatives que patirien per defensar la causa de “su infernal secta”. Alguns incauts reialistes es van deixar convèncer per adherir-se al partit defensor de la substitució de Ferran VII pel seu germà Carles, tot va ser fruit d'un engany planificat pels “anarquistes”.²⁶²⁹

Els “Malcontents” no podien afirmar que eren els defensors de la Religió i el tron perquè la religió cristiana sempre havia condemnat els atemptats i els aixecaments contra les legítimes potestats. També va comunicar la dolorosa reacció que va tenir Ferran VII al comprovar el naixement de la revolta perquè va donar-se compte que els partidaris de la demagògia van portar al crim als defensors del Tron servint-se del piadós cor i la ignorància del poble, els quals es van convertir només en instruments de la revolució.²⁶³⁰

Per tant, la població havia de seguir les indicacions dels religiosos, havien d'obeir-los per anar pel bon camí. Primer s'havia de fer cas a Déu i després als homes, perquè aquests s'equivocaven. A part també s'havia d'obeir als reis encara que s'equivoquessin perquè era la voluntat de Déu que ocupessin aquest càrrec. Tal i com va ser Jesu-Crist. També va posar l'exemple de Neron, el qual va manar crucificar a Sant Pere i degollar a Sant Pau, però ells mateixos van ordenar obeir-lo, seguint el model de Crist. Aquesta era la voluntat de Déu “porque es muy agradable a Dios, que por obedecerle suframos tristezas y penas aunque nos hagan padecer injustamente”.²⁶³¹

Aquestes eren les causes dels mals que havien viscut (guerra dels agraviats de l'any anterior, 1827) i que podrien haver destruït una “hermosa provincia” de no ser de l'arribada “de nuestro deseado Monarca”, una vinguda “inspirada por el Cielo”, la qual va apagar a l'instant “el horroroso incendio que iba a consumirnos”. Tot seguit Colmenares va assenyalar com les primeres espurnes van sorgir a la població gaditana

²⁶²⁹ Op. Cit. p. 4.

²⁶³⁰ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832. Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la obediencia a los soberanos y sus ministros. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. Disposem de dues dates: 18 d'abril de 1827; i Lleida, 28 d'abril de 1827. Pablo Colmenares, bisbe de Lleida. p. 4.

²⁶³¹ Op. Cit. p. 5.

de Tarifa, però no van encendre els ànims i la insurrecció no va quallar, al mateix que va succeir a Catalunya al principi (mes d'abril de 1827), fins que els enemics del tron i l'altar, els quals mai dormen, van tornar a sembrar la discòrdia entre els reialistes, aconseguint en un breu espai de temps enganyar a molts d'ells (setembre-octubre 1827). No va ser fins la visita del monarca quan els reialistes van capitular ja que les doctrines contràries a l'Evangelí van seduir als més ignorants, aquells qui van creure moltes fal·làcies i van pensar que obraven d'acord als designis catòlics, buscant a doctors i mestres per a què confirmessin els seus errors per poder continuar.²⁶³²

Després de la resolució del conflicte per prevenir un de nou Colmenares va ser conscient que la ignorància del poble continuava sent molt important, només l'arribada del Monarca va obrir els ulls a alguns, però noves doctrines oposades a l'Evangelí continuen existint, per aquest motiu, s'havien de destruir, així es podrien dissipar moltes màximes errònies. D'altra banda va manifestar que els bons reialistes havien d'obeir al sobirà, al seu govern, a més de professar-li amor, respecte i veneració, a més havien de pagar els tributs que dictés i no participar del contraban. En definitiva, ser fidels cristians.²⁶³³

Així doncs s'havia de seguir la doctrina de Sant Pere i Sant Pau, els quals van concloure que la població havia de sotmetre's al Príncep, "no solo por el temor al castigo, sino por obligación de conciencia". Colmenares, prosseguint amb aquest argument va afirmar que si s'havia d'obeir als reis quan fossin tirans i infidels, encara més "a nuestro amado monarca, amantísimo de sus vasallos, español como nosotros, católico como nosotros e interesado en el bien de la nación mas que nosotros". Va continuar assenyalant que si el govern s'equivocava, doncs el poble encertava en obeir-lo perquè aquest era un dels privilegis de l'obediència. Excepte en el cas que les seves ordres entressin en contradicció amb la llei de Déu ja que la divinitat tenia preeminència sobre qualsevol home.²⁶³⁴

²⁶³² Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 6. Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la obediencia a los soberanos y sus ministros. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. p. 5.

²⁶³³ Op. Cit. p. 6.

²⁶³⁴ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832. Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la obediencia a los soberanos y sus ministros. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. Disposem de dues dates: 18 d'abril de 1827; i Lleida, 28 d'abril de 1827. Pablo Colmenares, bisbe de Lleida. p. 6.

Els “Malcontents” desitjaven obeir a Ferran VII, però no als seus ministres i ajudants perquè eren dolents i no sabien, l’enganyaven. Colmenares va indicar que havien d’obeir a tothom, s’havien de quedar a casa seva si el rei no disposava una altra cosa. Es la mateixa excusa que la dels jansenistes (no volien la cúria romana). Els agraviats creien que l’acció del govern no era justa, per Colmenares podien reclamar al monarca una millora en la seva política ja que segons els dissenys de Gregori el Magne es permetia queixar-se sempre que es respectés la figura del monarca perquè els veritables culpables eren els seus ministres, els quals no executaven amb exactitud les ordres del rei. Per aquest motiu no havien de prendre les armes ni anar contra el monarca perquè s’havia d’intentar no trastocar l’ordre social i acabar amb Espanya. Aquestes excuses anteriorment van servir als heretges i als cismàtics per sacsejar el poder de l’Església catòlica. Aquest era el mateix subterfugi utilitzat pels jansenistes per burlar-se de l’autoritat del Papa, batejant-la amb el nom de cúria romana, deixant una porta oberta per a què els fills no obeeixin als seus pares ni els criats als seus amos, aconseguint la anarquia, una infeliç república, un desgraciat poble, entrant la discòrdia entre els seus membres.²⁶³⁵

D’altra banda Colmenares va demanar el suport i l’obediència del poble vers els ministres de Ferran VII perquè Sant Pere va afirmar: “estad sujetos al rei como a soberano, y a sus ministros o gobernadores como puestos por él”. Així doncs, s’havia de respectar la seva autoritat encara que fossin dolents ja que la paciència, en aquest casos i, en tots, era el mitja més segur per aconseguir la pau i la felicitat perquè la paciència era la ciència de la pau. La insurrecció, lluny de ser bona per mantenir la pau, era l’origen de tots els mals majors. A més si anaven contra els ministres també anaven contra Déu perquè ell havia elegit al monarca i aquest als seus ajudants.²⁶³⁶

Colmenares per a què els seus religiosos poguessin adoctrinar correctament als seus feligresos va compondre un “tratadillo” amb la finalitat d’evitar l’extensió de les vans racionis. Sobretot els nens havien d’aprendre unes addicions d’Astete (Lleida, 25 de gener de 1828, “Adición al catecismo del P. Areste en la explicación del cuarto precepto del decálogo”). En aquest text es va pretendre convèncer als nens que la major dignitat i govern era el rei, el qual havia rebut la seva potestat directament de Déu. Per tant, qui fos contrari al rei també ho seria a Déu. Respecte a la figura monàrquica els seus vassalls havien de prestar-li amor, temor, honor i reverència perquè la seva persona era

²⁶³⁵ Op. Cit. p. 7.

²⁶³⁶ Op. Cit. p. 8.

sagrada i representava a Déu. A més explicitava altres normes de comportament: 1) no havien de parlar mai malament del monarca; 2) era un pecat molt greu rebel·lar-se contra el seu govern, encara que aquest fos molt deficient i no executés els reials decrets i obrés contràriament als designis i voluntat reial ja que en aquesta situació havien d'enviar una representació al rei i pregar a Déu que l'il·luminés; 3) per tant, havien d'obeir al rei i a tots els seus representants en tot moment; 4) de igual manera havien de pagar les contribucions fixades pel seu govern perquè així ho constava a les sagrades escriptures; i 5) quedava totalment prohibit el contraban, era el mateix que efectuar un robatori.²⁶³⁷

Ultra això el catòlic cristià havia de pregar a Déu demanant-li que “ilumine nuestros ojos, y nos dé los auxilios y gracias necesarias para vivir bajo la sombra o Imperio de un tal gobierno”, o sigui s'havia d'implorar la resolució de la situació, però no havien de voler trastornar tot l'ordre social.²⁶³⁸

Aquest modus operandi que a molts podia semblar molt dur, a d'altres impossible o només propi d'una virtut heroica i, per tant, no adaptable a una multitud, pel contrari era molt dolç per als veritables cristians i bons reialistes ja que segons Sant Pau “habian de llevar una vida quieta y tranquila en toda especie de piedad y honestidad”. Pel bisbe Colmenares una vida descansada i pacífica, una vida cristiana i piadosa era el desitjat ja que s'evitava el captivi, la separació de les famílies i la pertorbació. Per tant, s'havia de suplicar a Déu que il·luminés als reis i als seus ministres per a què trobessin els mitjans més apropiats per fer feliç a la població.²⁶³⁹

Pel bisbe de la mitra lleidatana el que veritablement era dur, amarg, terrible i horrorós era la insurrecció violenta, molt desagradable a Déu, al Rei i als fidels reialistes. Contrari a qualsevol home de bé. La insurrecció només portava patiments, misèria, famílies trencades, infelicitat. No soluciona res. Generava una vida inquieta, trista, plena

²⁶³⁷ Arxiu Diocesà de Lleida, Bisbe Colmenares, Lligall 6. Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la obediencia a los soberanos y sus ministros. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. pp. 7-10.

²⁶³⁸ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832. Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la obediencia a los soberanos y sus ministros. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. Disposed de dues dates: 18 d'abril de 1827; i Lleida, 28 d'abril de 1827. Pablo Colmenares, bisbe de Lleida. p. 9.

²⁶³⁹ Op. Cit. p. 10.

d'ansietat, a més de provocar la infelicitat a tota la seva família. El remei, doncs, la paciència.²⁶⁴⁰

A continuació Colmenares va voler deixar clar que els conspiradors només pretenien destruir la Religió i el Tron, mentre que el rei i l'Església eren els seus pares i els seus amics històrics i només tenien la intenció de procurar una vida tranquil·la i feliç, sense enganyar-los ni portar-los a la guerra. Per aquest motiu el bisbe es va decantar per buscar una via pacífica, diplomàtica, per resoldre els conflictes, mai la via armada ja que aquest remei era pitjor que la malaltia. Vol convèncer als malcontents que amb aquest aixecament no aconseguiran els seus objectius polítics, només arruïnar a la seva família, eren molt insensats perquè pretenien restablir l'ordre quan estaven generant múltiples desordres, també pensaven afirmar l'autoritat reial quan estaven soscavant els seus ciments. Les veritables causes de les seves inquietuds eren l'odi, l'enveja i el furor de partit, encara que volien atribuir-les a motius honestos. A més va reprovar aquesta actitud de contrària al govern perquè primer de tot no havien demostrat els abusos del govern de Ferran VII, en segon termini suposant que hi hagués ells no tenien la legitimitat suficient per reformar el govern ni per ser jutges dels seus superiors i a més ningú els havia atorgat la potestat per trastornar l'ordre civil, la pau, sembrar discòrdies i rebel·lar-se contra els governadors que Déu havia elegit.²⁶⁴¹

Només Déu podia jutjar les accions dels ministres i dels governadors de Ferran VII. Altrament Colmenares va constatar que la irreligiositat i l'ateisme s'havia expandit, com la corrupció en els costums, que portaven al trastorn de l'ordre social, les discòrdies civils i les desgracies.²⁶⁴²

Pel bisbe la culpa la tenia la divisió en partits que va portar la dolenta constitució ja que havia causat més mals que la vinguda dels musulmans i la guerra del francès, la qual vam guanyar perquè tots els espanyols es van unir. L'origen del veritable mal era la divisió perquè amb aquesta desunió les venjances augmentaven i les passions s'exaltaven fins a l'extrem del furor. Per remeiar aquest conflicte Colmenares va dirigir-se al seus diocesans i als bons reialistes, els quals havien aportat tants beneficis a la pàtria, per a què obeïssin a Déu ("bienaventurados los mansos, porque ellos poseerán la tierra") i al monarca. A canvia obtindran no només la vida terrenal sinó també l'eterna,

²⁶⁴⁰ Op. Cit. p. 11.

²⁶⁴¹ Op. Cit. p. 12.

²⁶⁴² Op. Cit. p. 13.

a més gaudiran d'unes vides tranquil·les, descansades, rodejats dels seus familiars i amics.²⁶⁴³

Tot seguit va atacar novament als malcontents perquè volien la mort del rei i la seva família. No eren homes, si eren monstres, bèsties ferotges sedants de sang, els quals matarien de fam als nostres fills i a les nostres dones, a més de pretendre la destrucció de l'Església ja que volien la desaparició de tots els sacerdots, segons l'opinió de Colmenares pels agraviats no hauria de quedar cap eclesiàstic.²⁶⁴⁴ Finalment va afirmar que la població per aconseguir no caure en les seves xarxes no havia de tenir cap tracte amb aquestes persones, per no deixar-se seduir. També havien de comunicar qui eren i el que feien al rector.²⁶⁴⁵

Una vegada pacificat el país el bisbe Colmenares va redactar un document per lloar la intervenció destacada que va protagonitzar el monarca per tal de solucionar aquest conflicte.²⁶⁴⁶

Va iniciar el document de la següent manera: Beneït siguis Déu per haver-nos enviat a "l'Àngel de la Pau", al nostre amat monarca, que acabava d'arribar a aquesta província amb un ram d'olivera en una mà i amb l'espasa en l'altra per defensar als bons ciutadans i castigar als desobedients i als dolents. Venia a portar la pau i la tranquil·litat. Per celebrar-ho totes les autoritats eclesiàstiques i seculares es van reunir a la catedral, per tal d'oferir-li una missa i cantar l'himne de l'alegria.²⁶⁴⁷

A continuació va afirmar que Ferran VII va efectuar un viatge ple d'amor per corregir a uns vassalls seus rebels. Ferran VII va haver de deixar tot a la cort de Madrid per ajudar-nos. Colmenares va assenyalar que altres reis i emperadors (sobretot Napoleó) havien deixat la seva cort per anar a destruir altres territoris, però cap per aconseguir reinstaurar la pau.²⁶⁴⁸

Ferran VII venia per curar aquest província dels seus mals, per posar ordre. També va constatar el bisbe de la mitra de Lleida que altres reis havien visitat les seves províncies, però en un viatge ple de luxe, passant per sota d'arcs triomfals i divertint-se en grans

²⁶⁴³ Op. Cit. p. 14.

²⁶⁴⁴ Op. Cit. p. 15.

²⁶⁴⁵ Op. Cit. p. 16.

²⁶⁴⁶ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Lligat Areny. Església Catòlica. Oración eucarística, o más bien cuatro palabras que en acción de gracias por la bienvenida a la provincia de Cataluña de nuestro agosto monarca don Fernando VII (que Dios guarde). Dijo el ilustrísimo Señor F. Pablo Colmenares, obispo de Lérida. Despues de la misa y Te-Deum solemnes, que el Ilmo. Cabildo a petición del M.I. Sr. Gobernador y Corregidor D. Luis Maria Andriani y con acuerdo y por resolución del M.I. Ayuntamiento celebró con música el día 2 de octubre de 1827.

²⁶⁴⁷ Op. Cit. p. 3.

²⁶⁴⁸ Op. Cit. p. 4.

festes, però el del monarca era un viatge incòmode, sense descans, ràpid, a més per ordre seva se l'havia de rebre sense cap ostentació per no gravar aquests pobles amb més despeses.²⁶⁴⁹

Colmenares va continuar el relat afirmant que els rebels havien abusat molt de la benignitat del monarca, però el rei portava una gran tropa per acabar amb la revolta. Primer utilitzaria el diàleg i la clemència, o sigui, la via diplomàtica, pròpia d'un gran pare, oferint el perdó i escoltar les reclamacions dels insurgents.²⁶⁵⁰ Així doncs no venia a repressaliar la rebel Catalunya, apart que eren minoria els rebels (equiparats a lladres), ja que la majoria no desitjaven aquesta rebel·lió, l'únic que pretenien era que les autoritats possessin fre als malvats.²⁶⁵¹

També va destacar la tasca del corregidor, Brigadier dels reials exèrcits, Luis Maria Andriani, qui no va parar ni de dia ni de nit. Andriani va proveir als castells i els va posar en estat de defensa amb els pocs suïssos amb els que contava, a més va animar als voluntaris reialistes a defensar la ciutat, des del dia 11 de gener i actualment (octubre, 1827) la cobrien, ajudats per l'ajuntament. Altrament va destacar el suport dels seus regidors i de tot el bisbat, per Colmenares cap membre del clergat era un dissident, així va donar una imatge d'unitat. Per aquests mitjans es va conservar aquesta ciutat, la qual per a la seva defensa comptava amb canons, obusos, centenars de quintals de pólvora i més municions pròpies de la guerra. Aquesta ciutat era clau per la defensa del Principat ja que va evitar la propagació del focus insurreccional a l'Aragó. Colmenares va deixar mol clar que Lleida va restar fidel a Ferran VII, com els pobles del seu voltant.²⁶⁵²

Tot seguit Colmenares va indicar que els seguidors i instigadors d'aquesta revolta eren gent desesperada, carregats de deutes i lladres. A més va assenyalar que els soldats de Ferran VII tindrien la manutenció dels veïns i dels pobles.²⁶⁵³

Per últim, el bisbe va concloure afirmant que tots érem espanyols i catòlics. Finalment va elogiar als voluntaris reialistes perquè eren els que treballaven (indústria, agricultura...), pagaven el delme, en definitiva, mantenien a tots, pagaven els tributs i a més a més salvaven la nació. Per aquest motiu va demanar una forta unió entre aquestos i els soldats regulars.²⁶⁵⁴

²⁶⁴⁹ Op. Cit. p. 5.

²⁶⁵⁰ Op. Cit. p. 6.

²⁶⁵¹ Op. Cit. p. 8.

²⁶⁵² Op. Cit. p. 9.

²⁶⁵³ Op. Cit. p. 10.

²⁶⁵⁴ Op. Cit. p. 11.

Tot i que finalment l'esclat revolucionari i insurreccional dels "Malcontents" es va poder aturar el bisbe de Lleida Colmenares als inicis de l'any 1828 va postular entorn de la fidelitat i l'obediència que havien de mantenir els catòlics vers el monarca.²⁶⁵⁵

El bisbe va iniciar la seva pastoral advertint que els fidels havien de tenir molt de compte d'escoltar vans i enganyosos raiocinis contraris a la doctrina de Crist.²⁶⁵⁶ Tot seguit Colmenares va comentar que vivien uns temps molt calamitosos en els quals prevalia la passió humana, trencat el fre de la subordinació i l'obediència, el món estava ple de divisions. Òbviament es referia a la dels absolutistes perquè es van partir en dues branques, la de Ferran VII i la dels carlistes. Colmenares era contrari a l'existència de partits, volia que desapareguessin perquè tots havien d'estar units al rei, pel bisbe si estaves contra el Rei no formaves part del cos de la nació. A continuació va afirmar que reialista era qui obeïa al Rei i li professava el seu amor, a part de ser catòlic, qui no ho era no era un vertader espanyol i devia de ser expatriat segons les nostres lleis.²⁶⁵⁷

Seguidament va donar les dues premisses bàsiques per ser espanyol: Reialista i Catòlic. Els altres no pertanyien a la nació perquè eren jansenistes i espanyols dolents, corromputs, perversos, conspiradors contra la monarquia i la religió, no volien la religió ja que era contrària a les seves depravades costums i odiaven als reis perquè no els deixaven introduir novetats polítiques, que suposarien la destrucció del seu tron i la de la religió catòlica. Però, eren pocs aquests anarquistes, pertanyien a una infernal secta, enganyaven a la població per utilitzar-la segons el seu parer, pretenien convèncer als reialistes perquè deixessin de ser-ho incorporant-los a la seva doctrina.²⁶⁵⁸

Per Colmenares aquestes havien estat les causes de tots els mals viscuts a Catalunya que gairebé produeixen la seva destrucció, salvats únicament per la vinguda del desitjat. També va fer referència a diversos intents conspiradors a Tarifa i a d'altres parts, fruit d'aquests intents va constatar que els masons, els seus enemics, mai dormien, sempre es trobaven alerta, agafant reialistes ignorants per a lluitar, per tant, s'havia de potenciar l'arribada de l'Evangeli al camp perquè no hi hagués aquest contagi doctrinal.²⁶⁵⁹ Van

²⁶⁵⁵ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Il·lustrísim Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828.

²⁶⁵⁶ Op. Cit. p. 2.

²⁶⁵⁷ Op. Cit. p. 3.

²⁶⁵⁸ Op. Cit. p. 4.

²⁶⁵⁹ Op. Cit. p. 5.

aprofitar l'existència de molta població ignorant, els quals van ser enganyats, però van obrir els seus ulls a partir de la vinguda de Ferran VII.²⁶⁶⁰

Aquest tractat l'havien de llegir els rectors als seus fidels per tal de que no caiguessin sota l'influx dels masons. Els nens, havien d'aprendre de memòria les curtes addicions al Astete (pare Astete), que era el catecisme que s'utilitzava al bisbat lleidatà.²⁶⁶¹ El quart precepte del decàleg del catecisme del Pare Astete era una apologia de la monarquia d'origen diví, absolut. Per tant, havien de donar molt suport als reis, a més d'obeir-los, no mostrant-se contrari al seu govern, en definitiva, havien de mantenir una actitud de subordinació total, res de rebel·lió, si havien de pagar els tributs i havien de despreciar el contraban.²⁶⁶²

Seguidament va incorporar el "Tractat de la dignitat Reial; de la seva Potestat Suprema i de l'obediència als Reis i al seu govern". El capítol I, va estar anomenat "la dignitat reial": Aquesta era la major de totes les temporals, era el cap del cos polític, la imatge de Déu a la terra, qui tenia capacitat per legislar i executar les lleis i havia de jutjar als pobles seguint la màxima de l'equitat i la justícia (poder judicial), tenia els tres poders, per tant, el rei segons Colmenares havia d'ostentar el poder absolut. aglutinar els tres poders (executiu, legislatiu i judicial), tal i com havia sigut costum, fins que Montesquieu en la seva obra de l'esperit de les lleis va donar certa autoritat a l'extravagant sistema dels tres poders, poc conegut abans d'ell, seguit cegament pels seus admiradors i causant de molts perjudicis, però al regne espanyol no es podia permetre la introducció d'aquesta "màxima falsa" perquè s'havia de continuar amb el model polític vigent a l'antiguitat.²⁶⁶³ Aquest sistema havia comportat molts problemes. L'ideari correcte era el següent: el rei era el vostre pare, els súbdits eren vassalls del rei.²⁶⁶⁴

El capítol II "La potestat dels reis ve solament de Déu": Les sagrades escriptures així ho indicaven (argument per legitimar el seu plantejament teòric). Aquest principi havia estat molt discutit pels anarquistes, per alguns catòlics, per savis nacionals i estrangers que volien sistemes desorganitzats.²⁶⁶⁵

El rei nomenava als arquebisbes i als bisbes perquè tenia el dret d'elecció i designació, però la jurisdicció i la potestat l'atorgava Jesucrist, que conferia totes les potestats, per

²⁶⁶⁰ Op. Cit. p. 6.

²⁶⁶¹ Op. Cit. p. 7.

²⁶⁶² Op. Cit. pp. 8-9.

²⁶⁶³ Op. Cit. p. 10.

²⁶⁶⁴ Op. Cit. p. 12.

²⁶⁶⁵ Op. Cit. p. 13.

tant, també la reial. Els prínceps eren ministres de Déu. Els que pensaven el contrari eren heretges i masons (Wiclef, Luter, Calví i els assembleistes constitucionals francesos que van ser els primers en deslegitimar aquesta doctrina).²⁶⁶⁶

El capítol III “La potestat dels reis no venia ni podia venir del poble”: Ningú no donava el que no tenia. Apart el poble històricament no havia tingut mai aquest poder, mai havia viscut en total llibertat, sempre sota una autoritat ja que els fills sempre estaven sotmesos als fills.²⁶⁶⁷

Amb el naixement de la societat civil els reis controlaven les nacions. El primer en trencar-ho va ser França a través de la seva Revolució i li va causar molts mals, no era l'exemple a seguir. La culpa era dels filòsofs, només generaven destrucció.²⁶⁶⁸

Tot seguit va criticar a Rousseau, al contracte social, perquè sempre es contradeia, jugava a dos bandes, criticava a la religió, però veu bé la mediació de la voluntat divina perquè pogués donar caràcter sagrat i inviolable a la monarquia.²⁶⁶⁹ O sigui, de Rousseau va comentar que “las disenciones terribles y los infinitos desordenes que resultarían necesariamente de ester peligroso poder son la mejor prueba de que los gobiernos humanos necesitan un fundamento mas sólido que la razon sola, y de lo necesario que era para mantener la tranquilidad pública, que mediase la voluntad divina para dar a la autoridad soberana un caràcter sagrado e inviolable, que quitase a los vasallos el funesto derecho de disponer de ella. Aunque la Religión no hubiera hecho otro bien que este a los hombres era bastante para que debiesen todos amarla y recibirla, pues perdona mas sangre que la que ha derramado el fanatismo”.²⁶⁷⁰

Els anarquistes ja saben que els pobles no manaven, només obeïen, o se'ls fa obeir per la força, però les seves passions els dominaven, la seva desmesurada ambició els arrossegaven i tenien com a lema *peream dum regnem* (“reine yo aunque haya de perecer luego”). Com que ells sols no podien portar a terme els seus objectius es dedicaven a convèncer i seduir a la població més ignorant, darrerament utilitzen el contracte social de Rousseau ple de contradiccions i errors monstruosos. Segons Colmenares el poble era sobirà i vassall al mateix temps, col·lectivament era sobirà i individualment era vassall, així ho va enunciar el mateix Rousseau²⁶⁷¹. Així doncs pel bisbe lleidatà si només eren sobirans col·lectivament mai ho eren perquè ja costa que

²⁶⁶⁶ Op. Cit. p. 14.

²⁶⁶⁷ Op. Cit. p. 15.

²⁶⁶⁸ Op. Cit. p. 16.

²⁶⁶⁹ Op. Cit. p. 18.

²⁶⁷⁰ Rousseau, Jean-Jacques, Discurs sobre l'origen de

²⁶⁷¹ Rousseau, Jean-Jacques, Contracte Social, lib. 3 cap. 1 i 17.

deu persones en un consell municipal es possessin d'acord. A més quan els anarquistes, que eren una minoria respecte a la totalitat del poble, es reuneixen i prenen decisions, no hi ha cap sobirania, sinó una veritable facció o partit, sent usurpadors de la potestat legitima.

Colmenares també va indicar que encara que el poble tingués el poder manarien els caps dels anarquistes i tampoc el poble podria decidir, com va passar al Trienni, on els diputats manaven sense consultar al poble.²⁶⁷²

A part si s'ajunten haurien d'explicar qui els va atorgar la sobirania i aquesta d'on havia vingut. Els anarquistes respondran que de la naturalesa. Però per Colmenares això es impossible perquè no ho podien demostrar ja que la naturalesa és Déu. D'altra banda va continuar utilitzant l'argumentació de Rousseau²⁶⁷³ per assenyalar que la base del pacte social era que l'objectiu de l'associació dels individus per crear una comunitat era per a què aquesta “defienda y proteja con toda la fuerza común la persona y bienes de cada asociado” i aquesta enagenació total de cada un a la comunitat era la forma que prenia el pacte. Per tant, segons Colmenares, els que no tenien bens eren els que s'integraven a l'interior de les partides faccioses per a poder robar els bens aliens i per aquest motiu es rebel·laven contra el govern.

Arribat aquest punt el monarca havia de prendre les decisions oportunes, encaminades a castigar “a los malos” perquè era l'únic organisme que estava legitimat ja que la comunitat imaginada al contracte social no tenia la potestat suficient. Seguidament va atacar el model democràtic perquè ni havien diversos problemes. El primer al recompte de vots i el segon referit al percentatge de població que votava i si aquest era el representatiu de la gent més assenyada o bé procedien de la petita part pitjor de la nació, que seria la causa d'un nou ordre i de noves pertorbacions. Per tant, era un sistema no legítim.²⁶⁷⁴

Així doncs el pacte social era una quimera, solament servia per enganyar el poble en un primer moment i esclavitzar-lo després. A més en els països, com Espanya o França,

²⁶⁷² Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p. 19.

²⁶⁷³ Rousseau, Jean-Jacques, *Contracte Social*, lib. 1 cap. 6.

²⁶⁷⁴ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. pp. 20-23.

on era hereditària la corona per llei fonamental no podia el poble escollir successor. Aquesta era la doctrina reflectida a les sagrades escriptures.²⁶⁷⁵

A continuació va posar l'exemple del bisbe d'Orense, qui va manifestar-se totalment contrari a la constitució de Cadis, era Pedro de Quevedo y Quintana. Colmenares va subscriure les seves paraules defensant l'origen diví de la monarquia i la seva sobirania absoluta.²⁶⁷⁶

El capítol IV "De l'obediència al Rei": La societat civil constava d'homes que manaven i un altres que obeeixen, era la millor manera d'aconseguir una associació ja que la llibertat absoluta comportava la destrucció. No podia haver societat sense subordinació a l'autoritat. Obeir al rei era obeir a Déu. S'havia de servir a Déu. Colmenares pretenia que el poble fos més sumís. L'única excepció per obeir era realitzar accions contraries a Déu.²⁶⁷⁷

Va posar d'exemple de defensor de la doctrina pura al bisbe d'Orense Pedro de Quevedo y Quintana ja que les "escandalosas e ilegítimas" Corts de Cadis van intentar seduir-lo afirmant que la sobirania estava absolutament en la nació, ella era sobirana del mateix sobirà, per tant l'estat i la successió de la Monarquia depenia de la voluntat general de la nació, la qual era lliure i independent d'altres nacions. Però el bisbe d'Orense va deixar ben clar que Déu va atorgar la totalitat de la sobirania al rei, el cap de la Nació i aquest era l'únic artífex de la seva llibertat respecte a d'altres nacions però mai respecte la seva persona.²⁶⁷⁸

En conclusió, la sobirania del poble era contrària a la Sagrada escriptura, a la història i a l'experiència dels segles. A més de ser una quimera, era el mitjà més poderós per trastornar els regnes i destruir els fonaments de les societats civils. Era un veritable engany, fruit de l'avarícia dels anarquistes i demagogues per manar ells.²⁶⁷⁹

D'altra banda un dels aspectes més discutits pel bisbe Colmenares va ser l'efecte de l'aplicació de la sobirania als representats del poble perquè a es treia el poder a qui Déu se l'havia atorgat, a qui no el tenia ni el competia tenir-lo. O sigui, treure'l al propietari per donar-ho a l'usurpador, no voler mantenir un sobirà per sufragar mil. A més gairebé sempre els representants provenien del sector social pitjor de l'Estat. A més Colmenares va afirmar que no havia existit tirans tan absoluts i amb un poder tan il·limitat com els

²⁶⁷⁵ Op. Cit. p. 24.

²⁶⁷⁶ Op. Cit. p. 27.

²⁶⁷⁷ Op. Cit. p. 30.

²⁶⁷⁸ Op. Cit. p. 25.

²⁶⁷⁹ Op. Cit. p. 26.

anomenats representats del poble, els quals només oprimien a la població ja que eren els que per mitjà de les baionetes van obligar a acatar les seves lleis al poble. En definitiva, la sobirania del poble només era la sobirania dels demagogs, la tirania “de los impios y malvados”.²⁶⁸⁰

Agafant les tesis del Conde de Maistre²⁶⁸¹ va afirmar que així es va poder veure a la Revolució francesa, en la qual es va declarar la sobirania del poble, però aquest va acabar encadenat, ultratjat i arruïnat per culpa dels somnis filosòfics, molt perjudicials per a la felicitat dels Estats ja que aquestes doctrines només serveixen per fomentar l'ambició personal d'alguns particulars titllats de savis que pretenen fer-se poderosos a costa del poble, deixant-lo oprimat, trist i pobre, quan pensava arribar al cènit de la prosperitat i la glòria.

Tota societat civil constava d'homes que manaven i d'altres que obeïen²⁶⁸². Era l'únic mitjà per unir una associació perquè la llibertat absoluta era evidentment la seva destrucció ja que no podia existir societat sense subordinació, ni subordinació sense autoritat. Tot seguit va citar a Jamin²⁶⁸³ per afirmar que “una sociedad o congregación sin autoridad es un cuerpo en el cual el ojo es el pie, el pie es ojo, el brazo la lengua, el vientre la cabeza, y todo una confusión y un conjunto monstruoso”. Per a Plutarco²⁶⁸⁴ era impossible una societat sense un cap que el dirigís. No podia haver unió sense ordre, ni ordre sense subordinació i dependència. Finalment, no podia existir societat política sense superiors que manin i súbdits i vassalls que obeeixin.

El filòsof Socrates²⁶⁸⁵ va estendre l'obediència a les autoritats constituïdes encara que manessin dictàmens injusts. Va donar exemple subjectant-se ell mateix a aquesta doctrina amb la seva pròpia mort. L'Església catòlica va prendre aquestes màximes determinades per la raó. Obeir al rei era obeir a Déu, per tant, qui s'oposava als mandats reials i es resistia a les autoritats, no acatava les ordres de Déu, apropant-se a la seva condemnaió.²⁶⁸⁶ Aquesta obediència era un deute, una obra de justícia vers Déu, no era servilisme com anomenaven els anarquistes per burlar-se dels cristians sinó que era una

²⁶⁸⁰ Op. Cit. p. 27.

²⁶⁸¹ Conde de Maistre, Considerat sur le France, c. 9.

²⁶⁸² Aistòtil, lib. 7. polit. C. 14.

²⁶⁸³ Jamin, Pensamiento Teológico, C. 6.

²⁶⁸⁴ Plutarco, Si se ha de filosofar en el convite.

²⁶⁸⁵ Platon in Critone.

²⁶⁸⁶ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p. 31.

veritable llibertat dels fills de Déu. Posteriorment va utilitzar a Sant Agustí²⁶⁸⁷ per donar més força al seu argument: “no te has de desdeñar de servir porque eres cristiano, por la razon de que cuando sirves a un hombre mandandolo Cristo, no sirves al hombre sino a Cristo que te lo mandó”. També va citar a Sant Pau²⁶⁸⁸ “obedeced como a J.C. y no como esclavos deseando agradar a los hombres, sino a Dios que lo manda y quiere que lo hagais con todo vuestro corazon, con buena voluntad, como quien sirve a Dios y no a los hombres”.²⁶⁸⁹

Però aquesta obediència per ser meritòria havia de ser no només exterior sinó també interior, com així ho van reflectir Bosuet²⁶⁹⁰ “coloca la religión, el trono de la autoridad en el lugar mas seguro y más inaccesible, donde Dios tiene el suyo, lo cual es el fundamento mas firme de la tranquilidad pública”; i Martineau²⁶⁹¹ “estableced su tribunal en nuestro propio corazón: y en la substancia misma de nuestra alma imprime los preceptos eternos del orden, de la buena fe, de la justicia, de la humanidad”.

El capítol V “De l’amor, i temor, honor, i reverència, que debemos al Rei”: S’havia d’amar al rei, com al nostre pare. Eren accions que s’havien de realitzar al monarca i als caps de l’Església com a mostra de fidelitat.²⁶⁹² La reverència era un obsequi d’afecte mostrant el nostre respecte. En definitiva, s’havien d’adorar als reis.²⁶⁹³ Tots els homes estaven obligats a amar als nostres propers com a nosaltres mateixos. A més era precís amar-lo de tot cor, desitjant-li el major bé i felicitat. Per tant s’havia d’amar al rei perquè era el benefactor del poble, el protector de l’agricultura, de les arts, del conservador de la noblesa, el que procura la felicitat de la nació. Per tant els seus vassalls estaven obligats a mostrar-li gratitud i justícia. Els eclesiàstics també estaven obligats a amar als reis perquè d’ells van rebre les seves possessions, rendes i privilegis. Així doncs, qualsevol falta de respecte vers el monarca era un atemptat contra l’ordre i

²⁶⁸⁷ Enarr. In Psalm. 124. n. 7.

²⁶⁸⁸ Ephes. C. 6. v. i. 6.7.

²⁶⁸⁹ Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. Pp. 32-33.

²⁶⁹⁰ Semón sobre la unidad de la Iglesia.

²⁶⁹¹ Rapport. De M. Marin a l’Assemblea de la nació de França.

²⁶⁹² Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p. 36.

²⁶⁹³ Op. Cit. p. 39.

el mandat de Déu, qui ho castigaria terriblement ja que un despreci era un pecat molt greu.²⁶⁹⁴

El capítol VI “De la murmuració i queixes contra el Rei i el seu govern”: No es podia criticar les accions del govern i del rei. La murmuració era pecat.²⁶⁹⁵ Els ociosos i soberbis, la gent dels cafès i de les tertúlies eren els majors censors, parlaven sense coneixement de causa, sense fonament.²⁶⁹⁶

Era molt trist i miserable que els homes murmuressin contra el rei i el seu govern, que censuressin i critiquessin les accions del seus ministres. Però aquests individus haurien de saber que els murmuradors no entraran al regne dels cels²⁶⁹⁷. Per tant, ni en secret s’havia de murmurar sobre el rei²⁶⁹⁸ ja que el murmurador no es religiós, o bé la seva religió era falsa i vana²⁶⁹⁹ perquè faltava a una de les principals màximes, la de la caritat.

En definitiva, es tractava de reprendre als que criticaven al govern i difonien una sèrie de rumors. Per Colmenares els principals inductors van ser els ociosos, els sobervis, les gents de cafè i de tertúlia (no accepta el diàleg ni la discussió política, gran censura, pensament únic), els quals estaven molt desinformatos i, per tant, jutjaven sense coneixement de causa, contradient a l’Esperit Sant²⁷⁰⁰ “No juzgues mal hasta informarte” i a l’evangelista Lluç²⁷⁰¹ “no juzgueis, y no sereis juzgados”. A més s’havia de seguir a Sant Pau, el qual va afirmar que només Jesucrist tenia potestat per jutjar ja que tots estarem davant del seu tribunal al judici final. Probablement la justícia que s’havia realitzat amb els insurrectes catalans podria haver estat un càstig de Déu en pena a les murmuracions contra el rei i el seu govern ja que els murmuradors eren culpables encara que no s’haguessin sublevat o aconsellat fer-ho perquè van ser la causa principal del brot revolucionari i, per tant, estarien sotmesos al càstig diví.²⁷⁰²

El capítol VII “De la falta de fidelitat al Rei i efectes horribles de les revolucions”: El cristià havia de complir el seu jurament de fidelitat vers el monarca. S’havia de castigar

²⁶⁹⁴ Op. Cit. p. 40.

²⁶⁹⁵ Op. Cit.

²⁶⁹⁶ Op. Cit. p. 42.

²⁶⁹⁷ Primera dels Corintis. C. 6. v. 10.

²⁶⁹⁸ Ecclesiast. C. 10. v. 20.

²⁶⁹⁹ Ep. Jacob. C. 1, v. 26.

²⁷⁰⁰ Ecclesiastici. Cap. 11. v. 1.

²⁷⁰¹ Luc. C.6 v. 37. 38.

²⁷⁰² Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Il·lustrísim Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. pp. 42-44.

durament als sublevats, s'havia d'intentar mantenir la tranquil·litat pública i s'havia de realitzar una oposició enèrgica contra els "dolents". Altrament s'havien de destruir les rebel·lions perquè només provocaven misèries, desordre, confusió, divisió, assassinats, crueltat, saquejos. (referent als Malcontents). Provocava la desolació a les ciutats, camps cremats, molts morts, famílies trencades, fàbriques destrossades, esglésies cremades, molts atacs contra l'església, el clergat va estar perseguit, en definitiva, generaven sentiments d'odi i de venjança.²⁷⁰³

Al concili quart de Toledo²⁷⁰⁴, al qual van assistir 62 bisbes (el més important va ser Isidor, arquebisbe de Sevilla), es va determinar que s'havia d'excomunicar a qualsevol feligrès que faltés al jurament de fidelitat que havia fet als seus reis, per tant, serien condemnats al foc etern. També es va fer present l'enorme delictes que era la sublevació i el càstig que havien de prendre els seus inductors i protagonistes.

Les insurreccions provoquen l'esclat d'ira del cel perquè veritablement si s'incomplia aquest jurament es faltava contra Déu ja que en nom seu es va realitzar aquesta promesa. Com que al llarg de la història molts regnes van ser castigats amb venjances celestials, davant d'aquesta rebel·lió, s'havia de témer la fúria divina. Per tant, per conservar la clemència de Déu s'havia de guardar fidelitat als prínceps, no s'havia d'enganyar-los, no s'havia d'incitar a ningú a la insurrecció ni s'havia de promoure cap sedició. Els bisbes van castigar amb duresa qualsevol esclat revolucionari perquè la major desgràcia d'un Estat era que els seus súbdits faltessin a aquest jurament, pertorbant la tranquil·litat i pau pública.²⁷⁰⁵

Els insurrectes no eren dignes de pertànyer a l'Estat, al igual que els que no delatessin o perseguissin als rebels ja que la sublevació era una malaltia mortal per al cos polític perquè atacava les parts principals que mantenien la vida social: desunia els seus membres, els agita, els enfronta uns amb els altres i destrueix les costums. En general, els seus mals eren incalculables ja que generava el tumult, la confusió i el desordre. A més de deslligar totes les passions. Plutarc²⁷⁰⁶ les va comparar amb les fúries infernals. Només cal pensar en els grans perjudicis que va ocasionar la revolució francesa (assassinats i sacrilegis) o el govern dels constitucionals anarquistes (durant el Trienni

²⁷⁰³ Op. Cit. p. 45.

²⁷⁰⁴ Concil. Tolet. IV. Cap. 75.

²⁷⁰⁵ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Il·lustrísim Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p. 46.

²⁷⁰⁶ Plut. Desterrament.

liberal). Un dels principals mals de la humanitat era la revolució perquè generava calamitats i misèria. Els bens dels ciutadans passaven a mans dels seus enemics, rius de sang corrien per tot el territori, les ciutats quedaven assolades, els camps plens de cadàvers, els assassins lliures per saquejar i incendiar les cases i les fabriques, en definitiva era la ruïna dels particulars.²⁷⁰⁷

La revolució destruïa en poc temps els fruits de molts anys de civilització i de cultura, desterrant les virtuts per introduir en el seu lloc els vicis. A més va culpar als homes ambiciosos de ser els promotors dels esclats revolucionaris, tant els militars descontents que pretenien pujar en l'escalafó, com els nobles que volien enriquir-se encara més o els artesans que es creïen iguals als homes de més alta jerarquia. Però, segons l'opinió de Colmenares, tots finalment van ser despreciats pel poble i van perdre els seus bens.²⁷⁰⁸

La mort sempre havia estat el seu destí final (Robespierre) ja que no podien pretendre establir un bon ordre quan havien generat multitud de desordres, esperar continuar amb l'autoritat usurpada quan van destruir la veritable i legítima, creure que gaudiran de bens i pau quan van ensenyar al poble a rebel·lar-se i no reconèixer cap dret. El poble enganyat una vegada que es veu més miserable i oprimat sacrifica als autors del seu desfortuni. Segons Laharpe²⁷⁰⁹ “Dios castiga a una nación para instruir a las demás”. La revolució francesa era l'exemple ja que va causar la ruïna de França.

Seguidament Colmenares va caracteritzar als caps de les insurreccions: eren malvats, enemics de la felicitat pública, ambiciosos, amb ideals antipolítics i antireligiosos, desacreditats per les seves infamies, malversacions i per la corrupció de les seves costums, homes que no tenen res a perdre perquè estan plens de deutes, autors de multituds de crims, perseguits pel govern. En definitiva, parlen en nom de la Nació quan actuen només per afavorir els seus interessos particulars. Les seves paraules ràpidament van quallar entre el “populacho”, els ociosos, vagos, no els llauradors i artesans treballadors ja que el vagarós era amic de les novetats i de la mala conducta, els que a continuació seduïen a l'innocent poble.²⁷¹⁰

²⁷⁰⁷ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. pp. 47-49.

²⁷⁰⁸ Op. Cit. p. 50.

²⁷⁰⁹ Laharpe. Du fanat. Dans lu lang. Revol. p. 7.

²⁷¹⁰ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p. 52.

Per Colmenares si “se les tratara como lo hacia el rei Nezahualcoyotl²⁷¹¹, atándolos a un asador, y quemándolos a fuego lento hasta que muriesen, no habria tantos seguramente y aun no bastaba ese castigo para tan enorme delito”. Els rebels en els seus follets impresos a Brussel·les van aparentar sostenir i defensar a la Religió, però la seva finalitat darrera era destruir-la. Van utilitzar l’esquer de l’amor vers al rei, a qui veritablement despreciaven, així com l’amor a la Nació, a la qual desitjaven esclavitzar, tot per enganyats als innocents perquè “la sencillez es poco cauta y no sospecha malicia ninguna”.²⁷¹²

Al clergat l’odiaven els sectaris perquè era el principal obstacle per aconseguir implantar els seus infernals plans, s’havien que el descrèdit dels defensors de l’Església i del tron era el medi més segur per destruir-los. També van criticar als bisbes. Colmenares es va defensar acusant-los d’apostatas, homes sense fe, esperança i caritat. Tal com va afirmar Sant Pau²⁷¹³ “era imposible que vuelvan otra vez a arrepentirse”.²⁷¹⁴

El capítol VIII “Del que s’ha de realitzar quan el govern és dolent”: Va constatar que a vegades els pobles pateixen l’opressió i la injustícia dels seus governants, aquests monarques rendiran comptes amb Déu, judici diví, no s’havia d’agafar les armes i crear un exèrcit, publicar proclames, desplegar banderes, ja que s’usurparia l’autoritat legítima i encara aquesta seria una major injustícia.²⁷¹⁵

Els insurgents i dissidents ho feien no per la injustícia o el mal govern sinó per benefici propi (la rapinya era una forma de vida, comportava l’autoria de robatoris i assassinats). Era pitjor el remei que la malaltia. També va criticar als que afirmaven que el monarca estava enganyat pels seus ministres que eren els veritables culpables d’aquesta situació, els “dolents”, els que governaven malament, però si lluitaven contra aquests, també perjudicaven al rei, i aquest per mitjà de Déu ja reflexionarà i canviarà als seus ministres.²⁷¹⁶ Per tant, davant dels abusos del poder de l’Estat s’havia de tenir paciència i capacitat de sofriment ja que la sublevació trencaria la unitat i l’ordre.²⁷¹⁷

²⁷¹¹ Hist. De Torquemada Tom. I p. 166.

²⁷¹² S. Greg. Nazianc. Orat. 3^a in Jullan. N° 40.

²⁷¹³ Haebr. Cap. 6. v. 6.

²⁷¹⁴ Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. pp. 54-55.

²⁷¹⁵ Op. Cit. p. 56.

²⁷¹⁶ Op. Cit. p. 57.

²⁷¹⁷ Op. Cit. p. 63.

L'esperit Sant²⁷¹⁸ ens havia ensenyat que quan els dependents del govern eren malignes i abusaven de la seva potestat s'havia d'esperar el remei perquè no era lícit que cap persona prengués les armes, formés exèrcits, publicués proclames ni desplegués banderes. Aquest dret només era privatiu del rei o del seu govern, per tant, seria una usurpació o una injustícia sublevar-se contra les potestats legítimes.

Segons els Malcontents s'havien revoltat a favor de Ferran VII, per fer-lo feliç, obrir-li els ulls i col·locar-lo amb major firmesa al seu tron, també per defensar la religió abatuda i exposada a perdre's, en definitiva, pel bé de la pàtria. Per Colmenares, la mateixa que anaven a dominar i destruir. Aquests reialistes no havien de tenir l'honor de denominar-se d'aquesta manera perquè no van sortir de les seves llars per defensar al seu rei, també eren indignes d'autodenominar-se cristians ja que no van lluitar a favor de la Religió, com tampoc podien ser patriotes perquè no van prendre les armes per enfrontar-se amb els masons.²⁷¹⁹

Pels Agraviats "los abusos del gobierno son grandes, son enormes. Ni se premia a los buenos, ni se hace justicia a los malos". Pel bisbe lleidatà eren un ignorants perquè van obrir les portes a l'anarquia, la confusió, el desordre, la destrucció de les famílies i societats, tant eclesiàstiques com seculares. Per Colmenares la sublevació no podia ser a favor del rei perquè Ferran VII governada amb llibertat, encara que pogués fer-ho rodejat d'aduladors infames i dones dolentes que usurpaven el seu patrimoni (aquests darrers fets no els va negar, tampoc els va confirmar), ja que era una hipocresia perquè per salvar i afavorir al rei havien de destruir el seu tron fins als ciments i per sostenir la religió l'havien de condemnar.²⁷²⁰

Colmenares va pensar que contra els abusos del govern del rei s'havia d'utilitzar una altra fórmula més pacífica i diplomàtica, deixant de banda la utilització de les armes. A més en tots els governs sempre hi ha hagut injustícies, al igual que succeiria si governessin els agraviats perquè al cap i a la fi tots son homes, amb les seves virtuts i defectes. El remei dels mals no era la insurrecció, agafar les armes ja que si els ministres i les altres autoritats del govern actuaven malament, si el poble es sublevés contra ells encara actuaria pitjor, perquè transtornarien l'ordre, del qual depèn la pau i la felicitat del regne. Patir era virtut, s'havia de patir a els excessos dels ministres, però no

²⁷¹⁸ Ecclesiast. Cap. 5. v. 7 i 8.

²⁷¹⁹ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Il·lustrísim Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p. 58.

²⁷²⁰ Op. Cit. p. 59.

cooperar amb ells, resistència pacífica i no cooperació vers els mals governants. Déu era l'encarregat d'administrar justícia.²⁷²¹

L'actitud de l'Església havia de ser la següent: patir, orar, derramar llagrimas demanat a Déu que li lliurés d'aquests mals. L'exemple el teníem en el patiment de Jesucrist pel rei de Judea Herodes, submissió i obediència als prínceps jueus, a les autoritats constituïdes. Déu va voler amb el seu exemple ensenyar a tots els cristians aquesta màxima, no era lícit aixecar-se contra la potestat establerta. “A solo Dios toca ordenarlo todo, y a nosotros orar, como se nos manda”²⁷²². Era una ordre expressa de Déu, no generar cap insurrecció ni rebel·lió contra el poder establert, doctrina de l'Església absolutista, pròpia de l'Antic Règim. S'havia de respectar i complir les lleis ja que son els elements jurídics que ens defensaven dels abusos i del mal govern. A més la població, els vassalls podrien fer arribar al monarca mitjançant les representacions les seves queixes i agravis, però aquestes havien de ser certes i públiques, no murmuracions ni en secret, perquè preparaven els ànims per a la sedició i al desordre. Les representacions havien de tenir un to respectuós i de suplica, com les faria un fill al seu pare, un vassall al seu amat rei. No podien ser ni amenaces ni contenir un to de sobervia ni d'orgull. En tot cas els vassalls havien de mantenir la seva fidelitat i respecte vers el monarca, encara que no pogués atendre les seves reclamacions, s'havia de patir amb paciència, “besar la vara con que Dios les castiga, y pedirle, que ilumine a los principes y ministros para el buen gobierno de los reinos”.²⁷²³

El capítol IX “A qui pertany castigar els excessos del govern”: Al rei cap home el podia jutjar i menys castigar-lo, cap humà era superior al rei, només Déu era superior i per tant només Déu el podia jutjar.²⁷²⁴ El rei, màxim jutge, era l'únic autoritzat a poder castigar a l'interior del seu regne segons les lleis. Però no podia fer-se càrrec de tots els assumptes, per aquest motiu va delegar part d'aquest poder a les Cancilleries i Audiències. Al rei cap home podia jutjar-lo, ni molt menys castigar-lo. El poble estava destinat per Déu a obeir, no per manar: per a ser jutjat però no per poder jutjar. “Dios ha

²⁷²¹ Op. Cit. pp. 60-63.

²⁷²² 1ª Tim. Cap. 2. v. 2.

²⁷²³ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. pp. 64-68.

²⁷²⁴ Op. Cit. p. 68.

dato la potestad a los Reyes: luego Dios solo podrá quitársela, y castigarlos ... él es el Rey de los Reyes, y Señor de los señores. *Ex Regum et Dominus Dominantium*²⁷²⁵

El capítol X “De l’obediència als ministres, capitans generals, corregidors, alcaldes”: S’havia d’obeir als representants del rei perquè els nomenava i establia el seu destí, eren els encarregats de protegir als súbdits, de garantir l’ordre, la pau i la felicitat. Eren representants del monarca, per tant, tenien el mateix valor que si fos el rei.²⁷²⁶

Déu es el que va manar obeir als representats del poder reial, als seus funcionaris, als membres del seu govern. “Quien les obedece, obedece al Rey, y quien los desprecia, desprecia al Rey y a Dios que nos manda obedecerles”²⁷²⁷. Aquesta era la voluntat de Déu *quia sic est voluntas Dei*²⁷²⁸: “Otros consumidos de envidia al verlos elevados al puesto que quisieran ellos para si mismos, censuran su fausta y ostentacion, sin considerar que la magnificencia de la Corte y de los cortesanos es propiamente magnificencia de la Nación”. També va criticar a un escriptor, l’abat de Rainal “casi siempre confunden estos el bien del Estado, y sus negocios particulares”²⁷²⁹.

Per Colmenares era una calúmnia manifesta que no es podia provar, la qual era desmentida diàriament per l’experiència, perquè el principal objectiu d’un representant del poder reial era promoure el bé comú. Rainal era un fanàtic. D’altra banda Colmenares va reconèixer que com en totes parts i havien homes, “mas no casi siempre, a no ser en los gobiernos o desgobiernos revolucionarios, en los cuales el interés general y particular de estos anarquistas es el de destruir para edificar su fortuna sobre escombros y ruinas; pero los legítimos ministros edifican y elevan la suya aumentando la de su Rey y Nación al mas alto grado de gloria. Deben pues ser honrados y respetados por los demas miembros”. A més no governaven malament, segueix a Juan Crisóstomo²⁷³⁰ “¿quién tiene la culpa sino la inconsideracion y descuido de los ministros y de los magistrados? No es por su desconsideracion, sino por nuestra injusticia: esos males de que os quejais son penas de nuestras culpas”. O sigui, els pecats del poble eren els que generaven les pertorbacions i els mals.²⁷³¹

²⁷²⁵ S. Timot. C. 6. v. 15.

²⁷²⁶ Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Il·lustrísim Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p.71.

²⁷²⁷ 1ª Petri. Cap. 2. v. 13 i 14.

²⁷²⁸ Ib. V. 15.

²⁷²⁹ Rain. Hist. Del Parlam. De Inglat. Part. 1ª, p. 188.

²⁷³⁰ S. J. Cris. Hom. 1ª, nº4, illa verba vid. Dom.

²⁷³¹ Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Il·lustrísim Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de

El capítol XI “De l’obligació de pagar tributs”: Jesucrist va pagar tributs al César sent un home pobre. No tenia cap obligació de fer-ho per ser el fill de Déu i l’amo i senyor de tota la terra, però per no escandalitzar als cobradors, va comentar sant Mateu²⁷³², a més de donar-nos exemple d’aquesta sana doctrina. Sant Agustí²⁷³³ va dir “no se desdeñó de pagar el tributo porque era hombre, que diesen al Cesar lo que era del Cesar, y a Dios lo que se debe a Dios”. Sant Pau²⁷³⁴ va afirmar: “sujetos estais, y debeis estarlo a las legítimas potestades. Ellos son los ministros de Dios, por cuya razón debeis también pagarles los tributos”, amb aquestes paraules es manifesta una altra raó fundada en el dret natural per a què es paguin els tributs.

També el va manar pagar a Sant Pere, aquestes contribucions eren necessàries perquè l’Estat havia de sufragar les despeses de l’exèrcit, dels jutges, dels tribunals ... i en el cas de l’Església pel manteniment de les infraestructures i els seus membres, per continuar oferint els seus serveis (evangeli, educació) i per ajudar als pobres. Qui es resistia a pagar-los o defraudava ho feia en contra del que manava Déu, per tant, el desobeïa, cometent un gran pecat com era el del robatori.²⁷³⁵

Fins i tot els filòsofs a l’article 13 de la constitució de Cadis van assenyalar aquesta necessitat: per a mantenir la força pública i per a les despeses de l’administració era indispensable una contribució comuna, la qual havia de ser repartida igualment entre tots els ciutadans a raó de les seves facultats. El delme era una petita quantitat, que generava molts beneficis per la societat perquè estava molt ben gestionat i era molt útil. També amb el pagament dels impostos el que s’assegurava era un estat fort, capaç de mantenir les propietats i lluitar contra els invasors (defensa i protecció).²⁷³⁶ Per la Bíblia “resistirse a la paga de los tributos, es resistirse a Dios que lo manda, *cui tributum tributum*”²⁷³⁷.

El capítol XII “Dels contrabans”: S’havien d’obeir les lleis contra els contrabans per lluitar contra els interessos individuals i contra l’avarícia. L’estat a part de les contribucions directes per equilibrar les seves despeses necessitava alguns arbitris com

Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p.74-75.

²⁷³² Mat. Cap. 17. v. 27.

²⁷³³ S. Ag. De cathec. Rud. Cap. 21. n. 37.

²⁷³⁴ Rom. Cap. 13, v. 6.

²⁷³⁵ Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p.78.

²⁷³⁶ Op. Cit. p. 80.

²⁷³⁷ Rom. Cap. 13, v. 7.

les duanes per protegir la producció nacional contra la invasió de mercaderies estrangeres, de menor qualitat. El contraban suposava la reducció d'ingressos per part de l'Estat, la fallida de l'hisenda, la destrucció de l'Estat, l'anarquia, el desordre i el caos. També la culpa era de qui comprava aquests productes que feien rentable el contraban. Aquest suposava la ruïna del comerç, de les arts i la decadència de l'agricultura. El document denota que la producció nacional no podia competir amb la resta d'Europa, manifestant un profund endarreriment. Encara que Colmenares fes una relació dels vins espanyols, dels seus productes agrícoles i ramaders (llana, lli) en general, argumentant que com eren els millors eren els més cars.²⁷³⁸

En conclusió, la mateixa obligació que tenien els vassalls de pagar els tributs la tenien a obeir les altres lleis contra el contraban. També era una ordre de Déu. L'Estat no tenia prou amb el cobrament de les contribucions directes, necessitava els ingressos procedents dels arbitris de les duanes per no gravar tant a la Nació. Aquesta mesura era molt útil, a més l'havien adoptat els regnes més cultes, imposant penes terribles a los contraventors o contrabandistes perquè son defraudadors d'hisenda i enemics de l'Estat. Era per tant, just obeir unes lleis instituïdes per aconseguir el bé de la societat. Practicar el contraban destruïa l'Estat perquè aniquilava l'Hisenda, dissolia la societat, entrava l'anarquia, la confusió, el desordre, el trastorn de tot lo bo. També era un pecat moral, l'avarícia, perquè eren uns lladres. Però, els que actuaven pitjor eren els compradors, els que cooperaven, eren els que mantenien el negoci del contraban ja que si ningú comprés els seus productes, doncs, no vendrien res de contraban. Els compradors eren els que els ocultaven, els còmplices, fruit del creixement de l'egoisme. El motiu de la compra era el caprici (en la seva majoria eren estrangers) i el preu, més baix per la pitjor qualitat. Els productes gairebé sempre eren els panys i el vi, provocant la ruïna de les manufactures nacionals. Els compradors argumenten que els panys havien de ser més competitius, més barats, més fins, per així no adquirir les manufactures estrangeres. La resposta del bisbe va ser que si compraven les nacionals, amb els diners podrien millorar i perfeccionar les nacionals. Un altre problema, era una costum comprar productes de contraban, sent molt difícil acabar amb aquesta practica.²⁷³⁹

²⁷³⁸ Institut d'Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Il·lustrísim Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p. 84.

²⁷³⁹ Op. Cit. pp. 85-92.

A més va assenyalar que hi havia molta corrupció al ministeri d'Hisenda, era l'explicació de la seva deficient situació, no perquè aquest sistema fiscal que no grava als més rics no fos viable. En definitiva, era pecat mortal el contraban.²⁷⁴⁰

El capítol XIII “De la bellesa i harmonia de l'ordre civil mirada amb ulls de la fe, i de la veritable política”: Va iniciar-se amb la referència al Reial Decret de 26 de desembre de 1815 de Ferran VII, al qual va assegurar la pau, la defensa de la nació, va fixar les línies econòmiques bàsiques, els tributs (només els necessaris) i la fundació d'un sistema judicial eficaç. A canvi els ciutadans havien d'ajudar al govern perquè la unió era l'única via per aconseguir tots els objectius.²⁷⁴¹ D'altra banda cal destacar la gran nostàlgia que va mostrar pel passat ja que va considerar-lo una etapa molt millor (sobretot l'Edat Moderna).

El capítol XIV “Qui son els millors ciutadans o vassalls?": Eren els que obeeixen a Déu i al rei, els altres no, estaven enganyats pels filòsofs, pels anarquistes i demés sectaris, els quals eren bojós, extravagants, soberbis, vanitosos, orgullosos, en definitiva, l'origen de tots els mals, els culpables de les rebel·lions, de l'anarquia, eren uns viciosos, uns fanàtics amb les costums corrompudes i uns enemics de la pau que es deixaven emportar per les passions. També eren uns avariciosos, ateistes i jansenistes que van prendre força a partir de la constitució francesa de 1791.²⁷⁴²

En contraposició estaven els catòlics cristians, una societat de bons cristians era la millor que podia haver perquè regnava la pau, l'amor, la misericòrdia, la caritat, la justícia, la felicitat, la tranquil·litat pública, l'ordre. No tindria sentit la formulació d'aquesta pregunta en temps passats perquè a Espanya tots eren cristians catòlics, fidels al seu monarca, amants de la seva pàtria sense cap més objectiu que enaltir la nació espanyola i procurar el benestar i potenciació de la religió. Però, des de la introducció dels escrits dels filòsofs, sobretot la constitució francesa de 1791 i la seva filla, la constitució promulgada a Cadis l'any 1812, manava complir-la a la força pels constitucionalistes anarquistes, fills de la filosofia, germans dels filòsofs moderns, els quals van provocar la divisió i la desunió en tot el regne espanyol. Veritablement a pocs han convençut perquè el catolicisme estava molt arraigat en els cors espanyols. S'havia de tornar als orígens, unió entre pàtria, rei i religió, pensament únic, absolutisme.²⁷⁴³

²⁷⁴⁰ Op. Cit. p. 93.

²⁷⁴¹ Op. Cit. p. 95.

²⁷⁴² Op. Cit. p. 117.

²⁷⁴³ Op. Cit. p. 130.

Tot seguir va tractar el següent tema: “Dels pretesos filòsofs, anarquistes i altres sectaris”. Eren els homes que havien llegit els llibres prohibits procedents de França, Alemanya, Itàlia i Anglaterra, sent seductors, a més feien molt soroll; “pero hacer ruido en el mundo no es lo mejor” deia Fontenelle²⁷⁴⁴, de caràcter moderat. Colmenares va equiparar als filòsofs als bojós i als extravagants.²⁷⁴⁵ “Queriendo haver alguno del Espiritu fuerte, dice Malebranche²⁷⁴⁶, se halla al punto cubierto de tinieblas, y no ya sino falsas luces: nieva atrevidamente las cosas mas claras, y asegura con magisterio y con fiereza las mas falsas y oscuras”. Amb la seva oratòria erosionaven la fe cristiana del poble, el qual queia en un vici continuat. Només aprenien dels errors, trastornaven les sanes idees, aquest era l’obscuritat del seu enteniment i la duresa del seu cor. Era la depravació de les costums, segons Montagne²⁷⁴⁷ “quisieran ser peores de lo que pueden ser; oscurecida con tantas tinieblas la luz de su razon tienen por verdadero lo que es conforme a sus pasiones, y por falso lo que se opone a ellas”. Lactancio²⁷⁴⁸ va afirmar: “estando tan discordes entre si, era claro que habian errador el verdadero camino, pues que cada uno seguia los suyos como se le antojaba, dejando con esto una gran confusión a los que buscan la verdad”.²⁷⁴⁹

Per Colmenares, els llibres que llegien, lluny d’apropar-los a la saviesa, els feien més ignorants. Eren joves “incautos”, es deixaven seduir, perquè era un discurs que alagava als sentits, però en realitat en comptes d’il·lustrar a la raó l’ofuscava i l’obscuria. Els va qualificar de “idiotes” perquè es pensaven que eren savis quan realment eren ignorants. Era una falsa i vana filosofia. Sant Gerònim²⁷⁵⁰ els va qualificar “d’animals gloriosos” perquè la seva ciència es reduïa a espesses tenebres (*dilexerunt homines magis tenebras quam lucem*). Eren els destructors de l’ordre, introductors de l’anarquia i la confusió. Segons Lettran²⁷⁵¹, bisbe francès, “las almas viciosas arrastradas por sus pasiones no solo quedan privadas de todo sentimiento religioso, sino que pierden todas las virtudes”.

²⁷⁴⁴ Fontenel. Tom. 1. diàleg 1.

²⁷⁴⁵ Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Il·lustrísim Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p. 118.

²⁷⁴⁶ Male. De la Recher. Tom. 1. lib. 2. de l’imagin. 1 parte chap. 4.

²⁷⁴⁷ En d’Alembert. Melanges de l’abus. De la Crit. Dans mater de relig.

²⁷⁴⁸ Lact. De falsa relig. Lib. I.n. I.

²⁷⁴⁹ Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Il·lustrísim Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. pp. 120-121.

²⁷⁵⁰ S. Geron. Ep. 54. ad Pammach.

²⁷⁵¹ Lettr. De Mons. Eveq. De Troyes. Collect. De Barruel. Tom. II.

Definitivament eren molt egoistes, a més de ser anarquistes ja que no volien subjectar-se a lleis, també eren irreligiosos viciosos i no tenien costums. Per Colmenares només eren humans en les seves paraules i escrits, mai en les seves accions, *curius simulant, et Bacchanalia vivunt*. A més eren ateistes, llibertins, sectaris, malalts, sense fe ni virtuts, enemics de la pau, en conclusió, eren els membres de les societats polítiques.²⁷⁵²

La segona part anomenada “dels catòlics cristians” va començar amb una referència a Baile, qualificat com ateista, el qual només va utilitzar el seu talent per destruir, proferir paradoxes nues de tota veritat, impies, a més va tenir l’orgull d’afirmar que era impossible una societat permanent composta de cristians. Li va contestar Montesquieu²⁷⁵³: Perquè no? segons Colmenares “un hombre no menos famoso por sus bellos conceptos que por sus perjudiciales errores”. Pel bisbe, els principis del cristianisme estaven profundament gravats en el cor, molt més fort que qualsevol monarquia o república, o sigui, la religió per damunt del poder polític.²⁷⁵⁴

Per Colmenares una societat de bons cristians era el més perfecte que podia haver entre els homes, súbdits de Déu, així regnaria la pau, s’administraria justícia, no hi hauria opressió. Com va dir el bisbe de Coutances²⁷⁵⁵ “el cristianismo no perturba los gobiernos, vive pacífico bajo cualquier gobierno, y no fomenta sedicion ni alboroto. Los que proceden de otro modo no pueden cubrirse con el velo de esta religion, antes bien obran contra sus máximas y su espíritu”. Un govern compost per veritables catòlics cristians seria el més proper a la felicitat. Les característiques ideals eren l’amor, la unió (no va excloure ni als pitjors enemics), la subordinació a les legítimes potestats (les respectaven com als ministres de Déu, encara que abusessin del seu poder), fidels als contractes, preservadors de la seguretat de les propietats (no robatoris), de l’armonia entre els prínceps i els seus vassalls i partidaris de l’ordre. Eren esclaus quan eren governats pel despotisme d’un tirà, eren pacífics sota el govern turbulent dels demòcrates, submisos a l’orgull de l’aristocràcia, en tots els governs eren els ciutadans més perfectes.

²⁷⁵² Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. pp. 123-124.

²⁷⁵³ Montesquieu. Esprit. Des loix. Livr. 24, Chap. 6.

²⁷⁵⁴ Institut d’Estudis Ilerdencs, Fons Antic, Llegat Areny. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832: Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D. F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia á los reyes y á su gobierno. Lérida: por Bonaventura Coromines, Lleida, 25 de gener de 1828. p. 130.

²⁷⁵⁵ Pastoral citada en els annals de la religió del 20 de juny de 1795.

Per Montesquieu²⁷⁵⁶ “al cristianismo debemos un cierto derecho político en el gobierno, y en la guerra un cierto derecho de gentes, a que jamas podra estar bastantemente agradecida la naturaleza humana. La religión cristiana , que al parecer no tiene otro objeto que la felicidad de la otra vida, nos hace tambien dichosos de esta”. Pel bisbe el cristianisme era una doctrina sana, dolça, moderada, pacífica i conciliadora. Per tant, s’havia de posar fre a les passions, s’havien de controlar, el bon ciutadà havia de ser sumis i obedient. Però comprenia que els humans, tot i que cristians, tenien defectes, estaven inclinats a la corrupció de la naturalesa, a seguir els vicis perquè estaven plens de passions. La religió controlava i calmava els vicis i les passions, sense religió els homes es convertirien en violent, ferotges, cruels, sanguinaris, injustos i tirans.

Posteriorment va utilitzar una cita del Cardinal Richelieu²⁷⁵⁷ “ El reino de Dios es el principio del gobierno de los estados, y es tan necesario, que sin este fundamento ningun príncipe puede reinar bien, ni el estado puede ser feliz”. Per Colmenares, tot es perdria sense religió, tal i com va afirmar Ferran VII²⁷⁵⁸ “no hay verdadera moral sin la religión, ni virtud permanente, si carece de su apoyo. Tot seguit va realitzar una exhortació de la religió catòlica, tots havien de defensar-la, amar-la, per així aconseguir la felicitat i la tranquil·litat pública. El darrer paràgraf del text va ser: “En medio de las turbaciones, que han agitado a toda la Europa en estos calamitosos tiempos, hemos vivido, si no del todo quietos y felices, a lo menos coronados de gloria y de laureles adquiridos por las tropas invencibles, cuyo primer grito de guerra fue siempre desde los primeros dias de nuestra gloriosa insurrección: VIVA NUESTRO AMADO MONARCA: VIVA FERNANDO VII EL DESEADO. Bajo sus felices auspicios logramos oponer un dique irresistible al furioso torrente de destrucción, que aparece iba a inundar a todos los imperios. Ultimamente con su maravillosa venida a esta provincia de Cataluña, cuando todo amenazaba calamidades y desastres, volviendo a unirse los miembros desunidos, y a consolidarse el cuerpo social, que comenzaba a disolverse: por cuya razon justamente adquirió el glorioso renombre de FERNANDO EL PACIFICADOR, título que llegará hasta la posteridad mas remota. Amemos, pues, a un rey enviado por Dios para nuestra felicidad, seamos fieles y obedientes al gobierno, florezca entre nosotros la religión católica, y nada tendremos que envidiar a los reinos mas felices y mejor gobernados”.

²⁷⁵⁶ Montesq. Esprit. Des lois. Lib. 24. Chap. 3.

²⁷⁵⁷ Richel Testam. Polit. 2. part. Cap. 2.

²⁷⁵⁸ Decret de 24 de novembre de 1815.

Per finalitzar aquest estudi cal citar una altra carta pastoral del bisbe Colmenares als nostre venerables cures i demás eclesiàstics de la diòcesis de Lleida.²⁷⁵⁹

Realment eren unes conferències morals (el 30 de maig de 1830 es van restablir). Pel bisbe lleidatà el veritable objectiu final d'aquest cicle de dissertacions era la buscada de la saviesa, poder obeir a Déu, treballar i estudiar per així aconseguir l'eterna recompensa, la vida eterna. Pel contrari qui mostrava un despreci per la instrucció era infeliç ja que les seves obres eren inútils. Els rectors experts eren les persones més adequades per ensenyar i instruir a la població per així evitar falses interpretacions. La ignorància portava a múltiples equivocacions i errors.²⁷⁶⁰

Els eclesiàstics s'havien d'ajuntar i reunir-se a les Conferències Morals perquè l'esperit dels Concilis sempre havia estat el de fomentar la ciència als eclesiàstics per tots els mitjans, els quals havien d'estudiar les sagrades escriptures per no caminar sobre tenebres ja que van ser cridats per Déu per esdevenir la llum del món. Colmenares va ordenar l'assistència dels eclesiàstics a les Constitucions "synodals" del bisbat de Lleida per a què poguessin portar a la pràctica les seves resolucions.²⁷⁶¹

Per Colmenares hi havia un sector d'eclesiàstics ociosos. Per reparar aquest dany era convenient que s'ajuntessin per conferenciar sobre matèries morals. S'havia de seguir l'exemple de les iniciatives del arquebisbe de Tarragona, Antonio Fernando de Echanove y Zaldivar; l'arquebisbe de Saragossa, Bernardo Frances Caballero; i el bisbe de Tortosa, Victor Damian Saez Sánchez Mayor. O sigui, la finalitat d'aquesta pastoral era conscienciar als eclesiàstics de la utilitat de l'organització i assistència a les Constitucions Morals ja que en d'altres territoris havia estat una excel·lent iniciativa que havia obtingut múltiples beneficis vers els clergues.²⁷⁶²

Segons el bisbe de Tortosa eren una "institucion util, saludable, y abundante en frutos de vida eterna". Va servir per aprofundir en les matèries morals, en el coneixement de les malalties de l'ànima i en els seus remeis. Els efectes d'aquestes conferències eren molt positius perquè el clergat estava ocupat, s'instruïa i donava bon exemple.²⁷⁶³

²⁷⁵⁹ Arxiu Diocesà de Lleida, bisbe Colmenares, Lligall 3. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832. Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. A nuestros venerables curas, y demas eclesiasticos de nuestra diocesis. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. Palau Episcopal de Lleida, 24 d'abril de 1830.

²⁷⁶⁰ Op. Cit. pp. 1-2.

²⁷⁶¹ Op. Cit. p. 3.

²⁷⁶² Op. Cit. p. 4.

²⁷⁶³ Op. Cit. p. 5.

Per tant s'havien d'establir unes Conferències Morals al bisbat lleidatà al divendres o dijous de totes les setmanes s'havia de realitzar una, la darrera de cada mes seria de "rubricas y ceremonias", seguint l'ordre de l'obra del P. Larraga per a les primeres i per a la de Rubriques el llibret del senyor Galindo. A més tots els beneficiaris, capellans i altres clergues havien d'assistir obligatòriament, excepte els que cursessin càtedres al seminari.²⁷⁶⁴

29. Conclusions de la Dècada Ominosa

Amb el retorn de l'absolutisme les antigues elits tradicionals de la ciutat de Lleida van tornar a controlar el poder local. La noblesa juntament amb els individus dedicats a la judicatura van dominar el consistori municipal, fet que va tornar a barrar el pas a d'altres sectors socials més dinàmics. Però, encara que tots els regidors mantenien una gran adhesió a la causa del tron i de l'altar, Josep Berga, va ser l'únic que no va recuperar el seu càrrec per incompliment del Decret de la Regència del Regne del 17 d'abril del 1823 que va manar el retorn dels antics regidors als seus llocs si s'havien mantingut fidels a l'absolutisme.

²⁷⁶⁴ Op. Cit. p. 8.

Durant els anys 1824-27 la consolidació del vell sistema absolutista a l'interior de la corporació local va quallar. Al càrrec de síndic van predominar els grups socio-professionals més rics (hisendat, advocat, noble i doctor en medicina) mentre que als diputats, excepte el de primer diputat (només hisendats), van predominar sobretot els mestres gremials i comerciants, els quals van poder optar a entrar al consistori local per tal de poder aportar el punt de vista dels grups menys afavorits i així intentar millorar la vida dels treballadors manuals, en tot cas van suposar un eixamplament de la participació ciutadana als sectors intermedis de la societat. En definitiva, la fórmula utilitzada pel sistema absolutista durant el sexenni 1814-1820 es va repetir amb la finalització de l'experiència liberal i el retorn de Ferran VII. A la dècada ominosa va persistir el caduc sistema municipal característic de l'Antic Règim.

Altrament cal destacar que amb la segona restauració de Ferran VII es van reprendre les relacions amb l'Església i la monarquia, a més d'intentar reimpulsar antics projectes d'infraestructures com la carretera de Tarragona o el Canal d'Urgell, també cal afegir que la junta de Cequiatge va assolir força protagonisme. Mentrestant l'Estat per contrarestar la influència i l'acció dels liberals va promoure noves mesures legals com la implantació d'un nou sistema educatiu per intentar adoctrinar a les masses o la creació d'un nou cos policíac.

Força il·lustrador de la nova entrada de l'absolutisme va ser el fet que a la tardor de l'any 1825, moment en el qual es va produir la mort del Baró d'Eroles, el símbol de la lluita reialista contra el règim constitucional, la Paeria va designar a Joan Francesc per col·laborar en l'escriptura i la redacció de les exèquies del Baró d'Eroles. Poc després, al 20 d'octubre es va portar a terme el funeral del Baró d'Eroles. Manuel Baltasar de Tàpies i Joan Francesc van ser els comissionats que ho van organitzar juntament amb el bisbe Colmenares. A aquesta cerimònia es van aplegar totes les autoritats municipals tant civils, militars, com eclesiàstiques. Va rebre un homenatge semblant a la figura d'un monarca.

Al mes de setembre de l'any 1827, davant l'esclat de la insurrecció dels Malcontents i la visita del monarca a territori català, els principals membres del consistori lleidatà van decidir que havien d'anar a felicitar Ferran VII i besar-li les seves mans. A més li van donar les gràcies per la propera pacificació del Principat de Catalunya, la qual afavoriria molt la seva indústria ja que va estar "de dol" durant el conflicte. La comunicació del Reial Decret del 18 de setembre signat pel monarca va ser rebut amb gran alegria entre els veïns de Lleida, de fer cas a les seves autoritats absolutistes. Segons aquestes, els

extraviats havien quedat sotmesos als peus del Tron, només havia estat necessari, per sotmetre'ls, escoltar l'augusta veu de Ferran VII, el qual s'havia presentat davant d'ells, no com un rei, sinó com un pare. Una visió, doncs, d'adulació al rei i paternalista: el rei havia acudit ràpidament a sufocar la rebel·lió per ajudar al poble.

La Paeria va agrair a Ferran VII el "pacificador" la fi del conflicte bèl·lic, a més de la clemència mostrada vers "los desviados" (agraviats). El consistori lleidatà va voler la reconciliació nacional, la vinguda de la pau, l'inici de la recuperació econòmica i acabar amb la divisió, introduïda pels "anarquistes" (liberals), els quals havien estat la veritable causa fonamental del començament de la guerra perquè una vegada que havien comprovat des de Londres que no podien derrotar i aniquilar al règim absolutista, van planificar que el més adient pels seus interessos seria dividir-los en dues faccions, una més moderada (la seguidora de Ferran VII) i l'altra més exaltada (partidària de Carles). D'altra banda el poder local, a imatge del Manifest dels Reialistes Purs, va adduir altres causes com la poca recompensa obtinguda pels reialistes que havien lluitat per tornar el tron a Ferran VII a l'any 1822, l'indult als liberals, una vegada iniciada la dècada ominosa, fet que els havia permès mantenir els seus càrrecs a l'Estat, o bé, finalment, l'existència d'un profund ressentiment per la confluència d'aquests factors. Amb aquestes afirmacions, implícitament, justificaven l'acció dels Malcontents i, per tant, li donaven un cert suport. La posició de la Paeria no estaria tan allunyada dels Malcontents. En acudir el rei al Principat i acabar amb els Malcontents era natural que es mostressin obedients al monarca i el felicitessin.

A més cal destacar que el govern local lleidatà va donar força importància a l'aspecte econòmic perquè segons aquesta corporació des del final del règim constitucional s'havien apujat molts els impostos, s'havia produït una pèrdua de poder adquisitiu i la pobresa material s'havia estès. Encara que les autoritats municipals van deixar ben clar que no tenien res a veure amb el moviment dels "malcontents" ja que van mantenir-se sempre fidel al monarca tal i com ho havia fet anteriorment (va referir-se als dos "captiveris" precedents, 1808-14 i 1820-23).

Així doncs, la ciutat va mantenir-se sempre fidel al monarca, el qual la va visitar a l'any 1828. Fruit d'aquesta arribada es va procedir a la millora del paviment de molts carrers i la inauguració d'una nova rambla, la de Ferran.

Poc després la Paeria continuava en mans de personalitats moderades de l'absolutisme i d'alguns liberals igualment moderats o, almenys, que havien col·laborat amb el règim constitucional. El 1829, sota l'alcaldia (regidor degà) d'un altre membre de la família

Gomar, aquest cas l'Ignasi (germà d'Antoni), de cavallers, de notable tradició en el regiment municipal, apareixien els nobles Joan Baptista de Casanoves i Antoni Benet de Queraltó, juntament amb Joaquim Martorell, Josep Masip i Antoni Blet, membres del consistori a la darrera etapa constitucional. L'any 1831 Queraltó va ser nomenat regidor degà. Un altre cavaller, Jacint de Pallarés, va ser designat per al mateix càrrec de degà del municipi, el 1832, amb Casanoves i Martorell. El 2 de febrer de 1833 el govern de Ferran VII decretava unes directrius noves per a constituir els cossos municipals. La fórmula consistia en una proposta de ternes, elaborades per una assemblea, formada pels membres de l'Ajuntament que cessaven en la seva funció i un nombre igual del grup de majors contribuents de la ciutat, que eren adreçades al corregidor per a la seva tramesa posterior al Reial Acord.

En un altre ordre de coses, pel que fa als Voluntaris Reialistes primer de tot cal comentar que no van haver d'esperar gaire els absolutistes per anunciar l'organització d'un cos militar semblant a la Milícia Nacional (pràcticament idèntic, però de sentit ideològic radicalment contrari). Així, el 18 de novembre de 1823, l'Estat va notificar a la Paeria la formació dels Voluntaris Reialistes "se ha de proceder sin ningún retraso a la formación de la compañía de voluntarios realistas de la ciudad de Lérida para así acatar las órdenes de los organismos superiores". Els membres de la Paeria en la seva reunió consistorial van designar a Antoni de Gomar, a Manuel Baltasar de Tàpies i a Mariano Arajol comissionats per tal d'organitzar i crear aquest nou cos armat.

Era el primer pas per a la formació del braç militar de l'absolutisme, una vegada que l'exèrcit nacional no podia garantir la vigència d'aquest règim per la seva debilitat, tant logística com financera, a més d'haver-hi una rellevant divisió ideològica al seu interior, sobretot dins dels oficials. De moment, fins que els voluntaris reialistes no comencessin a desenvolupar les seves funcions, les autoritats reialistes van confiar en l'exèrcit francès per tal de garantir la vigència del seu sistema polític, una força d'ocupació encoberta que, lluny d'augmentar la repressió van afavorir la integració dels afins al liberalisme, alhora que potenciaven la calma i el moderantisme. Aquestes tropes van perdurar al territori espanyol fins l'any 1828.

No s'ha oblidar que la Milícia Nacional s'havia mogut al voltant dels 250 milicians. D'altra banda s'ha de comentar que els Voluntaris reialistes podrien tenir més èxit perquè no era un cos elitista com la Milícia, només destinada als propietaris i a la població allunyada de les tasques agrícoles. Amb l'acceptació dels pagesos i dels jornalers al cos dels Voluntaris reialistes, una important participació popular estava

assegurada, encara més si l'ajuntament costejava els uniformes, demostrant que el nou consistori realitzaria l'esforç necessari per tal de satisfer les ordres reials en temes de seguretat interna.

Una vegada precisats i concretats els primers voluntaris, les autoritats municipals van crear una junta de purificació de milícies per comprovar la conducta política dels nous voluntaris reialistes i esbrinar si havien format part de la Milícia Nacional ja que, si incomplien qualsevol d'aquests requisits, no podrien integrar-se al cos de voluntaris reialistes. Per tant, van marginar als antics milicians dels Voluntaris Reialistes per considerar-los proclius i col·laboradors del liberalisme

Dels primers 15 oficials 7 havien format part de la Milícia Nacional (fet contradictori amb aquella mesura de depurar els qui havien format part de la Milícia), pràcticament el 50%. El cos dels Voluntaris Reialistes va tenir poc de nou respecte al nombre de batallons (un com en la Milícia), el nombre de companyies i una part important dels seus membres que es repetien en una i l'altra, entorn al 50%. Aquest percentatge faria replantejar el grau de liberalisme dels components de la Milícia Nacional al Trienni liberal. La principal diferència va radicar, d'una banda, en el seu objectiu de defensar el reialisme i, d'una altra, en el fet que l'altra meitat dels seus membres eren, principalment, individus dedicats a les tasques agrícoles, sobretot jornalers, els quals per la condició classista i antirural de la Milícia n'havien tingut les portes tancades i no havien pogut integrar-se en cap de les seves companyies. Per tant, els sectors agrícoles van poder tornar a demostrar la seva adhesió al tron i l'altar, tal i com ho havien realitzat anteriorment a les partides contrarevolucionàries formades per ensorrar el règim constitucional.

Altrament podia succeir que ni una part de la milícia nacional, abans, ni una part dels voluntaris ara, fossin ni tan liberals ni tan favorables a l'absolutisme, si no que, senzillament, intentessin sobreviure el millor possible o aprofitar les circumstàncies.

A principis del mes de novembre de 1824 el corregidor volia crear i fundar una junta d'individus de notòria adhesió al rei Ferran VII i als sagrats drets que tenia respecte a la seva sobirania amb la fi de sufragar l'uniforme i l'armament que necessitaven els voluntaris. Finalment es va constituir aquesta junta. La van integrar: El governador com a president, els regidors Antoni de Gomar i Manuel Baltasar de Tàpies, el degà del Capítol Jose Cayetano de Fonserrada, el canonge Juan Crisostomo de Mariategui, Joaquim Martorell en qualitat de comandant interí dels voluntaris reialistes, Antoni Sánchez, rector de la parròquia de Sant Andreu, Antoni Alzamora, presbiter de la

catedral, individu del clergat menor, el cavaller Ignasi de Gomar, Josep Masip i Fidel Vives en qualitat de llauradors propietaris, Francesc Galtayres, mestre fuster i, per últim, Francesc Puig com a secretari. Com podem observar van formar part d'aquesta Junta els personatges més influents i poderosos de Lleida.

Al mes de juliol de l'any 1825 la Paeria va ordenar que s'havien d'imprimir 400 exemplars del sermó que va predicar el canonge magistral de la catedral de Lleida, Manuel Costa, amb motiu de la benedicció de la bandera del batalló dels Voluntaris Reialistes de la ciutat. L'objectiu era donar a conèixer arreu el cos dels Voluntaris Reialistes. La propaganda com a arma de conscienciació popular tenia com a finalitat augmentar el nombre d'adeptes al règim absolutista, a més d'assentar a l'interior de l'imaginari col·lectiu els seus valors. A pesar de la importància de la implantació d'aquest cos armat no va ser fins el 26 de febrer que va publicar-se el reglament dels Voluntaris Reialistes i a Lleida es va jurar i beneir la bandera i es produir l'alçament de l'estàndard reial dels Voluntaris Reialistes en una cerimònia celebrada a la catedral el 30 de maig de 1825.

Tot i que la funció principal dels Voluntaris Reialistes era actuar com una força de xoc per evitar una insurrecció liberal la veritable missió que van tenir fins llavors els Voluntaris Reialistes de Lleida va ser la de perseguir i la d'apressar als lladres comuns. Les autoritats absolutistes municipals van veure amb bons ulls aquestes pràctiques perquè asseguraven l'ordre públic i mantenien la seguretat i la tranquil·litat.

Gairebé un 70% dels nous voluntaris eren llauradors, propietaris de terres dedicats a la producció agrícola, nombre lògic si tenim en compte que més d'un 50% de la població activa de la ciutat treballava al camp. Per contra, el 30% restant formava part del grup artesà i gremial. A destacar la inexistència de cap individu relacionat amb les professions liberals o bé amb activitats estrictament comercials, tampoc no apareix cap empleat o funcionari. Per tant, l'estructura socio-professional era força diferent a la de la Milícia Nacional. Mentre que els Voluntaris Reialistes van pretendre aconseguir el suport de l'àmbit rural, més prop del conservadorisme ideològic, la Milícia Nacional va intentar assolir una base principalment urbana, més activa i dinàmica, integrada per menestrals, comerciants i individus relacionats amb les professions liberals.

Davant el perill d'insurreccions tant liberals com apostòliques el cos dels Voluntaris Reialistes va augmentar en nombre. Aquests van ser els nous Voluntaris Reialistes que es van anar apuntant al llarg de l'any 1827. En gran mesura l'esclat de la Guerra dels

“Agraviats” va propiciar aquest creixement numèric. La xifra total serien uns 257 individus que voldrien allistar-se al cos dels Voluntaris Reialistes.

Per finalitzar aquestes conclusions cal apuntar els eixos bàsics de l'Església de Lleida a la Dècada Ominosa: recuperar els seus privilegis i l'aliança Tron-Altar-consistori municipal, tornar a la normalitat, ajudar a gran escala dins de l'àmbit social i assistencial al poble lleidatà, intentar recaptar el delme, repressaliar als eclesiàstics liberals, mantenir-se fidel a Ferran VII i protagonitzar un paper destacat davant la visita del monarca.

Poc a poc els antics canonges van tornar a la seu capitular, al igual que ho va fer el bisbe Renteria a la direcció del Bisbat. El bisbe va ser recompensat pel seu suport a la causa absolutista durant el Trienni amb l'arquebisbat de Santiago, si bé no va prendre possessió a causa de la seva prematura mort. Fou substituït a Lleida pel bisbe Colmenares, de caire absolutista, però una personalitat que amb les seves cartes pastorals va intentar recuperar la concòrdia i la unitat nacional, social i ideològica perduda, evitant en el possible les disputes per les divisions internes. Ràpidament la maquinària eclesiàstica es va posar a treballar, sobretot per repressaliar als canonges Forriol, Martín Laguna i Martínez Marina. El que no van poder es acabar amb el frau en el cobrament del delme ja que la resistència camperola a pagar-lo va créixer enormement. A pesar del seu litigi amb el consistori lleidatà per l'assumpte de la carnisseria en general van fer un front comú per recuperar la religiositat perduda i els antics privilegis.

En definitiva pel que fa a la caiguda del règim liberal i el restabliment de Ferran VII en el tron amb totes les seves prerrogatives, l'Església saludà amb goig i satisfacció la nova situació política, que li suposava l'abolició de la legislació de reforma eclesiàstica i la fi de la persecució religiosa. Va ser llavors quan començà un nou període caracteritzat per l'estreta col·laboració entre l'Església i el poder civil. L'Església recobrà les seves prerrogatives. En la difícil convivència, agreujada pels fets viscuts, s'obrí una repressió en exigència de responsabilitats per actuacions contra el rei i la religió durant el règim liberal. Finalment apuntar que la línia política seguida no fou acceptada pels ultra-reialistes que, sentint-se agraviats, manifestaren el seu malcontentament promovent una insurrecció armada per enderrocar Ferran VII i instal·lar en el tron el seu germà Carles. En general l'Església no recolzà aquest

extremisme i el fet religiós restà absent de la insurrecció, tot i que sí que hi va haver algun canonge compromès, com Valonga²⁷⁶⁵, o alguns frares.

30. Reflexió final

Sens dubte, una de les parts més importants de qualsevol recerca històrica son les reflexions finals a les quals arriba l'investigador. Per aquest motiu he considerat oportú realitzar una valoració global entorn del que va significar el regnat de Ferran VII a la ciutat de Lleida.

²⁷⁶⁵ LLADONOSA, M.; *Carlins i Liberals a Lleida*. Pagès editors, Lleida, 1992, p. 129.

El punt de partida ha de ser, cronològicament, l'any 1808, moment en el qual va esclatar la Guerra del Francès, un conflicte bèl·lic generat per la debilitat de la monarquia hispànica absolutista que va donar pas a l'inici contemporaneïtat a la Península Ibèrica. La importància d'aquesta etapa històrica (1808-1814) va ser tal que les seves repercussions es van allargar, almenys, durant tot el regnat de Ferran VII (1814-1833).

Demogràficament va comportar un retrocés important en el nombre d'habitants de Lleida. La ciutat en aquests moments era la tercera de Catalunya per darrera de Barcelona i Reus. Definitivament la invasió napoleònica va tancar el desenvolupament alcista característica del segle XVIII. A l'acabament de la guerra la població lleidatana va registrar una quantitat molt propera als 10.500-11.000 habitants, xifra molt similar a l'apuntada al cens de Floridablanca de l'any 1787. Així doncs, es va produir una paràlisi dins de l'àmbit demogràfic originat pel conflicte bèl·lic (crisi econòmica, augment dels moviments migratoris i, entre d'altres factors, expansió de les infeccions). Tímidament va augmentar el número d'habitants al període 1814-1822 a causa de la pau, la lenta millora de les condicions de vida i la migració, sobretot de jornalers de l'Aragó atrets pel pol urbà que representava la ciutat i per la seva horta. Però, la guerra civil del 1822-1823 va tornar a afectar negativament, així com la Dècada Ominosa va suposar un nou increment poblacional, tot i que va restar força lluny dels registres aconseguits al segle XVIII. En general aquesta evolució demogràfica va ser molt similar a la registrada a la resta de Catalunya o d'Espanya.

Per analitzar l'urbanisme també cal encetar l'estudi des de la Guerra del Francès perquè la ja comentada voladura del polvorí de la Suda (1812) va provocar la demolició d'un centenar de cases del barri de Magdalena que ja no van ser reeixides perquè durant el regnat de Ferran VII a Lleida la falta de pressupost municipal no va permetre portar a terme ni executar cap pla urbanístic concret ni millores considerables. Només cal tenir en compte la rambla de Ferran i la repavimentació dels carrers pels quals va passar el monarca al seu pas per la ciutat a la Dècada Ominosa (1828, bàsicament els que comuniquen la Paeria del Palau Episcopal). Per tant, l'estancament també seria l'element característic de l'àmbit urbanístic a Lleida durant el govern de Ferran VII. La ciutat va continuar reclosa a l'interior de les muralles medievals.

La Guerra del Francès també ens serveix per entendre la crisi financera que va caracteritzar tot aquest període (1814-1833). El conflicte bèl·lic va ensorrar el dèbil comerç, va interrompre els intercanvis mercantils, va desequilibrar el pressupost

municipal i va ajornar la posada en marxa d'obres públiques tan importants com la del canal d'Urgell, la carretera de Tarragona o la presó de Sant Martí. Les dificultats econòmiques derivades de la invasió napoleònica van afectar notablement al poble lleidatà, el qual se va mostrar incapaç de pagar sense retard els diversos tributs. A tot plegat cal afegir el deficitari i desigual sistema contributiu que deixava majoritàriament al marge als privilegiats (noblesa i alt clergat) per carregar al poble amb una multitud ingent d'impostos i taxes que lluny d'afavorir la seva vida quotidiana mitjançant la prestació de serveis bàsics va restar força poder adquisitiu i va aturar en excés les transaccions comercials i financeres.

La crisi econòmica no va permetre la consolidació del sistema absolutista al període 1814-1820 ni la vigència per molt temps del Trienni Liberal ja que no va permetre als polítics liberals ni articular ni dotar logísticament una important força de xoc capaç de fer front a l'invasor estranger a part de derrotar a la contrarevolució interior. En aquesta etapa va impossibilitar la posada en marxa, per exemple, del nou model d'ensenyament. A finals de l'any 1823, una vegada encetada la Dècada Ominosa, la situació a nivell material no arribava als registres aconseguits a l'any 1808 ja que en aquest període tot i estar marcat per la pau excepte la guerra civil (1822-1823) amb prou feines va poder recuperar-se de les pèrdues derivades de la Guerra del Francès. Les causes serien: descens poblacional, desarticulació de les famílies, escassa dinamització dels sectors productius (gremis, lleis i normes laborals amb importants reminiscències feudals), excessiva dependència de la producció agrària i alt nombre d'individus dedicats a les tasques agrícoles, proliferació del conreu extensiu i de secà, camp amb baix índex d'aplicació tecnològica, la forta càrrega tributària, la feblesa del comerç derivat de la manca d'infraestructures, de seguretat, a més cal tenir en compte la polarització ideològica i la debilitat de les institucions polítiques locals i nacionals. Per últim, apuntar que a la Dècada Ominosa no es va solucionar en essència cap problema, ans al contrari, ja que les disputes internes van donar pas al conflicte dels malcontents i les tensions sorgirien de nou a la mort del monarca.

Endinsar-nos dintre de l'espai polític cal comentar que després de la Guerra de la Independència els notables van tornar a dominar el municipi lleidatà, quedant el poder local, una vegada més, subordinat als seus interessos particulars. L'oligarquia tradicional va tenir el seu lloc assegurat ja que no hi va haver cap mena d'eleccions amb el fi de substituir-los perquè eren regidores perpetus. Solament es podien renovar els càrrecs de síndic general i procurador, a més dels de diputats del comú, tot i que també

van ser ocupats en la seva majoria per l'elit social i econòmica lleidatana. Únicament es va produir una dinamització i una certa obertura als sectors més populars als oficis de batlles de barri.

Ben al contrari va ser la situació del Trienni Liberal ja que per segona vegada (cal recordar l'etapa de 1808-1810, a on el buit de poder provocat per la invasió francesa va possibilitar la formació d'un govern local provisional en el qual els elements més populars van adquirir força protagonisme), gràcies a la reimplantació de la Constitució de Cadis de 1812, els individus de l'exterior de l'oligarquia tradicional lleidatana van poder participar i controlar en bona mesura el consistori municipal. No obstant, va calgué esperar fins a l'any 1823 per copsar un govern íntegrament liberal, va ser l'ajuntament "exaltat", anteriorment, durant el període 1820-1822 els antics notables, com a cas paradigmàtic cal citar a Antoni de Gomar (batlle de la ciutat de 1814 a 1820, al 1821 i des de finals del 1823 fins a la seva mort l'any 1828), van continuar dominant la Paeria.

També s'ha de ressaltar dins l'àmbit polític al Trienni Liberal que a l'any 1821 es va aconseguir la capitalitat de la província davant del Congrés Nacional. Era el fet que corroborava l'intens paper de la ciutat al llarg de la història i l'important nucli que significava pel ponent català. D'altra banda cal destacar que a l'any 1822 la contrarevolució reialista era una realitat ben sòlida, però aquesta no va quallar a la ciutat perquè tot i el seu caràcter agrari i d'interior, va restar present un sentiment liberal, alentit anteriorment, al setembre de l'any 1821, per l'allistament en qualitat de milicià voluntari de Lleida del ciutadà Rafael de Riego, Mariscal de Camp de tots els exèrcits Nacionals. Així doncs, la ciutat, definitivament es va convertir en un baluard del liberalisme. Fet que explicaria en part que a l'any 1822 Fermí Gigó fos seleccionat per dirigir l'ajuntament com a nou batlle constitucional primer. El comandant de la Milícia havia assolit el poder municipal. El cap del poder paramilitar va fer-se amb el control del govern civil.

En definitiva, el Trienni Liberal va mostrar la divisió ideològica i la fractura social que era vigent a la resta de l'Estat espanyol ja que l'absolutisme i l'incipient liberal lluitaven per fer-se amb el control del poder central. Aquesta fracció va restar al llarg del segle XIX. A tot plegat cal afegir que va ser necessària una brutal repressió política i militar, encara més important que l'executada a l'any 1814, per donar estabilitat al govern absolutista de finals de l'any 1823, encara que mai més restaria en l'oblit les

dues experiències liberals anteriors (la de la Guerra del Francès i la del Trienni Liberal), curtes, però força intenses.

A l'inici de la Dècada Ominosa una altra vegada van ocupar l'espai municipal les antigues elits. Per tant, els notables van retornar al poder. El cas de Fermí Gigó, batlle major i de tinent corregidor, sent antic alcalde primer del consistori liberal de l'any 1822 i capità de la Milícia Nacional, mostraria com a l'interior de la classe política lleidatana, en alguns casos, va prevalèixer el fet de mantenir-se al poder a l'acció de defensar uns ideals ideològico-polítics. Similar va ser el cas de la pròpia ciutat perquè Lleida abans de caure en mans de l'absolutisme va defensar el sistema liberal a ultrança, però una vegada derrotada Catalunya, ràpidament va mostrar el seu suport incondicional a Ferran VII (aquest es va mantenir durant tota la seva darrera etapa al front de la corona. Així doncs, el govern local a l'any 1827, davant el conflicte dels malcontents va restar a favor del monarca, qui en agraïment, va visitar la ciutat l'any posterior). Aquestes dades ens assenyalarien com l'estricta supervivència va situar-se per damunt d'altres qüestions. Si un 43% dels polítics absolutistes van participar del govern liberal, només un 18% dels antics regidors liberals van continuar a la Paeria a la Dècada Ominosa. Com ja he apuntat anteriorment la fórmula utilitzada pel sistema absolutista durant el sexenni 1814-1820 es va repetir amb l'acabament de l'experiència liberal i el retorn de Ferran VII.

Una vegada establerts els eixos de l'àmbit municipal seria adient assenyalant l'organització, les característiques i el desenvolupament tant de la Milícia Nacional com dels Voluntaris Reialistes.

A l'inici del règim liberal el govern va pretendre crear un cos armat paramilitar per tal de defensar el sistema liberal format per ciutadans dedicats a les professions liberals i als sectors laborals vinculats als gremis i al comerç. A Lleida la seva posada en marxa va tenir importants dificultats per la falta de tradició liberal i per la composició socio-professional, marcadament agrària. Però, l'arrelament de la contrarevolució reialista va potenciar la formació de la Milícia Nacional. També cal destacar que la Milícia inicial, de caire forçós, no va quallar per motius estrictament econòmics perquè cada individu tenia que abandonar el seu treball a més de pagar-se l'uniforme. Mentre que la Milícia local va triomfar perquè la seva principal característica residia en el voluntariat.

El retorn de l'absolutisme a finals de l'any 1823 va posar fi a la Milícia Nacional ja que era d'inspiració liberal. Però, les autoritats absolutistes van copiar la idea d'organitzar un cos armat amb la finalitat de defensar el règim polític estatal ja que era

similar la seva desconfiança vers l'exèrcit. Els Voluntaris Reialistes naixien a imatge de la Milícia, però amb un sentit ideològic radicalment contrari.

Establint una comparació entre els dos cossos paramilitars cal recordar que la Milícia Nacional es va moure al voltant dels 250 milicians una vegada completat totalment el procés. D'altra banda els Voluntaris reialistes van poder tenir més èxit perquè no era un cos elitista com la Milícia, només destinada als propietaris i a la població allunyada de les tasques agrícoles. Amb l'acceptació dels pagesos i dels jornalers al cos dels Voluntaris reialistes, una important participació popular estava assegurada, encara més si l'ajuntament costejava els uniformes. A més cal tenir en compte que van agafar com a base la logística de la Milícia.

Gairebé un 70% dels nous voluntaris van ser llauradors, propietaris de terres dedicats a la producció agrícola, nombre lògic si tenim en compte que més d'un 50% de la població activa de la ciutat treballava al camp. Per contra, el 30% restant formava part del grup artesà i gremial. Per tant, l'estructura socio-professional era força diferent a la de la Milícia Nacional. Mentre que els Voluntaris Reialistes van pretendre aconseguir el suport de l'àmbit rural, més prop del conservadorisme ideològic, la Milícia Nacional va intentar assolir una base bàsicament urbana, més activa i dinàmica, integrada per menestrals, comerciants i individus relacionats amb les professions liberals.

Després de traçar les línies bàsiques del poder municipal cal analitzar el paper que va ostentar l'Església lleidatana durant el regnat de Ferran VII. Com no, el punt d'inici torna a ser l'any 1808. El bisbe Torres va mostrar el seu rebuig davant la invasió napoleònica organitzant la primera junta de defensa de Catalunya, però els seus esforços van ser infructuosos i no va poder evitar la conquesta de la ciutat al 1810, moment en el qual es va produir un important saqueig de la catedral. Les conseqüències no van ser pitjors contra l'Església perquè l'eclesiàstic Josep Vidal va col·laborar amb els francesos. Tot i això la Guerra del Francès i la Constitució de Cadis van afectar sensiblement als pilars del poder eclesiàstic ja que d'una banda, els pagesos van negar-se a pagar el delme aprofitant el buit de poder, i de l'altra, el text legislatiu va limitar les prerrogatives i privilegis de l'Església, a més de qüestionar el seu paper com element cohesionador i basament ideològic de la societat. Però, a l'any 1814, l'Església de Lleida va tornar a adquirir el mateix poder que posseïa a principis de l'any 1808. Cal recordar que l'estament eclesiàstic en aquests moments era un fonament cabdal de l'Antic Règim i de l'absolutisme, a més cal incidir en l'important poder, domini, jurisdicció, puixança, potestat i omnipotència que tenia l'Església vers els ciutadans ja

que controlaven la moral, les tradicions i els costums. D'altra banda cal insistir en el fet que els bisbes a través de les seves cartes i visites pastorals mediatitzaven i controlaven la major part de la població, mentre els Capítols allargaven la seva influència en la vida quotidiana d'una manera important.

Una vegada va estar alliberada la ciutat l'any 1814 van tornar poc a poc els membres de l'alta jerarquia eclesiàstica. La seva composició ideològica tenia un marcat caràcter absolutista i tradicionalista. Per tant, van intentar retrocedir en el temps per tal de poder regressar a l'any 1808 ja que la invasió francesa va relaxar els costums i va minvar la religiositat dels seus fidels, a més de potenciar l'arribada de llibres "impurs" procedents de l'estranger. La cúria eclesiàstica per tal de frenar aquest procés ràpidament va planejar la intensificació de la propagació de la doctrina cristiana mitjançant campanyes d'evangelització arreu del territori diocesà, a més de prohibir aquests llibres. En general, l'etapa de 1814 a 1820 va estar caracteritzada pel retorn al tradicionalisme (excel·lents relacions amb l'ajuntament i la monarquia), la lenta recuperació dins de l'àmbit econòmic i una ferri control ideològic mitjançant la inquisició i la censura.

Cal esperar fins a l'arribada a l'any 1819 del canonge Martínez Marina per comprovar com la fractura social i política arribava a l'interior de l'alta jerarquia eclesiàstica ja que no va ser un organisme aliè al procés general de divisió ideològica entorn dels dos grans sistemes polítics (absolutisme i liberalisme). Això sí, mentre que al sí del capítol catedralici se va produir una ruptura de l'hegemonia absolutista, no va succeir el mateix a la seu episcopal perquè a la mort del bisbe Torres, absolutista de pro, (després d'un fugaç pas per la mitra de Remigio Lasanta i Manuel Villar) Simón Antonio de Renteria, també absolutista, va convertir-se en bisbe de Lleida l'any 1819. Per tant, al Trienni Liberal tenim d'un banda, un capítol dividit, de l'altra un bisbe capficat en defensar l'Antic Règim.

El govern liberal va atacar les bases socials, econòmiques, culturals, i sobretot polítiques de l'Església. Una de les lleis que més van afectar a la institució eclesiàstica va ser la regularització i la secularització de la majoria dels regulars. També cal destacar la implantació del mig delme o l'administració econòmica a través d'una Junta diocesana.

A més va emprendre un atac repressiu contra els religiosos absolutistes, coincidint amb la puixança de la contrarevolució reialista. Fins i tot va expulsar de la ciutat al mes de febrer de 1823 a Simón Antonio de Renteria i Reyes ja que anteriorment va protestar enèrgicament contra les mesures adoptades pel govern liberal, Altres repressaliats van

ser: Josep Cayetano de Fonserrada, Degà i canonge de la Catedral de Lleida; Josep Vidal, canonge penitenciari de la Catedral de Lleida; Joan Christosomo Mariategui, canonge de la Catedral de Lleida; Rafel Barnola, canonge d'aquesta Església; Domingo Cosio, Inquisidor de Valladolid i canonge de l'Església de Lleida; Manuel Costa, canonge magistral de la catedral de Lleida; i, entre d'altres, Ignasi Masot, canonge de l'Església de Lleida. Aquesta purga va evidenciar la radicalització del poder liberal a mesura que va avançar el seu règim i va comprovar com alguns elements tradicionalistes van pretendre d'enderrocar el sistema liberal.

Per l'Església el Trienni Liberal va suposar un nou punt d'inflexió (després de la Guerra del Francés) perquè la posada en vigor de les mesures liberals tenia com a objectiu minvar les preeminències, les prerrogatives i els privilegis de l'estament eclesiàstic en favor del poder civil. Encara que aquesta àmplia reforma no va tenir continuïtat perquè la invasió dels Cent Mil Fills de Sant Lluís va retornar l'absolutisme al govern central. Això sí, la inquisició va desaparèixer definitivament.

A la Dècada Ominosa l'Església va dedicar els seus esforços novament a recuperar i potenciar el culte, a tornar a assolir els antics privilegis econòmics, a promoure l'àmbit social i assistencial, a reprendre les relacions cordials amb la Paeria i el poder central i a repressaliar els religiosos marcadament liberals (els canonges Forriol, Martin Laguna i Martínez Marina). A l'interior de la mitra Renteria va donar pas a Colmenares, de caire absolutista, però una personalitat que amb les seves cartes pastorals va intentar recuperar la concòrdia i la unitat nacional, social i ideològica perduda. Colmenares davant del conflicte dels Malcontents va posicionar-se a favor de Ferran VII, mantenint així la fidelitat vers el seu monarca.

Per últim, cal fer referència al pensament polític i a la premsa. Aquests dos trets històrics ens evidencien novament la polarització ideològica produïda a la Lleida de Ferran VII. Aquests projectes polítics i socials es van reflectir essencialment en la producció de Francisco Martínez Marina i Martin Laguna pel bàndol liberal i Josep Bassa, Simón Antonio de Renteria i Francisco Colmenares del costat absolutista.

Martínez Marina era partidari d'unir l'obra innovadora de les Corts de Cadis amb la tradició de les Corts històriques medievals castelleses. Sent un magnífic coneixedor de la història nacional i seguidor de les innovacions en els corrents de pensament europeus que exalten la seva figura com una persona que aposta per una societat que es vegi representada en el poder i amb veu pròpia dintre d'un projecte polític fonamentat en la

separació de poders per tal de facilitar un govern més equitatiu i que provoqui menys desequilibris.

Per contra Josep Bassa va realitzar una gran defensa de l'absolutisme, de la figura del monarca com dèspota i com agent diví a la terra. A més a més va exaltar la tradició i va realitzar un absolut refús per les novetats i les ruptures (per exemple, la reforma protestant de Luter del segle XVI i la seva branca calvinista) i sobretot per la il·lustració ja que ataca a autors del carisma de J. J. Rousseau. Per tant, podem establir que no volia el progrés en termes ideològics i polítics ja que el conservadorisme n'era el seu ideal. Va transmetre a l'ideari col·lectiu una imatge de la democràcia que arribava a esdevenir un sinònim d'anarquia. A més a més va detestar als filòsofs (va considerar als francesos de ser agents revolucionaris) perquè poden portar a la destrucció i va pensar que mai havia hagut un sistema de govern eficaç que fos representatiu de la societat.

Finalment, apuntar que fruit de la llibertat d'impreses de l'any 1820 va publicar-se en la ciutat de Lleida el Semi-Semanario Ilerdense, entre els mesos de maig i juliol de l'any 1822. Va esdevenir el renaixement de la premsa lleidatana a part va generar un fort impacte dintre dels protagonistes locals del Trienni liberal a causa del seu esperit exaltat. El Semi-Semanario Ilerdense va estar editat per un grup de liberals constitucionalistes amb la finalitat de defensar i difondre la Constitució de 1812. El canonge Martín Laguna va ser un dels seus promotors. A cada número es va incloure un article de la Constitució seguit d'una glossa, del diari de les Corts i d'una columna editorial. Ràpidament va esdevenir un diari molt polèmic, ja que reflectia molt bé l'ambient de l'època, caracteritzat pels durs enfrontaments entre els liberals constitucionalistes i els absolutistes tradicionalistes. La seva vida va ser molt curta, només va poder editar-se vuit vegades. Va desaparèixer el 9 de juliol de 1822 després d'un sorollós enfrontament amb l'Ajuntament Constitucional, fet que venia a demostrar la desunió entre els mateixos liberals.

31. Fonts documentals: Arxius i documentació consultada

31.1 INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCOS

31.1.1. DIPÒSIT ANTIC DE L'HOSPITAL DE SANTA MARIA

- Correspondència (1820). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820.
- Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis particulars fets a l'alcaldia constitucional de Lleida en el anys 1820, 1821 i 1822.
- Documentació Judicial. Jutjat de Primera Instància. Expedients i documents diversos. Capsa 41.
- Informes, documents i articles manuscrits relatius a la polèmica mantinguda entre l'Ajuntament constitucional de Lleida i el Semi-Semanario Ilerdense. 1822. Capsa 126.
- OLIVES ROCA, M.: *Hospitals i establiments de caritat i de beneficència que hi han i se sap que hi han hagut en la ciutat de Lleida.*

31.1.2. LLEGAT ARENY

- ALTEMIR, B.: *Discurso teológico-canónico sobre la excomuni6n: impugnaci6n del conservador n6mero 112 del domingo 16 de julio de 1820.* P.F. Bartolomé Altemir, era de l'Ordre de S. Francesc, Lector i Doctor en Teologia. Lleida: Impremta de Corominas, 1820.
- BASSA, J.: *Soberania del pueblo*, 1816.
- COLMENARES, P.: *Carta Pastoral sobre la uni6n y paz de los espa1oles*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1825.
 - *Carta Pastoral sobre la prohibici6n de libros*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1825.
 - *Carta Pastoral sobre l'extensi6 del Jubileu de l'Any Sant Romà*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1825.
 - *Carta Pastoral sobre la paz y la uni6n de los espa1oles*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 30 de juliol de 1825.
 - *Carta Pastoral sobre Ordenants i qualitats que han de posseir*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1826.
 - *Oraci6n eucarística, o más bien cuatro palabras que en acci6n de gracias por la bienvenida a la provincia de Cataluña de nuestro augusto monarca don Fernando VII (que Dios guarde). Dijo el ilustrisimo Se1or F. Pablo Colmenares, obispo de Lérida. Despues de la misa y Te-Deum solemnes, que el Ilmo. Cabildo a petici6n del M.I. Sr. Gobernador y Corregidor D. Luis Maria Andriani y con acuerdo y por resoluci6n del M.I. Ayuntamiento celebr6 con m6sica el dia 2 de octubre de 1827.*

- *Sobre la paga de diezmos*. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. Lleida, Palau Episcopal, 14 de febrer de 1827.

- *Carta Pastoral sobre la dignidad real, su potestad suprema y obediencia a los Reyes y a su Gobierno*, Imp. Bonaventura Coromines, Lleida, 1828.

- COSTA ARAN, M.: *Sermón que en la sagrada función y solemne bendición de la bandera del batallón de Realistas Voluntarios de la ciudad de Lérida, celebrada en la Santa Iglesia Catedral el 30 de mayo de 1825 por su ilmo. Cabildo con asistencia de los muy ilustres señores Gobernador, y Ayuntamiento. Dixo el licen. D. Manuel Costa y Arán, canonigo Magistral de la misma Santa Iglesia y capellan del fererido batallón*. Lérida: M.I. Ayuntamiento de Lérida, 4 de juliol de 1825 (por Bonaventura Coromines, impresor y librero). Antoni Aguirre, corregidor interí va ordenar la impressió de l'obra, com totes des del 1824.

- *Oración fúnebre que en las solemnes exequias del Excelentísimo Senyor D. Joaquín Ibañez Cuevas, Baron de Eroles, Marques de la Cañada, Capitàn general del Ejército, y de este Principado, Presidente de la Junta de clasificación, Caballero Gran-Cruz de la Orden de Carlos III, y de la Cruz Laureada de la Militar de San Fernando, Comendador de la orden de San Luis, y oficial de la Legion de honor del Reino de Francia, Vocal de las Regencias de Urgel, Madrid. &c. &c. Celebradas en la Santa Iglesia Catedral de Lérida por su Ilmo. Cabildo en el dia 17 de Octubre de 1825 con asistencia de su Ilmo. Prelado, de los muy Iltres. Gobernador, Ayuntamiento, y Cuerpos Militares. Pronunció el licenciado D. Manuel Costa y Arán, canonigo Magistral de la misma Santa Iglesia*. Lérida: por Bonaventura Coromines, impresor. 18 de novembre de 1825.

- JUAN de BASSECOURT, Instrucción que deberán observar los alcaldes de barrio de la ciudad de Lérida: según orden del Excelentísimo Sr. General del Ejército, y Principado de Cataluña para el arreglo de las obligaciones y facultades a que deben ceñirse sus oficios. Lérida: por Buenaventura Coromines y Rosa Escuder. 8 pàgines. *Alcaldes-Lleida-Reglamentos. 1815. I.E.I. Fons Antic, Llegat Areny*.

- LAGUNA, M.: *Resumen de la historia universal sobre el panorama de E. Hocquart*. Lleida, 1835.

- RENTERIA y REYES, S. A.: *Col·lección de los oficios y representaciones que desde el año 1820 ha dirigido el Obispo de Lérida al Gobierno y Cortes*. Lleida, 1823.

- TARRAGÓ PLEYAN, J. A.: *Bonaventura Coromines y Escaler, impresor, grabador y librero en Lérida. Su producción tipográfica (1815-1841)*.

- *Vindicación de la Inquisición y relación exacta de su modo de enjuiciar y proceder.* Lérida, Bonaventura Coromines, 1825.

- Carta de salutació de la ciutat de Lleida al Rei. Lleida. Impremta de Bonaventura Coromines. Lleida 16 de novembre de 1823. Van signar el document: El governador Blas de Fournas; Fermí Gigó, batlle major; Antoni de Gomar, Manel Baltasar de Tàpies, Bautista de Casanoves, Mariano Ignasi Arajol, Joaquim Martorell, Francesc Claver, Josep Garriga, Magí Targa, Antoni Bordalva, Bonaventura Roca i Antoni Benet de Queraltó com membres de la Paeria, i, finalment, Francesc Solano i Pallás com escrivà i secretari de la Paeria.

- Documentació de caire religiós a la Dècada Ominosa a Lleida: Sant Francesc de Sales, Oración para mujeres en tiempo de embarazo, compuesta por el glorioso obispo de Ginebra San Francisco de Sales y traducida del francés al español. Lérida: por Bonaventura Coromines, impresor y librero, 1824; Joan Baptista Arajol Lledós, Septenario doloroso: ejercicio de piedad, que en reverencia a los siete Dolores de la Santísima Virgen María da a luz, y ofrece a su piadosísima Madre la Venerable Congregación de los Dolores de la ciudad de Lérida, dispuesto por Juan Buatista Arajol. Lérida: por Bonvaneutra Corominas, impresor. 1825; Gerónimo Rosales, Catón christiano y catecismo de la doctrina christiana: para la educación y buena crianza de los niños y muy provechoso para personas de todos estados. Compuesto por Gerónimo Rosales de la Compañía de Jesús. Lérida: por Bonaventura Corominas. 1825; *Vindicación de la Inquisición y relación exacta de su modo de enjuiciar y proceder.* Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1825; Simón Tomas, Sermón panegírico de San Anastasio Martir patrón e hijo de la ciudad de Lérida predicado en su Santa Catedral, día 11 de mayo de 1826. Por el R.P.F. Simón Tomas, ex-defensor del Orden de los Mínimos en la provincia de Aragón y Navarra, Presidente corrector del convento de Albalate de Cinca en esta diócesis de Lleida. Lérida: Impremta de Corominas. 1826; Hijas de la Caridad de San Vicente Paul, Novena en honor de la encarnación de Nuestro Señor Jesucristo y de la divina maternidad de María Santísima. Que dan a luz las Hijas de la Caridad de San Vicente de Paul, e impresa con aprobación del Emmo. Sr. Cardenal Arzobispo de Toledo. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero, 1827; El Rey pacífico magnificado en su cuna: villancicos con que la Capilla de Música de la Santa Iglesia Catedral de Lérida en el presente año de 1827 celebrada en la Kalenda y maitines el nacimiento de nuestro señor Jesu-cristo dedicados a su Ilmo. Cabildo de Dean y Canonigos puestos en música por D. Magin Germá y

Subirá, racionero y Maestro de Capilla de dicha santa Iglesia. Lérida: por Bonaventura Coromines, 1827; Abate Sabatier, El Amigo de los niños, escrito en francés por el Abate Sabatier; traducido y adicionado por Francisco José de Toro. Lérida: Imprenta de Corominas, 1828; Antonio Arbiol, Ejercicio santo del via-crucis: que la Soberana Reyna de los Angeles Maria Santísima enseñó con su celestial exemplo á todos los fieles, en el tiempo feliz que vivió en Jerusalem, por Antonio Arbiol. Lérida: Imprenta de Corominas, 1829; i Joseph Ullastre, Ejercici del cristià per encomanarse a Deu, y tenir un rato de oració tots los dias de la semana, modo per ajudar y contemplar la missa, y altres oracions per confesar y combregar, compost per Joseph Ullastre, prevere y Dómer de Perelada. Lleyda. En la Estampa de B. Corominas, 1830.

31.1.3. PLEYAN DE PORTA

- Estat dels treballs realitzats en la carretera de Tarragona. 31 de desembre de 1819, Tarragona, Josep de Santa Cruz.
- Govern de la Província. Ordenament legal. Datat a Madrid, el 22 d'octubre de 1820.
- Govern de la Província, Seguretat pública, caixes 1, 5 i 6.
- Memoria estadística sobre el departamento de las Bocas del Ebro: 1812-1813. Traducción de la obra de Louis Honoré "Memorie stadistique sur le Departement des Bouches de l'Èbre (1812-1813). Lérida. Maig de 1947. Donatiu del coronel Villeneuve-Barguemon, monografia geogràfica, històrica i política d'un dels departaments que va crear Napoleó a Catalunya. Capsa 117.
- OLIVES ROCA, M.: *Historia de Lérida*, 1835.
- OLIVES ROCA, M.: *Situación de Lérida en lo antiguo y la actualidad, figura, plazas, calles y número de casas e islas que tiene el presente año de 1835, sus iglesias y los edificios más notables que encierra dicha ciudad con descripción de las murallas, puertos y castillos que en ella se hallan y a más se dan otras noticias que verá el lector*
- OLIVES ROCA, M.: *Memoria de la ciudad de Lérida*.

31.1.4. HEMEROTECA

- Semi-Semanario Ilerdense (1822)

31.2. ARXIU MUNICIPAL DE LLEIDA

- Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1816-1828.
- Bans de l'Ajuntament de Lleida, 1820-27.
- Caixes: 1413, 1417, 1426, 1448, 1449, 1493, 1519, 1523, 1532, 1542, 1555, 1579, 1591, 1606, 1640, 1650, 1658 i 1661.
- Llibre del cadastre de 1820 a 1823.
- Documentació solta del s.XIX, "Estado que demuestra el número de vezinos y el de almas correspondientes a esta ciudad y su jurisdicción", 22-1-1822, Caixa nº25.
- Papeles sueltos, 1825

31.3. ARXIU DIOCESÀ DE LLEIDA

31.3.1 Secció Bisbe Torres

- Lligall 14. Manifest de les Corts sobre l'abolició del Tribunal de la Santa Inquisició, Cadis, 22 de febrer de 1813.
- Lligall 14. Regència del Regne, Decret de les Corts sobre l'abolició de la Inquisició i l'establiment dels tribunals protectors de la Religió. 9 de juliol de 1813.
- Lligall 14. Inquisidor de Saragossa, 30 de gener de 1815.
- Lligall 14. Reial Ordre del 22 de febrer de 1815 del Consell Reial.
- Lligall 14. Suprem Consell, 30 de març de 1815.
- Lligall 14. Consell d'Estat, 27 de maig de 1815.
- Lligall 14. Reial Ordre del 30 de novembre de 1815 del Secretari d'Estat.
- Lligall 18. Decret de les Corts sobre els mitjans per protegir la indústria. Cadis, 8 de juny de 1813.
- Lligall 18. Instrucció pel govern econòmic-polític de les províncies. Cadis, 19 de juliol de 1813.
- Lligall 18. Abolició dels càstigs degradants com els "azotes", aplicable en les cases públiques de correcció, seminaris d'educació i a les escoles. Cadis, 8 de setembre de 1813.
- Lligall 18. Corts de la Regència del Regne. Madrid, 27 d'abril de 1814.
- Lligall 18. Decret del 4 de maig de Ferran VII. València, 4 de maig de 1814.

- Lligall 32. Representació del bisbes de Conca, de Plasència, de Segòvia i d'Albarracín a la Regència del Regne.
- Lligall 36. Carta Pastoral de diversos bisbes, escrita l'1 de juliol de l'any 1812.
- Lligall 36. Gaseta extraordinària de la Regència. Dimarts 29 de març de 1814. N°45.
- Lligall 49. Inquisidor de Saragossa, 15 d'octubre de 1814.
- Lligall 49. Reial Junta de govern del comerç de Catalunya. 1815.
- Lligall 49. Reial Decret del Ministeri d'Hisenda del 20 de maig del 1815.
- Lligall 53. Reial Cèdula, S.M. Ferran VII restableix el seu Consell de la Cambra tal i com estava en 1808. Madrid, 28 de juny de 1814.
- Lligall 53. Reial Decret del Suprem Consell de Castella el 3 de gener de 1815.
- Lligall 53. Anàlisi del Capítol de la Catedral Nova. Lleida, 8 de maig de 1815.
- Lligall 53. Duque del Infantado, President del Consell, Madrid, 27 de maig de 1815.
- Lligall 53. Document signat a Madrid el 27 d'octubre de 1815.
- Lligall 53. Circular de Josep Ibarra, Secretari d'Estat i del despatx universal d'Hisenda, Madrid, 9 de gener de 1816.
- Lligall 53. Circular del Consell de Castella. Madrid, 9 de febrer de 1816.
- Lligall 53. Article I del Reial Decret de S.M. de 30 de maig de 1814. Madrid, 8 de març de 1816.
- Lligall 53. Reial decret del 29 de maig pel restabliment de l'ordre de la companyia de Jesús. Madrid, 8 de maig de 1816.

31.3.2. Secció Bisbe Renteria

- Lligall 1. Text de Francesc Altemir. Lleida, 11 de setembre de 1822.
- Lligall 1. Carta de Martín Laguna i escrit de Llorenç Seris al bisbe Renteria. 9 de novembre de 1823.
- Lligall 1. Circular del Ministre d'Estat i del despatx de Gracia i Justícia (4 de juliol de 1823). Joan de Erro, Madrid, 6 de juny de 1823. Donada a Lleida, 21 de novembre de 1823, Simó de Renteria.
- Lligall 1. Ordre de Ferran VII del 6 de febrer de 1824. Madrid, 2 de març de 1824.
- Lligall 1. Secretari d'Estat i del despatx de Gracia i Justícia. Madrid, 3 de juliol de 1824.
- Lligall 1. Llista dels eclesiàstics del bisbat de Lleida que han patit durant aquests tres anys últims de la rebel·lió. 17 de juny de 1824.

- Lligall 1. Llista de religiosos constitucionals al Trienni Liberal.
- Lligall 1. Causa contra Josep Noguero, Llorenç Serís, Martín Laguna i Antoni Forriol. Madrid, 4 de juny de 1825.
- Lligall 2. Representació del Procurador General de l'ordre de Sant Benet a Ferran VII el 3 d'octubre de 1823. Madrid, 3 de gener de 1824.
- Lligall 2. Jaume Creus i Martí, Arquebisbe de Tarragona, Primat de les Espanyes, Cavaller de la Gran Creu de la Reial i Distingida Ordre espanyola de Carles III, condecorat amb la de Sant Jorge de Alfama, del Consell de Ferran VII. Reus, 16 d'abril de 1825. L'arquebisbe de Tarragona va demanar la reinstauració de la Inquisició; i resposta del Consell d'Estat.
- Lligall 2. Barcelona, 11 de desembre de 1825. Va signar el document Juan del Gayo, Intendència de l'exèrcit i Principat de Catalunya.
- Lligall 4. Junta administrativa de la Carretera de Tarragona. Tarragona, 27 d'agost de 1817.
- Lligall 4. Junta administrativa de la Carretera de Tarragona. Tarragona, 18 de setembre de 1817.
- Lligall 4. Ajuda a Cadis. Barcelona, 18 d'abril de 1820. Arriba a Lleida el 23 d'abril.
- Lligall 4. Descripció de l'hospici de Lleida l'any 1820.
- Lligall 4. Casa de la beneficència de Barcelona. Esparreguera, 19 de setembre de 1821. Lleida, 21 de setembre de 1821.
- Lligall 4. Secretari del despatx de Governació. Ordre Reial de Ferran VII. Madrid, 31 d'agost de 1821. Lleida, 27 de setembre de 1821.
- Lligall 4. Junta de l'administració de l'hospital General de pobres malalts i la de la casa d'expòsits de Lleida. Lleida, 30 de gener de 1822.
- Lligall 4. Breu del Papa Pius VII. Madrid, 26 de maig de 1822.
- Lligall 4. Junta diocesana de Lleida. Lleida, 2 d'agost de 1822.
- Lligall 6. Petició de la Paeria al Capítol per mantenir la festivitat local del 14 de febrer. Lleida, 8 de febrer de 1820.
- Lligall 6. Decret de les Corts de Cadis del 2 de maig de 1812 en el qual es declarava festa nacional el 2 de maig en commemoració dels afusellaments del mateix dia a Madrid l'any 1808. Lleida, 21 d'abril de 1820.
- Lligall 6. Cap Polític de Lleida, 24 d'abril de 1820; i Josep de Castellar, Cap del Govern Polític Superior de Catalunya. Barcelona, 10 de juliol de 1820. El President de les Corts, Josep de Espiga i Gadea, Arquebisbe electe de Sevilla i diputat per la

província de Catalunya va reflectir els ideals bàsics del liberalisme: llibertat civil, propietat, seguretat personal i dignitat de l'home.

- Lligall 6. Reial Ordre originaria de Carles III, promulgada per Ferran VII. Barcelona el 27 d'abril de 1820. Actuació dels religiosos en el Trienni Liberal.
- Lligall 6. Diputació de Lleida. Barcelona, 13 de juny de 1820. Lleida, 21 de juny de 1820; Junta de Sanitat de l'illa de Mallorca. Palma, 6 de juny de 1820; i comptes que aporta Lleida com a donatius.
- Lligall 6. Els eclesiàstics tenien que jurar la Constitució. Reial Decret del 26 de març de 1820. Barcelona, 13 d'abril de 1820; i Governador Polític Superior de la província de Catalunya. Josep de Castellar. Barcelona, 28 de juny de 1820.
- Lligall 6. Llista dels contribuents eclesiàstics a la Milícia Nacional de Lleida. Lleida, 30 de novembre de 1820.
- Lligall 6. Circular de la Regència del Regne del 22 de juliol de 1823; i Reial Ordre de Ferran VII. Madrid, 30 de gener de 1824.
- Lligall 6. Reial Ordre comunicada pel secretari del despatx de Gracia i justícia. 25 de març de 1824.

31.3.3. Secció Bisbe Colmenares

- Lligall 1. Barbastre, 4 de desembre de 1826.
- Lligall 1. Lleida, 14 de maig de 1827, Vicens Corbella.
- Lligall 1. Memorial de la Paeria, 3 de juliol de 1827. Resposta del bisbat, 21 de juliol de 1827.
- Lligall 1. Document de la Reial Cambra. Madrid, 14 de desembre de 1831.
- Lligall 2. Madrid, 16 de febrer de 1824. Luis López Ballesteros.
- Lligall 2. Madrid, 23 de juny de 1829. Inspecció general d'instrucció pública.
- Lligall 2. Reials Ordres, Madrid, 2 d'octubre de 1830.
- Lligall 3. Van signar el document els regidors Manuel Baltasar de Tàpies, Fermí Gigó i Antoni Martrus. Lleida, 13 de juliol de 1825.
- Lligall 3. 17 de novembre de 1827. Ministeri d'Hisenda d'Espanya. 25 de setembre de 1827.
- Lligall 3. Església Catòlica. Diòcesi de Lleida. Bisbe (1824-1832. Colmenares). Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. A nuestros venerables curas, y demas eclesiasticos de

nuestra diócesis. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. Palau Episcopal de Lleida, 24 d'abril de 1830.

- Lligall 4. Madrid, 18 de juliol de 1826. Signa el document el ministre d'Hisenda, Luis López Ballesteros.
- Lligall 4. Barcelona, 20 de març de 1826. Capità general de Catalunya.
- Lligall 4. Madrid, 13 de gener de 1827. Signa el document, Valentin Zorrilla de Velasco.
- Lligall 4. Lleida, 11 de gener de 1828. Govern militar i polític de Lleida.
- Lligall 4. Governador militar de Lleida, 12 de gener de 1828.
- Lligall 4. Espluga de Francolí, 22 de març de 1828.
- Lligall 6 bisbe Colmenares, Pablo.; *Oración Eucarística ... en acción de gracias por la bienvenida a Cataluña de nuestro Augusto Monarca D. Fernando VII ...* Impremta Bonaventura Coromines, Lleida, 1827.
- Lligall 6. Carta pastoral del Ilustrísimo Señor D.F. Pablo Colmenares, Obispo de Lérida, y ex-general de la religión de San Benito. Sobre la obediencia a los soberanos y sus ministros. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero. 1827. Lérida: por Bonaventura Corominas, impresor y librero.

31.4. ARXIU CAPITULAR

- Actes Capitulars, Capsa 136, llibre 105, 1814-1815.
- Actes Capitulars, Capsa 136, llibre 106, 1816-1825.
- Actes Capitulars, Capsa 136, llibre 107, 1826-1833.
- Col·lacions. Volum 35 (1800-1815).
- Col·lacions. Volum 36 (1816-1831), 33 denominació nova.
- Prestatgeria 2A. Visites Pastorals. 1816. Llibre 30. VP.0030.
- Visites pastorals de 1820 a 1828, bisbes Renteria i Colmenares, VP0031, Prestatgeria 2A.
- Prestatgeria nº1, Secretaria. Calaix 211. Ordres reials:
 - 1) Reial Decret, Ferran VII, donat a Barcelona, el 30 de juny de 1816, signat per Ramon de Llordella, comissionat principal del crèdit públic en Catalunya.
 - 2) Reial decret del 30 de maig de l'any 1817, pel qual Ferran VII restableix el sistema general d'Hisenda.

- 3) Martín de Garay, Madrid, 13 de juny de 1817.
- 4) Reial Decret per l'establiment del sistema general del Crèdit Públic, i la butlla donada pel sant pare Pius VII, donada en Roma el 26 de juny de 1818. Martín de Garay. Madrid, 17 d'octubre de 1818.
- 5) La Reial Cèdula de Ferran VII sobre els allotjaments i els bagatges (Madrid, 3 de gener de 1817, aquesta ordre fou redactada l'any 1816, però es va aplicar l'any 1817).
- 6) Reial Decret del 24 de setembre de 1814. Madrid, 18 d'octubre de 1814. Els rams de l'Escudat i el Novè estaven compresos en les atribucions de la Direcció general de Rendes.
- 7) Escrit de Pedro de Macanaz dirigit a S.M. Ferran VII el 26 de setembre de 1814.
- 8) Comunicació del rei al Capítol. EL monarca va informar al Capítol de la Catedral de Lleida el seu enllaç celebrat el 5 de setembre de 1816 entre Ferran VII amb l'Infanta de Portugal Maria Isabel Francisca, i el de la seva germana Maria Francisca de Asis amb el germà del rei espanyol Carles Maria en el Port de Cadis. 14 de setembre de 1816. En un altre document es legitima aquesta unió per potenciar el bé general de l'Estat, la Religió i la política. A més va demanar a l'Església la benedicció del cel d'aquests matrimonis, per tant, havien de pregar per ells, a canvi el monarca protegiria els interessos de l'Església, també va sol·licitar diners al clergat regular i al secular com a regal de noces. Madrid, 28 de febrer de 1816.
- 9) Reial decret del 29 de maig de 1815, per qual es restableix la Companyia de Jesús sense cap limitació territorial. Madrid, 8 de maig de 1816.
- 10) Reial Decret de Ferran VII de l'1 d'octubre de 1823.
- 11) Direcció General de Rendes i de l'administració dels arbitris assenyalats a la reial caixa d'amortització. Madrid, 25 de febrer de 1824.
- 12) Donat a Palau el 4 de febrer de 1824. Luis López Ballesteros.
- 13) Reial Cèdula del 21 de juliol de 1824. Madrid. 19 d'abril de 1825.
- 14) Pla literari d'Estudis i millora general de les universitats del regne, 19 d'abril de 1825.
- 15) Superintendència general de la Policia del Regne. Madrid. 26 de gener de 1824.
- 16) Pla i reglament de les escoles de primeres lletres, 4 de juny de 1825.
- 17) Articles més destacats de la Reial Cèdula dictada per Ferran VII per fixar les regles que han d'observar-se per la validació o nul·litat de les actuacions judicials, contractes i altres actes públics practicats i atorgats durant el temps que va regir el titulat govern constitucional. Madrid. 17 de febrer de 1824.

18) Principals articles entorn de la censura cultural a la dècada ominosa. Madrid. 23 d'abril de 1824.

19) Principals articles de l'indult general de l'any 1824. Madrid, 19 de maig de 1824.

20) Articles més importants de la legislació repressiva vers les societats secretes. Madrid. 5 d'agost de 1824.

- Prestatgeria nº 3. Secretaria: Oposicions a prebendes: Volum 1: de 1795 a 1833.

- Prestatgeria nº 6, Calaix 73. Carpetes Juan Babiloni. Bisbe Torres.

- Prestatgeria nº 6, Documents Episcopals, Calaix 10. Bisbe Villar.

- Prestatgeria nº 6, Documents Episcopals. Calaix 5. Bisbe Remigio Lasanta.

- Prestatgeria nº 6, Documents Episcopals. Bisbe Renteria.

- Prestatgeria nº6, Documents episcopals. Calaix 73. Bisbes de Lleida. Carpeta Babilioni (Joan, presbiter).

- Prestatgeria nº7, Actes Capitulars 0137 (1826-1833).

- Registre baptismal. Llibre IV. 1814-1823. Prestatgeria 3B.

- Registre baptismal. Llibre V. 1824-1827. Prestatgeria 3B.

- Llibre d'Obits.

- Oració fúnebre que en les solemnes exequies del Ilmo. I Rmo. Sr. Bisbe de Lleida Manuel del Villar, i Olleta, celebrades en la seva santa Església pel cabide de la mateixa el 27 de setembre de 1817.

- Calaix 136. Historia de Lérida. Escrita pel canonge Francisco Martínez Marina.

- *Vindicación de la Inquisición y relación exacta de su modo de enjuiciar y proceder.* Lleida, 1825.

31.5. ARXIU HISTÒRIC DE LLEIDA

- Caixa segle XIX, 1833, n. 36

- *Relación o parte de los regocijos públicos que con motivo de la Real Proclamación de Doña Isabel II ha celebrado la Ciudad de Lérida.* Caixa segle XIX, 1831-1868, n. 217.

- *Ayuntamiento, año 1833*, sessió extraordinària del 28 de desembre de 1833. Certificació de la designació 11 de gener de 1834 a la caixa segle XIX, 1834, n. 38.

31.6. ARXIU HISTÒRIC PROVINCIAL DE LLEIDA

- FUSTER i VAQUER, M.: *Libro de Protocolos Notariales. Año 1831. R. 588,*

31.7. ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ

- VILLENEUVE, A. DE.: *Mémoire estadistique, Historique et Administratif, Présentant le Tableau de l'Administration du Département des Bouches de l'Ebre avant la Guerre, les Changements qu'elle a éprouvé depuis la Guerre et sa Situation.* Ms. ACA, Dominació Napoleònica, caixa 1. 1 de gener de 1813. Ms. Arxiu Històric de la Corona d'Aragó, Dominació Napoleònica, caixa 1.

31.8. BIBLIOTECA DE CATALUNYA

- *Carta de los realistas leridanos al Ayuntamiento y Diputados para que sean castigados los que desterraron al Obispo y canónigos de la misma.* Lérida, 1824., "Fulls Bonsoms".

32. Bibliografia

ABAT BARRUEL, *Mémoires pour servir a l'histoire du jacobinisme*, Londres, 1793-99.

- *Historia del clero en tiempos de la Revolución francesa*, Palma, impr. de Felipe Guasp, 1814.

ABELLÁN, J.L.: *Liberalismo y romanticismo (1808-1874)*, vol. 4 de la Historia crítica del pensamiento español, Madrid, 1984.

AGIRREAZKUENAGA, J.: “La vía armada como método de intervención política: análisis del pronunciamiento carlista (1833)”, *150 años del convenio de Vergara y de la Ley 25-X-1939*, Vitòria, 1990.

ALBERTI, J.: *Martínez Marina: Derecho y Política*, Biblioteca Académica Asturiana, Oviedo, 1980.

ALCALÁ GALIANO, A.: *Historia de España desde los tiempos primitivos hasta la mayoría de la reina doña Isabel II*. Madrid, 1846, Librería Universal.

ALONSO TEJADA, L.: *Ocaso de la Inquisición en los últimos años del reinado de Fernando VII*, Madrid, Zero, 1969.

AMARILLAS, Marqués de las.: *Recuerdos, 1778-1837*, Pamplona, Universidad de Navarra, 1981.

ANGUERA, P.: *Els precedents del catalanisme. Catalanitat i anticentralisme: 1808-1868*. Barcelona, 2000, Empúries.

- “Damunt el polvorí: els catalans entre 1800 i 1860” dins *Romanticisme i Renaixença, 1800-1860*. Barcelona, Edicions 62.
- *Revoltes populars contra el poder de l'Estat*, Barcelona, 1992.
- *Déu, Rei i Fam. El primer carlisme a Catalunya*, Barcelona, 1995.
- “El primer reialisme a Caatalunya”, *L'Avenç*, núm. 154, Barcelona, 1991.
- *Els malcontents del corregiment de Tarragona*.
- “Sobre els components socials del primer carlisme a la Catalunya meridional”, SOLÉ, J.M. (dir.), *El carlisme i la seva base social*, Barcelona, 1992.
- “Components i algunes motivacions del primer carlisme català”, i ANGUERA, P. (dir.), *Revoltes populars contra el poder de l'Estat*, Barcelona, 1992.

APPOLIS, E.; *Les jansénistes espagnols*, Burdeus, 1966.

ARAGONÉS, F.: *Los Frayles Franciscos de Cataluña*, Barcelona, librería Católica, 1891.

ARAMBURU, F.: *El Trienio Liberal en Guipúzcoa (1820-1823): antecedentes de las guerras carlistas en el País Vasco*, San Sebastián, Universidad de Deusto, 1998.

- “El Trienio Liberal en Guipúzcoa”, *Boletín de la Real Sociedad Bascongado de Amigos del País*, tomo 36, nº 1-4, 1980.

ARZADUN, J.: *Fernando VII y su tiempo*, Madrid, Summa, 1942.

ARDIT LUCAS, M.: *Revolución liberal y revuelta campesina*, Barcelona, 1977.

- Les partides reialistes del Maestrat durant el Trienni Liberal (1822-1823)”, *Primer Congrés d'Història del País Valencià*, vol. IV, València, 1974.

- “Per la religió, el rei i la pàtria”, *Recerques*, 5, Barcelona, 1975.

ARNABAT, R.: *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*, Eumo editorial, Vic, 2001.

- “Elits i control de les institucions polítiques locals durant el procés de la Revolució Burguesa a Catalunya”, Comunicació presentada al congrés: Jornades sobre sistemes agraris, organització social i poder local als Països Catalans, Alguaire, 1999.
- *Liberals i reialistes. El Trienni liberal al Penedès (1820-1823)*. Lleida, La Mañana, 1997.
- “La hisenda municipal durant el trienni liberal (1820-1823). L'exemple del Penedès” dins *III Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya. Funcionament de les finances locals al llarg de la història*. Barcelona, L'Avenç, 1996.
- “Reorganització territorial i sentiment catalanista a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)” dins *V Congrés Internacional d'Història de Catalunya*, Barcelona, L'Avenç, 2001.
- “La premsa reialista a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)” dins: VI Seminari sobre Història del Carlisme, Solsona, 2000.
- “Contrarrevolución, antirrevolución y movimientos sociales” dins: *Estado, Protesta y Movimientos Sociales*, Vitoria, Universidad del País Vasco, 1998.
- “La Regència d'Urgell i el reialisme català”. Butlletí de la Societat d'Estudis Històrics de l'Institut d'Estudis Catalans, nº 13, 2002.
- *Visca el Rei i la Religiój. La primera guerra civil de la Catalunya contemporània*. Lleida, Pagès editors, 2006.
- “Ocupación francesa y resistencia constitucional: Catalunya, 1823” dins BUTRÓN, G.: RAMOS, A. (Ed.); *Intervención exterior y crisis del Antiguo Régimen en España*. Huelva, Universidad de Huelva, 2000.
- “Revolució i contrarrevolució durant el Trienni Liberal a Catalunya (1820-1823)”. Butlletí de la Societat d'Estudis Històrics de L'institut d'Estudis Catalans, 1999, nº11, 2000.
- “¿Campesinos contra la Constitución?»: el realismo catalán, un ejemplo y un análisis global”, *Història Social*, núm. 16, València, 1993.
- “La desamortització eclesiàstica a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)”, *Estudis d'Història Agrària*, nº 17, 2004.

- *Visca la Pepa; Les reformes econòmiques del Trienni Liberal (1820-1823)*. Barcelona, Societat Catalana d'Estudis Catalans. 2004.
 - SOLÉ SABATÉ (dir.), *El carlisme i la seva base social*, Barcelona, 1992.
- AROSTEGUI, J.: “El manifiesto de la Federación de realistas puros (1826). Contribución al estudio de los grupos políticos en el reinado de Fernando VII”, a *Estudios de Historia Contemporánea*, nº1, Universidad Complutense, 1976.
- ARTOLA, M.: *Los orígenes de la España Contemporánea*, Madrid, Instituto de Estudios Políticos, 1959.
- *Los afrancesados*, Alianza, Madrid, 1989.
 - *Antiguo Régimen y revolución liberal*. Barcelona, Ariel, 1983.
 - *La hacienda del siglo XIX. Progresistas y moderados*. Madrid, Alianza, 1986.
 - *Memorias del general Don Francisco Espoz y Mina*, 2 vols., Madrid, Atlas, 1962.
 - *La burguesía revolucionaria (1808-1874)*, Alfaguara, Madrid, 1973.
 - *Partidos y programas políticos. 1808-1936*, Madrid, Alianza, 1973.
 - *La España de Fernando VII*, vol. XXVI de la Historia de España, fundada per R. Menéndez Pidal, Madrid, Espasa Calpe, 1968.
 - *La hacienda del siglo XIX. Progresistas y moderados*. Madrid, Alianza, 1986.
- ASTUR, E.: *Riego*, Oviedo, Principado de Asturias, Consejería de Educación, Cultura y Deportes, 1984.
- AYMES, J.E.: “La opinión pública francesa hostil a la intervención de 1823” dins BUTRÓN, G.; RAMOS, A. (Ed.); *Intervención exterior y crisis del Antiguo Régimen en España*. Huelva, Universidad de Huelva, 2000.
- BAENA del ALCÁZAR, M.: *Elites y conjuntos de poder en España (1939-1992). Un estudio cuantitativo sobre Parlamento, Gobierno y Administración y gran empresa*. Madrid, Taurus, 1999.
- BAHAMONDE, A.: i MARTÍNEZ, J.: *Historia de España siglo XIX*, Càtedra, Madrid, 1994.
- BALARI y JOVANY, *Historia de la Real academia de Ciencias y Artes: Memoria inaugural del año académico de 1893 a 1894*, Barcelona, L'Avenç, 1895.
- BALLBÉ, M.: *Orden público y militarismo en la España constitucional: (1812-1983)*, Madrid, Alianza, 1985.
- BARAHONA, R.: *Vizcaya on the Eve of Carlism. Politics and Society, 1800-1833*, Reno, 1989.

- BARBASTRO GIL, L.: *El clero valenciano en el Trienio Liberal, 1820-1823: esplendor y ocaso del estamento eclesiástico*, Alicante, Instituto de Estudios Juan Gil-Albert, 1985.
- *Revolución liberal y reacción: protagonismo ideológico del clero en la sociedad valenciana*, Alicante, Caja de Ahorros Provincial de Alicante, 1987.
- BARDINA, J.: *Orígenes de la tradición y del régimen liberal*. Barcelona, 1916.
- BARRAQUER ROVIRALTA, C.: *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*. T. 1, Barcelona, Altés.
- BARREIRO, X. R.: *Liberales y absolutistas en Galicia (1808-1833)*, Vigo, 1982.
- *El carlismo gallego*, Santiago de Compostela, 1976.
- BARREIROS MALHEIRO, O *Miguelismo na História Contemporânea. Retrospectiva e subsídios bibliográficos*, Braga, 1994.
- BAYO, E.K.: *Historia de la vida y reinado de Fernando VII de España*. Madrid, Imprenta Repullés, 1842.
- BELLO, J.: *Frailes, intendentes y políticos. Los bienes nacionales 1835-1850*. Taurus, Madrid, 1997.
- BERTIER de SAUVIGNY, *La Sainte Alliance*, Paris, 1972.
- BLANCO VALDES, R.L.: *Rey, Cortes y fuerza armada en los orígenes de la España liberal (1820-1823)*. Madrid, Siglo XXI, 1988.
- BLINKHORN, M.: *Carlismo y contrarrevolución en España, 1931-1939*, Barcelona, 1979.
- BOFARULL, M.: *Don Juan Romagosa i Pros. Un general del Penedès*, Vilafranca del Penedès, 1986.
- BOIS, P.: *Paysans de l'ouest*, París, 1971.
- BOLÒS, J.: *Urbanisme i organització del treball a Lleida a la Baixa Edat Mitjana, a Lleida: la ciutat Baix Medieval (segles XIV i XV)*, Lleida, 1998.
- BORRÀS i PERELLÓ, Ll.: *Efemérides religiosas del Obispado de Lérida*. Lleida, 1911.
- BOTARGUES, M.: *El consum cultural en la ciutat de Lleida (1808-1868)*, Pagès, Lleida, 2000.
- BRANCATO, B.: *Don Pedro I de Brasil, posible rey de España: una conspiración liberal*, Porto Alegre, EDIPUCRS, 1999.
- BRINES, J.: *La desamortització eclesiàstica en el País Valencià durant el Trieniu Constitucional*, Valencia, 1978.

- BRINTON, C.: *Anatomía de la revolución*, Mèxic, 1985.
- BULDAIN JACA, E.: *Las elecciones de 1820. La época y su publicista*. Madrid, Ministerio del Interior, 1993.
- BULLÓN DE MENDOZA (DIR), *Las guerras carlistas*, Madrid, 1993.
- BURDIEL, I.: *La política de los notables. Moderados y avanzados durante el régimen del Estatuto Real (1834-1836)*. Valencia, Institució Alfons el Magnànim, 1987.
- BURGUEÑO, J.: *Reordenament territorial a l'Espanya contemporània: la província de Lleida (1800-1850)*. Lleida, Espai/Temps, núm. 25, 1995.
- *De la vegueria a la província. La formació de la divisió territorial contemporània als Països Catalans 1790-1850*. Barcelona, Col·lecció Camí Ral, n. 7, 1995.
- BUSTELO, F.: *La población española del siglo XIX: un crecimiento preindustrial*, Información comercial española, nº 623, 1985.
- CABRERA (Dir.), M.: *Con luz y taquígrafos. El Parlamento en la Restauración (1913-1923)*. Madrid, Taurus, 1998.
- CALLAHAN, W.: *Iglesia, poder y sociedad en España, 1750-1874*, Madrid, 1989.
- CANAL (ed.), J.: *El carlisme. Sis estudis fonamentals*, Barcelona, 1993.
- "El problema del Manifiesto de los Realistas Puros (1826)". Contribución al estudio de los grupos políticos en el reinado de Fernando VII", *Estudios de Historia Contemporánea*, vol. 1, Madrid, 1976.
- "El carlismo y la guerra civil", *La era Isabelina y el Sexenio Democrático (1834-1874)*, Madrid, 1981.
- *El carlismo. Dos siglos de contrarrevolución*, Madrid, 1999.
- CAMBRONERO, *Torrijos: opúsculo biográfico de este preclaro mártir...* Málaga, Tip. de Enrique Montes, 1931.
- CAMP, F.: *El Barón de Eroles*, dins "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona". Barcelona, 1946.
- CANGA ARGÜELLES, J.: *Diccionario de Hacienda*, Madrid, Atlas, 1968.
- CANO (Ed.), J.: *Materiales para el estudio de la Constitución de 1812*. Madrid, Tecnos, 1989.
- CAPDEVILA, C.: *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, 1986.
- CARASA, P.: *Prosopografía. Elites contemporáneas*. Valladolid, Universidad de Valladolid, 1994.

- CARRERA PUJAL, J.: *Historia política de Cataluña en el siglo XIX*, Barcelona, Bosch, 1957-1958.
- CASADO URBANO, P.: *Las fuerzas armadas en el inicio del constitucionalismo español*. Madrid, 1982.
- CASALS, Q.: *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX*, Espai/Temps, núm.38, 1999.
- “Absolutismo y revolución liberal en Lleida (1716-1868). La lucha social por la toma de La Paeria” dins *La revolución liberal española en su diversidad peninsular (e insular) y americana*, Madrid, Universidad Complutense, 1999.
 - “El Trienni progressista a la Lleida del segle XIX”. Lleida, Pagès editors, 2000.
 - “Milicia Nacional, liberalismo y progresismo. El prototipo leridano en los primeros dos tercios del siglo XIX”. Madrid, Trienio, nº 35, mayo 2000.
- CASASSAS (coord.), J.: *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya (1808-1975)*. Pòrtic, Barcelona, 1999.
- CASSINELLO, A.: *Juan Martín, “El Empecinado” o el amor a la libertad*, Madrid, San Martín, cop. 1995.
- CASTELLS, I.: *Revolución y democracia. El jacobinismo europeo*. Madrid, Ediciones del Orto, 1995.
- *La utopía insurreccional del liberalismo: Torrijos y las conspiraciones liberales de la década ominosa*, Barcelona, Crítica, cop. 1989.
 - “La opinión liberal ante la invasión francesa; Catalunya (1823)” dins Fuentes, Juan Francisco. Roura, Lluís (eds.) *Sociabilidad y liberalismo en la Espanya del siglo XIX*. Lleida, Milenio, 2001.
- CASTELLS, I.: ROMEO, M.C.: “Liberalismo y revolución en la crisis del Antiguo Régimen europeo: Francia y España”, *Trienio*, núm. 29, Madrid, 1997.
- CASTILLO, J.: *La Ciudadela Inquisitorial de Barcelona*, Barcelona, 1835.
- CASTILLO (coord.), S.: *La Historia Social en España. Actualidad y perspectivas*, Madrid, 1991.
- CASTILLO, S. i ORTIZ DE ORRUÑO, J.M. (ed.), *Estado, protesta y movimientos sociales*, Vitòria, 1998.
- CEPEDA GÓMEZ, J.: *El ejército en la política española: 1787-1843: conspiraciones y pronunciamientos en los comienzos de la España liberal*, Madrid, Cátedra, 1990.

CHATEAUBRIAND: *El testamento de Luis XVI... Discurso pronunciado por el Sr. Ministro de Negocios Extranjeros de Francia ... el 25 de febrero de 1823 ...* Tarragona, Imp. Hermanos Berdaguer.

CLAVERO, B.: “Intereses de una temática: política y ciencia social”, a *Estudios sobre la revolución burguesa en España*. Madrid, 1979.

CLEMENTE, J.C.: *El carlismo. Historia de una disidencia social (1833-1976)*, Barcelona, 1990.

- *Historia general del carlismo*, Madrid, 1992.

CLOSA, F.: *Església i poder a la Lleida del segle XIX*, Espai/temps, n°44, Edicions de la UDL, 2003.

CHAO, E.: *La Guerra de Cataluña, historia contemporánea de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde 1827 hasta el día ...* Madrid, 1847.

CHUST, M.: *De la cuestión señorial a la cuestión social*, València, 2002.

COBERÓ, J.: *Les guerres carlines a Torà i Conca de Llobregós*, Torà, 1986.

COMELLAS, J.L.: *Los realistas en el trienio constitucional, 1820-1823*. Pamplona, 1958.

- “Sobre los orígenes del carlismo”, Bullon de Mendoza, A. (dir), *Las guerras carlistas*, Madrid, 1993.

CONEJERO, V.: “El Trienio Constitucional en Valencia”, *Anales Valentinós*, 4, 1977.

- *El Trienio Constitucional en Alicante (1820-1823) y la segunda represión contra los liberales (1823-1833)*, Alacant, 1983.

CONGOST, R.: “De pagesos a hisendats: reflexions sobre l’anàlisi dels grups socials dominants. La regió de Girona (1780-1840)”, *Recerques*, núm. 35, Barcelona.

CREYSSSENS, Lucien.: *Le Jansénisme: Considerations historiques préliminaires à sa notion*, “*Analecta Gregoriana*”, 71, 1954.

CHRISTIANSEN, E.: *Los orígenes del poder militar en España. 1800-1854*. Madrid, 1967.

CRUZ, J.: *Los notables de Madrid. Las bases sociales de la revolución liberal española*. Madrid, Alianza, 2000.

CUENCA TORIBIO, J.M.: *La Iglesia española ante la revolución liberal*, Madrid, Edic. Rialp, 1971.

- *Sociedad y clero en la España del XIX*, Córdoba, Monte de Piedad y Caja de Ahorros, 1980.

- *Aproximación a la historia de la Iglesia contemporánea en España*, Madrid, Rialp, 1978.
 - *Sociología de una élite de poder de España e Hispanoamérica contemporáneas: la jeraquía eclesiástica, 1789-1965*, Córdoba, Escudero, 1976.
 - *Proceso de curas liberales en el Medina-Sidonia (Cádiz) de 1823: notas para el estudio de la segunda restauración religiosa en la España contemporánea*, a *Hispania sacra*, vol. 26, 1975.
- D.D.A.A. Colección de las Reales Cédulas, Decretos y Ordenes de su Majestad el Señor Don Fernando VII.
- D.D.A.A. *Constitución política de la monarquía española promulgada en Cádiz a 19 de marzo de 1812*, precedida del *Discurso preliminar a la Constitución de la monarquía española*, Barcelona, Impremta de Sierra i Martí, 1820.
- D.D.A.A. “Del Antiguo al Nuevo Régimen: carácter de transformación”, *Antiguo Régimen y liberalismo, I, Visiones generales*, Madrid, 1994.
- D.D.A.A.; *Historia de Lleida*, vòlum VII, Segle XIX. Lleida, Editorial Pagès, 2003.
- DE CASTRO, C.: *La revolución liberal y los municipios españoles*, Madrid, Alianza Editorial, 1979.
- DEL BURGO, J.: *Bibliografía de las guerras carlistas y de las luchas políticas del siglo XIX*, Pamplona, 5 vol. 1956-60,
- *Antecedentes de la 1ª Guerra Carlista*, Pamplona, 1982.
- DEL MORAL, J.: “Sociedades secretas Apostólicas y partidas realistas en el Trienio Constitucional (1820-1823)” dins TUÑÓN DE LARA, M.: *Sociedad, política y cultura en la España de los siglos XIX-XX*, Madrid, Edicusa, 1973.
- *Hacienda y sociedad en el trienio constitucional (1820-1823)*. Instituto de Estudios Fiscales. Ministerio de Hacienda. Madrid, 1975.
 - “Carlismo y rebelión rural en España (1833-1840). Algunas notas aclaratorias e hipótesis de trabajo”, *Agricultura y Sociedad*, 11, Madrid, 1979.
- DEL RIO ALDAZ, R.: *Orígenes de la guerra carlista en Navarra. 1820-1824*, Pamplona, 1987.
- DE LA TORRE, J.; *Lucha antifeudal y conflictos de clases en Navarra, 1808-1820*, Bilbao, 2002.
- “Clases campesinas, crisis del Antiguo Régimen y revolución burguesa en Navarra”, *Estudios Históricos*, II, Ormaeztegui, 1992.

DESDEVISES, G.: *La España del antiguo regimen*, Madrid, Fundación Universitaria Española, 1989.

- *La Junte supérieure de Catalogne*, Paris, Protat, 1910.

Diz-Lois, C.: *El manifiesto de 1814*, Universitat de Navarra, Pamplona, 1967.

DONEZAR, J.M.: i PÉREZ LEDESMA, *Antiguo Régimen y liberalismo. 2. Economía y Sociedad*, Madrid, 1995.

- “El carlisme, revolta popular o contrarevolució”, *L’Avenç*, núm. 203, Barcelona, 1996.

- *Hidalgos en armas: la insurrección carlista de octubre de 1833 en el norte*”, *Trienio*, núm. 42, Madrid, 2003.

DUEÑAS, F.: “La Milicia Nacional Local en Barcelona durante el Trienio Liberal (1820-1823)” (Tesi Doctoral), Barcelona, vol. I, Universitat Pompeu Fabra, 1999.

- “El sitio de Barcelona de 1823”. Dins ROCA, J. (Coord.); *El municipi de Barcelona i els combats pel govern de la ciutat*. Barcelona, Proa, 1997.

DUPUY, R.: “Ignorante, fanatismo et contre-révolution” dins LEBRUN, F. i DUPUY, R.; *Les résistances a la Révolution*, París, 1987.

ELORZA, A.: “La ideología moderada en el Trienio Liberal”, *Cuadernos Hispanoamericanos*, núm. 28, 1974.

ELORZA, A.: i LÓPEZ, C.: “La iglesia española ante la crisis del Antiguo Régimen (1808-1833)”, a *Historia de la Iglesia de España*, vol. 5, Madrid, 1979.

ESPOZ y MINA, F.: *Memorias del General don Francisco Espoz y Mina*, ed. Miguel Artola, Atlas, Madrid, 1992.

FAUCHEUX, M.: *L’insurrection vendéenne de 1793: aspects économiques et sociaux*, París, 1964.

FELIU i MONFORT, G.: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Institut d’Estudis Catalans, Barcelona, 1972.

- *La Caiguda de l’antic règim : el regnat de Ferran VII*, Bilbao, La Gran Enciclopedia Vasca, 1981.

- *Gran Enciclopèdia Catalana: Joaquim Ibañez-Cuevas i de Valonga*. Barcelona, 1993.

FERNÁNDEZ ALBADALEJO, P.; *La crisis del Antiguo Régimen en Guipúzcoa, 1766-1833. Cambio económico e historia*, Madrid, 1975.

FERNÁNDEZ BENÍTEZ, V.: *Carlismo y rebeldía campesina*, Madrid, 1988.

- “Campesinos y revolución liberal en Cantabria (1820-1840)”, *Trienio. Ilustración y Liberalismo*, núm. 8, Madrid, 1986.

- *Burguesía y revolución liberal: Santander 1812-1840*, Santander, Librería Estudio, 1989.

- *Carlismo y rebeldía campesina: un estudio sobre conflictividad social en Cantabria durante la crisis del final del Antiguo Régimen*, Madrid, Siglo XXI, Ayuntamiento de Torrelavega, 1988.

- “Moviments populars: pagesia i carlisme a les regions del Cantàbric (Astúries i Cantàbria)” dins FRADERA, M.; GARRABOU, R. i MILLÁN, *Carlisme i moviments absolutistes*, Vic, 1990

FERNÁNDEZ DE PINEDO, E.: *Crecimiento económico y transformaciones sociales del País Vasco (1100-1850)*, Madrid, 1974.

FERNÁNDEZ PIRLA, J.M.: *El tribunal mayor de cuentas de Fernando VII*, Madrid, Tribunal de Cuentas. Servicio de Publicaciones, 1986.

FERNÁNDEZ SEBASTIÁN, J. (ed.) *La imagen de Francia en España (1808-1850)*. Bilbao, Universidad del País Vasco.

FERRER, M., TEJERA i D., ACEDO, J.F.: *Història del Tradicionalisme espanyol*. Sevilla, 1941-1979.

FERRER, A.; “L’educació a Tarragona durant el Trienni Constitucional (1820-1823)”, *Quaderns d’història Tarraconense*, nº2, 1980.

FIGUEROLA, J.: *Església i societat a principis del segle XIX*, Vic, 1988.

FLORENSA, J.; *L’ensenyament a Catalunya durant el Trieni Liberal (1820-1823): el mètode dels escolapis*. Universitat de Barcelona, 1995.

FLORES DEL MANZANO, F.: *La contrarevolució realista en Extremadura*, Badajoz, 2002.

FONTANA, J.: *La crisis del Antiguo régimen*, Crítica, Barcelona, 1992.

- *Hacienda y Estado en la crisis final del antiguo régimen español: 1823-1833*, Ministerio de Hacienda, Instituto de estudios fiscales, Madrid, 2001.

- *La quiebra de la monarquía absoluta*, Barcelona, Crítica, 1971.

- “La crisis del Antiguo Régimen en España”. *Papeles de Economía Española*, núm. 20, 1984.

- “La crisis agraria de comienzos de siglo XIX y sus repercusiones en España”. *Hacienda Pública Española*, núm. 55, 1978.

- “Crisi camperola i revolta reialista”. *Recerques*, núm. 10, 1980.

- “Per què van envair Espanya els Cent mil fills de Sant Lluís?”, Recerques, núm. 19, Barcelona, 1987.
- “Represión política y violencia civil en 1823-1833: propuestas para una interpretación”. Dins: GONZÁLEZ PORTILLA (et al.) (Ed.). *Industrialización y Nacionalismo*. Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1985.
- *Guerra y Hacienda del gobierno central en los años de la Guerra de la Independencia (1808-1814)*, Instituto Juan Gil-Albert, Alicante, 1986.
- *Cambio económico y aptitudes en la España del XIX*, Barcelona, Ariel, 1973.
- *La Revolució de 1820 a Catalunya*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1961.
- *La Economía española al final del Antiguo Régimen*, Madrid, Alianza, Banco de España, 1982.
- *La fi de l'Antic Règim i la Industrialització, 1787-1868*, vol. 6è de la Història de Catalunya, dirigida per Pierre Vilar, Barcelona, 1988.
- “Represión política y violencia civil en 1823-1833: propuestas para una interpretación”. Dins: González Portilla (et al.) (ed.). *Industrialización y Nacionalismo*. Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1985.
- *Historia y proyecto social*, vol. 1, Barcelona, 2004.
- “La desamortització de Mendizábal y sus antecedentes”. Dins: Historia agraria de la España contemporánea.1. *Cambio social y nuevas formas de propiedad (1800-1850)*. Barcelona, Crítica, 1985.
- *De en medio del Tiempo. La segunda Restauración española, 1823-1834*. Barcelona, Crítica, 2006.
- *1789-1914: la industrialización y el imperialismo*, Barcelona, Difusora Internacional, 1976.
- *Catalunya i Espanya al segle XIX*, Barcelona, Columna, 1987.
- *La Invasió napoleònica : economia, cultura i societat*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1981.

FONTANA, J.: i GARRABOU, R.: *Guerra y Hacienda del gobierno central en los años de la Guerra de la Independencia (1808-1814)*, Instituto Juan Gil-Albert, Alicante, 1986.

FONTANA, J.: MARTÍ, C.: NADAL i OLLER, J.: PASCUAL i DOMÈNECH, P.: BORJA de RIQUER, F.: SOLÀ i MONTSERRAT, R.: SUDRIÀ, C.: TERMES, J.: *Catalunya i Espanya al segle XIX*, Barcelona, 1987.

- FOURNEAUX, M.: *L'Inquisition espagnole et les livres français au XVIII siècle*, Paris, 1903.
- FRADERA, J.M., GARRABOU, R., i MILLÁN (ed.), *Carlisme i moviments absolutistas*, Vic, 1990.
- FUENTE, G.: *Los revolucionarios de 1868. Elites y poder en la España liberal*. Madrid, Marcial Pons, 2000.
- FUENTES, J.F.: “Estructura de la prensa española en el Trienio Liberal: Difusión y tendencias”, *Trienio*, núm.24, 1994.
- “El Trienio liberal en la correspondencia del duque de Wellington”, *Boletín de la Real Academia de la Historia*, CLXXXVI, cuaderno III, 1989.
 - *La formación de la clase política del liberalismo español: análisis de los cargos públicos del Treinio Liberal*. *Historia Constitucional*, número 3, junio 2002.
 - “Aproximación sociológica al exilio liberal español en la Década Ominosa (1823-1833)”. *Spagna Contemporanea*, núm. 13.
- GANAU, J.: *La idea de ciutat a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1992.
- GALINDO, S.: *La Regencia de Urgel y su posición ideológica*. Lleida, 1956.
- GALLARDO, B.: *Diccionario crítico-burlesco del que se titula Diccionario razonado manual para inteligencia de ciertos escritores que por equivocación han nacido en España*, Barcelona, Imprenta de J.A. Oliveres y Matas, 1846.
- GALLI, F.: *Memorias sobre la guerra de Cataluña en los años 1822 y 1823*, Barcelona, Imprenta de A. Bergnes, 1835.
- GAMBRA, R.: *La primera guerra civil*. Madrid, 1950.
- GARCÍA de CORTÁZAR, F.: i GONZÁLEZ VESGA, J.M.: *Breve historia de España (II)*, Altaya, Barcelona, 1996.
- GARCÍA DELGADO (ed.), *La cuestión agraria en la España contemporánea*, Madrid, 1976.
- *La revolución burguesa, vol. I*, València, 2001.
- GARCÍA FERNÁNDEZ, J.: *El origen del municipio constitucional: autonomía y centralización en Francia y en España*. Madrid, 1983.
- GARCÍA LEÓN, J.M.: *Cádiz en el Trienio Liberal (1820-1823)*. Cadis, Ajuntament de Cadis, 1999.
- GARCÍA ROVIRA, A.M.: *La revolució liberal a Espanya i les classes populars (1832-1835)*. Vic, Eumo Editorial, 1989.

GARCÍA SANZ, A.: “Crisis de la agricultura tradicional y revolución liberal (1800-1850)”, dins GARCÍA SANZ, A.; GARRABOU, R. (Eds.); *Historia agraria de la España Contemporánea. 1. Cambio social y nuevas formas de propiedad (1800-1850)*, Barcelona, 1985.

GARRABOU, R.: “La política agraria en las Cortes de Cádiz”. Dins: *Guerra y hacienda. La hacienda del gobierno central en los años de la Guerra de la Independencia (1808-1814)*. Institut Juan Gil-Albert, Alacant, 1986.

GARRABOU, R. I PUJOL, J.: “El canvi agrari a la Catalunya del segle XIX” a *Recerques*, núm. 19.

GARRALDA, J.F.: “Los voluntarios realistas en Navarra durante el Trienio Liberal”, *Aportes*, 2, Madrid, 1986.

- “Fundamentos doctrinales del realismo y el carlismo (1823-1840)”, *Aportes*, 9, Madrid, 1988.

GELABERTÓ, C.: *Revolució liberal i guerra civil a la marina de la Selva*, Mataró, 1991.

GIL de ZÁRATE, *De la instrucción pública en España*, Madrid, Imprenta del Colegio de Sordo-Mudos, 1855.

GIL NOVALES, A.: *El trienio liberal*. Madrid, Siglo XXI, 1980.

- *Rafael de Riego. La revolución de 1820, día a día. Cartas, escritos y discursos*. Madrid, Tecnos, 1976.
- *Las sociedades patrióticas (1820-1823)*, Madrid, Tecnos, 1975.
- *Textos exaltados del Trienio Liberal*. Madrid, Júcar, 1979.
- “La guerra de 1823. Consideraciones historiográficas” dins Aymes, J.R.; Fernández Sebastián (ed.); *La imagen de Francia en España (1808-1850)*. París, Bilbao, Universidad del País Vasco, 1997.
- “1970-1979, diez años de historiografía en torno del primer tercio del siglo XIX español”, a Tuñón de Lara, M. (ed.); *Historiografía española contemporánea. X Coloquio del Centro de Investigaciones Hispánicas de la Universidad de Pau. Balance y resumen*. Madrid, 1980.
- *Del Antiguo al Nuevo Régimen en España*, Caracas, Biblioteca de la Academia Nacional de la Historia, 1986.
- “*Del Antiguo al Nuevo Régimen de España. Ensayo de interpretación*”, a Tuñón de Lara, M.; Gil Novales, A.; Ruiz, D.; Aymes, J.R.; i altres; *Crisis del antiguo*

régimen e industrialización en la España del siglo XIX. VI Coloquio de Pau. De la crisis del Antiguo Régimen al Franquismo, Madrid, 1977.

- “La prensa en el Trienio liberal (1820-1823)”, dins Tuñón de Lara, M.; Elorza, A.; Perez Ledesma, M.; *Prensa y sociedad en España (1820-1936)*, Madrid, Edicusa, 1975.
- *España exporta la revolución* dins Roura i altres. El Trienio liberal, Madrid, 1985.
- *El problema de la revolución en el liberalismo español (1808-1868)*”, Estudios de Historia Social, núms. III-IV, 1982; ID. *Textos exaltados del Trienio Liberal*. Madrid, 1978.
- *La Revolución burguesa en España: actas del Coloquio Hispano-Alemán, celebrado en Leipzig los días 17 y 18 de noviembre de 1983*, Madrid, Universidad Complutense, 1985.
- *Diccionario biográfico del Trienio liberal*. Madrid, El Museo Universal, 1991.
- *Los Arbitristas en el Trienio Liberal*, a la revista "Cuadernos Hispanoamericanos", abril 1975. Num. 298.
- *Centralismo, ilustración y agonía del antiguo régimen : 1715-1833*, Barcelona, Labor, 1980.

GIRALT, E.: “Desamortizaciones, transferencias de propiedad y transformaciones agrarias en la época contemporánea”. Dins: *Actas de las I jornadas de metodología aplicada de las ciencias históricas*. Vol. IV, 1973, Universidad de Santiago de Compostela, Santiago de Compostela, 1975.

- “Principals problemes de la història agrària. Col·loqui d’historiadors, 1974”. Estudios de Historia Social, nº 1, 1977.
- “L’agricultura”. Dins *Història Econòmica de la Catalunya contemporània, 2. Segle XIX. Població i agricultura*. Enciclopèdia catalana, Barcelona, 1990.
- “La propietat i la explotació de la terra durant el segle XIX”. Dins: *Història de Catalunya*, vol. V. Salvat, Barcelona, 1992.

GODECHOT, J.: *La contre-révolution. Doctrine et action. 1789-1804*, París, 1961.

- “Caracteres généraux des soulèvements contre-révolutionnaires en Europe a la fin de XVIIIe siècle et au début du XIXe Siècle” *Homenaje a Jaume Vicens Vives, vol. II*.

GONZÁLEZ FLÓREZ, R.: “Chateaubriand y la guerra de España de 1823”, Aportes, núm. 13, 1990.

GONZÁLEZ DE MOLINA, M.; “La desamortización eclesiástica en el Trienio Liberal (1820-1823). Un primer acercamiento a los datos generales”, *Estudios de Historia Social*, nº 36-37, 1986.

- “Bienes comunales y conflictos por los recursos en las sociedades rurales, siglos XIX y XX”, *Historia Social*, nº 38, 2000.
- “Crédito público y reforma de regulares en Andalucía durante el Trienio Constitucional”, *Gades*, nº 14, 1986.
- “Estancamiento agrario y desamortización en Andalucía (1820-1823)”, *Agricultura y sociedad*, nº 30, 1984.
- *Desamortización, Deuda Pública y Crecimiento Económico. Andalucía, 1820-1823*. Granada, Diputación provincial, 1985.
- “Urgencias hacendísticas y devolución de los bienes nacionales vendidos en Andalucía durante el Trienio Liberal (1834-1855)”. *Anales de Historia Contemporánea*, núm. 11, 1984.
- “La devolución de Bienes Nacionales vendidos en 1820-1823. La continuidad de la desamortización del Trienio Liberal. El caso de Granada”. *Dins: Actas del III Coloquio de Historia en Andalucía*. Monte de Piedad y Caja de Ahorros de Córdoba, Córdoba, 1985.

GONZÁLEZ MUÑIZ, *El clero liberal español: 1800-1840*, Barcelona, Universitat Autònoma, 1976.

GONZÁLEZ PALENCIA, A.: *Estudio histórico sobre la censura gubernativa en España: 1800-1833*, Madrid, Olózaga, 1934-1936.

- *La Censura gubernativa en España, 1800-1833*, Madrid, Tipografía de Archivos, 1934-1941.

GONZALEZ PORTILLA, M.: MALUQUER, J.: i DE RIQUER (ed.), B.: *Industrialización i nacionalismo. Análisis comparativos*, Bellaterra, 1982.

GOROSTIZA, E.: *Cataluña a fines de julio de 1822, o sea rápida ojeada sobre el origen, proyectos y recursos de la facción liberticia en sus cuatro provincias*, apèndix II, Madrid, 1822.

GRABALOSA, R.: *Carlins i liberals*, Barcelona, 1972.

GUERRERO, A.C.; “La política británica hacia España en el Trienio Constitucional”. *Espacio, Tiempo y Forma*, IV, 1991.

GURR, T.: *Why Men Rebel*, Princeton, 1971.

HERNÁNDEZ MONTALBÁN, J.: “La cuestión de los señoríos en el proceso revolucionario burgués”, a *Estudios sobre la Revolución Bureguesa en España*.

HERRERO, *Los orígenes del pensamiento reaccionario español*, Madrid, 1971,

HERR, R.: *España y la Revolución del siglo XVIII*, Madrid, Aguilar, 1971.

- “El significado de la desamortización en España”. *Dins: Moneda y Crédito*, núm. 131, 1974.
- *España contemporánea*, Madrid, Marcial Pons, 2004.
- *La Hacienda real y los cambios rurales en la España de finales del Antiguo Régimen*, Madrid, Ministerio de Economía y Hacienda. Instituto de Estudios Fiscales, 1991.

HERVÁS y PANDURO, *Causas de la Revolución en Francia en el año 1789 y medios de que se han valido para efectuarla los enemigos de la religión y del Estado*, Madrid, 1803.

HINOJOSA, E.: *Historia General del Derecho Español*, I, Madrid, 1877.

HOBBSAWM, E.J.: “La revolución” a *La revolución en la hsitoria*, R. Porter i M. Telith (eds.). Barcelona, 1990.

IGLESIAS (ed.): *El cens del comte de Floridablanca. 1787 (Part de Catalunya)*, Barcelona, 1969.

IZARD, M.: “Rifes i enganyifes sobre la revolució burgesa”, *L’Avenç*, núm. 104, Barcelona, 1987.

J.M. R.: *Memorias para la historia de la última guerra civil de España*, vol. I, Barcelona, 1826.

JOAN ANTÓN; *El pensamiento político en la España contemporánea*, Teide, Madrid.

JOVER ZAMORA, J.M.: *España: sociedad, política y civilización (siglos XIX-XX)*, Madrid, Areté, 2001.

- *El siglo XIX en España: doce estudios*. Barcelona, Planeta, 1974.
- *Política, diplomacia y humanismo popular en la España del siglo XIX*. Madrid, Turner, 1976.

JULIÀ, S.: “transiciones a la democracia en la España del siglo XX”, a *Sistema*, núm. 84, 1986.

JUTGLAR. A.: *Historia crítica de la burguesía en Cataluña*. Barcelona, Anthropos, 1984.

- *Ideologías y clases en la España Contemporánea (1808-1874)*. Madrid, 1973.

- KOSSOK, M.: *El ciclo de las revoluciones españolas en el siglo XIX. Problemas de investigación e interpretación a la luz del método comparativo*, a *La revolución burguesa en España*, Madrid, 1985.
- LA FUENTE, V.: *Historia eclesiástica de España, ó adiciones á la historia general de la iglesia*, Barcelona, Librería Religiosa, 1855.
- LAFUENTE, M.: *Historia general de España*. Vol. XXVIII. Madrid, 1865.
- LA PARRA, E.: “Oposición constante y sistemática: la iglesia católica y el poder civil en el inicio de la Revolución liberal en España”, a *El primer liberalismo. España y Europa, una perspectiva comparada*, Biblioteca Valenciana, Valencia, 2003.
- LA PARRA LÓPEZ, E.: i SUÁREZ CORTINA (Eds.): *El anticlericalismo español contemporáneo*. Madrid, Biblioteca nueva, 1998.
- LÁZARO, R.M.: *La otra cara del carlismo vasconavarro*, Saragossa, 1991.
- LEFEBRE, G.: *El fran pánico de 1789. La Revolución Francesa y los campesinos*. Buenos Aires, 1986.
- LEMA, MARQUÉS de (Salvador Bermúdez de Castro): *Calomarde*. Madrid, 1916.
- LESUR, *Anuario Histórico Universal*, 1826.
- LÓPEZ HURTADO, C.: *El Tristany d’Ardèvol, carlins irreductibles. Generalogia*, Barcelona, 1993.
- LOUSADA, M.A. i MONTEIRO, N.G.: “Miguelisme i contrarevolució a Portugal entre 1820 i 1834”, *L’Avenç*, 221, Barcelona, 1998.
- LYNCH, J.: *El siglo XVIII*, Editorial Crítica, Barcelona, 1991.
- LLADONOSA, J.: *Las calles i plazas de Lérida a traves de la historia*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1979.
- *Història de Lleida*. Lleida, Ajuntament de Lleida, 1972-74.
 - *Història de la ciutat de Lleida*, Barcelona, Curial, 1980.
 - *Historia de la Diputación provincial de Lérida*. Diputación de Lérida, 1974.
 - *La Ciutat de Lleida*, Barcelona, Barcino, 1955-1959.
- LLADONOSA, M.: *Carlins i liberals a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1993.
- “El carlisme a la zona liberal (Lleida)”, SOLÉ (ed.) J.M.; *El carlisme i la seva base social*, Barcelona, 1992.
- LLAUDER, M.: *Memorias documentadas del teniente general Don Manue ...* Madrid, 1844.

LLAVERO, M.J.: “Iniciación al estudio de la desamortización eclesiàstica en las tierras de Lleida (1820-1823), dins VICEDO, E. (Ed); *El món rural català a l'època de la revolució liberal*. Lleida, 1995.

LLORENS, A.: *Solsona a les guerres del segle XIX a Catalunya*. Barcelona, 1981.

LLORENS, V.: *Liberales y romànticos. Una emigración española en Inglaterra (1823-1824)*, Mèxic, Fondo de Cultura Económica, 1954.

LLUÍS i NAVAS, J.: “Las divisiones internas del carlismo a través de la Historia. Ensayo sobre su razón de ser (1814-1936)”, *Homenaje a Jaume Vicens Vives, vol. II*, Barcelona, 1967.

MADOZ, P.: *Diccionario geogràfico-estadístico-històrico de España y sus posesiones de ultramar*, vol. 10, Madrid, 1847.

MARAVALL, J.A.: *El pensamiento político en España a comienzos del siglo XIX: Martínez Marina*, en revista de Estudios Políticos, núm. 81, mayo-junio 1955.

MARCH, I.: *El dia diez y siete de noviembre de 1822, o sea breve resumen del asesinato de las 24 víctimas de la ciudad de Manresa y demás circunstancias que acompañaron a hacer mas funebre aquel horroroso dia*. Manresa, 1824.

MARICHAL, C.: “La revolución liberal y los primeros partidos políticos en España (1834-1844)”. Madrid, 1980.

MARQUÉS de ITURGOYEN, “Cuestión dinástica”, Biblioteca popular carlista, V, noviembre de 1895.

MARRAST, R.: *José de Espronceda y su tiempo : literatura, sociedad y política en tiempos del romanticismo*, Barcelona, Crítica, 1989.

MARTÍNEZ DORADO, G.; i PAN-MONTOJO, J.; “El primer carlismo, 1833-1840”, *Ayer*, núm. 38, Madrid, 2000.

MARTÍNEZ MARINA, F.: *Teoría de las Cortes o grandes Juntas nacionales de los reinos de León y Castilla. Monumentos de su constitución política y la soberanía del pueblo, con algunas observaciones sobre la Ley fundamental de la Monarquía española sancionada por las Cortes generales y extraordinarias y promulgada en Cádiz a 19 de marzo de 1812*, Madrid, ed. Villalpando, 1813.

MARTÍNEZ QUINTEIRO, M.E.: “Del Antiguo Régimen a la Revolución burguesa. En torno al supuesto fracaso de la Revolución Liberal” a *La Historia Contemporánea de España*. Salamanca, 1992.

MARTÍNEZ SOSPEDRA, M.: *La Constitución de 1812 y el primer liberalismo español*. València, Universitat de València, 1978.

- MARX, K.: i ENGELS, F.: *Revolución en España*, Barcelona, 1970.
- MASATS, J.: *En Mansuet Boxó, entre la llegenda i la història. Guerrillers reialistes a l'entorn de Montserrat (1808-1822)*, Castellbell i el Vilar, 1989.
- MAZAUIC, C.: *Sur la Révolution Française. Contributions à l'histoire de la révolution bourgeoise*, París, 1970.
- MELGAR, *Pequeña historia de las guerras carlistas*. Pamplona, Gómez, 1958.
- MERCADER, J.: *El Siglo XIX*, Barcelona, Seix Barral, 1957.
- *La Anexión de Cataluña al imperio francés: (1812-1814)*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Jerónimo Zurita.
 - *Catalunya i l'Imperi Napoleònic*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1978.
- MIGUÉLEZ, M.: *Jansenismo y regalismo en España*, Valladolid, 1895.
- MILLÁN, J.: “Burguesia i canvi social a l'Espanya del segle XIX (1843-1875)”, a *Recerques*, núm. 28.
- “Liberalismo y reforma agraria en los orígenes de la España contemporánea”, *Brocar*, núm. 24, Logroño, 2000.
 - “Las lecturas sociales del liberalismo y los inicios de la ciudadanía en España”.
 - *Rentistas y campesinos. Desarrollo agrario y tradicionalismo político en el sur del País Valenciano 1680-1840*, Alacant, 1984.
 - Antiliberalisme, protesta i subordinació popular al sud del País Valencià”, *Recerques*, núm. 16, Barcelona, 1984.
 - “Radicalismo, pasividad, contrarrevolución. Política y conflictividad en la sociedad agraria española”, *Idearium*, vol. 1, Màlaga, 1992.
 - “Una reconsideración del carlismo”, *Ayer*, núm. 29, Madrid, 1998.
 - “Popular y de orden: la pervivencia de la contrarrevolución carlista”, *Ayer*, núm. 38, Madrid, 2000.
- MIR, C.: *Carlins i integristes: Lleida segles XIX I XX*, Lleida, 1993.
- MIRAFLORES, Manuel Pando Fernández de Pinedo, Marqués de. *Apuntes histórico-críticos para escribir la historia de la revolución de España desde el año 1820 hasta 1823*. Londres, Ricardo Taylor, 1834.
- *Vida política del marqués de Miraflores, individuo de la Real Academia de la Historia*, Madrid, Establ. Tip. de D. Eusebio Aguado, 1865.
- MOLINER i PRADA, A.: *La Catalunya resistent a la dominació francesa (1808-1812)*, Barcelona, Edicions 62, 1989.

- “El antiliberalismo eclesiástico en la primera restauración absolutista (1814-1820)”, a *Hispania Nova*, número 3, 2003.
- *Crisis del Antiguo Régimen y revolución liberal en España, 1789-1845*, Barcelona, Ariel, 2000.
- *Revolución burguesa y movimiento juntero en España : la acción de las juntas a través de la correspondencia diplomática y consular francesa, 1808-1868*, Lleida, Milenio, 1997.

MORAL RUIZ, J.: *Hacienda y sociedad en el Trienio constitucional : (1820-1823)*, Madrid, Ministerio de Hacienda. Instituto de Estudios Fiscales, 1975.

MORENO, M.: *La pagesia lleidatana (1808-1840)*, tesi de llicenciatura, 1991.

MUNDET, J.M.: *La primera guerra carlina a Catalunya*, Barcelona, 1991.

NADAL, J.: *La población española (siglos XVI a XX)*, Barcelona, Ariel, 1973.

- *El fracaso de la revolución industrial en España. 1814-1915*. Barcelona, 1975.

OLIVER, “Mallorca durante la primera revolución (1808-1814)”, Palma de Mallorca, l'any 1901.

PABÓN, J.: *La otra legitimidad*. Madrid, 1965.

PAN-MONTOJO, J.: *Carlistas y liberales en Navarra (1833-1839)*, Pamplona, 1990.

PEGENAUTE, *Represión política en el reinado de Fernando VII: las comisiones militares 1824-1825*, Pamplona, Universidad de Navarra, 1974.

PÉREZ, J.: “Religión y sociedad”, a *Religión y sociedad en España (siglos XIX y XX)*. Actes reunides i presentades per Paul Aubert, Casa de Velázquez, Madrid, 2002.

PÉREZ GARZON, J-S.: *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978.

- “La revolución burguesa en España: los inicios de un debate científico, 1966-1979”, a Tuñón de Lara, M. (ed.); *Historiografía española contemporánea. X Coloquio del Centro de Investigaciones Hispánicas de la Universidad de Pau. Balance y resumen*. Madrid, 1980.
- “Absolutismo y clases sociales: los voluntarios realistas de Madrid (1823-1833)”.

PÉREZ LEDESMA, M.: *Prensa y sociedad en España (1820-1936)*, Madrid, Edicusa, 1975.

PESET, M.: i PESET, J.L.: “Legislación contra liberales en los comienzos de la década absolutista (1823-1825)”. *Anuario de Historia del Derecho Español*, XXXVII, 1967.

PINTOS VEITES, M. C.: *La Política de Fernando VII entre 1814 y 1820*, Pamplona, Estudio General de Navarra, 1958.

- PIRALA, A.: *Historia de la guerra civil y de los partidos políticos liberal y carlista*. 3ª ed. 3 vols. Madrid, 1889-1891.
- PLA i TOLDRÀ, Ll.: *L'estructura socioprofessional de la ciutat de Lleida (1793-1815)*, Estudi General de Lleida, 1986.
- PLA, Ll. i A. SERRANO, A.: *La societat de Lleida al set-cents*, Pagès editors, Lleida, 1996.
- PLEYÁN de PORTA, J.: *Apuntes de historia de Lérida*. Lleida, 1873.
- *Efemérides leridanas*, Lérida, Imprenta-Escuela Provincial, 1945.
- PRIM i TARRAGÓ, A.: *Cosas viejas de Lérida*. Lérida, 1893.
- PORTERO, J. A.: *Púlpito e ideología en la España del siglo XIX*, Saragossa, 1978.
- PUYOL, J.: *La conspiración de Espoz y Mina (1824-1839)*. Madrid, 1932.
- QUIN-MORA, M.J.: *Memorias históricas sobre Fernando II, rey de España*, Valencia, Impr. de Gimeno, Casiano Mariana, 1940.
- RAMOS RODRÍGUEZ, P.: *La conspiración del Triángulo*, Universitat de Sevilla, 1970.
- RAO, A.M.: "Folle contrarivoluzionarie. La questione delle insorgenze italiane", RAO (ed) A.M.: *Folle contrarivoluzionarie*, Roma, 2000.
- RAZQUIN, J.M.: *Los Miralles, guerrilleros realistas y del carlismo*, Lleida, 1977.
- REVUELTA, M.: *Política religiosa de los liberales en el siglo XIX. El Trienio Constitucional*. Madrid, Consejo de Investigaciones científicas, 1973.
- *La exclaustación (1833-1840)*. Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid, 1976.
- RIAZA, R.: *Las ideas políticas y su significación en la obra científica de Martínez Marina*, en Revista de Ciencias Jurídicas y Sociales, XVI, Madrid, 1933.
- RISQUES, M.: *El govern civil de Barcelona al segle XIX*. Abadia de Montserrat. Barcelona, 1995.
- "Autoridad militar versus autoridad civil. Jefe político y orden público en el primer liberalismo. Catalunya 1812-1814 y 1820-1823". Madrid, 1995, Trienio, núm. 26.
- ROCA LLETJÓS, S.: "El Semi-Semanario Ilerdense" a l'exposició de premsa de l'Ateneu", Miscel·lània Homenatge al professor Salvador Roca i Lletjós, Lleida, 1981.
- RODRIGUEZ DE CORO, F.: "El carlismo, una propuesta del Antiguo Régimen (1800-1833)", *Los Carlistas, 1800-1876*, Vitoria, 1991.
- RODRÍGUEZ EIRAS, A.: "Alzamientos realistas en Galicia en el Trienio Constitucional", Cuadernos de Estudios Gallegos, XXI, 64, Santiago de Compostel-la, 1966.

- RODRIGUEZ GORDILLO, J.M.: *Las proclamas realistas de 1822*, Sevilla, 1969.
- ROMEO, M.C.: *Entre el orden y la revolución. La formación de la burguesía liberal en la crisis de la monarquía absoluta (1814-1833)*. Institut Juan Gil-Albert, Alacant, 1993.
- ROMEO, M.C.; “La sombra del pasado y la expectativa de futuro: Jacobinos, radicales y republicanos en la revolución liberal” dins ROURA, L.: CASTELLS, I.: *Revolución y democracia. El jacobinismo europeo*. Ediciones del Orto, Madrid, 1995.
- ROURA, Ll.: *La Crisi de l'antic règim a les Balears, 1780-1814*, Palma, Documenta Balear, 1999.
- RUBIO, D.: “Apropament al Trienni Liberal a Cervera (1820-1823): Partides reialistes i milicians”, *Miscel·lània Cerverina*, VI, Cervera, 1988.
- RUBIO, D.; ROJAS FRIEND, A.; FUENTES, J.F.; “Aproximación sociológica al exilio liberal español en la Década Ominosa (1823-1833)”. *Spagna Contemporanea*, núm. 13, 1998.
- RUIZ ALEMÁN, J.: *El levantamiento realista de Orihuela en 1822*, Múrcia, 1970.
- RUIZ DE MORALES (Dir.), J.: *Historia de la Milicia Nacional. Desde su creación hasta nuestros días*. Madrid, Prats y Ruiz, 1855.
- RUBIO POBES, C.: *Revolución y tradición. El País Vasco ante la revolución liberal y la construcción del estado español, 1808-1868*, Madrid, 1996.
- RUEDA, G.: *La desamortización en España: un balance (1759-1834)*. Arco libros, Madrid, 1997.
- “La desamortización (1766-1834)”. Dins: *Las bases políticas, económicas y sociales del régimen en transformación (1759-1834)*. Espasa Calpe, Madrid, 1998.
- RUÍZ TORRES, P.: “Del Antiguo al Nuevo Régimen: carácter de la transformación”, a *Antiguo Régimen y liberalismo. Homenaje a Miguel Artola, vol. I*. Madrid, 1994.
- “Liberalisme i revolució a Espanya” a *Recerques*, núm. 28.
- RÚJULA, P.: *Constitución o muerte. El Trienio Liberal y los levantamientos realistas en Aragón (1820-1823)*, Saragossa, 2000.
- *Rebeldía campesina y primer carlismo. Los orígenes del carlismo en Aragón (1833-1835)*, Saragossa, 1995.
- *Contrarrevolución, Realismo y Carlismo en Aragón y el Maestrazgo, 1820-1840*, Saragossa, 1998.
- RUMEU de ARMAS, A.: *Historia de la censura literaria gubernativa en España*, Madrid, M. Aguilar, 1940.

SÀ, M.F.: “Vencidos, pero no convencidos: movilización, acción colectiva e identidad en el miguelismo”, *Historia Social*, 49.

SAINZ de BARANDA, P.: *Clave de la España Sagrada : cuyo objeto es dar a conocer esta importante obra y facilitar su uso España Sagrada*, tomo XLVII. Madrid, Imprenta de la Viuda de Calero, 1853.

- *España sagrada: continuada por la Real Academia de la Historia. Tomo XLVII, tratado LXXXV de la Santa Iglesia de Lérida en su estado moderno*, Madrid, Imp. Real Academia de la Historia, 1850.

SALES, N.: “La crisi de l’Antic Règim a Catalunya” dins BALCELLS, A. i altres: *Història dels Països Catalans*. Vol. II, Barcelona, 1981.

SALILLAS, R.: *Evolución penitenciaria en España*, Madrid, Imprenta Clásica Española, 1918.

- *La Vida penal en España*, Madrid, impr. de la Revista de Legislación, 1888.

SAN JOSÉ, D.: *Martirologio fernandino: víctimas y verdugos del absolutismo, 1814-1833*, Madrid, Renacimiento, 1931.

- *Milicias de la libertad*, Madrid, Trabajadores de Editorial Castro, 1937.

SAN MIGUEL, E.: *De la guerra civil de España*, Madrid, Impr. de Don Miguel de Burgos, 1836.

- *Memoria sucinta sobre lo acaecido en la columna móvil de las tropas nacionales al mando del comandante general de la primera división don Rafael del Riego desde su salida de la ciudad de San Fernando el 27 de enero de 1820, hasta su total disolución en Bienvenida el 11 de marzo del mismo año; redactada por el teniente coronel don Avaristo San Miguel, jefe de la plana mayor de la espresada*, Barcelona, Imprenta de Josef Torner, 1820.

SANZ TESTÓN, *Liberales asturianos exiliados en Inglaterra, 1814-1846*, Gijón, Sociedad Cultura Gijonesa, 1995.

SÁNCHEZ-ARCILLA, J.: “Los antecedentes del Gobernador Civil: El Jefe político bajo la Constitución de 1812”, dins Cajal Valero (Ed.), A.: *El Gobernador Civil en la política y en la administración de la España Contemporánea*. Madrid, Ministerio del Interior, 1997.

SÁNCHEZ CARCELÉN, A.: *La revolució liberal a Lleida (1820-1823)*. Espai-Temps n°48, Servei de publicacions de la Universitat de Lleida, Lleida, 2006.

- “Propaganda i resistència a Lleida durant la Guerra del Francès (1808-1814)”. Actes del Congrés “Ocupació i resistència a la Guerra del Francès (1808-1814)”. Museu d’Història de Catalunya, pp. 479-502, volum I. 2005.
- “La repressió dels eclesiàstics absolutistes lleidatans al Trienni Liberal: El cas del bisbe Renteria” a la Revista HMiC de la Universitat Autònoma de Barcelona, Miscel·lània, 2005.
- “La premsa de Lleida al Trienni Liberal: El Semi-Semanario Ilerdense”. VIII Congrés d’Història local. Barcelona, L’Avenç, 2005.
- “Els polítics de Lleida al Trienni Liberal (1820-1823)” a la Revista HMiC de la Universitat Autònoma de Barcelona, Miscel·lània, 2006.
- “La repercusión del régimen constitucional en la Iglesia de Lleida durante el Trienio Liberal” a la revista Hispania Sacra, CSIC, 118, 2007.
- “Evolución demográfica en Lleida desde la Guerra de la Independencia hasta el final del Trienio liberal”, Estudios de Historia de España, Universidad Católica de Argentina, vol. XIX, 2007.
- “Població, territori i pagesia dins la Lleida del Trienni Liberal”. Sisenes Jornades sobre sistemes agraris, organització social i poder local. Població, territori i món rural”, 2007.
- “La resistència liberal de Lleida davant la invasió dels Cent Mil Fills de Sant Lluís” al Butlletí de la Societat d’Estudis Històrics de l’Institut d’Estudis Catalans. Premsa.
- “La formación de la Milicia Nacional en Lleida (1820-1821)” a la revista Cuadernos de Historia Contemporánea de la Universitat Complutense de Madrid. Premsa.

SÁNCHEZ CERVELLÓ, J.: *El Carlisme al territori de l'antiga diòcesi de Tortosa: Terres de l'Ebre, Matarranya, Maestrat, Ports de Morella i Priorat*, Tarragona, Arola, 2004.

SÁNCHEZ MANTERO, R.: *Los cien mil hijos de san Luís y las relaciones franco-españolas*. Sevilla, Universidad de Sevilla, 1981.

- *Liberales en el exilio*, Madrid, 1975, Rialp.
- *Fernando VII : un reinado polémico*, Madrid, Historia 16: Temas de Hoy, 1996.
- *Fernando VII : su reinado y su imagen*, en Ayer, Madrid, Marcial Pons, 1991, núm. 41, 2001.
- *Fernando VII*, Madrid, Arlanza, 2001.

- SANZ, V.: “Los condicionantes sociales del carlismo. El caso valenciano”, *Millars. Espai i Història*, núm. XXIII, Castelló, 2000.
- SANTIRSO, M.: “El primer carlisme a Catalunya: del regne a l'exili”, *L'Avenç*, núm. 206, Barcelona, 1996.
- *Revolución liberal y guerra civil en Catalunya: 1833-1840*, Lleida, Pagès editors, 1999.
- SARMIENTO PÉREZ, J.: *Represión eclesiástica en Badajoz: 1824-1825*, Mérida, Universidad Nacional de Educación a Distancia. Centro Regional de Extremadura, 1991.
- SARRAILH, J.: *La España ilustrada de la segunda mitad del siglo XVIII*, México, Fondo de Cultura Económica, 1957.
- SAUCH, N.: *Guerrillers i bàndols civils entre l'Ebre i el Maestrat: la formació d'un país carlista (1808-1844)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- SCHMIEDER, U.: *Prusia y el Congreso de Verona. Estudio acerca de la política de la Santa Alianza en la cuestión española*. Madrid, Ediciones del Orto, 1998.
- “Las grandes potencias y la restauración española, 1823-24”, *Trienio*, núm. 19, 1992.
- SECO SERRANO, C.: *Tríptico carlista: estudios sobre la historia del carlismo*, Barcelona, Ariel, 1973.
- *Don Carlos y el Carlismo*. Revista de la Universidad de Madrid, 1955, nº13.
 - *Godoy: el hombre y el político*, Madrid, Espasa-Calpe, 1978.
- SEGURA, A.: *Burguesia i propietat de la terra a Catalunya en el segle XIX. Les comarques barcelonines*. Curial, Barcelona, 1993.
- SERRANO, A.: *Estructura socioprofesional de la ciudad de Lérida después de la Guerra de Sucesión (1716-1758)*, tesi de llicenciatura, 1982.
- SIERRA, L.: “La restitución de las reservas pontificias sobre impedimentos matrimoniales en la correspondencia Godoy-Azara”, revista *Hispania*, XX.
- SIMÓN SEGURA, F.: *La desamortización española del siglo XIX*. Instituto de Estudios Fiscales, Madrid, 1973.
- SOLÀ, A.: “La desamortització del Trienni a Barcelona i el seu Pla”. *Estudios históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, IV.
- “Notes per a iniciar un estudi de la desvinculació”. Dins: Primer Col·loqui d'Història Agrària, València, Institució Alfons el Magnànim, 1978.
- SOLDEVILA, F.: *Història dels catalans*, vol. V, Barcelona, 1968.

- *Barcelona sense universitat i la restauració de la Universitat de Barcelona, 1714-1837: contribució al centenari*, Barcelona: Universitat de Barcelona. Facultat de Filosofia i Lletres i Pedagogia, 1938.
- *Història de Catalunya*, Barcelona, Alpha, 1963.

SOLÉ SABATÉ (dir), *El carlisme i la seva base social*, Barcelona, 1992.

SOBOUL, A.: *Problemas campesinos de la Revolución 1789-1848*, Madrid, 1980.

SUAREZ, F.: *La crisis política del antiguo régimen en España*, Universitat de Navarra, Pamplona, 1965.

- *Documentos del reinado de Fernando VII: IV. Martín de Garay y la reforma de la hacienda (1817)*. Seminario de Historia moderna, Universidad de Navarra.
- *Documentos del reinado de Fernando VII: VII. El Consejo de Estado (1792-1834)*. Pamplona, 1971.
- *Conservadores, innovadores y renovadores en las postrimerias del antiguo régimen*. Publicaciones del Estudio General de Navarra, Pamplona, 1955.
- “La formación de la doctrina política del carlismo”, *Revista de Estudios Políticos*, vol. XIV, núm. 25-26, Madrid, 1946.
- *Los Cuerpos de voluntarios realistas*, Madrid, Instituto Nacional de Estudios Jurídicos, 1956.
- “Los cuerpos de voluntarios realistas. Notas para su estudio”, a *Anuario de Historia del Derecho Español*, 1958.
- *La pragmática sanción de 1830*, Valladolid, 1950.
- *Los sucesos de La Granja*, Madrid, C.S.I.C., 1953.
- *Las Cortes de Cádiz*, Madrid, Rialp, 1982.
- “El manifiesto realista de 1826”, a “Príncipe de Viana”, XXX, 1948.
- *La formación de la doctrina política del carlismo*. En “*Revista de Estudios Políticos*”, XIV, 1946.
- *La Creación del Ministerio del Interior en España*, Madrid, Instituto Nacional de Estudios Jurídicos, 1948.

SUTHERLAND, “The social origins of counter-revolution in western France”, *Past and Present*, 99, Londres, 1983.

TENAGARRINHA, “Contestação rural e revolução liberal em Portugal”, *Historia de Portugal*, Lisboa, 2000.

TERUEL, M.: *Obispos liberales. La utopía de un proyecto (1820-1823)*, Lleida, 1996.

TILLY, C.: *La Vendée. Révolution et contre-révolution*, París, 1970.

TOMÁS Y VALIENTE, F.: *El marco político de la desamortización en España*, Barcelona, 1977, Ariel.

TORENO, José María Queipo de Llano Ruiz de Saravia, conde de.: *Historia del levantamiento, guerra y revolución de España*, Madrid, Imprenta y Oficinas de la Correspondencia de España, 1862.

TORRAS I RIBÉ, J.M.: *Liberalismo y rebeldía campesina (1800-1823)*, Barcelona, , Ariel, 1976.

- *Els municipis catalans de l'Antic Règim, 1453-1808*, Barcelona, 1983.
- “La nova ordinació de Catalunya: La Nova Planta”, *Història de Catalunya*, vol. IV, Barcelona, 1978.
- “La Catalunya borbònica: evolucions i reaccions contra el nou règim”, *Història de Catalunya*, vol. IV, Barcelona, 1978.
- *La guerra de los Agraviados*. Barcelona, Universitat de Barcelona, 1967.
- “Societat rural i moviments absolutistes. Notes sobre la guerra dels Malcontents (1827)”, dins *Recerques*, núm.1, 1970.
- Los alzamientos realistas en Catalunya. Tesi doctoral inèdita, UAB, 1970.
- “Peasant counter-revolution?”, *The Journal of Peasant Studies*, vol. 5, núm. 1, 1977.

TORRES AMAT, F.: *Vida del Ilmo. Señor don Félix Amat, arzobispo de Palmyra, abad de San Ildefonso, confesor del señor don Carlos IV, del Consejo de S.M. &c. ; la escribió*, Madrid, Impremta de Fuentenebro, 1835.

TORRES i GRAELL, C.: *El fet religiós a les terres de Lleida durant el regnat de Ferran VII*. Diputació de Lleida, 1983.

TORTOSA, J.: “El Trienio Constitucional de 1820-23”, *Ilerda*, XXXII, 1971.

- *Del realismo al movimiento obrero*, dins “*Ilerda*”, núm. XXXV. IEI, Lleida, 1974.

TUÑÓN DE LARA, M.: *Sociedad señorial, revolución burguesa y sociedad capitalista, 1834-1860*. Barcelona, Estudios de Historia Contemporánea, 1976.

- *La España del siglo XIX (1808-1914)*, París, 1961; i TAMAMES, R.: *Estructura económica de España*. Madrid, 1960.

TURI, G.: *Viva Maria. Riforme, rivoluzione e insorgenze in Toscaza (1790-1799)*, Bolonia, 1999.

TURRADO VIDAL, M.: *Estudios sobre historia de la Policía*, Madrid, Ministerio del Interior, Secretaría General Técnica, 1991.

- *La policía en la historia contemporánea de España. 1766-1986*, Madrid, Ministerio de Justicia e Interior. Secretaría General Técnica, 1995.
- UREÑA, R.: *Observaciones acerca del desarrollo de los estudios de Historia del Derecho español*, Universidad de Madrid, 1906.
- URQUIJO, J.R.: “Represión y disidencia durante la Primera guerra carlista. La política carlista”, *Hispania*, núm. 159, Madrid, 1985.
- URQUINAONA, J.M.: *La España bajo el poder arbitrario de la congregación apostólica o apuntes documentales para la historia de este país desde 1820 a 1832*, Madrid, 1835.
- VALLVERDÚ, R.: *El suport de la Milícia Nacional a la revolució burgesa a Reus (1793-1876)*, Reus, Associació d’Estudis Reusencs, 1989.
- *El tercer carlisme a les comarques meridionals de Catalunya, 1872-1876 (el Camp, la Conca de Barberà i el Priorat)*, Barcelona, 1997.
- *La guerra dels Matiners a Catalunya (1846-1849). Una crisi econòmica i una revolta popular*, Barcelona, 2002.
- VARELA, J.: “La Constitución de Cádiz y el liberalismo español del siglo XIX”, *Revista de las Cortes Generales*, núm.10, 1987.
- VAUCHELLE, A.: “La emigración a Francia del clero liberal español: 1823-1834”, a *Brocar*, Logroño, núm. 21, 1997.
- VAULABELLE, *Historia de la Restauración de los Borbones en Francia*, Madrid, 1861.
- VICEDO, E.: *Producció, propietat i renda a les terres de Lleida (segle XVIII)*, tesi doctoral, 2 vols., Bellaterra, 1987.
- *Pagesos i hortolans: El desenvolupament de l'horta de Lleida abans de la fruita (1716-1950)*, Lleida, Ajuntament de Lleida, 1997.
- *Les Terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents: producció, propietat i renda*, Barcelona, Crítica, 1991.
- VICENS VIVES, J.: *Industrials i polítics del segle XIX*, Barcelona, Vicens Vives, 1980.
- *Los Catalanes en el siglo XIX*, Madrid, Alianza, Enciclopèdia Catalana, 1986.
- *Cataluña en el siglo XIX*, Madrid, Rialp, 1961.
- *Conyuntura económica y reformismo burgués y otros estudios de historia de España*, Barcelona, Ariel, 1971.
- *Historia social y económica de España y América*, Barcelona, Teide, 1957.
- VILAR, P.: *Historia de España*, Barcelona, Crítica, 1984.

- *Crecimiento y desarrollo: economía e historia: reflexiones sobre el caso español*. Barcelona, Ariel, 1983.
- *Cataluña en la España moderna: investigaciones sobre los fundamentos económicos de las estructuras nacionales*, Barcelona, Crítica, 1978-1988.
- *Assaigs sobre la Catalunya del segle XVIII*, Barcelona, Curial, 1973.
- *Història de Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1994.

VILLAPÀDIERNA, I: *El Episcopado español y las Cortes de Cádiz*, 1995.

- *El jansenismo español y las Cortes de Cádiz*, “Analecta Gregoriana”, 71, Roma, 1954.

VILLAURUTIA, MARQUÉS DE.: *Fernando VII rey constitucional*, Madrid, 1923.

- *Fernando VII, rey absoluto*. Madrid, 1931.

VINAIXA, J.R.: *El Trienni Constitucional al partit de Tortosa (1820-1823)*, Valls, 2003.

VIOLA GONZÁLEZ, R.: “El gobierno diocesano de Lérida en tiempos de la dominación francesa (1810-1815)” *Anthologica Annua*, núms. 28-29, Roma, 1981-1982.

- “Incidencias religiosas durante el período constitucional (1820-1823) en la diócesis de Lérida” *Anthologica Annua*, XX, Roma, 1973.

WEBER, M.: *El político y el científico*. Madrid, Alianza, 1997.

WILHELMSSEN, A.: “Los realistas en el Trienio Constitucional: Manifiestos de la Regencia de Urgel”, *Cuadernos de Historia de España*, núm. 67-68, Madrid, 1982.

Annex 1: Les comissions municipals de l'any 1822

Així van quedar constituïdes: En primer lloc, Joaquim Martorell, Magí Targa i Joan Besa van ser els escollits per tenir cura de l'educació i la joventut. En segon lloc, Agustí Plean, Magí Targa i Antoni Martus van haver d'assistir a la Junta de l'Hospital, l'hospici i la caritat. En tercer lloc, Antoni Martus, Magí Targa i Joan Besa van tenir d'assistir a la Junta de bonificacions i boletos, i també a la d'allotjaments i bagatges. En quart lloc, Agustí Plean, Antoni Blet i Antoni Martus van haver d'assistir a la Junta de Cequiatge i signar el seu registre. En cinquè lloc, Fidel Vives, Josep Benet i Joan Besa van ser designats per garantir el manteniment i el bon funcionament dels arxius i del paper segellat. En sisè lloc, Josep Masip, Antoni Martus i Ramon Jou van ser els seleccionats per fer-se càrrec de l'enllumenat, dels serens i de l'abast de la llet. En setè lloc, Josep Benet, Antoni Martus i Joan Besa van haver de vigilar els presoners i les presons, tant el seu manteniment general com la seva neteja. En vuitè lloc, Agustí Plean, Antoni Blet i Joaquim Martorell van ser els escollits per controlar la recaptació de les contribucions, a més a més d'administrar el fons dels Propis i Arbitris, i també la supervisió dels dependents de l'ajuntament, així com signar les escriptures de la Paeria. En novè lloc, Agustí Plean, Antoni Blet i Josep Masip van ser els encarregats de tenir cura de la plaça de Sant Ferran, de les fonts, dels camins i dels ponts en general. En desè lloc, Fidel Vives, Antoni Blet i Ramon Jou van haver de vigilar l'administració del pou del gel. En onzè lloc, Antoni Blet, Josep Benet i Joaquim Martorell van ser els escollits per garantir el bon estat dels edificis en general i, en particular, dels habitatges capitulars i, altres edificis i estances del comú. En dotzè lloc, Agustí Plean, Fidel Vives i Ramon Jou van haver de controlar el rastre, els molins, l'almodí i les presons del comú. En tretzè lloc, per una banda, Fidel Vives i Magí Targa van tenir de fer-se càrrec de la conservació, el repartiment i el bon estat de les places, dels carrers i dels edificis de la parròquia de Sant Joan. Per l'altra banda, Fidel Vives i Ramon Jou van tenir que realitzar les mateixes tasques, però de la parròquia de Santa Maria Magdalena, mentre que Josep Masip i Josep Benet de les de la parròquia de Sant Llorenç i la de Sant Andreu. En tretzè lloc, Josep Masip va haver de vigilar i procurar obtenir un bon estat dels camins de Rufeia i del de Madrid. Mentre que Agustí Plean i Antoni Blet van ser els designats en referència als camins d'Alpicat, de Barcelona i de Vilanoveta. A continuació, Magí Targa va ser l'escollit del manteniment de la carretera de Balaguer, Ramon Jou del camí de Gualda, i finalment, Josep Benet pel de Sant Ruf. Per últim

apuntar que Joaquim Martorell va haver d'assistir a les sessions de la Junta d'Electors de Lleida, i Agustí Plean va ser l'encarregat d'organitzar els vigilants de l'horta.²⁷⁶⁶

Annex 2: Persones exemptes d'allistar-se a la Milícia Nacional dels dotze barris lleidatans a l'any 1821

Pel que fa al barri primer van quedar finalment exclosos les següents persones: en primer lloc, per pobres tenim a Ignasi Martí, Francesc Magriña, Pere Mateo, Antoni Pifarré, Pau Badia, Jaume Monne i Ignasi Pàmies (era fuster); mentre que Pere Domènech, Ignasi Minet, Pere Petanas, Antoni Minet, Antoni Carrera, Francesc Pusach, Antoni Brunet i Magí Jové no van ser admesos per treballar de jornalers; per ser estudiants Ramon Roure, Josep Mercè i Josep Garralda; Domingo Rosalia per ser cadener, Joan Bosch per dement, i per últim, Magí Pujol i Josep Esteve (no es va especificar la causa d'aquestes persones). Cal consultar els casos de Francesc Nogués, Jaume Fàbregues, Josep Sarratosa, Josep Minot (sastre) i Gerónimo Luis. Tampoc van acceptar les peticions de Josep Marrades, Ignasi Menot, Isidre Ferré, Francesc Rossell, Mariano Comes, Josep Comes, Joan Osieda, Llorenç Prats, Francesc Albin, Mariano Farré, Jaume Alsada i Pere Serret. Quant al segon barri van quedar exclosos: Jaume Calvet, Albert Vallespir, Jaume Artal, Josep Giné, Tomàs Ponci i Pau Mangineda, tots per ser jornalers. No van acceptar les peticions de Francesc Fàbregues, Bautista Castena, Jaume Roito i Salvador Codolosa (era sabater). Pel que fa al tercer barri van ser considerats exempts: Pere Cirito, (jornaler amb propietats), Antoni Abelló, Antoni Martínez, Antoni Posino, Gerònim Menot, Pasqual Pedrol, Antoni Queral, Antoni Comes, Francesc Barberà i Francesc Capell per ser jornalers; mentre que per ser pobres van ser exclosos Antoni Benet, Gil Rius, Andreu Curria (ferrer), Pau Pinós, Josep Campo, Pere Betrius, Antoni Farré. Tampoc van acceptar les peticions de Joan Anyell, Bernardo Farrús, Ramon Morell i Salvador Anyell (calia consultar el cas de Salvador Mummany). Dins del barri quart els diferents individus van adquirir l'exempció majoritàriament per ser pobres. Per exemple, Antoni Pinto, Antoni Bonnals (oficial fuster pobre), Manuel Gosé, Ramon Gomes, i Andreu Llop, els tres darrers eren taverners pobres. Mentre que Ferran Xaverri per ser aprenent, Pau Debesa per ser oficial paleta; i per últim, Josep Baró, Antoni Zaragoza i Alejo Zaragoza per ser jornalers. Cal

²⁷⁶⁶ A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1822, p. 3.

consultar els expedients de Mariano Menot, Feliciano Alcaid i Esteban Menot, tots tres espardenyers. Havien de realitzar el servei, Francesc Ros, Felip Catllar, Silvestre Gasó i Josep Gavalrà. Ja en el barri cinquè: Pau Farré i Ramon Codena per ser pobres; Joan Bueso per ser oficial barber i Bonaventura Sangenís per ser jornal·ler. S'havien de consultar el cas de Ramon Jon i Agustí Morell (sastre), mentre que no van acceptar les peticions de Joaquim Sales per dedicar-se a la fabricació de cadires, Domènec Serra, Felip Calafell per tenir altres mitjans de subsistència i, finalment, Manuel González. Quant al barri sisè: Salvador Castro, Francesc Cortada, Mariano Dench (era un sabater pobre), Agustí Nadal (era un estudiant pobre), Pau Galtaynes i Francesc Galtaynes (per ser oficials pobres) i Salvador Àries per ser pobres; mentre que Josep Monzo i Josep Morell per ser jornal·lers; el cas de Jaume Querol, sabater, cal comprovar-ho, i per últim, Agustí i Antoni Rome, de moment havien de complir el servei. Pel que fa al barri setè no van haver de realitzar les funcions de milicians: Blas Estrich, Ramon Serro, Manel Castelló, Pere Gensana, Josep Florensa, Francesc Llauradó, Josep Subina, Domingo Sabaté, Jaume claveriana, Nicolás Rodríguez, Pere Rodríguez, Francesc Farrus, Joan Miranda, Antoni Lletjos, Ramon Ribera, Ramon Domènech, Francesc Florensa, Josep Bertran, Magin Oristell i Josep Borrell per ser jornal·lers; tampoc Francesc Perelló per ser pobre, al igual que Josep Faydella per ser oficial paleta. Els dubtosos van ser Salvador Fàbrega (era sastre, i no tenien clar si els d'aquesta professió poden ser-ho o no), Tomàs Mostany (fuster, cal mirar-ho), Salvador Famades, Joan Breu, Joan Perelló (sastre, cal analitzar aquest cas) i, finalment, Antoni Morell. Havien de fer-ho de manera obligatòria: Miquel Blanch, Domingo Gari, Ramon Martí, Francesc Espinal (ja que tenia més bens dels que va declarar), Llorenç Gómez, Jaume Minoves, Domènec Melé i Manuel Albane. Dins del barri vuitè van ser considerats no aptes: Francesc Benet, Pau Rions, Josep Millach, Josep Balaguer, Agustí Artigues, Pere Tensa, Manel Ximenes per ser pobres; mentre que Antoni Esteve, Mariano Pi, Francesc Boix, Jaume Matarredona, Salvador Roig, Antoni Castany, Manuel Ximenes, Joan Esquerra, Ramon Ribelles (era un jornal·ler paleta), Antoni Roselló, Jaume Esteve, Josep Vidal, Ignasi Viladot i Francesc Ribé per ser jornal·lers; finalment, Josep Claramunt i Pere Camins per impediments físics, mentre que Pere Mullenes va quedar exclòs per ser escrivà. Del barri novè no disposem dels motius pel quals van ser exclosos, només tenim els noms: Josep Ximénez, Antoni Pasqual, Ramon Inglés, Antoni Pasqual, Antoni Fuentes, Joaquim Antisanch, Josep Font, Miquel Morell, Pere Sese, Josep Bufill, Rafel Biscarri, Agustí Farrá, Josep Pach, Pere Ayguade (aquest per pobre, era l'únic cas en el qual es

va escriure la raó). No van acceptar les sol·licituds de Josep Biosca, Miquel Solé, Antoni Fontoba, Francesc Ximenes, Ramon Conselles, Armengol Vidal i Salvador Clariana. Quant al barri desè: per ser jornalers no van formar part de la Milícia, Francesc Torre, Josep Farré, Jaume Porta i Antoni Serret; Josep Larrosa i Antoni Biscarri per ser jornalers dedicats a la construcció; mentre que Ramon Grasam i Francesc Coll per ser oficials pobres, i finalment per ser pobre de solemnitat Raymundo Ramos. No van acceptar les peticions d'Agustí Capdevila, Narcís Castells, Agustí Comes, Narcís Balaguer i Mariano Torrell. S'havia de consultar el cas de Josep Casals. Pel que fa als darrers barris, van ser considerats no aptes del barri onzè: Mateo Gabarró, Josep Caballé, Jaume Nogués, Josep Roig, Josep Viladot, Antoni Cantó, en tots els casos no es va especificar la raó. Mentre que havien de realitzar-lo Josep Pusimany, Antoni Solé, Manuel Fàbregues, Domènec Boldú i Pau Florensa; i per últim, pel barri dotzè (tampoc disposem dels motius) els exempts van ser Ramon Llobera, Gregori Arqués, Antoni Palomena, Thomas Agustí, Jacint Cortès, Miquel Marí i Antoni Puntós. No van acceptar com vàlida les reclamacions de Llorenç Claramunt, Francesc Areste i Ramon Monròs.²⁷⁶⁷

Annex 3: Integrants de les patrulles que van formar-se amb l'objectiu de vigilar i controlar la ciutat amb l'ajut dels batlles de barri davant del perill originat per l'avanc reialista a l'any 1821

Gràcies a la descripció que van transmeten les actes podem establir la relació dels milicians i dels carrers que vigilaven: Pel carrer del Carme fins a la creu de Magdalena i al carrer de la font es trobava a càrrec de Pau Corrià i Isidre Prerrafeta; el carrer Major de Magdalena anava a càrrec de Pere Claramunt i Pere Masot; el carrer de Vilaseca, el carrer de la Parra, el de Sant Gil i la costa de Magdalena van ser a càrrec de Blas Escolà i Francesc Ribelles; el carrer de Zurradores fins l'arc de Gabelo a càrrec de Francesc Blavia, Antoni Bonet, alies "Suau"; Des de l'arc del Gabelo fins la cantonada de la Casa Guim amb el carrer de la Pilota a càrrec de Francesc Fàbregues, Joan Gasset i Felip Alsina; el carrer Lamarca i el carrer de Molins amb les travessies que quedaven a la dreta fins arribar a la casa de Pinós, donant la volta al Foradot a càrrec de Jaume Lamarca i Carles Ortiz; el Carrer Callizo amb el cementiri Vell de Sant Joan i el carrer

²⁷⁶⁷ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1820. PS. 24, 26-27 i 29-32.

del Guitarré, donant la volta fins a la casa de Joan del Rei a càrrec de Josep Feixes i Josep Carrera; la segona travessia i la tercera de la redola de Sant Joan fins al seminari Vell a càrrec de Salvador Anyell i Francesc Castro. A més a més, la Plaça de la Constitució, des de la casa Guim fins al Pont, agafant el carrer Geul i el carrer de Tregà a càrrec d'Ignasi de Gomar, amb el seu fill Joaquim de Gomar, també Josep Antoni de Bufalà, Carles Castanyera, Antoni Alcaine i Vicent Farré; els Porxos de dalt i de baix, a càrrec de Ramon Niubó, Josep Garriga, Carles Pous, Mariano Gil i Bautista Torres; el carrer de Calvís i el carrer del Clavell, junt amb la vilesa de Martorell a càrrec de Francesc Puig, Jaume Sarratosa, i el carrer de Borràs amb les seves travessies des del seminari Tridentí fins al vell a càrrec de Miquel Biosca i Ignasi Sahont; el carrer de Sabaters amb el carrer del Rellotge i Plaça de Sant Francesc a càrrec d'Antoni Miquel i Antoni Grau. També el Carrer Major fins Sant Agustí, inclòs el carrer del Jan i la carretera, a càrrec de Carles Messeguer, Manuel Sorribes, Mariano Derch i Ignasi Temple; des de Sant Agustí fins la catedral, també la seva Església, el carrer de les Portes i les carnisseries a càrrec de Josep Antoni Fontseré, Miquel Morillo i Francesc Tàrrega; el carrer de Sant Antoni, inclosa la carretera i la argenteria, fins a la cantonada del convent dels P.P. Descalços a càrrec de Josep Sales, Francesc Romeu, Serapio Romeu i Francesc Aresté; el Carrer Cavallers des del pes del Romeu fins la casa del senyor de Maraños, el carrer de Sant Cristobal i el dels Dolors, a càrrec de Francesc Galtaires, Salvador Fàbrega, Ramon Suij Major i Francesc Gort; i també des del Carrer de Cavallers fins el Martell anomenat de "Pilatos" amb el carrer de Gayroles alt i baix fins arribar a la companyia a càrrec de Joan Corria, Josep Torres i Domingo Llavaneres.

Finalment, el Pla dels Gramàtics, el carrer de Tallada fins al Palau Episcopal amb totes les seves travesseres des de la porta de Boters fins el carrer de Sant Martí, a càrrec de Josep Sureda, Josep Muntanya, Simón Sancho i Ramon Corsellas; la Plaça de l'Aixeta amb totes les travessies que surten als carrers de Cavallers i de la Palma a càrrec de Josep Casals, Antoni Palomera, Bautista Merola i Francesc Besa; el Carrer de la Palma des de la Catedral fins al Palau Episcopal amb totes les travessies fins trobar el convent de Carmelites Descalces, i les dues places de Sant Llorenç a càrrec de Miquel Mallada, els senyors Antoni Pifarré, Isidre Gosé i Pere Bauret, Joan Francesc, Francesc Grau, Mariano Biscarri i Manel Albanès; Antoni Bordalva es faria càrrec del carrer de Sabaters i Jacint Pallarès des de Sant Agustí fins a la catedral.²⁷⁶⁸

²⁷⁶⁸ A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, 1822, p. 34